

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

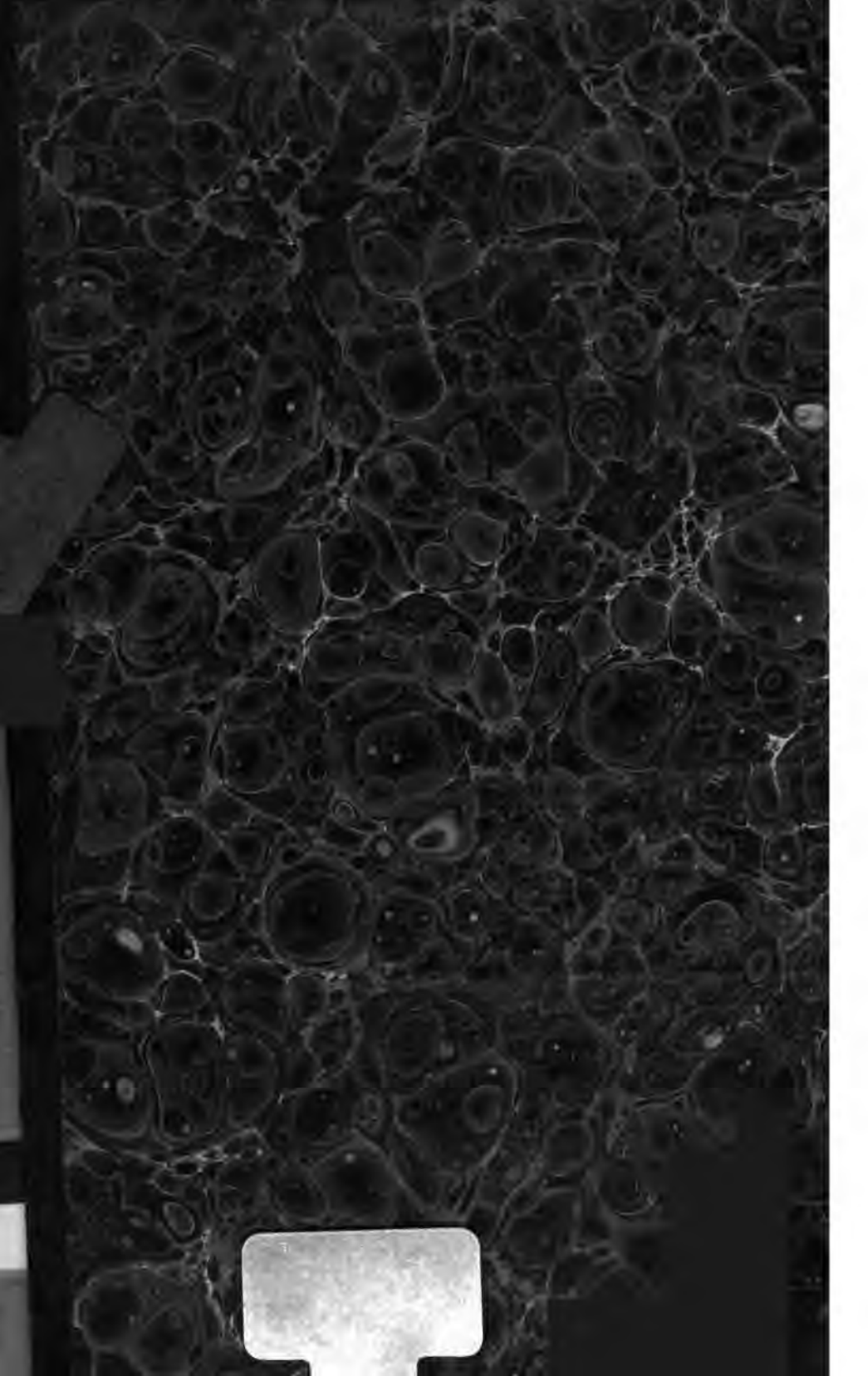
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

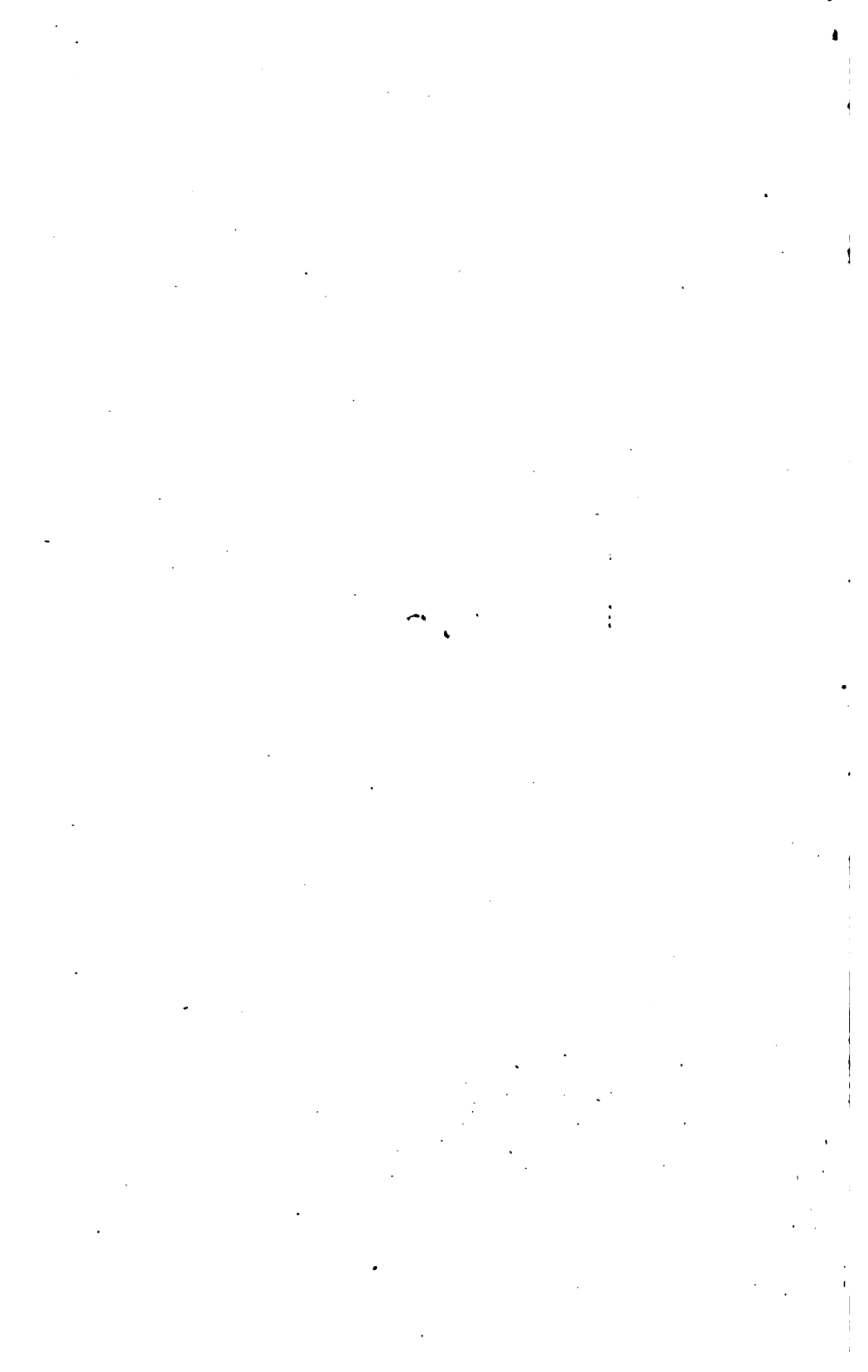
B 1,224,398

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
 ԳՐԻԳՈՐ ԱՊՈՃԵԱՆԻ
 Կարգա՛ն.....

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ՍԿԱՆՍԵՆՆԻ
Կարգաթիվ ~~14~~ 14

Երևան, Պարզեզի
ՆԱՐԵԿ ԱՂՕԹԻՑ

513

ՀԱՄԱՌՕՏ ԵՒ ՉԳՈՒՇԱՒՈՐ ԼՈՒՃՄԱՄԲԻ
ԲԱՑԱՑԱՅՏԵԱԼ ՄԻԱՆԳԱՄ
ԵՒ ԱՅԺՄ ԵՐԿՐՈՐԻ ԱՆԳԱՄ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾՈՎ

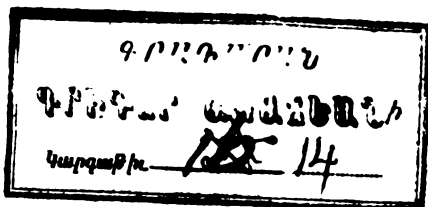
ԱՇԽԱՏՄԻՐՈՒԹԵԱՄԸ ԿՈՐԻՆ ՏԵԱՌՆ Հ. ԳԱՐԻԻԷԼԻ
ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ ԱԲՈՌԱԿԱԼ ՎՐԻՄԱԳԵՏԻ

Narek aphotits...

Հրատեսչու Արհեստագործ ՏՖ Մարգարայ Մանգլեան
Արքեպիսկոպոսի և Ընդհանրական Արքայի:

586 p.

ԵՂԸ
անորի 'ի
պահպարդ
ան նման

... և այլապ.
բողոք, երբև
ոչ. ոչ զօրաբան
շաբեհեբ

Ի ՎԱՆՆՆՏԻԿ

Ի ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

1827. ռ. 192

Good
EREN
94
Zuber

ԲՆԵ ԼՄԻ ԲՆԹԵՐՅՕՂՍ

ԳՐԻԳՈՐԻԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԼՍՏՈՒԱԾԱՆՆԱՄ րեւոյնէն արդեւոր՝ ընդ դարս իւրա-
քանչիւր Բաղձօրինակ երևեալ 'ի Բարեգործութիան հայրապետ-
ճննորոյս, Ռոս րան շնորհակալաւ իննողաց՝ ոչ միայն զընդարու-
նէն աղքի աղքի պարգեւացն գիտել, հաւաստաբար, այլ ինչ յորոց
քեան պարգեւի՝ ճանաչել յարգանքօք, և ընդունել համբարիւ-
ր 'նոր ինչ երջնախիբ պարգեւացս գրեցիք արդարապէս և աղօ-
նանաւեր ճարեան գերերջանիկ հօրս մերոյ 'նարեկացոյն (Վարդ-
գործ Գործ արդարեւ, որոմ զաւագահաւասար զն ևս գրեալ
յայլ աղքի՝ պանծաց Բարձր 'ի գլուխ և զգովութի պարիւ- ոչ
միայն յառաջին պարճառ անոր 'ի վեր յիտեցոյցանէ, այլ-
յիբերորդն պարճառ՝ զհարակարար գրելութիւն՝ գերաստիճան
գաւօք 'ի նախախրճնիցն նմանութի վերատեալ րանի :

Մեր ինչ երևեալ լլ՝ ուժէս, 'ի 'նարեկեան Բարձրապարիւ- մեա
րանէն առ-Բերելով 'ի հայս զարևարակս աղօնից, որպէս նախնին
այն՝ զօրինացն առ իւրայեւ 'ի սինեական առանջնութիւն : Վա-
ւիմ հոգեբոց հայաստանեայցս եկեղեցոյ, իմանալի ճարտօն
պարագլուխ անցեալ առաջի քնէան րապանակին, ոչ ճարմա-
պէս հղանեալ 'ի կարաւս յնծութի, այլ զհոգոյն մերկացեալ
զճաճութի մղանաց՝ 'ի րեւել աշխարհի, հրեղարկաց և ճարտ-
կան . սիւքնապար ապաշխարողաց, երգս խոսարովանութի արձա-
նագրեալ յառառն զընացելոյ . ոչ զօրարացն ողբս առնուլ 'ի
Բերան, ի Բր զառառույցն կամ զաբեմնեցոյ . (Բ . լսագ . Թ . 18 .
Գ . 3 / :) այլ զանջանցն մեռելութիւն յերգ արձանել 'ի լտելիս
այ՝ յարութիւն յառու :

Մա՞ զի՞նչ այլ յաւեր ինչ ընդանի՝ քան 'ի նախնին իմ զսա
հոպ նկարել և՛ անուամբն և՛ պաշարամամբ . նոր լ ռաւարդից
երկրորդ Վարդգորիոս, առանդեալ մեզ զաղօնից սահման, ի Բր
առաջինն՝ զհաւաստիս . չճանբեան նախապետին՝ յուժեղ յանխա

և է, սովորոյն հոգւով ներայրել . յաշխնապարտամ վարդապե-
 րին՝ աշակներս ամենարուեստս, որ 'ի դոյնն յայս մարեան ան-
 մացոյց զԲանահանն արուեստ՝ ընդ անձայնոյն, զանձանաւնն րե-
 սանան՝ ընդ խորհրդականին, զպարմոշական առանձ ԵՐ Գրոյ՝ ընդ
 մեքնողականին, զաղօթից հոգի՝ ընդ Բանաստեղծականին, զքրիկաւ՝
 ընդ սիրոյ, զյոյս՝ ընդ զղջումք, զնոյ Բարեան՝ ընդ մարդոյն զա-
 ըն . և 'ի մի Բան՝ զան ընդ մարդոյ . եղբաւ արդարեւ դպիր անը-
 զակ արտայուէս նորոյ, արտաբերելով 'ի սրբին փանջարանէ զմեղք
 նորագործ ստեղծաբանումք, և զհին գիկն անձեղին սիրոյն :
Այլ այլ յանասարան՝ մի Բնաւ քննապարծ ճոխասոյն յեւին որ-
 ճեոս կամ 'ի հոմերոս, և մի իրաւեա՝ 'ի վերգիլէոս կամ յովի-
 դեոս . զի վիհ Գանն զնոսս առ հայաստանեայցս ծագեաց Երա-
 նաշնորհն Վերիգորիոս, որ գիտաց զապարամբ հոգին Բանաստեղ-
 ծումք հնապանդել ընդ Ռեօք անձայնոյ հոգւոյն . և զայն՝ որ
 ընդ Երջնասս և Ելն ճակերի, յախորժանս մարդկանն զնոսագան
 յարմարելով, համարչակեաց վերաբնեւել 'ի Բունն Իսկ Երջինս, անդ
 տողըրացոյանել նոսագս անորժալուցս 'ի լսելէս նոյ և հրեւ-
 րապետ :

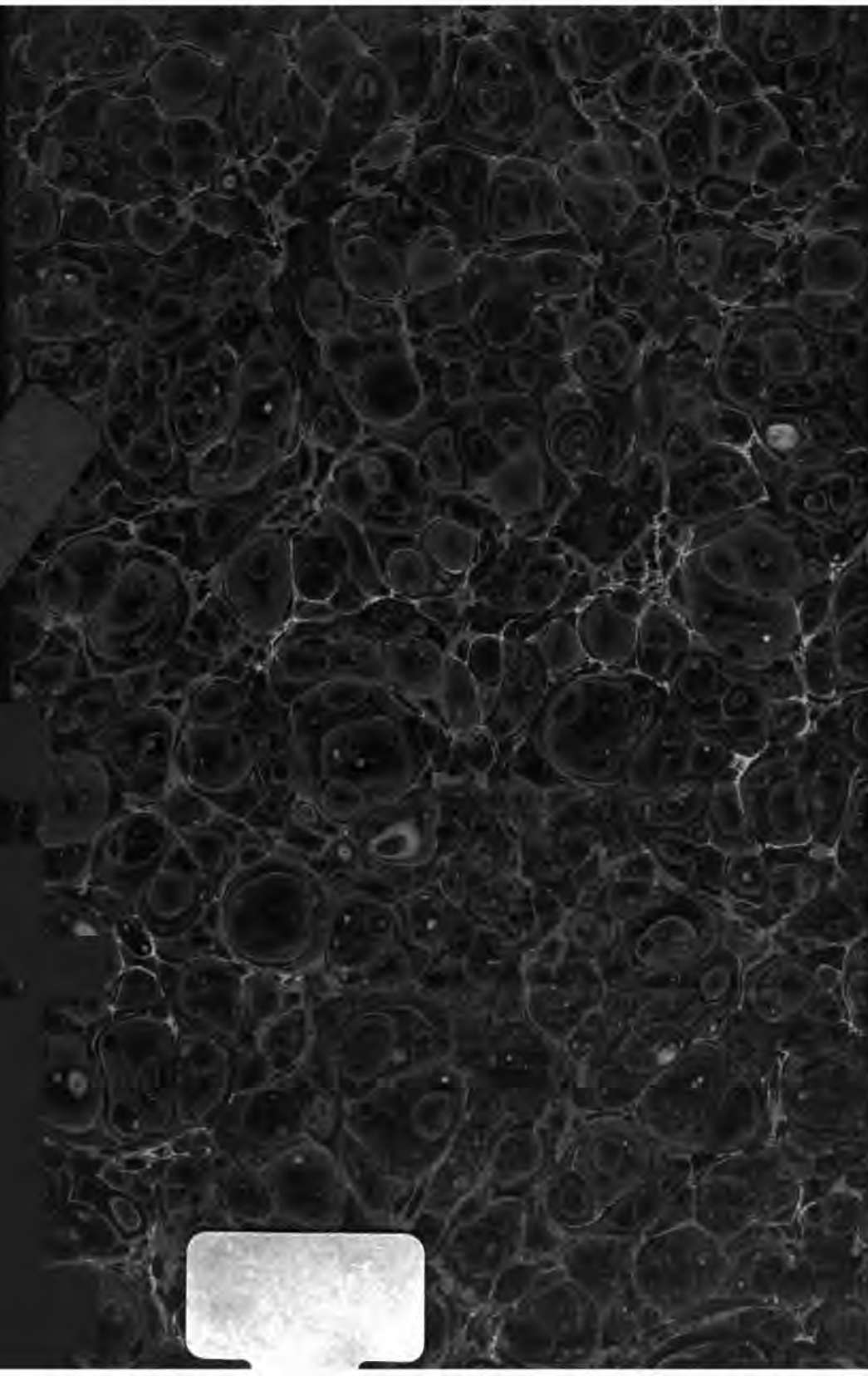
Պիտանութի լուծմանց :

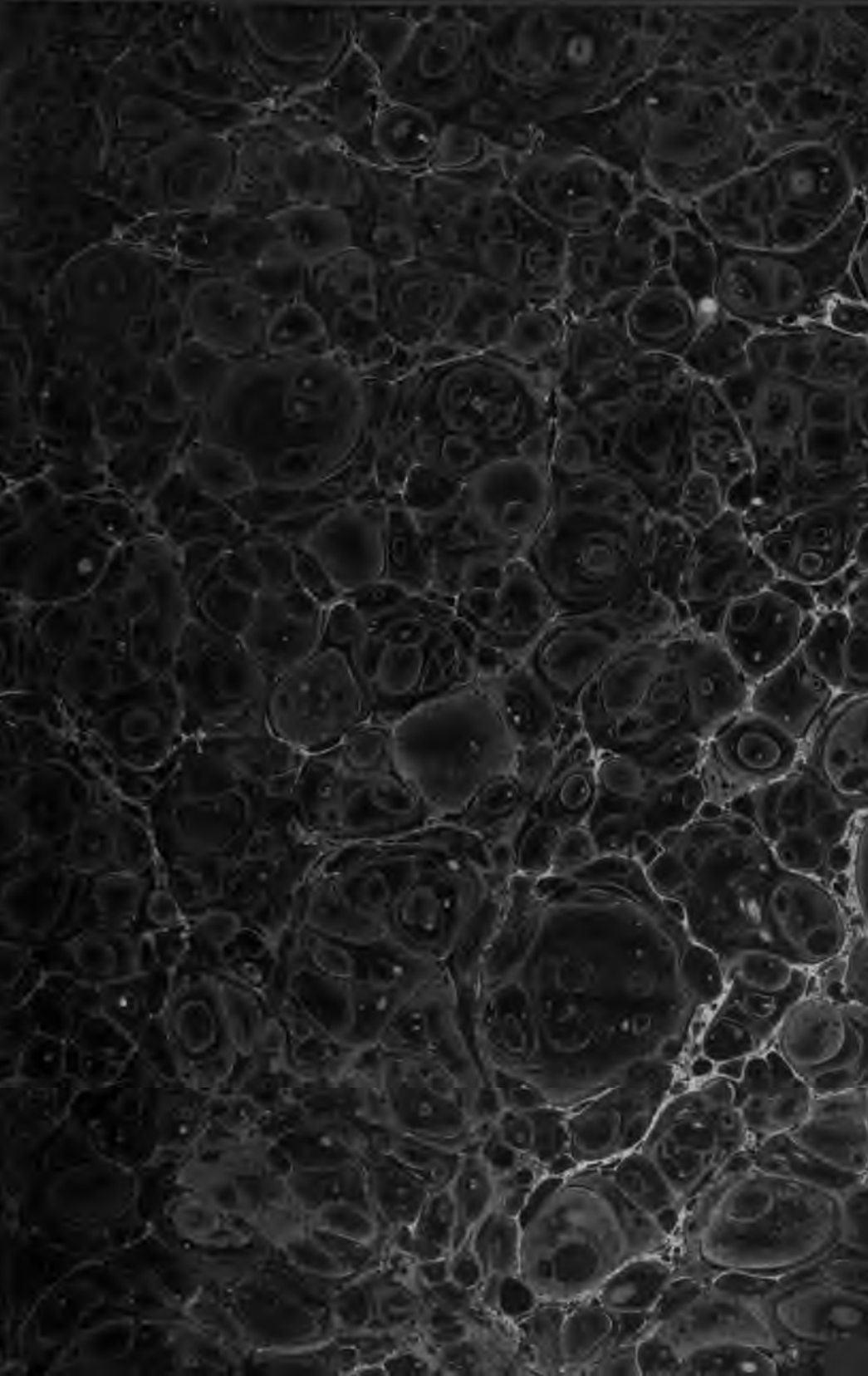
Բայց սակայն զոյ մեզ 'ի կարգ այսց գովեստից՝ ոչ փոքր պարսաւանս զվերոյ հերգամտութեա խոստովանել, իբր յետնելոց յարժանաւոր ընդունելութենէ պարգևացս, և զպերախտութե ինչ առ 'ի նոյն բերելով կարծիս անձանաչողութեանն մասամբ. վասն զի թէպէտ և յառաջնոց անտի ժամանակաց մինչև 'ի մերս՝ ամենեցուն փարելի է մատեանս, և մատենագրոջն՝ բարեհամբաւեալ, սակայն ոչ ումեք յառաջնոցն, և սակաւուց ոմանց 'ի յետնոցն իննամ՝ ցուցաւ՝ զանյայտութիսն որ 'ի նմա, արժանապէս բացայայտութիք ածել 'ի տեսութի. որով աղօթաւորացն անձինք անձաշակք յարմանէ իմաստիցն մնացեալք, աղօթեն հոգւով, այլ սակաւք մտօք. վկայեն զսաթանգարան լինել ականց պատուականաց, բայց անտեք փայլման լուսոյ երեսացն :

Ուր յայլ ազգս՝ միոյ խրթնածածուկ մատենի յոլովս տեսանեմք կացեալ մեկնաբանս հինս և նորս, մի գլխով 'ի նախանձ բացայայտութեն ձեպեալք հայրասէր բարոյիւք. և ղառ 'ի յառաջնոցն զթողեալն, զզեղեալն, և զժածկեալն՝ յետինքն փութան ընուլ, ընդարձակել, և յերևան ածել. որով մատեանն գլխովին զբնաւորն տայ լոյս. մատենագրողին յարգ և վաստակք բարեհոգակին. մեկնաբանք իբր համավատակք գովին. ընթերցողք գնան իբր 'ի տունջեան անսայթաքելի : Առաւելագունի իմն փութոյ պէտք էին 'ի նարեկեան մատենիս բացայայտութի, յորում առ ամենայն գլուխ համատարած սփռեալ տեսանեմք զանյայտութեն ծածկոյթ. գողանալով զիմաստիցն տեսութի բազում ուրեք 'ի սրատեսացն իսկ՝ թող թէ 'ի թերատեսաց :

Այլ արդ՝ թէ և զկանուխ երկասիրութիան ոչ աւանդեցին մեզ առաջինքն, յանպարապութէ թերևս արգելեալք, կամ յայլ ինչ պատճառաց, սակայն զանագանն արդեօք ջանացան երևեցուցանել ոմանք 'ի յետնոց. և գովութե գտան վերընդունակք յօժարութեն մասամբ, իբր կամակարք 'ի ընուլ զառ 'ի նախնեացն զպարտս. զի և հատուցունն անագան՝ հուպ է 'ի գովելին : Եւ արգարև կատարելագունի ևս գովութեան էին ժառանգաւորք, եթէ զոյգ յօժարութեն՝ և արդիւնք իրացն 'ի գլուխ եղանէին ստուգագէտ քննութիք, և հարազատ բացայայտութի : Սակայն առ այսոսիկ իւրիք իւրիք թերակատար զտեալք, յապակելելոցս թողին պատճառս աշխատսիրուէ, նորոգ քննութի 'ի մէջ առնուլ, և զբաւականն տալ բացայայտութիւն, թէ և ոչ զամենակատարն, որ 'ի մարդկային երկասիրութիս 'ի բաղձալեացն է՝ այլ ոչ 'ի հասանելեացն :

Բայց աստանօք մինչև մեր 'ի բուն մատեանն ձեռնարկեալ,

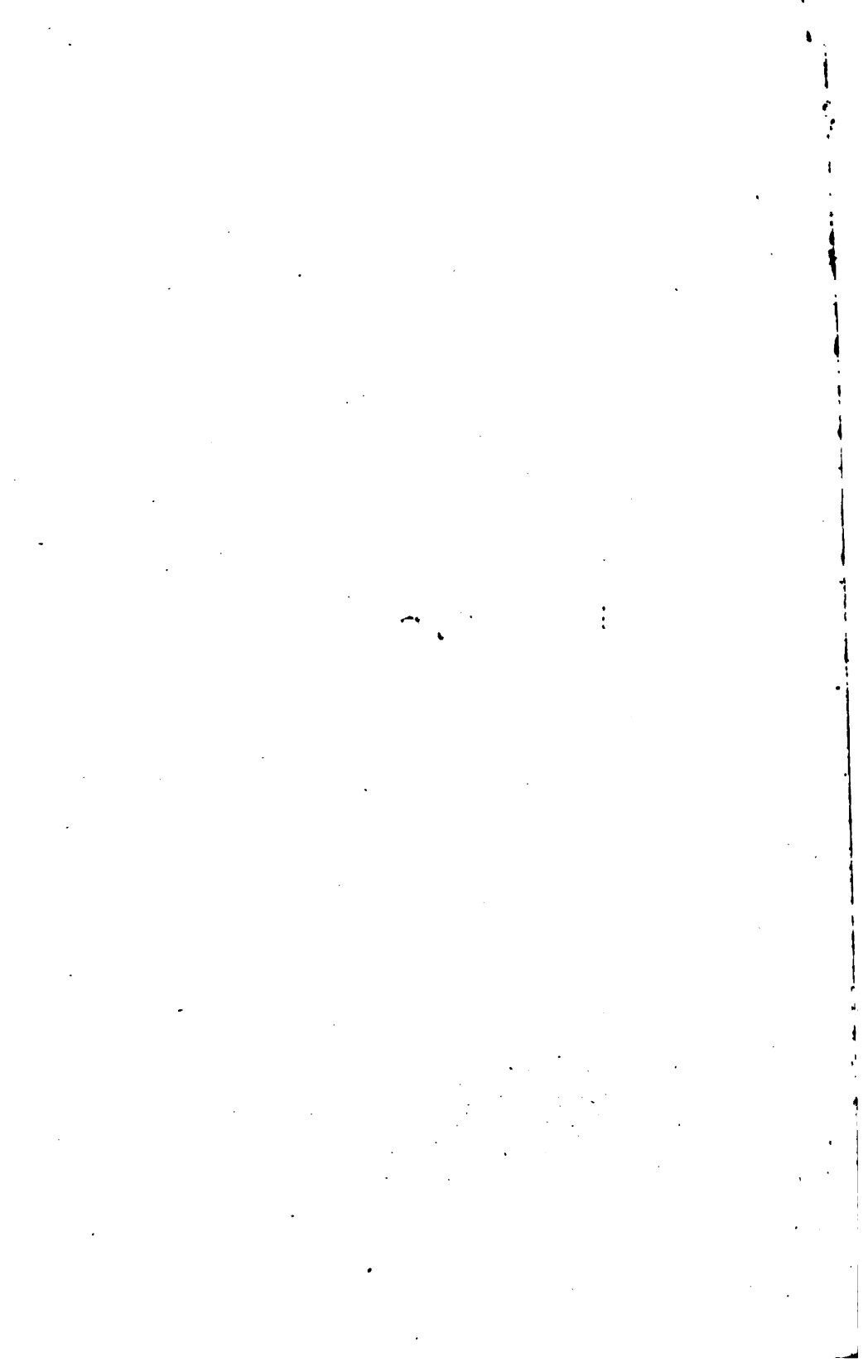

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԱՊՈՃԵԱՆԻ
Կարգա՛ն.....

ԳՐԱԳԻՐՈՒՄ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՊՈՍՏՈՍՆԻ

Կարգաթիվ ~~13~~ 14

Գլխու, Պարեզի ՆԱՐԵԿ ԱՂՕԹԻՑ

513

ՀԱՄԱՌՕՏ ԵՒ ԶԳՈՒՇԱՒՈՐ ԼՈՒՃՄԱՄԲԻ
ԲԱՑԱՑԱՑՏԵԱԼ ՄԻԱՆԳԱՄ
ԵՒ ԱՅԺՄ ԵՐԿՐՈՐԻ ԱՆԳԱՄ ՅԱԽԵԼՈՒԱԾՈՎ

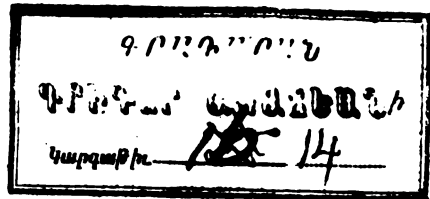
ԱՇԽԱՏՄԻՐՈՒԹԵԱՄԻ ՆՈՐԻՆ ՏԵԱՌԵ Հ. ԳԱՐԻԷԼԻ
ԱՒԵՏԻԹԵԱՆ ԱԲՈՒԱԿԱԼ ՎՄԴԱԳԵՏԻ

Narek ophotits...

Հրատեսու Արհմիութեան ՏԵ Մարտիկոս Մանգլեան
Արհմիութեան և Ընդհանրական Արհմիութեան:

586 p.

ԵՆԸ
անոր թ
պատկար
ան հ.հ.հ

ԵՆ ԱՂՕՒՄԻ
ԳՐԱՅԻՆ, ԷՐԿՐՈՐ
Պ. Կ. ԳՐԱՄԱՐՏ
ԳՐԱԲԵՆԵԿՈՐ

Ի ԱՆՆԵՏԻԿ

Ի ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

1827. Վ.Մ.Կ.Գ.

Good
EREN
24
Sub

ԻՆՆ ԸՌ ԸՆԹԵՐՅՕՂՍ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԵՐԵՎԱՆ
1910

ԼՍՏՈՒԱԾԱՆՍՄՄ րեւոյնի արդիւնք՝ ընդ դարս իւրս՝
սանկեր Բարձրիկան էրեւել 'ի Բարեգործութեան հայկաեւ-
ճննորոյս, միս րան շնորհակալա խնորոյս՝ ոչ միայն զընդարուն
ազգի ազգի պարգեւայն գիտել հասարակար, այլ և յարց
քուն պարգեւի՝ ճանաչել յարգանք, և ընդունել համբարիս :
Ս'ը Լիւ երջնայի պարգեւայն գրեցի արդարապէս և աղօ-
ւանուէր ճարեան գերերջանիչ հօրս մերոյ նարեկայոյն Ղորի
գորի . գործ արդարեւ, որում զուգահասար չեւ ևս գորեւ
յայլ ազգս՝ պանծայ Բարձր 'ի գլուխ . և զգովութի պարիս ոչ
միայն յառաջին պարճաւ անոր 'ի վեր չկրեցոյսանել, այլ
չբերորդն պարճաւ՝ զմարակարար գրչութեան՝ գերասորճան
ճարօք 'ի նախաչրծնիցն նմանութի վերաուեւ պանի :

Ղորի ինչ էրեւել Ս՝ ուլու, 'ի նարեկեան Բարձրապարիս մեւ
բանէն առբերելը 'ի հայս զբախարակն աղօլից, որպէս նախնին
այն՝ զօրինայն առ իարայել 'ի սինեակն առանջնութեան : Ղա
աթի հոգեբոզ հայասարանեայցս էկեղեցոյ, իմանալ ճարօքն
պարագլուխ անցեւ առաջի սնեան րապանակին, ոչ ճարնա-
պէս հոլանեւ 'ի կարաւս ցնծութեան, այլ զհոգոյն մերկայեւ
զճածունս մղանայ՝ 'ի րեւել աշխարհի, հրեղբայն և ճարդ-
կան . սեղբնապար ապաշխարոյս, երգս խոսարովանութեան արճա-
նագրեւ յառաւան զըլնայելոյ . ոչ զօրարայն ողբս առնուլ 'ի
Բերան, ի Բր զառաւոյսն կամ զաբեմեբայ . (Բ . Լագ . Թ . 18-
7 . 34 :) այլ զանջանն մութլութեան յերգ արկանել 'ի Լսելիս
այ՝ յարութեան յառաւ :

Ղա՝ զբնէ այլ յաւեր ինչ ընդանի՝ սան 'ի նախնին իմ զս
հոպ նկարել՝ անուամբն և՛ պաշարամբ . նոր Ս՝ առասարիւ
երկրորդ Ղորիգորիս, առանդեւ մեզ զաղօլից սակման, ի Բր
առաջինն՝ զհասարայն . Ճարեւան նահապետին՝ յուլեմ ցանկա

ւի, սովորոյն հոգւով կերակրել . յաճախապարտամ վարդապե-
 րին՝ աշակնբար ամենարուեստ, որ 'ի դոյն յայս մարեան ած-
 մացոյց զբանականն արուեստ՝ ընդ անձայնոյն, զանձանոսին փե-
 սական՝ ընդ խորհրդականին, զպարմոշականն առած Ե՛բ Գրոյ՝ ընդ
 մեքնողականին, զաղօնից հոգի՝ ընդ բանաստեղծականին, զքրիկալ՝
 ընդ սիրոյ, զյոյս՝ ընդ զղլուա՛ն, զնոյ բարիան՝ ընդ մարդոյն չա-
 րիս . և 'ի մի բան՝ զանձ ընդ մարդոյ . եղեալ արդարեւ դպիք անը-
 զակ արայոսեալս նորոյ, արարեբերելով 'ի սրտին գանձարանէ զմեղք
 նորագործ ստեղծաբանութիւն, և զհին գինի անձեղին սիրոյն :
 Ս' այլ յանասարան՝ մի բնաւ ինքնապարծ ճոխասցի յիւրն որ-
 ժեոս կամ 'ի հոմերոս, և մի իրաւեա՛ն 'ի վերգիլիէոս կամ յովի-
 դիոս . զի վիհ յան զնոսս առ հայաստանեայտս ծագեաց երա-
 նանորմն Սրբիգորիոս, որ գիտաց զապարամբ հոգին բանաստեղ-
 ծութի հնազանդել ընդ թեօք անձայնոյ հոգւոյն . և զայն՝ որ
 ընդ երկնասս և երկն ճախրէր, յախորժանս մարդկանն զնոսագան
 յարմարելով, համարչակեաց վերաթեւել 'ի բուն իսկ երկինս, անդ
 յաղջրայոյցանել նոսագս ախորժառուցս 'ի լսելէս նոյ և հրեշ-
 քախաց :

Պիտանութի լուծմանց :

Բայց սակայն զոյ մեզ 'ի կարգ այսց գովեստից՝ ոչ փոքր պարսաւանս զմերոյ հեղգամտութես խոստովանել, իբր յետնելոց յարժանաւոր ընդունելութենէ պարգևացս, և զպարախտութե ինչ առ 'ի նոյն բերելով կարծիս՝ անճանաչողութեանն մասամբ. վասն զի թէպէտ և յառաջնոց անտի ժամանակաց մինչև 'ի մերս՝ ամենեցուն փարեղի է մատեանս, և մատենադրոջն՝ բարեհամբաւեալ, սակայն ոչ ումբք յառաջնոցն, և սակաւուց ոմանց 'ի յետնոցն խնամ՝ ցուցաւ՝ զանյայտութիան որ 'ի նմա, արժանապէս բացայայտութիք ածել 'ի տեսութիորով աղօթաւորացն անձինք անճաշակք յարբմանէ իմաստիցն շնացեալք, աղօթեն հոգւով, այլ սակաւք մտօք. վկայեն զսաթանգարան լինել ականց պատուականաց, բայց անտեսք փայլման լուսոյ երեսացն :

Ուր յայլ ազգս՝ միոյ իրթնածածուկ մատենի յորով տեսանեմք կացեալ մեկնաբանս հինս և նորս, մի զմիով 'ի նախանձ բացայայտութեն ձեպեալք հայրասէր բարոյիւք. և զսոս 'ի յառաջնոցն զթողեալն, զզեղեալն, և զծածկեալն՝ յետինքն փութան ընուլ, ընդարձակել, և յերևան ածել. որով մատեանն գլխովին զբնաւորն տայ լոյս. մատենագրողին յարգ և վաստակք բարեհաշակին. մեկնաբանք իբր համավաստակք գովին. ընթերցողք գնան իբր 'ի տունջեան անսայթաքելի : Առաւելագունի իմն փութոյ պէտք էին 'ի նարեկեան մատենիս բացայայտութի, յորում առ ամենայն գլուխ համատարած սփռեալ տեսանեմք զանյայտութեն ծածկոյթ. գողանալով զիմաստիցն տեսութի բազում ուրեք 'ի սրատեսացն իսկ՝ թող թէ 'ի թերատեսաց :

Այլ արդ՝ թէ՛ և զկանուխ երկասիրութիան ոչ աւանդեցին մեզ առաջինքն, յանպարապութէ թերևս արգելեալք, կամ յայլ ինչ պատճառաց, սակայն զանադանն արդեօք ջանացան երևեցուցանել ոմանք 'ի յետնոց. և գովութե գտան վերընդունակք յօժարութեն մասամբ, իբր կամակարգ 'ի ընուլ զսոս 'ի նախնեացն զպարոս. զի և հատուցումն անագան՝ հուպ է 'ի գովելին : Եւ արդարև կատարելագունի ևս գովութեան էին ժառանգաւորք, եթէ զոյգ յօժարութեն՝ և արդիւնք իրացն 'ի գլուխ եղանէին ստուգագէտ քննութի, և հարազատ բացայայտութի : Սակայն առ այսոսիկ իւիք իւիք թերակատար գտեսալ, յապա եկելոցս թողին պատճառս աշխատսիրուե, նորոգ քննութի 'ի մէջ առնուլ, և զբաւականն տալ բացայայտութիւն, թէ՛ և ոչ զամենակատարն, որ 'ի մարդկային երկասիրութիս 'ի բաղձալեացն է՝ այլ ոչ 'ի հասանելեացն :

Բայց աստանօք մինչև մեր 'ի բուն մատեանն ձեռնարկեալ,

զանյայտութիւնն որ 'ի նմա՝ հասարակ բանիւ 'ի համար բերել պատշաճ վարկանիւմ. և թէ ոյք ոմանք յերեւոցն նախ քան զմեզ, կամ որով օրինակաւ աշխատ եղեն 'ի նորայն բացայայտութիւն. դարձեալ և օր այժմու մերս է բացայայտութիւն՝ զոր կարգ ընթացից և հանգամանն պայմանեալ ունիցի :

Խրեւոթի Կարեկէն :

() անյայտութի գրոց՝ անկասաբուհեան անուամբ կրկին ասէ զաւիթ փրիւսոփայ. ('ի մեկն. պորփ. պր. 5.) այսինքն է՝ բառից, և տեսութեց, Բայց առ մերս մտածութի՝ երեքկին ասել օրոշագոյն կարծեմ. այսինքն է՝ բառից, բանից, և տեսութեց կամ իմաստից : Երբակի այս անյայտութիք պարածածկեալ իմն տեսանի նարեկեան մատեանս բովանդակ, իբր երկիր 'ի նախաստեղծ լինելութեն աներևոյթ գոյով, և խաւար 'ի վերայ անդնդոց խորիմաց ասացուածոցն. (ծննդ. ամ. 1.) և նա ինքն երջանիկ մատենագրօղն թուի ինձ ըստ դաւթայ օրինակին՝ 'ի մեայլ լերինն 'ի մթին երկրին ամբացեալ յահէսաստից արդարութեանն ան : (ան. թագ. իգ. 14.)

Անյայտութիւն բառից տեսանի ոչ միայն 'ի բառն խրթինս և անընտելս. որպէս քաղնգ, խնծիդ, անսործելի, ևն, այլ և որք անսովոր նշանակութի են եղեալ. որպէս անպարփ, փոխանակ բառիս՝ անյաղթելի. Լուսի, փոխանակ լսելութեան. մախուսի, փոխանակ խորամանկութե ևն : Թող զայլաբանեալ ձայնն, այլ ինչ 'ի վերին երեսս՝ և այլ ըստ դիտաւորութեն նշանակելով : Այս առաջին անյայտութի թէպէտ առաւելապէս յաճախեալ 'ի մատենիս՝ բայց դիւրավաստակ ևս 'ի մեկնել. զի միո կամ երկուց բառից յայտնութի 'ի վեր լշանէ բանն, որում և բառագիրքն ինքնին նպաստեն :

Երկրորդ անյայտութի՝ որ բանիցն է, 'ի քերթողական շարիցն ունի զմթութի. իբր զի թէպէտ և ընդդական իցեն բառքն, սակայն ըստ ոչ սովորութե բերելով զլուրեանցն շարամանուի յոճ գերապանծ, մեայլ 'ի բաննն արկաննն : Եւ այս դարձեալ յաճախագոյն երևեալ 'ի բազմսրուեստ մատենիս, բայց ոչ դժուարապատում առ իմանալ որոց կիթթքն են 'ի քերթողական մարզ :

Բայց երրորդն՝ անյայտութի իմաստից՝ կարի տաժանական և տագնապիչ մտաց այն է, ուր 'ի բառն ընտելս և 'ի պարզ շարագրածս իսկ՝ իմաստք յօլովակի դանխլանն. անյայտեալ թաքի յարմարումն յաջորդ բանին ընդ անցելոցն, հետևութի պատճառին առ խնդիրն, միաբանութի օրինակին առ օրինակեան. մանաւանդ թէ պատերազմող ևս կարծի բազում ուրեք բան ընդ բանի, պատճառ ընդ խնդրոյ, օրինակ ընդ օրինակեցելոյ. մինչև յերկար խօզմամբն գայցէ յերևան որ 'ի խորս անդ գեղեցիկ հաշտութիւն : Եւ ուրեք դարձեալ, զի կարծէ որ ընթեռնուն՝ թէ ըմբռնեաց զիմաստն, այլ ոչ ըստ գրողին

մտաց . և ուրեք յտակապատում են իմաստքն , այլ պատճառ-
տառուգութեն անյայտ . և այլ ուրեք՝ արտաքին կերպարանք
բանին յայտնական , բայց ոչ ողջամիտ , վասն որոյ և ուղիղն
ինդրելի :

Այս ազգ անյայտութե զանաբանութիւն կոչէ իւր օժանդակ ,
և զընդարձակ հմտութիւն անձային գրոց , հարցն առաջնոց ,
վաղնջուց սովորութեց , ազգային պատմութեց , և որ այլ ևս
դպրութեց են պարապմունք , և ՚ի վերայ այսոցիկ՝ զերկայնա-
միտ խաղողութի առաջի եղելոց բանիցն : Բայց շատևս այն
է՝ զի յետ խաղողական քննութեն վաստակաբեկ լեալ գործի
մտացն անհասութիւն , անկանի սուղանի ընդ խորութեամբ բա-
նին , և առ եղան անկարանայ՝ բայց եթէ եղիսէական փայտիւն՝
աղօթից ձեռնտուութիւ սքյ վարդապետին . (Կ . Թագ . Կ . 6 :)
զոր փորձն քաջայայտ՝ տայ մտադիւր խոստովանել :

Մեկնիւք , համ յօրինոյ լածմանց :

Ըրգ՝ այսբանեաց անյայտուեց վերբերիչ զիտեղով զաղօթա-
կան մատենանս , ժամ է արդ տեսանել՝ ոյք ոմանք ՚ի բարեխընդ-
բացն հոգ յանձին կալան քննութիւ լուսաբանել զնոյն :

Ամենեցունց գրասիրաց ակնբերե կայ ընդարձակ մատենանն ,
զոր ՚ի մերում դարու երևեցոյց Յակոբ պատրիարզն նալեան
տպագրութի ՚ի կոստանդնուպօլիս յամին 1745 . յորում բաց
յաղօթական բանիցն՝ և զճառս սքյ վարդապետին առևու ՚ի
բացայայտուի : Արդարև աշխատուի բազում յանձն առեալ
՚ի գրել , որպէս և երևի , բայց ընդարձակութեն յայլ խօսս
վարդապետականս , կամ բանասիրականս՝ ոչ ժամանեալ տալ
զձեցրիտ տեղեկութի առաջի եղելոց բանիցն :

Սա ինքն ՚ի բանս իւր յիշատակէ լուծմունս յանուն Սարգսի
քաջաբան մեկնչի կաթուղիկեայց . այլև յիւրում յառաջաբա-
նին ասէ ՚ի լրոյ , թէ Լամբրօնացւոյն ևս արարեալ իցէ լուծ-
մունս , թէպէտ և իւր տեսեալ չիլք : Ապաքէն բարեբաստիկք
սմանք լինիցիմք , եթէ երկողին ջահք բազմապայծառ Սարգիս
և Լամբրօնացի՝ զգեղեցիկ նշոյլսն արձակեալ իցեն ՚ի միժին
երկիր նարեկայ . և ուխտիւք իսկ ախորժեմ այնպէս հաւանել
առ ՚ի միտս , իբրև քաջք պատահեալ քաջի : Այլ զի մի ՚ի համ
բաւոյ իմեքէ ըմբռնիցիմք անքննաբար , որպէս առ բազումս ՚ի
գրոց տեսեալ երև , յայտ առնեմք՝ թէ յիշատակեալ լուծ-
մունքն ոչ սարգսի է մեկնչին , և ոչ Լամբրօնացւոյն : Վասն զի
գտաւ առ մեզ ամբողջ օրինակ այնց լուծմանց , գրեալ բոլր-
բազիր ՚ի մեր թուին իբր պծե . (յամի տն 1406 .) յորում
բանքն են նոյն՝ զորս Յակոբ պատրիարզն ՚ի մէջ առևու յիւ-
րում մեկնութեն յանուն սարգսի . և սակայն մեր օրինակս ՚ի
ճակատի անդ այլով նոր գրչաւ դնէ . Աբաբեալ Լամբրօնացւոյն .
և ոչ մի ինչ յայտարարութի նշանակի ՚ի կարգի լուծմանցն
կամ ՚ի յիշատակարանին , թէ սարգսի իցէ արարեալ : Այլ

Թէ այնոցիկ լուծմանց որ հանգամանք իցեն, կամ ում ումեք
ընծայել արժան իցէ, ահա քեզ պատկեր կերպարանացն 'ի
համառօտն ստուերագրեալ, յորմէ և մատենագրին յարգ և
ժամանակ իմանի :

Ապաքէն երևի 'ի լուծանող անդր՝ ջան պարզելոյ զգաղտնիս
մատենին, այլ ոչ հաւասար ջանին հմտութի կարևորացն 'ի
նոյն . վասն որոյ բաղուժ ուրեք զբանսն խրթնածածուկս՝ կամ
լուծթի պատուէ, կամ վեր 'ի վերոյ բանիւք թողու յանյայ-
տուծե, կամ անյարմար իմաստս արտայայտէ . որպէս և 'ի
կարգ մերոց լուծմանցս տեսցի : Այսմ հակառակ՝ յորովակի
զբառս կամ զբանս դիւրիմացս՝ ինքն բացատրէ անհնդգաբար՝
ոչ միանգամ և ոչ երկիցս . որպէս, Գծնորակ, Նորհայր, անխորտի,
պաշտպանել, Եղբարտութ, ևն : Եւ զայն՝ ուրեք բաղմաբանութ ևս .
որպէս 'ի սկզբան մատենին, Չայն հառաւանայ, սկսանի 'ի թիւ
արկանել զազգս ձայնից՝ զյօդեալն և զանյօդն, զնշանականն
և զաննշան, և օրինակք զիւրաբանչիւր բացատրել յում-
պէտս : Նմանօրինակ և զսասցեալն անդ, 'ի խորոց ասի զհայու-
թեց, նիւթ առնու ընդարձակութե բանից, աւանդեալ զբա-
ժանուսն զգայութեց և կարողութեց հոգւոյ . և զիւրաբան-
չիւր նոցա առ միմեանս բաղդատութի . զոր ոչ մի ինչ հարկ
տեղւոյն պահանջէր : Ի՛ տեսանել 'ի նմա այլ ընդ այլոյ կող-
մունս, զմիոյ գրոյ բան այլում տալով . որպէս 'ի բան Թ . 2 .
զասացեալն, Միքի է օր քն, որ է յովելայ Է . 14 . լուծանողն
ընծայէ ովսեայ, ուր չիք : Չայսպիսիս և այլուր առնէ :

Բազում ուրեք 'ի կիր առնու վայրապար զբառս և զոճ ուամ
կական, որպէս, զտարով, Բալան Էքոս, Խոռակ հոտարկանեմ, Խեւ,
Ժեծոտայ : Զմիմիւր լաւ փես, որ գիտենաս իէ ինչ կոս ասէ քիս Կ :
Հայնց . (այսինքն այնպէս .) Գլուխ Գալեոց . Գորեցիեա . յահես որ
հոռութեմ . Էթիպով . Բնն Գոռն է . Դըուլ : Արժանի եմ այսոր և այլ
զարոց . Ժակուլ . Էնց զինչ Գորն 'ի Դաղէն Բաթի : Մոխրուր : Հճայէին
այն է որ 'ի փայտոց լինան կապեն, ու պահապանս ասեն . ըստ այսմ և
այլն :

Եւ ոչ այս միայն, այլ յորով ուրեք իբր ընտանեբար վարէ
անխտիր զայլազգական ձայնս՝ զթուրքին, և զարաբացւոյն, և
զայլոց . որպէս 'ի մեկնել զողջակեզն՝ դնէ որ է նստիպ Կ : Բաս,
այսինքն ըմպանակ : Խայախ, փոխանակ՝ միջակայնոց : Ղապալայ,
փոխանակ մուրհակի : Լալ, այսինքն շաղիղ : Էէէ, լալն, այսինքն
առհաւատեալ, գրաւ : ամանախ, այսինքն դատախազ : Բնայ, այս-
ինքն դաշն : Գառեար, այսինքն դատախազ : Տնայ, այսինքն նա-
ւահանգիտ : Դալալ, այսինքն նկարել : Դասա Լնել, այսինքն
ընդդէմ թաղաւորի մեղանչել : Գայիլ, այսինքն սուրհանդակ :
Կազիւայ, այսինքն զանձարան : Բոսխ, տամ, այսինքն դրօշ : սազմ,
այսինքն օճառ : Լեպոտ, այսինքն . բորոտ, առեալ 'ի լատինէն՝
Լեթոս :

Արդ՝ զայստօսիկ զհանգամանս լուծմանցդ կըռելով, ո՞ որ լսել
անգամ ախորժեսցէ՝ թող թէ պնդել բանիւ, Սարգսի մեկնչի

լինել արարուած, կամ Լամբրոնացւոյն ներսեսի . որոց ընտ, բուժի բանից, զգուշութի խօսից, ոճն ընտանի յամենայն գիրս իւրեանց աշխարհատես փայլէ : Առ սարգսի ոչինչ օտա, բոտի բառից կիրառութի է տեսանել . իսկ առ լամբրոնացւոյն՝ դուն ուրեք ՚ի պատարագամեկնիչն կամ ՚ի թուղթս իւր ՚ի հարկէ բանիցն հարեանցի յիշատակեալ . բանգի չե ևս առ նոցա ժամանակօք սովորեալ էր ՚ի վարդապետական գիրս՝ ըզ առովական և զայլազգական խօսս վարել անխտիր . այլ առ վերին կիրիկեցւոյն տեսանեմք զայդ սովորութի . որպէս ՚ի գրութիս վարդանայ, ՚ի մեկնուեն մարկոսի, և յայլս : Այնն որոյ իմ կարծիք յայն յօժարեալ են, թէ առաջնորդ լուծ մանցդ՝ մի յայնց կեղիկեցւոց իցէ իբր ՚ի շրեքտասաներորդ դարուն, որպէս բաց յասացեալ նշանացդ՝ զայն ևս նկատեմք ՚ի լուծմունս անդ, զի յածարանական բանս ուրեք ՚ի կիրառ նու զորոշմունս բացատրուեն, որ ՚ի լատինական գրոցն թարգ մանելոց առ այնու ժամանակօք ընկալեալ է : Եւ թերևս այն լուծանօղ՝ անուանակից գոլով սարգսի, կմբադարակից լամբրոնացւոյն, համբաւն ընկալաւ և տարածեաց նոյն լինել ընդ նոսա . որպէս սակ նոցին պատճառաց՝ յայլ բազումս տեսանեմք լեալ խառնակութիս անձանց և գրութեց նոցա : Մա նաւանդ՝ այլ ևս պատճառ գուցէ ետ սմանց՝ լամբրոնացւոյն ներսեսի կարծել զսա գործ . իբր զի լուծիչն ՚ի բանն թ . 1 . ՚ի մեկնել զասացեալն : Անորիւր ծարլեցաւ ալիս . կամ Ազոս ա զապիս ևն . ՚ի կիր առնու զբուն բանս սոյ լամբրոնացւոյն՝ որ ՚ի մեկնութեն ովեայ . է . 9 . 11 : Կամ, զի զերկու աղօթս հոգւոյն սոյ, որ ՚ի բանն լի, բացայայտելով լամբրոնացւոյն ՚ի պատարագի գիրան, համբաւն աննոցոյց հռչակել, թէ զնարեկն ողջոյն պարզաբանեալ իցէ :

՚ի լուծն բանիցս՝ զայն ևս ազդ առնել կարևոր է, զի կայ և այլ օրինակ լուծմանց՝ ընտրութի՞ք համառօտեալ յամբողջ օրինակէն՝ զոր ասացաք . և ՚ի համառօտելոյ աստի կրճատութի՞ք արարեալ այլ օրինակ լուծմանց, որ և այն իսկ է՝ որ ՚ի սպա գիր նարեկան կայր ՚ի վերջոյ արձանացուցեալ, իբր ճրագ առ կայծեալ աղօտաճաճանը՝ միջամուխ արշաւել նովաւ ՚ի մթա զգած վայրս : Եւ այսպէս երկոց եղելոց օրինակաց լուծմանցն՝ աղբուր նոցա այն է, զորմէ կանխեցաք տալ տեղեկութիւն . զոր և ՚ի մեր լուծմունս յիշատակեմք, նշանակեալ կն լուծ . կամ լի :

Հանգամանք նորոգ լուծմանցս :

Մ. յլ արդ՝ եթէ ըստ նախ ասացելոցս, մեկնողական գրութիք այլոց ՚ի նարեկեան մատենանս՝ բաւական էին տալ անմու լորապէս զոյցս բանիցն, մեզ ոչինչ աշխատութի էր բովանդակին լինել յուզախնդիր, այլ զթերին և եթ լցուցիւ . զի ոչ եթէ արհամարհուր ինչ կամ պարսաւադէտք այլոցն վաստա

կոց յառնել յօժարիմք, որ ընդ իմաստութե՛ն բնաւ ոչ հա-
 զորդի . բայց ընդ ազգասէր բարոյից՝ և զերաւասէ՛րն լծորդել
 խրատիմք : Վասն որոյ ՚ի դոյն խորհուրդ կամակար տուեալ
 զանձն ՚ի հանդէս նորոգ լուծմանցս , այնպիսի ջանացաք պա-
 հել կարգ , զի յամենայնի ըստ կարի հարազատութի իմաս-
 տիցն խնդրեսցի , և ընդ հարազատութե՛ն՝ բացայայտութի , և
 յերկոսեան զհամառօտութի պատուեալ :

Առ ՚ի զիւր հարազատ իմաստից գրոց՝ հարազատութի բնա-
 գրին է առաջին խնդրելի . նմին իրի ՚ի լուծումն առնումք
 զբնագիր մատենիս ըստ օրինակին՝ որ ՚ի բազմապատիկ սխալ-
 մանց սրբեալ տպագրեցաւ ՚ի կոստանդնուպօլիս , և ՚ի մէնջ :
 Բայց և առ այնու ՚ի ձեռագիրօրինակս՝ որ առ մեզ դարձեալ
 հետաքննեցաք . մանաւանդ որ ընտրելագոյնն է՝ գրեալ ՚ի մեր
 թուին ճգ , և յետ այնր համեմատեալ ևս ընդ այլ օրինակի
 միսիթարայ ուրումն վարգապետի . առ որ յիշատակագիր հա-
 մառառ յաւելեալ ազգ առնէ՝ կարի վստահանալ ՚ի նոյն : Զօ-
 րինակէ աստի բաղօւմ ուրեք յիշատակելք ՚ի կարգի լուծ-
 մանցս զուարբերուխն որ ՚ի տպագրելումն այլազգ երեալ կան ,
 նշանակելով , ՚ի լա օրինին , կամ ՚ի մեր օրին :

Այսպիսաբար յապահովացեալք ՚ի բնագիր անդր , զիւրա-
 քանչիւր տեղի կարօտ մեկնութե՛ն ոչ ըստ կամի կամ վայրա-
 պար խօսիւք անցանել հաւանեցաք , այլ եթէ՛ քերթողականք
 իցեն , եթէ՛ անարբանականք , եթէ՛ իմաստասիրականք և կամ
 պատմականք , զամենայնն ՚ի բուն սկզբանց անտի հաւատել
 հոգացաք . և միանգամայն ՚ի բնագրի անդ ընդ անցելոց բա-
 նիցն և ընդ յաջորդացն համեմատել . զի պատահէ բազում
 անգամ իմաստից ինչ ինքնին առանձինն լինել ճամբիտ , բայց
 կարգի հիւսուածոց բանիցն ոչ անկաւոր : Այլ թէ ուրեք եր-
 բէք բառ ինչ կամ բան յետ զգուշաւոր քննութե՛ն ոչ եկն ՚ի
 հաւաստի զիտնաւորուի , զհաւանականն նշանակեցաք , կամ
 երկբայականօք վարեցաք դիմօք . լաւ համարեալ արդարախոհ
 երևել , քան բանագէտ :

Չընթացս լուծմանցս ջանացաք յո՞՞՞՞ բացայայտ յարմարել ,
 որպէս մեկնչաց է սովորութի . զի ինքնին ընդարոյս վայելու-
 թի իմաստիցն ջահաւորեսցի՝ անկարօտ պաճուճմանաց բանից :
 Քիւրաքանչիւր տեղի՝ ուր ոլոր բանիցն է , զայն նշանակեմք
 կրճատ , և զլուծումն ՚ի վերայ բերեալ լրացուցանելք զի-
 մաստան , թողեալ ընթերցողին՝ ամբողջ աչօք ողջունել զբնա-
 գիրն , զի մի թերակատար կամ այլ ընդ այլոյ իմաստքն կար-
 ծեսցին : ՚ի դիւրութի այնացիկ՝ օրջ չեն քաջավարժ ՚ի բարբառ
 գրոց , ուրեք ՚ի կարգի լուծմանցս , և բազում ևս ՚ի կատարա-
 ծին մեկնեցաք պատան աշխարհիկ և սյլազգի բարբառով ըստ
 նշանակութեցն որով վարին ՚ի մատենիս :

Բայց քանզի ՚ի մերում խորհրդեան չսփաւոր համառօտութի՛ն
 կայր առաջի նպատակ , ինամով հրաժեշտ կայաք յամենայնէ
 որ ինչ անկարեւոր երկարութե՛ն է պատճառ : Վասն որոյ ըլ-

վկայութիւն նք գրոց՝ զորս յաճախութեա՛ն ՚ի կիր առնու երջա-
նիկ վարդապետն, ո՛չ զամենայն որոց և ուստի ենն՝ նշանակե-
ցաք, զի մի յանշափն ձգիցիմք . այլ միայն զանծանօթն ըստ
տեղոյ կամ ըստ իմաստից, կամ յորս կայր ինչ գիտելոյ ար-
ժանի, ծանուցանել ճշդեցաք :

Չգուշացաք առաւելապէս, մի անյազութե՛ք արտաքոյ վազել
յօտար գրոցս, կամ անժուժաբար խնդիրս յուզել ՚ի Հանդէս
վիճարանութե . զի ո՛չ գրանոցս իմն՝ և ո՛չ մարտկոցս կառու-
ցանել աստանօր յանձն առեալ եմք, որով կամ բանաբաղք
երկիցիմք, և կամ բանամարտք . այդքիկ այլոց գրոց թօղին .
իսկ յառաջիկայս՝ լուծմանց է գիրս, ՚ի քննել Հաւաստութե՛ք
զմիտս բանիցն, և ՚ի լսել ճշմարտախնդիր աշակերտութեամբ :
Ասմիմք՝ զի ինքն նք վարդապետն զԷւրոսն խօսեցի . մեք խօսե-
լեացն որոճօղք լինիցիմք՝ առնուլ և տալ զճաշակս բանին .
այլ ո՛չ եթէ ՚ի բերանոյ նորա ՚ի մեզ կորզեալ զվարդապետու-
թիւն, ճոխաբան լինել ՚ի մեր դէմն . զի մի սղօթական ձևացն
ըղձականութի՛ն փոխեալ ՚ի վարդապետական, կորուսցէ զԷւրոս
Համեղութի՛ն :

Եւ արդ՝ այսպիսեալ երկիւղածութե՛ն զօւռով պնդեալ զմիտս,
և մաղթանաց ձեռն առ նոյն ինքն երջանիկ աղօթարարս
մեր ամբարձեալ, զհետ պնտեցուք դժուարամտոց նորայն
բանից . եթէ Հասանիցեմք ինչ, նյ շնորհք, և եթէ անհասութե՛ք
յետնիցիմք, մեզ չէ՛ ինչ անծանօթ չափաւորութիւն մեր . այլոց
արագամտաց տացի ասպարէզ :

Բայց ՚ի քննել մեր զիմաստս աղօթական բանիցս, զիղձս Հայց-
ման նոցա՛ և մեք և ընթերցողք յածուստ անտի ուսցուք և Հայ-
ցեցուք . վասն զի այս ո՛չ ընդ քննութե՛ք զայ, և ո՛չ բանիւ կերպա-
բանի . որպէս Հաստատութե՛ք մարտայտեալ ճաշակօղն աղ-
թից՝ հրեշտակն լամբօնեան, բացատրեալ ՚ի պատարագի
գիրսն զաղօթս հոգւոյն սք՝ որ ՚ի բանն լէ . ասէ . * Անարբ և
անկար է արարս զաղօթից քան միել . զի նա իւր լծաից և աղ կանդումէ
ուսի զիւր արբան արարան հոգւոյն ասողին, որում բաղ ցրանայ յաւեր-
իսէ զայն քանիւ մարմացուանել՝ չիս հետք . և զայս առանց նորին որնել
անայն է . . . Բայց թէ փոքիւ ոք ընդ իրին նորին անցեալ, ծանեցէ :
Եւ զկնի գարձեալ . * Չօտ ՚ի քան չգել և պարբել անարգութեան է
ընորին . և ուսմաք զայն ճանաչել անկարութի է լողին . . . Ք իարծեա
գիրել քնաս կամ ուսանել յօրարաց, միւլ լե ՚ի գէ է սորին արբիարմիւն
Բլլեալ . և յորժամ ուսանիս, ապա հասարարիս յանիս՝ թէ ոչ գիրէս :
Եւ արդարև ինձ վարձս քրտանց՝ և Հանգիստ վաստակոց զայն
չատ Համարիմ, եթէ ՚ի տեղեկանալ իմաստից աղօթիցս՝ և ըղ-
ձիցն տեղեկութեան զչափ յանձին առնուցում . և ՚ի դոյն են
կամք ըղձանաց իմոց վասն անձինս կարօտելոյ՝ և որք իբրև զիսն
են . և ո՛չ անյոյս յընդունելութենէն . զի թէ իւրոցն չարա-
բարաց բարեխնդիր եղև յերկրի անժարեալ վարդապետս, (՚ի
բանն ծե . ծէ . ձէ .) յերկինս զարժանի փափագումն իւրոց
աշխատաւորաց՝ անտես զիարդ առնիցէ :

Ո՞ր Ի՞նչ յայժմոս յերկրորդ սոցալոգիոս գիրքից ։

Չհետ հանրական տեղեկութեցն որ յաղագո նարեկեան աղօթիցս մատենի տուան յառաջնումն տպագրութե՛ն, և որ այժմի՛ց երկրորդեցան սակս միշտ կարևորն լինելոյ՝ի գիտել և յուշի ունել, կարճաբանումն յաղագո երկրորդ տպագրութեա սանել ունիմք, ոչինչ այլ փոփոխումն արարեալ մեր յայսմ՝ բայց զի մերտաին խնամով՝ի գրչագիր օրինակս մեր հետաքննեցաք զտարբերութիան, և զերևելիան նշանակեալ ծանուցաք ։ Այլ առաւել ևս քան զդոյն, յաւերուածս արարաք՝ի լուծմունս անդ՝ ուր սրերք յառաջնումն համառօտութեմք և եթ տուեալ էր մեր տեսութիւն, և կամ զանց ևս արարեալ ։ Թէպէտ և այսքանեօք ևս ոչ եթէ զարժանն կամ զըզանդակն համարիմք նշանակեալ զբացայայտութի՛ն . քանզի սքանչելարուեստ մատեւնիս բարձրութիւն և կամ խորութի՛ն զերազանցէ միշտ քան զլար ըստողի ։

Գ Ր Ո Ւ Թ Ւ Ի Ն Վ

ՅՈՒԿԱԹԱԽԱՆՁ ԲԱՆԻՑ ՕԳՏԱԿԱՐԱՑ
ԱՊԱՀԱԻԱՆԱՑ, ՀՈԳԵՇԱՏ ԽՐԱՏՈՒՑ

*Անձին սոգտանաց, զգլխկանաց կանոնաց կենաց, կանուարութեանք
յանձնաւութեանք, անբւութից յայտնութեանք, մղանաց
խառտվանութեանք, ջուշմուշք գաղանկաց, սաղանմուշք
ծածկեցելոց, յանգլխանութիւնք թաղուցելոց :*

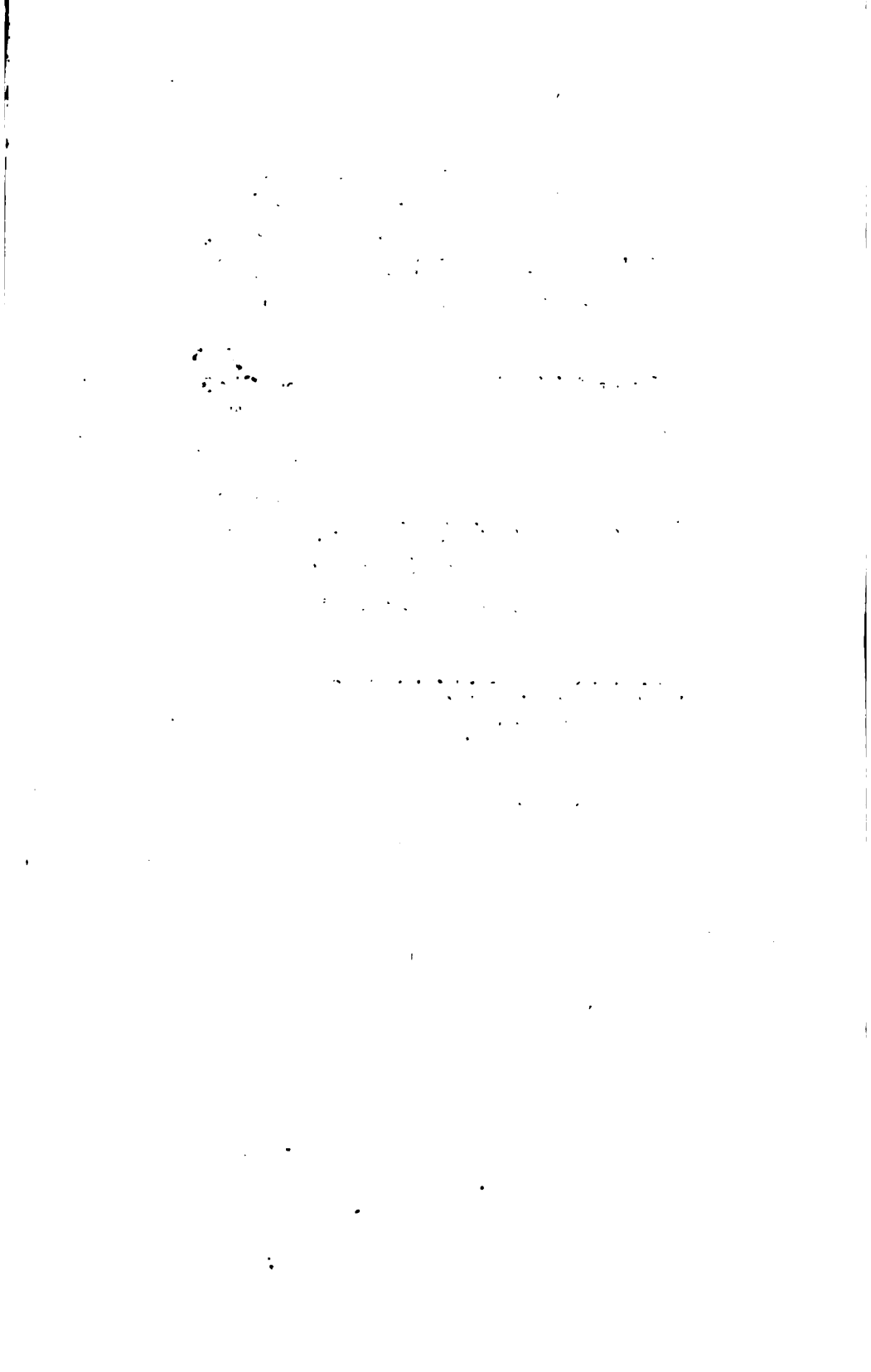
*Սպեղանիք զբաւարք՝ վերաց անբժշկականաց . դեղք ազդո-
ղականք՝ ջաւոց անտեսականաց . հնարաւարութիւնք
բազմամասնեայ երկանց վտանգից :*

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԱՐԵԱՑ ԱՄԵՆԻՑ ԲԿՈՒԹԵԱՆՑ
ԱՌԻԹՔ ԱՐՏԱՍՈՒԱՑ, ՊԱՏՃԱՌՔ ԱՂԹԻՑ:

Ի ԽԵԴՐՈՑ ՀԱՅՑՄԱՆՑ ՀԱՐՑ ՄԻԱՆՁԱՆՑ ԵՒ ԲԱԶՄԱՑ
ԱՆԱՊԱՏԱԿԱՆԱՑ ԱՄԱՑԵԱՂ ՄԱՑԵԱՆ ՈՂԲԵՐ.
Գ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԱՐԵԿԱՑ ՎԱՆԻՑ ՎԱՆԱԿԱՆԻ

177

Արթնքի դեբոն՝ ազգե տիրուհի,
մասնէլ յիւր ողբի յընտանի կղզի:

Ի Խ ՈՐ Ո Յ Ս Ր Տ Ի Ց

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԸՍՏՈՒԾՈՅ

Ի ԸՆ Ը

ԸՅՆ ՀԻՈՒՂԸՆԸՑ՝ ՀԻ-

ծուծեան սրտի՝ ողբոց աղաղակի քեզ վերընծայեմ տեսողդ գաղտնեաց . և մե տուցեալ եղեալ 'ի հուր թախծութեան անձին տաշորման՝ զպտուղ ըղձից ճենձերոյ սպաս նեալ մտացս , բուրվառաւ կամացս առաքել առ քեզ : ԸՂԼ հոտոտեսցիս հայեսցիս գթած , քան 'ի պատարագն բոլորապտուղ մատուցեալ ծխոյն բարդութե : ԸՆԿԱՂ զսակաւամամնեայ բանիցս յօդուած քեզ 'ի հաճութի , և մի 'ի բարկութի . ելցէ 'ի խորոց աստի զգայութեց խորհրդակիր սենեկիս՝ վաղվաղակի ժամանել առ քեզ՝ կամաւորական նուէր բանական զօհիս , ողջակիզեալ զօրութի ճարպոյ՝ որ յիմն է պարարտութի : ԸՂԸ՝ 'ի դնելս իմ ընդ քեզ գատ՝ խառնեալ աղերսիւ հզօր , մի իբրև զհամբար ձուճն ձեռաց ամբարշտեալն յակորու ըստ բողոքելոյն եսայեայ , և զանիրաւունն բարելոնի՝ տաղտկալի քեզ երևեսցի . զոր առակ եօթմանամներորդի երկրորդի սաղմսին ազդէ . յայլիբր զբուրեալ խունկն հաճոյական 'ի խորանին սելովայ , զոր դաւիթն կանգնեալ նորոգեաց տապանակին հանգստեան 'ի գերութենէն դարձելոյ , որ 'ի վերստին գիւտ կո-

րուսեալս հոգւոյ առակի, ընդունելի կամաց քոյ լիցի :

Ը. Բայց քանզի ⁵ ձայնդ ահաւոր դատաստանիդ հատուցման ⁶ ուժգինս հնչեցեալ 'ի ձորն վրէժխրն դրուծե, կրկինս ինձ երկնէ մարտից յարուցմունս այժմէն գուշակեալ շարժմունս յուզմանց ներհակահանաց, որ յիմուամ անձին ցուցանի, խռովութիս ամբոխից . հարեալք ընդ միմեանս զէն առ սուսեր՝ խորհրդոցն հոյլք, չարեացն՝ ընդ բարիսն, և գերեալ զիս 'ի մահ ըստ հին գիպուածոյն՝ որ նախ քան զչնորհին ժամանել առ իս . զոր ընտրեալն առաքելականացն դատուց պողոս՝ առօրինակեալ զմովսէս, զքօթի փրկութիս յաղթօղ ցուցանէ : Ս ան զի թէ ⁷ մերձ է օր օրն, որպէս գիր ասէ, 'ի հովիտն անձուկ ասպարիսին յովսափաթու և հեղեղատին կեդրոնի, փոքր հանդիսարանացն իրաւանց ժամադրութեց, որ կենցաղականաւ այօր յաւիտենիւ զհանդերձելոցն ինձ կերպարանեն, ապա և՛ս յաւէտ մերձեցաւ 'ի վերայ իմ արքայութիս նայ՝ ⁸ մարմին եղելոյ, մեծապէս գտեալ զիս առիթ մնասուց՝ բազմաց տոկոսեաց՝ զանազան մասանց յանդիմանողաց շջմարտապատմից, քան զձեռին նորին վերակացումն անդ ուրեմն երբեմն 'ի հարուածո եղովմայեցւոց և փղտացւոց, և այլոց բարբարոս աղքաց : Բանզի ⁹ այն ընտրութիւն ամօք չափեցաւ, իսկ պատուհաս իմուամ պարտուց՝ առանց պարտման ունի զսահման : Բհ, գուր և որոգայթ անձողոպրելի, ըստ մարգարէին և առակողին, տագնապաւ մեծաւ առ դուրս ինձ հասեալ՝ զամծութն մշտնջենաւոր աստէն գծագրել : Օ որ միայն քօ է հրաշագործել պտուղս դեղոց 'ի հնարս կենաց՝ ամենավարան տարակուսանաց հոգւոց վաանդից, քաւիչ ամենայնի՝ գովեալ 'ի փառս անձառս անսահմանելի բարձրութե, յաւիտեանս յաւիտենից :

(1) Հէծուիլ սրբի՝ ոչնոց աղօղօյի : Յայլ օրինակ, կէծուիլն ոչնոց սրբից աղօղօյի : Սկտուած աղօթիցս զայսպիսի խնաստ ունի : Զձայն հասալանաց սրբիս հանդերձ արարական ողբոց քեղ վերջածայեմ օվ տեսողք դաղանեաց սրբի . թէպէտ և գու ոչ կարտախ խնամ ձայնի՝

Ժամկազէս գտով : Եւ 'ի հուր արասիկէ պրտնութեն արհանելով զիզն հոգւոյ երբ խոնկ զտեղի , կանքս երբ բարձրաւս մաստ- յանեմ առ թեղ : Զի մտք իմ անդադար չարժեիով 'ի մասնութիւն չարեաց իմոց , և բարեաց քոց , չարժէ զիմքս երբ բարձրու' առ թեղ զիտուարել պրտալից կիս հոգւոյ :

'ի սկզբան արձանոց նկատել արժան է , զի որ զկարան թ ներարծու- Թեանց հոգւեր փոփոխման կարգէ դրանս : Քանզի յարժամ սկսանք մտքը առանձնանալ 'ի մարմնական զտարմանց , և հոգին անփոփ 'ի ներքս 'ի սքրս իւր , 'ի լուսոյ շնորհացն այ նախ առաջին տեսանէ զչար- չութի մեղաց իւրոց , և զտարբարութիւն առ նն : Ապա յերկով դռ հեղ գտաստանն այ՛ պրտնացեալ 'ի գրոց , շարժի 'ի նմա երկիւղ գա- տազարտութիւն , և յերկնական պրտնութիւն ստասիկ , և 'ի պրտնութիւն՝ հասալուսն և սոց : Այս արց երբ խոնկ սկսանք , բնաւորաբար նախ հասալուսնք ծնանքն խառն ի արտաստաց , և ապա պատճառք պրտնութիւն և երկնական յայտնին : Այս լայտակի ներարծուութիւն զնէ որ զկարան յայտ՝ առաջին քանի : 'ի շարժմանց անոտ պրտնութիւն և եր- կնական՝ սկսանք մտքը լայրանալ յանձն իւր , կշտանել զիւր հեղքու- Թի , զանտութիւն և զկարտութիւն . և խարտ յուսահատեալ յանձնէ , ապաստանի յանձ՝ հայտնելով 'ի նմանէ զմտքութիւն հոգւոյն : Եւ լայ- տակի զնէ որ զկարան յերկարողութիւն քանին : Իսկ երբ այստէս քա- շտակի հոգին յուսով Թողութիւն , փարասելով պրտնութիւն և երկն- ական , զուարժմանց այնուհետեւ 'ի խոկուն բարութիւն և զԹութիւն այ . և փոխման հասալուսնի մայրից՝ 'ի գոլութիւն այ պարասի անյալա- թար : Եւ լայս ներարծութիւն յայտնէ որ զկարան յերկարութիւն : Այստեղի կարգաւորութիւն լռչնոց տեսանք յնձնաց ազօրիցս , ուրիշ զմտքը զանդակն ներարծութիւն զնելով , ուրիշ զիտասարտութիւն , և ուրիշ՝ զիտարտութիւն իւր :

(2) Քան 'ի պարսպն : Քան յոջակիկ հին օրմանցն՝ որ բովանդակ սպեցեալ , Թանաթ ծխով մաստայեալ լինելը , առաւել հոյեպոխ յայտ իմ բանաւոր պատարագս : Զտակաւ բարձր ազօրից՝ զոր գրով կող- մեմ , և մէ լոկ մայրիկ կամ բերանով , ընկալին հանութիւն , և թ 'ի բարխնի . երբ յանդգնութիւն հանարեալ զգրով ազօրիցս . քանզի բազ- մամ և շանամ զի եղն լոջական զոհ և ընծայ 'ի խորաց արտ խորհրդ- նի օննիս , ք մտացս կի՛ հոգւոյս՝ յորտմ խորհուրդք և մասնութիւն անարեալ կրին : Եւ այս ընծայ կանցյալիս՝ լուլուսի , պրտալայոյն և Ժամանեցէ՛ առ թեղ քան զպարտաւ բերանոյս , և քան զքրեւ մե- սին , բորտովն կիզեալ զտեալ պրտնի չարոյս , ք թ զտանան շար- սոյ , կամ զքրեւ շարսոյ : Օրմնակ ինչ , ճննալիս : Առտեպի արդէս շարս , կի՛ ետասցի արդէս ճննձեր ոչ յիսն է պարսպոսիս . այլ օրմն . պարսպոսի : 'ի նուիրել ազօրիցս՝ Թէ և գրով , այլ թ լոջականութիւն արտա փոփոխեմ , զի պարտաութիւն որ յիս եԹէ մարմնոյ , հաղեպի սոյ շարս , և եԹէ հոգւոյ առտաութիւն զտեալի , բարբաբեպի , և այս արդէս ընծայ ազօրիցս նուիրեպի թեղ՝ և մտք , և բերանով , և մե- սակ :

(3) Եւ 'ի զնեւ ի՛ : 'ի զարել իմ գաս կի՛ 'ի գտաստարտաւ առաջի ք ընդգիւմ մեղացս և ապաստա մարմնոյս և հակասակ գտաստանոց զի-ւ- սին : կամ , 'ի խտաստանելն զմեղս իմ առաջի ք , որ է գտաստարտ- Թիւն զննէ : կամ , յարժամ երբ գաս (զարել Թուխ՝ առ թեղ ստե- լով , ընէ մերժես զիս , մի կի՛ Թողիլ զիս , կի՛ մի փորձիմ , տկարանամ նն : Այստեղի գտաստարտութիւն իմ՝ Թէ և պարտաստաք արտեալ , զի ապարտեպի , զտեալի երկնի թեղ երբէ զհամբարչան յետաց յանդանանցն

կամ խորայելացոց, որոց ասէիք Եսայեաւ. (Ձ. 15.) * Յարժամ համ բառանցոցք զձեռս ձեր, դարձուցից զերեսս իմ. ॥ Քի որպէս զազօթել նոցա մերժեիք՝ զՅ ունելոյ նոցա զձեռս զնոցա արեամբ, նոյնպէս և զիմ ազօթելս կարես արհամարհել զձան կամու. և յանձնուծէ յանցանիկ արք: Եւ զանիտաստիին բաբելոնի, ք. և մի իբրև զանդնուծիին բարե լացոց տաղազայի երևեսցի թեղ իմ՝ ազօթելս: Թուի հայել 'ի բանն Դանիելի. գլ. ԺԷ. ուր զՅ չարագործ գատասարացն ասի, Թէ խոտեցաւ ար՝ և լանորէնուծի 'ի բարեկունէ 'ի ծերոց գատասարացն: Քանով գործ նոցա երևեր արգարուծի և ուղիղ աւալնորուծի ժողովարեանն. ուր Քահառուսին՝ աւալի Այ անորէնուծի էր: Չոր առաջ. զոր և աւակաւար բան հէ սաղմսին ծանուցանէ 'ի 7 տան. * Ելցէ սոյ 'ի ճարպոց անկրասուծիք նոցա. ॥ ք անկրասուծիք նոցա որպէս նուէր ճարպոց ձկանան, երևին իբրև զոչ պարպաւ, որ լը իրին անկրասուծիւն է:

Արգ՝ մի այսպէս համարեսցի և իմ ազօթելս:

(4) Այլ իբր Էբուրեաւ: Այս իմ նուէր ազօթելց ընդունելի լինի թեղ իբրև զհաճնիկ խոռնիկն բուրեալ 'ի խորանին օւրէն, զոր Դուսիթն կանգնեաց: Դերանանազ զոր ջուցանէ զխորանն. և յեղանակ բանին այնպէս կարծեցորսանէ, Թէ զմովիտակերտ խորանն՝ որ կայր երբեմն 'ի սելով, երարձ գաւիթ և կանգնեաց 'ի քաղաքի իւրում 'ի սին: (Բ. Թաղ. Գ. 17.) բայց լը մեկնաց՝ նոր խորան չինաց գաւիթն իսկ աւարտեալն 'ի մովիտէ՝ կայր 'ի բանոց գարուսնի. սոյ գրի (Ձ. մնաց. ին, 29.) որում պահապան կարգել էր սաղմոյ քահանայ. (անգ. ԺԷ. 59.) զՅ որոց գատացեալն սոյ զիջարպս այսպէս մարթ Ե իմանալ: Ազօթելս իմ Քուռելի թեղ լինի իբրև զնուռնին մտառչեալ 'ի խորանին սելով, որ, ք զորպիսի և գաւիթ կանգնեաց նորագեաց, ք նորակերտեաց զՅ հանգտանան տասրանակին՝ 'ի գերուսնէ Գորելոյ. զի Թեպէտ յես գերուսն ասն քանն եկաց 'ի տան ամինազարայ. (Ձ. Թաղ. Է. 2.) և յես այնչ ամիս երես 'ի տան արեգազարայ. (Բ. Թաղ. Գ. 11.) բայց քանով կայր առանց խորանի որպէս անցաւոր, ժանն այսորիկ իբրև նոր գարձեալ 'ի գերուծէն՝ հանգիսիս ամէր զայն գաւիթ. որ և ասէ 'ի գարձ կորուսեալ հողոյս առաջի, օրինակի:

(5) Չայդ տեսար: 'ի բովանդակ բանիս յառաջ առնու զբանն (յա. Բ. Է. 2.) * Ժողովելցից զնոսս 'ի ձորն յովսափաթու. և Ե: 2ին լուծմունքն լը կարծեցոյ բարունեաց սոսանց՝ իմանայ լը ճառին զխորտալ ձէ սյլազգեանցն յաւաւրս յովսափաթուց արքայի յուգայ. (Բ. մնաց. Ե. 22.) բայց անյարմար է. զի 'ի բանն յովելոյ՝ յովսափաթ օչ է անուն արքային, այլ անգլոյ. Թեպէտ և մեկնիք անմիտան են՝ Թէ զոր անգի նշանակեցէ. Թուր զայն՝ զի յովել յետոյ է ժամանակաւ քան զյաւափաթաթ արքայ. և այս մարգարեսուծիւն նր հայի յարազայ կտորած հեթանոսաց. (անհ 'ի բովանդակ գլուխն.) զՅ որոյ լը քաջ մեկնաց յովելլական բանն ակնարկէ զհարուստն հեթանոսաց՝ որ առ մակարեաց աղբ: անս և զիսի 'ի լուծ. 7: իսկ առ 'ի միսս՝ այն հարուստ և վրեժ խնդրուծի հեթանոսաց օրինակէ զոր Քահանուր գատաստանին: յառաջ այս ձայն ասէ՝ իբիսս ինչ էրինէ, երկու խոռովուծի կի՛ շփութս յաճնուսնի, մի՛ որ 'ի մտաց իղձէ հարկանիմ, և միս՝ որ յահաւորուծէ զատաստանին: կամ, իբիսս, ք այլևայլ պատերազմունս հակառակ մի մտանց. արձնի գուակեալ. ք ջուցել յանուն իմ յաղմունս խորհրոց հակառակաց: Հարեալ առ ինչանս զին առ սուտէր: Արքես 'ի մարման կան պատերազմին բարում՝ անգամ խոռովուծի արկաներ Խժ 'ի մէջ հեթանոսաց, և զմիմանս ստատկելին. (Ը Բ. մնաց. Ե. 22.) այսպէս և առ իս ամբողջ այլևայլ խորհրոցս Ք միմեանս մարանելին, և կտորին

ընձն իմ՝ արեան ընդ Բարին . մասնութիւն չար գործոցս՝ ընդ մաս-
 քութիւն բարեացն որ յոյ . իր զի ես չարիս յաճարեի, և ան գրարիս
 իւր առատացանքս : Կամ, պատերազմ չար յաճարուց մարմնոցս՝
 ընդ բարի կանս հազւոյս . զի յարէ գառատասանին գարժնոյր բարի կամք
 հոգւոյս, որում չգէտ կայեաց կամք մարմնոյս, յարժանարար և զե-
 րեք զես ՚ի մահ մեղաց չար հին դիպտածոյն, ք ը հին օրինացն մովսեփ,
 որ զպատուհաս մահու ՚ի զք անէր յանցուցելոցն : Կի՞, ըստ առաջին
 մեղացն և ապահանութե՞ որ յազատոյ ինձ գիպաւ . յորում կայի նախ
 քան զչորին միտաութե՛ն և նոր օրինացն ծանել առիտ : Չոր, ք որում
 շարժի պղտա առօրինակ ահալէս, ՚ի մի օրին . և ը հին լծ . օրինակ ա-
 տեալ, ք բազմասեր զմովսեփ կի՞ զհին օրինս, զքնի իրնութին յաղեռ
 ցոյսանէ, յաղժող յարգարարացանելն . ըստ այնմ (գործոց. Ժ. 38.)
 * Եւստի յարե՛ ոչ կարողիք օրինացն մովսեփ արգարանի, ստիտ ան՝
 որ հաւատայ՝ արգարանայ : * (տես և հոգեմ. Ե. 2. 3.) Սոյնուհա
 յաղժող ՚ի գառնի . ը բանին (երրոյ . Ժ. 28. 29.) * Արհամարհեալ
 արքաք զօրինան մովսեփ, առ երկուք կամ երեք միայնք մեռաներ :
 Իսկ միջոցի սաստիկ պատժոց արժանի համարիցիք զայն՝ որ զարկն նոյ
 առ անն եհար * Եւ : Արգ՝ այսմ շարժի յանցար գոյով ես, միջոցի
 պատուհաս մնայ ինձ :

(6) Ուժգինս հիւշեալ : Լաւ օրինան այլապէ՛ տանի . ուժգինս հիւշեալ,
 իբնիս ինչ յերթի նարդի յարացման անձն են գաւալիտալ . զարժման յա-
 մանց երհակիանայ որ յնման անյին ցոյսանի, խառնութիս անթիւնց հարեալ
 ընդ Գիանս, զի առ սուտեր իւրհարդոյն, հոյս արեան ընդ Բարին : Եւ
 պարզիչի է . ճարտար գառատասանին յերկինց անար հնչեցնուց
 սաստիկ, արգէն գաւալիտալ են կամ ծանուցեալ զկրկին պատերազմ,
 ք չարժման ներհական անբարեանց որք լինին ՚ի հոգի իմ . և իստ-
 վալք ընդ միմեանս հարկանին խորհուրդք մտացս իբրև . զէն առ սու-
 տեր, մի խորհուրդն մարանի Է միւսոյն . մի խորհուրդն իբրև սուտեր
 միտաբուէ կամք, միւսն իբրև վահան կամ զոս՝ արհաւանել հնարի .
 այսպէս մարանցին հոյք կամ բազմաւք չարեացն ընդ բարին են :

(7) Մէր է օր ան . (ը յողէլ . Գ. 14.) ՚ի քորք հովան յաւախիտա,
 որ Թարգմանի՝ գառատասան ան, և հեղեղաբին իերոնի, որ ը անցաւ աչ
 խորհուրդայ՝ անցաներ ընդ այն հովան . և եր անզի կատարման գառաու
 սանի և պատուհասից . որն այլեւայ զիստա, ընկենայ անոր զարժու-
 թիւնս սաճարին, Եւ : (Գ. Թագ. ԺԵ. 13 : Բ. մնայ . իմ. 16. լ. 14.)

Ուստի գոյով անզիք մասնաւոր պատուհասիցն նոյ, եղեն իոք հանդիսա-
 բան, անարանք, իբրանց ծանորութից, իբրանց հատուցանոց՝ ըստ
 ժամանակին սահմանելոյ յոյ . և ամեն իոք, հանեմանեալ առ հոգեւոր
 պատուհասն, և առ ընդհանուր գառատասանն . զի այն մարմնաւոր պա-
 տուհասք և մասնաւոր գառատասանքն՝ որ ՚ի կենցաղական յախանիս,
 զհանդերձեացն իբրպարանն, ձեւացուցանեն 3 օրին . իբրպարանն : Արգ
 սան, եթէ առ յանցուցեալս ՚ի հեթանոսաց արգանայ մարգարէն՝ մերձ
 լինել առ ար զեկեղեղութե՛ն, ապա ես յաւեր մշնոյս ՚ի լէ իմ, որ ընդ
 շարժեցն մեղայ, գառաղական արայոյնն նոյ, (ը բանին գուհայ . Ժ. 11.)
 նարին եղելոյ, ք մարգարեցելոյ կի՞ քնի . ձեծագեւ Գոբեալ զիս առի . գար-
 ժող յանցանայ, և պարտաւոր բարում պիտեալ, որ ՚ի չունեցմանն
 պարզեացն նոյ . որք են զանարան մասանք ճշմարտական կշտակիչք՝
 քան զչնութիւն նարին վերադարձ . ք պարզեցն նոյ առ իս՝ առաւել ար-
 տաւորին զիս ըսն զղահայանութիւն ձեռնին նոյ՝ որ առ իկուցան, յոր-
 ժամ ՚ի հարկանելն յայլեւայ ժամանակս զեղանցեցիս և զայլ հեթա-
 նոս՝ զպարտելոցն պահպաներ, և նոցա անբարեալ լինէն : Կամ, մե

ծառայել պատժապարտ դասնիմ էս քան զլեռահասունն պատժապարտան
 մեռնին նոյ ՚ի հարուածս եզոզնեցեցաւ : քան զի սն ըսբրոսիք, զճիւ
 մարմնաւոր պատուհասոյ նոցա, սեփ լսիչոցա, առժամանակեայ եր,
 այսչափ կ՞ այնչափ ասն . իսկ իմ պատուհաս յաւիանեական է :

(8) Մտրփն եղելոյ : Լաւ օրինակն, և հին լուծ . գնեն . Պրէշոյա ՚ի Վ?
 իմ արայոսիքն նոյ, մարմն եղելոյ հեծապէս . քո ՚ի վի իմ մեծապէս մար
 քն եղելոյս գործովք մեղաց :

(9) Ան ըսբրոսիք : ՚ի լաւ օրին . սն ըսբրոսիք սեփ լսիչոցա . քո, այն
 պատուհաս նոցա՝ որոշեալ կամ սահմանեալ սոնք չափեցաւ :

Ս իբրաքին յաւելլած իրկին հեծուելէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն
 աղբրս մաղթանայ բանի :
 '՛ ի խորոց սրբոյ խօսք՝ ընդ նոյ :

Ի Ա՛Ն . Ի .

ն . **Ա**ւարգ՝ քանդի առ բարձրեալն նձ՝ յօգա
 լորսկան շրթամբք կարդաս, որ գործովք
 միայն գրաւի, և ոչ ստեղծաբանութիւն կաշառի, որ
 յեզիպտոս միշտ ունիս զսրտիդ զդարձն, զինչ օրի
 նակ առ այս քեզ նմանագոյն և յարմարական աս
 տանօր եղից՝ անձն իմ պարտաւոր : ² Պատժակիցս
 կործանեցելոյն սսդումայ . ըմբերանեալ դատախազս
 նինուէի . անարի բարբարոսս քան զտիկինն հարա
 ւային . վատթարագոյնս քան զքանան . յամառե
 ցեալս քան զամաղէկ . ³ անբժշկականս քաղաք դրօ
 շերոց . նմար մնացեալ ապստամբութե հինն իսրայէ
 լի . յիշատակարան պահեալ՝ ուխտազանցութեանն
 յուղայ : Աշտամբեալս գեր քան զծուր . տարամեր
 ժեալս քան զծայդան . խորթաբարոյս քան զգալի
 լեա . աններելիս քան զանհաւանն կափառնառամ .
 պարսաւեցեալս իբր զքորագին . բամբասեցեալս ընդ
 բեթսայիթայ . ⁴ անպարկեշտ ծաղկեցեալ ալիքս ե
 փրեմի : Աղու ազանիս միշտ յիմարութիւն՝ այլ ոչ
 հանդարտութիւն . ⁵ ՚ի կորեանց առիւծուց՝ անձնա
 կան օծս եզեռնային . կերպս ձուոց քարբից՝ լցեալ
 ժանտութիւն . պատկերս վերջին հարուածոցն երու
 սազեմի, ըստ բանին տէրունի՝ և տեսանողացն ձայ
 նի : Տազաւարս մերժեալ՝ հասեալ ՚ի կործանումն .
 խորտակեալ՝ զրացս վստահարան, և կրկին՝ ծրր
 գեալ շինուածս խօսուն . թողեալ ժառանգութիւն

յարմարական . մեռացեալ տունս անձակերտ , ըստ բանից նախագրեցելոցն՝ մովսէսի , դաւթայ և երեմիայի : Յարկս բանական՝ ⁷ ունօղս բորտութե , հարուածեալ խրատու քերմանն , օրինիւ կազդուրեալ , օծեալ կաւովն՝ ողջբական հեղութքն . անձաբակ գտեալ յելս հնարից , քակտեալ վերստին ձեռտօք շինողին . արտաքս ընկեցեալ իրաւացի հատուցմամբ հրամանաւ հզօրին՝ ի տեղի անօուրբ . հերքեալ տարագրեալ խտրոցաւ մեծաւ՝ ամենայնիւ առանց խնայելոյ : Նաճկեալ դրամս ⁸ յերկրի չարեօք , ըստ աւանդակորոյս ժխտողին՝ որ յաւետարանին ցուցանի :

Ը . Այլ դու անձ , ⁹ անձգ հոգւոց և ամենայն մարմնոց , ըստ դաւանելոյ անձանորհին , երկայնամիտ և բազումնօրոմ , ըստ ողբն յովնանու ձայնին , շնորհեալ կատարել ՚ի քոյդ հաճուի օրհնեալդ կամաց՝ զսկզբնաւորեալ մատեան մաղթանաց այսր ողբերգութե : Այլ ընդ լալով սերմանել բանիս ¹⁰ ՚ի նախընթաց չուս սատիճանաց՝ օթեանացս պատրաստուե , ՚ի կատարածն ժամանելոյ հաւաքման հնձոցն , դարձայց բերկրեցեալ լրութք քաւութե՝ պտղոյն երանութե որայիցն բարուե : Այլ տացես ինձ արդանդարտի անարդի՝ իբր խրայելի , և ստինս աչաց ցամաքեալս՝ ի վ ամենագութ : Այլ զբանական մաղթողին՝ հզօր և ողորմած , ¹¹ նախ քան երկնի , և երկին՝ երկրի , և նա՝ ցորենոյ և գինւոյ և ձիթոյ , և նոքա՝ խրայելի : Այլ երկնաւորացն ազերս որ աքքեզ՝ հոգւոյս ազդեացէ , քան թէ տարերաց ապականացուաց : Այլ ստեղծիչ՝ և ես կաւ , բաց տարակուսելոյս ՚ի մեռտս մաղթանաց այսր հեծուե՝ կամս քաղցրութեան՝ զօրանալ աստէն . զի մի ՚ի բանալ վերնայինն երկնի՝ ¹² անընտիր գտեալ կրթութեան վայելման լուսոյ , իբր զնիւթ մոմոյ սպառեցայց ջընջեալ ՚ի միջոյ : Այլ զրկելոյս , ըստ մաղթանաց գոման ասողին , և ի՛յժ թալկացելոյս , և ¹³ կեանք մաշելոյս՝ մտացս խղճիւ , այլ ոչ տաժանմամբ կրից՝ աշխատութք զքեզ խնդրելոյ . ան զաւանդ մաղթանացս , և անձր զողորմութի քո շնորհացդ . ընկալ զփոքրս ՚ի տկարէս , և շնորհեալ զմեծդ . առ ՚ի հզօ-

րէդ . զօրացի գրանս զղջման , առաքեալ 'ի մեզ հոգի 'ի բարձանց՝ անժառույճ պատգամօքս ¹⁴ 'ի սմա ե գելոցս : Պարգեւեան բարերար՝ ¹⁵ զառական ետայեայ լուսաւորեալ առ ճշմարտութիւն , մատուցանելով մա հու արժանոյս՝ ընդ պղնձոյս գոյի անարգս ձայնի՝ ¹⁶ զոսկի քո շնորհի , ընդ անզարդուէ երկաթոյս սեւութե գունոյս՝ պղինձ պճնելի , ցոյցք առաքինութե , հրաշեկ լիբանանու : 'Ի նդէր՝ ¹⁷ կարծբացուցանես ըզ սիրտ եղկելոյս՝ շերկնել 'ի քէն , անձառ . և ահաւոր : 'Ի՞ եղեց անպտուղ 'ի փոքր վաստակոյս՝ իբր ապա ջան սերմանօղ անբերրի երկրի : 'Ի՞ լիցի ինձ ¹⁸ երկ նել , և ոչ ծնանել . ողբալ , և ոչ արտասուել . խոր հել , և ոչ հառաչել . ամպել , և ոչ անձրեւել . ընթա նալ , և ոչ հասանել . ինձ ձայնել , և քեզ ոչ լսել . պաղատիլ , և անտես մնալ . կողկողել , և ոչ ողորմել . աղաչել , և ոչ ինչ օգտել . ¹⁹ զոհել , և ոչ ձենձե րել . ²⁰ զքեզ տեսանել , և դատարկ ելանել : | մեր ինձ նախ քան զկարդալս իմ՝ առ քեզ միայնգ հզօր . ²¹ մի գանվճար տանջանացն տոյժս՝ ընդ թուով աւուրց մեղօք կեցելոյս չարագործիս ինձ հատուցա ներ : | Եցի զիս գթած . լուր ինձ ողորմած . մարդա սիրեան ներօղ . խնայեան երկայնամիտ . պաշտպանեան ապաւէն . բարերարեան հզօր . աղատեան ամենակալ . կենագործեան նորոգօղ . վերականգնեան ահաւոր . լու սաւորեան երկնային . բժշկեան հնարաւոր . քաւեան անքննին . պարգեւատրեան առատ . շնորհազարդեան աննախանձ . ²² հաշտեան անախտակիր . ընկալ անս խակալ . սրբեան 'ի պարտուց ճրհնեալ : | շթէ յաււեցից զաչս իմ , նայեցեալ ²³ 'ի հայեցուած երկուց վտանգից յաւուր թշուառուէ , զքոյդ տեսից փրկու թի՛ յոյս և խնամակալ . եթէ նկատեալ դիտեցից 'ի վեր ²⁴ յամենագրաւ սւղին սոսկալի : հրեշտակ քո խաղաղութե քաղցրութե՞ ինձ պատահեցէ : { յոյց ինձ ար 'ի յելիցն աւուր շնչոյս արձակման՝ մաքրութե ոգի , լուսով ամբարձեալ 'ի յերկնաւորացն երջանկաց՝ պարգեւօք սիրոյ քոյ եկեալ հասեալ : 'Ի՞ յարգարօցն կատարելոց՝ կարեաց ինձ կըցորդ ժամանեցուցես . ²⁵ զանակնկալն բարի՛ չարիս 'ի յուսահատութեն աւուր շնորհեցես : 'Ի՛նչ լիցի

քեզ բարեբանեալ՝ որ փրկուիդ ես ամենայնի, եթէ
ախտացեալս քո ոչխարի՝ գազան դժնդակ տացես ու
ղեկից . մեղօք մեռելոյս՝ անախտ կեանք . կործանե-
լոյս պարտեօք՝ փրկութի :

Է . Մորեօք մոռացին ²⁶ զբարերարելոյ՝ ակնկալու-
լուծի . անտեսեսցեն զգթասիրելոյ՝ խրնամող . այ-
լայլեսցեն զմարդասիրելոյ՝ անփոփոխ . նհանջեսցեն
զկենադործելոյ՝ անվախճան . թողուցուն զողոր-
մուիդ՝ երջանիկ պտուղ : Մշաւաղեսցեն զքաղցրու-
թեդ բարեչնորճ ծաղիկդ . անպատուեսցեն զնիւթ
պանձանաց քումդ ճոխուն . յեղանակեսցեն զփառս
հերաց քումդ բարձրութե . ոչ պահեսցես զվայելա-
կան զարդ պայծառութե քումդ պսակի : Եթէ 77
ողորմածացն է երանութի, իսկ դու բնաւ իսկ ար-
քայուի լցեալ փափաքմամբ, ոչ զբողոն պարգեւե-
ցես փրկութի . ոչ մատուցանիցես դեղ վիրացս . ոչ
սպեղանիս՝ խոցուածոյս . ոչ դարման՝ տկարութես .
ոչ ծագեսցես լոյս ՚ի խաւարի՝ յուսացելոյս ՚ի քո զօ-
րութիդ՝ կենաց պարգեւդ տիեզերաց : Որ միայնդ
ունիս փառս ²⁸ ինքնութեամբ իսկութե և յարակայ
մշտնջենաւորութե . վկայեալ ՚ի բնաւից . օրհնեալ
և փառաւորեալ յերիս յաւիտեանս, և անդր քան
զպայման սահմանի իմանալեացն յաւիտենից . ամէն :

(1) Գօրաւորսն շրթաքի : ք մարմնական շրթանք կ՛մ բերանով միայն
զտէս առ ԹԾ . (ք ետայ . իԹ . 13 :) * Դօգովուրդս այս շրթանք պու-
տուէ դիս : * իսկ ԹԾ բարձ գարծովք միայն գրասի, շահեսեալ լինի, կ՛մ
հարտի, և ոչ սփռեմանուի, արտաքին բանիք ճարտարութե կարա-
ռի իրեն զմարդկային գառուորս կ՛մ իշխանս . ք այնմ . (Թ . կրն . ք . 20 .)
* Ոչ եթէ բանիք է սղբայուի եյ, այլ զբութի : * Մարդ՝ որովհետեւ
զու այսպէս բանիք միայն կարգաս առ ԹԾ , զփրոզ ունելով յեղիւ-
տաս աշխարհի, զոր յարեար նմանութիւն եղից ևն :

(2) Պարթախիո իրծանելելոյն : Որպէս կին զրգայ՝ Թէ և ելեալ ՚ի ա-
զանայ, առիցն եղև հարդրք պատուհատի սողանայեցայ զտան յետ
հայելոյն, այսպէս և ես ելեալ յաշխարհէ, բայց ՚ի սեր աշխարհայնոց
զառնալով, գտանիմ պատճառից աշխարհափրոց : Ամբերանիս գարս-
խալս : Դատարար լինիմ չարագործաց, որպէս եղև յայնան նմուհաց-
այց, զարժանահաս կործանուան նոցա գուշակելով, և ՚ի չարատուհա-
սել զնոս ԱՄ, զարժանալով իմն ոչ Թէ զպարէր . բայց բուեալ յԱՄ
զդատուան ներողուն, լեւաց, և անդէն կիցեաց զչիբ մարդարեութե
իւրոյ : Այսպէս և ես՝ սակ, չգեմ չարագործաց անարատուհաս մա-
ցելոց փեթիմնիք լինիմ, բայց յանդիմանել պատանիմ : Ամբի բար-
բարս . երկուտ, անձարակ . կամ բիրտ, վարենի օտարազգիս, որ ան-

համարման կե՛մ 'ի գժուարին գործս , կե՛մ 'ի լուել զամեն նոյ . ուր արկինն արաց յանն առ զգժուարութիւն ճանապարհաց 'ի լուել զինաստութիւն ստղմունի , և եցոյց զազնուականութիւն բարոյց :

(3) Անբժշկութիւնս գաղտ : Հին լուծ . խնամայ զբարբառ՝ յոր եղև զբրութիւնք քնի , և ոչ հաւասարցին : Մահոյն զայնտիկ ստորե ասան մինն յեղէ նր զքնարան , զլայկեա , զխախտնաւ , ևն : Դարմեալ , խնամայ զեղե՛մ , որու՛մ ան էր պահապան , և հրեայք զպատկերս կոպ գրօշին 'ի պարսպան : Բայց օտար է և այս . այլ խնամի ստա բարբլուն ը բանին (երե՛մ . ծե . 9 .) * Բժշկեցաք զարքիւն , և ծշ բժշկեցաւ : || 'ի նմա կին գրօշեալք չատուածոց . իսկ 'ի յիս՝ մեղք և սխալք : 'Ելե՛ր ճարեալ : Չբան երե՛մ . (Գ . 11 .) * Արգարացոյց զանն իւր աւարտամբութիւն ինչի || ևն յարմարելով յանն իւր ասէ : Հինն ինչ աւարտամբեան յոյ պատուհասեցաւ , ընկեցաւ . իսկ ես մնացի՛նչոք , կե՛մ շտրոք նորա արտամբութեն , օտարանալով 'ի քնն : 'Մշտնպէս ուխտա զանամբութե յուղայի եղէ յիշտական . ես խնով գործովք ցուցի թէ զքեզ լինի ապատանել լոյց , և ուխտազանց գասնիլ , նորա ինչոցք և յուղայեանք 'ի յիս երևին այժ՛մ իբրև 'ի մնացուած իւրեանց և ժառանգ չարունն . ես գրեալս 'ի նոր ինչ՝ եղէ հնոյն ինչի հետեալ և նա . խանձաւոր , 'ի նոցա պատուհասիցն ոչ խրատեալ :

(4) Անպարկեա ծաղկեցեալ : 'ի մի օրին . և 'ի հին լուծ . անպարկեա . և մարթ է աննուշ իբրև մահաց՝ անպարկեչտարար , կե՛մ անամբութիւն ծաղկեալ ալիքս մերուաց կե՛մ գլխոյ : Էլ բան սվեալ . (Է . 9 .) 'ի յան գինանութիւն երկնայ կե՛մ ինչի . որ ծերացաւ 'ի գիտութեն օրինայ , յանպարտուէ , և 'ի վայելումն բազմապատիկ ինտուցին նոյ . և սակայն անամբեալ զգործ մանկութեն աննեղ՝ կուսազաշտութիւն և արհամարհութիւնք բարեացն նոյ : Այսպէս և ես ասէ՛ հնոցեալ յանգիտութե և 'ի վայելումն շարհաց , գառնա՛մ 'ի չար կամե անմին անամբաւար : || Վեպայ բան է և յարդրան , Այս աղանիս . ցո մեղմարտայ առանի , բայց յանգլայութիւն , և ոչ 'ի բանաւոր հանգարտութիւն :

(5) 'ի իրեանց սախծոց : 'ի նոք և յաւարքինի արանց երկ ես անխան , բանական օճա էղնուային , յոյժ չար և փնասակար : Յարմարե զամեն (եսայ . Ը . 6 .) * Կորին առիւծու , և 'ի նոցանէն ի՛ժք : * որ ը գրոյն յոյլ միտս հայի : Մշտնպէս յարդրան , կերպ յաւոց : (եսայ . ծԹ . 5 .) նմանութիւն ձուաց բարբից . որ արտաքուստ ուսուցի կարծի՛մ , և 'ի ներքս ի ե՛մ ժանտ թու՛նով մեղաց :

(6) Դրացս Լսպահարան : Փականք , և այլ անբութիւնք գրան : գուան 'ի մեզ զբայտութիւնքն . և փականք՝ երկիւզն նոյ , զոր խորտակեցի ասէ : Ինին ծրրեալ . յիս առաջին արտութեն՝ վերադին ներկեալ կամ ասղոբեալ մեղք շինուածս բանական :

(7) Ունօջ Բորգորուի : Յանն առակէ զգրեալն (զկտ . ծԳ . 34 .) յա զադա բորտութեան տան . որ ը բա՛մ մեկնչաց՝ էր մաշումն և սաղակա նութիւն որմնց և բարանց՝ ներգործեալ 'ի խոնուուէ և յորդանց կե ղոցայ . զոր ը օրինայ պարտ էր քերել , և այլ քարին գնել , և ժյլ հօղով կամ կաւով ծեփել . և եթէ գարմեալ երևեացի , 'ի հիմանց քա կիլ զուանն , և արկանել 'ի սեղի աննք : Մշտնպէս ես ասէ՛ բանական սու՛ն՝ բորտեալ մեղք , քերեցայ խրատաւ ապագախարութե , հատասակ յոյ օրինի աւետարանին , ծեփեցայ հեզ զապագախարութիւն իբրև կաւով . և սակայն անբժշկելի մնացեալ , ընկնիլոյ ե՛մ չե անապաշխար 'ի գժոխ : Հին լծ . զասելն՝ կառն ողբական , մեկնէ՛ թէ բանասայն ար տատուրք կաւ ասնէր , և այնու օճաներ զոյ՛ն : Հրեական զոյց է ան հինն .

(8) Յեղի արեօ . 3 օրն . արեայ : Եղե՛ սահ , կրբ . զտալանդն առևել
 'ի անն ապահատուար ծառայն . զի փոխանակ յարդեկոյ զնս 'ի շահս բա
 բեգարծութն , ծածկեցի Թարուցի յերկրուար իր չար գործովք . կամ
 ծածկեցի յերկրի արեայն և մելուկն . նմանեալ սասնդախորոյ ծիփողն ,
 թ որում՝ յառեարանին ցուցանի առակառ : (Մատ . ին . 48 . 24 :)
 Յանդուզն է անիբու . Թշնանանք նորա՝ որով զնր իւր կոչեալ իրես և
 պահանջոց , էր արգարև ժիտեւլ , սահանալ զարարարութիւն նր . ուս
 տի արծանի եղև կորուսանել ոչ միայն զշահն , այլև զուանդեալ առ
 դանդն :

(9) Աճր հոգոց : Բանն մեղսեմ , (Թուոյ . ԺԷ . 22 :) ըսք դաս
 ներ , անանդիկն , այլ օրն . և հին լուծ , զբասնելն , որ ոչ Թուի ուղի :
 անանդիկն սահ մեղսեա , ք անայն շնորհօք պայծառացեալ , կամ ըստ
 հին լուծ . ան կարգեալ փարատմնի : Ը սիթ յո՛ւնսնս , մի օրն . յ՛ւնսն
 նս . գոր և գնն հին լուծ . և բերն զուանդութիւնն՝ Թե նքն յովհան
 ննս ազօթեալ զյաշտել հոգւոյն սիյ 'ի գրել զուեաարանն : Մոյնպէս
 և սիս ինգրն սահ՝ զխատարունն գրոցս թ կամեցն նոյ : Մակայն սաս
 յո՛ւնսնս սահն ուղի է . զի յիշատակի այս զՄ բանն , էրկոյնսիք և Բու
 դատորբ , որ է ձայն յովհանու . Գ . 2 . Յես խառտովանեկոյ զղզրակի
 զի՛ճակ աննինն , գայ 'ի յուսողբակն բանս : Ես արգարև այսպս ան
 պիտանայոյ սահ , յանցեալ , մերժեցի գայոյ : Բայց գու միշտ նոյն Աճ
 ես , պարտիչ հոգւոյ և մարմնոց . չիսան կորուսանել զոր արարբ :
 Ուստի երկայնամբս լինիս առ գարձ մեր . և զբարում սղզրանթիւն
 ցուցանես 'ի ներել յանցաւորաց : Վասն որոյ աղաչեմ , շնորհեա 'ի հա
 ճոցս քս կատարել զսկսեալ գիրս ազօթից . գննե ողբերգութն իմ ընտ
 նեղի քեզ լիցի . որովհետև ոչ լոկ մելանա կամ սեակառ գրեմ զնոյ
 Թանքս , այլև լայով սերմանեմ են :

(10) 'Ի նախնիայ լաս : Զգնման սերմանելով զբանս՝ յառաջին՝ զբ
 նացս ազօթիցս , Է որս կրբ ընդ սասնիճանտ ելանելով մասնեկոյ եմ
 յօթեւանս անախտութն , 'ի քաղելն զպտուղ ազօթիցս՝ զարձայն բեր
 կեալ լրնութի՛ քասոսեթ , լսելով զքառութիւն մեղացս , կամ կատարեալ
 քառութի՛ք . մի օրն . Երեսի՛ : Հայի 'ի քան ազմ . ՁԷ՛ . 6 :

(11) 'Եսիս քան էրիի : Ե՛ բանն սղեսայ . (Բ . 21 .) ուր թ ճառին սահն
 : Լուայն ես երկնից , * իմանի՛ քաղցր արարից զարգեցութիւն երկնից՝
 անտովք և աննրնօք և ըրտնութի՛ք . որով երկնից բարեք ներարծնեցն
 յերկիր . և երկիր արգիւնարբեր լիցի , և արգիւնք առատութի՛ հաճե
 ցուցնն զարայել : Աստու օրինակառ բնական սահանքունն և կարօ
 տութիւն իւրարանելիք իրացո՛ հանարի իր ինգրուածք . զի մարք ցան
 կայ առատ արմուտայ . և արմուիք՝ պարարտութն երկրի . և երկիր՝ բա
 բխանունութն օգոյ . և օգք կի՛ երկնից՝ քաղցր մասակարարունն նոյ :
 Առա՛մ նման է զբար , Է . 12 . * Առ ցուցից խաղաղութն . այդի սուցե
 զպտուղ իւր . և երկիր սուցե զպտուխ իւր . և երկնից սուցն զոգ իւր
 եանց . և Ժառանգեցուցից || են : Արգ՝ նսի ինձ բանական մայթողիս
 լնւր սահ , որ զՄ հոգւեար կարտութեանս հայցեմ , քան Թե սարբարաց
 'ի պէտս մարմնութն : 'Ի բանն սղեսայ գնի յերշահել : որ գուով արքայա
 նիտս Թաղաւորացն ի՛լի , իմանի՛ փոխանակ հանգրեմ հրեական սղելն .
 զՄ այն և սիս գնե՛ իւրայնել : Թու՛ղ զի և օրինակ ինչ եօթմասնայի 'ի
 բնազգին սղեսայ գնե ի՛նել : Ես էրիսաորայն աղբիս : Ոմանք ինչոյան
 զբան (զբար . Թ . 12 :) * Մինչև յերջ ոչ ողբերգեցն 'ի զՄ եկեմ :
 Բայց ըստ կարգի բանիս հայի առ սղեսականն , ուր գտանել՝ ըսուայ ես
 երկնից՝ իտրչողարար իմանայ նք վերջառս , (ուն նսն կիւրեղ և օգտառի
 նս ,) 'ի զՄ հրեշտակայ մասակարարայ աշխարհի , որք զերկրի շնու

Թիւնն ինգրնն . զՍ որոյ նոցա ինգրուանք ասէ՝ առաւել ինձ օգտեալսն , քան թէ ապականացու ապրեաց :

(12) Անշտիբ Գրեալ : Խառան եղեալ 'ի սասցումն երկնայն լուսոյն . կամ , անշտորդ , անծանօթ 'ի վարժումն հոգեոր լուսոյն : Կամ անշտիբ , իմանի անտորձ , ոչ ընտրեալ հրով . և Թուի առնուլ լուկեայն զնմանութիւն կաւոյն , ը որում նախ ասաց , թէ գու. ստեղծէ կամ ձևացուցէ իմ ես՝ իբրև կաւոյ . զորոցս պնդեալ զես իբրև կաւ . Թրծեալ . զի մի գուցէ 'ի յայնմէլ քո անտորձ լինելով , և ոչ ստեղծով ծաղման լուսոյն , հալիցիմ լուծանիցիմ իբրև զնամ , որպէս անթուրժ կան լուծանի և քայլայի :

(13) Կէնս Գալւեայ : Պառ կեանք ես մեռելցեալսն ինձ , որ մեռեալս եմ 'ի մտաց իղձէ , ալ՝ Էլ Գաժաննի , և Էլ Եթէ 'ի տածանելի աշխատութիւն ինգրեղոյս զքեզ : Հին լծ . իմանայ , և Էլ մեծաւ տածանմանէ կալ ըմ Թալութիւն գամանել : Բայց Էլ յարմարի՝ Էլ յանցեալ բառն , և Էլ յնթացա ըմնիցս , ուր մանաւանդ զլուսազարութիւն իւր կրինէ : Առ զաստօր , ընկալ զքնեայ մազթանացս , և ասիւր զզորմութիւն Գնորհոյ , զիբ պարէ և շորհացք . կի՞ փոխազարութեան հոյժով , ք զնորհոս որդմութիւն քո : Արգարև մատուցանեմ քեզ ասէ՝ զքնեայ ազութեաց , բայց այսու Էլ իբրև որդմապան ասս ինձ : Գրգարեն . այլ 'ի բուսմէ առաւում Թէզ ճրի ասս որդմելով . քանզի և հանձնական մազթանքս 'ի քնն առանցեալ է ինձ , և իբր քև մատուցեալ ընգրանելի քեզ լինի . ուստի շորհոս է ինձ մազթեղս , շորհոս է ընգրանելի , և շորհոս փոխանակ շորհոս է՝ կատարելից զհայցուածս իմ :

(14) 'ի սեռ երկեայ : անական և բառին գագաճեալս , փոխանակ ասեղո՛ երեւելիս , որպէս և 'ի բանն Ժգ . 2 . ասի , ' Ո՛չ մատարիքն առաննելոց : ' քր աստանելովք : անս վասն այսր յընդարձակ ֆերական . երես 373 : Կամ . Թերես սեռական յատկացուցէ իմանայցէ ոչ , քր պատգաւ Էլ 'ի սեռ երկեայ կամ յընտանելոց արանց մարդարելից և առարկելոց : Արդ ասէ՝ զորոցս՝ քր արդի պրս զանքս զըլման , ապարդմելով 'ի ԴՅ և 'ի մեզ զհոգի մերին շորհացք 'ի անուն Թժաւունը ըմնիցն՝ զորս աստանոր յընտանելի :

(15) Չառափ ետայեայ : Հին լուծ . հայելով 'ի բառն՝ լուսաորեալ առ ճնարգութիւն , կարծէ յիշել զանն , ('ի գլ . 4 . 1 .) . ' Լուսաորեալ լուսաորեալ եմ : ' Բայց հեռի է . զի այն բառք նշանակեն 'ի ճնարգան կի՞ 'ի բուն իրն փոխելով ճնարգանս գրականաւոր և զգրկանական բանն ետայեայ , ('ի նոյն գլ . 17 .) . ' Փոխանակ պնդոյն բերից քեզ զտեկ , ' ևն . մատուցանելով փոխանակ մայրի ազութեաց՝ որ անտրդ է իբրև զըլզնմ , զտեկ շորհոց . և փոխանակ երկաթանման սեռութեան արտեղ՝ ապարդմութիւնս . որոյ ջրոյք կի՞ օրինակ է փայլուն պրկնն , Կայի , հրազոյն , կի՞ ըստ հին լծ . 'ի հուր շիկացեալ և կարգացեալ : Իսկ լիքանսու ասելն՝ կամ ըստ նշանակումն զնի , քր պայծառ , փայլուն . զի այնպէս Թարգմանի . և կի՞ զի 'ի լիքանանն երանէր պրկնն ապրի . ը բանն (Բ . օրինաց . Ե . 9 .) . ' Ի ըրանց նոցա հասանիցես պրկնն . ' զոր մեկնիցք իմանան զերանց լիքանանու : Հումբոս՝ զՍ սի . զտեկ որ մերձ է 'ի լիքանան , ասէ՝ առասացեալ պրկննով : Այս սիզան զնշանակեաց ցեղին ասերայ , որում յորհուրութիւնն ասէ մեզսես . (Բ . օրին . ԼԲ . 25 .) . ' Երկաթ և պրկնն երկնին կոչից նոցա : ' Հին լուծ . զաննն՝ ցոյց առաքիլութիւն , իմանայ , 'ի նմանութիւն առարկեալ զուեան զծուրութիւնս իմ իբրև զպրկնն . բայց մեր եղեալս է ըստ կարգի բաւնն :

(16) Չոսի Գն շորհոս : 2 օրին . ինչ օսի շորհոս :

(17) Կարծրացոյցանէս յարդ . Յայց . Եթ . 17 : Կարծրացոյցանէլ կամ խառացուցանել ձոյ զգիրտ մարդոյ՝ խնամի չտալ զայս մտաց և զգիրտուկ որով առ 'ի Զանապէ և խորշիկ 'ի չարի մեղաց և պատժոյն : ԿՄ . խնամի որդերոց զքնորում՝ որք հարկաւորք են 'ի լուծանել զխառուի պահ :

(18) Երբէւէ և ՚լ ինտելէ : Յայտարի բանս այլեայլ օրհնակաւ զմի ինչ յայտ առնէ, ք թէ 'ի գրկոյ իմ և յազօթել զգլխական բանքս՝ որք են անկարն գարնի և աւրաւթն ինոյ, մի եղեց զուրի 'ի կտաարեանէն : Ինչ յարէւ և սեւ սլ ԵՒ . ինն զմայնելն բերանով միայն և անգործ յօժաւ բուծի : Ազա թէ սլ՝ Զանգրտա պոխւ մայնելն, ապաւելն, կոտկոտելն՝ սլ երբէք անտես լինին յոյ . մանաւանդ թէ այնպիսոյն յառաջանն զմայնելն լակ ԵԾ . ք պատժ ապի կայց, կն . 24 . ուլ ասորն ք զգրտա իակ աակ, Լնար ինչ նախ ԳԵ զկարգալ իմ, ԷԷ :

(19) Չսեւէ, և սլ Զինճերէ : Հարի 'ի բանն Ե, Թաղա . Ի . 15 . 16 . աւր յուցանի անկարար լինել զակն առանց Զինճերելոյ . յարակ եղև ա զգրտ թիւն աակ, Զինճերելոյ՝ զն . ք . (Ծ . Թաղա . իլ . 19 .) ք կտաարեալ և ինտել լինի :

(20) Չսեւէ փռանէլ, 'ի խորհուրդ պատարալին, 'ի ձև խալին, և 'ի պատակերս . ԿՄ, զայցք անտանելն զլս աակ . զարև անս 'ի բանն ին . լուծ . 16 :

(21) Մի ցեւիճար փռնանաթ : Մի գլխախնական պատուհան հա առցաներ ժամանակաւ մեղուցելոյս, որ թէպէտ և արդար է առ ծանր թուծիւն մեղացս, բայց և գաւն է 'ի կրել . զի տանջէ, և սլ զխորի :

(22) Հայտն անփոխիի : ք անբարկացող, անփոխալ . ՄԲԵԱ 'ի պարտաց : 2 օրին . 'ի պարտաց :

(23) 'ի հայեցածս երկոց լուծից : ք մահուան մարմնոյ, և գառաւ պարտութի հոգւոյ : ԿՄ, պատժոյ միտաւն, որ է զփութն յեմ բաբոնոյ՝ և մանաւանդ յոյ, և պատժոյ զգայութի, որ է ստացումն ամ չարեաց գեհնին :

(24) Յամբարտա առին : Հին լուծ . ինանոյ զճանապարհ մահուան . բայց այն սլ ապի 'ի Մր : Այլ ինանոյ է օրն, Է որ անննցուն հա զին անցանէն, և յօլային այսոց պատերազմեալ լինին . ուլ յուցաւ ք հօրն մերոյ անտանի, և անառ յարքայն մարկոս, և յայլս : Արդ՝ Է այս Զանապարհ աակ՝ որ զանննցուն հոգիս գրուէ, փոխանակ գիւաց՝ հրեշտակ խաղաղութի ինձ պատահեցէ : 'ի այն միտս և յարդին, ցոյց ինչ, յառաւր մահուան ինոյ առաջնորդ զհոգի ք կամ մարտ, լուտով և սլ բարկութ առայնցեալ յերկնաւորայն հրեշտակաց, և զպարգևս սիրոյ՝ զանեմս փրկութի բերելով առիս :

(25) Չանիլան Բարի, զփրկութիւնն, զարջայութիւնն՝ պատժի գար ծոց ինոյ սլ ակնանիմ, ինձ չարիս շնորհեցն 'ի յուսահարութն ասոր, 'ի ժամ մահուան, կՄ 'ի գառառասանին՝ յորժամ չիք յոյս յանձն ինտել :

(26) Մոռոսոյն գրեւրարել : Ասա և 'ի հեռեկայն եղանակաւ հարցաւոնոյ պարզաւորն սլ էթէ զտարակոյս ինչ կամ զերկրայութիւն նշա նակէ, որպէս թէ հնար ինչ մոռանալ Այլ զպարբարելն, այլայլել կամ անտանել զմարգարտիւնն են . այլ մանաւանդ զանհարութիւն ինչն յայտ առնէ, և այնու թախանձէ՝ զլուծի անային ժակելով իրիկ ա սել . զփոսմ Տէր, զի անհնար է քեզ մոռանալ զպարբարելն են : Կրտնլ . խախանել կՄ զազարեցուցանել զիննազարծելք : Ալառոյել, սլ ինանարեալ, սլ Թառամեցուցանես զբաղարութիւնս, որ իբր ծաղիկ գեղեցիկ անուշահամ՝ զարք է քեզ, և զնոյնըցոյցն ուղարկ մերոյ . ոչ անպարտաւ առնես զլուծութիւնդ՝ որ է պարծանք քոյոյ մեծութի : Ու յեղանալն, ոչ փոխփոխս պիտոս կերաց, հերք կՄ մարք՝ փտաք են զլնոյ,

և այլք՝ գիտաց . այսպէս ԱՄ փառք՝ ողորմութիւնն , երկայնմասութիւնն
և հոյրախնամ տեսչութիւնն : 'ի այն խորհուրդ՝ գրուին նորա և հնոր
կիր սար սպիտակ երեւելին 'ի տեսչեան Յովհաննու . 20 . 14 :

(27) Ելին ողորմեացիք է : Ապերս և առ ԱՅ՝ կարի բանադասել թ օրէ-
նակի քանանուհայն , նովին իսկ փնի բանիւ զնա ժամերով : Դառնալ հա-
մայեցիք՝ երանի՛ ասելով ողորմածաց . և ես ահա քայլովք զքեզ Թափան-
ձեմ , և խօսիմ իրաւունս ի քեզ : չափաւոր ողորմանն երանելի է , եթէ
փոքր ողորմութիւնն է ցոյց և արդիւն երկանիկ հոգւոյ , ապա զառ որ
բուն իսկ երանութիւնն ես և երանացուցիչ , որչափ ևս ունիս առատա-
նայ ողորմութիւն . զուրաք երանութիւն , ապա և բարձր ողորմու-
թիւն . զառ արքայութիւն լի զմայլմամբ՝ ցանկաս տակաւին , զի մարդ
առ մարդ ողորման լինելի , կարօտեալ առ կարօտեալ : Ազոս անկարգս
զառ՝ զմարդ ոչ ազերարցուցանես զքո ողորմութիւն :

(28) Իմնուութի իսկութի : Դառն մայն ունիս փառս 'ի քեզ , ինքնին 'ի քո
բնութի , Ճշմարտութի , անկարօտ արտաքին ասացական և առերևոյթ
փառաց . և այն՝ անկարճան հցնի՛նաորութեամբ : 2 օրին . հցնի՛նաու-
րութի . և մարթ է արարել , 'ի յարակայ մշանընեսարութիւն , քո յան-
մարձան յախտան : Փառք քո ոչ յայլմ սկսանին , ոչ ինքնին նուա-
ղին բնու , ոչ ժամանակաւ չափին : Այսպէս միայնեալ ես յամեն-
ցունց՝ որք զառանին զքեզ ԱՅ՝ Ճշմարտ . այսոյ նմ արարանք՝ Թէև
անցաւորք , միայն Թէ զառ մշանընեսար ես , փառաւորեալ յերս յա-
ւիտեանս . քո յանցեալ ժամանակն , 'ի ներկայս և յապառնին : Ես մարդ
ես քան զզոյնս , յեսոյ ևս քան զմշանընեսարութիւնն , որ է յառի-
տեան իմանալեացն հոգեպնայ . կն՝ անգր ևս քան զառհման հանգեր-
ձեալ յախտանին , որ է հոգւոր և իմանալի : Առել կամի , հաներէն ա-
րարանք յարարանցիւր կարգի և 'ի տեսչութե՛ն անբանքն փառաւորն
զքեզ միայնիւմ բնութի . և իմացականքն՝ բանիւ . ևս , Թէ մեք անցաւորք
կեմ , և զառ մշակայ . մեք Թէ և յարասակեք իցեմք , բայց կարեմք
զառնալ յանցութիւն . իսկ քեզ նուազել անհնոր է . զառ կաս և
մասս , Թեպէտև երկնիք և երկիր անցանկցն . որով և կիրք իսկ՝ մինչ
նորս ոչ գոյնն :

Ս Երբայն յաւելուած կրկին հեծութի՝ նորին հոգոյն , առ նոյն
աղերս ճաղմանայ բանի :
'ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ 23 :

ԻՆՆԻ . Գ .

20 . **S** էր իմ տէր , տուիլք պարգևաց . ինքնաբուն
բարի ,՝ ամենից տիրօղ հաւասարապէս . միայն
արարիչ զքնաւս յոչէից . փառաւորեալ . անքննին .
ահեղ . ահարկու . սոսկալի . հզօր . սաստիկ . անտա-
նելի . անմերձեանալի . անըմբռնելի . անիմանալի . ան-
ճառելի . անտեսանելի . անզննելի . անօշօջափելի . առ
նորոնելի . անսկիզբն . անժամանակ : ' Մնշամանդադ՝
զիտութի . աներկեան տեսութի . Ճշմարտեալ էակա-

նութի . բարձր՝ և խոնարհ .³ օրհնաբանեալ գոյու-
 թի . անստուեր ծագումն . ամենափայլ ճառագայթ .⁴
 խոստովանեալ լոյս . անտարակոյս վաստահութի . ան-
 տարտամ հանգիստ .⁵ անյեղլի կնիք . անսահմանե-
 լի տեօիլ .⁶ վիայեալ անուն . ճաշակ քաղցրութե .
 բաժակ բերկրութե . հաստիչ հոգւոց հաց .⁷ օտար
 մթուեց սեր . աներկբայ խոստումն . ծածկողթ ցան-
 կալի . զգեստ անկապուտ . օթոց բաղձալի . զարգ-
 փառաց . ձեռնկալու մեծ . ապաւէն գովեալ . ան-
 նուազելի շնորհ . անպակասելի գանձ . անապական
 անձրև .⁸ արփիացնցուղ ցօղ .⁹ ամենատեղաց դեղ . ձրի
 բժշկութի . կրկնաձիր առողջութի . վեհագոյն խրա-
 խոյս .¹⁰ անպատիր կոչումն . համօրէն աւետիս . սորք-
 կամեծար թագաւոր . աղքատասէր պաշտպան . միշ-
 տահարուստ տուիչ .¹¹ անխափան դիմեցումն . աննա-
 հանջելի հրաման .¹² անհամառօտ յոյս . երկար տե-
 սօգութի . անզղջական տուր . ամենաբաշխ աջ . ար-
 գարակչիւ ձեռն . անաչառատես ակն : || Խիթարու-
 թե ձայն . սփոփանաց լուր . բերկրութե բերումն .¹³
 անուն կենդանի . նախախնամօղ մասն . անգայթադ-
 ղելի ելք . անխարդախ ընթացք . կենդանաբար
 կամք .¹⁴ աննենդելի խրատ . աննախանձ պատիւ .¹⁵
 լայնական հնարք . անձկական պայման . անգամանելի
 հեռք . աներեւոյթ շաւիղ .¹⁶ անչափադիր պատկեր .
 որքանութի անսահման . աննմանական տիպ . անզու-
 գական գութ . ողորմութի բաղմնաղեղ .¹⁷ խոնարհու-
 թի տօնելի . համբոյր փրկական : Այլ ևս քան զայս¹⁸
 ազդմունք վայելչականք՝ անութեց նուիրելիք . օրհ-
 նեալ . գովեալ . բարեբանեալ . քարոզեալ . աւետա-
 բանեալ . հաշակեալ . հնչեցեալ . պատմեալ .¹⁹ անխա-
 բելի կամօք աղաչեալ . և որ ինչ առ մեզ բերին առ-
 ՚ի քէն՝ հոսմունք քաղցրուե , զոր հանգերձելոցն ճա-
 ուից լուսաբանեն կերպաւորութիք . օրով զուարթ
 ցուցանիս ՚ի փրկութին իմ՝ կրանութի , իբր ՚ի պա-
 րարտութենէ իմեքէ՝ ախորժ տենչանօք լցեալ . զի
 ժշ իմովս ինչ մնտիապատուստ փառատրիս եր-
 գով , այլ զի պատճառ իմն առցես զփոքրս ազերս՝
 մեծիդ փրկանաց :

Բ . Այլ քանչի առ ան հասակ անկեցեալ յերկրի

ազգ բանականաց՝ այս պատուէր նկարագրական նորոգ մատենի ողբոց նուագի, որ զամենեցունց ունի զիրից պատահմանց՝ նշաւակեալ յիւրում պատկերի, ²⁰ իբր կցորդ մեծգիտական կարեաց համայնից, առ բարր գումարս բազմահարսով տիեզերակոյտ քրիստոնէից : Առ նախնի ժամն ժամանողաց, և առ երկրորդ կոչեցեալ չափու արբունն . առ որ ՚ի կատարած աւուրն կալեալ՝ սակաւաձեռն ծերութիւն . առ պարտաւորս, և արդարս . ²¹ առ ինքնարդոյ բարձրայօնն, և սխալեալ անձնագաւազ տեալն . առ բարիմն, և եղեւնագործս . առ նկունս, և առ արիտ . առ ստրուկս և ներքոյանկեալս, առ սեպուհս և գերաշխարհիկո : ²² Ա՛իջականաց՝ և պայազատաց . շինականաց՝ և տոհմականաց . արուաց և իգաց . հրամայողաց և հնազանդելոց . գերելոց և նուաստից . վեհից և փոքունց . պատուականաց և ռամկաց . ձիւ վարժից և ստեղծականաց . քաղաքականաց և գեղջկաց . արքայից գուռուցութեց՝ ՚ի սանձս ահաւորին ըմբունցելոց : Ա՛իսյանցելոց՝ վերնականացն խօսակցաց . մաքրականաց ²³ տիրանուէր զգաստուեց . քահանայական՝ երջանկակրօն ընտրութեց . այցելութեց՝ բարեգգեստից դիտողութեց . աթոռակալութեց նախագահից՝ սրբանուէր տեսողութեց . որոց ոմանց աղերս աղաչանաց, և ոմանց խրատ բարեաց՝ առ գէմն ազօթից այսու մատենիւ մատակարարեցի, ձեռնարկեալ հոգւոյդ զօրութեամբ՝ կարգել ինձ մաղթանա բազմադիմիս, և ամենեցուն սոցին խնդրուածս՝ գրութութեան մեծիդ յանդիման լինել սովաւ հանաւ :

պազ :

Գ. Այլ արտացեն զսոյն ընթերցողացն ՚ի սիրտս յըստակս՝ բժշկութի հոգւոց, և մաքրութի յանցանաց . թողութի պարտուց, և արձակուրդ մեզաց կապանաց : Այդիցի բզեւումն արտասուաց՝ սովաւ վարժելոցն, և պարգեւեալ տացի ՚ի ձեռն սորին ապաշաւ ըզմից : Շնորհեսցի տէր և ինձ ի նոսին առ ՚ի քէն՝ զզեւումն կանաց . և նոցա իմովս ձայնիւ ²⁴ շունչս բարեհամբոյրս . նուիրեսցի վասն իմ այսու մատենիւ պաղատանք նոցին, և բանիւս այսու ²⁵ հեծութիւր նոցին ընդ իմ ինկեսցին : ²⁶ Անդ համբոյր ճաշակման

այսր ողբերգութեան, շնորհ լուսոյ քոյ մտեալ բնակեցիք։²⁷ Եթէ ելցեն ինձ բարեպարիշտք բնծայիլ սովաւ, ընկալ կենդանեօքն վեքո գրթած և զիս ընդ նոսին։ Եթէ²⁸ ախտս ինչ սրբանուէրս կաթուածոց աչաց սովիմբ բերիցի, եղիցի ՚ի քէն խրնամակալ՝ և յիս անձրեւեալ։²⁹ Եթէ գրեցի և ՚ի փրկութի կարգեցի՝ հաղորդելոցն յայս կիրս կենաց, արասցես կամաւ քո օրհնեալ և ինձ համարեալ։ Եթէ հեծութիս անձահաճոյս ՚ի ձեռն այսր բանի՝ ՚ի գաղտնեաց ուրուք յառաջ եկեացէ, օգտեցայց քե բարձրեալ և՝³⁰ ես ընդ նմին³¹։ Եթէ ձեռն մաքուր՝ խնկով հանգերձեալ առ քեզ համբարձցի, հասցէ միասցի ընդ իմն ձայնի և աղաչողացն աղերս՝ յառաջ մատուցեալ։ Եթէ պաղատանս³² բազմագիմիս ընդ իմն երկնեացի, լիցի և ինձ քե՝ և վասն սորին կրկին նուիրեալ։ Եթէ յարգեցի³³ այս անձին բանի պատարագ՝ քեզ ՚ի հաճութի, նախայլոցն ընդ իս քե բնծայեցի։ Եթէ ՚ի տիրանաց ինչ ձանձրութի որ նուաղեցի, կանգնեցի վերստին հաստարանաւ այս հառաչանաց՝ ՚ի քեզ յուսացեալ։³⁴ Եթէ համբարտակն վտահալութե մեզօք յատակի, այսու արձանօք պատկանեցելովք աջով քո պաշտպան՝ դարձեալ կառուցցի։ Եթէ³⁵ յուսոյն ձգարան՝ սուսերբն յանցանաց հատեալ կարեցի, կցեցի դարձեալ միւսանգամ կամօք ամենակալիդ՝ բարուք պատուաստեալ։ Եթէ վտանգ մահու՝³⁶ անձնական ցաւոյ՝ զոր պաշարեցէ, գտցէ փրկութի սովաւ առ ՚ի յայս կենաց՝ յաղօթելն առ քեզ կեցուցի։ Եթէ տաճնապաւ որ տարակուտի՝ ՚ի սիրտ խոցիցի, քաղցրութի քո՝ սովաւ ապրեալ ողջացցի։ Եթէ³⁷ անբաւելի կորստեամբ պարտեաց՝ յանդուռնդս որ խորոց իցէ ընդլուզեալ, եկեացէ ՚ի լոյս՝ կարթիւ այս հնարից՝ քե պատսպարեալ։ Եթէ³⁸ Թմբուութի խաբից՝ խաւարին գործոց՝ իցէ որ վնասեալ, զօրացցի անդրէն վասն քո միայն ապաւէն՝ ՚ի քեզ ապաստան եղեալ։ Եթէ³⁹ պահպանակն վտահալութե զանձն սուրուք քցէ, ընկալցի այսու միջնորդիւ ձեռն քո զնա՝ ամփոփեալ ՚ի նոյն հաստատութե։ Եթէ⁴⁰ ամայի ՚ի զգուշուէ պահողացն որ դեգերեցի, սպառեցէ սովիմբ՝ առ ՚ի նոյն դարձ նորա

գողիդ : Եթէ 4^ե սարսուռ գիւլային ջերման՝ դողու-
 թք ինչ զոր խռովեցէ, սթափեցնի՝ ի սոյն յայս նը-
 շան խոտովանեալ և երկրպագեալ խաչիդ խորհր-
 դոյ . եթէ 4^ե անօրէնութե մըրիկ խորատակիչ հողմոյ՝
 յանկարծ բախեցէ զհաստուածս մարմնոյ՝ շնուա-
 ծոյ մարդոյ՝ յերկրային ծովուս , հանգարտեցնի ան-
 դրէն՝ ղեկաւ այս թեոց ՚ի քեզ պատկանեալ :
 Դ . Եւ արասցես լինել դեղ կենաց՝ առ հնարս ցա-
 ւոց հոգւոց և մարմնոց՝ քոց ստեղծուածոց , զայս
 կարգեալ սահման ողբոց մատենի սկզբնեցելոյ յա-
 նուն քո՝ բարձրել : Օ սկսեալս իմ դու կատարեա-
 եղիցնի հոգի քո խառնեալ ՚ի ոս . շունչ զօրուէ մե-
 ծիդ միացնի ՚ի քո ինձ շնորհեալ ստեղծաբանուիս .
 զի դու ասս զօրութի մհատեալ սրտից , և ընդունիս
 փառս յամենեցունց . ամէն :

- (1) Անիւյ փորդ : Ըստ պարզական գրութե , և ըստ հանրական ան-
 չութե անենեցուն հաւատարարս սկիւթ ԱՖ , հոգեպնաց և մարմնա-
 կանաց , մեծաց և փոքունց , բարեաց և չարաց : Բայց թ մանաւոր ան-
 չութե՝ պէտքս օրինակաւ սկիւթ իւրաքանչիւրոյ : Միայն արարիւ : Դու
 միայնակ առանց գործակցութե այլոյ արարեր զամ յոչնէ : Այլ , գե-
 մայն կարող անել յոչնոյ . ուր յոչ գործս նախանկատութե կարե
 արարածն լինել սաստար ԱՄԵ . բայց ՚ի ստեղծարարուն՝ ոչ որ բնաւ :
 (2) Անշահարազ գիտութի : Պայծառ , մշիւս գիտութի , ըստ որում զամ
 յոտակ և յայտնի շանայէ ԱՖ , և ոչ աղօտանոց մեղացմամբ , հակա
 աակ մարգիտելն գիտութե որ ՚ի բարութ իրս մթութե ունի , և չ մե
 աղցմամբ անկանի : Անբիւս փեւութի : Որ զամ անամե առանց երկ-
 բայելոյ , հաստատուն ՚ի շանայման : Ճշմարիտ կախութի : Իսկական ,
 անպակասելի ետութե , ճշմարիտ ՚ի գոյն իւր , որով և ճշմարիտ ՚ի շանա
 չելն , անվերջելի ՚ի գիտութե : Բարձր և խնարհ : Բարձր թ ներկայու-
 թեն յերկնս ՚ի մեր , և խնարհ ՚ի բուն խորս երկրի , թ սաղմ . ՉԷ . Ց .
 թե կրանեմ յերկնս , գու անդ ես . և թե իջանեմ ՚ի գոտես , և
 անդր մեա ես : Այլ , բարձր յետութե , և խնարհ ՚ի խնամն ամ պա-
 բանոյ՝ նաև նուապոց : Այլ , բարձր անհաստք փոքոյ քան զամ միտս ,
 և խնարհ՝ շանայելի գորով նաև ՚ի մեծունս արարածոց :
 (3) Օրհնաբանեալ : Քի օրին . օրհնաբանելի : այլ օր . օրհնաբանեալ ՚ի գովալի :
 (4) Խոստովանեալ : Լից ես հաւատովք միայն խոտովանելի , և ոչ
 ալոց անտանելի իրե . զմարմնական լոյսն : Այլ , լոյս թե և ինքնն ոչ
 երևելի , բայց յամ զգալնոց խոտովանեալ ըստ ներգործութե . զի
 նա ինքն լոյսն զգալի խոտովանի՝ թե ես ոչ եմ , այլ ԱՄԵ անբութե և
 զիցն լոյս , ես եղե . և պոպէս լոյս և սիւ : նոյնոց խոտար և գիշեր խո-
 տովանին և օրհնեն քնս :
 (5) Անշահարազ փիտ : Անփոփոխելի ՚ի բնութե , և ՚ի հետս զոր գործակոց
 յարարածս : Այլ , անայլայելի ՚ի մշիւս իւր , ՚ի բանս և ՚ի խոտուննս ,
 որք առ մարգիկ կեցով հաստատին :

(6) Այստեղ անուն : Այս անուն վկայել է ոչ միայն առ Խճապարտան, այլև առ Հեթանոսս 'ի վկայուէ ընտան արարածոց . Ը պնմ' . (գործ . ԺԳ . 16 .) * Ո՛չ եթէ առանց վկայութի զինքն եթով բարերարութիւն առ յերկնից ձեզ անձրևս ॥ Են : կամ , ինքն ԱՅ վկայուաց անունս իւրում ասելով , ես եմ ԱՅ , այս է անունս իմ' : (Եսայ . ԽԳ . 8 :)

(7) Օգտը մտնելէ : Օտար 'ի մթուէց , քս անաղան անպահանջն սեր : կամ , որ 'ի սիրեն ոչ մթաղնի յախակ ինչ . որպէս 'ի մարգկայնն սերն խառնի բարձր՝ անգամ անձնապարտի , սկիսուտն , անկարգ վեժ . խնդրութի , Են , որով խաւարին միայն : Հին լծ . խնամոյ , օտարացիլոցն յոյս է խաւարելոյ սիրոյ , սպասելով գարնի նոցա :

(8) Աբխիթնիցու ցու : 'ի ծաղման արևու ինչլցող . քս յոյժ պարտ . ասցուցէ և զուարթացուցէ բուսոց : կամ , բուսասու ցող : Ըստ Հին լծ . բուսոյ փայտի :

(9) Ամնաբիւոյ ԳԷԷ : քս մանանոյ զեզ իմ ցուսոյ , որ սեղաց զս իմ ինչ , և չ իմ բանակ նոցա : կամ , մանանոյ ինչու և ցողուող ոչ 'ի մի կողմն երկրի , ոչ միայն յանապարտի որպէս առ ինչացւոյցն , ոչ առ մի ապշ Եթ , այլ Չ իմ երկրի , առ բոլոր աղջս մարդկան : Մ արթ է ևս խնամալ ընդհանուր 'ի միայն ընտան զեզոյ՝ որ 'ի բոցս և յարմատս որպէս և ԱՅ տեղացման անձրևոց Չ իմ երկրի , որովք և յի Բժնու . Ի՛ չնորհէ արտաքելոց : Եւս , կրթնիւր սուղուտի , Գր զմարմատար և զհոգեկար առաջութի չնորհէ , ոչ միայն մարմնոյ նիւթական զեզոյ , այլև հոգւոյ՝ կրթ . Կր անաղութեց . կամ , յորժամ պարնելուք առաջ . Ըստուցանէ զմարմն , պոյգ և զհոգի բժշկի :

(10) Անգարի Կուսն : կուսանն որով զմարդիկ հուսկրէ 'ի հուսաս կի՛ . յապաշխարութի կի՛ յերկնայնն փառս , ոչ է պատրել կի՛ զկրթ . լի յուրէ կողմնէ , շնորարասպն կուէ գրաննեմն : կամ , յորժամ մարգ կարգոյ առ ԱՅ , և կուէ յօգնութի , ոչ պատրի , ոչ խաղի , ոչ 'ի գերե կրանէ : կամ , զոր կուսանն և զանուն ընծայելոյ Այ ը գրոյ , իմն շնորարալ է , ոչ պատրանք կի՛ սուսի կուի . ոպ բարուսի 'ի մարգ կանէ սուսութի կուիսն յայս կի՛ յոյն անուն . և որպէս Հեթանոսք առաւ անուանս ասցին չսասուածոց իւրեանց : Հին լծ . միկնէ , անսուս և զոր ասեմ վանն քու :

(11) Անխիսն ԳԷԷ : Ըստ Հին լծ . անարգել կի՛ մերձ յաննեմն՝ որ գիմնն առ նա : կամ , որ բառնոյ զխախանս գիմնոյ առ ինքն : կի՛ , որպէ անաղութի շարժումն ոչ յուսկրէ , և ոչ իւրիք խախանի :

(12) Անխառոպ յոյս : այսինքն անաղական , երկայնամատ յոյս . զի Խճ աղջս սպասէ գարնն մեր : կի՛ , յերկար յուսացուցէ . զի սոյ պարպարոց անխանել խնամոյն նոյ , և ոչ յուսահատել : կամ ը Հին լծ . անաղաւակի խառումն : Երոյս գլուխ պարտանս յանաւանց իմն ընծայեալ նոյ ներգործարար , քս ը որում ծածկէ , զընցուցանէ , առաջացուցանէ , յուսացուցանէ , միթարէ , Են : Երկր գիտողութի , 'ի յախանելոյ անաղ իմի . յարկն ոչ ծածկին Հեթաւորն ժամանակաւ և անընտ : կի՛ , յառաջանեմն անաղութի . կանխաւ անտեսող իմի :

(13) Անան ինրսի : ԱՅք անուն միջս կենդանութի նշանակէ , հա կուսակ անիկնեմնի սասուածոց . և և կենդանարար իմի որ կարգոյ շնորարար : Անգարի Կուսն էս : Եւս խնամին Թի սկիզբն , և Թի կա սարած գործոյ . 'ի գործս Այ յիմի՝ 'ի սկսանել և 'ի կատարել չիք բնաւ կրթուան . ոպ սկսանի , նայնոյ 'ի գլուխ տանի զում անարգելու . քար և Կուսն այսմ յաղարն , անխաբան ըմբայ . քս անխալ լինեացս նախախնամն իւրոյ , ոչ խարգանելի յիմքէ : կի՛ ը Հին լծ . յասակ , առանց նեղութի , առ աննեմնն արազ ընթանոյ , և ըստ հասանէ :

(14) Աննիֆելի իրար : Իբրևս ԱՄ, ուսումն կամ առաջնորդութիւն զուրայ՝ է մըն ուղի, անժամուր, և ոչ իբրև զմարդկան իբրևս՝ ՚ի վնասման բերեալ. և ոչ իբրև զբարեպաշտ կոչ, յորս մըն խաբուէ է : Աննիֆելի պարտ. որտեղ կի՛ մեծարանք զոր ընծայեցի ԱՄ, ոչ գրգռէ ՚ի նախանձ. մըք կարէ նախանձել չ փութս ԱՄ բոց աստանայ միայն : Կամ, ՚ի պատուել և ՚ի մեծարարանել ԱՄ զկարգի՛ ոչ նախանձի չ փութս մի, այլ ինքեղ, հակառակ աշխարհական իշխանաց՝ որք ՚ի փութս արեւ զք է կրքէ՛ զի չ սխալեի հայն, և թիւր կասեմանք նախանձին չ նա, այլ ասուող գիտացարցել իւր գգաւթ, հերանելք չ յաշարածս նորս :

(15) Լեփոխն Ռորտ : Անպարճան կի՛ ճարտար ՚ի գումանել հարս, ամբ հարսարար, բոց և անյիսան գոյն, ջր ճիշք ՚ի կարգել և ՚ի պահպանել զպայման իւրաքանչիւր իրաց . զի թեպէս և ամենահար է, այլ ոչ կամի վարարար փոփոխել զպայման ընտ.թնց : Հին ըծ. անյիսան ի մեծաց՝ անձկալք, փոփոխելք . այլ ոչ յարմարի գիտարածանեալ թուսն լաճուց : Անպարճանի կէտ : յեմ ապարածս կան չեղք ԱՄ ըստ նախախնամութեն և ը զբաւթ, բոց մըք չկարն գումանել մի ը մի ջէ : անիւոյի լաճել : Ճանապարհ ԱՄ ՚ի ընտանս և ՚ի գերբանական՝ ոչ միայն աշոց չերէի, այլ ոչ և մնաց այլ արժանն է . միշտ զի աննայ այլադ ևս իտրէի կրքնն, և ասել ոչ ուղի է ճանապարհ նն :

(16) Աննիֆելի պարտ : Պատեկը է նձ և ասի, ոչ գծիք չամբի իբրև զնկարն պատեկըս զչալն : Մոյնպէս որսմանի՛ անսանն. քանու կուի կի՛ մեծութի՛ ոչ սահմանու կի՛ կորարար. փոփոխել նման նիւթու կան քանակութի : աննանական սիւ. կերպարան կի՛ ձև՝ որոյ նման ոչ գոյ, հակառակ զչալն ձեոյ՝ որոյ նման գումանի մըն : Մոյնպէս անուգոյն գոյն գոյն, գումթ կի՛ որդանել՝ որոյ հասարար ոչ է գումանել : Յոյ. աստիկ ջոյցանել կամի, թէ բարում անուանք և իքք այսպիսիք ընծային ԱՄ, բոց մեծու անշքախումթի յարարածոց :

(17) Խնարհանի գծելի : Խնարհութի ընծայել ԱՄ ոչ ը ցածուն հանարանն ինտիլ՝ զոր մնոր պարտի ունել զանձնէ և նուստանալ, այլ ասի զիշումն նորս և քաղցրութեն ՚ի ինտանել գիտաստար, և յանտես ասնել զոր ՚ի մեծն առ նա արհամարհանս . զի ոչ ՚ի մերն նուստասութի իտրէի, և ոչ իւրոց արհամարհանացն ընի անհաշտ կի՛ ժիտիկի : Ան այսպիկ յիբուի գծելի է, փութս արեւի նմ հիացանք, ոնց անհասն այն բարկութի զպայման զիշումն յանն ասնու : Համեոյ իբր իսն : Իբրև բարեկամ սիրելի՛ համարգիւ ընտանու միանայ ը մարդիկ . և այն է նշանակ ըտնեկոյ զնն ՚ի սիրտութի յախանելոյ :

(18) Աննիֆելի լաճելի : Բարում այլ ևս քան զպատեկ անուանք կի՛ ձայնք լայնուցք են քեղ, և ընծայելք նձուր, որովք օրհնեալ ևս, գովեալ ևն : Աննիֆել ասի զանուանս կի՛ զիշումնս վերադրեալս ԱՄ. զի զի այն նմ ոչ ը կութի նր ասն, այլ ը աղեկութեցն զոր ներքարծէ ՚ի մարդիկ և յեմ ապարածս . կի՛ են ձայնք յարմարեալս ՚ի գործոց նոց և ՚ի բարեպաշտ ինտանցն, այլ և ՚ի կատարելութեցն զոր յարարածս անսանելի . ուստի են ձայնք յայնելք անհասար ճանաչանն զոր ունիք զԱՄ, և ընին աղաղք կի՛ ընտանուց ուղ նձայնի կաստ, բնութեցն : Այս է զոր և ՚ի ընծ. 12 ասարգ, թէ բարումք յանուանք ընծային ԱՄ ըստ ներքարծութեանցն զոր ասնէ առ մարդիկ և առ այլ ապարածս :

(19) Աննիֆելի լաճելի : Աննիֆել բարանք և հարցանածութի՛ ՚ի մեծ աղաղեցեալ : կամ, որոյ կամեք անուստ է ՚ի կատարումն աղաղանայ մարց : Թարում և այլ աստանութիս քաղցրութի քո ՚ի մեղ. ար հանդեր :

Յեւթի : ըզմտեմս առատութի քաղցրութի քո՝ որով արժեքաբարձի ան-
ուանց և հոշմանց արժանանաս , յարմարեաց առաջիկոց շատեցս կամ
արժեկոց յայնպիսեանն : Որով , ի սակին յայնի խառնակութի քաղցրու-
թի քո՝ զուարթանաս ՚ի գրիկն զիս , կրկն ՚ի համեղ կերակոց ինչ արտա-
ժանեաց շաշակեաց . ոչ և թիկ խեղձ անարժեքս ձայնիս . նոր փառս քեզ
առանալով , ոչ ըն զնորս արարանս իմ առցես պատանաս գրիկութի և
արարեալաց մեծիկ . նոյ :

(20) Ինչ իցոր : Այս սահման և կարգաւորութի սպասան արժեկոց
յարմեաց է զան ձեռ հասակի մարդկան , և ըստ ստորինանի բարդ զքիւ
ամենեկոց . իբր հարարդ ճիգիդիստիսն , զաջ անգրեակ կարեաց ամենեցանն ,
որ իբր ՚ի պատկերի յանդիմանեաց կրեւեցուցանի զկերս բարեցանն :
Այն ձեռ կարեաց կցոր ետ ես , այլև մտածանա՛ իբրև հասարակոց
քերան և թարգման : Աս նախի յան թանկուաց . արարելի է , առ ժա-
մանօրան ՚ի նախի ժամանն , ի սա նախեալան յանարարութի ՚ի ման
կութի հասակն : և առ երբորդ իւնչեսու . առ հոշեցեալն յերկարդ ժա-
ման լսիս արբանն , շարժուար հասակն պատանութի կամ կրկնուար
զարն : 1 օրին , և հին ըն . լսիսուր իսնն , ուր և թիկ զնոց զկարակ , մարթ
և խեղձալ՝ ՚ի շարին իւր վարեաց կի՛ հասեալ բունն , ստաղնն : ոչ օրին .
լսիս արբանն , յայնի զկարակ և Չաննն երբորդ կոշեցեաց , մարթ է
արարելի ևս , կրկնուար հասակ կոշեցեալն : Աս որ ՚ի խորագի , առ այն
որ ՚ի հասարակի առարձի՝ յերկեցինն , ի ՚ի ծերանն իւնչու ՚ի ճշտութի
թի նոյ : 2 օրին . և հին ըն . ճիւնչու : Այսպիսիս և իւրարանիւր հա-
տակ կարգեալ են բանք արթիկոց՝ առ մանկունս , առ խորատարգա , առ
ծերացեալս , յայնան լով գիւրդանիւր հասակի զկիս և զբիսս : Եւ
՚ի յարար բանն շարժուարն այլևայլ ստորինանց աշխարհական և ե-
կեղեցական կարգի :

(21) Աս ինչուրդ : Այն որ ինչն զանն յարգի , առ անձնական առ
բարատանն , որովի ժողովեցինն կր : 2 օրին . և հին ըն . ինչուրդ ,
բարձրանեաց յիւր առարկութի . ոչ թիկ ինչն միայն գոց , կի՛ ինչն
նի՛ անկի զանն : Ես իւնչու մեծարար . որ զբարեկն շանարեղով զամբ
զանն , որպիս մարտարն : մի օրին . և հին ըն . առ իւնչուս : Աս իւ-
րան , առ աղտուս . և գերուրդիս , առ երեւելիս աշխարհու և
գաւտուս :

(22) Միտիսիոց : Արանոր ՚ի զերջանելով արական ժողին բարգ-
ուար յանցեալան կզան ՚ի նախգրիս արական : Այսպիսիս , որք են ՚ի շա-
փուար ստորինանի ըստ աղքի , ըստ երկանութի , կի՛ ըստ հարատութի :
և զայսպիսոց , ինչանուարոց՝ արժուականաց ըստ աղքի և ըստ երկա-
նութի . ինչպիսեոց , որք աղքատ և ծննդեանի գերականք են : և գրե-
նախոց . որք ստան և ծննդեանի քաղտուսճիկք : Գեր եւոյ , այսինքն
զին համ ՚ի բարձր պատուի եղելոց : 2 օրին . գերեցեաց , որ ճարտարի
անգլոս . զի այս բոլս գերագրի նուստից . իսկ եւոյ՝ ըստ հասանելի
քննութեան և յարմարի սեռական եւլ ըստնութի կի՛ բարին . ի սա ,
կոց , կալք , կոց , և նշանակի՛ եղելոց , այնպիկ որք են գերագուրք
են : ինչուրդի , եղելոց ՚ի կարգ միտարոց կի՛ հեծեցոց , որք և պատուա-
ւորք են , և առ եւրոպայիս Գաւաղիկի ստին : և սոսիսիոց . այնպիկ
որք չեն զքեալ յարմարի գիտարական , զոր յանդին իբիդոս սանն ,
և արդ թարգմանութի և սոսիսիս բունն , ի ստակի , հասարակ ժողովը
զական . և ը յանդինն գիտարածանի առ պատուար կամ պաշտ-
մանայ . փառաբանիս . որք բնականութի ՚ի բարձրս կան , և արարանի
՚ի բարձրեցինն արհեստս : և գերւոյ , որ յարգարարիս բնակեն և անակն ,
և ՚ի զուտանի արարարեցինն ստանինն : Արտից գաւաղեւն , գաւաղ

կի խորհա Յաղատարաց, որք շնորհման 'ի վերայ մարդիս, այլ ներքոյ
անկեալ են կարեաց, և կարօսք են ազօթից խորհ. զայլ մարդիկ, որք և
'ի ամեն ՍԱԵ լռութենայք են, թ որում զի նարուզող սնտարաց ասացիչ
և արկից կարծ 'ի զիմա քա են. (Գ. Թաղ. ԺԷ. 24.) Ձեռն ամեն 'ի
բերան գծի. այլ Թաղատարաց 'ի սիրան արհանէ ՍԲ. թ ամեն. ասակ.

Սիրա Թաղատար 'ի ձեռն ՍԱԵ: Մինչև յայս զարգիմանս արարա
հական կարգի յճատակեաց Աջօթուարն. զհետ այս գայ եկեղեցականն:
(23) Տիրանուք զհասարակէն: Կ արհեստարաց, որոց գարծ և զչառ
ասութի արշակել 'ի պատարադի: այլելութից, եպիսկոպոսոյ՝ որք այլն
լա և գետք են եկեղեցւոյ. Բարեգիտոյց, զարգարեայք 'ի վարս արուհ,
որում զայլք են արտաքին զարգք զգետաւան: անասալուրէն, պատարա
զայ՝ որք նախադաւք են յեկեղեցւոյ, սրբանուք, զարուհ շնորհաց
և ձեռնարարութի բարձրօք, կամ նախօքք այ զարգՅո նա 'ի պահ
արանուհ հասին խրեանց: Չկարգ եկեղեցական գառան յճատակի բա
նիս՝ սիրեալ 'ի վարդադանեն. որք են միայնացեալք կի միանձուք,
արհեստալ, բարձրաց, եպիսկոպոս, և արարարալ: Որոց անց, ամե
նեցան այս 'ի ձե ազօթից մատակարարեցի գեմտեանս, աննց՝ ալիքս
աշականց, Կ արգարաց կամ գեմտոյ՝ զի ազօթեցին զի իմ, կի զի անի
ցին առ ձեռն զմարտաւան ազօթից: և անց իրօք, մարդեղաց և արի
այս, զի ուղին զեղանակ ազօթից: Չայտարի մեռնարի սչ եթէ
յա արտաւանեալ արարի սան, այլ հոգարչ դրուսի, վատակեցեալ 'ի
զարութի հաւալոյք այլ, գիտելով զի իմ նախ կարգել մարգմանս արեւ
արեւ, և ասա զի այլոց ամենեցան: Լաւելայն զեկուցումն կայ 'ի ամենս,
կալ սակ՝ սչ եթէ նոր սահման ազօթից կամ ասանդել, այլ թէ յա
զօթել մերում զի իղն, որք պարտաւանս արժան և զարթուցանել 'ի
արտ. քանից նաև յազօթեց լոկ զտերուհական զՀայր մերի՝ կարօլ է
որ, և արար իմ գնոյն զքանալան իղն բոլեւ 'ի արն:

(24) Ընանա Բարեհաբոյր: Իմով ազօթիք ասցի նց չանչ կի հոգի ա
զօթից, կի հասալուան արտի՝ հաճելի և արարելիք քեղ:

(25) Հեծարի նոյն: Կրցա հասալանքն՝ ըտ իմ, ըտ իս, կի ի իմ ա
զօթից քեղ իմնեյն, մատաւայն իրիս իսնիկ անուղչ:

(26) Ընդ հաբոյր: Երբում արարտանգք 'ի բերանս ասակ մատուցանի
զք զայս սղական բանքս, շորհ Երոյ Գո, շորհ լուսաւորուհ մնաց հան
գեղե, բնակեցե 'ի մատուցան, քաղցրացին ազօթք 'ի միտ ազօթա
արին, և սչ լոկ 'ի չթմունան:

(27) Եթի ելնի ին: Եթէ գիտեցին յա իմ բարեպաշտք մտալել առ
քեղ այս ազօթիք, ընտի ինտրսնեան, յլուանելք զայն կեղեցանիս՝ ընկեղ
և զիս զմեռեալս ըտ նոյն:

(28) Անտա ին սրբանուք: Եթէ յուսային արտաուք արարութի նուի
բեալք բոլեացին յալաց ազօթարան, յիս ևս ցոխոցին:

(29) Եթի Գրեոյ: Եթէ ազօթական բանս հաճոյ զքե, և օգտեցե 'ի
գրեուհ հարգարեղեցայն այսպիկ կրկն զգման, իմն ևս համարեցին:

(30) Ես ես ըտ նոյն: Մի օրին. ըտ նոս. այլ ըտ նոսն:

(31) Եթի իեռ նար: Երբում մարդք ձեռն պաշտանից եկեղեցւոյ
իսնիկս մատուցանի քեղ 'ի պատարադի կամ 'ի ժամակարան, միտ
թի ըտ այն նաև իմ ձայնս, և ինգրուանք այլոց. քանզի և ինկարիտ
թին նշանակ և ընտրեան ազօթից. թ ամեն (Երայն. Ե. 8.) բալք
վառ լի ինկով, որ է ազօթք այն:

(32) Պաշտանս Բարեպիտո: 2 օրին. Բարեպիտո: Եթէ այլևս բալք
մտալան իղնք յալգմանէ շնորհաց քոց ծնանկեցին յայս, արարեմ զի և
իմ զքե այն պարգեւեալ: Վան սրին. մի օրին. նորին:

(33) Այս ակնի բռնի : Ելեն այս անձնուոր և բանական պատարագս
արդջ կ՛ հաճոյ լինէ քեզ, կամ հաճինս պիտանի ասանկ, նախայլնն ,
այլոց նախնեացն ևս պատարագ կից խնուան, կի՛ փոխանակ իմ ընծայեա
լնէ քեզ : Արեւ կամք . այս բանուոր պատարագ թէ և հաճոյապի քեզ,
քոց փոյնակ ակնք է և գտալնպեայ . ուստի ազգայեմ՝ խառնել միա-
ցուցանել ընդ այսմ և զպատարագ արգարոյնն ասալնոց , կի՛ ողբ նախ
քան զիս ընկալան պարգևս ազօթից :

(34) Ելի հոփարտի : Եթէ աշտարակն զառահուծի կի՛ ապաքնուե
աք ՚ի ձեան բարեգործութից, կործանեցի մեզք, այսու սլնսօք, ազօ-
թիւքս իբրև քարանձաք յազնարկելովք աշով քո՝ նորոգեցի միւսանգամ :

(35) Յուսոյն յգարս : Եթէ ըսք յուսոյն լը այնմ որ հայն ՚ի բարի գործս
մեր, կարեացն սուսերաւ մեղաց, զերաքն կցեացի զձեական ազօթիւքս :

(36) Ամփական զաս : Եթէ մահաբեր հողեկան ակնս ինչ կի՛ ըսք ու-
նակութի պաշարեացն զք, սովաւ ՚ի յոյս կենաց զբարեացի :

(37) Անուսի իրարտի : Եթէ որ կորստեմք անգաւելի պարտեաց
կի՛ մեղաց՝ իցէ իբր այժմն ընկզմեալ յանդուանգս գծոխոց, այսու ազօ-
թիւք իբրև կարծիւ ելցէ ՚ի ըսք յուսով քաւութի :

(38) Թոփրուի իսփի : ք իսբեութից : մի օրին . և հին լծ . կողքից,
ք որոպայթից : Եթէ որ գազանի գործովք մեղաց թմբեալ կայ պատրա
նք, և իբր յորոպայթի պաշարեալ, զբրայցի գործեալ յորարեսութի քո
ապաքնեալ :

(39) Պոսկանի իգահուի : Եթէ անբութի կի՛ պատարագանն ապա-
քնութի թուանայցէ, որով իմանի երկիւղն նոյ, կի՛ հասաւք հաստա
տուն, կի՛ շնք բարեգործուե, ձեռն քո Տէր՝ հաստատեացն զիս գաղ
մեալ ազօթիցս նորասուք :

(40) Անի ՚ի գնուարի : Եթէ որ վն իւրոյ անհոգութեն կի՛ ստահա
կութի գործի և թողեալ մնայցէ ՚ի զգուշուէ պահպանող հրեշտակացն :
Կամ, եթէ որ անխնամ անտես թողեալ կայ ՚ի սեպուծէ ասալնոր
գոյ և հոգեւոր վերակացոցայ, թափառեալ իբրև սլխար՝ որոյ ոչ գոյ
հոգիւ , այնպիսին անկեպցն գառնապոյ քաղ հոգեւոր, և առ ՚ի քեն
պահպանութեն :

(41) Մարտու գիտի : Եթէ մարմնական ակնս անեզի, լուսնաութի,
և նմանաց, խառնեցէ զք : Կամ, սաղնապ խղճմտուե, թերահասա
տուութի, կի՛ հայհոյութի նեղեացն զք, զչաստացի կի՛ զբրայցի նշա
նաւ ազօթիցս՝ գաւանելով զբորութի սլն իսպիւք :

(42) Անօրինու իրի : Եթէ արտաքին փորձանք մարմնայ, հալածանաց
ևն . հարկանեն զմարդ յերկրային ծովուս, զեկաւ ազօթիցս ՚ի քեզ ամ
բայցի . ուր յորժամ ՚ի ծովուն գալիկայ յարեաւ յանկարծանակ միգիկ,
և զնաւակ աշտարակացն սաղնապեր . և նորա ՚ի քեզ ազօթիւք սայաւ
սանեալ հանգարտեցան : Չար ինչ մազթէ որ վարդապետն յայս գրուիս
յարդպս զբութի ազօթիցս, տեսանելք ընդունելի եղեալ առ Աճ ՚ի
բարեպաշտակ ներգործութիցն որովք գալանս գառանն բարեպաշտունցն
յարեաւ մարմնականս և կամ հողեկանս : Սակայն արժան է ազօթական
նին՝ մի առ այլ և եթէ հոյեցուցանել զնեղերան, որպէս թէ այլ իցն
ըբարեալ յայս կի՛ յայն կարգս, այլ ասաւել յանձն նկատել և իւր վն
հոյեցել նախ զմշակութի ակնայցն , որով սպաս և վն այլոցն լսելի եղցի :

Սկսորին յաւելուած կրկին հեծումէն՝ Կորին հսկողէ, առ նոյն
աղերս մաշխանաց բանի :

'Ս խորոյ որորից խօսք՝ ընդ այ :

Բ ԱՆ. Դ.

Ս. Եւ քանզի սկիզբն կալայ խօսել ընդ քեզ՝ որ
'ի ձեռին ունիս զշունչ կենդանութե հազ
ւոյս բազմամեզի, յիրաւի տարսեալ գողացել տազ
նապաւ մեծաւ՝ յաւէտ երկնչիմ. վասն զի ահաւոր
և անտանելի, և՝ 'ի սահմանէ բանի փախչելի, յի
շատակ անձողոպրելի՝ անաշառգ քո ատենի՝ 'ի կըշ
տամբուսն իմ պարտաւորի՝ արարիչ երկնի և երկրի :
'Սա զի՝ և՝ չիք իսկ բժշկութի բազմավտանգ սաստ
կութե վիրացս անողջանալի, խայթմանց խածուա
ծոց մահաբերին բերանոյ ժանեայ՝ որսողին զանձն
իմ՝ 'ի կորուստ : Սանաւանդ զի՝ ³ ոչ գոյ պատասխա
նի, ըստ առակողին, յաւուր պատերազմի. և ոչ բա
նիւ իրաւանալի, և ոչ վերարկուաւ պատասպարելի,
և ոչ դիմակօք կեղծաւորելի. ոչ առ երեսս բանիւք
մատչելի, և ոչ կերպարանօք երբէք խաբելի. ոչ յա
դուածովք բանից ստելի. ոչ արագմամբ ոտից փախ
չելի. ոչ թիկանց դարձուցանելի. ⁴ ոչ դիմաց ընդ
երկիր մաժուցանելի. ոչ բերանով ընդ հող հաստե
լի. ոչ 'ի խորս երկրի ղօղելի : Վանգի մերկ են քեզ
ծածկեալքն, և հրայարակել են աներևոյթքն. ար
դարուի իմ նուազել և իօպառ ունայնացել՝ մեզանքն
յայտնեցել և յաւէտ առաւելել. չարիքն իմ ձա
ցահան, և ես կորստական. ⁵ իրաւանցն կշիռ պակասել
և անիրաւուին իսկոյն զօրացել. բարեացն բերք հա
լել, և ռիտվունքն արձանացել. աւանդն կորուսել,
և դատակնիքն այժմէն գտել. մահուն մուրհակ գծել
և աւետեացն կտակ եզծել : ⁶ Ղարերարն տխրեցել,
և բանսարկուն ուրախացեալ. հրեշտակաց գունդն
թաղծել, և սատանայ՝ խնծղիւք պարել. վերնական
զօրքն ողբացել, և ստորնայինքն բերկրեցեալ. սպա
նողին մթերք լցեալ, և պահողին գանձն կապտեալ.
օտարին կողմն կանգնեալ և օտացողին պարզ և մատ

նեալ. հաստաղին ձիւր մնացեալ, և կորուսին հաղաքքն պահեալ. 8 երախտիք փրկվին հենգնեալ, և բեւիար զուարթացեալ. կենացն ազբիւր փակեալ, և 9 զուողին ժանգ՝ ժանդիս ժամանեալ:

Ը. Եւ արդ՝ ոչ ապաքէն 10 ըղձալի էր, ըստ գրոյն կանխութե նախաձայնելոյ՝ ոչ ստեղծանիւն երբէք յարդանդի, և ոչ նկարիւն՝ ի յորովայնի. ոչ ՚ի ծնունդ յառաջագայիլ. և ոչ ՚ի լոյս կենաց հասանիլ. ոչ ՚ի թիւս մարդկան գրիլ, և ոչ ՚ի հասակ աձման ամբաւեալ. ոչ ՚ի պատկեր գեղոյ զարդարիլ, և ոչ բանիւ հանդերձաւորիլ, քան թէ այսպիսեաց սաստկազունից և սարսափելեաց ըմբռնիլ պարտուց, զոր և ոչ վիճաց կարծրութի բերէ, թող թէ մարմնաց լուծականութի:

Թ. Եւ արդ՝ 11 տուր բարեգութ՝ աղայեմ՝ զքեզ, տուր ինձ ողորմութի, որ զայստիկ զու ինքնին քեզէն քոյովզ բանիւ մեզ սահմանեցեր ասելով, թէ տուք զայդ նուէր յանուն փրկութե՝ ձերոյ՝ օյ, և տուրք եղբրուք. զի զողորմութի կամիմ, և ոչ զպատարագ: 12՝ Տա բարձրացիր վերտոին խնկեալ այսր յիշատակաւ, որ ունիս զամենայն. և ՚ի քէն է ամ, և քեզ փառք յամենեցունց. ամէն:

- (1) ՚ի սահմանէ բանի: Փոխելի ՚ի սահմանէ բանի, քո անցանէ քան զքան, անասելի է յիշատակ անգերմանելի գոտառամեղ, յորում իմ պարտիքս կշտամբելոցք են:
- (2) Չէ՛ ի՞նչ բժշկութի: Եթէ յիշատակ ահագին գոտառամեղ ինքնին սարսափելի է, և սառաւել այնու զի և իմոց սաստիկ վերաց հոգւոյս՝ զոր ՚ի խածմանէ կորուսիզ գիւն ընկալոյ, չիք բժշկութի բնաւորապէս, կամ ըստ հասարակ կարգի:
- (3) Ու Գո, գոգութեանի: Եղբրուցին է բանս (Ը. 8.) ուր գնի գոգստաւ բուժի, քո բան հաշուէ կամ աղատութե. և սատ առեալ է փոխանակ սրգարացուցիչ պատասխանելոյ, կ՞ անմեղադիր լինելոյ: Մանուանդ այնու առաւել սարսափելի է սակ՝ գոտառամեղ ժամանակ, զի նաև ՚ի մարմնական պատարագի յորժամ յես բանագնաց լինելոյ երկուց կողմանց ոչ յաջողէ հաշուութի, և ՚ի մարտ գարձել ձեռն արիանեն, չիք այնուհետե ընդունել պատգամաւորութի: Մոյնպէս ՚ի հասանել քոյոց գոտառութե՝ որք միանգամ չեն նախ հաշուալ ապաշխարութի, ոչ այլ գոտանէ ժամ պատասխանելոյ: Եւ ոչ բանի, թէ և լինէր նց ժամանակ, բայց չունին բան սրգարանալոյ, պատգանձեալ միան: Ոչ վերաբրու առ իւրք գոյ ծածկել. ոչ դիտել, պատգամակցք երեսաց այլ կերպիլ: 2 օրին. դիտել:
- (4) Ու դիտաց ընդ երկու: 2 օրին. չիք դիտաց, ոչ է հնար զգնես յերկր մարտցանել. և ոչ զգնես ՚ի հոգ տալ են:

(5) Իրանեփ Էնու : Կընու կ՞ լոփ Իրանեց զոր պարս կը հասուցա նել ԱՄ, կամ Իրանեց պարս գործոյն՝ պահանաւ է : Անխորհի Ի գրուած ձեռնին երևեալ բազմապայ պարզի, զոր և ընթերցաու Պառ նիէլ մարտի . (Է, 27.) * Կընեցաւ Ի կէրուս, և գաուս կ՞ արտանել : Կընեցաւ առ իս պահանաւս առ՝ կընե պարս գործոց կ՞ արտագործաւ. և հակառակ կընե անկրաս գործոց զըրացաւ, ծանարացաւ : Բարեօք Իբր . եթէ ունի սակաւ արդիւնս բարեաց գործոց, հաղեցաւ, ունայնացաւ . և փոխանակ՝ սխալական գործք իմ կ՞ փոխանք սփռեցան, հաստանցան :

(6) Բարեբար փրեցելու : Այս կընանկ սասցուածոյ աւեալ է Ի բաւնոց գրաց, որովք առ՝ գընանաւ ԱՄ, հոգալ են : Արա թէ ոչ՝ պարս մեկ ընծայել նոյ և հրեշտակաց սոյ՝ որք յերանուէ են, խնամի անյաս հասոխ ը պատանախն ենթ, ք ե՞ զի մեղք և կորուստ մարդկան պարս ձուստ առն նոյ և հրեշտակաց արտանելոյ, ոչապոյ՝ եթէ հնար կը : Մոյնպէս ը պատանախն խնամի ուրախութի սաստանայի և գիւաց, որոյ՝ կորուստեմք մարդկան ընծայի նիւթ ուրախութի, այլ ոչ ուրախութի յատակ, կարով նոյ Ի գաուսարարութի : անս և կ. ը. 30 :

(7) Ինծուիտ գործու : Մեկնի՝ ինդութիք, հրճուանք : 2 օրին . և հին ը . ինծուիտ . և այլուր որանել է ինծուիտ :

(8) Երեօրիտ փրեցելու : Ի պատանաս անարժան վարուց զքրտանեկն՝ ան համար երախտքք փրկելն լինին իրք Ի ծաղք . ուն թէ ընկալան զուարթուցեալ Շ իւրոցն պաշտանեկոց, Ի կտտականս անուս զլուստակս փնի փրկելն, անկով : զարդն քո հեղեր Ի փրկանս մարդոցն, և նա ոչ փրկեցաւ, այլ ինձ առաւել ծանայեաց՝ որ ծարաւիս կի պահան նորս : Այսպէս՝ մեղաւոր զքրտանեկոց խոյտառակէ գրք փրկել յերան կընանեկ . և քննք քան զայս առաւել սարափելի է սրտի :

(9) Գոտուի ծով : Փոխանակ կենաց աղբեր՝ ժամեք սաստանայի, ք թոյնն հասեալ է առ իս : 2 օրին . և հին ը . ծառանգ, և մեկնի՝ ժառանգութի գառտրին սաստանայի, որ է հուր գեկնելն : Մարտն ծով գտել յարմար ևս է գիտադրեալ բառին աղբուր . և Թուի անխորհի Ի բանն Յայան . (ժք. 15.) ուր առ՝ վիշտային սաստանայի հեղուլ Ի բերանոյ իւրակ ջուր հեղանոցն, որ ինանի Թուսուար շարութի նր : Անք ոչ կարաց հասանել թոյն նր զհետ կնոն, ըսոյ առ իս ժամանեաց առ : (10) Ընթալի եր ըօր գրոյ : Բարութ են սասցուածք Ի գիցա՝ անխու նել զոր ծնողական, կ՞ ընթալի առել զոչ ծնանելն են : (Յօք . ք . 1 : Ժորով . ք . 3 . ք . 4 : Երեմ . Ի . 14.) զոր և Ի կիր առնու նք վարդապետս, ոչ եթէ պարզապար անխուանելով կ՞ ապախտ առնելով զմարդ կային կեանս առկա մարմնական Թշուառութեց, այլ ը որով՝ աղտեղանոց մեղքք, և արժանի կորստեան լինի . զի լու է ոչ գու բնաւ, քան շարալար գու հակառակ ԱՄ . ուն և անին սասց զՅ յուգայի, (մատ . իք . 24.) և սաս առ զինի՝ թէ լու կը ոչ գալ յաշխարհ, քան պարտաւոր լինել այնպիսի սաստակ տանջանաց, զոր և ոչ կարծք վե՛կէ կարն տանել, թող թէ սակար մարտիք : Այսու մտք լու ևս կը ոչ Ի ծնունդ յառաջադայիլ առն, և ոչ Ի հոսոյ անան . սաս փոխադրութի է հոյովոյ, և գնելի կը՝ յաճունն հասակի անբառնալ . որն և յաշխարհն, ոչ Ի գործիք գեղօյ, փոխանակ, ոչ Ի գեղ պատեկրի կամ գիտաց զարգաղի : և ոչ բանիս հանդերձաորի . ոչ եղանել Ի լեզու, ոչ Ի խոս զարգանալ :

(11) Տնոր ին ոչօրեակի : Դու ինքնն սասցեր, անք պարտութի, և ամ ինչ մեր նք է : Ահա քոյնն բանիս զքեզ աղաչեմ և թախանձեմ, անք ինձ զարգունի քո, որպէս զի ամ ինչ զոր Ի քէն ունեմք՝ նք երեւ

ցի 'ի մեզ քո երպանիք, քո անուն, քո փառք որ 'ի վերայ մեր հասնու-
 են, քո երկրին, մարտնոցի՛ յանձինս մեր նո՛ւ զոր մեզ մերովքս յանցա-
 նօք արտեղեցուք : Աւր՝ Բարձրացի՛ր վերսին նորոգ արդումութի, որպէս և
 յաւաքնուան բարձրացուալ ես . կամ վերսին ինձեալ, որհնարանեալ,
 գովեալ այս յիշօփախ, յիշատակաւ քոյոյ բանիք և ողորմութեզ . ոնց
 և ասացեր, զողորմութի կամիմ՝ քան թէ զպատարագ : Եթէ 'ի մենչ
 յաղքատաց և 'ի չարակամաց զողորմելն պահանջեցեր, որչափ ևս
 առաւելցին գու յողորմութեան . որ զսինայի ունիս . զնո՛ւ պարգևս ու-
 նիս, և զնո՛ւ տեսակ արդմեցոյ՝ մչ միայն սո՛ժանաւորաց, այլն անար-
 ժանց . և 'ի սին է անհայտ, 'ի քուսմէն բարութի էլանէ նո՛ւ բարի . միչ
 զի եթէ գու փակեցես զքուան ողորմութեան, յոչուէ գտանել զայն՝
 ոչ գոյ :

Ս Երբսին յառեղած էրին հեծուէ՛ նորին հսկողի, առ նոյն
 աղբրս մողխանաց բանի :
 Վ Խորոց սրբոյ խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա՛Ն . Ե .

Թ . Աւ արգ՝ ես երկրածինս մարդ՝ կենցաղակա-
 նաւ : անկայունս գոյիւ զբաղեալ, և յիմա-
 ղուք պատրողականաւ գինեաւս յիմարեալ, որ ա-
 մենայնիւ ստեմ, և ոչ միով իւրիք ճշմարտեմ : Վ՛րան
 զի՝ որովք դիմօք վերագրեցելովք նշանակօք աղաբ-
 տեցելովք՝ յանդգնեցայց լինել յանդիման քում
 դատաստանիդ, ով իրաւադատ ահաւոր անձառ, ան
 պատում, հզօր անձ բուրից : Վ՛րանզի դատեալ աս-
 արստին 'ի սոյն՝ զապերախտուի մեղուցեալ անձինս
 առ քումդ՝ երախտիս, ցուցից զիրաւունս քո միշտ
 զօրացել, և զանիրաւուիս իմ յաւէտ պարտաւորելն
 Սր արարեր 'ի քո պատկեր պանծալի՛ 'ի ձեռն վեհիդ
 ապաւարուէ, զտկարս օժանդակելով :

Ը . Արդարեցեր բանիւ . փայլեցուցեր փշմամբ .
 մնօք ձոխացուցեր . իմաստիւք աճեցուցեր . հանձա-
 րով հաստատեցեր . 'ի ջնչականացն որոշեցեր . հոգ-
 ւով իմանալեալ խառնեցեր . իշխանականին գոյիւ
 պճնեցեր : Անար հայրաբար . մուցեր դայեկանդ .
 տածեր ստացողանդ : Տնկեցեր զամբարիշտս 'ի քումդ
 դաւթի . ջրովն կենաց սուղեցեր . աւազանին ցօղով
 մարերցեր . կենացն վտակաւ արմատացուցեր . հա-
 ցիւդ երկնայնով ջամբեցեր . անձային արեամբդ աբ-
 բուցեր . անհոյսն և անհասանելեացն ընտանեցու-

ցեր. ⁴ զաչս երկրեղէն՝ ՚ի քեզ համարձակեցեր. լուսովդ փառաց վերածածկեցեր. զհողանիւթ մատունս անմաքուր ձեռացս՝ ՚ի քեզ մատուցեր. զմախիրս անարգ մահացու՝ իբր զնշոյլ լուսոյ յարդեցեր. ⁵ զհայր քո հըօր ասաւոր օրհնեալ մարդասիրապէս և անարժանիս իմոյ անձին կնքեցեր. Սէ կիզեր զբերանս լցեալ նանրութք՝ ՚ի ժառանգակիցն կարդալ զքեզ. ոչ կշտամբեցեր զյանդգնեալս՝ ՚ի քո կցորդութի. ոչ ստուերացուցեր զտեսիլ ասացս՝ ՚ի քումդ ակնարկութի. ոչ արգելանաւ կապանաց՝ Էմահապարտացն տարագրեցեր. ոչ խորակեցեր ըզդաստակ բազկիս, որ անմաքրապէս առ քեզ համբառնայր. ոչ մանրեցեր զուստ իմոց մատանցս՝ ՚ի շօշափելն զբանդ կենաց. ⁶ ոչ պատեցին զինև մառախուղք՝ ՚ի ձօնելն զքեզ անասոր. ոչ փշրեցեր ըզպարս ատամանցս՝ յըմբողջնելն զքեզ անասմանելի. ոչ գնացեր բարկութեամբ խոտորնակ՝ ՚ի ստորնակի ընդ քեզ հեռեօղս, իբր ընդ վրիպեալ տունն իսրայելի. Սէ խայտառակեցեր ՚ի հարսնարանիդ՝ զանարժանս քումդ պարերգուէ. ոչ ՚ի գձուձ հանդերձին տեսիլ՝ զանօրինեալս յանդիմանեցեր. ոչ կապանօք ձեռացս և ոտիցս՝ յարտաքին խաւարն հալածեցեր :

Գ. () այս ամենայն մատունս բարեաց՝ և զներելոյդ երկայնամուրի ընկալել ՚ի քէն՝ բարերար, օրհնեալ և յամենայնի միշտ երկայնամիտ, ⁹ փոխադրեցի վառ սակարս պարտեաց՝ անթիւս և բազմօրինակ անօրէնութիս, մարմնականաց և անձնականաց՝ ամենակիր բազմածուգ խորհրդոց յուզմանց երկրաքարշուեց. () այստակ քեզ՝ ան իմ և նոր, ընդ այսքանեաց բարեաց փոխաբերեցի. զայս քեզ՝ ինձէն հատուցի չարիս, ըստ մովսիսեան յանդիմանութեն առակի, մառացեալ զիմաստուրի և սիրօզս յիմարուէ. () այսց բարեաց ⁹ երախտեաց կաճառս՝ ընդունայնուէ գնացիւք՝ չարաչար ունայնացուցի. զայս լուսաւորութի խորհաց անձառից՝ ՚ի բարձրելոյդ ինամոց բարդեցեալ մրրկաւն խելազարութե ցնդեցի. յըթեպէտ բազում անգամ ծանուցար՝ կարկառմամբ ձեռին քո այցելութե ձգել զիս առ քեզ, ոչ հաւանեցայ

ըստ մարգարեկէն որ դիտարկելէ ամբաստանութեան,
 և թէպէտ խոստացայ դաշնաւորեցի քեզ հաճոյա-
 նալ, և ոչ ընդ այսմ սահմանաւ ուխտիւ փակեցայ,
 այլ դարձել զնոյն նիւթեցի չարիս, անդատին ¹⁰ յաճն
 առաջին մատեայ, փշոցն մեղաց հերկեցի զանդաս-
 տան սրտիս՝ յորոմանն արդիւնատրութիւն: ¹¹ Առ իս
 երանեն առածք անձարեալ որ մարգարեիցն. քանզի
 մնացեր յինէն խաղողոյ. և ես ընդ այնորիկ փուշ
 շաւաւիզեցի. դարձայ յանախորժ դառնուի պտղոյ՝
 այգիս օտարացեալ. բուռն հարի զանհաստատ հող-
 մոյ, որովք միշտ տատանեալ՝ այսր անդր տարաբե-
 ըրմ. ըստ ձայնի երանելոյն յորայ՝ ընդ ճանապարհ
 իմն անդարձ գնացի. ՚ի վերայ աւազոյ՝ շինուածս յիւ
 մարութե կառուցի: ¹² Այնատարր հետովք խա-
 բեցայ՝ կենացն անձկալեաց հասանել. փակեցի ին-
 ձէն զելիցն սւղեւորութիւն. բացի կամաւ զկորստեան
 խորխորտան: Իցի զպատուհան լսելեացս իմոց՝ առ
 բանիդ կենաց ընդունելութիւն. կափուցի զաչաց հոգ-
 ւոյք հայեցուած՝ առ ՚ի զկենացն դեղ նկատել: Այլ
 ընդոստեայ ՚ի թմբութեց լքմանէ մտացո՝ ՚ի պատ-
 դամ փողոյդ ահաւորութե. ոչ զգաստացայ ՚ի բս-
 զոք գուժի՝ հրափորձական աւուրն ընտրուե. ոչ եր-
 բէք զարթեայ ՚ի նիրհմանէ քնոյն մահացուի, որ ՚ի
 կորուստն կարապետէ ¹³: Այլ ետու հանգիստ քոյ
 հոգւոյդ՝ ՚ի մարմնեղէնս տաղաւարի. ոչ լք ընութի
 շնչոյս խառնեցի զմտան շնորհաց քուժք պարզեւի-
 իմոյս ձեռօք կոշեցի կորուստ, լք առակողին, զհոգիս
 կենդանի մահացուցանել:

Գ. Այլ զինչ է ինձ սակաւս և նուազագոյնս յօ-
 դեւ ¹⁴ սահմանս կսկծելիս չափաբերականս, մինչ ան-
 ցեալ է ըստ քանակութիւն, և վրիպեալ ըստ բժշկու-
 թիւն: Արգ՝ քո է ընձեռել կեանս՝ հոգւով մեռե-
 լոյս, և անտրտեալութիւն մատչել առ այցելութիւն դա-
 տապարտելոյս՝ որդի նոյ կենդանւոյ. քեզ փնաք
 յստի. ամէն:

(1) Անտոյոն Գոյի: Գտլով ես մտք երկրածին, ոչ միայն անհաստատ
 երբ անարժէք դատեմ, այլև յմարութիւն իրեւ արեւցուցել զինւով
 մտածեմ եղեալ, ակնախիս ստեմ. յորժամ լք յմարութեն խօսեմ կե-
 դաւեմ, միշտ ստեմ և սխալեմ. արեւայն մտք ոչ երբեք ստե զձեռե

բիան, որ ըհտեալսն՝ մարմով արեալն խոսի բարձր՝ անդամ զնք մարման, Թէպէտ առանց զգալից և անբնորոշորայ: Առբալես ը յի մարտԹին խնկի ստնն ժրա. այլ ոչ էԹէ ահաարայ յմտ բանս.

այսպ Թէ ոչ նաև յստնն զոյս բան՝ ստաբոս լինիք:

(2) Ունչ դիևս: Մակայն ահա զգատայցել այժմ քո շնորհք՝ ՚ի Թմառ Թես, շանաչեմ և խոտովան լինիմ, Թէ մարտի գիւնք: որմ իրեաց ունեւիւմ ես զվերաբրեալ նշանակս կամ ցոյսս պարտաւերես, յանդիման լինել էլիկցեմ բում գատատանիք. մանաւանդ յորժամ զիմ սարբարտաթիւնս զնկցեմ հանդէպ անբաւ երաբանայ քոց: Բանից սրտ յեր զիս ը պանծայի պատկերիք քո ՚ի յեռն Սիկր պատարոն. ց զմեռ նաթի մեծիք Այ յարաւորելով յիս. կի՞ գու լինք, ամենարուեսադ քեզն գծարբելով, և ոչ հրեշտակայ մեաք. պիտոս օխտարիւն: ց զիս զմաւ անկարողս՝ զանյարմարս ՚ի քոյ նմանութիւն, զու քեզն յար մարբելով: իսկ Թէ իւ պարտա մարք ՚ի պատկեր Այ, Թէ բնութի, և Թէ ը շնորհի, բացայայտ յաղարգին:

(3) Իւխտախտին 4ոյն: Անձնիկեան կարգութի զարգարեցեր, որով մարք՝ անէր և զարծոյ իւրոց:

(4) Զաւ իբրիւնի: Զերկասար այս իմ համարմակեցուցեր հայել ՚ի քեզ ՚ի խորհրդեան սեղանոյ: մի օրն. պի, ց զալ մեան իմ: Զի իխս անարգ: Թուի յանձն իւր յարմարել զչքեանն (Բ. մակ. Թ. 30.) որ պատի յարգապ հոյս ստանալին՝ Թէ քահանայք մաքս քան զգործառ նաթնն Թարուցին յանձնար ջրհոյժ, և յես ժամանակայ համաւ այն իրեկ ջուր գանգաղանած, և արիւնալ ՚ի վերայ ուղտիկայն անդէն բար բարկաւ: Արք՝ ոչ այն հուր իրք ՚ի մեկիք զարմնայ եր, այլ յետոյ հասկերայ ժառնցաւ, նոյնպէս զիս սակ՝ որ անարգ մեկիք էի, նաև վաւ աւկար ես, զու ՚ի լոյս նշաւարեղ փոխեցեր:

(5) Զհայր 4ո կոյր: Որպիսի անարգամեծար բարեբաղուն է այս, զի զաւ հաւար զհոյր քո ը Թմութի՝ սահմանեցեր լինել նաև իմ անարժանիս հոյր. զու քեզն՝ քո կամաւ և զՆաով աւանդեցեր իմ ջոյս շոյր մեր կարգաւ: Եւ ես զարմանամ, զիսիք ոչ այլեւայ սուղիք բերան իմ ՚ի կարգայն զքեզ ժառանգակեց և երայր:

(6) Ու պարէնի շին: Երնծային զքեզ կի՞ ՚ի մատուցանելն ՚ի նք սեղանին, ոչ պատեալ զինև մտախառզ ՚ի բումնն ահաարութիք. զոր օրմանկ եղև ՚ի սառնարին սարմնիք, յորժամ քահանայքն հանգուցին զտարանակ ուխտին ՚ի պրտութիս անդր. և յանկարծակի անկ ելից զու զին, մինչև չկարկին քահանայքն կալ ՚ի սպասաւ. առ որ երգեալ և առ զանն. Տէր սասց հովանի լինել միգով: (Գ. Թադ. Ը. 10. 11. 12.) Սոյնպէս, ոչ փչեցեցեր սակ՝ զտառմանս իմ, յԷրնիւնն պեղ. ՚ի ծաւ քեզն, ՚ի ծամեն զքեզ ընդ տեսակից հայի՞ ՚ի խորհուրդ նք հարգաբաւ Թն. անս և իմ. Ը. 9:

(7) Խորհրտի ըր Ին: Ոչ վարեցար խոտորանկ ընդ գնացադ Է քեզ խոտորանկ. ոչ առ սաւնն ինքի: (Երեկ. Ժգ. 5. 36.) այսպէս նախա պրտութի ըր կրկնելի և զբուք. ց ոչ գնացեր խոտորանկ Է հետեւորս խոտորանկ Է քեզ. ոչ աներ ՚ի վերայ իմ զհակառակն ինձ, որ զհաւ կառակն կամայ քոյ զարծեցի:

(8) Փօխտարէնի: մի օրն. Գիտարիւնի: Փոխանակ բարեկարգակի երաբանայն և երկայնմտութեանդ՝ ես պարտաւորս հասուցի քեզ անթիւ անարկեալութիս մարմանկան և հոգևոր մեղաց. անխալիք, զամ աղտեղութիս կրոզ խորհրդոց. երկարաւրաբէն. երկրասեր յօժարուց: Զայսպ արժիք զարչանս մեղաց հասուցի քեզ, եղևայ իմար ժարուղարք՝ ը յան գիտեալութիս մեղանի: (Բ. օրն. Ը. 6):

- (9) Երևիտեաց խնձառս : 2 օրին . Երևիտիս , գուշէ փոխանակ Երևիտից : Զայբաքս բարերարութեց ժողովս կամ յանախութիս ունայնացուցի :
անգործ արարի , 'ի սնտոսի գործ պարտակելով :
- (10) Յոճն առալի : Անխարկէ 'ի բանն (Երեմ . Գ . 9 .) * Կրկնեղևք ողջ կենալ յոճ իւր || ք 'ի տունէ որթոյն՝ յորակ կենեաց : Այսպէս և ես 'ի մեզն յորակ պրեցայ , վերահն գարն արարի :
- (11) Առ իս էլանն : Յիս կատարին , առ իս յարմարին բանք և օրինակք մարգարեկց , զոր 'ի վեր և 'ի վայր յըշատակեմ :
- (12) Լայնաբար հեքոփ : Յոյժ լայն և շարձակ ճանապարհաւ կարծեցի հասանել ցանկաղի կենաց արքայուն , հակառակ տերունական զճռոյն :
(Մատ . Է . 13) :
- (13) Ու երաւ հանգիստ : Հայի յասացեալն (ծննդ . Գ . 3 .) * Մ'ի մնալ չի ոգի իմ 'ի մարգիկդ վասն լինելոյ գոցա մարմին || . որոջ և աղաւնին նշանակ հոգւոյն՝ ոչ եզիս հանդիսա 'ի մեռեալ մարմինս . (անդ Է . 9 .) Առ որ և բան իմաստ . (տ . 4 .) * Հոգին եր ոչ բնակէ 'ի մարմնի վարձ յեղոյ մեղօք || : Այսոյնի բացարարութի է յաշորան , ընդ Բնութի շնչոյս . Է շնչաւոր կամ զգայական հոգիս ոչ խառնեցի , ք ոչ հազարեցի , ոչ միաւորեցի զման շնորհաց հոգւոյն սոյ՝ զիմաստութիւն կամ զհանճար կի՞ զմարտութի . զի շնչաւոր մարդ ոչ ընդունի զհոգւոյն այ . (տ . կոր . Ժ . 14 .) : Այսպէս հոգի իմ բանական մնալով Է շնչաւորին՝ անմասն 'ի հոգւոյն շնորհաց , ես քնձին կորուստ անձինս գործեցի :
- (14) Սահեան ինձեւիս : Զքնչ օգուտ ինձ տակ՝ շարել կի՞ հիւսել զոյստակ սակաւ բանքս կակծեցուցիս . և կի՞ էր վա յառաջ բերեմ . Լախ բերական , չափաւոր , անխորհալս , կի՞ որք չափով հաստուածոց յաղ մարեալ են . զքնչ այսոյնի առ իմն մեղապարտութի , որ անցեալ է ըսք փանխութի , բան զլափ . և Լեւիտաւ ըսք Բժշկութի , 'ի վեր բան զսժչութի , անյոյս առ 'ի բժշկել : 2 օրին . ըստ Բժշկութի : Արդ՝ առ ի նչ այլ բան յինն ասացեալք , մինչ ոչ զլափ շարեացս կարեմ ճանաչել և տակ , և ոչ բժշկութի ինքնին գտանել , կի՞ այնմ լինել արժանի , բոց զի գրոյգ պարտութի շարժեցի՞ կեանս շնորհել , ևն :

Ս Երարին յաւելուած իրկին հեծումէ՝ նորին հոխոջի , առ նոյն
աղբիս մաղխանաց Բանի :
'ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ ԱՆՆ . Օ :

տ . Լ Եսկ արդ՝ զինչ բարւոք գոյ առ այս , կամ
որ օգուտ ինձ առ սոյն տահմանն ընթացից
ձայնիս հեծուլեմ՝ լքանել , և ոչ զամբարեալ շարառ
մահացու վիրիս՝ խարանաւ բանիս արտաքս հերքել .
և կի՞ զճանրուլի սրտիս՝ մթերեալ ցաւոյս՝ հոգեկան
խիթոյս , իբր տաղտկացուցանողական հնարաւորուլ ,
մասնամուլս զզուանօք փսխել :

ք . Լ Ես քանզի՞ ոչ գտայ արժանի պարծելոյ 'ի փառս
ընդ սքնն դաս , որոց լի են բերանք նոցա ծաղու , և

չրթոււնք իւրեանց ցնծութիւն, ի առակողին և սաղմոսողին, ՚ի կարգն երկրորդ դիմեցից՝ զնմանինս իմ յիշատակել համայն աստանօր. թէպէտ առ իմում թերութե բարուց անբարեաց՝ և նորա յաղթականք իցեն, իբր ապաշաւեալն քան զանապաշխարն : Տօնելի եղև մանասէ, առ իմոց պարտուցս առաւելութի. պատուեցաւ և փարիսեցին, առ դժնէիս ամբարշտութի. գովեցաւ անառակ որդին, առ անդարձիս ուխտազանցութի. յիշատակեցաւ ³ կեղծաւորութի որդւոյն ամասեայ, առ անշորհութի ապախտաւորիս. օրհնաբանեալ եղև աւագակն, որ դատախազն է անհաւատից. պատուեցաւ ⁴ կինն պոռնիկ. սկզբնամայրն ապաշաւողաց : Այ պակաս քան զփարաւոն՝ զստեղծուած արտիս իմ խտացուցի . ըստ արինակի խռովութե մրրկաց ծովու ծփեցայ . ոչ այն քան սարսեցի և պատկառեցի ՚ի սաստկութե քումդ հրամանի, որքան այլք ծովուն՝ յեզերացն : Ինդ թիւս չափուց կշռուե առ իմս գործոց՝ և ⁵ պաւղոս կոյտ սահմանեցաւ . պակասեաց անբաւիցն շիղջք, առ համբարս իմոցս անօրէնուեց :

Գ. () Ի թէպէտ և յոյժ բազում են մանունքն՝ ՚ի յափսնս ջրոյն համահաւաքեալք, այլ ⁶ ուրոյնք և առանձնականք ՚ի ծննդոց աձելուէ. իսկ մեղանք ⁷ ի մոյս յանցանաց՝ անթիւք, զորս անհնար է առնուլ ՚ի միտ : Ամն՝ և ծնունդք իւր. ոմն՝ և շառաւիղք իւր. ոմն՝ և բիծք իւր. ոմն՝ և արկածք իւր. ոմն՝ և փուշք իւր. ոմն՝ և արմատք իւր. ոմն՝ և հաստուածք իւր. ոմն՝ և պտուղք իւր. ոմն՝ և նշխարք իւր. ոմն՝ և ճիւղք իւր. ոմն՝ և ոստք իւր. ⁸ ոմն՝ և արմկունք իւր. ոմն՝ և ճիրանք իւր. ոմն՝ և մատունք իւր. ոմն՝ և խլրտմունք իւր. ոմն՝ և զօրութիւք իւր. ոմն՝ և աղղմունք իւր. ոմն՝ և նշմարանք իւր. ոմն՝ և տիպք իւր. ոմն՝ և մնացուածք իւր. ոմն՝ և ստուերք իւր. ոմն՝ և մթութիւք իւր. ոմն՝ և յարձակմունք իւր. ոմն՝ և հնարք իւր. ոմն՝ և պատիւք իւր. ոմն՝ և դիտմունք իւր. ոմն՝ և դիմեցմունք իւր. ⁹ ոմն՝ և չափք իւր. ¹⁰ ոմն՝ և խորք իւր. ոմն՝ և գարշուիք իւր. ոմն՝ և կայծակունք իւր. ոմն՝ և կիրք իւր. ոմն՝ և մթերք իւր. ոմն՝ և գանձք իւր. ¹¹ ոմն՝ և ցնցուղք իւր. ոմն՝ և աղբերք իւր. ոմն՝

և գիւտք իւր. ոմն՝ և շանթք իւր. ոմն՝ և հրգեհմանք իւր. ոմն՝ և պատկառանք իւր. ոմն՝ և վիհք իւր. ոմն՝ և անդունդք իւր. ոմն՝ և բորբոքմունք իւր. ¹⁹ ոմն՝ և աղջուծիք իւր. ոմն՝ և ամպրոպք իւր. ոմն՝ և կայլակք իւր. ոմն՝ և հոսմունք իւր. ոմն՝ և հեղեղք իւր. ոմն՝ և սառնամանիք իւր. ոմն՝ և դըրունք իւր. ոմն՝ և շաւիղք իւր. Հնոցն՝ և տապ իւր. հրատն՝ և գոլորշիք իւր. ²³ հալոցն ճարպին՝ և ճին ճերմունք իւր. օշինդրն՝ և գառնուծի իւր. կործանին և հնազանդեալք իւր. բռնաւորն և յելուզակք իւր. գոռոզն՝ և սպառազէնք իւր. աւազակապետն՝ և գումարտակք իւր. գաղանն՝ և կորիւնք իւր. խածանօղն՝ և ծակոտուածք իւր. ²⁴ ապականազորն՝ և նմանիք իւր :

Դ. Աւրդ՝ այսօրիկ ¹⁵ պետք են գլխաւորութեց՝ ապականողաց ոգւոց համայնից, դասեալք ը ինքեամբք նուաճուիք մասանց՝ իւրաքանչիւրօք՝ ՚ի սոցանէ բիւրք բիւրուց՝ և հազարք հազարաց. իսկ զհամայնիցս թիւնա միայն զօրէ իմանալ, որ զառ ՚ի մէջ շէութիւնն գրեալ՝ իբր զէութի գործոց տեսանէ : Աւ արդ՝ եթէ որ զանձն ոչ խաբեսցէ, և առ երեսս ոչ կերպարաւ նեցի, և կեցծաւորաբար ¹⁶ ոչ անհաւատեսցէ, և մարդ զինքն ծանիցէ, և հասարակաց բնութք վարեսցի, և երկրածին զանձն դիտեսցէ, և ՚ի չափու իւրում կանոնին կացցէ, իմասցի՝ ծանիցէ զնախաթիւ մատուստ արկածիցդ վերագրելոց, թէ ոչ ընդունայն ինչ գրեսցի, և կ՞ զբնաւ իսկուին սահմանեսցի, որ ՚ի մերս բնուե պտուտկի ազգի ազգի վրիպականութի. այլ ՚ի բիւրուցն արգասեաց չարեաց՝ չափ մի երեւեցուցի, զի նորօք և զայլսն իմաստասիրեսցիք, թէպէտ և ոչ բաւանդակապէս :

(1) Չինլի բարոտ 401, Չինլի բարոտ 401 կ՞ ծնանի յայտանէ, կ՞ զինչ օգուտ ՚ի բանս հեծութե մնալ թուլանալով, վհատելով, եթէ ոչ որպէս բնաւորս, զլինալ թարսի մահարեր վերացս արտաքս հանել խորանասարկեցող երկաթով յանգիմանական բանիս. և զծանաութի ստանդարտս՝ որ առջ զհոգեւոր ինի, սաղակոտուցիչ հարկեք. քն մտան վերելով ՚ի փոքն՝ և շարժելով գիրան՝ արտաքս փոխել :

(2) Աւ 404, արժանի : Վասն իմոց մեզաց չեզէ արժանի արարել վաստօք ընդ գոտս Արց, ը բանի սաղմոսին (ճիւթ. 5.) որոց բերանք լին են իւրն.

գուք թ առակոյն . (Յոր . Ը . 21 .) ուտի չկարելով խնդալ չ Արդա-
րոյ անմեղաց , որք յառաջնում կարգի են , մայ քնձ գիմել 'ի կարգն
երկրորդ , որ ապաշխարելոցն է , մեղուցելոյ իբրև զիս . Թէպէտ և ա-
խնամ Բէրութի , համեմատեալ առ Թերութի իմ , կըւելով զարտնայալ
տիկ պակասութի իմ , վերագոյն են և նոքա , որչափ ապաշխարողն քան
զանապաշխարն . զի զի մանասե խափա ապաշխարելովն՝ հոչակելի եղև
քաղցրատեղ ծանրութե պարտուց իմոց : Եւ փարիսայն ունելով զա-
րի գործս քն , պատուելի եղև քան զիս , որ ամբարշտութի միայն ա-
նիմ , ևն :

(3) Այլ զմարդուք որդոյն անսեպ : Յեշտակելի եղև կեղծել Խծապշ-
տութի որչայ կի՞ որդրիայ արքայի . (Կ . Թագ . Ժ ք . 21 . Բ . մնաց . ի ք .
21 :) Զի կամելովն ծիսել 'ի սառնարին , կարծեր ասելի իմն առնել 'ի
պատեւ այ . որով զչնորհակալու կամն եցոյց , ուր ևս ապաշնորհ եմ :

(4) Այնն պոռնիկ : Մագդաղեմայն մարիամ կարծեցեալ . բայց հաւա-
նելի ևս՝ կինն այն յայտնի մեղաւոր 'ի տան սխմնի բարտի . որ և յորհ
նարանեալ բերանոյն քնի պատուեցաւ : Եւ սա մայր կի՞ առաջին ասի
նչ միայն պոռնիկայ ապաշխարողայ , այլ և զի 'ի գիտ' առաջին ապաշխա-
րող 'ի հաւատացեալ կանանց՝ նա յիշատակի . Թող զբախար՝ որ չէր 'ի
հաւատացելոց :

(5) Աւաղտի իյոյ : Համեմատութի չափու չար գործոցն՝ կոյտ աւաղոյ
սահմանեցաւ , չափելի եղև . և անբաւ իրաց շիւղչ , գէղցն պակաս գտան
քան զանօրէնութիս իմ :

(6) Ուրոյն և առանխախտ : Թէպէտ Թուով բազում են մանր իբք՝
աւաղ խիճք , և այլք ժողովեալք յափն ծովու , բայց հեռի և զուրկ
են 'ի ծնանելոյ . իսկ իմ չարիքն՝ ինքեանք անթիւք են , և զայլու ևս ծնա-
նին : Ազոս 'ի յաշորագ կարգեալ գնէ զբազումս՝ Թուով վարձուան և
երկու , զորս մի առ մի մեկնել երկար լինի , մանաւանդ և գժուարին .
զի բազումք 'ի բառիցք այլաբանեալք գտով , 'ի զանազան մեզս կամ
յախտս յարմարին : Զայս միայն տակ շատ լինի , զի զգլխաւոր մեզն
կամ զտեսու եղանկ գնելով ան , զերկիրոյն միշտ բազմաւոր գնէ , յայտ
առնել Թէ միոյ չար տեսի բազում են ծնունդք չարք :

(7) Ինչոյ յանցանայ : 3 օրին . Ինչ յանցանայ :

(8) Ո՞ր և արհուտի իւր : Արմուկն (արբուեկ) որով լինի հարկանել կի՞
մզնել զոյլս : Այսոյէս բարկութեան արմուկնք են կուլու , նախատինք ,
և այլն :

(9) Ո՞ր , և չափ իւր : Մեղքն՝ որք սահման ունին , որնք են արտաքին
մարմնական մեղք՝ չուայլութե , արբեցուե , ևն , որոց 'ի պակասել նիւ-
թոյն՝ Թէպէտ և կայցե կամք մեղացն , այլ գործն ոչ յաշողէ , որով և
անհնարին տանջի :

(10) Ո՞ր , և իորս իւր : Մեղքն՝ որք չհակառակն վերագրելոցք՝ 'ի խորս
ձգին . ուն են հոգեւոր մեղք հպարտութե , նախանձու , ևն :

(11) Ո՞ր , և յնչոյնս իւր : քր յայտանւնք . ուն զայլթակղուե մեղքն , որոյ
չայտանւնք են մեղք զայլթակղելոցն , կամ վատասնումութիս ծնողայ ,
տանն , ազգին , ևն :

(12) Ո՞ր , և աղջութի իւր : Մթութիւնք , խաւարք . որպէս արբեցու-
թին՝ որ ասէ խաւար 'ի միտս և յայս :

(13) Հարցն Զարգին : 'ի լաւ օրինակ այս հաստուած յետոյ գնի քան
զհեռեւեակն , օչինդրն՝ և դառնութի իւր : Հալոց է կամժայն կամ սանն՝
յորտում հալի Զարգին , և զձենձերն 'ի վեր սայ . և իմանի սիրտ մեղա-
ւորին՝ որ 'ի հուր տանջանայ կի՞ անձկութե արտին մաշէ զգնափկուեան ,
յորս վայելեաց յաշխարհի :

(14) Ազոյանագործի՝ և Լևնիի խոր : Չիք յերես օրին :

(15) Պետք էն գլխատորոսից : Վերաճառեալ մեղքս են իբրև իշխանք և գլխաւորք , Է որովք կան այլ մեղք իբրև Կոռնուսիի , հպատակք . և զամենեցուն թիւան ան միայն գիտէ , որ զայն կարծեցեալն ՚ի մէջ իբրև զեղեալս տեսանէ :

(16) Ու անկուստեայն . այլ օրին . ոչ անկուստեայն : Եթէ զք առանց խորելոյ զանձն և կեղծաւորելոյ ոչ երկմտեայն , այլ մարգ ճանաչելով զանձն՝ զհասարակաց բնութեն կիրա զգայցն , և խնայցն զինքն հոգածին գոյ , և ՚ի չարութե տկարութե իւրոյ մնայցն սրտիւ , յայտնի ծանրցն այնպիսին՝ թէ զնախասացեալ մասունս պատահանց բնութես ոչ աւելորդ գրեցն , և ոչ իսկ զբովանդակ չարին ծանուցն զանազան սխալմանց՝ որք յարականացու բնուես շարժին , այլ ՚ի բերբ գործոց չարեաց սակաւ են , յայտնեցն , որովք և զայլս կարեցէք խմանայ թէպէտ առ կառն ոչ բովանդակապէս : Վասն զի նկատելով զհանրական ապակաւութե բնութես , խմանալք թէ ամենակարօզ է մարգ ՚ի չարիս թէ ոչ յամենակալէն այ ուղեայն ՚ի բարին :

Ս Իբրաիմ յասելուած իրին հեծումնէ՝ նորին հսկողի , առ նոսի աղերս Տաղխանայ բանի :

՚ի խորոց արտից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Լ Ե Լ . Լ :

Ս . Լ . զի մի զփրկուեն վտառհուրի իսպառ կտրեցից , և ապաղէն եղեալ՝ մասունեցայց այս . քանեաց աներևութից ընդդիմամարտից , որք ոչ այլ ինչ են՝ քան թէ ընտանիք թշնամիք ինքնածին բուսեալք , զոր վերագրեալքդ սահմանեցին՝ զորքաւորութի պատկերին ձևոյ եղեալ ահարկուս : Յուցից առ սմին բազմաբոյլ բռնութե՝ մարտկացդ՝ զօրեղ ախոյեանս անծականս՝ ամենայաղթօղս և անպարտելիս , թէ և կսկծելիս կիրս՝ և դժուարակութ պտուղս ծառոց անհասանելեաց , և անկոխ ճանապարհաց երկք և տաժանմունք : Վասնզի զայն անգործնդս չարութե բանսարկուին զօրաց՝ սակաւ մի արտօսք կաթուածոց աչաց՝ իբր զՃՂիս զեռունս բազմատանիս ՚ի խխայթից երկրի տկար խլրտմանց՝ անկեալ ՚ի վերայ ծորումն ձիթոյ , կամ դոյզն դեղ ինչ սատակչական , ցամաքեցուցանէ . և դոյզն մի հառաչումն սրտի հեծութե ելեալ ՚ի յոգւոյ , իբր չնչումն հարաւային Չերմութե՝ խառնեալ յարևու , զսառնամանեաց սաստկութի հալէ . քանզի՝ ըստ միումնդ

նմանութե՛ն հեշտածինք եմ . և ըստ միւսումնո՞ւղ դիմաւ
դրութե՛ն դիւրամեռք :

Թ. Այլ ես ո՛չ երբէք կատեցից դատել զդատաւարտեալս՝ բանից կսկծմամբ, ⁶ պարսեւ զպարտաւորեալս՝ իբր զմնասակար անփրկանաւոր անհամոզելի . վասն զի զմանս սատակեալ ՚ի յիմոց նեղչացն , ոմանց զօրութի տամ կենդանանալ՝ առ հոգւոյս կորուստ : Տունկս դառնոստեան , որ զգարչութի անառակ վարուց ծաղկեցի . բարունակս ապականաբեր և մահողկուղեան , որ զկորստեան գինին երկնեցի . քանանու զաւակս՝ և ո՛չ յուղայի , լը ասից մեծին դանիելի . որդիս գեհենին , և ո՛չ արքայուէ . ժառանգո զժոխոց , և ո՛չ փառացն փափաքելեաց . նիւթս տանջանացն , և ո՛չ հանգստեան : Ապերախտըս առ երախտաւորդ . ապաշնորհս առ բազմապարգեղ . միշտ մեղօւցեալս առ երկայնամիտդ . դառնացուցիչս քաղցրութե՛ն բարերարիդ : Ասա այս չար և վատ , լը տէրունեան յանդիմանուէն . իմաստունս զչարիս գործել ըստ եսայեայ նախասացութեանն . ժիրս առ ժանդագործութիս զագրուէ : Փոյթս առ ՚ի բարկացուցանել զտրն . մշտաշարժս առ գիւտս սատանայականս . հանապազորդեան ⁷ վիշտս ստացողին : Այլ առ բարեացն թռիչս . ⁸ ծոյլս առ երանութիս ընտրութե՛ն . դանդաղս առ դիտմունս խուտացելոցն . անարիս առ կարիս պիտանեացն և օգտակարացն . պաշտօնեայս տիրադրուժ երախտամոռաց :

Գ. Այն անձինս մեղաւորի , զի զարարին իմ՝ բարկացուցի . վայ որդւոյս կորստեան , որ զկենդանուէն ձիր մոռացայ : Այն պարտապանիս անհամար ⁹ բիւրուց քանքարաց , որ ո՛չ գոյ հատուցանել : Այն բեռնակրիս ծանրութե՛ն մեղաց դժնելից , որ չունիմ դառնալ ¹⁰ առ հանգստարարն . վայ մնասակարիս տէրունեան պարտուցն , որ ¹¹ չիք հնար յանդիման լինել հզօրին : Այն եղէգնախուիւ կիզանողականս նիւթոյ , որ տոչորելոց եմ ՚ի գեհենին . վայ ինձ առ այս յիշատակ , զի ¹² նետք բարկութե՛ն այրեցելովք եմ գործեալ : վայ յիմարութե՛ս , որ ո՛չ մտառեցի ¹³ ըզժածկեցելոցն յայտնուէ հանդէս : Այն ամբարշտիս ,

զի միշտ անդադար ¹⁴ ուստայնս չարեաց կկեցի . վայ
 դմարմինս պարարողի՝ կերակուր որդանցն անմահից,
 կտտողացն թունաւորաց զիարդ համբերեցից . վայ
 ինձ առ արբումն մահուն բաժակի, որպէս զյաւիտե-
 նականն տուժեցայց . վայ ինձ առ ելս անարժան հոգ-
 ւոյս՝ յեղկելի մարմնոյս, իբր դատաւորին շջմարտի
 յանդիմանեցայց . վայ ինձ առ նուազութի իւզոյն
 լայտերաց, զի անարժարժելի է աղօտանալն . վայ
 ինձ առ ձեպ տապնապի ¹⁵ ահին պակուցման, յոր-
 ժամ առաջատին մնւան փակեցի . վայ ինձ առ
 ձայնին ահաւորուի՝ դողացուցաց և սարսափեւեացն
 բանից՝ երկնաւոր թագաւորին վճաւ կնքելոյն, թէ
 ժչ գիտեմ զքեզ :

(1) Զորանոսի գործերն յւոյ երեւ ահարիսա : Յառչոյ առ սին ևն .
 3 օրին . այսպէս ունին . Սահանեցին գորանոսի գործերն յւոյ : Երեւ
 ահարիսա յառչոյ առ սին, ևն :

(2) Մարտիրոս : 3 օրին . հարպոյցար :

(3) Թեւ ինծելի : մի օրին . Իեղեբե ինծելի : Իմաստք սկսածոյ ա
 զօթիցս ևն : Զայսքան աներեւթ պատերազմող՝ որք ևն իսկ ընտանի
 թշնամբք ծնեալք յախտաւոր բնութիւն, ՚ի համար արկի՝ իբրև պատ-
 կեր ինչ ահարկու բանակի ձեացուցանելով : Բայց զի մի վնասեալ ոչ
 սու՝ իբրև անդէն մասնեցայց ՚ի ձեռս նոցա, յուշից ընդդէմ այդչափ
 բուռն պատերազմողոյ՝ ասորիանս զօրեզս, գիմակալս ամենայնաթօզս,
 քո զգործս սարաչխարութն, զպահս, զղբնուխս, զօրս ևն . թէպէտ և
 այսօրեկ թուրն կակծեցուցիչ գործք, իբր գժուարակթելի պատուք
 ինչն բարձր ծառայ, կամ անկոխ անհարթ շանապարհաց աշխատու
 թիք . զի այսպէս երևին իբրև հակառակք սպականեալ բնութիւն, և առ
 վրտուելին ՚ի մեզս : Սակայն լը իրոյն ներգործութն կարի գիւրդիք են .
 զի բաւական է սակաւ մի արտաք, գոյնն ինչ հասարակ ևն :

(4) Խիտայից երկի : որդանց կամ թրթրոյ՝ որք ՚ի փութութեց ծնանին ՚ի
 հող, րիւր իւրբանց, և անզք չարժամաք սողին ՚ի հող :

(5) Ըսք փոսր նմանութի : Մեղքն լը օրինակի ճշնաց գիւրաւ ծնանին
 ՚ի մեզ փոքր մասնութիւն և հեշտութիւն . որպէս ճշիքն ՚ի գոյնն ջերմու
 թի : Բայց և լատ փոսր գիւրբութիւն, լատ հակառակ գեղոցն՝ գիւ-
 բաւ մեղանին, ճշիքն ձիւթով կամ փոշուով, մեղքն՝ սակաւ արտա
 սուգք :

(6) Պարեւ զգործարեալս : Ոչ կատեցից սակ, քո կատեցայց, ոչ գա-
 ղաբեցից հարկանել կշտաբութիւն և թշնամանք զպարտաւոր անձն իմ .
 վասն զի սարաչխարութիւն սատակեմ զոմանս ՚ի մեզայ իմաց, և յետոյ
 ծուլութիւն զօրութիւն սամ այլոյ մեզայ կենդանանալ . զոր օրինակ, ա
 սարաչխարեմ զարդիւթիւն, և կենդանացուցանեմ զհարաբարուն, ևն :

(7) Վիշա սպայողին : քո արտադին այ, կի՞ ծնողին զմեզ աւաղանաւն .
 զի սանելով դանհաճոյան այ՝ վշտացուցանեմք զնա :

(8) Ծոյս առ երանոսի ընթրութիւն : քո առ երանելի վճաի ընթրութիւն ՚ի
 փառս, կի՞ առ երանութի ընթրելոյն : Հին լուծ . լատ այլ օրինակաց

զնէ՛ առ երկանկութի՛ ընդանութի՛ն, և առնու ՚ի վերայ ինն երանութեց՛, որով առէ՛ ՚ի բնուէս մերակ ընտանենապէ՛ ձոյ: Դանդազօ . հեղց, ծանբաշարժ ՚ի հայեցուած կմ՛ ՚ի նպատակ խոտոացեալ բարեացն: անդիս: երկչուս անձարակ ՚ի կարեոր գործս՝ արտանկա ինձ և ընկերաց:

(9) Բիւրոց անտարաց: 2 օրին . Բիւրոց անտարաց:
(10) Առ հանգաբարձն: մի օրին . առ հանգաբարձն: Վայ ինձ առէ՛ որ ծանրաբեռնեալ եմ՝ գժնդակ մեղքը, և ոչ իշխեմ գառնեալ առ հանգաբարձն . որ կոչէր զիս սանլով, եկոյ՛ք աշխատեալք և բեռնաւորք . զի այլ անգամ թեթեւացոյ զիս ՚ի մեղաց, և ես գործեալ բեռնաւորեաց:

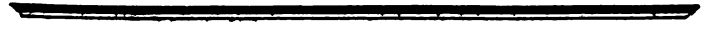
(11) Չէր հնար անդիման լինել: 3 օրին . չէր անդիման լինել:

(12) Կեփո Բարխութի: մի օրին . փեփո Բարխութի: Վայ ինձ առէ՛ ՚ի յիշատակեմ զոյս: Թէ նեղք բարկութեն այ գործեալ են այրեցելովք . քո յայրեցեալ նիւթս, կմ՛ մեռալք ՚ի կրակ:

(13) Չժափ ինչեւոյն յայնսութի հանդէս: 3 օրին: Չժափ ինչեւոյն հանդէս: Վայ յիմարութե իմում, որով ՚ի միտ ոչ առի թէ ծածկեալ յանցանք իմ, անթույլի մեղքն հանգիսիս և քննութ յայտնելոյ են ՚ի արեղբորս կան առնեմն:

(14) Որասոյն արեւոյ ինչի: Չթեւս չար գործոց կկոչաւ գործեցի: քո զմեզս ՚ի մեզս յարեցի: Անհարկէ ՚ի բանն (եայ. ծ(Թ. 5.)՝ Չասայն սարգից անկանեն:

(15) Անին պախոյան: 2 օրին . անգին պախոյանն: Յոյս երկս յետին բանքս ը առակն յիմար կուսանացն յարմարէ զազեոս հողւոյն . յորժամ իւզ սղորմութեն պակասէ ՚ի հանգերձեալսն, և ահ ապշեցուցիչ տազնապէ ընդ փակել առաջատարն երկնից . ուր սպասափելի ձայնն լի թաղաւորին, ոչ գիտեմ զքեզ: Այսպէս կնքէ զարձթս, մոռացեալ գոգչես առ սաստիկ պակուցմանն, կամ ոչ իշխեալ ՚ի փառատարութե աւարտել . որում ոչ ուշ եզեալ ընթերցոյ զը՛ չգիտեմ՝ որպիսի շատախօս, կարծելով ընուլ զթերին՝ յաւելու սասանոր խօսս յերկարս զընկանս՝ անյարմարապէս յօրինակ ինչ գրել ՚ի թուին պժք, 1365: Բայց նկատել արժան է՝ զի ոչ այս բան միայն, այլև զ և Ը . առանց փառատարութե աւարտի, պատահեալ գլխովին ՚ի կշտամբումն մեղապարտ անմինն . մինչև սպաս ՚ի բանն թ վճարեալ զկշտամբանն, զքժչուրն առ ՚ի յոյ մեծացուցանէ, և ՚ի փառս կնքէ:

Ս Երասին յաւելուած իրկին հեծումի՛ն՝ նորին հսկողի, առ նոյն աղբրս ճաղնանաց բանի:

՚ի խորոց սրբից խօսս՝ ընդ ձոյ:

Բ Ա Ն . Բ :

ա . Եւ արգ՝ զինչ գործեսցես անձն իմ կորուսեալ, կամ ուր թաքիցես, կմ՛ զհարդ ապրեսցիս, կմ՛ որպէս՝ ելցես ՚ի մեղաց բանդէ: ՚ի՛ անդի բազում են պարտիքդ, և անթիւ հատուցմունքն . սաստիկ կշտամբանքն, և անվախձան նախատիւքն .

անողորմ են հրեշտակքն, և անկաշառ դատաւորն .
 հօր տօնանն, և անաչառ բեմն . քստմնելի սպառ-
 նալիքն, և անողորմ հատուցմունքն . ահարկու հրա-
 մանն, և մերկապարանոց յանդիմանութիւն . հրե-
 ղէն են գեղքն, և անանցանելի են վտակքն . թանձ-
 րամած խաւարն, և արտաքոյ այցելութե՛ մառա-
 խուղն . ապականութե՛ է գուրն, և մշտնջենաւոր է
 տագնապն . ամենագրաւ տարտարոսն, և անզերծ
 սառնամանիքն : Եւ արդ՝ արդարեւ քեզ են գանձ
 ձեալ գառինքս այսօրիկ դժնդակք, և տարժանելի
 օթեւանք՝ անրմբերելեացդ պատուհասից, ո՛վ անար-
 ժան անձն իմ մեղաւոր, չարագործ, ³ պոռնիկ, բազ-
 մաբիծ, և սահման անդաստանի բնաւին անմաքու-
 թեան : Ե՛հա՛ զարդիւնս գործոց ձեռաց քոց ժա-
 ռանգեսցես՝ թիւրեալդ ՚ի յուղղութեանց, և զա-
 ռածեալդ ՚ի մաքրութեանց . տարագրեալդ յար-
 դարութեց, և ՚ի կարգաց պարկեշտութեանց . ս-
 նայնդ ՚ի լիութեանց՝ հոգեպարզ և հարստութեց . ⁴
 նախանձարկու բարերարին, և ամենակալ թագա-
 ւորին :

Ը . Եւ քանզի կառուցեր քեզ անել արգելան և
 անփախելի որոգայթ, ⁵ խոստովանեալ քեզէն զան
 բժշկականդ քո վեր, և զանօրինակդ հարուած,
 վկայելով զանձինդ զպարտականդ մահու՝ զանբու-
 ժելիդ բեկութի, ո՛վ չարդ ՚ի բարեաց . ⁶ ո՛վ դառ-
 նութիդ ՚ի քաղցրութեց . ո՛վ խաւարդ ՚ի լուսազար-
 մից . ո՛վ կապտեալդ ՚ի պճնելոց . ո՛վ գորովեալդ ՚ի
 գովելոց . ո՛վ անբարիշտդ ՚ի բարեպաշտից . ո՛վ շն-
 չականդ ՚ի բանականաց . ո՛վ անմիտդ ՚ի մտաւորաց .
 ո՛վ անհանձարդ յիմաստնոց . ո՛վ անմաքուրդ յընտ-
 րելոց . ո՛վ մահացուդ ՚ի կենդանեաց . ⁷ ո՛վ խոհերա-
 կանդ ՚ի սրբոց . ո՛վ արբշիւդ ՚ի պարկեշտից . ո՛վ
 կեղծաւորդ յարդարոց . ո՛վ անպիտանդ ՚ի պիտա-
 նեաց . ո՛վ անարգդ ՚ի փառաւորաց . ⁸ ո՛վ նուազդ
 յառաւելութեանց . ո՛վ գերիդ ՚ի գերազունից . ո՛վ
 նուաստագոյնդ ՚ի վեհից . ո՛վ ազքատդ յընեղաց . ⁹
 ո՛վ անարժանդ ՚ի փրկութեց . ո՛վ տնանկդ ՚ի բարձ-
 րութեց, և ՚ի հոգեւոր հարստութեց . և հատուա-
 ծեալդ յօրհնելոց :

- (1) Ելետն Դ Տիպոյ բանդէ : 2 օրին . Էքսիդիցն Դ Տիպոսոյ բանդէ : Ուրպէս թէ արտաքոյ առաջատարն անկեալ , ք որում՝ ողջայր Դ Կոմիտեալ առ զօթան , լի սարակուսանոք խօսի , ուր արդեալ թաղիցէ , ուր փոփոխիցի . կամ հարս դասնիցէ Դ բանտէ մեղացն զերժանելոյ :
- (2) Արտոյ այցելութի : Չարի յայցելութի կամ Դ հարկոց և մատախաղն , այսինքն անփառանքի . կ՞ , այսինքն մտ թ սասանի՝ ուր ոչ լինի այցելութիան կամ օգնութիան :
- (3) Պոռնի : Իման նմանութի , ըստ որում՝ փոխանակ անփառ սկոյն նյ՝ յոստատար սեր արշարիկ հեշտացեալ :
- (4) Կոմիտեայի բարեբախտի : Դրոջ Դ նախանձ բարկութի , ըստ բանին Թ . կոր . ժա . 22 . Եթէ զնախանձ ինչ արկանիցեմք նն : ||
- (5) Խոստովանելու գնդի : Դու ինքնին սակ խոստովանելով զանբժշկի լի վերս մեղացդ , և վիսպելով զխորտակումն մահապարտ անձինդ , չի նեցեր քեզ անեղանքի արդեալն : Վասն զի թէպէս անկեղծ խոստովանութիանն ազատէ զմարդ յարատոյ և Դ արդասեայ մեղացն , սակայն միանգամայն իբրև ձեռնադրով հաստատէ զպարտաւորութիան իւր , այնու զի ոչ ևս բնաւ կարէ ժխտել կամ անպարտ ցոյցանել զանձն :
- (6) Ո՞չ դատուի Դ փոքրութեց . իման իբր թանձրացեալ . այսինքն սով զառնոք Դ քաղցունց . ուր և հետեւայրն Դ թանձրացեալն զնին :
- (7) Ո՞չ իտիկերանոք : Պղծեալց կամ զաղկոք Դ մարդոց :
- (8) Ո՞չ նուազ . յոտանելութեց : Կուտեալց կամ կարտոք Դ լեպելոց , կամ Դ լեպեանց :
- (9) Ո՞չ ստաբանոք Դ իրիտեանց : Այսինքն Դ փրկելոց : Չայտովի ձեռքանից իման ընդհանրապէս , սով չարք Դ մէջ բարեան , սով զառնութիանդ Դ մէջ քաղցրութեց , սով խաւարք Դ մէջ լուսազգեցից ևն : արհիւր , գինեմուլց Դ մէջ ժուժկալոց : կոփոտելու , անիծեալց , բանադրեալց Դ մէջ օրհնելոց :

Ս Երոպիս յաւելումս իրկին հեծումէ՛ն՝ նորին հսկողի , առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի :
 Դ խորոց արտից խօսք՝ ընդ նյ :

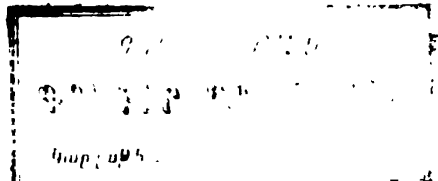
Բ ԱՆՆ . ԽԻ .

Ա արդ՝ զի՛նչ արժանաւոր ըստ քեզ բան . բառանս շարագրեցից Դ՝ կտակ մաղթանաց մատենի այսր ողջերգութեան , սով անձն իմ՝ թշուառ ամենապատկառ , և առ պատասխանիս բանից անբարբառ , անպիտան նյ և սքնն մասնակցութեան : Օ ի եթէ զլի՛ճ մի ծովուց՝ Դ՝ յորակութի դեղոյ յեղեղեցից , և զգաշտս ասպարիսօք բազմօք սահմանեալ՝ Դ տարածումն լախութե քարտենի չուփեցից , և զպուրակս յոքունց անտառաց շամբից և զեզանց՝ Դ հատուածս գոյութե գրչաց կազմեցից , և ոչ զթիւ մի՝ Դ բարդեղոցն անօրհնուեց զօրեցից ընդ

գրով սահմանի գրաւել: Վա զի՝ թէ զմայրս լիբա-
նանու ՚ի մի լուծ կշռոց զօղեցից, և կամ զլեառն
արարատեան ՚ի կէտ ամբարձման³ նժարի միոյ ար-
դարութե՛ միջնորդ կացուցից, ոչ հաւասարէ այնր
հարթութե՛ համազուգակցել:

Բ. () Նառս⁴ ամբարձուղէ՛ ստուարատեղն՝ տերե-
ւալից՝ ունայն ՚ի պողոց, նմանակից յաւետ հարա-
զատ այնր թզենւոյ՝ զոր Խրն գօսացոյց. քանզի սա
զարթօք վարօից, այս է՝ արտաքին դիմօք բարեշուք
կերպից՝ իբր պսակաւ իմիք պաճուճեալ,⁵ բացակա
նացն գոս բաղձալի. իսկ եթէ մերձեցի տնկօղն՝
խուզել զննդրելին, գացէ զքեզ ունայն ՚ի բարեաց,
և գարշելի ՚ի գեղեցկութեց, ծաղր տեսողաց, և
նշաւակութիք նախատողաց: ⁶ () ՚ի եթէ ասպժա-
ման յանգգոյշ ժամուն՝ հերապան՝ տունին պտղա-
կորոյս անկենդան, որ դոյզն պատկերն է անպատ-
րաստից, եկն ընդ անիծիւք. և կամ երկիր ուռ-
գեալ ցօղով,⁷ և ոչ բազմապատիկ զաւանդս արգա-
սեաց երկրագործութեան՝ տաճողացն մատուցանէ,
լքեալ մոռանի. իսկ դու՝ ո՛վ անձն իմ եղկելի, սահ-
ման բանաւոր և տունկ կենդանի՝ և ոչ ՚ի ժամու-
իւրում պտղաւոր, իբր ոչ զնոյն կրեսցես պատիժ
նախնում առակիդ: Վասն զի՝ ⁸ զհամայնս ընկալար
՚ի քեզ՝ անպակաս յառաւելութեց, սկզբնաւորեալ
՚ի մարդն առաջին՝ և մինչև ՚ի սպառումն ծննդոց
նորին՝ զքերս գործօց նանրուեց, և զգիւտս նորոգս՝
ատելիս և անախորժելիս հաստողին զքեզ այ՛:

Գ. () Ը վասն զի եղի զքեզ նպատակ հանդէպ երե-
սաց տեսութե մտացս՝ անձն իմ անպիտան, վիմօք
ձգելոց արձանաց բանից՝ իբր զանընդել զազան վայ-
րենի՝ անողորմաբար զքեզ քարկոծել: Որ թէպէտ
և՞ ոչ պատահիմ անուանիլ արդար, սակայն յառաջ
նումն պատասխանուջ՝ իբր ընդ սոսիսի ումեմն՝ ընդ
անձին յօժարամիտ կամօք օգորիմ, ըստ իմաստունէն
բանի. և զդոյզս մտաց խորհրդօցս գաղտնեաց¹⁰ իբր
զգիւտաւորեալ յանգաւորուի չարութե գործօց խոս-
տովանեալ, քեզ տարածեցից՝ Խճ իմ և Խճ: Օ ՚ի
որով չափով չափեցից զանձինս ստգտանք, ՚ի քոցդ
անուուազ գթուեց՝¹¹ այսրէն չափեցայց. ընկալեալ

զինորհրդաճախօտադոյնս՝ Ը¹² մեծագունիցս պարտեաց :
 Եւ որքան վիրացն հարուածք՝ անբժշկականք և ան
 հարաւորք շարակեսցին, այնքանեօք չափովք կրկին
 առ սմին՝ և իմաստք արուեստից բարձրեալ բժշկիդ
 բարեհռչակեալ լուսաւորեսցին . և ¹³ ՚ի պարտուցն
 առաւելութիւն, նոյնքան փոխատուիդ առատու-
 թի բարեբանեալ միշտ պսակեսցի, ըստ խնկաւորդ
 քում առակի : (1) ՚ի քի է փրկութիւն . և ՚ի քէն է
 քաւութի . և աղով քո՝ նորոգութի . և մատամբ քո՝
 զօրեղութի . և ՚ի հրամանաց քոց՝ արգարուութի . և
 յողորմութեց քոց՝ ազատութիւն . և յերեսաց քոց՝
 լուսաւորութի . և ՚ի դիմաց քոց՝ զուարճութի . և
 հոգւովք քո՝ բարութի . և օծմամբ իւղոյ քոյ՝ սփո-
 փութի . և ցօղով շնորհի քոյ՝ զուարթութի . և դու
 տաս մտիթարութի, և մոռացուցանես զվհատուի .
 և բառնաս զխաւար վշտաց, և զհեծութի ողբոց ՚ի
 ծագք փոխես : Եւ քեզ վայել է օրհնութի գովու-
 թք հանդերձ՝ յերկինս, ¹⁴ և յազգս հարցն՝ և ՚ի
 ծնունդս նոցա, և յաւիտենից յաւիտեանս . ամէն :

(1) ՚ի իսկ ճաշանոց : կտակ կոչել յայտ առնել, թէ զայս մատենան ող-
 ւոց գրելով վասն իմ, և վասն ինձ նման մեղաւորաց, կամիմ յայտնել
 ՚ի սմա իբրև ՚ի կտակի՝ թէ ով եմ ես, զինչ էի, զինչ եղէ, և զինչ
 կարեմ լինել այժմ և զինի մահու, և ցանկամ զի որպէս կտակ հաս-
 տատուն և հաւատարիմ մնայցէ :

(2) ՚ի յորտեմի՞ դեր : Եթէ զլիճ մի փոխեցից ՚ի գոյն սեւակի, և
 զջաշտս սագարիսօ Բաշօ, բաղում ընդարձակութի պարտից իբրև սա-
 բածեալ թուղթ, և զպարսի, զհրճունս անտաւաց եղեգանց կազմե-
 յից ինձ գրիւ, ոչ կարեմ զսակաւսն ՚ի բարեալ մեղացս ՚ի դիւ անցու-
 ցանել :

(3) Կթօրի Գոյ աբարու՛Բէ : Ուղիղ կամ հաւատար թաթի միոյ . և թէ
 սակ՝ հանդէպ մեղացս ՚ի մի կշիւ երկից զմայրս լիբանանու, կ՛մ զմտան
 արարատեան՝ այսինքն զմտիս, ոչ հաւասարին միով չափով կցորդիլ :

(4) Ծառս ամբարշտալէ, ունոյ բարձր ուղեշս կամ շառաւիղ . սփռա-
 բափեղն, հաստ ստեղծալք, կամ ստոսթ : Առանձօր յայլ եղանակ
 փոխէ զիշտաբանան . իբրև զի կարող էր ոչ խորհել և տեսլ առ աղօ-
 թաւորս մեր, ազարէն կան ՚ի քեզ նաև բանք բարիք և գովելիք . և
 զինորդ զայնցանէ լուեալ, զմեղազրկին միայն յեղեղես : Առ որ սակ .
 գոյն իսկ յաճախէ ինձ պարտաւանս . զի թէ և կրօնաւորութի, և քա-
 հանապական կարգաւ և վարդապետութե երևիմ իբրև ծառ բարձրա-
 ջեալ, ամբարշտալ ռստովք, տերևալից, բայց ուր են պտուղքն . նման
 եմ անիծապարտ թղեւոյն են : Չայս յանդիմանութիւն սաստկացու-
 ցանէ ՚ի կարգիդ :

(5) Բաղախանայն Գոս : Հեռակայնէն բաղձալի ես վասն կրկայն և կա

խնայ անբեռնցն, այսինքն արտաքին բարեպաշտական նշանք, որովք իբր պատկեալ զարդարիս : Բայց յորժամ անկողն ամ մերձենայ առ քեզ՝ զպատուին ինգրելով, գայե՛ղ զքեզ գատարկ 'ի բարեաց, և Գարշնէ 'ի գեւորսնէն, այսինքն զտուրէն 'ի նոյն իսկ գեղեցկութէ անբեռնցն զԾ անպարտութեանգ . կի՞մ , 'ի մէջ գեղեցկաց զարշնի :

(6) Չի էի՛կ ազոյժանն : Եթէ յանդէպ ժամանակին , յանգոյլ ծառան , յանկարծեմէ ժամն առաւօտին անբեռնարգ թղեկին անդգայ՝ որ փոքր օրինակ է անպարտաս կամ հեղգ անձանց, անէծս ընկալաւ . իսկ զու գալով տունի բանասոր՝ որում միշտ է ժամանակ բարեգործութե՛ն, առ կայն և ո՛չ գոնէ 'ի կարեօր ժամուն, կամ և ո՛չ երբեմն առնելով պտուղ . Ի՞նչ, զհարգ ոչ նոյնպէս պատժեցիս ըստ նախասացեալ օրինակիդ :

(7) Ես ու Քաղնագորի . . . Նաբոսցանէ , լծեալ ծոռանի : մի օրին . և քաղնագորի . . . ոչ Նաբոսցանէ , լծեալ ծոռասոյի :

(8) Չհատնն ընկալար 'ի ի՛նչ : Չամենայն չարիս՝ որք են բերք նանրութե՛ն և ասելիք այ , կամ զմեզ ամենեցուն 'ի քեզ ընկալար , անպոխս յառաւելուից , լիով, առաւելապէս , սկսեալ յառաջին մարդոյն մինչև 'ի վերջին ծնունդ նորայ : Չայս կամ ըստ նմանութեն ասէ , իբրև թէ նման ամ մեղուցեաց՝ որ եղին և լինելոց են , մեղաց . և կամ զի վասն ամ մարդկան՝ որ գաղաց են , կազմէ զազժա ը ասելոյն 'ի բանն . Կ . 2 . զԾ այն մինչև 'ի վերջին մեղուցեան յարմարէ զբանն :

(9) Ու պտուղի մտնուիլ : Թեպէտ և չեմ՝ արժանի կոչել արդար , բայց զչործ արդարայ արարից , այսինքն զամբաստանութիւն անձինս , ըստ բաւնի ինտանոյն . (առակ . ԺԷ . 17 .) * Արդարն անձին իւրում չարսխտակ 'ի սկզբան բանից իւրոց :

(10) Ինչ գնվաւորեն յանգատուիլ : Չջազանի խորհրդոց մտածուութիւնս՝ իբրև զլրացեալ կտարտումն չար գործոց խոստովանելով :

(11) Այսին լսի՛նայոյ : Որպէս զի որչափ ես մեղագրեմ զանձն իմ , փոխարէն ընկալաց զչափ ներողութեանն յանպակասելի գթութեց թոց :

(12) Ընդ ձեծագոնիցս պարտեաց : Այսինքն , փոխանակ առաւելադոյն պարտեաց . յայլ տարագրեալ կայր , ընդ ձեծագոնիցդ . բայց այժմու ե . գեալս ըստ լաւ օրինակին՝ առաւել յարմար է :

(13) 'ի պարտոցն առանելուի : 'ի շատութէ պարտուցն առաւել ևս գալի առաւ թողութիւն փոխատուիդ , ըստ ըստ առակին , թէ մատուցաւ առ նա պարտապան մի բերք քանքարոյ , և 'ի չկարելն հատուցանել զման շնորհեաց : (մատթ . ԺԷ . 24 . 27 .)

(14) Ես յաղս հարցն : Քեզ վայել է օրհնութիւն ո՛չ այժմ միայն , կամ զոր այժմ կարեմք մատուցանել , այլև ամ օրհնութիւն որ լինէր յառաջնոց հարցն , կամ 'ի ժամանակ նախահարցն , և որ յետ այդ լինիցի 'ի ծնունդս նոցա : Լսելեայն յայտ ասնէ , թէ որպէս զլշտամբանս մեղացն յառաջին մարդոյն մինչև 'ի յետինն յարմարեաց յանձն իւր , ըստ լծ . 8 . նոյնպէս ցանկաց զամենեցուն օրհնութիւնն ընծայել Այլ . որպէս յամբաստանելն զանձնէ՝ զամ մեղուցելոց կերպարանս զչեցաւ զանձամբ՝ թէպէտև բարում ամթով , նոյնպէս յարգարարուցանել և 'ի մեծացուցանել զԱՃ՝ առաւելադոյն յօժարութե՛ն ինքն անուր ցերբան և զբերտ ամ արգարոց՝ որ յերկինս , և որ յերկից :

Ս Երսոյն յաւելուած իրին հեծուլէ՛ նորին հսկող, առ նոյն
 աղբրս յաղխանայ Բանի :
 ՚՛ Խորոյ սրբից խօսք՝ ընդ քո :

Ի Լ՛Ն. Ժ. :

ա . Եւ արդ՝ քանզի միապէս մատնէ կորստեան՝
 և ՝ զղջուամն ուժգնապէս , և մեղանչելն
 մոլեգնաբար . զի թէ և օտարացեղ իմն են ՚ի մի-
 մեանց այլայլութիք նմանութեցն , սակայն զկերպա-
 րանս երկաքանչիւրոցն առ միմեանս եղեալ , զմի և
 զնոյն վճատութեան ծնունդս արտադրեն : () Ի մինն
 զՏգօրին ձեռն՝ իբր ապիկար թերահաւատէ . իսկ
 միւսն՝ ըստ նմանութեան քառօտանեաց պաճարեղի-
 նաց՝ յանզգայս եղեալ , զյուսոյն առասան խզէ . վԾ
 որոյ ընդ առաջնուամն միշտ փաղաքչեալ՝ հանապազ
 խնդայ սատանայ . իսկ երկրորդաւն՝ ըստ նմանութե
 լափլիզօղ դժոխորովայն գազանի , իբր կերակրով
 արեամբ պարարի :

բ . Եւ արդ՝ ՚ իբր զգանեալ բազմահարուածեան
 հեծանաւ , և յափն մահու ժամանեալ՝ դոյզն ինչ
 դարձուամն շնչոյ ընկալեալ , և յոգի կենդանի եկեալ
 կազդուրեցայց , պատսպարեցայց , կանգնեցայց , յա-
 րեայց յանկենդանականս կորստենէ , օժանդակեալ
 քօի ձեռամբն՝ որ գլծածն է յամենայնի . ՚ի բարե-
 րար յերկնաւոր հօրէն՝ փրկութեան և բժշկութեան
 պտուղ ընձեռեալ ինձ՝ մեղուցելոյս , ախտացելոյս
 և մահացելոյս : Եւ սկզբնաւոր ողբերգութեան այսր
 աղերսանաց՝ զհաւատոցն շինուած կառուցից . քան
 զի և ՝ ոմն ՚ի նախնեացն սրբիմբք զինեալ , փոխեցաւ
 իսկոյն յանմահականն վիճակ վերին . զապաշխարու-
 թէն գեղ ընկալեալ , ապաշաւանաց թոշակաւն ըզ-
 գրաւականն անեղծութե աստէն ժառանգեաց : ՚՛
 վեր քան՝ զորոց առաքեալ ընդ նմին ցուցանէ , որք
 զհանդէմն մրցանակին յերկրի կատարեալ , ապա-
 գայիցն և երկնաւորացն յուսոյ հաւատացին , և ան-
 տեսիցն շոխութեամբ փարթամացան : Իսկ՝ զխը-
 րախոյս արուսի պաշտելի բանին՝ յիշեալ առ սմին ,

զի ամենայն ինչ հնարաւոր է այնմ որ հաւատայն :⁶
 Եւ զի և զչափն ընտրականաց բարեմասնութեաց
 հաճելեացն՝ զննեալ աստանօր , զայս պատկեր բանի
 ընկալաք նախնի գահերէց , առ ՚ի սրբուեցն մուտ
 սովիմք հանդերձել . առանց որոյ և ոչ արն փառաց՝
 զիւրմն առ մեզ հրաշագործեաց զօրութիւնս , եթէ
 ոչ նախ՝ լծակից խնդրեաց բարերարութեն իւրոյ
 զհաւատմն մեր . ուստի և ՚ կեանս ընձեռել զօրէ
 ինքնիշխան բաւականութե՞ առնթեր գոլով այ .
 քանզի հաւատք քո կեցուցին զքեզ՝ օրհնաբանեալն
 այ բերան վկայեաց : Վ՛անզի արգարեւ՝ սեռն տե-
 սութի , և կաթարեալ իմաստութի , և առ անձ ըն-
 տանութի , և բարձրելոյն ծանօթութի՝ հաւատոց
 մասն՝ երջանիկ և ընտրեալ անուն , սր՝ յարաձգեալ
 մնայ անվթար և անփակելի , պատուակից գոլով սի-
 րոյ և յուսոյ : Օ՞ ի եթէ՞¹⁰ փոքու սերմանի գոյի՝
 հատի մանանխոյ չափոյ նուաստի հաւատք՝ զլեբանց
 մեծութի փոխէ զօրեղապէս ՚ի սիրտս ծովու , ապա
 յիրաւի ընկալաք զսոյն սկզբնաշաւիղ առաջնորդ կե-
 նաց՝ աներկմիտ պաշտօն առ անձ .¹¹ որ զապառնիսն
 և զծածկեալն՝ առանց երկբայութե՞ ՚ի հոգւոյն աչս
 տեսանէ ,¹² երրորդութեանն փառատրելի անուամբն
 պատուեալս հաւատք՝ ընդ սիրոյն գասեալ և յուսոյ :
 Օ՞ ի թէ՞ և զերիմն հատուածս առանձնաւորականս
 ՚ի մի և ՚ի նոյն խորհուրդ գիտեսցես , յաւեա մե-
 ծասցիս նորօք ՚ի յանձ . քանզի թէ հաւատաս ՚ի նա ,
 և սիրես . որով և յուսաս աներեւութից պարգեաց
 նսրին : Վ՛մն փառք յաւիտեանս . ամէն :

(1) Չզուանս ուրիշագիտ : Չզուանս քան զչափն աւելի , այսինքն յուսա-
 հատութե , մօրօքնակ ՚ի կարուստ մասնէ իբրև պիտակն ինքնագործ ,
 այսինքն կատարութե և անասն . զի թէպէտ կարի տարբերք և անմանք
 են միմեանց , սակայն բազմապիսի ըստ գործոյն՝ զնոյն անյուսութիւն
 ներգործեն : Չ՞ի միս , անչափ զզուանն՝ զնեան այ թերահաւատութե
 ակար համարե՞ ՚ի ներել նաև զզուանց ընդ և ապաշխարագին : Իսկ մասն ,
 անասն մեղանկելն՝ իբր անասուն անզայ տանելով ՚ի չարման , զյասոյն
 օտասն , զրոյս գարմանն բաւայ , կամ զխաղ յուսոյն առ անձ՝ իղէ-
 վան զի կամ յանգնաբար վտահի յողորմութիւնն այ , և կամ իշա-
 տարութեթ հրաժարե՞ ՚ի գրկութե : Վլան որոյ ընդ օտախոսն , ընդ
 անչափ զզուան փալտիւս , չորրորդութեով կե՞ իմանապատելով ինչոյ
 ստասնայ . զի բարի կարմեցուցանելով զայնոցիկ զզուան , գիւրաւ իաւ

բէ զմարդ : իսկ էրկրորդամ , աներկիւղ մեղանկելոյն , իբրև գաղան Կ՛-
ՎԵՂ , այսինքն ինձ արհմանխանձ լիքելով լափէ զարհն . և Գժոխոր-
մնն , որոյ գորովայնն անյաղ է իբրև զԳժոխս . կ՛մ բուն իսկ գժոխքն են
որովայն սասանայի . այսու . տայ մարգոյ յայտնապէս մեղանկել , և նորս
մեղքն պարարեալ հեշտանայ :

(2) Իբր զմանեալ Բաղնահորաօծեան : իբրև զԾեծեալ , և 'ի բարձրձ ակ
զիս մարմնոյն հարուածեալ կամ ջարդեալ . կ'էծանաւ . հաստ գաւաղա-
նաւ կամ բարձ : Մարթ է ևս իմանալ . Բաղնահորաօծեան կ'էծանաւ . ք
սաստիկ հարկանօղ գաւաղանաւ : յափն նահա , 'ի գուան մահու հասեալ ,
փոքր մի ողի աւելց , և զորացեալ կանգնեցոյց , են :

(3) Մէղաօցելոյ : 2 օրին . մեղաօրին :

(4) Ո՞ն 'ի նախնեան , ենովք , ստիճի՛ք շինեալ . այլ օրին . սոլիճի՛ք , այս-
ինքն հաւատովքն զորացեալ ըստ առաքելոյ , (եբրայ . ԺԹ . 5 .) ալ-
սուրբ մահկանացու կենաց փոխեցաւ . զպաշտօրսն դեղ ընկալաւ .
հաւատոյն զօրուծքն սպաշխարելով 'ի կեանս յայս , այնու իբրև թողա-
կաւ զառհասարակայն անեղծութե ժառանգեաց սափն , այսինքն յա-
ռաւ քան զմեռանեկն : 'ի սոյն յարեի է և որ զինքն . 'ի վեր զան զբոյ՝
այսինքն ենովք զանեղծութիւնն ժառանգեաց առաւել քան զնաւս ,
զորս առաքեալն յիշէ ընդ նմա , այսինքն քան զարեւ , քան զարահամ ,
են . զի ենովք իբր իբր ժառանգեաց յառաւ քան զմահն . իսկ այլքն
ազգոյնիք և էրմաօրոցի յոսոյ հասարոցի . այսինքն թեպէտև զհան-
դես վշտացն յաղագս Ա՛յ բաղնալակ կատարեցին յերկրի , բայց ապա-
զայ երկինաւոր հասուցմանն յուսով ակնուննին յետ մահան . կամ 'ի
յոյս հանգրծեալ երկինաւոր բարեացն՝ հաւատով կայնն մնացին , ա-
ռանց մտասմբ ինչ գտնէ ժառանգելոյ արտանօր : Վասն սպաշխարա-
լին ենովքայ տես զինք . ԺԹ . լԺ . 9 :

(5) Զ իբրտիսո փրօսի . զլոգոթ հաւատոյն յիշեցեց զարմանականն , թէ
եմ ինչ հնարաւոր է այնմ որ հաւատայ :

(6) Է՛ր զի և զւրին : Է՛ր և այս , զի եթէ զգալ համեմատութե ընտիր և
եծահասնոյ առաքելութեան քննեցոյք , զսանն հաւատայ գտանեմք նախի
զաներեց , առաջին և գլխաւոր քան զայլս . իբր զի հաւատայ գաւանա-
լիք պարաստեմք առ 'ի սբօսիճի յոսօ , առ 'ի մտանել 'ի սբօսութիւնս
եկեղեցոյ մկրտութե՛ն . որով շնորհազարդեալք՝ այլ բարեգործութեքն
հաճոյ լինին այ :

(7) Կեանս ընկեալ վրի : Կեանս հոգևոր և մարմնաւոր զօրէ տալ հա-
ւատքն միայն իւրով զօրութե առանց օժանդակութե պահոց , ողորմա-
լին , ճգնութեց , և այլ բարի գործոյ՝ որը ոչ հայնն անմիջաբար յեծ .
իսկ հաւատք առ ընկեր Գուլ մ , անմիջաբար յեծ հայելով , ունի զայն
զօրութիւն . ուստի և քն հաւատոյն տայր զգժշկութիւնն :

(8) Մեռն դեռուի : Հաւատքն է յստակ կամ պայծառ սեռութիւն
իմանալեացն և եծայնոց . զի թեպէտ ըստ ինքեան նմեմ է , բայց համե-
մտեալ առ քնական ըստ մտաց , առաւել պայծառ տայ գիտել զանայ-
նան , զոր քնական ըստով ընդ աղօս միայն , և կամ կարծեք ըստ
չեմք : Կտարեալ իմաստութի , իբրև հաստատեալ յանտաւ վկայութիւնն
այ , քան զառացական իմաստութե հաստատեալ 'ի զիպելի ըստ մտաց :
Ա՛ս քի ընգանուի . զի հաւատոյն ճանաչմամբ առաւել մտախն առ եծ ,
և նմանեմք եծեմքն մտացն : Բարեբեկն ծանօթութի , այսինքն այ իբրև
գերբնական պարզի և զարեանի : Երկնի՛ն և ընթերս անու . այնքան
ընթերս և անթերսական որ սակաւուց միայն կոչեցաւ , և ընտիր եծաւ
պարզքն 'ի նմանէ անուանաբեցան՝ հասարոցեալ : Ելաւ , ընտիր անու
ասի հոսօք ը ստուգարմունն . իբրև թէ ոչ ունող զհաւ կամ սկիզբն ,

առանց հաւելլոյ կամ սկսանելոյ . քանզի յորմէ հետէ եղև մարտն , և զին և հաւասար . ոչ 'ի յետագայ գարս յայտնեցան հաւասար , այլ 'ի սկզբանէ հաւասար թեմանաք գլխախեանսն հաստատեալ . ըստ երբոյ . ԺԹ . 3 :

(9) Յարսիպետն : Որպէս առանց սկսանելոյ են հաւասար , նոյնպէս միշտ աւելցական , գորով ևս նման ձայնիս՝ յանգ , կամ յարսիպետն : Ասլ ըստեղարծուծիւնք իբր տղատք , կամ ընդ արտաքին պարագայս կա տեսլք , ոչ միշտ՝ և ոչ յամենեցունց գործին . իսկ հաւասարն իբրև կարեւոր և անկարտա արտաքին իբրայ՝ միշտ աւելալ մնայ 'ի կեանս յայս , անլիար և անխիսելի , անվերայ և անխափան՝ ընդ յուսոյ և սիրոյ : Այսմ 'ի սկզբանէ աշխարհի մինչ 'ի կատարած՝ յո՞ւ՞մ վիճակ կենաց ձգեցաւ հաւասարն . մինչ զի նաև յանախա վիճակ անմեղութիւն կայր և կարեւոր եր՝ որպէս յայն և սերն : Այսի թեմանաք , զի զմերտգրեալ առաւելութիւնս ընծայէ հաւասարն քա վարդապետս՝ ոչ համեմատութիւն յուսոյ և սիրոյ , այլ բարոյական առաքինութեց : Եւ զտանին՝ յարսիպետն , մի՞ զհանգ գերբնելոյն թեմանար . զի անդ 'ի գեղեցեղեման անուսութիւն նոյ խափանին հաւասար՝ որպէս և յայն , ոչ միայն ըստ ներդարծութիւն , այլ և ըստ անախաութիւն . զի զոր յայնի և անկարտա անախաութիւն ժառանգէ զք , ոչ միայն չհաւասար զայն և չյուսոյ , այլ և ոչ կարէ հաւասար և յուսալ այնուհետև : Բայց եթէ թեմանայցեղէ մնալ ը գործոցն և եթ , այսինքն ըստ երանունն՝ որ վարձք է հաւասար :

(10) Փոստ սերանի գոյի : Հաւասարն ը չափու փոքր սերանական կի՞ սերանանել իբի , որ է հասան մանանխոյ , զորաւոր է , ևն : ըստ սերանի՞ սծանցական է աստ , ի մասնկամբ 'ի սեռականէ բաժն սերն . որպէս 'ի բաժն ինչու նմանցի կենդանի . ըստ այսմ ասեմէ . Ամբարնի , Գարնանի , Ամերկալի . այսինքն աներկայթ , ևն : Եթէ ասն՝ այնչափ փոքր հաւասար կարող է զմերինս խախտել և 'ի ծով ընկննուլ , ապա յերաւի զայն հաւասար ընկալաք սլոբաւաւիդ , յաւալընթաց առաւշնորդ 'ի կեանս հոգւոյ և մարմնոյ , կամ 'ի կեանս շնորհաց և փառաց . այլ և ընկալաք աներկի պատճ , անվերայ և միշտ հաճելի պաշտանս նոյ , ստացածպաշտութիւն՝ գիտագրեալ արտաքին պաշտանանց , յոր մարթ է երբեմն սարգիլ երկմանել իբիք , կի՞ կեղծաւորեալ , կի՞ աւելորդ : Չիտարակութիւն բանիս մարթ է պարզել և այսպէս . ապա յերաւի զայն սկզբնաչափ առաւշնորդ կենաց ընկալաք աներկիս պաշտան նոյ . զի առանց հաւասար անհնար է պաշտել զած :

(11) Որ զպատմիս , զլինելոյն կի՞ զհանգերձեալսն , այլ և զաներկայթս աներկիսարար 'ի հոգւոյն աչս փեսանէ , սոյ անախալ . զի հաւասարն է յանգեմանութիւն որոյ ոչն երևին . ըստ երբոյ . ԺԹ . 1 :

(12) Երբորդութիւն փոստարելի անասին : Երբորդութիւն կամ զերտրդութիւն ասէ , որ է անուժ խորհրդաւոր և սրբալան , և կամ զածային ան մկնան ասէ . զի որպէս զնոյանէ գաւանեղէ՞ թէ երբ անմիջ են յած , այնորս զհաւասարն և զքնակցան՝ նովին անուժ ասէ աւելցեալն . (Թ . կոր . ԺԳ . 13 .) ' Մնան հաւասար՝ յոյս՝ սեր , սղտ երբեմն : || Դարձեալ , այլապէս և երբորդութեան անուժսն պատուի հաւասան . զի որպէս անուժ երբորդութիւն՝ յերկոտասան գրոյ կազմի , նոյնպէս հաւասարն ընդ իւր ընտելցան գասեալ , զերկոտասան թիւ կազմի . այսինքն . 5 . հաւաս . 4 . յոյս . 3 . սեր : Չի իկ և վերին կոստանս ասանխաւ բախտ . զերկս որոշանու զանազանեալ : զայս կամ զերկոյ աւելցեմանն ասէ . այսինքն . եթէ զհաւասար զոյս և զսեր՝ որք որոշեալ և զանազանեալ են բնութիւն , 'ի զի և 'ի նոյն խորհուրդ դիտեցեալ , այսինքն յած զերկմանն միացուցեալ իբրև յաւաքիցայ և 'ի վախճան , նոքք մեծամաս 'ի

յնժ . զի իկ հաւարտս ՚ի նա իբր յանհուն բարիք և ՚ի բարեբարս , սիրիւ ևս
 զնա . և սիրելովք՝ յուսաս զայնելլ յաներևոյթ սարգէւս նորա : Այժմ
 քաջ մտաբանի ասացեալն սոյն յակերտոյ մօրնոյ հայրապետին . Ճառ
 Թ . յազգաց հաւատոյ : ¹ Կտի յառաջագոյն հաւատոյ մտաք . և իբ
 բն հաւատոյ , սիրել . և իբրև սիրել , յուսոյ . և իբրև յուսոյ , սարգ
 բանոյ . և իբրև սարգարանոյ , շնի . և իբրև շնի , վերանոյ || : Եւ այս
 է մեծանայն ՚ի յնժ , զոր ասոյ սնս գրիգոր : Այժմ գարնեալ՝ զերիս հա
 րուածնս զանոյնն անձնոյ ասէ , որք որոշին անձնաւորութիւն . որպէս կո
 չէ և ՚ի բանն իսք . 1 . զորս և թէ ՚ի մի խորհուրդ գիտեսցես ասէ՝ Եւ
 բից առաքինութիւնն , այսինքն զհաւատան՝ հօր նենեկոցանկոյ՝ զայնս
 որդւոյ , և զտէրն՝ հոգւոյն սոյլ , այսու յորգորեալ ՚ի բարկա՝ մեծանաս
 յնժ . քանզի ՚ի միտ առնուա՝ թէ որպէս ոչ է հայր մոյշեակ առանց
 որդւոյ և հոգւոյ , այնպէս ոչ է հաւատաք հաճոյական առանց յուսոյ և
 սիրոյ . ուսով յորժամ հաւատաս ՚ի նա , ջանաս ևս սիրել և յուսոյ :
 Այժմ իմն այսպէս , որպէս զոր անձն անայնի կարգաչոյցես հաւատով , Ե
 նմա և զայլ անձիննս գտաննս վասն համազօրութեն , այնպէս զին յե
 բից անարանական առաքինութեցս սրտի մտք յանձին անկոյցես , ասու
 նաս և զայլն՝ որք ընդ միմեանս կապեալ կան . և այնպէս մեծանաս նո
 քօք յնժ լիութիւն արժանի գործոց և փառաց յերկինս :

Ա Երսոսին յառելաած իբրին հեծոռնէ՝ նորին հսկողի , առ նոյն
 աղբրս հաղթանաց Բանի :
 ՚ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն Ժ Ա :

Թ . Ա արդ՝ ես յետինս դաւանողաց՝ ունայն ՚ի
 բարեաց , նայեցեալ խորհրդով մտացս ՚ի
 սկզբնաւորն իմ եղելութի ՚ի ձեռն ձեռին ստացողին
 իմոյ յանէից , յուսով հաւատամ յոի քօի՝ առնել
 զոր կամի : Վանզի հաւատացի , վասն որոյ և խօսե
 ցայ խրատեալ պօղոսիւ , ուսեալ ՚ի դաւթայ , թէ և
 արդ կենդանի մաղթանք նոցա այց ինձ արասցէ . որ
 պէս հաւատովք ճանաչել զնա , և զգորուծի յարու
 թիւ նորա , ըստ առաքելոյ , և զհաղորդութի չարչա
 րանաց նորա , և որ զկնի բերին ասացեալքն : Այճորդ
 է սմին և յոյժ նմանատիպ՝ հաւատալն իսկապէս և
 ՚ի նորոգս այս փոխադրութի , որ ՚ի մեղացն ՚ի քա
 շութիւն , և ՚ի չարագործութի յարդարութի , և
 յանմաքրութի ՚ի սրբութի , և յանքաւելեացս պար
 աեաց ³ մահու յանցանաց՝ յանդատապարտն երանու
 թի , և ՚ի ծառայական կապանացս՝ յերկնաւորն ա
 զատութի : Վանզի ⁴ զիարդ ոչ արդեօք չքնաղ քան

զբան՝ և ՚ի մթուհի երկեանութե խաւարի զտեալ՝ և աստուծով օժանդակեալ և օգնեալ սիրտ մեղաւորի, որ ի մարմնապէս ծիծաղելն՝ առ նմին հեծէ հոգեկոյս : Որ թէպէտ և յամբարձմանէ բարձրութե գերազուհիցն կայից՝ ստորասուզեալ ծանրութի յանդեպիս վհին խորխորատ գբոյն կործանման, ⁵ նորագիւտ մեղօքն անջրելեօք, ունի և նշխար նշուլից՝ փրկութե կենաց հպաւոր, ⁶ իբր կայծակն լուսոյ պահեցեալ ՚ի միտս և յոգի . որպէս զհուրն նշանաւոր և զարմանաւոր թանձրամած՝ հրաշիւք մակարդեալ վեհին հրամանի ՚ի յատակս ներքինս նիրհեալ ջրհորոցն : Ուստի և մեղուցելոյն իսպառ թաղծելոյ, և ակնկալութի բարւոյն բարձելոյ, և համարձակութի շնորհին լքելոյ, յուսալ վերստին անդրէն միւսանգամ նախապարգեւիցն փառազարդութեց դարձեալ հասանել . քանզի և յիծուստ անդուստ հանդերձի և այս՝ ներգործիլ առ սոյնս . վասն զի սա զտուողին զօրութի՝ ամենահնար աւետարանէ : Յոր խունկ հաճութե մեծապէս հոտոտի անձ, քան յամենայն բուրումն անուշից, և քան ՚ի խառնեալն երբեմն աղացմամբ ՚ի սպաս խորանին, որ է կերպարան անձանց խոնարհից զիջեալ բեկութե՝ առ ՚ի միութի նոյն նմանութե : Ի ստ որում հարցեալ փրկչին ամենից՝ ցոմանս ախտացեալս տեսանելեօք, հաւատայք ասելով՝ աւայդ թէ կարօզ եմ առնել ձեզ զայդ . ոչ պարգեւեաց տաց նոցա լոյս, եթէ ոչ նախ զհաւատոցն զբաւ ընկալաւ : Ի անզի զինչ քան զմեռելութի քառօրեայն դիոյ՝ առ կենդանութի մեզ անյուսագոյն, ⁸ առ որ կանանցն ժամանելոց ՚ի յոտս արարչին՝ հաւատոցն հանդերձանօք, անյապաղաբար զփառացն այ տեսին զհանդէս՝ ՚ի յեղբօրն կենդանութի :

Ք . Ի սկ ⁹ աստատին անկապուտ շնորհին մնացելոյ զկնի մեղանացն՝ հջորագոյն են վկայք : Եւսի՝ երովք . զկնի ահարոն . յետ նոցա դաւիթ . դարձեալ և պետրոս . ընդ որս և փոքրն եղիազար, որ ՚ի մեծէն այ որորմեալ՝ մեծազունիցն վկայեցաւ : Ընելորդ է աւայս և բանն առակի անառակ որդւոյն . թողում զպոռնիկն՝ որ ՚ի նմէ դովեցաւ . և զմաքսաւորն՝ որ ՚ի բարեգործէն յիշատակեցաւ . և զաւազակն երջաւ :

նիկ՝ որ յարձակումն վերջին շնչոյն հաւատովքն պա-
 կեցաւ . և ¹⁰ զոր անբաւելին են պարտիք՝ զհազար-
 դեալքն սպանման մահու արարչին . առ որս և գլխա-
 ւորն ընտրելոց պողոս , որ երբեմն նախնին էր անօ-
 բինաց : { Խորոց ոմանք ծանօթուք օրինին գլորեալք ,
 անդրէն կանգնեցան բիւրապատկեան գերազանցու-
 թք ¹¹ քան զնախակրօնիցն առաւելութի : Իսկ ¹² որ
 նախ քան զօրինակին տուչութի՝ զաւանդն պահեալ
 հայրենի , մերձաւորագոյն գոլ պատուիրանի սկզբնա-
 հօրն դաւանուէ , որ և զնախնւոյն պարտիս ինքեան
 վարկուցեալ , զնորայն՝ իւրովքն տուժեաց կրից
 տաժանմամբ , ոչ քաւեցաւ միայն ծածկեալ ՚ի յերկրի ,
 այլ չարչարելեան մարմնով՝ բանականաց բնութե
 կենաց կարապետ՝ յաղթօղ զօրապէս բռնութեան
 մահու փոխեցաւ : ¹³ Իսկ ոմանք ՚ի բուսոյ տօհաս հա-
 սակին չարութեամբն յերկարաձգեալ , ՚ի կատարեալ
 տիս ժամանակին ոչ ՚ի բարձրութեանն կայից հո-
 սեցան , քան թէ ՚ի ստորնականաց թշուառութեանց
 դժնեկից կենացս ՚ի կամարն երկնից համբարձան : ¹⁴ Եւ
 թէ այն ժամանեաց կանխաւ՝ զօրացեալ ՚ի չարեացն
 դարձ , որ մինչև յոսկեղէն նիւթ յեզանակեալ հո-
 ղոյս գոյուէ , և պատկերն արքունի՝ ՚ի պատիւ կեր-
 պիս մերոյ՝ նկարեալ արքունականն քանդակուածով ,
 անկորուստ և անփոխադիր և յաղթօղ դաւաճա-
 նութեան զմերս ենթադրեալ բնութի , ապա առա-
 ւել յուսալի է այժմ մերկապարանոց լուսաւորու-
 թի անբօղ և անվերարկու՝ տերամբ քոիւ ուխտեալ .
 որով և միշտ հաստատեալ պահի ՚ի մեզ բանն յորու-
 նի , ըստ մարգարէին ձայնի , ուխտ խաղաղութե և
 կնիք հաստատութե՝ առ հաշտարարն միջնորդ՝ երկ-
 նային անմահ կենդանի և մշտնջենաւոր բարեխօս :
 Եւ պա ուրեմն ըստ այսու կանոնի ճշմարտագունի , և
 անփոխադրելի սահմանի , և արարչաւանդ պայմա-
 նի , ¹⁵ համբուրեմ հաւատոց շրթամբք զպատկեր բա-
 նիս , և ակնունիմ փառացն շնորհի . քանզի արդարև
 յարգարացուցանելն զմեզ այ՝ ոչ որ զօրէ գատա-
 պարտ առնել , ըստ առաքելական բանիս սահ-
 մանի :

Գ . ԼՆԼ ¹⁶ յայտ անստուերագիր վստահուի ապաս-

տան, կամ կործանեալ՝ կանգուն. թշուառացեալ՝
 յաղթօզ. վրիպեալ՝ ՚ի դարձն կենդանական. ամե-
 նաթշուառ չարագործս՝ ՚ի յոյսն. մահու մատնեցեալ՝
 ՚ի կեանսն. ընգ ապականուք վաճառեալ՝ ՚ի ձիրն.
 դժոխային գործովք գրաւեալ՝ ՚ի լոյսն. ստորնա-
 սեր անասնակենցաղս՝ յերկինս. կրկին գայթակ-
 ղեալ՝ ՚ի վերստին փրկութիւն. մեղօք կապեցեալ՝
 ՚ի հանգստեանն խոստումն. անբժշկական վիրօք վա-
 րանեալ՝ ՚ի դեղն անմահացուցիչ. ստամբակեալս
 վայրագութիւն՝ ՚ի սանձն հանդարտութե. սրացեալս
 վարատական՝ ՚ի կոչումնն. ապառոււմ դժնդակս՝ ՚ի
 հեղուին. ընդդիմաբան լուտացօղս՝ ՚ի ներումնն : 11
 ՚ի քօ յս, և ՚ի հայր նորին հզօր և ահաւոր, յանուն
 և ՚ի կամս բարերարուէ հոգւոյն շջմարտի. օրհնաւ
 բանեալ իսկութեանն և մի անձութեան՝ զօրութիւն և
 արքայութի, մեծութիւն և փառք յաւիտեանս .
 ամէն :

(1) ՚ի սլեւուորն ի՛ն եղևութի : Յառաջին եղանակութիւնն ի՛ն ՚ի ինն յե-
 աին . զայս ստանդ լը կին լը - իտանան՝ ՚ի ձեան քօ, որ է ձեան հօր :
 Բայց սուր է . այլ իտանի՛ ձեաւոր կամ զօրութիւնն ստեղծողն իտայ յայնչէ .
 զի ո՞ր վարդապետս սովոր է այլուր ևս դառն ՚ի ինն՝ զիւն փոխանակ
 գործիական մասնկան . որպէս ստ է ՚ի բանն ժք . 2 . ՚ի ձեան ձե-
 աինք ամենակալի . ՚ի ամենակալ ձեաւորք . այնպէս պատմ . Արար
 բանից . ՚ի ձեան ձեալն մեծութեանն անձութեանն . ՚ի ձեաւոր մե-
 ծուն, ևն : Արք՝ սակ կամի բանիւս . նայեցեալ մաքս յառաջին և
 զանութիւնն՝ որով զօրութիւնն արարչին իտայ ՚ի չքոյն ՚ի գոյ անոյ, հաւա-
 տամ և յաւտամ և զայլ անձնական գործել . ուստի է ՚ի մեղայ նո-
 րագլ զիս . ևն : Այսն զի որպէս հաւատացի անձնական՝ զոր գաւա-
 նեմ լատ գաւթի է առաքելոյն, նայնպէս հաւատացի թէ նաև այժմ
 կենդանի ինքրուածք նոցա օգնեցնին ինձ առ ՚ի կենդանի հաւատովք
 շանաչել ոչ միայն զիս, այլև զզօրութիւնն յառաջինն և զհարգութի
 չարչարանացն . զի այսմ գաւանուէ կից է կամ զիս գայ հաւատարմ
 փոփոխութե ՚ի մեղայ յարգութիւնն . և այլն :

(2) ՚ի լարգործութի : 2 . օրին . ՚ի լարգործութի :

(3) Մահու յանցանոց : 2 . օրին . մահու յանցանոց և նոյն ինտարք են .
 այնպէն ՚ի պարանոց մահաւոր մեղացն՝ որ առ իս անբաւելի են, անար-
 ժան թողութե, փոխադրել յերանութիւնն երկնաւոր՝ յօրակ չիք ան-
 կանիլ երբէք :

(4) Ձեռք ոչ արբոյ ցնալ : Ոչ սարքն զարմանալի է ՚ի վեր և քան
 դան՝ սկսան մեղաւորի, որչ միտք զուեալ ՚ի խաւարի երկնայութե յա-
 զարմութեն նոյ, և յոյ օգնեալ, ը ծիծաղելն մազմանով հօգւոյն հաւա-
 չէ զլեւտար : Որ թեպէտ և ՚ի բարձրագոյն արուէ անկեալ իցն ՚ի խորս՝
 նոր մեղք անխելոյ, գժուարաւ քաւելոք, սակոյն ունի և նշտօք
 նշտօք փրկութի . զմաքսուանս լուայ փրկութե՛ զհաւատս և զայս յա-

զորում-Թիւնն այ. որ պահի 'ի մեղաւանկարգ հօգի նորա, իբրև զհրաշա-
 քի հուր տաճարին, յախարհեալ, Թանձրացեալ 'ի հրամանէն այ իբրև
 սփռմ'ի յառակն նիրհեալ, անջուր ջրհորոցն, որ և իսկոյն վառեցաւ :
 (Թ. մակար. Թ. 19. 20.) Ուստի և Տիգրանընչն, որ բարբառովն արտաձալ
 է, և անկեղարու-Թիւն բարեոյն բարձեալ 'ի նմանէ, և վառահու-Թիւն
 ընդունելոյ զչնորհն Թուլացեալ, մնայ տակաւն յուսաւ՝ զերտօրն հա-
 ւանելոյ նախարգն-իցն քառասորգութեանց, յառաջադոյն պարզեւեալ
 շնորհացն և առաքինուեց' որք փառապարգեն զհոգին : Կանչ է և յած-
 ոսպ . այս կայծակն հաւատոյ և յուսոյ' որ ներգործէ 'ի սիրտ մեղա-
 ւարին, յայ պարտաստի 'ի նմա . զի զզորու-Թիւն արգարացուցանողին
 ջրազնէ լինել ամենակարգ : Այս, յայ անօրինի այս, զի Թոյլ տալով
 նորա անկոյն մարդ 'ի մեղա . զի յետոյ կանգնելով զնա 'ի մեղաց' երևես
 զի ամենազորու-Թիւնն այ : Յոր խոսի : յայտ հաւատք զջնման առաւել
 հաճի Թժ, բան 'ի ժխանելիս հին օրինաց խառնեալս 'ի դանազան խնկոց
 աղացելոյ, որ էր օրինակ անձանց բեկելոյ զջնմաբ . առ 'ի Բոսնի' նոյն
 նմանութիւն, այսինքն առ 'ի ունել զնոյն նմանութիւն . զի որպէս այն
 խուսկը մանրեալք և 'ի հուր արկեալ վառէին առ 'ի պատիւ այ, նոյն-
 պէս սիրտ մեղաւարի զջնմանն և ապաշխարու-Թիւն խորտակեալ վառեաց
 'ի սեր այ :

- (5) Կորսիտի մեղքն անլէւծոյ : Այս չիք յօգինակն ինչ :
- (6) Իբր խոյժաբն լուսոյ : 2. օրին . իբր խոյժաբն լուսոյ :
- (7) 'ի յարախ ներքին նիրհեալ ջրհորոցն : Այսպէս ունին մեր օրինակքն .
 համեմայն ընապրի (Թ. մակար. Թ. 19.) ուր այլ ապագրեալ զնէր
 եղակի . ներքին նիրհեալ ջրհորոցն :
- (8) Առ որ խանայն : Բան զմեղաւանկարգ շնորհոցով վառանելոյ չիք
 ինչ անյուսապի առ 'ի կենդանանալ . և սակայն վասն այնր կանանցն,
 այսինքն քերցն զազորու ժամանելով յոտս քնի հաւատովք, տեսին
 զչխառն այ 'ի կենդանանալ կերոր իւրեանց :
- (9) Ազորսն անկարգութիւն : Իսկ Թէ այրեն, կամ գարձեալ ան-
 կորուստ մնայ շնորհն յետ մեղաց, բարում են վկայք : Կոտ' ննից,
 որ ապաշխարելով ընդ մեղա նախահօրն, կամ ընդ իւր մեղան, վայելեաց
 ըստ մասնի դանախու-Թիւնն' զոր կորոյս ազամ : Ապա՛ իբր ապաշխարու-
 Թիւնն ենովքայ' Թուի տարածեալ 'ի փիլոնէ ինաստասիրն . զի առ 'ի
 լուծմունս ծննդոց . (բան Թ. հատար 82.) յասելոյն Թէ ենովք յետ
 ծնանելոյն զմաթուսազա՝ հաճոյ եղև այ, մակարերէ՝ Թէ յառաջն մե-
 զուցեալ, յետոյ ապաշխարեալ : Եւ սհարն՝ յետ մեղաց որթազործու-
 Թիւն ոչ կորոյս զքահանայու-Թիւնն : Ընդ որս և փոքն եղևուար : Այս
 եղևազոր ոչ է աւարեանն . (Թ. մակար. Թ. 5.) ոչ եղևազորոս ծերն՝
 որ նահատակեցաւ : (Թ. մակ. Գ. 18.) և ոչ միւս եղևազոր քահանայն,
 որ պատմի (Թ. մակար. Գ. 1.) Զի զայցանէ ոչ պատմին զիլլք' մե-
 զուցեալ ինչ և ապաշխարեալ : Ոմանք ըստ հին լծ . իմանան զեղևազոր
 որդի ահարոնի՝ փոքր քան զնարագ և զաբուգ . իբրև Թէ յանցուցեալ
 եղէ զխամելով ճաշտիկել զվասն մեղացն : (զեա . Ժ. 16.) Սակայն
 յայդմ ոչ մեղաւ նա, և ոչ ապաշխարու-Թիւն եղոյց . ուստի և մեղան
 լուսեալ յահարոնէ զպատճառ լուսելոյն հաւանեցաւ : Ապա մնայ է.
 մանալ զեղևազոր կրտսր որդի մեղանի . (Եղև . Ժ. 4.) որ անԹլիտա
 գորով ընդգէմ հրամանին այ, մինչդեռ զառնայր մեղանս յեղևազորս,
 հրեշտակ ան կամեր սպանանել զնա, այսինքն կամ զմեղանս, և կամ
 առաւել զմանուկն վասն անԹլիտաութիւնն . և 'ի Թլիտասել զնա մօրն՝
 ներեաց հրեշտակն : (Եղև . Գ. 25.) Այլդ՝ այն հեղուան արեան եղև
 եղևազորու գործ ապաշխարութիւն . որով ազատեցաւ 'ի մահուանէն .

ուսով 'ի հօփն նյ բերանով հրեշտակն՝ սրբանայ վիպեցաւ հիմարու-
նիցն . այսինքն մեղեմով՝ և հնոջ նորա , և բովանդակ ինչոցաց : Կամ
այսպէս խնս . փոքրն այն մանուկ սրբանութիւն գտեալ 'ի մեծին նյ ,
այոց մեծարանիցն հասակաւ վիպ եղև՝ Թորութիւն գտանել ապաշ-
խարութիւն : Եւ զայս երկարոր քոր սակ՝ ոչ միայն վան մանկական հա-
սակին , այլև համեմատութի երկարորաւ ահարանան . զի ահարան և
բնջ գորով քան զմովեսն ճննգետեա և ամուսնութի , յաւաշտոյն
ճնեալ էր զիւրն երկարոր քան զմովեսնն :

(10) Եւ զբ սեփանիլն ին : Թորութ յընչ վնորդրեայն , այսինքն
զհարգեղեարն սպանման քով սորային , որ անբաւելի պարտիք են՝ վան
անհնարել չարութանն . և սակայն բարութի 'ի նոցայն հաստատի ար
արշարակաւ սրբարարան : Կ՛մ վնորդրեայն ինն փոխանակ սեփանա-
նի . այսինքն Թորութ յաւաշ բերել զանբաւելի պարտիս զհարգելոցն
մահուն քով : Աս քո , այսինքն ընդ որոց Թորութ և զքնաւորն ընդ
սրբելոց սրբաւ . կամ , բոց յորոց և զգնաւորն ընտելոց սրբաւ վիպ
է այցա՛ , որ երբեմն գրուի էր մեղաւորաց :

(11) Քան փոխանիւծիցն առանելուի : Ոմանք 'ի մեղուցելոցն Ք օրինք՝
յապաշխարհն առաւել զերազանցեցին սրբութ քան զերեւոյն 'ի նախ-
կնն կրօնին , այսինքն 'ի ընտան օրէնս : Կամ , այնպիսի ապաշխարողք
առաւել սիր եղևն քան զմնացեալն 'ի կրօնի անպաշտութեն զոր նախ
ընկալան , այսինքն քան զանմեղ մնացեալն . զի բարեւոյ՝ անկունն
զաւանակք լինի յորդարալոյնն ընթանալ յաւաշքնութիւնս՝ քան զզ
անկեալն . և այս է գործ կարգաւորութենն նյ , և ոչ 'ի գնաւորութե
կամայ մեղուցելոցն :

(12) Որ նախ քան օրինակին : Ենթաք՝ որ նախ քան զգրաւոր օրէնն՝
զուսնգ բնական օրինացն պահելով , առաւել մերձաւոր է նմանող
գառա գորտիւնսնի սիլբուսիս Գառուիք , այսինքն սրբահամու , որ
սկզբնահայցն էր հաստաց և ճշմարիտ անպաշտութեն . և վնտնոյն զու
զամայ զպարտիս իւրում անմկնն համարելով , վնորայն , վնորա պատու-
հան ասեմայ , վնորեայ իւրովն իրն քաճանակ , փոխանակ սակոց՝
աստանմանք կամ աշխատութի կրկն իւրոց . (Թերևս բլ ասելով
բնաւ պտուղ , որպէս աւանդութիւն է անմայ) : Աս յաւ ոչ լով 'ի մե-
զոց քուեցաւ , և յետոյ լծ այլոց սպաշխարողաց՝ մեռեալ ճանկեցաւ
յերկիկ , այլ չարարելի մարմնովն իրիկ յալթօզ մահու՝ և կարասեա
կենդանութեն բնութեն՝ փոխեցաւ կենդանոյն :

(13) Իս սնանի բուսոյ : Ոմանք 'ի գարձելոցն հեթանոսաց , որք ոչ էր
բեք 'ի բարձրութեն շնորհաց եղևն , այլ 'ի մանկութե՛ն լարուիքն յերկու
յգեաւ . չարեօք կելով ընդ երկար , սպա հաստաձք սրբարարեալք , 'ի
Թշուսութե չարայար վարուց յերկինս վերացան , որպէս լատար , հը
աուծ , և այլք : Եւ այլ սպազիր եղեալ էր՝ լարուիքն . բայց ուղիւ ևս
է լարուիքն , ըստ մեր օրին :

(14) Եւ ին այն ծանկեաց խնիսա : Եթէ կանխաւ 'ի բնական և 'ի գրա-
ւոր օրէնս զբացան հաստաք սպաշխարութեն՝ գարձուցանել 'ի չա-
րեաց , և այնչափ սրբել , քնն յուկելն նիւի , իրիկ սակ մարուր առնել
զհարգէն սպաշխարութիւնս մեր . և զպատկերն սրբունի անտին շնոր-
հաց նկարել 'ի հոգիս մեր , և զմեր բնութիւնս առնել անշարժ 'ի բարին՝
և յալթօզ պատրանաց աստանալի , սպա ևս առաւել այժմ յօրինա
շնորհաց յաւաշի է պայծառ լուսաւորութիւն հաստաց և շնորհաց .
յորութ քա է հարաւութիւն , ևն : Կամ , եթէ կանխաւ այնչափ սրբա-
բոցոց հաստացն , մինչև մարդեղութեն քով սակնացեալ էր բնութիւնս
մեր , և դարձիքն սրբանի : անտայն բնութիւնն չէ էր միտարեալ ընդ

կերպով մերոյ, անկորուստ և անայլաբեր թնաթուղ, և լինելով յաղթող պատրանայն աստանայն, ապա այժմ յետ լինելոյ այսք ամօ՞ առաւել ևս յուսալի է և այլն :

(15) Հոփուրեմ . . . զպարիէր բանիս : Ընդունիմ հաստատվ զճշմարտութիւն բանիս . և ակնունիմ քոտայն զնորի, շնորհի արգարութեան՝ որ է սերմն փառայն երկնայնոց, կամ, շնորհն՝ որ է փառք հոգւոյ :

(16) Յայս սկսութեամբ իր : Յայսչափ յայտնի գրեալ, կամ յանձնելի յուսադրութիւն աստատանեալ, կործանեալս մեզք՝ կանգուն կամ հաստատվ : Արիդեալս . սխալեալս, կամ մտաբերեալ՝ ՚ի դուքս, այսինքն կամ, հաստատվ ՚ի գարնն, ՚ի յոյսն, ՚ի կեաննն, ևն : Արտոյեալ վարպետն . փոխուցեալս և թափառականս գիւնմ ՚ի կոչումն նոյ : ապառուս . խիստ, յամուս՝ հաստատվ ՚ի հեղութիւնն : Լափայտոյ . չարսբանս, անխնայեալս հաստատվ ՚ի ներքումն փաստալոյ խնոց, ևն :

(17) ՚ի քս յն : Այս վաստակութիւն իմ հաստատվ կամ յաղթող գործքքի, և հօր նորս, և անուստի և կամք հոգւոյն սոյ, որոց օրհնարու նեալ խակութեն՝ է կամ եղիցի գորութիւն, արքայութիւն ևն :

Ա իբրսին յաւերասած իբիին հեծումէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն աղերս մաղթանայ բանի :

՚ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ նոյ :

Բ ԱՆ ԺԲ

Ան արդ՝ քանզի յաւետ յառաջնում զըղջ մանն յուսահատութեն բանիւ լքայ, և թարակուսանաց հեծանաւն ՚ի մահ ձաղկեցայ, ատանսօր ՚ի յուսոյն կերպարան փոխեալ՝ յարգահատել համարձակեցայց, զերրորդուին նք կարգալով յօգնականութիւն ինձ մեղաւորիս : Որ և անգստին իսկ յօրհնաբանելն և ՚ի դաւանելն զկենդանարարն բնաւից անձ, իսկոյն և կոչումն ընտանի ձայնի ահաւորութե անուան շնորհաձիրն բարերարի՝ մահացելոյս է կենդանութի, ըստ մարգարէին նախաճառութե, թէ՞ որ կարգայ զանուն նոն, նա կեցցէ : Իսկ ես ոչ միայն կարգամ, այլ նախ հաւատամ մեծութե նորին :՝ ոչ եթէ վասն պարգևաց նորա մատուցեալ յողոք դեգերիմ, այլ իբր զկենդանութի իսկապէս, և զնչոյ տուրևառութի հաւաստի, առանց որոյ ոչ է շարժողութի կամ ընթացութի. զի ոչ այնքան յուսոյն հանգուցիւ, որքան սիրոյն կապանօք բերիմ : Ոչ ՚ի տուրմն, այլ ՚ի տուօղն յաւետ կարօտիմ. ոչ փառքն եմ ինձ անձկալի, այլ փառաւոր :

րեալն է համբուրելի . ոչ կենացն փափագանօք , այլ կենարարին յիշատակուն միշտ ճենճերիմ .⁴ ոչ վայելիցն տարփանօք հեծեմ , այլ հանդերձողին տենչանօք՝ յերիկամանց աստի կահանիմ . ոչ զհանդիտոն խնդրեմ , այլ⁵ զհանգուցչին զերես աղաչեմ . ոչ հարսնարանին խնձոյիւք , այլ փեսային անձկութիւն մաշիմ : ՚) Ընկուն որոյ զօրուէ վստահապէս ակնկալութիւն⁶ վերագրեցեալդ . յանցանօք բեռանց՝ աներկ միտ յուսով հաւատամ՝ ՚ի կարողին ձեռնս՝ ապաստանեալ , ոչ քառութիւ միայն հատանել , այլ զնոյն ինքն տեսանել՝ յողորմութիւն և ՚ի գթութիւ և յերկնիցն ժառանգութիւն . թեպէտ և յոյժ եմ տարագրելի :

Ը . Եւ արդ՝ բազում պատկառանօք ամաչեցելոյ դիմաց կորացեալ ,⁸ զմիջնորդ աղքատն կափուցմանց երկակի շրթանցս՝ արժանափակ աղիւիւ կարկեղոց՝ առ անհամարձակ լեզուիս շարժութի , նորոգեցից ՚ի յերգ հառաչման պաղատանաց յեղանակութեանցս աղիողորմ հեծեծանաց՝ ՚ի բարձունս աղաղակելոյ :

Ս՝ աղբանք զօրաւոր արհաւիրաց գիշերայնոյ :

Գ . Ի նկալ քաղցրութիւն տր անձ հզօր՝ զդառնացողիս զաղաչանս . մատիւր գթութիւն առ պատկառեալս դիմօք . փարատեմ ամենապարգև՝ զամօթական ախրութիւն . բարձ յինէն ողորմած՝⁹ զան բերելի ծանրութիւն . անջրպետեմ հնարաւոր՝ զմահացու կրթութիւն . աւարեմ միշտ յաղթօղ՝ զխաբուղին հաճութիւնս . բացադրեմ վերնային՝ զմոլելոյն մառախուղ . կնքեմ կեցուցիչ՝ զկորուսչին ընթացմունս . ցրուեմ ծածկատես՝ զըմբռնողին չար գրտմունս . խորտակեմ անքնին՝ զմարտողին դիմեցմունս : Տեառնագրեմ քո անուամբդ՝ զլուսանցոյց երգ . յարկիս . պարփակեմ քո ձեռամբդ՝ զառաստաղ տաճարիս . գծագրեմ քո արեամբդ՝ զմուտ սեմոց սենեկիս . կերպացի զքո նշանդ՝ ՚ի հետս ելից մաղթողիս . ամբրացի քո աջովդ՝ զհանգստեանս խշտի . մաքրեացեա ՚ի հաղբից՝ զծածկարան անկողնոյս . պահեսցես քո կամբդ՝¹⁰ զտառապեալ անձն ողբոյս . անխարդախ ա

րասցես՝ զքո ջնորհեալ շունչ մարմնոյս . կացուսցես շրջափակ՝ զպար զօրուդ երկնայնայ . կարգեսցես ՚ի դիմի՝ ընդդէմ՝ դիւացն դասու : Տճեր հանգիստ բերկրութե մահահանգոյնս նիրհման ՚ի խորութե գիշերիս, բարեխօսութե հայցուածոց սքլ անծածնիդ՝ և ամենայն ընտրելոց : Լ՛միտիեալ՝¹¹ պարուրեալ զպատուհան տեսուեց՝ զգայարանացս իմաստից՝ անզարհուրելի զետեղմամբ՝ ՚ի ծփական խռովութեց, կենցաղական զբաղմանց . անբճական երազոց,¹² խօլականաց ցնորից . յիշատակաւ քո յուսոյդ՝ անվնասելի պաշտպանեալ : Եւ ըստփեալ վերտին ՚ի ննջմանէ ծանրութե՝ ամենազգաստ արթնութե, հոգենտրոգ զուարթութե՝ ՚ի քեզ արձանացեալ, զայս ձայն մաղթանաց՝ բուրմամբ հաւատոց՝¹³ քեզ ամենօրհնեալ թագաւոր փառաց անձառից, փառաբանողաց երկնագումար խմբից երգակցեալ՝ յերկինս առաքել : Այլ դու փառաւորեալ ես յամենայն արարածոց յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

(1) Յստափեալ զվրանն : ՚ի բանն Է. Է. Է. հայելով ՚ի բազմապատիկ անօրէնութիւնս իմ և յարգար գաստատանն Այլ յուսահատութե բանի զիս սարսափեցի . և ստափի տարակուսանօք իբրև հեծանաւ . հաստ գաւազանաւ հարուածեցայ մինչև ՚ի մահ . այս է՝ ինձ ըստիւ խոստովանեցայ զոչ որդի կորսանան, և ոչ փրկութե՝ ցորչափ կան յիս անօրէնութիւնք : Բայց այժմ զկերպ յուսոյն յանձն իմ ընկալեալ . հայելով ՚ի զօրութիւնն Այլ եշխեցից աղաչել, պաղատել, յարգմութիւն ինձ կոչելով զԷր Երրորդութիւնն, որ կարէ և կամի զիս սրգարու ցուցանել :

(2) Որ և անգրգին : Այնչափ յուսալի է ողորմութիւնն Այլ, և արագահաս օգնականութիւն նորա, մինչև անգին ՚ի գաւանդն զնա սրտիւ . իսկոյն յորդորիք բերանով ևս իբր ընտանեբար կոչել զանուն նորա, թէ՛ և ինքնին ահաւոր է . և այն կարգալն կամ կոչելն կեանս սոյ մեռելոցս, բաւ մարդարեփն, որ կարգոյ զանունն նն՝ կեցցէ : Որ կարգաւ պնտուն փն : Այսպէս գնի ՚ի լաւ օրինակս առտուել համեմատ բնագրին յովկեայ . (Թ. 32 : և հռովմ. Ժ. 13 .) այլ և յարմար նախորթաց բաւ նին, յորում առէ՝ կոչումն ընտանի . ձայնի անուան բարեբարեփն մահացի . լոյս է կենդանութիւն : Իսկ յայլ տապաքրեալս գնի, որ կարգաւ Ե՛ր :

(3) Իսկ ես ոչ փայն : Ես ոչ լոկ բերանով կարգաւ գնա, ոչ ստակաբար ՚ի յուսոյ շարժեալ, օգնութիւն ևեթ հայցեմ ՚ի կարիս իմ, այլ սրտիւ նախ հաւատամ մեծութեան նորա : Ո՛չ եթէ վան զարգեաց նորա : Ո՛չ վան բնական և գերբնական պարգեւաց նորա աղաչեմ, այլ զնոյն ինքն պարգեւատուն համարիմ ինձ ճշմարիտ կենդանութիւն, և շունչ հոգւոյս և մարմնոյս . զի ը գերբնական կենդանութեն՝ որ ՚ի ձեռն սրբապար ջնորհաց, լծ միայն է պատճառ . և ը բնական կենդանութե՝ ստեղծիչ միայն լծ է, և նա ինքն ընդհանուր պահպանիչ, և կատարիչ պահ

արմուծին երկրորդ արտաճառաց : Այսու բանիս ոչ իմանի՛ թէ զարդ
 դեան նոյ շնչէ պարտ ինդրել կամ սիրել, կամ ոչ վասն հաստեցման վար
 ձուց ծառայել նոյ . քան զի է և այս ՚ի գովուծին մասին, և աւանդեալ
 ՚ի նք գրոյ . այլ նշանակէ՛ թէ չէ՛ պարտ ՚ի պարգևան անդ զտեղի առ
 նուր, կամ վասն պարգևացն միայն ինդրել զանձ . զի այս վարձանիկ է, և
 յոյս ՚ի սիրոյ անձին՝ քան նոյ . վասն այն յարէ . զի ոչ այնպս յասոյն հան
 փոյն, որոն սիրոյն կողմնօք բերի՛ս : Իսկ օրինակ անձպարուծին է՛ առաջ
 ակ զանձ սիրել քան զպարգևս նորա, և յայնս սիրել վասն նոյ և յանձ :
 Այլ գերազանց իզձ սիրոյ է՛ զանձ միայն սիրել ՚ի պարգևս իւր, ոչ զի
 մեզ պարգևէ, այլ զի յինքեան է պարգևատու . որով պարգևն և
 պարգևատուան լինին միայն նիւթ սիրոյ, իսկ անձ և բարուծիւն նորա լինի
 բուն առարկայ և շարժիչ սիրոյ : Չոյս իզձ կամի յոյսանել նք վարդա
 պետս յայս բան, և ՚ի յաջորդան :

(4) Ո՛ւ վայելիչք : Ո՛չ հանգերձեալ վայելումանցն ցանկուծի՛ հասա
 չեմ, այլ հանդերձիւն, զնորնս պատաստողին բազմանօքն յերկնանց
 սփի, ՚ի ներքին խորոց սրտես կական բարձեալ ողբամ :

(5) Չհանգաւելին զերես աղաւթ : Այսինքն ինդրեմ, որոնեմ :

(6) Վերգործելոց յանցնօք բեռանց : Այսինքն բեռանցք վերորդեալ
 յանցանացք : Թէպէտեւ ասէ՛ պարտաւոր եմ նախասացեալ մեզքն,
 բայց ՚ի գորուծիւն փրկչին իմոյ վաստակեալ, աներկբայ հաստատմ ոչ
 միայն քառուծիւն գտանել, այլ և զնա ինքն յիւր բնութին անսպիւնել,
 յազրուսի՛ն, որպմուծի՛ւ և գծուծի՛ւ նորա, և յերկնից ծառանգութիւնս,
 հանգերձ ժառանգուծի՛ւ երկնից :

(7) Ազատանեալ : 2 . օրին . ազատան եղեալ :

(8) Չհիւրդ ազանս : Թէպէտ և վաստակուծիւն այսպիսի անձմ յարդ
 մուծիւնն Այ, բայց միշտ լի եմ պատկառանք, և անթ երեսաց ի
 մոյ ոչ թողու ՚ի վեր հայել . այլ միայն զփնջորդ, այսինքն զպարգևս որ
 է միջնորդ աղչելոյ ՚ի պատանձումն չրթանցս արժանապէս փակերոց
 վասն մեզքս, որպէս զի անհամարձակ լեզուս շարժեալց, գարձուցից
 ՚ի յերգ հասալանաց, պաղապանց յեղանակոնցս, այսինքն զանազան ար
 զասանաց . կամ ՚ի փոփոխումն ինդրուածաց : Կամ, զիւրորդ, այսինքն
 զչրփոյ՝ որ է գործի աղչելոյ կամ խօսելոյ պատանձեալ չրթանցս . զի
 զիկն է նշանակ խօսից . և համբ բերանոց՝ ձեռն է գործի խօսելոյ նշա
 նացի, կամ գրով : արձանափակ ուլիս, կամ սփեւ . արժանապէս փա
 կօլ կամ իրուացի փականգ : ՚ի մի օրին, օրփիս, այսինքն ցաւով կմ
 անթթով մեղաց պատանձեալ չրթանցս : Հին լուծ . զիւրորդ աղչան ի
 մեծոց զմեծ, որ աղչէ հոգւոյն և մարմնոյն : Բայց անյարմար է կար
 զի բանին :

(9) Չանբերելի ծանրութիւն : Բարձ յինէն զանաանելի ծանրութիւն մե
 ղաց, կամ արտուծից սրտես : անլրդեփեան, ՚ի բայց տար, հեռացոյ զն
 հացոս իբնութիւն : (օրին . ինչ՝ գրգոնութիւն) զանհարեր սովորութիւնս մե
 ղաց, կամ զանհարեր գրգոնեան, և զանիծս մեղաց : սասրեան, այլ օ
 րին . ասերեան : այսինքն զսուեան կամ եղծեան զխաբողին հանութիւնս,
 զհեշտութիւնս կամ զհրատարբս խաբողին սաստանայի : Բայցարեան, հե
 աւացո, կամ յայտնեան զմտախաբող փոյլիս, կատարեալ գիւլին, որ մԹա
 ցալանեկ զուս մտացս՝ առ ՚ի շտեանեկ զպատարանն : Իսկ, աղչել,
 խափանեան զպարուսչին սաստանայի ընթացմունս ՚ի վերայ իմ, կամ,
 զխաբուրդս և զման նորա ընդդէմ ինձ :

(10) Գծագրեմ քս արեամբ : Ըստ որում խրոյշկաւացն հրամայեցեք
 յեղիարտոս՝ օծանել զեւանս ասոց իւրեանց արեամբ զստեփական գա
 ոփնն, որպէս զի մի՛ մերձեանցցէ սաստակելն ՚ի սուեան նոցա, և սա աւա

անց եւս ինքն հայցեմ, քով Թեմային արեամբ նշանադրեցեա զմեւսս սեւ նեկին . որչև զմեայս, զի մի մերձեկնայցե սաստանայ : Կերգացն, ձեւացն զնշան խաչիդ 'ի շաւիղս երկց և մտից իմոց , զի մի՛ օձն զարանմակալ խայծիցի : Պահպանեան զհանդատեանս իւրի , զանդողինս յոր հանդ չեմ : Մտորեացեա 'ի հաւքից , 'ի վտանգաւոր իրոց՝ որք իրք որդայթի կարան լինել 'ի ծածկարանի անկողնոյն՝ կամ գիգոււածող , կամ 'ի շաւրս թէ մարդկան և գիւաց : Պահեացեա պատապելս անքն սգոս : Եթե անքն սոցի փոխանակ մարմնոց , որպէս և 'ի բանան լծ . 2 . լԺ . 3 . կԺ . 2 . բացատրի , անկրատ պահել զաշխատեալ մարմինն՝ որ է հոգւոյն իրեն բնակարան : Իսկ անքն ստեալ փոխանակ հոգւոյ , ըստ որում յաճախ նշանակէ , բացատրի՝ պահեացեա զստաւարեալ անձն՝ որ է հոգիս , և համարի բացայայտին եղեալ 'ի սեռական հոգով , ըստ անստմալ ոճոյն , զորմէ ընդարձակ քերական . հմբ 845 : Անխաբախ , անվտանգի պատացեա զշունչ կամ զինդամուծիւն մարմնոց՝ զոր գուշորհեցեր :

- (11) Պարուրեան զպարսկան : Պատեան կամ պահպանեան զաշխ , որ է գլխաւոր զգայալան՝ ծանուցող իմաստից մտոց , զոր ամփոփեացեա աներկ կեւզ գաղաթմանք կամ հանդատեամբ ընոյ :
- (12) Խոյտիւնոց յարեց : այլ որին . Իոճապոսն . Խառնիկուսն երեսուկայանոց կամ երևութից՝ որք 'ի խելաւութի լինին :
- (13) Քիւր ամբօրհնեալ . Օրինակք ինչ այսպ աւարանն , գեւ ամբօրհնեալ Բոգասոր խոտոց անձաւոյց յերկնս առտել . անքն : այլքն պակասին : Չայս զորաւոր մակթանք Ընկալաւցրութի , ոմն 'ի հայկազնեաց՝ անունն Յովակի արդիւաւոր յովհաննիսեան , անդեակ սուսայ ըստաւոյ՝ Թարգմանեալ է 'ի նց լեզու , և բննայեալ Ազգերանգրքի կայսեր նոցա իրք սուղերմ հաճոյական :

Ա երարին յաւելլուած նրկին հեծուէ՝ նորին հսկողի , առ նոյն աղբիւս մաղթանայ բանի :

՛ի խորոց սրբոց խօսք՝ ընդ այ :

Ի Ա՛Ն . ԺԳ՛ :

Թ . Ը բարերար հզոր ահաւոր ,¹ հայրդ բարի ողորմութեանդ չնորհի , որոյ անունդ իսկ մեծիդ զգթութիւն և զընտանսութի աւետարանէ , քաղցր դժնէից և անդոհացողաց : Ընդ քեզ և² որդիդ քո՝ իբրև զքեզ , զորաւոր ձեռն իբրև զքոյդ , անժամանակ տէրութի ահեղ , ընդ արարչութեանդ քում բարձրացեալ : Եւ հոգիդ սք ճշմարտութե՝ բղիտեալ առ 'ի քէն անսպառութի ,³ կատարեալ իսկուծի գոյի , հուծիւն մշտնջենաւոր , հաւասար քո անմիւ , փառակից որդւոյ քոյ տէրութի : Երբեակ անձնաւորութի՝ համայն անքնին ,⁴ տրոհեալ 'ի դիմաց՝ ուրոյն զատուցմամբ . իսկ⁵ միաւորեալ համա

զուգուծի, նոյնազոյ բնուծի արիագէտ, անշփոթ
և անանջրպետ՝ միով կամօք և կցորդուծի. ոչ երի-
ցուծի ումեմն՝ ՚ի յումեմն, և ոչ քթթել մի ական առ
նուազուծի միոյն ժամանեալ, քան թէ պատճառ
սիրոյ երկնայնոյ անտուեր լուսոյ՝ որ առ մերն է ծա-
նօթուծի, միով պսակաւ սրբասացուէ անսկզբնա-
բար անծաբանեալ: Վանգի արդարև վերաձայնեալս
այս խոստովանուծիւն⁶ երեքփառատրեանդ դաւա-
նուէ՝ զվէմն հաւատոյ պետրոս երանեաց. իսկ զդա-
տապարտելոյս անձն մեղօք՝⁷ բարեհրաման քո ակ-
նարկուի, ով ինդրօղդ գերելոյս՝ հրաշանորոգ ար-
դարացուսցէ: Վանգի թէպէտ և քո իցեն պարգևք,
և քո ողորմութիք, այլ ոչ ՚ի պարգևսն ես այնքան
հաշակեալ, որքան յողորմութեն. զի երկրորդն՝ ըզ-
քոյդ յաճախէ զփառս, իսկ առաջինն՝ զձգնաւո-
րացն յայանէ զգործս. զի պարգևք՝ վաստակոցն են
փոխատրութիք, իսկ ողորմութիք՝ մեղուցելոյս բա-
րերարութիք:

Զ. Այլ արդ՝⁸ մի զօրասցին մարգկայինս գործք ա-
ռաջի քոյոցդ շնորհաց՝ ան գթութեց, թէ և անդք
իսկ իցեն⁹ քան զօրէնս հասարակաց՝ բնաւորականս
հոսմանց. այլ յաղթօղ եղեալ քոյդ երկայնամուտէ,
նուազ եղիցի առ քումդ մասին ընթացք երկրա-
ծնաց: Վանգի և որ¹⁰ մաքրուին պերճանային օրի-
նականացն վտահութիք, ՚ի լուսաւորել քոյդ ար-
գարութե գուշակ ներկայիս, ամենանուազ անձկու-
թեամբ լքեալ հրէութիւն՝ յետնեալ, և յաւետ ընդ-
տարազրական ողորմելոցն, առաւել նոքա գտան կա-
րօտեալ մարդասիրութե: Այլ քանգի ամենայն ինչ
հնարաւոր է քեզ՝ բարերար, լնւր պաղատանաց գոչ-
ման հեծութեանն՝ որ կարգամս առ քեզ. ողորմեա
կեցո՛, և մարդասիրեա՛: Օ ի քո է երկայնամուտի,
քաղցրութի, փրկութի, քաւութի, և փառք¹¹ յա-
մենեցունց՝ յաւիտեանց ազգաց. ամէն:

(1) Հայր Բարի: Ոչ միայն ան ես մեր՝ այլև հայր բարերար. ողոր-
մութիւն ձորի, ՚ի շնորհաց ողորմութեզ հայր ես մեր՝ և ոչ բնութեամբ.
որոյ և հայրական անուագ զնորմութիւն յուսանէ մեզ, քաղցր գուր-
ժամակց, և մեղեհարկաց: այսինքն աստեղծակց: մի զգին. անկոգս.
ցողաց:

(2) Որտեղ ԿԱ քեզ և ընդ քեզ է միշտ որդեգր, նման քեզ յանձն, զորաւոր ձեռն նորա կամ կարողութիւնն իբրև զքոյդ, անժամանակ և ահաւոր ը թերութեն ևնդ արարւաւէր, ընդ արարչական բնութեանդ բարձրացեալ : Այնպէս որդի է քո, զի ոչ իւրի է ոչ երեւի 'ի բէն պակասի :

(3) Կապարեալ իսկոնիւն : 'Եղինպէս և հողիդ նք յառաջ եկեալ առանց սպառելոյ, ամիւ նման քեզ' կատարեալ բնութիւն, կամ անձն գոյոջ, ոչ անկատար զբնութիւն ինչ' ը մտրութե հոգեմարտոյն :

(4) Տրեւալ 'ի Գրայց, բաժանեալ, զանազանեալ ը դիմաց կամ ը ան ձանց, ուրոյն զապահմամբ, որոշ տարբերութի 'ի ձեռն անձնական յատկութեց, որք 'ի միմեանց իրապէս զանազանին, և զանազանն զանձնան : Վարդապետք յունաց և հայոց, այլև հնագոյնք 'ի լատինացոյ՝ սակայ 'ի կիր անունն զնծային անձանց զբաժանեալ, զտեսեալ, արձեւալ, անջնաւ, ևն . առ 'ի զուցանել միայն զգոյացական և զանշիտթելի զանազանութիւն նոցա ըղէմ' սարէլի և այլոց արանդատւ բաց, որք արատահական զանազանութիւն ինչ և եթ զնէկն 'ի նոսա : Աւել զի այսպիսի բառք կարեն ևս նշանակել զբաժանումն 'ի մատունս, կամ զայլևայլութիւն բնութեան, ը այսմ' անբաժանելի, անանջատ սակնն զնծային անձնան . որպէս և աստ զինի ասէ, անչ' Գրե և անանջըդ զեք : Վասն որոյ ըստ այլևայլ մտաց զայստիկ բառս ուրեք ընծայէին ձեռային անձանց, և ուրեք ոչ : Բառ որում' և շնորհալին 'ի ն . Թղթ . առ մանուէլ կայսր զբէ : 'Եւ ոչ զարձեալ հրեականին հետեողի մաբէլի լիբէացոյ ձայնակցելով, զերիսն 'ի մի հաւաքել անձնատրութեան, այլ բաժանելն անբաժանաբար, և միտորեմք որոյմամբ՝ ըստ ուղտփառ հարցն դաւանութեան || : Յայսպիսի իրա քաջայայտ գորով ողջ մտութիւն և մեծ զգուշութիւն հարցն, յանգագնութիւն է ստղասանել զկիրատութիւն նոցա :

(5) Միւսորեալ համազօգուք : 'Եղին ձեռային անձնիք՝ որք ը յատկութեանցն զանազանին, միաւորեալ են միասնաբար մի և նոյն անհատ բնութեք Գրեալն, այսինքն յատկապէս, իսկապէս, և ոչ անյատկաբար որպէս զբազում մարդիկ, որք մի բնութիւն ասին միայն ըստ տեսակին : Անանջողեք, անորոշելի 'ի միմեանց՝ Գրեալ հաճութեան, և կորդութեք, գործակցութեք 'ի իննան արարածոց : Որով իմանի' թէ անորոշելի են ոչ միայն առ 'ի ներքս բնութեք և այլ բացարձակօրն, այլ և առ արտաքս 'ի աննաութիւն արարածոց : Ուլ երբոն-Գրեալն ուրեք 'ի յոնեք . ոչ մեծութիւն կամ առաւելութիւն միոյն քան զմիւսն . կամ, ոչ իշխաւ նութիւն միոյն 'ի մերայ միւսոյն : և ոչ Գրեալն մի առ նոսազանիք Գրեալն Գրեալն, մինն 'ի նոցանէ նուազեալ կամ պակասեալ 'ի գոյոյ, որով իմանի գոյակցութիւն նոցա : Այսմ, և ոչ սակաւ մի' մինն առ կարտութիւն միւսոյն ժամանեալ յօգնել, որով իմանի համազօրութիւնն : Այսմ, և ոչ փոքու իմն միոյն առ նուազութիւն ժամանեալ, այսինքն նուազ կամ թերի գտեալ քան զմիւսն . որով իմանի մասնաարտութիւնն : Գննել զապաճառ սիրոյ երկնայնոյ : Կրկնակի յարի այս ընդ նախասաց բանիդ . մի իբրև նմանութիւն առեալ յարեգակնէ . այս ինքն որպէս պայծառ լոյս արեգական պատշաճ է ջերմութեան, և երկրին համանգականն են, արեգակն' լոյս և ջերմութիւն, այսպէս յերկրից անձանց մին քան զմիւսն և ոչ փոքու իմն նուազեալ է կամ յետին . Գննել, այսինքն որպէս թէ, կամ իբրև պատշաճ գորով մին հայր . Գրեալ երկնայնոյ, հոգւոյն սէլ, և անապաւեր լուսոյ՝ որդւոյն : Որ առ ձերն է ծանօթանիւն . այս օրինակ բացատրութեան ը մերում ճանաչման ասի . կամ որչափ 'ի մեր կողմանէ ճանաչել կարող եմք : Ուր 2 . օրին . ևս

հին լծ . գնեն . ոչ հեր է ի Ժանօնօֆիան : Երկրորդ՝ խնայել այսպ . Թոճային
անձինք հասարակ են , և չիք 'ի նստս մեծ և փոքր , առաջին և յետին .
չան էէ , այսինքն բայց եթէ 'ի պատճառս երկնային սիրոյն , որով անըս-
տուեր լայն որդին մտաբանուա . և եկն 'ի մեր Ժանօնօնօն , որով փոքր
և յետին սակ քան զհայր : Այս և համարոյ երրորդութիւն Բոլ գասկա
սբէասայութի , երկը սրբերգութեն , որ 'ի սբէոյ սկեսալ 'ի սուսբ աւարտի
բարբաբակաճ երբև զգասկ , անսկզբաբար անժամեալ , որպէս անսկզբն
սբհնարանեալ 'ի հրեշտակոց . կամ , 'ի սկզբանէ , միշտ , ըստ որում ոչ
բայ 'ի գիրա՝ Թէ երբ սկսան այսպէս սրհնել զած :

(6) Երեւիտարեանդ Դասնօնօնի : մի օրին . Դասնօնօնի : և սակ երեք
փաստարեան , զի լուծւոյն զերթս անձինն գաւանեաց պետոս . զհայր
և զորդի՝ յասեին , Դան ևս որդի Կ . և զհորդն սբ յասեին , ինքնասոյ .
այսինքն ոճանդի գիննանի հոգին . զի որպէս սակ 'ի բանն լի . 7 . Ոչ
զարով ընդ նմա հոգւոյն , անհազար ան և սկիւնդան , և առ Թմ հոս
ման նուազեալ : և Այս փոխանակ բային՝ երանեալ , օրինակ մի գնէ ա .
նուանեալ . երբև Թէ զգնն հասարոյ անուանեաց կամ կոնեաց պետոս :

(7) Բարեկրանն քո սնտրօնօնի : իստատվանութիւն երբեակ Կժնութեք
սակ՝ զպետոս զարգայն արժանի երանութեան սարք . իսկ զանձն գա-
տարապանայս մեղքը՝ քո բարերար հաճութեք գնէ արդարացուացէ ,
որ առաւել հրաշալի է քան զպետոսի երանութիւնն . զի այն երբև
վարձը հասարոյ նորս շնորհեաց : Այսն զի Թեպէտ երկրքն են 'ի
քէն են , այսինքն Թէ՛ որդիւս , որ է յաղճանակ կամ հասարցուն
վատասկոց բարեաց , և Թէ ողբօնօնի , որ է յի բարերարութիւն առ
անարժանն , բայց երկրորդս առաւել յաճախէ գինուս քո՝ քան Թէ ա .
առաջին՝ պարզեցն , որ երբև վարձը՝ յայնակ միանգամայն զարժանու
ար զարծս ճգնատարոյն , այսինքն առաքինեաց , ճգնելոյն՝ աշխատելոյն
'ի զարծս բարիս :

(8) Մի՛ պրտայն մարտայն Գործի : Մարթ է խնայել 'ի վերայ բարի
զարծոց , և 'ի վերայ չարեաց : Եթէ սակ՝ միայն ընդ բարեզարծութեց
մարդկան կշտես զարդակալ , երեկ՝ Թէ մարդկայն զարծը զբանան՝
բանագասելով զքեզ 'ի պարզեասրել . արդ՝ մի՛ այսպ զորասցին մարդ-
կայնս գործը . Իէ և սնոր իո՛ իցն , Թէ և գերազանց իցն և 'ի վեր
քան զկարողութիւն մեր հասանուս բնութեանս : իսկ 'ի վերայ չար զար-
ծոց խնայել . և Թէ մեղատարաց ոչ շնորհես զարժանութեալ , երեկ Թէ
մեղքն՝ որ է միայն գործ մարդկան , զբանայ քան զքո պարժանութեալ՝
խախտելով զնա : Այդ՝ մի՛ զորասցին , Թեպէտ և յոյժ մեծամեծը ի
ցն և անցեալ քան զարժանական մեզ՝ որք 'ի քնական սկսարութեան և
յարգականութե՛ զարծին : Այլ յամբ քո երկայնմասութեալ յաղճալ
եղեալ , որակաս երեւեցին առ Գործ հայն , համեմատեալ առ քեզ , Ը-
Խոր Ներշնծնայ , այսինքն գործքն եթէ բարիք , և Թէ չարք :

(9) Քան պրեկն հասարակայ : 2 օրին . Կան պրեկն Բնութի հասարակայ :

(10) Որ մարտայն գերեմանայն : Ոչ միայն 'ի մեղանեւն սակ՝ կարտախե
պարժանութեանք , այլ և յարգարարարծութիւնս . քանզի և որք պար-
ժան պարժեկն օրինականայն լստակութի . այլ . լստակութի , հին օրինաց
արդարութեանքն , կամ այն օրինակայն երկրեզանութեանքն : 2 ,
օրին . օրինակայն : այսինքն ստուերական օրինայն : Մակայն 'ի յայնակ
նոցա քոյք արդարութե , Գործի՛ ներշնծն , որ Ժանուցանեք նոցա զար-
գարութիւն նոր օրինացս , գտանելին գնեանս կարտախե պարժանութե
երբև զհեղքեալ Կժնանան : Ըստ այսմ սակը Թմ Երեւիտ . (Թ . 12 .)
զարտարարուս մեր , զարարթ , զամապարտես , զպահս և զգասարկու-
թիւնս ոչ ընդուձեմ . որպէս և ('ի կք . 6 .) սակ . * իրբև զհանդերձ

ապարհեց իմ արգարութիւն մեր : || Չոր և քին կիբեայ . (մատթ . Ե . 30 .) * Եթէ ոչ առաւելուցու արգարութիւն մեր աւելի քան զգարացն և զխորհուցուց , ոչ մասնկէք յարքայութիւն երկնեց : || (11) Յափնեցունց՝ յափտեանց ազգաց : Բեզ փառք յեմ գարուց ազգաց , կամ յեմ նախնի ազգաց :

Ս Երսրին յառեւրած կրկին հեծուիմ՝ նորին հստողէ , առ նոյն աղբրս մաղնահայ Բանի :
 Վ Խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Ի ԼՆ . ԺԳ .

ա . Պ աղատիմ առ քեզ լուսոյ ճառագայթ , արքայ երկնաւոր , գովեալ անպատում , որդի անճառ մեծիդ այ . խոնարհեցո՛ղ զունկն քո՝ բարձրեալ բարեգութ , կենաց ապաւէն , նորոգ մերձեցեալ կրկին աստանօր ՚ի հառաչումն նուազս ձայնի վիրաւորելոյս :

բ . Ս չ ցուցեալ է երբէք , եթէ աղաչեաց զքեզ ՚ի ձեռն աւազակացն սրայ խողխողեալն , քանզի կարկամեալ էր . ոչ ձայն պաղատանաց զկնի արձակեաց , քանզի ՝ անկոխնչ էր . ոչ մատամբքն տատանելոց զաղէտ վտանգին յայտնեաց տեսողիդ , քանզի խորտակեալ էր . ոչ աչս կողկողագինս արտասուօք ողբոց՝ բարերարիդ յանդիման կացոյց , քանզի վնասապարտ էր . ոչ ՚ի պատգամ բանից միջնորդի՝ զողորմածիդ կամն հաճեցոյց , զի ՝ անայցելու էր . ոչ հայթայթմամբ խորտակեալ մարմնոյն արիւններանգ ներկուածով ձորձօց՝ զգթածիդ զսիրտ ճմլեցոյց , վասն զի անյոյս էր . նա և ՝ ոչ ծնգովքն հաստատուի իբր գարշապարաւ ոտին վարեցաւ , այն զի անյարիր էր . քանզի կիսամեռն ասել կենդանւոյն՝ սակաւ ինչ նուազ է ՚ի մեռելութի : Ս անաւանդ զի ՝ ՚ի քոյոցդ խրատեալ բանից , և բարերարեալ ՝ քոյդ ողորմութի , և փառօք քո լուսազարդեալ , ոչ միայն զի ոչ վերջացաւ ՚ի հակառակն քո ընթացից , այլ ստահակեալ ապստամբութի , յիւր թշնամեացն թիւ յաւելաւ . ընդ նոսին դաշնաւորեցաւ , միաբանեաց ատեւելեացն քոց :

գ . Ի սկ դու՝ բազմապարզ և , բարերար , անոխա-

կալ, ամենակեցոյց, ոչ միայն զի ոչ պահեցեր զա-
րագործին մեղաց յիշատակ, այլ և ոչ բանիւ յան-
դիմանեցեր. ոչ ոտն հարեր անկելոյն, այլ կարեկ-
ցաբար մատուցեալ՝ զԾայրագոյն ցուցեր զինամն :
|| Է քահանայապէս ըստ ահարովնեան ⁶ տկար օրի-
նին՝ զօրաւոր առ մահուն պաշտօն՝ դատապարտին
անիծիւք և բռնալիր քարանցն ձգմամբ՝ ՚ի խորտա-
կումն խոցելոյն արագեալ մատեար . և ⁷ ոչ որպէս
զետականն կարապետային անկատարադործ՝ ՚ի յեր-
կուցն միջի բաժանեալ խարոց, հնոյն լրումն՝ և նո-
րոյս սկիզբն, ունայն ՚ի հոգւոյ յապաշխարանն հան-
դիսացեալ՝ զվիրաւորելոյն տեսեր զվտանգ, զի մի
տատակին օրինակովք տապարան արմատակտրաւ՝
զմահուն պաշտօն ՚ի քեզ նկատեալ, յառաջ քան
զփորձ առակայիցն սատակեսցի . այլ հեթանոսացն
պահպան անուն ասորեստանեայցն, որք ՚ի հրէիցն ըն-
կալեալ զօրէնս՝ ամբողջ պահեցին, զոր նորա մոռա-
ցան, նոցին կցորդեալ մարմնոյդ վերարկուաւ՝ մե-
րակերպարան խառնութիւն, զազատարարն գծագրե-
ցեր զաւետիս առ օտարազգիսն . և անձարդ ներ-
գործութիւն անապականաւ՝ ձեռն կարկառեալ, յա-
րուցեր զմարդն նախնի՝ մեղուցեալ ՚ի մահ իւրովքն
ծննդովք : () տրտմեցելոյն սիրտ բերկրեցուցեր, և
զվհատեալն հաստատեցեր, և ⁸ զթշուառացեալն
միանգամ՝ կրկին զուարթացուցեր : | Է ազանին կե-
նարար օծմամբն և բաժակաւն լուսոյ լցեր . հացիւդ
երկնայնով արարչականդ քոյին մարմնով նոր յեղա-
նակեցեր : || երակացութիւն ⁹ երջանկացն ազանց ըն-
տրելոց՝ յանձանձեցեր, գրգեցեր, և ինամարկե-
ցեր : ¹⁰ Հանդարտընթաց գրաստուն տաճողութիւն
անզգուելի պահեցեր, մինչև յարկն լուսոյ ածեր : |
ձեռն ¹¹ երկաքանչիւրոց միջնորդաց՝ նախնեաց և երկ-
րորդաց՝ տուչութե կտակաց կենդանականացն, մար-
դասիրապէս դարմանատրեցեր : | Է որպէս երբեմն
ընդ մովսեսի՝ թեւ տարածեալ արծուոյն օրինակաւ
ընկալար զնա, և ՚ի հանգիստ հանդարտութե երկրին
բարութեան առաջնորդեցեր . և զբանին կերակուր
Զամբել հրամանատրեցեր վարդապետուեց :
դ . | Է արդ՝ որ ¹² զբնան ծայրագունին բարութե

լուսոյ՝ յամենայնի բովանդակապէս հրաշագործեցեր , զօցտողին զգանձ քեզ սեպհականեալ՝ զքո ստացուածն առ քեզ դարձուցեր , կեցծ և զիս մաքրեալ 'ի մեղաց պարտեաց , որ ձրի սյարգեւես և անպատրաստից . ընդ որոց և ինձ տացեն քաւութիւն և բժշկութի՛ բարեգութ , զօրեղ , անքննին , անեղծ , անհաւոր , օրհնեալ միշտ յաւիտեանից յաւիտեանս . ամէն :

(1) Անօրին էր : Ոչ կարէր կռնել , անբարբառ էր : Մ'ափաօն քո փանելոց : այսինքն տատանեցելովք : Պաղատիմ առ քեզ սատ , թէ և նուազ ձայնիւ վասն վերաւորեալ գոլոյս հոգւով . բայց մի՛ մերժեր ազգչեմ՝ ուր առ անկեայն 'ի ձեռս աւազակացն դու ինքնին մերձեցար գթութեք . որ ոչ ձայնիւ ազաւեաց . ոչ մտտամբք զազեան եցայց . ոչ արտասուօք կողկողեցաւ . ոչ բարեխօս ունէր ևն :

(2) Անայելաւ էր : Անօրինակն . անխնամամու էր . ուստի ոչ կարէր բարեխօսութի միջնորդի ուրուք հաճեցուցանել զխառն քո : ոչ կայտախմբեմք . ոչ գթութիւն թէ կամ ողորական ջուցմամբ բախտախեալ մարմնոցն , և արինաթամթախ զգեաստուն , ևն :

(3) Ո՛ւ ծնգովն հասփարութի : Ո՛չ հասաստութեք կամ զօրութեք ծնգացն՝ իրեն սուրբ վարեցաւ գալ առ քեզ . այնպէ՛ս անյարէր էր , այնուզի , կամ վասն զի անկանգնելի էր , չկարէր 'ի վեր կալ : Բառս անյարէր բաղադրի՛ն բայէն՝ յառնէ՛մ . յարեայ . ուստի ոչ նշանակէ անյարմար , այլ անկանգնելի :

(4) 'ի Բայբեր իրափառութի : Անկեայն 'ի ձեռս աւազակաց ասի իջանել յեղէակ յերկրով . (զուկ . Ժ . 30 .) և եղև՝ գոլով աթոռ օրինաց և անգիտուէ . (եսայ . Ժ . 3 .) վասն այն իջանելն յեղէակ՝ նշանակէ թէ խրատեալ էր նա յօրինացն . յորմէ օտարացեալ , գնայր 'ի ճանապարհ մեղաց , որ երկրովան նշանակի :

(5) Քոյր ողորմութի : 2 օրին . ողորմութի : (6) Տիւր օրինն : Չին օրինացն՝ որ սկսոր էր առ արգարացուցանել , և զօրաւոր առ յահուս պաշտն , 'ի սպանանել զյանցաւորս նորովիք և քարկոծմամբք . (Բ . կոր . Գ . 7 . 9 .) Արագեալ հափեալ . մի օրին . ճարտէր . այսինքն հին օրենն :

(7) Ո՛ւ ոչ զեփտանն : Եւ ոչ իբրև զգեատուցոյն նմանեալ կարգաբան յովհաննէս , (որ և էր իսկ 'ի յեղէն զեւայ ,) որ միջնորդ գորով հին և նոր օրինաց՝ անկատար գործով տայր միայն զվերտութիւն սպաշխարութեան ասանց հազար շնորհաց : Արգ՝ ոչ իբրև զայս զգեատուցի հայեցար 'ի վտանգ վերաւորելոյն . զի մի՛ ստատակշական օրինակաւ արմատահաստ առ պարգին՝ զոր յովհաննէս սպառնայր , (մատ . Գ . 10 .) զսահուս պաշտն , զստատկութիւն հին օրինաց 'ի քեզ անասնելով վերաւորեալն , անյուստութեք մեռչի յառաջ Գործի ատակայնոյն , նախ քան զմերձ կամ զկերտ վերահաս պատուհասոյն : այլ օրին . ևս հին ըծ . ատակայնոյն . որ և 'ի վր յովհաննու տունու զայս , իբրև թէ ասանց փորձելոյ՝ զմեղուցեալն տապաքաւ հասանել ասեր . բայց անյարմար է : Այլ սամարացոյն նմանեցար , որ էր 'ի հեթանոսաց պահան անուն սուրբաբանայց . սանալ ըրա՝ պահասան թարգմանի . և 'ի սեղոյն սամարացի կոչեցաւ բնակէքն՝ որք յատրեատանեաց եկին անգր , և ընկալան զօրէնս հրեից , և

պահեցին մինչև 'ի քմ. (Կ. Թագ. ՅԷ, 24 :) նոյն , այսինքն սամա-
 բաշարոյն հարդրեցա՞ր՝ զլեցնեալ զվեր մարմինս , և զազատարար առևտրան
 ծանուցեր առ օգուրագինն , առ ազգս մարգկան՝ որք 'ի բէն օտար էին :
 կմ՝ զայն առևտրան առէ՛ զոր ետ կնոջն սամարացւոյ . (յովհ . Դ . 23 :)
 Եւ Թժտարր , Թծային քո ներգործութի՞ն տեսալանս , որ զանեղծութի՞ն
 կամ՝ դառաղութի՞նն առայ , ձեռն կարկատեալ յարուցեր զազամ՝ բա-
 վանգակ բնութիւն . որում՝ օրինակ էր անկեայն 'ի ձեռս առաջակաց :
 Տարբերութիւն կայ յօրինակն . զի մի օրին . գնէ . ոչ զեւտական կա-
 րապետային անկատար գործ : Այլ օրին . * Եւ ոչ զեւտական կարա-
 պետան անկատար գործ . . . ունայն 'ի հոգւոյ ապաշխարականն հան-
 գիտացեալ , զկրտաւորելոյն տեսեալ զլուանգ . . . յառաջ քան զգործ
 առակայն : || Միւս օրինակն ևս նախ գրէ առակայն . ապա արարեալ
 առակայն . յետոյ այլով գրաւ , առակայն : || Եւ զայնն՝ յառաջ
 քան զգործ առակայն , մարթ է պարզել , նախ քան թէ առակ հասող
 ստապարին արգետանք կատարեր . և կազմին իմաստքն . Եւ ոչ զեւտ-
 կան կարապետին յովհաննու , կամ ոչ զեւտացի կարապետան անկա-
 տար գործ ցուցեր , զլուանգն ևեթ սպառնալով , և մկրտութիւնն սա-
 լով առանց հոգւոյ , այլ հեթանոսաց տանարացի անուամբ արարեալս
 նեւոյց կցորակեցար մարմնոյ զլեցնմամբ : ուր նոյն , և կրկնուան սա-
 բեպանեայ :

(8) Չիւղատայեան Իանգամ : Չեղկելի բնութիւնս՝ որ միանգամ յա-
 զամ թշուառացաւ , կրկնապատիկ զուարթացուցեր . ըստ այնմ՝ Եւ
 ոչ որպէս յանցանքն , նոյնպէս և շնորհքն : || (Հուովմ . Ե . 15 :)
 կամ , զազամ զոր նախ 'ի գրախտին՝ մերստին յեկեղեցւոյ զուարթա-
 ցուցեր :

(9) Երկնային ազնոյ : Հրեշտակաց , կամ առաքելոց , զորս 'ի գովեստ
 նոցա կուէ * Թծազարգ ազնիք գնդից : ||

(10) Հանդարպնեայ գրառոն : Դարմանօք կամ առաջնորդութեամբ
 քաղցր և թեթե օրինաց , անվաճելի , անվիշտ կամ առանց տառապա-
 նաց պահեցեր : Հին լծ . գրաստ իմանայ զորունական մարմինն , որ չ
 խաչին երարձ յուս իւր զմեղուցեալ բնութիւնս :

(11) Երկտանլիւրոց Բերդար : Դարմանաորեցեր առւելք երկաքան-
 չիւր կենդանի կտակացն՝ առաջնոյն կամ հոյն , և երկրորդին կամ
 նորոյն , որոց օրինակ էին երկու զահեկանքն առեալք 'ի սամարաց-
 ւոյն : Եւ որպէս երբեմն ընդ հովեօի , այսինքն ընդ ձեռամբ մովսէսի
 իբրև արծուի 'ի վերայ թեոց առեալ զիէլ , (ըստ Բ՝ օրին . լԲ . 11 .)
 'ի հանգիստ երկրին բարութեան առաջնորդեցեր . և զկերակուր բանի
 օրինացն ջամբել նեա՝ հրամայեցեր վարդապետիւնեայ , առաջնորդոց :
 ուսուցաց :

(12) Որ զբնան : Դու որ զամ գործս ծարարոյն բարութե թովան
 գալկապէս հրաշայի օրինակաւ կատարեցեր առ կորուսեալ բնութիւնս
 մեր . մինչ իրաւի՛ ասել , զինչ ինչ առնել էր , և ոչ արարի : և ԿԳ .
 ԿԳԷն , զբարութիւն սասանայի զգողացեալ գամնն , որ են հոգիք մարդ-
 կան , յափշտակեալ 'ի նեանն առ բեղ գարձուցեր , կեցո՛ և զիս ևն :

Յի Երսփին յաւելլաւ թէ կրկին կենտէ՛ Կորին Կսեղի , առ Կոյն
աղերս ճաղԲանայ Բանի :
'՛) խորոյ սրբից խօսք՝ ընդ էջ :

Բ Ա՛Ն . ԺԻ :

ա . **Ի**սկ ² դարձեալ աստուածս վերստին առ նոյն
հեծութի սրտիս վտանկի ինձէն մատուցել ,
ոովին նուազաւ 'ի նոյն ոճ բանի՝ զամենապարզեղ
արգահատեցից , տազնապեալ ոգւոյս վտանգիւ իս
պառ . ³ իբր մեռեալ կենդանւոյ անմահիդ մահթեմ
այ , խոստովանեալ ⁴ ընդ փառացդ քո՝ զիմն անար
գութի , և առ չարեօքս իմովք՝ զքոյդ բարութիւն .
որովք յաղթեալ գտայ՝ քան թէ բժշկեալ , և ամա
չեցեալ՝ քան թէ համարձակեալ , ուխտակորոյս աւան
դամուաց :

բ . **Ի**սկ ⁴ կրկին առաւին որ առ իս՝ որ ոչխարին
տրուպն տարացուցիւ , որ յետին ⁵ անզգայութեանն
էր մատնեցեալ՝ մոլորեալ , և 'ի լերինն՝ ուր ոչ է
այցելուի , ⁶ ընդ զազանականացն դիւաց՝ և կռոցն
վայրենութե՛ն թափառեալ , ոչ մերձաւոր գոլ սակաւ
մի հօտին . ոչ բան ունէի , որով և զցաւոցն աղէտ
պատմէի . ոչ ձեռն ձգողական , որ համերցն է ազդու
ղական : Իսկ դու միայն գովեալդ ⁷ յսկզբանցն յա
ւիտեանց և յարդի ծնելոցս , գտեալ ըստ մաղթա
նաց գոչման երգողին՝ զիս զմեղուցեալս յաննշոյլն
մոլորութե , խնամաղօրէն տեսլութե՛ն կամաց՝ հովիւ
կոչեցար . և ոչ միայն հոգացար , այլ և խնդրեցեր .
և ոչ գտեր միայն՝ հրաշագործ , այլ անձառելիդ բա
րերարութե՛ն սիրոյ՝ 'ի կենդանարարդ քո յուս բար
ձեր , և ընդ երկնային զօրուն դասեցեր՝ 'ի հայրենիդ
քո ժառանգութիւն : Եւ արդ՝ դու հզօր կենարար
օրհնեալ այցելու գթածդ յողորմութե՛ն , եթէ ⁸ զնու
սա ընկալար զապարանեալսն աղերսանաց , որ մինն
'ի միջոց մահու սահմանի էր չարչարեցեալ , իսկ միւսն
ըստ անբանիցն անզգայութե՛ն՝ վտարանդի բացամեր
ժութե՛ն յանբնական վայրի վարանեալ , 'ի բառաչ
ձայնի բարբառոյ , որ անկերպաւոր աննշանական ,
անձային բարեխնամութե՛դ տնտեսեցեր զտիեզերա .

հրաշն խնամողութի առ կորուսելոյն մեծ Թշուառութի, յայտնեանց վերատին և արդ գթութեցդ խորք և բարերարութեցդ հոսանք՝ առ անօրինեալս առաւելութի 9 վերագրելոցդ օրինակութի: 10 Ը բազմօրինակ մահու պարտականո, 10 առ որ ՚ի բարութեց խառնից քաղցրութեց յատուկ՝ համս չար. առ անգամս մարմնոյ՝ արժանաւորս հատման. առ համաւ ճարակ ամենաբար անտացեալ հոգիս վիրաւոր. առ հաւասարեալս անդգայութեց անասնոց. առ օտարացեալս յընտանուէ իմաստնոց. առ աննմանս հանդուսակից բանաւորութեց: 11 Եթէ տարացոյց գոյր, ես ասէի. Եթէ նմանակից գոյր իմ, պատմէի. Եթէ հանդուսակից գոյր, ես ճառէի. Եթէ հաւատար գոյր, ես գրէի. Եթէ զուգագործ գոյր, ցուցանէի. Եթէ օրինակ գոյր, ես ազդէի. Եթէ 12 յանցեալմն, հայթայթէի. Եթէ ՚ի ներկայումս աստ, ես յուսայի: 13 Եւ յայց քանդի անցեալ է ըստ օրինակ, և հրաժարեալ 12 Թ նմանութի, զոր միայն քժ է քաւել, բժշկել և 13 կենազարծե՛լ կենդանարար համայն մեռելոց, նորոգութիդ տիեզերաց:

Գ. () Ի եթէ սքն սրտի տեսութի երջանկին դաւթայ՝ անօրէնութի չարեաց բարձրացեալ ասի քան զգլուխ, և ըստ ծանրութեց բեռանց դժուարակրելոց՝ յանցմանք մեղաց. իսկ որ առ իս կրին սխալմունք 14 գերազանցէ քան զհեղեղին ջրակուտակ ախեզերատոյզ ամենասպառ ծովուն յորդութի, և զլիտոց լերանց վերագրէ: 15 Եւ չնչեցէ՛ օդ քո քաղցրութե իբր առ նոյին, և որ գլերինս հալէ զօրութի, ցամաքեցուցանել զչիղջս ջրակոյտս բազմակոհակս՝ և ներկայործան իմոցս պարտեաց և լեռնակարկառ բարձրութե մեղացս ամբարձելոց: 16 Եւ համառօտեալ զբան քո հոօր՝ ամենակար հնարաւորութի հակիրճ հատուցմամբ, արացես ահա ելս քաւուէ, ըստ մարգարէին, առ երկարաձիգս անօրէնութիւն. և ներելով իմն յամառութե ո՛վ երկայնամիտ ողորմած օրհնեալ, թողցես միանգամայն, բարեգործեացես իսկապէս, հատցես բոլորովին զանվճարելի պարտուցս զարժանահատոյց տոկոսեացս տոյժս տարժանակիրս: 17 Եւ չիք իսկ առ քեզ ցասումն սրտի,

և կամ բորբոքումն բարկութե, որպէս ¹⁶ ոչ կրին նենգութիք, և կամ նշմարանք մթութեան. քան զի կեանք են 'ի կամաց քոց և լոյս. և ոչ արարեր զմահ և ոչ խնդաս ընդ կորուստ մարդոյ ըստ դաւութի և սողմոնի:

Դ. Աթէ ¹⁷ մարդկան կարգեցեր զայս կէտ սահմանի մեծի պայմանի 'ի բարեվիճակդ քո կանոնաց' ոչ փոխատրել անդրէն չարի չար, այլ եօթանասնիցս եօթն թողուլ անգուստ 'ի յաւուր զիւրաքանչիւր մեղանաց զպարտս. և այդ բան առ մեզ, որ միշտ 'ի բնուէ ունիմք ¹⁸ բնաւորաբար ուղերձեալ զբիծս չարեաց' անհամար բիւրուց նորոգ յայտնելոց, որք օրէ նաւորին երեկն յանդաստան սահմանի ամենաբոյս փշածին բնութեո, ըստ անսուտ քո վկայութե, որ թէ միտք մարդոյ 'ի խնամն չարի են արձանացեալ 'ի մանկութէ: () 'ի որ զկատարեալ մաքրութիւն ունէր աւետարանիչն կենացդ բանի' յովհաննէս, և զինքն լէ հասարակաց բնուէ լծակցեալ, հաստատեաց զճըշ մարտութի քո՝ առ իմն ստուի յոյժ արդարացեալ. թէ ասեմք ասէ, մեղս ինչ մեք չունել, սուտ առնեմք զնա: Աւարդ ¹⁹ կատարեալ է բան քո ինկեալ, և 'ի գլուխ ելեալ անպակաս 'ի ստուգութե՝ առ իմն մոլորութի և դժնդակ անիրաւութիւն: Աման որոյ խնայեալ յիս օղորմութեամբ, քաղցրութե ճաշականց աղբիւր, միայն օրհնեալդ յամենայն յաւիտենից. ամէն:

(1) Դարձեալ սարսափ: Օրինակք չորք իբրև բայ առնուն դարձեալն, և զբայն հարուցեալ յարեն 'ի յաշորդն, այսինքն գառնալով վերստին առ նոյն հեծութիւն, մատուցեալ սովին նուազաւ 'ի նոյն ոճ բանի, ևն:

(2) Իբր մեռեալ: Ար օրինակ ընթեռնու, իբր մեռեալ կենդանոյն՝ ան մահից մաղթեմ. ըստ որում ասի, կենդանոյն մեռեալ է. (Ծ. տիմ. ե. 6.) և առանց նուի ևս մարթ է իմանալ, նման մեռեալ կենդանոյ՝ բեզ անմահից մաղթեմ:

(3) Խոսքովանեալ: Ար օրին. Խոսքովանել: Խոստովանելով վասն փաւաց քոց զիմ անարդութիւնս. կամ, համեմատութեամբ, հանդէպ փաւաց քոց: և առ չարեօս ինով. համեմատութեամբ չար գործոց ինց՝ զարութիւն քո: որով, այսինքն չարեօս՝ 'ի խորհիլ իմում յաղթեալ գտայ 'ի պարտաւորութիւն, քան թէ բժշկեցայ 'ի նոցանէ: կամ, բաղութեամբ քո յաղթեալ պարտաւորեցայ, քան թէ բժշկեցայ նոքր: 'ի խոստովանելն գիտու քո և զմեծութիւն խոստովանիմ զանարդութիւնս իմ, հանդէպ չարեաց իմ գնեմ զքո բաւ:

բութիւնդ . առաւել մեծանան փառքքո , և բարութիւնդ գերահալա
կի յորժամ զանարգութիւնս յիշատակեմ և զպարիս . որով փոխանակ
համարձակելոյ 'ի բուսմէ բարութենեդ , ամաչեցի յաւէտ , ամբերես
գտայ , գործս ուխտազանց և կորուսիլ քնձ աւանդեալ պարգևացդ :

(4) Կբիի առաքին : Յետ առակի անկելոյն 'ի ձեռս աւաղակաց' երկ
բորդ առակն' որ է մարտեալ ոչխարին : Կբուսի քարացոյցիս , անարդ օ
րինակուան :

(5) Անգագայութիւն եր մաքնեշեալ : Այլ օրին . մաքնեալ 'ի ժրինս ուր . 2 .
օրին . 'ի վերինս :

(6) Ընդ ֆազանախանայն : Ընդ ֆազանաբարոյ գիւտցն 'ի գործ մեղաց ,
և 'ի վայրենի կրօնս կռապաշտուէ գեգերեալ , հետի գոլով 'ի փղբրիկ
հօտեն Ծծապաշտոց : '՛լ բան ունի 'ի խոտովանութեան' առ 'ի պատմել
զազեա մեղացն . '՛լ յեան յգողական , բարի գործոց , որ համբքն է աղբու
լախի . 2 օրին . աղբուլարան . գործի աղբուլոյ կամ խոտելոյ : Համբ էի
ասե 'ի խոտովանութիւն , և ոչ ունի զանէ բնական գործս բարիս , որ
այս 'նշան և յոյս' երբեմն գառնալոյ և խոտովանելոյ . որպէս ասաց
հայրն պիմեն վանս պոռնիկ կնոջն , որ աւաներ գործս ողորմութեան :

(վարջ հարց . եր . 280 :)

(7) Յօղբանոյ յախտեանց : Գողբանոյ գու 'ի սկզբանէ ժամանակաց ,
կամ յառաջին ազգաց և յայտմու ճնելոցս , գտանելով զիս զանկեալս 'ի
խոտարային շանապարհ մեղաց , նման մարտեալ ոչխարին , ըստ բա
րեխմամ անաշուութեանդ հովիւ ինչոյոր , յանն առեր կոչել հովիւ , կա
տարելով զհայցուած առաջ . շիր . մարտեացս ևս որպէս ոչխար կորու
մեալ , խնդրեալ են : Այլ լոկ հոգացար փրկութեան իմում խնամելով
և եթ , այլև անձամբ ինչոյեցեր , որինչեցի , ընթացար յեմ անգիս առ 'ի
գտանել : Եւ ոչ միայն բազում վշտօք Գպեր յաննոյն մարտեալ , ըստ և
գեղեկել . լի . 11 . 12 . 'ի միգի խնդրելով , այլև անձառ գթովք սե
րոյ բարձր յուս քո ընդ խաչին , և դասակից արարեալ երկնուար հօ
տին , ժառանգ հօր քո կարգեցեր . և այնպէս որ նախ մարտեալ ոչխարն
էի , եզէ որդի սիրելի : Ի՛մ էր կորուստն , գու զայն քեզ համարեցար .
ինձ վիշակեաց գիւտն' հայր ստանալով զանահմանն Աճ . իսկ գու իբր
գիւտի հանգիսեալ զուարձացար' եղբայր քեզ ստանալով և ժառանգա
կեց : Ա՛վ անձառելի բարբարութիւն , արդարեւ նորահալ , վայելուչ
քեզ միայն' որ հրազգործ ես :

(8) Չնոս ընկալար , այսինքն զանկեալն 'ի ձեռս աւաղակաց , և որո
խարն մարտեալ . զպատճառեալն աղբրանաց . զպապանձեալսն առ 'ի ա
ղբրակ : որոց մինն 'ի միջ ձեռս . մի օրին . 'ի միջոց . այսինքն 'ի մեջ
սահմանի մահու : այլ . 'ի միջ : իսկ ման ոչխարն' տաղաքանաց հեռաց
մամբ յանբնական վարի . մի օրին . յանբնական , յանբնակ լերին տատա
նեալ : մի օրին . յանբնական . 2 օր . յանբնակ : Այսպէս մարդն օտարա
յեալ 'ի շնորհաց և 'ի գրախակն , յայս աշխարհ անիծից' և 'ի շանապարհ
մեղաց վարանեալ , որ ուղիղ բնութեանն և նախնի վիշակին շնորհաց
ընդգէմ էր : Անդ 'ի մեղսն իբր զոչխար բառաչելով անշուն ձայնի
զաղեանց յույնաներ . զի խիղճ մտացն նաև 'ի հեթանոսաց վայրեր զանկեալ
գութիւն մեղացն , սակայն առանց գիտելոյ ' թէ յուսմէ է այն ձայն ,
և զվարդ լինիցի արդարանալ :

(9) Վերագրելոց օրինակութիւն : Այսպէս ունին մեր օրինակք բերք և հին
լծ . յարձարագոյն եւ . զի կամի ասել , ըստ օրինակի անկելոյն 'ի ձեռս
աւաղակաց , և մարտեալ ոչխարին :

(10) Աս ուր 'ի բարոնեանց : Երեւեցիլ գթութիւն առ իս առ չար համս .
որ 'ի խոտովանեան Ծծապաշտոցն մեամ չաքս , այսինքն զս .

տեսլ, որպէսզ, զորով և անմահն 'ի քաղցր նիւթոց : կամ, առ իմ որ
զուտ չար կամ գառն համ եմ : Մասին գլխութեամբ առ անմահն
հանգումսինց բնասորութեանց, քո բանաւորաց, որ բնութի և կերպարու
նոր նմանակնց եմ բանաւորաց, այլ գործովք անբաննց հաստարժմ :

(11) Թե՛ յանցեալն : Այլ և այլ բարիք զմի մաս յայտ առնէ, յետ
ասելոյն Թե՛ անմահն եմ բնութիւնակնց բանաւոր մարդոց : Եթէ ար-
գարե գորք զք ինձ օրինակ, կի՛մ հաստար, կամ նմանագործ 'ի մեղան
չէն, ոչ լռէի, առանց ամաշխոյ ցուշանէի : Եթէ յանցեալն, յառա-
ջին մարդին, կամ որ յառաջ քան զիս եղին, դասնէի զք ինձ նման
յանցաւոր, հայեայնի : միթո՞րեալ լինէի՞ Թե՛ չեմ'ես միայնակ : Թե՛ 'ի
նէրէյոսն, եթէ յայսմ ժամանակի տեսանէի զք նման ինձ մեղուցեալ
և ապաշխարեալ, ես յոսոյի այնպէս լինել : Բայց քանզի իմ 'ի վեր է
քան զօրինակ, քո միայն է ևն :

(12) Ըսք նմանութի : 3. օրին. ըսք նմանութեան :

(13) կենսագործել : 3. օրին. հրապարծել :

(14) Գերազանցել : 3. օրին. գերազանցել : իմ սխալումն առաւելու քան
զարգութիւն ջրհեղեղին . որ ծովացեալ ծածկեաց զսովանդակ երես
երկրի, և զքո՞ զցամաքայինն ապականեաց : և գլխոց վրանց վերադե-
վերացեալ անցանէ բարձրանայ քան զցլուխս լեռանց . կամ որպէս Թե՛
'ի մերայ գլխոց լեռանց տարեալ ընկեալ՝ իբրև զտապան նոյն : Բայց
սակայն նվաճի՞ որպէս առ նոյնն, շնչեացէ՛ հոգմ' սչ պատմութեան,
այլ գաղցրութեան քո. այս է՛ շնչեացէ՛, աղքեացէ՛ այն զբռնիւմ, որ
զլեբին հարթէ, կործանէ, ըստ ասացելումն առ եղիս մարդարէ .
(Գրթագ. ԺԺ . 11 .) որ և ցամաքեցուցէ զկշտս պարտեաց և մե-
ղաց իմոց :

(15) Հանաօրեալ զբան քո : 'ի գործ գնկով զհամտութեան քան քո՞ որ
հզօրն է իբրև հոգմ' ուժգին, և ամենակար 'ի հնարս քաւութե՛ն, կարճ
վնարումն ընդունելով քաւեցես, ը մարդարէին որով ասելիք, ասա՛
զու նոյն զանօրէնութիւնս քո զի արգարացես . (Եսայ . խԳ . 26 .)
Թե՛ պէտ իմ անօրէնութիւնքս երկայն են՝ ըստ նոյն մարդարէի . (Ե . 18 .)
բայց այսու կարճ բանիւ ցուցեր ելս կամ հնարս քաւութեան . և միան
գամայն համտութեան բանիւք՝ Թե՛ Թողեալ լիցին քեզ մեզք քո, հասցես
զպարտիս իմ ևն :

(16) Ու իբն նէրգութիւն : Գիւրբն է քեզ ո՞վ երկայնամիտ՝ արագ Թո-
ղու զյանցանս իմ. զի ոչ խափանեն զքեզ՝ որպէս 'ի մեզ կիրք բարկու-
թեան . ոչ գոյ 'ի քեզ յիս ունել 'ի սրտի . ոչ նշարմտ, մնացուած
պղտորութեան մնաց. այլ ընդհակառակն՝ կեանք են 'ի կամաց քոց ըստ
ասելոյ գաւթի . (սաղմ . իԺ . 6 .) և ընդ կորուստ մարդոյ ոչ ինչաս
ը ասելոյ սողոմնի . (իմաստ . Թ . 13 .) Յանուն սողոմնի յիշատակն
զգինն իմաստութեան՝ ըստ սովորական յորըրջմանն :

(17) Ենի նարդիւն : Եթէ յաւետարանական կանոնս քո զարս քան ասե՛
մանի կարգեցեր մեզ, մի՛ հատուցանել չար փոխանակ չարի, այլ ներել
իւրաքանչիւր կըօր եօթանասնիցս եօթն, և այսպիսի պատուէր առ
մեզ ասացա՛ւ՝ որք 'ի բնէ արտաւորք եմք, որչափ ևս գու ներեցես ևն :

Այս հետեւումն կայ յանիւն, վասն որոյ յնայնն :
(18) Բնասորբար սուրբիւն : Բնական արտաւորութիւն՝ որ 'ի մեղացն
ազանայ, ունիմք մատուցեալ կամ յառաջերեալ 'ի մեզ զարտաս մեղաց
կամ չար յօժարութեց, որ օրինասորին էրեին, որք ըստ օրինաց մարմնոյ
ծնանին և երկին 'ի փշաքեր բնութեանս : կամ որք ը իւրաքանչիւր հա-
տակի և վեճակի իբրև օրինոք 'ի վեր երկին, որպէս յանգատանի ըստ
զննաքան եղանակաց և օգոց՝ այլ և այլ են բոլոր : Այսպէս այլ արտք

են 'ի մեակութեան, այլ 'ի պատանութեան, այլ յերկատորգութեան, կամ 'ի ծերութեան : Սոյնպէս զանազանութիւն է անտից Թ այլ և այլ վիճակն և գիպուածոց . այլով անասանալք 'ի հարստութեան, և այլով յաղքատութեան, այլով աշխարհականն, և այլով եկեղեցականն, այլով արք, և այլով կանայք, այլով խնայողք, այլով ազգաբ, ըստ այսմ և յայլ : Հին լուծ . զբանն օրինաւորին, մեկնէ իբրև անուն, այսինքն Եւծոզ զորենս, որովք երևին 'ի մեզ անորք բնութեան ըստ ասացելոյն հաւանոց . է . 7 . 8 . բայց իբր ըսյ մեկնել առաւել ընարել է :

(19) Կարգեալ է բան զո : Այսինքն բանն որով ասացեր, միտք մարդոց 'ի խնամս չարին հաստատեալ . և 'ի գլուխ երեսը երևի միշտ փող ձով առանց սխալելոյ իւրք, առ ին հարստի, այսինքն առ 'ի ցոյց իմոց մեղքութեան և խիտտ անիրաւութեանս . կամ, այն բան ըս անվերջ կատարեցաւ յիսում մեղքութեան : Ասան որոյ այսչափ գիւրասահ և չարասեր գտով ազգականեալ բնութեան, առաւել ևս կարոտ է խնայելոյ, և այն :

1] Երբորին յառելուած էրին հեծուութե՛ն 'նորին հսկողի, առ 'նոյն աղբիս ճողխանաց բանի :
 'ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ. Ա՛Ն. Ժ. Օ. :

ա . Աւարդ՝ դու միայն անծ երկնաւոր՝ բարձրեալ, բարեգործ . քո է զօրութի՛ն, քո ներդողուի, քո բժշկութի՛ն, քո առատութի՛ն, քո են պարգևք, քո միայնոյ են՝ ձիրք ձրի, քո քաւութի՛ն, քո պաշտպաւ նութի՛ն, քո հնարք անխմանալիք, քո արուեստք ան գատանիլք, քո չափք անչափելիք . դու սկիզբն և դու կատարած : Վ՛անզի ոչ երբէք ստուերացուցանել զլոյս ողորմութե քո՝ խաւար սրտմտութե . վասն զի ոչ ես գրաւեալ ընդ մասամբք անտից՝ 'ի վերդ քան զբան : ² Պատկեր անպարագիր՝ անդր քան զորքանութի կշռութե . անչափ լայնուի փառաց . անտարր րափակ ընդարձակութի՛ հատու զօրութե . անամ փոփելի առաւելութի բացարձակութե . անտկարաւ նալի՛ բարերարութիւն գթութե՛ն : Վու դարձուցանես՝ ըստ մարգարէին, յայգ՝ զստուերս մահու . որ իջեր կամաւ 'ի տարտարոսն ներքին՝ ³ արգելակիանացն բանտի, յորում և մաղթանացն դուռն էր աղթեալ . և գերեալ անտի զմթերիցն կապուտ՝ վտարանդելոցն հրգեց սուսերբ հրամանի յաղթական բանիդ՝ զկապ սատակման մահուն խղեցեր, և զմեղացն կար

ծիս ցրուեցեր : Դարձ առ իս՝ որ՝ զընդամ զընդա
նաւ վիսիս՝ տղմասիգ գբոյս՝ յերկաթս մեղաց , վի-
րաւորեալ խոցմամբ սլաքաց՝ բանսարկուին նե-
տից :

Ը . ԼՍԼ դու յամենայնի տերդ բարերար , լոյսդ ՚ի
մէջ խաւարի , օրհնութեդ դանձ , օղորմած , գթած ,
մարդասէր , կարօղ , զօրաւոր , անպատում , անքնին ,
անձառ . 6 բաւական՝ լը սքին յակորայ . անհնարիցդ
ամենից՝ դիւրապատրաստ հնարաւորուի . հուր ծա-
խիչ զխուիւս մեղաց . 6 ճաճանչ կիզանօղ ընդ հանրա-
կան թափանցանցուէ խորհրդոյ մեծի . 7 յիշեալ զիս
յողորմութե քո՝ օրհնեալ , և մի յիրաւունս քո . ՚ի
ներողուէ քո , և մի ՚ի հատուցման . յերկայնմտու-
թե , քան ՚ի հաւատութե : Եթէ կըռեսցես զմե-
ղանաց իմոց ծանրութի , ընդ քաղցրութե քո՝ և մի
ընդ արդարութե . զի առ սակ նախնուծն՝ յոյժ է
նուազեալ , իսկ ՚ի ներհակ վերջնոյս՝ յաւէտ ծան-
րակիր :

Գ . ԼՍՐդ՝ մատիւր առ իս՝ բարութի , օրպէս յուն-
կանն բօշկուի՝ հակառակ քո համբարձելոյն . բարձ
՚ի մեղուցելոյս զհողմ մահու խռովութես , զի հան-
գիցէ յիս ամենակալ հոգիդ խաղաղութեան : Եւ
քեզ փառք յամենայնի , յաւիտեանս յաւիտենից .
ամէն :

(1) Ձերտ յի : մի օրին . յերտ յի :
(2) Պատիւր անպարտիւր : Պատկեր՝ որ գծովք ոչ ամբողջս , և արտա-
քայ մնաս Կան դրփանութի կշտութե , ք քան զչափ համեմատութե ձեց
և գծի : Չայս , և զհեանեալն առ որդին սակ , բայց ըստ հասարակ
բանի Թծութե , և ոչ ըս որում անձն ելեալ . ուստի հօր և հոգւոյ ևս
պատշաճին : Անպարտիւր ընդարձակութի , ընդարձակութիւն տղքոյ կմ
ստատիկ զօրութե , որ ոչ փակին ՚ի սահմանի տարերացս . կամ ոչ կա-
պին ՚ի բնական ազգեցութիւն տարերացս : Անստիւր արտաբերութիւն
Բոյսբայութե . առաւելութիւն հեռաւորութեան , որ տեղեալ կմ չա-
փու ոչ ամբողջս :
(3) Արգելախնայ բնութի : Յետ փրկական քո մահուան իջեր կմաս ,
իշխանական կամօքք՝ և ոչ ՚ի բռնութե կամ ըստ պարտեաց ՚ի ներքին
տարտարոնն արդարոցն՝ ոլք ըստ պարտեացն աղամայ արգելեալ կային
՚ի գծոխս . յորում և գուռն մաղթանաց փակեալ էր , ք ոչ զօրեր ազա-
լանք . զի ոչ ողորմուն էր տեղի . ուստի և ոչ անարդարոցն լինէր ազա-
տութի . զի եթէ լիկ մաղթանաց չկայր տեղի , զիարգ անասալաւ մեղաց
և գառտապարտութե լինէր թողութիւն : Եւ Գերեալ անփի , զյափշտա-
կեալ հոգինն՝ զորս վան յանցանացն աղամայ լըրե իւր կապուտ մթե

րեալ ունէր աստանայ քիւրով իշխանութիւնս, յազթող բանիւ իբրև որով
խղիչքը զարգելս մահուն պարտաւորութեան . (ըստ զարար . Թ . 11 .)
* Արձակեցեր զկապեալս քո յանջրդի գրոյ ॥ : Եւ զեղան իարծիս
ջրուցեր . քո փորձանցեր յարգարացն դասանասաւ և զարհաւիրս՝ որ ՚ի
մեղաց : Ասմ, արձակելով զկապեալսն ՚ի աստանայէ, բարձեր զկարծիս
հրէից՝ որք համարենք զքեզ չարաբործ և մահապարտ, այլև զկարծիս
գիւսանց՝ որք կարծէին զքեզ իբրև զչլ մարգրիկ մեռեալ ՚ի պատիւ
մեղաց :

(4) Չընդձի գնդանա : Տառապիմ, չարաբործ ՚ի զնդանի վէտ : Գրեալ
մի 4 գրոյ, Թանձը տղանով լցեալ գրոյս, որով իմանին զարդու թիւնք մե-
ղաց : Կանն երեմիայ ընկեցելոյ ՚ի գուր տղոյ, զոր չարախօսք նորա իբրև
նեմիք խոցողներն :

(5) Բառախն ըսք մէջ յախֆայ : Արտօզ յիմի՛ ըստ որում ասացաւ առ
յակոբ նահապետ . (Ծննդոց . Լե . 11 :) մի օրին . յոխֆայ :

(6) Ճաննել իրանօղ : Այլրեցօղ իբրև զճողապալթա արեգական, ընդ
հանրախն թախանցանցունէ . քո ճանանչ առհասարակ յիմ ինչ Թափան-
ցօղ : խորհրդոյ մեծի . որ ունի զմեծ խորհուրդ, կամ զազանածածուկ .
զի լոյս Թանային մնացն անցանէ մինչև ցորտու մն շնչոյ և ուղղոյ, և
քննիչ է մտաց և խորհրդոց արտից . (եբրայ . ք . 12 .) և այսու Թա-
փանցու թիւ զունանս կիզանէ մարբելով, զայլս՝ սպառելով, ունանց բազմ
կարծեցեալ խորհուրդքն և իզէ՛ ցուցանին ինն չար . յայլս տղ-
մունք զարանանիք ներգործին, ևն : Թաւի ակնարկել զքան իմաստ . է .
24 . 25 . * Ընդմասնէ ընդ Թմ վասն յտաակութեան . քանզի ճանանչ
է այ զօրութեանն ևն ॥ :

(7) Յիւնս գիտ յարբուսի . սղարմութի քով, և մի իրտաւնք արգա-
րութեան . երկայնմտութիւն, քան ՚ի հասարակութի . շիրջ կիմ անաչառ-
քննութի : Չմեզս իմ կռեւս ընդ քաղցրութեան քո, և մի ընդ արգա-
րութեք . զի առ սոյ նախնուս . 2 օրին . առ չափ ողորմութեք
մեղք իմ թեթեւանս . իս ՚ի ներհալ վերնոյս, հանգեալ արգարութեք
ճանրանան :

Ս Երաբին յաւելուած իրկին հեծուիւն՝ նորին հսկողի, առ նոյն
աղբրս հողիւնայ բանի :
՚՛ Ս խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Լ Ե Ն Ժ Կ :

Թ . Մ րդ՝ աղայեմ զինամակալից վտանգաւորաց
տաժանելեաց կրից Թաղծութեց հոգւոց
վշտացելոց : Ս ՚ի յաւելուր հեծութեանցաւ . մի խո-
ցեր զվիրաւորեալս . մի դատապարտեր զպատժեալս .
մի տանջեր զչարչարեալս . մի գաններ զհարուածելո .
մի գլորեր զանկեալս . մի կործաներ զգայ թաղդեալս .
մի մերժեր զհեռացեալս . մի տարագրեր զհալա-
ծեալս . մի ամաչեցուցաներ զպատկառեալս . մի կը շ-
տամբեր զհար թաղեալս . մի խորտակեր զբնկեալս :

մի խռովեցուցաներ զամբոխեալս . մի ալէկոծեր՝ զբազանեալս . մի սասանեցուցաներ զդղրդեալս . մի շփոթեր զմրդկեալս .⁴ մի կեղեքեր զգիշատեալս . մի ջաղջախեր զբեկեալս .⁵ մի գօշեր զմորմաքեալս . մի կուրացուցաներ զխաւարեալս . մի զարհուրեցուցաներ զապշեալս . մի խորովեր զխարշատեալս . մի մահացուցաներ զհիւանդս . մի բեռանց ծանրուէ մատներ զտկարս : Մի անուր յաւելուր կարկամեալ թիւկանցս . մի կրկնակի ողբումն՝ դառն հեծութես . մի ուժգնապէս վարեսցիս առ հոգս . մի սաստկապէս՝ առ մոխիրս . մի անաչառապէս՝ առ ստեղծուածս . մի ահարկութեամբ առ փոշիս : Մի ընդհարկանիւր խստուութի մեծդ՝ ընդ փոքուս . լոյսդ՝ ընդ ստորնականիս . բնութեամբ բարիդ՝ ընդ ՚ի բնէ չարիս . ողկոյզդ օրհնութի՝ ընդ պտղոյս անիծից . քաղցրուիդ իսկապէս՝ ընդ համայն դառնուէս . փառաւորեալդ անփոփոխ՝ ընդ ամենևին անարգիս . կենացդ նշխար՝ ընդ կաւոյս զանգուածոյ . տէրդ տերանց՝ ընդ տղմիս երկրայնոյ . աննուազ լիութիդ՝ ընդ չքաւոր ստրկիս . անկապուտ ճոխութիդ՝ ընդ անպատասպար տառապելոյս . անկարօտ բարութիդ՝ ընդ ամենաթշուառ աղքատիս : Վրանպի ո՞վ որ հասեալ յառաւօտ , և ՚ի ծագման լուսոյն խիթայ մթանալ . և կամ ընթերակաց կենաց , մահանալ . կամ ազատուէ , և պարտաւորիլ . կամ շնորհաց , և դատապարտիլ . կամ փրկութի , և մատնիլ . կամ նորոգման , և եղծանիլ . կամ օրհնութի , և տարագրիլ . կամ բժշկութի , և վիրաւորիլ . կամ լիութի , և նուազիլ . կամ յաճախուէ հացի , և քաղցնուլ . կամ գետոց հոսանաց , և պասքիլ . կմ մայրենի գթոց , և նենգիլ . կամ

խնամոց անծեան աջոյդ , և զգուիլ :

Ը . Եւ արդ՝ ընդ ախտացելոյն սաստկապէս մարմնոյն բորոտութի հոգւոյս վտանգաւ և ես պաղատիմ , տէր՝ եթէ կամիս , կարօղ ես զիս սրբէ : Մնդ՝ աչաքաւացն նեղելոց մշտագիշերն խարխափանօք՝ մեծակական ձայնիւ հառաչեմ . ոչ որդի անուանեմ դաւթի , այլ ծնունդ էիդ նյ դաւանեմ .⁹ ոչ միայն ուրբի կոչեմ , որ վարդապետացն է պատիւ՝ կարծողական զիսն գիտելոյ , այլ տէր երկնի և երկրի հաւա-

տամ : Ո՛րք ձեռինդ միայն ձգմամբ հպաւորուածեան, ով բարեգութ անձ մերձաւոր, այլ 'ի բացեայ գօլով միջոցաւ մեծաւ՝ ակնունհիմ գօրել քո բանիգ առ իմ բժշկութի : Ո՛րք թէ ինչ խտրոց կասկածանաց միջոցի բանի, որ երկմտութեն կարծի նշանակ՝ 'ի մեջ արկանեմ ¹⁰ կամեւոյն և ողորմութե, այլ կամիս որպէս բարեգութ, և կարես որպէս զարարիչ . առան բանիւդ, և բժշկեցայց : Բնդ հարիւրապետին հաւատոց ¹¹ և ես լծակցեմ . ոչ մինչ անձուկ միայն բացակայութի՞ հեռի լինելով խորան 'ի խորանէ, հաւատամ ազդել քոյ կարողութեդ առ յարուի և բժըշկուի, այլ 'ի վերինն երկնի բազմելով, և 'ի ստորինս երկրի բովանդակ առ հրաշիցն սքանչելութի՞ ոչ ունիմ հատուցանել :

Գ . Շնորհեալ ինձ, որպէս դատակնիք բանին քո վճռեաց առ պոռնկին ընդունելութի՞ ¹² հնգից հարիւրոց դեռարաց պարտուց շնորհաբաշխութի՞ անձ բարութեց և տէր երանութեց . որ յաճախն ընձեռել՝ բազումն փառաւորիս, և 'ի շատն մատուցանել՝ նովին չափ սիրիս . և յառաւելն ողորմել՝ կրկին բարգաւաճիս . և յայսքան բարիս՝ իրաւամբք գովիս . և ¹³ անի տէր գօլով՝ հաւատարորդ ճանաչիս . և որ զգլտին ունիս՝ ընդ մերումն կշռիս . և անձառելեաւդ ձրիւ՝ մերայնով քս վճարիս . և ընդ երկրաւորիո՞ զան վախճանն պարտ վարկանիս . և մեծագրեալ քո ըզմերն՝ վեհս գոհաբանիս . և 'ի սակաւուն տուչութի՞ դոյզն փառաւորիլ ոչ ամբարտաւանիս : Լ՛րա և ինձ զնոյն գթութի՞ ունողիս զգործս անհամար պարտուց . զի և 'ի ճառս երախտեաց քումդ պարգևաց՝ ¹⁴ նորին իսկ սակով սիրելն կարգեսցի . և քեզ փառք յամենայնի . ամէն :

(1) ՄԻ՛ յաւելաւ : ՄԻ՛ լքանելով զիս 'ի քո յուսոյդ և 'ի միփթարութեդ, 'ի վերայ հեծութեն առաւելից ցաւ հոգւոյս : Յայտ հային բովանդակ յաշորդ բանքն պէտպէս նմանութի՞ք . յոյս սակն առ Ա՛ծ, մի խոցեր, մի գլորեր, մի՛ կուրացուցաներ են, իմանե՛ մի՛ թոյլ տար խոցել, գլորել, կուրանալ :

(2) Զհարեացեալս : Զխորտուցեալս, կն՞ զակնկորեալս 'ի խզէ մտացս՝ մի՛ կշտամբեր :

(3) Զխոսեաց : Զհարեալս 'ի ըջոյ, զհողմակոծեալս մի՛ տար ալէկոծիլ :

(4) Մի նեւեբե դիւպիւտայ : Մի աղճատեր կամ ծուտտեր զլատատաւ աւար :

(5) Մի Գօշեր դիւրհօւեալ : Մի խածաներ զկակծեալս :

(6) Ընդ 'ի Բեկ արիս : Ընդ իս՝ որ բնուք չար եմ վասն լինելոյս յոչընչէ, որ լը կիբեան չար է, 'կամ վասն սկզբնական մեղացն, որ 'ի ծննդենե չ բնութեն սասցեալ լինի : Այնպէր 'նչար . սկիզբնդ կենաց՝ մի հարկաներ չ անկենդան կաւոյս :

(7) 'ի Ժափան տառն խիթայ, կասկածի՛ երկնչի մեանալ, խաւարիլ : և 'իմ ընեւրիայ ինաց, մերձ գոյով կենացն՝ երկնչի ճահանալ :

(8) Աւարտայն նեղելոյ : 2 օրին . աւարտայն նեղելոյն :

(9) Ուրիայն ուրբի : Իբրև զկորսն ոչ լոկ ռաբբի կոչեմ զքեզ, որ է ազորական պատիւ վարդապետական, իբրժողան դիսն գիտելոյ . քո որ չ կարծեօք թողու գիտել զիսն կի՞ գրուս անձն, [Թէ ս է որպիսի որ է . զի կոյրն և հրեայք վարդապետ միայն կոչելով զքեզ, ոչ ցուցանեմք դատութիւն չո և զանութիւն . վասն որոյ ես քեր երբի և երբի հասա քամ : Ոմանք զվերորդեալ բանք այսպէս իմացան . վարդապետական աւնուն առեալ լինի յուսուցանելոյ . և ցուցանէ զգիտութիւն իսկութե օրինաց . և վարդապետք հրեից ռաբբի անուն շունելով, կարծեցուցաւ նեկն գիտել զիսն օրինաց, և ոչ գիտեին : Բայց այս գիտաւորութիւն ոչ յարմարի բովանդակ բանին :

(10) Այսելոյն և ողորմութեան : Ո՛չ եթէ իբրև զորոտն (մտա . շ . 2 .) որորմն ինչ կասկածական բանի 'ի մէջ ձքեմ կամելոյր և որորմութեանդ, սակելով, եթէ կամիս՝ կարող ես զիս սրբել . որ զերկամութիւն ինչ ցուցանէ կամելոյն, այլ ես հաւատամ անկասկած՝ [Թէ իբրև որորմամ՝ կամիս, և իբրև արարիչ՝ կարող ես : Այս են միտք բանիս . սակայն հայելով յամբողջ պարբերութիւնն, վերսպակ երեկի՛ թառն խմելոյն, վորսանակ գրեցոյ 'իբրեւ . ապա [Թէ ոչ սատանօք կամելն և որորմութիւն կամ որորմնն՝ զնոյն նշանակութիւն բերն . ըստ սրում և 'ի բացարարելն ասէ, իմիս որդես Բարեգոն . ուստի ոչ յարմարի խարոց արկանել 'ի մէջ կամելոյն և որորմութեանն . այլ և 'ի բաւնի բորոտին էիկ մասնիկն խարոց զնի՛ 'ի մէջ կամելոյն և կարելոյն . զոր և սք վարդապետա մեկնելով, զատարար յիշէ զկամելն և զկարելն :

(11) Եւ ես լծակնէ : 2 օրին . լծակնէ : քո կցորդիմ հաղորդիմ ընդ հաւատոց հարիւրապետին : ոչ [Թէ սակաւ հեռաւորութիւնս 'ի խորանէ, առն 'ի տանէ՝ հաւատամ զօրել կարողութեանդ 'ի յարուցանել կամ 'ի բժշկել միայն, այլ 'ի վերին երկինս բազմելով չո, և 'ի ստորին երկրիս Բովանդակ, ամբողջ գոյով, կի՞ բովանդակապէս ոչ կարեմ առ զարմանագործութի անբաւ հրաշից քոց կապուցանել, այսինքն բանիս զճարել կամ պատուել : Հին լուծ . զբաղգատութիւնն այսպէս իմանայ . 'ի բժշկութեան հարիւրապետին սակաւ միջոցաւ հեռի կիր, իսկ ես և ոչ սակաւ միջոց հաւատամ, այլ անընդմիջիկ մերձ : Եւ զհեռի ձգի 'ի գիտաւորութեան սոյ վարդապետիս, որ յայտնապէս ասէ՝ [Թէ նաեւ 'ի բարձրութեան երկնից հաւատամ զօրել կարողութեանդ, և ոչ [Թէ լոկ սակաւ բացակցութի :

(12) Հնգից կախարաց դեմագոյ : Որ (զուկ . է . 41 .) զնի գահեկան . իսկ սք վարդապետա զենար ասէ, զի երկու բառքս վորսան միմեանց զնին . որպէս (մարտ . Ժ ք . 5 .) ուր դահելոն ասի, նոյնն (յովհան . Ժ ք . 5 .) զենար զնի :

(13) Ամենայնի քեր 'գուով : 2 օրին . որպէս և հին լուծ . ամենայն գուով . այսինքն գու ձոմ ինչ գոյով, հասարարդ ճանաչիս . իբրև հաւատար մեզ 'ի գաշն մասնես, խոտմտեօք պարտ առնես զքեզ՝ ըստ վատակոց վար :

ձք չափել: Չձմ ինչ ունեցով, ընդ ձերուս կշարս. զքեզ սաս 'ի փոխարէն գործոց մերոց: կամ, ամենայնիւ հարուստ ճոխ գտով, սակաւին այնու փոքուսնն զոր մէջ ունիմք, զիջանիս իրբն կարտս, կամ դառաւել ինչ ստացեալ համարելով: Եւ փոխանակ անձառելի ձգիցզ՝ Թբայնովս լծարիս. զմեր գործս վճար առնուս և շատանաս: Եւ զայն մեծ համարելով, մէկս գոհաբանիս. մեծապէս փառաւորիս: կամ, բազում գոհութիւնս ընդունելոյ արժանի ես. այնու զի զմեր շնչին գործս համարիս իրբն մեծամեծ վատասկս: Եւ յորժամ 'ի փոքր գործոց մերոց քեզ սակաւ փառք լինին, ոչ ամբարգասանիս. ոչ գծուարիս՝ անվայելուչ համարելով քում մեծութեանդ զփոքր տուրս մեր: Գոտաորիւ. այլ օրին. Գոտաորիւ:

(14) Երբն իս ստիւ: Երբն չափով. Ե թիւ երասխեսաց քոյ՝ նոյնն չափով կարգեսցի սիրելն քո զիս, և իմ զքեզ: Կ՞, բոս պայմանի սիրոյ պտանկին կարգեսցի և իմ սիրելն. որում ստացել՝ Թողուլ զբազում մեզան վն յոյժ սիրելոյն: Կ՞, նոյն իսկ սիրելն զքեզ՝ լինելի մեծ երասխոք քո. զի յորժամ վասն բազում Թողութեանդ ստաւել սիրելցից զքեզ՝ իրբն զապաշխարող պտանկին, նոյն իսկ մեծ երասխոք են քո:

Ա իրարին յառելուած կրկին հեծուե՛ն՝ նորին հսկողի, առ նոյն աղերս ճաղնանաց բանի: Դ խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ:

Բ Լ Ե Ն Ժ Բ:

ա. Երգ՝ ես ծնունդս մեղաց, որդիս մահացու երկանց, արդարեւ անսահման՝ բիւրուց քանքարաց տուժից գոլ հատուցանող՝ ի միում աւուր: Եւ յ՛հ ոչ թէ առ փոքրկուր մարդկային մտաց հայցեմ ներուժի, այլ առ աննուազ լիութի փրկչիդ յոի քոի պաղատիմ մարդասիրուի. որ չէի երբեմն, և ստեղծեր. չմաղթեցի, և գու արարեր. չեւ ես եկեալ՝ ի լոյս, և տեսեր. ոչ յայտնեցեալ իմ, և գթացար. ոչ կարդացեալ, և խնամարկեցեր. ոչ համբարձեալ ձեռն, և նայեցար. ոչ պաղատեալ, և ողորմեցար. ոչ կերպացեալ ձայնիս, և լուար. ոչ հեծեծեալ, և ունկնդրեցեր.՝ գիտելով զարդեան դիպուածոյս, և չանտեսեցեր. նախահայեացդ աջք նկատեալ զպատժապարտիս չարագործութի, և յօրինեցեր: Եւ արդ՝ զքո արարեալս, և զքեւ փրկեալս, և զայսքանեաց խնամոց յանձանձեալս՝ մի իսպառ կորուսցէ մեղացն հարուած՝ գիւտք բանսարկուին. մի յաղթեցէ յամառուէս իմոյ մառախտուղ՝ ներողութե քո լուսոյ. մի սրտիս կարծրութի՝ եր-

կայնամիտ բարութեդ . մի մահացու մտեղիս՝ ամենահատարդ լուծե . մի տկարուիս նիւթոյ՝ անպարտելիդ բարձրութե :

Ը . Մահ կարկառեմ զկարկամեալ բազուկս հոգւոյս յանուն քո՝ հիգօր, արասցես ողջ իբրև զառաջինն՝⁴ մինչ ՚ի դրախտին փափկուէ զպտուղն կենաց կթէի : Եւ յաշկանդեալ գօսացեալ ՚ի կոր կործանմամբ ընդ կնոջն տագնապելոյ՝ կայ անուղղելի հոգւոյս թշուառութի, ընդ երկիր պշուցեալ՝ մեղացն կքմամբ՝ սա տանայական բուռն կապանօք, զի մի զերկնայնոյդ ընկալցի զողջոյն . խոնարհեաց առ իս՝ միայն ողորմած, զի բարձրացուցես զփայտս խոնարհ բանաւոր անկեալ, և զչորացեալս ծաղկեցուցես՝⁶ ՚ի բարի կրօնս վայելութե, ըստ անձաբանութե՝ որ մարգարէին : Եւ ըրպէս զի ծնէ կոյրն անլուսաւոր՝ չունիմ տեսարան, որով զստեղծչիդ նկատել զկերպ մաղթեցից՝ հզօր բարեգութ, միայն գու պաշտպան ակնարկեալ խնամովք անձառ քո սիրոյ՝ ՚ի շնչական խօսուն քո անութս, յանէից՝⁷ գոյաւորութիւն լուսոյ հաստեացես : Եւ ինչ երկոտասանամեայ չարեօք չարչարեալ վշտագին կնոջն տանջեցելոյ՝ գետովք մեղանաց արեան հեղեղիմ . հայեաց ՚ի բարձանց անմատոյց լուսովդ պարածածկեալ,⁸ ուր ոչ է քղանցք ձեռաստեղծական վերարկուի ձորձոյ, այլ տարաժուռն հրաշից ամենայն ուրեք զօրացեալ : Եւ օծութեամբ իւղով պատժապարտս ընդ մեղաւորին մատուցեալ առ կենդանաձիր ոտից գարշապարդ՝ զկաթիլս աչացս վարսիւք հերացս ընծայեցուցանեմ, այլ զամբիծ հաւատս՝ ամբարձմամբ բազկացս՝ ստոյգ դաւանմամբ հոգւոյ ողջունիւ՝ շրթանց կափուցմամբ զերկիր համբուրեմ . խառնեալ հեծութիւն՝⁹ աղբերցս արտասուաց, բժշկութի հոգւոյս աղերսեմ : Եւ ատենեալ մեղանօք՝¹⁰ հոգւոյս գոյութիւն լուծեալ մեղկութեամբ, և յերկուց կայից միայնակողմամբ անհաստատ հետովք, զընթացից գործին՝ նահանջմամբ չարին՝ զհետեականն բարձողութի շինուածոյ մարմնոյս՝ առ ելս ծառոյն կենսառիթ պտղոյն խափանեցելոյ, պատսպարեցես անդրէն վերստին միայն հնարաւորդ առ ՚ի փրկութի : Եւ փառաբանարան՝¹¹

Հաստուածոյ կերպիս 'ի քէն եղելոյ՝ ամրափակ խրցմամբ համրացոյց արգել հողմն բանսարկուին . հոգիք թո ազդեալ մեծդ ողորմութիւն, ըստ յաւետարանին բժշկեցելոյ, հրաշափառապէս բարեգործեսցեն բանդ կենդանի՝ ինձ խօսողութիւն անսայթաքելի : Մնկեալ կամ չարեօք 'ի մահի՞նս ախտից ընկողնոց մեզաց՝ դի կենդանի և խօսուն մեռեալ, կարեկցեալ իմուսմս թշուառութեան՝¹² ողբականօք քքուանաց ձայնից, սվ բարերար որդի նայ, օրհնաբանեալ աչացդ ցօղով վերականգնեսցեն 'ի կենդանութիւն, իբր զսիրելին 'ի յանշնչական մեռելութիւն :¹³ Ստոյգ դառնացօղս 'ի գբի մեղաց կամ տարակուսեալ, ձեռն մատուցեալ՝ արև՝ անստուեր որդի բարձրելոյ, հանցես զիս 'ի լոյս քուանդ նշուլից : Մնդ աղիողորմ թշուառութե կականման ձայնի՝ այրւոյն 'ի նային՝ մօր միամօրին,¹⁴ տատանմամբ մատանցն, կոծմամբ կրծիցն, հոսմամբ արտասուացն, տուայտանօք տխրութե դիւմացն՝ և ես պաղատիմ վերջին հեծուքս, տուր յուսահատելոյս զքաջալերութի մխիթարութե գթած թո բանիդ, ասելով և ինձ գովեալդ բարի օտեղծիչ աշխարհի, թէ մի լար գերի՝ բազմաց ողբալի . որով ընդ պատանւոյն կենդանացելոյ՝ 'ի վշտացելոյ ծնողին սփոփանս՝ զամենապարտ ոգիս ընկալայց 'ի քէն ընդ նմին կրկին նորոգեալ : Մնդ¹⁵ այսակիր անզգայելոցն՝ դիւալլուկ և քարակոշկո՞՞հ հեղձամիճուկ եղկելի անձանցն, քստմնելի գիսախուիւ հերացն, վայրեներես բանդագուշելոցն՝ 'ի քէն ողորմեալ փրկիչ բոլորից, իբրև զնոսին առ քեզ դիմեցից . հերքեալ մերժեսցեն զգունդս չարացն ապականողաց՝ 'ի թո խորանէս, զի ժամանեալ հոգիք թո բարի՝ այսրէն հանգիցէ . լցեալ զմարմինս մաքրութիւն շնչոյս՝ զգեցմամբ անդամոցս, զգաստ արացես զխելազարեալս ամենաթշուառ : Մնդ գերեցեալ դժոխաբանակաց¹⁶ վտարանդելոցն հոգւոց՝ արգելեալ կամ 'ի վտանգի . զձառագայթ ողորմուե փառաց թոց ծագեալ՝ լոյսդ իմ անձկութե, 'ի կապանաց օցտողին զերծեալ զիս ապրեցուսցեն :¹⁷ Վաղտնորոգայթ աներևութեբակ վերիպակ արահետ գարշուութի մեղացս ջրգողեցեալ ոգւոյս կերպարան, կայ 'ի տագնապի . զձածկեցեալն

'ի տեսողութեց՝ զչարագործին ¹⁸ նիւթիցն այտուց-
մունս, քո ինքնաւորդ զօրեղութիւն որդի ւոյ, գթա-
ծարար առողջացուցես: (1) բազմազան տարազա
ցեղիցն զանազանից ախտաւորութեց ¹⁹ մահացուցա-
նողաց՝ իւրականօք կորստեան բերիւք՝ դժնդակար-
մատն շառաւեղօք հաստատեցելովք 'ի յանդաստա-
նի անօրէն մարմնոյս, տարակորզեցես 'ի ձեռն ձե-
ռինդ ամենակալի. որարօրագրեալ միշտ՝ և մշակես
զսահմանս հոգւոց առ բանիդ կենաց արդիւնաւ
տրութիւն:

Գ. Ա. Ը քանզի անցաւ ըստ նմանութի օրինակուեց
յանցուածոցս վէր, ²⁰ ըստ ճարակօղն քաղցկեղի,
առ բնաւ անդամս մասնաւորեալ զախտին տարա-
ծումն, չիք սպեղանի իբր իսրայէլի առ անչափութի
խարանացն մատուցանել. 'ի խարսխաց բարձիցս
մինչև ցափն կառուցման լրուե անդամոցս չի՛ առող-
ջութի, այլ ամենեւին անբժշկուի: Իսկ դու՝ մորթ-
մած բարերար օրհնեալ, և երկայնամիտ թագաւոր
անմահ, լուր պաղատանացս արգահատութե սրտիս
վտանգի, որ կարգամս առ քեզ տէր 'ի նեղութե:

- (1) Բիւրոց Գանձարց: 3 օրին. Բիւրոց Գանձարց: Բիւր քանքարաց
կորստեան սպարապան եմ 'ի հասուցանել 'ի միւր՝ աւուր: Բիւր
ափ՝ զանթիւ բարեութեն յայնեւրով. որ փանս մասնման առէ:
- (2) Ո՛ւ է եւ առ փորձութիւն: Ո՛ւ ըստ փորձութեան մարդկայնն մնաց
հայցեմ՝ Թողութիւն, այլ ըստ անպառա լիութեան փրկչիդ պաշտիմ,
հայցեմ զանդաւարութի: մի օրին, առ փորձութեան. զի եթէ մարդ
կայն չափով խորհի, ոչ համարձակել բնաւ հայցել ներումն:
- (3) Գիտելով արդեան դիպածոյս: այսինքն զայժմեա գիտուածոցս:
Հորով անուանդ՝ կամ իբր պատմական գնի, և կամ է սեռական յառ-
կացուցիչ լուրջայն ունեւրով զայլ անուն հայցական, այսինքն զվճարի
արդեան գիտուածոցս, և կամ զայլ այնպիսի: Հաստատի գիտեւրով քո
առ՝ զայժմեա անարժան սրտահմաննս մեղացս և զարարեալ, ոչ անուս
արարեր. նախահայցեալք քո ճանաչմամբ աներ՝ մրջյակի չարի գործելոյ
էի, և 'ի վերայ այդ ասկաւին յորինեցեր զիս արարած վայելուչ:
- (4) Մի՛ն է Դրախտի: Առողջացմ առ՝ զբարեկա հոգւոյս՝ զմտոս և
զկամս իբրև զառաջինն յանմեղ վճարակն, յորում եթէ կայեալ էաք,
կթէի զբարեցի կենաց: Այ՛, որ յայժմամ կթէի միջնորդութիւնս
մայ. զի որպէս նորս արտաբնումն 'ի գրախտէն համարեալ լինի և մեղ,
նայնպէս կաշն և վայելել նորս անասնօր: Այ՛, իբրև զառաջինն յանմե-
ղութն աւարտեմն, յորժամ 'ի նր եկեղեցւով կթէի զբարե՛ն ինչոց, զի
հարողութիւնն:
- (5) Մեղացի Կոմի: այսինքն կոմիտեի, կարկամութի, իբրև զկարկա-
մաւ կինն 'ի վայր կորսցեալ, անուղելի կայ հոգիս. կարկամութի մե-

ընդ նրան կատարվ առանցիկ չ երկիր կցեալ, չ կարեմ զերկնաւոր ու-
Նընդ ընդունել :

(6) 'ի Բարի կրօն վայելաւիք : մի օրին . 'ի Բարեկրօն վայելաւիք . այսինքն
'ի բարեկարգ գեղեցկութիւն : շոք Թոմասնաւիք, ըստ Թոմասին պատգամին
եղեցկեցիկ (ԺԵ . 24 .) ' Բարձրացուցանեմ զխայտ խնամարհեալ . . . և
գալարացուցանեմ զխայտ գօսացեալ ॥ :

(7) Գոյաւորութի լուսոյ կառնոցն : հ օրին . կառնոցն : Որով 'ի ծնէ
կարին սակ' որ չունէր բնաւ գործարան ալաց , նորոգ աչա կազմեցիր ,
այսպէս ինձ ծնելոյս 'ի մեզ' զուրկ 'ի լուսոյ շնորհաց և Թոմասութիւն ,
նորոգ ընս շնորհաց գալարացեալ :

(8) Ուր 'ի է իզանց : Յերկին՝ ուր անմատոյց լուսովք ծածկեալ ես ,
նչ գոն 'ի քեզ քղանցք ձեռադործ վերարկուի , զի 'ի նոյն մերձենալով
բժշկեցոյց իրկն զկինն տեստես . այլ գործածմն հրաշի , սքանչելի գոր-
ծոց յանմայիկն և 'ի զգալիս առ հասարակ ներդարծեալ . որք կոր հան-
գերձ ծածկեն զսկսութիւնդ , ըսցչ և ցուցանեն զմեծութիւնդ և զը-
րութիւնդ . և ես յոյս սքանչելեաց տեսութիւնս մերձենամ իրրե 'ի
քղանցս հանգերձի քո , զի գաւորան միայն սքանչելի զրութիւնդ ճանա-
չեմ , և ոչ սքովանդակն :

(9) Աւերբոս արգասաց : մի օրին . ընդ աւերբոս արգասաց : այլ ընդ աւ-
երբոս : Ո՛չ օծանել իւրոյ , կամ իւրով օծանելով ես պատճառապարս
մատուցեալ ընդ մերաւոր կնոջն առ կենդանարար թոկց գալարացարգս
գաւորանալով հերովք զվարս քեզ ընծայեմ , այլ զամբիծ կուսաս ըն-
ծայեմ են : կամ , այլ զամբիծ հաւատա սփոյգ Գասանեմ , այսինքն զամ-
բիծ հաւատա Նշմարութի գաւանելով , են :

(10) Հոգւոյս գոյութիւն : Ճրտեալ մեզք հոգւոյս կազմեալ . զի ըլ-
գացականն ապրտամբեցաւ 'ի բանին , և կամքն՝ յառաջնորդուի մտաց .
և յերկոց խոյն , յերկուց թոկց հոգւոյն , որք են կամք բանին , և կամք
մարմնոյն , Գայնալովեմ , միով կողմանին կանայ և յօժարութեց մարմ-
նոյն գնալով անհաստատա առ բարին : Արդ՝ գաւ հնարաւոր 'ի փրկել ,
զԷմիոյն գործին , զիսան բանին՝ որ զժամրութիւն մարմնոյս բաւնայր ,
և ուղղեք 'ի ճանապարհ կենաց ծառոյն , և խափանեցաւ արդեւրմեմ
չարին , վերստին զգրացո :

(11) Հասարակոյ իբրդն : Չքեզու՝ որ է զարծի փառաբանութի 'ի շի-
նուածի մարմնոյս , համբոցոյց չունչն ստանալի : Ո՛րն բանդ կենդանի
հոգւովք քով ազգեալ Բարեգործեցն , շնորհեցին ինձ խօսարութիւն
համարակի , ուղիղ :

(12) Ուրախեօ գոյանաց յայնի : Որքական խնայեալ փոքանակ լաւա-
կանի , սակ կամք . կարեկցելով իմ Թշուառութեանս լաւակնոք՝ որք
զք բուանաց ձայնս արձակին : Իսկ խնայեալ իրրե անտան յայնի , նշա-
նակի , սքանկան ձայնիք ք բուանաց , կի՛ սքսովք ձայնից : բաւն գոյանեօ
'ի բաւեն գոյս նշանակի՝ հոգեկանելով կոծելն . (ծնէկառելով լալ :)
ըսցչ 2 օրին . գոյանաց : Իմաստք ամբով բանիս են . նման Ղապարտ
անկեալ կամ ես յանկողին ոչ մարմնական հրանգութիւն , այլ մեղաց-
որով Թէն կենդանի երեխօ , այլ հոգւով մեռեալ գիտին եմ : Բոց
կարեկցելով Թշուառութեա խնամ , ուզ յայնժամ բարեմեք եկեալ ցա-
ւակից ընկեն քերչն Ղապարտ , ընդ նմա կենարար արտատուգք կանչ-
նեա զիս :

(13) Սփոյգ Գասանեցոյ : Անարկի զնկեցաւն երեմիոյն 'ի գաւք արդին .
նա սակ՝ վան չարեանցն այլոց գաւանացեալ էր . (որոց . Թ . 20 .) իսկ
եւ ստոյգ և յերախ 'ի խղճն մտացս գաւանացեալ , կամ 'ի գրի մեղացո :
Ո՛րն որդի նշ՝ հան զիս 'ի լոյս , ուզ զերեմեա եհան արգանելիք երեմով

արցնի • (Երևմ. լԻ. 7.) Անդ արգենելք եղոյց զայնմով խնամս, որ Թաղաւանի՝ ծառայ Թաղաւարի. իսկ զու որդի ես Այ. նա՛ է Թաղաւանի ԹխաւորԹ. և զու՛ արե անսրանք :

(14) Տարանամբ հոգանք : 2 օրին. գոգանան, իբրև Թէ չ ստանանման : քոսայտանոգ Կիրանի : նուարմամբ կամ հիւծմամբ պարանելն :

(15) Այսաիք անգայելք : Դիւահար անգայելքն : Գիւալուի, ՚ի գիււէն ասնջեալ. Կարալուի. քաղամբ կոծեալ և բրտայեալ : Կեղանի յոսի, ՚ի ասնջեանէն խեղդեալ : Կարելի և գիւսիտիւ հերանք, քաղահարելի, և նման խոտոյ խառնափնդոր և ցրուեալ հերանք : Այսելնէրէս Բանդափուլելքն, այլանգակ գիւնք խելազարելոցն : Այսաիք անուարմբ ձեւացուցանելով գորդանիլի հանգամանս գիւահարացն՝ զորոց զրին • (մատԹ. Ի. 28 : մարդ. Ե. 2 : գուկ. Ի. 26 :) Թ օրինակի նոցա ասե՛ և ես գոպոյ ՚ի քէն սորմուԹիւն. զի մերժեացես ՚ի մարմնոյ իմն՝ որ է խորան քո, զգիւսական արեսս. և հոգիք քո՛ այսելն, վերամն՝ կմ սատ ՚ի մարմնն հանգիցել, մարքելով զհոգիս իմ, և զքեցուցանելով զմարմնս պարկեշտուԹի :

(16) Այսարեւորելոցն հոգանք : իման զհոգիս ասալին արգարացն՝ արգելելոց ՚ի գժոխս ներքինս վասն պարտեացն ազամայ. առ որս լոյս ծագեցաւ. քս յես խաշելուԹին : Ըստ այնոցիկ հոգւոց ասե՛ արգելեալ կամ և ես մեղքք ՚ի վասնդ կորստեան. լուսով սորմուԹիւք սարքոցն զիս ՚ի կապանաց սասանայի :

(17) Գաղցնորգայն՝ աներևոսիբերալ : Զմեղս նմանեցուցանել ջրաղբալ, որ է գարշուԹիւն հոգնորգայն, ՚ի ծածուկ կմ անյայտ պատճառաւ նենգող զմարմնն. աներևոսիբերալ, չ անյայտ երակս կամ շանապարս մարմնոյն ճիւղացող. Վրիպի, վերիպեալ կամ խոտորեալ ՚ի բնական խոզովակաց ճիւղոցն. արահեք, յիմ մասունս և ՚ի հիւծս մարմնոյն ասարածեալ : Այսաիս մեղքն գաղանի որդայԹիւ գիւլին՝ ընդ անյայտ ճառապարհս զգոյուԹեց մտեալ ընդգէմ ուղիղ բանին և օրինաց, ասրաւ ծեցաւ յիմ մասունս հոգւոյս, և յիմ շարժմունս նորս :

(18) Կիւսիքն այրողիման : 4 օրին. Բիւսիքն կամ Բուսիքն : Կո իսկ նաւորդ, այսինքն քոյով զօրուԹի որ անկարտա ես գեղոց, պրմաոց, ասաղջացն :

(19) Մահացուցանողաց : 2 օրին. Նահացուցողաց : Եւ զի մի զիմ տեսակս արտոյ մի մի յիշատակեցից, զայլ ևս բազմազան ազգս ցառոց որք սոսանանն զոգիս խրեանց կորուսիչ պարզմքն, ըստ որում գժնակարտոյս շառաւեղք յասաղջալային յախտաւոր մարմնն, զիւ տէր ՚ի բաց կորզեցես, խիւսցես ասննակալ ձեւաւոր, զի քո՛ է իմանով մշակել զասհանն հոգւոց մերոց՝ առ ՚ի պաղաքներն զքանդ կենաց :

(20) Ըսք Խորսիքն Կարգիլի : Ըստ նմանութե կերթող կամ սղաւող քաղցկեղի • (որ է կերցաւ. շիրիփիկնըն •) առ Բաս մարան, առ Խմ անգամն հաղորդեալ զտարածումն արտին. ուստի և ոչ բաւէ սպեղանի առ անչափ տարածուԹիւն կամ բազմութիւն խորանսն, բացեալ և արջեմալ վերացն : ՚ի խորսից, յոտոյ մինչև ցգլուխ չիք ասաղջուԹիւն, այլ բոլորովին անթվարիւն, անթժիկելի արես կամ ցաւ ըստ եսայեալոյ • (Թ. 6 :) իսկ զիւ սով ասննազուԹ Թաղաւոր՝ մի ընդ անարժանաւթնս իմ հոցեացես, այլ ՚ի կոշկորալին պաղատանս արտիս վշտալնեղոց :

Այսպիսի յառեւում իրիկն հեծումէ՛ նորին հսկողի, առ նոյն
աղերս Տաղխանայ Բանի :
'Ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Ի Լ՛Ն. ԺԻԹ.

Ձ. Այեակց ամենահայեակց տեսուծի կենաց բա-
րուծէ յուսոյ, 'ի մեծաբարբառ աղաղակ
ցաւազնեալ անձինս հեծեծանաց : Լ՛նհաս մեծուի .
անունն ահաւոր . բարբառ կենդանի . լուր ցանկալի .
ճաշակ ախորժելի . կոչումն պաշտելի . բարուի խոս-
տովանելի . ազգումն խնկելի . իսկուծի դաւանե-
լի . էուծի փառատրելի . գոյուծի օրհնաբանելի,
տէր յա ընդ հօր քում գովեալ և երկրպագեալ, և
ընդ հոգւոյդ սէյ բարձրացեալ և վերաձայնեալ : Ար
միայն՝ մարմնացար վասն մեր ըստ մեզ, զի արասցես
զմեզ վասն քո՝ ըստ քեզ . լիս ամենայնի, յամենայ-
նի ողորմած, հզօր, երկնային : Եւ այժմ՝ զուծեալ
և զխորտակեալ հողանիւծ անօթս՝ ամօրէն հրաշա-
կերտուծք, աղաչեմ գրծած, նորիզ հաստատեա :
Օքոյին պատկերս մեղօք հնացեալ՝՝՝ 'ի քրայս հա-
լոցաց կայծակամբ բանիզ, պաղատիմ առ քեզ,
վերստին ձուլեա : Օխախտեալ շինուածս քումի-
հանգստեան՝ խորանի մարմնոյս՝ պահպանաւ հոգ-
ւոյս, մաղթեմ բարեբար, 'ի բնակուծիւն քեզ մա-
քրագործեա : Ա՛ի հատուցաներ չարեացն իմ գոր-
ծոց՝ զնոյն փոխատրուծի : Եւ յարեալ եմ ըստ մար-
գարէին բանի՝ և ոչ 'ի զինւոյ . Թափեալ զմրուրօ
անօրէնուէ Թմբուէ մահու բաժակիս՝ աղատարար
հրամանաւդ՝ ամենակեցոյց, զի մի զքոյդ քամեցից 'ի
վերջին աւուր յետնում հատուցմանն :

Թ. Արդար ես յիրաւունս քո, և յաղթօղ 'ի դա-
տաստանի . եթէ մահու մատնես, ճշմարիտ են գործք
քո . եթէ դատապարտես՝ աստուստ սկսեալ զտան-
ջողականն կշտամբուի, ստոյգ են հատուցմունք քո .
եթէ յանդուռդս խորոց սուղեցես, թէ զկենդանու-
ծի շարժման բարձցես, թէ զբանիս զօրուի ունայ-
նացուցես, թէ զաչացս պատուհանս ստուերացու-
ցես, թէ զկենացն ճաշակ 'ի քեզ ինքն ամփոփես-

ցես, թէ զհասարակաց կերակրոյս դարձանս բարձրցես, թէ ⁷ զաւուրցս հարսաութի համառօտեսցես, թէ ընդ իջման քաղցրութե ցօղոյ՝ և հուր տեղացես, թէ ⁸ ՚ի լրութե բանի քոյ սովեցուսցես, թէ զահանջացս դրունս խցցես, թէ զշնորհիւ ձիր կտրեացես, թէ զգետին յատակի ոտիցս ⁹ սասանեցուսցես, թէ յանձկալի երեսաց լուսոյդ քոյ հանցես, թէ ՚ի համօրէն աշխարհէ աստի հերքեսցես, թէ փայլատակմամբք հրոյ պակուսցես, թէ անբժշկական ցաւօք դատեսցես, թէ դիւաց չարաց մասնեսցես, թէ գազանաց ժանեօք մանրեսցես, թէ հոլմով ցաւման հոսեսցես, և թէ այլ ինչ նորոգ արարած տանջանարանաց կազմեսցես՝ չար քան զտարտարոմն, և սաստիկ քան զգեհենն, թունաւորագոյն քան զորդունն, տարակուսելի քան զխաւարն, երկիւզագին քան զխորխորատն, ողորմելի քան զմերկութին, վըկայեմ անձամբ անձին՝ յոյժ ¹⁰ պարտապան գոլտոցա :

Գ. Եւ քանզի յաւեա տպաւորագոյն են ¹¹ նմանութիք փոխատրութեցն՝ առ ազգահցութի մեղանացս՝ իբր պատկերակիցք միատեսակք զուգաշաւիղք՝ նշանակիչք այսր խորհրդոյ, արդ կարեւոր է խոստովանել և յանդիմանել զերեսացն ծածկոյթս՝ առ ծանօթութի խնդրողին : Արպէս՝ զի ոչ Չերմն սիրով առնկերին կարիս մատուցայ, ¹² յիրաւի ՚ի նախնունմն վտանգին տառապեալ սառնում : Եւ զի ոչ ¹³ զցանկականն խրոխտականութի օտնձեցի, յարժանի կրեմեղկելիս՝ զանզովանալի զկիզումն : Եւ քանզի ոչ սիւրեցի զլուսոյդ աւետիս, արդար հատուցմամբ ՚ի մըթութի ըմբռնողական միգին կորստեան վրիպեալ դանդաչեմ : Եւ զի ոչ խտրեցի զմանունս փոքունցն յանցանաց, իբրև անփնասահարք վարկանելով, պատկանապէս ՚ի խածածողականացն զագիրն զեռնոց խթեալ խոցոտիմ : Եւ զի ոչ ձեռն կարկառի առկիրս վտանգաւորին՝ այց առնել նմին, ՚ի դէպ իսկ ¹⁴ ըստ գծագրութե այսր օրինակի, ապականուեն գբոյ նուիրեալ մատնիմ :

Դ. Եւ արդ՝ ¹⁵ ոչ յաճուստ ամենաբարի գանձաւոր չարիս, և ոչ ՚ի լուսոյդ նշուղից՝ խաւար, և ոչ յաւ

պաւինուածէ՞ղ՝ զայլժագզուի, այլ ես ինձէն կորուտեան որդիս գտի զայսոսիկ . մեղանք անօրէնուծէ իմոյ զանձեցին նիւծեցին զայսքանեաց բարկուծէ մթերս .¹⁶ հոգւոյ իշխանին մոլորուէ հնազանդեալ, թողի զտեղի քո՝ նորա, ըստ գրոյն խրատու յանդիւ մանուծէ: Եւ քանզի յայտնեցաւ յետուստ զաղտնեաց առականաց¹⁷ մարմնոյս անդամոց, և արկաւ զերեսօք կերպիս՝ անվայելուչ ստուեր ամօթոյս, ըստ մարգարէին առակի, տգեղս ցուցեալ զիս ամենևին՝ իբր մերկացեալ խայտառակեցելոյ պոռնկի, ծագեալ յիս զլոյս քառուէ՝ արքայ երկնաւոր . զի¹⁸ թօթափեալ զմեզաց փոշիս, ըստ աւետեաց ձայնին դարձելոցն՝ ի բարեւըմէ, նստայց վերօտին կանգնեալ ՚ի հոգոյ, և ՚ի հաստատուծի յուսոյդ հիմնացեալ անօսասնելի, ըստ եսայեան բանին, զգեցեալ զգորուծի բազկի կարուծէ նախնում մաքրուծէն, վասն մեծուծէ փառաց քաղցրուծէ ամենապարզե քոյ անուծէդ . օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Ազնահ ինիւն . ք ազգեցուծիւն կամ զորուծիւն օրհնելի: իսկուծի րօտանել . իսկուծիւն կամ զինչ էզ՝ է միայն զաւանելի, հաւատուծի, և ոչ հասանելի . օրպէս և էուծիւն, գոյուծիւն՝ փառօրելի է . 2 օրին . փառօրելի . օրհնարանելի՝ քան թէ քննելի: Եւ ևս, յարարածական իբր՝ իսկուծիւն նոցա, կամ էուծիւն և գոյուծիւն ոչ են ինքնին պարզարար նկատեալ՝ ոչ ենթակայ ներգործուոյ, և ոչ սկիզբն, ինքզինակ մարդոյ իսկուծիւն կամ էուծիւն մտածեալ ինքեան՝ ոչ արարեալ սակ, և ոչ արարող, այլ իբրև անհատ կամ անձնաւորեալ: Ընդհակառակն՝ յԱԾ իսկուծիւն նորա և գոյուծիւն ինքեանք և փառաւորեալ և փառաւորիչ . նոյնպէս ինքնին է արարող, պահպանիչ և այլն:

(2) Մարնաջար վան մէր: Վասն մերոյ փրկուծի, ըսք մէր, ըստ բնուծի մերում, եղեալ իբրև զմեզ մարդ: Զի արասցես զմեզ վան քո, զի փառաց քոյ, վասն արժանեաց քոյ, ըսք քեզ, իբրև զքեզ քո, և որդի քո՝ շնորհք:

(3) Ի քրոյս կառոյց: Զքս պատկերս հնացեալ մեզք՝ վերաքին ձուլեան ՚ի հարցական քուրացս, (այսինքն ՚ի կրակաքանի կամ ՚ի սակի արծաւ թաղարծայ .) խոյժիսի իսնիդ, հրով վարդապետուծի քո, կամ զբուծի հրամանիդ:

(4) Խորանի ճարնոյ: Զմարմինս՝ որ կազմեցաւ խորան հանգստեան քո, և մեղք խախտեցաւ, մաքրագործեան պակասուս հոգոյս, այսինքն հանգերմ հոգւովս, որ է պահպան մարմնոյս:

(5) Աւրբեւել: Ետնասուր կիկց հոգւոյ, և ոչ թէ ՚ի բնական զինուոյ արդեցեալ եմ, ըստ մարգարէին եսոյ . (ԻԹ . 9 . ԾԾ . 21 .) որ չար ևս է քան զմարմնոյ արքեցուծիւն: Այլ զու բարեբար՝ իսինն վերաքո, մաքրեան լինէն զարարալար մնացուածս մեղաց խոց, որք են իբր մարդ

գինւոյ, և մեհարեր թմբուծիւն անեն 'ի վերայ . զի մի յետոյ զնոր բա-
նչից, զբաժակ բարկութե և վրէժխնդրութե խապաւ արդից, ճարակե-
ցի բովանդակ 'ի հանգերձեալ տանջանան . ըստ բանին երեմ . (ին . 15 .
16 :) Հին լծ . հրոյ իմանայ զհանգերձեալ տանջանան, և գինի՝ զստակ
պատուհանս . և համարի՝ թէ ազալէ արն այժմէն թափել 'ի վերայ իւր
զպատուհան անտի տանջանայն : Բայց ոչ յարմարի այս կարգի բա-
նին :

(6) Թե՛ վիճանք ճալի : Զկենդանական շունչս, կամ զհոգիս, 'ի իւր
ինն անդիւնելս, յետս առցես :

(7) Զսաւորոյ հարստութի : Զբարկութիւն աւարտս կամ անայ կար-
ձեցես :

(8) 'ի Լուսի՛ն Բանի Գոյ : 'ի Լուսութե՛ բանիդ քաղցեալ թողուցուս, ը
բանին՝ տայ ձեզ սով լեւրոյ զքան ան : (ամեմ . Ե . 11 :)

(9) Սասնէցոսցես : մի օրին . սասնէցես :

(10) Պարագպան գու : 2 օրին . պարագպան :
(11) Մանուկի քրտարունցի : Յոյժ յարմար են համեմատութիւնք հա-
տուցմանցն կամ պատժոցն՝ որ մնան ինձ աստ կամ 'ի հանգերձեալսն ,
առ նմանութիւն մեղացո . որք իբր պատկերակիցք՝ են նշանակիչս այս
խորհրդոյ . այսինքն այսր համեմատութե պատժոց : մի օրին . նշանակիչս :
Արդ՝ զայս կարեւոր է ասէ՝ խոստովանել, և բանալ վերնայն ծածկոյն, և
զպարտուակ բանին, զի ծանկնէ ինդրոցն . որք և 'ի կարգին բացայայտես :

(12) 'ի նախնա՛ն Լյանգին : 'ի պատահել առաջին վնասն զին կամ ժող-
ձանայ՝ յիրակ սասնում կարտուծի, այնու զի սասուցեալ գտայ 'ի
կարգն ընկերին : պատպէալ . 4 օրին . փոփոպէալ :

(13) Զբնիպանն իրոխփանութի : մի օրին . իրոխփութի :

(14) Ըսք Գծագրութի : Փոխանակ զի անկնոյն 'ի գուք կամ 'ի բան՝
սչ մատուցի ձեռն, պատշաճապէս ըստ նշանակութե այսր օրինակի՝
մասնիմ 'ի գուք գժոխոց :

(15) Ունձոսար : Որովհետե անհնար է յանձային ամենաբարի գան
ձուցք յառաջ գալ չարի ինչ, որպէս ոչ 'ի լուսոյ խաւար, և ոչ յա-
մուր ապաստանէ գծել կամ գայթակղել, յայտ է թէ ես կրտսեան
որդիս հնարեցի, մեղք իմ գանձեցին դայտանէայ Բարկութե միւրս . զայս
քան նիւծս, պատշաճս բարկութե այ 'ի պատուհանել զիս . ուր այս-
յանէայ առեալ իբրեւ անական Բարկութե, ինքն յոքնակի եղեալ է, զի
նաե բարկութին լուսնայն բարեմարտական իմանի : իսկ առեալ անա-
կան բառին միւրս, անուական եղեալ է իբրեւ յատկացուցի՝ ըստ անտովոր
սնոյ : անս Բերակ . համար 924 :

(16) Հոգոյ իշխանին : Եզլ արեւ եղեալ էր միւրս հոգոյ, ըստ այլև
այլ գրեալոցայ : Սակայն ոչ միայն ըստ իմաստիցն չարարիքի ասել
միւրս հոգոյ, ուր յիշատակեալ պատուհանքն պատշաճին և մարմնոյ,
այլ առաւել ևս՝ զի այլ օրինակք ընթեռնուն՝ հողւոյ իշխանին . և այն
իսկ գայ 'ի գէտ բանի ժողովոցին : * Եթէ հոգի իշխանին ելցէ 'ի վերայ
քո, մի՛ թողուր զտեղի քո || : (Ժ . 4 .) Ըստ ճառին զայլ միտ ունի
բանք . բայց յարմարական մեկնութե ասէ, հոգի իշխանին նուրսիւ . 2
օրին . նուրսի՛ն այսինքն նենգութիւն կամ կատաղութիւն գիւրին շարժե-
ցաւ 'ի վերայ իմ, և ես հնարանդեալ կամաց նորս, թուլացայ, թողի
նաե զտիրս իմ՝ որ սեղի քո է . զչար իշխանն նախախնայար արարի քան
զքեզ . ըսք Գրին իբրոս , որ խրատելովն չթողուլ զտեղին, յանգիւն-
նէ զթողին :

(17) Մարտոյ անգոս : Խայտասակութիւն մարմնական գործոցս, որք
ապին անգամք մարմնոյ : (կողոս . Կ . 5 :) Իսկ յիշատակեալ առակա-

ևոր բանն բովանդակի՝ է նաւուանայ. (Ի. 5. 6.) * Յայտնեցի զերուտս
քո, և ցուցից ազգաց զամօթ քո ևն || : Ուր հին լծ. անյարմարապէս
լն մասին զնստոյնայ բանն կարծէ. (խէ. 2. 3.) * Բայց զարուն քո . . .
յայտնեցի ամօթ քո || . և ըստ մտմին յերեկեկէ բերէ տակ : Զապա
ւառ. անտանոց ձերոց յերես ձեր գարձուցից : որ չիք յերեկեկէլ այլ մա
ղաք. Բ. 3. տախ. * Յանեցից զապաւառն շէ երես ձեր՝ զապաւառն առ
նից ձերոց || :

(18) Թոթափեալ զեղաց փուխ. Հայնի՛ ի բանն ետայ. ծԲ. 2. * Թոթա
փեալ զփոշիք, յտան կայ և նիւտ եղէժ || . ևն. որ անհարկէ՛ ի գար
ձեալոն ՚ի գերուէն բարեկացուց. ոնց և զկնի յայտնէ : Մոյնպէս ասելն .
զգեյեալ զգորուի՛. է բանն ետայ . (անգ. համար. 1 .) Բազմի՛ կարուի՛ .
այսինքն կարողութե՛ : Իմաստք բանիս են . որովհետեւ աստ խոստովա
նութիւն յայտնեցի զամօթանս մեղաց իմոց, ծաղեա՛ յիս զոյս քաւու՛ն
որով ծածկեալի խոյստուտակու[ծ]ուն իմ . և մտքեալ ՚ի մեղաց՝ հաստա
տեցայց յանասանելի յոյսդ, զգեցեալ զկարողութիւն ըստ առաջին
մտքութեան աւազանին . և զոյս հայցեմ՝ վասն մեծանարոյ փտուայ քոց,
զի քաղցր ես նաև. առ անարժանս :

|| Երարին յաւերտաժ կրկին հեծորութե՛՝ նորին հսկողի, առ նոյն
աղերս մաղխանայ Բանի :

|| Ն խորոց սրբից խօսք՝ ընդ ար :

Բ ԱՆ Ի :

ա. **Տ**էր տէր՝ անտխակալ և երկայնամիտ, ներոզ,
բարեգութ, հզօր, ողորմած . ասհա՛ ճշմար
տութ են գործք քո, և խոստովանեալ դատաստանք
քո . վկայեալ են ընտրողութիւք քո՝ տեսճղդ ծած
կութից : Ի՛նդ երից երջանկաց մանկանցն՝ որք կի
զանողական բոցոյն փորձեցան, և ոչ վնասեցան ՚ի
բաբելոնի, գնոցա թախծութե՛ զերզն հառաչեմ,
մեղայ, անօրինեցայ, յանցեայ, ապստամբեցայ, և
պատուիրանաց քոց ոչ անսացի : Եւ քանզի մաքուր
գոյով ՚ի վնասուց նոքա, և զայս խոստովանութիւն
գոչէին, իսկ ես ընդ նոցայն՝ նովին աղերսիւ ձայնակ
ցեալ ամին ողբոց երգուե, և այլ յաւելից՝ ամենա
պարտս մահու : Ի՛նդ դանիելի երանեալ և Եբ մեծ
մարգարէի, որ ՚ի քում հարազատութե՛ն ազգակա
նութե՛ն տանն յուզայի՝ շառաւիղ ընտրեալ, զնո
րայն առեալ ընդունական և նուիրական բանից պա
ղատանս, իմովս պատժականութե՛ գոչմամբ հեծու
թեա՛ և այլ կրկնեցից : Ի՛ մէջ գիտութեա՛ անպատ
շաճականս գնացի, զարտուղի սխալեալ դժնդակա

պէս. այս է՝ ամենայնիւ ամենայն իրօք մեղանչելն :
 Ի ստ սահման կշռութե կամաց քոց արտաքս վազե-
 ցի . որ է հաւաստի կերպարան բասիր անօրէնուէ :
 Ի նգիտիցն չափոց՝ չարութե գործոց լրումն յաճա-
 խութե նիւթեցի . որ է ճշգրիտ պատկեր յանցաւո-
 րութե : Ե պառնացար , և ոչ զարհուրեցայ . արգաւ-
 հատեցեր , և ոչ երբէք լուայ . որ է ապստամբութե
 յայտնի նշանակ : Ի՛հեզ արդարութի հանդերձեցեր
 բարերար , և ինձ ամօթ և պատկառանս պատրաս-
 տեցեր . քեզ փառս վայելչականս , և ինձ նախատինս
 յարմարաւորս . քեզ քաղցրութե յիշատակ , և ինձ
 մահձ քացախեալ՝ի կատարածի . քեզ բարեբանու-
 թի անլուելի , և ինձ ձայնս ողբոց ազաղակի . քեզ
 օրհնութիս երգոց ինկելի , և ինձ մերժումն տարա-
 դրուէ՝ անյուսալի . քեզ իրաւունս բազմարժանիս ,
 և ինձ պատասխանատուութիս ամենավարանս . քեզ
 բարձրութիս անձառ գովեստից , և ինձ զաճիւն լի-
 զելոյ՝⁴ պատիժ ձաղանաց :

Ք . Եւ արդ՝ ընկալար դու բարեաց ընտրութեց
 անկշիւ սահման՝ զքոյոցդ ախորժականաց կնդրկաց
 պտղոց վերառեալ ըստ քեզ , և ես զիմոյս աստէն առ-
 սմին պարսաւանս յօգունս՝ կրկնակի բարդեալ ինձ
 ըստ իս : Իսկ եթէ անարատիցն մաղթանաց այս էր
 յանձնառուի , իսկ ինձ զօրոս հիւսեցից շարս և տողս
 բանից դարովականաց , որ քան զամենայն դժնեայտ՝
 յաւէտ վրիպեցայ : Ե ոլորեցայ՝ անառակ ընթա-
 ցիւք՝ ի միտս վայրենիս . յանդգնեցայ շրթամբ խօ-
 սից՝ ի բանս երկրաւորս . զակատեցայ անկասելի՝ ի
 պատկառելեացն գործոց : Վքացայ , վերացայ , որ
 յետ սակաւ մի ժամանակի՝ ի հող մահու եմ իջա-
 նելոց . գոռողացայ , բարձրացայ , որ¹ և ոչ զգրա-
 ւական հոգւոյս տուրեւառութե շնչոյս՝ ունիմ՝ ի ձե-
 ռին : Ե մարտաւանեցայ փոշիս շնչաւոր . ամպար-
 հաւաճեցայ կաւս ձայնաւոր . հպարտացայ հոգս ա-
 նարգութե . ի վեր ամբարձայ մեխիրս մերժելի .²
 բազուկ կառուցի բաժակս մանրելի : Տարածեցայ
 առաւել իբր վեհ , և դարձեալ իբր զհերքեալ առ-
 իս ինքն ամփոփեցայ : Ե արկութեն բոցով ցոլացայ
 տիղմս բանաւոր . իբր զանմեռ ոք մեծամտեցի , որ

ընդ քառուստանեաց մահու եմ փակեալ : Վիրկս արկի կենցաղոյ սիրոյ , և 'ի քեզ թիկունս՝ փոխանակ գիմաց դարձուցի . 'ի թուիչս մտաց՝ ընդ խաւար խորհրդոց սլացայ . զանարատ հոգիս՝ մարմնոյս փափկու թի յաւեւտ վտտեցի . զգօրուի աջական կողմանս՝ տկար արարի , ⁹ ահեկանացս կայից ուժգնութի տալով յաղթեցի : **Օ** քեզ իսկ ¹⁰ տեսի հոգացեալ վանս իմ , զոր չէ՛ աստ գրելի , և ի՛նչ պատկառեցի . իբրև զհաւ վայրենի սրացայ , ըստ ովսէեան բանին առ եփրեմ , 'ի նախնին իմ սովորուի : ¹¹ **Է** յաղթարանս վայրի՝ ընդ պատաղմունս այսր կենցաղոյս շրջանակեցայ . ի՛նչ կացուցի յոտին ¹² զերիվար մտացս՝ երաւ սանաւ բանին : ¹³ **Ի** նոգ հին չարութեցն՝ նորոգ ինքնաստեղծութիս գտի . անուրս ըստ յոբայ , ծանունս և անտանելիս՝ ինձէն ինձ սաստկացուցի . ¹⁴ առիգած անկարկատելի , ըստ երեմիայի , զանձն իմ արարի . ¹⁵ իբր զվիժած անգրելի կոչման , ըստ առակարկուին , 'ի մարդկանէ համարոյ եղծայ . իբր զհանդերձս ինչ ¹⁶ ապարահից , ըստ եսայեան բանին , զազրացայ . որպէս զթրծեալ աման խեցեղէն՝ փշրեցայ անարծարծելի . ըստ բամբասանացն եղումայ 'ի մարգարէն , զչորրորդ չափն անօրէնութեան սատակման՝ ինձ պատրաստեցի : ¹⁷ **Լ** յւ զի՛նչ ստուծի առ այս՝ և զայս յաւելուլ ընդ այս . քանզի զվրանն իսկ դիւանուէր մողղբայ առի ինձ այսրէն՝ առ դժոխոցն ժառանգուի , լքեալ զերկնայինն յեղանակաւ իմն օրի նակի ¹⁸ նմանակիր ձեակերպութեան , որպէս առակ պատկերի աստեղն ուեփանայ բաբելականի՝ յիսրայէ-

լէ պատուեցեալ ցուցաւ 'ի սինայ :

Գ . **Ի** սկ արդ՝ զի 'ի նախնի շնորհին համարձակութի դարձեալ՝ փոխեցայ , զրկեցայ , ելայ , հեռացայ , բաժանեցայ , և անպատուաստելի կտրեցայ , ¹⁹ արդընկալ զիս տէր վերստին կերպարանեալ 'ի պատկեր հոգւոյ , զանարժանս կենաց՝ իբր զմահապարտ . իբր զչարագործ . իբր զպատկառեալ . իբր զկոխան եղեալ բանսարկուին . որպէս զհասեալ յատակս մահու . որպէս զգարշեցեալ . որպէս զխոտան գտեալ քո կոչմանդ . որպէս միանգամայն 'ի կորուստ վարեալ . որպէս դեգերեալ . որպէս վանեցեալ . որպէս տարաւ

կուտեալ. որպէս թշուառացեալ. որպէս վհատեալ. որպէս կործանեալ. որպէս խորտակեալ. որպէս բեկեալ. որպէս զթախծեալ. որպէս յոգի տրտմեցեալ. որպէս թշնամանեալ : Իսկ դարձեալ ակնարկելով թո՛ղքի թած, մնորդասէր, հրջօր, 'ի յաղէրս բանին՝ որպէս զզջացեալ. որպէս խոստովանեալ. որպէս 'ի յոտս թո գիմեցեալ. որպէս զապաշխարեալ : Որ կշռես, գրես և մեծ համարիս զհասալ հոգւոյ, և զազդումն շնոց հեծութե՛, զկսկիծ շրթանց, զպասքել լեզուի, և զտխրականութի՛ երեսաց, զկամս խորհրդոց, և զյօժարութի՛ խորութե՛ սրտից : Որ փրկութի՛դ ես անձանց, և տեսող ոչ գործեցելոց, և ստեղծի՛չ բոլորից, և բժիշկ վիրաց աներևութից, պաշտպան յուսացելոց, և բարեխնամօղ տէր ամենեցուն : Եւ քեզ փառք յամենայնի, յաւիտեանս . ամէն :

- (1) Ընդ գտնելի : 'ի վերայ աղօթիցն գանիելի . որ 'ի գլ. Թ. 4. 5. յարմարե զյաջորդ բանն : Ինչս պարծտնութե՛. խնով հեծողական գոչ մտքս պատժապարտութեա՛ յաւելից 'ի բանս գանիելի : 'ի մը գիտութեա՛ . գիտութե՛ օրինաց քոյ՝ անկարգարար վարեցայ, և խոտորեցայ չարաչար . որ է ս՛մ էրօ, մշտնէն . այսինքն գիտութե՛ և չարութե՛ : Ըստ սահման . արտաքոյ ուղղութե՛ կամաց քոյ ելի, որ է իսկութիւն կամ բուն հանգամանք քոյի անօրէնութե՛ . այսինքն գարովելի անօրէնութե՛ : Անգիտիցն չափոյ, անգիտելի չափոյ կամ բազմութե՛ չար գործոցս՝ զկատարումն յաճախութե՛ գործեցի, որ է բուն նշանակ յանդառնութե՛, կամ անիրաւութե՛ : Սպասուայար, և ոչ երկեայ . աղաչեցեր, և ոչ լուայ . որ է ազգաբնութե՛ նշանակ : Յայտ չորեսին հատուածագ ընդարձակե՛ զչորեսին խոս գանիելի և երկ մանկանց . այսինքն մշտ, անօրէնեցտ, անիրաւեցտ, ապափնեցտ : Արդ՝ եթէ նոքա անմեղք և բարեգործք այսպէս խոստովանութիւն յանձն աւանուին զմեղուցելոց, պիտոյ է սահ՛ աւելի ևս քան զնոցայն անբաստան լինել զքանոց մեղանոց :
- (2) Մտք խորտիւտ : Որպէս յետ աւելակերութե՛ քացախանան ստամոքքն, և մտղն գառնանայ, այսպէս ինձ գառնութիւն սրտի և իղձի մտայ լինի 'ի իտարածի, յետ կատարման մեղացն, կի՛մ 'ի մահուան :
- (3) Անաստի : չէք 'ի 4 օրինակ : Ինչ իրաւանս : Ըստ անձատ. երախտանց քոց ստացար քեզ իրաւանս 'ի վերայ իմ յոյժ արգարացիս, իսկ ինձ արբերախոխ մնայ պատասխանի լի տարակուսանօք . ի՛նչ կարիցիմ 'ի չքմեղ լինել . Թէ ջատագովել կամիցիմ, անգէն պատանձիմ :
- (4) Պատիժ յողանայ : Ինձ արժանի է պատիժ խայտառակութե՛, այս է՛ պատիժ զմեղի լիկելոյ :
- (5) Ընկալար դոս : 'ի փոխարէն բարերարութեցն որ սուխ, ընկալար դոս զանկշռելի սահման, կամ չափ քոյնոց ընդօրնէց, այսինքն զանազան գոմեղ անուանց՝ զորս յիշատակեցի, այս է՛ արդարութե՛, փառաց, քաղցութե՛, օրհնութեան, իրաւանց, գովեստից, ևն . որք են իրք կնգուել :

խնկերէ, և պատու վերստեալ յարարածոց՝ ըստ զի, որպէս վայել է քեզ 'ի հաստուցումն պարզեաց քոց : Իսկ ես ըհհակաւանն 'ի հաստուցումն մեզաց իմոց ընկալայ աստին բարձրապատիկ պարսաւանս, ըստ իս, որպէս վայել է ինձ : Մարթ է ևս դատան անկէս սակնս մեկնել իբր կոչա- կան . ք . ընկալար գու ո՞վ անկէլակի սահման բարբ և ընդարկան հա- տարեղութեն՝ դիտաւուցումն արորժեիկ պտղաց գտղութն :

(6) Անասի ընթացիտ : Անանթ կամ անկարգ ընթացիք մարդեաց 'ի միս լայրեիտ, 'ի խորհուրդս օտարս, կամ ապաստարարական : Յան գըզնեաց չեմարտ 'իսոխց, ժողանակ ասելոյ՝ խօսիք չըթանց : Վարե- ցայ անխտելի, մարդեաց, խտարեաց ասանց կասելոյ կամ գաղարե- լոյ 'ի պատկառելի գործոց : Յայտարի բանս կարգաւ խոտաղանի զմեզս խորհրդոյ, բանի և գործոյ :

(7) Ես ոչ վերստին : Չունիմ իմում իշխանութն և ոչ զամբոյն կի՞ զգահպանութն հողեաց, որ է սուրբաւութն շնչոյ : մի օրին . գրէ, և ոչ վերստին զնոյս քորեւաստութն : այլ օրին . և ոչ վերստին կոհարոս քորեւաստութն զնոյս : այլ օր . և ոչ վերստին զնոյս քորեւաստութն :

(8) Բարդաի կտորոցի : Չբազուկս ընդգետ քեզ վերացուցի՞ մանրեի բաժակս . որ գիրբարեկ անթա եմ իբր խեցեղէն կամ ապակի : Թուի ակնարկել յասացեալն վանս բարեյնի, բաժակ սակի 'ի ձեռնն ան . բայց զի ընդգետ գարձաւ ԱՄ, փշրեցաւ իսպառ : (Երեմ . ԺԹ . 7 . Ծ . 24 . 29 :) կի՞, լռելեայն օրինակ առնու զարքեալ զք, որ 'ի զարդանս ու- նելով 'ի ձեռնն զբաժակն նովաւ հանգերձ ձգէ զբազուկ ընդգետ այ- լոց, և անդէն մանրի բաժակն :

(9) Անխնայ յայրի : Չարայ կողմանս, այսինքն յօժարան մարմնոց և աստանայի ուժգնութի տալով, յաղեիցի . յաղթարկեցի, կի՞ նուա ձեցի զաւակողմն բարեաց . կամ, յաղթ արարի, քս մեծացուցի և յաղ- թօզ արարի զմահակողմն 'ի վերայ աշակողման :

(10) Տեօի հոգեիտ : Այսու կամ զտեսին ասէ՞ որ աւանդի, թէ և անս զն մանուկ 'ի գիրկս եծամբն, զոր և ասս չէ արժան գրել ասէ՞ վանս անթոյն կամ իննարհութեն : Եւ կամ զհոգեւոյ քեի 'ի պարտե- ղն ասէ . աչք հաւատոյ տեսի զքեզ հոգացեալ և արտեսալ վանս մե- ղաց իմոց . զոր ք սս Գրելի . ք զոր զանց առնեմ ասս գրել, այլում բանի թողեալ . կամ զոր ամանեմ յիշել ասս :

(11) Յարեւրանն լայրի : 'ի անդուղ ազութեոյ կի՞ ազութեոյ յաշխարհու կան զբարձունս պատասեաց :

(12) Չեիլեբ Կոսոյ : Չմտտ իմ որ անկեալ էր 'ի ճանապարհ կամ 'ի արդէ մեղաց, ոչ 'ի վեր կանգնեցի երաստաւ Բանին, հրամանաւ և իշխաւ նութի կամաց, կամ մտածութի բանիցն եր :

(13) Ընդ հին տրուեցի : 'ի վերայ նախկին արտոյ ապականեալ բնու- թեն, կի՞ 'ի վերայ չարութեոյ աստիճան մեղաւորացն՝ ես նորանոր չարքս ինէն սակզի :

(14) Անխոս : Սկիւմանելի, կի՞ կտաւ աս 'ի զգածիլ մարմնոց . որք ասանն՝ զոր կանայք արկանեն զանձանք :

(15) Իբր Վիթած : Իբրև զանցուցեալ աղոյն, անգրելի իւլան, որոյ անունն ոչ գրի, կամ ընթեալ 'ի համարոյ մարդկան . (ըստ Ժողովողին . Գ . 3 . 4 :)

(16) Ապահից : Այսու գնի ոչ միայն յօրինակս, այլ և 'ի բանն ետայ եոյ (կք . 6 .) ըստ ձեռագրաց . նաև 'ի մեկնութեն գէորգեւ վաղար արտի, և յայլ բարում գիրս գտանեմք գրեալ ապահի, իբր աստուկ ընդգրկի . թեպէտ և որչ ևս գրեալ ապահի : նշանակէ գաղտնս . (աս- սականը բռնած կին :) ըստ Բաբտանայ երոնայ : Կանն յանգիմանութն

մեղաբանին ամեղաց (Թ . 3 .) պարտաւ առ եղանակչեա , որպէս և
առ այլը հեթանոսաց՝ զի և ես զպարտոյ չափ մեղաց իմոց , որում զհետ
գայ վեճիմագրութիւն եց :

(17) Եւ զնչ սրտիք առ այս : Չիք սակ ստութի ինչ , եթէ 'ի մերոյ
գրեալց յաւելիլ և զայս , իբրզն վճանն իսկ դիւանուէր մոլորաց : որպէս
խորայելացիք փոխանակ եց առին զվանն մեղացոյ . (ըստ ամեղաց . Է .
25 .) յորում լինէին նուիրաննք գիւաց , այսպէս և ես առի զախոս
մարմնայ և զաւր արարածոց . առ դժոխոյն ծառանգութի , որով զգեճոխս
չակեցայ , Թողաւ զերկնային ժառանգութիւն . որպէս և իւրայելացիք
վանն կուսազատութիւն՝ փոխանակ երկրին աւետարաց՝ զանապասն ժա
ռանգչեցին սեղի սակերաց իւրեանց : Եւ այս եղև յոր և նման այնմ , սչ
զիս առաջի գափիւրի , որպէս օրինակն պատկերի սասեղն սասուծոց հաւե՛
փոյ պատուեցաւ . իւրայելացոց 'ի սինայ՝ 'ի արարանն սեղե՛ր Թեճի
ստութի . այսպէս և ես՝ զախոս մարմնայ՝ զկանն սասանայի պաշտեցիլ
կեղեցեալ , 'ի կրեաւորութեա , ևն : Ըստ հաւանականապոյն կարծեաց
մեկնաց՝ մոլոր , զոր այսու անուամբ պաշտէին ամենայնից , եր սերտափս
եղիւրացոց , զորոյ արձանն կարմիրն 'ի ձև որթու կամ ցլու , և 'ի ճա
կաս նք պատկեր պարզական , և 'ի կողմանս նորս լուսին պակտեալ :
Իսկ հոռեփս՝ ըստ ոմանց է նոյն իսկ սերտափս եղիւրացոց . ըստ այլոց՝
է արուսեակն , զոր 'ի ձև սասեղ պաշտէին եղիւրացիք , փիւնիկեցիք ,
և ստորեասանեցիք : Եւ նք վարդապետ փոխանակ սակոց հոռեփս՝ զնէ
ռեփսոյ , զի այսպէս գնին ըստ օրինակք եթեմանայնից 'ի բանն ամեղաց :
Արդ՝ սակ թէ զաստիճ սեփանայ պատուեցին իւրայելացիք 'ի սինայ .
նի որթն՝ զոր պարզին նորս յանապասն սինայ . (Եղեց . ԼԲ . 4 :) Իսկ
եթէ այլ համարչեցեք 'ի սերտափսոց , տակաւին ճշմարտի՝ թէ 'ի սինայ
պատուեցին իւրայելացիք . զի յեղիւրոսու ուսեալ էին . և յեւանն ըն
ստի՝ զպատկերն ունէին իւրեանս 'ի ծածուկ . վասն որոյ յորժամ հան
գիտի կանգնեցաւ պաշտան որթուն , համարձակեցաւ և զայլ կուրց պաշ
տանանս յորանել կուսոց ժողովուրդն : Այսպէս գնին հաւաստի
մեկնիւր . որպէս և նշանակի այս յեղեկիւրի (Ե . 7 . 8 .) և զանն ամեղ
աց (Գ . 26 .) այլև զայն սակեփանոսի . (գործոց . Է . 43 .) իմանան
'ի մերոյ կուսազատութի՝ զոր պարզին իւրայելացիք յանապասին : Իսկ
զի սակ ռեփսոյ , Բաբելոնի , սչ եթէ 'ի բարեկացոց առին զպաշտան սե
փանայ , այլ զի և բարեկացիք պաշտէին զայն :

(18) Կանախիւր : և օրին . նմանափիւր : այլև հեռեւեալն այսպէս գնի , և յիւ
րայելի գափուեցաւ ըստոս 'ի սինայ :

(19) Արդ ընիւր զիս փեր , վերտափն նորագրով 'ի գափիւր հոգոյ , 'ի
հաղորդութի հազարգ ոչի , կի՛ 'ի կերպարանս բանականի . զի մարմնոցս
ծառայելով 'ի մարմին գարձոց իբր անբան : Ընկալ զիս սակմ զանազ
ժանս կենաց՝ իբր զհասարակ , ևն , հայեւով 'ի չար գարծս իմ : Իսկ Գոր
նեաւ արարիւրով , ըստ նոյնիւրով , յաղերս Բանիս , ընկալ զիս օրդիս զընայեալ :
և այլն :

(20) Մանրեցեալ : 3 օրին . խափեցեալ :

Ս Երարին յաւերած կրիին հեծութե՛ն՝ նորին հսկողի, առ՝նոյն
աղերս ճաղխանաց բանի :
Վ Խորոց սրբոց խօսք՝ ընդ Թ :

Ի Լ.Ն. Ի Լ.

Թ. Լ. քանզի ես ինձէն անձամբ իմով՝ ինքնա-
գրաւ ՚ի մահ՝ ոչ կացի երբէք ՚ի յոտս մար-
դոյ, և ոչ սիրտ բանականի ստացայ, ըստ գրոյն :
Լ. քանզի ոչ փոփոխեցայ ՚ի նախակարգելոցդ, և
ոչ ընդ բարւոք ուղին ընթացայ, ընդէր ոչ զխոտոր-
նական հետոցն խաւարայնոց զդէմն ցուցից ՚ի սահ-
ման կարգի այսր ընթերցուածոյ : Լ. որս ածեալ
յարմարեալ առ սոյն՝ զկերպարան տեսակի բանիդ
երեսաց, ըստ վերագոյնդ նշանակելոյ՝ անփոխադրե-
լի պահելով, խոտտովանեցայց վերստին դարձեալ
առտանսոր զմնացեալ չարութեցն զբիծս, զոր յաջոր-
դաւդ է իմանալի :

Ք. () Ետար ժանտագործս արժանապատիժս՝ աճե-
ցուն արարի՝ զնացիւք անաստուծօք զգունդն բե-
լիարայ : Սաբաւս կայծից և ցոյցս վազից խաղալ-
կացն դիւաց գարշելեաց ճարտար խաբողաց՝ ծուլու-
ծիս իմով շնորհեցի : Վանս գաղտնիս՝ և խոցուածս
անյայտս ՚ի կործանեցելոցն դահճաց ընկալայ : Ս՛չ
հերքեցի զվանեալսն խաչուն քօի, քան թէ անդրէն
առաւել կրկին իսկ զօրացուցի : Ս՛ անս իմոյ հիքոյս
անօրէնուէ՛ անուռդ : Յօի հայհոյի՝ ՚ի մէջ այսականաց,
որպէս վասն իսրայէլի՝ ՚ի մէջ հեթանոսաց : Չարուածս
հարուածոց՝ վնասակարս ապականութեց է ժանգոյ
և թրթրոյ և այլոց կերչաց վատնողաց զծաղիկ հոգ-
ւոյս, ըստ սքնն յովելեայ հրաշական ողբոցն, որ ՚ի
ցոյցս երկրի վասն իսրայէլի՝ յառակս հինից և չա-
րաց հոգւոց, յիս ինքն տնկեցի . ստեղծանել զնոսս
պատրաստեցայ, քան թէ սատակել : Ի՛վերս կու-
տեալ հաւաքեցի անձին իմում՝ մարտիկս մահազէնս .
կշտամբիչս ինձ գոյացուցի՝ անիրաւս և անպատկա-
ռելիս . ներհակս ինձ զօրացուցի՝ ապառուսն և ան-
կռուելիս .⁵ դառինս ինձ առ ի մասունս՝ ընդ քաղց-
րաւենեացն ճաշակաց . առ ստացօղն՝ միշտ նենգա-

ւորս, և առ բանսարկուն՝ յաւէտ հաւատարիմն :
 Ընալ աղէտիս, ⁶ վիշտ վտանգիս, խաւար ամօթոյս,
 մեծ թ պատկառանացս . ⁷ զիւրդ և առ բանիս յաւ
 դիմանուծի համարձակեցայց . մեծ է ձայնս գուժի,
 և անբերելի բողբոս աղաղակի : Քանզի թէ զհոգիս
 էր զիմ տեսանել, ⁸ տգեղս և նուաղս և ամենեին
 ներգւեռալս, ցաւովք հեծուես ՚ի վերջինս վարեալ
 վարանումն, և մրձոտեալ աղտեղեալ գունով զազ-
 րուծէ իբրև զպաշտօնատար մեհենի . վամս զի նոյն
 է սպաս տանել ձուլեալ պատկերի, և մեղաց աս-
 տի : Ըրդ՝ ես գնացի ընդ այս ճանապարհ կորստեան
 հետոց խաւարի . ետու ⁹ զբաժինն քո ցանկալի՝ յա-
 նապատ անկոյս, ըստ մարգարէին՝ որ առ քահա-
 նայնս իսրայելի ամբաստանուծէ :

Դ. Ը զիւրդ ասացից անձին իմում մարդ՝ գրեալս
 ընդ անմարդիս . և իբր անուանեցայց բանական՝ ան
 բանիցն յիմարուծէ կցորդեալ . և որպէս կոչեցայց
 տեսանողական՝ մթացուցեալ զլոյսս որ յիս . և ըն-
 դէր համբաւեցայց զգայական՝ զիմաստիցս դրունս
 փակեալ . կամ որովք ցուցայց ¹⁰ տպաւորուի նկա-
 րագրուէ անեղծին չնորհի՛ անձամբ ինձէն յոգի մա-
 հացեալ . նաև իչ շարժողական և կամ շնչական
 ունիմ անուանել, թող թէ հոգեկան, կամ ¹¹ մտաց
 ընդունական . անպիտանս ՚ի թիւս անօթոց . անարգս
 ՚ի քարինս սրմոց . արհամարհեալս ՚ի կարգս կոչեցե-
 լոց . վատթարս ՚ի յազգս հրաւիրելոց . արհաւրօք
 մահու պակուցեալս, ¹² անխրախուսելի ՚ի բոլորե-
 ցունց՝ ցաւովք և տանջանօքն երուսաղեմի, ըստ ե-
 րեմիայի բանին խորատեցեալ . պակասեալ աւուրցս ՚ի
 հեծուծէ, և ընթացք ամացս՝ ՚ի հառաչմանէ, ըստ
 նուագարանաց երգողին : Իբր ասուի ՚ի ցեցոյ՝ և
 փայտ ՚ի յորդանէ, ըստ իմաստնոյն բանի, ՚ի խիթ-
 մանէ սրտիս հալեցայ . իբր զոստայն սարդից մաշե-
 ցայ, ըստ սաղմոսողին, և խոտան գտայ . իբր զամպ
 առաւօտեայ և զցօղ վաղորդայնի, ըստ մարգա-
 րէուծէն ձայնի, սպառեցայ : Ը՞յլ ոչ ՚ի մարդ ոք
 ունիմ զլոյս եթէ ¹³ անիծեալ ՚ի տեսանողէն՝ անյու-
 սաղբելի վճատիմ . այլ ՚ի քեզ՝ տէր իմ ոգեսէր, որ
 ընկզմեալ ՚ի քոյդ գթուծեց բարեաց անբաւից, և

ի բեւեռելոյն ժամու ՚ի խաչին ¹⁴ մաղթեցեր մեծդ ողորմունք առ հայր քո բարձրեալ՝ քո շարչարողացն : Լ՛րդ՝ շնորհեալ ինձ յոյս քառուե, կեանք և ապաւէն, և ՚ի ¹⁵ սուր շնչոյս թշուառի՝ առից զօգիդ քո բարի : Եւ քեզ ընդ հօր հոգեովդ սրբով զօրութի, յաղթութի, մեծութի և փառք յաւիտեանս . ամէն :

(1) Ինչպիսիքա ՚ի հահ : Եւ ինքնին կտնու գրուեալ կամ մտանեալ ՚ի մահ մեղաց և գժոխոց, ոչ կաջի յոս մարտ : Զտեպիլ գաղաթին՝ որ յուշառ գանկելի (է . 4 .) յինչն յարմարե . ոչ կաջի ասե՝ ուղարդ : գլուխ ՚ի վեր, և սոք ՚ի վայր, որպէս է ձեն մաղոյ . այլ անամարտը բովանդակ յերկիր խոնարհեցայ . և ոչ սիրտ բանականի ստացոյ, բանիւ վարելով ՚ի գործս իմ :

(2) Գնացիտ անասառնիք : Գործովք անհնարանդուն և ստահակութեան անկեղծիք պատշաճն ստանայի, լաւ որում և ես յաւելոյ ՚ի թիւ նս . յա , և չար օրինակաւ զայս բազումն գիծեցուցի :

(3) ՚ի միլ այտանաց : Վրան իտոյ անօրենութե . հիբրոյ՝ յեպի անպէ . տանիս՝ պանկելի անուն փրկչիդ իտոյ հայհոյի ՚ի մէջ այտոց կամ գիւաց : Զբառք այտանի կրք գոյական ՚ի կիր առնու նաև ՚ի բանն զԾ . 1 :

(4) Ժանգո, և Իրիբո : Զպէսպէս պատահարս, ժառարս պակտնութեց, փնտրիս յարականել, գործօղս ապականութե . խանգարիս . ծանգոյ, (որ է սիւլ բոււոյ) և այլոց ապականիչ ճճեաց, զորս յովել յըշա . տակէ (տ . 4 .) վասն երկրին իլելի, յօրինակ հինից և այլոց թշնամաց ապականչաց երկրի նոցա, ես զնոյնս յանձն իմ կրեցի զանաբան մեղք :

(5) Գառնիս ին : Ալի, ճաշակեցի գառն իրս խորհրդոց և գործոց, ընդ Կաշրասնեաց, փոխանակ քաղցր ճաշակաց Թեոքաշտուն, կի՛ առաքինութե : Այամ, ի միտան ընդ Թեոքին քաղցր պարգևաց՝ խառնեցի զգառն կիթս, զչար գիտաւորութի, զպիտաւոր շարժմունս : Այտաւանայնիւ, առ սրացուն, առ արարիչ և փրկիչ և պահպանիչ՝ մշտ եղե ննեղաւոր, անհաւատարիմ, իսկ առ անհաշտ թշնամին ստանայ՝ մշտ հաւատարիմ : Ո՛րչափ ողբալի է այս միճակ, ո՛րչափ անթալի . և զարմանա՛մ իսկ՝ զիտրդ համարձակիմ՝ ես ինքնին յանգիտանել զայս :

(6) Ահիւ Կրանգիս : Այտրիկ են եղանակք աւաղական միջարիութե, փոխանակ ասելոյ, վայ վշտաց վտանգի, վայ խաւարի անթոյս, ևն : Այամ՝ կրք քաղցապանական յուշանէ զստակութե վշտին, խաւարին, ևն, կրք ասել : Ո՛րչափ վշտ . ո՛րչափ խաւար, ևն :

(7) Զիտրդ և առ բանիս : Ո՛րչափ համարձակեցիմ ՚ի յայտնել կամ ՚ի հրատարակել զողորմելի բանն իմ . կամ, զիտրդ իլիկեցեմ՝ երեւել այլոց, յորժամ բանքս իմ յայտնեցին, և ամենեքն ծանոխն զանթալի սահման անմին իտոյ : Այտակէ է բօթալոց ձայնս, և անտանելի մեծարար . բառ բողբոջման զանձն իմն :

(8) Տփեւ և նուաջ : Այտանոր զօրութի կրկնելի է բայն փեսանի : Խրք ասել . Քանզի եթէ հնար էր անտանել զհողիս իմ, փեսանի՛ զայն աղեղ և նուաղեալ . և ամենեքն ներգիւտեայ, տկարացեալ, թուլացեալ . և ՚ի ջաւոց հեծութե իւղծի մտայն ՚ի մերէնս Կրեալ Կրանուս, ՚ի յեպին սարսկուսանս անկեալ :

(9) Զիտմին Կ : Բաժին այ սիրտպէս՝ հողի մաղոյն և . զի մաղին և այլ մաղմախան սրաբանք՝ երկրի են, և յերկիր գնան, իսկ հողին աք

Ած գառնայ : Չայս բաժին քս ասէ՝ երս յանպար , արաքի որպէս
աննպաստ , գուրկ ՚ի պիտանի բարեաց , և արաքի գառնայ եղեալ կո-
խան և բնակութի , որպէս յանդիմանէր երեմիաս . ԺԲ . 10 :

(10) Տգառնութի նկարագրութի : Որպէս երեւցոյց արտօնք կամ նմա-
նութի անդիմանի վարկի , անմահին այ բառ շնորհաց արարչութի , կամ թ
արարար շնորհաց , որ անձամբ սպանի զհոգի իմ մեզօք : Չբան պա-
կերին առ ԱԾ լրատ անմահութեն ևս առնուն վարդապետաց , ՚ի բանէ
անսփ (իմաստ . Բ . 23 .) * Ած հաստատեաց զմարգ յանկզմութի , և
՚ի պատկեր իւրոյ բարբարոսութեն արար զնա || : Ուստի ասէ , որպէս
մնամ ես պատկեր այ , որ անձամբ զանձն մահացուցի :

(11) Մտոյ ընդունակ : Է մասն ասհմանի մարգոյն՝ լրատ աւանդելոյ
նախնեաց , որք ասհմանէին զմարգ , կենդանի բանաւոր , մտայ և հան-
չարոյ ընդունական . այդիքն ունեօղ կամ ընդունեօղ մտաւորուց իմաս-
տից : Անգր իմեօք կորուստ ասէ՝ որ ինչ է յիս բանական կի՞ զգայու-
կան . անբանից յիմարուէ նմանեցայ , տեսանելիքս խաւարեալ , զգայու-
թիւնք իմ սաշխուղ . և ոչ շարժողական կամ շնչական կոչելոյ արժանի
եմ . զի առ բարձրն անշարժ եմ , և շունչ իմ յանգայտուի փոխեալ :

(12) Անխնայութի ՚ի բարբարոս : Այսպէս ընթեռնուլ թ լրատ օր-
նակաց ուղիղ ևս է , քան թե ՚ի բարբարոս : Անմիտարեկ եմ ասէ՝ յա-
մանեցուց նման ցաւոց և ասնջանայն երուտողէմ . զարմէ ողբայ երե-
միաս , ո՞ միտարեացէ զքեզ , ևն :

(13) Անխնայութի ՚ի փոխադր : Չբայս իմ ասէ՝ ոչ եմ եղեալ ՚ի մարգ որ ,
որով արժանի անխնայ լինելով լրատ երեմիայի , (ԺԲ . 5 .) յուսահատու-
թիւ լրանիցեմ : Այլ յուսացեալ եմ ՚ի անլոգ իմ ողեսէր , որ ընդիտու-
ի յայդ գիտելց , որ ՚ի զեղանէ անբաւ գթութեց քոց ոն թէ ընկզմել
բոլորովն ընթանեալ , և անտես արարեալ զյորդութիւն ցաւոց խաշին ,
անգէն մինչ բեռեանայն կայր՝ վասն չարարողացդ ազօթելիք : Ո՞վ ան-
ասհման գթութեն :

(14) Մտայեցիք մեծ ուղբութի : Մտայեցիք զմեծ ողբութիւն ՚ի հօ-
րէ վասն քոց չարարողացն : Կի՞մ , մտայեցիք զու՝ որ մեծք ես ողբութե-
թիւ , կի՞մ յողբութեմ , լրատ աւարեղոյն (եփես . Բ . 4 .)

(15) Ես ՚ի փոք զնայ : Թաւանդելն զթշուտա հոգիս իմ , ասից զհոգի
քո բարբ : Կամ , հայի ՚ի բան սաղմ . ճԺԷ . 131 . * Չբերան իմ բարբ և
ասի զհոգի || : Թորժամ խոստովանութի բանամ զքերան իմ , ընկալոց
զհոգի շնորհացդ : Վասն այստիկ Դարձեալ այլբանեցիք . (եԲ) զյանդի-
մանութի անձինս նկարագրեցի պէտպէս նմանութիւն . զի այս լինի խոս-
տովանութի գառնի չար գործոցս :

Այլ երարին յաւելուած իրկին կեծութ՝ նորին հոգեղի , առ նոյն
ողբերս մալմանայ բանի :
՚ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ ԱՆՆ . ԻԲ .

առ . յարձեալ այլաբանեցից՝ ՚ի նոյն շարունակ
բարդեալ զկշտամբանացս եղանակ՝ գսրա
վեալ անձինս , ածեալ մատուցեալ՝ կրկին կացու-

ցեալ նովին պատկերաւ 'ի նոյն պայմանի . Թերեւս
գրեացէ ինձ ամենագէտն՝ զայս յանդիմանութե՛ գա-
տակնիք կսկծեցուցանողականս բանի՛ ճշմարիտ խոս-
տովանութի համայնից գործոց՝ գաղտնութեց չա-
րեաց :

Ը. Այլ ո՞նի՛ ձիս խօսնական՝ կարծրերախ սանձա-
կոտոր արձակերասան . յովանակս անհամբոյր՝ վայ-
րենական և անկրթական . ՝ երինջս աւողական ա-
նուղղական և անվարժական : Ա՛րդս մոլեգնական
տարագրական և կորոտական . մանուկս մեղանչա-
կան անխրատական և վարատական . տնտեսս մա-
հապարտական՝ տարտամական և անգործական . ՝
բանականս անասնական՝ գազանական և անմաքրա-
կան : Չիթենիս ամայական՝ անպտղական և կործա-
նական . ՝ մարմինս հոգւոյս իմ՝ Թախծողական՝ դա-
տողական և տանջողական . խոցեալս անբժշկական
անխնամական և անկանգնական : Ա՛յկի շարս կայսե-
րական՝ ՝ արդվատնական և անգտական . Ծառայո՞ս
սխալական՝ փախտական և Թշուառական :

Գ. Ա՛հա ես ինքն ինձէն կամաւորապէս ՝ անձնաւ
մատն և մարմնակործան , հոգեկորոյս և միշտ մտա-
խաբ , կամակոր իսկ՝ և սրտաբեկ , ուշամոռաց և
հանձարագրաւ , զգայազիրկ և իմաստաստագառ , յայ-
րատատես և եղեռնալուր : Այս աստուստ և անդուստ
բնաւիւք բորբոքմամբ մահաբեր երկամբք վնա-
սեալ , ոչ միով իւրիք տեսութեամբ՝ 'ի գործ ընտրուե-
քեզ պիտանացուս տէրդ բոլորից , ողբամ զորո-
վայնն որ երկնեացն զիս . աշխարեմ զստինան , որ դիե-
ցուցին . ընդէր ոչ մաղձ մակարդեալ ընդ կաթինն
ձգեցի , և զիարդ ոչ դառնութի ինձ ընդ քաղցրու-
թե՛ ջամբեալ մատուցաւ : Օ՛ի եթէ ես ինձէն ան-
ձին իմեւմ դժնեայ դատախազ համբարձայ այսքա-
նեօք բանիւք , և ունիմ տակաւին զսուր բարկուէս
անխոնարհելի , ՝ ով որ 'ի յերկրածնաց աստի զիս
ողորբեցէ . զեւմ խայտառակեցից . զքնաւ էութիւնս
դատեալ տուժեցից . զհամօրէն զմնասակարացն ըզ-
գունդ գանեցից . զխոցողացն զինուորութեց դատա-
խաղեցից . զգայականացն գլխաւորութիւս կշտամբե-
ցից : Ա՛նղայ ամենայնիւ յամենայնի , ողորմեալ գը-

Թած. ոչ նոր ինչ գտեր յիս գյանցանացս պարտեաց մառախուղ, այլ նոյն եմ՝ յաւետ նովին՝⁸ պատահ մամբ պարտաւորութե, անկցելի ձորձով սխալեալ առաջի ք՝ անփոփոխելի, և դու միայն իսկապէս գրած օրհնեալ մարդասեր, ընդ աջմէ իմոյ փրկուէ կանխեալ ներութի անայլայլելի :

Դ. Արդ՝ մատի ինամակալ հզօր երկնաւոր բարի՝ ամենից հաստիչ յուէից՝ զբանիդ զօրութե՝⁹ իմա ստից կայծակն՝ ՚ի գործի ազդման լեզուիս շարժուէ, առիթ մաքրութե յամենուստ զգայականաց գոյաւորութեց յիս մամնաւորելոց՝ քո ձեռակերտից. սուքօք առ ՚ի քէն եղելովք և բժշկելովք, կրկին հանդերձանօք, անպակաս ձայնիւ, անհատ բարբառով, քեզ վերընծայել գոհաբանութի ՚ի փառս մեծուէ հօրդ քոյ այ մերոյ, յաւիտեանս . ամէն :

(1) Զեռ իտեմալս : Աջանցեալ ՚ի բառէն իտեռն . սեռ . իտեռն . ոչ և ՚ի բառէն չարժան, կազմի չարժանօրի : իտեռն եմ, բանական բնութի, այլ բարուք չարժերբաի, ունօզ զչարժր բերան, այսինքն գժուարտանձ : Յանրանից օրինակելով զպարտաւանս անձինն, ասել կամի . ահա ՚ի մարդկային ՚ի գովելի կարգաց օտարացայ . բայց և ոչ զանրանից զկատարելութիւնս գունէ ցուցանեմ, այլ զճերութիւնս նոցա կրեմ :

(2) Երբիցս սուղալս : Իր հեծօղ, որ գժուարի ընդ լծով, (արքայոզ . տիրութիւնս ընօզ .) Թուի կազմեալ ՚ի բառէն աաւ, աաղի՛, փոխանակ ասելոյ՝ աւազողական : Ակնարկէ ՚ի պատմութիւնն (Թ. Թաղ . դ . 12 .) յորում երինջքն անգրանկածինք զատուցեալք յորժուց իւրեանց՝ իբր հեծելով ձգէին քարէին զայլն յոր եգեալ կայր տարանակն Աւյ . և սակայն գնային ուղիզ անխոտոր ընդ շանապարհ իւրեանց, և մնային ը լծով : Իսկ ես ասէ՛ հեծեմ ընդ բեռամբ այ, այլ ոչ ուղիղմ, ոչ կրճիմ ՚ի բարփս :

(3) Բանալանս անանալան : Բնութի բանական գտով, ունիմ թ բարուց զաննութիւն անանոյ, գաղտնական, ունիմ զկատարութիւն գաղտնի, անարբան, ունիմ զանմարտութիւն անմը կենդանեաց :

(4) Մարփն հոգւոյ ՚ի : Ողջալի սահման, մարմինս որ տան է հոգւոյս, և սփն ծառայ լինելոց էր, եղև նմա տրամեցուցիչ, գաղտն, և չարչարօզ :

(5) Աւրլիպանական : Որ իբր ասի շար կազմեցայ յայ, այժմ վանեալ և ցրուեալ եղէ :

(6) Ալեմահար : Այստ, և յաջորդ բառիքն զտրվանդակ մարդոյն փնտաս ՚ի Թիւ արկանէ . զորոր անձնս ասէ մատենցի ՚ի մեզս և ՚ի տանջանս . զմարմինս կործանեցի ՚ի մարմնական մեզս և յայրուան, և ՚ի կրք ծուան որդանց . զհոգիս կորուսի հոգեւոր մեղօք . մաքր խաղեալ ՚ի գիւէն . կանցքս կորացեալ խառութի . սիրտս բեկեալ լքմամբ կամ անյօժարութի առ բարին . ուշ յիջողականիս մոռացկոտ . հանձար խոհականիս սպառեալ . յառողջութի ներքին զգայութեցս զրկեալ, և արժնութի նոցա

կամ հետուծին նուազեալ. այքս յազուղին նկատեալ. ականջքս 'ի լուր չարունց պարապեալ: Եւ սոքոսոք և սնդոսոք, այսինքն յամ կողմնոց' ներքոյ և արտաքոյ, ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ ամ բոլորքմտադք մեզաց փնտեսեալ, ոչքամ սրբութիւն. այս, և հետեւեալքն հային միայն 'ի վիճակ սկզբնական մեղաց' յորում մարդն յղանայ և ծնանի, և յեւայոյ գարձեալ 'ի ներդարձական մեղս անկանի: Ընդդէր ոչ յառչ. վասն էր ոչ ծծեցի խառն ընդ կաթին, կամ փոխանակ կաթին զմազձ, կամ զմազմային գառն ըմպելի, որով կարճեալ 'ի կենաց, ազատ մնայի 'ի պարտեաց մեղաց:

(7) Ո՛վ ո՛ր 'ի մերթմոնոյ: Ելծէ ես յես այսչափ ամբաստանուի զինկն՝ տակաւին զուր ըտրուծեն եւ տեսնեն՝ բարձրացեալ 'ի վերայ իմ, մի դր 'ի մարդկանէ կարգեց մեղմեացուցանել զես յողոց աստի, կամ 'ի կշտամբուծեց: Այլ զհոս կոնիս, զհոգիս և զմարմնս, և զգգայուծինն գատեալ պատճեցից: Վայսկանացն քրիստոսոսկիս, զգլխաւորս 'ի զչայուծեց յանդիմանեցից, կամ զկտտորումն չար ներդարձութեանց նոցա պատճեցից. զաչա՝ վասն պատահայեցմանն յանդիմանեցից ականկարութիւն, արտասուօք կամ 'ի խաւարի կալով. զականջա՝ վասն անարժան լրողութեանց՝ յանդիմանեցից ձայնիւ ողբոց, միակեցութ, ունկնդրութ անձայն բանին. զեղով՝ վասն անարժան խօսիցն յանդիմանեցից լուրք, անձաշակութիւն, մեղայտասացութիւն, ևն:

(8) Կո՛վ զպահակս: Կո՛վին գունով կամ արատով պարտաւորութե միշտ երեւիմ: անյեւել յորո՛ւ, անկարկատելի, պատաստատուն հանգեր ձիւ յանցաւոր առաջի քո: Եւ գու ողբումութիւ կաս ընդ աջն իմն 'ի փրկել զես ևն: Թուի անխարկել 'ի տեսիլ զարարեաց, (Գ. 2. 30.) յորում տեսաւ Յեսու քահանայ 'ի հանգերմս ազուղին առաջի ան, և այն:

(9) Ի՛նսոփոյ յայծափ: Որոգէս սերովքն մտոցց զկայծակն 'ի բերան ետայեայ, ասելով այս սրբնոցէ զմեզս քո 'ի քէն, (եւայ. Գ. 7.) այսպէս իսոփո զմանալի կայծակն զորութե քո 'ի լեզու իմ. ասիին իսոփոսէ, զի լինիցի պատճառ մաքրութեան յամ արտաքոյ, Վայսկանաց Գոյտարու թէջ յի մանասորելոց, զչայութեանց քո մեռտաք յիս բաշխելոց կամ զանազանելոց. զի լեզու խտատվանութիւն լինի գործի մաքրելոց զմեզս այլոց զչայութեանց: Որոգէս զի սոփո, զչայութեքս՝ որք 'ի քէն եղին, և քե բժշկին, իրին հանդերձսոփ, վասն առնելոցդ՝ և բժշկելոցդ՝ ան գաղար սրհնեցից զքեզ:

Ս Երբորն յաւելլած իրկին հեծումնէ՝ նորին հսկողի, աս նոյն աղբիս մաղխանաց բանի: 'ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ: Ի՛նսոփոյ

Ի՛նսոփոյ Ի՛նսոփոյ

ն. **S** էր անձ ամենայնի, զորաւոր յամենայնի. ան պարագիր և անվայրափակ՝ տեղի ամենեցուն. բոլոր իսկութիւն հուպ յամենեսին.՝ անուրեք վայրից, և չիք սահման առանց քո: Ո՛չ երեւեալ երբէք, ոչ տեսականութի առանց քո ծագման՝ լու

սաւոր: Փառք ահաւորութե. ³ անուն անհասութե.
 կոչումն մեծուե. ձայն անբաւուե. իսկուի անքննու-
 թե: ⁴ Լ'նմատելի հեռաւոր, և անընդմիջելի մեր-
 ձաւոր: Տեսող հեծութե. նկատիչ թշուառութե.
 մտտակաց թախծութե. ⁵ ամենաբոյժ հնար անձա-
 րութե. հայր գթութեց. ծագող ողորմութե. անծ
 մխիթարութե:

բ. Այեւաց տէր ողորմութե՛ ՚ի պատկեր վշտաց դառ-
 նուե բազմավտանկ կրիցս կարեաց, զոր հանդէպ քո
 տարածանեմ. կցորդակից լեր բժշկապէս, և մի՛ ՚ի
 խոյզ ընտրութե՛ կոչեր դատաւորաբար: Լ'ըդարեւ
 մեծ է վտանգ տարակուսանաց ցաւոց այսր վարան-
 ման, յորժամ իցէ մարմինն մեղօք գրաւեալ, և
 անձն՝ ՚ի գործոց չարեաց ոչ մեկուսացեալ. ⁶ գործ-
 նականացն գործի՛ սովորութե՛ն կարեաց կապեալ. ⁷
 զանգուածն հանդերձանաց՝ մահացու կրիւք շաղա-
 խեալ. զգայութի սրտին իմաստից՝ խեթիւ խոցո-
 տեալ. ակնկալութի բարեացն՝ բնաւին բարձեալ.
 և ՚ի բանականուեն՝ ընդ անասունս դասակարգեալ.
 և ⁸ զազիր գարշութի՛ ընդ գոյութե՛ն շարամանեալ.
 և ⁹ տեսականացն ողջ ելով՝ իմանալիքն վիրաւորելու
 լըւ ՚ի սաստկուե ¹⁰ յանցանացն յիշատակի՛ յաւէտ
 յուսահատեալ. և տաքնապաւ նախագործելոցն՝
 միշտ տարակուսեալ. և յստակուի աղերսին՝ իսպառ-
 պղտորեալ. և խղճիւ մտացն յուզմանց՝ կրկին ճեւ-
 ճերեալ: ¹¹ լըւ ձեռն ՚ի մաճի գործոյն՝ գլետնոցն
 հետազօտեալ. և կերպ ՚ի յառաջ գիմեալ՝ ոտք ՚ի
 վերջ կոյս յետահարեալ: լըւ ¹² գիտութե՛ էիցն՝ ՚ի
 չէիցն միշտ խաբեցեալ. և ¹³ ՚ի մտացն մարտ՝ ՚ի փո-
 քունցն յաղթահարեալ: լըւ ¹⁴ ՚ի թառանջ սրտին՝
 հագազին դուռն հրդեհեալ. և խոնաւ զօրութիւն
 քմացն՝ ամենայն ուրեք տոչորեալ, և անարեւ մի-
 գով յամենայն մասանց պարփակեալ: լըւ լայնուի
 ակնկալութե՛ն՝ ամենեկին իսպառ ամփոփեալ. և ¹⁵
 անբերելեացն տոյժ՝ ՚ի զգալիմն տպաւորեալ. և եղ-
 կութի կորստեանն՝ ՚ի յուշ անդ եկեալ. և դատակ-
 նիք հատուցմանն ՚ի դիւանի մտացն գրեցեալ: լըւ
 բարերարին ակն՝ ՚ի ցասումն իմն երեւեցեալ. և լոյսն
 բնութե՛ զանկուածոյ հողոյս զայրացեալ. և ահաւա

րուծի էին՝ ընդ փոքրկուծի բնութես ընդհարեալ,
 և միշտ որոտմամբ բանից՝ բանաւոր մեխրոյս բարկա
 ցեալ, և իրաւանցն վիմօք՝ զարժանիս մահու կոշկո
 շեալ: Եւ որ իմն է տաղանք՝ յանառակս աստէն
 կորուսեալ. և պատուական իրին պտացուած՝ իբրև
 անարգ յերկրի թաղեալ. և ¹⁶ տաժանմանցն արգաւ
 տիք՝ ծուլութեն մթով ծածկեալ, և իբրև զի բաց
 բարձեալ նշմարան ճրագի՝ չերևեալ: Եւ ¹⁷ պա
 տախանարան լեզուիս՝ յիրաւանցն օտար՝ կարկե
 ցեալ. և անհամբոյր շրթանցս դրուծին՝ օրինաւոր
 դատմամբ պապանձեալ: Եւ ¹⁸ յուզմունք մտացս՝
 ՚ի զանազան մասունս ցնդեալ. և զկեալն ՚ի վերայ
 օգտին՝ ոչ ինչ գիտացեալ. և ՚ի կշռութիւն բարւոյն
 ընտրութե՛ յիմար երևեալ. և ընթացք էլիցն՝ նը
 հանջմամբ չարին խափանեալ. և վառարան իւղոյն՝
 աճիւնովն հնոցի լցեալ: Եւ անուանս գիր՝ ՚ի կենաց
 մատենէն եղծեալ, և կշտամբանք ընդ երանութեան՝
 անդ արձանացեալ:

Գ. Եթէ զինուոր տեսանեմ, մահու ախն ունիմ. ¹⁹
 եթէ պատգամաւոր, խտուութե. եթէ մատենագէտ,
 մներհակի կորստեան. եթէ օրինաւոր, անիծից. եթէ
 աւետարանական, փոշւոյ ոտիցն թօթափման. եթէ
 բարեկրօն, յանգիմանութեան. եթէ ապառուժ,
 կսկծման: ²⁰ Եթէ ջրովն ընտրութե փորձիմ, խոր
 տակիմ. եթէ դեղ ինչ դատման ձգեմ, սատակիմ:
 Եթէ ²¹ բերս նկատեմ բարութե, ՚ի կարծեաց չա
 րեացս փախնում. եթէ ձեռն համբարձեալ, կորա
 նամ. ²² եթէ փոքր ինչ խրտուիլ, սարսեմ. եթէ սա
 կաւ մի թնդիւն, ընդոստիմ: Եթէ ՚ի խրախձանս
 ըմպելեաց հրաւիրիմ, դողամ. եթէ մեծիդ յանդի
 ման լինիմ, սարսափեմ. եթէ ՚ի հարցումն բանի կո
 չիմ, կարկիմ. եթէ իրաւամբք քննիմ, համրանամ:
 Երգ՝ այսքան ամենաթշուառ և ողորմագին տարա
 կուսանացս՝ ՚ի վերայ միմեանց բարգելոց, ²³ որք
 զստորև զգայականաց սրտիս գոյութե ՚ի ներքուստ
 անտուստ անբժշկական ցաւօք՝ աներևակի նետիւք
 խոցոտեալ, անարտաբերելի մշտակիր յարամնաց
 հանապազմաւի բևեռեալ աստուստ ընդ հոգւոյս,
 լցեալ շարաւով կրկին հարուածով, վտանգ սատակ

ման մահու գուշակեն: 24 Տարախ մթերից պատեալ
 զերկաթով զազտնեացս ծածուկք ազդեն ինձ տազ-
 նապս՝ վերս պահեալս անխնամարկելիս ընդ ելս ճնշոյս
 տուրևառութե. յորոց նեղուեց չարաչար ճնշեալ
 աղաղակ ձայնիս, խառնեալ արտասուօք՝ կողկողա-
 գին թախծանօք հոգւոյ, բարեգործիք հնարաւս-
 բուն յերկրատեղծիցս նահատակաց ընդ իմ՝ մաղ-
 թօղաց, վերջին հեծութիս և ես ընդ նոսին արաւ-
 սուօք ողբոց ամենքումբք նսւիրողօք՝ զազերսանս
 ըղձիցս՝ ՚ի ստորնայնոցս աստի՝ 25 յերկինս առաքեմ:
 Ընորհեա՛ն տէր անդորրութի կենաց հանգստեան՝
 ողորմելի վաստակեցելոյս ՚ի յընդունայն երկրագոր-
 ծութիս, համայնդ յամենայնում. ամենայնիւ ստա-
 ցեալ քեզ փառս:

(1) Տեղէ անկէրոն: ԱՅ ասի տեղի ամենեցուն, զի՛ զազախարսպէս,
 քո գում զամ իրաց խկութիս յիւր մտա ամխոփեալ ունի: Երկրորդ,
 արարողապէս. զի զամենեցուն զգտն կրէ ՚ի զորուն իւրում: Երրորդ՝
 պատճառաբար. զի եմ՝ անգեաց ինքն այս զգորութիւնն զեանդէ կամ
 պարագրէլ այլ մարմնոց: 2. օրին. այսպէս որդին, փեղձ անկէրոն բո-
 ւր իսկուսի, հոգոյ յամենեին:

(2) Անուրէտ լայրի: Ոչ բովանդակեալ ՚ի վայրս ուրիշ. և սակայն չիք
 տահման կամ անգի առանց քո: Ոչ էրեւալ. ոչ երևիս բնաւ աչաց. և
 սակայն ոչ փեպանուսի. ոչինչ երևելութի լինի յարանի առանց ծագ-
 ման քո. զի զոյսն երևեցուցիւ եմի՛ եմ ծագէ. կամ, ոչինչ տեսողու-
 թի աչաց է պայծառ. և ընգունօզ լուսոյ՝ առանց ծագելոյ քո զոյս:

(3) Անուն անկառուի: Անուն նշանակիչ բնութե ԱՅՂ չէ՛ բնաւ գիտե-
 լի: Յակոբ հարցանէր ցերեւալն՝ զի՛նչ անուն է քո, և լուսա պատառ
 խանի, զի՛ հարցանես: (Ծննդ. ԼԲ. 29.) Կոյնպէս հարցանէր և
 մանովէ հայր սամիսոնի. և լուսա, դրանչելի է: (Պատառ. ԺԳ. 18.)
 յայն անբասուի, ԱՅն անուն անբաւ կատարելութե է յայանից. իսկու-
 թի անբանութի, ետութի ունօզ անքննութե, կամ անքննելի: Զայսովիկ
 կոչմունս մարթ է առնուլ և այսպէս, անունս անհաս, անբաւ, անքննե-
 լի, ԱՅՂ միայն անբաւեա ասի, և ոչ բնաւ ումիք յարարածոց. բուն
 անհասութի, անբաւութի, և անքննութի ոչ գտանի արտաքոյ ԱՅ.
 այսպովի անհաս և անբաւ և անքննի կամ ԱՅ միայն է, և կամ բնաւ
 իսկ ոչ գոյ իրօք:

(4) Անբարեւի հեռաւոր: Անբարձեւալի ՚ի գտն և ՚ի ճանաչիլ. զի ոչ
 իսկական հաղորդութի բնութե, և ոչ սրտութի մտաց հնար է մերձեանալ.
 և անբարեւի հեռաւոր. և սակայն գոյացութի այնչափ մերձ ես յիւրա-
 քանչիւրս, զի ոչ գոյ միւրոյ կամ խորոց ՚ի մէջ քո և նոյա. զի եմ ՚ի
 գոյութի իւրաքանչիւր սանդոսածոց ընդմասնէ:

(5) Անբարեւի: Ամենայնի բժշկօզ. այսպէս ուղիք գրէ ՚ի լուս. օրին.
 իսկ յայլ՝ անբարեւի:

(6) Գործնականօք գործի: Հին լուծ. զար գործն ինձնայ այսու:
 Բայց օտար է. այլ ինձնալի է կարողութիւնն՝ որ պատճառ է գործեւ.

լեացն . և այսպիսի է նախ՝ կամքն , որ առաջին շարժել է ՚ի գործելին , կամ ՚ի կատարումն ծանաչեալ բարոյն . գարնեալ և այլ զգայարանք , և մանաւանդ ձեռն , որք արթնեկին ՚ի գործել : Այս գործի տակ՝ սւ ձրուիքն խրեաց , ստեղծութիւն տեսնեցն , կամ բուռն ունակութիւն մեղաց իր երկութեմ կարեալ է : Եղոյ՛մ բանն մինչ ՚ի կատարած այդ հաւ մարդ նկարագրէ զանգղարմ վիճակ մարդոյ , որ ՚ի մեզ ունակացեալ , և զգաւանութիւն մեղացն ճաշակեալ , ոչ զզնեալ կամի և ապաշխարել , և ոչ ՚ի մեղանելին հանդիւ . այլ մարմնով և հոգեւով և համայն զգայարանք ՚ի յոյր խաղութեաց տաշնասի անմիտմար :

(7) Չտեգոսնի հանդերձանաց : Երբնուած բնութեա՛ մահացու խառնուք սկզբնական և ներգործական մեղաց շարժեալ իբրև զժիւղաւոր կերակուր :

(8) Չաւի գործովի : Չաւելի պարզութիւն ընդ զբոսութեան բնութեան կամ ընդ մարմնոյս միաւորեալ . որպէս գարշ տիգ՛ ՚ի մարմնի խողի :

(9) Տեսականն ուլ էւով : Երեւելիքս կամ արտաքինք իմ առաջ գորով , հոգեւորքն կամ աներկայութիւն վերաւորեալ են . այսինքն արտաբուռն մարմնով առաջ , և յերեստ արդար և երկիւզած երկիմ , բայց հոգեւով վերաւորեալ մեզք և իւշիւ :

(10) Եւրոպոսն : Զ արին . յանցանքն : ՚ի սաստիկ կամ յազգայ յիշատակէ մեղացն յուսահատ լինիմ . և թէ և այժմ ոչ նոյնպէս մեղանելցնեմ , բայց տաշնասի նախագործելոյն , յառաջագոյն գործեալ մեղացն միշտ զերկիւզ բերէ , զազութն սղտորէ , և զերկզ՝ մտացն զայրացուցանէ :

(11) ՚ի անի գործոն : Չուքս ՚ի մաշի երկրագործունն , կամ գործւելոյն , իր արդոյն . տակ կամի . ուխտու հրատարեալ յաշխարհէ , ձեռնարկի ՚ի մշակութիւն հոգւոյս իմ և այլոց . և սակայն բռնիւ շեփոնն ինչ Գոգոբեալ , զաշխարհական իր ինքրեմ , ը բանին ան . (գուհ . թ . 62 :)

՚ի այն հայի և յաւրան , իբր ՚ի յառաջ , են :

(12) Գիտութիւնն : Գիտելով զտուն զանանց բարեւ երկնից , ՚ի մէջն , յանայն յանցուտ իրաց խաղեցոյ : Այ՛մ , գիտելով թէ զինչ են երկրաւոր բարեքս , խաղեցոյ ՚ի նոյննէ այնու երեւութեալ որով ոչ են . զանցաւորք գորով և վերազնիւ , իբրև անանց և հանգուցիւ ձեռնան :

(13) ՚ի հոսն ձրոյ : Ես որ հոգեւոր գորով մարք Է մեզ խորհրդոյ արարտէ մարմանել իբրև կերթ և զբուտար , ՚ի իրանն , ՚ի փոքր և ՚ի գիւրին պատերազմաց մարմնոյ յազմեցոյ : Այ՛մ , ՚ի մտաւոր պատերազմի յազմեցոյ նաև ՚ի փոքր փորձութեաց խորհրդոյ : Այ՛մ , ՚ի խառնիւ մտացս իւշմտութիւն , նաև ՚ի փոքր և ՚ի ներքիլ մեղաց յազմեցոյ վհատութիւն և պատանկութիւն :

(14) ՚ի Բառու սրբին : ՚ի հասաչանաց արտին՝ կոկորդն Չերանցեալ , և բնական խնտու հիւթ քնացն սարսեալ : Եւ այնուի՛ն , ընդարձակութեան որով կարող էի ունել յոյս մեծ , խաղաւ արդեալա :

(15) Անբերելեանն Գոյն : Անտանելի սաստապանք հոգւոյս , կամ հանգերեւալ տանջանք գժտիտոյ՝ ՚ի զԳալիան Գոգոսեալ , ՚ի գէտն երեւեալ արտաութեան . կի՛մ ՚ի զգայի իր սեռանեմ՝ զհանգերեւալ վրէժխնդրութեան . զի արարածք սաստականան ՚ի տանջան անխրաւաց : (իմաստ . Ե . 21 . ԺԷ . 24 :) Այսպէս կային ՚ի իւշիւ մտացն տաշնասիալ , զանմեռ , սին իբրև գահիճ ինքեան տեսաներ (Ժննգ . Գ . 14 :) Եւ ինքն սին տակ զինի : Եթէ զնուար տեսանեմ , մահու ակնուխտ , են :

(16) Տոբանանն արգաւիտ : Գոտուք կի՛մ արդիւնք աշխատութեան՝ զորոշահի ՚ի կերտութեան տաշնագին նոյ , ծուլութեան ծածկեցան , և իբրև արտ ըլլա ճրագի պահանեալ անյայտեցան :

(17) Պատասխանարև լեզուս : Լեզուս՝ որ է գարնի պատասխանելոյ , յի բուսանն օտար , զուրկ յիտանոյ՝ ինքնին պատգանձեալ կայ . և անհաճոյս շքեանոս , գիրք կամ ձև անխրատ և գարշելի շքեանոս՝ արդար գտառաւ . առնաւ փակեալ լուծիք :

(18) Յուզման ճարտ : Ամբոխեալ խորհուրդք մտացոյ՝ ի զանազան կողմանս ապուրներն պես . մերթ ի կողմն յուսահատուե , մերթ ի գլխուսն . ապաշխարել կամիմ , և վարանիմ թէ զոր ապաշխարուի յանձն առից , կ՞ի կրթ . առ յոյլ որ բժիշկ գիմել ոչ թարու ամեթն . ինքնին զանձնս բժշկել ոչ է կարելի . արդեզք յանազանս առանձնանալ լաւ իցէ , թէ ի միաբանութն կալ . և աստ՝ զորապէս ապաշխարութն առնել , թէ զներքին միայն ի ծածուկ՝ առ ի չգայթակղեցուցանել զայլ . մի՞թէ հրաժարել ի վարդապետութէ , և զանձնս միայն հազալ , կամ արդեզք յետ ապաշխարելոյ՝ իցէ թէ գարձեալ անկանխիմ , և յոր պատճառս ապարդք : Այսպէս խռովեալ , զվեան ի վրայ օգոյն , թէ ո՞ր իցէ օգտաւոր ինձ և այլոյ՝ ոչ գիտացի . և յնտրել զարդին՝ յիտարուի անկարող գառայ . որով և ընտար էլին , երանելոյն ի մեզոյ՝ արդեբանն գիւնն խափանեցաւ . և լստարան իւրն , կանթեղ մտացո՝ անխնայն հարցի , մնացուածոք մեզացս , (ուն անխնայն է մնացուած կրակի ,) ընտալ խաւարեցաւ :

(19) Եթէ գոգոհանոր : Եթէ անասնեմ զք պատգամարք , անխու նիմ խաբուիք , ստասից , սպառնալեաց : Եթէ մարկեպիք , թէ անասնեմ զգաղթ ասեմի , կամ որ պաշտօնեայ է գտառարական գիւտնի , անխու նիմ հուհալի , պարտուց , կամ կորստեան ստացուածոց : Եթէ օրինասոր , օրինազէս անասնեմ , ապանեմ անէծս լել : Եթէ անփարանայան , անաւ սարանիչ ան ջարդիչ , սարանեմ թօթախել զիտից րակնն : փոխանալ թօթախի՝ հ . օրին . թօթախից : Եթէ սպասում , զմենապարայ , մնամ ինքնան , կեկծեցուցիչ լանից : 3 օրին . յագոտում :

(20) Եթէ Լրօն ընդունի : Եթէ Լրօն այնուի՞ որով լա օրինայն մով անօր փորձեալ լինել կինն շնացող , (թուոց . Ե . 17 .) փորձելով և ես , խորանկեմ . որպէս յայնժամ և թէ ճշմարտեւ շնացեալ էր կինն , յով պէն զլուրն՝ ուսնորք որովայն նորս , և բարձք նորս խորանկեմն : Եթէ դեւ ինչ Դաբան . ջր գեղ ինչ քննութն , ապաշխարութն , կամ ուղղուն աւնում , փոխանակ առաջնապայ սաստկեմ :

(21) Բեբո Նկարեմ : Եթէ անասնեմ յուսնիք բարեաց ինչ բաշխումն , ես ի կարծեաց չարեաց փակելով , ոչ համարձակեմ մտայել գիտելով զանարժանութիս իմ :

(22) Եթէ Գոգ ինչ իրգոսի : Եթէ անասնեմ զփորձիկ խրատելով , (խոնչակ , գորգուլուք .) սարսեմ իրեւ զերկշատ թուլունս ի սրտ անգո :

(23) Որտ Կրօն : Այս իմ որդիակ խորանկեմ՝ զիտու զգայուն արտես ի ներքուստ աներկույթ նեախք խոցոտեն . որք անարգութեւնի , անհարա առ ի արտաքս հանել , միշտ մնան միեալ և բեւեռեալ ի հօ գիւ . և բովանդակ թարախով լքեալ , իբն հարսածով , խոցմանն և թարախեցուցանելով՝ զարաչար մահ իմ ցուցանեն : Գոգնեայո ծա ծառի , գազանի փտութից հողուոյ՝ իրեւ Եգրաի մեկէր , փոխարութն հարուց է , փոխանակ անոյ՝ մթերք թարախոյ , ջր թարախ ժողովեալ ի ներքս , գոգեալ զբերանով բժշկին , զոր ի զնեկն զվերան՝ ի ներքս միե . և յորժամ թարախոտ անասնէ զերկանն , խնայոյ անբժշկելի գալ զվերան . այսպէս ներքին փտութն իմ երեւեալ իմա կանոնքն ապաշխարութն , ցուցանեն ինձ զվերս անգարմանելիս պահելով ընդ էր . նույն . ի շնչափազ , կամ ի թոքս հաւուոյ . յորակ և աղաղակ զքնանս նուա :

զեայ չ'նշի : Փոփոանակ բառին վերլուծել, մի օրինակ գնէ՝ վերսկտ : Բայց եւ ընդ նուազ ձայնիս խառնեալ զարտասուս աչացս , և զարտուութիւն հողւոյս , քո հնարաւոր զբուռեզ նուկրեմ զազերասանս յերկրաստեղծիցս նահապալաց , Է սոյն , կ՞ Է Ներսէսեանդն աղթաղաց ընդ ի՞ մաղթողաց , Է ի՞մ կամ վասն ի՞մ մաղթողաց :

(24) Թարսի մեղից : Եղլ օրինակ փոքր ինչ պլաղդ է . Թարսի մեղ ընդ գափեալ վերլուծել քաղցնեաց ծածուկ . և մարթ է իմանալ , մթե ընալ Թարսիք կ՞ փառեք հողւոյս պատեալ ՚ի ծածուկ զկարծրութիւն պրտի :

(25) Երկինս առտեմ : Երբն օրինակս կրկին գնի այս . ք յերկինս առտեմ վերջին հեծուծիս : և վիմի . ՚ի ստորնայնոցս սասի յերկինս առտեմ :

Ս Էրսպին յաւելուած իրկին հեծուծ՝ նորին հոկոչի , առ նոյն աղբրս մաղխանաց բանի :
՝ Ս խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն Ե Ի Վ Ի

ն . Եւ արդ՝ որոնց խնդրոց արժանաւոր վարկանեւ յոյժ զիս , մատչիմ աղերսել . արքայութեանն յորմէ վրիպեցայ , եթէ փառացդ վայելչուութիւն յորմէ զրկեցայ . թէ կենացդ անմահականաց յորմէ հերքեցայ . թէ ընդ հրեշտակնս պարակցութե յորմէ տրոհեցայ . թէ ընդ արդարնս մասնակցութե յորոց ճեղքեցայ . թէ ուստ տնկոյն բերկրութե յորմէ զօսացայ . թէ ծաղիկ փառացն շնորհի յորմէ թափեցայ . թէ պանծանացն ժառանգաւոր յորմէ կորացայ . թէ հայրենի ծոցոյն հարազատ յորմէ ընկեցայ . եթէ զգեստովն լուսոյ պարծիմ յորմէ մերկացայ . եթէ ՚ի ստացօղ դարձին յուսացայց յորմէ խորթացայ . եթէ ՚ի լուսոյն իղձս դիմեցից յորմէ մեկնեցայ . թէ իսուսի յոսկերան յօդիմ յորմէ մերժեցայ . եթէ ՚ի Թևս նորա՝ մերձիմ յորմէ օտարացայ . եթէ յապաւէնն ապաստանեցայց՝ յորմէ լսեթացայ . եթէ ՚ի փրկութեան նորոգութի՝ յորմէ մահացայ . թէ ՚ի զգաստութեան զուարթութիւնս յորմէ ես լքայ . եթէ ՚ի կանոնն կենացն ուխտի՝ յորմէ փոխեցայ . թէ ՚ի սահմանն հաստադրական՝ յորմէ սահեցայ . եթէ յանշարժ վիմին պնդութի՝ յորմէ սասանեցայ . եթէ ՚ի շարս գումարտա-

կին՝ յորմէ հասեցայ . եթէ ՚ի քաղաքն անդրանկաց շինիմ՝ յորմէ գերեցայ . եթէ հանապազորդեան հացին աղօթեմ՝ զոր ոչ վաստակեցայ . ⁷ եթէ փոխադրուեի երկանցն խնդրեմ՝ յոր ոչ քրտնեցայ . թէ պարգևօքն պսակեցայց՝ յոր չհանդիսացայ . թէ արձան ինձ կենաց գրեցից՝ յորմէ ջնջեցայ . թէ զերախտեացդ ձիր յիշեցից՝ զոր միշտ մոռացայ :

Ը. ¹ Հա՛հատաւ և կամ ⁵ խզեցաւ լար կենաց յուտոյն . տիրեցայ ՚ի բորոտութեանցն գարուեթէ , համայն ախտացեալ՝ ամենայնիւ ⁹ սպառեալ մարմինս , ապականութիւն շրջապատեալ մեռոյց այ : ¹⁰ Վոյզն պալար փայլունակ տգեղ լնացեալ , մնացուած ինչ պահեալ նախունակ երկդիմի կերպին , որ զկրկին անմաքրուին նշանակէ . պարծանացն նշոյլ ամենեին ինձ չիջաւ . փրկութիւն մատնեցաւ . բարին ստուերացաւ . ելք կենացն բնաւին փակեցաւ . միթիւտութիւն բարձաւ . դատաստանին ատեան մերձեցաւ . թոյնք մահուն ինձ արծարծեցաւ . սպանեալն կրկին ինձ կենդանացաւ . ¹¹ լաստին դադարք վիմօք խցաւ . շաւիղն յուտոյն ¹² կուրացաւ . շնորհին ծածկոյթ յինէն մերկացաւ . փառացն վայելուի ստուերացաւ . հանձարն առաջնորդական խափանեցաւ . կշտամբանացն փուշ բազմացաւ . անօրէնութեն ուղէշ ծաղկեցաւ . բոց գեհննին ինձ բորբոքեցաւ . ծառայութեն լուծ սաստկացաւ . ստրկութեն կապ զօրացաւ . ¹³ Թունօղն յարկին կառուցման ահա անկաւ . ¹⁴ բարձրութեն վստահարան կործանեցաւ . ընտանութեն միաւորութիւն անջրպետեցաւ . սրբութեն սիրօզ հագին այ տրտմեցաւ :

Թ. ¹ Եւ քանզի զվերջինն համբուրեցի դառնութի , տանջանս՝ խէթս՝ տխրուին , վիշտս հոգեկանս , ցաւս անխնամարկելիս , տարակոյսս անյուսադրելիս , ամօթանս անպարուրելիս , խայտառականս անվերարկելիս , պատկառանս անհամարձակելիս , փախուստս անդառնալիս , հալածանս անմարդասիրելիս , ¹⁵ երկայն Թղեւորութե ապաձեռն անթոշակութիս . իսկ դու փրկութի զօրութի և օգնութի , ողորմութի լուսաւորութի քաւութի և անմահութի տէր յօ քօ , որ դի այ կենդանոյ , արարիչ երկնի և երկրի . որ ըն-

ձեռես ջուր պատքելոյն՝ ՚ի ծարաւուտ վայրս անապատի, օրհնեալ, բարեգութ, հզօր, մարդասէր, երկայնամիտ, խնամակալ, հնարաւոր, այցելու, պաշտպան աննախանձ, պահապան յաղթող, կեանք անկորուստ, միջնորդ երկնային, լիութի աննուազ, երանութի տօնելի, ձեռն ձգեալ սիրոյ՝ ողորմութե քոյ աջոյ՝ ընկալ և մատո՛ քաւեալ և սրբեալ զիս զամենապարտս՝ բանդ կենդանի՝ առ հաւասարապաւ տիւ քօ հօգի, զի քե վերստին հաշտեալ՝ յիս դարձցի : Այլ ՚ի ձեռն քո՝ իւրովն կամօք մաքուր նուիրեալ, ¹⁸ զօրեղն ինքնութի՞ն զիս հօր ընծայեալ, անդէն առ նմին նովիմք միշտ ՚ի քեզ շնչոյս ողջունիւ կապեալ ընդ շնորհիդ՝ ՚ի քեզ միանալ անբաժանելի : Այսին որոյ քեզ ընդ հօր քում հոգւովք սրբով՝ երբեակ անձնաւորութեդ, ՚ի միում ընութե և ՚ի մի անձութե փառք, և ՚ի ստեղծականաց էից՝ գօհաբանութի, յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

- (1) Թի՛ն մօ սրեռն : Եթէ ազգիցեմ՝ իբրև ուս որթոյն կենդանոյ՝ քնի : Այսպէս ՚ի հետեւեալն զորութ իմո՛ս զառա իբրև, ք իբրև մտ, իբրև ծագիկ, ևն : ՚ի սփռոյլ գոյնի, եթէ յնդգուծօզ գարձին յուսացոյց, յորմէ օտարացոյ իբրև զանառակ որդին :
- (2) Եթէ Յո՛ւ յոյերն : Միթէ ՚ի քս միաորիցեմ՝ իբրև սրբելի, յորմէ ասելութի կարեցայ : Կամ, ՚ի նքան՝ որք մարմին են քնի յերկինս :
- (3) Յօրմէ ինեացայ : Յորմէ ինթիւ կմ՝ խռովելով հեռացայ . կամ ընդ որում՝ խռովեայ, Թշնամեցայ :
- (4) Եթէ ՚ի գեսսօրի : ՚ի պատուութի հաստարիմ և սրթուն ծաւալին, և իմաստուն կուսանացն վտահացոյց, յորմէ ես թուլացայ : Եթէ ՚ի իննն, յորենս աւետարանին, յորմէ փոխեցայ յորենս կն մարդոյն :
- (5) Եթէ ՚ի օսկնն : Յուխտ մկրտութես և կրօնաորութես, յորմէ գլորեցայ :
- (6) ՚ի արս գուհրօսին : Ժողովոյ կամ խնդի վանտկանաց, յորմէ վարուքս հսեցայ, անկայ, արտաքոյ մնացի : Կմ, եթէ գուհրօսի իմացի ակհանկեալ զարգ պարանոցի, (որպէս գնի եղև. է. 136 .) Ը այսմ նշանակե՛ ՚ի կարգս սքոյ, որք են զարգ եկեղեցոյ :
- (7) Եթէ Բիստրօնի երկնն : Միթէ ինդրիցեմ՝ բաւնալ յնէն զերկունս աշխատութեն, զոր ան օրինադրեաց ազանայ, ես՝ որ ոչ քրանեցայ : Կմ, միթէ ինդրիցեմ՝ փոխադրել զերկունս աստի կենաց ՚ի հանդերձեալ հանգիստն՝ յի վան ոչ քրանեցայ . կամ, միթէ ինդրիցեմ՝ հասուցումն աշխատութեց՝ որովք ոչ քրանեցայ : Եկ զարգնօս . յալթանակաւ վարձուց պասկիցեմ՝ յայն ինչ գործ, կամ վան այնր, յի վնտիտացայ, յորում ոչ ձգնեցայ, ոչ ընտիր գացայ : Իկ աշխն . եթէ գեր հատաստեմ, կամ գարութի կենաց կարծիցեմ ունել, յորմէ մախաւնդ ընեցայ :

(8) ԽԱՆԴՅԱՆ ԸՐ : Յետ ասերջն՝ հաբաւ, յաւերլոնն՝ և իմ իղեցաւ, ըսե-
լեայն նշանակե՛ մանաւանդ, ք, ահա ըսր յուսոյն հասաւ, կտրեցաւ,
մանաւանդ թէ բոլորովն խղեցաւ, բարձաւ գլխովն շնորհն՝ որ է ըսր
հոգևոր կենաց՝ շողեցալիչ ընդ այ, և չէ յուսալի՛ թէ մնաց յես կեանք
հոգևոր : Ամ, եթէ իմացի գհանդերձեալ կենաց և գլուսոյ փրկութեան,
նշանակե՛ բարձաւ համարձակութեան կիմ զստահութեան փրկութեան վասն մե-
զացս և անարժանութեան :

(9) ՍԿՈՒԵԱՆ 4. օրինակք գնեն, սպառեալ զմարմնս ազականութիս :

(10) ԴՐՈՅԻՆ ԳՎԱՐ : Յանձն այլարանէ զորտ բորտութեան ըսա գրեցոյն
(զԼա . ԺԳ :) Եւ ասացեալ վերագոյն՝ թէ փիլեցոյ) Ի Բորտութեան Գաւ-
ըսէ, որ տարածեալ սպառէ զմարմինն, զայս առնու յօրինակ սկզբնա-
կան մեզաց, որ զտոլմեզակ բնութեան ապականեալ, մտոյց ան : Եւ թէ-
պէտ յայս ապականութեան բժշկեցայ ասէ վերտութեան, ասկայն վերագոյն
ներգործական մեղքն երևեցան յես իբրև Դրոյն գովար, փոքր ունոյց
փայլուն՝ բայց տգեղ, անաշեալ, իբրև զլուան եղեալ, ք սպիտակ բոց .
որ է սկիզբն և նշան բորտութեան . որպէս և ներգործական մեղքն սկը-
բնականին, որ և է ճարտար ինչ գանձեալ Նախնայի երկրի ինչ : 2
օրին . և հին լուծ . ճարտար ինչ : Արպէս պայարն փայլուն և լինացեալ
յաւաջ քան զտարածանիլ բորտութեան ի բոլմեզակ մարմինն՝ կրկին ան-
սիլ արկանէ ի մարմինն . մի՛ սպիտակութեան ի մաշն, և գիտաւոյն ան-
գի . և միւս՝ բնական գոյն և գիրք առողջ մասանց մարմնոյն . (զԼա . ԺԳ .
3 . 7 :) : Եւ ի տարածիլ բորտութեան ի բոլոր մարմինն, հասակ միտ-
գոյն սպիտակ լինի . (անդ . համար 13 :) Իսկ եթէ յետ այնր երևեցաւ
ի մնացուած առաջին երկրի սեպեանն, և բորտութեան չար . (անդ .
համար 14 . 15 :) Ասպէս անձնական մեղքն ազամայ՝ ի նմա իբրև
պաշար լինացեալ, ըսա մասին հոգւոյն ապականեաց զնա . և ըստ մասին
մարմնոյն եթող այս՝ առողջ, բայց պարտաւոր և գիւրափնասեղի . և այն
մեղք նորա տարածեալ ի ծնունդան՝ զտոլմեզակ բնութեան արար որդի
բարկութեան : Իսկ յետ սրբելոյ մեր ի նորա մեղքն, յորժամ գարձեալ
երևին ի մեղ անձնական մեղք ներգործականիք, այս համարի մնացուած
առաջին մեղքն ազամայ . իբր զի ըստ նմանութեան յանցուածոցն ազամայ
հոգւով սպանանէ, և ըստ մարմնոյ թէպէտ առողջ թողու, բայց պար-
տաւոր և սկաւորացեալ . վասն այն յարէ, որ զնրին անհորութի նշանակէ .
ք զհոգւոյն և զմարմնոյն, կիմ գառալինն և զերկրորդն : Ուստի և պար-
ծանայն նշոյս որով քնազքեացք լինելով վրտութեան, պարծիմք ի քն,
սիննին ինչ շիջա ի ձեռն յետագոյ ներգործական մեղքն :

(11) ԼՍՈՒԻՆ ԴՊՏԱՐԻ : Կաւին հանգստարանն, կամ նաւահանգիստն
մեծամեծ քարամբար իցաւ :

(12) ԱՌՈՐՈՅԱՆ : Ծանապարհ յուսոյն փակեցաւ :

(13) ՈՒՆՈՒՆ ԵՐԿԻՆ : Վերամբարձօղն շինուածոյ յարկին, (որպիսի է
սինն, կիմ գերանն, կիմ հեծանանձգութիւնք,) անկաւ . և հոգևորա-
պէս իման, երկիւղն որդիական առ նո՞՞ բարձաւ, որ ի վեր ունի գլխ-
նուած աւաքինութեան, ը սիրաբայ, ինչ . 4 : 2ին լուծ . իմանայ զհոգին՝
բարձօղ մարմնոյ :

(14) ԲՈՐԵՆՈՒԹԻՆ ԼՎԳԿԻՐԱՆ : Կեցուկն կիմ մոյթ բարձր շինուածոյ . որ
է համարձակութեան յուսոյն :

(15) ԵՐԿՈՅԻՆ ՍՈՒՆՈՐՈՒԹԻՆ : Գնալոյն ի հանդերձեալ աշխարհ, որ յաւի
աննական է և անգառնալի . զոր և տերն ասէ՛ գնալ յաշխարհ հետի .
(զԼու . ԺԹ . 12 :) Այսով երկայն ճանապարհի ասէ՛ պատարասեղի
ազայնան անհորութիս, ունայնածեռն ապականութեան թողակն կիմ պաշա-

րի, փոխանակ ասելոյ, ոչ արարի բնու. պաշար :
 (16) Չօրէնն ինճուսէք : ք հոգին նա՛ որ զօրնդն է բնուութի, կի՛մ զօրուոր
 բնքնիշխանութի զնս հօր ընծայեցն, անդին առ նին, միանպաստայն նա
 վնն հազարնն ՚ի ինչ նւոյս ողբանիս, սիրասարի բղձանօք առ քեզ, կի՛մ
 գրկսխտան համբարիւ ընդ քեզ, խոյեալ ընդ նորհիտ, այտինքն ընդ սի-
 բելուութեդ, ընդ բարեշնորհ գութոյդ, ընդ քեզ միանալ առանց բաժա-
 նելոյ :

Գուցն ոչ յար և պաշարաճ թուիցի սունց՝ կտարած աղօթիցս ընդ ան-
 ջրելոցն բանից . իբրև թէ յետ խապառ յուսահատելոյն ՚ի կենաց Այ, անդէն վարկազակի զամենեկն ընտանութին այ յուսացեալ խնդրիցն,
 զանբաժանելի առ նա զմիանայն : Սակայն պթուան Ազօթուորս մեր
 երկնքուսի աչօք վարի յաղաչանս իւր . միտին յանձին մեղանան հայեցեալ
 և ՚ի չարժանութին, լինի յուսակաուր խապառ . իսկ միւսով յառեալ
 յանբաւ գթութիւն և ՚ի զօրութիւն Այ, և ՚ի փրկանս քեզ, յուսա
 պատար քաջալերեալ զօրանայ . ուստի թէ առաջնունն իբր սանգարամե
 տական զանձն խատտովնի, երկրորդանն օշինչ երկրայի լինել երկնաբաւ
 զաբայն : Եւ ահա ը այսոցիկ հայեցուածոց, խոստովանեալ նախ՝ թէ
 ընթանուին մատարա՛ք սնկրդեփեցաւ, ք բարձաւ հեռացաւ . և թէ հոգին
 այ արփեցաւ, և թէ այսքիւք զմերջին գառնութիւն և տանջանս և անձ-
 թանս ինձ պատրաստեցի, յանձն առի, գառնայ ապա զԲԻ թախաննել,
 զի ըստ ամենանար իւրուան փրկազործութե՛ն՝ ձեռն սիրոյ ձգեալ ըն-
 կայից զինքն, և սրբեալ մատուցեց առ համապատիւ Հոգին նա . և նորա
 ևս հաշտեալ, երկրքին Արդի և Հոգի միակամ հաճութի ընծայեցեան
 երկնաւոր Հօրն . որպէս զի հոգւոյն ազգող զօրութիւն, և որպէսն հաւ
 մահաբարդ սիրոյն սնգութի կապեալ միանայցե անբաժանելի :

Ս իբրպին յառելուած իրինն հեծուութե՛ն որին հսկողի, առ նոյն
 աղբրս ճաղխանայ Բանի :
 Ղ խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն Ի Ի Ե :

Թ . Բայց քանզի ՚ի վերայ այսքանեաց գերութեց
 ամենաթշուառ վտանգաւորիս՝ մի զմիով
 ել և ելս առնելոյ, զոր զկերպարանս անցիցն՝ ՚ի մաս
 նէ վերաճառեալքդ նախագրեցին . ուստի և փո-
 խեալ զեղանակ բանիս՝ այլ ոչ զեղկուութիւն աղէ-
 տիս :

Ք . Այն զի ՝ ծով է ինձ ծփանաց կենցաղոյս բեր-
 մունք յոյժ նմանազոյն . յորում կոհակօք բազմօք
 անթիւ դիմեցմանց՝ տատանեալ հոգիս ՚ի յայսմ՝
 աշխարհի՝ մարմնոյս շինուածով իբր ՚ի նաւակի : 3

() որ ետայիս մարգարէ զյանկարծադէպ կատա-
 րածն, որ ՚ի պարսկականն Հինից՝ երուսաղէմի և սաւ-
 մարիայ կործանմանն, նմանուի այսր օրինակի կեր-

պաւտրեցոյց . որ և առ իմն հոգևորական խորտա-
 կումն զուգաձայնել՝ ոչ է սխալական : Վրանդի՝ մինչ-
 դեռ չուէի ես յանհոգութեանտարակոյն վտա-
 հութի, դոյզն կտակած արկածից՝ ՚ի միտ բերելով
 առ խորոց փոքր միջոցին, որ ՚ի մէջ հանգստեանն
 և աշխատութեն, իբր այն թէ հասեալ իցէ ձմեռն
 յամարայնի, բքաբեր հողմով ժամանեալ՝ երեքա-
 լեանն դիմակցութի, ամբոխեաց զհանդարտութիս : ⁵
 Ուստի նաւն ՚ի բախմանն վայրենի ալեացն՝ խորտա-
 կեցաւ : ⁶ Սակոցն ձեռնարկուի քայքայեցաւ . ⁷ կայմն
 ամբարձման՝ ՚ի կայից իւրոց խլեցաւ . առաջաստին
 թռչարան՝ յանկարկատելի ծուէնս պատառեցաւ .
 շինուածոյն շուք՝ անզարդեցաւ . ⁸ առասանք ձգողա-
 կանացն՝ խղեցաւ . ⁹ տեսարան գլխոյն դիտակի՝ խո-
 նարհեցաւ . ¹⁰ ապաւանդակին պարան՝ կտրեցաւ . ¹¹ ա-
 պակինուի խարսխին լուծաւ . ¹² լուծք ստուարք տմո-
 լիցն կցորդութե՝ բաժանեցան . ¹³ սամիք ուղղացն
 հեռոց՝ գալարեցան . ¹⁴ լաստ հիմանն հաստարանի՝
 ընկղմեցաւ . ¹⁵ ղեկացն կառուցմունք՝ անդրէն սու-
 ղան . չըւոցն յարմարութի՝ պակասեցան . ¹⁶ որնա-
 փայտին պատսպարան՝ իսկոյն բեկաւ . ¹⁷ կապարանք
 զըստին հաստուածոյ՝ յօշատեցաւ . ¹⁸ գողք ամփոփ-
 ման ծոցոյն կազմածոյ՝ անարդեցան . ¹⁹ խելք շր-
 թանցն եզերաց՝ խախտեալ ոստեաւ . ²⁰ պաղպաղունք
 բազմականացն՝ անկեալ բարձաւ . ²¹ վանդակապա-
 տին վայելչուի՝ յատակեցաւ . ²² գահաւորակին հան-
 գոտարանն՝ շփոթեցաւ . ²³ մածմունք տախտակա-
 շարք՝ ՚ի միաբանուէց միմեանց անջատեցան . ²⁴ հե-
 ղոյք պնդման բեւեացն՝ քարչեցան : ²⁵ Վրգատիք
 իրին՝ յիշատակարան ողբոց ինձ նմանեցաւ : Վառ-
 դիդն հանդէպ նաւին դեգերեալ ողբայ, ձեռն ՚ի
 ծնօտի եղեալ՝ արտասուաց գեաս իջուցանէ : Վըշ-
 մարք սակաւ մնացուածոց՝ ՚ի ծայրից ծփմանց ազ-
 դելոյ ծովուն, իբր խողխողեալ բանաւոր՝ ողորմա-
 գին թախծանօք հեծէ : Վ ասն զի թէ զբարի նաւաւ
 պեան երկնաւորօքն զօրօք՝ յաշխարհիս ծովու առ-
 ՚ի զիտրտակեալս իմ՝ տապան իմանալի գոյուես՝ առ-
 ցէ աշխարել բանիս յարմարութի, ոչ ինչ վրիպե-
 ցէ ՚ի ստուգուէ : Վրանդի արդարեւ ելաց բարեգութի

տէր՝ յառակ մարդկութեան՝ զթաղեալ ազգակիցն . ելաց առ նմին և զերուսաղէմ մուլեալ , և զյուզաս մոլեզնեալ . յորոց երկուցն կորեալ վտտահուծիւն՝ յօրինակ նմանութեան աղարտեալ նաւի . իսկ միւսն հասեալ յատակս անդնդոց , առասան յուսոյն՝ ձեռաւք ունողին՝ յանքոյթն արտաբերեաց խաղաղութիւն :

Կ. Լճրդ՝ ²⁶ իցէ՞ թէ յաւելից հայել զբազմախորտակելի տապանակ մարմնոյս իմոյ նորոգեալ : Իցէ՞ արդեօք տեսանել զփշրեալս նաւ ողբալի հոգւոյս ողջացեալ : Իցէ՞ արդեօք տեսանել զբաժանեցեալս միջոցաւ մեծաւ՝ վերստին կցեալ : Իցէ՞ արդեօք տեսանել զյոքնաթախիծ սիրտ վշտացելոյս՝ բերկրեցեալ : Լճրդ՝ իցէ՞ ակնունել նայել զյաւէտ ²⁷ խաթարեալ կերպարան բնութեան՝ կրկին հանդերձեալ : Իցէ՞ արդեօք թէ տեսից զքակտեալ տաղաւար թշուառացելումս՝ միւսանգամ կանգնեցեալ : Իցէ՞ արդեօք յուսալի նայել զտարամերժեալ գերիս՝ ազատեալ : Լճրդ՝ ակնունել՝ զանկեալս ՚ի շնորհէդ լուսոյ՝ դարձեալ կաղզուրեալ : Լճրդեօք տեսից զվայելլութիւն ընտանիդ քո պայծառութեան՝ յողորմութիւն ինձ երևեցեալ : Եթէ տեսից երբէք զամենատխուր կերպարան հոգւոյս իմոյ՝ ժպտեցեալ : Լճրդեօք լուսոյց ընդ ձայնի դուժիս՝ աւետեաց համբաւ ինձ առաքեցեալ : Լճրդեօք տեսից զբիւրակործան փնասեցեալս անօթ՝ կազմեցեալ : Իցէ՞ թէ տեսցեն ²⁸ պատուհանք աչացս իմաստից ըզմուրհակ պարտուցս իմոց՝ պատառեալ : Եթէ յայտնեցի՞ ²⁹ օրն իմ անձկութեան՝ շնորհին քաւութեան՝ բարւոք ինձ ծագեալ : Լճրդեօք մտից ՚ի խրախաշուր խորանին լուսոյ՝ քե առաջնորդեալ : Իցէ՞ թէ կենդանի լինիցին ոսկերքս , ըստ եզեկիելի , ցամաքեալքս ՚ի կենդանութեանց՝ եկաւորութեամբ ազդողական շնչոյս զօրացեալ : Իցէ՞ թէ յաւելից հայել ՚ի տաճար Խբ քո , աղազական մարգարէին ՚ի պորտոյ կիտին , հերքեալս ՚ի լուսոյ՝ որ կամ առաջի քո ամաչեցեալ : Եթէ լինիցի՞ խաւարամնունդս մթացելոյ՝ ծագման առաւօտ : Եթէ հասցէ տեսանել զտագնապեալս մշտասառոյց՝ յեղանակս գարնանն

մտ : Եթէ տեսից զցօղ անձրևոյն ³⁰ կանաչացուցա-
նօղն հոգևոց՝ ինձ արօտ : Եթէ ³¹ իցէ արգեօք նկա-
տել զգազանաբեկ հերքելի ոչխարս՝ վերադին կամաց
գթութեան քո հօտ :

Դ . Եւ քանզի ըստ բանին յորայ, շուրջ պատեալ
են չարեացն հնարք՝ ընդ որ ոչ կարացից անցանել .
իսկ եթէ լոյս ողորմութեան բարերար կամաց քոց
ցուցցի . գթութեան քոյ դուռն բացցի . ճառագայթ
փառաց քոց ծաւալեսցի . խնամք ձեռին քոյ յայտ-
նեսցի . արեգականդ կենաց օր տարածեսցի . առա-
ւօտիդ ըզձալի տեսիլ մերկացի . առատութի քաղ-
ցրութեան քոյ ազբերացի . վտակ արարչիդ կողից
հոտեսցի . ծորումն անապակ սիրոյ քոյ հեզցի . ծա-
գումն աւետեաց շնորհի քոյ երևեսցի . պարգևիդ քո
ծառ ծաղկեսցի . ³² մատուց օրհնեալ մարմնոյդ բաշ-
խեսցի . համառօտեալն ակնկալութի հանգիպեսցի .
հատուածեալ ձայն ողջունի քոյ ար՝ լուիցի . հեռա-
ցեալդ խաղաղութի մերձեսցի : ³³ Եւ յայտսիկ յաւէտ
սահմանաւ երանականաւ՝ հաւատ ընկալեալ յուսոյ
հաստատոյ , ապաւինեալ ՚ի հոգիդ քո՝ սբ , որ ընդ
հօր քում պաշտի ձայնիւ քաղցրութեան՝ ընդ քեզ
փառատրեալ ՚ի լոյս անմատոյց , որով կենանք և ե-
րանութի քառութի հանդերձ ընծայեալ ինձ մեղա-
պարտիս : Եւ անդ անկորուստ ընդ իս պահելով
առհաւատչեայ ճշմարիտ յիշատակի , ՚ի ձիր անեղ-
ծութե անուամբդ անձառելեաւ ահաւորութեան
հզօրի սոյ միայնոյ և անքննելի տէրութեան՝ երբեակ
անձնաւորութեդ . որ ետդ յիսկութե յեութե և
յարակայսութի բարձրութե քաղցրութի ողորմու-
թեամբ և մարդասիրութի պսակեալ հանգերձեալ
և թագաւորեալ : Եւ յո՞ առ ամենեսին ամենայնիւ
յամենայնի կարօզ ես՝ գրթած . և քեզ վայել է
փառք յայսմ յաւիտենի , և ՚ի հանդերձեալ մշտն-
ջենաւորութիւն յայտնութե աւուրն մեծի , յաւի-
տեանս . ամէն :

(1) Մի տիպ : Որովհետեւ Թշուառութիւնք հոգևոց մի քան զմի առա-
ւելեալք չարարեն զիս , իսկ զերանակ վնասուց նոցա ՚ի ձեռն , ըստ մա-
տին և եթ , կամ սակաւ ինչ ծանուցին վերջասացեալ բանքդ , վնայա-

րիկ փոխելով միայն զձե բանին՝ այլ ոչ որպեսհան ձայնս , կամ զերուկ տայն : սն զի : ք յայն գարձուցից զբանս առաիկա . զի ծիլ է ին՝ էն : Ըստ այսմ 3. օրինակք առանց գլխադրի գնեն զայս հասուած , իբր յառաջանցիւայ բանն յարելով : Այս է այլ արարելութի . զի փոխանակ ՚ի մանկ , 3 օրինակք գնեն , ՚ի մանկ . որպէս թէ նախ քան զայս վերանառնալքն : այլ որ . զբոյ իբրարանս Բրձառեայր : ՚ի սկզբանս ազօժիցս փերովք ասելն՝ նշանակէ զմասնիկ հոգւոյն ընդ բանութի մեղաց , ախտից և գառն իշխանութե գիւաց : Այլև շարադրութիւն պարզելի է . ՚ի վերայ կամ յազազս այսքան գերութեց՝ որք մի զմեզ ելենքս առնեն , կամ մի քան զմի զբանան , զի , ք զբոյ զհանգամանս պատահանցն փոքու ինն ծանուցին նախաձեռնալքդ , իօխեւ վերանայ էն . և ըստ այսմ սրտին մնայ Թարմատար :

(2) Ծով է ին՝ Ծիփանայ : 4 օրին . Ծիփանայ : Յոցս գլուխ գիւտանս առ խորհի՝ ՚ի ծով առաիկէ , և զբախտար շարժմունս մեղաց ալեքք նշանակէ . յորայ հոգին իբրև ուղեոր ՚ի նախ մարմնոյն շարաւար խորտակի : Տարանէւ 4օրին : 2 օրին . Գրտանէ կամ Գրտանէտլ զհօգիս :

(3) Զբ է սայիտս : Ահնարիկէ ՚ի բանն , (Ե . 30 .) * Ազազակ արտայնէ վանս նոցա տէր յաւուր յայնքիկ իբրև զձայն ծովու անբոխելոյ ալեքք || ուր ՚ի նախնիթացն խօսի զհարուածոց տանն խորայելի՝ առաիկելոյ յոյզ գիճարբոր . (հասար 25 . 26 :) Եւ յանկարծարէզ ասէ՝ վանս բանին . * Ազազակիկ արտայն ընթացին || էն : իսկ ՚ի պարզութան հինից , հայե , լով ՚ի բանն , * Յաղգս հեռաւորս , և անցե փնտա ՚ի ծաղայ երկիկ || , էն : || Եւ առ ին զսփոյսնէլ . զոր և իմուան հոգևոր խորտակման յարմարել ոչ է ընդգեմ , կամ անպատշաճ : մի օրին . վերայսնէլ , ք բարձր բանայն ասել :

(4) Միւլտու լուիի : Երբժամ ՚ի մանկութե , կամ ՚ի ծաղել բանուաբութեա՝ յառաջ քան զարժիլ ախտից բնութե , գնայի հանգարտութի իբրև զնա . ՚ի խաղաղ ծովի , Դոյն խախտ արեծից , սակաւ կնչ երկիւղ գժուարութե կամ փորձանաց զգալով ՚ի շարժել ցանկութե , (որպէս զհոգին որ յառաջէ քան զալեկածութեն ,) առ խորոց Գոր Ֆլոյցին որ ՚ի մէջ հանգստեանն և պլիտփունէն . զայս փոքր երկիւղ ունիլով յազազս բակաւ միջոցին՝ որ ՚ի մէջ անախտ հանգարտութեան մանկութեանն , և ՚ի մէջ պատերազմի ախտաւոր շարժմանցն . զի մանկութն սակաւ ժառանգակա վայելէ յանխաղձութեան ախտից , և իբրև սկասկի ձանաւել զվարտանս նոցա և զանկարգութիւնն , երկիւղ աշխատութեան ծնանի ՚ի սիրան , և խորշուան յածպաշտութե : Այսմ , զայս երկիւղ կրելով ՚ի վերայ սակաւ միջոց գժուարութեանն՝ որ ՚ի մէջ աշխատութե պատերազմին՝ և ՚ի մէջ հանգստեան հոգւոյն . զի գժուարութիւն նուաձնելոյ զախտս ՚ի սկզբանն է . և սակաւիկ մի կրժեալ , հանգչի հոգին ՚ի բուսնութի ախտից , և գիւրանայ առաջինութն . ոպ և ք զարգատեա ասէ . (մեկն . երգ . 80 :) * Դասն է ՚ի սկսման առաջինութեանն , և յետոյ քաղցր || : Այսմ , զայս երկիւղ ունիլով յազազս սակաւ միջոց ժամու նախն՝ որ ՚ի մէջ աշխատութեան ասի կենաց , և հանգստեան հանգերանցն : Արդ՝ ասէ յայսմ երկիւղէ զարհուրեալ , որպէս թէ յառաջ մարմնի ձեռն հասուել կցի , իբրև միանախան հոգմով երէտովան Գիւտայովք , հոգմով որ յարուցանէ զերրադարձ ալիս խոռվեալս . այսպէս շարժմանք ախտիցս իւռովցան և խորտակելին զնա հոգւոյս մեղքք : երէտովան ամբ՝ յորժամ ալիքն մի զկիկ միոյ երկոց գիւրման , և Գիւտայովք , կամ զառախտան ասէ՝ որով ալիք հոգմանն գնան , և կմ զնա միւնանա գիւտանս նոյն իսկ ալեայն՝ յորժամ հանառակ հոգմով փոխարկեալք . կամ յայն ծովու և ՚ի ժայտս բազիւնով միմանց Է

առաջ էրանեն : Իսկ 'ի մարզն այսպիսի երեքական յուզմունք են փորձութիւնք աշխարհի, մարմնոյ, և սատանայի : Կի՞ զոր սակ յովհաննէս (Թղթ . Բ . 16 .) ցանկութի մարմնոյ, ցանկութի աչաց, և ամբարտաւանութիւն աստի կենաց : Ասացեալն, իբր այն ինչ հասեալ ինչ յձեռն, ևն, յերես օրինակս այսպէս գնի . իբր այն ինչ հասեալ ինչն, յձեռն յատարարի . . . ամբոնեաց զհանդարտութիւն : Եւ թ այսմ ընթերցուածի այլևայլ յարմարին իմաստքն . ք, մինչգետ 'ի կեանս աշխարհի և կրօնաւորութեանս աներկիւղարար և զստահ սրտու գնայի, թեթեւ կասկած և թ կրելով 'ի մտի ընդ ձախորդ պատահումն ինչ, իբրև զի այնչափ փոքր է միջոցն չ աշխատութիւն և չ հանգիստ, մինչև թուեր ինձ թէ արգէն հասեալ ինչն 'ի հանգիստն . ուստի յայլապի սակաւ միջոցի ոչ կարծէի հանգիսիլ վտանգաց ինչ, այլ վտահում թի գնայի, զոր օրինակ խաղաղիկ օդով զք մերձ ինչ 'ի նաւահանգիստ : Այլ ասաց որպէս թէ ձեռն յանկարծակի գործիչի յամարանի, յուզումն արտաք ամբոնեաց զհանգարտութի հոգւոյս, և մտանցայ 'ի վտանգս . Ուրի՛ նաև ևն : Այս իմաստք առաւել ըստ կարգի երեւին :

(5) Ուրի՛ նաև : Հոգին՝ որ կազմեցաւ յայ ը բնական և ըստ ճշդական կատարելութեանցն իբրև գնաւ բարեխարար, խորտակեցաւ յայլապ մեղաց . խորտակումն՝ մարթ է իմանալ զկորուստ անմեղութեանս աւաղաղներն : Ծանկիր, զի 'ի յաջորդան ստորագրէ գմատուն նաւին ըստ կազմութեանն որ լինէր յայնմ ժամանակի . վասն որոյ ուրիք ուրիք ազօտ երեւին մեզ, այլազգ գոլով քան զստորուի այժմու ժամանակիս : Այլև յերաբանիւր համայն չէ գիւրին որոշակի նշանակել զյարմարութիւնն առ մտաւունս բաւոյս, կամ առ իւրաքանչիւր միաստ մեղաց . զի ինչ ինչ գնի միայն առ 'ի սաստկացուցանել զթշուառութիւն խորտակմանն՝ թէ՛ նաւին, և թէ՛ հոգւոյն : Սակայն առ հասարակ զայս նմանութի իմաստքով 'ի մէջ նաւին և հոգւոյն . զի ներքին կամ սարին կողմն նաւին նշանակէ զզգայական մասն հոգւոյն, վերին կողմն՝ զանտական մասն . իսկ այլ շարժական կարգած նաւին ցուցանէ գնական և զգեբանական ձեռս : Ի հետեւեալոց համառօտիւ զի կամ զերկուս 'ի յարմարութեանցն նշանակեմք :

(6) Թեւոյն յեռնարկութի : Ըստ ոմանց իմանի թիակաց տեղին . ըսց լուևո իմանին փայտք առաջատարի . (էյրի, կի՞ էկրի .) որք իբրև ձեռն կամ բարուի՛ կարեալ և ստորածեալ ունին զառաջատանն՝ որպէս թեւս նաւին : Հոգեւորապէս իմա զարձումն ձեռնկալութեան յայ, և զանգործ մնալն արգեցութեան հոգւոյն սոյ :

(7) Այսն ամբոյճման : Միջին բարձր գերան կամ սին նաւին . (օրթա տերեկի .) խնցաւ 'ի խոյն իւրոյ, 'ի տեղւոյն յորում հաստատեալ կայր : Ուստի ստոգոսփին իւրարան, մեծ առաջատանն՝ որ կայեալ կայր 'ի կայմն, պատասեցաւ յանկարկատելի ծովնս, մատունս, կտորս : Ըստ հոգեւորին՝ կործանեցաւ յոյսն . և ջանք տուարքնութեան որք հաստատին 'ի յոյսն, սրտեցան :

(8) Առաստի յփոլանայն : Չուանք՝ որք ձգեն զառաջատանս և զայլ փոյտս կամ զձողս նաւին, խոլեցան : Ըստ հոգեւորին՝ խորաք առաջնորդաց գատարկացան . կամ արիութի հոգւոյ թուլացաւ . կի՞ երկիւղն յայ բարձաւ :

(9) Տեսարան գլխոյն : Ի վայր անկաւ տեղին շինեալ 'ի գլուխ նաւին՝ առ 'ի գիտել զձանապարհ ծովուն, կամ զգարուստ այլ նաւաց, կամ զաստիգ առաջնորդական 'ի փէշերի : Ոմանք իմացան զգորշակն . (ք ը զպայտին .) ըսց սչ 'ի գէս : Հոգեւորապէս, արթնութիւն մտայ և խոհմութիւնն կորեաւ :

(10) Ալգուանդաֆին պարփ : Հաստ պարանն՝ կապեալ 'ի վերուստ կայ-
մն մինչև 'ի վայր 'ի չքթունս նաւին , յոր հաստասեւ կան այլ չուանք ,
զորս ապուանդակ կոչէ : Հոգեւորապէս : օրէնքն՝ յոր հաստասին կա-
նոնք վարուց , 'ի մուսայումն եղն :

(11) Ալգուանդաֆի խարսիին : Հաստ պարանն (հարթին) յոր կախեալ
կայ խարսիս կամ երկաթ նաւին . կամ , խնջի սուուար կոչոյն , յոր
պրկի ծայր պարանի խարսիին : Ըստ հոգեւորին՝ համբերութիւնն սպա-
ւեցաւ , որ բառնայր զճանրութիւն աշխատութեան :

(12) Լուծ+ սփուրտ : Երկղբին հաստ գերանքն՝ որք 'ի գլխոյ կողմն
նաւին կցորդին ընդ միմեանս՝ իրրե լուծք 'ի պարանոցն : Ըստ հոգեւ-
րին , խաղաղ միաբանութիւն հոգւոյն և մարմնոյն քակեցաւ :

(13) Մտփ սողալոյն : Փայսն անցուցեալ 'ի գլուխ զեկին՝ առ 'ի գար-
ձուցանել զոյն . (տուակնի գլուխ .) կամ , զցրուակ փայտքն՝ յորս
անցուցանին թիակք նաւին . (տրապան .) զի զեկօք և թիակօք ուղ-
ղին հետք նաւին . և սքրա ֆալարեցան , այսինքն ծակցան 'ի բռնու-
թենէ ծովուն : Հոգեւորապէս , բարոյական ուսմունք՝ որք շարժեն զքեզ
մտայ , կամ զթի ընդուի և ձեռայ , թիւրեցան 'ի մնար ուսմունս աշ-
խարհի :

(14) Լուսփ հիման : Յաստակ նաւին ընկղմեցաւ , որ 'է հիմն և հաստա-
սուութի բորբ շինուածոյն : (նաւու թէքնէ :) Ըստ հոգեւորին , զգայա-
կան Զանաչումն և բաղձանքն՝ որք 'ի մարդն հիմն են բանական Զանաչ
ման և բաղձանայ , ընկղմեցան 'ի մարմնական :

(15) Ղէլոյն խառնոյն : Կազմած զեկին . (տուակնի շէջք .) ան-
դրին , այսինքն անգէն կամ խկոյն սուղան , ընկղմեցան . ուստի և ՆԵ-
տփ յորմարուսի , օւղըութիւն ընթացից նաւին խանգարեցաւ : Ըստ
հոգեւորին , միղքն 'ի մարմնականս ընկղմեցաւ զհետ զգայութեանց . ու
բով զնայք մարդկային կենայ խոտորեցան յուղիք Զանաչարհէն :

(16) Ողնափայտի պոփոպան : Ողնափայտ և հաստ գերանն , յաստի
նաւուն՝ երկայնեալ 'ի խելաց մինչև 'ի գլուխն , յոր սնդին կողք նա-
ւին . (նաւի ծնդուրդա :) խկ պոփոպան՝ կամ զոյն խկ զողնափայտն
ասէ , իրր զի ամրութիւն է կողաց և տախտակաց յաստիին , և կամ
զհաստ բեւեռան՝ որովք օղնափայտն սնդի ընդ այլն : Ըստ հոգեւորին ,
ցանկական մտան՝ որ կայ 'ի միջնոցն մարդոյ : խորտակեցաւ յանպատշաճ
ցանկութիւնս :

(17) Կտարանփ զբոփն : Կողքն՝ որք կապին զտախտակս յաստիին
նաւուն , (զսպուտղա .) յօղաբեցաւ , քակեցան : Ըստ հոգեւորին ,
Չիլք և կողք՝ որք կապին և պատան զկուրծս և զթիկունս մարդոյ , յան-
չափ ցանկութենէն թուլցան , և անպիտանացան առ բարի ցանկու-
թիւնս :

(18) Գուփ սփոփան : Մէջն , կամ ներքին գառարկութիւն նաւին ,
(անկար .) յորում ամփոփին բեռնք , անպիտան եղև քայքայմամբ
կողքի և տախտակաց : խոփանոյ : այլ օրին . կողմասնոյ : Ըստ հոգեւ-
րին , ընդունակութիւն ցանկականին առ հոգեւոր շարժմունս կամ իղձս
կորեաւ . զի շնչաւոր մարդ ոչ ընթանի զհոգւոյն այ . (ք . կորն . ք . 14 :)

(19) Խելի շիւանոյն էլիւրայ : Եկեալն կողմն նաւին՝ ուր չքթունքն եղև-
րին , (խելն քիւփեղնեղներր .) խախտեալ 'ի բայ անկաւ : Ըստ հոգեւ-
րին , բանք անպիտանք՝ որք են շնորհ չքթանց , պակասեցան 'ի մտայ :

(20) Պողպատն Բալանանոյն : Չարգարուն նստարանք՝ որք 'ի խելաց
կողմն շինին . (օթուրախի անգուսնք .) կամ մանուսնդ , վրասանև
կամ կամարայարկ հովանոցք արարեալ 'ի կտուոյ կամ 'ի տախտակէ 'ի
խելն նաւին՝ հովանի ասանել յարեւ և յանձրեայ . օրպէս երեքի 'ի ջրա-

հանաւ : Ըստ հոգևորին , խաղաղութիւն հոգւոյն , կամ մեթօքարաւ
Թիւն 'ի վիշաւ' բարձաւ :

(21) Վանդապարտիւն լայնութիւն : Վանդակաշէն յոր'նուածոյն գեղեց-
կութիւնն' որ յարտաքին երես խելացն , (կամ զանապարտիւն ,) յարախե-
ցաւ , եղ 'ի յատակ ծովաւ , կամ հարթեալ հաւատարկչաւ : Ըստ
հոգևորին , զարգ զաւարթնութեանց կամ արհեստոյց 'ի բանական մե-
սին անշքացան , և անպատու եղին :

(22) Գահաւարտիւն հանգաբարձն : Փառաւար նստաբանն' յոր հանդի-
նաւապետն , կամ իշխան նուազ . (Թահարտովն :) Ըստ հոգևորին ,
խելագատապետն' յոր էրբ յաժժաւ առաւելագետն հանդից հարին , շքութե-
ցաւ պէտքսն յնորդաք երեւակայութեան :

(23) Մտծանակ գահախալարտ : Տախտակեանս նաւին , (կեռվէրթե .)
'ի կտաւակցութեանն միտեանց բաժանեցան : Ըստ հոգևորին , 'ի խալար-
թեանն կամ 'ի խանգապետանն երեւակայութեանն' կարգաւարտ խորհուրդ
մտաց , և փոխաբարձ համեմայնութիւն ներգործութեանց կամեց պա-
ռակեցան . մինչև որբ միտքն բարի շանաչէ , կամքն չհաճի . և ընդ
որ կամքն հաճի , երեւակայութիւն խալարտն . և այնպէս պատեարաղմաք
և կտիւք են 'ի մարգն : (յախոր . ք . 11)

(24) Հեղձոյտ պիտան : Բեւեռք' որբ պինդ ունին զտախտակա խալարտն ,
եղին 'ի անգղաշէն իրեանց : Ըստ հոգևորին , երկիւղն եղ , արգաւար-
թիւն օրինաց , յիշատակ մահու , մտածութիւն ունայնութե աշխար-
հի , էն , որբ պինդ անին զմտա և զխան 'ի բարի միտքանութեան
իրեանց , բարձան 'ի պտե : Եւ զանս այլոր անթ թշուաւութեանց

(25) Արգախի իրին : Հանգիպումն գործոյն' որ 'ի խորտակման նա-
ւին և հոգւոյն , յիշատակարան սպառ ինձ եղև : Եւ զոր օրինակ
նաւաղիւն , նաւապետն առաջի խորտակեալ նաւան կարով , և զնեան
'ի ծնոտին զնելով ողբաց զաննապէս զկորուստ նաւին , մանաւանդ 'ի
տեսանելն զմեացորդս նաւին' որբ 'ի ծփմանն աղեաց ծովուն իրբ զխալ
խաղալ մարգ որ աղաղակին ողբանելի ձայնիւ , այսպէս ոչինչ օտար 'ի
ճշմարտութեանն' համարել թե կարգուն և ուղղի հոգւոյնք հանգերձ
ձրեւաւոր որբաց զանգը խորտակին հոգւոյն : Որպէս և ելաց յառա-
մարդիութիւն , յօրինակ մարգիպին բնութեանս , լիաւշաւ ազգախից , զա-
լարտս . զոր ալցակից ասե' կամ մեղ , ըստ որում մարգ էր , և կամ
քիթ , ըստ որում հրէայ' և սիրելութեանն կապով ընտանի' երաց և
զառաս մտանիւ . այս չիք յայնմապէս 'ի գիրս . այլ կամ խնայող զբն
'ի մտածութեան գիշերին . (երբայ . Ե . 7 .) և կամ զաւաղելն նն ասե .
' Վայ յոր ձեռն որբի մարդոյ մտանեպի || (մտա . իղ . 24 :) Սակայն
'ի լայնք քիթ ոչինչ չաչկեցան եղև' և յուզաս իրբ զնաւ եղծեալ ըս-
տորովն : Իսկ զազարտս հասեալ յարսն անբորոց , մարմնովն 'ի գերեզ-
մանն , և հոգւովն յարգելանս նախահարցն , առասան յառայն քեղցն
յիտաճի անուշին , ըմպանովն քիթ , արգախիւրտ , և հան արտաքս յանգըթ
խաղաղութիւն կենդանութեանն :

(26) Իջե՛կ յաւնիւց : Արգախ անսից նորոգեալ զմարմինս , որ խոր
տակեցաւ ըստ զգայական մտան : Իջե՛ արբէօս փեսանել ողբացեալ զհո-
պիս , որ փշուղան ըստ բանական մտան : Իջե՛ արբէօս փեսանել զերտաքին
միտապետալ ընդ եղ զհոգիս' որ բաժանեցաւ կորստեանք գերբանական
ձրիցն :

(27) Խալարտալ : Եղծեալ , աւերեալ :

(28) Պարտական գայո ինսօփից , խնայող ալաց մտաց : Եւ եթե լը-
մարմնայ ալս խնայողք , կտին ալք ինսօփից , այսինքն խնայաւորութեան
կամ հմտութե , զի ալք զտարում իրաց աննուսք անգեկութեան :

(29) Օրն ի՛ն անխոփէ: Արդեօք որ նեղութեան խոյ, այսինքն մեհուան, յայտնեցի՛ք ինձ որ շնորհի՛ն Կառնեան:

(30) Կանաչոյցոյանդն հոգոյ: Որ կանաչացուցանէ ինձ զարտ հոգւոյ: Կամ՝, արդեօք տեսից՝ զկանաչացուցիչ հոգւոյ զանձրեն՝ ինձ ՚ի յարտ. այսինքն ՚ի ճաշակումն, կամ յարտումն:

(31) Ի՞նչ արե՛ր: 2 օրն. ի՞նչ երեհ: Մի՛թէ էջէ՛ կարելի, զի ես նմանեալ զազանարեկ ոչխարի՛ որ ըստ օրինաց պիգծ է և անպատարա գելի, վերամբ արեալ խառնիցի՛մ ՚ի հօան ֆօփ, ՚ի գաստ հաճելի պատարալաց:

(32) Մասնս օրնեալ: Եթէ՛ղ այնչափ արեալ մարքիցի՛մ, մինչև արժանուար լինել յնդուանելութիւն այց խորհրդոյ: Եթէ՛ կանաչութեան օրնալստիւն. արեալեալ կամ հասեալ անկկալութիւն հանգիստիցի: Կարտածեալքն, լուսայ կամ զազարեալ ոչջոյնք խաղաղութեան:

(33) Յայտնի՛ յասիս: Սկեսալ ՚ի բանէն՝ իսկ էնէ ցոյ ուրբնութեան, ևն, մինչև ցվերլ գիցոյս կարեալ է պարբերութիւն բանիցն: Եթէ՛ ասէ՛ ըստ ողորմութե՛ք քո ջուլցի, ևթէ՛ գուռն գթութե՛ք քո բացի, ևն, յայտնի, այսոցից աստեղապէս կամ միշտ երանելի մի՛նակաւ հաստ ընկալեալ հաստատուն յուսով, և վտահարեալ ՚ի քո փառակից հոգիք. ոչ միայն քուտութիւն գոցից, այլև կեանք և երանութիւն: Յաստն անխոփ: ըստ հաստ և վտահարութիւն իբր անկարուտ աստեղա յա իս պահելով, աստեղապէս, ապացոյց կամ գրուական ճշմարտ յիշատիք բարեբաղութեան քո, ՚ի իբր անեղութեան, իբր պարզե անասութեանն՝ որ լինելոց է անձառելի անուստիք կամ զօրութեանք: Որ և փառաւորեալ ես ՚ի բուն էութեանդ, և ՚ի մշտնջենաւոր բարձրութեան. յայց և ՚ի մէնջ միշտ վայել են քեզ փառք յայտ՝ յանկ տե՛նի աշխարհս, այլև ՚ի հանդերձեալ մշտնջենաւորութիւն յայտնութի, այսինքն ՚ի հանդերձեալ մեծի աւուրն յեանու՛մ որով յայտնելոց ես, և այն օր է մշտնջենաւոր, զի ոչ ունի երեկոյ և կամ գիշեր:

Սիրտին յատելաած կրի՛ն հիծումն՝ նորին հսկողի, առ նոցի աղերս մաղխանաց իսնի:

՚ի խորոց սրտից իօսք՝ ընդ այ:

Ի Ա՛Ն. Ի Օ՛:

Եւ արդ՝ ստուգապէս և իրաւաբար, ընդ որս որք ըստ ձայնից կողկողանացն՝ և զբանիցն յարմարութի հանդերձեն, և ՚ի նոյն գիր բերեալ զաւարտմունս տանցն, որովք առաւել սաստիկ մերմոքեալ ճմլեցուցանեն զաղէտս կարեացն սրտին ըղձից առ արտասուացն բզխմունս. ուստի և բազմեալ իմ՝ ի գլուխս պարու ակմբից դասու ամբ երախանաց՝ որք զլալեացն յեղանակեն բանաստեղծութի, և ես ընդ նոսին՝ նոցին հիծութի՛ աւաղական ձայնարկութեամբ՝ զանձինս տարածանեմ զվրչ

տակրութի : Որ՝ ² ոչ բնաւին մեռեալ աշխարհի , և ոչ իսկապէս կենդանի այ . ոչ ջերմ սոսկ , և ոչ ցուրտ յատուկ , ըստ առակի աւետարանցին՝ գրեալ 'ի յայտնութեն . երիցս ատելի՝ երբեակ տերութեն , և ամենատես արարչութեանն : Եւ այս են պատկանեալ ³ Թախծականացն կերպագրութիք , կրկին ու զորմելի պսու երեւեցեալ , որ 'ի մի գիծ սահմանեալ կացուցանեն զթշուառութեցն զօրինակ , այսպիսի կցորդութեամբ շաղկապեալ :

Ք . Պարտուցն ⁴ ժխտեալ տաղանդացն՝ ճեպով մեծաւ 'ի տուժի . ես ապիկար մատնեալ՝ անարժան գործովքս յիրաւի . վատնիչ արքունի գանձուց՝ ⁵ կրկնադատ և անթափելի . պատասխանատու մեծին՝ ըմբռնեալ անհրաժարելի . բիւր քանքարոց խնդիր՝ ես չունիմ ⁶ կշիռ մի ունկի : Ընբարեխօս կապեալ 'ի պահեստ՝ դառն արգելանի , հեծումն և վաստակ ցաւոց՝ ճաշակեալ յաննշոյլ բանտի , անապաւէն տանջեալ անթոյակ՝ կամ ողորմելի . ⁷ այլ յեղանակ ինձ ողբականաց՝ աստուստ կնքեցի , փոխատրեցի սու վին բարբառով՝ կոծ կսկծելի , կարգադրեցի շրջաբերութեամբ՝ 'ի նոյն պայմանի , ⁸ անհատական թիւ խորհրդական՝ երկեակ տասնեկի : Ընքատութեանն հնոց՝ յամենուստ մասանց մրրկի՝ . անպատասպար թշուառ ⁹ վտանգեալ սրտիւ 'ի գրաւի . տարակուսեալ հոգևով՝ ապաշնորհ այր 'ի վրիպակի . ¹⁰ անխընամելի հայցմամբ՝ դատաստանն յինէն պահանջի : Սեղաց և մահու զինուք ¹¹ զգայարան գաղտնեացս խոցի . անփրկելի մատնեալ բռնութե՝ չարեացս գերի . սուր սուսերաւ սաստից՝ գոյութի բնութեանս յօշատի : Գիշատակաւ բեմին՝ ¹² աստտօին 'ի դատաստանի , անծագելի մռայլ չարատես աչացս երեւի . անձեռնկալ՝ կապեալ՝ եղկելիս 'ի տարակուսի , ահարկուրի դիմաց՝ պատկերի վերնոյն տեսանի : Գոյժ անարև՝ և անվերարկու 'ի տարտարոսի . անապաւէն մոլար՝ մորմոքեալ 'ի հուր գեհենի . անյայտնելի կորուստ՝ կործանեալ 'ի մեղաց վհի : Ընհա զոր ունիմ ¹³ արծաթ անպիտան՝ ոչ երբէք յարգի , և ոչ ընդունի և կամ համբարի՝ 'ի գանձ տերունի . հայցուած պղտոր և ձեռն անմաքուր՝ աննուիրելի : Ընլ բե-

կեալ սրտիւ մատանց տատանմամբ՝ յոյս առեալ
դարձի, ¹⁴ զդէմն 'ի յերկիր եդեալ պաղատիմ՝ մօրըդ
յօի . բարեխօսեալ մաղթեալ քաւութի՝ ինձ մեղաւո-
րի . դու զօրաւոր ¹⁵ փրկանակ կենաց՝ իսկուհի եր-
կնի . ¹⁶ քեզ օրհնութիք ձայնից՝ և բուրմունք խրն-
կոց 'ի յերկրի , և անուշից իւղոց մատուցու՝ մըն յա-
մենայնի :

Դ . Արդ՝ յասացեալ ողբոցս հիսուած՝ այլ մասն յա-
ւելի . բարերարին շնորհաց արտասուաց պտուղ մա-
տուցի . զկորստեան խորս չափելով՝ զօրքանն երբէք
ոչ գտի . ¹⁷ մասնաւորօք բաժիւք՝ 'ի հանդէս նորին
ջանացի . զմտացս արագեալ զթևս՝ ¹⁸ յերևոյթ իրին
ոչ հասի . զուշին պարտութի յանվթարելեացն՝ բա-
ժակ բարկութե՝ 'ի ձեռն իմ առի . զտարտամուծի
տարակուսանացն՝ իբր ճաշակումըն մահու արբի :
Ալ այժմ՝ զյանցիցն յաճախութի՝ ողորմելի ձայնիւ
յերդ արկի . աներևոյթ կրակարան տապոյ՝ բորբոք-
մամբ մեծաւ անզովանալի . անտեսական իմն քրայս
հալոցաց՝ սաստիկ եռացմամբ անշիջանելի . ¹⁹ սլաքս
նեօից պատկանեալ դեղովք՝ 'ի շտեմարան խորուե՝
սրտի . խիթք ցաւոց խոցոտման մահու՝ 'ի գնացս ե-
րակաց գոյութե՝ լերդի . կիրք երկանց ²⁰ անձարակ
ձեպոյ՝ 'ի պատուած աղեացս անելանելի . ²¹ անզօ-
րելի դեղոց ջերմութի՝ 'ի յերիկամանց մատուս եր-
կակի . անհնարաւոր դառնութի մաղձի՝ ²² 'ի նախա
դուռն իմոյս կոկորդի : Ալաղս ձայնից լքուցանո-
ղաց՝ 'ի փողս շնչոյս խոշորս հնչի . ²³ բազմահատուած
էութի բնութեան՝ ներհակք միմեանց 'ի պատերազմի .
երկչոտութի կարծեաց վարանեալ՝ ամենայնիւ կայ
'ի վտանգի . հարազատաց դաւաճանութի՝ անհաշ-
տելի 'ի կոտորուածի . ոչ մեռեալ և ոչ կենդանի՝
թաղեալ 'ի մեղաց գարշուութե՝ տղմի . կասկածաւոր
պատժապարտութի՝ վերակնարկելով քեզ բարերա-
րի , յանակնկալս կենաց վհե՝ արտաբերել 'ի լոյս
անձկալի :

Ե . Այոյն ինքն ²⁴ որ զայս՝ բան տպաւորեաց , ընդ եր-
ջանկա՝ ցըն պսակեսցի . ակնարկելով քո ողորմութե,
անարատի՝ ցըն հաղորդեսցի . վասն զենման այ բա-
նիդ , բարեգործեալ՝ քե կենդանացցի . ²⁵ օրհնու-

Թի՛ գովեալ քո շրթանց՝ ՚ի գլուխ բաշխողի՛ այսր մատենի . հաստատեսցի ըղձականու թի՛ սողմոննեան բանիս առակի . նկարագրեալ հոգևով քո՛ բարձրեալ , ՚ի նորոգումն անեղծանելի : Օ ի դու միայն ես երկայնամիտ , ներող քեզ փառքը յամենայնի . ամէն :

(1) Սրբափայլ եւ իրաւաբար : Արժանազէս եւ յերաժ՛ ընդ այնտեղ որք ըստ ողբակն ձայնից կազմեն եւ գարեմարումն կամ գլորինուած բունն , ՚ի նոյն գիր գարձուցանելով պատարճանս փոսն , զգերըս իւրաքանչիւր ասան . (մի օրին . փոսն , որ վերայակ թուի :) որով առաւել մտմամբից լինին բանքն , եւ յարտատուս շարժեն , բազմաւ եւ իմ ՚ի գլուխ այնպիսի գատու լրականաց , են : Առ յապէս բայս բազմա յարեմ է ընդ յարաբերականին՝ ընդ որս . եւ ասելն՝ ոսփի թարմատար է . սոյնպէս յաւ ջորքն , եւ ես ընդ նոսն , բացայայտից կրկնութիւն է : Այլ ինչ գատու . ժողովոյ գատուն , այնք երանանաց , այնք խնդի լրականաց : այլ օրինակ զնէ , գարսակն իմից . այսինքն պարտար խնդից , որք պար կամ գատ կազմեն : Եւ զինի , սառակն յայտարիւմէ . 3 օրին . յայտարիւմէ : Այսու սկտուածով բացայայտեալ նք վարդապետս զհամբանան եւ զդէտասարութիւն ողբերակ կամ եղբրակն բանտակցում թեան . իբր զի ոչ միայն եղանակ ձայնն ողորմագին լինելոյ է , այլ եւ քերթուածք պրտանկան բանիցն կազմն ոտանաւոր չափով եւ նման յանդիւ . որպէս զի կրկնութիւն նոյն ձայնի աղէտը սրտն առաւել գրգռեացն : Վասն զի քնակն յօժարութիւն է մարդոյ՝ յամ կիրս ուրախակն կամ ՚ի արդու մականս՝ մըլա ՚ի նոյն գարձուցանել զեօսն . եւ որպէս առակն ասէ , ուր յաւս կրէ որ , անգր արկանն զձեռն :

(2) Ո՛ւ բնասն մեռեալ : Թեպէտ մարտութիւն եւ ուխտիւ կրօնաւորութեն եւ քահանայութեան մեռեալ եմ աշխարհի , բայց սրտու եւ գործովք վարժ ըստ ջանիւթեան աշխարհի . ուստի եւ ոչ իսկողնս ինքննի այ , որ զերեւ եւ զգործ ինքնն : Ո՛ւ վեր՛ սոսլ , ոչ կատարեալ ջերմ եւ եռացեալ յեծ , եւ ոչ յուր յսփակ , զուս ջրասցեալ , կամ օտարացեալ ՚ի հուստոց եւ ՚ի կրօնաւորութենէ , այլ գազձ (ըստ յովհան . յայտն . է . 15 . 16 :) վասն որոյ երիցս ասելի այ , այսինքն յոյժ ասելի եւ զզուէլ՝ տրժանի փոխելոյ : Հին լուծ . մեկնէ՛ երկցս , այսինքն հոգևով , մարմնով , մտքս :

(3) Թախտայնանց իբրգործութիւն : այլ օրին . իբրգործութիւն : Տրտման բանիցն կազմութիւնք . իբնն ողբեմ յայտ երեւեալ . այլ օրին . երեւեալ , կրկնակի կամ առաւել ողբագին լինելով այտու , ո՛ր ՚ի մի փեծ , ՚ի մի տառ աւարտն զձե , ազերի թշուառութեանցն : Յազգաս չափաբանեալ սղոթելիս ծանիր , զի բովանդակն է նոյնայնագ . աւարտելով ՚ի տառս ՚ի . բայց իւրաքանչիւր անգամն կմ սողն ոչ է զուգազանի . զի յերկրորդ համարն , Պարբոսն ծխեալ , ոմանք ՚ի 14 , եւ այլք ՚ի 15 վանկից բազկանան : յերրորդ համարն , Արդ յասփեալ , ոմանք բազկանան ՚ի 14 վանկից , եւ բազուէք ՚ի 19 , կամ 18 , կամ 20 վանկից : Իսկ ՚ի չորրորդ համարն , Ղոյն ինն , ասիննքն բազկանան ՚ի 18 վանկից :

(4) Ժխտեալ փողերտոյն : Չպարտա ստղանգաց շորհաց ուրանալով , Քեդո՛վ մեծաւ , մեծաւ սազնապաւ եւ փութացմամբ պարտիմ սուժեկ : 3 . օրին . Պարբոսն ծխեալ փողերտոյն այն ճեղով մեծաւ ՚ի րոսժի : որով թէ , զպարտա ստղանգաց ծխեւելով միայն ծառայն՝ նա մեծաւ սազնապաւ

ի տուժի մնաց . իսկ էս ադիտը հարկեալ, նաև անարժան գործովք վաննիչ գանձուն, ևն :

(5) Արհարար : Արկին դատաստանի պարտաւոր . մի՛ վասն ջահեցուցանելոյս գգանձն արքունի . և միւս՝ վասն կողուսանելոյս , կամ զի ապերախ գառց առ ներօղն ԾԾ , և անողորմ առ պարտս երջարն : Եւ անխաբիէի , անկերծանելի ՚ի ձեռն ջատագովութեան , կամ միջնորդաւ , կամ փախելով :

(6) Աշխո փ ունիի : Բառս ունիի ըստ հին լուծ . կարծիք սեռականն ունի կամ ունի բառին , այսինքն սկեղ , (յարգի մանրութեք) : Բայց նորա սեռականն լինի ընդոյ , և զի սասանոր բանն է ՚ի վերայ չտօնց , առաք աւելք ևս իմանի առ յունական բառն՝ ունիտ , կամ ունիտ , որ է Ժանրութիւն 8 կամ 12 արամոյ . և ասել կամի . յիննն լինի պահանջումն Բիւր փութարոյ , որ առնէ բարձում հարարաւոր հօրացոյ . իսկ ետ ջունիմ գունէ չտփ մի 8 կամ 12 արամ փողոյ առ ՚ի վարքել : Երջ ապ . եղեալ էր փութարոյ . որդես և յաշորգն , սեւ ընտի՛ . բայց ըստ լու . օրի նակաց եղաք , փութարոյ , էս :

(7) Այլ յեղանալ : Ոմանք ըստ հին լուծ . զայնք իբրև անական անուն իմացեալ , մեկնեն՝ տարբեր կամ զանազան կզանակ . կամ թէ այս ողբս կան ձև տարբեր է յայլ աղօթից : Բայց լու ևս իմանի իբրև շաղկապ , որպէս թէ ասել . Ես յաննշոյլ բանով կամ անօգնական և անպաշար , այլ միայն յեղանակ լայականաց ինձ մնաց առտէն :

(8) Անհարպիան Բիւ . անհասանելի կամ անբաժանելի թիւ . զոր ոմանք իմացան ՚ի վերայ վանիկց իւրաքանչիւր տողի . իբրև թէ 13 վանի գոյով , կոճառ թիւ է , որ չբաժանի ՚ի հաւասար մասունս : Այլք իմացան ըստ հին լծ . զհաւասարութիւն տողիցն , համարեալ թէ իւրաքանչիւր տողք միշտակ են ՚ի վանիկ և ՚ի հեղն , և ոչ հասանի տունն ՚ի տանն : Բայց և ոչ մի ՚ի մեկնութեց ունի զուգի , զի անհաւասար են տողքն՝ ըստ ասացելումն ՚ի լծ . 3 : Այստ այլապ իմանալի է . եթէ զյաջորդ բառն երկեալ փոսնիի , իմացուք՝ երկոտասան , որպէս այլք իմանան , և մեկնեն ՚ի վերայ երկոտասան տողիցն՝ սկսեալ ՚ի Պարտոյն յիտեալ տանն մինչև յայս առաջիկայ տունս , ըստ այսմ երկոտասան թիւն ասի անհարպիան , այսինքն աննուարելի կամ անպակասելի . իբր զի խորհրդական գոյով այս թիւ , ԾԾ միշտ զպակասումն նորա լնոր և ամբողջ առ հէր . որպէս փոխանակ յուղայի ընարեաց զմաստթիւս՝ ՚ի լուսն երկու տասան առաքելց . և ՚ի լուսն երկոտասան աղագջ Ժառանգութեան՝ յերկուս բաժանեաց զեղն յովքեփոյ . (Ծճեղ . խԻ . 5 : Բ . օրին . ԼԻ . 17 :) Սակայն հարաբար իմաստ բառիցն երկեալ փոսնիի , իմանալի է՝ երկիցս տանն , այսինքն քանն . և յայտ առնէ զառանն ՚ի , յոր աւարտն ոտանաւորն , և ասի անհարպիան , զի մի անհաս ձայնաւոր գիր է . Ե Բիւ խորհրդական . զի նշանակէ զքանն , որ յայտ բանի խորհուրդ ունի . զի վերաջոյն գրասկ քանդարոյն յիշեաց . իսկ այն առակ ՚ի զուկ . (ԺԹ . 13 .) անուամբ մտափ գնի , և ասի՝ թէ առաջնոյն ետ տանն մասս , և նա յորդեկով զայն՝ շահեցաւ այլ ևս տանն . և եղև ընդ ամենն քանն . (անգ . 16 :) Արք՝ Զք վարդապետս Ծանուցանի , թէ վասն այն զտուր նաւորս ՚ի գրով առաքակցի , զի ջուշից զիս պարտաւոր քանն մասունցն ևս . ց բարձնարարով շնորհայն՝ զոր ընկալայ յոյ , այլ և նոյնն համեմատեալ բարեայն՝ զոր շահել կարող էի , և հեղքութեա կորուսի զուսեալն և զառնիւն : Չայս միտս յայտ առնէ ասելն յառաջաջոյն , խորհրդեցի Երեմիայի ՚ի նոյն գայմանի , այսինքն կարգեցի զտաննաւորս զարձուցանելով ՚ի նոյն կերպ աւարտանն ՚ի գիրն ՚ի . յոր ՚ի վերայ բերելով թէ անհարպիան Բիւ , ևն . սոյ իմանալ . որ է անհաս թիւ նշանակելի

քանի : Ոմանք խմանալով զայս 'ի վերայ սակց իւրաքանչիւր տան , այսպէս բացատրեն . կազմելի դոտանաւորս այնպիսի Թաւով , որ 'ի ներքոյ երկու տասին անհասանելի է 'ի հաւատար կէս : Այլայլէս հատուածն Պարտն ծխտել սինչև յերկրադ . համարն ըստ մեծի մասին բազկանայ 'ի 14 զանկէց . որոյ կէս է 7 . որ 'ի ներքոյ տասին ոչ բաժանի 'ի հաւատար տար մասն : Իսկ յերկրադ համարէն մինչև 'ի վերջն բազկանայ ըստ մեծի մասին 'ի 18 զանկէց . որոյ կէս է 9 , որ և 'ի ներքոյ տասին աչ հատանի 'ի հաւատար կէս :

(9) Այնսկէւ աբոխն 'ի գրատի : Որովհետև ազբատուծի կամ չբաւարուծին հոգեւոր բարեաց' իբրև հնոց բորբոքեալ այրե զիս շուրջանակի , և պարտատէրն գրաւեալ ունի զայլ ամենայն ինչ զիմ փոխանակ պարտուց , ահա վտանգեալ կամ սրտու 'ի հոգս անմիտմարս . զի ես Թըշուտաս անպատասազա՝ անձեռնառե եմ գլխովին . չունիմ ուսակք յոյս զերծուցանելոյ զգրաւն : Եւս առաւել տարակուսեալ եմ հոգեւոր , զի իմով յանցմամբ ապանորհ եմ առ պարտատէրն 'ի վրիպիլի , բազում սխալմամբ :

(10) Անիմալի հայցմամբ : Անողորմ քննուծք . կամ պահանջի յիննն գատաստանն , որում չիք հնար հայցմամբ կամ ազգանգը :

(11) Զգիտարն գողցնեաց : Արդս կի՞ հոգիս՝ որ զգալանի իմ զգայ , զինուք մեղացս և հահու , գատաստարուծեան՝ իրցոտի :

(12) Աբոխն 'ի գրատարնի : Յիշատակաւ ահեղ ասնեմն տասէն իսկ , կամ այժմէն իբրև 'ի գատաստանի անլըյս խաւար երևի լարպիս ալոցս , այսինքն ազտարեալ կամ խռովեալ ալոցս . որպէս աչք երկչտացոյ 'ի մԹան արհաւիրս տեսաննն :

(13) Աբոխն անպիտան : Երբանն երեմ . (Դ . 30 .) բարձր գործք իմ զոր ունէի սակ՝ նախ քան զմեղանելն , և կամ զոր 'ի մեզս գորով աբարի վարդապետուծք , ճգնուք , ևն , իբրև սուտ արծաթ ոչ արժեն , և ոչ մասնեն 'ի դանձն այ :

(14) Զբեհն 'ի յերկիր : Արտաքին երկրապաղուծին մարմնոյ՝ կարէ ընծարկ նաև անգեծուածոյ , որպէս Թաղաւորաց լինի , և նահապետք բազում անգամ աննէին այլ մարդոց , կամ հրշտակաց :

(15) Փրկանալիկն : Ապաւեն կենացն շնորհաց և փառաց . կամ գործի փրկուծի կենաց . այսպիսի է քը կոյնն ոչ միայն բազխատուծեանն , այլև ծնանելով զփրկելն և զիննատուն , և չարարակցուծեանն աբ բանեկելով ընդ նոս 'ի գործ փրկուծն : Իսկուհի՛ երկի . իսկայէս կամ ճշմարիտ Թաղաւի երկնից :

(16) Քեզ օրհուռիլի յայնից : Օրհնուծինն ըստ որում է խոտովա նուծին և բարեբանուծին սկզբնապատճառին եմ բարեաց , և գործ երծի , ուստի սիրապէս այ միայն վայելչական : Բաց ըստ որում գովեստ գերազանցուծն ուրուք , կամ ընծայումն շնորհակալութեան , է գործ յարգանաց , կամ երախտագիտութն , և պատշաճի նաև անգեծուածոյ , յորս առաւելապէս քը Աճանցն : Իսկ բուրմուտ ինից , և իւրոց հարսոցս , ևն սիրապէս գործք կրծի և անձալայելուչք . զանն որոյ սնչն յիշատակուլ՝ այ միայն ընծային : Յետ յոյնալարան բանիցն՝ ապաւինելն 'ի պաղտանսն առ քը Տերաճայրն՝ զայն յայտ ասնէ Թէ ա մենայն անյուսկոյ պաշտարան և հզոր ինձանեալ նա միայն է : Սորին զանն և զձ բանն կազմելով մաղթանս առ նոյն Տերաճայրն , խորհրդով սկանի , Եւ քը 'ի վերայ այստնեաց յասահպարտեանն ևն :

(17) Մանտարոս քանիտ : Համառու կամ սակաւ բանիք , 'ի հանդէս , 'ի յայնուծին կամ 'ի յուցումն կարտեսանս ջանացի :

(18) Յերեւոյի իբն : 'ի անուծին կամ 'ի բուն որպիսուծին իբն

ոչ հասի մտաբան . վասն որոյ զտալին պարտութիւն , զյաղճիլ մտացոյ , յան-
վերելեացն , յանապակտելի և յանչափելի խորոցն մեղաց՝ առի ինձ նիւթ
զայրացման ընդդէմ անձինս . որպէս որ անառակութիւն առնէ զբազում
պարտա , յետոյ ընդ անձինն պատերազմի , տեսանելով զբազմութիւն պար-
տուցն՝ զոր չկարէ վճարել :

(19) Սլափս նեփոյ : Վասն մեղաց իմոց՝ իբրև սուր երկաթք նեփոց , պար-
հանեալ Գեղարտի , այսինքն աստօրիկ միտալք կամ թիւնաւորք : Թափանցնն
'ի սիրտ իմ :

(20) Անճարի ճեղոյ : Անճարմանելի բռնութեան խիթք (խօսառակ)
յաղիս իմ պոտոյտին առանց ելանելոյ արտաբա :

(21) Անջերէկ Գեղարտի : Անճարմանելի կամ անյաղճելի 'ի գեղոց :

(22) 'ի նախարարութեան : 'ի գաւիթ կոկորդին , այսինքն 'ի բերանն , կամ
'ի բիւնն :

(23) Բազմափոփոս իտիւն : Էութիւն մարմնոյս՝ որ 'ի ներհակ տա-
րերաց կազմեաց , և բոլոր բնութիւնս՝ որ 'ի հոգւոյ և 'ի մարմնոյ բազ-
կացեաց . և ամենեքին հակառակամարդք , տարերքն ընդ միմեանս , և
մարմնն ընդ հոգւոյս , այժմ երկիւղել մեղացս և դատաստանին՝ ան-
նայնիւ իս 'ի վրանգի . առհասարակ տաղնապի մարմնն և հոգին : Կա-
բազմապա դատաճանախիւն , հարազատք գոյով միմեանց՝ զբիւնանս գաւա-
ճանեցին . և այժմ անհարաւելի են 'ի խորհրտածի , 'ի կոտորել զերեւորս
գաւան խաճուածովք խղճի մտաց : ոչ վրեժալ . կիսակենդան կալով իմ
'ի գարշ տղի մեղաց , երկիւղալի պատժապարտութեան՝ զոր ճանաչեմ և
խոստովանիմ , առ քեզ բարերարք ամբառնամ զայս իմ , և պաղատիմ
հանեւ 'ի լոյս ցանկալի 'ի վե՛ր , 'ի գբոյս՝ որ անանկեալ է կենաց , յորում
մալով , յոյս կենդանութեան ոչ գայ :

(24) Որ զայս Բան : 'ի բերան աղօթողացն գնէ աղաչել վասն իւր : կամ
մարթ է ասել , թէ որովհետև նք վարդապետս 'ի յիշատակարանի անդ
գործակից իւր ասէ զնորոյս իւր յովհաննէս , գուցէ նա ինքն արար զայս
յառեւրած՝ աղօթել վասն երանելի նարեկացւոյն : Այսմ նման կայ և
'ի բանն ի՞նչ . և :

(25) Օրհնութիւն գովեալ աս : Օրհնութիւն քո ար հանգիցէ 'ի գլուխ
Բաշտոյլ , յորինողի և տուողի իւրաբանչիւրոց զբանս զըման այսր մա-
տենի . որով կատարեալի մաղթանք սողոմնէան Բանիս . (առակաց . ԺԾ .

26 .) * Օրհնութիւն ան 'ի գլուխս սփռապաց : ||

|| Երաբին յատելուած կրկին հեծուիւն՝ նորին հսկողի , առ նոյն .
աղերս մաղթանաց Բանի :
'ի խորոց սրբոց խօսք՝ ընդ ար :

Ի Լ Ե Ն . Ի Լ Ե :

Խ . Երանգի ընդ ողբաձայնիցն բանաստեղ-
ծութեց վերբնծայելոց՝ զգրուի թուոցս
յարմարեցի՝ կական և հեծութի , հառաչանք կող-
կողագինք , դառնութի լալուամ և արտասուաց երգ ,
դարձեալ սկսայց զճառ . պաղատանացս՝ խոստովա-
նօրէն զըջականաբար՝ զգաղտնածածուկն յայտնա-

9 1 7 0 2 8
ՊՐԻՆՏԻՍ ԱՊՈՍՏՈՒՆԻ
Կարգաթիւ _____

բարբառ . զի անդրադարձութեամբ սկզբմամբն՝ և վերջաւորօքն բառիւք , զնոյն համաձեւութի՝ ՚ի մի թախանձ նմին մաղթանաց հոգեկեցոյցն խոնարհուն աստանօր եղից :

Թ . Ս եղայ մեծիդ բարերարութե , անարգս մեղայ . մեղայ ծագմանդ շառագայթից , խաւարս մեղայ . մեղայ շնորհացդ անբաւ երախտեաց , արդարեւ՝ մեղայ . մեղայ սիրոյդ վերնում գթութե , յայտնապէս մեղայ . մեղայ ստացողիդ յոչեութե , պտուղապէս մեղայ . մեղայ գերունակ գոգոյդ գրկանաց , անբաւ մեղայ . մեղայ աննուազ լուսոյդ վայելման , նենգօղս մեղայ . մեղայ ճաշակման անձառդ կենաց , բազում մեղայ . մեղայ անհաս պարզեացդ ձրից , հանապայ մեղայ . մեղայ գովեալ մարմնոյդ ւոյ , մահուչափ մեղայ . մեղայ պաշտելի արեան արարչիդ : Իսկապէս մեղայ : Ի՛հա՛ արդարեւ օրհնեալ է հատուած բանի՛ յուսադրական սրտի՛ այսր մեղայի . սոյն սա՛ պատուելի աւանդ , անմոռաց պատուէր , ² հայրենեացն տուր , նախահարցն օրէն , համայնից թոշակ , ³ անհերքելի բան , զօրաւոր պատասխանի , կենդանութե կամուրջ , ախորժելի վերնոյն , սիրելի սրբոց , անխզելի կապ , հրաշալի բարբառ , անշրջելի պատճառ , բաղձալի աղերս , փափաքելի սեղան , սրբտաբեկ հնչումն , անհնարից ճարակ , կարծրութեան վանիչ , ⁴ անծապաշտից սահման , հեթանոսաց գիրք : վաղնջուց կանոն , քրիստոնէից հարազատ , արարչութեն յաղթօղ , ⁵ անջրպետ հզօր , խաբոց ահաւոր , ⁶ արուեստ բարձրութե , խորութի անչափ , հիացման տեսիլ , ⁷ խորհուրդ կնքեալ , ընդ որ չիք ումեք անցանել , եթէ ի՛չ անըմբռնելի մտաց արագման զսաճանիցէ : Չայն բարեպատեհ հրաշաւորական , որ ոչ յիշատակեցաւ ⁸ ՚ի վերջին դատակնիք դասուն լքելոյ . գուցէ առ նմին խզեալ համառօտ զվրիժակն իրաւանց մահուն հասելոյ , յորմէ ընտրութին ապազօրծ եղեալ , զսահմանն յաւիտենական քակտեսցէ : ⁹ Օ արդ փառաց մեծութե , որով նոյն ինքն անծութին պատկեալ բարգաւաճի : Վ՛անգի ո՛վ որ գիմեալ կալաւ զեղջերաց սեղանոյ այսր սրբութե , և ի՛չ առժամայն պրծեալ ՚ի պատժոց՝ անարպատ դատաւ :

Խակ եթէ ¹⁰ արար զարմեան, և սաւուղ կիսեան, և յուզա սիմոնեան՝ ասելով զսոյն ձչ արդարացան, և ես վկայեմ՝ իրաւամբք խոստովանեալ զայս պայման բանի. զի ահամայիցն բռնագատելոց՝ ձչ է կատարեալ սէր, ուստի և ձչ բովանդակապէս փրկուեթի. Խակ ես կամաւ համբուրեմ՝ դարձեալ կրկնելով գեր-

ջանիկ բանիդ՝ ¹¹ զվերտուեթե հարազատս :

Դ. Ա եղայ երախտեացդ մոռացուեան, վերստին մեղայ. ¹² մեղայ մարմնոյ ձեռն յոգի հարեալ, յիմարս մեղայ. մեղայ առ կեանդ գժրողուեթե, ¹³ իսկ և իսկ մեղայ. մեղայ բանիդ ապախտ առնելոյ, չարաչար մեղայ. մեղայ ՚ի յօր սատակման ինձէն ստիպեալ, վատթարս մեղայ. մեղայ պարտականս անկենդան մահուն, ձաղելիս մեղայ. մեղայ անպատկառս քո բարձրուեթե, տաղակալիս մեղայ : Ա երջին ինձ ¹⁴ կրկին աշխարհոգեոր, զի ՚ի կորուստ և ՚ի կործանումն ինձ երեւեցայ. զի անդարձս վարատեցայ. զի որդիս՝ թշնամի գրեցայ. զի ՚ի բարձանցն երկնից ընկեցայ. զի փուշս վարուց դիդի : Առ ևս առ սմին ողբք աղաղակի, զի անձամբ զանձն անարգեցի. զի բազին կորուսչին գտայ : Այլ իմն կակիծ դժնգակ սրտի, զի ¹⁵ զիս ունին՝ առ որ չեմ, զարտաքնայարգար բաժակս անմարուր, զբռեալ որմն գարշունակ, զսին պարծանօք պաճուճեալս, զլոյս՝ ՚ի մեայլ շրջեալ, զգերանակիր ակնս՝ թշուառացեալ, զջահօ փառաց՝ շիջեալ, զամենայնիւս յամենայնի ամենայն իրօք վնասակարս, ¹⁶ առ անօրինականանս տէրունականս, առ յայտնուեթնն անձայինս, առ երեւմունսն արարչագիրս, առ խոնարհուեթնն սարսափելիս, առ այն՝ զօր տեսի աչօք իսկ իմովք : Առ որ մեծ է պատասխանատուութիս, քան առ համօրէն աւետարանին՝ զարմանս, հիացմունս, հոգս հալողականս, ¹⁷ անդաճմունս անհնարաւորս, թուականութիս՝ մտաց անբարդելիս, ելմունս անկատարս, իջմունս անհատատս, յուսահատութիս յարմարականս, յանդիմանութիս պատշաճականս, ձաղանս պատեհագոյնս, նոզովս իրաւացիս, անէծս արժանահատոյցս : Արդ՝ այսոքիկ են մեղաւորիս իմ կշտամբութիք, և ինքնա հարուած տանջանաւորութի :

7. Այլ քանզի կարող ես զայս ամ զպարտս թս-
 դուլ, և զխայթուածս մահու բժշկել, ար ողորմու-
 թեց, ամ բուրից, քո թագաւոր՝ բարձրեալ հօր
 որդի, ստեղծիչ գթած՝ բարերար, օրհնեալ առատ՝
 հարուստ, ահաւոր՝ հզօր՝ ողորմած, տեսուչ՝ ձեռն-
 կալ՝ հաստիչ, ապրեցուցիչ՝ դարմանիչ՝ կեցուցիչ,
 երկայնամիտ՝ անոխակալ՝ ապաւէն, բժիշկ՝ գովեալ՝
 երկնաւոր, անձառ՝ լոյս՝ կեանք, յարութի՝ նորո-
 գութի՝ քառութի. եթէ հայեսցես մարդասիրուք,
 ըստ որում քոյդ են սովորութիք, նայեցեալ ի քեզ՝
 կողկողիմ և ես: Աթէ լուիցես, հառաչեմ. եթէ
 ունկն մատուցանիցես, պաղատիմ. եթէ անսայցես,
 աղերսեմ. եթէ ներեսցես, աղաչեմ. եթէ առ իս
 դառնայցես, գոչեմ: Ապա եթէ անտես առնիցես,
 կործանիմ. իսկ եթէ առ ոտն հարկանիցես, լամ.
 եթէ զոգեպահն ոչ ընծայեսցես, մեռանիմ. ապա
 եթէ ահարկու դէմն ցուցանիցես, սատակիմ. իսկ
 եթէ սաստեսցես, դողամ. եթէ խեթիւ տեսանես,
 սոսկամ. ապա եթէ սաստկանաս, սարսափեմ. եթէ
 հալածես, հեծեմ.¹⁸ իսկ եթէ ընդ վայր հարկանի-
 ցես, հերքիմ. եթէ զբոց վհատութես ոչ առցես,
 տաքնապիմ. եթէ խստանաս, փախնում. ապա եթէ
 սպառնաս, ընկճիմ: Ասկ եթէ քննես, քարկոծիմ.
 ապա եթէ ուժգինս ակնարկես, սուղանիմ. եթէ ոչ
 անխայեսցես, մերժիմ. եթէ կոչեսցես, խիթամ.
 իսկ եթէ աչս յառեսցես, ամաչեմ. եթէ ձայն տա-
 ցես, երկնչիմ: () բարեացն պարգև մատնեալ. զե-
 րանուին թողեալ. զշնորհն լքեալ. զուխտն ցրեալ.
 զաւանդն կենաց մոռացեալ. զհամարձակութեանն
 վստահութի կորուսեալ. զստեղծիչդ էիցս բարկա-
 ցուցեալ. զանձառուի շնորհին ընդոտնեալ. զպատ-
 ուոյն պատկեր այլայլեալ: Ասկ եթէ առ այս խեղդ
 մահու հեծութե ցաւոյ մարդասիրեալ՝ առ իս ժա-
 մանեցուսցես՝ ար քո քո՝¹⁹ զազգեալն գիր ընանիլ ՚ի
 յիս, եթէ բժշկութի դադարեցուցանէ զմեղս մեծա-
 մեծս. որով ամենառատ քաղցրութեամբ պատուաւ
 տեալ ՚ի քեզ, զքոյդ կերպարան՝ լուսոյ նկարեալ
 յօգի՝ վերստին գտեալ պնդեցայց քաւեալ, և ²⁰

ատեղծեալ կրկին 'ի փրկութիւն անմահից կենացն անախտականաց . և քեզ ընդ հօր հոգւովդ սրբով փառք յաւիտեանս . ամէն :

(1) Չքրսեիան Բուռն : Չկարմութիւն Թուաւոր բանիցն նախադրելոց յարմարեցի ըստ բանաստեղծական Եզր լալականաց : Ռարձեալ սկսաց զպաղատանս խոսքսն Եզրին զՂվանաբար , (մի օրին . խոսքսն Եզրին .) խոստովանելով զՂվանաբար , զհաղանածածուքն յայնմարքաւ , զչաղանիս իմ յայտնի բարբառով : կամ հայցականն՝ զհաղանածածուքն հայր առ ըստն սխալ : զի անբարարչութիւնն սխալմանն . զի կրկնութիւնն նոյն բանին 'ի սկզբն և 'ի վերջն հաստուածոյն (որ է ձեռն Զարտասանական՝ յուճարէն ասացեալ օրինովն , այսինքն բազմութեան . և ըստ . սեռնիմիմնսս , այսինքն օճանն .) զնոյն հանձնութիւն , զնոյն եղանակ արտանական մաղթանաց եզրից աստանոր : Վասն զի զնոյն բառ կրկնելով 'ի սկիզբն և 'ի վերջ բանին , իբրև Թէ մի և նոյն ձայն ողորց լի անըզհաստ , և լինի մին իբրև արձաղանդ միւտայն , որ և կարի Թախանձեղութիւն է և Ժառութեան եղանակ : 'ի մի օրին . փոխանակ վերլուարսն բառիտ , զքե բայիտ . և փոխանակ հանձնութիւն , զքե հանձնչայնութիւն , ոչ Թուի հարազատ , բայց կարէ ունել զայն իմաստ , Թէ ստեղ զնոյն բան կրկնել և Թախանձել՝ համարձակութեան ցոյցք են : Գոյ և այլ ասորբերութիւն յօրինակս . զի մի օրին , զնէ սխալմանն : այլ օրին . սխալման վերլուարսն :

(2) Հայրնիւն Գոր : 'ի հայրնիւն մեր 'ի գրական ասուա յոյ մեղայն , ներելովն և սպասելով լսել 'ի նախաստեղծիցն : Եւ Ժանիբ , զի զոր ինչ ասէ աստանոր յաղագս մեղայն , իմանի 'ի վերայ ներգործութեան զՂվան կամ խոստովանութեան զոր այս ձայն նշանակէ : նախադրչն օրին . Թէ նախաստեղծիցն , և Թէ այլոց նախապետաց եղաւ օրէն զՂվանաբարարասաւ . և նոքա զայս օրէնս յետոյն ասանդեղին իբրև ամենեւորսն հարկաւոր . վասն որոյ յարէ . հանձնից Բուսի . այսինքն պաշտօր : Այս հնգեակ բանիւք ցուցանել կամք , Թէ օրէն զՂվանն ոչ իբրև զայլ գրական օրէնս յետոյ եղաւ , և կամ վասն ոմանց՝ և առ Ժամանակ մի անական , այլ 'ի սկզբանէ մինչև 'ի կտորած վասն ամենայն մեղուցելոց :

(3) Անհրտիւն Բան : Ըստ որում ոչ մերժէ Խճ զմեղայն ճշմարիտ խոստովանութեան : կենդանութիւն խնորհ : Ընդ ծով մեղաց , ընդհատանս փորձութեց՝ մեղայնան անցանն մարդիկ և ապրին : Անհրտիւն զապառանջութեանն ի կամ անգիտեալարձ փաստ . զի ստոյգ խոստովանութեան մեղաց վճարէ զբառաստանն : Անհրտից ճարտի . անհրտիւն կամ զԺուաբարբառելի մեղաց գեղ և զարման , կամ անհրտիւն պատժոցն հանդերձելոց հնարք : կարծրութիւն , խոստութեան արտի կակղի :

(4) Ամառայտից սահան : Այսինքն կանոն . զի արդարք 'ի մեղայն սկսանին զաղօթան . ողբանիւն , երկք մանկունք , են . ոմոն 'ի բանն Թուած . 8 : Հինսնուսաց գիրտ : հաստացեալ հեթանոսք՝ որք լայլ օրէնս ոչ ունէին , զմեղայն օրէնն զիտէին և ընթեռնութիւն 'ի սիրտս իւրեանց : Մոյնպէս անհաւատ հեթանոսք լոկ բնական լուսով ճանաչելին զուսումն բնական զՂվանն : կամ , հեթանոսաց զարձեղոց 'ի հաւատս՝ առաջին զերք ասեալ լինի մեղայն նախ քան զարձեղութիւն , և այն է Լուսնոյն խնոն , 'ի սկզբան եկեղեցւոյ կանոնաւորաստանաւ : Քրիստոսից հարազատ : Թեպէտ և Ժանուցեալ է հեթանոսաց , սակայն ճշմարիտ մե-

զայն՝ որ 'ի շնորհացն նոյ՝ այլև խորհրդականն , մայն բրբառանկէջ և յառուկ : Աբարուհին յաթօր : ըստ որում արդեալ զարկուծին նոյ . որպէս գաւթից այստ . մեղայել խափանեաց զապանանկն նոյ՝ որ 'ի ընթանոյն նախանայն . (Բ . Թագ . ԺԲ . 13) : Մշտպէս այստ . մեղայել . արդեալ զարուհի հրեշտակին . (անդ . ԵՊ . 17) :

(5) Անլրդեփ հոգի : Ըստ որում նախանկէ զանուծին սասանայն : և խորոց անասոք , ըստ որում խափր արկանէ 'ի մէջ կենաց և մահու , արդարաց և մեղաւորաց . ըստ այնմ (զուկ . ԺԳ . 26) . * Աիհ մեծ է ընդ մեզ և ընդ ձեզ 11 :

(6) Աբուհոփ Բարձրաբէ : Հնարք ամբասնապոյ 'ի բարձրուծին շնորհաց , կամ յերկինս . ուն և խորուբի սուտի , ըստ որում յանյատակ խորս մեղաց և գատապարտուի Ժամանեալ 'ի վեր առնու զհոգին . ուստի և է հիւռչման Գնիւ . այսինքն սքանչելի անգիլ , յորժամ զանապատականն առնէ երկնաբարձրաց : Մարթ է ևս իմանալ , որուեսա կամ հնարք բարձր և դերաբանց , ըստ որում Եծ է զզման հեղինակ և ուսուցիչ , և նովա միայն հնար է հարպիլ չէ նոյ : և խորուբի սուտի , անքննելի խորք գազանեաց ամբարեալ 'ի նմա . որպէս և յաճորդք սակ :

(7) Խորհուրդ Գնիւ : Ոչ միայն ըստ որում 'ի նոր օրէնս՝ զընուն և խոտաղանուծին են մասն խորհրդոյ արարչարուծին չէ կնքով փակեալ , այլև վասն բարձր գազանուծին՝ որ 'ի նմա : Մի՛ զի 'ի կատարեալ զընուն բարձր գազանի ներգործուծին առնէ Եծ 'ի սկսա մեղաւորին : Երկրորդ , զի անցումն 'ի մեղաց յորդարուծին է մի 'ի մեծամեծ սքանչելեան նոյ՝ զերազայն քան զարարչաբարձուծին . Երրդ զի մեղքն սառուել հեռի են յոյ , քան ոչէն յեակէ . և զի ստեղծմանկն ընական բարեացն նոյ լինից բաժանորդ . իսկ արգարանայով՝ դերմական բարեացն , և նմին իսկ ընուծին նոյ հարորդիք շնորհք : Երրորդ գաղտնուծին է 'ի զընուն , զի զճանօրիտ զընուն որոշել 'ի սայն՝ նոյ միայն է կարողուծին : Այս ընդ այստիկ և ընդ այլ գազանուծին անցանել անբարեանելի մտաց սակ :

(8) 'ի վերլի Գաբառի : Ոմանք ըս հին լուծ . զգիւաց իմացան զայս . սակայն բանն հայն 'ի վերջին գատատանն ճախակողման գատուն մեղաւորաց , որք լքանին նոյ լուրով . երթայք յինէն , ևն : Յայնմ գատատանի սակ՝ ոչ յընտանեցաւ հրաշալի ճայն մեղային , յորժամ գատաւորն յանդիմանէր զմեղաւորն վասն շէրակերտոյն զինքն , վասն չարութեանելոյն . ևն . (մատթ . Ին . 42 .) այլ փոխանակ մեղայի արդարացոցանել կամկն զանձինս . զի եթէ ասացեալ էին մեղայ , Գոռն աս նին , Թերևս իսկոյն իսկեր վլեիծաի իրասոց , զլեւեփնդարուծին արգարուծին նոյ , կմ՝ զերասացի վճիտ գատապարտուծին նոցա . յորեւ ըԳրուբին , որոշումն արգարոց և մեղաւորաց , կամ յաւիտենական բացարձուծին նոյ անգործ եղեալ , զյաւիտենական գատատանն լուծանէր : Այստ ծանուցանել կամի , Թէ այնչափ է զորու մեղայասաց զընուն , մինչև 'ի վերջին յայնմ պահու աղտաէր 'ի գատապարտուծէ զմեղաւորան , եթէ լինէր 'ի նոսա այնպիսի զընուն ճանօրիտ : Հին լուծ . Գրուբին իմանայ ևս զհորհուրք մարգեղուծին . որպէս Թէ՛ եթէ 'ի ձախակողման գասն ասացեալ լինէր մեղայ , վճիտ կամ սահման մարգեղուծին ոչ 'ի գործ գնիւր : Բայց այս անյարմար է՝ ոչ միայն կարգի բանին , այլև ուղիղ վարդապետուն . զի որպէս յալլ զգնացեալ՝ զընուն , որուծին 'ի մեղայ , աղատուծին 'ի գժոխոց՝ եղին յարգեանց չարաբանացն քմի , նոյնպէս 'ի ճախակողմանն յարգեանց քմի լինելոց էին այսպիսի՝ եթէ արգարև զընանային , և մեղայ գաշէին :

(9) Չորր Գառոց : Չմեղայն կուէ զարգ և սրակ փռուաց Եծու . զե

զիցիկ նմանեցուցանելով զան՝ սեղանոյն սրբութիւն, և զհարցն իբրև եղ-
ջիւր այնք սեղանոյ . որովք բուռն չարեաց յանցաւորքն յերայեկացոց՝
անբարտեմ արձակելին : Ազգա զոր օրինակ եղջիւրն՝ զարգ էր և պակ
սեղանոյն , այնպէս հարան՝ այ . և որպէս լած ողորմութիւն և զԹուծի
պատկէ զանշ . նոյնպէս մեր զզջնամբ պատկեմք զան՝ , 'ի նա գարնուցա-
նելով զԹաղաւորութի հոգւոց մերոց՝ և զխաւան , զորս մեզքն բարձր
'ի նմանէ : Թուց զի 'ի ներել այ և 'ի Թաղու զզջնացելոց՝ պայծառանայ
ամենակարգութիւն այ , ողորմութիւն , սնիշխարութիւն , ևն . որով և
առաւել փառաւորի . մինչ զի նա ինքն Աճ՝ զարգ իմն անձինն հասն-
ելով , սակբ արքանոց , ես եմ որ ջնիւմ զանօրէնութեա . ո՛վ է իբրև
զիս՝ որ Թաղում զմեզս ևն :

(10) Աստի զարհան : Առանձոր զիկոպի սարգեալ է յօրինակն . զի
Աբար որդի էր քարմեայ , Թոան զամբրեայ , և Թոանիս զարգի . (յիւ-
սու . հ . 1 . 18 .) որ և 'ի ի՛ք . 20 . զարայեան ստի . ուստի Թուի Թէ ու-
զիչ ևս է գրել արքա զարայեան : Աբար՝ նոցա երեքն՝ պար , սուսուզ .
յուզաս սակունն հարց , ոչ արգարացան , ոչ զերծան յարժանի պատ-
մոցն . վասն զի սխանյիցի բռնարարելոց . նոցա որք սկանոց բանազա-
տան զարծեն յերկիւղէ կի՛ յամեթոյ , կի՛ 'ի զարծա յականոց բանազա-
տան , ո՛վ է չարելու սեր . իմն զխաւարել յերն ո՛չ իբր զխաւարձանեալ
անկաւար սիրոյ և զջնան , որ կարն լինել արգարացուցիչ , այլ զիմա
բաժանեալ կեզժ սիրոյ կի՛ երկիւղի . իբր սակ , ո՛չ է ճշմարտ սեր , այլ
լոկ երկիւղ կի՛ այլ կի՛բք . որպիսի էր յիշատակել արանոց : Զի սարգ 'ի
յանջիմանիչ զարուհն՝ ասոց մեղոյ . (յիսու . հ . 18 . 20 :) և սուսուզ՝ զի
մեծարեոյսի առաջի Ժողովրդեան : (Թաղա . Ժն . 30 :) և յուզաս
յիս պարտաւորելոցն քի՛ 'ի յաւանաս ամեթոյն բանազատեալ մեղոյ
գոյնոց , և ինկզեայ զանձն : Բայց ես սակ՝ իմով կամես և սիրով
ընդունեմ և կրկնեմ զերջանիկ մեղոյս . որ սակն՝ զերջանիկ բանիդ ,
Թերես ուղի ևս գրելի էր՝ Բանդ . այսինքն կրկնեմ զերջանիկ բանդ
զմեղոյ : Կամ Թէ կայէ փոխարութի հարով՝ իբր յատկացուցիչ 'ի
սեւական հարով զնելով քաջայայտելն՝ ըստ շրջանն ո՛չոյ . քանզի յա-
սակն , կրկնելով զհրօսնէ հարապս , բայցայայտելի էր՝ որ է այն , այս-
ինքն երջանիկ բանն կամ մեղոյն :

(11) Զհրգոսիէ հարապս : Ընկեր կամ եղբայր մկրտութիւն սակ զմե-
ղոյն . զի 'ի մկրտելն՝ մանաւանդ չարահասոց , լինի խոտազանութիւն և
մեղայտացութիւն . այլ և ըստ գործոցն միարանին , զի մկրտելն կար
զեալ է 'ի բաւնալ զսկզբնական մեզս , և խոտազանութիւն՝ զնորդաբ
ծախանն . ուստի սասցաւարութիւնն կոչի երկիրոր Մկրտութեան , և
Աւազան :

(12) Մեղոյ՝ նրին) յեան յօի հարեալ : Մարմնական գործովք զհոգիս
սպանանելով . կի՛ մարմնական ձեռք , այսինքն անմարդկայէս 'ի հո-
գեարս մերձնեալով կի՛ այսպէս զառանել կետի . մեղոյ մարմնոյ՝ ձեռն
արկելով 'ի վնաս հոգւոյս . քանզի մեղքն ո՛չ մոյն հոգւոյն վնասէ ,
այլև մարմնոյ : Ձին յուծ . յաւելու և զայս միտս , ձեռք կի՛ բուտե
զհարծս հարկանելով , հարկանեմ զհոգիս : Բայց այդ ո՛չ է եղանակ
ինչ մեղոյ , զորս աստանար ընդարձակէ նր զարգապետս , այլ լոկ ար-
տաքին նշան զզջնան . ուստի անյարմար է :

(13) Իսիխոյ հարց : Իսկապէս կամ ճշմարտապէս մեղոյ :
(14) Կրիստոսի սարգ : Այս է ինձ սակ՝ յեան և կրկնապատիկ այխարե-
լի Թշաւառութեան , զի ես ինձին զանձն 'ի կորուստ և 'ի կործանումն
մասնեցի : Բայց աստ փոխանակ բայցն երևեցայ , և . օրին . զենն երևե-
ցաւ . և ըստ այսմ սեր բայցն իմանի հարան . որպէս Թէ սակ , մեղոյն

որ մի միայն հնարք է գրկութն, ինչ 'ի կորուստ երևեցաւ. կամ գտաւ. այնու զի թէ և սակմ' մեղոյ, բայց առանց գառնալոյ . զի անգայն լա բարեշնչ, առանց գառնալոյ առ հայրն' հեռացայ, կամ որոշեցայ . զի որ գին' թշնամի համարեցայ, կամ եղէ : զի վուռա չար գործոց տիւի, զի. զեցի, բարգեցի : և կատարեալն զիպնէմ բային . բայց 3 օրին . զի միջի : (15) Չիս ունի առ որ վն : Չիս համարին այնպիսի, որպիսի չեմ . հա մարին զիս սղաւար, խմաստուն, ևն, որ մեղաւոր եմ' և անմեղ . պրգաւ նայարար, զարտաբուստ յարգարեալ և սքեալ բաժակս, որ ներքոյ անուղբուր եմ :

(16) Չամենայնիս, բարբառիկն, յամենայն, յեմ ժամանակի և 'ի գործ ամենայն իբօ, առ եմ իրս վնասակարս և յանցաւորս : Առ փօրինս խնն փերուսական : Վնասակար և յանցաւոր գտայ առ անօրէնութիւն ջանի, կամ առ խորհուրդս մարգեղութիւն : առ յայտնութիւն անգայնիս, առ ծանթ' ժութիս անգայնիս գաղանեաց' այլ լրջորդութիւն, սակզծման, նա խախնամութիւն, նախասահմանութիւն, գառաստանի, յարութիւն, ևն : առ երևանուս արբալգիրս . առ երևանուս յնց գրեալս, կամ արարչին վայելուչս . որպի 'ի գրախախն, 'ի ընտան քորնք, 'ի սինա, 'ի թարգ, ևն : առ խնդարհութիւն սարսափելիս, առ զիջմանս նոյ 'ի մեր տկարութիւն, կմ' առ խնդարհական գործս որդւոյն նոյ, որք սարսափելի են մտայ : առ այն' զոր փեփ' ալօ գի' իննի, Ա յառ յայննապէս ծանուցանէ գահաս նել իւր մարմնոյ աչք զքմ . որով և հաստատի աւանգութիւն' որ կոչ յազգի մերուս' . սպաս թէ ոչ մեկնելն 'ի վերայ տեսութիւն 'ի պատաս բազի, կմ' 'ի վերայ տեսանելոյ առաքելոց, որով իբրև մեղ ևս երևեալ համարի, և կմ' այլ եղանակաւ մեկնելն, ամենայն վերայբերի առ տեսութիւն հաստայ աչք . որով մարթ էր տեսեալ սակ նաև գննօրէնութիւն քմի, զյայտնութիւն և զերեմուան . և սակայն նք վարդապետս յայննապէս խափր գնէ ընդ առաջինսն' և ընդ վերջինս, սակունի, ալօ իս իննի, և ոչ օտարին . այլև յաջորդան : Առ որ մեծ է գափասիանս փոռոսիս . 2 օրին . գափասիանս արձուիս . այսինքն առ այս անտու թիւն, քան առ հանրէն սակաբանին . այսինքն քան յազազս բարբ անեւապառ նախն սքանչելեաց և վարդապետուեց . զի այս հասարակաց է պարգև իսկ գէվյանգիման երեկն' է առանձին շնորհ իբրև յատուկ սիրելոյ և բարեկամի . որով առաւել պարտական կացուցանէ 'ի սիրել : Եւս, զի անեւաբանն 'ի լրջ տկանջաց ծանօթանայ . իսկ յայննապէս երեկն' աչաց է ներգործութիւն, որ ազգազազոյն ևս շարժէ . որպէս առաքեալն թովմաս' որ 'ի լուր յարութիւն քմի գժուարեր 'ի հասանութիւն, 'ի տեսանելն զյարտեցեալն' ազգակաւ գաւանեցաւ : Ազա առաւել անպա տախանի լինիմ սակ' զի յես տեսանելոյս զքեզ աչք' տակաւին 'ի մեղա գարձոյ . ուստի մեծ է պատասխանատուիս, մեծ է պրճմանս, մեծ է կիցոմանս . ևն :

(17) Անգամնանս անհարաբարս : Մտածմանս, կամ հոգարկութիւնս, որում չեք հնար կամ ճար : Թուսակտուսիս : Թիւ կամ բարգնութիւն հա գոցս և թշուառութեցս' անթուսելի 'ի մտայ : Ելմանս սկաբարս, կանն եղանակոյ յառաջին մարտութիւն' բայց անգործ է կամ, ելմանս 'ի պաշտան նոյ, 'ի քարտութիւն, ևն, բայց առանց սիրոյ, անյօժար : Իջմանս անհապափս : խնդարհութիւն 'ի գործ ճգնութիւն, ապաշխարութիւն, օգնելոյ կարօտելոյ, ևն, բայց անհաստատ :

(18) Իսկ եկէ ընդայն հարխնիցես : մի օրին . եկէ ընդայն հարխնես և զէնի, եկէ զեոյ վնասութիւն ոչ առցես : 3 օրին . և հին բուծ . եկէ պաբոյ վնասութիւն ոչ առցես . որ յարմար ևս թուի :

(19) Չարեան 4րդ . և բանն ժողովոյ . (Ժ . 4 .) Ողբումն գարձու .

յանէ զմեզս մեծամեծս ॥ : զոր նք վարդապետս զնէ . բժշկութի դարբէ
ցոյսնէ , յայլ թարգմանուեց տուեալ . զի այսպէս ունի երրոյսականն ,
յոյնն , ասորին և լատինն : Եթէ ասէ՝ ՚ի գութ շարժեալ ընդ հեղձու-
ցիչ ցաւս հառաչանաց խնց , առ իս ծամանէյաւայէս , յաջողեցես յիս
կատարիչ բանին գրոց՝ բժշկութի բառնայ զմեզս , արդարև այսու ամե-
նառատ քաղաքութի միանամ յարիմ ՚ի քեզ ակեր ԵՅ՝ ՚ի քոյդ կերպա-
րան վերաքին ձևացեալ հոգևով :

(20 Սրբեշնչու երկն : Յեա առաջին ստեղծմանն ՚ի բնական կեանս՝ վե-
րաքին ստեղծեալ ՚ի կեանս շնորհաց և փառաց անմահ յարութի :

Ս Երբորին յաւելուած էրին հեծուէ՝ նորին հսկողի , առ նոյն
աղերս յաղեանայ բանի :
՚Ի խորոց սրբոյն խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն . Ի Բ :

ա . **Լ** արդ՝ զորս յայտնեցից , և յաղագս ոյց նշա-
նակեցից , և վասն որպիսեաց ճառեցից , և
զորքան ծածկեալս մերկացուցից , և կամ վասն որոց
խոստովանեցայց , **Օ** ներկայիցս՝ զոր արդէն ունիմ ,
թէ զանցերոցս՝ զոր մթերեցի . զապագայիցս՝ յորոց
կասկածեմ , թէ՛ զբազմասահ շարժուեցն՝ յորոց գլու-
րեցայ . զփոքրն ինձ համարեալ՝ որ է այ մեծ գրեցեի ,
թէ՛ զանկերպագրելին չիշատակելի . զնուանն՝ որ
է առաւել , թէ զթեթևագոյնսն՝ որ են ծանունք :
Օ հոգեկանանցն կրից կորուսչաց , թէ զմարմնականաց
ախտից սպանողաց . ³ զառդրունս հեշտականացն , թէ
գծայրակոտոր մնասակարութեց . զաներևութիցն ,
թէ զտեսականացն . ⁴ զառձեռն հպաւորութիւն , թէ
զառ նոյն ինքն շունչ հեռաւորութիւն : ⁵ **Օ** չայնա-
կանն դիւրին խածմունս , թէ զերկարաւորն նետա-
ձգութի . զխորութեանն զանչափութի , թէ զամե-
նածախն յայանատեսիլ . ⁶ զյոքնագլուխն պոռնկու-
թի , թէ զառողջութեն անբժշկութի . զպարարունմն
չարին մարմնովս , թէ զսովին բարւոյն հոգևովս . ⁷
զինամնին հանդիսանալ յոչ ախորժեիւնսն այ , թէ
զբռնադատութեն տոռամբ ձգիլն ՚ի նոյն մոլեգնու-
թի . ⁸ զառ ՚ի մահն մեղաց , թէ զընդունայնութեն
կարծեաց :

բ . **Լ** րդարև որպէս կամաւ խելագար ⁹ զերծեալ ՚ի
ձորձոյ , զառականացս տեսիլ յանդիմանեցի , զընդ-

դէմնն գործեալ իմաստնոյն, որ՝ թէ հանձարեղքն վերարկեացեն զամօթս իւրեանց. օտարացեալս 'ի կրօնից. հեռացեալս 'ի կարգաց. 'ի սրբութեան սուրբ. 'ի կուսութեան մաքուր. յարդարութեան աճ բարիչտ. 'ի բարեպաշտութեան վնասապարտ. բերանովս՝ մերձ առ ստացօղն, և հեռի երիկամամբք. շրթամբքս պատուամատոյց, ըստ մարգարէին, այլ ոչ եթէ սրտիւս: Եւ եթէ պարտ է զքստմեներինս ասել աստանօր,¹⁰ չար քան զտանջաննս յանդգնութի, իբր զուր իմն պաշտօնատարս նոյ, 'ի միտս անկայունս երկեակ ճանապարհաւ մահու վարանեալ՝ ջանամ, և ոչինչ օգտիմ. պնդիմ, և ոչ հասանեմ. փութամ, և ոչ ժամանեմ. անձկամ, և ոչ տեսանեմ. փափաքեմ, և ոչ հանդիպիմ. կարօտիմ, և ոչ պատահիմ.¹¹ ունիմ զիմ երկրի, և եմ պատգամաւոր աղօթանուէր նմ աշխարհի: Եւ թող զբազումս զայսոսիկ՝ բարեբար, և մի ունիցիս. դիւրինք են քեզ զսոսին եղծանել, քան ինձ տաժանաւորս աջով նկարել. վասն այնորիկ գրեցի առանց ինայելոյ, զի դու առատապէս ջնջեսցես՝ ժրհնեալ: Ար վասն մեր մեղաւորացս երկայնամիտ անուանեցար, ըստ մաղթանաց բանի՝ հեծութե սրտի՝ եզրի երջանկի.¹² յոյժ նեղեալ անձն և ձանձրացեալ օգի՝ բանին յիշատակաւ, որ զսոյն պատմէ. յիմ կրից մահացունողաց վտանգեալ, անկեալ 'ի վիհ գարշութե մեզաց՝ անդնդականաց ապականուեց. քանզի չհաւատամ, թէ լսես իսկ ինձ, ըստ յոբայ ձայնին: Եւ քանզի՝ ես ինձէն ինքնադսրով անձնադատ գերի՝ կամաւորապէս¹³ մատն եղեալ բնութեանս, արգել փակեցի կնքեցի առ յինէն՝ յամենայն մասանց՝ զկենացն հնար, զի 'ի փրկուի մեղօք կապելոյս՝ կրկին մեծասցիս գովեալ:

Գ. Եւ քանզի¹⁴ 'ի մարգարէէն բարևք իրատեալ փորձ գտցօք, մաղթել ընդ նմին հոգևով քո երգեալ՝ յուսով հաստատնով 'ի քեզ ապաստանեալ, առէք ընդ ձեզ բանս, ասէ ովսէէ, և դարձարուք առ տէր նձ ձեր, և ասացէք ցնա, կարօղ ես թողու զմեզս. զի ընդունիցիք զբարիս, և վայելեսցեն 'ի բարուեան ձեր: Եւ նա նձ խօսեցաւ, և ուլ է

որ ոչ լուիցէ . նոյն ինքն վկայեաց , և ո՛վ է որ ոչ հաւատասցէ : Ըրդ՝ այսօրիկ ¹⁵ վճիռ պաշտելի , նուիրեալ պայման , սահման նոյնագոյ , կենաց աւետիս , կէտ տէրունի , դուռն բարութե , սփոփանաց հրաւեր , ճշգրիտ պատկեր , անստգիւտ գանձ , անմուռաց յիշատակ : Ըստու առ սոյն և ես հաւատ ընկալեալ , աստուատ վկայեմ սմին՝ ընդ մարգարէին , կարծղեալ յամենայնի թողուլ զմեղանս բազմաբեղունս . և ևս զօրացիս կրկին բարձրացեալ՝ առ ամենաթշուառ կործանեալ հոգիս : Ամենայնի իշխես . ամենայնի բաւես . ամ ուրեք հասանես . ամենից բռնութեց յաղթես . և զամ կարծրուի փշրես . զամ ընդդիմահար վանես . զամ խստուի վատնես . ¹⁶ զամ սրացեալ ընդոտնես . զամ դառինս անուշես . զամ դժժուարամոքելիս քաղցրացուցանես . զամ զպարտս շնորհես . զամ յանցանս թողուս : Արօղ ես՝ զճրաւոր հզօր հնարաւոր ամենարուեստ՝ զամենեցուն ըզմեզս ընկղմել և չքացուցանել բառնալ՝ ի միջոյ , իբր զճաճանչ փոքու կայծական ¹⁷ սահմանեալ՝ ի չափ ոչէից՝ անկեալ ընկլուղեալ կորուսեալ ՚ի տիեզերաւ տարածն ծովու :

Գ. Ըրդ՝ ¹⁸ բանիւ մաղթանաց վերծանողացն այսմ մնատենի , ողորմեա վասն խաչի և չարչարանաց մա հու որդւոյ քո՝ հայր գթութե : ¹⁹ Ակիզբն առաքողի՝ ողբերգութե ձայնի՝ այսմ արտօսրածին նուաբի , որ զայս դեղ փրկութե կենաց՝ մեզ յարմարեցոյց , եղիցի բժշկեալ յանուն քո հզօր : Ար հետս ելից խոստովանութե մեզ նկատեցոյց այսու պայմա նաւ պատշաճականաւ , լիցի անարատ յիւրոցն պարտեաց : Ար զհպարտութեն թևս հարթել մեզ վարդապետեաց՝ ²⁰ ՚ի սոյն կանոնի կենաց պատգամի , եղիցի զերծեալ ՚ի չար կապանաց մահու արկածից սկզբնականաց՝ վերջնոց և միջնոց , երբորդութեք բարեգործեալ , ՚ի նորոգութի լուսաւորութեան . ընդ որում և մեք գրեսցուք՝ երջանիկ գտեալ ընդ սմին :

²¹ Սիրիմաճարդ դիւայ այս նուագ աղօթից, և դիւատարուտ ջերմարագինայ ակարատրութից աստուծով փարարիչ :

Ե. **Լ**րդ՝ այսքանեացս անբաւից հրաշից հանդեր, ձիչ հայր ամենաստեղծ՝ անունդ ահաւոր, ձայն սարսափելի, ²² կոչումն ընտանի, բան համբուրելի, ազդումն սքանչելի, հրաման սոսկալի, հուժի՛ անքննելի, գոյութի՛ անձառելի, իսկութի՛ անբաւելի, զօրութի՛ անզննելի, կամք ամենաբարի, տէրութի՛ անսահմանելի, մեծութի՛ անչափելի, բարձրութի՛ անբովանդակելի, որքանութի՛ անկշռելի, առաւելութի՛ անհասանելի ²³ պատճառ որդւոյ հայրութի՛, այլ ոչ նախադրութի՛. քե և 'ի ձեռն քոյդ անպարագիր զօրութեդ՝ սաստեալ տագնապօղ և դիւական տենդիս ջերմութե, որ սպրդեալ մուծաւ ընդ մեղաց՝ զի փախիցէ 'ի մարդոյս, ²⁴ զարհուրեալ 'ի սխրալի և յանբաւելի արեան վտակի՝ գառինդ երկնաւորի. որով սրսկեալ միանգամ 'ի մշտնջենաւորս՝ համայն մաքրեցաք :

Դ. **Լ**ըւ արդ՝ յայս պատկառելի խոնարհուէ արարչակերտս խորհրդոյ, ամաչեսցէ սատանայ 'ի գործս չարեաց իւրոցն հրեշտակաց. տանջեսցի և հալածեսցի, հեռացեալ և արտաքս առաքեալ 'ի շինուածոյ ²⁵ խորանէ քումդ բնակութե՛ յարտաքին խաւարն : Լըւ ջնջեալ մաքրեալ զարտասուս ողբոցս 'ի դիմաց մերոց, և զհառաչումն ձայնիս հեծութե՛ 'ի սրտից մերոց : Լըւ յիշատակաւ հարման հեղուսիցն՝ ²⁶ քստմնափուշ տաժանատեսիլ ոգեպահանջից, որով պընդեցաւ միածինդ քո յաշտարակ խաչին, ցաւեսցի չարին. Լըւ 'ի կողահերձ սայրասուր ²⁷ սլաքէ ուժգին բախմանէ, որով զվէրն մեծ ընկալաւ, իսպառսատակեսցի սկզբնարար մահուն : Լըւ զի խոնարհեցոյց զգովեալն գլուխ՝ յաւանդել զոգին 'ի ծոց քո՝ բարձրեալ, ապստամբութի՛ անբարի բարուցն բելիարայ՝ 'ի կոր կործանեսցի, անմիւ հերքեալ 'ի կորուստ : Լըւ զի զօղեալ ծածկեցաւ ²⁸ անմահն իսկուի յորովայնի երկրի, այսու ամբարձեալն հպարտութի՛ կարծեալ գողոզին՝ 'ի յատակս մահու դժու

խոց մթին ստուերին՝ յառեալ դիտեցէ՛ . և յիշեալ
ցէ զառաջին հարուածն անբժշկական, որով մահա-
ցաւ դիմամարտութի թիւնից վիշապին՝ կենարարն
կրիւք ամենազօրին : ²⁹ Ս ան զի 'ի փառք՝ հայր
ողորմութե, իբր 'ի գովեստ որդւոյ քոյ՝ հողուվդ
արբով զայս խոստովանիմ . քանզի ոչ պիտակ ինչ
սոսկ զօրուէն ունի զմիւսմէն՝ առ մի խորհրդականն
խորութե, այլ զանակիզքն բանդ անձնաւոր՝ ընդ
անժամանակդ հօր փառաւորեմբ : յլ բեզ միայնոյ
որ երրորդութեդ, հաւասարապատիւ տէրութեդ,
համարուն անբաժին ինքնութեդ՝ օրհնաբանութի,
գոհութի, զօրեղութի, և անձառ վայելութի մե-
ծութե, բարեվիճակ հարթութե, զուգակչիւ հա-
ւասարութե յաւիտեանս ամէն :

(1) Զբաղմանս շարժութիւնն : Կամիմ զարձեալ զըջական ազօթս մա-
տուցանել, խոստովանելով զյանցուածս իմ և զպակասութիս : Ասլ
տարակուսեալ եմ թէ զմնչ յայանեցից, վասն որոց խոստովանեցայ,
արգեօք զիերկոյ մեզս իմ զոր ունիմ . արգեօք զանցեալն զոր ինձ պատ-
շատեցի . արգեօք զպատգայնս յորս անկանիլ կասկածիմ : Միթէ քզ
զիւրաստեհիկ շարժմունսն՝ որք ստեղ և յաճախ շարժին յանձն իմ, և
տան գլորիլ 'ի բաղում՝ յանցանս . որպէս են շարժմունք բարկուէ, լե-
զուի, աչաց են :

(2) Զանկրգագրելին Սիւսաբելի : մի օրին . զանկրգագրելու ինչ յիշապ-
իւի : Ուանք լը հին լծ, խնանս՝ ոչ արժանի նկարագրելոյ և յիշու
ասկելոյ . և մեկնն զմարմնական աղտեղի մեղաց : Բայց զայնմանն
ստորե խօսի . իսկ աստ ըստ կարգի զթեթե կարծեցեալ մեղաց իմանի
բանս . զի առ իսկ, արգեօք զգիցրն յիշատակեցից, զնուանն, զթե-
թեան : Ազտ անկրգագրելի առե՛ զայն խորհուրդս և զշարժմունս մտաց,
որք սրագ և իբր անդայարար կրին 'ի մեզ . զորս և չկարեմք երևակայել
և մի լը միջէ յիշատակել . ուստի կամ մեզս չհամարեմք, և կի՛մ փոր-
տակայն բաղում՝ անգամ՝ յանհողութէ եղեալ 'ի ծանր նիւթս, յան-
ցանեմք . այսպիսի են շարժմունք հպարտութե, թիւր գաստղութեան,
արանջման, երկբայութե 'ի հաւատոյսն, ևն :

(3) Զառ Գրունս : Որք գրանց զգայութեց հեշտակք են . և սակայն
յետոյ Ծայրակոբր զնուսն գործեն . այսինքն Ծայրագոյնս կամ շարաշար
կոտորեն զհողին . կամ զԾայրագոյն բարին շնորհաց ապականեն : Կամ
լաւ ևս . զորն յայանեցից, զառ-Գրունս, այսինքն 'ի սկզբան հեշտացու-
ցիլան, թէ ԿԾայրակոբր, 'ի Ծայրն կամ 'ի կատարման ասնջիլ զնուս
կարան . զի բաղումք 'ի մեղաց նախ հեշտացուցանեն, և ապա 'ի կատ-
բածին տանջին իզձիւ մտացն, կորտեանք համբաւոյն, կարօտութ ըն-
չից, ջաւագարութի, ևն . որպէս արբեցութի, անուսակութի, բըջա-
խոհութի, ևն :

(4) Զառյեան կղաւորութի : Զմեռամբ մերձենանք 'ի հրատարելան, իկ
զառ նոյն ինչ զան, թէ նաև շնչով հեռի կալն 'ի յանձնառականաց :
Աբել կամք . թժ հրատարեցոյ մերձենալ 'ի լարն, որպէս յարգելեալ

ծառն , և ես ձեռամբ շըշտփելք քոյն . հրամայեաց ընդգրկել քաղցին ,
ևս և ոչ չնշով կամ յօժարութի բերանայ մերձեցայ 'ի նա : Մարթ Ե
ևս խնամալ զմեզս՝ որ ձեռք գործին , որպէս գտաւ թի , սպանուի , ևն .
և զմեզս՝ որ 'ի հեռուս կատարին չնշով բերանայ , կամ լեզուս . որ
պէս հայհոյեալք , բարեամեք , ստոխօսութի , ևն :

(5) Չ պնտիմնն դիւրիմն : Առանհն զհանգամանս մեղաց բացարե ըստ
չորից սեռակայ դրից , այսինքն լայնութե , երկայնութե , խորութե , և
բարձրութե . զի ոմանք իբրև լայն կամ ընդարձակ՝ հեշտացուցանելով
խածանեն . որպէս արեւցութե : զԵրբարտարն նեփոյթութի : ոմանք յեր
կար իբրև նեղութե խոցանեն . որպէս նախանձ , հակառակութե , ևն :
Ղխորութե զանպիտի : ոմանք կարի 'ի խոր արմատանս . ոչ հարս
տութե , ստեղծութե , ևն : զսկնածայն յայնպիսի : ոմանք զմա բարիս
նաև զմարմնականս ծախեն , վտանեն , և ամենեցուն յայտնի լինի խոց
ստակութե , իբրև կայեղն 'ի բարձր սեղև . ոչ կն անստակուիք ,
խաղք նարայց , ապստամբութեք , ևն :

(6) Չ , օգնագլխնն գոռնիութի : Ըստ որում պոռնիկն անխոր լինի ընդ
բարձր ստ , որ գլուխն կն կնոջ : կամ , զի բարձր մեղս յերբև ծնա
նի՝ իբրև քաղաքալուս միջայ : Բի գոռնուսն սիքլլութի : Ը որում
սովորութի պոռնիկութե անբժշկելի և յառաջանալ . կամ զի սարակա
նեալ կուսութե ոչ ևս ամբողջայ :

(7) Չ իմանն հանդիսանալ : Չ կամեարարպէս շանալն 'ի գործս անու
խորժելիս այ , թի զհանարարութե քուսի , 'ի բանալութե մեղս չար սա
նակուն ձգիլն 'ի նոյն սովորեալ մեղս . կի՛ , զձգիլն թախանձանք , հրա
պուրանք և սպանալեք այլոց 'ի մեզս՝ իբրև շուն ստակաք զպրեալ Ը
բանին սակայց : (Է . 22 :)

(8) Չ առ 'ի նմն ժողո : Չ մեղաց՝ որ անթող չի գտով և գծուարարու
ժեղի՛ մինչ 'ի մահ սեկեն , Բի զընդունայնութե իբժեայ . զքնդուսայն
կարծեայն՝ թի մեղանչեմ , և յետայ ապաշխարեմ :

(9) Չ բժեմալ 'ի յոյն : իբրև խելազար որ՝ մերի 'ի հանդերձե՛ զամե
թալի սեղի հոգեայ երեկոցի բանիքս . զքնդգէմն կարծեալ ինօպ
նոյն , (2 օրին . ըսփ ինօպնոյն .) այնմ բանի սովորմոյն . որ ասե՛ Բի հան
ճարեղն վերջիցն . (սակայց . ԺԻ . 16 .) ' Ճամկե զանարգանս
իւր այլ խորագէտալ :

(10) Չ որ զան զպանչանս յանգնութի : Յանգնութեան՝ որ չար կամ
գծեղակ և քան զարտիժս իմ . իսկ յանգնութեան այս և , զի իբր զու
րն զպարտաբարս այ . իբրև սուս պաշտօնեայ այ , կամ իբրև ընդունայ
նալարժ և զբաշան պաշտօնեայ երեկմ , անհաստատս մաք , երկեմ ճա
նադարիս նախ , իբրև զխորայնայնս յերկուս հետս կազալով . (Ի .
Թալ . ԺԻ . 21 .) մերթ զմծ պաշտեալ , մերթ զգն : կի՛ սուսեղա
քանցութե վարելով 'ի բարին կամ 'ի չարն , և նուազութե միշտ 'ի բա
րին . որ երկողին ևս մեղք և մահարեք են . և սակայն յարմ ամենայնի
իբրև այ պաշտօնեայ ձեանամ նման փարսեցուց . որ և մեծ յանգնու
թի և անանթութի : Ա յապէս ձեացութե և թ պաշտօնեայ Այ
լինելով , զան յարարին գործս , և ոչնչ սփոյ՛ հոգալով :

(11) Ունիմ գիմ երկի : Ունիմ զմա մարգայ սխտս , կամ զմեղ և ըզ
արարիս . կամ ունիմ զմա որ երկրի և , այսինքն երկուսար և չնշալար
մարդկան . և սակայն է՛ պարգանուս , եմ իբրք , ձեանամ իբրև պաս
գամաւոր այ սա մարդ , և արթող սա լծ վան ամենայն աշխարհի :

(12) Յոյն նեղեալ միս : Չ եքր ասե յայժ նեղեալ , բանին յիւսպիս .
յիշատակաւ մեղացն խորայն . որ և զայն քնքն պատեն . (Թ . եղք . Շ .
72 . Թ . 2 :) Մոյնպէս և ես ասե՛ նեղեալ և ձանձրացեալ եմ յիշատա .

կառ. մեղացա . և յձմ մահաբեր արտոյց վառակեաց, անկեալ կամ 'ի խորս գարշաւթեան մեղաց, որք են գժոխայն ապահանութիւք . մինչ զգժուարին և հաւատան' թէ լսես ինձ առ 'ի հանել 'ի խորոց մեղաց :

(13) Մտն ելելու բառի : Մտանելով զիմ անձն, կամ զապահանեալ ընտթի' ինքնաբանական խառտվանուքս, յայտնեցի յձմ կողմանց լինել մահապարտ և անճարաւոր առ 'ի կեալ . որպէս զի փրկելովք զիս՝ առանել անձնայցես, փառաւորեցիս, կամ իջին, վասն առաջին փրկութեն, և վասն երկրորդի :

(14) 'ի նարգարէին Բարսոտ խրատեալ : այլ օրին . 'ի նարգարէին Բարսոտ և խրատեալ, իորձ Գրցոտ նալիել ընդ նմն են :

(15) Վճիռ դատելի : Այսպիսի բանք անձնայնք՝ որք ասն յոյս թողութեն մեղաց, են Վճիռ. յարդելի, օրհնելի, ըստ որում են անարհիւք : նախընտրել օգոյն, սրբազան օրհնք, կամ կանոն : սահման նշնագոյ . կարգ կամ որոշում անփոփոխելի : ի՞նչ փէրանի . Վճիռ. կամ նշան անձնարարէ : ճիգրիք դառնիք . ըստ որում որոշարար երեւցուցանեն զկանոնս, և զհանգամանս թողութեն մեղաց, այսինքն հաւատալ թէ կարել և կամի ան ներքել, և այնպէս գառնալ առ նա արտա զզջալով : սնուրդիս, անխարդախելի, կամ անմատակ զանձ, յորեք զնդանին շնորհք քառութեն : Վասն որոյ և ես այսու բանիւք հաւատ ընկալեալ, են :

(16) Չափանք սրտեալ : Չափանայն սուր զջուհալս՝ ընդ ստիք ջարդես :

(17) Սահմանել 'ի լոճ ունի : իբրև զնուազ լոյս փոքր կայծի, որ իբր անաղջ կամ աներեւել համարի :

(18) Բեռնա նախանոց : Վասն մինչ 'ի վերջն 'ի բերան ազթողացն բանս զնէ աղջել վասն խր, որպէս արար և 'ի բանն իլ . և : անս անգ . ըծ . շկ :

(19) Սիւնի առտողի : Պատճառն յօրինողի այս զզջական բանիցո, կոխիլ ընչկեալ . են : Եւ այն պատճառ իմանին ծնողք կամ վարժապետ անջն, կամ որք յորդարեցին յօրինել զայն : կամ իմն այսպէս, սկիզբն առաջազ, այսինքն յօրինող ողբերգութեն : իսկ եթէ որ կողմ կան առցի, ո՞վ սկիզբն են . իմանի : 'Վ անք՝ պատճառք յօրինողի ողբաց, նա՞ որ զայս գեղ փրկութեն մեզ կազմեաց, և միջի ընչկեալ են :

(20) 'ի սոյն կաննի : Կա որ 'ի սոյն ազթական մասանի՝ խոնարհական զզջանք ուսոց խորտակել զթեւ հարտութեն, ազատեցի 'ի չար կապանաց նահա արխնից, մահաբեր գործոց կամ մեղաց, սիւնախանաց, առաջնոցն՝ գործելոց 'ի մանկութեն, Ֆրէնոց, գործելոց 'ի ծերութեն, և Քրէոց, գործելոց յերկրասարգուն : կամ, ազատեցի 'ի պարտեաց սկզբնական մեղաց, և 'ի վերջին պատժոց հանգերանայն, և 'ի միջին ներկայ պատուհասոց :

(21) Ընդդիմարք դիտոց : Թաղազս մակազրիս չի՛ յոյս՝ սրգեզ անջ վարդապետին իցի, թէ ալոց ուրումն : Եւ է ազթոք առ հայն ան վասն ընկանտաց . որք թէպէտ և 'ի բնական պատճառաց արտանան, սակայն ազգեցուն գիւնն խառնի բաղում անգամ 'ի սարսեցուցանել, և 'ի բարբաբել զուսոլ արեանն :

(22) Այլում ընթանի : Անուն քս իբրև Մճ՝ մեծ է և ահաւոր . բայց իբրև Հորք ընթանի է, նշանակել ծնողական գթոց ուստի և բն կալ Բարելի, քաղք 'ի բերան առնալ : կամ, անուն քս ահաւոր և սարսափելի է առ գէս, առ խոտանս, առ անձնաբացս . բայց ընթանի և արտա ժալուք առ հաւատացեալս, առ անձնաբացս :

(23) Պաքճառ որդոց : Սկիզբն որդւոյ ծնողեանք, կամ իբրև հայր շնորհալ արտաբերութի, որ անմեղանակ գորով միշտ գոյակից իւր ու-

նի զորքի , այլ և նախարարսիք . ժշ նախնութի ժամանակի . որպէս յա-
րարածս ճնօնի յառաջ է ժամանակաւ . քան զճնեանս : Այսմ , ոչ ընդ
նախ գասեղով անուամբն , որպէս հայհոյէր ստեղծ , որ մի անձն հասեալ
բեղով զհայր և զորքի , ընդ նմին գնէր՝ թէ հայր նախ գնի . քան զորքի
կոչմամբ միայն , և ոչ արտադրութի :

Յաղագս գոպանս բառիս յայտնի է ուսանողաց անձնանունն , զի վար-
գասեկոց յունաց սովորաբար 'ի կիր անունն յածայինն , կոչեցով զհայր՝
պատանաւ որդւոց , կամ հոգւոյն սոց . որով իմանան զճնեարկս և զիրաւ
կան արտադրիչ սկիզբն անձին որդւոց , կամ հոգւոյն՝ առանց զանազաւ
նաւթն էութեն , և առանց կախման . և զայն կիրառութի յնմանս ըն-
կալան վարդապետք հայոց , գիտեցով զուրիշ իմաստ բառին , և զըզ-
մասութի լսողացն , և միանգամայն ոչ անդ խոսանալով զայլ նշանակութի
այնր բառի , ըստ որոյ ոչ պատշաճի անձային անձանց . զի գոպան 'ի
ստեղծութեանս զայնչանէն սակ սովորաբար , յորս գոյ զանազանութի բնու-
թեն , և կախումն միայն զբնական . և ըստ այսմ մնայ՝ սեպտոպան ասին
վարդապետք հայոց զորքին և զհոգին նր . որպէս շարհաղին ասե 'ի ՅՅ
որքին , 'ի բանն յաղագս էրրորդութի . * Հայր և պատանաւ՝ անապա-
նասից , որդւոց ճննդեանք՝ հոգւոյն բոլանոք : Չի նոյ՝ չէ ինչ պատ-
նաս . ինք՝ պատանաւ . գոյնց պատանաւ : || Չայն ասե 'ի շարհաղին
հոգւոց գալուտան , 'ի կանոնն . ք . 'ի հարցն . Որ բարեցի նա պատանաւ ,
են : Սոյնպէս և յառաջին թղթին առ մանուէլ կայր . * Հայր պատ-
նաս , և որքի և հոգին 'ի պատանաւն անժամանակաբար , և առանց
պատանաւի : || Իսկ վարդապետք լատինացւոց սովորաբար 'ի կիր անունն
զբառն սիւրբն , և յառաջնոց՝ երբեմն նաև զբառն գոպան . որպէս
իւրբոս . (գիրք ժա : և ժք :) օգոստինոս . (գիրք ձի . ինչորոց . ժի :)
միկտորինոս արքեպիսք . (գիրք Թ . ընդգէմ արեւսի :) Անտրինոս : (գիրք
յաղագս բովանան հոգւոյն սոց : Տիւրքոսս միկտորինոս . (գիրք Ե . յա-
ղագս երրորդութի . գլ . Է .) Իսկ յետ երկաստասաներորդ գաբուն իա-
փանեցաւ առ լատինս կիրառութի այսր բառի , թէպէտ առանց մեր
ժեղց զսովորուի այլոց սղգաց . որպէս ասե նա ինքն նր թովանս արուի
նայն , 'ի ժ . ինգ . յաղագս կարողութի . արակ . Թ . առ 8 . * Յոյնք
ընդարձակագոյն վարին անուամբ պատանաւին , զծագումն և ևթ այնու
նշանակելով . . . վասն զի ոչ ըստ պատշաճի սակ ինչ 'ի լատին լեզու ,
զոր վասն հանգամանաց լեզուին մարթ է ըստ պատշաճի սակ 'ի լեզու-
ոյն : Սակայն յնդուսեւ մեր զանուն պատանաւին յածայինս ըստ յա-
նաց , չէ պարտ յայն միտ իմանալ , որպէս յորժամ զստեղծութեանց
սակ : || Վասն այսորքի 'ի փրղոնեանն ժողովն՝ 'ի միշարանութի անդ
յոյնքն անդազար 'ի կիր անունին զբառն գոպան . և երբեմն նաև լա-
տինքն թ մնաց յունաց . մինչ զի նաև 'ի սահմանն հաւատոց ասացին :
* Որքին ևս է՝ ըստ յունաց պատանաւ , և ըստ լատինացւոց՝ սկիզբն են
թակայութի հոգւոյն սոց , որպէս և հայր : ||

(24) Չարհուրեալ 'ի սիրաւի արեան Կրպի : ք զարհուրեալ 'ի վտակե
սիրաւի կամ քբանչելի արեան երկնաւոր գառնին . որ և սեբաւելի է , ք
ոչ գոյ բաւ կամ չափ զօրուէ նորա . մինչ զի թէ և միանգամ հեղեալ
կամ արակեալ , մարբեաց զհամայնս ընդ Թմ յառիտանս : Ատանօր
յառիտացնայն 'ի Կրպի՝ եղեալ է 'ի սեւական հոլով նման յառիտաց-
չին՝ արեան , ներհակաբար այնմ՝ ոճոյ՝ որով յառիտացուչին գնի 'ի հոլով
յառիտացելոյն . ասն զկի լծ . 25 . 27 : Արդ՝ արպէն , զի տեղան գիւա-
կան , և մանաւանդ ինքն գեւն փախիցէ 'ի տեղակոյն , զարհուրեալ 'ի
հեղմանէ արեան քիփ փրկին , որ միանգամ հեղեալ , 'ի մշտնիկնաւորս
ունի զզօրութին :

(25) Յայս դարձաւ եւ ի խնամարհանի : 'ի ի օրհնակս զնի յայոց, որ լու-
 լեայն ցուցանէ զվերաս քրտական խոնարհումն, և զայն բազմացուցանէ,
 իբրև թէ 'ի պատկառելի խոնարհութեաց յայցսանէ խորհրդոց մարդե-
 դութեն, ամենայն սասանայ . հեռացեալ մերժեսցի 'ի շինածոյ խո-
 րանի, քի 'ի շինուածոց խորանի 'ի մարմնոյ շինմանս կամ լուսնութն,
 յորում գու ինքն բնակես :

(26) Քստմեղեղ . Քստմեղեղ . (փուշ փուշ ընօղ .) քոթանաբե-
 օիւ . գծնդակ կմ ցուցեցուցի ձեռնն : ոգեդահանլից . ք մեծ և ստուար
 բեհեռայն քի, որք զոգին հանելին սաստիկ ցաւովն, և քստմեղեղուցա-
 նելին զուսօզս և զըսօզս բեհեռմանն : Արդ՝ յիշատակաւ բեհեռայն այ-
 նոցիկ տանջեցի ցաւովք չարն սասանայ՝ փոխանակ լլկելոյն զլուս-
 նտան :

(27) Արտի ուժգին բարձան : 'ի սաստիկ բարձանէ կողահերձ և սուր
 սլաքին կամ սկզբն՝ որով ընկալաւ փրկելն զևեծ և զքերանացեալ վերն,
 սաստիկացի սասանայ՝ առաջին գոգի և պատշառ մահուն : Աէր կողի
 փրկելն ձեծ եզև՝ ոչ միայն առ այլ վերան որ 'ի գանդին և 'ի բեհեռայն,
 որ և ինքնին մահացուցի էր, այլև լը անարգութեն և ը յանդգնու-
 թեան սկզբովն . զի ոչ ինայեաց նա և ոչ 'ի մեռեալ մարմնի խաչե-
 լոյն :

(28) Անհան խոսի : Փոխանակ թանձրացելոյ զնի . ք անմահն ան-
 մահկանացու մարմնովն ծածկեցաւ 'ի գերեզմանի : Ա յուս թաղմանք
 փրկելն՝ հպարտութեն կարծեալ գոռովն, կարծեցեալ իշխանին ստա-
 նայի՝ 'ի յատակս խաւարայն գծոնոց տեսցէ զինքն : Եւ յիշեցէ զա-
 ռաջին հպարտան որով 'ի փրկադարձ կրից խաչեցելոյն թիւնք ստա-
 նայի անհետացան խաղա :

(29) Ատան զի 'ի քոռոս քո հայր : Չամենայն զփրկադարձ կրից որդոց
 քո, և զլատթարութի սասանայի՝ այնպէս խոստովանիմ 'ի փառս քո
 ով հայր ողորմութն, զի իցէ միանգամայն իբր 'ի գովեսք որդոյ քո՝ հոգ-
 ակց օհվ, ք 'ի փառաւորել զքեզ՝ գիտեմ փառաւորել և զորդիք և
 զհոգիք՝ իբրև հաւասարապատիւ զանգանեալս 'ի քէն : Քանզի ոչ զի-
 քսի ին սոսի զբոսիքն : Ատան զի քոսն իմանի գոյական 'ի զի ք բառէն,
 այդ քոսսի, երանի, 'ի բառիցն՝ քոս, երան, և նշանակէ՝ պէտք, կարօտու-
 թի . ուստի և իմաստն է, զան զի մին յառացեալ անձանց ոչ պէտա
 ինչ կամ կարօտութի լոկ զբոտութն ունի 'ի միւսանն, առ թ խորհրդանն
 իորութի, 'ի միւսմ անհասանելի անութն . որպէս հայհոյելին արիանոց
 և հոգեմարտք, զորդի և զհոգի իբրև կարօտեալ զբոտի ինչ սակ հօր .
 այլ զանսկիքն բանգ անյնաօր՝ փառաւորելք ընդ անժամանակ հօրք,
 ընդ նօրն իման և զհոգին : Ատան իմաստք պատճառն այս են . եթէ ես
 զորդիք և զհոգիք համարելի իբր լոկ զբոտութն ինչ զքէն կարեալս, որ
 պէս ազանգաւորքն կարծելին, ոչ գիտելի 'ի փառաւորել զքեզ՝ փա-
 ռաւորել և գնոսա . ըսյց քան զի դաւանելք գնոսա անձնաւոր էութիւն
 զուշապատիւս քեզ, զան այն 'ի փառաւորելն զքեզ՝ փառաւորելք
 և գնոսա . ընծայեալ քեզ գոհութի, կարողութի, անձաւ փայլելութի,
 անձառելի վայելումն, կամ արժանաւորութի մեծութն, և միարուն հա-
 ւասարութն են :

Արտօրին յաւելաած կրկին հեծումէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն
աղբիս մաղխանաց բռնի :
'Ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ ան :

Ի Լ.Ն. Ի Թ.

Թ. Աւարդ՝ դու միայն սկիզբն բարեաց, գթու
Թի անձառ՝ որդի բարձրեալ միոյդ ան, որ
զողջոյն զօրն՝ ԹողուԹէ ցուցեր փրկարան, և ոչ
կորստեան դատապարտարան, յեղանակեալ ինձ
զաւուրն չար՝ առ մեծ աւետիս ակնկալուէ : Վժիշկ
ախտացելոյս . հովիւ մոլորեալ ոչխարիս . տէր՝ ա-
պաւիտեալ ծառայիս . գինի անապակ՝ մեծ տրտմե-
ցելոյս . սպեղանեաց դեզ՝ վիրաւորեցելոյս . ազա-
տուի՝ մեղօք գրաւելոյս . օրհնուի բարեաց՝ մերժե-
լոյս . կնիք շնորհաց՝ խոտելոյս . օծումն կոչման՝ կապ-
տելոյս . կանգնումն վերստին՝ կործանելոյս . պատապա-
րան հզօր՝ գլորեցելոյս . օժանդակ վեհ՝ գայթակղե-
ցելոյս . դուռն բարձրուէ տարակուսելոյս . տանդուխք
երանուԹէ՝ եղկելոյս . ճանապարհ շաւղաց՝ մոլորե-
լոյս . Թագաւոր ներօղ՝ պարտելոյս . քաղցր յուսա-
գրուԹիւն՝ լքելոյս . ձեռնկալ կենաց՝ հերքելոյս :
Սեծդ՝ միայն՝ և ամէնառատ, որ զլիուի բարեաց
սահմանեալ, հեղուս անչափ յաճախուԹք քան զոր
խնդրեմք և իմանամք, ըստ պօղոսի գոհաբանունն :
Վանգի իննուց յիսնից՝ և Թուոց՝ երից և չորեակ
տասանց՝ ՚ի վաղորդայնէ տունջեանն՝ առ մուտս
արեւուն, անդուստ առ նմին յաւէտ կարկառմամք
իսկ և իսկ ՚ի սոյն՝ անարգել սրտիւ, ՚ի վեր է քան
զաղերսանաց ակնկալուԹի մարդկան, բարեգործել
միմեանց շնորհատրուԹի . իսկ առ իմն Թշուառուէ
և անարգուԹէ զքոյդ եղեալ փառօ՝ ամենակարօղ
զօրուի ճհեղ, բոլորից անձ՝ օրհնեալ տէր քո, որովք
սահմանեսցի կշռուԹք չափոյ՝ հաստողիդ ընդ հողոյս
հաւասարուԹի կցորդեալ : Վանգի մնաս յայստիկ
անբաւ և անհետազօտելի, ամենեկին բարի՝ անմասն
բարկուԹէ խաւարի . ուստի յոյժ նուազ են քում
մեծուԹէ՝ աստեղացն Թիւք, զորս գոյացուցեալ յոչ
էից, յորջորջմամք անուանց կնքեցեր . և կամ հիւԹ

երկրի 'ի յօգոս հեղեալ, զոր 'ի չգոյից հաստեալ,
տարածունն յատակի կառուցեր, քան ինձ նախա-
գրեալ համարդ սակաւութե՛ն, որովք քեզ նմանիլ
վարդապետեցեր :

Ք. Ա՛հա ծածկեցաւ և ՚նկղմեցաւ 'ի քոյդ լոյս կա-
մաց երկայնմտութե՛ն հանուրց չարութի, իբր դոյզն
մաւոյ՝ 'ի տապ արեւու. և որպէս աստուտ իսկ կիրք
բնութեց զհասարակաց բարուց ցուցանէ : Ա՛նդի
ձվ որ 'ի մարդկանէ մեղաւ, և ոչ զղջացաւ. ձվ որ
զազրացաւ, և ոչ ամաչեաց. ՚ձվ որ գարշեցաւ, և
ոչ պատկառեաց. ձվ որ սխալեաց, և ոչ ապաշա-
ւեաց. ձվ որ կործանեցաւ, և ոչ հեծեծեաց. ձվ որ
գայթակղեցաւ, և ոչ ստրջացաւ. ձվ որ պարտե-
ցաւ, և ոչ ինքեամբ ըմբերանեցաւ. ձվ որ պատրե-
ցաւ, և ոչ յօգուոց ելաւ. ձվ որ ճաշակեաց լեղի,
և ոչ դառնացաւ : Ա՛վ որ անկաւ 'ի բարձրութե՛ն,
և ոչ ընդոստեաւ. ձվ որ կորոյս մեծութիւն, և ոչ
աշխարեաց. ձվ որ զրկեցաւ յերանուէ, և ոչ ելաց.
ձվ որ կապտեցաւ 'ի շնորհէ փառաց, և ոչ ողբաց.
ձվ որ գտաւ ինքեան վնասակար, և ոչ ստգտաւ. ձվ
որ մերժեցաւ յերեսացն աջ, և ոչ հառաչեաց. ձվ
որ լուաւ զայ սպառնալիսն, և ոչ սոսկացաւ : Ա՛վ
որ ՚ընդ մի չարեացն՝ հազարոս չաւաղեաց. ձվ որ
մերկացեալ յաւուրս ձմերայնոյ, և ոչ զփացաւ.
ձվ որ անօրինեցաւ, և ոչ քարամբք զմիտն կոծեաց.
ձվ որ ետես զստրուկն յիւրում մեծութե՛ն, և ոչ զկծե-
ցաւ. ձվ որ կատարեաց չարիս, և ոչ զինքն իսկ նզո-
վեաց. ձվ որ ախտացաւ, և ոչ զանձն դսրովեաց.
ձվ որ յամօթալեացն գործեաց, և ոչ զիւրն մարմին
ձաղեաց. ձվ որ 'ի պատկառելիսն հպեցաւ, և ոչ
զօրն իւր անիծեաց : Ա՛վ որ զգործեցեալն յիշեաց,
և ոչ տապացաւ. ձվ որ զգաղտնիսն մտաբերեաց,
և ոչ խորովեցաւ. ձվ որ զծածուկն նկատեաց, և ոչ
մահ կորստեան խնգրեաց. ձվ որ զաներեւոյթն կեր-
պաւորեաց, և ոչ կրկին յերկիր կորացաւ. ձվ որ
ընդ մեղացն հեշտութե՛ն բոց անշէջ հնոցի ոչ խառ-
նեաց. ՚ձվ որ զվնասակարան բնութե՛ն, և ոչ պա-
պակեցաւ. ձվ որ զկամաւ ներգործեալն, և ոչ սա-
տակման ինքեան աղօթեաց. ՚ձվ որ զանձառելիսն,

և ոչ խռովեցաւ .¹⁰ ո՛վ որ զանկրելիսն էութեն , և ոչ թախծեցաւ . ո՛վ որ զմեծամեծան , և ոչ մաշեցաւ . ո՛վ որ զանբծութեն ապականարարն , և ոչ տաչարեցաւ . ո՛վ որ զտարագրութեն պատճառ յանցմունս , և ոչ տազնապեցաւ . ո՛վ որ զերեսացն աղտեղի տեսիլ , և ոչ բարկուե՛ վերնոյն զանձն պարտ վարկաւ . ո՛վ որ¹¹ զմի 'ի կարեւորացն մեղաց յաչս կերպացոյց , և ոչ զինուք մահու խոցեցաւ . ո՛վ որ զխայտառականացն , և ոչ վայս վհատութե՛ ընդ հեծութիս ձայնին հիւսեաց : Ո՛վ որ յարքայական գահոյիցն տնանկացաւ , և ոչ կարկամեալ 'ի վայր գլորեցաւ . ո՛վ որ ընդ պսակին պերճութե՛ հող 'ի գլուխ եղեալ , և ոչ կրկին չարչարեալ յողի մահացաւ . ո՛վ որ ընդ պաշտառ պատմուճանին՝ քրճաղգած եղեալ , և ոչ տիրեցաւ : Ո՛վ որ զկեանս իւր կորոյս , և ոչ արեան արտասուս երկնեաց . ո՛վ որ ընդ արկանելեաց լուսոյ խաւար զգեցաւ , և ոչ նուաղեցաւ . ո՛վ որ 'ի վերայ սգոյ սիրելւոյ ոչ թառամեցաւ : Ը՛հա այս կերպարանք ճգրտագոյնք՝ պարտաւորիս յանդիմանութե՛ , տխուր դէժ .¹² քաղեալ ճաճանչ . ցամաքեալ խոնաւութիւն .¹³ երիթացեալ շուրթն . անչքեալ տիպարտմեցեալ ոգի . այլայլեալ ձայն . կրկնեալ պարանոց : Եւ զի¹⁴ թէ որ զիսկութիւնն իսկ նշանակեցէ , ոչ անօրինէ , անանբարտաւան միտ . անհրպարտ սիրտ . անխնդրող պարզեի՛ թշուառ . անաղերսալի պաքեալ . ինքնակշտամբելի դեգերեալ . իրաւամերժ սովեալ . արդարալուկ քաղցեալ . պատշաճադատ հարուածեալ . ինքնավկայ մահապարտեալ . արժանապէս հանեալ . անձնանէժ եղկելի : Եւ զայս թարգմանեալ ցուցանէ արդարագործ փարիսեցին կշտամբեալ , և մեղապարտ մաքսաւորն բարեհամբաւեալ :

Գ . Եւ արդ՝¹⁵ եթէ զարիսն՝ հնարաւորուի բանսարկուին գտողին զմեզ գայթակղեալս , զիւրան 'ի մեզ սերմանիս առ օրն համարեացի , զիարդ ոչ զբարիսն տնկեալս 'ի մեզ հոգւոյ արութիս՝ 'ի խնամակալութե՛ կամաց կեցուցիդ՝ ծնեծն գրեցեան՝ տէր բարեգութ , հզօր և յաղթօղ . քաւիչ մեղուցելոց . կարծղ յամենայնի՝ առ ամենայն փրկութի : Եթէ

զանդունդա առ երկինս փոխես, և կամ զխաւար մթուօթե՝¹⁶ 'ի լոյս հաստատես, եթէ զդառնութի լեզույ՝ 'ի մանանայի քաղցրութի կազմես, և կամ զկոծ սատակութե վշտաց՝ 'ի պարս դատու բերկրութե հարսանեաց կարգես, դիւրինք և հնարաւորք են քեզ այսքնիկ: Եւ ևս քան զսօսին բաւես առ նոսին՝ տիրեալ համայնից ահաւորապէս. և քեզ փառք յաւիտենից յաւիտեանս. ամէն:

(1) Յէզակիէսէ: Չոր դուռ տասցեր՝ թէ զոչ առւերն չար իւր. (մատթ. Կ. 34.) կամ, զոր սողունն սակր. (առաք. իբ. 16.) թէ եօթն անգամ անկէջ արգարն, իմացեալ զանկմանն 'ի մեզ բազում անգամ յառւերն: Դու զայս չար առւերն փոխեցեր յաւեափո յուսոյ, հրամայելով թողուլ եզբոր եօթն անգամ մեղուցելոյ 'ի միում առւեր. ծանուցանելով այսու՝ թէ զօրն ողջոյն մարթ է արգարանայ և փրկիլ, և ոչ թէ մնալով 'ի չարն կորնչիլ: Այն որ 'ի մերս զուկ. ժէ. 4. գնի.՝ Եթէ եօթն անգամ մեղցից || ևն, 'ի յոյն և 'ի լատինն յաւելուածով սպի, յառւերն:

(2) Կիի՛ շնորհաց: Այսու, և յաջորգան յայտ առնն զմերգործութի մկրտութե, և օծմանն, որ 'ի նմա. իբր զի. քս շնորհօքն և վաստկեք իւր և կնքիլ հոգւոյ մկրտելոյն, և օծանօղ՝ 'ի կոչելն առ ինչն զկուրգոսեալս 'ի զարգեաց հոգւորաց: Այս օծումն ինչն օծանօղ ըստ քնական անուան իւրոյ: Իսկ եթէ զայստիկ ազցուք ոչ ըստ ժողովանակի մկրտութե այլ ապաշխարութե, նոյն իմաստք յարմարին. իբր զի և ապաշխարութեն է երկրորդ մկրտութի:

(3) Մէծք մայն: Դու միայն շշմարիտ հարուստ և ճոխ, անխոստ ևս միանգամայն 'ի պարգեւել անխորի. որ զլիութիւն բարեաց սահմանեալ ունեւելով, այսինքն բովանդակեալ ունեւելով 'ի քեզ, հեղուս 'ի մեզ անպահաս առատութե, առաւել քան զոր ինդրեմքն են. կամ, ըստ այլ օրին. սահմանեալ հեղուս. այսինքն զլիութի բարեաց բաշխեալ ըստ իւրաքանչիւր չարիւ՝ առատութե հեղուս ևն: Քանզի իմաստ, իմեց: 'ի լու օրին. և 'ի հին լուծ. յմի, կամ յմի: Աստուծոք յառաջ բերե զստացեալն նն առ պետոս՝ 'ի միում առւեր ներել եզբորն մեղուցելոյ եօթանասնեկի եօթն, որ առնէ 490: Աստուծայ անգամ ասէ յառաւուստէ մինչև 'ի մասնել արեու, անխոստ առ նին, այսինքն մերձ մի մնանց, կամ հեա զհետէ 'ի նմին առւեր յաւիտեանս, յօժարաբար՝ կամ զինանելով 'ի ոչն ներումն եզբորն անարգել սրտե, բարեգործելի մեանց, բարեբարել առ միմեանս ներողութե, կամ շնորհել միմեանց, 'ի մի ե, առաւել է քան զլոյս ինդրելոյ մարդկան: Արդ իմում անարգ թշուառութե օրինաբարցեր այսպիսի ներողամիտ լինել առ բնիկերն, որում համեմատեալ զքո մեծութեդ՝ զմարդ չարիացի հաւատարութե հոգոյք ընդ պարտից, որ անբաւ է ևս և աննարպի, և անման 'ի բարկուէ. վասն որոյ առաջի մեծութե քո առաւել սակաւ են թիւք սասեկոց, և փոշիք երկիլ յօգս ցնդեալք, քան թէ ինձ եօթանասնեկի եօթն թիւք, որովք ուսուցեր նմանել քեզ՝ 'ի թողուլ եզբոր մեղուցելոյ: Բազաւ առական ձեռնարկութե է քան, իբր ասել. եթէ իմում անարգութեանս հրամայեցեր՝ եօթանասնեկի եօթն անգամ ներել յանցուցելոյ եզբուն:

մըջաբի ևս յաճախութք ներսնցես գու մեզ, որ անբարգաստ առաւելուք
քան զմեզ, և որում աստեղացն թիւք: (Ի բլբ՝ օրին. ԲԻւ.) և փո-
շեաց երկրի՝ սակաւութիւք են:

ՉԹիւն Խոթանանեկի ԽԹն, այսինքն 490. բայցապէս որ վարդապետ
այլովք մասնաւոր թուովք. ուստի ասէ. Իննոց յիսնից, այսինքն ինն
անգամ յառան, որ լինի 450: և Բուոց՝ երէց և Երեւի քառանց: (մի
օրին. Երեւ.) Աւաղին տապաքողք նարեկին Ի բաց թողելով էին զառան
Բուոց երէց, իբր սխալ և աւելորդ համարելով. վասն զի Երեւի քառանք
բովանդակեալ չնայր զԹիւն 490: Մակայն յամ գրչապիտ օրինակս և Ի
հին լուծմունսս գոն այն բառք. վասն որոյ Ի վերջին տապաքողս եղան Ի
անդի իւրեանց: Իսկ խնաստ բանին գիւրաւ Ի յայտ գայ՝ Եթէ կհաս-
գրուածիւնն լինիցի որպէս եղաք մեք, այսինքն և Բուոց՝ երէց և Երեւի
քառանց. որով բառն քառանց անկանի Ի վերայ երէցն և Երեւիին. իբր
ասել, և այլ թուոց՝ երեք և չորս ասանց. որ ասնէ 40. և յաւելեալ
Ի 450 ն բովանդակի թիւն 490:

Այս եղանակ որոշման թուոց՝ է ըստ բնական կարգի չարագրութեն,
առեալ Ի սովորական ոճոյ մարզական՝ որով ասեմք, երկու և երեք ան-
կարգ: Երեք և չորս զչգ, ևն, և խնամի ընդ ամենն՝ երեք անգամ, չորս
գայ: Սոյնպէս Ի սովորութեն գրոց ասի, (երկն Բ. 5.) Երբևս և Ի
չորս ազգս, || այսինքն ընդ ամենն՝ չորս ազգ. որպէս մեկնէ և սքն և
միքով յասելն. (Հաստ. Թ. երես 221.) Եթէ ոչ տապաքողացնին,
զգառու հասն հանցէ Ի գլուխ չարագրին: || Յար և նման այսով և անով
այս ասելն. * Ի վերայ երկն անօրէնութեց գամակեաց՝ և Ի վերայ չը-
րին ոչ գարձայց Ի նմանէ. || զոր և ութ անգամ կրկնէ անդ. (Թ. 3.
6. 9. 11. 13. Բ. 1. 4. 6.) յորս խնամի. Ի վերայ չարագր անօրէ-
նութեանն, ևն: Այս ըստ այսոցիկ օրինակաց՝ ասելն աստանօր, երէց
և Երեւի քառանց, նշանակէ՝ երկն աստանց, և չարագր ասանք, որ լինի
ընդ ամենն 40: Այսով նման բացատրէ և հին լուծմունքն: Իսկ Եթէ
զառան երէց՝ յարեացուք Ի բառն Բուոց, ասելով, և Բուոց երէց. կարծի
գծաւորին լինի խնաստ և անսովոր, և անհամեմատ կարգի չարագրու-
թեն: Վասն զի Եթէ խնաստնց այսպէս, և թուոց երկն, այսինքն Ի վե-
րայ երկուց թուոցն՝ յինն յիսնից, յաւել և զերորդ թիւն, այսինքն
զարեակ ասան: կամ այսպէս, յաւելեալ Ի վերայ ինն յիսնից՝ զերես
ևս թիւս, որ է չորեակ ասան, յորոց գումարի 40. և այնպէս գառ-
նին երեք թիւք, այսինքն չորս, ասան. և արտադրեալն Ի սոցանն՝
քառասուն: Եթէ ասեմ՝ այսովի՝ և այլևս խնաստիւք ջանացի որ
անկնել, բռնի և ըստ հաճոցից ձգէ զքանն. որպէս յայսմի և մանր քն-
նալոց. և Թէ և չնայր այլ ընդգիտութեն, գոնէ աւելորդ և աստուա-
մուրջ չարկապն և յաւելեալ Ի վերայ Երեւի քառանց. զի ըստ այդոցիկ
մնաց բառքն Երեւի քառանց լինէին բացայայտիչ բառիցն Բուոց երէց.

վասն որոյ անչարագր էր գնն խարոց Ի միջի գնել երկուցունցն:
Ունին պահաս ըստ հաճոցից է և այն խնաստ, զոր Ի վերայ աւաղայն
յաւելու հին լուծ. ասելով. զ40 երկու կամր արտ, այսինքն 26. և 14
և այսպէս լինին երեք թիւք. այսինքն 450, 26, և 14: Եւ ոչ այսու-
չատացեալ, Ի բարոյական միտս չըլէ զքանն, ասելով. ասանց երկնց՝
հաստաց, յուսոց, և արդոյ ոչ լինի թողութի մեղաց. և Թմխորհուրդ՝
անուսակ երրորդութեն կատարի: Քաջ սեռանէ ընթերցոյն՝ որչափ Ի
հեռաւորս ձգի բանն:

(4) Ի Կոնից հաստեալ: 2 օրին. հաստեալ: Չհիւթ երկրի՝ իմանալով
և զընք և զօգ, յոչնէ հաստատեցեր ասէ, յայտ ասանել թէ այլ գոյա-
յութիք են տարբերս արարչաստեղծք որիչ յերկնային լուսաւորաց, զ-

բոյ ևս սակ՝ տակընեմք յոչեկց գոյոցուցեալ : Իսկ զաստեղս յորեւեւ
եմք մուտեց կիցել, (բառ սաղմ. շիւղ. 4.) ժշ և թէ նշանակէ՝ մտում.
մտում 'ի նոցանի յոտակ անուանս եղևալ Այ, որպէս այժմու աւ.
տեղաբանք կոչեն նոցա անուանս ուրոյն ինքնահանոցս . այլ իմանի՝ չաւ.
նաչել Այ հաւաստաբար զեւրոպանիւք աստեղաց զնու թիւն և զըս.
րութիւն և զորոշումն, և միանգամայն ընդ իւրով ի խնամութեամբ զու.
րել զամենայն յոր գործ և կամոյն, և նոցա անկեղ հասարակել, իբր
այն թէ յանուանի կոչեցեալք էին . քանզի յոյս իսկ սահմանի առ մար.
գիկ անուանաբար թիւանն սրբանն, չանաչել որոշաբար, և ընդ իշ.
խանութեամբ ունել զիբն՝ զոր անուանի :

(5) Այլզերսո 'ի Գոր. 17: Յետ ասելոյն թէ անբաւ է քո մեծութեդ
'ի ներել, հետեկցաւ ցանի . Այս Ծածկեցաւ, այբիքն . ապա յիբաւի
Ծածկեցաւ 'ի լոյս երկայնամիտ կանոց քոց՝ չարութի խննցան, որ
պէս անկաւ մութ 'ի լոյս արեւու : Եւ որպէս սարսուղ իսկ : Չայս յա.
ւերու իբրև երկրորդ պատճառ գիւրաւ ներկոյն այ . զի որպէս 'ի կող.
մանի այ գոյ աւառ ներգաղանութի, նոյնպէս 'ի կողմանի մարդոյն գոյ
մեծ վերապահութի, և գիւրութի ապաշտուելոյ . որպէս և ինքնին իսկ
բնաւորական կիրք կամ ցան՝ զոր պատէ յետ մեղաց, զհասարակ իւ.
րոց, ցուցանի զհասարակական բարս մարդոյն՝ զվերապահութեանն,
և զքնականութի, ուստի և դիտարակն ներգաղանութեան : Քանզի մի զը
'ի մարդկանի մեղաւ, և ոչ զընացաւ՝ գտնի բնական զընեմք իբրև ընդ.
չար ինչ և միտակար բնութի :

(6) Այլ Գոր. 17: Այբիքն գարշացաւ, աղանդացաւ .

(7) Այլ 4 յարեալս : Այլ որ վասն միոյ և եթ չարի մեղաց՝ 'ի չանաւ
չին զիստ նորս, հալսրս լառայեաց . ոչ հաղարկցաւ աւաղ և կայ կարգաց
անմինն : Այլ Գոր. 17: Չայս կամ իբր նմանութիւն այլոց ասա.
յելոյն 'ի մեջ արհանի, այբիքն թէ զոր օրինակ մերկայեալն 'ի Ծանաւ
նակ ձեռքային՝ անհար է թէ ոչ սարսուղայի, այնպէս զիկեալն մեղք 'ի
զընտան շորոցոյն՝ անհար է թէ չգողայի, չամաչեցի, ևն : Եւ կամ
փոխաբերութի իմանալի է մերկանալն, և ձմեռն, այբիքն մի զը մեր.
կացեալ 'ի Ծածկութեց շորոցոյն 'ի ձեռքային կեանս աշխարհի՝ ու ու.
փոցս, ոչ սարսուղացաւ, ոչ գողացաւ : Աստանոր Ծանիք, զի 'ի յեւա.
տակին զընտանի կիրս կամ յաղանա՝ որ վասն մեղաց լինին 'ի մե.
ղացեալս, ժշ գիտն զամն ցուցանել իբրև օրինաւոր և հետեկի, որպէս
անմեծանել զանն կամ զորն, կամ զմահ անմինն ինզբու, ևն, այլ թէ
այսպեմ կիրք՝ որք յաման լինին, յոյսանի ցուցանեն զապաշտուող բարս
մարդոյ :

(8) Այլ Գոր. 17: Այստի մինչև 'ի բանն ոչ ոչ գերեալս
ապեղի Գոր. 17, ևն, զբութի իմանալի է բայն իւրապարտեաց, այբիքն 'ի
միան նկարեաց, յիշատակեաց, խորհեցաւ, ևն : Այլ որ սակ՝ անտանե.
լով գործեալ զայնմոսի չարիս՝ որք նմին իսկ բնութե մարմնոյ մաս ա.
ծեն, ոչ գողակեցաւ, ոչ սաղանապեցաւ 'ի ցաւոց պտին : Այլ որ ընդ
Քրիստի, 'ի հեղաթութեան անգ մեղացն ոչ զըսոց յանմին զարուստ խղճի՝
իբր չաշակ իմն անչէլ բացոյն գժոխոց :

(9) Այլ Գոր. 17: Չանասելի մեղան անթաղաւ գործեաց, կամ
յիշեաց, և ոչ խոսովեցաւ :

(10) Այլ Գոր. 17: Այստիքն զանտանեկն բնութեան մեղոյ,
զգժեպակս, կամ զայն մեղս՝ որ յոյժ օտար են, որպէս անգթութիւն,
աւաղակութիւն, ևն :

(11) Չէ 'ի յարեալսն Քրիստի : Այստիքն զի յոյնց մեղաց՝ որք 'ի կա.
րեաց բնութե գործին . այբիքն 'ի արիտութե, 'ի ակարութե, կամ

պատճառաւ ընդ , կերակրոյ , հանգերակոյ , ևն . իսկ 'ի բանին՝ Զ ոչ
յարգայտիս , մինչև ոչ ոչ 'ի վրայ սգոյ ևն . են իբր օրինակք մարդոյ ան-
կենց 'ի շնորհաց մեղքք . իբրև Թէ պր օրինակ անհար է չտաղանակչ
մարդոյ գլխելոյ 'ի Թագաւորութէ , 'ի պատկէ , 'ի փառաւոր հանգեր-
ակոյ , 'ի սասցուածոց , 'ի սիրելեաց , նշնակես մարդոյ մեղքակոյ 'ի շնոր-
հաց : Ո՛վ զք վեանս , զսասցուածնս զկարեւորս կենացն կորոյս , և ոչ
արեւն իջոյ յայացն :

(12) Քաշեալ ճանակ : Այսինքն ամբոյնեալ , նուազեալ լոյս աչաց և

(13) Երիւնդեալ շարին : Այսինքն ցամաքեալ , չորացեալ :

(14) Թե ոչ շխտիւնիսն : Եթէ զուգոյն կամ զշնչարկան կամայն յայտ
նել , ոչ սխալէ ասել , Թէ առ ամեթոյ մեղացն միայն ոչ կարէ ամբար-
տառանել (սնտիւրաբանս մտ , այլ օրին . անմարտանս մի օրին . մտտ)
ու սխալն հարստանալ . Թշուառ զորով ոչ իշխէ պարզեալ ինզրեւ , ևն :
Չլայտ ետ՝ ասե՛ առ 'ի հաստատել զնախասացեալն իւր , Թէ իբր՝ մե-
ղաց բնականաբար ամաչեցուցանէ զմարդ , և խնայահեցուցանէ , որպէս
և ցուցանի 'ի մեղապարտ մեքստարն :

(15) Եթէ զարեան հարաւորութի : 2 օրին . հարաւորութի : Եթէ
զմեղան՝ սրբ հնարք և գիւտք են սասանայի , և իբր զիւր սերանինս ցա-
նէ 'ի մեղ : Այսով , եթէ զմեղան՝ խորամանկ նեղաւորութի սասանայի
իբր զիւր սերանինս , առ օրն հանրելոյն , առ օրն կամ 'ի միւրս՝ առուր
զասանէ բազմապատիկ արդիւնացեալ , կամ 'ի միւրս՝ առուր այնչափ բա-
զում Թուով համարէ , այսինքն եթանասանելի եթան : կամ , առ օրն
համարեայի , այսինքն յայն օրն զսաստատանին 'ի համար բերեցէ , ճշգիւ
հարուեացէ ևն : Ապա մըջայի ևս արդ բարեգութ՝ զառ 'ի քէն անկեալ
բարեան 'ի մեղ հոգաո , արուին , զորութի զզման , ամեթոյ , երկիւղի ,
խնայահեցութե , ևն , բով ինասանկալութիւնն և ու զբերոյնս , հաստա-
տան և արդիւնաւոր արասցես , կամ մի բառ միայն նշանակեցես , և
ընդունելի համարեցես :

(16) 'ի լոյս հասարակ : Այսպէս 'ի ներկայ ժամանակ գնեն բազում
օրինակք համեմատ այլոց բարեցն , իօրես , խալես , խարես : յայլ ապա
գիւր գնիւր , հասարակես : Եթէ ասե՛ 'ի գործս բնուն կամ զբանելեղք՝
զմարտանս առ երկնս , զպարս ծովաւ բարձրացուցանես յերկինս աչեզ
և ուսուցմամբ , կամ որպէս առ ջրհեղեղաւ : զխասար ինտի , որ բառ
օրն զիսաւար գիւղերի 'ի լոյս առաւօտաւ զարձուցանես , և զմեղ՝ 'ի սոց
ծառութիւն . կամ առ իտայիլացւոյն յերկապոսս և յանապատն :
զգտանութի վերոյ , զքանն հիւթո՛ւ քաղցրանս կազմես 'ի տունինն , կամ
որպէս զուր մեղային : Չի՛ծ սասարութի , զասարիկ կոծո արտաւթն՝
յարախութիւն հարսանեաց կարգես . որպէս առ սպին մարմար՝ կեցու-
ցանելով զորպի նորս , կամ 'ի տան յայտնս իշխանին : Այս ասանայն քեզ
գիւղին են և կարելի . և առաւել քան զայստիկ կարող են , արդ զարով
ամենայնի , ևն :

Ա Երսոբին յառելուած իբրին կեծուէ՝ նորին կսկողի, առ նոյն
սոյբրս մաղնահայ բանի :

՝) Խորոց սրբոց խօսք՝ ընդ այ :

Բ ԱՆ Ի :

Թ. Ա արդ՝ ճշմարտեցի բան քո ձգորմած, բռ
լորից անծ, ներծղ և օրհնեալ, ՚ի բազմա
դթելին դարձաւորութի աւուրն պատկերի զղջման
մեղաւորին, թէ և առ յետին իսկ շունչն իցէ ըն
տրուութի, և կամ ՚ի մէջ չարութեն փոխադրութի :
Ս) անաւանդ զի դժնեայ ՚ կցորդս այս անձնիշխանա
կան՝ ՚ միշտ մարտիկ, խաբօղ շողղորթ, յարեալ
՚ի ստուի, ըստ առակողին, արածօղ հողմոց դժուար
ունելի, հաստողին փախչօղ, գերեալ որսողին, մո
լեկան մարմնոյս՝ ներհակ տնկակից, յոգնապատճա
ռեան ամենավարան . զոր քօ է գիտել զքանեացն
յաճախութիւն : Ա) զկնի մեղանացն, ողորմագինս
իմն ողբարկութիս վհատականս՝ տաժանակոծս՝ բազ
մաւազելիս, քօ առաջի տէր գթարկութիս՝ գրեալս
արտասուօք, թառանչս թշուառութեց կարգելոց՝
անբաւս չար վտանգից մեղստաղանապ պատկառե
ցելոյն :

Զ. Ա զի մի կրկնաբանութիս ՚ի շախոսութիւն
կրթեսցի, առաւել քան զսոյն այսու ողբալի . քան
զի ճչ երբէք համարձակի խնդրել իւր զարքայուի,
այլ զտանջանացն թեթեւի . ՚ ճչ ընդ կենդանեացն
՚ի լոյս, քան թէ ընդ գերեզմանականացն՝ զգայա
կան ճնշոյն ՚ի խաւար . ճչ ընդ ամբարձեալսն, այլ
ընդ բեկեալսն և ընդ խորտակեալսն : ՝) հանգըս
տեան իւրում վաստակեալ . ՚ի խրախութե՝ ինքեան
տրտմեցեալ . դիմօք ժպտեալ, և մտօք խոցեալ .
կերպ ՚ի ծաղը, և աչք ՚ի յողբումն . երեպ զսփո
փանս ձեացուցանէ, և արտասուքն զդառնութիւն
սրտին ճշմարտէ : ՝) մայանակք երկու՝ յերկոսին ձե
ռին, մինն արեամբ և միւսն կաթամբ : Արկու ՚ բու

բանոցք կայծակնաւորք, մինն խնկով և միւսն ճեն-
 ճերիւ: Ահաւառակք՝ կրկին կրաւորականք համաց,
 մինն քաղցու և միւսն դառնուի: Մատակք զոյգ՝⁸
 առ երկուս բերմունս, մինն արտօսք և միւսն ծծումբ:
⁹ Տաշտք կրեցեալք՝ ՚ի ծայրս մատանց, մինն գինի և
 միւսն լեղի: ¹⁰ Վրունք տեսանելեաց ներհակաց,
 մինն ՚ի լաց և միւսն ՚ի վրիպումն: ¹¹ Այնութէք հա-
 լոցականաց հակառակուեց, մինն արծարծէ և միւսն
 շիջուցանէ: Հայեցուածք ¹² դիմաց երկուց, մինն
 գոյզն ողորանօք և միւսն անանխայելի բարկութի:
 Համբարձումն ¹³ երկակի բազկաց, ոմն ՚ի հարուածս
 և ոմն ՚ի մերժումն: ¹⁴ Վէմք կրկնակի կերպից, մինն
 տխրեալ և միւսն ցասուցեալ: Աշտամբանք՝ ընդ միոյ
 երկու, մինն աստեացս և միւսն ապառնեացն: ¹⁵ Այս
 ւինուիք կարծողականք, մինն գոնէ և միւսն թերես:
 Վ մի բերան երկակի բարբառ, ¹⁶ մինն եղկութի և
 միւսն խռովուի: Արկուս աղքատունս ՚ի միում սրտի,
¹⁷ մինն կեղակարծ յուսոյ և միւսն ճգրիտ կորստեան:
¹⁸ Ամպ լրթագոյն ահագնատեսիլ՝ կրկին տեղացմանց,
 մինն նետս և միւսն քարինս: Արտումն ահեղ՝ եր-
 կոցունց բերմանց, մինն կարկուտ և ¹⁹ միւսն հրա-
 ցան: Այս գաւազին՝ երկուց վտանգից, ²⁰ մինն լա-
 լոյ և միւսն մահու: ²¹ Առաւօտ սոյ՝ երկուց բողբո-
 մանց, մինն սաստից և միւսն սպառնալեաց: ²² Արե-
 դակունք երկու՝ ՚ի յերկուց ծայրից, մինն խաւարի
 և միւսն կիզման:

Գ. Աթէ հարուածոց աջ կառուցանի, ինքեան վար-
 կանի. և թէ ձեռն պարգևածիր, ոչ իւր ակնունի:
 Վ պարծանս ուրուք՝ կորանայ. յամբարձումն գլխոյ՝
 ընկճի. ՚ի չարեացն յիշատակ՝ հեծէ: ²³ ՚ի ճառս
 մաքրոց՝ պատկառէ. ՚ի պատմութիւնս հանդեր-
 ձելոցն՝ երերի: Աթէ օրհնի յուժեքէ յայանի,
 ՚ի ծածուկ զանձն անիծանէ. եթէ գովեստ յուժեքէ
 լտէ, պարսաւանօք զինքն կշտամբէ: Աթէ դարովես-
 ցի սաստկապէս, ինքեամբ ինքեան վկայէ. եթէ ձա-
 ղեցի ուժգին, սակաւ հատուցումն՝ առաւել պար-
 տուցն գրեցէ. եթէ ըղձումն մահու ինքեան լսիցէ,
 այժ ասէ, և դարձեալ կրկնէ: Աթէ ²⁴ որոգայթ մա-
 հու ճայթեցէ յերկնէ, հազիւ զդէմն համբառ-

նայցէ : () իւրոց իրաւանցն մատեան խփեալ . զպա-
տասխանութեն յոյս՝ լքուցեալ . զհամարձակութեն
ընթացս՝ փակեալ : Ալ 25 եթէ ոչ էր անփրկանաւոր
կորուստ գերելոյն , զիւրովին երթալ ոչ ինչ դան-
գաղէր : Արդարև 26 վայ մեղաւորին՝ որ տարակու-
սեալ կայցէ՝ ի վերայ երկուց ճանապարհաց , ըստ հո-
գելից բանի իմաստնոյն :

Գ . Ալ արդ՝ զհարգ ոչ ողորմեսցիս՝ բարեգութ ,
այսքանեացս ձայնարկութեց՝ կողկողագինս հեծե-
ծանաց , որ անուամբս այսու մեծացար , թէ ողոր-
մած եմ ես տէր : Ահա առ չարութի գերւոյս , բա-
րութի քո . առ մահապարտիս դառնուի , քաղցրուի
քո . առ կորուսելոյս յայտնութի , ճառագայթ քո .
27 առ յանդգնելոյս մոլութի , ողորմութի քո . առ
խակութի վնասակարիս , հեզութի քո . առ կործա-
նելոյս այցելութի , աջ քո . առ բնկղմելոյս վերբե-
րութի , ձեռն քո . առ բժշկութի անողջանալի խո-
ցուածոյս , մասն քո . առ պակուցելոյս պաշտպա-
նութի , ոգի քո . առ ապախտաւորիս իմ վստահու-
թի , երկայնմասուի քո . առ օծուան ամենադժնէիս ,
զօրութի քո . առ մեղաւորիս քաւութի , հրաման
քո . առ փախուցելոյս ապաւինութի , ոտք քո . 28 առ
որացելոյս պատսպարութի , բազուկ քո . առ վրիպե-
լոյս առաջնորդութի , լոյս քո . առ տարակուսելոյս
հնարաւորութի , հանձար քո . առ անիծելոյս կրկին
ստացումն , օրհնութի քո . առ վհատելոյս քաջալե-
րութի , խրախոյս քո . առ վշտագնելոյս մոխթարու-
թի , բաժակ քո . առ նեղելոյս ընդարձակուի , կամք
քո . առ ատեցելոյս կոչումն , սէր քո . առ հաստումն
սասանեցելոյս , բան քո . 29 առ հոգևով վիրաւորե-
լոյս , կաթուած արեան քո . առ աներևոյթ մթերս
ցաւոցս , ակնարկութի քո . առ յուսահատելոյս ան-
դրէն ընտրութի , իշխանութի քո . առ պատուա-
տումն կտրեցելոյս , կցօրդութի քո . առ խաւարաւ
մահու ծածկելոյս , նշոյլ կենաց քոց . առ խոռվե-
ցելոյս իմ հանդարտութիւն , խաղաղութի քո . առ
վայրագութի օտարացելոյս , ողջոյն քո . առ մոլորե-
լոյս դարձաւորուի , ձայն քո : () ի գու տիրես ամե-
նայնի գթութի , և չիք ՚ի քեզ մասն ինչ խաւարի .

և ոչ է բարութի առանց քո . և քեզ վայել է փառք
յաւիտեանս . ամէն :

(1) 'Ի Բաղնափեւելն Գրչաւորսն : Ճշմարտեացի՛ բանքո՛ որ յազգաւ
եւթմանանեկի եւթմ մեղուցելոյն գարձի և զզնանն , առաւ զափլէի ,
այսինքն 'ի միւսմ աւար . Թէ՛ և 'ի յետին շունչ կենացն իբր յերկայի
էջէ ընդունիւն , գարձն կամ ընտրելն զգարին . և կամ 'ի մէջ առաւելն ,
'ի գարծելն անգ զգար՛ հասցէ նմա փոխումն 'ի կենաց , կամ 'ի մեղաց
յարգարութիւն : Նմանաւդ զի , ունելով մարդս ընկեր ինքեան միշտ
խաբարայ , և յայլ կողմանէ՛ յետ մեղանելոյն ցաւ և տաղանայ և սոցա ,
երկրքին այս են պատճառք՝ որք ներքի ողորմութեան ցուցանեն ըլ-
մարդն :

(2) Այդորոս այս : Ոմանք զմարմինն խնայան . բայց յաջորդքն ամենայն
ոչ յարմարին նմա , որպէս և ոչ կամաց միայն , կամ բանական հոգւոյն :
Այլ խնամի զգայութիւն , կամ զգայական մասն , որ անփոխանակ
տաք , այսինքն ինքնազգուիս , սարսուռք 'ի բանէն . հանապաղ մարանչի
ընդ հոգւոյն , խաբէ , յարի 'ի տուա յընդունայն զգալի իրա , որոյ իբրև
գծաւարունեկի հոգմոց զհետ պնդի , ոչ յազելով զգալեզոս : հասարակն
փոխւոյ . յարարէն կամ յայ փոխել : Նախն մարնոյս , ախտաւեր մարմ
նոյս , ներհալ փնխից , 'ի մարմինն անկեալ է և հարապաս , բայց իբր
Թշնամի փնտսէ նմա , ցաւս՝ հիւանդութիւն և աշխատութիւն տալով նմա :
յոնադարձաւեան , 'ի բարութ՝ պատճառաց զգալի հեշտալեաց շարժի .
կամ , բարութ՝ պատճառանս հնարէ 'ի կատարումն հանչոյն իւրոց . և
մինալսան , յամենայն զգալիս վարանեալ թափառի . կամ 'ի խնդր լե-
նի նոցա , և 'ի չհասանելն՝ արամի , սարակուսի . և Թէ քանի են այս ս-
ղորմիկ հանգամանք ընութեան , զու միայն գիտես : Արգ՝ իբրև այսպիսի
սխալարդի հետեւելով հոգին՝ մեղանչէ , այնուհետեւ է տեսանել 'ի նմա
սոցա վշտալիցս , Բառանս Իշտատուէց , հառաչանս յազգաւ Թշուառու-
թեանցն , ևն :

(3) Միւր մարտի : 'Ի մի ըստ օրինակ այս տեղի կայ այսպէս . ' Միշտ
մարտիկ խաբայ , շողքով յարեալ 'ի ստութի , ըստ առակողին՝ արա-
ծող հոգմոց , գծաւարունեկի հաստողին փոխւոյ , գերեալ որսողին մեղ-
կան մարմնոյս , ներհակ անկակից || : Յայլ օրինակս ևս բաւն Գծաւորու-
նելի զնի առ հասարակն . և խնամի . փոխւոյն՝ զգայական մասն այնչափ
ստամբակ է , մինչև արարին ևս գծաւարմբունեկի է , իոյս սոյ յօր-
նաց նորս և 'ի հրամանաց :

(4) Ուրեք Ինտանէտն : Ոչ համարձակի կամ յուսայ ընդ կենդանեացն
'ի լոյս բնակել , բան Թէ ընդ մեռելոցն՝ զգայական զնուի , ոչ կամ կեն-
դանւոյն 'ի խառնի կայ : ' Ընդ ամբախեալսն , յերկրի փառք , իշտա-
նութեանք , մեծութեանք , կամ յերկինս երանութեանք . այլ ընդ
Բնիւտն , ընդ խնարհեալսն աշխատութեանք , աշխատահանգ :

(5) Ընդամտի էրկո : Երկուս բաժակս ունի յերկոսին ձեռս՝ լցեալ
մն արեամբ , բարկութեանք մը , և փան խեամբ , քաղցր յուսով զզնան :
Այսու , և յաջորդ նմանութեանք գիտէ ցուցանել զմեղաւորն 'ի մէջ
երկուց կից , այսինքն յուսոյ և երկեւրի , ուրախութեան և արամու-
թեան :

(6) Բարբոսոյ Կոյժամասոր : մի օրին . Կոյժամասոր : այսինքն բուր-
վառք կամ անօթք բուրմանց լցեալք կրակաւ , մի ծխէ զտանի յու-
սոյ , և միւսն զնինձեր անմկութն սրտի :

- (7) Կրօնի խառնուրդներ, Կրօնի համոց կրօնք, կամ ունեւորք, այսինքն զքաղցր և զգանն :
- (8) Աս երկուս բերեանս : Բնականն կամ համեմանս : Քնն արքայս զքաղանս . և Գան ծծումբի վհատութեանն :
- (9) Տալտ իրեղեւս . մի օրին . Գրեղեւս :
- (10) Դրամի գեանելեաց : Ալք ներհակակիրք միմեանց . Քնն 'ի լոյ , վանն մեղացն . և միան 'ի վերդումն , 'ի զրկումն 'ի տեսութենն այլ և սրբ : կամ ըստ միոց կողման ողբայ զարն , և միանուն հակեալ կայ 'ի նախկին սխալմանն :
- (11) Խանութի հաւցոյանայ . կրպակք կամ բովք կրկին հաւցոյական հակառակ ներգործութեց . ըստ որում մին ընրանցուցանէ , այսինքն յայն զտրան . և միան շիրուցանէ , երկուքն զակնկալութենն :
- (12) Դրեաց երկուս : Այսինքն մին քնի կամ սրբ , որ քաղցրութիւնն ինչ յոյցանեն . և միան գիւնն , որ աննխայելի , անողորմ բարկութիւն հայն : 3 օրին . և հին ըծ . անխայելի . փոխանակ անխայելի . կամ , նոյն իսկ գեղք այլ կրկնակի երեկն . ըստ որում յուսովն հայնիք իբր 'ի փրկիչ քաղցր երեկ . ըստ որում երկուքն իբր 'ի գառաւոր , զայրացեալ տեսանի :
- (13) Երկուի Բազայ . մին գիւնն , որ իբր գահիճ ամբաւանայ 'ի հարսածու . և միանն այլ , որ իբր գառաւոր ձգի 'ի Ռեծումն :
- (14) Դեհի իրեանի : Մին պահապան հրեշտակին՝ փրկեալ , արամեալ . և միանն այլ ցառուցեալ , բարկացեալ :
- (15) Ազատնութիւնի խրծողական , Ակնկալութեք երկրայականք , զը բութեանք իման երկուս , մին գանն . այսինքն գանն աստ միայն պատժեցայց . գանն յայտ հեան մի մեղաց , ևն : և Գանն իւրեան . այսինքն Թերեա զառաջին անմեղութենն գտից . Թերեա սաղի ժամ ապաշխալ բութեանն , ևն :
- (16) Մինն եղումն : 'ի մի բերան երեմն լոբ եղուկ և վայ անմինն . և երեմն խոսելութիւն , ընդգեմ գիւնն և այլ պատճառաց մեղաց :
- (17) Մինն ինչալործ յուսոյ . երկրայական յուսոյ : Յոյնն ըստ որում հայն 'ի խոստումնն այլ և 'ի զբութեանն նորա , ոչ պարտի լինել երկրայութեք , բայց լինի՝ ըստ որում հայն 'ի գործակցութիւնն մարդոյն , և 'ի չափ մեղաց նորա . յոր հայնցեալ մեղաւորն՝ զայլ 'ի արտի զաղքումն ստոյգ կորսեանն :
- (18) Անկ լեւոփոյն : մի օրին . լեւոփոյն : Այսինքն մ'Մաղոյն , խաւարային . որ կրկին ինչ տեղայ . մինն նեփս , այսինքն կայծակումն . ողք են ցաղք հողալի իբր նեա Թափանցեալ 'ի սիրան . և Գանն Գալիս . որ պէս երբեմն լինի ընականարար . և որպէս առ յետուա արար ԹԹ . (յետու . Ժ . 11 :) և 'ի մարդն նշանակեն զպատահարս և զցառ մարմնայ :
- (19) Մինն հրայան : Արեցողական նիւթք , զորս երբեմն խանն ընդ կարկոթ առաքելք ԹԹ : (Ելից . Թ . 24 : Խմբառ . ԺԷ . 16 :)
- (20) Մինն արայ : Մինն գիշեր լայլ վանն մեղացն . ըստ այնմ (ողբայ . Թ . 2 .) * Լայլեւայ 'ի գիշերի : || և այս գիշեր Թեպէս և ցառոփին , բայց փրկարար : (Թ . կորն . 5 . 10 :) և միանն Գալիս . յուսահատ զգնան . ըստ առաքելայն (անգ .) * Աշխարհի արամութիւնն մահ գործէ : || որպէս և Թ . 7 . * զի մի յառաւել արամութեննն ընկրկմանի : ||
- (21) Արասօփ սփոյ : Որ է ժամ ըննութեան և գառաատանի . յորում կրկին Բազումն . ահաւոր ձայն կամ գայտ լոբ . մին ստոփոյն : կշտամբա

նոց և յանգիւմնութեան վասն յանցանացն . և Բան պատճառաց , պատճոց :

(22) Աւելոյն և երկու . միտքն և թծ . կամ նոյն ինքն թծ կրկին օրի նակաւ ցուցեալ : 'ի յերկուց ծայրից . երկուց հակառակ գործոց երեւ ցուցիչ , կամ յերկուս ծայրս աշխարհի՛ յարեմուտս և յարեւել : Բնն իտաւրի . միտքն՝ իտաւրեալ մեղքն . կամ թծ յարեմուտս երեւալ : ըստ որում զայսն սղարմութիւն ամբողջեալ է . (իմաստ . Ե . 6 :) և Բան իւրման . թծ յարեւել , ըստ որում մասնէ 'ի հուր գեհնինն : Այստ կրկին մտք , այսինքն ըստ որում զայսն սղարմութիւն ոչ ծագէ , և մասնէ 'ի հուր տանջողական , իմանի ևս բարոյապէս նոսրին այ յարեւել և յարեմուտս : (սաղմ . կէ . 5 . 34 :) 'ի կատեւլ արժանիէ , զի յիշելով զերկս ժամանակսն , զայդ կամ զիշխեր , զտաւառ և զարեգակն կամ զտիւ , զայն յայտ առնէ՛ թէ առն զըջականի բաճանցելոյ 'ի իայնս իղճի մեղաց չիք հանգիտս մչ գտիւ , և ոչ զիշխեր . յիւրազանչիւր ժա մանակ ոչ զիւրութիւն գտանէ , այլ զապշտայ :

(23) 'ի շառս մտքոց : 'ի լնել կամ լրնթեանուլ զվարս օրց և արդաբոց՝ ամաչէ , հակառակ նոցա տեսանելով զիւր վարս :

(24) Որոգայի մահու . կայծակն կամ շանթ՝ որ յանկարծ հարեալ սարսնանէ , շախնայի , շատաւամբ արձակեացի յամազոց :

(25) Երկ ու եր անբխանար : Եթէ կորուտս կամու գերդին զինքն 'ի մահ , այսինքն անձնապահանին՝ ոչ էր անգարմանել , այսպիսի սապնապետան իղճիւ մեղաց՝ ոչ զանգաղեր սպանանել զինքն :

(26) Վայ մղաւորին : Ահնարկէ 'ի բանն սկիւրաց . Է . 14 . որ ըստ գրոյն իմանի 'ի վերայ երկակենցալ մարդոյ , որ կամի ծառայել այ և գիւլին . բայց նք վարդապետս գեղեցիկ յարմարէ մեղաւորին , որ 'ի իղճէ մասնց իտալեալ կայ 'ի մէջ յուսոյ և յուսահատութե , որ վտանգաւոր է յոյժ և աւաղելի : Զայս բան՝ հոգելոյ ասէ , որ սովորաբար թծալ շունչ բանից պատշաճի . յորմէ մարթ է ձեռնարկել , թէ ընդ թծալ շունչ գիրս գտէ զտիրացոյ իմաստութիւն՝ համաձայն արեմուտան վարդապետաց , ոչ հայնցեալ յերկրայութիւն այլոց արեւելան վարդապետաց . քանզի և 'ի պարտաւոյ ժողովն աշարեալ 'ի սխն կիթղիսէ՛ 'ի մեր թաւին մէջ . 768 . յորմակ ինչ , 'ի 25 կանոնին՝ թէպէտ Է այլ նք գիրս ոչ գտաի , բայց օրինազրի ընթեանուլ առ 'ի յուսումն մանկանց : Առև լրնթեանուածս անի Ոսկերեանին շառայգիւն առնու 'ի Ահրաբոյց գլ . ԼԹ : Ահ վարդապետս յիշէ գարձեալ զտիրաց 'ի բանն 4 . 3 . անուամբ իմաստնոյ երջանիի :

(27) Առ յանգիւմնելոյս հուրի : այլ օրին . հուրբախի :

(28) Առ սրացելոյս : Փախուցելոյս 'ի ձեռաց գիւլն , կամ ուժգին թափով անկեղոյս :

(29) Առ հոգաւ Արտաբելոյս : իման , առ հոգաւ միտապետայ . որ պէս և զգեսն , առ իտաւրա մահու ծածիւլոյս , այսինքն առ ծածիկեացս :

Ս Երբքին յաւերած իրին հեծուի՞ն՝ նորին հսկող , առ նոյն
տղերս մաղխանայ Բանի :
՛՛ Խորոյ սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն . Լ Ա :

Թ . Եւ արդ՝ քանզի բազմացուցի պայմանաւ բա-
նիս՝ զաղէտ տագնապի հեծուի՞ն ձայնիս
մեծ հառաչանացս՝ անսփոփելի իմոյս վտանգի . զի
դու՝ սղորմած՝ սկզբնահայրդ խոստովանուի՞ն ան-
յայտ ծածկուից՝ որդի այ կենդանւոյ տէր յո-
քս , քաղցրուի՞ն նայեսցիս քաւել : Ըրդարև կա-
րօզ ես . ճշմարտապէս բաւական ես . եթէ կամիս ,
հնարաւոր ես .² կամիս առաւելապէս , որպէս և կա-
րես :³ Հարստանաս մեծապէս ընդ տալն , քան եթէ
ընդ առնուլն . բազմանան քեզ զանձք ՚ի ցրուելն ,
քան ՚ի ժողովելն . յաճախեն ստացուածք քո ՚ի
սփռելն , քան ՚ի ճշդելն . կուտին քեզ համբարք ՚ի
տարածանելն , քան ՚ի շտեմարանելն : Հաւատամ⁴
այսմ ամենայնի՝ տէր , գտանել քև ելք փրկուի՞ն .
հաւատամ անարգս՝ ընդ պատուականին . յուսամ
ընդ արբահամու , և ընդ աննայի . զի մինն բանիդ
քո հաւատաց , և միւսն քահանայապետին բարբա-
ռոյ անսաց : Ս ասն որոյ և ոմն ՚ի խորին ծերուի՞ն
անհամար որդւոց հայր հաստատեցաւ .⁵ զառան-
ցեալն և զամուլն արգանդ սառայի՝ անդատտան
պտղածին արգեան օրհնուի՞ն բազում ժողովրդոց՝
մարդարեից սքց՝ և թագաւորաց ընտրելոց՝ հայել
յուսացաւ : Իսկ միւսն՝ զանհանդերձելի երկիր որո-
վայնին սենեկի՝ եօթնեակ զաւակօք բարբաւաճե-
ցոյց .⁶ սր է թիւ մի անբաւուի՞ն , զբնան նշանա-
կելոյ զէուի՞ն , անուի՞ն յարակայուի՞ն սահման
անհեաազօտելի , և աւաղանին նորածին որդւոց՝ ան-
հատ յորդուի՞ն : Ըյո թիւ պանծալի՝ որում սչ է
կէտ կցորդի , և սչ սպառուած վախճանի . այլ կոյս
ոմն է՝ ուրոյն ընտրուի՞ն նուիրեալ՝ յաւետ անձառ-
վիճակաւ համայն յաւիտենիւ , դժուարաթարգմաւ
նելի մերոց իմաստից :

Ք . Ըրդ՝ համարեա յարգարուի՞ն անյուսալի փրկու-

Թե հոգւոյ՝ զամենավարան ձայն կողկողանաց սրտիս
 հեծուլթե, ընդ նախագրելոցն երջանկաց եղեալ և
 դասեալ զայս դաւանուի փորը հաւատոց իմոյս խըն
 դրուածոց . զի կեցից և ես առ նորօք՝ բերկրեալ
 ընդ նոսին, բուռն հարեալ քան զիմոց գործոց ըզ-
 քոյդ շնորհաց : ⁷ Եւ անաւանդ զի՝ կրկին բարձունք
 ես և փառաւորք՝ և քան զչափ կշռուլթե բանի գե-
 րագոյնք, իմուամ խուովուլթե հաշտարանք, և հզօրա-
 պէս քաւարանք, և կարծեաց Թերուլթե մտաց սլա-
 ցեալք : Ի նդ արեան քո ահաւորի՝ և ըստ մարմնոյ
 ծնօղդ քո խնկելի : Պարք առաքելոցն, դասք մար-
 գաբէիցն, գունդք մարտիրոսացն, ⁸ ձիււորեալքն
 հետեակ՝ սպառազէն արիուլթք՝ մերկամարտիկն
 մրցուլթք . գումարք միանձանց, ⁹ բոյլք բանականաց
 ընտրելոց, ժողովք բարեկրօնից . ¹⁰ հոյլք հոգեղի-
 նաց՝ յերկրէ երկնաւորաց, զինուորուլթիք վերնա-
 կանաց՝ ընդ մեզ կցորդելոց : ¹¹ Իւանդք երախայ-
 րեաց, մատուցմունք զուարակաց, լուցմունք զամ-
 բարաց, բուրմունք խնկոց՝ իւզոց հանդերձանօք,
 յաղթանակք փրկական նշանաց, կառուցմունք խո-
 րանաց անձաբնակաց, ձեռք քահանայից՝ շնորհիւ կա-
 տարելոց : ¹² Իւ շարժումն անձին յիշատակ անյ, առ
 փոփոխումն գարշապարի . առ կարկառումն անյոյ, և
 ամբարձումն բազկի, առ բարիս՝ գոհուի, և առ գլթել՝
 աղաչանք, առ բանս ընտանիս, առ խօսս հասարակաց,
 առ ձայնս բնաւորականս, առ գործոց յաջողուածս,
 առ առաքինուլթե ջերմուլթիս, որ ՚ի տունջեան և
 ՚ի գիշերի՝ ընթացմունս օգտակարաց հոգեւորաց՝ քե-
 առաջնորդեալք . ՚ի նիրհել և ՚ի զարթնուլ, ՚ի պա-
 տերազմի ազգաց, ՚ի մարտս դիւաց, ՚ի հակառակու-
 թիս հերձուածողաց, առ փոքունս, առ մեծամեծս,
 առ ձգումն ըմպելեաց և ճաշակումն կերակրոց, և
 որ ինչ միանգամ՝ ՚ի կիրս մեր կերպանան, եթէ հեշ-
 տականս՝ եթէ տատամնելիս . վասն ոմանց աղօթս
 մնալ ՚ի նոսին, և յաղագս ոմանց՝ զի զերծ արասցես
 դրանչելապէս հնարիւք անձառիւք . հաւատացեալ
 յամենեցունց, թէ ¹³ բաւական ես ամենայնի, կախ-
 նաբոյժ հասակաց, տիոց պատանեաց, ¹⁴ մտաց վայ-
 բենեաց, տտամբակաց գոռոզաց . մինչ զի՝ առ թա-

տերս տեսարանաց, և առ կոյտս խառնիճազանճ բազմութեց, և կամ առ կաքաւս կայթից անախոր. Ժակնաց կամաց հզօրիդ՝ ոչ ես մոռացեալ : Է. Արդ՝ դու ¹⁵ ստացար զամենեւեան, և քո են ամենեքեան, և ողորմեսցին ամենեցուն՝ միայն բարեգութ. զի թէ և մեղիցեն, քո են, վասն զի ՚ի քում համարի են. քանզի գիտեն զզօրութի քո, ըստ առաւկողին մաղթանաց : Արում և ես կցորդիմ թշուառս բանիւ վկայեալ սորին յանցաւորապէս. յանդռնիմ առել, թէ որ կարդայ զքեզ գովեստիւ, ծանուցեալ զքեզ թէ իցես, ¹⁶ թէ և եօթեամբք իցէ վարակեալ կրկնապատիկ պատժաւորութի, ¹⁷ առայս օրինակ կիրթ ձեռնարկուէ, զիարդ ոչ քո իցէ : ¹⁸ Աորս է տեսանել ՚ի մէջ արջնատես ագռաւուց՝ սպիտականիշ երամս աղաւնեաց. ՚ի մէջ խրոխտականաց ձիոց անմաքրից՝ որոջս հանգարտաբարս. ՚ի թիւ շանց գազանականաց գառինս նուիրելիս : Հեղութի ՚ի խստութե. կատարելութի ՚ի թերութե. խոնարհութի յամպարհաւաճութե. շշմարտութի ՚ի ստութե. ¹⁹ միամտութի ՚ի մանկութե. անբժութի յայլամտութե. բարօրութի ՚ի չարութե. պարկեշտութի ՚ի լիտութե. ողորմութի յանգթութե. ապաշաւանք յանյուսութե. քաղցրութի ՚ի բարկութե. հաշտութի ՚ի թշամութե. անտիտութի ՚ի խաժանողութե. քաջալերութի ՚ի լկութե. ²⁰ օրհնութի ՚ի նետաձգութե. Աոր ²¹ ոչ բաւականացայ երբէք ՚ի դատել ճշգրտապէս, թէ ով յերկրածնաց աստի կանխեսցէ ժառանգել զքեզ. որ միայն անաշաւաբար կշտամբես իրաւամբք զարդարութի՝ առամբարիշտ մաքուրն, և առ պոռնիկ զզջացեալն. առ ամենեսին բարեգործ՝ միայն թագաւոր օրհնեալ ՚ի բարձունս, և յամենայն յաւիտեանս. ամէն :

(1) Այդ բանակայր խոստովանութի. առաջին գտիչ և սուրի խոստովանութե մեղաց : Այսպէս անուանէ զքո, նախ՝ զի իբրև Թժ ՚ի ոկզանէ աւանդեաց մարդկան՝ խոստովանութի արդարանայ ՚ի մեղաց, ըստ երայ. (Ձ. 18.) Եկայք խոսեցարուք ընդ միմեանս. || և (ԽԳ, 26.) * Ընդ միմեանս գտտեսցուք, ասա գու նախ զանօրինութեք : զի արդարացիս ||, որ և գիւտ և հապք այ միայն է, . . .

մարզն գտակ մեզաց՝ Բիքնին անձարակ էր ՚ի գրանեւ զայն, և ՚ի յուսալ : Երկուոր, զի քն արն անձար սահմանի էր և խորհրդոյ արդար-
 խարութեան այլ ցարկաց զանյայտ մեզն ան ՚ի խոտորվանութեն : որպէս զանգամարածին, և զփարփանցոյն ամբաստանողաց զձեռքեաց
 կնոջն. զորոց զմեզ գրելով մատանն յերկրի՝ հրատարակեաց նոցա : Դարձեաց, զի և ՚ի խորհրդական խոտորվանութե՝ առաջին ունիցիքին
 և արձակելն՝ Բիքն քն է. որում պաշտօնեաց է բահանայն : Արդ ասն,
 վասն այն բարեկամացի գրանս ամբաստանութե մեզաց խնց, և զորդուն-
 լի վիճակի անձինս, որպէս զի գու որ ասուի և յորդորից ևս խոտոր-
 վանութե, ասուեւ ևս շարժեացիս ՚ի քաւել, և ոչ Թէ ՚ի գառապար-
 ակէ կամիս՝ զի խոտորվանութե խնց ևս ծանեաց զԵրուսաղիմիւնս
 իմ, և ոչ և Թէ գու յիննն ունիս ճանաւել զայն . այլ լեզ զմերքն զա-
 հեցեր :

(2) Կափս աստեւելոս : Այսինքն աստատարէս կամիս, որպէս և առ-
 աստատարէս խրտ : Կարողուիք քո ոչ նուազ է քան զարեխինամ՝ կանգ .
 որպէս աս մարդիկ պատահէ զի կամին ինչ, այլ չկարն . իսկ գու ըստ
 աստատարեալոց՝ առաս և անտկար ունիս զկարեն : իսկ և Թէ իմս
 նախ զքանս յայն միտս, որպէս աստատ և կարելց, նշխարէ և կամելց .
 ըստ այսմ լինի բազատութի կարգաւոր կարողութեն Այլ ընդ կամե-
 ւոյ նորս . զի ըստ այսմ միայն հաստատարարէս անգրադարձին . այսինքն
 զոր կամի՝ կարէ, և զոր կարէ՝ կամի . և սոյնն ոչով կան բարում աստ-
 ջուածք աս նախինի վարդապետս . զորս յասալ թերէ Ծծարանն Պետա-
 վիտս . Հաստ . Ծ . զիլը Է . զԼ . Ղ : Այլ ստեղծն պարզաբար ասուեալ
 զխարտութեն նոյ, ընդարձակ է քան զկամեն . զի բարում ինչ կարէ
 ան, զոր ասնել չկամի :

(3) Հարստանս Բիքնիս : Այս, և յարդարն ոչ այնպէս իմանին, որ-
 պէս Թէ ան նորոց հարտանայ ՚ի ասն, կամ իրք նոր ինչ աննս,
 կամ ժողովէ, և Է . այլ ընդ հակառակն սովորութե մարդկան ձևացու-
 ցանն զքանն, որք յասուել ասն նուազին յրնից, և ճոխանան ՚ի ժու-
 զովն, ՚ի շահմարաննն, ՚ի ինայելով պահելն : իսկ ան այնպէս յոժա-
 բութե այս, որպէս Թէ տարլին հարտանայր, կամ չտարլին ազ քատա-
 նայր . Բիքն յորդարէ զմարդիկ ինդրել և անուղ զբարիս իւր, և ինչն
 գրողին՝ ասուեւ քան զոր ինդրեացն այս . և ընդ անինդրողն կամ
 ընդ երկմտողն չհաճի, զայրանայ իբր ընդ անդամնէս աստատութեան
 իւրոյ : Եւ զարձեւայ, աս մերս ծանօթութե՝ յասուել շնորհելն մե-
 ծապէս ևս հարտութեն Այլ բազերի . ասուեւ լապէս պայմանացաւ
 մեծութեն Այլ ՚ի քրկադարձելն քան յարարչադարձելն, և ասուել ՚ի
 փոսուարեն ըսն ՚ի շնորհազարկելն զմարդիկ : ասուեւ հարուստ երեկ
 Այլ յերկրի բաշխելով զիւր բարիս, քան յերկինս Բիքնան միայն վայն-
 լելովն : Վասն այսորիկ յիտաւի ստաց և ՚ի բանն Է . 1 . ժշտահարուստ
 ասուի :

(4) Այսմ աննայի Գր : 3 . օրին . չիք Գր :

(5) Զաստեղեան, զանցեալն ՚ի ժամանակէ կամ ՚ի կարողութե ծնա-
 նելոյ արգանդ ասուայի՝ յուսացաւ անսանել իբրև պաղարեր անգատան
 արդեան օրհուսիք, օրհնեալ արգանայ կամ արմեաց, այսինքն մարդա-
 թիկց և նք Թագաւորաց :

(6) Որ և Իւ . Գ սեխուսիք : Զեօթնեակ Թիւն ասն նշանակիչ անբա-
 ւութե, Թէ ըստ ինաստաւորաց, յորս սկիծաղարեանք զեօթնեակն կռ-
 չելին՝ կատարելութե ամենայն մասանց, և իբր վախճան իւրաքանչիւր
 իրաց . և Թէ ըստ նք գրոց, որ զեօթն Թիւն աննու փոխանակ յարնու
 Թիւ բաղնութե . որպէս (ասակ . իՂ . 25 .) * Եօթն չարք կան ՚ի պրփ

նորս : || և (զուկ . ԺԿ . Է .) * Եթէ եօթն անգամ մեղքն ընդ . || ևն
 քս այսմ ծննդ . Գ . 15 . ևն : զԲնան հլանալիւր զյոսի . այսու կամ զեռ
 Թիւն արարածոց իմանոց , կրք զի ըստ ակթարեանց՝ եօթնական
 ամենայն կրոց կտարաւուն է և վախճան . և կամ զեռթի է արցա
 Թի նծուԹեան իմանոց , որպէս Թէ եօթնական նշանակէ պատճառակ
 անազուԹի յարալուսիկն նոց , որ է սակնն սակեբազդելի . այսինքն յու
 սխանակաւունին : կամ , ըստ 2 օրին , որ վերջակեաք որոշին զայս , և
 գլխաբարձ սխանին , Սակնն սակեբազդելի , իմանի եօթնակ Թիւն ,
 զոր սարեւ կուէ անակնքն և անվախճան : Այսմ յարմարի է յարարան .
 և սառչանին նորոյնի որբաց անկար յարտնին : Այսինքն եօթնակ
 Թիւն՝ որով ամուլն աննա ամբ ծնեալ զբարակս , նշանակէ զանազաւ ա
 ստատԹի որբաց սառչանին միտուԹի . որով կեկեղեցի կնթանոց
 ամուլն և անծնունդն՝ բարբաւանչյաւ : Որում ոչ է կից կրորդի . եօթ
 նական ոչ ունի 'ի ներքոց տասնեկին զայլ Թիւ , որք կարգաԹեանին
 սխանեցի . և ոչ սպասուած կտիւնանի . մի օրին . սպասած , և մչ զայլ
 Թիւ 'ի ներքոց տասնեկին՝ յոր աւարտեացի . այլ յայս ոն է . յեանասա
 սիրոց նմանուԹի կոց ամբ եօթնական , զի ընդ տասնեկանն ոչ ծնանի
 զայլ Թիւ . զանս այսորիկ ակթարեանց կուէին Անտոց կոց . զի Է
 տասնեկանն յունի զայլ Թիւ ծնող կամ ծնեալ : Այն սակնն՝ 'ի հզոր
 հարե ծնեալ , այսինքն 'ի մուԹի . և յոցս միտս Աթենաս անուանեկին
 զմա , զի և զեթնասոց աւասալեկին ծնունդ զայ ուղղոյն արանոցոց
 աւանց մեր : Որոյն ընդունի նախիւս . եօթնականն աւանկին նախիւս
 էր՝ Թիւ ըստ կնթանոց , որք ակթենասոց շնծոյն նախիւս կին զայն .
 աւանի և ակթարեանց աւասել պատշաճող սակնն արարանն կրոց .
 և Թէ յեծապարտոց 'ի կնի և 'ի նոր օրինս . որպէս և յոցս է : յակի
 սնաւս Ախախա հունն յախիւնին : այսինքն եօթն Թիւ գերազանց ըն
 արուԹի նախիւս և յեմ ազգս և 'ի զարս . կամ նախիւս և 'ի նշա
 նակել զեօթն յախանան արխարեի , և կամ զանս յախիւնան հան
 գերանչոյն , ըստ որում անակնքն և անվախճան : Ղիտարախարհանելի
 մերոյ ինսորից : Այս ամենայն վերաբերալ աւասելուիք եօթն Թուոյն
 բարբաւ՝ խորհուրդս ունին՝ գժուարին 'ի մեկին . զի նշանակէ զաննայն
 կրոց զխառնարուԹիս , զիտասանն ծնունդ աւարանին , և զանԹիւ
 բարբաւԹի ծնելոցն , զանակննուԹի և զանվախճանուԹին նոց , և 'ի վե
 րոց այսոցիկ՝ զանն նծ՝ որ աննայր ծնեալ յախանեցի 'ի հարե՝ մչ ծնա
 նի զայլ որդի յեծուԹեան անդ : Չոր սասցաք յարգաւ եօթն Թուոյն՝
 յեւնի և այլ մասնեալիք մեր . որպէս ԴուախԹ փրկախոց . (սահմա
 նոց . ԳԼ . ԺԳ .) Գրիգոր մաքիաբարս . (Թղթ . աւ . արքահամ ամիրոյ)
 Այլև Գրիգոր արչարանի . ('ի մեկն . ընթելոց . ԳԼ . Ը .) սակ
 * Եթն Թիւն 'ի տասնեկին անծնունդ ամբ և անկատար , || այսինքն
 անեղք : Սոյնպէս Լաբրանոցին ('ի մեկն . աղթ հԷ .) * Չեօթն Թիւ գ
 որք ԹուախանուԹին կզին հմուտք արհեստոց , յախանիկ սասցին նշա
 նակ , գորով անկատար և կոց : || և (յժԷ .) * Կոցս անուանին զայս ,
 և անծին , նախիւս և ակիրանի : || Ոմանք ըստ կնի ըսծ . զմեկինալ
 բանքս իմանան 'ի վերայ Է զբոյն , որ զեօթն Թիւն ցուցանէ 'ի մեզ . և
 գորով գիր անկառի ըստ քերականոց՝ նշանակէ զնծ և զանախճան անը
 զուԹիւն նորս : Այս խորհրդածուԹիւն յարմարի է բոցոյն , սակայն
 բնապիք զի՛ վարդապետեա յոցն մչ հարե , այլ յեօթնակ Թիւն :
 (7) Մտնասանք շի իլլին բարեխոս : Սոյն սակս աւասել զքս շնորհոց
 կարեմ . քան զինոց Գործոց , զանս զի շնորհք քս ինքնին աւասել գերա
 զանոց են քան զիմ գարես . և շնորհքն ԹողուԹի՛ զոր այժմս ինքզեմ ,
 կրկն բարձր է քան զաւարին շնորհս անակաւԹեան . զի այս տուա

աւանդ արժանաւորութեա . իսկ շնորհք թողութե մատուցանին ընդ՝
զիմ արժանաւորութեա , ապերախա գլորով առ աւաղինն . ուստի աւ
ուանել խոստարտ են , զոր փառազ յաւեա մեծացաւանելով , և զերաւ
զօրն քան զհասանե մտաց : իմոյ թշնամեաւս հարցարեմտ . 1 օր . հարցաւ
բարտ , հաշտեցաւ շէշք . և ի սուրանտ , ջաւիչք մեղաց և պատժոց , և իւր
ծեաց ի երօսօք , ՚ի վեր քան զհասեհած կամ զխարծիա մտաց , աներկ
բայելիք : Ասյով շնորհաց միջնորդ լինիչի ահաւոր աղիւն քո , և անա
մաղիչ , և աննայն սիր քո ըստ կարգի :

(8) Չեաւորելն հեփեալ : Չգնաւորք կիմ անապատաւորք , որք հոգեւ
բարեա միտարեալք են , և մարմնով հեռեակք . աղիւթք սննեալք ,
և մերկ յեմ իրաց մարանչին :

(9) Քայս բանական : Գուանչք վարդապետաց . մի օրին . և հին լուծ
բանական . և մեկնի՝ վանականաց , միաբանակեցաց , բոց աւաղինն յար
մար է . զի ըստ կարգի զիւրարանչիւր գաա նոց յիշեաց , սարսա և զվար
զապետացն զանել . իսկ զգիւնմաւնս զաա յիշեաց : Այլուր ևս բանական ,
կամ բուսաւոր նշանակի զարարապետն ՚ի բան վարդապետութե :

(10) Հայտ կոփելիաց : այսինքն կուսանաց , որք հրեշտակային կուսա
թքն հոգեպետալք են , և յերկրէ գորով իր երկնաւորք կենցապեցան :

(11) Աւանդ երօսայելաց : Ընդ միջնորդութեա սոց առն՝ նպատակեցին
ինձ և բարեպաշտութիւ հաւատացելոց . այսինքն ընծայք աւաղինն
արաց : խորոցնովս պատուոց , որք ընեալ լինին ՚ի կերպուր ալքա
տաց , և ՚ի հանգիստ ներկեցելոց : յախանալի բրկական նշանոց , նախեալ
զերկական նշանք . որպէս խաչք , աւետարանք , սիր , զանգակ , են :
Չեաւ քահանայոց . սրբնեացն զիս , կամ օգնեացն ձեռք քահանայոց՝
նորիս ՚ի ձեռն մեռանին իսպարելոց :

(12) Աս շրժուած անին : Չայս աննք յարն ՚ի նախնեթաց բան
կերե թէ ձեռք քահանայոց օծեալք են առ ՚ի զարթուցանել զնորին
՚ի յիշատակ նոց պատարազան . ըստ այսմ վերաբերն և զարժեցան
Բայց այլապէ ըստ ևս իմանի ըստ կարգի յարդր բանչին , այլև ըստ ըստ
օրինակին , որ վերջակեալս գաաանէ , և զլեազբով սկսանի , Աս շա
ժուած անին : Ուստի այն եմ բանք կապին ընդ հետապայ բայն՝ սա
ուսմորդեալ . իրր առել . բարեխոսութիւ սոց քոց , և բարեպաշտութիւ
հաւատացելոց՝ քե աւաղնորդիցիսք ՚ի յիշատակ նոց՝ ՚ի շարժման մարմ
նոց , առ իոփխուած գարապարի . ՚ի քայլելն , ՚ի ձգել զձեռն , ՚ի վերա
ցուցանել զարուկն , են : առ բարն՝ գոհուի . ՚ի բարեզործելն՝ ՚ի գա
հութի աւաղնորդիցիսք . և առ գիեւլ ապանտ . և ՚ի մեղանչելն՝ յազա
լանտ : ըստ այսմ յնտանի զոչոց , յաանեական խոսա . առ Յայն Բա
ւորական . որք սննական կիր ծանուցանեն . որպէս լալ , հառաչանք ,
ծիծաղ , են : Հին լուծ . իմանոց՝ որք ընտութիւ քաղցրամայնք են , կամ
ոչ նոյնպիսիք : որ ՚ի քաննան և ՚ի գիւլի ընեայնան . ՚ի զնայն ՚ի
առե և ՚ի գիւլի : օգտակարաց կոփուրաց . յօգտակարա հոգւոց քե ա
ւաղնորդիցիսք . ըստ այսմ իմն և զհեռեակեան : և որ ինչ հոգեհաձ ՚ի
կրօն Գր . ՚ի ընտանի կարիս և ՚ի պէտս մեր հանգիստն , թէ հանելիք ,
և թէ վշտալիք՝ գու աւաղնորդեան , են :

(13) Բաւական եւ անանի : 3 օրին , յանանի :

(14) Միաց վայրենեաց : Թուի զերկտաարազական հասանն առել , յա
բուս է բանութե արտոց . որոց վան անեծ ժամանակ կոչէ զայն սար
գիս մեկնել . (Թ . պետք . ԺԹ . 480 :) Այսմ , իմանոց զարարաբարս և
զմանմաւմաս : Մարմնակոց գոտուաց . բանաւոր իշխանաց : Գիւլ զի առ
խարերս : այնչափ զբարաւոր ես , մինչ զի նաե ՚ի անսարանս խաղաւց ,
և յամբոսա ուսմոց , և ՚ի մեջ կարգաւոց ոչ ես մտացեալ . զի կամ ՚ի

հանգիստիկանաց անտի, և կամ 'ի նոյն իսկ խաղաղաց ունեց յձեռն զքեզ, և զզընանս. որպէս սայսա պառնիկն՝ որ յանարժան անգլոյն յերելով գած՝ զարձաւ առ նա. (վարք հարց. 107 :) 'Կոյնպէս պարագեւի, որ յանառակ պարուցն ձգեցաւ առ թծ : (անգ. 111 :)

(15) Մարտոյ պահնեւան : այլ օրին. պահնեւին :

(16) Թէ և ետեւս : Թէ և բազմապատիկ պարտաւորութիւն լցեալ իցէ ըստ կայնի ետեւ զլիւրտացն : (ծննդ. ք. 24 :) Իսկ իբրևագոյնի կամ սաստիկացոյցն է, և կամ ջուշանէ զպարտաւորութիւն մեղաց և պատժոց, կամ զաստեացս և զհանգերաներոյն պատիժս :

(17) Աս այ օրինակ : Ըստ այսմ յիշատակեալ օրինակի, իբն յեռնարկութիւն, այսինքն հետև կամ գորաւոր վճռոյ իմաստոյն. (իմաստ. ժե. 2. Թէ 'ի մեղանշին 'ի քում համարի եմք.) զիտրդ ուր իցէ : Բառն յեռնարկութիւն այլուր ևս փոխանակ վճռոյ կամ բանի զնի. որպէս 'ի բանն ձե. 2. այլև (իտրին. ք. 86 :) Այս անգլոյ ամբող իմաստոյն նս (ըսով հետև գու. Թր, ստացող ամենեցուն ևս արարչութիւն և փրկ. կարգութիւն, և յարգանքն՝ ամենայնորոր, վասն այնորիկ Թէ և մեղ. ցին ունեց յանցաւորութիւն, ոչ և Թէ այնու զարարին 'ի լինելոյ ք. 2. զանաշեղծ զբորուքն 'ի կեցուցանել, մասն 'ի քում համարի, որպէս իմաստունն սպոթելով ասէ. որում և ևս յանցաւորս վայելով համար ձախմտ ասէ, Թէ այնպիսին Թէպէտև իցէ բազմապատիկ մեղք պար, ստւոր, միայն Թէ կարգացէ առ քեզ իբր առ իւր պարտոյ, զիտրդ ոչ լինելի քո անգին զազգաւակի՝ ըստ անգրքեղի վճռոյ իմաստոյն :

(18) Յոր է գեստել : 'ի մէջ զանազան մեղաւորաց կամ մեղաց՝ քո զբորութիւն անանի, զի կամ ընդ մեղաւորս խառն գառնին պարտք, և կամ 'ի նոյն իսկ մեղաւորաց յանկարծ արդարք լինին : Մայնպէս 'ի խրատութե միայն՝ գառնի հեղութի 'ի միւսն. և կամ Թէ նոյնն 'ի խառութե գառնոց 'ի հեղութիւն : Ըստ այսմ իման զտղմագան : արեւոստիս, և ևայլոյն :

(19) Միտարութի 'ի ձեռնութի : Այսինքն 'ի խորանանկութե. զի գինու գրութի բառիցն զայս միտս պահանջէ. և անանիցն 'ի ձեռն բառէն, և ոչ 'ի ձեռնակ : Անբնութի, յայտարարել, անկեղծութի 'ի կեղծաւորութե, կամ 'ի խարդախութե : Բարբոսութի 'ի լորտել, բարութի, կամ բարեբարութիւն :

(20) Անխորութի 'ի խոծանողութի : Ոչ պահելն ռես՝ յորժամ այլ ոք իւր ժամն բանիւ, կամ այլով վնասու : Գաղտնիութի 'ի վնասել. ոգի աննու զամ պիտիկ 'ի մէջ վնասոց, կամ յոյս ունել 'ի մեծ վնասոց : Օրինու ին 'ի նեպոյտութի : օրհնութե 'ի ձգելն այլոց զնեաս անխոծանաց. կամ գոհութիւն առ թծ վասն ձախորդութեց՝ յորժամ այլք ձգեն զնեաս պարնջման. կամ գոհութե՝ յորժամ թծ զնեաս Թշուառութեանց ար. ձախէ, ըստ յորոյ (Մ. 13.) ' Երեսիք իւրովք խոցոսեաց զիս : ||

(21) Ուրտարտարայ : Տեսանելով զի 'ի մեղաւորս խառն գառնին արդարք և 'ի մեղաց յանկարծ արդարանայ մեղք, ոչ կարացն գիտել հաւատասեալ, Թէ ոչ 'ի մարդկանէ ժառանգելոց է զքեզ. այլ գու միայն ուղիզ գառնս, և իջարիէս իբրամիտ գրեգորսի. ջուշանես զարգար գառաստան քո առ անբարեպ նոստի, առ այն անբարեպն՝ որ մտարքի կամ մարտոյ կարծի. որպէս փարսեպին, և առ գոռնի զընտելան. որ պառնիկ կարծի, կամ է իբրք, և ոսկայն զզընցեալ է : Բայտարտի բանս ասելն՝ ոչ բաւականացոյ, կամ չկարացն գիտել իմանի՝ անհար է գիտել, Թէ և 'ի քննել յանգրծելոց ոչ : Չի և Թէ 'ի մէջ խարդախութի կարգի մեղացեաց՝ գառնի և անմեղ, կամ մի և նոյն մեղացեալ շարժելով 'ի շնորհաց Այ գառնոց և արդարանայ, ոչ կարգէն ընտրել մ

յան համար մարդկանէ անմեղ իցէ , և կամ 'ի մեղուցեացն որոց արդարանալ ունիցի : Բայց միայն արտադրանքն ԱՄ է զայդ գիտել , և նմին եւեթ վայելուչ գիտել առ 'ի յարգար դատողութի : Եթէ իւրաքանչիւր հաւատացելոց ընտանայ գիտել անդամ և զանձնէ հաւատարմի՝ եթէ պիտանի արդեզ դասնիցի , կի՞ խոտան , ոչլոց օտարաց զորդն ընտրող լինիցի , կամ յուսմէ՞ առեալ իշխանութի :

Ս Էրասմին յառելաած իրին կեծոռնէ՝ նորին կսելոյ , առնոցն աղերս ճաղմանաց Բանի :
 'Ի խորոց սրբից խօսի՝ ընդ մի :

Բ Լ Կ . Լ Բ :

20. **Լ** Եւ արդ՝ ես յեմնեալս՝ 'ի նախադրութեց արժանաւորաց գրեալ ինձէն ընդ պարտաւորան պատժոց , հայցեմ զողորմուի ընդ ամենեցուն մեղքանաց : Ի՞նչ նկունս և անհամարձակս , ընդ տկարսն և փոքրիկունս , ընդ ընկեցիկսն և արհամարհեալս , ընդ տարագրեալսն և առ քեզ դարձեալս , ընդ երկուացեալսն և ճշմարտեալս , ընդ կործանեալսն և յարուցեալս , ընդ ընկձեալսն և հաստատեալս , ընդ գլորեալսն և կանգնեցեալս , ընդ մերժեալսն և ընկալեալս , ընդ ատեցեալսն և կոչեցեալս , ընդ ապշեալսն և զգաստացեալս , ընդ անառակեալսն և զսպեալս , ընդ հեռացեալսն և մերձեցեալս , ընդ հերքեալսն և սիրեցեալս , ընդ պատկառեալսն և զուարթացեալս , ընդ ամաչեցեալսն և խնդամտեալս : Եւ ես պատմեմ աստանօր դարձեալ՝ ի՞նչ զմեղան երուսաղէմի , ըստ մարգարէին հրաւանառուէն , որ՝ առ ժողովուրդն նախկի , և կամ տանն յակօբու զանօրէնուիս նորա , այլ իմոյ ժամանեցից յայտնուէ . քանզի աւաղ ընդ աղէտս մահու յարելով , ըստ մարգարէին , յանդիմանեցից զիո ինքն ինձէն իմովս ձայնիւ , ըստ սաղմոսողին . որպէս զի յանձնառական յայսմ համայնապատում խոստովանութենէ՝ ի՞նչ կարօտացեալ կրկնակին , միանգամայն իսպառ սրբեցայց՝ օրհնեալ հրամանաւ էիդ :

21. **Լ** Եւ արդ՝ կրկնելով ծունր բարերարիդ քաղցրութեան , տարածեալ զանձն իմ առաջի , զի մահ

գլորմանն ցուցից կերպարան. որ 'ի հող խոնարհեալ մածայ ընդ երկրի. և ընդ անցաւորս այս կենցաղ կորստեան՝ անասնական գետնաքարշուէ սոզնոյ սահեցմամբ՝ կամօք բւեռեցայ: Եւ յԼ 'ի քեզ տէր յեցեալ իբր 'ի հաստարան կենաց գաւազան՝ 'ի յարմատոյն դաւթի ընծիւղեալ մարմնով՝ անձառ շաղկապմամբ յանեղ անութիդ, կանգնեցոյց անդրէն կիսայար՝ պատկառեալ 'ի քոց գերախտեաց՝ 'ի վայր կորացեալ դիմօք, այք 'ի բարձունս յառեալ աղորմագին տեսութիւն 'ի քեզ՝՝ մերձ 'ի հեծութի, բնաւին ողորմութի, բարբոթիւն քաղցրութի, զլիճ լուսոյս արտասուօք լցեալ՝ պաղատանս յուսոյ առաջի մեծիդ վերընծայեցից: | Սեր ամենառատ աննուազ երկայնմտութիւն՝ քո դառնացուցիս, միայն դու 'ի յամենայնի սահման փրկուէ, անձառ բարբոթից, անձառ մեծութի, անբովանդակելի բնուէ, անքննելի խակութի, հզօր զօրութի, կարող բարեբարութի, անպակաս լուծութի, անձառ ժառանգութի,՝՝ վայելչական վիճակ, առատ պատրաստութի, անստուեր իմաստութի, տենչալի տուրք, անձկալի ձիր, բաղձալի բերկրուէ, անտիուր հանգիստ, անտարակոյս դիւտ, անկապուտ կեանք, անծախելի ստացուած, անփոխանորդելի բարձրութի, ամենարուեստ բժիշկ, անսասանելի հաստատութի: | Վարձուցիչ մոլորելոց, գտիչ կորուսելոց, յոյս ապաւինելոց, լոյս խաւարելոց, քաւիչ մեղուցելոց, ծածկարանդ փախուցելոց, անդորրիչ խռովեցելոց, փրկուէդ մահացելոց, արձակիչդ կապելոց, ազատիչդ մատնելոց, պատսպարանդ սահեցելոց, վշտակիցդ գայթաղելոց, երկայնմտուի տարակուսելոց: | Ուսոյ տեսակ, ցնծութի ցոյցք, օրհնութի անձրև, հոգի երեսաց, զօրութի դիմաց, հովանի գլխոյ, շարժարան շրթանց,՝՝ ազդումն բանի, կառավար անձին, բարձումն բաղկի, ձգումն ձեռին, երասանակալք սրտի: | Նստանի անուն, մերձաւոր ձայն, կցորդուի հարազատ, խնամածութի հայրենի, խոստովանեալ անուն, պաշտեցեալ պատկեր, անպարագիր տիպ, երկրպագեալ տէրութի, բարեբանեալ յիշատակ, խնդուէ մոռաք, անվրէպ շաւիղ, փառաց դուռն, ճշմարտութի ձա

նապարհ, երկնաձեւ սանդուղք: Եւ այլ բազմութի բանից գովեստից¹¹ անհամար կարգաց¹² և ասնց անբաւից, զոր ի բերէ բերան երկրածին, և ի տանի գործի մարմնեղէն, և ի կռնն իղձք հոգեւորէն:

Գ. Եւ քեզ հայի ամ ակն տեսողի՝ անձր ամենայնի. նայեալ ՚ի պաղատանս հառաչման ձայնի քոյոց ծառայից, և թէ յաղախեաց ոք ազաչեսցէ: Եւ ընկալ զցօղ ողբերգութե լալոյ արտասուաց աչաց ցանկասիրի՝ յանարատ ոտս մարդեղութե քոյ՝ քե, և¹³ օրինակաւ խորհրդոյ հերաց կնոջն յանցաւորի՝ զառ քեզ դարձն և զդաւանութի. և համբուրիւ շրթանցս առ ճաշակ փրկութե կենացդ հաղորդութե համաշնչապէս զանքակ միութի. և զնոյն գթութի նորին ողորմութե ընկալեալ ՚ի քէն՝ բարերար, ¹⁴ գրաւականեսցես զմեծդ պարգև՝ ընդ փոքու հաւատոցս. և ՚ի ձեռն գթութե սիրոյ քոյ¹⁴ առ քո անձ կալի անունդ խոստովանեալ ծառայիս, գարձցին ձմերուկք հողմոյն խստութե՝ ՚ի յօդ հանդարտուե. և մրկին սաստկութի՝ ՚ի սիկ ախորժութե. և կարծիք երկիւղին՝ ՚ի մեծ վստահութի. և պատուհաս պատժոցն՝ յերանութեան պատահումն. և վտանգք թախճանացն՝ ՚ի հոգևոր խրախճանութի. և ալէկոծութի ծփանացն՝ ՚ի խոր խաղաղութի. և¹⁵ զեկացն թեւարկմունք՝ յանքոյթ նաւահանգիստն. և բերք բեռանցս մեղաց՝ փոխարկեսցի ՚ի թոշակ շնորհաց: Եւ յայսքանեացս ամենից բիւրուց բարութեցս ՚ի քէն եղելոց՝ մեծացի անուն հղօրիդ խնկեալ և խոստովանեալ. ամաչեսցէ բանտարկուն չարեաց՝ հերքեալ և հալածեցեալ. ունայնացին մուրհակք մեղացս.¹⁶ խզեսցին խաղբքն. որոշեսցին օրօգայթքն. կապտեսցին կապանքն. վանեսցի վիհն. վերացին վնասքն. պարտեսցին պատրանքն. ջրեսցին մեղքն. պատառեցին պարտիքն. խորտակեսցի լուծն.¹⁷ քակտեսցին քեղիքն: Եւ ընդ մնայլ մթութե չարեացն յանցանաց, և դիւացն բանակաց պաշարողաց՝¹⁸ արև փառաց քոց ժամանեցէ՝ կեցուցանել փրկել և լուսաւորել, յաջմէ և յահեկէ, ՚ի դիմաց և ՚ի թիկանց. և եզիցի նշոյլ առաւօտու հոգւոյ

գարնայնոյ ընդ անկալութեան սպասողացն քումդ երևման : Օ ի դու ես բարերար առ ամենեսին , և հնարաւոր են քեզ ամենայնք . և ամենեցուն զկեան կամիս , և զփրկութիւն բաղձաս :

Դ . Ո՛վ ամենապարգև ձեռն յօի քօի , և առ թս դարձցիս կարկառմամբ շնորհի աջոյդ քոյ սննդնս կեալ միացեալ , և ո՛չ հեռացեալ յանձկութե սրտէ սիրոյ սենեկիս . և 19 անեղծական քո նկարագիր՝ նըչ խար պանծալի լուսոյ քրիստոնէական փրկաւէտ կողմանս՝ ընդ թս պահեսցի , միջնորդեալ ընդ քեզ ՚ի մատեան յաւիտեան՝ կտակաւդ կենաց՝ հոգւոյդ աւետեաց՝ երկնից յօրինողիդ : Եւ 20 քեզ միայնոյ պատճառիդ , և միոյդ ՚ի միոյ պատճառէ , և ունաղիդ զպատճառ միոյ , երբեակ անձնաւորութեան և միոյ անձութեանդ վայել են փառք յերկնաւորացն վեհից , ՚ի սրբոցն դասուց , յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

(1) 'Ի նախորդութեց արժանաւորաց : Եւ յետեանս ՚ի նախ եզեալ արժաւոր և գովելի կարգաց , այսինքն ՚ի հեղութեանէ . 'ի խոնարհութե , 'ի շնորհութե , ևն . զորս նախ դասեաց քան զիւրացանելիք ներկա կանս : Կամ , յետեանս յառաւելութեց անձանց՝ զորս կողաց ազաւնի , որք , և գաւն : Յոյսալիսեաց յետեալ գոյով ասէ , և անձամբ ընդ պատճապարտան համարեալ , հայցեմ զգործութե ընդ ազօրիցաւ մենեցուն նոցա : Կամ ըստ օրինակի ազօրից նոցա : Ընդ նոնս , ընդ երկրտան , ընդ տկարս , ընդ արհամարհեալս . ընդ գարգիւնեան , ընդ այնտիկ որք նախ մեզք օտարացան ՚ի քէն , և սպա զըջմամբ գարձան :

Ըստ այսմ խմանին և յաջորդքն մինչև ՚ի Աստ ես :

(2) Ընդ երկուսնուսն , և չնաբեալս : Ընդ տարակուսեալն նախ ՚ի փրկութե , կամ ՚ի անգութե հաւատոյ , և տարս աներկրայացեալն յուսով , կամ հաւատով :

(3) Ընդ ազօրեան : 3 օրին . ընդ ազաւտեալն , բոց առաջինն պահէ զչխմաղորտութե բանին . այսինքն ընդ թմբեալն և զչաստացեալս : ընդ անդալուսեալն մեզք կէ՞ տրիտութե : զսեւալս , այլ օրին . զօրեհեալս :

(4) Աստ ես դարձի : 2 օրին . Աբդ ես :

(5) Աս ծողուորդն նախի : 4 օրին . նախի :

(6) Ու խորագոյնալ կրիսիս : Աստմէն կամուս կանխադատմ խափովն նախի առնեմ , զի մի կարօտացոյց երկրորդ անգամ խոստովանել ՚ի սին զերտկան առնեմն :

(7) 'Ի հասարան քեանց : Եւ իբր անասուն գետնաքաղ՝ յերկրաւոր արտաւ և ՚ի մեզ անկեալ մտեալ կամ : Բայց ահա ՚ի քեզ իբրև ՚ի գաւազան կենաց հաստապէ յեցեալ ամբանամ , որ յարժանայն յետեոյ բլիսեալ , այլ յանձառ անութե շաղկապեալ , տուիլ ես կենաց , առ տի անգեալ ՚ի քեզ ըսմ և հայցեմ կանգնել անգրեմ քեանց , կեամ մարտոյն ՚ի վեր ուղղեալ . այսինքն կորացեալ գիւնց առ ամեթոյ , բայց

զաւս միայն 'ի վեր ձգեալ կամ, կհասժ ևեթ . իբր զի եթէ ոչ եմ բարբա-
րին անկեղ, եղէց գտնէ ապաշխարութի մարբրեալ :

(8) Մէր) 'ի հեծումքի : 4 օրին . Քէր) : Աւջք իմ ասէ՛ ջառագին հայեց-
մանք 'ի վեր նկատեն առ քեզ՝ որ մերձ ես 'ի հառաչանս մեզաւարաց :
Ձւէ՛ք լուսոյս . զնոյն աչա իմ յոր ժողովք լայն, որպէս ջուրք 'ի լճակ,
ևս արտասուք լցնել, աղթն յուսով հանդերձ վերջնայնիմ, ևն :

(9) Վայելլալիս վեհի : Ըստ որում ԱՅ է անձառ ծառանգութի մեր,
նոյն և բաժին հողւոյ՝ մի միայն վայելուչ բանաւոր բնութեւն ըստ սաղմ .

Տէր բաժին ժառանգութեւն իմոյ :

(10) Ազգոսն բանի : Կերգարծիչ խօսեց, շարժիչ լեզուի : Կառաւար ան-
յին, այսինքն կրանաց կամ մարմնոյ . զի բովանդակ զանգառն մարմնոյ
Թուէ՛ զգէմն, զգլուխ, զըրժուան, ևն . ուստի անի ոչ նշանակէ աստ
հողի :

(11) Անհանր իբրգոյ : Կարգեալ կամ յարեարական անուանոց . և գտնց
անբաւից, ուրոյն կամ որոշեալ բանից . զի աստ գուն ըստ քերթուոց ի-
մանի : Անհանր անուանք ասէ՛ և զանազան կառարեւութիք պատշա-
շին քեզ . զոր ոչ կարէ բերան շառել . և ոչ ձեռն գրել, և ոչ խոջք
արտ չափել :

(12) Օրինակա խորհրդոյ : Ընկալ զքոզ արտասուացո՝ որովք լամ և ող-
բամ հաւատովքս՝ յանարատ աստ մարգարեւոյց վասն իմ . որպէս կինն
յանցաւոր լայր առ աստք, և ըստ նմանութեւ հեղաց նորս՝ որովք ջըն-
ջեր գտաք, և և այնու նշանակէր զխառնութեւն մերոյ՝ որք 'ի լու-
գայութեա մեր բուսածին իրիւ զհերս, ընկալ զառ քեզ զարմնիմ : Եւ-
'ի համբարեն շթմանք զձաշակ կենացոց 'ի նր հարգութեւն, ևանշը-
լարէս . որով մի շունչ, մի հողի լինիմ, ընկալ արտալ գոտիան, զանա-
ժանելի միութեւն իմ ընդ քեզ, ըստ այնմ, որ մերձմնաց 'ի նր, մի
հողի է :

(13) Գրաստիանեղնոց : Իբրև գրաստական հանգերմեալ կրանութեանգ
ասցնե՛ս զմեծ պարգևք Թողութե՛ն : կամ հառուսցնիս զայն փոխանակ
փոքր հաւատոցս :

(14) Աս Իս անյալի անանդ : Վասն սիրոյն զոր ունիս առ բազմալի
անունոց Յն՝ խառնութեանց 'ի ծառայէս քուսմէ, կամ ըստ ուննոց՝ առ
սիրելի անունն՝ որով ես ծառայ քո կուլիմ՝ Իբիսպանեայ : Արդ՝ 'ի փառս
և 'ի զորութե այսր անուան՝ դաշնին յերուստ, ձեռնանայնն ասակաշունչ
հողքք փորձութեց փոխեցնին 'ի սիլ ասիրժութե, 'ի յոգ քաղցո և ա-
խորժելի : Ղեխոյն Խաւրխումս, շարժմունք և առաջնորդութի զեկացն
յաջողեացնն ժառանել անվասս 'ի նաւահանգիտս :

(15) Խըւտոյն իտալի : 4 օրին . և հին ըծ . կաշիք . և նշանակութեւնն
մի է, այսինքն լարեալ որդայլոցք, զի հ, և խ, լծորդ աստք ևն . և աստ
խէիւ գնի վասն իտալոյնն բայնն, որպէս և յաջորդ հառուսածքն նոյնս
աստ բառիք ձեռնան, որոշոյնն որոգոյնն, յազգեւոյնն յարտնն, զը-
նեայի վիճ ևն :

(16) Քախիտեոյն իտալի : մի օրին . իտալի : շին ըւծ . Իտալի իմանաց
զեւոյն՝ որ յառաջատանն գլուխն է : Սակոյն 'ի գիրք Փիլոսոփ և յոյլ
անդիս քննեալ, տեսանի՛ զի այս բառ նշանակէ զեկ նախ, կամ ըլ-
գլուխ զեկն՝ որով կար անգր ուղղի : Ուստի աստ ես իմանալի է, քան
տեսնին զեկք, կամ փայտն՝ որով զեկն շարժի . այսինքն հարաբեր առ
տանայի, նենդութեւն նորս, ջնորդ մնաց, որովք զեկն աստաննցուցա-
նէ զնաւ հողւոյն, և արկանն 'ի վասնց կորստեան :

(17) Արե Իտալոյ : Փոխանակ խաւարի և մթութե մեղաց՝ և բանա-
կացն զիւաց՝ լայս փառաց քոց հասցէ յամենայն կողմանց 'ի լուսաւս .

բնէ և 'ի սրբեմն զիս, և եղևցի ինձ ծաղաւնն առաւուսու՝ հոգոյ գար-
նայնոյ, այսինքն բերօղ գարնանային օգոյ կամ եղանակի. ընդ անխաւ-
թից, ապառով ինձ գոյոյն որով սիրելիք քո սպասենք քեզ :

(18) Եւ առ իս Գօրջիտ : Ո՛վ ամենայն պարզեաց տուօղ ձեան սրբելիք,
գարձիք և առ իս առաւմթիւ շնորհապէ կրին հզօր աղով, որով ընդ իս
միանայցես առանց հեռանալոյ : և անեղծական Գ՝ նխագիշ, անեղծանե-
լի կիկք մըրաւթիս տպաւորեալ, որ նեմանութիւն քո է, և մնացուած
բքիտանեմական գաւանութես, եղևցի միջնորդ գրելոյ անուանս 'ի Նա-
փեան 'ի յաւիտեանական գաղութեն, իրախար ինայ, հոգաւովք սքով զք
խոսա մտիք կրք կտակ թողեր 'ի վերանալք քում, և զնոյն գարձեալ
շնորհես 'ի խորհուրդ նր գրողմին :

(19) Քեզ Բայնոյ գափառուի : Չաւարտ աղօթիցս առ նր կրթորդութեն
գարձուցանե՛ք և մտխանակ անուան իւրաքանչիւր անձին՝ զիւրեանց
յառնութեն կամ զճանօթութեն դնէ . վասն որոյ զհարցն Թճ ասէ՝
Բայն գափառու . զի այս է նեմս յատուկ լինել պատճառ այլոց անձանց,
և ինքն ոչ պատճառեալ յայլմէ : Եւ Բոյր 'ի Բոյ գափառու . այսինքն
որդւոյք, որ է միածին, 'ի միոյ անձնէ 'ի հօրէ յառաջ եկեալ . և այս է
յատուկ որդւոյ : Եւ անողիւր գափառու Բոյ . այսինքն հոգւոյք սքյ .
զք ասէ ունել զպատճառ միոյ անձին . իսկ այս պատճառ ոչ կարէ ի-
մանիլ հայրն . զի հայր է պատճառ երկուց անձանց . և զի ունելն միայն
զհայր պատճառ՝ ոչ ցաւցանէ ինչ յատուկ հոգւոյն . զի որդւոյ ևս պատ-
շաճի՛ն այր : Այս այն պատճառ միոյ անձին՝ իմանի որդին . ուստի ա-
սեւն զհոգին՝ ունեօղ զպատճառ միոյ անձին՝ հարկաւ նշանակի պատճառ-
անոյ կամ եղևալ 'ի յորդւոյ . և զի որդին զայս պատճառեալ 'ի հօրէ
ունի, որպէս և զայն Թճ, նմին իրի որումք իմանի՝ եղևալ նաև 'ի հօրէ,
և ահա այս լինի յատուկ հոգւոյն սքյ . այսինքն երանել 'ի հօրէ և յորդ-
ւոյ : Այս այն բան է՝ որով բացատրեն Թճարան վարդապետք զիւրդ-
Թճային եղանց . զոր և յիշէ ասթեալին . (Հայրցմանց . երես . 105 .)
կրք զի 'ի ներքս յԹճ՝ հայր գափառու Բայն է . Որդին՝ 'ի գափառուէ, և
գափառու . Հոգին՝ 'ի գափառուէ, և ոչ գափառու : Եւ զայս բան նր
հարցն այլովք բացայայտ բառիք աւանդեն . ընդ որս և մեր Լուսաւո-
րին : (Ա գաթմանդեղ . եր . 153 .) ասելով . " Հայր յանձնէ, Որդի
'ի հօրէ, Հոգին 'ի նոցանց՝ 'ի նոսին : || Ոմանք ըստ հին լուծ . զասելն՝
անողիւր գափառու Բոյ, այլայլութիւն գնելով մեկեմն՝ ունեօղք զի գափ-
առու . այսինքն զհայր : Սակայն թող զայն՝ զի ունելն զհայր միայն պատ-
ճառ՝ ոչ լինել յատուկ հոգւոյն, այլ և զի յասելն զհոգին 'ի հօրէ և
յորդւոյ, տակաւին մի պատճառ իմանին հայր և որդի, ունելով զի և
զնոյն յառաջանիլ զգաթմի : Թողեալ ասեմ զայտարիկ, և կարով միայն
'ի մերոյ բանի նր վարդապետեա, կարի՛ն այլարանք են 'ի միմեանց ասելն՝
ձ գափառու, և ասելն՝ գափառու Բոյ . վասն զի առաջինն յայտ ասնէ
զգիտութի պատճառին . իսկ երկրորդն՝ զգիտութի պատճառեցելոյն . մինչ
զի 'ի մերոյ նայն իրի մին ճշմարտի, և միւսն ասի . զք օրինակ ճշմարտ
է ասելն . Ա՛յ է ձ պատճառ աղաքածոց . բայց առս է ասելն . է պատ-
ճառ Բոյ : Եւ ընդ հակառակն՝ Աղաքածք են պատճառեալք Բոյ,
բայց ոչ ձ պատճառեալ : Ա յապէս իման զգանազանութիւնն 'ի մեզ ա-
սելոյն՝ ունեօղք զի գափառու, և ասելոյն՝ գափառու Բոյ : Տես և 'ի
բանն իւր . Ը՛ . 51 : Եւրպէս բառին՝ գափառու անս 'ի բանն իւր . Ը՛ . 25 :

Ա իրարին յառաջած կրկին հեծումէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն
առիւս մաղխանաց բանի :
'Ա խորոց սրտից խօսր՝ ընդ այ :

Բ ԱՆ Լ Գ :

Ա ըր՝ զյարմարութի պաշտաման բանիս՝ ՚ի
խայրեաց հոգւոյս քեզ նուիրելոյ՝ ծրհ
նեալ բարեգութ , կցորդելով ընդ խնկազգես
տիցն զուգամամնապէս՝ խառնեցեալ ՚ի յանուշու
թի կազմութե իւղոյն մարիամու՝ կնոջ բարեպաշ
տի : Նոր հաւասարեալ նոյնութ ընդ երջանիկ պոռն
կացն՝ ՚ի քէն ընկալելոցն՝ յաւէտահրաշ յարգանօք,
պարարեսցիս մեծապէս իմոյս բանիւ նուաստիւ, ըն
կալեալ յանհաս և ՚ի բարեբանեալդ գլուխ բարձ
րելոյդ , անկշտամբելի ՚ի բամբասանաց սաղմոսին ,
մի օծցէ զտերև ոստոց զազաթան՝ իւղ մեղաւորին :
Լ յարասցես զօրանալ կրկին յաճախութի՝ բուր
ման խոստովանութե այսր մատենի՝ ՚ի բազումս ազ
դեալ , համասփիռ ամենատարած և աշխարհալի
տանն տեսակաւ , ըստ օրինակի համեմատութե նու
ցայն յիշատակի . քանզի դու նոյն տէր զգաստացու
ցիչ՝ նախնի չարախորհից կանանց մեղաւորաց : ՝ Որոց
առակեալ զմարգարէին կերպարան՝ քումդ ճմար
տատիպ պատկերի յեղանակեցեր , անտուտ առ սու
սին անձառ ներգործութի՝ ՚ի յիս վերաբերեալ զծայ
րագոյն շնորհին կատարումն : ՝ Նդ անասնական
գարւոյն կերակրոյ , զբազմահամբար պտուղ ցորե
նոյդ՝ կենացդ հացի . ընդ ապականացու արծաթոյն ,
զարբունականդ պատկեր . ընդ յիմարարար թմբու
թե գինւոյն , զբաժակդ արեան արարչիդ . ընդ իւ
ղոյն առելոյ ՚ի յայրատ կնոջէն հնոյ ժողովրդեանն ,
զօծումն շնորհին առ իս դարձելոյ . ընդ զերծման
գլխաշուք կտաւոյն , զանապականութ վերարկուն .
ապարանջանին պճնութի , զթուիչս բարեմասնութե ,
օրինիւն և աւետարանաւն՝ հանդերձ գործնական
առաքինութիւն . ՝ ընդ ունկանն գնդի՝ վայելչականն
զարդու , զանստուեր յիշատակ տէրունականդ ձայ
նի . ՝ ընդ քայլոս պերճութեան լանջացն , զյոքնաւ

հաւաք աւանդս ուղղուե քոյինակրօն լծոյդ քաղց-
րութե :

Դ. Այց զի է յայտօսիկ ինձ պարծել, և ոչ վերբու-
տին 'ի սոյն պատկառել : Այլ յայլ օրինակ փո-
խեալ զմատեան մաղթանաց այսր ողբերգութե, որ
ինչ ինձ է յարմարաւոր, ամենայնիւ հատուցից ըզ-
պատիժ պարտուցս իմոց մեղանաց, ⁶ 'ի մարգարէիցն
տառից բերեալ համառօտս՝ 'ի սոյն յարկ մոճից
սաստիկ դատախազ . ընդ ողբոց նոցին լծակցեալ,
քան թէ ընդ բերկրումն նոցա պարել . յորս հառա-
չանս, ձայնս հեծութե, բողբոս բարկութե, նախա-
տինս խորտակման, լալումն կարեւոր : Այլ մեծիդ
այ գթութի ամենաժաման՝ կանուխ ազգեցաւ յիմ
յուսատրութի . առ որս՝ զղջմունս, խոստովանու-
թիս, աւետիս, պարգևս, լուսոյ երևմունս, խրա-
խոյսս անձայինս, փառաց ժառանգութիս, հրաշից
յայտնութիս, սքանչելեաց տեսութիս : Հորոց ոմանք
յոյս ընձեռեն, և ոմանք վհատութիս բազումս մա-
տուցանեն . յորս ես կամաւ կործանեալ՝ կորստեանն
վիճակեցայ : () 'ի եթէ՞ զպետ այ զվարագուրին
պատրուակ ասաց եզեկիէլ, յորում արար ժողո-
վուրդն կուռս կարկատունս, որով պոռնկել ասե՞ 'ի
նոսս . իսկ որքան պատիժ անմաքրութես եղիցի՞ զանձ
զպեցողիս ներքոյ և արտաքոյ : () արմանամ, թէ
զիարդ ոչ կիզում . հիանամ, թէ իբր ոչ այրիմ .
ափշիմ, թէ որպէս չյափշտակիմ՝ տանջեալ, լքեալ,
չարչարեալ, ջախեալ, մանրեալ, խորտակեալ, կրա-
րեալ, բաժանեալ ⁸ 'ի յօրինակէ ժանեաց կորուս-
չին, ըստ գրոյն : Այլ այս միայն է պահեցեալ ինձ
նշոյլ յիշատակի՞ փրկութե յուսոյ, զի քօեան աւե-
տարանն՝ կեանս է ամենևին, ⁹ 'ի կերպարանաց պառ-
կերի բանին ծանուցեալ : Արով առ մեղանան դարձն .
առ պարտիսն՝ չնորհն . առ եզծումն՝ նորոգութիս .
առ անօրէնութիս՝ քաւութիս . առ վերն՝ բժշկու-
թիս . առ վտանգն՝ անդորրութիս . առ պատիժն՝
ներումն . ¹⁰ առ պատերազմն՝ հանդարտանալն . ¹¹
առ հուրն՝ անձրևն . առ պատուհասն՝ պարգևն . ¹²
առ ակնկալութի սատակմանն՝ ձիրն . ¹³ առ գործա-
րան մահուն՝ կենացն ազատութի :

ք. Այլ զի՞նչ է ինձ¹⁴ զայսքանեաց յիշմանց 'ի թիւ
 արկանել, և ոչ զանձառելինս աստանօր դասել :
 Այլ իշատակաւ հօրն բարձրելոյ՝ յորդին կցորդուածի .
 յանուն միածնին՝ առ հայրն ընտանուածին . սոցին
 ակնարկուածը՝ ընդ հոգւոյն հաղորդուածի : Խաչին
 փրկանք . բանին սփոփուի .¹⁵ բարւոյք վարձ կամացս՝
 առ կռուի գիտողին . աւազանն կենդանարար՝ հաշ-
 տուածն միջնորդուի : Այլ այլք ամենայնք անթիւք
 բարիք 'ի բարեբարէն բարդեցեալք ,¹⁶ ազատք 'ի
 հարկէ, արձակք 'ի լծոյ, իշխանականք՝ և ոչ իշխե-
 ցեալք : Այսպիսի են՝ որ ինձ 'ի մէջ դառնուածեա
 մահուն՝ կեանս անտարակոյս աւետարանեն . քանզի
 եթէ ոչ զայսստիկ ունէի, կանխաւ արդեօք կորու-
 սեալ էի իսկ և իսկ ըստ բանի երգողին .¹⁷ Այլ փոքր
 կուծիք օրդոյ՝ զհայր փառաւորեմ, ոչ նուատուք
 հոգւոյ՝ զորդի նախադասեմ . համափառ ունիմ զե-
 րեսեան՝ և նոյն արարչուծիք : Վանզի և 'ի գէմս
 հոգւոյն սոյ՝ այս են աղաչանք, նախընծայ սկզբանս
 պատարագին՝ յորում գառնդ երկնաւոր զնանի,
 զայս աղօթեցի :

Այսի, որ նախ քան պատարագն¹⁸ մարտանի :

ք. Ամենակալ բարեբար մարդասէր անձ բոլորից,
 յորինօզ երեւութից և աներեւութից, փրկ-
 կօղ և հաստատող, խնամօղ և խաղաղարար, հօր
 հղօր հօգի, հայցեմք բազկատարած մաղթանաց գոչ
 մամբ հեծուծե՛ յանդիման եղեալ քեզ ահաւորիդ :
 Աստիճմբ մեծաւ դողուծիք սաստիկ երկիւղիւ՝ մա-
 տուցանել նախ զբանականս զայս պատարագ՝ քում
 անզնին զօրուծեդ, իբր աթոռակցի փառակցի և
 արարչակցի՝ հայրենի անկապուտ պատուոյդ, և քնն-
 զի ծածկուծե խորոց խորհրդոց ամենակատար կա-
 մաց հօրդ եմմանուելի՛ զքեզ առաքչի, փրկչի և կեն-
 դանատուի և արարչի ամենայնի .¹⁹ Այլ ձեռն քո ծա-
 նուցաւ մեզ երրեակ անձնաւորուծիւն միամականս
 անձուէդ, յորոց մի և դու ճանաչիս անհաս : Վե՛, և
 և 'ի ձեռն քո առաջինքն նահապետական տոհմին

չառաւիղք՝ տեսանօղք անուանակոչեալք, զան-
ցեալնն և զգալոցան, զեզեալնն և զոչ գոյացեալնն
20 անստուերաբար բարբառով բանի վերապատմե-
ցին : Ոգի այ քարոզեալ զքեզ մեմբէսի, 21 որ 'ի
գնալն քո 'ի վերայ ջրօցն՝ անպարագիր զօրութիւն,
ահեղ շրջարկութիւն տաճողականաւ՝ թեւապարփակ
պաշտպանողօրէն՝ գլխասիրեալ 'ի ծնունդս նորոգս՝
զաւազանին խորհուրդ ծանուցեր : 22 Նոր կերպա-
րան օրինակութե՛ նախ քան զկառուցանել զլոյծդ
մաճուած վերջնում վարագուրիդ՝ յօրինեցեր կա-
րօղ տիրապէս զբովանդակ բնութիւն ամենից բնա-
ւից բոլորից գոյից ամենայն էից՝ յանէից : Վե ստեղ-
ծանին 23 'ի նորոգութի յարութե ամենայն եղեալքս
առ 'ի քէն յայնմ ժամանակի, որ է օր վերջին այսմ
կենցաղի, և օր առաջին՝ երկրին կենդանեաց : 24
Վեզ հնազանդեցաւ միութե՛ կամացն որպէս հօրն
իւրում, ազգակիցն քո՝ էակիցն հօր՝ անդրանիկն որ
դի՛ մերովս կերպիւ . զքեզ աւետարանեաց ճշմարիտ
փժ՝ հաւատար և համագոյ հօր իւր հզօրի, և զառ-
'ի քեզ հայհոյութիւն անբաւելի քարոզեաց, և 25 իբր
զածամարտիցն զքո հետտելոցն՝ չարաբանական բե-
րանս կարկեաց, և 26 զիւրն շնորհեաց՝ արդարն և
անարատն՝ գտին ամենայնի . որ վասն մեզաց մերոց
մատնեցաւ . և յարեաւ վասն զմեզ արդարացուցա-
նելոյ : լմա փառք 'ի ձեռն քո, և քեզ բարեբանու-
թիւ ընդ հօր ամենակալի, յաւիտեանս յաւիտենից .
ամէն :

Ղարբեալ կրինեցի 'ի նոյն կարգ բանի, 27 մինչև վարակութի
լասոյ հրաշապէս յարեցի ապեալ, աւերարտել վերսորին
զկրկին խաղաղութի :

Ե. Ղաչեմք և աղերսեմք 28 արտասուալից հա-
ռաւանամք յամենայն անձնէ՝ 29 զփառաւո-
րեալ արարչութիդ՝ անեղծ և անստեղծ՝ անժամա-
նակ հոգւոյդ գլխածի . 30 որ բարեխօսդ ես վասն մեր
յանմուռնչ հեծութիւն առ ողորմածդ հայր . որ ըզ-
սուրբան պահես, և զմեղուցեալսն մաքրես՝ և տա-
ճարս կազմես կենդանի և կեցուցիչ կամաց բարձ

րեալդ հօր : Արդ՝ ազատեալ զմեզ յամ՝ անմաքուր
գործոց, որ ոչ է հաճոյ քուսիք բնակութե . և մի
չիջցին առ ՚ի մէնջ՝ լուսոյդ շնորհաց փայլմունք՝ ՚ի
տեսականացս աչաց իմաստից . վասն զի ³¹ զքեզ ու-
սաք միանալ ՚ի մեզ ՚ի ձեռն աղօթից, և ընտիր վա-
րուց խնկելոց : Այլ քանզի մինդ յերրորդուէդ պա-
տարագի, և միւսդ ընդունի՝ հաճեալ ընդ մեզ հաչ-
տարար արեամբ անդրանկի իւրոյ . իսկ դու ընկալ-
ցիս զմեր պաղատանս, և յարդարեսցես զմեզ օթե-
ւանս պատուականս ³² ամենայն պատրաստութի ՚ի
վայելուն մն ճաշակման երկնաւոր գառիսդ, առանց
պատժոց դատապարտութե ընդունել զայս անմա-
հացուցիչ մանանայս կենաց նորոյ փրկութե : Այլ
հալեսցի ՚ի հրոյս յայսմանէ գայթազուութիս մեր, ³³
որպէս մարգարէին կենդանախարոյց կայծակամբն
՚ի ձեռն ունելեացն մատուցման . զի յամենայնի
քոյդ քարոզեսցի գթութի, որպէս որդւովդ այ՝ հօր
քաղցրութի . որ զանառակ որդին մերձեցոյց ՚ի հայ-
րենի ժառանգութին, և զպունիկսն յառաջեցոյց
յերկնային արքայութին՝ արդարոցն երանութեան :
Այո՛ այո՛ և ես մի եմ ՚ի նոցանէ . և զիս ընկալ ընդ
նոսին իբր մարգասիրութե կարօտեալ մեծի, շնոր-
հօք քո ապրեալ, զարեամբ քո ստացեալս : Օ՛ ի
յայսմ՝ ամենայնի՝ յամենայնի ծանիցի քո անձութիդ՝
ընդ հօրփառաւորեալ համապատուաբար ՚ի մի կամս,
և ՚ի մի իշխանուի գովուե . զի քո է գթութի, և կա-
րողութի, և մարգասիրութի, զօրուի, և փառք յա-
ւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

(1) ՚ի իտելեաց կոփոյս : ՚ի պաղոց հոգւոյս : Չորփնուած զզեղակած
բանիցս ասէ՝ զոր յղձից հոգւոյս քեզ նուիրեցի, զսփանսնսպէս, հա-
ւասարապէս հաղորդելով ընդ նուէրս իւզարեիցն, խառնեցես յանոյշ
իւն յարիտան քոյ բարեպապի, մարիամու կղեովայս, կամ մարգաղե-
նացոյն, որ յառաջն մեզաւոր գողով յետոյ զքեզ պաշտեր : Յօր հու-
սասարեալ, որով հաւասարեալ և ես նոյնսնէ, նովին նմանութեամբ ընդ
երջանիկ գոռնիսն, մարգաղենացոյն և նացեալ կնոջն, որք զըջմամբն
երջանիկք եղեն : Իբր զի որպէս զնոցա անուշից օծումն հաճութեամբ
ընկալար, նոյնպէս իմովն նուաստ աղօթիւք զուարճացիս . և ոչ յան-
գիմանեացես բանիւ սաղմոսին, թէ իւզ մեզաւորի մի օծցէ պէրն ու-
փոյ, զհերս զիւայ իմոյ : Այլ արացես և զիմ աղօթից բուրումն սրբ-
ուի և տարածիլ առ ամենայն, աշխարհս, լցուցանելով զաշխարհ,
քանն փէստիս . որպէս տունն՝ որ օրինակ էր աշխարհի, լի եղև ՚ի հատոյ

խղճն . (յովհան . ԺԷ . 3 :) և որպէս զնոցա յիշատակն հրամայեցեր
քարոզել ընդ աշխարհ , սոյնպէս և զիմ խոստովանութիս արասցես :
Դասելի դու նոյն Գր . վասն զի գու նոյն ակեր ես . որ զգաստացուցեր և
յարգեցեր զուսովին չարագործ կանայսն՝ զԹամար , զԲարիսա , և զայլն .
վասն որոյ և զիս կարօզ ես զգաստացուցանել , և ՚ի յարգի սանել
զիստովանութիւնս իմ :

(2) Որոյ ստակեալ գնորդարեիմ ինքորսն : Ասոյց զըջոյեալ մեղաւոր
կանանց օրինակ ետուր զովնայ մարդարեիմ զգործն , որ հրամանուն
այ ետա իւր կին զպոռնիկն . (Թ . 2 .) և զայլ մեա շնացեալ կին ՚ի
վարձու կալաւ , զի մի շնացի . (Կ . 1 . 2 :) մի օրինակ գնե՛ գնորդու
քնից . Թերեա իմանալով և զեղեկել , զորոյ պատան ատոր . բերի :
Պետի ճշտագործի . զայն գործս ովնայ՝ քեզ ճշտգործս պատկեր և օրե
նակ կարգեցեր . միտասօ սո սոսին : զի ՚ի շնորհացն՝ որ սա այն զըջու
ցեալ կանայսն կեցն , զմայրապոյն կատարումն շնորհին առ ես ցուցեր .
իբր զի գու անձամբ միաւորեցար ընդ պոռնկացեալ բնութեան մարդ
կան առ ՚ի սրբել զառ . որպէս ովնեկ ընդ պոռնիկն՝ առ ՚ի ուղեփոհ
անել զիս . և գարձելոցն ՚ի շնութե հչ ետուր գարգի՝ անսանական կե
տակուր , և արձամթ ապականացու , և գինի արքեցուցիւ , որպէս ես
ովնեկ . (Կ . 2 . 3 .) այլ ետուր զմարմն քո և գարգան , և զինքը շնոր
հաց քոց : Ընդ իւրոյն սանելոյ . փոխանակ իւղոյն՝ որով օծար ՚ի մե
ղաւոր կնոջէն , որ օրինակ էր հոյ ժողովգեան , ետուր զձեռքն մար
տովն : Կամ հայի առ բանն եղեկիկել , (ԺԿ . 9 .) իբրև թէ փոխա
նակ իւղոյն՝ զոր ետա մեղաւոր կինն՝ հին ժողովուրդն : Ընդ վերջնսն ,
փոխանակ մերկանալոյ մեղաւոր կնոջն՝ գոյնաւու , զձանկոյթ զիւղոյն
զխտան , զի կարասցէ հերովքն ջնջել գտա քո , ետուր զանապականու
թե ծածկոյթն : Կամ հայելով ՚ի բանն եղեկիկել . (անդ . 7 .) փո
խանակ մերկութե զիւղոյն մաղովք ցտեղ՝ եղեր պատկ պարծանաց ՚ի
գլուխ նորս : (անդ . 12 :)

(3) Ազարաթանին : Արտի ՚ի վայր հայի ՚ի բանն եղեկիկել . (անդ . 11 .
12 .) փոխանակ զարդարանաց ապարանջանին , (ակիւղիկ .) որ գնի ՚ի
գաստակ մարդոյ , ետուր գնորդիս Բարեհունութի . զչարժմունս բարի
գործոյ՝ հին օրինգն , աւետարանան , և գործնական աւարքնութիւն .
ձեռք մարդոյ՝ իբրև թէք , և գործք ձեռաց՝ իբրև թոխչք են :

(4) Ընդ ունիան գնդի : 2 օրին . ընդ ունիանն . փոխանակ գնդի՝ որ է
օզ ականջաց , ետուր զանոխաց յիշատակ Թձոյն բանից քոց :

(5) Ընդ գայտո : 2 օրին . ևս հին ընդ գայտո . (քն կերտանլիս , կամ
լէօժ .) փոխանակ այսո՝ որ է զարգ լանջաց կամ պարանոցի՝ ետուր
գործնապատկ իրտառ աւարքնութեան ՚ի բառնալ զքաղցր լուծից :

(6) ՚ի մարգարեիմ գատից : ՚ի գրութեց մարգարեիցն յիշատակեալ
կանտօփս , համառութե , կամ զհամառօս բանս , ՚ի սոյն յարի , ՚ի սոյն
Քառ աղօթից մուծից՝ իբրև յանգիմանի ինձ . ուղաց նոցն հարդարե
լով , քան թէ ուրախութեան ընդ աւետանն այ : յոյս , յոյս նոցա ակ
անեմ հաւատանս , ևն : Բայց ՚ի վերայ այնր աննոյնի՝ մեծից այ
գնորդի՝ ակնածանս , որ յեմ իրս , և ՚ի ակոխս , և ՚ի ժամանակս , և առ
աննոյնին ժամանեկ , կանխաւ ծանուցար բանիք մարգարեից , և օրե
նակք զըջոյեալ մեղաւորաց , առ ՚ի տալինձ յոյս փրկութեան : Աս
որս , պարնքն որովք ապեցեր զվճարանս , ևն : յորտ անս , զվճարնքն ,
խոստովանութիք , աւետիքն . ևն , յոյս ասն ինձ . և անս , երկունքն ,
պանելիքն , կամ ապերախութիւնն առ ընկալեալ պարգէս այ , վճա
տութիս ասն ինձ :

(7) ԶԳետո քն : Հայի ՚ի բանն եղեկ . (ԺԿ . 16 :) ըստ ստորի թարգ .

մանութե . յորում ասի . * Աւեր 'ի հանդերձից խնց . || արք նք վար
զապետս մեկնէ 'ի վերայ վարագութի տաճարին , կամ վարագութի
արտութեցն , որով ետ իբրև զչեւտով ծածկեալ լինէր : Եւ եթէ ասէ՝
զայն վարագոր կամ ընդ այնու վարագորու ասնելով խորհրդացոյ
կուսս կարկաստանս , կամ 'ի հանդերձս կուց , այսա պոսնկից ասի ,
ասպ քանի պատիժ կայցէ անհարութեան խնց , զմծ պէնդոյնս 'երգոյ ,
'ի ձեռն մարտութե . և սրբաոյ , 'ի ձեռն հաղորդութե . կամ 'ներքոյ՝
ուխտև կրօնապարտութե , և պարտոյ՝ կրօնապարտկան պէտատցս :

(8) 'ի յօրինակ ծանեաց իորուսին : 'ի նմանութե ժանեաց կամ յօրե
նահական ժանեաց ստանայի , որք են բանութիք նորա . ըսք գրոյն .

(Բ . օրին . ԼԲ . 24 .) * Ժանիս զազանաց առաքելոց : ||

(9) 'ի իերպարանոց պարիերի : 'ի հանգամանաց կամ յանուանէ բառիս
սուեփարտ . Զանայի՛ թէ Քի աւետարանն ինձ կեանք է . որով առ ձ
զանն՝ Գաբի . որով աւետարանու խոստացեալ լինի 'ի մեղանկնն՝
զարձն , ևն :

(10) Առ գործարան . որով ցուցանի յեա պատերազմին զիւաց կամ
աշխարհի՝ հանգապարտութի լինել : կամ զազարելն 'ի պատերազմէ և 'ի
հակառակութե . որպէս 'ի գիշերի մասնութեանն՝ յորժամ պիտարտս
պատերազմիլ կամեր , քն հանգարտեցոյց :

(11) Առ հուսն սկիւնն : Առ հուսն փորձանաց՝ անձրև սլցելութե :
կամ փոխանակ հրոյ՝ անձրև . որպէս որդիքն զերեկեաց հուր յերկ
նից իջուցանել ասեին , և Քս զանձրև ներտրութե իջուց :

(12) Առ սիւլուրեթի սպախանն՝ յիւն : Որպէս յրժանեին զՔս՝ փոխա
խանակ ստանգմանն , որում արժանի էին ըմբռնոցն , մի բռնկութե
նցոյց յսկանն մտքոսի :

(13) Առ գործարան ձեռն . որպէս աւարակին 'ի խաչն անգ զարքայու
թիւնն խոստացու :

(14) Չայտակեաց յիւնն : Ընդէր զմանուար հոգևորական բարինն նց
ճշտասակելով 'ի թիւ բերեմ . և ոչ զայն անձանակն՝ զքերականցս և
զեծայինն զեմ ստանծոր . որք են , յիւսպիսս հօրն , հայր մեր կուչ
ըմբ զած՝ կցորդ լինել որդւոյն միաննի : յանուն ֆոսնի , որպի նց կամ
քրիստոսեաց անուանելովն մեր՝ առ հայրն ընտանի գու : սոյն սիւրբու
ի՛ք , հաճութե՛ հօր և որդւոյն՝ մասնակից գու հոգւոյն : Եւ 'ի վերայ
այսոյնի՛ խաչն փրկագործութին . բսին սիւրբուի՛ք , աւետարանին և
ամենայն եծային բանից սփոփանքն և միտթարութին . ևն :

(15) Բարսո վրց : Մի յանձնակի գործոցն նց այս է , զի բարի հա
տուցումն ասնէ յօժարութե կամաց , թէ և գործով ոչ կարիցէ կա
տարել , կամ գործն փոքր իցէ : կամ թէ այնպիսի կամաց վարձս սայ՝
որ արդէն իսկ պարտական էր նց . և զայս ասնէ ետ ըստ գտածան իւ
րոյ , որ գիտէ զգիրտս :

(16) Աւարտ 'ի կարի : Անձնակի պարզեքն նց աղատութե շնորհին
մեզ , և ոչ բանազատի ետ 'ի սայ , կամ ընդունողքն՝ յանուալ : ոչնիս
'ի լոյ . արտաք 'ի լոյ պարտեաց . զի այն բարիք՝ ոչ ընդհանուր մտք
կուցես , և ոչ իւրաքանչիւրոց առանձինն պարտականք են : իւրանա
խնո . զերթնականք են , զերազոյն բան զզայնան բնութե . կամ , իւ
խանութե ստանուցք կր և զիւրդ և ում կամի . և ոչ իւրեցեալս . 'ի
ներքոյ կարողութեան բնութե , կամ ժամանակի , և տեղւոյ և եղա
նակի :

(17) Ո՛ւ խորհրդի : Չայս յակելու 'ի նախադրեալ բանն , իբր ան
ցումն ինչ , կամ յառաջարան վանն յաճորդ աղօթիցն՝ որ առ հոգին
նք . որպէս թէ ասել . յոյլ աղօթս առ հայր աղօթելով , և կամ ա

արդին, ոչ եթէ զարգին՝ կրակը առ հողին գնեմ, և կամ առ հողին ոչ ազօթելով, զնա նուստա ըստ զարգի համարեմ. այլ զերեւանն համա, որտե՞ս գտանեմ: Քանզի և ՚ի դին հոգոյն, ՚ի նշանակ հաստատու թէ հողացն չ հօր և որդւոյն՝ գաղարօք աղաչանս մատուցանեմ: Իսկ ընծայ սիւխն պարսպիին: Ոմանք խնաման, թէ նք վարդապետս ՚ի քահանայանայն՝ առաջին ընծայ արարեալ էլցէ գաղարօք ազօթս. և զայս մեկաբերեն յանկոյն՝ ազելեցի: Բայց այդ երկարցել է. քանզի և ՚ի յաղարօքսն լի. 1. և 2. վասն ազօթիցն և գտանութեանն սակ. նախերջի, վարդապետի. գուշէ սակցին՝ թէ և զայտակի յառաջադոյն արարեալ էր. բայց չունին ցուցանել: Առ հարազատ խնայտ բանիս այն է, թէ առաջին նուէր կամ պատարտութի սկզբան պատարտպին զայս ազօթս յարմարէ. որպէս և յառաջ երթեալ սակ. մասշխիբ մա. առցանել նախ զքահանայանս զայս պատարտ: Չոր և հոլորակոց ազ գին ընկալեալ կարգեցին ՚ի պատարտպի ազօթան. որպէս և արն ներսնս ըստբնօնայի բացարարէ զայն չ այլ ազօթս. և սակ. * Չայս անկեալ ՚ի վերայ երեսայ մատուցանել, զայն յայտ առնելով: Թէ մինչ գեռ չէ եկէ ՚ի քէն զարացեալ, կարգչուի եմ և անհամարանկ ընդ Թժ խօսելոյ... վասն այտորկի ՚ի վերայ երեսայ անկեալ, զայս աղաչանք անմատնչ մտչ նեւ. ՚ի սկզբանն մինչև ՚ի կատար աւարտն: || Որք և ցուցանէ Լամբրոնայցին, թէ քահանայն սակ զազօթս. թէպէտ այժմ եղբակոպտոսայ միայն պահեալ է սակ ՚ի հանգիսի պատարտպին. իսկ եթէ քահանայն ևս կամեցի սակ առանձինն, կարգի գովելի է:

- (18) Մարտանի: այլ արին. մարի:
- (19) Ի Նեոն Կո ծանուցաւ: Չխորհուրդ Երրորդութեն հողին յայտ նետց առաջեցոյ, և նորք աշխարհի, սակ Լամբրոնայցին: կամ, զի երևանաք հողացն աղանախկերպ ՚ի յորդանան, և անգամ և ՚ի Թարսի՝ ծանուցաւ մեզ երբեակ անմատարութին:
- (20) Անպարտբար բարեառով: Մարգարէքն պարզ բանիւ և առանց մանուածոց գրեցին գայտնութեան, թեպէտ և բարում գաղանութիւն խնայուց և խորհրոց գտանի ՚ի նաս:
- (21) Ի գնած Կո ՚ի վրայ ըրոյ: Չբան մեղեխի նք հողք խնաման ՚ի վերայ հողացն այլ: իսկ այլ մեկնիչք ըստ ճառին խնաման զհողմ ուժ գին՝ ոչ ՚ի բնական պատճառայ, այլ ՚ի զբաւթն այ զարթուցեալ ՚ի զանգուած ջուրոց, որ առ ՚ի միտս՝ օրինակիք զհողին նք: Թեոպարտիս պարզանորին: Թուի ձեւացուցանել զքանս ըստ երրայական բնագրին. որ փոխանակ բառին ըրէր, սակ՝ Թեոպարտիս, կամ Թեոպարտիս, որպէս հաս ՚ի Թաւուցանել զձուպ խոր: Այսպէս և հողին նք գթապիտեալ ՚ի ծնունդս աւազանին:
- (22) Յօր Իրարան: Յօրինակ ծնանկոյր զարգիս աւազանաւ միտաութե, յօրինեցր ՚ի չչոյն զբանգակ բնութիւն սարերայ, յորոց գոյտ ցան բարդ պայմիցս. նախ Կոն զխոտարանել, նախ քան զբաժանել ջուրոցն, և ՚ի վեր առնալ զմանն ինչ նոցա. որովք չինեցր զԼՅՈԳ Կոնոսով, լլչ հերոսի Թանձաութեան վերնում վարդապետ: Ըստ կարծեաց բարում հարց, որք համարին՝ թէ վերացուցեալ ջուրոցն մածոց Թժ զտան սատ զաղի երկինս, վերջին վարդապետս խնամի նոյն սատարոց երկինքն. որ ՚ի ստորե յերկրի նկատելով, համարի խոր. ծածկոյթ կամ անջրտես արարութե, կամ նոյ: իսկ ըստ կարծեաց բարում մեկնայ՝ որք զմե. բացուցեալ ջուրան սակն զեանգեալ ՚ի կամարն օդոյ՝ գոլորշիք և սակ որովք, վերջին վարդապետսն խնամի այս ջրեղին կամար. և սակ վերջին՝ նկատելով ՚ի վերստ յերկնից: Արդ՝ սակ նք վարդապետս, թէ սակ ծուռն ստրկոց նախ քան զբաժանման և զվերացումն ջուրոց՝ նշանա

կեր զհոգևոր ծնունդս առաքանին . մի զի որպէս ընդ ջրովքն ծածկեալ կային թանձր տարերջ , և սերունդ տարրական բազազբեւոյ , նշնպէս ընդ ջրով մերտութե՛ հոգևոր ծնունդքն : Երկրորդ . զի որպէս կարաց հոգին նր ստեղծանել զայն բնութիւնս յոչնչէ , այսպէս և զհոգևոր ծնունդս՝ յանձնուող ջրոյն :

(23) 'Ի նորոգութի յարուիք : Հայր 'ի բանն (սարժ . 2Բ . 30 .) * Ալաքես զգի թո . և նորպէս զերեսս կրկի : || քե նորոգին ասե՛ յարուիք ան էլեպտոս . մարգիկ՝ յառնելով , իսկ երկինք և երկիր մաքրելով : 'ի վերջն աւուր կենցաղոյս , որ է օր առօրին երբն ինքանեաց . զի անմահ յարուցելոյ աշխարհն՝ յայնմ աւուր սկսանի . և այնպէս է օր առաջին , զի ոչ ունի զերկրորդ և զերրորդ . այլ միշտ մնայ օր մի :

(24) Քեր նուարեմբեցա : Որպէն Թժ զեղ հնարանդ կեղ , Գոմիք խնոն , միարանութի կամացն՝ այնպէս որպէս հօրն իւրում , Գրու իբրդո . զայս հնարանութի արար մերով բնութիւն . զի յառաւ հնարանութի պահանջն զառնականի բնութիւն և կամաց , և զնեղոյ անկումն միայն առ միւսն . իսկ որպէն ք Թժ ունի զնայն բնութիւն և զնայն կամն ք հոգւոյն , անմարթ է ստել ըստ Թժային կամացն հնարանդեալ հոգւոյն , բայց եթէ կարի անյառաքար՝ իմացեալ զակ հաճութիւն 'ի նշն պարծ : Չայտ ստեղ այսպէս պարտ է որչալ կիտի . և ոչ յարել 'ի յարգան առ սելով . Գրու իբրդո պեղ ստեղարանեաց . զի ոչ միայն յարանութիւն բանին զառաջինն պահանջէ , այլև լաւ օրինակն այնպէս զառանէ , և նշնպէս գնէ և մեկնն լամբրանային 'ի պատարագի անդ : իսկ ազգայն ստեղ զարգի առ հոգին՝ նշանակէ բնութեակից , կամ զի երկրպէն 'ի նշն հօրն յառաւ գան , Թեպէտ այլ և այլ օրինակա :

(25) Իբր Գծմանարտիքն պո կեպեւոն : 2 օրին . Իբր Գծմանարտիքն զի տեղ կեպեւոն , կմ կեպեցեւոն . իսկ յօրինակ լամբրանացւոյն , զի տեղ : Չլա բախտս բերանս ապառաքելոյն 'ի քէն՝ պապանանցոյց բարում բանիւք , ցուցանելով զնոս Թժմանարտս լինել . զի ընդգէմ յայնմ պանկելաց նշ հաստակէին , և ստանանայի զորումն ընծայէին : (մտաթ . ԺԳ . 25 .)

(26) Չիւրն Գորհեաց : Ոմանք մեկնեն՝ զվար բարգան շնորհեաց . բայց այս օտար է 'ի կարգէ բանին . այլ իսննի , Թէ զառ 'ի քեղ հայհոյութիւնն անթողի ասաց , իսկ զառ ինքն հայհոյութիւն՝ ներեաց :

(27) Միւն Վրահուիքն լատոյ : Յօրինակն լամբրանացւոյն գնի . Գնու վերհայեցումիք լատոն կրուպիս ազեալ յայնեայն : իմաստ բանիս է . գարձեալ կրկինցից զկարդ ազութիցս , որ մինչև ցարդ օրհնութիւն եր և բարեբանութի , փոխելով զայն 'ի ինդրուածս . մինչև Թաղուան լուաց հոգւոյն միջ ազեւայն 'ի միտս իմ՝ որպէս զլալի լոյն յառաւտան ժամալ : կամ ըստ լամբրանացւոյն , մինչև լոյս զբութեգ՝ զոր 'ի վեր բացակայ թնէն տեսանեմ , առ իս ձեւացի : Որով աւետարանեացի 'ի հոգիս կրկին խաղաղութիւն՝ զոր ետ քն աշակերտացն 'ի վերնատանն , և սպա շնորհեաց նոցա փլմանք հոգին : (յովհան . Ի . 19 . 20 . 21 . 22 .)

Իսկ եթէ վրահուիք գնիցի , իմանի . մինչև համարանկութիւնաց լուաց մտաց . զի որպէս աչք համարանկ տեսանեն 'ի պայծառ լոյն , այսպէս միայն 'ի յայնել հոգւոյն միջ :

(28) Ալբատուսից : մի օրին . արթուրալից :

(29) Չխոտարեալ արարութիւր : այսինքն արարից : մի օրին . Վխոտարեալ : յօրինակ լամբրանացւոյն , և յայլ , Վխոտարեալ :

(30) Որ Բարեխօսք է : Պատճառարար իսննի այս , պարնն որ ուսուցանես բարեղ ազութիւն առ հոյր՝ ըզիւք պրոն , որ անմահն հեծութիւն ասի : Այսպէս բացարե նա ինքն նր վարդապետս յառաջարանի կրոց . (կրես 19 .) * 'Ի հեծութիւն ազութիւն քո՝ հոգին նր ուսուցեց

քեզ քանն օրհնութիւն անբարատ անմեռնչ : || Իսկ յասելն՝ առ ողոր-
մածո հայր : գիտնորշականս ոչ գնի փոխանակ ստացական գերանուան ,
որպէս թէ՛ առ հայր քոյ . այլ փոխանակ ցուցականն՝ որ զվերձաւորն
լսողն ցուցանէ , որպէս թէ՛ առ այդ հայրդ . յայս միտս բազում ուրիշ
գնէ նր վարդապետս . որպէս և սատ ստորև . Իարչելալ հօր Բնդ
յերբբարանիդ , և մատ : Սոյնպէս ԸԲ . 2 . առ նոյն հոգի խօսելով գնէ-
որտայդ մածնի . այսինքն այդ որդւոյ՝ որ քեզ մերձ է , ևն :

(31) Չգնէլ աստ մանալ : 'ի բազում բանից նր գրոց ուստք միանալ ընդ
քեզ աղօթիւք և մաքուր վարուք . որպէս և այն . " Ար մերձենայ 'ի
մոր , մի հոգի են : || (Թ . հոգնութ . Կ . 17 :)

(32) Ամենայն դատարարութիւն : մի օրին . ամենապարտաբաւճիք :
(33) Որպէս մարգարէի : Որպէս աննաբարութիւն չբժանցն նախնայ
արքայաւ Խնդանախարայի խոյժակմիւն , կայծակամբ՝ որ զկենդանի չբժանս
նորա այրեաց . կամ այնպէս այրեաց՝ որ զկենդանութիւն չբժանցն պա-
հեաց : 'Երջնպէս սխալումն մեր 'ի մեզս՝ հալեալ արեանի հրով նր սեղա-
նոյն , կամ մարմնովն քմի : Ա՛յ այ՛ : Արդարև մի եմ և ես 'ի յան-
ցաւորաց անտի , և առաւել քան զնոսա կտորտեալ ողորմութիւն մեծի .
ընկալ և զես . զի յայտ ամենայնի , յայս ամենայն պարզեա , յամենայնի ,
յամենայն ժամ , միշտ , կամ բովանդակապէս հռչակեալ փռուաւորես
չք քո անութիւնդ ևն :

|| Երբայն յաւելուած էրին հեծութիւն՝ նորին հսկողի , առ նոյն
աղիքս մաղնանաց բանի :
'ի խորոց սրբից խօստ՝ ընդ այ :

Բ Ա՛Ն . ԼԳ .

Ա՛ . Մ **Ր**դ . առ այսոքիկ թշուառացեալ շնչոյս իմոյ
իղձք , և առ քեզ դաւանութիւք յարմա-
րականք , որ բովանդակես բանիւ զամենայն՝ ա՛ծ ,
զոր 'ի նախնին ճառեալ՝ և յերկրորդումն ցուցից :
Իսկ ՝ յանդիմանուիս գրաբանականս՝ 'ի կոյտս բազ-
մութիւն ազգաց , և Թարգմանուիս՝ ժողովրդոց , զայս
արգահատուիս մաղթողականս նուիրեցի , զոր ներք-
նաշարեալքդ սահմանադրեն գոհաբանութիւք :

'ի հանդիսարանս խօսից արեանի՝ բանս մաղնանաց , որով հոգին
այ ՝ հայրեալ՝ հասանէ յօգնականութիւն :

Ը . Մ **Ր**դալեմ զանփոփոխելի տէրութիւն ամենազոր
հոգւոյդ հզօրի , առաքեալ զցօղ քաղցրութե
քոյ , և ՝ բարեգործեալ 'ի յանձին՝ և յիշխանական
ազգման զգայուն՝ զամենալից շնորհս բազմապարզե-
քո ողորմութիւն : Եւ հերկեալ զբանական անդաս-

տան մարմնեղէն կարծրացեալ սրտիս՝ յընդունա-
կութի արգասեաց հոգևոր սերմանդ : Վ՛ում ամե-
նիմաստ էութեդ խօստովանիմք զամենայն պարզեւ
'ի մեզ ծաղկեալ և աճեցեալ . որ ձեռնադրես առա-
քեալս . լցուցանես մարգարէս . ուսուցանես վար-
դապետս . բարբառեցուցանես համերս , և բանաս
դիպեալ ականջս խլից . որպէս ազգակիցն քո՝ էա
կիցն հօր՝ անդրանիկն որդի՝ քոյին գործակցութի
ներգործելով զայս ամենայն , քարոզեաց զքեզ՝ Թ՛ճ
հաւասարակից իսկուեդ հօր : Շնորհեա և ինձ մե-
ղաւորիս խօսել համարձակութի զկենդանարար խոր-
հուրդ աւետեաց աւետարանիդ , հետեւել արագա-
թուիչ ընթացիւք մտաց՝⁸ ընդ անհուն ասպարէզս
քոյինաշունչ կտակարանաց : Այլ 'ի մտաչել իմ 'ի
գլուխ հանդիսի՝ մեկնութե բանի՝ նախաժամանես-
ցէ առ իս գթութի քո , խօսելով յիս զարժանն և
զպիտանիսն և զհաճոյսն քո՝ 'ի ժամանակի , 'ի փառս
և 'ի գովեստ Թ՛ճութեդ քո , և 'ի լրութի շինութե
կաթուղիկէ եկեղեցւոյ : Այլ կարկառեալ 'ի վերայ
իմ զամենամերձ աջ քո . և զօրացի զիս շնորհօք
գթութեդ քո : Փարատեալ 'ի մտաց իմոց զմէզ մթու-
թե մոռացութե , ապաքինեալ ընդ նմին զխաւար
մեղաց , ամբառնալ ուշիւ իմաստիցս՝ 'ի կենցաղոյս
երկրէ 'ի բարձունս : Առաւարեա՞ 'ի յիս վերստին
զժագումն անստուեր հրաշից գիտութե Թ՛ճութե քոյ՝
հրճօր , արժանի լինել՝ առնել և ուսուցանել յօրի-
նակ բարեաց Թ՛ճասէր լսողաց : Այլ քեզ ամենայն
փառք՝ յամենայնի , ընդ հօր ամենակալի , և ընդ
որդւոյդ միածնի և բարերարի , այժմ և յանվախ-
ձան յաւիտեանս . ամէն : Եւ զհաւատոյ սահման
բանի՝ ընտրուէ շնորհի՝ կենաց կանոնի՝ առ համա-
կոյ՝ Եւ երրորդութեն՝ զայս վարդապետեցի , զոր շա-
ւիղ կարգիդ վերանկարէ :

Երրորդութիւնն անայլալական նորոգ սրեղծաբանութիւն , ապրեալ յայ , յոր ինչ 'ի նիկիայն սահմանեցաւ հասար :

Գ. Երեսուցականիմք և դաւանեմք , պաշտեմք և երկրպագեմք զզուգափառ միութիւն ամենաւոր Երրորդութեն : Ա՛ծութիւն անձառ , միշտ բարի , նոյնագոյ , հաւասարապատիւ , անհաս իմաստից թեոց սլացման , 'ի վեր քան զօրինակ և անդր քան զնմանութիւն , գերազանց գոլով սահմանի' անպարագիր բացարձակութիւն , յառաջ քան զհիմն յաւիտեանցս անտարրափակ էութեց , ստեղծականացս կարգաց , օրհնաբանութիւն անթարգմանելեալ ամենահարուստ մեծութիւն յաւէտ պսակեալ . հաստիչ ժամանակաց' և որ 'ի ժամանակի են կերպաւորեալք . ինքն պատճառ հանդերձիչ' և յարմարապէս յօրինիչ' տեսականաց և աներևութից : Այնուամբ չափեալ , և ոչ յորջորջմամբ նշանակեալ . ոչ որակութիւն նմանեալ , և ոչ քանակութիւն կշռեցեալ . ոչ օրինակաւ ձևացեալ , և ոչ օրպիսութիւն ծանուցեալ . ոչ 'ի թերութիւն տարածեալ , և ոչ 'ի լրմանէ ամփոփեալ . ոչ ուրեք երբեքի գրաւեալ , և ոչ 'ի տեղաջ վայրի երևեալ :

Դ. Եւրոպութեց' ունօղ ամենայնի , և անձ հանուրց' որ յերկնի և որ յերկրի , բաց 'ի բանէն միայնոյ' որով զամենայնինչ ունի : Ատեղծիչ և տուիչ շնչոց ամենից , բաց 'ի հոգւոյն իսկակցէ' որով զհամայնն կազմեաց :

Ե. Աինն յերջանկափառ համազօր ահաւորութիւն երիցն անձնաւորութեց ¹³ խոնարհեալ 'ի վերուստ' աստուստ 'ի ստորինս , որ էրն իսկ 'ի բնէ անբաժի ներքնոցս' անկապուտ մնալով փառացն աթուռոյ , և անկարօտ դիմացն ¹⁴ ծնողին իւրոյ : Ատեալ 'ի սենեակ կուսին արգանդի ¹⁵ պարզաբար , և ելեալ անտի յօգաւորաբար մարմին հապէս' անորա շելի , անթերի մարդկութեամբն , և անպակաս անծութեամբն : Ա'ի օրդի հօրն միայնոյ , և միաժին անդրանիկ' անժամայր տիրածին կուսին , ¹⁶ արարիչն' յեղականուամն մարդ ելով ճշմարիտ սկզբնա-

ծին . ահա ոչ զկնի եղելոց երկրաստեղծիցս նմանու-
թէ , այլ նոր և չքնազ , Թագաւորաց վեհափառ ,
որ ոչ ցուցաւ 'ի դարս , և ոչ գոյացաւ 'ի ժամա-
նակս , անդրանիկ՝ ըստ սաղմոսողին , քան զամենայն
Թագաւորս երկրի .¹⁷ անապական խառնութի կեր-
պացեալ զմերս 'ի մարմնի , ըստ օրինի հոգւոյ ընդ
մարմնոյ , և ոսկւոյ ընդ հրոյ , և կամ յայտնապէս
իսկ ասել՝ լուսոյ ընդ օդոյ , ոչ փոփոխեալ և ոչ ան-
ջատեալ : Այն ինքն եկեալ կամաւորութի 'ի խաչն
մահու , իբր զգառն անարատ՝ 'ի սպանդ վարեցաւ ,
և հանդերձեաց զօրեղ ինքնիշխանութի զարարա-
ծոց իւրոց փրկութի .¹⁸ չարչարեալ իոկութի կեն-
դանեօք՝ եղաւ 'ի շիրմի անորոշելի յածուէն . եռօ-
րեայ Թաղմամբն՝ 'ի դժոխս սանդարամետականացն
¹⁹ վհատելոցն բանտարգելիցն՝ քարոզեալ ցուցաւ նա-
րոգումն և լոյս : Այլ աւարտեալ²⁰ զտնօրինակա-
նացն զփրկանաւորն զտնտեսութի , անձապէս վերա-
կենդաղեաց . և կառավարեալ 'ի Թեա հոգմոց՝ ելեալ
'ի քրովբէս ամպով անքննութե ծածկեցաւ . համ-
բարձեալ գեր 'ի վերոյ ամ երկնի , նստաւ ճոխու-
թի յաթոռն իւրական սկզբնաժառանգ հօրն հա-
ւասարութե , յորմէ և բնաւ իսկ ոչ մեկուսացաւ ,
անկորուստ առեցելոցն , և աննուազ սեպհականօքն :
Որով և եկեսցէ 'ի դատաստան հատուցման , քննել
զծածկեալն կշռութի չափոյ՝ արդար իրաւանց .
որում սպասեմք , և յոր աղօթեմք , հաւատացեալք
յիմի՝ ամիւ ամենակալ տերութե նորա .²¹ որ արդարե-
մինն է միայն 'ի միայնոյն՝ 'ի միոյն փառակցուի յա-
ւիտեան երկրպագեալ :

Կ . Նարեբանեմք միշտ և օրհնեմք ընդ որդւոյ և
ընդ հօր՝ և²² զհոգի եուր նոցին , ամենազօր , ճշմա-
րիտ , կատարեալ և Ծք . որ յանէից գոյացոյց զբո-
լոր եղեալքս ամենայն . ինքնագործ հովիտնան եր-
կուցն ևս ընդ նմին՝ անեղծ և անսահման Թագաւո-
րութե . որ ինչ պատճառն առաջին , և բանն ահա-
ւոր նորին ինքնութե , նոյն ինքն և հոգին բարձրա-
ցեալ :²³ Նարի ինքնակալ , ամենից բարձիւզ զհօրն
պարգեւ՝ 'ի գովեստ անուան փառաց միածնին . որ
ազդեաց յօրէնան . շնչեաց 'ի մարդարեան .²⁴ փշմամբ

ազգակցին տպաւորեցաւ յառաքելաւնն՝ ²⁵ կերպիւ ազաւնւոյ ցուցաւ 'ի յորդանանն՝ 'ի մեծուի՛ փառաց եկելոյն. փայլեաց ²⁶ 'ի գիրս աւանդականաց. արար հանձարեղս. զօրացոյց իմաստունս. լցոյց վարդապետս. ²⁷ օծ արքայուիս. օժանդակեաց թագաւորս. ետ վերակացուս. հրամանատրեաց փրկուիս. շնորհեաց ձիրս. հանդերձաւորեաց քաւութիւն. զմկրտեալսս 'ի մահն քնի՛ 'ի բնակութի՛ իւր մաքրազարդեաց. զոր հայր և որդի, զնոյն և հոգին ներգործեաց. և ինքն է անծ ինկեալ տիրապէս՝ ամենայն յաւմենայնի :

Է. Վանդի ²⁸ ոչ նախաթուելովն յերրորդութեն՝ որ մեծ ինչ քան զմիւսն. և կամ զկնի անուանիին՝ նուաստագոյն առ նմանն. և կամ 'ի մինն ասելով խառնակութի՛ գոլ դիմացն՝ և կամ յերիցն տրուհումն՝ ուրոյնութի՛ ել կամացն : Վանդի անմեծար հայր ամենայնիւ, եթէ ոչ զբանն ունիցի ինքեան զօրութի՛. որպէս ոչ գոլով ընդ նմա հոգւոյն՝ անհազագ ոմն և անկենդան՝ և առ ամենայն հրաման նուազեալ : Իսկ բանն՝ եթէ ոչ անուամբ հօրն ծանիցի, որբ ոմն՝ և կամ լքեալ, և կամ ²⁹ 'ի մահացուէ ումմնէ ոչէի : Ըրպէս և հոգին՝ եթէ ոչ 'ի պատճառէն նշանակեսցի, ³⁰ ասպաշուք ոմն թափաւեալ՝ իբր զշունչ ինչ անգասելի : Եւ եթէ որ հակաճառական բանիւ՝ ³¹ յաւակնի կապտել զհայր 'ի յիւրմէ բանէն, որ թէ էր երբեմն՝ յորժամ և չէր, և անբանութեն բամբասանօք պատուել վարկանի զվեհին մեծութի՛, և կամ ստրկութիւն տացէ բղխողին՝ ոչ բնաւորաբար գոլով հոգւոր, որով այլ իմն գոյութիւն օտար մուծանել, և կամ ամբոխումն ինչ այլալական՝ յանարատ պատիւ միութեաք երրորդութեն, զայնպիսիան՝ քարամբք պարսից՝ հուլատոյ բանից, իբր զգծնդակ դեռ գիմամարտիկս գազանականս՝ հերքեալ 'ի միջոյ՝ 'ի բաց հալածեմք. եղեալ 'ի նզովս զնոյնս ընդ նոսին, փակեմք ընդդէմ նոցին զկենացն մուտ եկեղեցականս գաւթի : Ըստի վաք երրորդութին փառաւորելով 'ի նոյն տերութի՛ միակցորդ հաւատարութե, զուզաձայն սրբաբանութե, հանդուհաւոր հարթութե, օրհնեալ և

փառաւորեալ յերկնի և յերկրի, 'ի ժողովս անդրանկացն, և յազգս երկրածնացս բանականաց, յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

Ը. Արդ՝ զայս ³² գոչումն ծածուկ խորհրդոց կերպաւորելոց յայսմ՝ մատենի՝ ամենալուր ականջաց մեծիդ այլ ընծայեցուցի . սովիմք սպառազինեալ, և ապա մտի 'ի հանդէսն : Այլ ոչ և թէ կարօտեալ իմոյս ինչ ձայնի այսու մեծանաս, որ մինչև ստեղծեալ էր քո զամենայն՝ նախ քան զլինելն երկնի, ³³ փառաբանչօքն անմահից՝ և երկրաստեղծս բանաւորօք, դու քեզէն 'ի քումդ լրութի՛ փառաւորեալ իսկ էիր . այլ զի զմերժեալս զիս յարգեսցես՝ անձառքաղցրութի, ճաշակել զքեզ բանիս հաղորդութի : Իսկ զի՛նչ պարտ իցէ ըստ արքունական հրամանիդ՝ կենաց կանոնիդ՝ ասել ադոնայի տէր, և զհրամայեալ պատուէրդ ոչ առնել . որ ինձէն իսկ զիս ³⁴ զուկեղէն տախտակս խօսուն՝ նուիրեալ քումդ պատգամի, զգրեալս մատամբդ այլ՝ եղծի, որ և խորտակելն է իրաւացի . և ես տիրատեսակ մրով զերկրորդն նմանութի առեալ հայթայթեմ : Այլ արդ՝ քանզի ³⁵ բազմօք պաղատեցայ դրուակօք խանդաղատականօք, որ ոչ է գրեալ 'ի յայս կարգ ձայնի, լուր բարեգութ, ըստ սմին բանի՝ այնմ՝ ամենայնի : Աղիցի և այս աղերս բարբառոյ հայցման աղօթից՝ յօդեալ ընդ նոսին . թերևս 'ի մաքրոց և 'ի կամարարից այս նուէր հացի՝ ³⁶ պանից բաղարջոց՝ իւղով զանգելոց՝ 'ի սեղան փառացդ քոց մատիցէ :

Թ. Այլ դու բարերար և յամենայնի մարդասէր, քոզ մի՛ այլ միոյ, հզօր և ամենակալ . որ յաղթեա գթութի ինամոց քաղցրութե քո, ³⁷ ոչ հասարակականաց միայն մարդկութեա՝ իմոց գոյակցաց, առ որս յաւետ է ամբոխութի և բիւրամաննեայ հակառակութի, այլ և հրեշտակացն անախտականութե . նաև և ևս քան զայս՝ սրբամենելոցն անարատութե, յորօց մի էր և հեղիաս . որոյ ցոյցք խօսութեան՝ 'ի քորեք լերինն նշանակեցաւ յերիս օրինակս, 'ի շարժումն մեծ, 'ի հողմն ուժգին, 'ի հուրն կիզանողական . իսկ քոյդ հեղութի երկայնմտութե՝ 'ի հանդարտու-

Թի մեղմութե օգոյն քաղցրութե . քանզի ³⁸ կամաց
 ողորմութեց՝ դու միայն ես, ըստ գրեցելուսն : Վ ամն
 զի Թէ և հաճոյք զտան մերասերքս՝ առաքինութիւն
 յեղանակեալ յայլ նմանութի վերնային, սակայն
 երկրածինք են և նոքա, ընտրեալք ՚ի մարդկանէ .
 իսկ դու ոչ ունիս չարանալ՝ իսկութի բարիդ . յա-
 մենայնի օրհնեալդ . ամենեկին փրկութիդ . ամենայ-
 նիւ հանգիստդ . համայնից անդորրուիդ . համօրէն
 ախտացելոց՝ դեղ առողջութե . աղբիւր ջրոյ կեն-
 դանոյ, ըստ երեմիայ : Վարձ առ իս և ողորմեմ
 ինձ . որ այնքան ծարաւես պասքիս անկարօտդ ան-
 իմում փրկութե, մինչ զի զուարթնոցն երկնից ան-
 մահից օրհնաբանողաց ³⁹ բան իմն ընծայեցեր մարդ-
 կօրէն փրկական քահանայապէս և քաւչապետաբար՝
 անեղծական յարակայութի՝ մշտնջենաւոր պաղա-
 տանս օրհնեալդ քո գթութե՝ ՚ի մերոց դիմաց կեն-
 ցաղականաց՝ վասն իմ՝ լքելոյս հաշտութե մաղթել,
 ողորմեմ երուսաղէմի . որ է լուսաւոր խորհուրդ
 յայց ելանելոյ մեծիդ յայտնութե, առ հրեշտակա-
 կանն թափուր տեղի ստորանկելոց, ՚ի ձեռն մարդ-
 կան՝ քո կցորդութի՝ աւետարանեալ առական այսր
 օրինակականս երուսաղէմի :

Ժ . Վրդարե լուար՝ բարեգութ . անսացեր Թա-
 դաւոր . ունկնդրեցեր կեանք և յոյս . ՚ի միտ առեր
 երկնաւոր . յարգեցեր հիգօր . նկատեցեր ծածկա-
 դէտ . տեսեր խընամակալ . կարեկցեցեր անպատում .
 խոնարհեցար՝ միշտ բարձրեալ . նուաստացար անհա-
 ւոր . յայտնեցար անձառ . ամփոփեցար անսահման .
 քանակեցար անքնին . ⁴⁰ մածար ձառագայթ . մար-
 դացար անմարմին . շօշափեցար անքանակ . կերպա-
 ւորեցար անորակ . լցեր իսկապէս ⁴¹ զաղաչողացն բաղ-
 ձանս : Վու իսկ եղեր Թշուառացելոյս ինձ՝ ձայնիւ
 զուարթնոցն՝ բարի բարեխօս, միջնորդ կենդանի,
 պատարագ անմահ, սպանդ անվախձան, նուէր մա-
 քրութե, սղջակէզ անծախ, բաժակ անսպառ : Վհա
 ողորմած, մարդասէր, օրհնեալ, միշտ կատարեսցես
⁴² առ մեղուցելոյս զբարեբաստուի կամաց քոց կեն-
 դանատուաց, գովեալ երկայնամիտ . և բեզ վայել
 է փառք յաւիտեանս . ամէն :

- (1) Աս ալտաբի : Աս սոցառի են իզք կամ յոժարութիք թշուառս հոգւոյ . և առ քեզ գաւանութիք յարեալսնս , խոտովանութիք մառ նաւոր , կամ յոտուկ քեզ վայելականք . զոր թէ և բովանդակ տեսանես գու . և գիտես , բայց ես որպէս Դ Եօնին , նախ քան զայս յան յեալ ազոթան ծանուցի , զնոյն և յերկրորդումս ցուցեալ կրկնեցի :
- (2) Յանդիմանութի գրաբանական : Ի բացայայտութիս , կամ Ի հաւ պարակական բանս որ Ի նր գրոց . կամ գրաբանական սակ՝ թերես զի Ի դիւ անցուցեալ պանն՝ այնպէս խաւր յասնի բառ սովորութեան առ առնոցն . որպէս և Հնորհալին արար զաստեանական խօսան առ ժողով հարապետայն . և աւեր . " Չ բնիկս մատուցանել զուղիտեայ այտ չիկ բանից , որ ոչ Ի լեկիս հպեալ , միանգամայն և յօգս ցնդեալ . այլ արձանացուցեալ գրով բառ գերակատար խնամանոցն օրինի || : Առգ՝ զն այնպիսի աստեանական վարդապետութեց , զայս յալորդ արգահարութիս , ազաւանս նուիրեցի . զոր ներքոյ երեալ ազոթական անբզ ցուցանեն :
- (3) Հարեալ : Ի միում , զարեալ , յայլ , զարեցեալ , որ և այս յարեալ թ . իբրև թէ՛ որով հոգին նր հայցեալ , ազոթիւք կամ պաշտամանք պատուեալ զան զի բառքս՝ պաշտօն և պաշտել , բարեւ՝ անգամ զնին փոխանակ բանուր կամ ձայնուր ազոթից և օրհնութե :
- (4) Բարեբործեալ : Հնորհան կամ յօրինեան զամենալից շնորհս բո՛ Ի յանին , Ի հոգաւորս , և յելիանական աղքատս պատուի , Ի լեզուս՝ որ իշխանս և աղքատոր է զգայութեց . կամ , Ի միսս՝ որ իշխանաւորս սիրի զգայութեց , որ սիրապէս զգայ և ազգէ զմատաս գրոց :
- (5) Ընդ անհան սազարեպ : Անցանել կամ գնալ արագ ընթացմանք մտաց ընդ աննչանիկ ընդարձակութիս անձայունք գրոց : Առաջոց վարդապետաց սովորութի էր՝ զաստեանական ճառս կամ զքարոզս երբեանց յօրինել Ի վերայ բանից նր գրոց , մեկնաբանելով զնոյնս , որպէս առնեն սովերբան , և կրեմ , և այլք . զանս այն ստորև ձերուսի կոչէ զայն :
- (6) Ի յիս վերսիս : Ճազեան յիս վերստին զանայն գիտութեան բո , որպէս միանգամ ծաղեցեր Ի լուսաւորութե մկրտութե . յայնժամ՝ ծաղեցեր առ Ի ուսանելին , այժմ ծաղեան առ Ի ուսուցանել այլոց : Այամ , վերստին սակ պայծառացուցանել զհոգեոր գիտութին , որպէս Ի սկզբան յաւարեալան :
- (7) Աս համագոյն էրրորդութե : Չասման գաւանութե հաւատոյ որ առ նր էրրորդութե , զայս՝ կամ այտու օրինակաւ սանգեցի , յօրինեցի , բառ որում յալորդ բանդ երեւցուցանէ : Չայս գաւանութի յայն սակս զնէ նր վարդապետս , զի օրէն է քարոզայց բանին՝ նախ զուղիղ հաւատոյ հիմն արկանել :
- (8) Երրորդութի սնայայական : Աս յինքն գաւանութի էրրորդութե , կամ ճառ և բան յաղագս սոյ էրրորդութե : Չի սովորութի է զան կարութե գրոց կամ ճառից Ի նիւթոյն առնուլ , որպէս գիրք մով սեպի կոչին՝ Արարած , Եւ , Թիւս , ևն . զի են բանք զլինելութե ա բարածոց , զինչ իւրայլի յեգիպտոսե , և զթուոյ նոցա . այնպէս գիրք առակաց Չգծութի կոչի . զի են իւրապք խնամութե : Կմանապէս յար սալեանոց՝ Իւլիս սակ բանաստեղծութե հոմերոնի՝ յորում խօսի զեղիտ նական պատեկազակ . և օրիտիս կոչի միս ևս բանաստեղծութի նորս , յորում զողիտեայ ճառէ . բառ այսմ և այլք բազումք : Այամ , և թէ կամիցի որ , էրրորդութի իմանալ էրրորդութե , այսինքն էրրորդ անգամ կրկնումն գաւանութե հանգանակին . զի նախ՝ յաւարեալ սանգեցուցաւ . երկրորդ անգամ Ի ժողովս նիկիոյ և կատանդնուպոլոցոյ բա յայայտեցաւ . իսկ երրորդ անգամ ինքն առաւել ևս ընդարձակե ստա :

Չայս գաւանութի երրորդութի անայրյալան ասի՝ ըստ շնորհաբուծի բանիցն և ըստ մասանց հաւատոյ . զի մի՛ ՚ի ազխոսաց որ կարծիցէ՝ թէ յաւելմամբ կամ այլայլութեբ բառիցն փոփոխն զմասնս , և բարեմարտեանն զհաւատալինն : Կորոգ սրել շարհանութի , ըստ բացայայտութեանն նորոգ եղանակաւ ընդարձակ յօրինեալ : ազելալ յայ , այս գաւանութի ազգեցաւ յայ ըստ հաւատոյն կամ ըստ հանգանակին , որ ՚ի ժողովն նի կիրոյ աւանդեցաւ , որպէս և ՚ի յարորան զմասնս նիկիական հանգաւ նակին ընդարձակ ձեացուցանէ :

(9) Յաւալ քան զինն յարտեանց : Ոմանք զհրեշտակաց իմանան . բայց ըսու ևս իմանի՛ յառաջքան զակիցն ստեղծեալ ժամանակացս , անորդ ըստի կուսից . յորում էութիք ստեղծեալ իրացս ոչ էին փակեալ ընդ ասորեցոց , այլ ծածկեալ ՚ի միտս նոց , նա անճառելի օրհնութեբ իւրոյ ամենահարուստ մեծութեն պակեալ էր . իբրև թէ՛ անկարօտ էր արաւ բաժնոց փառաբանութե . զի յառաջքան զնոցն լինելութիւն՝ նորա մեծութենն է փառք իւր , որպէս զինի ասէ ՚ի համարն Ի . անս լծ . 33 : Այս , անորդ ըստի էութիւնք իմանին անմարմին բնութիւնք՝ որք ոչ փակին ընդ ասորեցոք . իսկ սրել շարհան կարգ են այլ ամենայն մարմնականք : Յաւալքան զհիմնարկութե ժամանակացն ասէ՝ յորում եղին անմարմին և մարմնական բնութիք , օրհնարանեալ է Ածութիւն՝ ոչ յայլմէ , զի ոչ կար ինչ . այլ յիբնենէ , և այս է անարգանելի . զփարզ որ յիւրմէն օրհնեցի , փառաբարեցի . բայց եթէ զի ինքնազոյ ամենայլ մեծութեան նորա է փառք իւր :

(10) Ո՛ւրի Բերութեբ քարածեալ : Ո՛չ յառաջն թերի է անկատար գորով , անճեալ ՚ի կատարելութե . և ոչ ՚ի լքանէ , ՚ի կատարելութե նուազեալ կամ արկանեալ : ոչ ուրեք երբեք . ոչ ընդ ժամանակաւ երբեք փակեալ , և ոչ ՚ի սեղաւթ պարփակեալ : ՚ի կարգի բանիս զտանեակ ստորագութեանն արհաստեղծականս ՚ի բաց ասնի յԱյ . զի թէ է եակ է ծայր բարոյն՝ ամենունակ , բայց ոչ իւր գոյացութի անուամբ ճանաչի կամ որոշի . ոչ ընտանի ՚ի նմա , ոչ որակ , ոչ ասինչ նմանական , ոչ կրել , ոչ երբ ժամանակի , ոչ ուր սեղալ :

(11) Բայրի Բանի : Հարց՝ է ան ամենեցուն , բայց միայն բանին կամ որդւոյն ոչ է ան ըստ անմեծն , թեպէս և է նորա ան ըստ մարդկային բնութենն : Ոմանք ՚ի հարց նաև ըստ անմեծնն մեկնեցին զասելն քեզ (յահան . Ի . 17 .) աս . անն իմ : Որպէս նրն կիրքի , (կոչ . ընծայ . 42 . ժա . համար . 21 .) ասէ . Սաղապ իմ , որդիութեբ , բնութեամբ և մասնութեբ : ը ՚ի սոյն միտս իտակ և սնն իլարիտս . (գիրք . Բ . յա զարդ երրորդութե . համար 11 . 12 . և գիրք Գ . համար 53 .) Բայց այս մեկնութե ոչ է հասարակ և հարազատ :

(12) Բայրի Կոպան ինկիցի : Հարց է ստեղծող և կենդանացուցիչ ան ճնաւորաց , բայց միայն հողւոյն սնչ ոչ է , որ էութեբ ընդ հոր ունի զինգանութի , և ընդ նմա կենդանացուցանէ զամ :

(13) Իսմարեալ ՚ի Մբուսար՝ ազոտար ՚ի սորբին : մի օրին . իսմարեալ ՚ի Մբուսար մարտար : այսինքն ՚ի վերուստ անտի , կամ յերկնից : որ էն ինչ ՚ի Բն . այսինքն բնութեամբ կամ յառաջնէ իսկ անբաժանելի ՚ի ներքնոցս :

(14) Ծնողին իւրոյ : ՚ի չորս օրին . Ծնողին սիրոյ . և իմանի , այնմ որ ծնող է անմարտ և անայլաչափական եղանակաւ , որպէս սերն անմարտաբար ծնանի : Այս , այնպիսի ծնող որ անորդաբար ծնանի՝ և ոչ ընկ բնաւոր ազգմամբ , և կամ ՚ի գիտաց ինչ :

(15) Պարբար : իբրև պարզ և անմարմին , կամ պարզ բնութիւն . և եղեալ անտի յորտարտար , յոգաւոր կամ բարզաբեալ մարմնալին և հար

առվ, հարկի կապիս, մարմնի խելութի, շշմարտապիս և ոչ կարծեզք, անբաղ մարդկայնովն, որ անբաժանելի էր յածուծին :

(16) Աւարտին յեղիտնուն : Բանն թծ արարիչ յերգանս կամ'ի սանդ ծեւոյ մայրն լինելով մարդ շշմարտ . սիլհանի . այսինքն առաջին ծնունդ կամ անգրամիկ մարն, կամ առաջին ծնեալ'ի կոչս մարտ : Ահա ու զմի . ոչ համեմատ կամ ըստ նմանութե այլ մարդկան յերկրէ երկրոյ . այլ ներ և պանելի, Թէ ըստ ծնեցելոյն , և Թէ ըստ երանակն ծնե գեանն : Բաան' զմի յոչ գիրս ևս երբեմն նշանակե' համեմատ, կամ ըստ . որպէս Լեւորոն . (Ճառ . յարարս ստոր' . եկեղեց .) * Ամենայն օրէնքն այ գիր է , և զմի ընութն : || այսինքն համեմատ ընութեան մերոյ . զայն գնէ և ('ի մեկն . ստոր' . ժղ :) Իսկուորոյ Միտիտու . գերափառ . քան զծնունդ Թագաւորոյ , որը ամենեկն ընութիւնակից իւրեանց մարն ծնանել , և իրև զոչ աղքատս առանց իշխանութեան , այլ և բանալով զիտաութի ծնորայն : Իսկ բանն թծ իտաւանին' սակ անգրամիկ ըստ ստիտուի . քան զամենայն Թագաւորս . (ստոր' . ժղ . 28 :) Ուր 'ի միջոցին կայ բառս' Բարբ , այսինքն բարձր քան զամենայն Թագաւորս : Ինչոյ նր զարդապետս հոյեցուցանէ զայն և առ բանն մարտնի : Բանալով առաջին քան զամենայն Թագաւորս ոչ միայն իշխանութի , այլ և ծնեգեանք ըստ մարդութեան . վասն զի միայն քն ծնա Թա . գաւոր , իսկ այլք ոչ ծնանին Թագաւոր , այլ 'ի մարդկանէ կարգին , Թէպէտև ծիրանածինք կոչին , Թագաւորալն . ևն :

(17) Անպակտ խառնութի : Անշխտ և անպայքելի խառնութեանք , այսինքն ներքին սերտ միաւորութի . Իերգոյեալ զհրո' 'ի հարկի . լինին առեալ զմեր ընութն մարմնով , կամ զմերս հոգի 'ի մարմնի անգ : ըստ օրինի հոգոյ , ևն : Աստ օրինակք հոգւոյ , հոյս , և ըստայ' այնչափ միայն ունին յարեպտութի , զի որպէս անշխտ և գոյոյցարս միաւորն հոգի ընդ մարմնոյ , և հուր ընդ սուրոյ , և լոյս ընդ օդոյ , այսպէս ան շխտ և 'ի ներքուստ իրորն միաւորի թծութին ընդ մարդկութեան 'ի մի քն : Ուր և յարարս սարարոյն լուսոյ յաւելումն , կամ յայտնուիս իս' տել , նշանակե' առաւել յայտնի կամ երևելի օրինակ սալ միաւորութե քն . զի լուսոյ ընդ օդոյ միաւորութի առաւել զգալի է մեղ և սղջողական' քան զհոգւոյ և զհոյս : Զբառն խառնութեան անաւել փոխանակ անշխտ միաւորութե յայտնի է ոչ միայն յոչ գրոյ , այլև 'ի կիրաւութե այլ զարդապետս , որ 'ի բանն ժղ . 2 . առ Ած տակ , միաւոր ընդ լուսոյք կենաց խառնութի :

(18) Չարարեալ իսկութի : Չարարեալ շշմարտապիս , Ինդանեո , այսինքն 'ի կենդանութեան միայն , և ոչ յես մահուան , որպիս անանց հոյս հոյեցին' Թէ հոգին ընի 'ի գծոյս տանջեալ , որը և գծոյսանո' առ նուանեցան : Այս , Ինդանեո ինս այսպէս . շշմարտապիս շարարեցաւ 'ի մահ մարմնովն , կենդանի և անմահ միայով թծութին :

(19) Վարելոյն Բանարգելիք : Անյն' որը 'ի բանակ նախահարցն արդե ընալ կոչին , և յերկար աննիպտութի փրկին վհատապէ կին , այսինքն հարեալ և վատապէալ : Այս , և Թէ վտարեալ իննայն յաւանտեալ , արդարև յաւանտաք կին իւրեանց զգրութի , կամ այլոց բարեխօսութի զերժանիկ անտի : Իսկ և Թէ որ յարարս մեղաւորայն առցն զքանս , ապաղեն և նոցաքն խառնեալ յոյսոս նորոգան , և լոյս , ոչ զի ինքեանք նորոգեալն և լուսաւորեալն յայտնամ , այլ զի ծանկոյնն' Թէ ոչ հաւատարմի 'ի նս , և 'ի չարի մեղանելովն' զրկեցան 'ի նման : Բայց զայն սղջաւորութեան յայտնապէս սակ նր զարդապետս 'ի բանն իղ . 5 : անս անգ :

(20) Զմարտնախառն : Ատարեւելով քն մահուանին զմարդեղութեան

իւրաց զգրկուպարծ խորհուրդան , անապէս յարեաւ . և գնալով 'ի Բուհոզնոյ . ըստ ստղծ . (ժԷ . 11 .) որով նշանակի արարութի վերելոյն յերկնս , նստեալ 'ի քրտզէտական կառս ' ծածկեցաւ անպղ մսինսն : ըստ բանին գործոյ . (Թ . 9 .) զի անպղ ծածկին յալաց ստարեկաց նշանակէր զանհատութի փառաց և մեծութեն ըրի : Այլ արտ օրինակաւ համարձեալ յերկնս , նստաւ փառօք յաթոսն անպհական' սկզբածառանֆ հօրն հասարակ : Այլ և մեկնութի ասկոյն' ըր յիկ հօր . ք հաւատար հօր ըստ Թեմ' իբրև բուն և առաջին ժառանգ նորա . յորմի ոչ բնաւ հիստացաւ , այսինքն հեռացաւ : Անկարուստ ասեցելով , պահելով զառեալ զանպղկայինսն , և անպակաս սեպհիսօթն , ը Թեմային յատուկ փառացն :

(31) Որ արարեալ փնն է : զի արդին 'ի Բայնոյն հօրն , 'ի Բայն հոգւոյն փառակցութի : Խոնարհեղուն քնի 'ի անօրինակման ներդարութեան , ոչ եթէ ինքն փոփոխեցաւ կամ նուազացաւ . այլ ինչոյ նոյն միակ արդի միայնոյն Ս Ղ Հօր , և նոսին փառակցութեան ընդ Հոգւոյն սէյ : Այլ յայտն հաւատաւք գլխովին անբութեան նորա . և փառաւոր դարտեանն սպասեմք ցանկանալով :

(32) Չեմքի եւսն : Օրհնարանեմք ի հօր և որդւոյ և զհոգին նր , որ եակից է նոցա , հոգի ներքին և եւթի միայեալ , ի պարտաքին իբրև զարարած հոգիան : Կոփիսան երկուցն , որ ինքնին իւրով զարութի գործէ , և իշխանակից է հօր և որդւոյ , որք ընդ նմա են միշտ , մի է նոյն անբաղաւ Թաղաւորաք : Որ ինչ է պարսնս սաւալին , այսինքն Հայր Թծ , և որ ինչ է Բանն Թծ եակից , նոյն է Հոգին նր ըստ եւթութեան և ըստ կառարելութեց : Այլ յայտն ըստ եականայն իմանի բանն ուստի ասե' որ ինչ . իսկ յատուկէն սա ինչ ասին . և այսմ յարմարէ բանն Լոսբարանան Պետրոսի վարդապետ զՃոց ասացեալ . " Հայր ծնաւ զորդի , որ է այն ինչ ' որ ինչ Հայր է . քանզի որ ինչ Հայրն է , և Որդի այն է . բայց ոչ որ Հայրն է , և Որդի նա է : "

(33) Բարի ինքնալ : Ինքնալ կամ ինքնարուն բարի , և ոչ սասցմանր : Ոմանք կեալա զասանեն' բարի , ինքնալ . բայց ըստ ևս է միայր ընթեանու ըստ ընտիր օրինակաց :

(34) Փլմաքի արգիտի : Փլմաքի որդւոյն այ' որ արդակից ասի վան ընթեանակից գորչն , որպէս ասացաւ (բան . ԼԲ . ԸԹ . 24 :) Ոմանք յայսմ բառէ կամեցան ձեռնարկել , թէ որդին ոչ է բոլոր հոգւոյն սէյ . սոքա թէ ոչ ոչ ասիւր արդակից . որպէս ասին' հայրն Թծ գլով յառաջանող որդւոյն և հոգւոյն' ոչ ասի նոցա արդակից : Սակայն եթէ քննութեանք խոսէին զայս , զասանէին նոյն իսկ սէյ վարդապետին' զերկն անձինսն ևս արգիտից ասացեալ ('ի գով. առաք .) ուր գրէ . " Հայր' Որդի' Հոգի' 'ի մի շար գասեալ , զթիւն պատուեալ և օրհնալա նեալ երկնս արգիտոյ' երկնաստան վերանկարէ : || Ազա ուրեմն նաև յառաջանող և յառաջանեալ անձինքն ասին միմեանց արդակից : Մշկպէս 'ի բանն հԷ . 7 . ասէ . Անպարսն արգիտանութի :

(35) Կերպի սաւանայ : Հոգին նր 'ի նմանութի արարուց հանդեաւ 'ի վերայ քնի 'ի միարդի նորա . և այս անօրինեցաւ յՍ Ղ առ 'ի մեծացալ ցանել զգնաւս ելիւն 'ի միքտութի , զի մի նման այլոցն կարծիքի կա ըստ մարտութե . այլ թէ ինքն իսկ մարտադրծ է , 'ի մարքել եկեալ , ստեղ հոգւոյն շնորհաց : Այլ յայտն 'ի խոնարհել քնի կերպարանօք մեծաբար , փառաւորեաց ընա Հոգին նր' պարարտ աննեցան վնայելով : Չապանայն երեւցելոյ կարծիք է 'ի վարդապետս . անմաք ասն' թէ էր լոկ երեւոյթ աղանայ , այլք' թէ էր Ճշմարտ և զգայուն աղանակ . և զայս կարծին նախնեաց յիչ կերպի զհէմայ . (կոչ . ԸԹԹ .)

դլ. ԺԵ. Համար 8 :) և ընդունի մեծն օգտաբերաս, և ընդ նմա Թով-
 մաս ազաւնեացի. (Գ. մասն . խնդ. լԹ . պր. է . այլ և 'ի մեֆն . յով
 Հան . դլ. Թ. ընթերց . ԺԳ .) իբրև առաւել հասանական ընտրելով .
 Թէպէտ և յառաջ զմեա կարծեան եղեալ էր, ('ի Թ. գիրս զՃառց ,
 ԺԳ . խնդ. Գ . առ 3 :) Սակայն այսու ոչ բնաւ համարեցան նորքս ,
 Թէ հոգին նր անձնաւորաբար միաւորեցաւ 'ի բնութի ազաւնեոյ, և ոչ
 խաչ սասց ազաւնեացին , Թէ էառ զՃշմարիտ ազաւնեոյ բնութի . այլ
 ընդ հակառակն աւե . " Թէպէտ ոչ էառ զայն 'ի միութի անձինն : ॥
 Եւ ոչ խաչ Ճշմարիտ ազաւնի տանը՝ հակառակ ինչ և աւետարանեաց .
 զի նորքս տանը՝ Թէ հոգին նր իբրև ազաւնի երեւցաւ , և ոչ տանը՝ Թէ
 երեւեալ ազաւնին էր իբրև ազաւնի : Որպէս յասել՝ Թէ 'ի նմանութի
 ամբոյ յայտնեցաւ 'ի Թարթ, կամ նման հոգեոյ էլ 'ի վերնատունն , ոչ
 իմանի Թէ ամպն և հոգին ոչ էին Ճշմարիտ ամպ և հոգ՝ : Եւ ոչ ան
 սովոր ինչ է՝ 'ի կիր առնուլ ԱՄ յայսպիսիս զբան զիտական կենդաւ
 նիս՝ 'ի նշանակի կամայ իւրոյ, կամ յայլ օգնաս . որպէս 'ի կերակրել լլ-
 զիսա՝ 'ի գործ արկ զօգուաւ , որ յանարաց խաչ էր, և չիք հարկ տակ
 Թէ երեւթ էր այն ազաւնեոյ :

(26) 'ի գիրս սանդականոց : Այսինքն աւետարանեաց , և այլոց առա-
 ջընոց, որք զաւանդեալն 'ի Քէ ընդ գրով արկին : Այս իմաստ և ա-
 ռաւել հարազատ , քան Թէ զմարդարեկն իմանալ . զի նախ ասաց՝ աչ-
 զեալ յօրէնան , շնեալ 'ի մարդարեան . ուստի մնայր զին զիտանը յա-
 ւետարանան , ըստ կարգի բացատրութի մերս հանգանակի :

(27) Օծ արայաւնի : Այսինքն պրբայս , որպէս զչաւիթ՝ զանձն
 կոտորեալանաւ , զմերս արգաստ , ևն : օծակալեաց , զորոցոյ , յալլԹօզ
 արար զՃշմարտարս : կրանսարեաց իրիտիս . իշխանութեանք արար
 գեւեաց , կամ հրամայեաց աւլ ազատութիս 'ի մարմնական և 'ի հոգե-
 կան փորձութեց : հանդերձարեաց , ներգործեաց քաւութիս մերոց և
 պատուհանոց . կամ , կարգեաց քաւարար նպատակ յեկեղեցի :

(28) Ո՛ւ նարսնուելի : Երբորգութի յորժամ մի անձն նախ Թուի
 քան զմեան , ոչ եթէ այսու զնախաթուեալն համարեմք կատարելու-
 Թեանք մեծ , և զերկրորդն փոքր և նուաստ . այլ միայն զիարգ անձնին
 յառաջադասութեցն ցուցանեմք : և խաչ 'ի մին աւելով . յասելն մի զերիտ
 անձինն , այսու ոչ զանձինն շիտեմք : և խաչ յերկնի պրհուսն , և կի՞
 յերիտ զանազանելունը՝ արտիտի էլ , որոշուին կամ սարքերութի գող
 կանայ նոցա , ընդ նմին և բնութին : Այլ այնչափ անբաժան և հա-
 ւասար զաւանեմք զնոսա , մինչև անձնուր հոյր , անարարեալ կամ ան-
 զօր լինէր, եթէ ոչ ունէր զմեր բանն անձնաւոր , որպէս ոչ ունեւով
 զհոգին նր , անկագագ , անշունչ ան և անկենդան լինէր :

(29) 'ի հահոյս : Այսինքն հօր նոյ ճանաչելով զբանն , երեւր 'ի մաշ-
 կանացու հօրե ունեմն ոչ զոյրդէ ծնեալ . մի օրինակ . և խաչ հահոյս և
 ունի ունի . այսինքն երեւր՝ Թէ մահահանցու որդի է ունեմն մեւելոյ :

(30) Ազաւնու ան : Եթէ զհոգին նր առանց բախտին իմաստաբ . լի-
 նէր անարգ ինչ հոգի տասանեալ , զոր ոչ գիտես՝ ուստի զայ , կամ
 յի երթալ . և ոչ զամ 'ի Թիւ անձնաւոր գոյացութեց . որպէս և ան
 միայն խորհիկն տակ Թէ ոգին արեւ իբրև զօգ Թոյլ . և ոչ զամ ընդ
 կենդանիս : (իմաստ . Բ . 3 :)

(31) Ետտի խորել : Ետնգլխի զիւր զհայր յիւրեք բանին . և ան-
 բանութի . (մի օրին . անբանութի) Բո՛հտանօր , անարգանքն՝ որով ան
 բան աննէ զհայր , կարծէ պատուել զանձութի հօրն , և կամ նուա-
 սաւթի սացէ բախտին , ոչ Բնասարեւր գուր հոգեւոր . այսինքն ոչ բնու-
 Թեանք ունեւով զհոգին՝ այլ ստացական իբրև սասար ետութի ինչ , զայն-

պօքին Կարմիր Կործին, պարստակաց, պրօֆէն բանիք հաւատոյ հերքելիք և նորովիք : Այս է բանն նիկիոյ ժողովոյն՝ եղևալ զիմի հանգալ նախից, իսկ որտ անին եր երբէն, ևն : Որպէս և յարդրն . Որպի գէր երբորունն իրաւորելով, է բանն մերոյ Լատուարին . իսկ միք փառաւորեսոցք ևն : Արասնոր զազարեցուցանի նր վարդապետս զբան զաւանուծին, ոչ խաւելովին զպէ՛ կիկեղցոց . զորն չիք յըշտասիրութի բուն նիկիական հանգանակին : անս վասն այսոր ՚ի բանն հն. լուծ . 1 : (32) Գրուած Ժածնի իորհրոց : Չայցանի խոստովանութի գաղափիր խորհրոց ԹԹԻԳ, իերպասորելոց, բացայայտելոց յայսմ ճառի զաւանուծին, քեզ ընծայեցի . որով զինեալ մեք ՚ի հանդիմ ասեմաստուծեան :

(33) Փոտոսօսիոսի սնտից : Այսինքն անեմահ փառաբաննոցք, կամ հերչապիք : Մինչև անգժեալ եկր ընրկին և ընրկիր՝ հանգերձ հերչապիք և մարդիական, զուարդէն փառաւորեալ եկր ՚ի Կուր ԼԵՈՒԿ . (3.օրին . ԼԵՈՒԷ) ՚ի քո սեպհական լիւէ . զի սեպժմամբ բանաւորացս ոչ յաւելաւ քեզ նոր կատարելութի, ուստի և մչ նոր փառք ներքին . վասն որոյ խնով խոստովանողական գաւանուծեամբս ոչ իբր կարտեալ անձանս ՚ի քեզ, այլ զի հաճեցար յարգել զիս, ընդունելով զքեզ բնիս հաւորութի, կցորդութեամբ բանիս հաւատոյ՝ որով առ քեզ գուշեցի :

(34) Չուսիչի Գործիս : Չհոգիս իմ, յորում ՚ի միտութե մասամբ քո շնորհալք և ոչ խնով աշխատութեամբ գրեցեր զպատգանս օրինալոց, եղծի միջք . և ես այժմ փրբարեալ հո՛ւ, մեղմաւ պրտասուաց և չքնութե զերկրոյ պատեակն աաղաչարութեան հայնայնիմ, զանամ կազմել : Թեպէտե ասի՝ հաւատոյ խոստովանութեամբ գաւանիմ զքեզ ՏԵՐ ՏԵՐ . այլ զէնչ օգուտ յորժամ ոչ աւնեմ միանգամայն զպատեալս քո կինաց . ուր ես ինքնին ՚ի ծննդէնն նախեալ քուսմք օրինաց, ոչ իբր ստիպակ քարեղէն անկեղան, այլ իբր սակեղէն և իտան գրեցոց շնորհոց հոգեւոյ . բայց գործովք եղծի, որոյ վասն արժանի եղէ խորասկիւղոյ . և մնայ ինձ բազում աշխատութեամբ նորոգել ևն :

(35) Բաղճ . Կապուեցալ : Յառաջադոյն բազում ողորդական բանիք պարտակցոյ, որ ոչ են գրեալ ՚ի ձայնս գաւանունս : Յայտնանէ յայսմի և, թէ զայս գաւանութի յետոյ քան զայլ աղօթման յօրինուել է : Կամ, Թերեւս անխորհի յոյլ աղօթմա՝ զոր ձայնիս առանց զբոց մասուցեալ եր առ ԽԾ :

(36) Պանից Բաղորդ : Բաղորդ կամ անխմոր պանից, պրօֆէն գնտա կաց հալք . (սոմուն :) Բասն Բաղորդ բազում անգամ իբրև անձական՝ նշանակի անխմոր . (որպէս ելից . ԺԲ . 39 : ԻԹ . 2 : Դատասար . Կ . 20 :) ևն : Իմաստք այսոր տեղոց : ՚ի գաւանութե բաննս ոչ յաճախեցի հայցուածս, բայց գուր բարեբաք՝ ընկալ Է այսմ և զոր յաւալն պաղատանս յիննն պարբարայ . և ջանկամ զի այս ամենայն ինկորտանք մա սուսպին աւալի քո՝ ՚ի մեքաւր անձանց կամարարաց քոյ՝ իբրև զաղորդ պանս իւղով զանգեալս ըն օրինաց, այսինքն իբրև խոստովանութե անխաւն ՚ի խմորոյ հերձուածոց :

(37) Ո՛ւ կասարխոսիանոց Գայն : ԳԹուԹԻ՞ քո յաղթես ոչ միայն հասարակ մարդկան կամ առհասարակ ամենայն մարդոյ, որք իբր բնութեակիցք՝ բնաւորակիս պարտին գԹասելք առ միմեանս լինել, և առ կայն բազում անգամ անբոխմամբ կիկից և հակառակութեամբ անգԹանան առ իբեարայ : Այլ և երեւոսիանոց անախոսիանութի, հերչապիցս ա նախտ բնութեան՝ որով բարեսէրք են, գերազանցես գԹութեամբ . իբր զի նորս բազում անգամ աններող ընալ չարութե մարդկան՝ պատու

ծին. ահա ոչ զկնի եղելոց երկրաստեղծիցս նմանութե, այլ նոր և չքնաղ, Թագաւորաց վեհափառ, որ ոչ ցուցաւ ՚ի դարս, և ոչ գոյացաւ ՚ի ժամանակս, անդրանիկ՝ ըստ սաղմոսողին, քան զամենայն Թագաւորս երկրի. ¹⁷ անապական խառնութի կերպացեալ զմերս ՚ի մարմնի, ըստ օրինի հոգւոյ ընդ մարմնոյ, և ոսկւոյ ընդ հրոյ, և կամ յայանապէս իսկ ասել՝ լուսոյ ընդ օդոյ, ոչ փոփոխեալ և ոչ անջատեալ: Աոյն ինքն եկեալ կամաւորութի ՚ի խաչն մահու, իբր զգառն անարատ՝ ՚ի սպանդ վարեցաւ, և հանդերձեաց զօրեղ ինքնիշխանութի զարարածոց իւրոց փրկութի. ¹⁸ չարչարեալ իսկութի կենդանեօք՝ եղաւ ՚ի շիրմի անորոշելի յածուէն. եռօրեայ Թաղմամբն՝ ՚ի դժոխս սանդարամետականացն ¹⁹ վհատելոցն բանտարգելիցն՝ քարոզեալ ցուցաւ նորոգումն և լոյս: Այլ աւարտեալ ²⁰ զանօրինականացն զփրկանաւորն զանտեսութի, անապէս վերակենցաղեաց. և կառավարեալ ՚ի Թեւ հողմոց՝ ելեալ ՚ի քրովբէս ամպով անքննութե ծածկեցաւ. համբարձեալ գեր ՚ի վերոյ ան երկնի, նստաւ ճգնութի յաթոռն իւրական սկզբնաժառանգ հօրն հաւատարութե, յորմէ և բնաւ իսկ ոչ մեկուսացաւ, անկորուստ առեցելովն, և աննուաղ սեպհականօքն: Արով և կէտցե՛ ՚ի դատաստան հատուցման, քննել զծածկեալն կշռութի չափոյ՝ արդար իբաւանց. որում սպասեմք, և յոր աղօթեմք, հաւատացեալք յամի՝ անմիւ ամենակալ տէրուէ նորա. ²¹ որ արդարեւ մինն է միայն ՚ի միայնոյն՝ ՚ի միոյն փառակցուի յաւիտեան երկրպագեալ:

Գ. Արեբանեմք միշտ և օրհնեմք ընդ որդւոյ և ընդ հօր՝ և ²² զհոգի եուէ նոցին, ամենազօր, ճշմարիտ, կատարեալ և Ծբ. որ յանէից գոյացոյց զըլոր եղեալքս ամենայն. ինքնազործ հոմիշխան երկուցն ևս ընդ նմին՝ անեղծ և անսահման Թագաւորութե. որ ինչ պատճառն առաջին, և բանն ահաւոր նորին ինքնութե, նոյն ինքն և հոգին բարձրացեալ: ²³ Արի ինքնակալ, ամենից բաշխիչ զհօրն պարգեւ՝ ՚ի գովեստ անուան փառաց միածնին. որ ազդեաց յօրէնսն. շնչեաց ՚ի մարդարեան. ²⁴ փլմամբ

տղգակցին տպաւորեցաւ յառաքելան .²⁵ կերպիւ ազաւնոյ ցուցաւ 'ի յորդանան' 'ի մեծուի փառաց եկելոյն . փայլեաց²⁶ 'ի գիրս աւանդականաց . արար Տանձարեղս . զօրացոյց իմաստունս . լցոյց վարդապետս .²⁷ օծ արքայուիս . օժանդակեաց թագաւորս . եւ վերակացուս . հրամանատրեաց փրկուիս . շորհեաց ձիրս . հանգերձաւորեաց քաւութիս . զմկրտեալս 'ի մահն քնի' 'ի բնակութի իւր մաքրազարդեաց . զոր հայր եւ որդի , զնոյն եւ հոգին ներգործեաց . եւ ինքն է անձ ինկեալ տիրապէս՝ ամենայն յաւմենայնի :

Է . Մանգի²⁸ ոչ նախաթուելովն յերրորդութեն՝ որ մեծ ինչ քան զմիւսն . եւ կամ զկնի անուանիլն՝ նուաստագոյն առ նմանն . եւ կամ 'ի մինն ասելով խառնակութի գոլ դիմացն . եւ կամ յերիցն տրուհումն ուրոյնութի ել կամացն : Մանգի անմեծար հայր ամենայնիւ , եթէ ոչ զբանն ունիցի ինքեան զօրութի . որպէս ոչ գոլով ընդ նմա հոգւոյն՝ անհազագ ոմն եւ անկենդան՝ եւ առ ամենայն հրաման նուազեալ : Իսկ բանն՝ եթէ ոչ անուամբ հօրն ծանիցի , որբ ոմն՝ եւ կամ լքեալ , եւ կամ²⁹ 'ի մահացուէ ումեմնէ ոչէի : Երպէս եւ հոգին՝ եթէ ոչ 'ի պատճառէն նշանակեսցի ,³⁰ ապաշուք ոմն թափառեալ իբր զշունչ ինչ անդասելի : Եւ եթէ որ հակաձառական բանիւ՝³¹ յաւակնի կապտել զհայր 'ի յիւրմէ բանէն , որ թէ էր երբեմն՝ յորժամ եւ չէր , եւ անբանութեն բամբասանօք պատուել վարկանի զվեհին մեծութի , եւ կամ ստրկութիւն տացէ բզխողին՝ ոչ բնաւորաբար գոլով հոգեոր , որով այլ իմն գոյութիւն օտար մոլծանել , եւ կամ ամբոխումն ինչ այլայլական՝ յանարատ պատիւ միութեաբ երրորդութեն , զայնպիսին՝ քարամբք պարօնց՝ հաւատոյ բանից , իբր զգծնդակ դեւս դիմամարտիկս գազանականս՝ հերքեալ 'ի միջոյ՝ 'ի բաց հայածեմք . եղեալ 'ի նզովս զնոյնս ընդ նոսին , փակեմք ընդգէմ՝ նոցին զկենացն մուտ եկեղեցականս գաւթի : Եւ տի զբ երրորդութին փառաւորելով 'ի նոյն տէրութի միակցորդ հաւասարութե , զուգաձայն սրբաբանութի , հանգունատիպ հարթութի , օրհնեալ եւ

փառաւորեալ յերկնի և յերկրի, 'ի ժողովս անդրանկացն, և յազգս երկրածնացս բանականաց, յուստեանս յաւիտենից . ամէն :

Ը. Արդ՝ զայս ³² գոչումն ծածուկ խորհրդոց կերպաւորելոց յայսմ մատենի՝ ամենալուր ականջաց մեծիդ այլ ընծայեցուցի . սովիմք սպառազինեալ, և ապա մտի 'ի հանդէսն : Այլ ոչ եթէ կարօտեալ իմոյս ինչ ձայնի այսու մեծանաս, որ մինչև ստեղծեալ էր քո զամենայնն՝ նախ քան զլինելն երկնի, ³³ փառաբանչօքն անմահից՝ և երկրաստեղծս բանաւորօք, դու քեզէն 'ի քումդ լրուծէ՝ փառաւորեալ իսկ էիր . այլ զի զմերժեալս զիս յարգեսցես՝ անձառքաղցրութի, ճաշակել զքեզ բանիս հաղորդութի : Իսկ զինչ պարտ իցէ ըստ արքունական հրամանիդ՝ կենաց կանոնիդ՝ ասել ադոնայի տէր, և զհրամայեալ պատուէրդ ոչ առնել . որ ինձէն իսկ զիս ³⁴ զուկեղէն տախտակս խօսուն՝ նուիրեալ քումդ պատգամի, զգրեալս մատամբդ այլ՝ եղծի, որ և խորտակելն է իրաւացի . և ես տխրատեսակ մրով զերկրորդն նմանութի առեալ հայթայթեմ : Այլ արդ՝ քանզի ³⁵ բազմօք պաղատեցայ դրուակօք խանդաղատականօք, որ ոչ է գրեալ 'ի յայս կարգ ձայնի, լուր բարեգութ, ըստ սմին բանի՝ այնմ ամենայնի : Եղիցի և այս աղերս բարբառոյ հայցման աղութից՝ յօգեալ ընդ նոսին . Թերեւս 'ի մաքրոց և 'ի կամարարից այս նուէր հացի՝ ³⁶ պանից բաղարջոց՝ իւղով զանգելոց՝ 'ի սեղան փառացդ քոց մատիցէ :

Թ. Այլ դու բարերար և յամենայնի մարդասէր, քնդ մի՝ այլ միոյ, հզօր և ամենակալ . որ յաղթես գթութի ինամոց քաղցրութե քո, ³⁷ ոչ հասարակականաց միայն մարդկութեն՝ իմոց գոյակցաց, առ որս յաւետ է ամբոխութի և բիւրամաննայ հակառակութի, այլ և հրեշտակացն անախտականուե . նաև և ևս քան զայս՝ սրբամտելոցն անարտուութե, յորօց մի էր և հեղիաս . որոյ ցոյցք խտուութեն՝ 'ի քորեք լերինն նշանակեցաւ յերիս օրինակս, 'ի շարժումն մեծ, 'ի հողմն ուժգին, 'ի հուրն կիզանողական . իսկ քոյդ հեզութի երկայնմտութե՝ 'ի հանդարտու

Թի մեղմութե՛ օգոյն քաղցրութե՛ . քանզի ³⁸ կամաց
ողորմութեց՝ դու միայն ես, ըստ գրեցելուսն . 1) ամն
զի Թէ և հաճոյք գտան մերասերքս՝ առաքինութիւնս
յեղանակեալ յայլ նմանութի վերնային, սակայն
երկրածինք են և նոքա, ընտրեալք ՚ի մարդկանէ .
իսկ դու ոչ ունիս չարանալ՝ իսկութիւնք բարիդ . յա-
մենայնի օրհնեալդ . ամենեւին փրկութիդ . ամենայ-
նիւ հանգիստդ . համայնից անդորրութիդ . համօրէն
ախտացելոց՝ դեղ առողջութե՛ . աղբիւր ջրոյ կեն-
դանոյ, ըստ երեմիայ . 1) Դարձ առ իս և ողորմեմ
ինձ . որ այնքան ծարաւես պասքիս անկարօտդ ան-
խնամ փրկութե՛, մինչ զի զուարթնոցն երկնից ան-
մահից օրհնաբանողաց ³⁹ բան իմն ընծայեցեր մարդ-
կօրէն փրկական քահանայապէս և քաւչապետաբար՝
անեղծական յարակայութիւն մշտնջենաւոր պաղա-
տանս օրհնեալդ քո գթութե՛ ՚ի մերոց դիմաց կեն-
ցաղականաց՝ վամն իմ լքելոյս հաշտութե՛ մաղթել,
ողորմեմ երուսաղէմի . որ է լուսաւոր խորհուրդ
յայց ելանելոյ մեծիդ յայտնութե՛, առ հրեշտակա-
կանն Թափուր տեղի ստորանկելոց, ՚ի ձեռն մարդ-
կան՝ քո կցորդութիւն՝ աւետարանեալ առակաւ այսօր
օրինակականս երուսաղէմի :

Գ. Արդարև լուար՝ բարեգութ . անսացեր Թա-
դաւոր . ունինդրեցեր կեանք և յոյս . ՚ի միտ առեր
երկնաւոր . յարգեցեր հըզօր . նկատեցեր ծանկա-
դէտ . տեսեր խընամակալ կարեկցեցեր անպատում
խոնարհեցար՝ միշտ բարձրեալ . նուաստացար անհա-
ւոր . յայտնեցար անճառ . ամփոփեցար անսահման .
քանակեցար անքնին . ⁴⁰ մեծար ճառագայթ . մար-
դացար անմարմին . շօշափեցար անքանակ . կերպա-
ւորեցար անորակ . լցեր իսկապէս ⁴¹ զաղաչողացն բաղ-
ձանս . 1) Դու իսկ եղեր Թշուառացելոյս ինձ՝ ձայնիւ
զուարթնոցն՝ բարի բարեխօս, միջնորդ կենդանի,
պատարագ անմահ, սպանդ անվախձան, նուէր մա-
քրութե՛, սղջակէզ անծախ, բաժակ անօպառ . 1) Հա
ժողորմած, մարդասէր, օրհնեալ, միշտ կատարեսցես
⁴² առ մեղուցելոյս զբարեբաստուի կամաց քոց կեն-
դանատուաց, գովեալ երկայնամիտ . և քեզ վայել
է փառք յաւիտեանս . ամէն :

- (1) Աս ալտարի : Աս ալտարի են իզձք կամ յոժարութից թշուառս հազարց . և առ քեզ գաւանուծիք յարեարիստ , խոտաժանութից մաս նաւոր , կամ յառուկ քեզ վայելչականք . որր թէ է բովանդակ տեսնես գու և գիտես , թայց ես որպէս ՚ի նսիմն , նախ քան զայս յանցեալ ազօթան ծանուցի , զնոյն և յերկրորդումն յուցեալ կրկնեցից :
- (2) Յանդիմանութի գրաբանական : ՚ի բացայայտութեա , կամ ՚ի հաւարակական բանն որ ՚ի նք գրոց . կամ գրաբանական սակ՝ թերևս զի ՚ի գիր անցուցեալ քանն՝ այնպէս խաւր յանտի ըստ սովորութեան առաջնոցն . որպէս և Շնորհալին արար զասենական խօսան առ ժողով հարապետայն . և ասէր . " Չ բեկիս մատուցանել զուղիարեայ այտոյնի բանից , որ ոչ ՚ի լեկիս հպեալ , միանգամայն և յօղս ցնդեալ . այլ արձանացուցեալ գրով ըստ գերակատար խնամանոցն օրինի || : Առգ՝ զն այնպիսի ասենական վարդապետութեց , զայս յալորդ արգահարութիս , աղաչանս նուիրեցի . որր ներքոյ եզեալ ազօթական անգր յուցանեն :
- (3) Հալտեալ : ՚ի միում , պալտալ , յայլ , պալտեյեալ , որ և այս յարեալ . իբրև թէ՛ որով հոգին նք հայցեալ , ազօթիք կամ պաշտամանք պատուեալ վասն զի բառքս՝ պաշտօն և պաշտել , բարու՝ անգամ գնին փոխանք բանաւոր կամ ձայնաւոր ազօթից և օրհնութի :
- (4) Բարեբարծեան : Շնորհան կամ յօրինեան զամենալից շնորհս բո՛ ՚ի յանին , ՚ի հոգալոյ , և յիշխանական աղքատ պատուիք , ՚ի լեղրու՝ որ իշխան և աղքատար է զայտութեց . կամ , ՚ի միտս՝ որ իշխանաւոր սիրի զայտութեց , որ սիրապէս զայս և ազգէ զմատաս գրոց :
- (5) Ըր անկան սագորիկ : Անցանել կամ գնալ արագ ընթացմանք մտաց ընդ աննոցանի ընդարձակութիս Թժառնոց գրոց : Առաջնոց վարդապետաց սովորութի եր՝ զասենական ճառս կամ զքարոզս իբրեանց յօրինել ՚ի վերայ բանից նք գրոց , մեկնաբանելով զնոյն , որպէս ասենեն սակերբան , եկրեմ՝ , և այլք . վասն այն ստորև միտաբի հոչէ զայն :
- (6) ՚ի յիս Բարսի : Ծագեան յիս վերտին գեծային գիտութեան բո , որպէս միանգամ ծագեցեր ՚ի լուսաւորութե մկրտութեան . յայնժամ ծագեցեր առ ՚ի ուսանելինձ , այժմ ծագեան առ ՚ի ուսուցանել այլոց : Կամ , վերտին սակ պայծառացուցանել զհոգեոր գիտութին , որպէս ՚ի սկզբան յաւարեալան :
- (7) Աս հանգոյ ԿԵ Էրրորտութի : Չասհմոն գաւանուծի հաւատոյ որ առ նք Էրրորտութին , զայս՝ կամ այտու օրինակաւ աւանդեցի , յօրինեցի , ըստ որում յաջորդ բանդ երեւցուցանէ : Չայս գաւանուծի յայն սակս գնէ նք վարդապետս , զի օրէն է քարոզաց բանին՝ նախ զուղիչ հաւատոյ հիմն արկանել :
- (8) Էրրորտութի անայայտական : Աս յիմն գաւանուծի Էրրորտութե , կամ ճառ և բան յազազս սոյն Էրրորտութե : Չի սովորութի է զնսկադրութիս գրոց կամ ճառից ՚ի նիւթոյն աւնուլ , որպէս գիրք մով սեպի հոչին՝ Արարած , Եւս , Թիւս , ևն . զի են բանք զլինելութե աբարածոց , զիլից խրայելի յեգիարտոսէ , և զթուլոյ նոցա . այնպէս գիրք առակաց Չգծութի հոչի . զի են խրատք իմաստութե : Կմանապէս յարապետոցն՝ իլխաս սակ բանաստեգծութին հոմերոնի՝ յորում խօսի զեզիտնական պատեբարգի . և օրիտիս հոչի միս ևս բանաստեգծութի նորս , յորում զոգիտանայ ճառէ . ըստ այսմ և այլք բազումք : Կամ , եթէ կամիցի որ , էրրորտութի իմանալ Էրրորտութե , այսինքն Էրրորդ անգամ կրկնումն գաւանուծի հանգանակին . զի նախ՝ յաւարեալոց աւանդեցաւ . երկրորդ անգամ ՚ի ժողովս նիկիոյ և կոստանդնուպոլոցոյ բալայայտեցաւ . իսկ Էրրորդ անգամ՝ ինքն ասաւել ևս ընդարձակէ ստոս :

Չայս գաւառներն կրորդութեն անայլալան ասե՛ր ըստ շնորհաբուծե
բանիցն և ըստ մասանց հաւատոյ . զի մի՛ ՚ի ազխոսաց որ կարծիցե՛ն թէ
յաւեւըմանք կամ այլաբարութեք բառիցն փոփոխե զմասնս , և բարեմտու
ցանէ գհաւասարին : Կորոգ սպեղծաբանութե , ըստ բացայայտութեանն
նորոգ եղանակաւ ընդարձակ յօրինեալ : ազեւալ յն , այս գաւառներն
ազգեցաւ յայ ըստ հաւատոյն կամ ըստ հանգանակին , որ ՚ի ժողովն նե
կիրոյ ասանդեցաւ , որպէս և ՚ի յա՛րորան զմասնս նիկիական հանգա
նակին ընդարձակ ձեացուցանէ :

(9) Յաւալ քան զինն յարեւոնց : Ոմանք զհրեշտակաց իմանան . բայց
ըստ ևս իմանի՛ յառաջ քան զակիցն ստեղծեալ ժամանակացս , անոր
բախի՛ եռնեց . յորում էութիք ստեղծեալ իրացս ոչ էին փակեալ ընդ
ասորբոցս , այլ ծածկեալ ՚ի միտս նոյ , նս անձաւելի օրհնութի իւրոյ
ամենահարտաւ մեծութեն պակեալ էր . իբրև թէ՛ անկարօտ էր արա
բածոցս փառաբանութեն . զի յառաջ քան զնոյսն լինելութիւն՝ նորս
մեծութեն է փառք իւր , որպէս զինի ասէ ՚ի համարն Ի . անս լծ . 33 :
կամ , անորբախի՛ էութիւնը իմանին անմարմին բնութիւնը՝ որք ոչ
փակին ընդ ասորբոց . իսկ սպեղծական կարգ են այլ ամենայն մարմնա
կանք : Յաւալ քան զհիմնարկութե ժամանակացն ասե՛ր յորում եղին
անմարմին և մարմնական բնութիք , օրհնարանեալ է ՍՃութիւն՝ ոչ
յայլմէ , զի ոչ կար ինչ . այլ յիջնենէ , և այն է անարգանելի . զի այդ
որ յիւրանն օրհնեցի , փառաւորեցի . բայց եթէ զի ինքնազոյ ասն
նայի մեծութիւն նորս և փառք իւր :

(10) Ո՛ւրի Բերսե՛ր քարածեալ : Ո՛չ յառաջն թերի է անկատար գորով ,
անկցաւ ՚ի կատարելութե . և ո՛ւրի Լբանէ՛ , ՚ի կատարելութե նուազեալ
կամ արկասեալ : ո՛ւրաբէ Երբեմն . ոչ ընդ ժամանակաւ երբեք փակեալ ,
և ոչ ՚ի սեղաւջ պարփակեալ : ՚ի կարգի բանիս զտասնեակ սարորդու
թիւնան ապաստակալանս ՚ի բաց ասնի յԱյ . զի թէ՛ և եակ է ծայ
բարոյն՝ ամենունակ , բայց ոչ իւր գոյացութի անուամբ ճանաչի կամ
որոշի . ոչ քանակ ՚ի նմս , ոչ որակ , ոչ աւելն նմանական , ոչ կրել , ոչ
կրք ժամանակի , ոչ ուր սեղալ :

(11) Բաց ՚ի բանի՛ : Հայր՝ է Թժ ամենեցուն , բայց միայն բանին կամ
որդւոյն ոչ է Թժ ըստ Թժութեն , թէպէտ և է նորս Թժ ըստ մարդկային
բնութեն : Ոմանք ՚ի հարց նսե ըստ Թժութեն մեկեկեցին զասելն քե՛ր
(յահան . Ի . 17 .) աս Թժն իմ : Որպէս նրն կիրքեղ , (կոչ . ընծայ . 42 .
ժա . համար . 21 .) ասէ . Սայլազք իմ , որդիութեք , բնութեամբ և
մասնութեք : ॥ ՚ի այն միտս իտակ և սքն իլարիտս . (գիրք . Բ . յա
ղագս կրորդութե . համար 11 . 12 . և գիրք Գ . համար 53 .) Բայց
այս մեկնութե ոչ է հասարակ և հարազատ :

(12) Բաց ՚ի հոգանի իսկանի : Հայր է ստեղծող և կենդանացուցիչ Թժ
Շնչաւորաց , բայց միայն հոգւոյն սքն ոչ է , որ էութեք ընդ հօր ունի
զկենդանութե , և ընդ նմս կենդանացուցանէ զտո՛ւ :

(13) Խնամեալ ՚ի միտար՝ ապուար՝ սպորինս : մի օրին . իմարիւտ ՚ի
միտար մարտար : այսինքն ՚ի վերուստ անտի , կամ յերկնոց : որ էն իսկ
՚ի Բեկ . այսինքն բնութեամբ կամ յառաջնակ իսկ անբաժանելի ՚ի
նորքնոցս :

(14) Ծնողին իւրոյ : ՚ի չորս օրին . Ծնողին սիրոյ . և իմանի , այնժ որ
ծնող է անմարտ և անայլաչական եղանակաւ , որպէս սերն անմարտա
բար ծնանի : կամ , այնպիսի ծնող որ անորժապար ծնանի՛ : և ոչ լակ
բնաւոր աղքատեք , և կամ ՚ի գիւղաց ինչ :

(15) Պարբերոյ : իբրև պարզ և անմարմին , կամ պարզ բնութիւն . և
եղեալ անտի յորտարբար , յօգաւոր կամ բազալքեալ մարմնալն և հար

ևով, ճարձի կարգի, մտաբն խելութի, շնորհապատիս և ոչ կարծեաց, ամբողջ մտաբնայնութիւն, որ անբաժանելի էր յանուծին :

(16) Առաջին յերգիտման : Բանն ան արարել յերգիտան կամ ՚ի ստեղծեաց մտայն լինելով մտաք շնորհապատ . ոչ բանի . այսինքն առաջին ծնունդ կամ անգրանիկ մտն, կամ առաջին ծնեաց ՚ի կայս մտն : Անու ռ զնի . ոչ համեմատ կամ ըստ նմանութեան այլ մտաբնայն յերգիտն կելլայ, այլ նոր և որանելի, թէ ըստ ծնեցելոյն, և թէ ըստ երգիտանի ծնեցանն : Բանն զնի յայլ գիրս ևս երբեմն նշանակել համեմատ, կամ ըստ . որպէս Լուսինն . (Ճաստաբար տասն . կիկեց .) " Աննայն որինքն այ գիրս է, և զնի բնութիւն : || այսինքն համեմատ բնութեան մերայ . զայն գնէ և (՚ի մեկն . սաղմ . ժլ :) Բագաւորայ Վեհաբա . զերազմա . ըստ զծնունդ թագաւորայ, որը աննեկն բնութիւնակեց իւրեանց մտն ծնանի, և իրքն զայլ ազգաստ առանց ի խնամութեան, այլ և բանալով զգրուութի ծնողայն : Իսկ բանն ան կուսանի՝ սակ անգրանիկ ըստ ստորագրի . ըստ զաննայն թագաւորայ . (սաղմ . ժլ . 28 :)

Որ ՚ի միջոցն կայ բառա՝ Բարձր, այսինքն բարձր ըստ զաննայն թագաւորայ : Բայց որ վարդապետս հայեցուցանէ զայն և առ բանն անգրանիկ . խնամալով առաջին ըստ զաննայն թագաւորայ ոչ միայն ի խնամութիւն, այլ և ծնեցանի ըստ մտաբնութեան . վասն զի միայն ըս ծնալ թագաւոր, իսկ այլ ոչ ոչ ծնանին թագաւոր, այլ ՚ի մտաբնակն կարգին, թեպէտև ծիրանածինք կայն, թագաւորանն . ևն :

(17) Անպատիւն խանութի : Անշիտ ըստ անայլալի խանութեան, այսինքն ներքին սերտ միտաբնութիւն . Իբրպայեալ վերս ՚ի ճարձի . յինքն առեալ զվեր բնութիւն մտաբնով, կամ զվերս հոգի ՚ի մտաբնայն անգ : ըստ որինի հոգայ, ևն : Այս օրինակք հոգայ, հոգ, և ըստայ՝ այնչափ միայն ունին յարմարութիւն, զի որպէս անշիտ ըստ գոյապարտ միտաբն հոգի ընդ մտաբնայ, և հոգ ընդ սակայ, և լոյս ընդ օդայ, այսպէս անշիտ ըստ ՚ի ներքինս իրորին միտաբն անուծին ընդ մտաբնութեան ՚ի մի . ըստ : Որ և յարգաւ տարապայն լուսայ յաւելուն, իմ յայնտակն իսկ ստեղծ, նշանակել առաւել յայնի կամ երևելի օրինակ սաղ միտաբնութեան . զի ըստայ ընդ օդայ միտաբնութիւն առաւել զսաղի է մեզ և սաղապական ըստ զհոգայ և զհոգ : Ըստն խանութիւն անուծիտ խանակ անշիտ միտաբնութեան յայնի է ոչ միայն յայլ գրայ, այլ և ՚ի կիրաւութեան այլ վարդապետս, որ ՚ի բանն ժլ . 3 . առ Ած սակ : միտաբնայ ընդ լուսայք կենաց խանութի :

(18) Չարարեալ իսխութի : Չարարեալ շնորհապատիս, Ինքանեօ, այսինքն ՚ի կենդանութեան միայն, և ոչ յետ մահուան, որպէս անանք հոգ հոգեցին՝ թէ հոգին ընդ ՚ի գժոխս տանլեցաւ, որը և դժոխանի առ նուանեցան : Կամ, Ինքանեօ իմն այսպէս . Շնորհապատիս շարապետս ՚ի մահ մտաբնութիւն, կենդանի և անմահ մնալով անուծին :

(19) Վհարելն բարարելիք : Այնն որը ՚ի բանի նախահոգն արդե ընալ կայն, և յերկար անկեպարութիւն փրկին վհատեալք էին, այսինքն հարեալ և վհատեալեալ : Կամ, Եթէ վհարեալ խնայեց յառաջանալ, արգարե յառաջապ էին իւրեանց զբութիւն, կամ այլայ բարբաօտութիւն զերժանիկ անտի : Իսկ Եթէ որ յարգաւ մեղաւորայն աւցէ զբանս, ապաքն և նոցաքն արդեալ յարգաւ նորոգան, և լոյս, ոչ զի ինքեանք նորոգեցին և լուսաւորեցին յայնժամ, այլ զի ծանկեմն՝ թէ ոչ հաւատաւորն ՚ի նա, և ՚ի չարի մեղանելուն՝ զիկեցան ՚ի նման : Բայց զայն սղաւորութիւն յայնտակն սակ որ վարդապետս ՚ի բանն իլ . 5 : անն անգ :

(20) Զբարբաօտի : Կատարելով զնի մահուանն զմտաբնութեան

իւրաց զգրկեալործ խորհուրդան , անապէս յարեաւ . և գնալով Դ Իւս հոգւոյ . ըստ ստալք . (ԺԷ . 11 .) որով նշանակի արագութի վերելոյն յերկինս , նստեալ ի քրտիւնէական կառս՝ Ծածկեցաւ անդ՝ անհնար . ըստ բանին գործոց . (Թ . 9 .) զի անգով Ծածկին յայլաց առաքելոց նշանակէր զանհատութի փառաց և մեծութեն քոյ : Այլառ օրինակաւ համարածեալ յերկինս , նստաւ փառօք յաթոռն անպահական՝ սկսեալս ասօֆ հօրն հասարակութի : Այլ և մեկնութի ասելոյն՝ ընդ սկիւ հօր . Ծ հաւատար հօր ըստ Թեմութեն՝ իբրև բուն և առաջին ժառանգ նորա . յորմէ ոչ բնաւ հիշատարաւ , այսինքն հեռացաւ : Անկորուտ ասելելով , պահէ ի ընտել զառեալ զարդակայինսն , և անպակաս սեպակախօսն , ը Թեմայն յատուկ փառացն :

(21) Որ արդարև փն է : Քի որդին Դ Կոյնն հօրէ , Դ Կոյն հոգւոյն փառակցութի : Խանարհերուն քոյ ի անօրինականն ներդարութեալսն , ոչ եթէ ինքն փոփոխեցաւ կամ նստացաւ . այլ մնաց նոյն միակ որդի միայնոյն Այլ Հօր , և նովին փառակցութեանք ընդ Հոգւոյն սոյլ : Այլապէս հաւատալք գլխովին անբութեան նորա . և փառաւոր գալ ըստանն սպասելք ցանկանալով :

(22) Չհոգի երևի : Օրհնարաննք ը հօր և որդւոյ և զհոգին նր , որ եակից է նոցա , հոգի ներքին և եութի մնացեալ , ոչ արտաքին իբրև զարարած հոգին : Կոյնսն երկուցն , որ ինքնին իւրով զբութի գործէ , և իշխանակից է հօր և որդւոյ , որք ընդ նմա են միշտ , մի է նոյն անբա պառ թողաւորաք : Որ Իւս է պաքառն առաջին , այսինքն Հայր Թեմ , և որ ինչ է Բանն Թեմ եակից , նոյն է Հոգին նր ըստ Թեման և ըստ կատարելութեց : Այլապէս ըստ եականացն իմանի բանն ուսով ասե՛ որ Իւս . իսկ յատուկէն առ Իւս ասին . և այլս յարարեի բանն Լոբարտ անան Պետրոսի վարդապետ վճռոց ասացեալ . * Հայր Ծնաւ զորդի , որ է այն ինչ՝ որ ինչ Հայր է . քանզի որ ինչ Հայրն է , և Որդի այն է . բայց ոչ որ Հայրն է , և Որդի նա է : 41

(23) Բարի ինքնակալ : Ինքնակալ կամ ինքնարուն բարի , և ոչ ստացանք : Ոմանք կրօնք զստանեն՝ Բարի , ինքնակալ . բայց ըստ ևս է միայր ընթեանուլ ըստ ընտիր օրինակաց :

(24) Փլնաք ազգային : Փլնաք որդւոյն նոյ՝ որ ազգակից ասի վասն բնութեանք գոյոյն , որպէս ասացաւ (բան . ԼԲ . ըԹ . 24 :) Ոմանք յայլս՝ բանէ կրօնցան ձեռնարկել , թէ որդին ոչ է թլնազ հոգւոյն սոյլ . ապա թէ ոչ՝ ոչ ասիւր ազգակից . որպէս ասին՝ հայրն Թեմ գլով յառաջածօզ որդւոյն և հոգւոյն՝ ոչ ասի նոցա ազգակից : Սակայն եթէ քննութեանք խօսեին զայս , գասնէին նորին իսկ սոյ վարդապետին՝ զերկու անձինսն ևս ազգային ասացեալ (ի գով . առաք .) ուր գրէ . * Հայր՝ Որդի՝ Հոգի՝ ի մի շար գասեալ , զթիւն պատուեալ և օրհնաբա նեալ երկոյն ազգային՝ երկուսան վերանկարէ : ॥ Ազգա ուրեմն նաև յառաջածօզ և յառաջածեալ անձինքն ասին միմեանց ազգակից : Սոյն պէս ի բանն հե . 7 . ասէ . Անպարտն ազգայինութեց :

(25) Կերպիս աղանայ : Հոգին նր ի նմանութի աղանայ հանդեաւ . Ի վերայ քոյ ի մարդի նորա . և այս անօրինեցաւ յԱյլ աս ի մեծացալ ցանեղ զփառս եկեան ի մարտութի , զի մի նման այլոցն կարծելի կա ըստ մարտութե . այլ թէ ինքն իսկ մարտադրծ է , ի մարտել եկեալ , ասելի հոգւոյն շնորհաց : Այլապէս ի խանարհել քոյ կերպարանօք մե գաւորի , փառաւորաց ընա Հոգին նր՝ որպարար ամենեցուն վայրէլով : Չաղանայն երեւցելոց կարծիք է ի վարդապետն . անմար ասին թէ եր ընկ երեւթ աղանայ , այլք՝ թէ եր ճշմարտ և զգայուն ա գաւոր . և զայս կարծին նախեանց յոչն կերպիզ կղէմայ . (Կոչ . ընծայ .

զԼ. ՏԻ. համար 8 :) և ընդամենի մեծն օգտամբնս, և ընդ նոնս թող-
մաս ազուխնացի. (Գ. մասն . խնդ. լԹ. պր. Է. այլ և 'ի մեկն. յով
հան. գԼ. Թ. ընթերց. ՏԻ.) իբրև առաւել հասանալիս ընտրելով .
Թէպէտ և յառաջն զմեզ կարծիան եղեալ էր, ('ի Թ. գիրս զՃառց ,
ՏԻ. խնդ. Գ. առ 3 :) Սակայն այսու ոչ բնաւ համարեցան նորա ,
Թէ հոգին քր անձնաւորաբար միաւորեցաւ 'ի բնութի ազաւնոյ, և ոչ
իսկ տասց ազուխնացին , Թէ էառ զՃշմարիտ ազաւնոյ բնութի . այլ
ընդ հակառակն ասէ . * Թէպէտ ոչ էառ զայն 'ի միութի անձինն : ॥
Եւ ոչ իսկ Ճշմարիտ ազաւնի ասելն՝ հակառակ ինչ է աւետարանաց .
զի նորա տանն՝ Թէ հոգին քր իբրև ազաւնի երեւցաւ , և ոչ ասնն՝ Թէ
երեւեալ ազաւնին էր իբրև ազաւնի : Որպէս յասել՝ Թէ 'ի նմանութի
ամբոյ յայտնեցաւ 'ի Թարօր , կամ նման հոգոյ էջ 'ի վերնատունն , ոչ
իմանի՝ Թէ անցն և հոգին ոչ էին Ճշմարիտ ասնկ և հոգմ : Եւ ոչ ան
սովոր ինչ է 'ի կիր առնուլ Այլ յայտարիտս զտուն զիտանն կենդա-
նիս՝ 'ի նշանակ կանոց իւրոց , կամ յայլ օրէսս . որպէս 'ի կերակրել զՅ-
զիտա՝ 'ի գործ արկ զօգուաւ , որ յանարոց իսկ էր , և չիք հարկ ասել
Թէ երեւթ էր այն ազաւնոյ :

(26) 'ի գիրս աստգանանց : Այսինքն աւետարանաց , և այլոց առա-
քելոց , որք զուսնդեանն 'ի Քէ ընդ գրով արինն : Այս իմաստ է ա-
ռաւել հարգաւոր , քան Թէ զմարգարէից իմանալ . զի նախ տասց՝ աղ-
գեալ յորէնն , չնչեալ 'ի մարգարէնն . ուստի մնայր գնել զիտանն յա-
ւետարանն , ըստ կարգի բացատրութի մերս հանգանակի :

(27) Օծ սրգայութի : Այսինքն արքայս , որպէս գլաւիթ , զանձն
կոտորակումս , զմերս արգաստ , ևն : Օմանդակաց , զորացոյց , յաղթօզ
արար զԹաղաւորս : Կրաննաբիւրեաց իրիւրիս . իշխանութեամբ արար
գեւեաց , կամ հրամայեաց տալ ազատութիս 'ի մարմնականն և 'ի հոգե-
կան սիրտութեց : Կանդէյաւորեաց , ներգործեաց քաւութիս մերոց և
պատուհանից . կամ , կարգեաց քաւարար նպաստս յեկեղեցի :

(28) Ո՛ւնախուսելիք : Երբորգութի յորժամ մի անձն նախ Թուի
քան զմեան , ոչ եթէ այսու զնախաթուեանն համարիմք կատարելու-
թեամբ մեծ , և զերկորդն փոքր և նուստ . այլ միայն զիարգ Եծային
յառաջապայտութեցն ցուցանելք : և կամ 'ի մին ասելով . յասելն մի զերիս
անձինն , այսու ոչ զանձինն շիտութեք : և կամ յերջիս պրոհոսն , և կ՞
յերբս զանաղանկովն՝ ուր-իս-իս էլ , որոշումն կամ տարբերութի գոլ
կանոց նոցա , ընդ նմին և բնութին : Այլ այնչափ անբաժան և հա-
ւասար գաւանեմք զնոսա , մինչև անձեալ կայր , անպատիւ կամ ան-
զոր լինէր , եթէ ոչ ունէր զիւր բանն անձնաւոր . որպէս ոչ ունելով
զհոգին քր , անկապգ , անշունչ ոմն և անկենդան լինէր :

(29) 'ի նահաշուէ : Աւանց հօր այլ շանաչելով զբանն , երեւր 'ի մահ
կանայտ . հօրն ունեմն ոչ զոյրդէ ծնեալ . մի օրինակ . և կամ նահաշու է
ուգն ուգի . այսինքն երեւր՝ Թէ մահկանացու որդի է ունեմն մեռելոյ :

(30) Աջալուստ հոն : Եթէ զհոգին քր առանց բոխողին իմացուք , լի-
նէր անարգ ինչ հոգմ օտառանեալ , զոր ոչ գիտես՝ ուստի գայ , կամ
յո երթայ . և ոչ զասի 'ի Թիւ անձնաւոր գոյացութեց . որպէս և ան
միտքն խորհելին ասել Թէ ոգին արիւի իբրև զօգ Թայլ . և ոչ զասի ընդ
կենդանիս : (իմաստ . Ի . 3 :)

(31) Գառաթի կարգի : Գանդակի զեկել զհայր յիւրեմ բանէն . և ան-
բանութի . (մի օրին . անբանութի) Բաբաստօս , անարգանքն՝ որով ան
բան ասէն զհայր , կարծէ պատուել զանձնութի հօրն , և կամ նուազ
ասութի ասցէ բոխողին , ոչ բնաւարար գուրվ կոփուր . այսինքն ոչ բնու-
թեամբ ունելով զհոգին՝ այլ ստաշական իբրև օտար էութի ինչ , զայն .

պիսիքն Գարսի գործից, պարաստեաց, պայմանն բանիւք հաւատոյ հերքեմք և նորովնք : Այս և բանն նիկիոյ ժողովոյն եղեալ զիմի հանգաւանին, իսկ որ ստեն էր երբեմն, են : Որպէս և յաշխարհ . Ոստի զԵրբորդոսին Գառարելի, և բանն մերոյ Լուսաւորին . իսկ մեր գառաւորեացուք են : Արամոր գաղաղփացոյցանէ որ վարդապետս պան գաւանու(Թն), ոչ խօսելովինչ զայն եկեղեցւոյ . զորմէ չիք յիշատակու(Թն) 'ի բուն նիկիական հանգանակին : անս վասն այսոր 'ի բանն հն. յուծ . 1 :

(32) Գրուան Ժածուի խորհրդոց : Զայսմի խառովանու(Թն) գաղանի խորհրդոյ Թծու(Թն), իերզասորելոց, բացայայտելոց յայտ ճառի գաւանու(Թն), քեզ ընծայեցի . որով զինեալ մեք 'ի հանդէս ստեմախառու(Թեան) :

(33) Փառաբանութի սեանից : Այսմիքն անմահ գառաւորանցք, կամ հրեշտակք : Մինչքե ստեղծեալ էիր զերկինս և զերկիր՝ հանգերմ հրեշտակք և մարդկանք, գաւարդէն գառաւորեալ էիր 'ի Գառի Լուսիք . (3.օրին . Լուսիք) 'ի բո սեպհական ընուէ . զի ստեղծմամբ բանաստրացս ոչ յաւելաւ քեզ նոր կատարելու(Թն), ուստի և ոչ նոր փառք ներքին . վրան որոյ խնով խառովանողական գաւանու(Թեան) ոչ իբր կարօտեալ թեծանաս 'ի քեզ, այլ զի հաճեցար յարգել զիս, ընգունելով զքեզ բանի հաշրտութի, կտորգու(Թեան) բանիս հաւատոյ՝ որով առ քեզ գաւեցի :

(34) Զուսիչն Գառաբան : Զհոգիս իմ, յորում 'ի միտու(Թն) մտաւորք չնորհալք . և ոչ խնով աշխատու(Թեան) գրեցիր զպատգամս օրինացք, եղծի մեղք . և ես այժմ Գիրափեոսի հոլ, մեղանաւ արտասուաց և շքեու(Թն) զերկրորդ սասխաակն աղաշխարու(Թեան) հոյնոյնիմ, Զանամ կազմել : (Թեպէտե ստէ՝ հաւատոյ խառովանու(Թեան) գաւանիմ զքեզ Տէր Տէր . այլ զի՞նչ օգուտ՝ յորժամ ոչ առնեմ միանգամայն զպատակարք կենաց . ուր ես ինքնին 'ի ծնեղենէ նուիրեալքումք օրինաց, ոչ իբր սասխակ քարեղէն անկեղան, այլ իբր սուկեղէն և խօսան գրեցայ շորհք հաւատք . բայց գործովք եղծի, որոյ վասն սորմանի զեկ խորասկերց . և մնայ ինձ բազում աշխատու(Թեան) նորոգել են :

(35) Բաշխօ գաղաղփոց : Յաւաղաղոյն բազում ողորդական բանիւք պողատեցոյ, որ ոչ են գրեալ 'ի ձայնս գաւանու(Թն) : Յայսմանէ յայսմի և, Թէ զայս գաւանու(Թն) յետոյքան զայլ աղօթան յօրինեալ է : կամ, Թերեւս անհարկէ յոչ աղօթս՝ զոր ձայնիս առանց գրոյ մտաուցեալ էր առ ան :

(36) Պանից Բաղարչոց : Բաղարչ կամ անխմոր պանից, պայմանն գնտակաց հոցի . (ստեմն :) Բաան Բաղարչ բազում անգամ իբրև անական՝ նշանակէ անխմոր . (որպէս կից . ԺԻ . 39 : Գառաւոր . Կ . 20 :) են : իմտաց այսոր տեղոյ . 'ի գաւանու(Թն) բանքս ոչ յաճախեցի հայցուածս, բայց գնւ բարեբար՝ ընկալ Ք այտ և զոր յառաջն արգասանս յիննն արարեալս . և ցանկամ զի այս աննայն ինգրուածք մե սուսպին առաջի քո 'ի մարտք անձանց կամարացայքոյ՝ իբրև զբաղարչ պանս իւզով զանգեալս ը օրինաց, պայմանն իբրև խառովանու(Թն) անխաան 'ի խնորոյ հերձուածոց :

(37) Ո՛ւ հասարակականց Ժան : Գ(Թու)ԹԻ քո յաղթես ոչ միայն հասարակ մարդկան կամ առհասարակ ամենայն մարդոյ, որք իբր ընու(Թն)ակեցք՝ ընաղապակն պարսին գ(Թ)ասելք առ միմեանս լինել, և առ կայն բազում անգամ ամբոխմամբ կրկն և հակառակու(Թեան) անգ(Թ)անս առ իրեարս : Այլ և հրեշտակաց անխափանութի, հրեշտակաց առ նախ ընու(Թն)՝ որով բարեակերք են, զերազանցես գ(Թու)Թեանք . իբր զի նորս բազում անգամ աններօղ ըեալ չարու(Թն) մարդկան՝ պատու-

հասկին, թէ ոչ արգելաւիր. որպէս ցուցաւ. (՚ի ք. Թաղ. ի Կ. 16 :
Եւս եւսս զան զայս օրհանելոցն : ոչ միայն հրեշտակաց գթութեն յալ-
թես, այլ աւաւակէլ քան զայս՝ նաև անտառութե արդարեայն ՚ի քնն, ա-
բուհամու, գաւթի, եղևայի, և այլոց, որք շնորհք աւաւակ հարդրե-
ցան գթութեն նոյ, քան թէ հրեշտակք իրեանց բնութեամբ, որոց և
գործովք ներդրութեն ուսոյց ան, թէ պարտ և արդարայն լինել մար-
գասեր : (խնաս. ժք. 19 :)

(38) Կանոց սորոսութից : Հայի ՚ի բանն (միքի. է. 18.) * Չի կամե-
ցող սորոսութե է : || կամ ըստ ունաց, ՚ի բանն . * Չարարութիւն կա-
միմ, և ոչ զգոհ : || գու միայն ես ասե՛լ ունեզ կամաց սորոսութեան .
քան զի բնութեամբ յարդակն ևս յոժարեալ . մինչ զի նաև ՚ի պատու-
հասկնք՝ զարարութե կամես : Չի և որք ՚ի մարդկանէ աւարքնութեն
երկես ինք եւլին, բնութեամբ երկրաւոր գաղով երբեմն նուարեցան յա-
ղարմուէ . իսկ գու. ոչ անիս լարմուլ, ոչ կարես խոտանալ բնութեամբ
բարբոք : Տես և բան ձլ. ը. 14 :

(39) Բան ին ընծայելիք : Այլքան ծարաւիս ինու՛մ փրկութեան ան-
կարտալ ԱԾ, մինչ զի զհրեշտական՝ կարգեալս ՚ի քոյք օրհնապանութե՛ն
ոչ միայն արգելաւ ՚ի պատուհասկեայ զմարդիկ զյանցաւորս, այլ և իրբև
միջնորդ զնոս կացուցանելով առ փրկութե մարդկան, և քահանայս և
քաւիչս, սահմանեցեր ազթել անընդի առ գթութիւն քո ասելով,
որպէս երուսաղէի . որ է ազթեն հրեշտակին . (Չարար . Թ . 12 :)
Եւ զայս՝ անդժախտ յարտայանիւնա՛մ . այսինքն միշտ ՚ի նոյն պաշտան խն-
դրուածոց պարտելով, իր քահանայս մշաննեաւորս՝ և ոչ աւժաւ
մանակեաց որպէս զմարդիկ : Չայնպիսի պապաւանս ետուր նոցա ՚ի մե-
րոց դիւս ինքնալիսանոց . այսինքն մազթել ՚ի մեր գիտաց որ կենցարգ
կանչու եմք և մարմնաւորք, զերկնայինս կարգելով միջնորդս երկրաւ
բացս, աւր օրինակաւ երկրաւորն երուսաղէմի հայցին այց ասնել եր-
կնաւորն երուսաղէմի, լցուցանելով զանգի անկեւոյ հրեշտակաց փրկու-
թեամբ մարդկան : Փոխանակ սորոսիւնոց . 3 օրին . եղևի գնեն՝ սա-
բանիւնելոյ կամ սորոսիւնելոյ : և փոխանակ օրինալիսան, 4 օրին . զնն
օրինալիսան . այսինքն հրեական երուսաղէմի :

(40) Մածար ճառագայի : Թանձրացար ՚ի մարմնի անօր բնութեզ :

(41) Չարաւորին քաջանս : Կատարեցեր զազձանս հրեշտակաց, (զոր
մերացոյն յիշեաց :) Եւ նոցա ապշանոցն Բուստաշելոյս ին՝ : 3 օրին .
ի՛մ, եղևելոյս ինձ եղեր բարի բարեխօս՝ մարգանալովք, և 5 :

(42) Առ մեղացելոյս : Միշտ կատարեցես ՚ի վերայ մեղացելոյս, զամ
առ մեղացեալս՝ զարի պարգևս կամ զբաշտումն կենդանարար կամաց
բոց : Չկատարան ազթիցս յայն կնքն, թէ զազանան հրեշտակացն
միջնորդաց ընկալար, կատարեցեր առ մեզ . բայց այնպիսի օրինակաւ՝
զի գու ինքն եղեր Թշուսաւացելոյս ինձ սրգարե. բարեխօս և միջնորդ .
յայնիս զաւրբնոյն, այն ազանեք զոր ՚ի գուարթումնս աղբեցեր, էին
իբր ՚ի քո բերանոյք . գու եղեր աղաչաւոր և կատարիչ, և ՚ի կատարել
զայն՝ ոչ այլ ինչ ասնես, բայց լնուլ ՚ի գուիս ասնել զարգիմանս
կանս քո :

Սիրտին յաւելած իրին հեծումէ՝ նորին հսկողէ, առ նոյն
տղերս մաղխանաց բանի :
'Սիրտոց սրտից խօստ՝ ընդ այ :

Բ ԱՆՆ. 1. 1. 1.

Թ. Եւ արդ՝ տէր զօրութեց, մեծութի ահեղ,¹
անտարակոյս տեսաւորութի, կամք ամեն-
ընդարձակ, առատութի անպակաս. ով որ զօրեսցէ
տօնել հանդիսիւ՝ պարերգութի՝ ՚ի միոյ կաթուա-
ծոյ ցողոյ քումի բարուե, որ ցանկ դեգերիս պատ-
րաստել պատճառս հնարից՝ իմում փրկութե : Եւ
զոր մեծն է գրեցից՝ պատմել յապառնիսն . քանզի
՝ ի մեծանեցար հրեշտակասէր, և որ զպետութիս
նոցունց հաստատեցեր : այլ և զերկինս զամբարօք
նոցին՝ զմատանց քոց գործ, ի գրեցեր երբէք սի-
րել զնոսա . այլ առեր ՚ի պատիւ մեծաց գովեստից՝
առաջին դատեալ զմարդասիրութիս : Ս ամն որոյ կրք
կին մեծացուցեր քեզ անուն անձառ ՚ի խորհուրդս
սոսկալիս . ի զերկնայինս լուսակերպիցն կոչեցեր ըզ-
նոսին սպասաւորս և գլխաւորս յատուկ՝ մատակա-
րարութեց . իսկ զստորնային ծնունդս մահկանա-
ցուաց՝ տիրական և անձական պաշտելի անուամբդ
պերճացուցեր : Մեծեալ վերստին ըստ սահման կըշ-
ուութե չափոյ, լայնեցեր քեզ կտակս գրոց՝ ձառից
անբաւից՝ զանսպակ ծորմանն ծայրագունին վեր-
նում բարութեն : Եւս և ՚ի մարդանալդ քո՝ միդ-
յեութեն, ոմանց վամն ինքեանց, և կիսոց վամն այ-
լոց՝ զեղեր առատութի զտուրս կենաց, արուեստս
բազմօրինակս, որանչելիս անձագործս, նշանս ճմար-
տատեսիլս : Սրպէս զի թէ անդամալուծին պակա-
սելոյն ՚ի հաւատոցն, հոգաբարձացն առաջարկուի
զոյցս յուսոյն՝ գթացեալ ողորմեցար, և որչափ զօ-
րեսցէ առաւել բան քո ամենակար՝ առ ախտալից
մարմնոյս մաքրութի աղաղակողիս հառաչման . քան
զի արդարև մեծ են չափք հրաշից՝ ՚ի քան զանմա-
քրեալս հոգի՝ որ հաստել, զլուացեալս պատկեր՝ ան-
տիրելի աղոյ ներգործել . նա զի և երկրորդս ա-

ուաւելուք յաւազանին շնորհ յաճախեալ՝ զգիտանն
հայրենի բարձրացուցանէ :

բ. Վու ես տէր որ սրբես զմեզ, որպէս ընտրեցելոյն քո՝ նախատպաւորեցեր մովսէսի . դու ես, որ 'ի մեզս և յանօրէնութիս՝ վերակացու եղեր տոհմին յակոբայ, մինչ յեգիպտացուոցն երկրի՝ ընդ խաւարն հեթանոսաց ընտանենային : Վու ես, որ օրէնս գէտ առնես զմեղաւորսն՝ 'ի ճանապարհի, ըստ բանի երգողին դաւթայ . դու ես, որ՝ փոխատրես զքարեղէն սրտից կարծրութիւն՝ 'ի լոյծ կակղութեան մարմնոյ գոյութեան՝ բանի ընդունելութեան : Վու ես, որ բաւես ընձեռել սիրտ այլ, և ճանապարհ մի՝ երկնչել 'ի քէն զբովանդակ կենացն սահման . դու ես, որ տաս զերկիւղ քո՝ 'ի միտս խստութեան՝ առ քեզ ուշ ունել հաւատովք, ըստ մարգարէիցն ձայնի :

գ. () օրհնեալ քո շրթանցդ՝ զաշխարհատեղծ բերանոյդ՝ զմծեղէն անձրեացդ զկեցեցանօղդ կաթուած՝ մատի լսելեացս դրանց բացարան, որով զօձին խորամանկուի՝ բանսարկուին թիւնից՝ բարձցես և բժշկեցես : Վմենակալդ ձեռօք՝ զխօսնականացս շարժողական գործի ըմբռնեալ՝ ազդեալ զօրութիւն ձայնի, որ տաս բնաւից ընտրութի բանի, զի դաւտիարակեալ զպատշաճականն՝ մի յանդհաբար խօսելով իբր զնախնին՝ լքայց 'ի յուսոյդ, և անբանութե մատնեցայց վանեալ յորտղէն : Վուսաւորեալ վերստին զխաւարեցեալ հոգւոյս աչա՝ կենդանաբաշխ աջոյդ կարկառմամբ, զի մի համարձակութեն շիջեալ լապտեր շնչմամբ վիշապին՝ 'ի ներքոյ գրուանին ստորածածկեցայց : Վարձ զանօրէնութիւն տէր, և ընկեալ 'ի խորս ծովու . որ է փոքր առակ մեծութե քումդ անբաւուէ, ըստ մարգարէին, զիմն ընկղմել չարութիւն : Վանգնեալ կործանեալս անձին՝ նշան վտահութե, զի մի յուսահատուէն կոթող կառուցեալ՝ զծածկեցելոցն բողբոսեցէ : Վայց հզօր և գթած՝ զբժշկարանիդ կենաց վարդապետարան, զի զառ 'ի ներքոյն մշակութե կորուսին սերմանց՝ մանկաղաւ կամացդ՝ հուպ առ արմատ խուզեալ հնձեսցես : Վէմ եղեալ հետեւել առ

քեզ բարիցդ ան՝ պետրոսեան օրինակութեամբն,
 'ի կենցաղիս ծովու մեզանացս ալեաց՝ ընկլուզայ .¹⁶
 մատի ժամանեալ զաջդ կեցուցիլ՝ յօգնականուի ինձ
 սասանեցելոյս : Ընդ քանանուհւոյն ձայնի՝ 'ի խորոց
 սրտիս պաղատիմ՝, սովեցելոյս ¹⁷ աստղականասպաս
 կազկանձողական ամենաթշուառ վտանգաւորիս ,
 ապրուատ կերակրոյ փշրանաց հացի՝ 'ի բազմազեղդ
 քո սեզանոյ մասնաւորեցես : Ըրալ փրկութի ¹⁸ նիւ
 թոյ խորանիս՝ որդւոյս դառնուե , որ եկիր խնդրել
 և կեցուցանել զիս զկորուսեալս : () Ի քն է մեծու
 թի, յաղթութի և զօրութի . և դու ես քաւութի
 և բժշկութի, նորոգութի և երանութի . և քեզ վայել
 է փառք և երկրպագութի յաւիտեանս . ամէն :

(1) Անբարեխոս փեռուորսք : Աներկաց անտգութի կմ Զանալուսն .
 կամ, աներկացել անտգութի, խնամակալութի : Կտկ ակնբարեխոս .
 (2 օրին . ակնբարեխոս .) կամք ընդարմակեալ յամ բարեխոս , առ ամեն
 սին և յամ ժամանակի, ունելով և ստափութի անպակասել . ոչ միայն
 կամես և կարես զամ բարեխոս , այլ և սրբեամբք առատացուցանես ա
 ռանց նուազելոյ :

(2) Պարեգութի : այլ օրին . պարեգութի : Ո՛վ կարացե յայտի գա
 վութի հաւակել 'ի Գոյ խոնարհոյ , զփոքրիկ մասն ինչ 'ի միջ կախուա
 ծոյ բարութի քո , որ միշտ պարտախոս պարտասեւ հնարս փրկութեան
 ինց :

(3) Ո՛վ անսանեցաք հրեշտակուհի : Թեպետ և զհրեշտակս սիրե ան , ոչ
 և զերկինս զսիրտիս նոյն , ստեղծք , և զամ արարածս ըստ իւրացան
 չիւք ազնուութի , սակայն ոչ սասայալ 'ի գիտս յայտնապետ սիրել զն
 սա , կամ 'ի սիրելոյն զնսա ոչ առաւ նոյ անուն մակադրական . այլ լի
 մարդոց բարեմ՝ ուրեք սասայալ սիրել նոյ , և 'ի սիրոյ անսի անսանե
 ցաւ . ուստի մեծ փառս համարի իւր պարտախոսութի : Որով և կրկն
 մեծացոյց իւր սնան . զի 'ի վերայ ԱՄ անուանն՝ որ արարութեան է ,
 ընկալաւ և զնորոգելն , որ անձանելի անուն է , նշանակել սակապի
 խորհրդոց սիրոյ նորա . զի ԱՄ անուանն սեր ձանակի . իսկ մարգարե
 կոչմանն՝ իւր հաւատարմք և բարեկամ մարդկան : Եւ ահա զայս որ
 մեծն է՝ Գրեցից ասե , ոչ եթէ զնոյ ինչ և զանձանութ յայտնելով , այլ
 դաբեւ յազատելան . որպէս զի միշտ յիշատակեալի յամենեցունց պրտե
 սի անհամեմատ գթութի :

(4) Զլիքնայինս լրասիրտիս : Փոխանակ՝ ասելոյ՝ զերկնային լուսա
 կերպս , զհրեշտակս՝ որք լուսակերպ և հրանիւթ ասն զան անարժ
 նութեան և մարգութեան , և զան զմեզ լուսաւորելոյն , կոչեցեր պաշա
 նեալս և Գլխաւորս , իշխանս , վերակացուս յաբալ ճարտարարուհի , մառ
 նաւոր գարծոց նախախնամութեզ և փրկապարտութեզ : իսկ զանհիւ
 նայաւ մարդիկ՝ մեծացուցեր փրկութե և Ծեպիտ սնուակր . ասելով նա
 ցս , սիրել ամ երկրի . և գոն կոչելով ան փարսանի , և զայլ՝ Թէ
 անք ինչք : Այս գթութի քո անցեալ քան զանձան հատարութեան
 մասց , արեւելք ինչ իրախ . ընդարմակեցեր մարդկան՝ արևմտացուցա

նել անթիւ Կառս զանխան և զԾոյրազոյն հեղանէ անծոյն բա-
րութեդ :

(5) Միդ յիւռիկն : քո միդ յանուծի. այնպէս իմն, և ՚ի բանն խի. 2 :
'ի մարդանայդ քո մի՛ բանդ ան՝ մի յանուծենէն, առաւուրութեամբ
հեղեր, պարզեւեցեր, սնան լան իսկեան, ժարկեղեան և իւրաքանչիւր
կարողեաց՝ յօգուտ նոցա . և կիսոյ լան սյուր, աւարեւոյ և այլոց պաշ-
տօնեցի՝ յօգուտ սրոց . շնորհեցեր ասեմ՝ սուրս կենաց, պարտաստ,
պանելիս են :

(6) Հոգաբարձոյն առաջարկութի : Եթէ անգամաւորեմն՝ որ ոչ ինքեամբ
պարտեցաւ, կամ ոչ ինքնին եղոյց զհաւաստ, այլ միայն հոգաբար-
ձուք նորս առաջի արկին զոչոց կամ զըշանակս յուսոյ նորս, պարտե-
ցար, որչափ առաւել զորեաց բան քո ՚ի մարտութիւն անտալից մեզք
աղտեղեալ մարմնոյս, ազալախոյն հաստնան, այսինքն մարմնոյս կամ
անմեմն՝ որ իմենն պարտեցեմ հաւայեամբ, կամ գոչեմ սքանս հե-
ծութի :

(7) Քան զանտրեւոյ : Քան զանմարտուր հոգին սրբն՝ առաւել մեծ
պանելիք են զարդէն մարդեալն անաղա պահել . լանն զի նոսիկինն և
գործ առաջին շնորհաց . իսկ երկրորդս ենթադրելով զառաջին շնորհան՝
պահանջի և զհանապաղորդ նպաստս զորուորս ընդդէմ պատահեաց
մարմնոյ և գինն : ևս զի և երկրորդս, անպարտութիւն շնորհաց՝ առաւել
լրագէս յասպնին ցորհ յանխեալ, ՚ի վերայ շնորհաց մարտութի յաւե-
լեալ, կամ գերազանցեալ քան զառաջանին շնորհ . ըստ որում զի այն
'ի մանկութեան առանց մեր կամաց և գործակցութի ընկողեալ, իսկ անաղա
մնան ՚ի շնորհ՝ մերով կամեք և գործակցութի . որով պիտան հայրենի
առաւել բարձրացուցանէ, այսինքն թէ զայն փառան՝ որով ինքն ան՝
փառաստի, և թէ զայն՝ որով մեք փառաստիմք յան երանութի :
Արդ յաւելուածով բանիս զայն ցուցանել կամի, թէ զանն հրաշք
այսինքն զանաղ մնան ՚ի շնորհս պարզեւեցեր բազում . սպա սուր և
զիտրոն՝ զչիւղինն, զարդին յաղայ մեզոց :

(8) Նախագաւարեցիցի իւշեխի : Այսու կամ զայն իմանայ, որ ասա-
ցաւ (եկեց ԼԷ . 7 .) * Բառնայ զանորհնութեա և զանկրատութեա || : և
կամ իմանայ զարդի մեկնայ մեկնեխի ՚ի բարտութի, յորինակ մարտու-
թի ՚ի մեզոց : (եկեց . Գ . 7 .)

(9) Ընդ խաւարն հեծանոսայ : Երգայեցիք յեղիպտոս կազով, ոչ միայն
զհեծանոսական պաշտամունս ուսան, այլև բարութեք հաղորդեցան ՚ի
նոյն պաշտամունս, որպէս յեսու յանգիմանէ զեսաս : (եք . 14 .) * ՚ի
բայ արպեք զլծն օտարոսիս, զպս պաշտեցին հաքք մեր յայնկոյս
գեւոյն, և յեղիպտոս || : Արդ ասե, ընդ խաւար կաւամարտութեան հե-
ծանոսայն ընտանեկեայն երգայեցիք, որ բնաւ օտար էր յարտահաման
ասհմե . քանզի որպէս բնակութի ելին զասան ՚ի հայրենեացն, նոյնպէս
'ի կաւամարտութի նոցա :

(10) Փոխաբերս . . . ՚ի ւոյն իսլուսի : Փոխես ՚ի լուծութի կակզութի,
կի՛ ՚ի ւոյն կակզութի : Չխառացեալ սկրտս փոխես ՚ի կակզութի մարտ-
նեղէն՝ առ ՚ի ընդունել զեւրմն անծոյն բանիդ : Բաւեո թխուել, կա-
րօզ ես սալ զփրոս նոր, և զճանտապարհ բարբ՝ առ ՚ի երկնելև ՚ի քեն
զամենայն ժամանակս կենաց :

(11) Զալխարհապոյեմ Բերանոյր : Բերանոյ՝ որ աշխարհապոյեմիդ է .
այսինքն քնի մոյր . զի որպէս մարմինն՝ մի սակ լանն միաւորութեանն
յաննն բանին մի, այնպէս մասաւրք մարմնոյն՝ և ան մարմնոյնն մի
սակն : Սոյնպէս անելին սնյրե սակ թուքն, այսինքն մի, կամ առ ան
բանն վերաբերեալ : Ըստ այսմ և զինի սակ՝ անխալս յեռն . և այլուր :

արարութիւնն ինձ, բարւոյ, և ք. այսինքն ամենակարգն ձեռն, արարաւ
գործին բարւոյ: Արդ զնծայնն զթուրք կամեցուցեալ սակ, օծչես
այնու զանկնջս հազարս. որպէս զի բարչին 'ի լակ զինդանարար բանս
քս, և այնն բարձրես, բաշկնայնս զնորամանկուհ օձին, որ են թիւնք
բանարդութիւն ստանայի: Թերես 'ի նմանութի սանու զորութիւն
մարդկայնն թքոյ, որ արկեալ սանն 'ի բերան օձի ստանանն զիս:

(12) Զի րաստիարկեալ զպարտնախն: Աճային ինգորք կարեալ զի-
րու իմ, զիսանխնաց Գործի, որ է գործի բանաւորացս կամ խօսելոյ .
և օրին . զիսանխնաց, կամ նաց.) սանք նմա զորութի ձայնի . որն
զի ուսեալ զբարեւաճ խօսս, և մի՛ յանդձուութի խօսելով իրք փոխին
արամ, անկալոյ 'ի յուսոյք . և սնխնութի մասնեցոյց, անպատասխանի
եղէց, 2 օրին . անխնութի, և մարթ է խնամալ, անբաւ վառաց և սան:
Հանաց :

(13) Որ է փոք ստով: Ծառն է փոքր օրինակ քս անբաւ մեծութեք:
(14) Կրն զբարսութի: Արձան, կամ արթութի յուսոյ . զի մի՛ յու-
սահասութիւնն ինք, քար կանգնեալ. (ակրիլի թաշ.) քո՛ զի մի՛ յու-
սահասութիւնն իրք և կոթող կանգնեալ 'ի պոփ խնամ, զճանուկ մեղա
իմ հրատարակեացէ :

(15) Զի թարսնի ինչ: Բայ զմտտեան ուսանոց, կամ զվարդասի-
տութի հոգեւոր բաշխութեք. որով զսո 'ի ներսոյն, զնեղքին բարեղո
ներմանց ստանայի՛ մանկազաւ քս հրամանիք յարմատաց անոփ խո-
ղեալ կարեցես . վան զի ներմանք Ծծայնն բանիցն զաւարթութեք ըն-
կաղեալք՝ 'ի բաց հաննն զոյս ստանայական ներմանց :

(16) Մտօ ծանկնտ զար: Կանելով առ քեզ զալ ըստ օրինակին պե-
տրոփ 'ի ծովու աշխարհիս, եղէ 'ի վտանգ ընկզմելոյ . այլ ժամանեան
հաս, մաստ մերկեց զաղգ աղտախչ, զոր օրինակ պետրոփ արարեր ւ .

(17) Արդպիստապատ: Հին լծ . սակ՛ լայն է, զոր սան շանն . և ըստ
այսմ անանք խնաման՛ շան կերակոյ սպասող: Եթէ զբանն սպսխանի
խնացոյք շան որսական, ըստ այսմ սպսխանապատ նշանակէ՛ իրք
զնուն սպասող կերակոյ կամ փշրանաց: Սակայն ճշգիւ քննեալ, առ
պսխանի 'ի պարտիկ բառէն սպ կամ կող, քո՛ մի, նշանակէ միաւոր
որորք . վան զի 'ի գիրս փիլոսոփ. (ծնեք . բան ք . հաւար ճիւն .) ետա-
կոչի սպսխանի, փոխանակ անելոյ՛ հմուտ որոյ . և սպս մեկնեալ և առ
ակ . * Արդանկնն ընդ շուն և ընդ զաղանս սանէ զիւր զլեզբութեան
փարտոյ || : ք որորքն շուն ընդ իւր չընկցուցանելով, յանչին և 'ի
զաղանաքնակ անտառս գեղերի: Յայս միտս հայի և 'ի գիրս Պիտ . Թ .
5, սանչն յաղաքս որորքուհ . * Հետաւարեալ զասպականեացն հոյլս || :
ք զաղանութի որորքայն: Արդ՛ ըստ այսմ սպսխանապատ նշանակէ
արտաւոր կի՛ ծաւայող որորքի . որպէս և շունն որսական: իակ իող
խնիդպիս՛ նշանակէ (զընկզմեկացող .) Յանձն ամուտ՛ և ես սակ,
ընդ քանանայի կնոջն զմարդ կուռնն շան . միայն զի և ինձ մասնաւ
ւարեացես 'ի փշրանաց կենարար հայնք :

(18) Կրնիս իորսնիս: ք, ուր 'ի ձեռաց բարեւոյցոյ, և սա մեկաբայ-
եցելովն 'ի ձեռաց հեթանոսաց փրկեցեր զպատա խորանին և սանա-
րին, նոյնպէս փրկեմ 'ի ձեռաց զիւաց զանն իմ, որ նիւթ եմ խորանի
քս եկեղեցոյ՛ հաստովքս, այլ և կրօնաւորութեամբ և քահանայու-
թեամբ:

Արարին յաւելած կրին հեծումէ՝ նորին հօտը, առ նոյն
աղբերս մարմանաց բանի :
՛) խորոյ սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն . 1 Չ :

Ա. Եւ քանզի անթիւ են յաճախեցեալ և գե-
րազանցութեամբ միշտ առաւելեալ փր-
կանաւորդ արգասիք շնորհաց՝ առ պարտուցս իմաց
առաւելութի, չարչարանացդ հանդէս և յանձնա-
ռութի : ¹ Օ ափդ ամփոփիչ ամենից հողոց՝ գոյից
արարիչ՝ ՚ի գործարանի մահուն նշանի խաչին հե-
ղուսեր, զի զձեռնարկութի իմ ընդդիմուէ կամաց
քոց՝ լքցես : ² Օ ընթացողականդ լծակցութի եր-
կոցունց ոտիցդ կեցուցանողաց՝ յանարգելութեանս
պատճառ՝ ՚ի պատժարանի փայտին մածուցեր, զի
զփախուցեալս վայրագութի թշուառացելոյս գրա-
ւականեսցես գթածաբար :

Բ. Ո՛չ գօսանալ ձեռաց կափողացն հրամայեցեր՝
օրհնեալ զագաթմանդ, որ զթղենուոյն տունկ առժա-
մայն չորացուցեր, զի և զառ իս ներելոյդ օրինակ
կանխաւ աւետարանեսցես : Ո՛չ գանողացն ապիրա-
տուէ ³ զխոտովանեալք անձ՝ սպառնացար, որ զա-
րուսեակն մթացուցեր, զի մահացելոյս անձին՝ բա-
րութի հանգստեամբ հանդերձ գործեսցես : Ո՛չ ըզ-
հայհոյացն ⁴ հնարաւոր չարաբանութի կապտեցեր,
որ զլուսնին պատկեր երանգաւ արեան գունեսցեր,
զի զանհամարձակ լեզուս ՚ի գովեստ քեզ զօրացու-
ցես : ⁵ Ո՛չ նախատողացն մոլեգնութե սաստեցեր,
որ զտարերս սասանեսցեր, զի զթշուառացեալս զլուսն
գթութեդ օժմամբ իւղեսցես : Ո՛չ ՚ի մոլորեցուցիչն
կարդալ զքեզ անձապանիցն՝ զօղուած ծնօտիցն
բաժանեսցեր՝ քակեալ ՚ի միմեանց, որ զկարծու-
թի վիմացն հերձեր, զի զանունակս բարեաց հոգիս՝
՚ի բերմանէ ընդունայնութե սղորմութք հանդար-
տեցուցես : Ո՛չ զպահապանացն սուրս՝ ⁶ ընդերաց
իւրեանց մատուցեր, որ զորովայն օձին սահեցմանս
հողոյ մատնեսցեր, զի զտառապեալս մարմնոյ սկկերս՝
իբր ՚ի գանձարանի պահեալ, կենաց յարութե ար-

Ժանացուսցես : Ո՛չ 'ի կնքելն զչիրմին փականս՝ կեն՝ դանակիր քո գերեզմանին՝ անդրէն յորսայտեալս զնոսին յանդունդս երկրի սուզեցեր, զի 'ի տապանակի անձինս զնշխար լուսոյդ հանգուսցես : Ո՛չ 'ի համբաւելն զքեզ կորուսեալ, և ¹⁰ իբր զերկրաւոր մարմին գողացեալ, համայնաջինջ և ամենասպառ՝ զսերմն ծննդոցն կրճատեցեր, զի զիս զանարժանս յիշատակի ընտրուէ բարեաց՝ անկորուստ և անվնաս սելի՛ ընդ փրկեցելոցն հազորդեացես : Ո՛չ յարծաթոյն ¹¹ կրկնակապէն կաշառածգուծի, որ 'ի գանձարանէ հօր բուժ՝ նուիրաց քեզ գրաւ մասնութե և անարգութե մասնաւորեցին՝ զուրացողացն մոլեգնելոց, ըստ հին հարուածոց հանոյն մովաբու՝ 'ի յարձան քարի յեղանակեցեր, զի զիս զվրիպեալս 'ի հաստատութեց՝ և ընդ իշխանութի մահու վաճառեալս՝ արեամբ քո փրկեալ, 'ի հաստատուի վիմիդ կառուսցես : () րհնեալ կրկին, օրհնեալ վերստին, յամի միշտ օրհնաբանեալ՝ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն :

(1) Աս պարտոցս ինոց : Փրկուես գործք շնորհաց քոց միշտ գերազանցութիւն առաւելան առ իս, որով և իմ պարտիքս առաւելուն առ քեզ . և 'ի մէջ այնոցիկ կարի՛ հաշալիք եղեն հանգեալ չարչարանացն՝ զոր կամուս յանձն առեր : 'ի կարգ արկանն ապա զմասունս ինչ տերու նական չարչարանացն, յարելով զայս ազօթս առ անցեալն՝ վասն աւարտ մանն որով աաց, եկիւ ինգրել և կեցուցանել զհորուսեալս . զի ցուցանիցն՝ զկարգ և իւ կեցելց քո :

(2) Չսիր սիրոյն : ք զսիր սովորութիւն կամ ժողովոյիդ նմ հոգւոց, և արարողիդ նմ գոյացելոց : Հրէի 'ի բանն յորայ . (Մ . 8 .) * Չեղք քո արարին զիս || . և (ժք . 10 .) * Ո՛չ 'ի մեռին նոցա իցէ շունչ նմ կենդանեաց, և որի նմ մարդոյ || : Չայգալիսի ասի ասե՛ 'ի խաչին կեզուներ, բեռեցեր, յանձն առեր զի բեռեակցեն . որպէս զի վեռնարկութի իմ . (3 օրին . վեռնարկութի .) այսինքն զյանգգնուի իմ ընդ գիմանալոյ կամաց քոց Եդէն, Թուլացուսցես, խափանեցես, բառնայցես :

(3) Չքնեացալիսի Թալոսի : Չերկրոցն ոտից կեցուցիդ զհամբութեց զբութեան, յանարկելութե գափառ, վասն ինոյ անարգելութե և անզուշութե յնշխար պատուիրանաց քոց, 'ի պատժարանի խաչին մածոցեր, յանձն առեր անգապէս արգելուլ . որպէս զի վախոցեալս վարսգութի, զխախտչ անհրահանգութե, զստահակութե իմ Եդէն տայելոյս . (ժի օրին . Եդէնտեղելոյս) փրատիանեցես, զպահեցես, ըմբռնեցես, 'ի կապ արկանեցես : Բայց լաւ օրինակն այլապէս ընկեալուս, Չքնեացալիսի Թալոսի երկոցանց օրից ի նոցա զայն՝ յանարկելութե գափառի գափառի խաչին մածոցեր . և իմանի, զկեցուցանեալ

աստ քո պնդեցեր 'ի պատժական փայտին' որ պատճառ կի՞ գործի երև-
իմոյ անարդէլ անհնարանգութեան 'ի նախաստեղծան, յորժամ հուզ
մերձեցան 'ի ծառն արդեւեալ : իմաստքն ամբողջ են . ես ինքեմին և կի՞
'ի նախաստեղծան անարդէլ գնացի սփռք մարմնոյ , և կամ բարձանօք
դաշայականօք , խոյս սուեալ 'ի ճանտարհայ քոյ , և յտար շտեղծ
ընթանալով . իսկն այն զինգանարար զքո զոտազ 'ի պատժարանի խա-
չին պնդել յանձն ստեր , որով զսպիցես և սքինգ ունիցես զանարդէլ
ընթացս իմ :

(4) Չեռոյ խոփուցն : Ոչ հրամայեցեր գտանալ , չտանալ մեռաց
հարկանողացն օրհնեալ Գաֆթեանդ , քի հարկանողաց զօրհնեալ գա-
լաթիօք . որ բանեւ ևեթ չորացուցեր զամբողջ առանկ թիգնւոյն' ըն-
թանձրն և զիտա . քի՞նչ զժուարին եր . քեզ նշնայէս զանդէն մեռան
չորացուցանել զարկազակի , այլ զի ծանուցանիցես զառ իս ներկայդ
օրինակն :

(5) Չխտութեանեալ ան : Ոչ սպանեացար , ոչ ստատեցեր չարութեան
զանողացն զնոտաղանեալց ՄԾ , այնոցիկ որք կամ ճանաչէին զքեզ
ՄԾ , և կի՞ յոյցոյ լուեալ էին , և սակայն տակաւին զյետին չարութեան
կատարէին զանահարութիւն . իսկ գնա Տէր' որ զորոտեան , զարեգակն
մթացուցեր , խաւարեցուցեր , լուցեր առ գանջան' սակ իմոյ հանգրա-
տանն : Լաւ օրին . սովորաբար գրէ սրտանել . և զայս բառ փոխանակ
արեգական առնուալ զարդապետա նաև 'ի Յիշատակարանին , այլև 'ի
գովեսա Աւաքելոյ , և մժբնայ և 'ի պտտմ' . Ազարանից խաչին :

(6) Հնարաւոր լարբանոսի : Չենեզաւոր չարախօսութիւն հայհոյչացն ոչ
իպօքնէր , ոչ պապանձեցուցեր . ոչ լուցուցեր , ոչ կարճեցեր 'ի բե-
րանոյ նոցա իրաւացի բանիւք , ոչ 'ի բաց սուեր զպատրուակ ստութեան
նոցա : Բայց թուի թէ մարթե աստանօր վնասիլն առնուլ 'ի կոպոյօք
բառէն , այսինքն կապուտակել , իբրև թէ զենեզաւոր լեզուս կի՞ զչբ-
թունս հայհոյչացն ոչ կապուտակեցեր , առ 'ի պատժժ տուեցուցանել
լով զպօքնն . (ոպլ և ռամկ . ապ' մօսմօն ընել :) Չտոյն միտս ակնար-
կէ անշն զինի , գու՞ որ զերեսս լուանին Գոռնէրէ , ներկեցեր 'ի գոյն
արեան մթազին , ևս առաւել կարօզ էիր զփոքրիկ անգամ լեզուի ներ-
կել 'ի կապոյտ' սառուցմամբ և այտուցմամբ : Սակայն ոչ արարեր զայդ
առ նոսա , այլ զու ինքն լուցեր՝ տալով իմեւ լեզուի համարձակուի
լիպերան հնել զօրհնութիւն քո փոխանակ հայհոյանաց նոցա :

(7) Ոչ նախաբան : Ոչ ստատեցեր կատարի յանգնութիւն այնոցիկ'
որք փշեայ պօսական նախատեցին զքեզ իբրև սուտ թագաւոր , կարօզ
գորով զգլուխ նոցա խել 'ի անգլոջին' գնա . որ զերկին և զերկիր սա-
տանեցուցեր . այլ տարար համբերութիւն այնպիսի նախատանաց . որպէս
զի օժմամբ շնորհաց քոյ զգլուխ եղկելոյս զարդարեսցես :

(8) Ընդերայ խրեանց : Չսուրս զնոտորացն պահանջողաց ոչ յաղիս
նոցա միտեցեր , ոչ ընդ սուսեր իւրեանց հաներ զնոսա , զոր օրինակ զը-
րովայն օձից ընդ հող տապալեցեր . որպէս զի քոյով յանձնառութիւն
ինքեմին պահապան լինիցիս տառապեալ մարմնոյս սուկերաց առ անուհն
կենդանութի :

(9) Կենդանիէր քո գերեզմանին : 'ի կերել հրեկց զչուռն գերեզմանին'
որ կրէր կամ ունէր յինքեան զմարմնիդ կենդանարար , կամ որ կեն-
դանի էր անութիւն միտորեւով , ոչ յորտայեւա , յերկիր կործանեալս
զնոսա յանգուտըս ընկղմեցեր . որպէս զի 'ի Գազանի , 'ի գերեզմանի
մարմնոյս հանգուտացես , պահեսցես վնասք լսառոյք , զմացուածս օժ-
ման քահանայուն , կի՞ զնխար նք մարմնոյ քո , իբրև չորազ կամ կան-
թեղ նշանակ յարութիւն . որպէս և սովորուի եր առաջնոցն՝ զնել կամ

Թեւ ՚ի գերեզմանի ննջեցաւ, և ունեց նաև զմասն ՚ի նր խոր-
հարդոյն :

(10) Իբր Բրիտանոր ճարձն : Երբժամ ստուծք հասնուցին հրեայք
Վասն զո՞ գործեցաւ յաշակերտայն իբրև զհասարակ մարմին այլ մարդ
հան, զո՞ անխնամ և անպահապան Թողեալ, գերբն է առ ՚ի գողանալ,
գու. ոչ յանդիմանեցեր զստուծն նոցա խաբաս ընկելով զճնուածոսն
ցա իբրև շեղեալս կամ կորուսեալս : զի ինայելովց առ նոսա յայտ առ-
նիցեսն թէ առաւել ևս զիս թէև անարժան յըստասկի՝ անկարատս
պահես ևն :

(11) Կրիստոսն : Կապէնք ամեն վարճը շնացեալ կամ պոսակաց, և
նմանուծք՝ որ և իցէ վարճ անարժան : Կրիկն անգամ ասէ՝ արծաթ
վարճս անկարատն իբրև կաշառ, ՚ի զանձարանէ հոք զո՞ նոսրեց, ՚ի
լաւ օրին . նորիմայ, այսինքն ՚ի զանձարանէ տաճարին ասեալ մասն
արեցին, բաշխեցին, սեղ վասն զո, գրաւ մարտնի, իբրև հատուցումն
մասնուծն յուզայի, և սնարգոսի, վաս անուան կամ սուտ վնայու-
ծն զմտաբայն : Արգ այսպէս յանիրաւել նց կրիկն անգամ ՚ի զան-
ձարան տաճարին, ոչ յարման զարդ յեղանակէր : Գիտարկեցեր զար-
գոպն հովգնելոյ, աստ լաւելայն իմանի հայցական անուս ինչ, այսինքն,
զգտա կամ զժողով մտիգնեալ հրեիցն՝ քահանայից . ըստ հին պատու-
հասի հանոյն մոլորա, հնոն զովտայ, որ եղև հան, այսինքն մեծ մեջք,
մամ մովարդացոյ : (Ճննդ. ժԹ. 37) : Չոր օրինակ կրիկն ՚ի կամել
Հեղիպոսոյ իշխանին մեան արկանել յաւանդոս տաճարին, պատուհա-
սեցառ անգին՝ անգայ, Թմրեալ և անբարբառ, (Թ. մակար. Գ.
27. 28.) նոյնպէս կարոյ էիր ասէ՝ զժողով կաշառապեղծ քահանայիցն
՚ի զար անգայ փոխել նման հնոն զովտայ՝ իբրև անկարուեալս ՚ի քա-
րինս տաճարին : Բայց անտես արարեր, կամելով զիս զանհաստատոս
փրկել արեամբ զո յիշխանուծէ մահու, և յանասանելի վէճք հա-
տասել : Բասն հանոյն՝ այսպէս գրի ՚ի լաւ օրինակս եթէ՛ նարեկին, և
եթէ՛ ք. սփեմթ, Թ. 5. իսկ հանոյն գրել՝ սովորուծն է գրացոս ամանց,
պք ինձև գրին զայսպիսի անուանս, որպէս մարգարայն, արծաթուայն,
գիշերայն ևն, անս և ին. լծ. 8 : Աստի կարծիք եղևն թէ ուղղականն
իցէ հանի, և այն ետևու ևս ՚ի բառապիրս և ՚ի կիրառուծն. սակայն ՚ի
քննուծն մասննազգացոյ ոչ գտառ հանի, այլ հան, հանոյ :

Ս Երբայն յառեւրած իրին հեծուծն՝ նորին հսկողի, ասո նոյն
տոբրս մաղմանայ Բանի :
'՛Ի խորոյ սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն Ի Լ Լ

Թ. Արդ՝ այդ գումարտակ վերադասեցեալ բա-
րեշնորհուծեան քոյդ պարզեաց առ իմս
երախտիս, ով ամենագուծ բարերար գովեալ և
ամենազօր, թէ և սակաւք շարագրեցանս ատասնօր
եդեալ, այլ արքայազունք են, և իշխանականք ինք-
նակալուծեց, որդիք զօրուծեց, ծնունդք վեհից :

մեծափառք, լուսանորոգք, և հրաշապատիւք: Այդ
 թողական վերամբարձութիւն՝ դրօշիւք հաշակեալք
 ըստ գլխոց գլխոց՝ պսակապաճոյճ գեղադարդելոց,²
 բերեալ ընդ ինքեանս անթիւ պետութիւն օրհնաբա-
 նողաց, համբոյրս՝ հեզս՝ երջանիկս և խաղաղականս
 անձային հարազատութեց՝ այնոցիկ նահանգաց, զո-
 ըոց մարգարէն մաղթեաց ասելով, զարթո՛ տէր զգ-
 րութիւն քո, և եկ կեցուցանել զմեզ.³ որք յոյժ զգ-
 րեն հալածել զմեզս, և զանյուսուուն կտրկուտ հա-
 լել և փախուցանել, քան թէ նախամարտիկն զի-
 նուորութի երկնային պարուն՝ զգիշերավարն խա-
 ւարասէր սկզբնաներհակ՝ բարւոյն այ: Վանդի և
 զբնան այսբանեացս ձրից որ ՚ի բարձրելոյն ինձ
 անձրեւեցաւ՝ տկարիտ, թշնամոյս՝ և ապախտաւոր
 ծառայիս, անձաւ է ասել. իսկ եթէ համարձակեացի
 ոք զօրել խօսել, զսակաւ ՚ի բազմացն՝ քան թէ՝
 զիսկութի համանգամայնիցն. առ այստիկ՝ զառա-
 ջին նիւթն յիշելով՝ յորմէ հաստեցան, իբր ըզ-
 տկար ոք նկուն՝⁵ ՚ի զօրութէ մեծէ հերքեալ պար-
 տեսցի:

Ք. Այլ⁶ թեպէտ և այսպէս գրեցի, և դարձեալ
 զնոյն վկայեմ առ թերի խակութիւն հողոյս՝ և կա-
 տարելութիւն հաստողիդ, և առ բարիսն իմ չար-
 ժանութի, սակայն ամենալոյս աննախանձ և բազմա-
 զեղուն գովեալ արարչութեդ զօրեղութե վանեալ
 են կարծրութիք արտաբերուե սրտի բանսարկուին.
 որ քարին առական՝ յուսահատն վհատուե, սպառ-
 մամբ խոպանացման աղբերացս երկուց, որ ՚ի զգայա-
 կանս եդեմայ բղիւն պատրաստեաց անկօղն, զի
 ոռոգեալ ծաղկեսցի նովաւ՝ որ ՚ի յիս բարեգործու-
 թե կենսատունկն դրախտ, ահա մի ցամաքուք ար-
 տասուացս՝ աղանդահնար պատրանօք՝ չարաչար խո-
 րամանկեսցէ վերստին հանել ՚ի փափկութէ նախ-
 նում վիճակին: Իսկ՝ յորժամ կացցէ անձ՝ համբար-
 ձեալ հրաշիւք արուեստից ՚ի մէջ աստուածոց հաշ-
 տարանացն խաղաղութիւն, բարձեալ ընդ ինքեան
 զշնորհացն կտակ, առ որ ամենայն վնասակարութիք
 խարդախութեց և կարճմտութիւնք սրտնեղութեց՝
 իբր ընդ վիմեղէն լերին պնդուե բաղխեցեալ ցնդին,

Ինչ օրինակաւ սակաւու հեղեալ, և կամ հոյս խոր
տակմամբ փշրեալ:

Գ. Արդ՝ չէ իմ կշտամբանքս՝ ըստ ձայնին յորայ՝
'ի մարդկանէ իցեն, այլ յամենատեւ աչաց վերին
հրամանիդ մտեալ ընդ խղձիս տազնապ երկիւղիս,
ստակմամբ սասանեալ յամ կարծեաց, ապաւինիմ
և արդ անձամբ բեկելով՝ ՚ի յոյսդ հաստատութեան
կենդանի անեղծ. զի ողորմութիւն նայեցեալ ՚ի յիս
իրբ ՚ի պարտաւոր կորստեան պատժաց, առաջի բաւ
բերարութե երկնայնոյդ յանդիման եղեալ՝⁹ ապաւ
ձեռն անթողակութիւն, զքոյդ երախտիս անպատու
փառաց բերելով ընդ իս՝ յուշ քեզ արկանեմ. որ
ոչ մոռացմամբ զբաղեալ նիրհես, և ոչ թարթափ
մամբ աչաց ընդմիջեալ՝ զհեծութի կրից անտեսես:
Վ երացո՛ յինէն աղաչեմ զքեզ, խաչիւղ լուսոյ՝¹⁰
զխեղդ վտանկիս. հոգարկութիւն տրտմութեդ՝ զաւ
րակուսելի տխրութիւն. փշանիւթ պսակաւն՝ զբող
բոջ մեղացս. զարկուածով գանին՝ զհարուած մա
հուս. ապտակին յիշմամբ՝ զկարիս ամութոյս. թըշ
նամանօք թքոյն՝ զանդոսնելի գարշուութիւն. լեղևոյն
ճաշակմամբ՝ զհոգւոյս գառնութիւն: Ա՛հա՛ քո են այս
նամ բարութիւնք անբովանդակելիք՝ այ միոյ միածին
որդի. առ որովք զարութիւն իմ յիշատակեալ՝ զա
մէնօրհնեալ անուն քո կարգամ բարձր աղաղակաւ
" իմանալեացս պաղատանօք: Տես ՚ի խոստովանուի
զգջման պարտութեան ամաչեցելոյս, և տուր ողոր
մութի որդւոյս սատակման մահուն անմահի. զի ՚ի
բազմութե իմոցս մեղաց՝ վերտոին կրկնեալ նովին
աճեցմամբ առաւելութիւն՝ քո ողորմութիւն աւետա
բանեսցի, հուչակեալ հնչմամբ ահաւորութե յերկ
նի և յերկրի: Եւ քեզ ընդ հօր հոգւովդ սրբով
փառք յաւիտեանս. ամէն:

(1) Այդ գունդոսի: խումբ, կամ կարգեալ բազմութիւն վերաբեալ
քոյ պարգևաց, առ ին երախտի, առ ՚ի բարեբաղն ինձ: Այստեղ
քո վարդապետ զգնապան մատուն և զպտուղս չարչարանաց փրկեն
օրինակէ ՚ի բանակ ազատագրւող զօրաց՝ որոշելոյ պէտպէս գրօշակօք
յազմողականօք առ ՚ի պատերազմիլ ընդդէմ մեղաց և ստատայի:
Ուստի ասէ՛ թեպէտ և սակաւս եզի, այլ արայտընս էն, ևն. վասն
զի քով արջայն են կից, և նորս ինքնակալութեն գործք. ոչ նահա.

պետաց վաստակք, ոչ այն վիշնորդութիւնք, ոչ հրեշտակոց պահպանութիւնք, զի այսորքէ ծառայից են, և ծառայակամք: Դարձեալ. ոչ խրկ գովովորական օրէնս՝ սկսաք, այլ որչիտ պիտիէ, զբարեպառ առ ամենայն բարեգործութիւն մեր. ծնունդս միկից, յամենմար Երրորդութիւն անանսեալք. զի հոգի մասնեաց, որդին կրեաց, հոգին հաւատարմացալ: Արտ զծափառ են քան զերեսախա արարչադործութիւն. Եւսանբոգի, նոր լուսով ձեռնքն սիրոյն փայլառակեալք, և հրաշտափորտ յառեղակոս մերձաբարձր. հրաշտի պատուով պայծառակեալք: յազմող բարձրանալով ՚ի վերայ մահու և զժոխոց և սասանայի. և որ սիրալին է՝ յազմելով չարութիւն և խառապարութիւն մարդկան. զի որոց ոչ յազմեաց զբութիւն և մեղացանելին, յազմեաց սիրոյն և մեղանելուն: Արդեան և ինքնին սերն ստեր առ հրեշտակս. (Եւայի. կէ. 3.) * Ճմլեզն քն քնոս բարկութիւն, և իջուչի յերկիր, և դեմ հանդերձս իմ թաթառակցի || Ընթերցիր անգ և զայլ յաշորգան, որք դեմ վերողբեալով հաւատարմացեալն են. և ապա առ ՚ի բերան և ՚ի սիրտ քո զայն միւս ասացեալն մարդարկին. (անգ. համար. 7.) * Զտարմութիւն ան յիշեցից, զբաշտութիւն ան յաշարարից. յամենայնի զոր հատուցանի մեզ տեր, ոչ էն որ Դրօշմա հուշիտայ ըստ Գլխոց, զանազան գործք ծանուցեալք ըստ պետական մասանցն՝ զեղեցիկ պատկառ զարդարելոց. զի այլ գրօզ է նախառանայ և հայնյուեց փրկին. այլ գրօզ զարարուելն. այլ գրօզ ինքնադործ ներուելն, և այլ գրօշ յառաջն կրեաց: Դարձեալ, այլ գրօշ վառչ հոգւոյն, և այլ ցառոց մարմնի, ոչ խոնարհութիւն, այլ հնազանդութիւն, ըստ այսմ և յայլն:

(2) Բերեալ ընդ ինչեան: Այս հանգեալ չարչարանաց փրկին աշխն ընդ ինքեանս ՚ի ըննին զպետութիւն հրեշտակաց օրնաբանալոց. որք օրն ենն զբարութիւն, զտեր և զյազմութիւն չարչարեցելոյն, և ոչ թի օգնին նմա: Կսմոյրս, ունին զպետութիւն համբոյրս, այսինքն քաղցուես, հեղս, էն: Եւ այս պետութիւնք են անայնի հարապարտիւն, յեմայն ընտա նեացն, կամ ՚ի ներքին պաշտօնից եց, այնոյի նահանգոց, այնոյնի գաւառաց կրկնց, զորոց մարդարկն գաւիթ ինդրեր, (ապով. հթ. 3.) պիտի գեր զբարութիւն քո. զբարս քո զհրեշտակ զարթն ՚ի զովեստ և ՚ի զարմացուան սիրոյ քո առ մարդիկ, և էլ գու միայն ՚ի կեցուցանել զանգ:

(3) Որչոյն պիտի: Այս ոյտ ոչ ցուցանի զհրեշտակս, այլ զհանգես չարչարանաց փրկին, որք իւրեանց զբութիւն և մեր յիշատակելուն՝ առաւել կարեն հալածել զմեզս և զյուսահատութիւն, քան թի նախաբարձրն զինաօրութիւն, յառաջանարտիկ զինուորն, կամ զբարձրան կրկնային զբարց միջոյն զժիւրուելն, զարուտեան սասանոց, որ առաջին ներհան կանգնեցաւ բարոյն եց:

(4) Զիտութիւն հանգեանային: Զբուն չափ բովանդակ արարեալնքն ընդ ոչ կարէ խօսել, այլ զտակաւս ՚ի բազմացն: Սակայն և առ այսօրի, ՚ի վերայ սակաւուց ճանաչանն, յիշելով գրաւին նիւն զհոգն՝ յարմէ կաղնեցաւ, ընդ նմին և զովարուի իւր, յազմի՝ տեսանելով զնմն անկարօզ ՚ի ճանաչել և ՚ի բացաղայտել զայն սակաւն:

(5) ՚ի պիտի: 2 օրն. ՚ի պիտի:

(6) Թեզիտ և այդեռ: Թեզիտ և ստացի, թի վասն հորածին սկաբութիւն մերոյ ոչ կարեմք հասու լինել նաև սակաւ արարեալաց քոց, և զարձեալ քնոյն խառտովանիմ առ Բերի խալութիւն, վասն ծանուցանելոց զանկատարութիւն կամ զանյարմարութիւն հոգեզնն ընութիւն, և զխառտութիւն արարելոց, և առ բարձրն ՚ի լորձստութիւն, և վասն ծանուցանելոց զանարձանութիւն իմ առ բարձրս սակաւ մեզոց ինոց, սակայն ամենա

զոր և անմարտանմ արարչից լսնեալ էն խորհրուծիքս . այսինքն յայժեկն են նաև խառատութիւնը ստանանցի, վասն որոյ ոչ կարէ նա արտաքս բերել զզղումն . ապա միշտակ ևս յայժեկն է տկար չի հողոյս՝ առ ՚ի շանայեւ և յննգունել զպարզեւս . քո : ոչ Կարին ստափա . այսինքն որ և ստանանց ըստ նմանութե կարծր քարի՝ յուսահատութի ընանց խառատ ցուցանել զդրո իմ, ցամաքեցուցանելով զերկուս արքիւրս աւառս, զբա եզ Ե՛ծ ՚ի ընուութե՝ առ ՚ի սուղանել զբարեգործուն քրտան : Այսու պէս գորուծիքս յայ իմանայի է ՚ի բանիս առ ամբողջ ասոյց զմեմանս . ք ընանց խառացուցանել, ևն : իսկ սանին . Անս մի ցանսոսի, իմանի . վի որոյ մի ցամաքեցուցանելով զարտատուս, ազնորանալ զպարսնօ, ՚ի մեռն մարտեցուցիլ խարեութե՝ հնարեացի քիկել զիս ՚ի փափկութենէ անմարտութեան վիշակին : Բառն, Բազմաչղան, ՚ի մի օրին . և ՚ի վին լուծ - զնի Բազմաչղան : Սոյնպէս խողանայնս, և օրին . խողանան կամ խողանանի :

(7) Երբժամ կարդէ : Երբժամ քս Ե՛ծ կազցէ յուսուր գառատանի՝ բարձրացեալ հրաւիրտ արուեստից, պրանչիկ գործեալ իմաստութե իւրոց, ՚ի մէջ ստորանոց, ՚ի մէջ առաջիկոց և մարգարիկոց (ըստ սուղան պն . մն . 1 :) հասցարանոցի խողալսն՝ որք հաշտեցուցից և զին մարգահան ընդ նոյ՝ զխաղաղութե նոյ բարտելով, յայնժամ Բարձեալ սնի ընդ ինչեան վճիռն իսկ, յանդիման անէն զնորհաս փրկագործութե իւրոց . յարեւ աննայն նենգաւիք ստանանցի, և յուսահատութե մարգահան ցնդին՝ իբրև ըստ բախեալ ընդ վիւնզին ընառն :

(8) Սոսիմի սասնեալ : 2 օրին . սոսիմի : Թէպէտ և ՚ի մարգահանէ ոչ կշտարկիցիմ ես, ապայն առ աննասես գիտութի գառաղական ըննութեդ սուղանալեալ ՚ի խիզ՛ մնացս, ստիկամ ստանալով Ե՛ծ երկնալիս : Բայց ՚ի վերայ այդ պատկենեալ ցուալին անձաք յանասանելի յոյզ, Թախանձեմ զոգորութեդ ևն :

(9) Ազայնուն անհուշութի : Եանգիման եղեալ երկնաւոր բարբարոց՝ գառարկանեան, և ոչ ունելով Թոշակ կամ պաշար, միայն զքո երախտիք բերեալ յուշ արկանեմ, Թէպէտ և ոչ մեռանաս ընաւ, և ոչ անտես աննս զհասարանս ներքին ցուոց մերոց : Յետ այդ ՚ի կարգ արհանէ շրտախախ փրկչին յարմարելով առ իւրաքանչիւր զմեզրուածանս :

(10) Զխեղ Կրակի : Բարձ յինէն լուսափայլ խաչիւզ գլուսահատութե, զոր իբրև խեղզ վտանգաւոր արկանէ ստանանց ՚ի սկրտ իմ :

(11) Իմանալոց արդարանօ : Անս առ այստակ անբովանդակելի երախտիս քո յիշատակեալ զգորութե իմ, զքո երկրպագելի անունդ՝ զջորտարն և զփրկագործ կարգամ ինձ ՚ի փրկութե բարձր գոյմմմմ, այս է՝ մնացս և հողոյս արդատանօք, և ոչ եթէ զլալի ձայնիս : Եթէ իմն չարութե ազաղակէ յերկնս իբրև զսողանացուցն և զմիտուէացուց, ահա և ես զազաղակ փրկագործ կրչի քոց, որոյ հեղուան արեանց առասել իօտի քան զարկին, յերկնս վերաբարձեմ արտա զըմմմմ : Տէն, հայեաց ՚ի խառատութե արտա զընացելոց և պարանցելոց ամբժով, և օղորման ինձ որդոյս արժանացելոց նահան սնանի, յախանիկոց գառարտութե, որ է մահ իբր պիտուան յանային կենաց, և անմահ միշտ կելով ՚ի սանջանս : Չի ՚ի Բազմաչղ . որպէս զի ըստ բարութե մնաց իմոյ՝ նոյնպիս ասուել յանախութե քարտեցի արդարութե քո՝ յերկնս և յերկրի միմմմ անասորութե . հրեշտակք և մարգիկ ահաւոր զոր մտցմմմ հոգակեալ փառաւորեացին զողորմութեդ . տեսանելով Թէ որպիս անհաղթ իմուան չարութե յայտութե յայտութե, այլ ներելով և ՚ի քո նորհաս զիս ընդունելով . և այսու կրկնապատկի ևս մեծարեալ քարտեցի քո արդարութե՝ քան արդարութե :

1) Կրօսքին յաւելաւ թէ կրօնն կենդանութի՛ն նորին կոխողէ, առ նոյն.
աղբիս մաղթանաց բանի :
2) Խորոց սրբից խօսք՝ ընդ ԹՅ :

Բ Ա՛Ն. 1.Բ.

ա. Բայց արդ՛ սրպէս երբեմն յայլ ընթերցուաւ ծի՛ որ ՚ի սկզբնաւորականացն կարգի՛ զմե. զանացն զխաւարային ծնունդս գլխաւորացն օրինացն՝ մարմնականացն անդամոց՝ գրեցի, յորոց տիրեցայ ժառանգո մահու, նոյնպէս և յայսմ սահմանն ընտրուե բանի՛ զլուսածնելոցն զազատարարն օրէնս հոգւոյն կենաց որ ՚ի տէր յ՞ յիշատակեցից նուազս յոքունց, իբր յանբաւ բազմուեց ծովու կաթիլ մի առեալ :

բ. Բանցի կն արդարև՝ կայսերականք ոմանք ՚ի բարձրութեն գահի բազմեալք, թողական շնորհաց լցեալք և հարստացեալք :³ Թագաւորն՝ և սիրեցեալք իւր. արքայն՝ և պատուաւորք իւր. պսակեալն՝ և իշխանականք իւր. բարեհաչակեալն՝ և հնչմունք իւր. յազթողականն՝ և փողք իւր. զօրաւորն՝ և մարտիկք իւր. գովեցեալն՝ և փառք իւր. փեսայն՝ և պարաւորք իւր. ⁴ դշխոյն՝ և օրիորդք իւր. ⁵ փեսաւերն, և հանդերձանք իւր. ⁶ ազատութիւն՝ և շնորհք իւր. այցելուիւն՝ և ձեռն իւր. խօստումն՝ և քառութի իւր. պահպանուիւն՝ և աջ իւր. պարգևն՝ և զարդ իւր. նշանն կենաց՝ և ամրութի իւր. կնիքն՝ և նկարագիր իւր. ամպն և հովանի իւր. արուեստն՝ և հրաշք իւր. հոգին՝ և անեղծութիւն իւր. բանն՝ և կատարած իւր. ուխտադրութիւն՝ և լրումն իւր. զօրութիւն՝ և հրամանք իւր. լուսցարանն՝ և սքանչելիք իւր. մանանայն՝ և անապակաւ նութի իւր. վէմն կենդանի՛ և վտակք իւր. սիւնն հոյ՝ և ճառագայթ իւր. որոտումն՝ և ազգմունք իւր. յոյսն վերին՝ և փրկութի իւր. ծառն օրհնութե՛ և պտուղք իւր. բարունակն՝ և բարուիք իւր : Եւ զի՛ մի զբնական ասելով յամենայնէն վրիպեցայց, իբր յարեգակնէ այլայլեալ աչաց տկարուի, ՚ի շատն

առեւ լռեցից՝ և 'ի օսկան ժամանեցից, բաւակա-
նացեալ ամէնապիկար կարիւ :

Է. Վայց աւաղ յաւէտ աստանօր՝ Թշուաւացելուժ
եղկելի անձինս . քանզի կարգ բանիս բերէ ինձ խառ-
նել ընդ ձայն աւետեացս՝ բողոք դուժիս . վասն զի
ընդ պոտիկ առ ընթեր սորին գայ , արդարութիւն՝
և կշիւքն . վճիռն՝ և հատուցմունքն . քննութիւն՝ և
լոյսն . յանդիմանութիւն՝ և զամբարքն . մերկութիւն՝ և
պատկառանքն . յայտնութիւն՝ և ամօթն . ամբիժն՝ և
վաստակքն . Թիւրեալն՝ և պատիժքն :

Է. Վարձեալ վերստին աշխար՝ կրկին եղկելոյս .
քանզի գայ հասանէ՞ առ հասկ հասակիս անհնա-
րին բարկութիւն , մանգաղն՝ առ հունձն . դատաւորն՝
առ ատեանն . հզօրն՝ առ բեձն . սպառնացեալն՝ առ
կորուսան . բազուկն՝ առ դատաստանն . դաւազան
խրատուն՝ առ հարուածն . սպառազինութիւն՝ առ
նախանձն . հովիւն՝ առ ընտրութիւն : Վանզի բանն
զոր խօսեցար ընդ իս , նա դատի զդատապարտեալս
'ի վերջնունն աւուր հատուցմանն : Վլ կանխեալ
բարեգութ ,¹⁰ նախընծայ քաղցրութիւն՝ առ նուազ
հեծութի վարսնական երկիւղիս . և զօրութի ընձե-
ռեալ ձեռամբդ օրհնութե՝ 'ի յետին տազնապիս՝
առաջինդ քօ օգնութի միութարեւ բժշկել , քաւել
և կենազործել : Եւ քեզ փառք յամի՝ յաւիտեանս
յաւիտենից . ամէն :

(1) Որ 'ի սկիտարականի : Որպէս յայլում բանի՝ որ 'ի կարգի աւաղ-
նացն , այսինքն 'ի բանն զ . գրեցն զճնունդս գլխաւոր մտաչն , որք են
օրհնք և անգամք մարմնոյ (ը աւագելոյ . հոտմ . է . 23 . Ե . 2 :) նոյն-
պէս յայլում որչառք բանի մտածաւորարար թշուաւակեցից նապայ Եգիպտոս ,
տակաւ 'ի բողոքն՝ զաւտարար օրհնոյ Էդուոյն սոյ՝ որ Քիման շնոր
հեցաւ , զլուստիւնի , ք զորինս որ սարակել է միտելոյ , հաւատացե-
լոյ : կամ , որպէս վերադոյն խառայն ծնունդս տակ զմեղացն , նոյնպէս
աստ լուստիւնի իսն զորինս լուսաւոր գործոյ , կամ զորինս որ լուսա-
ւոր ծնունդս գործէ : Եւ սպառն 'ի կարգ արկեալ յիւն զերտախա տչ ,
և զգործս զբութե՞ն նորս :

(2) Կոյտերական սկիտ : Երբտակք վերկարծութիւն համեմատութի
ող երբտեանոյ՝ են իր կոյտերականք , յեւ բարձրագոյն կարգի գաղմ ,
լուս որում լքեալ են Թշուաւ շնորհոյ :

(3) Թափառութ՝ և սրեցեալ իւր : Ստակ մինչև ցոյն , քիտայ՝ և գարե-
տոր իւր , հայն յեծ կամ 'ի քս ընդ անուամբ Թափառութի , յայլմա-
կանի , զբարձրի , են . և առ իւրաքանչիւրսն լուս համեմատեալ աւելն .

Թեր զնէ կամ զքն, և կամ զանուծի ինչ նոյ . որովք յայտ առնել կամի, Թէ նոյն ինքն ան ան օրինակաւ, և համարէն սիջ նորա պատահչան ըզլանդակ յերախտի մարդկան :

(4) Դուխն՝ և օրհորդ իւր : Աք Ածածինն, և կուսանք հետեօզք նա ըստ, և կամ հրեշտակք :

(5) Փետակն : Յովհաննէս մկրտիչ, և հմարէլյանի իւր, քարտու թիւն նորա, և մկրտութիւն սպաշխարութիւն, որով հանգերմէր ճանապարհ առ քն :

(6) Ապուսիքն : Փրկագործութիւն ժամանակն, և շնորհ իւր, զանազան պարգևք ճրականք : Այլեւնիքն, այց առնելն մարդկուծք, կի քարտուծք, և յեան իւր, բարերարութիւն, կամ յաջալուսն պէտեօ գործոց : Իսսպան թորութիւն մեզաց, և աստուծի իւր, սրբելն զմեզ և զպարտիս : պահպանութիւն, ինտաք պահպանութիւն, և ալ իւր, անվերջ գորուի նորա : պարհն, հասուցմանք բարեաց, կամ պարգևք հոգւոյն սոյ, և իւր իւր, վայելութիւն պարգևաց, կամ զանազան ձիք որան շնչեաց, ըզլուստութիւն, ևն, որք իբր զարդ են ՚ի վերայ եօթն պարգևաց հոգւոյն : Կանն ինոց, նա խաչն, և սիրտի իւր . պահպանութիւն իւր յամ փորձանաց : կիրի մկրտութիւն, և նկարագիր իւր, նմանութիւն որդւոյն նոյ ՚ի մեզ, ըստ զպատ . (ք . 27 .) * Ար միանգամ ՚ի քն մկրտանցարուք . զքն զչեցեալ էք || : Այն, և հովնի իւր, անդն հովանաւար յայլակերպիլ քնի, որ նշանակէր զհովանաւարութիւն իւր ՚ի վերայ մկրտեաց : Արուստն, որանչեղապարծ գրութիւն, և հրայ իւր, հրաշքի գործք նորա : Հոգին նա տուեալ հաստացեաց, և անկոծի իւր, մարտութիւն, որութիւն նորա, կամ անեղծ պահելն զնզուսնոց : Բանն քնի, մարդարեց, և առաքելոց . և իտարած իւր, անվերջ կատարան նորա : Ուրիպարութիւն . ըստ այնմ, (զուկ . իք . 29 .) * Եւ ես ուրեմմ ձեզ որպէս և հայր իմ ուխտեաց ինձ զարքայութիւն || : Չորութիւն, սի բական իշխանութիւն քնի, և հրանսի իւր, պատուէրքն . օրհնքն : Լուստակն, աւարանն մկրտութիւն, և սանվիւի իւր, որանչիկ գործք նորա : Բայց մեզիք է լուստակն առնուլ ստա զարքայութիւն աւարանն . զի զմկրտութիւն ինոցք ՚ի բանն իիս . և զի ստա անմիջապար զնի իարհուրդ նա հազարութիւն, որ տուեալ լինի լուսեցելոյն սպաշխարութիւն : Մա նանսի, անեղծ մնացեալ ՚ի սախոգին, նշանակ մարմնոյն քնի, որ անապական առնէ զճարտիօզն . որպէս և Անն ինդանի, քն, և իտի իւր, որպէսն անմահական : Չայտակի այլարանութիւն առնու . ՚ի մանանայէն և ՚ի միանն՝ որ առ իտայեղացւոյք, որպէս և զհետեւեալն, սիանն հոյ, որպուս, ևն, որովք ՚ի նորա ինանին հոգին նա, և ձայնն հայրական ՚ի վերայ քնի ՚ի յորդանան : Յոյն վերին, հանգերմեալ կենաց անկեալութիւնն, և իրիսիքի իւր . կատարանն յուսոյն՝ ստացմանք կենացն : Ծառն օրնութիւն, անձ, կամ քն անկեալ ՚ի գրական պարքութիւն, (ըստ բանի յայանութիւն . իք . 2 . 14 . 19 .) և պիտայ իւր, վայելութիւն նոյ և քնի . Բարուսի, երանութիւն նոյ՝ որ յոյ շատախելեաց, և Բարուի իւր, ըստիք երանութիւն :

(7) Մի զբնան ստելլ : Չի մի՛ կամելով զնձ երախտիս նոյ ասել, յամնայէնն զիկեցայց, և ոչ զմինն պայտա ճանաչելով . որպէս որ կամիցն զսովանդակ . սոյձառութիւն արեգական նկատել, մթանայով աչաջն՝ և ոչ զուկաւ լոյս նորա և կամ զայլ ինչ յասակ կարն տեսանել . զի որոյ լուսեցիլ ՚ի լպի ստել, ՚ի բարութան ստելոյն, շատացեալ ամենեկն սիպար կարտութիւն ճանաչման :

(8) Երախտութիւն : Հրատարակութիւն գործի գործոց, և զսիրտն, վկայութիւն իւրն մնաց, և հրեշտակաց, և գիւսն : Աքիսն, պարտն :

և վարտինս. վարմուց արժանի գարձին. որով և Բիրիւնի, մեղաւորն,
և պարխի՛ն :

(9) Աստուծոյ հաստիս : Հասանի տա կեանս մարմնոյ՝ նսկազն մահու.
տա 'ի հնձեղ, և յետ մահուն Գարաորն Ք՛ առ արեանն առանձնական :
Սղառնայեան, աղառնացոյն՝ առ Կրնասն, առ 'ի գառապարակ, և Ե՛ :
Սղառալինութի՛ն՝ առ նախնիս : Էր բան իմաստ . Ե . 18 . ամբանուն հոգւ
լով արդարութի՛ն առ 'ի ինզրելոյ զլեւժ մեղաց : Քանդի բանն Ք՛ գաւ
տի զյանցաւորս 'ի վերջունն սասը, Թէ իւրացանչիւր կենաց, և Թէ
ընդհանուր աշխարհի :

(10) Դստիւծոյ Գարաորն : Աստուծոյ որդեան, մի՛ յայն յետն որ
Թողուր զգառ եղիւղոյս, այլ կանխես գթութի՛ կամ ներողութի՛ որ
ընծայեալ կեն նախ Քան զհասանել մահուն : Էր զորացոյ զիս որհնեալ
ձեռամբդ 'ի յեփն Գագնադիս, որ այժմ, և որ 'ի ժամ մահուն . առ
Էնդ Գ՛ օգնութի՛ն. որով նախ առաջին 'ի ճննդեանս օգնեցեր շնորհք
միտութե՛ն . կամ, որով յաւալն 'ի կենդանութենս սղարմեցար :

Ս Երսոյն յատելուած կրկն կեծուէ՛ նորին հոկոյի, առ նոյն
աղբոս մալխանաց Բանի :
'Ս խորոյ սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Ի Մ՛Ն . Լ Թ՛ .

Ե . Աստուծոյ՝ զկերպարանն առաջին լքի՛ 'ի վնա-
սակարին Թելադրութի՛ն իմնվս ծուլութի՛ն
կորուսեալ խսպառ, ցուցից արդ այժմուս զհնոյն
յիս տեսակ . ողորմելի հեծութի՛ն Թախծեալ՝ 'ի հո-
գի, անաչառ խայտառականօք հրապարակաւ 'ի յե-
կեղեցիս բազմութե՛ն ազգաց՝ վերապատմեցից բարձր
ձայնիւ, բարբառով մեծաւ աղաղակելով :

Ք . Ստեանս չնչական՝ բարդեալ՝ 'ի յինքեան՝ ներ-
քոյ և արտաքոյ ողբս և վայս և ձայնս, ըստ տու-
մարի տեսլեանն եղեկիկելի . քաղաքս անպատուար և
անմահարձան . յարկս ունայն 'ի դռնափակաց ամ-
բութեց . ազս տեսակաւ, այլ հչ համեղութի՛ն . ջուրս
ազտազտին՝ անախորժելի ծարաւեաց արբման . գե-
տինս՝ անօգուտ հերկագործութե՛ն . սահմանս լքեալ՝
հեղեղավայրս կնիւնոյ . խոպանացեալ և տատակա-
բեր անգաստանս . անձախնամ երկիրս անձնաւոր,
որ բանսարկուին պատրանաց մշակեցայ . եւ զըն-
ծիւղ փայտս պտղակորոյս . հատանելի ծառս ունայ-
նաբոյս . կրկնամեռ՝ խօսունն տունկս անյոյս . ամե-
նաշիջ Իրազարմս անլոյս : Լքդ՝ վերստին առ սոյն

բերելով զայս ⁶ նմանութի աւազականաց, բազմօք կրկնեցից. որ ամօթոյն դառն պատուհաս՝ պահեալ կայ հիբոյս, կրճումն ատամանց, և անկէտ լալումն աչաց եղկելոյս. հայրական ⁷ ցասումն անոպուժեի՝ դառնութե որդւոյս. ապականութիւն անորոգելի՝ մեղուցեալ մնրմնոյս : Եր կշտամբուի դտողիս չարեաց՝ օխտացեալ հոգւոյս. ⁸ տարտամ տազնապի տարակուսանաց՝ ելից գերելոյս, զոր երկնային զօրքն մատուցանեն թշուաւացելոյս. ՚ի խրճուէս որոմանցն վկայելով վտանկեցելոյս. ՚ի ձայն ահարկու՝ զանբը ժշկութիւն ազգել լքելոյս :

Գ. Եւ արդարև երգս կատակերգութե ⁹ ջնարահար պոռնկի, յածեալ և կոծեալ քաջ հնչեցուցեալ ողբս ողորմելիս և զկծեցուցիչս, ըստ առակաւոր բանին եսայեայ՝ որ ՚ի պատգամին տիւրոսի :
 (1) Ի թէ նա զգիպուածն փոքր անցից ապառնեացն՝ ՚ի մօտոյ իմն տպաւորեալ, բողբէր դիմակս դիմակս՝ կերպից կերպից աւազականաց, ըստ կոծողացն կաքաւելոյ, իսկ առ իս ո՛րչափս և ո՛րպիսիտ ձայնս մրմնլեցից վճատեցուցիչս. որ գալստեանն ին սպասեալ առանց վրիպանաց, մնացի անպատրաստ և անհանդերձելի : Եւրդ՝ եթէ զգատատանացն ահաւորուի կրկնեցից, բազմացուցից ինձ աշխար. ¹⁰ ապա եթէ զփորձն իսկուք ցուցից, յաճախէ ինձ երկիւղ. իսկ եթէ զկերպարանացն տեսիլ գրեցից, առաւելուն ինձ հատուցմունք, զի կանխաւ նկատեալ զսոյնս՝ և ոչ անազան ապաշաւեցի : Եւ յլ իննայեալ յիս՝ գրութած, մարդասեր, հիգօր, բարերար, ամենապարզև քա թագաւոր, օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն :

(1) Զիւրգարանն առաջին : Արտիւսեան զառաջնոյ անմեղութեն գերեցկութի ՚ի քոյ թաղեալ կորուսի յորդարանոց սասանայի, ցուցից այժմ պետեալս նմանութիւն զազգի կերպարան հնոյն մարդոյ ազանոյ, զչալի օրինակք յայտնապէս հրատարակեցից զհայտնաւորութե իմ աղջաց բողբոյ ձայնիւ գրոցս : Բանդի եմ Մարտի շնչաւոր, լի վաղիւք եմ : Էջն լուծ. կերպարան հնոյն իմանայ ՚ի վերայ խորայեւրացուց և գերուէն նոցա. այլ չարմարի տեղացս :

(2) Երբոյ, և որբոյ : Ըստ օրինակի անպէսան երկիւղելի մտանան եմ կենդանի, (Թ. 9.) ՚ի սրտի կամ ՚ի մտա, և ՚ի բերանի լլեղայ տանելով ողբս. կամ, ներքոյ՝ առաջի եց, և սրտաբոյ՝ առաջի մարդկան. կամ, ներքոյ՝ վասն մեղաց խորհրդոյ, և սրտաբոյ՝ վասն մեղաց մարմնոյ :

(3) Այս փետակտ: Արտաքին տեսչեանք ազ երեւիմ, բայց ոչ թ ընու-
 թն հասնողացուցիչ, այլ մանուսնդ փաստիար. զի զան մտադք կամ
 գիրքը հերանիւթոց, այլև մեխիդք բուսոց՝ նմանեալք ազի, և համով
 գաժանք և փառքք: Հէրեղաւար, շրուտ սեզի՝ յարում բուսանի
 կիւն. (սաղ.) և ոչ բանջար պիտանի: Հին ըծ. սակ վասն կիւնոց թէ
 չդեմն է, որ ՚ի հեղեղատա բուսանի, մանրութիւր շինէ: Աճախմամ.
 Թմային խնամք յառաջն գործեալ երկիր բանաւոր. և սակայն յետոյ
 սասանայի պարտանացն անսաղով, զնորա զար մշակութն ընկալոց:

(4) Եւրոպիոյ փայտ: Ձիթենիս կորուսող զարուզ իւր: Կարանէլի,
 կարելի ծառս ունեյաբոյս, որ բերեմ միայն ճիւղս անպիտանս և սերևոս
 առանց ստղոց:

(5) Կրնախո փռնիս: Կրնախի մեռեալ, յառաջն սկզբնական մեղքը,
 և ապա անձնական մեղքը. կամ. յետ միանգամ կենդանանալոյն ՚ի մե-
 ղաց՝ վերադին մեռեալ. որով և անյոյս, և ոչ յոյս մնայ անգրին ինք-
 նին նորոգելոց: անուսիչ, ճրագարան եմ կազմեալ բազում ստեղծանք
 և բերանովք, բայց անմնայն շինեալ է, որով բնաւ անյոյս եղէ:

(6) Կրնախի անաղակնոց: Դարմեալ կրնեցեց զնորանկ աւարտական
 բանից ըստ նմանութն լալականաց, ՚ի նման վերջ աւարտելով զբանն,
 այսինքն ՚ի ոյս, պրպէս ողբարկուքն առնեն: անս ՚ի բանն ինչ:

(7) Ցասոսն անաղակնի: Քի օրին. անաղակնի, և այլ շ օրին. անբու-
 ժեւի: Աճա պահեալ կայ ինձ բարկութիւնն հօր՝ անողբեղի, անհրա-
 ժեւս, ինձ որ հակառակ քաղցրուէ նորա եղէ որդի գառնեղով, ստա-
 հակ: աղանուսին, ոչ իմանի ստա մտութի, քայքայումն մայմնոց, որ
 յարութն բարմեալ լինի, այլ նշանակէ զգարութն և զպակեղութի,
 որ և մնայ ՚ի յարուցեալ մարմինս անգեղ մեղաւորաց:

(8) Տարբոր փոփոգի: Արանուսն սագնապիչ, եւից գերելոյս, կլանե-
 լոյս ՚ի մարմնից, կամ ժամու մահուանս. զայս ստացեալ մտաուցանեն
 ինձ հերցուսեցն, օրինակա որովանցն վկայելով զյարուսն, և ազե-
 լով զանթշինի գործ իմ յայնմ ժամու: Այս վկայութն հերցուսեաց
 է ինձ նոր կարտիսին, ՚ի վերայ այլոց բազում սպանակեաց ԱՄ:

(9) Մարտիս գործի: Քնարահար պոռնիկ կնոջ, ըստ նմանական բա-
 նին կայոյս. (Իք. 15.) ուր սակ զփութուէ, թէ յետ եօթանասուն
 ամաց աւերածոյն, * Եղիցի իբրև երդ պոռնիկ միտ||. Գոր ըստ ճառին
 իմանան մեկնիչք զվերապին շինութն նորա, և զմեծագանձ վաճառա-
 շահութն, որով զայլոց տեղեաց վաճառականս առ ինքն ունէր ժողո-
 վել, ըստ օրինակի յայտնի պոռնիկաց: Բայց նր վարդապետս այլազգ
 յարմարե իւրում բանին. իբրև թէ՛ որպէս պոռնիկն ՚ի կործանիլ տե-
 բութ՝ քնարք զաղէտս իւրեանց և զողա հնչեցուցանեին վասն կորու-
 սանելոյն զանարժան շահս իւրեանց, այսպէս և ես զիրաւացի ողբս իմ
 հնչեցուցանեմ վասն կորստեան հոգւոյս, և եկեալ հասեալ գառա-
 պարտութնս: Չի իկնա, եթէ կայսի զպատահար եօթանասնամեաց
 զայլոց կործանմանն տիրութի՝ որ յոյժ փոքր է առ յաւիտեանական բա-
 ստապարտութնն, իբր մերձաւոր ձեացուցանելով, գուշակըր դիմախ դի-
 մախ, աղա աղա, իբրդի իբրդի, զանազան աւաղելի նմանութեանց,
 սպա վասն իմ միտքի տարակուսելի ձայնս հիւնիցի, լռելեայն ողբը
 գեցեց. թէպէտ և զբանն սպառաւանաց բարձրաձայն ստեմ յուսով
 թողութն, բայց զտարակուսելին լռիկ ստեմ, որ անվեղ և մշահաւս
 զպատեան մն սպասելով, տակաւին անպատարատ մնացի:

(10) Այս քիւ զիւրիս. եթէ զփորձ կամ զառհասարակաց գառտառու
 նին, իսկութի, մանուսարար կամ ճլգրաբու ջուցեց, խորհելով և յա-
 առ ընդ ընդ զքանազան սաստա բարկութնն նոյ, զոր ընդ ժամանակս

ժամանակս երջոյ, որպէս առ ջրհեղեղուն, առ սողանայն, առ քանա-
նայն, և առ այլ: Եթէ զայստիկ մի ըստ մտնէ եզկոյ տուաթի, առաւ
ւելու երկնդ իմ, և մեծ ևս պատուհաս ինձ հասանի: որովհետև գի-
տեցով զայս իմ, և ոչ գտնի անաղան սպաշխարեցի: Եւ այսպէս տաղ-
նապիմ. այլ գու. տեղ խնայեալ են:

|| Իբրպիս յառելուած իբիին հեծումէ՛ն՝ նորին հոխողի, առ նախ
աղբերս մողխանայ Բանի:

՝| Խորոյ սրբից խօսք՝ ընդ այ:

Բ Ա Ն Ե Խ

ւ. **Ա**մենակալ անձ բարերար ստեղծիչ բոլորից՝
|| լուր հառաչանայ ձայնիս վտանկի, և յեր
կիւղէ տագնապի ապագայիցն կարծեաց՝ փրկեալ կա-
րօզ զօրութի զերծեալ ՚ի պարտեաց. քանզի բա-
ւական ես յամենայնի՝ առ ամենայն հնարս զօրա-
նալ անբաւ մեծութիւն և իմաստութիւն անսահմանե-
լեալ:

բ. **Ա**յլ քանզի ուշիւ մտաց տեսեալ ՚ի հեռուստ
զհանդերձելոցն հանդէս ահաւորափայլ, նկատեմ
ինձէն աստանօր կանխաւ՝ զտիւն լուսոյ՝ սրբոցն յու-
սոյ, զօրն խաւարի՝ պատժապարտիս պատուհասի.
ուստի ոչ զօրէ որ յէիցս՝ առ պատապարան փախը-
տեան: || չ. ² անդունդք խորոց. ոչ վիհք վհից. ոչ
բարձրութիւնք լեռանց. ոչ անձաւք քարանց. ոչ կար-
ծրութիւնք արձանաց. ոչ ծերպք ծակաց. ոչ փա-
պարք փոսից. ոչ սորք հեղեղաց. ոչ բաւիղք խոր-
չից. ոչ շտեմարանք յարկաց. ոչ ծածկութիւնք սենե-
կաց. ոչ եմակք հովտաց. ոչ ծործորք դժուարաց.
ոչ վերադրութիւնք բլրոց. ոչ արձակմունք շնոց. ոչ
անբաւութիւնք ծովուց. ոչ սահանք յորձանաց. ոչ
հեռաւորութիւնք եղերաց. ոչ սղբմունք ձայնից. ոչ
հեղեղք արտասուաց. ոչ տատանմունք մատանց.
ոչ համբարձմունք ձեռաց. ոչ պաղատանք շր-
թանց:

բ. **Ա**յսոցիկ ³ սաստկութեց մատանց անձողապրե-
լեաց՝ գու. ես տէր քո՝ հնարք և դադարք դիւրութե
և անդորրութե փրկութե ամենամեղս հոգւոյ. արդ՝
հայեալ ՚ի յանդերձ վտանկիցս շրջադրութի միայնդ

քաղցր առ ամենեսեան : Իյդեա սուսերաւ յաղթա-
կան՝ կենազէն խաչիդ՝ զցանցս վարմիս, որ յամենայն
կայից պաշարեն՝ ՚ի մահ զգերիս . և հան՝ ՚ի յանդորր՝
զոտս սասանեալ թիւր ընթացողիս : Իժշկեալ զհրաւ
տապ Ջերմնական տաշորումն՝ մղձկեալ սրտիս . մեր-
ժեան զգիւային՝ շարահնարութեա շշուկ՝ քո պար-
տաւորիս . հալածեալ զյուռոտհատ անձկուէ հոգւոյս
մթուռի՝ չարի կենահցիս . ցրուեալ զծխամած թանձ-
րութի՝՝ բռնութե մեղացս երեւոյթ՝ մտելոյս ՚ի յիս .
կորս զգաղիւր թխատիպ կրիցս՝ ապականութեա կա-
րիս : Երրոգեալ զպատկեր լուսոյ՝ պաշտեցեալ փա-
ռայ մեծութե անուան հզօրիդ՝ յոգիս . զօրացս ըզ-
ճարհիդ փայլումն՝ ՚ի դեղ դիմացս, և ՚ի կերպարան
տեսութե մտացս հոգեղինիս . յարմար յերկւրմամբ
կացս յարդարեալ՝ որ զքոյդ բերէ նկատումն՝ նշու-
լազարդ մաքրութի՞ զտեալ զմաւայլ մեղաւորիս ,
անձային կենդանի՝ անեղծ՝ երկնաւոր լուսով քո ծած-
կեալ՝ յօրինակս երիս : () Ի դու միայն ես օրհնեալ
ընդ հօր՝ ՚ի զովեստ հոգւոյդ սոյ՝ յաւիտեանս յա-
ւիտենից . ամէն :

- (1) Զփան ցասոյ : Հայեցեալ ՚ի հանգէս գառաստանիդ՝ տեսանեմ
դոյն օրն՝ լինել սոյն տեւ լուսոյ, իսկ մեղաւորիս՝ օր խաւարի . որպէս
յնդիպատս խորհելուցս լոյս եր, և եղիպատուոյ՝ խաւար . (խնատա-
ժէ . 19 . 20 : ԺԷ . 1) Եւ յայնժամ ոչինչ յեղեղացս կարէ լինել
պառասպտան փոխելոյ :
- (2) Անբուրդ իւրոց . քո յոյժ իտր անգուռիդ . քո այտ ՚ի հետեւալան՝
յորս նոյն բաւ , կի՞ հաննշանակ բաւ կրկնի, սաստկացուցանէ միայն .
որպէս Ահա միւր . այսինքն յոյժ խորին միւր : Երեւոյ ծախոյ . այսինքն
յոյժ ներքուպոյն ծակի , ևն : Սորս հեւելոյ . խորին փոք գործեալիդ
՚ի հեղեղաց : Բախոյ իւրւից . քուաւոր ծածկելոյ՞ք խորից . (սալախ ,)
որք աներեւոյթ տանն ընդեան ՚ի ներքս : Ենկի հոյսոյ խոնարհուպոյն
կորմանք կամ ծոցք հովտոյ : Երբիւրդ դիտարաց . լինալոյն խաւար
պառասպտան վայաց : Անբուրդի ԲԼԵ՛՛՛՛ , ՚ի միւր անկուան բլաց .
կամ, իմա առ իմա բարձրութիւք բլաց բարձրացելոյ, որ գիւրին է ՚ի
միւր բլաց ՚ի միւն փոխել : ալյոյնմտ լուր . ուժգին յարաշուննիք
հաղեոյ, կամ եղանիք թանկ գարդեաց : սահմտ յօրնետոյ . գահալովի՞
հասանք յարմանոյ . (սաճի . կիրաւոյ) :
- (3) Սասիւրմից նասոց : Եթէ այսպիսի սաստիկ պառահարաց և իրոյ՝
յորոյ մերով զբուրթի շարեմէ աղտալի, գու միայն ես հնայք, սպա
միւրտի ևս ահաւոր քո գառաստանիդ՝ զերձանելոյ հնայք ՚ի քնն միւրն
լինի, զան որոյ հայեաց յանդերձանելի մասնիցս ըլխորդութի, պաշա-
լումն, որք շուրջ զին ևրեալ են :
- (4) Կնիւպի իսկիւր : Խաչիդ՝ որ է զին կենաց կամ սպանաց : 2 օրն .

խալիտ: խղճեա՛ս ասե՛՛ սուսերաւ խալիզ զկապս սասանայի, որ իբր մարտ
'ի մահ ըմբռնեն զիս զչեղիս: Ռիտեա՛ս, զի աստի մինչ 'ի բանն՝ յօրինայ
Երիս, պահէ գձև նմանայանի՛ 'ի իս:

(5) Չարհարութիւն շուտ: Գիւտեան նենգութեան արտիտեան, խառ
վութիւն:

(6) Բռնութիւն Բղաջս երևոյն: Յրուեան զթանձր ծուկն կամ մուրն,
որ է երևոյթ կամ կերպարան արացեալ մեղացս, որ մտեալ է 'ի
ներքս իս:

(7) Յօրինայ երիս: Ըստ հին լուծ. 'ի մարմնն, 'ի շունչ, և յոգի. Ը
այլոյ 'ի մտա՛ 'ի բանն՝ և յիշողականն, որք օրինակք են առավնն՝ հօր,
երկրորդն՝ որդւոյ, երրորդն՝ հողւոյն սկի: Բայց լաւ ևս պարզի բուն
բանիք սկի մարտապետին. որ հայցն մարտիւ զմթուհի մեղացն՝ մերս
տին յինքն տալաւորել զնմանութիւն այ ասելով, նորգեւս զպարիէր. ևն:
Եւ զայս նախ՝ յոգիս, 'ի հօգին՝ որ օրինակ է հօր. գտլով հոգին արմատ
նո՛ս յատկութեց և կատարելութեց մարդոյ, որպէս և հայր՝ նո՛ս նո՛ւրջ
նոցն: Երկրորդ. 'ի գեղ զիտաց, նորհօք մարտութեան զգայարանայն.
գեղքն՝ օրինակ որդւոյ, որ կերպարան է հօր. և զի մարտեղութեանն
երևելի եղև մեղ: Երրորդ, 'ի իերգարան քնուսիէ հոցս, ուղիղ և պայ
ծառ ճանաչելով զնո՛ւրջնս. և ըստ այսմ մտքն՝ օրինակ հողւոյն սկի,
որ քննէ գնո՛մ, և զխորս այ: Ղարմեալ, յօրինայ երիս, իմանի երգեան
կրօնակ կամ նմանութեան պատկերին այ. այսինքն բնականն՝ 'ի ձեռն իմա
քականութե, գերբնականն՝ 'ի ձեռն սրբարար շնորհաց, և երանականն՝
'ի ձեռն պայծառ տեսութեան այ 'ի հանդերձայն. զոր և յայտ առնէ
մերթն բանիւքն. անայն՝ ինչո՛ւնի՛ անեղծ՝ երիտար լուսով և ծածիւտ
այն է լոյս փառաբերի երեսայն այ, որով 'ի նայն պատկեր նորոգիւք փա
ռայց 'ի փառու: (ք. կորնթ. ք. 18.)

Ս Իբրպիս յաեղւաած կրիին հեծութե՛՛ նորին հսկողի, առնոյն
աղբբս Տաղլանայ բանի:
'Ի խորոց սրբից խօսո՛՛ ընդ այ:

ԲՒՆ. ԽՆ:

ա. Որդի այ կենդանւոյ օրհնեալ յամենայնի,
հօրդ ահաւորի անքնին ծնունդ. որ տկա
րանայ առ 'ի քէն և ոչ ինչ: Որ՝ 'ի ծագել անստուեր
նշուլից՝ ողորմութե քոյ փառաց, հալին մեղք. հա
լածին դեք. ջնջին յանցանք.՝ խզին կապանք. խոր
տակին շղթայք. կենդանաճնին մահացեալք. բժրչ
կին հարուածք. ողջանան վէրք. բառնին ապակա
նութիք. տեղի տան տիրութիք. նահանջին հեծու
թիք. փախու խաւարն. մեկնի մէգն. մերժի մա
ռախուղն. փարատի մուայլն. սպառի աղջամուղն.
վերանայ մութն. գնայ գիշերն. տարագրի տագ
նապն. չքանան չարիքն. հալածին յուսահատու

Թիքն . և Թագաւորէ ձեռն քո ամենակար , քաւիչդ
ամենայնի :

Թ. Որ ոչ եկիր կորուսանել զմարդկան ոգիս , այլ
կեցուցանել . Թո՛ղ ինձ զանթիւ չարիսն իմ՝ բազում
ողորմութիւնք . զի դու միայն ես՝ յերկնի անձառ , և
յերկրի ազննին . ՚ի տարր գոյի , և յեզրս ծագաց
աշխարհի . սկիզբն ամի , և յամի ամենայն լրմամբ ,
օրհնեալ ՚ի բարձունս . և քեզ ընդ հօր և հոգւոյդ
սքի փառք՝ յաւիտեանս . ամէն :

(1) ՚ի ծագել անսուրբ : Յորժամ ծագեցես ՚ի մեզ զանտուեր ,
զանթմանակ քո լոյս , որ է լոյս ողբումք և փառաց , որ ջուշանէ միան
գամայն զփառս քո և զողորմութիւնք : Բանդի ըստ որում ամանց նուա
զելոյ ծագէ ՚ի քէն , ջուշանէ զփառս քո . իսկ ծագելով առ անարժան
խաւարեալքս կամաւ , յայտնէ զողորմութիւնք : Այլ և ՚ի մեծամեծ
գործոց անտի՛ որ և ստորև շարագանեալ յիշատակին , ջուշանէ զյարս
զութիւնք ՚ի փառս քո . և զի անաւառապէս շնորհես ամենեցուն , զբազ
մազեղ գթութիւնք ծանուցանէ :

(2) Խնի խափս : Այս , և յաջորդքն՝ կամ մարմնաւորապէս իմանին ,
ըստ որում ամային զօրութիւնք ելոյժ քն զկապանս բազմաց , ոպ զպետրոսին
զպօղոսին և զշիղայի . կենդանացոյց զմեռեալս , առողջացոյց զհարուս
ծեալս , ևն : Եւ կամ իմանին հոգեւորապէս ՚ի վերայ իմանակ կապա
նաց , ցաւոց , ևն :

(3) Յերթի անձառ : Դու միայն յամի որ յերկինս են՝ անձառելի ես ,
և գու միայն յերթի անշնին , յամ երկրաւորս անշնեիլ մտօք : Կամ ,
գու միայն յերկնաւորաց հրեշտակաց անձառելի ես , և յերկրաւորացս
անհասանելի : Կմ՛ , գու միայն գորով ներկայ յերկինս և յերկրի միան
գամայն , անձառելի ես ընդուի , և անհաս մտաց , Թէ զփորդ իսկութիւնք
կաս ՚ի ներքս յամի՝ առանց բաժանելոյ ՚ի քէն , և առանց հեռանալոյ
՚ի նոցանէ :

(4) ՚ի փառ գոյի : ՚ի բնութի կամ յիսկութի գոյացելոց ՚ի ներքս կաս ,
այլև արտաքոյ նոցա յեւրս ծագաց աշխարհի : Կմ՛ լաւ ես , ՚ի փառք , այս
իքն ՚ի սկիզբն իրաց գոյացելոց , ըստ որում բառս փառք նշանակէ ևս
սկիզբն կամ առաջին յիս . և այսմ համեմատ քաց յաջորդն , յեւրս
ծագաց . այսինքն որպէս կաս ՚ի սկիզբն իրաց , նոյնպէս ՚ի ծայրս ամ իրաց
աշխարհի : Ամենայն լբմա՛ք . այս լաւ ես յարի յանցեալն , սիւզբն ամի .
և յամի ամ լբմա՛ք , քան Թէ ընդ յաջորդին , ամ լբմա՛ք օրհնեալ ևն : Իմ
Թէպէտ և կաս ՚ի սկիզբն իրաց , այլ և ՚ի ծայրսն և ՚ի կատարածն , առ
կայն օք բաժանին , ոչ մասն ինչ աստ կաս , և մասն ինչ անդ . այլ ամ
բող լրութի բովանդակապէս կաս ՚ի սկիզբն և ՚ի կատարած իրաց . այն
պէս զի նոքս միայն են հեռի ՚ի միմեանց , իսկ գու նոյն և բոլոր յամի ,
մաս յամենեպէս . քեզ մի է սկիզբն և ծայր իրաց : Այսպէս օրհնեալ
և ծանուցեալ ես յերկինս ՚ի բարձունս առ ՚ի սքոյ . և մեք այսպէս գա
ւանելով յերկրի , փառս տամք ևն :

Սերսրին յառեալած իրին հեծուի՛ն նորն հսկողի , առ նոյն
աղբրս մաշկանայ բանի :

՚Ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Ի ԼՆ. ԽԻԻ.

տ. **Տ**էր անձ գթութե՛ն , փրկութե՛ն և ողորմութե՛ն ,
բաւութե՛ն , և նորոգութե՛ն , բժշկութե՛ն և
առողջութե՛ն , լուսաւորութե՛ն և կենդանութե՛ն , յա-
րութե՛ն և անմահութե՛ն , յիշեալ զիս յորժամ գայցես
արքայուիք քո՝ անհաւոր , հզօր , բարեբար և ամենա-
ստեղծ , կենդանի՝ գովեալ՝ ամենակատար , մերձ ՚ի
հեծութի՛ն համայն եղելոց : Ի՛նչ խաչեցելոյն ընդ-
քեզ՝ պաղատիմ , որ ոչ բմբռնեալ վասն քո՝ և ոչ
կապեցեալ , ոչ կախեալ և ոչ բւեռեալ , ոչ կռփեալ
յանուն մեծիդ՝ և ոչ անարգեալ , ոչ լլկեալ՝ և ոչ
նշկահեալ , ոչ խորտակեալ՝ և ոչ մահացեալ , և ար-
քայութեն արդարոց՝ մասին՝ անձկալեաց լուսոյ՝
արժանի ցուցեալ , իրաւամբ ուխտի երդմնակա-
նաւ ամենիւն ազգեալ զանփոփոխութիւն բարեացն
տուելոցն , փառաւորեցեր առ յոյս փրկուե իսպառ-
ւքելոյս :

ք. () րհնեալ օրհնեալ , և դարձեալ օրհնեալ , և
զիս ընկալեալ նովին հաւատովք , կանգնեալ ՚ի կոր-
ծանմանէս՝ բարեբար . բժշկեալ ՚ի հիւանդութեցս
ախտից՝ ձղորմած . յեզերաց մահուս դարձն զիս ՚ի
կեանս՝ կենդանութի . քո եմ և ես , կեցն ընդ նմին՝
անպաւիսուի . անձամբ մեռելոյս՝ կենդանական շունչ
ընծայեցձ յարութի կեանք անմահուի . անպակաս
բարութի , անսպառ շնորհ , անփոփոխ ներողութի ,³
անջ ամենազօր , ձեռն ամէնիշխան , մանտ ամենա-
մերձ : Երանաց տէր՝ և փրկեցայց . ակնարկեալ միայն
գթութիք՝ և արդարացայց . ասալ բանիւ՝ և վաղվա-
ղակի անարատ գտայց . մոռացիր զթիւս չարեացն՝
և անդստին համարձակեցայց . առատաձեռնեալ՝ և
արդէն ՚ի քեզ իսկ պատուաստեցայց . փառաւո-
րեալդ յամենայնի յաւիտեանս . ամէն :

(1) Հանձն եղևոյ : Մերձ ես 'ի հաւաքանս նո՛ւ մարդկան :

(2) Անխտեաց լսաոյ : Աւազակն որ վանն իւր յանցանաց՝ և մէ վանն քո մասնեցան 'ի խաչ, իւրովք հաւաստվ ըն արժանի ցուցաւ արքայաւթնն արգարաց, որ է մանն կամ բաժին փոփոխելի երանութենն ընդ լուաց, այսինքն երկնային երանութենն : Արամ իբր ուխտու երգեանս ածինան, աննն ասելովն, որ է եղանակ երգման, ազնեւ զանդոփոխութին, ծանուցանելով զանփոփոխութի խառնան քո, և արքայութեն՝ զոր ետար նմա, խոտաւորէցել զնոյն խակ աւազակն 'ի խաչի անդ անաղ զաւթն : Գրով ինձ մերժեցելոյ և յուսահասելոյս ետար յոյս փրկուութեն : Չկրկանիկ աւազակն ասէ՝ ոչ անարդեալ կի՞ լլկեալ վանն ֆոփքանցի թէպէտ 'ի խառնվանել նորա զքն անարար նմա, և ճշմարտութեամբ, յոյս է թէ հրկայք մեմեակալ հաստակցան ընդգրկմ նմա, իսկ մէ վանն այնք զաւանութեան եղև խաչի նորա և խորակելնքանցի և ընկեր նորա, որ հոյճդիչ եղև ֆոփ, խորակեցաւ 'ի բարձան :

(3) Աջ անխոյր : Չգրութեն նոյ օրինակի յալ կամ 'ի բարձակ աղոյ, յորժամ երևի 'ի գործա մեծամեծա արտաքոյ կարգի . զոր օրինակ զաւաստութի խաչելուացոյ յեզիպատան՝ ասելը Աճ ասնել բարձր բազկաւ : Յորժամ կատարել զամբարական նախախնամութեն գործա, յեան կողմ 'ի յո՞ւ մանր խնամա, կամ 'ի գեղեցիկ յօրինուած արարանոց՝ նոյն ասի . զի արժեաց մասամբ վճարին : Եւ ասէ անիլիան, աննանել, զի յո՞ւ 'ի մանր և 'ի փոքրազոյն գործա՝ զգրութեանն նոյ մերձ կոյ, և ասանոյ այնք չլինի ինչ : Արգ՝ այսպիսի գրով քո՝ ամենազոր, ծոտաֆր ասէ, անտես արա զազարմ չարիս իմ, որք քեզ մոյնն թուելի են . և անգոփն, անգին վազելակն ասից համարակութի . որպէս զաւազակն անտես արարեր խաղաւ, իբր այն թէ ընաւ գործեալ ինչ աստիքատ ոչ եր . նոյնպէս և ես՝ թէ առատաձեռնես արդումութի, այժմն 'ի քեզ փառայց, ըստ որում և զաւազակն բնակակնց քեզ ընկալար 'ի զբարխոփն :

Ս ի բարին յաւելուած էրկին հեծուէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն աղերս ճաղմանայ բանի :

Ղ ի խոցոյ սրտից խօսք՝ ընդ նոյ :

Բ Ա՛Ն. ԽԳ :

Ձ . Ք ժ կական կրթականուէ՝ ամենափորձ հնաբաւորութի՞ պատճառ կենաց անախտականաց, թագաւոր զօրաւոր երկնաւոր՝ ասել յո քո . ձ՞ծ ամենեցուն, իմանալեաց և տեսականաց . ՝ Եհա դու 'ի յիս, ըստ մարգարէին՝ որ ընդ ասեղոյն՝ նոր կցորդութե . առ որ բարեզարդ դաշամբ այս բանի ընդ քեզ միութեան, լուսաւորեցայց կրկին ողջացեալ ինչով և մարմնով, ամենայնիւ կարօզ և անվանելի :

Ք . Ար մէ կարօտանաս սպեղանեաց, առ պատրաստ .

տուր թի պատանաց՝ հոգեկան վիրաց . ոչ ժամանակի . ոչ միջնորդի . ոչ աւուրց երկարաձգութե . ոչ ³ փոփոխ մատուցանելոյ . ոչ հատման . ոչ խարման . ոչ սրագործութե , ըստ երկրաւորս դեղատուութե , ⁴ աւ որս միշտ է վրիպութի և ամենասխալ տարակուսութի : Այլ քեզ արարչիդ հոգւոց և մարմնոց , նամ ինչ՝ լուսաւորեալ է . ամենայն ինչ առաջի է . նամ ինչ գրեալ է . ամենայն ինչ դիւրին է . համայնն՝ հնարաւոր է . ⁵ իմաստն՝ գլխաւորեալ է . խառտումն՝ լցեալ է . կամեն՝ կատարեալ է . քո կտակն՝ աւետարան է . քո վճիռն՝ ազատութի է . քո մատեանն՝ շնորհ է : Այլ փակեալ ես ընդ օրինօք . ոչ պարունակեալ ես ընդ կանոնաւ . ոչ արգելեալ ընդ նուազութե . ոչ խոնարհեալ ընդ հնազանդութե . ոչ պարագրեալ ընդ փոքրկութե . ոչ չափեալ ես ընդ սահմանաւ . ⁶ ոչ վրիպեալ ՚ի բարկութե . ոչ այլայլեալ ինչ ՚ի ցասմանէ . ոչ սխալեալ ՚ի խտութե . ոչ ամբոխեալ ՚ի խռովութե . ոչ դղրդեալ յանգիտութե . ոչ փոփոխեալ յողորմութե . ոչ պակասեալ ՚ի բարձրութե . ոչ լքեալ յայցելութե . ոչ տկարացեալ ՚ի փրկութե : Այլ սկիզբն՝ և լրումն ամենայնի . և ՚ի քէն է ամենայն . և քեզ փառք և երկրպագութիւն յաւիտեանս . ամէն :

(1) Ամենայնի հարաւորութի : Ամենեկն տեղեակ ճարտարութե բժշկական կրթական հմտութե կամ արհեստի , պատճառ ես անսխալ կենաց : Թուի լռելեայն ղեկուցանել , թէ բայց յամենազեալ իմաստութե և յազգայ կարողութե՝ որով ճանաչես և բանալ կարող ես զնմ ցառս , ունիս և զհամայն ցառոց զփորձն և գտեղեկութի՝ յոր մէհետէ անտացան մարդիկ ՚ի սկզբանէ աշխարհի : Ապրէն բժիշկ ճարտար այն համարի առ մեզ՝ որոյ բաղում իցէ փորձ . և զինչ կարծիր՝ եթէ ոք լինէր տեղեակ անձամբ համօրէն ցառոց պատահելոց ՚ի սկզբանէ անտի :

(2) Անս Դոն Դիո : Ազգազգակի լեր գու ՚ի յիս . ըսք . . . նոր կորուսութե , մերձաւորութեն՝ խոստացելոյ ՚ի ձեռն մարգարէին , թէ ըսք տեւոյն մերձ գառայ . որ է բանն եսայ . (ծք . 9 .) * Արինչեա խօսեցես , առացե՝ թէ ահաւասիկ հասեալ կամ : Արով դարձանք այդ բանի միտնալոյ ընդ քեզ , ըստաւրելցայ . որպէս և ասեր . (անգ . 8 .) * Յայն ժամ ծուարեցի կանուխ լոյս քո : Արին ուղտեալ հոգւով և մարմնով , ունչ և ասեր : * Բժշկութե քեզ վաղձազակի հասցէ : :

(3) Աւ կորոպանս : Չմարդկային բժշկացն զանազան կարօտութե ՚ի թիւ արեւալ , ջուրանէ ղերկնաւոր բժշկին զանկարօտ զբուժն ՚ի բժշկ :

կել: Դրու ասէ, ոչ միայն ամենարուեստ ճարտարութիւն պատշառ կամ ներդրածոց եւ կատարեալ կենաց, այլև քնքին քո միասնալուրջ բժշկեալ անվիշտ: Աստի ոչ կարօտիս օգնողննաց, 'ի կիր առնուլ սակզանիս, (մէհէմ') և պատրաստել զայն առ 'ի պատելոյ զվերս հոգւոց: Այլ կարօտիս ծանոսիի, որպէս մարգ բժիշկ չկարէ երբ և կամիցի՝ տալ զդեզ, այլ ընտրէ զժամ ցրտոյն և ջերմոյն . և եթէ զըստար ինչ գարնանէ, սպասէ հասունանալոյ ևն: Այլ կարօտիս միտորդի, այսինքն օգնականի, գործակցի, ծառայողի . կամ, ոչ մնաս բարեխօսի և արգաւաղի՝ առ 'ի գարնան տանել հիւանդին, որպէս ոմանք 'ի մարդոց բժշկաց հազու բազում ազգանօք շարժին 'ի տեսուածի հիւանդին: Այլ կարօտիս առուց երկարոյքութիւն, օր յօրէ ձգելոյ զգարնանն . զի ոչ կարէ մարդն փարսանել զախան 'ի միտմ ժամանակի, այլ մեղմով, տակաւ տակաւ: Այլ կարօտիս փոփոխ ճարտարելոյ, այլևայլ գեղս տալոյ առ 'ի փորձել, կմ գոնն գեղ սակչ կրկնելոյ կամ գոնղին փոփոխելոյ, մերթ 'ի գլուխ դնել, մերթ 'ի կուրծս, մերթ 'ի բազուկան ևն: Այլ հոգման, հասանելոյ զերակ, կամ զնոցայն, կամ զաւելորդ խուլ ինչ: Այլ խորան, ջերմացեալ երկաթով խարելոյ զմիս փտեալ, կամ զդրմաստս ուսուցից: Այլ օրհործութիւն, կարելոյ սրով զանգամ փտեալ, կամ սուր հասակաւ և անձեւեալ խզատելոյ զմարմին: Այլ կարօտանաս այսպիսի հնարից Ը երկրաւորս գնդափոխութիւն, գարնանարուածն գեղոց և բուժմանց . առ որս միջ, 'ի գարնան մարդկային բժշկաց՝ Թէպէտ և բազումս և զանազանս 'ի կիր առնու, տակաւին միջ, այսինքն յաճախ սխալումն լինի՝ կամ 'ի չճանաչելոյ զպատշառս արտին, կամ տալով գեղ անյարմար, կամ չտալով 'ի գէղ ժամու, և անխախտ փարսիտութիւն, տարակուսանօք գործեն, յամի կասկածելով սխալել . և 'ի մատուցանելն գարնանս ներքին անյայտ արտից, գրեթէ մշտ 'ի փորձ վարին՝ տեսանել օգտիցէ, և կամ ոչ:

(4) Այլ զեղ արհւլիտ . Դու քանզի արարիչ եւ հոգւոց և մարմնոց, ձմ ինչ բեզ րաստուէալ է, այսմաս, յայտնի է: Այս և յայրորդն իմանին ընդհանուր առ ձմ իրս . բայց առանձինն թերեւ ըստ բժշկուկան ներդրածուէց յարմար ևս է առնուլ . այսինքն որ ինչ առ բժշկութի սխալ է, ամն բեզ յայտնի է, պատշառ հիւանդութեն, գեղն, ժամանակն . ամն առաջի քո առձեռն է . ամն գրեալ է, իբրև գրով բազարեալ է . որպէս և բժիշկք գրեն վասն հիւանդութեանն և վասն գեղոցն . ամն դիւրին է, հնարաւոր, գիւրագործ և կարելի . և ոչ ոնց որ 'ի մէնջ բժշկացս, որոց ոչ միշտ գիւրին է գտանել զգեղն զոր խնդրեն: Իմաստն, ճանաչումն քո, մտածութիւն, կարգաւորումն գործովք վճարեալ է . Խոսքուած լտեալ է, կատարելս զխտտացեալք . որպէս ասելի, ևս եկից և բժշկեցից: Այնքն կատարեալ է . որպէս յասելք, կամիմ սրբեաց, և վաղվաղակի սրբեցաւ բորտան: Քո կարի . այն զոր մայմնաւոր բժիշկք աղքատներն հիւանդին վասն զխտակն յօրինելոյ, մահու գուշակ է . իսկ գու յորժամ կտակ աննել զբանայն, ասեալս կենեալ է յայնմ . որպէս եղեկիայ արքայի ծանուցաւ երանելով եսայնայ՝ հրաման տալ վասն տանն . սակայն ընդ այնու ասեալս կենաց էր ծածկեալ: Քո վճիռն, յորժամ վճիռ սաս՝ ասես, ոչ մեռանիցի՝ այլ կեցցէ, այն իսկ ազատութի է . որպէս յազազս Ղազարու ասացեալն, այն հիւանդութի չէ՝ 'ի մահ, սուէչ եղև յարութեն նորա: Քո ճափեանն . ըստ մարմնոյ բժիշկն մտտեան համարոյ ճարտարանելով վասն հիւանդն և կամ առ ընտանիս նորա, ծանուցանէ զծախս գեղոցն, և զվարձս բժշկութենն և զճառայողացն . բայց գու ասէ՝ առաջի գնես հիւանդին զնորձան զոր արարեր, ասելով՝ ահաւասիկ օղջայտ, այլ մի մե-

զանչք. կամ, ահա որդի քո կենդանի է. կամ. լուծիք և թողիք եր
թայ, կամ, անք նմա աւան :

Չվերջին երգս բանն, իրա, լճիւ, խորն, ընդհանրապէս և թէ խն
նակք, մեկնելն են. քո նոր կտակդ ոչ իբրև զխառն հին՝ անկէն և
Թշուառութիս գուշակէ, այլ օրհնութիս, բարութիս աւետարանէ :
Քո լճիւն արարեալ այժմ՝ ոչ իբրև զանդրկան լճիւն՝ պատուհաս
հրամայէ ՚ի բանս, ՚ի սուգանս, ՚ի մահ, այլ աղաաութի շնորհէ ՚ի մե
զայ և ՚ի պարտեաց : Քո մտտեանն որով կաննես աւանդես, ոչ իբրև
զանդրկան գառառանապէս իւրաքանչիւր յանցանոց և յանցուցեաց
պատիժ սահմանէ, այլ ներդուծի, թողութի, երախտս, յորդոր ՚ի
զքեմն. և և թէ սարսնապէք ևս կայցեն, առ ՚ի ներել է. այլ և զոր
գործելն հրամայէ, յալողէ շնորհք. և ոչ իբրև զհին օրհնաբարութիս՝
այլ միայն զպատուիրանն աւանոց ձեռնառա օգնականութի :

(5) Ու և իդու : Ոչ գոյ ՚ի քեզ բարութի, որով սխալեցես. ոչ ցո
սան, որով սղարկեցես. ոչ խորութի, որով յանդժուութի խտարկեցես.
Ոչ խուլութի, որով ստեղծեցես. ոչ փոփոութի, որով շխտեաց տարա
կուտեցես : Այլ հակառակ այսոցիկ՝ անփոփոխելի պարտութի, բարձ
րութիւն են :

Ս երբորն յաւելուած չրիկն հեծուի՝ նորն հսկողէ, առ նոյն
այիբս ճաղխանաց բանի :

Ղ խորոց սրբոյ խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն . Խ Կ :

Խ . Մ Ծ անասհման, ծնունդ այ հարազատ ան
Թարգմանելի . արարիչ բնաւին եղելոց,
քո Թագաւոր . լոյս ՚ի խաւարի սրտից մթացելոց .
ընդ մեզ լրմամբ, և ընդ առաքելից իսկութեք . մե
րայնովս զքոյինսդ ծանուցանող հրաշապէս : Հայր
քո օրհնեալ երկնաւոր անձառ՝ որ առաքեացդ զքեզ
՚ի վերուստ, ում փառակիցդ ես արարչուք, այն
քան հոգացաւ փրկութի իմոյ տարագրեալ գերւոյ,
մինչև զքեզ իսկ մատնեաց մարդկան : Իսկ դու կա
րօղ գօլով ՚ի վեր քան զվիշտս՝ զտնտեսուէն աւար
տեալ խորհուրդ, հաճեցար ընդ պարտեցելուսն
զմահուն ճաշակել բաժակ՝ անթերի մարդկութեք, և
անպակաս նծութեք : Եւ հոգիդ սք կենդանարար՝
սրպէս քո, և հօր քոյ իսկակից, և համապատիւ էու
թեք ծնողիդ՝ և ծնիցելոյդ : Սի երրորդութի կատա
րեալ ՚ի գիմաց երից անորոշելի հատուածաց . անրա
կիզքն և անժամանակ . բնաւին բարերար . համայն

կենդանարար. բոլորից խաղաղարար. ստեղծիչ գոյից,
և յօրինիչ ամենից . անքակութիք և միով բնութիչ
փառաւորեալ :

Զ. Իսկ³ եթէ հայրն գթած երկնաւոր՝ հզօր՝ մին
յեռութի վասն մահապարտիս յանցանաց մատոյց
զմիայնակ ծնունդդ յանքնին ծոցոյն, ոչ անխայեալ
յորդիդ՝ ՚ի համապատիւդ և ՚ի սիրելիդ, այլ կամաւ
նուիրեաց մահու՝ չարչարողացն զինու, ըստ մարգա-
րէութեն զաքարիայ . վասն զի զարթնուլ սրոյն ՚ի
վերայ հովուին, և հարկանիլ նոյն ինքն հօտապե-
տին, և ցրուիլ ոչխարացն հօտին, որպէս օրինակն՝
նուրբ նախագրին՝ և ուխտադրութիւն խորանին՝ և
նուիրումն արեան սպանդին՝ և առակ խորհրդոյ
աբրահամեան պատարագին, զփրկութի լծուառա-
ցելոյ՝ ՚ի կամաց կեցուցչիդ յառաջագոյն նկարա-
գրէր . և արդ հիմ տրտմիս անձն իմ՝ կործանեալ՝
ոչ յածուստ հնարաւորութեց, այլ ՚ի բուսդ ինք-
նագործ հակամիտութեց . կամ ընդէր զիս խռովեա՝
յուսահատութի օստանայականաւ զմիտս հարեալ .
յուսամ յած, խոստովան լեր նմա, և նա հօգայ վասն
քօ, ըստ դաւթեան սաղմոսին, և⁵ այլ մարգարէի
կենսախրախոյսն բանի :

Է. Իսկ⁶ յեղանակ խնամարկելոյ հաստողին՝ ՚ի վեր
է քան զսահման կշռուէ մտաց հրեշտակաց և երկ-
րականաց . և եթէ բիւրս կրկնեսցի, ոչ լինի չա-
փեալ . քանզի անբովանդակելոյն՝ և բարերարելն է
անձառելի : Եւ զի՝ ոմն օրհնեալ՝ զոմն օրհնաբա-
նեալ յերրորդական համագոյուէն առաքեաց . իսկ
նա ՚ի հաճութի կամաց առաքին մեռաւ . և միւսն
ահաւոր՝ ՚ի յերկուցն հաւանութի՝ մեծաջան բաղ-
ձանօք մաղթէ : Իսկ⁶ համաբարւոյ միակամութեն
ցուցակ՝ առ ՚ի զնոյն բարի ներգործել, որպէս հո-
գին՝ կենդանւոյն, և բանն՝ բանականին, պայծա
ռութի փառացն, և կերպարան՝ էութեանն : Իսկ
կեանսն փոյթ . առ ողորմութիւն սթափ . առ ձեռն
կալութիւն պատրաստ . առ փրկութիւնն կազմ . առ
առատութիւն յորդ . առ յաճախութիւն զեղուն . առ
անբաւութիւն լի . առ աննուազութիւն փարթամ . առ
երկայնամտութիւն ճոխ . առ անհասութիւն բարձրեալ .

մի երրորդութի կատարեալ 'ի յանձանց երկից . օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Ընդ ձեւ լինոմբ : Ընդ մեզ եւ կատարելապէս մարդերութեն . և չ առաքելից հօր իսխութի, իսկապէս բնութի Թեմութեն : Բարեպետս, մերով մարդկային բնութեամբս զքոյնն Թեմական ծանուցանող հրաշքով օրհնակաւ :

(2) Ում խոսիչոյ : 2 օրհն . որում : Հայրն քո երկնաւոր՝ առ 'ի փրկել զիս ասէ՛ զչեւրեալս 'ի ստանալոյէ, անչափ հոգաբարձիք զքեզ զմեծինդ մտանկաց վասն մեր . իսկ գու որպէս արարութի փառակից եւ նմա՝ նոյնպէս գթութի նմանող եղեալ, մինչ կարօզն էիր 'ի վեր Գոմ զվարս . առանց իրից վարաց կատարել զքարծ անտեսութեն, հաճեցար ըծ գար փեշելուն, փոխանակ պարտաւորին՝ յանձն ասնու զմահ գծնգակ, գարագ մարդ կատարեալ, որպէս և Թեմ կատարեալ : 'ի նոյն կամակից և Հոգին նք, որպէս և եակից երկոցունդ, բովանդակ նք երրորդութից հոգացաւ առ իմ փրկութի : Եւ էր վասն այսչափ հոգք 'ի վերայ իմ . մի՛ թէ իմում փրկուել կարծո ինչ էր, նա որ անժամանակն և անակիցքն, բոլոր բարեբաւ, ինքեան եպպէս փառաւորեալ . ևն : Ստեյն ասա, և կրկնելն 'ի կատարածին, մի երրորդութի կապելալ, իմանի՛ յերկց անգաւ սանելի առանձնաւորութեց կատարեալ ես՝ և թէ՛ բոս միունն, և և թէ՛ բոս երրորդութեն . այսինքն ծաղաղոյն ունելով միութի բոս ետութեն; և ծաղաղոյն զանազանութի բոս անձանց . ոչ նոյնութի ետութեն միացանէ զանձինսն, և ոչ որոշումն անձանց բառնայ զմիութի ետութեն . այնպէս իսկութի Թեմ, որ երրորդութի չկապմանի . և այնպէս կատարելալ երբեակ, որ միութեն չբառնի : Գարծեալ, այլևայլութի անձանց ոչ անկատար կացուցանէ զմի անձն քան զմիւսն : Յայն երրորդական թիւ բովանդակի ամենայն կատարելութի . լինել միոյ Ամութե յերես անձինս՝ զեղումն է ծաղաղոյն կատարելութե . և է յասուկ ծաղաղութե բարւոյն և թ : Չայս Թեմ անօր իմաստս Թեման թիւն փակել ինքեան այս բան կարճաւոս :

(3) Իսկ էլէէ հայրն : Իսկ արդ՝ և թէ Հայրն երկնաւոր այնքան հոգացաւ 'ի փրկութի իմ, ապա կի՞մ փրկմա, ընդէր արիւս մի անձն իմ կործա նեալ ոչ յածուսք հարաւորութեց, ոչ յածային հարուածոց, այլ 'ի քո փառաւ գործեալ կախարութեց, այսինքն 'ի յօժարութեց կամ 'ի գիւ մեցմանց առ չարն : Այսպէս կապակցելի է բանս, իսկ այլքն են ընդ մեզ անկեալ բացատրութիւնք փրկագործ կամացն Հօր : Ոչ ինայեաց ասէ՛ 'ի սիրելիդ, այլ կամաւ նուիրեաց մահու լարարողոյն զմեռ . այս ինքն նուիրեաց կամ մտանկաց զինու կամ գործարանի չարապողացն մահուամբ : կամ առ 'ի մահ : Եւ այնպիսի կամաւորական նուիրումն, զի և կանխաւ 'ի հին ժամանակաց մարդարէիք յայտնեաց, և օրհնա կոք նախատաղաւորեաց ևն : Ապա ընդէր իռնովն զիս անձն իմ, յոտու կապութի օտարանայնանս, որ 'ի ստանալէ չարժեալ, կամ որ յատուկ է ստանալի վասն անգձուութեն :

(4) Գրարք նախագրին : Արպէս օրինակն գաղանի նախատաղին, այսինքն հարելի . որ անպարտ սպանեալ, առաջին տիպ եղև քնի զեմամն . կի՞մ, բոս հին լուծ . օրինակն մովսէսի՝ որ բազկատարածութեն եղև օրինակ քնի խաչելուն . և բոս այսմ նախագրի իմանի առաջին գրօղն : և ուր փորձութի խորմելն, զորով ցանեաց մովսէս զարկն ուխտին եյ : (Երբ . թ . 20 . 21 :)

(5) Եւ այլ ճարգութի : Բազում են առ մարգարէս այսմ նման բանք . սոց Եւայ . Խ . 31 : Ողբ . Գ . 24 . 25 : Դաւում . Թ . 7 . ևն : բայց Թուի ինաւ նաւ և զղփելի բանն առ յովանփատ արքայ յուգայ . (Բ . մնաց . Ե . 15.)

* Ոչ է ձեր պատերազմք , այլ Եղ ॥ :

(6) Յէզակ խնամբ : Իակ յեզակնակ ինամարիելոյն Այ ոչ կարե կշտել մտք՝ ոչ միայն մարգկան երկրականաց , այլև ոչ հրեշտակաց ան գամ . և եթէ բիւրիցս կրկին կշտեցին , չափ ոչ գտանի . քանզի Այ որ անբովանդակելի է բնութիւն և զօրութիւն , նաև բարերարելն է անպատ մեղի : Եզակնակ ինամարիելոյն այն է՝ զոր նախ ասաց , և զինի տեղ գար ձեալ . այսինքն Այ ինքնագորով զԹողք հոգալ զգիրուծի մարդկան , ոչ արժանաւորաց և հաւատարմաց , այլ ասաշնորհաց և Թշնամեաց . և զայն հոգալ միածնանն , և այն՝ մահուամբ նորս , և զայն՝ կանխաւ հաստատելով մարգարէիք և օրինակք . և այն՝ ՚ի նոյն կարգաւորելով զամենայն գարս անցեալս . և յայսպիսի ինամս բովանդակի սք երբորգու Թիւնն պարսպեալ : Բարէ . որ մտք չափել կարիցեն զխորութիւն սիրոյն Այ :

(7) Որ օրհնեալ , Հայր ԹԹ , զոն օրհնութեալ , զՈղբին միածին առաքեաց . և Թան ահաոր , Հոգին սք ՚ի յերիւոյն հասնուիք , ՚ի հաճութի հօր և որդւոյ ձեծական Բող յանօ հալել , ամենայն կամօք միաբանի . ուստի երեքին անձինք ևս պատասղեալ են ՚ի ինամս քո անձն իմ պարսաւոր :

(8) Համաբարտ : Եթէ ինգրես տե՛ յուցակ կամ օրինակ այսք համա շունչ միակամութե երկց անձանցն առ ՚ի զնոյն բարի ներգործել , այն պէս ինա , որդէս հագին՝ ինգամայն . որպէս կենդանին ոչ կայ և ոչ գործէ առանց հոգւոյ . և ոչ բանականն առանց բանին կամ մտաց . և ոչ զառքն արտաքին առանց պայծառութեան . և իբրպարս կուսին , և ոչ էութեթ իրաց առանց կերպարանի կամ տեսակի նոցա : Այսպէս ոչ է , և ոչ գործէ հայր առանց որդւոյ և հոգւոյ : Ուստի երեքին ևսմարի նակ են առ ինանն իոյն , ևն : Առ անբառութի . անբառութի լի են . աննուարողութիւն փարձամ են . անհասութեամբն բարձրել են : Բառն՝ կամաբարտ , ոչ է անուական , այլ ուղղական , և նոյն իակ համարոց բառն՝ ինիւ գրեալ ըստ սովորութե բազում ձեռագրաց . զի և յայլ բառս առնեն . որպէս գիշերոյ , մարգւոյ , Թքոյն , վալքննաբարւոյ . ևն :

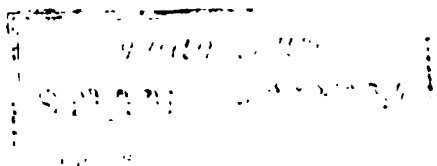
Ս Երսաբն յաւելուած իրկին հեծումնէ՝ նորին հսկողի , առ նոյն աղերս մաղխանաց բանի :
՚ի խորոց սրբից խօսս՝ ընդ Եղ :

Բ Ը Ն Ի Խ Ե :

Ա արդ՝ յոյս բարեաց տնկեալ ՚ի սրտի՝
անձն իմ կործանեալ , և գօտեաւ հաւաւ
տոց պնդեալ զերիկամանցդ երկակի մասունս՝ ըզ
կրկնապղտոր խորհրդոցդ զքանկականիդ գործա
րան , խոստովան լեր բարերարին Եղ : Օ մտացդ՝
իբրև զգործոց . զխորհրդոցդ՝ իբրև զլրուեց . զան

տեսիցն՝ իբրև զյայտնեցելոց . զսրտիդ ծածկութից՝
 իբրև զբարբառումն ձայնից .² զակնարկուեցն՝ իբրև
 զարդիւնականաց մեղանաց .³ զազգել շրթանցդ՝
 իբրև ՚ի զլուխ ելելոց չարեաց . զտիցդ հետոց՝ իբրև
 զպատուիրանաւն այլ վազողաց .⁴ զձեռացդ ձգումն
 առ ցասումն՝ իբրև ՚ի հեղումն արեան գործողի .⁵
 զծիծաղելն բնաւին՝ իբրև զկամաւորական լքումն
 շնորհի .⁶ զերդմնականն, որ թէ ՚ի հանդէպս՝ թէ ՚ի
 տարադէպս՝ իբր զգործակցութի խարողին : Օ աւճ
 բարտաւանութիւն՝ իբր զհին կործանիչ նախաստեղ-
 ծին բարձրութե . զսրտին նեղութի՝ իբրև զթերու-
 թի հաւատոց .⁷ զմեղկութիւն՝ իբրև զպարտուի զա-
 րաւորին պնդութե . զտրտունջն առ վտանկս կրիցն՝
 իբր զուրացութի ուխտին , որ առ տէրն .⁸ զապա-
 րասանութիւն՝ իբր զթռուն իմն անգթութեն . զամ-
 բարհաւաճութիւն՝⁹ իբր ոչէիւք առ վեհն գոռո-
 ղութի . զհպարտութիւն՝¹⁰ իբր զկամաւոր հարազատ
 գտողին չարեաց : Օ ակամայիցն՝ ընդ կամաւորացն .
¹¹ զբռնացելոցն՝ ընդ հաւանականացն . զեկամտիցն՝
 ընդ բնաւորականացն . զանօրէնութիւնն՝ ընդ ապաւ-
 տուածութեն . զփոքունն՝ ընդ սաստկաբունիցն .
 զնուազունն՝ ընդ յոլովիցն : Օ անձաւիցն իմոց՝
 իբր զձառելեաց գիտողին . զանգրելոց փնասուցն՝
 իբր զնկարելոց տեսողին ՚ի յարձան՝¹² մագնեսախ
 վիմի . զթեթեւագունիցն՝¹³ առ խտիր մտաց՝ իբր զբւ-
 տուար ծանրութի բեռանց .¹⁴ զխնդիր չափոյ ծած-
 կելոցն՝ իբր զձշգով պահանջումն սատերն սակի՝ ՚ի
 բերանոյ կիտին կորիւնի՝ չորեքդրամեան կշռութեն .¹⁵
 զանգնդականացն գործոց՝ իբր ՚ի յականջն այլ արագ
 ժամանելոց : Օ պոստիկ յաճախեալ կուտեալ կրկին
 յանձնառութեամբ , վերստին պատմեալ աստանօր
 մեծաւ հեծութե՞¹⁶ զչեոցն՝ իբր զեղելոց , ընծայեալ
 այլ զպարտութի վանեցեալ անձինդ . զի ընկալցիս ՚ի
 փոխատուէն զշնորհօք թողութի՝¹⁷ պարտուց մեղա-
 ւորին . զոր տէրն արդարացոյց , և հրաշափառապէս
 հաշակեաց , ամենապատիկ ներբողիւ կրկնեալ զգո-
 վեստ զղմանն՝ քան զպարտաւանս մեղացն :
 Թ . Բարդեաւ և դիդեաւ անձինդ մեղապարտի՝ բամ-
 բասանս յղբունս , զքոյսն՝¹⁸ խոհերս բաղմամբանեայս :

անձն իմ կշտամբեալ յղբնախթանդ բանիւ : (Օ չաբուին , զանօրէնութիւն , զվրիպութիւն ,¹⁹ զառ ՚ի մարտին հանդիսե փախուստ . զպարտութիւն , զմոլեգնութիւն , զամբարշտութիւն , զապշութիւն , զթմբրութիւն ,²⁰ զքունն արթնական , զառ ՚ի յընթացսն՝ զնիրհունն , զխորհուրդն օտարոտի , զբանիցն նանրուի , զզազրութեն հաճութի , զյամենալն ՚ի նմին , զփափագելն՝ արտելեացն , զաներկիւղութիւն , զանսառտութիւն ,²¹ զանհարթութիւն , զթերութիւն . զթիւրութիւն , զլուծութիւն , զճշգութիւն , զանկապ արձակումնն : (Օ ծիծաղականն , զվրնջողականն , զկատակերգականն , զբայթագականն , զպատրողականն ,²² զանգէպ քաջութիւն , զանյարմար մարտն , զառանցօրինի արիութիւն ,²³ զխեղդմունս հոգւոյն , զտատանողականն զերկշտութիւնս , զբազմատեղեան ճիւղսն զբահետականս ,²⁴ զանպատկառ . փարաքմունն , զգժտութիւն , զգժգճութիւն ,²⁵ զանգատատելութիւնն , զմարմանջմունն զխրրմբունողականս , զփոքունցն զանկշուութիւն , զխոտամանցն դժբողութիւն , զուխտիցն մոռացութիւն ,²⁶ զմմանեացն այլակերպութի , զկեղծեացն քողարկութի , զփառամնութիւն մարտութի ,²⁷ զյօնիցն յմակնութի , զպիրատութիւն , զինքնասիրութիւն , զնախագահիցն տնչութի ,²⁸ զհատուցանելն եղեունականացն , զնուցինսն՝ զանշահաղձատանն , զվայրապար բերմունն , զընթացակցութիւն խորամանկութե բանտարկութիւն : (Օ բանին ²⁹ սերմնակաթութիւն , զվաճառումն կենացն՝ ընդ զնոց սատակմանն , զկորուստ աւանդիցն , զհայրենեացն ծախս ,³⁰ զկապարանն ձգողական՝ զփոկով լծոյ երնջոց անխղելի ըմբունմամբ՝ զանօրէնութիւն ,³¹ զյարաթաթառ տղմբնակութիւն , զլքումն լաւացն ,³² զընթագրութիւն անկարծիցն , զինի գարձին՝ առ նոյն դարձ դաժանական .³³ (Օ նորոգ մտացն , զօտար խորհրդոցն , զանկայուն կամացն , զհալման հազագին , զէութի շնչոյն ,³⁴ զւնն քան զսահման կանանացն դրութե՝ զիշխմնականին զամենասփիռ բացարձակութի . և զոր չի՞ ճառելի , և կամ գրելի , և կի՞պատմելի , և կի՞ յերեսս գիմաց բերելի : Գ . Լ , Ե արդ՝ զհարգ բժշկեսցիս՝ անձն իմ՝ եղկելի ,

'ի յայսքանեաց տիգաց խոցոտեալ, բարձեալ Թու-
 ղեալ այր մի³⁵ տարագիր անողջանալի, ըստ մարգա-
 րէին . քանզի մի 'ի վերագրելոցդ՝ բաւականապէս
 զօրէ սատակման, Թժողթէ այսքան դառք սպանողաց՝
 դժնէից գահաց՝ շուրջ պաշարողաց : Սանաւանդ
 զի³⁶ ոչ այսու և եթ նմանագրութեամբ կըռի տա-
 ըացոյց տարժանեցելոյս . այլ զոր օրինակ անթիւ
 բազմութի կայտառաց կարճաց խայթողականաց՝ 'ի
 ստորին մասունս ծայրից տանոցն զօրհասական Թոյնս
 բերելոց, և յաման մաշկեղէն արկեալ՝ ամփոփէ զե-
 լիցն շաւիղ՝ կապարանին շրջափակութեամբ . ցու-
 ցանի աբապբուստ բարիոք, իսկ 'ի ներքուստ համ-
 բարք չարի, և պահեստ կորստեան, և կոյտ կսկծման,
 և գործօնեայք սատակման, և մշակք մահու : Մըդ՝
³⁷ այսոքիկ են ամբարեալքն քո՝ անօրէնութե տա-
 ժանեաց Թշուառաքիտն Թոշակք՝³⁸ անձն պարտա-
 կան կրկին սատակման . որ կամաւորաբար ընկալար
 'ի քեզ, զոր Թնամին սերմանեաց 'ի վերայ ցօրե-
 նայն՝ յագարակի աշխարհիս . ով այր անմաքուր՝ ամ
 բարիշտ և ծօյլ, բնաւին ատեցեալ, սիրօղջ մտացդ
 ախորժամբ զլքեալն ամ անառակութի . և զոր
 առաքեալ ցուցանէ զթիւս բանիցն՝ սարսափելեացն
 կշտամբողաց, աստուստ սկսեալ մինչև 'ի կատար
 կանոնի այնր պայմանի, և որ հասեալ են ասէ՝ յոյ
 իրաւանցն վերայ, եթէ որք զայսպիսիսն գործեն, և
 կամ կանակից են, արժանի են մահու : Մըդ՝ ես
 ինձէն զիս ինքն պարտ վարկայ կրկին հատուցման՝
 կորստեան սատակման 'ի մահ գատապարտուե . այլ
³⁹ անխայեալ յիս ողորմութեամբ՝ բարեգութ, կեն-
 դանի, հրգօր, կամմարար, կարօղ, հնարաւոր, օրհ-
 նեալ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Չիբիտոզցոյ խորհրդոք, Չկրկին մասունս երկամանց որ է գոր-
 ծարան ցանկականին կրկին պղտորիչ խորհրդոց, այսինքն ախորժութե
 առ հեշտային կամ առ չարս, և անախորժութե առ պատմական կամ
 առ բարին . կամ զի կրկին կերք ծնանին 'ի ցանկականն, այսինքն ցան-
 կութե յախորժելին, և փախուստ յանախորժիցն : Մըդ՝ անգեալ ա-
 սէ հաւատովք զմէջ ցանկականից, խոստովան լի բարեբախի ք, որով
 ամ ինչ յայտնի է, զմտաց մեղան իբրև զգործոց, զաներևոյթն իբրև
 զտեսեալ, են : Մը՛ յայսպէս խոստովան լի . իսկ քահանայն՝ այնպէս

որպէս և իրք եղևաւ և . այսինքն զհասցն իրքն մնաց , զուսոյն իրքն ա
չաց ևն :

(2) Չախարիսիէն : Չհայեցուածոցն . այլ օրին . զախարիսիէյդ , որ
համեմայն է այլ հաստածոց , իբրև զարիսիսիսայն Քրիստոս . իրքն ալ
գետաքց կամ արտաքցն գործովք եղևալ մեզաց :

(3) Չալշէլ շիսիս : Չխառն կէ՞ զքանս ընթանոյ խոստովանես իբրև
ի գլխի եմբոյ արեաց , իրքն գործովք զճարեալ չար : 3 օրին . լարի :

(4) Չխեռայի յիսիս : զարկուի չարժամն մեռնի խոստովանես իբրև
ի հեղուս արեան գործովի , աշխատողի կէ՞ գործովի ՚ի հեղուսն արեան ,
կամ , գործովի զհեղուսն արեան :

(5) Չիթիսայն Բուսիս : Չհամարմակ և զանխար ծիծաղելն , իբրև վա
ճարարտան . իրքն զիսուս . թուլանալ ՚ի շարհէ համեմատութի և զըջու
արտ . զի անժամ ծաղո՞ նշան է թուլացելոյ ՚ի բարեկրօնութի . որպէս
սոսայ հայրն մեկար : (Վարդ հարց . 23 :)

(6) Չիբրիսիս : Չերգեալն առանց հարկի , թէպէտ և ՚ի հանդիս ,
ի պաշտած իրա իցէ , և թէ ՚ի արարելիս , յանգեալ իրա . զի երգումն
թիւ և շնորհոք իցէ , առկայն առանց հարկի արարեալ անխար , անպա
տուութի է անուանն այ , և վասնզ արժեքոյ յանարժան և ՚ի սուս
երգմանս : Սբո՞ զայնպիսի երգմանս բանս խոստովանես իրքն զչոր
ծակցութիւն խաբարիսիս ստամայի , կամ իրքն զնման գործ խարբարց
մեզոց :

(7) Չիւրիսիս , զթուլանայն ՚ի գործս առարկութի իբրև զարարոսի ,
իրքն զյալթիլ զորուար առարկելոց . կամ , իրքն զյալթիլ և անհանդ
զորեղ անդութի և արիութի . կամ որպէս թէ յալթեալ իցէ զորա
ւարն մերքն . զի լքումն զնմուրդն՝ համարի լքումն զորալքիսն , որպէս
ամբ զքան յաւայն մեկարեան . (Թ . մակ . թ . 7 .) թէ ՚ի վաստարեղ
զբոց իւրոց՝ լուծուս , լքուս , անկուս :

(8) Չապարտանութի : Չանհնարանդութի , զգիմեղարմութի խո
ստովանես իբրև զԲոսն ին անգիսիսիս , իրքն զճնուար անողորմութի . զի
անհնարանդութի մեծ զիշուս հասուցանէ բարի հրամայողին . կամ զի
յանհնարանդութի առ իշխանս՝ բարում վնասը ծնանին ՚ի յարաքն և
ի ժողովուրդն :

(9) Իբր սիսիս : Չալ անբարհաւանին խոստովանեաց իրքն ունայն
և անտի իրք գաւազանալ հակառակ զիւրից կամ իշխանաց : 2 օրին .
Գոռուրի : կամ իրքն համեմատել զանն առ գերազանցեալն ՚ի մարգ
կանն :

(10) Իբր զխաուր : Չհպարտութիւն խոստովան ընր իրքն զիսուսար
ծնունդ հարազատ ստամայի գառղին չարեաց : Սուսին մեղք յա
խարհի հարաբարութիւն եղև , իրքն անգրանիկ և յոյժ սկիւրն ծնունդ առ
ամանայի կամոցն : Բայց 3 օրինակք գնեն , իրքն զխաուր հարազատ , ք
այնպիսի հարաբար՝ որ ոչ կամի բնա օտարանալ ՚ի ստամայի , ոչ
բնա կամի ուղղել , խոնարհել :

(11) Չբանայելոյ : Չմեղացն գործելոյ ՚ի բնութի կամ յերկիւղէ՞
խոստովանես ընդ հաստովանայն , ընդ մեղացն որք գործին ինքնայո՞ժար
կամք : լիսիսիսի , զստացական մեղացն , կամ զոր չար օրինակաւ և
խրատաւ այլոց գործեմք , խոստովանես ընդ Բուսարարտանայն , ընդ մեղացն
որք գործին ՚ի բնական կարգն կերակրոյ , ընդեքաց , քնոյ , ևն . կէ՞ ընդ
մեղացն որք յապակմութի բնութի ինքնին ծնանին . որպէս եկամուտ
և հայեցութի , գաղութի , սարմութի , ևն . իսկ բնաարական՝ ծուլու
թի , անժամհարութի , զանն արդարացուցանել , ևն : Յայնպիսի բանս
նախարարութիւն ընդ , կամ ինանի հանգերձ , այսինքն զպիսուսայն խոս

տովանեալ հանգերը կամուսրդք են, և կամ խնամի փոխանակ, իբր ասել, զսկանայ միզն խոտտովանեալ փոխանակ կամուսրդք, զի կամուսան փոխանակ ընտանաց, զփոքունն փոխանակ մեծաց, են : Զանորէն գարծնն խոտտովանեալ ընդ սպիտակի, փոխանակ անեծում, կի՛ իբրև ուրացումն նոյ . զի անզգամն ասէ 'ի սրտի իւրում, Թէ ոչ գոյ եմ :

(աստ՝ ծԺ. 11)

(12) Մաքնեալս Էփ. ք մաքնեալաց, յոյժ կարծր քարի : Զայն մեզն պրջ յինն ոչ անշանեն 'ի գիր, խոտտովանայ Այ իբրև նկարեալ առաջի նորա 'ի կարծր քիմ անճիշիք, ըստ այնմ . Մեզք յուզայ գրեալ են գրչաւ երկաթեաւ ॥ (Երեմ. ժԷ. 1.)

(13) Առ խորի նայ : Զմեզ Թեթե կարծեցեալ ըստ գառանն կամ համարանն մնայ խոտտովանեալ իբրև զճանրութի թեւանց մեզայ :

(14) Զխորի արդ : Զքննութի որքանութեան մեզայն ծածկելոյ 'ի սրտիք, որպէս ճշգրտ պահանջեաց զչափ ստանրին ծածկելոյ 'ի փոք ձկանն : (մատթ. ժԷ. 26.) Սաբեր, բառ յունական՝ ստաբի . որ ուղղական է, այլ աստ իբր սեռական զնի փոխանակ ասելոյ ստաբի : Ղչանակէ գրչաւ ինչ լորեդրակն կլուսիք, չորս արձ ծանրութի . որոյ արծնութին ըստ ասեկին էր իբր մի զոգմայ :

(15) Զանրդախտան : Զի խորս արտի երեալ մեզացք խոտտովանեալ իբրև յերկինս ժամանելոյ :

(16) Զլեռն : 2 օրին. զլիւն . որ առաւել սովորական հոյով է . բայց գոյ և առաջինն . որպէս ('ի հոչ. ընծայ. ժԳ. համար 7.) 'իցէ եմ հոյն ॥ Արդ՝ ասէ, զլեռնայն կամ զաչգործեալ մեզացք պատանն իբրև զնգրեաց, ոչ ասութի, այլ ճշնարտութի . այնու զի Թէ ոչ անք պահէր զքեզ, անկանելի 'ի նոյն մեզս, յոժար գոյով 'ի շարն, և ան գաղար գրգռեալ 'ի գիւնն . ուստի վանն նոցա ևս պարտապան են նոյ իբրև պահպանողի : կամ, զլեռն, խնն զԹողեալ մեզայ, որք Թէպէս և ոչ գնն այժմ, բայց զաւ խոտտովանեալ իբր Թէ իցին : Ըծայեալ նոյ . խոտտովանեալ նոյ զյազմիչ քո, կամ զպարտաւորիչ :

(17) Պարտուց մղաւորն : Այս մեղաւոր՝ խնամի կինն պառնիկ, զոր ար. պարտացոյ քն . (Ղուկ. Է. 44.) 2 օրին. մղանոց . մի օրին. գարսեայ . այսինքն շնորհք Թողութի պարտուց մեղանն՝ զոր անքն քաւեաց, կամ յորմէ պարտացոյ : Արդ ասէ . որչ զործեցեալ մեղոք և կամ զԹողեալն խոտտովանելով Այ իբրև Թէ գնն այժմ, ընծայեալ նմա զքո պարտաւորին . որպէս զի ընկալլեա զլիք Թողութի պարտուց մեղաւոր կնոջն, կամ պարտուց մեղացք . ոչ լով արգարանալով, այլև գովութի, որպէս զմեղաւոր կինն զարմանալի օրինակաւ հոչակեաց քն, մեծաւ գովեալսն կրկին աննշուցանելով զգըմն նորա քան զպարտաւանս մեղանն : Քանզի պարտաւեցաւ նա ծածկապէս 'ի փոքիւնցայն՝ խորհելով Թէ մեղաւոր է նա . բայց քն զգործս զգնան նորա մի առ մի Թուելով, զծնուն գլխոյն, զըւսացումն և զհամարոց տեղն, և զարեւ հեղանն, ասաց Թէ՛ վանն զի յոյժ սիրեաց, Թողեալ լլցին նմա բազում մեղքն : Եւ յեաց կրկին ասաց՝ Թողեալ լլցին քեզ . և ասա երարոք անգամ, հասարք քո կեցուցին զքեզ, կրթ 'ի խաղաղութի : Տեսանին, իրչափ առաւելաւ գովեալս նորա քան զպարտաւանն : Եւ եթէ այս կին և օծումն նորա նոյն համարիչն ընդ պատմեցելոյն 'ի մատթ. իԷ. 7 . որպէս երեկ կարծել այլ վարդապետիս 'ի բանն լԻ. 1 . առաւել ևս հոչակեցաւ գովեալս զգնան նորա քան զպարտաւանս մեղանն, այնու զի լինելն նր մեղաւոր՝ ծանուցեալ էր 'ի միւսմ քարոզի եկթ . (Ղուկ. Է. 37.) խն զըմն նորա և գարնն եղև քարոզիք ընդ եմ աշխարհ ըստ նն բանի : (մատ. իԷ. 13.)

(18) Խսնչեր Բազմանակ : Թեպետև փոխառու ՍԾ բարձրագրային քան զպարսան առնցցոց զգովես զգնացելոց կնոջն , բայց գու առնն իմ՝ մի սպասեր այնպեսու գովութեն . մի՛ զի ոչ զպչ պոյն մերուարի ունիս զգնութեն . և միւս՝ զի Թե և ունեիր , թեզ անկ է միշտ զպարագ յիշել : Վասն որոյ Բարդես ղիշնն , յաճարեալ , թեր յառաջ ոչ գու վեստս թեզ , այլ Բաճարանս բազումս , զքո տիրես կամ զգարչութիւնս բազմաբանս , յոսնախնար Բանիս . յոյժ խթող և կակեցեցուցի բանիս :

(19) Չտան Ի հարկն հանրիս : Չքնարելն Ի հոգևոր պատերազմն . ք , Ի նեղութի , յաշխատութեց , ևն :

(20) Չգուսն արիւնիս : Չննջելն յարժնութե ժամանակի , զանհոգութիւն Ի ժամ գործոց :

(21) Չանհոսնութիւն : Չբրտութիւն , զանմարդութիւն : կամ զանհաւասարութիւն և զսոստիական լինելն Ի բարին : Վշտութիւն , զհարկ ինտրուսն ընչեց , մարմնոյ , ևն : որպէս ընդ հակառակն , զանկող աշխուսն , զան զուսպ կամ զանշափ ընգարձակութիւն յուսել , Ի խոսել , Ի մտնել , ևն : զվնջողական , զքանկական շարժմանն :

(22) Չանդէզ Կարծիս : Չանկարգ քաջութիւնս . որպէս արկանել զաննն Ի վտանգ , ձեռնարկել Ի գործ քան զկար , մեծարանել Ի գիտութիւն , ևն : պնայրեալ ճարս . զխառն կի՛ անպատշաճ եղանակու մարտելն . որպէս Թէ ընդգէմ որկարանելութե մարտելն լուսութի , և ոչ նուազութի կերպարոյ . ընդգէմ բարկութե հակելով , ևն : կամ անուրաշար մարտելն ընդգէմ մեղաց , և մտուեց , ոչ հայեցեալ Ի զգնուարան . Ի փրցումն առուսել խղճելով քան Ի մեծամեծան . կամ ոչ ընարկելով Թէ կայ մեղք և մեղութի՛ որում յաղթելի է փոխելով . ուն հեշտարկութիւն . և է որում յաղթելի է Ի վերայ յարձակելով . որպէս անհամբերութի , ևն : Չտանց օրնի՛ արիւնիս , առանց կանոնի՛ զժուարկան ձեռնարկել . որպէս անստաջմորգ և ինքնազուխ վաղիլ յառարկնութե , առանց աշակերտութե վարդապետանայ . մինչև անցեալ ընդ մարտական ճանապարհն , զփուտութիւնն ընդ նոյ խնդրել , ևն :

(23) Չխեղճման կոհոյն , որ յանկարգ արտնութե : պոպանդարանն զերկրութիւն : յոյլ օրին . կեախ զտանն . այսինքն զապակուսանս և զերկնատութե Ի ձեռնարկութե հոգևոր վարուց , կամ Ի վերայ Թողութե մեղաց , ևն : զԲազմարիւնն . զապում ստեղծութե շատութեալ ճիւղս զԲանիս , անպտուղս , անգործս . այսինքն զանգործ մտածութե :

(24) Չանգարկա իարգանան : Չպոս բառ իմացան անհնգ լու հին լուծ . այլ և այլ , կամ պէտքութե Թիւն , որ ոչ յարմարի բանիս : Այլ Թուի ելանել Ի պարտիկ բառէն պարագ , այսինքն շուն . որ Ի գիրս եղիշի (երես . 207 .) գրի բարակ , և յոյլ հին ժողոված բառիկ գրի՛ իարագ , առափ և իարգանս նշանակի զանպատկար գործ շուն . որով մարմն է իմանալ Թէ՛ զնական ապանս , և Թէ զնգնմանս կատարումն շանց , որով անպատկարար զմիմանս խաճատեն . և այս իմաստ համեմատ զայ այլոց մեղաց՝ զոր զինի գնէ . այսինքն զգծարանն , զգծարանիս , ևն . զի նր վարդապետս սովորաբար ընտանն առ միմանս մերձ գնէ :

(25) Չանդար արկութիւն : Չառանց ըննութե եղեալ , կամ զանկարատեութիւն և զնարումն յոյլոց : զհարձակումնն դիւրբնումնականս : յոյլ օրին . և հին . լծ . զհարձակումն . որ ուղիղ ևս է : Մտորաբար մեկնի՛ եռապումն ցանկութե , որ գիւրաւ ընտանէ զպայտութե : Մակոյն ցրանկութեյն յառաջագոյն ասաց . վասն որոյ Թուի իմանալ զքեզէն նախընթաց բանին , այսինքն անգատ ստեղութեյն . որոյ հակա-

առին է՝ անբան և անձնահանջ սերն առ այլս . որով գիւրաւ ընթանի որ ՚ի բանս այնպիսի սկսելեաց , համեմատ բանի առաքելոյն , (Է . արժ . ք . 3 .) * Կուստանյան իւրեանց վարդապետս ըստ մտքանշնելոյ լսելեաց իւրեանց : || Չփոփանի պնկուսիքս , ոչ կշռելն , կամ ոչինչ համարելն գլխոր բարեա , կամ զԹեթե մեզ :

(26) Չնանէան այլիւրգուսիք : ՚ի նմանակցաց օտարարոր ձեւանալն . որպէս ՚ի կարգակից կրօնաւորաց այլակերպ վարելն ՚ի հանգերնս , ՚ի կէ բակուր , ՚ի բնակութեն , ևն : կամ , նման գործովք բարեաց՝ այլակերպ լինելն ՚ի սրտի : Յորակ և վերջեացն Կարգուսիք . առաւ բարեպաշտութիւն իր քողով ծածկելն : Բայց զերկուսն զայս մարթ է այլազգ ևս ի մանապ . այսինքն զնման չար գործս այլակերպ համարելն , որպէս զանկարգ վրէժխնդրութիւն , որ է գործ բարկութեն , համարել իր ճշմարտա նախանձ բարոյ . և առ ՚ի հաւանեցուցանել զայս՝ առնուլ պատրասակ դուս պատճառս կամ իրաւունս :

(27) Չքնիքն քառփոսիք : Չյօնան բարձրացուցանելն , որ է գործ առ բարտաւանութեն և գուրգութեն :

(28) Չկարոյսանելն ելեռնայնաց : Չչար հատուցանելն չարարացաց : զնոյնսն , զնոցա զանչաճ աղճապանսն , չարաբանութեան՝ Թէ զոր գու առնես զնոցանէ , և Թէ նոցա պատճառ լինիս առնելոյ :

(29) Մերհայտնութիւն . (մի օրին . սերխիմոսիք .) զնեացոյն անպիսի բանին , կամ զչառախօտութեն , և զեղբակ թուութի յիմ խօսս : Բայց առաջինն յարար է յաջորդ բանիցն , զչառախօսն ինչպիս , այսինքն զհարկար կենտարեւր պարզեա վաճառել ընդ ժամանակաւոր իրաց՝ որք են գին սաստակման . կամ զերկնային կեանան վաճառել ընդ միզաց : զԻրոսոս ասածիցն , չնորհացն սկրտուս , և այլ պարզեաց : զնայրեկեացն ծախս , զվտանուան բարեացն մյ :

(30) Չյապարանն յգողական : ՚ի ըստ օրինակն կիսիւ զասանի այս ՚ի յաջորդէն . բայց երկուքն ևս հայրն ՚ի բանն կայ . (Է . 18 .) և նշանա կին զչար սովորութեան՝ որք իր կայ բանի ձգելն ՚ի մեզ :

(31) Չյարեման : Միշտ թաթառակալ , կամ չարախեալ : մի օրին . զաւրատաւս , ազծաշարակ , ազծալից : զԿրտն յասոյն . զթորուսն լուսացն կամ առաքելեանց . որ կրկին իմանի , Թէ կրտարար , այսինքն . Թողեալ լինելն կամ լքանելն ՚ի բարի արանց իր անուղղելի . և Թէ ներդարմարար , այսինքն թորուսն զարդի արս՝ հեղանալով ՚ի նոցանէ :

(32) Չընթարտիս անխրճիցն : Չներբոյ անկանիլն անկարծելի թշուառ սուրբն և մեղաց : Բայց մի օրին . զնէ անխճիցն . և իմանի առ սոն հարկանելն կամ արհամարհելն զնուստս և զանարգս , կամ զանկեալն ՚ի մեզս : Մարթ է նաև զբառն անխրճից՝ ըստ այսմ մտաց առնուլ . զի այսպէս նշանակէ (՚ի մեկն . սակերբ . ք . 4 .) * Աստի ծնանիցն իրքս այս . . բայց եթէ յանկարծ՝ ՚ի վտարար արանց || : Այս երկրորդ ի մաստ առաւել համեմատ է նախնեաց բանին . որպէս Թէ ստեղ . զբառն և զառաքելեան թողի . իսկ զանարգան կամ զանկեալն արհամարհելի : Չի՛ի գարնի . յետ գառնալոյն ՚ի մեղաց՝ վերադն առ նոյն մեզ գառնալն , որ առաւել չար է և զարդելի :

(33) Չնորգ հոյն : Խոտտուանեա զանկարգութիւն մտածութեանցն՝ որք միշտ նորանոր ծնանին առանց գործոց՝ զանկարգութիւն Կրտն իր . կրտն . որք հակառակ են աւետարանին . կամ կրօնաւորական յանձնաւ սուրբն . զանկարգութիւն անխրճիցն , անհաստատ յօժարութեց ՚ի բարին . զանկարգութիւն վնասն հոգագին , վայրարար խօսից , կամ ազարակա խօսելոյն : Չի՛սի զնոյն , զհատուցանելն զչեղար անո , իր սկրտուցանել զզայտականն , իր մեծ ինչ գնել զայն , նմա անապ և

ծառայել : կամ, զմարմինն որ մեռեալ էր աւարանաւ, վերադին էաջու-
ցանեւ կամ կենդանացուցանեւ :

(34) Զնոն քան զսահման . արտաքոյ սահմանի օրինաց , զիշխանութիւն ,
պիտանայն կամ զքանական մասին՝ պահեստիւ Բարբաբայանի , յամենայն
իրս ընդարձակելն , կամ կարի յոյժ հեռանայն և օտարանայն : Եւ զբ
վն ճառելի : Գոյ և այլ ինչ բազում զոր չկարեմ կամ ամաչեմ յայտնել ,
գրել , բերանով պատմել , կամ այլ օրինակաւ յիշուցանեւ :

(35) Տարսփիբ ըսք ճարգարէի : Երեմ . (իբ . 28 . 30 .) * Գրեալ ըսքդ
զայդ՝ այր տարագիր : ||

(36) Ու՛ աշոռ ելի : Այսոքեւք վերագրեալ օրինակօք մեղաց ոչ չափի
արպիտութիւն աշխատելոյս ՚ի չարիս . այլ են իբրև զքնզմութիւն կարճաց .
ևն, որք զբհասակն , զմահաբեր թոյնս ունին . զոր այս զնուսն ՚ի ստանն
իբրև յաման մաշկեղէն արկեալ , փակե զնշն : զսփւ , զճայր տասնն՝
ընդ որ թոյնն արտաքս ելանէ , կողարանին զբախտութիւն , շուրջանակի
գնաակերպ կապելով զիայթոյն :

(37) Այսփի է : Որպէս կարծն արտաքուս բարեք երևի , բայց
նեքոյ ՚ի ստան ամբարեալ ունի զթոյնս կորուսիլս և կոկծեցուցիլս ,
որք պատճառք են սատակման , այսպէս և ես արտաքուս բարեկրօն
երևեալ , բայց նեքոյ լցեալ կամ ասացեալ չարեօք , որք են անօրէնու-
թիւ վատաւից Եղևտարսփիբն ինչպիս , այսինքն վարձք ստացեալք զբր-
տանքք թշուառութիւն , կամ թշուառացուցիլք :

(38) Անի պարսպան : 2 . օրին . անի ՚ի պարսպան : Վասն այգրանեաց
անօրէն գործոց արժանի ես կրկին սատակման , կամ որպէս ՚ի վայր ասե ,
իբնի հաբոնցան , թնկ թէ գովութի : Զի զոր թշնամին ստամայ ցա-
նեաց զորանն մեղաց ՚ի վերայ բարի ցորենոյն , գու փոխանակ խլելոյ
զայն՝ կանուարաբար ընկալար , պահեցեր և գործովք պողպարեցեր ը
բանի տաւքելոյն զլցեալսն ամենայն անառակութիւն , (Հ . ո . ուլ . 20 .)
ուր և ՚ի կատարածի եգեայն կանոն առ իս ելանէ , թէ գիտեին զերա-
ւուսանն այ՝ զի մահու արժանի են ոչ միայն գործօք չարեաց , այլև կա-
մակիցքն : Իսկ ես ոչ լոկ կամակից այլոց լինելովն , այլև անձամբ գոր-
ծելով կատարեցի զպարսն նա : Վասն որոյ զիս ինչն պարս Լարկայ , պաղ-
տաւոր գտանցայ կրկին հատուցման պատուհասեցն :

(39) Այլ անխոյտ : 2 . օրին . ինայեա : Եւ անձնագատ լինիմ տե ,
այլգու բարեգութ՝ գանէ ինայեա ողորմութեամբ . զի չեմ արժանի
լեւլ գովութի :

Այլ քրտին յաւելուած իբնի հեծուի՝ նորին հօգողի , առ նոյն
աղբոս ճաղմանայ բանի :
՚ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ . Ա՛Ն . Խ . Օ :

20 . Այլ զրդ՝ վրիպեալս ես յաւէտ ամենապատիժ ,
միշտ դժնեայ վայրենաբարոյ՝ անձամբ ան-
ձին՝ մահու կշտամբիչ . արածօղս զերամակս զագիրս՝
վայրագասունս խոզից արօտականաց՝ գարշութեան
մեղաց , ՝ նախատ վարձկանութեց : Հովիւս տաճա

զական ³ զՏօրանս ուլուցն ամայաբնակաց՝ ՚ի վրանս հովուացն, ըստ երգոյն երգոց առ իս առակին . որ մչ իսկ ծանեայ զիս երբէք գիտել, թէ յով, և յոյր պատկեր, և վասն ոյր գոյացայ :

բ. ⁴ Ընչա ՚ի յոտս տանողականս կրողաց երկուց՝ միակցօրդ խորհրդականաց, ⁵ ըստ ձևոյ հրեշտակի կառուցար, իբր ՚ի Թուխս Թեոց կրկնաբարձ բազկաց վերատանողաց՝ յաշխարհն հայրենական հայել . ով յիմար, զիւրդ քեզէն կորացար յերկիր, զաստեացս միշտ հոգացեալ դիպուածս, ընդ ցիւս անապատականս համարեցար : Իբր զձրագ բազմաբերանեան՝ ՚ի յաշտանակի մարմնիդ հաստեցաւ ⁶ գըլխոյդ բոլորութի, զի և այտու ՚ի յօրինակէն շնորհէ մի օտարասցիս զանձ տեսանել, և զմնացականացն իմաստասիրել : Ընկանուէն յարգանօք՝ ⁷ կրկին ճոխացար, զի զյաղթանակ բարեմասնութեն՝ որ առքեզ եղեն, անարգել լեզուով խօսեսցիս : Ձեռինդ հաստմամբ՝ ⁸ յարմարոտեան մատանցդ շառաւեղօք՝ զգործնականացն տնօրինել զտնտեսութի, իբր կցօրդ համացեղուք ամենաբաշխ աջոյն նոյ՝ ան կոչեցար :

Երից հարիւրոց՝ և տասանց վեցից յօրիւք շողկապեցար, յարեալ ՚ի քեզ ընդ նոսին ՚ի նոյն՝ և պատշաճական մասունս չափոց ազդողականաց՝ հինգ ըզգայութեց, զի մի և երևելիդ նիւթականութի քումդ տեսուէ՝ մտացդ դիտման անդատ եղիցի . զի սմանք ստուարք են և զօրաւորք . և այլք փոքունք են և պիտանիք . կէսք կարծրակերտք՝ և ազդողականք . են և ⁹ գողտրականք՝ և պատուականագոյնք . դարձեալ կարևորք և պատկառելիք : Իսկ ¹⁰ Թարգմանութիք սոցին տեսութե՝ ՚ի քեզ են նկարեալ իբր յարձանի անջնջականի՝ անձն իմ եղկելի . որպէս զի և տարր ժամանակաց՝ և շարունակ հետեման աւուրցն ապսակ ամին, իբր կանոնաւ իւրք սահմանեալ մասամբքդ՝ անսխալ և անայլայլելի պահեսցի :

բ. ¹¹ Իարձեալ ¹² այլ օրինակ հոգևորական, որ զսիրոյն յօդուած շողկապէ ՚ի մի առ եկեղեցի, քնխորհրդածի . իբր զի առանց բնաւից զուգամասնութե՝ կապակցել լծով հաւանականաւ զվեհն ընդ փոքուն, վնասեալ է հաստուածոյն անարատութի՝ յա-

նուն քօի ժողովելոյն . որպէս 'ի հատուածն և 'ի նուազուի միոյ յանդամնցս անարգացս պատուատելոցս 'ի մարմնի, կրճատեալ իմն է յօրինուած կազմուէ՝¹² մարմնոյ քուժ՝ սենեկի զգայականի, և շրջեալ է ընտանուծի պատկերին յանարգ փոփոխուի: Աւարդ՝ այսպիսեօք, և ևս բազմօք անզուգական հրաշակերտութիւն՝¹³ եղական պատկեր այ՝ կշտամբեալ ի սպառոգի իմ գերի . և թէպէտ յառաջին նմանուէն կողպտեալ գտար պատուիրանին յանցաւորութիւն՝ 'ի դրախտին կենաց, այլ աւազանին լուսազարդ շնորհին զհոգւոյն փշուածն առեալ, և նմանուի ես կերպարանին . և արդ ընդէր կորուտեր զփառսն երկնաւորս, իբր նախաստեղծն երբեմն՝¹⁴ զվիճակն երկրաւոր՝ յադին դարաստանի . ընդէր փակեցեր քեզէն քեզ զերկին, և զվերելիցն դուռն աղիւսցեր . ընդէր խառնեցեր ընդ ջրոյն մաքրուէ՝ զախտ արտասուացդ տարժանուէ . ընդէր զլուացեալ զձորձ վերարկուին՝ զարշիւ գործովք զազրացուցեր . հիմ գեղեալ հանդերձին մեղաց պատմուճան՝ անառակութիւ վարուք քեզ արկեր . ընդէր զտանսզացդ ոտից սրբուի՝ ճանապարհան ժանդից աղտեղեր . ընդէր կրկնեցեր իրաւադատին՝ զուխտազանցութիւ հին պատուիրանին: 'Ինդէր մերժեցար 'ի պողոցն շնորհաց, իբր զադամ՝ 'ի ծառոյն կենաց . ընդէր՝¹⁵ նենգեցեր քեզէն քո կամու՝ զանստուեր յուսոյն յարակայութիւն . ընդէր՝¹⁶ պատկառանք անհամարձակելիք քոյին դիմացդ նպատեցեր . ընդէր զինեցար ընդդէմ քո ներհակ, ո՞վ ընդունարան խելագարութե . ընդէր որսացար՝¹⁷ 'ի ծողակ մահու՝ թողեալ զարահետն վստահութե . ընդէր՝¹⁸ կարծիւ պատրանաց ածար՝ հաղորդդ մարմնոյ կենդանարարին: Այլ վերստին յուսացեալ 'ի նա՝ կարդա նմա,¹⁹ ապաւէն և լոյս, քաւիչ՝ նորոգիչ՝ փրկիչ՝ կեցուցիչ՝ և կենդանարար . ողորմած խնամող մարդասէր և անոխակալ բազմազուծ, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Մտու կշտմիւ: Էս ինքն խզմատութիւն կշտամբեմ զմահ մեղացս . կամ՝ 'ի մահ կշտամբիւ, այսինքն պարտաւորիւ :

(2) Ատիսք վարձմանից: Ատիստելի, անարգ վարձկանութեանց, կամ ծառայութեանց :

(3) Չհրահան սուրբ : Հօգնա գարնանոց զերանակա վայրենի ձաղաց այծից , այսինքն գարշու թնց մեղաց . և այս վանն այնորին՝ վանն զի սչ իսկ ծանեան զիս երբէկ , ոչ զմտաւ ածի գարշաւորութիս իմ ըստ բնութե և ըստ շնորհաց . վանն այն յանարգ ծառայութի մեղաց դարձայ : Եւ այս է բան երգաց . (Թ . 7 .) * Եթէ օչ ծանիցին զանձն ըս գեղեցիկիդ 'ի կանայս , երբ դու գնես գարշապարսն || ևն : և յայս միտ մեկնէ զայն եր վարդապետս 'ի բուն մեկնութեն . (երես 31 :) Գիտել ինչ յիւ , յինչ գոյացայ ըստ մարմնոյ , և ըստ հոգւոյ , և ըստ իւրաքանչիւր կալ լողութեն նոցա . և յշր նմանութի , և վանն որոյ սրտաձախի , զգոս և 'ի յաջորդան բացաորէ :

(4) Ըստ յետի հրեշտակի : Ոչ էթէ մարմնոյ կերպարան ընծայէ հրեշտակի , այլ զի մարդս երկու ստիւք միայն հպելով յերկիր , և երկու բազկերն իր երկու թևեր վերամարտ կանգուն կայ գեղ յերկնս , այսու ձևով յայտ առնէ՝ թէ ոչ է երկրաբար , այլ երկնութեի պարտի լինել կրնէ գնորշակ , և հայել յերկնս կրնէ 'ի հայրենիս : Այսն 'ի ձե մարմնոյս նմանութի հրեշտակի , և վախճանն՝ երկնոյ փափաքել : Իսկ գու աակ՝ իր բաւառանի անատուն՝ զերկրաւորս միայն հոգացար , և համարեցար ընդ զիս , ընդ վայրի եւս : Ասելն 'ի յոս քանողական իրողայ երկոց միայնոր իորհրդականաց , մթուի ունի վանն չըլուն ոճոյն . զի բանն իորհրդական՝ գոլով բացայայտի սրտականն 'ի յոս . զինքն էր 'ի սրտական հոլով , բայց փոխադրութի զնի սեռական , և այնձ համաձայնեալ ածականացն՝ իրողայ երկոց . ուստի պարզելի է , 'ի յոս տարբար , երկուս միտան իորհրդականս . այսինքն 'ի միտան շարժեալ :

(5) Գլխոյդ բուրումն . Գլխոյդ բորբոսկութիս զանազան զգայութիքն հաստատեցաւ . իր շրագ բազմալոյս 'ի վերայ մարմնոյդ . զի և այսու 'ի յօրհանին լնորի , 'ի վայրութե կամ 'ի յարմարութենէ օրինակին մի օտարացին : օրինակ՝ կամ զճրագն աակ , զի որպէս ճրագի լուսով առ սաննեք 'ի գիշերի , այսպէս լուսով զգայութեցս տեսանելով զարարածս , 'ի նոսա ազօտաբար տեսաննեք զարարին իրի . 'ի մթան . և կամ օրի նակ աակ՝ զնոյն իսկ արարածս , որք իր հետք են արարին այ . ուստի աակ՝ որպէս զգայութեք տեսանես զարարածս , նոյնպէս մի օտարացին նորք տեսանել զնձ՝ որպէս զարագ երևի 'ի նոսա : Այս գարձար , օրինակ՝ մարթ է առնուլ զաշտանակ տաճարին . իրի . թէ որպէս այն աշտանակ միշտ վառեալ կայր 'ի ցոյց ներկայութեն Այ , այսպէս և զմարմնեք կազմեաց Աճ զնելով 'ի նմա զգլխոյդ իրի . ճրագ բազմալոյս , զի այնու տեսանիցես զնձ :

(6) Արին ճոխաց : 'ի վերայ զգայութեք յաւելու և բանականութեն , կամ խօտաղական զօրութեն , զի զգովութի հաղորդութեան բարեացնոր յոյ , բարորեսցես : Այս , իրին ճոխանայ իմանի համեմատութի առ անատուն . զի նոքա թէպէտ ունին նման մարդոյ զգայարանս զգոյն , այլ ոչ զիտանական զօրութի , որ յատուկ մարդոյ է :

(7) Գարնարտեան նարանդ : մի օրին . յարմարագոյ նարանդ : Չձեռագ հանգերձ մատանեք հաստեաց Ծծ , զգործնականաց , զարհեստական գործոց իրս վճարել . որով նման լինելով արարչական աղոյն այ , Ծծ կուցար , այսինքն առեղծել՝ յօրինոց արհեստական իրաց , որպէս նա՝ բնականացն :

(8) Երեց հարիւր : Երեք հարիւր և վաթսուն մատանեք կազմեցար , յաւելեալ 'ի նոյն և զարմար թիւ լսիոց աշողականաց , զգայուն մասանց հինգ զգայութեց . որով ընդ ամենն լինի 365 : զի թիւ երեւելիք նիւտականութի , զգայութեք տունն , զի մի՛ արտաքին նիւտական կազմութի մարմնոյդ՝ տեսութեան մտացք անդաք եղիցի , անձանութի կամ

անկայտ Յասպէ . այլ տեսանելով և քննելով պրամադանութի, գորու-
թի և գործ իւրարանչիւր ոսկերաց և յօգից, անտի ծանկոյնս պրու-
թի և զի մասաութի արարչին . և ՚ի միս առցես՝ թէ մարդս իբրև փոքր
աշխարհ՝ բովանդակի 365 մասամբ, որպէս ընդհանուր աշխարհիս ժա-
մանակն պակի 365 աւուրքք : Չ յիշատակեալ թիւդ ոչ է մարթ իմա
նայ ՚ի վերայ օսկերացն միայն . զի նորին բոս երևելի անգամադնինց՝ ոչ
անցանեն բան զՅ04, առամամբքն հանդերձ . առանց որոց ոմանք զնեն
249, այլ՝ պաղպ : Այլև զի նր վարդապետս զկի տանց լի
նել փափակ և ազգողական, և ոմանց կարևոր և պատկասելի, որ ոչ
արաշարձի ոսկերաց : Սակի երևի թուել զամենայն ոսկերս հանդերձ
անգամբ և այլ մասամբ մարմնոյ բոս հաշուելոյ բժշկաց այնք ժամա-
նակի :

(9) Գուրբախն : Փափակք, կակուղք, որպէս լեզու, թոքք, սիրտ,
և այլն :

(10) Թարգմանութի : Բացայայտուի կամ խորհուրդք այսպիսի կազ-
մութե մարմնոյդ նկարեալ են ՚ի թիւ մասանց մարմնոյդ . որպէս զի և
գարբ, իբր զի և սկիզբն կի՞ փոքր մասն ժամանակաց, և լարունակ կէտե-
ման, և հետ զհետե տեղուի յաջորդուէ աւուրքն . առ պակ ափն,
մինչև ՚ի կատարումն աւուրչն, իբր կանոնա իւրի, իբր կանոնա համ-
մասութե ընդ 365 թուոյ մասանց մարմնոյ, և աւուրչ աւուրչն՝ ա՞մ-
բողջ պահպոյ : Բացայայտ իմաստն են . մասունք մարմնոյդ, և ա-
ւուրք աւուրչ զուգութիւ սահմաննկան, առ ՚ի նշանակել քել թէ որպ
փոքրիկ մասն մարմնոյ պիտանի է և կարգեալ առ յայ, նշնպէս և փոքր
մասն ժամանակի՞ պիտանացու ՚ի գործ արգարութեան . կորուստ մե-
սին ինչ ժամանակն այնպէս ընդ գոտասանաւ է, որպէս և մասն
մարմնոյ :

(11) Այլ որինս : ՚ի միաւորութեան և ՚ի կարգի մասանց մարմնոյն՝
խորհրդածն գործեալ զարարչին միաւորութի անգամայ եկեղեցւոյ .
իբր զի որպէս ՚ի հասանել միոյ անգամայ՝ ոչ մնայ անտաղութի մարմնոյ,
այսպէս առանց հազորակցութե իւրարանչիւր հաւատացելոյ՝ հաշ-
տակելով վայրագուից առ մեծն, մասն անբողութեան մարմնոյ եկե-
ղեցւոյ :

(12) Մարնոյ գամ սկիզբի : 4. օրին . մարդոյ գամ : ՚ի հասանել կամ
՚ի պակասել միւսմ եւթ յանարգ անգամայ մարմնոյս՝ որ է աննեակ մար-
դոյս, թերանայ կազմածն ողջոյն . և ըստանութի պախէրին, հարազատ և
բուն կերպարանք մարմնոյն փոխարկին յանարգ ձև և ՚ի սեպի :

(13) Եւրպիս պախիւր այ : Ստեղծեալ կամ արարեալ պատկեր այ : Իսկ
զմանութի պատկերին՝ յայս գլուխ ջատաննեայ բացատրէ, այսինքն
բոս մարմնոյ մասին . ըստ որում ուղիզ ձևով մարմնոյն՝ ցուցանէ զեր-
կինս լինել իւր հայրենիք, որպէս այ սեպական տեղի սախն երկինք . նա
բողործ ձև ապիբարոք ցուցանի լինել արարիչ արհեստականաց, որպէս
ած՝ բնականացն . մասամբ մարմնոյն բովանդակէ յիբրեան զըջման ժա-
մանակաց, որպէս և ած յիւրում յարհանականութեն : Իսկ զմա-
նութի պատկերին ՚ի կողմանէ հոգւոյն և շնորհաց՝ առանձն հարեանցի
յիշէ անբողի . և նա Բապտ սեպական հրաշխէրբութի, այսինքն, բաց
յատացելոց՝ առաւել ևս բողութ անհամեմատ և հրաշքի կազմութի
հոգւոյդ և օճամբ շնորհաց՝ հազորդեալ պատկեր այ :

(14) Չկնիւ երբաւոր : Դժու անձն իմ՝ որ մկրտութե վերանի երկր
նմանութի այ՝ շնորհք, ընդեր գարմեալ կորուստ զերկնային փառան,
որպէս ազամ կորոյս զերկրաւոր վեճակն, այսինքն զամենաութե մարմ-
նոյն, զանցաւութե, զանարտում զուարճութե, յարիւր գարսապոսի :

յեղեմական գրականն : Ասան էր փակեցեր զերկնն . և զՖրելիք : Ըզ գուռն երանելոյ 'ի վեր յերկինս՝ իբրև գանձափակից արձեցեր : Ըդ Լրոյն . Ըդ Զուր մաքուր աւազանին մըրաութն խառնեցեր զաւաղից պրտաւ առ ապաշխարութն : 43-րդ . զհանդերձ մարմնայդ՝ որ մըրաութեամբ ըւայտու , գարշելի գործովք ազանդեցեր : Վերեւ , զգլեւա արտառնաւ ինն մեզայ՝ զոր 'ի բոց եղեալ էիր , վերսին արկեր զանձամբ , սնառ իռնէ . (3 օրին . սնառս) վարտ :

(15) Նսեփեցեր : խարդախութի ապականեցեր զմարտեր յասոյն յար իսրայիլ , զհաստատութի անմտանայի յուայն առ Թծ :

(16) Պարսկանս՝ սնկանդայիւնի : Արթն՝ որով որ ոչ համարձակի երեկել 'ի գէնն քո նպատեցեր , արկեր իբրև նպատ և Ծածկոյթ գար շութեան քո :

(17) 'ի Ծուլ : Առ օրին . 'ի Ծուլ : Ընդէր անկար կամու որս յարդայթ մահաբեր , Թողեալ պրահելոն վարսիռնէ , զհասարակաց անվը տանգ ճանապարհն՝ զոր Աճ հորդեաց :

(18) Արեւի սծար : Ընդանեցար պատրդական կերով գեւ որ հարդդ եղեր կենարար մարմնոյն քով :

(19) Արտակն և լոյս , Գաւիլ : 3 օրին . ապախելնոյս Գաւիլ :

Ա ի բրտին յաւելաւած իրկին հեծուութն՝ նորին հսկողի , առ նոյն աղերս մաղթանաց Բանի :
'ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ Յյ :

Ի Լ՝Ն . Խ Լ :

Թ . Աւարդ՝ զի՛նչ գոյ ասել ամաչեցելոյս յերեւ սաց մեծիդ ահաւորութի , բայց եթէ համ ըրանալ , և հող 'ի բերան եղեալ լռել 'ի սրտի , ըստ մարգարէութեն խրատու , ահա 'ի բարւոյն կարկառեալ 'ի յոյս : Իսկ եթէ զփականս շարժողութեան շրթանցս բացից բռնադատեցից՝ խօսել կամեցեալ , դարձեալ զնոյն ձայն կրկնակական եղերերդուէ լալեաց բազմուէ՝ խելթ մտացս յառաջադրէ :

Թ . Աւարդ՝ ողբակից մեծ մեղաւորին անօրինելոյ կամաւ առ 'ի մահ՝ զնորին գոչումն երկրորդեցից և ես ընդ նմին . մեղայ տէր՝ մեղայ , և անօրէնութեց իմոց ինձէն վկայեմ : Հիւսեալ ընդ նմին զբանս յիւ ներորդի սաղմոսին , անթիւս գրեմ՝ զպարտուցս սակ անձինս մեղանաց՝ քան զհիւղ երկրի հողմահոս փոշուոյ՝ ընդ օդս ամենայն տարածեցելոյ :

Թ . Ա եղայ յերկինս և առաջի քո , ընդ անառակ որդւոյն պատկառեցելոյ՝ հայրենի գթոյդ վերտալին դարձեալ՝ Թախանձ արկանեմ . զողորմելին ձայն ա-

ղերսանաց՝ արտօսրածին ողբովք գուման՝ ՚ի տխուր գէմն մատուցեալ առաջի քոյ տարածանեմ՝ հայր գթութեց, ան բարից, ⁵ չեմ արժանի կոչիլ, և ոչ բնաւին առ այս անուանիլ, ոչ միայն որդի, այլ և անպիտան ապաքան վարձկան: Ընկալ զսովեալս տարագրական, պարտական մնասուց. և զցաւ քաղցոյ՝ լլկանաց ⁶ նեղոյս նուազեցելոյս՝ կենաց քո հաջիւղ բժշկեսցես: Եր ընդ առաջ քո ողորմութիւն՝ ՚ի սկզբնաւորս ապաւինութե. զգեցո՛ գթած և անախակալ՝ անօրինեալս մեղապարտի՝ զնախակապուտ հանդերձին ծածկոյթ. աւանդակորոյս ձեռացս աղտեղեալ մեղօք՝ զկնիք մատանւոյն համարձակութե ամենառատ կամօք մատուցես. զգարչապարացս թշուառութի մերկութե օտիցս՝ պատսպարուք աւել տարանական ⁸ ամրավերարկու օղիցս կօշկաց՝ ՚ի յօձին թիւնից միշտ ամրացուցես: () զուարակդ պարարակի եղինդ երկնայնոյ, որ է միածին որդիդ քո օրհնեալ իսկապէս մարդասիրութի կարօտելոյս բարեաց՝ նուիրեալ. որ մատուցեալ միշտ՝ և անպակաս մնայ ՚ի լրութե, ⁹ յարակայ զենեալ ՚ի սպանդարաւ նի անթիւ սեղանոց անսպառութե, բոլոր յամենեւին՝ և բնաւ յամենայնում, էութիւն յերկինս՝ և իւկութիւն ՚ի ստորինս, աննուազ մարդկութեամբ՝ և անթերի անութիւն. փշրեալ՝ և բաշխի ՚ի մասունս անհատս, զի զհամայնն հաւաքեսցես առ ՚ի նոյն մարմին իւրումն գլխոյ. քեզ փառք ընդ նմին՝ հայր ողորմութե յաւիտեանս. ամէն:

- (1) Ըստ նորֆարեոսի: Բազում են ՚ի մարդարէս այսպիսի բանք. բոլոր զոր քո վարդապետս ազգէ՝ երեմիային է. (Ողբաց. Գ. 28.)
 " Ետոյն միայն լռիկ ՚ի ասն իւրում. || այսինքն, ՚ի սրտի: և 29. " Տուցէ հօղոյ զերան իւր. վասն զի կայ յոյս: || Եւ յոյս հայի հեռեւորդ բանն. անս ՚ի բարոյն իսրիստեալ ՚ի յոյս. այսինքն լռեցից ՚ի սրտի, հաստատելով կամ վատահելով ՚ի յոյս ողորմութեն քոյ:
- (2) Իսէի հօսոյս: Եթէ հասարձակեցայ շարժել զըթուան իմ ՚ի խօսել, ոչ էթէ զօրհնութիւն քո երգել կարեմ ըստ գաւթայ, այլ իսկոյն խիղճ կամ հարուած մտացս թեւագրէ զնոյն ողբական մայնս երկրորդէ: Ուստի ողբակից լինելով ձեռ մեղաորին, Մանասէի թագաւորին, որ կամաւ՝ և ոչ ապխաութի կէ՛մ ՚ի տկարութե անօրինեցաւ, զմահ և զկարուտ իւր ինգրելով, զորոս գոչումն երկրորդեմ են:
- (3) Չգարբուցս սակ: Չհաշիւ կամ զթիւ պարտուցս, այնին մեղանայ, Յ օրին. մեղաց: Ընդ ողբական մայնս մանասէի կցորդեմ և զ՞մ սաղմ.:

Ողբերկոս թե՛ ԱՖ . և առաւել անհամար խոտորվածի՛մ զհաշիւ պե՛ր
տուց մեղացս քան զխոշի ևհ :

(4) Քոս զհիւշ : այսինքն քան զխոշի : 2 օրին . 4 ան զհիւշ :
(5) Չե՛մ արժանի իւրևս 'ի քէն սիրողապէս , և ս'լ քնալիս : այլոց անուանիւ
որդի քո . կամ , չե՛մ արժանի կոչիլ որդի քո , և ս'լ քնաւ սո- աչ , բայց
յայտանէ , կամ 'ի վերայ այսր՝ անուանիլ վարձկան քո :

(6) Ներչոս նուառիցելոյս : Ներգուլթն նուառելոյս , կամ թուլացելոյս 'ի
բազցոյ :

(7) 'ի սվբնաորս ապարիտոմէ . 'ի նախկին կամ 'ի նախընծայ ապարի-
նութեան . որպէս զանառակն տեսանելով նախ առ քեզ գիտեալ , ընդ
առաջ պնայցիր նմա :

(8) Աբրաբարիոս : Աբրութք կի՞մ պնդազոյն ծածկող . օրիցս , ազտ
նկերաց թոց , որպէս կոչիկ , սանդալ : Չմերկուլթիս ողբերկի թոցս՝
դջայուլթեանց՝ պահպանեցնիս 'ի թիւնից սաստանալիս պատարարութի՛ք
արարանց կոչեաց աւետարանին , ըստ բանին երկեսաց . Դ . 15 :

(9) Չարաբար գորբալի : Պարզելի է շարագրութիւն . պրուարակդ՝
այն է երկնային եղն պարտակ , որ է միածին որդիդ քո , նո-իւրե՛մ ,
որ միշտ մաշիկ պատարագ , և անպակաս մնայ : Յարիտ) պնեալ : Արեւ
մինչև 'ի կատարած աշխարհի զենեալ քց խորհրդաբար , 'ի սպանու-
րանի , 'ի սեղալ՝ ուր սպանոց կամ ուտելի անասունք զենեալ լինին .
և նմանութեամբ իմանի ջք սեղան պատարագին : Բուր յափէնիս , բա-
լը քց յամենայն սեղանս և 'ի ճաշակօղս . և քնա յափայնում . և ամ-
բողջ քց յամենայն մասն նշխարին , կամ բաժակին : Էո-իւրե՛մ յերկինս .
դոյացուլթեամբ մարգուլթեանն յերկինս , և իսիտի՛ք 'ի սարկինս , և
նոյնն ճշմարտապէս յերկրի 'ի ջք խորհուրդն՝ բովանդակ մարգուլթին
և անթերի ձծուլթին : Իւրե՛ւ ըստ տեսակաց հացին , և քաւի՛ի ընդ առ-
սակք հացին և գինւոյն , 'ի մասնս անհագս , բաշխի 'ի ներքոյ անթիւ-
մասանց նշխարին կամ գինւոյն՝ որք բաւական իցեն պահել զտեսակս
իւրաքանչիւր նոցա . կամ անհագս , իբր մեկբայ՝ անհատարար , առանց
հատանելոյ կամ բաժանելոյ . այսինքն քց ըստ մասանց հացին կամ գին-
ւոյն բաշխի բոլորն առանց բաժանելոյ իւրոյ : Չբաժանումն խորհրդա-
կան տեսակաց հացին և գինւոյն՝ ընծայել քնի 'ի խորհրդեան անդ , սո-
վորական ո՞՞ է վարդապետաց . յորոյ վերայ և ոսկեբերան սակ (ճառ
ի՞ք . 'ի մեկն . Ծ . կրնի՛թ . Ժ . 16 .) 'ի բանն , Հացն զոր բեկանեմք .
Բեկանի մարմինն քնի 'ի հաղորդութե , որ 'ի խաչին ոչ եղև , այլ ընդ
հակառակն ասացաւ , ոսկր նորա մի՛ փշրեսցի . և այնպէս զոր ոչն կրեսց
'ի խաչին , կրն վանն քո 'ի պատարագին , մանրելով առ 'ի լնուլ զան-
նեանի : || Չայն իմաստս գնէ և մեր վարդապետս ('ի մեկն . երգ . երես .
165 :) Չի զնորանն հաստեցել . զի զգովանդակ եկեղեցի ճաշակողաց ,
միաւորեսցէ 'ի մի մարմին իւրում գլխոյ , այսինքն գլխոյն եկեղեցւոյ
որ է ինքն քց . կամ իւրում իմանի՛ք քնի , այսինքն զի միաւորեսցէ գա-
մենեանի 'ի բարոյական մարմինն նոյ հօր , որ է գլուխ քնի : Եւ բա-
ցայցա իմաստ բանիս է , թէ քց ամբողջ բաշխի իւրաքանչիւր հաւատաս
ցելոյ , զի ամենեքին միով հոգևոր կերակրով անեալք , չնորհօք միաւ-
րեսցին յե՛ծ՝ իբրև մի մարմին խորհրդական : Յայս համառօտ բան ա-
ւանդէ ջք վարդապետս զամենայն ուղղափառ ճշմարտութիւն խորհրդոյ
հաղորդութիւն ընդգէ՛մ նորո՞՞ւայն ազանգոց լուսերականաց և կալիկ-
նականաց . զի գաւանի՛ թէ ճշմարիտ զո՛հ է պատարագն քնի , յորում
ինքն իրապէս գոյացուլթն գտանի . և ինքն բոլոր բաշխի հաւատացե-
լոյ , և ս'լ թէ գոյացուլթն հացին կամ գինւոյն . և 'ի ճաշակօղան ներ-
գործէ իւրով գորուլթն զնոր՛ս միաւորութե ընդ նոյ :

Ո՛րքսքին յառեւած էրին հեծուի՛ն՝ նորին հսկողի, առ՝նայն
աղբրս մաղխանայ Բանի :
'՛) խորոց սրբից խօսս՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն Խ Բ :

ն . Բարձրեալ, հրջօր, անսկիզբն, անեղ, ան-
բովանդակելի՛, աննիրհելի՛ ակնդ նկատող,
ծնօղ անքնին փառաց միածնիդ . ² իրաւացուցես
դիմս ողորմութի հերքեցելոյս ընդունելութեան՝ առ-
երկնայինս և առ երկրաւորս : Տօնեալ գկեալս կո-
րուսելոյս՝ վերնականացն պարերգութի . աւետարաւ-
նեալ բանիւդ օրհնութի՝ գկենդանութի իմ՝ մահա-
ցելոյս . ³ զբարեբաստութի կամացդ յայտնեալ գո-
վեալ՝ բոլորից գոյից եղելոց . ստացիր անուն քեզ՝
անձառ, և ինձ թշուառիս՝ նորոգ փրկութիւն . կո-
րուցես զգիր մուրհակի մեղուցելոյս ամբաստա-
նութե . զվճիռ հոգւոյս մահու՝ ջրեցես կայլակօք
արեան որդւոյդ սիրելոյ . վատահութի փրկութե
բարեաց՝ արեամբ քօի քո նկարեցես . ցոյց զպքան-
չելիս քո բարեգթութեդ՝ ՚ի ճաշ հարսանեաց քում՝
հարազատի : Ս՛ի փակեցես դիմելոյս առ քեզ զա-
ռագաստ սրահի կենացդ յարկի . մի տրոհեցես ՚ի
բազմականացդ, և ՚ի բարեացդ քո զրկեցես . մի
պահեցես ՚ի գանձարանիդ զնիւթեալ իմ՝ պարտուցս
անօրէնութի . մի կնքեցես ՚ի քսակ բարեացդ՝ զզազ-
րութեց իմոց գարշութի . ⁴ մի երկարս ինձ զվէր մե-
ղացս՝ ՚ի յախտալից մարմնիս ծածկեցես . ⁵ մի զփը-
տութի նեխութե ցաւոցս՝ ինձ տնկակից մահու մնա-
ցուցես . այլ բարձ բանիւ քոյդ ողորմութե՝ ⁶ զժան-
տուին ապականարար, որպէս զի զատեալ ՚ի հիւծ-
մանց ախտից՝ առողջութեն պատրաստեցայց . հնա-
բաւորեալ գթութեանցդ հայր մեծ խոցուածոյս՝ զը-
րեղ սպեղանիս , ⁷ կարևոր կործանմանս՝ բարի այ-
ցելութիս : Օ՛ի քո եմ՝ տէր ոգեսեր, ⁸ թէև առ մի
նուագ բիւրս մեղիցեմ, բայց ոչ գրեցայց համայն
մեղուցեալ՝ տուիչ կենաց իմոց բարերար՝ ՚ի շնորհ
պարգեւաց կենաց քոց ապաւինեալ . զի ճանաչելդ
զքեզ՝ բովանդակ արդարութի է, և գիտել զջօրու-

Թիդ քո՝ արմատ անմահութե՛, որպէս և կանխաւ իսկ գրեաց իմաստունն . և դարձեալ՝ տիրելդ քո ասէ՝ ամենեցուն , խնայել տայ քեզ յամ . և դարձեալ՝ մօտ է քեզ յորժամ և կամիս , կարօղ գտանել :

Թ . Եւս սողովմանի յուսոյ աղերսանք՝ իմոյս առեալ տիպ . քանզի մչ այլ որ բազմամեղ՝⁹ որ քան զնա՝ ինձ զուգաշաւիղ : Երբեմն որդի , ապա ատելի . երբեմն միջնորդ խաղաղուէ՝ նոյ ժողովորդեանն , և յետոյ խտրոց որոշման՝ բազում խռովութե՛ . երբեմն օրէնք կենաց կացեալ , և յետոյ մուրհակ մահու հաստատեալ . զերկնաւորին պաշտօն ընդոտնեալ , և զօտարին անուռն ծանուցեալ : Եւպատաճառ օցտօղ .¹⁰ անկարօտ զրկօղ . անսովելի գող . գրգեալ տրտնջօղ . փափկացեալ փախստական .¹¹ սեղանանենգ սարտուցեալ . անպատասխանի մնասապարտ . քաղցրամոյց հայհոյիչ . զաւակ հայրատեաց .¹² կտակարանացն մատնիչ . մովսէսի չարախօս . մոռացօղ երախտեացն . իմաստուն սխալական . ամենագէտ յանցաւոր . ամօթապարտ զղջացեալ .¹³ տարակուսեալ աշխատօղ .¹⁴ աղաչաւոր կուպաշտեալ .¹⁵ յամբային դարձաւոր . կազակարծ ընկալեալ . կասկածաւոր հաշտուի . յապայս յիշատակ . յերկբայս փրկութի . չաւատալի գիւտ .¹⁶ ՚ի մասնէ մնացուած . խարդաւանեալ գերի .¹⁷ կիսակտուր պրծեալ . կամաւոր անձնամատն . տրմարդի յգփացեալ . բազմավրէպ հանձարեղ : Եւ յընթացս բանից՝¹⁸ երկեակ որոշմանց՝ ամենայն ուրեք բանս արկեալ ողջոց և ձաղանաց , մեծ պարսաւ՝ և փոքր գովեստ՝ իբր ՚ի վերայ ինքնագրաւ կորստաւ կանի , երգիծանութի խառնեալ ընդ աշխար . բաննորա՝ Թելադիր բարգաւաճութե՛ ամենայն հաստակի , և խոտորումն նորին՝ ՚ի շրթունս բնաւից Թաւանչ Թախծուէ ողորմելիս իմն ազգեալ :

Թ . Եւս արմանամ , վհատիմ՝ տարակուսեալ ապշութեամբ . զի Թէ նա այնքան գթեաց , ինձ զինչ պատահեցէ . զիարդ անկաւ ամբարձեալն . զիարդ սուսանեցաւ հաստատեալն . զիարդ կործանեցաւ կառուցեալն . իբր օտարացաւ ծանուցեալն . զիարդ՝¹⁹ զակատեցաւ զաւակն ընտրութե՛ . զիարդ՝²⁰ սրացաւ

մերձաւորն . զիւրդ ազօտացաւ փայլեցեալն . զիւրդ պատանդեցաւ ազատեալն . զիւրդ անօրինեցաւ ուսուցիչն . զիւրդ նուազեցաւ հռչակեալն . զիւրդ ²¹ անարգեցաւ փառաւորն . զիւրդ փոքրկացաւ մեծատունն . զիւրդ ամբարշտեցաւ բարեպաշտն . զիւրդ ամբարհաւաճեցաւ ընտրօվն . զիւրդ ունայնացաւ պատարունն . զիւրդ կտրեաց զուխտն՝ որ ընդ բարձրելոյն : Ստակառեմ՝ առել , թէ՛ և ընդ սանդարամետականին կապեցաւ . զի՛ կայր նորա՝ և կռոց . ուստի՛ սերն ընդ պատկերաց . ²² վասն էր կամքն ընդ խորանաց : Օ իւրդ ոչ յիշեցաւ յանդիմանութիւն սամուէլի՛ առ սաւուղ եղեալ . հանք ասէ՛ մեղք են , և ցաւս և աշխատութի՛ ածէ թերափ՛ ի վերայ : Օ իւրդ ի՛ հայրէնի յանդիմանութիւն , կուռք ասէ՛ հեթանոսաց՝ դեք և անշունչք են , և նման նոցա լիցին պաշտօնեայք նոցա : Տէր միայն ածէր զնոսա , մովսէ՛ս նախագրեալ յառաջաւայն ձազանօք՝ սաստիկս իմն ամբաստանէ , ի՛նչ էր ընդ նոսա ասէ՛ անձն օտարօտիս , զոր ի՛նչ ճանաչէին հարք նոցա : Ս՛ր է մահամատոյց պլազնեայ ²³ արձանն փառօվբայ . ո՛ւր տգեղն և ²⁴ անպանծային սիրտնացուոց՝ իգական ամենանդով ձուլածոյն . ո՛ւր կանացի կերպին անգրեկին խայտառակութի՛ զազիր տեսակին , սրով ամօթոյ մարգարէքն զանասնօրէն դիմեցումն անխորաբար , յանսւն չարուե՛ անժուժկալ դիւին՝ անանձաբար ձօնեալ մուէին : ²⁵ Տարազեութի՛ բարեբաստուեն՝ որ զնախնին որաց ՚ի կորուստ . յաղթեաց մեծութիւն՝ իմաստիցն առաւելութե . գերեաց զռուզութիւն . յիմարեցոյց փափկութիւն . վանեաց արծաթն ծառայեցուցիչ : ²⁶ յգիգատեցաւ զայրն տօնելի՛ հին զէնն կործանողին . ՚ի գրկացն այ՛ հանեալ՝ ՚ի յոսս ստամբակին գծեցոյց . մեռոյց մեղկութիւն . թմբրեցոյց ծուլութիւն . արեցոյց շուայտութիւն : Ս՛վ դիւրապատիր մարմին երկրածին , սրովք ձայնարկութեամբք զքեզ աւաղեցից . քանզի ի՛նչ տիրապէս առ նա հանդիպի ընդդիմաբանութիւն , այլ ամենից սխալօզաց կամու վրիպելոց . վասն զի նովաւ է իմանալ , թէ՛ ²⁷ անիրաւ է պարծել յիմաստս մարմնայ , եթէ ի՛նչ աստուծով գատեալ ըն

տրեացի. որ զի թէ առ այս պայմանի՝ յիմար զք իցէ,
և ՚ի հաստցին կամս յուսասցի, ոչ և ա՛ի նորայոց ան.
տի ինչ կրեսցէ:

Գ. ԱՅԼ քանզի սաստիկս և քոտմնելիս ունի սողո-
մն զգարձին իւրոյ յիշատակարան՝ ինքնապարտաւն
կշտամբու թեամբ, իբր մեռեալ իսկապէս համայն
աշխարհիս անձնասիրութեան. զոր եթէ զիսին զք
նկատեսցէ, ²⁸ Ունայնութիւն է իմանալի. ²⁹ այլ և ՚ի
մատեանս քահանայիցն՝ և ՚ի գիրս արիայ սիւրնաց-
ւոյ, ³⁰ յորում զփոյթն իւրում ընթացիցն՝ արտա-
սուելիս իմն յեղանակէ: () ուր ջան. անօգուտ վա-
տակ. անմիտ հետեւումն. անշահ արշաւանք. ան-
կայուն երկք. ³¹ ստարին իմաստք. ³² ոչընչից հրովք-
բամբակելի բերք. անյարմար վարկածք. անտի սեր-
մանիք. ³³ աւազափուլ շինուածք. ապականացու-
ստացուածք. քամահանաց տաժանմունք. ³⁴ ինքնա-
մարտ կուլ. ընդ ոգւոյ իւրում դատ. ³⁵ ընդունայ-
նաթոյ քիրտն. վնասակար փափաք. կորստական
շաւիղ. վրիպակ ճանապարհ. կործանական կրթու-
թի. մնչորապատիր վարժութի. հանապաղատալ
տեսութի. ³⁶ ակնայարատ պչրութի. պուճկակերպ
կերպարան. ախտաբորբոք նիւթ. ³⁷ դժնեատեսիլ
դոյն. յոքնասխուր գեղ. ³⁸ յոլովամեղծ ծուխ. շա-
գի ցնդելի. ³⁹ վաճառ մերձ ՚ի յառ. տաղաւար քակ-
տելի. ընդվայրաղաղակ. անպատճառաւոր ծաղր. ⁴⁰
արհամարհելի ատպարէզ. ⁴¹ անձնավաճառ գիր. սու-
տակչական ելք. աննծ մտածմունք. ստայօդ ճառ.
զայրացուցանօղ զրոյցք. ⁴² եպերանաց խծբիծ. խե-
լագարութե խնդիր. ամթմանաց ցոյցք. խայտառ-
կանաց յայտնութիք. առակ ապառնեացն. ապաշա-
ւանաց գործ. ⁴³ ըմպահանաց պատմութի. հեղա-
ցելոց օրինակ. խորխորատ ծածուկ. որս խաւարային.
մահադուշակ վիհ. անյատակելի անդունդք. ուղեկ-
ցութի սպանողաց. յիմարութեան բարբառմունք.
դարանհալաց վայր. խարխուլ յարկ. շինուած սու-
սանեալ. կամուրջ խախտեցեալ. ⁴⁴ երևոյթ փախել-
լի. խաբօղ շողոքորթ. անոպայ մատնիչ. ընդդէմ
բարձրելոյն հակառակութի: () այս նմ մասունս
բանից խոստովանական կանգնադրութի, ՚ի սիրաս

բնուից նախասերմանեաց ժողովօղս՝ կանոնադիր դարձելոց զջմանն . որպէս ⁴⁵ զի մի պարծեսցի զք ՚ի մարդկանէ բամբասաւորօք՝ զինուորեալ նեաիւք՝ զանձն և զընկերն խոցոտելով . քանզի կուսպարիշտ է քողով ծածկեալն , որ զկերպարանն միայն ունի , և զոչխորժելիս ստեղծչին կատարէ :

Ե. Եւ արդ՝ նա՝ որ ⁴⁶ ոչ այնքան մեղաւ , որքան զզջացաւ , մի իսպառ պախարակեսցի . այլ յիշեսցի այրն այն ՚ի բարի , իբրև զՀիմն յուսադրութե ՚ի տէրունի ստան դիմելոց , յորժամ հոգւովն էջ յայցելութի անուութն անբաժանելեալ՝ կենագործել զանդ խոստովանեալն . զոր մեռեալքն՝ ահա կենդանեացս անտարակոյս բերին աւետիս : ⁴⁷ Ինչ ուրում մաղթեալ իմ պարտաւորի՝ իմաստութենն ոչ ժամանելոյ , ՚ի մեղանացն մասն կարգեալ , բարբառ նեալ մեծիդ պաղատիմ . լից զնուազդ իմ բանագրութի՝ ՚ի յերջանկին հանձարեղուժի . նիւթեսցին ներկայիս հայցմունք՝ ՚ի բարգաւաճին յարգաւորութի՝ ՚ի գերաշխարան արքային աղերս . այցելութի խնդրոցս գիցի քո ընտրեցեալ վեհ արքայորդւոյն , զոր միածնիդ օրինակեցեր : Նարեանն կցորդութի՝ զքո փառակիցդ ճաշակեցաք . առեր փրկութի քոյոյ ծառային՝ ամենահնար զօրեղ ահաւոր , ՚ի ստեղծողիդ փառս աճեցուցեալ զանբաւելի մեղացն ջնջումն : Նիշատակաւ խորհրդոց բարեաց՝ ընդ ուրմեալն նսրողեսցես . որ ամենահամ պարծաճաւակ բազմապաճոյճ առակագրութի՝ զանուիդ քո քաւորեալ՝ ՚ի մատեան լուսազարդ կտակի եկեղեցւոյ , ընծայեաց հետս բարութե՝ խոստովանութե մատչել առ քեզ՝ հայր : Բանդի ոչ հեռի յողորմութենն առ այս ցոյց բանի է իմանալի , թէ անյուսուութեանն կաթուած չէր անկեալ ՚ի յեռանդն սրտին ըզձից , որ զձեպ զջմանն փոքր ինչ կասեաց :

Ը. Եւ ⁴⁸ ՚ի յուշ բերեալ զոր ՚ի քեզ անձառելի բարեմասնութիք , զգթութի քո ողջունեսցեն . որով զկոչկոճեալն ՚ի բազում դարուց՝ բամբասանաց քարաձգութի , երանութե վերարժանացի . որ յօքնահոսան արտասուաց ելիւք՝ զմէջ յատակի յարկին հե-

զեղեալ ապարանիցն իւր խրախճանութե՛ սատու-
կակսկիծն ապաշաւանօք, հօրն կրկցն գերազանցեաց
ողորմելի ոգւոյն հեծութե՛ք. զոր ՚ի յաչաց բանիդ
քո արտօսը՝ առ որ մերովս ՚ի յիւրն օխտակրեաց,
երկայնամիտդ ներողութե՛ք՝ միացուցեալ խառնեցեալ
գրթած. և զանյարմարն առ նա կարծեցեալ զսաղ-
մանին բարեբանուի, ՚ի փառս հակցի որդւոյդ՝ կնքե-
լով նովաւ՝ կեցուցեալ զնա քաղցրութե՛ք՝ ընդ աղ-
քատս ժողովրդոց: () այս ⁴⁹ պուետիկոս օմն բարե-
չնօք հարգահատէր ընդ սողօմննի, ամենայնիւ վարձօ
վարկուցեալ համակցորդ զուգաձայնութե՛ք՝ իբր կեն-
դանեօք նովաւ՝ ընդ նմին վասն նորին աղերսել առ
քեզ, զոր յաւելուած կարգիդ տնտեսէ: Վանդի և
աւստացւոյն ՚ի նմանէ ստեղծեալն՝ բազմահրաշա-
ւորն մարգարէաճառն պատմագրութիւնն անօթեան
արդարացուցիչ՝ զսողմնն ողորմեալ կարգէ. որ զի
անպարսաւ է աղօթելն, քան չարաբանելն վասն
նորին:

Է. () ր և ես մաղթեմ մեծ վստահութե՛ք նմանա-
կից այսր հեծութե՛ք՝ և զիմն ընդ նմին ընծայել գո-
չումն. զի թէ կորուցես զմեզ դատեալ ըստ գոր-
ծոց, ոչ պակասին փառք քո, զի իրաւամբք քո ճա-
նաչիս. իսկ եթէ գտցես, ⁵⁰ այնքան բարձրանաս, որ
քան մեծուեդ քում վայել է. քանզի յաւէտ օրհ-
նաբանելի ես դու երկրորդաւս՝ ողորմածութեամբ,
քան նախահրաման սաստկութե՛քն: Վարձիր տէր՝
դարձիր քաղցրութե՛ք ՚ի ինամն գթութե՛ք՝ ձրի և ամէն-
առատ պարգևօք սիրոյ՝ մխիթարել յաւէտ ⁵¹ զտրտ-
մեալքս համաշաւիղ տազնապաւ տապոյ տողորման
անբժշկականի: Չեռն եդեալ փրկութե՛ք՝ նորոգե-
ցեալ վերստին, քաւեալ և պատսպարեալ ՚ի մեղսա-
կործանս խորտակմանէ: Նշքեզ ⁵² միայնոյ սկզբանդ
և անսկզբանդ, ընդ սկզբանդ, և սկզբնաւորիդ սկզբ-
բանց՝ նք երրորդութեանդ՝ և միում անօթեանդ
փառք և իշխանութիւն՝ յաւիտեանս յաւիտեանից.
ամէն:

(1) Անիւրհիւն ամբ: Անի կամ աչք ես՝ որ բնաւ ոչ ննջես. և միշտ
նկատես, տեսանես զամենայն: Ծնօղ սուրբն. Ծնօղ միածնիդ՝ որ փա-

աւաց է, այսինքն փառաւորեալ, կամ, որ քեզ փառքն է, ըստ այնմ .
* Եւ զքեզ փառաւորեցի յերկրի . || (Յահ. ԺԷ. Կ.) կամ, անքննելի
փառքը ծնող փածնիդ :

(2) Իրաւորաւորն զին : Իրաւացի ցուցցեն կամ հրատարակեցեն զըզորանութիւն, որ առ իս՝ ընդունեն զհեղեղեալ կամ զմերժեալս : Այնպէս շատազօղեցան զքո բարեխնամ ընդունելութիւնդ առ հրեշտակս և առ մարդիկ : որպէս զընդունելութիւն անասակին շատազօղեաց հայրն առ երեջ որդին և առ ծառայան , սակեով թէ զխառ և կորուսելոյն , և կենդանութիւն մեռելոյն :

(3) Զբարեբաստութիւն խաղաղ : Զբարեխնամութիւն կամ զընդունելի սահման կամաց քոյ յայնմեան ամենայն արտաքանոց , ցուցանելով թէ որչափ անտեսեալ և ներքո կանուսիս առ անարժան յանցարարս . զի անասակինն ոչ ներկայեր միայն , այլև ընդասակեցեր և գրկեցեր և համարուեցեր , և քեզ մեծապէս զխառ զնա համարեցար : Կայրիք անան . զի թէ յառաջն Մի կողմէր, կամ հայր, կամ բարերար, այժմ ցուցանելովք զայնչափ հայրազուծ գորով որպէս թէ նորք հայր լինիս և անուսեիս : կամ, քոյով այնպիսի ընդունելութիւն անուն նոր վայել է քեզ, թէպէտ և այնպէս ևս մնաս սակաւին անձնառ . և սպասել : ստացանա ինքն քիչ անուն նոր, կողեցեալ բարեխնամ մարտաւարաց և մարտաբաց . այլ նման ոչ փոյթ ինչ եղև ընդ այն , բայց միայն զի ինձ արասցէ նորից իշխութիւն :

(4) Մի երկար ին : Այսինքն, մի ընդ երկար ծածկեցես զվեր մեղացս : մի օրին . մի երկարեա : այլ օրին . և հին լուծ . մի երկարեցես :

(5) Մի զգիտութիւն : Զնեխեալ փառութիւն հողեւոր ցարաց մի թողացուցան ինձ անիւնից անկառ , գործող կամ բերող մահառ :

(6) Զքանգութիւն ազախանարս : մի օրին . զքանգութիւն ազախանարս : այլ . զքանգութիւնն :

(7) Կարևոր իշխութիւնն : այսինքն , սասակի կործանմանն : 2 օրին . իշխանանոց :

(8) Թէ և առ մի նուագ : Թէպէտեւ ՚ի մտում սուրբ զխոր անդամ մեղանկեցեմ, Բայ ու քրեյայոց, ոչ համարեցայց, կամ եղեց իսպար . կամ ըստ ամենայնի մեղուցեալ, սպախեցելով ՚ի կենսառու շնորհքս : Այս, և հեռեւեալքն՝ են բանն խնասա . (ՃԷ. 2. 3. ՃԷ. 18.)

(9) Որ քան զնա : այլ օրին . որքան զնա . այսինքն իբրև զնա . որպէս զնորման ինձ համանման :

(10) Անխոր զելու, զպիկելով զնե՛ ՚ի փառաց իւրոց, կամ զուցե՛ նաև զժողովուրդն՝ ծանր հարկզք . որպէս արանիցին առ ուրովամ որդի նորս : (Գ. Թաղ. ՃԷ. Կ.)

(11) Մեղանսնից սորոսեցեալ : ՚ի սեղանոց բարեպանն նոյ վայելեալ, նե՛ն գեաց և ՚ի բաց եկաց . կամ, սեղանոց սառնարին նոյ նե՛նգեաց, յանգիման որոյ խոտապառ պահել զօրինն նն :

(12) Կախարհանոցն նախիկ : Զանց ամենելով զբարեխնամ օրինացն, զարտաշարս ցանկել զփանկոց յաշխարհեաց , և զյորդկ ՚ի կուսա նոցա . որով և նշխիս զբարեպառ . ըստ որում օրինազանցութիւն իւրով իբրև անպիտանարան ցուցաներ զմովնն :

(13) Տարախանեալ աշխարհ : սարակուսանգ ապաշխարոզ, թէ հասցե՛ արեւոք թողութիւն մեղացն :

(14) Ազատար իտապարեալ . ազոթաւոր նոյ, և յետոյ պաշտանոց կեաց . կամ, աղաչանգը կանանցն կատարաւեալ :

(15) Յարձակ բարեպառ : Անարան և յետ յամենայն ՚ի մեղս՝ ազազարմեալ . ուստի և իսպախեծ ընկալեալ, երկարայակն ընկալեալ լինելով

յոյ, հաշտութիւն, փրկութիւն : յագայս յիշտակ . ապապայ ժամանակի
 եկեղոցի՝ իշտասակ երկիւղի, պաշտութիւն, խոնարհութիւն, ևն : լուս-
 փառք գիրք, կամ այլ օրին . լուսափառի . այսինքն գոթարահաւատացի
 գիւն հոգւոյ նորա, ոչ 'ի կողմանէ զբութիւնն ւոյ, այլ զի գիտութիւն
 մեղաւ, և յանգիմանեալ յոյ, ոչ զզատասցաւ . և ոչ քր գիրն յայանի
 քնչ և անգիւնաց զապաշխարութիւն նորա . քանզի և զարձրաւանդակն
 զորս շինեաց կուտն, ոչ երարձ, այլ յովսէփ աղբայ յետոյ բանեաց :
 (Գ . Թաղ . ԻԳ . 13 :) Այսորիկ ևն պատճառքն՝ վասն որոց բարութե
 'ի վարդապետաց ասնն զտղանն անապաշխար . մեռեալ . Թեպէտ այլք
 ևս ասնն ապաշխարեաց . ուստի յերկայս մնայ փրկութիւն նորա : Տես
 զիսի . լուծ . 28 . և յայլսն :

(16) 'ի ասնի մարտի : Ըստ մտան միայն մնացուած Թապաւորու
 Թիւն . զի ասան ցեղքն արտամբեցան :

(17) Կիտիսոր գրծեալ . կամ ըստ փրկութիւն, զի ոչ անմեղութեամբ,
 այլ ապաշխարութիւն ապրեցաւ . և կամ ըստ երտութիւն յորդին իւր . զի
 կարեցաւ Թապաւորութիւնն :

(18) Երիւնայ որդանոց : 'ի խոտ՝ երկու զանազան կամ հակասակ բա-
 նոց յեմ տեղւոյ Բան արիւնալ, զորոց եղեալ զտղաննէ . այլ օրին . Բան-
 ուրինեալ . այսինքն նախատեալ, այսպանեալ : Իսկ կրկին բանքն ևն՝ ոչ-
 քոց վասն անկանն այնպեալ առն . և յարմոց, զարտվանց վասն զի-
 ստութիւն և կանաւ և անպատճառ օտարանալոյն յոյ . որով մեծ եղև
 զարտաւ նորա, և փոքր՝ գողեաց իմաստութիւն և առաջին անմեղանն :
 Երփիծանութիւն, մեղազրանք խառնեալ ընդ աշխարհ, ընդ որոց կամ ցու-
 ւակցութիւն . վարդապետութիւն նորա ինչորիք Բարգասաճառնէան, խոտ
 ամբ բարեխառութիւն եմ մարդկան ըստ իւրաքանչիւր հասակի, զորովք
 Առաջիցն զմանկահասակս վարժերով, և ժողովողին՝ զի չտի հա-
 տարան : Իսկ խոտորանն նորա յոյ՝ 'ի բերանս աննեցուն՝ Խառանկ Խա-
 ծութիւն, արտանգին հառաչանաց նիւթ՝ ողբիւնս ին, որդրանիլ օրնա-
 կաւ կամ ցաւակցարար խօսեցեալ :

(19) Զսփոփեցաւ դրամն . Թիւրեցաւ, խորթացաւ . կամ մեղեդնեցաւ .
 յիմարեցաւ :

(20) Մրցաս մըխտարն . փախեաւ, հեռացաւ :

(21) Աշտփեցաւ : մի օրին . ստրգոցաս :

(22) Վասն էր իսկն ընդ խորտոց . յօժարութիւն՝ ընդ կապարկչա
 սնտափ պաշտամունս, յորոց խորեկն օրեկն ւոյ :

(23) Աբշանի քաղաքայ : Փեղովք, որ և փաղովք և փողովք, էր
 կուսք մեղապաշտոց, որում զարձրաւանդակն շինեաց սողման, (Գ .
 Թաղ . ԺԹ . 7 :) ուր անուամբ քանովոց զնի . զոր քաղ մեկնիչք նոյն
 համարին ընդ փեղովքայ : Արգ՝ ասի յահմագորոյ . զի այն կուսք եղև
 պատճառ կտորածի որդւոցն խորայելի քան և չորս հազար արանց .
 (Թուոց . ԻՆ . 9 :) այսպնէայ, այսինքն պլանդակ տեսեամբ . զի ըստ
 սանց՝ կազմեալ էր 'ի սեռա քարէ՝ կանայի կերպարանաւ . ըստ այլոց՝
 առնաձև կազմեալ էր՝ և անտնթ տեսակաւ : Ոմանց Թուեցաւ, Թե
 այս բառ գրեիլ իցէ՝ այսպնէայ . բայց այսմ չից հիմն՝ ոչ յօրինակաց նա
 բեկին, և ոչ 'ի հաւատափ ծանօթութենէ վերադրեալ կուտն փե-
 ղովոց :

(24) Անպանծակն սրբանայոց՝ իգայն : Իմանի աստարտէս չեմ սիգո .
 նացոց . զորոց բարձրաւանդակն կանգնեաց սողման . (Գ . Թաղ . ԺԹ .
 5 :) Լուսին էր սա, և արմանն եղջիւրաւոր կազմեալ, կամ 'ի ճակատ
 նորա եղջիւրաձև լուսին եղեալ . իզական ձևով խոյստուսակութեան 'ի
 գաղշութիւն գրգռելով զպաշտանեաց իւր . որք և մերկանդամ ծառայեկին՝

լաս հանձնեց այնպիսի անժուհեաց : Այս է սասցեալն , որով անբոյ ճար
գարկն , էն :

(25) Տարա վառիք : Երբով 'ի սպաննէ զսասցուածս երկանկութեն ,
այսինքն ինասուութն նորա , անպաշտութեն , էն , կենն՝ որ զարամ որ
սացաւ 'ի կրուսա :

(26) Յոփի գափեցա : Ազան հաղաով զայն գովելի , կենն՝ որ եղև ա-
ւաջին զէն սասանայն :

(27) Անբնն է գարծել : 'ի սպանն անիմք իմանալ թէ շար է ընգա-
նայն է վաստակ 'ի մարմնաւոր ինասուութեն , թէ ոչ ան գափեալ ըն-
դրեոյի , քննեալ զգուշացի , կ՞ յայ աւաջնորդեայն 'ի գործս : որ զի
Թէ . իսկ եթէ ըստ այլո՞ւ պայմանի , ք ըստ մարմնական ինասուութն ազեա
իցէ զք , յուսալով 'ի կամն նոյ՝ կարն զերծանել յախաւոր գործոց ա-
զաննի :

(28) Ունտիտիքն է իմանալ : Այսպէս յընտելի է ըստ մերոց ըստ
օրինակաց , այսինքն 'ի գրոց ժողովոցն . բանից յետ մեղացն գրեալ հա-
մարն հրեայք , հերոնիմոս , և բարա՞մ մեկնէք . որպէս և հայ Նա-
խապարութի գրոցն ժողովոցի յայս կարծիս յօժարի . (Թէպէտ այլ մեկ-
նիքք՝ անանք անհասանելի ասեն , և անանք անյայտ թորան : Սոյնպէս
յաղագոս գրոցն Աւակաց համարեցան անանք գրեալ յետ մեղացն . ընդ-
որս և հերոնիմոս : Եւ նա ինքն կիրելի երուսազենաց . ('ի կոչ . ըն-
ծայ . գլ . Բ . համար . 14 .) աստի ցուցանէ զապարտութիւնն սող-
մոնի ասելով . " Կրակ սողմոն յանցեալ . այլ զ՞նչ սասց յետայ . յի-
սուսա ուրեմն ասէ՝ և ես սպաշխարեցի : || Այս բան գասնի աւակաց
իք . 32 . ըստ օրինակի ինչ եօթանասնից . որ ոչ գոյ յայլ (Թարգմանու-
թիւս . այլ և 'ի մերոսն այլապէ . գնի . այսինքն . " Եւ ընկալեալ զնա
աս , սպաշխարեալ . || կամ ըստ մեղագրոց . " Եւ յորժամ ընկալցիք
զնոսա , սպաշխարեալ : || Արդ՝ նա վարդապետս մեր ըստ աւաջին
կարծեացն համարելով , թէ զժողովոցն յետ մեղացն գրեաց սողմոն ,
ասէ՝ Թողեալ զայն իշխասակարան իւրոյ գարմին , անձամբ զանն պար-
տաւելով և կշտադնելով , իբրև բոլորովն մեղեալ սիրոյ անձին և աշ-
խարհի :

(29) Այն 'ի մարտնս բահանայից : Բ . Ձեաց . Թ . 29 . ոչ յիշն մա-
տեանք քահանայից , այլ բանք նաթանայ , և սքիայ սիւնացոց , և յու-
ղեւոյ տեսանոցի : Բայց գուցէ նա վարդապետս 'ի վերայ մասնեից քա-
հանայից ասնու զասացեալն (Գ . Թագ . ԺԳ . 41 .) " 'ի գիրս բանից
սողմոնի : || Այս գիրք թէպէտ և այժմ չեն 'ի միջի , սակայն նա վար-
դապետս , որպէս և այլք անանք՝ կարծեն , թէ յայն գիրս գուցէ պատ-
մեալ կայր սպաշխարութի սողմոնի :

(30) Յորո՞ւ զիշնն . յարարեալկան բարգ յորո՞ւ ոչ ցուցանէ զգիրս քա-
հանայից , կամ սքիայ , որք ոչ գնն այժմ , այլ զգիրս ժողովոցի , յու-
րո՞ւ ասէ՝ զիկոս իւրոյ անցեալ ընթացից կենացն ցուելով թայտայտի :
Եւ ապա զարորդան անտի հաւարէ , որք կամ ըս բանիցն , և կամ ըս ի
մասեիցն միայն գասնին 'ի ժողովոցն . և երկար լինելը աստ զիւրաքան
չիւրոց տեղիսն նշանակել :

(31) Օպարի ինասոյ : Խորհուրքք օտարք 'ի լուսոյ բանին , կամ թիւր
մտար :

(32) Ո՞ւնի , հուլի : Ունիչ , կամ անցանելի իկաց չըլանք , կամ գոփու-
խութիւնք . որպէս և ասէ . (Խ . 6 .) " Գնաց հարձ , և 'ի չըլանս իւր
գասնայ հողմ : ||

(33) Աւազոփու շինածոս : Վասն աւազոյ հիմանն փլեալ շինք :

(34) Ինփոսարք ինփոս : սեր աշխարհի և սխտից՝ ընդ անձին սայ կուուիլ .

բառ բանին . (Խ . 23 .) * ԱՅ՛ առաջը նորա ցաւոյ , և սրտմտութեան
զտտանք իւր . ևն : (ևս է . 26 . 27 .)

(35) Ընդունանախոյ տիրին : յնդգունայն հարաւանոց կամ աշխատու-
թենց ծնեալ զբնան . կամ ընդունայն չարչարոց : կըրծանական կրեութի :
այլ օրին . կրեութի : Կարգապարի վարժութի : 3 օրին . կարծութիւնդ :
այսինքն վարժմանը կամ ջանք որ 'ի մարդութեան սպիանին :

(36) Անայայտաբար ուրուքի : Ազանդի կամ հեշտացուցիչ այսաց անհա-
մետա զարգք : պոռնիսիւրդ : 3 . օրին . պոռնիսիւրդ :

(37) Դիմեւաբեւի գոյն : Ընդ հակառակն առաջնոցն կըք աշխարհի
ոքք խորշիկը են և անհանց կըքն . զգծեանց կերպարանս . որպէս խորշ-
րութի զգեառու , ցամաքային կերակուր , ևն :

(38) Երկարեղծ ծուխ : յոյժ Թանձրամած ծուխ :

(39) Անտառ մէջ 'ի յառ . այսինքն մերձ 'ի յաշխարհութի , գիւրբառ-
նալի . զի կըք աշխարհի արագ . յաշխարհակն 'կամ 'ի մարդկանն , կամ 'ի
մահուանն , կամ 'ի ժամանակն :

(40) Ահաբարհէն սողաբեղ : Խտանել վանս մտքութեանն , կամ
վանազին . այսպէս ինանի աշխարհս , կամ ընթացք կենաց :

(41) Անխաղաղութիւն գիր : Երբին յաշխարհային կրա՛ է կըք մեռազկը
վաճառեալոյ դանձն , կամ սարուկ լինելոյ :

(42) Երբեմնայ իծբիծ : Պարտաւանաց հետադատութի :

(43) Ընդհանրանայ : Ստորանայ կամ խայտառակութեան սրտմտ-
ութիւն :

(44) Երեւոյի փոխելի : առաջը տեսել գիւրանցանելի :

(45) Թի՛ գ պարծեայի ո՛ր : Զի՛ մի՛ որ հայկերով թէ ինքն ոչ կուտարչաւե
ցառ կըքն զտրտման , կամ որն զայլ թերահաւատս , պարծեայի յանձն ,
բաճարասանաց նեղս մզելով յայլս , որով զինքն և զքնկերն խոցողս .
Քանզի բառ վերագրեալ բանեց ժողովողին՝ կուտարչաւե է և աշխարհա-
տէքն՝ որ քողով ամապաշտութեան ծածկեալ 'ի վերին երեսս , զանհանցան
այ գործէ :

(46) Ոչ անտառ մեղս : Թուպէս և մեղք սողմանի յայտնի են , իսկ
զըջումն անյայտ մեղ , սակայն մեղք նորա գործովք միայն եղին՝ և մէ
վարդատեալութի . իսկ զըջումն ոչ միայն գործովք , այլ և վարդատե-
ալութի ժողովողին . որովք ոչ միայն առ մարդիկ իւրոյ ժամանակին
արձանացոյց զիւր զըջումն , այլ և ամենեցուն յապա եկեղոց եցոյց ճա-
նապարհ զըջման . և այսու մտտանք զըջումն նորա առաւել ասի բան
զմեղան : Այսին որոյ յեղելի է այլն 'ի բարի իբրև զնի՛ն յուսարբութեան ,
որպէս որչափաւոր յուսարբիչ , 'ի դերանի՛ որսն դիմեց . այսինքն սաղա-
խարդաց և գարձելոյց առ ամ . կամ այնոցնկ մեղութեայց՝ որք զըջմանք
մեռեալ յոստ միջինն գիմեցին , յորժամ կոհառն բանականսս . յորմէ ան-
բովանեացն . միջին զյառաջուց հաւատացեալ իւր՝ որք անգն կոչին :
Չոր մեռեալն . այսինքն մեռեալքն՝ որք յարեան 'ի մահուանն քնի՛ , մեղ
կենդանեացս ետուն աւետիս ազատութեան հոգւոցն սրբարոց . զի այն
յառու թի մարմնոցն՝ նրան կըք ազատութեան հոգւոց . և որպէս քն մարդ
նոյն մեռելութի՛ն՝ զմեռեալ զմարմնն կենդանացոյց , նոյնպէս հոգւոցն
իջնամին 'ի ստորինս՝ հոգւոցն սրբար այցելութի . և որպէս 'ի մեռելոցն՝
միայն զպէն մարմնն յարոյց , նոյնպէս յարգելեալ հոգւոցն՝ միայն
զարդարան ազանեաց : Եւ ոչ որպէս ոմանք հասարակ զձիւս վարդա-
պետաց համարեցան՝ անել , թէ յիջանելն քնի՛ ազանեցան այնպիսի՛ որք
հասարային 'ի քն , եթէ յիւրեանց ժամանակին եկեալ կըք յաշխարհ :
Այս ոչ միայն չէ՛ հասարակ զձիւս վարդապետաց , զոր յայտնապէս իսկ

մերժե Ոսկերեանս . մեկն . մաս . չա . լի . այլ և անհինն . զի լը այրմ
արդա եր համարիչ , թէ նաև ամբարջիք , և սիգանայիք , և սողունայիք
աղանդեանն 'ի դժբոխց , և ուրախանան այժմ ընդ արդահամես և ընդ
խաահակայ . վասն զի ինչն քա զկայէ զնոցաննե' թէ ապաշխարէին , և ընէ
առ նոսա ըստ էին զգրուէք իւր . ուստի և հաւատային 'ի քա : (Մատթ .
Ժա . 21 . 22 . 23 :)

(47) Ընդ որոմ . այսինքն ընդ սողուննի , կամ վասն սողուննի մալթեմ
ես արարատարս , որ իմաստութե նորա ոչ ժամանեալ մեղացն հազոր
գեցայ : Ընդ գնառաչ իմ . խաանես զասկաւ բանքս իմ 'ի հանձարեղ
բանս երկնինն , փառաւորեցելոյն սողուննի : (այլ որին . 'ի յերկնինն
հանձարեղաի .) 'ի-ի-եային , փասցին առաջիկայ հայցուածք իմ 'որ վասն
յարգութե Բարգասանն , այսինքն չոխացելոյն , 'ի գերաշխարան , 'ի
յոյժ աշխարհոզ արքային աղերասնս , կամ 'ի յոյժ զընթական աղաչանս
նորա : Այդելուի , կատարումն կամ ընդունելութի , ինչորո իմ և նո
րա՝ յաշտելայի մեծ արքայորդոցն . զոր Գածիիտ օրինակեցեր , օրինակ
կտար իմաստութեն , թագաւարութեն , օրինարութեն , շինութե
ասանային , ևն : Փրկեան զճառայր քո , 'ի փառս ոսեղծողիք բարձրա
ցուցանելով զՆիլումն գժուարին մեղաց նորա՝ իջափրութեան և կաւ
պաշտութեան : Յըշտակաւ իորհրդոյն , խրատուցն բարեաց նորեղեան
զնա ընդ աղբարեանս . որ ամբարժելի և բազմազան առակօք զանութեք
քո քարոզեալ 'ի գիրս Աւակայ , Ժողովողին , և երգոցն , աւանդեաց
զնոյնս կտակ եկեղեցւոյ՝ խոստովանութե մասնել առ քեզ : Քանչի ոչ
հեռի , յորհմանի . հայելով 'ի ցոյցս բանից սողուննի , իմանալք՝ թէ ոչ
յոբկար ժամանակաւ . հեռի մնայր 'ի ներողութեն , Թէ անյստութեն իւ
րաւով , և թէ շարժումն ինչ յուսահատութե ոչ էր եղեալ 'ի արտի նո
րա . որ զգիցմ զընթական փոքր ինչ յապաղեցոյց , խորհելով զմեծամեծ
արարեանն այ եղեալ առ ինչն , և զիրինն զգուշացուցել ազգեցութեան
այ . որոց անաստեալ , խոտորեցաւ յամթալիսն . յայսպիսի մասածու
թեանն ծանրութեան մեղաց իւրոց՝ աստանեցաւ սիրան , և յամեաց 'ի
զընթականն :

(48) 'ի յաւ Բերեալ : Այլ գու յիշելով զանձառ բարեաց հազորութե
թեք , ցոյց զգթութի քո 'ի սողունն . և զարարաւեանն 'ի բազում ժա
մանակաց՝ երանութեք արժանի արա . կամ փոխանակ բանբասանացն՝
'ի գովութե զարձն զնա , որ բազմազեղ արաստուօք զիւլ յափաի յարինն ,
զտովանգակ յատակ սարարանիցն ընդր : Այս աւանդութե է օրնաց ,
և ոչ 'ի գրոց : Որով գերազանցեաց քան զապաշխարութեան գաւթի հօր
իւրոց . զի նա 'ի գիշերի զանկազինան միայն թանայր արաստուօք . իսկ
արդին զսարարանն՝ զտեղի խրախանութեանն ընդր արաստուօք : Չոր
խաանեցենս ասէ՝ յարաստուս միածնի քո , առ ոչ Տերուս , մերով
մարդկայինն բնութեան , կամ մերով բնական կիւքս անասիրեցաւ . յիւր
ձեռային անձն : Եւս զնայրեանն առ նա կարծեցեալ , զտաղման հնա . որ թէ
պէտ և մակազիք քանի , 'ի ողորմ՝ ողորմ , ասկայն անյարմար կարծի
նմա , կամ զի ոչ նորա է ասացեալ զայն , և կամ զի բանքն առաւել
հային 'ի նորն սփառանն 'ի քա , քան թէ յառաջինն : Այլ գու ասէ
զայն սողունն 'ի փառս արդւոյ քո զարձուցանելով , 'ի մեղուցեալն առ
զայնն կատարեան զայն բանն . 'ի իրաւ արասցէ ազքասաց Ժողովողեանն
իւրոց , և կեցուցի զարդիս անանկաց . || (համար 4 . 13 .) իբր ասել .
Թէ ոչ ընդ անմեղան , զանէ ընդ սարաշխարհոս փրկելայի :

(49) Պատեփիսս ոն : Իմաստուն ոնն , արգոհապէր . հողայր կամ աղա
չիւր վասն սողուննի , բարեգործութե համարելով ընդ նմա իբրև ընդ
կենդանւոյ ազլթակից լինել . և աղերսել վասն նորա առ քեզ : Կբ յա

Եւրոսծ իրփիդ, զոր և յաշտոզ բանդ ցուցանէ . Կանչի և աստուայն .
 քր զիւր կամ պատմութիւն յորոյ մարգարեական հազար ՚ի սարուննէ
 շարագրեալ, յորում Թեմային նախահնամութիւն արգարացուցանի, ցու-
 ցանէ միանգամայն և զազանն ողորմեալ յոյ, կամ այլաւ՝ զի մարգա-
 րէու-Յէ արար շնա գրիչ քր գրոց, և կամ նմանութիւն անցիցն յորոյ .
 իրք զի որպէս յոր ՚ի մեծութիւն անկեալ, յետոյ կրկին ևս մեծացաւ,
 այնպէս սարունն ՚ի շնորհացն անկեալ մեղք՝ առաջ զըջմանն անգրին
 բարձրացաւ ՚ի շնորհս : Որ զի անպարտաւ Ե . այնպէս վասն որոյ անմե-
 ղագրելի է ազօթելն վասն սարուննի՝ յուսարթութիւն ապա յարեալ, քան
 թէ անապաշխար համարելով շարաքանել վասն նորա : ՚ի սարուննէ
 գրեալ զգիրն յորոյ համարեցան և այլք ՚ի վարդապետաց, ընդ որս
 գասն ոմանք և զգրիչոր Թեմայանն . իրք զի ՚ի շնան թ . առ յուլիս-
 նոս հարկապետ, յիշելով զասն յորոյ . Գ . 13 . կոչէ յանուն սար-
 մանի : Ոմանք անտի ևս ասին կարծիս՝ սարուննի ասել գրեալ զտփայնն,
 զի ժողովն յուսարկեալ, այլև մեջտաս արգիւոյ, ամսանոս և այլ ևս
 հապարք յուսայն ՚ի կարգել անգ զկանոնական քր Գիրս՝ զիմի գրու-
 ծոց սարուննի՝ յիշատակն զՅոփայն : Իսկ թէ ո՛ր իցէ պուհակոսն , որ
 աղաչէր վասն սարուննի, անմեղ զիւսայնն գրիչոր ասն . ասկոյն ՚ի
 գործս նորա ոչ գատաւ այնպիսի ինչ . որպէս և ո՛չ ՚ի գործս Թեմայանն,
 կամ բարոյի , կամ ասկերբանին : Ոմանք զեպիփան կարծեցին, (՚ի
 մեկն . ասց . հա :) Այլ ինձ թուի զգրաք իմանալ . (զոր քր վարդա-
 պետս անուանի իմասանոյ սովոր է կուել . ասն . շ . 3 . ևն :) Արք՝
 սիրաք (գլ . ին .) յետ պատմելոյ զմեզս սարուննի՝ յուսելու ՚ի հա-
 մայն 24 . : Այլ Թեմ ո՛չ թողցի զարգմութիւն իւր , և ևն . որ արգարե-
 ազօթական բան է վասն անձինն սարուննի , և ո՛չ վասն որդւոց նորա ՚ի
 յաշտոզութիւն թաղաւորութեն . վասն զի ՚ի ժամանակս յետուոյ և
 որդւոց նորա սիրաքոյ վազու ևս բարձեալ էր թաղաւորութիւն յուսայն :
 Արտանոր ոչ արիւք ինգիր, արկեղք զիրկեցան սարունն , թէ գատա-
 պարտեցաւ . քանզի և յուսաջնոց հարցն ոմանք զայս ասն , և անմեղ
 զայն . և յետ նոցա վարդապետք՝ մեկնիչք և Թեմայանք երկուսեանք
 քննեալ զպատմանս՝ զձիս արտապրեցին, թէ յերկոյս իրիսիս : Եւ
 սա ինքն քնս գրիչոր մերթ զմին ցուցանէ, և մերթ զմիւս . զի ՚ի հա-
 մար Գ . ասն . իաղապարծ ընկաւաւ, իսկիսծաւոր հայրուհի, յերկոյս իրիս-
 թի, Լատրալի գիւր : Իսկ ՚ի համարն Գ և Ե , ՚ի գրոց ժողովոցն՝ ասա-
 կաց և յորայ ցուցանէ զնա սպաշխարեալ և զիրկեալ : Այլ կից բա-
 նից իւրոց զայս գնէ, թէ յասնիկ եկեղեցւոյ լաւ ևս է գովութեամբ
 յիշատակել զնա , քան պարտաւել . և թէ ազօթելն վասն նորա ընտրե-
 լի է քան զանիծանելն : Այլ թէ զմարք ազօթել վասն նորա արժան
 համարի, զի ՚ի համարն Ե ցուցանէ ազատեալ յիշանելն քնի ՚ի բանս
 արգելեալ հազարցն , ասելի է նախ՝ վասն զի երկրոցութեամբ ասէ զայն
 սպառութիւն , և ո՛չ ասուցութիւն, վասն այն մնայ անզի օժանգակիչ ազօ-
 թից . զի միայն վասն անապաշխար մեռելոց , կամ վասն յայնիկ երանե-
 լոցն յերկինս՝ ազօթել չէ օրէն . իսկ վասն երկրայականացն՝ արլափ և
 բազմաժամանակեայ մեռեալ իցին , չէ՛ անգէպ ազօթել, անասանգ
 յուսանձին ազօթս : Եւ այս ՚ի վերայ Թեմայաննի ասաւել հաստատփ ,
 այնու զի վասն նորա միշտ ՚ի միտս հաւատացելոց կայր կասկած ընգ
 յուսայ . մինչև լաւ գրելոյն ալափիտեայ մեկնիչի՝ յիւրում ժամանակն
 մեծանուն քարոզի ոմն ՚ի հուղիմ՝ հրապարակաւ պատմեալ զայսմա-
 թի երեւաւ առ արքաւեր ոմն , թէ սարունն յայնձ ժամանակի զերծեալ
 ՚ի պատժոց՝ հանգեաւ յերկինս : Ոչ հաստատեց զայսմաութիւնս ,
 այլ այսու զարեյուսութիւն հաւատացելոց ցուցանէ գիտեմք :

Երբորդ , այս ազօթել վան սորաննի՛ է ցոյք գթոյ և սիրոյ առ ար-
ժանաւորութի այնպիսոյ ասն : Աստպէս ազօթեք կտարման կա-
մայն նոյարարանս , և վան հաստատութի փառաց սքն . Թէպէս և
գիտեմք թէ առանց մեր խնորոյ՝ կամք նոյ անվիւել կտարարն , և սքն
փառք միշտ հաստատան են :

Երբորդ , այս եղանակ ազօթից՝ բերումն է բանաստեղծական հոգւոյ .
որ ստիւր է զանշունչան հոգիացուցանել , և զանշարժան գնացուցանել .
այսպէս և զհեռաւորն և զանցեայն ասնել մերձաւոր և ներկայ : Ազատ
և զարգանձաննակեայ մեռեայն զորումն՝ ձեւացուցանէ իբր կենդա-
նի , և այնու օրինակաւ փրկութեն ազօթէ : Այս եղանակ խնորուա-
ծոց գասնի և յայլ ազօթն եկեղեցւոյ . զոր և եր վարդապետս անխա-
կէ աստ 'ի համարն զ . սանլով վան իմաստնոյ՝ թէ իբր ինչպիսեօ Դո-
վա ընդ Իմի վան Դոբն աղբբել . այսինքն իբր կենդանի գտով սորումն՝
նովաւ հանդերձ ազերակէ :

(50) Անձան Բարբանաս : 'ի գասնելց զմեզ 'ի կորստենէ հոգւոցս ,
այնքան փառաւորն՝ որչափ վայելէ քու՛մ անհուն մեծութեանդ . զի
ճանաչի՛ թէ անհուն է զբութիւնդ . անհուն՝ սերբ , անհուն՝ երկայն-
մասութիւնդ , ևն :

(51) Զբարբայն հանաչար : Միխիմարեւ զորումնայքս վան մեղաց՝
առանապառ , որ նմանակից է անձկութեն սորումնի :

(52) Միանոյ սիւքանդ : Այսանոր առ ամենայն Երբորդութին աւար-
տէ զփառաւորութին , և փոխանակ անուան իւրացանչիւր անձինն զնէ
զբարբութեն նոցա . որպէս արար և 'ի բանն լք : Ուստի վան անձին
հօր գնէ , սիրէն և սնիրէն . զի յատուկ է հօր լինել սկիզբն պղծոյ
երկոց անձանց՝ առանց ելանելոյ յայլմէ : Ընդ սիւքանդ . այսու արդի
խնայոց . զոր եթէ դը աւցէ սկիզբն ըստ արարչութեն , այդ ոչ յատուկ
է որդւոյ , այլ երկոց անձանց հասարակ . ապա սկիզբն ասէ զորդի նկատ-
մամբ այլոյ Թծալին անձին . և զի լոկ սիրէն ասայ՝ առանց յարկոյ
սնիրէն , յայտ արար զորդի լինել այնպէս սկիզբն՝ որ չէ՛ անսկիզբն . և
անա այս է յատուկ որդւոյ միայն : Եւ սիրէնսուրի սիւքանդ . այսու իմա
նի հոգին եր . և եթէ մեկնեացէ դը , (որպէս Թեանք ասենն) թէ
սկիզբն է արարածական սկիզբանց , կամ սկիզբնաւորոզ է չ հօր և որդւոյ ,
այդ ոչ յատուկ ինչ է հոգւոյն անց . զի պատշաճի և հօր և որդւոյ՝ լի-
նել սկիզբն արարածական սկիզբանց , և զի նաև հօրս է սկիզբնաւորոզ չ
որդւոյ և ընդ հոգւոյն , որպէս և որդի ընդ հօր և հոգւոյն : Այսա առ
'ի լինել յատուկ հոգւոյն՝ իմանալի է , սկիզբնաւորոզ , այսինքն յառաջն-
կելոցդ 'ի սկիզբանց , այս է՝ 'ի հօրէ և որդւոյ . և յոքնակի սանլն՝
սիւքանդ , ոչ զարմութի սկիզբանց նշանակէ , այլ զպիտօզ անձինան ,
զորս յառաջին մասունս բանին սիրէն կոչեաց . ուստի առ 'ի ցուցանել
թէ յերկուցն ևս յառաջ գայ հոգին՝ յոքնական եզ սիւքանդ . Թէպէս
և մի և նոյն բոլիմամբ յառաջ գայ 'ի նոցանէ , որով մի սկիզբն բոլիման
լինի , և ոչ երկուս : Այս է հարազատ իմաստ բանին՝ Թծալանորդն
քննելով : Եւ զոյն բան և զիմաստս յայտնապէս ընկալելու է եր վար-
դապետս մեր 'ի սքն Գրիգորէ Թծալանէ : Քանզի 'ի Ճառն լք . Խօ-
սեցեալ յանգիմանն եր Ժողովոյն կտասնեղնուպօսոյ , ասէ այսպէս .
' Որ անսկիզբն , և սկիզբն , և որ չէ սկիզբանն , մի ԱՅ է . || և ապա յա-
նուանէ բացայայտելով ասէ , անսկիզբն՝ Հոգը , սկիզբն՝ Որդի , ընդ
սկիզբանն՝ Հոգի եր : Այլ զի մի կարծիքի՛ ըստ արարչութեան կամ առ
արարանս սիրէն ասել զորդի , ապա ասնէ ըմբարանէ ըմբարան Թծալան .
' Զի ոչ եթէ բնութեանն է լինել սկիզբն . || այսինքն ոչ ըստ Թծալին
բնութեն արատաճի լինել որդւոյ՝ սկիզբն , այլ ըստ անձինն . Իսկ լինելն

արարչական սկիզբն՝ պատշաճի անայն բնութեն՝ հասարակարար երկն
 ևս անայն անձանց : Իսկ որք յայլ միտս չըլել կամին , սակրով թէ որ
 գին սիրին կռնի նկատմամբ արարածոց , և հոգին՝ սիրեալու ասի , այս
 կնքն սկիզբն կամ սկզբնաւորոզ այլ արարածական սկիզբանց , այսու մեկ
 նութիւնն ոչ միայն խոտորին ՚ի մտաց սիրյ վարդապետին , որ գիտէ իւրա
 քանիւր անձին զիւր յատուկն ընծայել , որպէս ասացաք , այլև օտա
 բանան նախ՝ ՚ի կարգէ բանին . զի յատալին մտան յասելն զհոգիս՝ սիրին
 ստիպին , զբանն սկիզբն՝ իմանան նկատմամբ որպէս և հոգւոյն . Իսկ
 ՚ի հետեւեալ մտաւն զնոյն սիրին բանն հայեցուցանեն առ արարածս .
 որում չունին և ոչ մի կնք պատշաճաւ : Երկրորդ , օտարանան ՚ի յատուկ
 նշանակութիւն բառին սիրեալու , որ ոչ նշանակէ սկիզբն , կամ սկզբնա
 ւորոզ , այլ ունոզ սկիզբան , կամ սկիզբնաւորեալ . որպէս և այլ տղայիս
 անձանցական անուանք , զի օրինակ լսասուր , խոսուր , գունասուր , ևն ,
 ըստ բուն նշանակութիւն իւրեանց իմանին՝ ունոզ լուսոյ , փառաց , գու
 նոյ . կամ լուսաւորեալ , փառաւորեալ , գունաւորեալ : Ըստ այսմ ասի
 (Սքանթանգեղ . երես 162 .) * Չիւրդ կարկեմք քննել . . . սկիզբն
 ւորք զանկզբանէն . || այսինքն սկիզբնաւորեալքս զանսկիզբն : Յոյս
 միտս իմանարով և սակեւացին . (Հարցմանց . եր . 63 .) հարցանէ .
 * Յանսկիզբնէն բոլիէ հոգին , թէ ՚ի սկիզբնաւորին : || և յետոյ փոխ
 նակ սիրեալու բառին գնէ սիւեալ : Ապա ասելն զհոգին որ սիրեալու
 սիրին , յայտնապէս նշանակէ՝ սկիզբնաւորեալ ՚ի սկիզբանց . զի յոյս
 պիտի բանն սեռական անունն զօրութիւն բացաւական է . որպէս և յայլ
 բարբառն գտանի . ըստ այսմ ասելն (երեմ . ԺԳ . 18 .) * Վիրաւորք
 պոյ , || իմանի՝ վիրաւորեալք ՚ի պոյ : Արպէս և որ վարդապետս ասէ
 (՚ի գով . ԺԺԺ .) * Այլք կայսերաց հրովարտապետ , || պոյնքն ՚ի
 կայսերաց ունոզ գհրովարտակ , կամ պատգամաւորեալ : Այսպիսի կնք
 համառօտեցաք միայն ՚ի ստուգութի մեկնութեն . Իսկ զնկարձակ հա
 ստառութի այս ինդոյ՝ յայլ գիրս հաստեցեալ եմք :

Ա Երստին յաւելումս իրիկն հեծումնէ՝ նորին հսկողի , առ նոյն
 աղերս ճաղխանաց Բանի :
 ' Ի Խորոց սրբից Խօսք՝ ընդ այ :

Ի ՆՆ . ԽԹ :

Ա արդ՝ մի տիրեսցեն անօրէնութիւնք՝ ըսում
 պատկերիս կայսերականի արքայութեանդ
 վերնում , ան ըլորից լուսոյ . մի կապտեսցէ գոռօզն
 ապստամբ զպարզ փւմանդ շնորհի՝ ՚ի ըս ստեղծեալս
 կերպէ . մի թագաւորեսցէ մեղքն խափանեալ՝ մարմ
 նոյս մահացուի առ ՚ի գրաւել զիս ՚ի նոյն : Այլք իմ
 թագաւոր առ իշխել շնոյս՝ բաց ՚ի քէն քս , որ ան
 բունադատ հնազանդեցուցանես լծոյն քաղցրութե .
 որ բառնաս զկարիս մեղաց՝ ամենակատարդ բանիւ .
 սր արեամբդ ըս տոացար , և մարմնովդ կերակրե

ցեր . որ կարգեալ սահմանեցեր ³ ուխտ կենաց ան-
 փոխադրելի . որ յոգի քո կնքեալ կցորդ քեզ գրե-
 լով , հօր քում մատուցեր ժառանգակցապէս . որ
 յանուն զենման միշտ յիշատակաւ քո չարչարանաց՝
 առ նոյն բարերար աղօթել համարձակեցեր , ստեղ-
 ծիչ ամենից և կեանք : Վսու ես անձ ամենայն հոգ-
 ւոց , որ մեծացուցեր ⁴ զայս տուրք շնորհաց՝ քան զա-
 մենայն գործոց քո հրաշս . ոչ զերկինս իւրովքն զար-
 գուք և հրեշտակացն պայծառութիք . ոչ զերկիրս
 և զմարդկութիս , և որ առ ոտս եմ զարմանուիք .
 ոչ զսահման լայնութե՛ն ծովու , և որ 'ի նմա եմ եղե-
 լութիք . ոչ զանդունդս աղիսիւքն հանդերձ , և որ
 'ի նմա եմ անբաւուիք . ոչ բարձրացար յօրինմամբ
 այսքանեօք վեհիւք , որչափ առ իմ կարեկցութիւն
 յասելն քո սբ մարգարէիւն՝ քաղցրութեց յուսոյ
 բարութի , ո՛վ է անձ իբրև զիս կարող , թողուլ միշտ
 զմեղս և ջնջել զանօրէնութիս : Մհա արդ խնկեալ
 եմ բանք քո՝ հողորմած , և խոստովանեալ բարերա-
 րութիք . փառաւորեալ խորք խորհրդոցդ , և երկր-
 պագեալ զեղմունք շնորհացդ :

Թ . Մարարև ոչ որ բաւէ յեիցս թարգմանել խօ-
 սիւք նիւթական լեզուի՝ 'ի մասանց այտի քումդ
 գթութեց զոր առ իս ցուցեր՝ յօրինիչ . քանզի և ⁵
 մեծ իսկ է զօրութի՛ զհնացեալն անդրէն նորոգել
 ըստ առաջնունն պայծառուէ , քան յանպոյից ստեղ-
 ծագործել : Վսու զի ոչ է քո տկարութի , որ զօրու-
 թիդ ես ամենայնի , առ որ բան քո միայն ազդեալ՝
 զլրութի գործոցն գլխաւորէ , ահա յարիցես փա-
 ռաւոր լինել՝ բարեգործ , 'ի ստացուածս այս կրկին
 անյուսալի փրկուես . ⁶ զի իրաւամբք ուխտի բարձ-
 րացի , հաստատուն եղեալ մեծապէս՝ օրհնաբան
 տւետեաց քո ձայն 'ի քաւելոյդ շնորհ ծանուցեալ ,
 ողորմութե՛ն լուսովդ ուղերձեալ , քան 'ի ճանապարհ
 ստեղծանելոյն : ⁷ () ի առ մինն՝ արարիչ միայն ճա-
 նաչիս . իսկ առ միւսն՝ առաջնով կոմամբն՝ և երախ-
 տաւոր . ընդ կերպացուցանելոյն՝ և քաւել . ընդ նո-
 րոգելոյն՝ և բարերար . ընդ հաստեւելոյն՝ և ողորմած .
 ընդ կազմելոյն՝ և հնարաւոր . ընդ յօրինելոյն՝ և
 հեզ . ընդ նկարելոյն՝ ամենազօր . ընդ առաջնորդե-

լոյն՝ և լոյս . ընդ տաճեւոյն՝ հոյիւ . ընդ դարմանեւ-
 լոյն՝ ինսամիչ . ընդ ողջ պահելոյն՝ բժիշկ . ընդ ձեռն
 կալուածեն՝ զօրավար .⁸ ընդ սնայարտուեն՝ Թագա-
 ւոր . ընդ արարչութեն՝ քաղցր . ընդ ամենատուր
 պարգեւացն՝ առատ . ընդ միշտ անտալոյն՝ ներօգ .
 ընդ ժշ բարկանալոյն՝ անոխակալ . ընդ կարեացս
 վշտակցելոյ՝ ծածկագէտ . ընդ յանձանձելոյ գթոցն՝
 ապաւէն . ընդ գերունակ գորովոյն՝ անժ . ընդ ան-

սպառ բարութեն՝ օրհնեալ յամենայնի :

Ք . Արդ՝ որպէս ստեղծեր մինչ ոչն իսկ էի , և ծա-
 նուցար ինձ գոյացուցիչ , և այժմ՝ զհոգի մաղթողիս
 մարմնոյս տաղաւարաւ՝ յարդարեան անդրէն վերբա-
 տին յանարատութի մաքուր սրբութե՝ նախնի լինե-
 լութեն . զի բազմասցի առաւել աճեցուն եղեալ
 յաճախ տուչութի անսահմանելի⁹ քոյդ սքանչելեաց՝
 նորոգ ներկայիս , քան զանցելոց հնոցն ստուերա-
 կանաց : Այլ ընդ ճառելոյս զթիւս մեղացս՝ որքան
 մտացս թեւ ընթանայ զանբերելիսն յիշատակել ,
 արդարացայց յանուն քո հզօր . և ՚ի պատմելս ին-
 ձին զանձին իմոյ բիծ , և դու թողցես զամբարշտու-
 լի բազում մեղանաց խոստովանելոյս՝ հզօր ծած-
 կատես ամենափրկիչ .¹⁰ զի մի ծայրագոյն լրութի ա-
 ւետեացս , դարձեալ նախնումն կարօտացայց՝ երա-
 նելով սաղմոսիւն զշնորհօք փրկեալսն մկրտութիւն .
 և փռովք մեղաց յոգի խոցոտեալ , ձեռն քո միեացի
 յիս առաւելապէս այժմէն վերստին , ծանրս առնե-
 լով զբեռն պարտեացս՝ քան զքաղցրութի պարգե-
 ւացդ , այլ¹¹ ազատեան զիս օրհնաբանեալ հոգւովդ
 սրբով , աղաչեմ զքեզ՝ տէր ամենայնի , յօրինաց մե-
 ղացն և մահու : Վաւ լիցի , թէ անկցի ընդ տկա-
 րութի սահմանաւ ճշմարտութեդ ծագումն՝ իբրև
 զգրոյն օրինակ . քանզի ուր քաւութի է թագաւո-
 րեալ , վտարեալ են մեղք . և ՚ի խրախոյս կենդանի
 բանիդ , ի՞նչ է յուսահատութի . և ամբարձեալ քոյոցդ
 շնորհաց , հալածեալ են պարտիքս . և մերձ գոլով
 ձեռնիդ այ՝ ի՞նչ գոյ անհնարութի , այլ ամենակին լու-
 սաւորութի , բովանդակապէս զօրութի , անպարտե-
 լի կարողութի : Վ՛հ է փրկութի , կենդանութիւն ,
 սղորմութիւն , միանգամայն և քաղցրութիւն , ար-

քայուծիւն, անեղծութի, և փառք յաւիտեանս .
ամէն :

(1) Քում գոպիւրի : Մի տիրեացն մեզքն հոգևոյ , որ է Թաղաւո-
րական պատկեր կամ նմանութի արայութիւր վերնում, վերին և գերաւ-
գոյն Թաղաւորութեզ, այսինքն կամ տերութեզ 'ի վերայ արարածոց ,
որում հազար արարեր զմարգս , կայուցանելով 'ի վերայ ամենայն ձե-
ռասկերտաց . և կամ երկնային երանական արքայութեն , որում նմա-
նութիւն է մարգս 'ի ձեռն արարար շնորհաց և երկնային փառաց :
Արդ այսպիսում Թաղաւորական երկնանման պատկերք ջանի անվայել
ըսչ է Թէ անորհնութիւնք տիրեացն : Քի հագրեոյն , Քի յաբշտակեացն
ապտամբն ստատանս զարդ , զգիւտմն շնորհիւր , որ է զարդ հոգևոյս ,
զոր օրինակեցեր փշմամբն յերեսս արամայ :

(2) Ավետարարք բանի : 3 . օրին . ամենայրդ :

(3) Ուրիս ինաց : Սահմանեցեր անփոփոխելի ուխտ կենաց , այսինքն
գիտորհուրդ քր պատարապին , կամ զտվանդակ խորհուրդս նոր օրինաց .
որ յոգի Կո իգիւտ, միտութեւ հազարք թեզ ասնելով , առ
հայք թո մատուցեր իբր օրգի ժառանգակից թեզ :

(4) Չայս քուրս շնորհաց , փրկագործութեան , արարարութեան , կամ
խորհրդոյ քր սեղանայն՝ մեծացուցեր ջան զըլ հրաշալի գործս թու և
վերինս . զորութիւնս , այնպէս մեծացուցեր՝ հանգերմ ամենայն զար-
գուքն , և գեղեցկութիւնք հրեշտակաց . ոչ այնպէս մեծացուցեր զերկիր
և զազգ մարդկան , և որ առ սոս նն զարմանոյի , զարմանայի իբր : Ո՛ւ
զսահան , ոչ այնպէս ընդարձակեցեր զտարածուի լայնածաւալ ծովու ,
և որ ինչ 'ի նմա եղևութի , զանթիւ կենդանիան զայսցեալ 'ի ծովու :
և զարմարս . ոչ զանգունդս խորութեւ ծովու և կամ ցամաքի , աշ-
խարհ հանդեր , խոտիւրդ կամ փապարգը այնպէս աւազկնացուցեր են :
Ոչ բարձրացար կամ փառաւորեցար յօրինմանք այսանեօ Կիկոս , այս
ինքն այգբան գերազանց իրաց , որչափ կարեկից վնեկովք ինձ 'ի Թա-
ղաւ զմեզս . ուստի գու ինքնին զայս 'ի վեր ջան զայլան ցուցանելով ,
ասացեր թերանով մարգարեին , ով է իբրև զիս կարող Թողուլ զմեզ
և այլն :

(5) Մեծ իօի է պրութի : Վասն այնորիկ ճշ դք 'ի բանաւորացս կարող է
բացայայտել խափեք , նոյն և մտք իմանալ 'ի մասնց այսի , նաև զման
ինչ գծութեզ թոյ՝ Թոյ թէ զտվանդակն . վասն զի առաւել մեծ զ-
րութեւ երեկ՝ զմեզք հնայեալ ազանգեալ հոգիս նորոգել ըստ առաջին
արքութեն , ջան Թէ յանդրից ստեղծանել զայն . ոչ զի այս թեզ գի-
րին իցի ջան զնորոգելն . որովհետև ոչ է Կո փարութի . առ թեզ ընթ
ակարութե յոյ՝ յոյ և է գործս , այլ բարբոթին զրութեւ են . և լոկ բան
հասմանի թո կատարել զամենայն : Այլ զի առաւելապէս պայծառանան
փառք թո 'ի կատարելք զիմ անյուսայի փրկութիւն :

(6) Չի իրութի ուրիս : Բանիւ այնր ուխտի՝ ետպեան խոտայեալ
(ԼԻ . 10 .) * Արդ յարեայց ասէ տեր , արդ փառաւորեցայց , արդ
բարձրացայց , Ո՛ հանգս , բարբառոյի , մեծ երեւեցի անյուսայի փրկութի
իմ . որովհետև այն աւետաւոր ձայն մեծապէս հաստատուն եղեալ 'ի
հասելոյր շնորհ , որարգևօք ջառութեւ մեղացս առաւել նմանի : Իսկ 'ի
ձեռնարգի օրեպանելոյն , ջան Թէ ստեղծագործելովն : Լուեկայն անպա-
կէ զառաւելութի փրկելոյն ջան զտեղծանելոյն՝ այնու մասամբ զի յա-
բարձրագործելն ոչ արար ՄՃ ուխտ կամ խոտումն առ 'ի ստեղծանել ,

բայց առ 'ի փրկել' ուխտաբ. խոստացաւ քաւել, ներել. և զբարեգտաւ.

Թի՛ երկուցս ընդարձակէ յաշորդ բանիւք :

(7) Չի՛ առ Բնն : Աք ստեղծանելն՝ Ալ բարիք միայն լինիս և ճանաչես . իսկ առ Բնն , առ փրկելն , առ քաւելն , առ անուղ լոյսին , բայց յարաբար չախան անուանեն՝ ճանաչես և անուանիս և երսկապար , առ արքաբարսաւ , առ յանցաւորս : Քանզի փրկելն , քաւելն զմեզս՝ Այ միայն գոյով , ցուցանէ Թէ փրկելն է՝ Աճ արարիչ , բայց միանգամայն բարեխնամօզ առ յանցաւորս : Չարտախի որդուսն եցոյց Աճ առ մարդն մեզ զուցեալ , և ոչ առ հրեշտակն յանցուցեալս . զի առ նոսա ճանաչի միայն արարիչ , հաստիչ , յօրինօզ , այլ ոչ քաւիչ , ողորմած , ներօզ են : Եւ 'ի բովանդակ կարգի բանիցս պարտ է խնամալ , Թէ 'ի փրկազարծութեան փակի որ ինչ միանգամ՝ արարչական զբուծեն է . այլ ոչ անգրագարմեալ յարարութեն ցուցանի որ ինչ 'ի փրկազարծութե . ուստի որ փրկելն է , հարկ է զի իցէ և Աճ արարիչ . այլ ոչ ըստ անգրագարմութե՛ն որ արարիչն է , հարկ իցէ և փրկիչ լինել : Չայն հետեւումն յոյս առնէ նք վարդապետս յերկու գիտաբերալ բանքս , ընդ արարչութե՛ն՝ Կողբ , ընդ փրկութե՛ն՝ Գործն : Եւ . արարիչն փրկազարծեալն ողորմես ցուցանէ զան լինել ընդ արարչութեն միանգամայն քաղցր , նոյնպէս ընդ վերապանց գիտն լինել Աճ միանգամայն :

(8) Ընդ անպարտութե՛ն : 'ի փրկազարծելէք քաւելով զմեզս՝ ճանաչես և բարձրանաս ոչ միայն իբրև անյազժ զբուսոր . այլև Թողաւոր ի խնցօզ . վասն զի ապաստել յամենայն բանութեց սասանալի , և բովանդակ զպարտա մեղացն հաստացանել , պահանջն զանպարտել զբուծի . Թ այնմ՝ * Փրկեալ զնոսա բարուկ իմ՝ || (Եսայ . 44 . 5 :) Եւ միանգամայն իշխեալով փրկելոյն՝ իրաւամբ սիրէ 'ի վերայ նոցա . ըստ այնմ . * Չէք անձանց սեր . բանզի գնաց գնեցոյք : || (Լու . կոր . 7 . 20 :) Ընդ նորեաց , 'ի փրկելէ՝ ճանաչես իբրև վշտակից խնց կարեաց , և միանգամայն ցուցանիս գիտօզ գաղտնի Թշուատուս խնց . գնւ միայն ճանաչես՝ Թէ ոչնչ 'ի խնամն չարին հաստատեալ են միայլ մարդ 'ի մանկութե , վասն այն ներգաղափա լինիս են :

(9) Քոյդ ստեղծութե՛ն : Մի օրին . Կոյր : Որպէս 'ի ստեղծանելէ զիս ասե՛ ծանուցար ինձ արարիչ , այժմ՝ քաւելովք զհոգի և զմարմին իմ նորագիւս յանարատութե նախի վնելութեն , յայն մարտութեն որ 'ի նախակիցն վիճակին չնորհեցաւ . կամ 'ի սքբութեն որ նախկին ծնունդեանք միտուութեն պարզեցաւ . որպէս զի բարձրագոյնիկ անշնամբ պայծառասոյն առատուի սքանչելի պարզեհաց նորոգ ներխախ , այժմեա նոր օրինացս քան զանցելոյ հոռն , Թէ քան զհին մովսէսական օրինաց , և Թէ քան զհին վիճակին ազանայ , որք և երկողքին համեմատեալք առ նոր օրինս , ստուերականք են : Եւ այս առաւելութե քան զմովսէսական՝ բաշխայցս է . զի անդ ոչ միայն չլինէր մեզաց Թողութե նորին զբուծիչն , այլև օրինական յանցմունչ յաճախ էին , իսկ ներողութե՛ կարի ստեղծ : Այլև քան զգրաբարմն վիճակ առաւելեալ է այս . զի անգ շնորհք միայն եղեն առանց յաղթութե , շնորհք արարիչ՝ և ոչ փրկողի . որ միայն օրինացս նորոյ պահեալ էր :

(10) Չի՛ մի Երայրագոյն : Չի մի յայտնի բազմապատիկ առատութե նորոյ շնորհացս՝ վերապին կարօտացոյց առաջնոյն , իբր նորոգ պրփլ միտուութե . որ ոչ գոյով հնարաւոր վասն անկրկնելի լինելոյն , երանցից զայնտակ , որ միտուութե սրբին , բանիւ սաղմոսին . (Լու . 1 .) * Երանի՛ ում Թողութե եղև մեզաց : || իսկ ես իայլմեամբ մեղացս յոյն խոցտեալ , ձեռն բարկութեան քո մեռցի յես . և առաւել ևս ծանրեացն պարտիքս քան զպարզեք . ըստ նոյն սաղմ , է . * Եւսն

բնաց ձեռն քո 'ի վերայ իմ', գարծայ 'ի Թշուառութիւն, զի հարան
դիս փուշք, || որպէս և 'ի միւսումն. (Է. 3. 5.)

(11) Ազատեալ զիս : Հայր 'ի բանն հռովմ. (Ը. 2.) * Օրէնք հո-
գւոյն կենաց 'ի քո յո աղաւանջն զիս յօրինաց մեղացն և մահու . ||
վանս որոյ քու լինի, թէ ծագումն իջնարաւթն նոր օրինաց անկցի
ծո փարսեմ, իբրև պրոն օրինակ, այսինքն իբրև զգին հին՝ որ օր-
նակ էր. պարէ և սակ իսկ անգամօր . * Որ անհարկն էր օրինացն,
որով ակարանայր մարմնով : || Այլ 'ի քո նոր օրէնս՝ Թողութի մեղաց
Բափասորեալ է, այսինքն իշխանաբար շնորհեալ, ուստի մեղքն ջնջին, և
ճէ կթէ լիկ անտես լինին : և 'ի իրախոյս, քո կենդանի և ազգապահան
բանիւք իբրևխոյս սուրով, թէ սուղաշխարհէք, արձակեցէք, ոչ ևս
մնայ յուսահատութի : և սիւսլեալ Կոյոյր . և յորժամ քո շնորհքն
զբարձան, աւատանան, գերազանցեն քան զյանցուածան, ոչ ևս մասն
պարտք :

|| Էրստին յաւելուած էրէին հեծումէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն
արիւս մաղխանաց բանի :
'ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ այ :

Ի Մ. Ն. Ը :

Այլ արդ՝ քան զի որպէս ճէ է առանց քեի
այ՝ ոգւոց փրկութի, և ոչ՝ առանց տեւ
ման աչաց՝ առ լոյս զուարճութի, և կամ առանց
արուսեկին նշուլից՝ արեւու երբէք քաղցրութի, այս
պէս և ճէ առանց խոստովանութե ծածկութից և
ոտգտանաց անձին՝ քաւութի : Օ ի զինչ՝ օգուտ
քեզ է մաքրութիդ, եթէ ընդ փարիսեցւոյն դա-
տեսցիս . և կամ զինչ փնասեսցեն զիս պարտիքս,
եթէ ընդ մաքսաւորին գովեցայց . և կամ ուր ասի
պարսաւեալ մարգարէն յովէլ, երիցս կրկնելով
զանձինն եղկուի . և կամ զի՞ գուցէ՝ սքնն դատաս-
տան՝ առ 'ի յիշատակ աւուրն մեծի . և կամ իբր
արդեօք անմաքուր իմասցի շրթամբք եսայի՝ հեռին
'ի գործոց տանն իսրայէլի . և զիսրդ անձ պարտա-
ւոր պաշտի աղամեան մարմնովն՝ իմոյս կարեկցեալ
յանցաւորապէս առ հայր աղօթել . և կամ յորս
Թարգմանի առած առակին, թէ՛ սիրտ իմաստնոյն
'ի տան սգոյ, և սիրտ անմտին՝ 'ի տան ուրախուե :
Օ ի որ զսխալելն աղամայ՝ անձին իւրում ոչ գրեւ
ցէ, և՛ զմեղս ամենից՝ ինքեան ոչ համարեսցի, իբր
երջանիկն արքայից զհարցն, կորոյս զիւրն արդարու-

Թի՛ որպէս անախտակիր գոլ ընուես . և ⁶ մէ բերկրի սիրտ՝ առ զուարթութի՛ երեսաց աւետօք յուսոյն , ըստ ասացելոյն , եթէ մէ յառաքելոյն քո՛ր ուսեալ՝ անիւ ահա ըստ այ տրամեսցի :

Ը . Երգ՝ ըզձալի է ինձ յաւէտ աստանօր՝ խրատն հին՝ նորոգ ընկալեալ՝ հոգեոր հանձարեղին , զոր տէրն իսկ երկրորդեաց , երթալ նստել՝ մէ յառաջին բարձին հպարտից ընդ ամբարշտացն նանրախորհուրդ ժողովելոց , ուստի դաւիթ և երեմիա՝ ուխտիւ կանոնի սահման հաստատեալ հրաժարեցուցին , այլ ընդ զջացեալն սրտիւ պատկառեալն մեզօք՝ և ՚ի դատաստանաց մեծին պակուցեալ ահիւհասուցմանն , յետնոցն հաւասարեալ աստէն՝ ՚ի յերկրի կամաւ խոնարհուե , ուստի բարձրեալն ան պարեալ բերկրի . որով ընդ նախադասեալն ՚ի բազմականն երանութե համարձակեցայց , ⁸ Թէ ես՝ և Թէ նա՝ հետեւեալ սովիմք : Եւ որ զերծեալ ՚ի բամբասանաց բանի մարգարէին , որ ՚ի վէսս ոմանս ակնարկի , մի յիս ասէ՝ մերձենար , մաքուր եմ , և ով զիս տեսանիցէ : Եւ յլ ⁹ զանկշիւն խոնարհութի՛ երջանկին դաւթի՛ ինձ նպատա առեալ ասել ընդ նմին , ես իբրև զանասուն համարեցայ , հերքեալ ՚ի զգայութէ . և հասին չարիք ինձ շուրջանակի . և նեխեցան և փտեցան վէրք իմ՝ ՚ի յանգգամիս անբժշկութի՛ : Եւ զայլոց ոմանց ¹⁰ ընտրելոց ՚ի յասորեստանի՛ ըզկամաւորն կշտամբութի՛ մեղապարտութե՛ անձանցն անարատից . ընդ որս և զեզրի մեծի քահանայի զասեղն՝ ես ինձէն առեալ բարբառիմ , Թէ և մէ զերեսս բաւական իցեմ համբառնալ ՚ի վեր առ քեզ՝ անձ :

Գ . Երգ՝ ես ¹¹ ճշգրիտ պատկեր ամենայն երկրի՛ զիմն խառնեալ ընդ նոցին պարտիս , և ՚ի նոցայոցն զառ իս դառնութի՛ կրկին առաւելեալ , նոքօք հեծեծեցից . Թէպէս և չէ՛ ինչ պիտոյ գարշութե՛ գունոյ՝ դարձեալ ագեղութի՛ : Եւ հաւ արդ մեղայ՝ զի անմտութե՛ գործեցի զոչ հաճոյնս քո՛ բազմօք սխալեալ յանցաւորութե՛ք . ¹² նայեալ յիս գրթած , որպէս երբեմն յուրացութե՛ն ըմբռնեալ պետրոս , զի յոյժ ունայնացայ : Եւ ուսաւորեալ ինձ զողորմութե՛րդ

նաս զայցելութի . ոչ քանես զբարի . ոչ արգելուս
զգթութի . ոչ բերես վճիռ կորստեան , այլ կտակ
ազատութե : ²² Սչ թնամանիս յառատութեց . ոչ
բամբասիս 'ի շնորհաց . ոչ հայհոյիս 'ի պարգևաց .
ոչ նախատիս 'ի ձրի ձրից . ոչ անգոսնիս յերկայն-
մտութեց . ոչ եպերիս 'ի ներութեց . ոչ բանսարկիս
'ի բարութեց . ոչ անպատուիս 'ի քաղցրութեց . ոչ
քամահիս 'ի հեզութեց . ոչ առաքին այսոցիկ տրտընջ
մունք , այլ անլուելի գոհաբանութիք : Խորձ զմեզ
իմ հիզօր . լից՞ զանէծս իմ ժրհնեալ . քաւեմ ըզ-
պարտիս իմ հղորմած . ջնջեմ զյանցանս իմ գր-
թած . ²³ մատն մատն այցելութե , և անդատին իսկ
կատարեցայք . զի՞նչ քեզ տէր՝ քան զսոսին դիւրա-
գոյն , և կամ զի՞նչ ինձ պարտաւորիս կարևորա-
գոյն : Եւ լ կենդանագրեմ բարեխնամ քոյինա-
ստեղծ պատկեցիս՝ փշումն կրկին 'ի շունչ նորոգման
լուսաւորութե մաքրական շնորհի՝ զամենամեղս ոգի
պաշտպանեալ :

Կ. Սի ածեր հղորմած՝ ինձ ²⁴ օր տարածամ 'ի հաւ-
մառօտս երբի՝ անթոշակ ապաճեռնութե՝ ընդ ան-
կատար ուղին հետևել . մի մատուցաներ բաժակ
գառնուե՝ 'ի ժամ ծարաւու . ²⁵ մի փակեր գրթած՝
իմ հանդէպ՝ զյաջողուած հոգևոր օգտիս , և մի իբր
յանկարծադէպ հինից ասպատակ՝ գիշեր մահուն
ինձ պատահեցէ . ²⁶ մի տապ տօթոյն յանպատրաստ
պահուն՝ զարմատս հատեալ ցամաքեցուցէ , և մի
լուսնական դիպուածք հասեալ գաղտնեօք փնասե-
ցեն . մի պահեսցի ինձ սառն մեղացս , և մի հոռանք
ուղիից կենցաղոյս զիս ողողեցեն : Սի ²⁷ հանգիստն
մահ բերիցէ , և մի ննջումն 'ի ստակումն յառա-
ջեցէ . մի քունն ինձ կորուստ լիցի , և մի նիրհումն
ապականութի գործեցէ . մի վախճանն անյարմար՝
'ի վերայ իմ արշաւեցէ , և մի շնոյս վերարձակու-
թիւն ըմբռնեալ՝ 'ի խոնարհ լքցի :

Է. Սու ես տէր . դու գթած . դու բարերար . դու
երկայնամիտ . դու ամենակարօղ . ²⁸ առ ամենայն
բան անհասութե անձառ զօրաւոր , քաւել՝ փրկել
կենագործել , լուսաւորել , վերստին հաստատել , 'ի
ժանեաց կերչաց գաղանաց՝ և կամ յատամանց վի-

չապաց 'ի կեանս կորզել, 'ի խորոց անդնդոց 'ի լայս
 բերկրութե ամեւ, և 'ի հեղձմանէ ծփանաց մեղաց,
 29 ընդ արդարս երջանկաց՝ փառօք բազմեցուցանել :
 30 Վնասյն ոգի քեզ ակնկալեալ յուսով սպասէ,
 կարօտեալ քումդ շնորհաց . եթէ երկնայինք, և ե-
 թէ երկրաւորք . եթէ անկաճս մեղօք, և եթէ ամ-
 բարձեան արդարութի . եթէ տէր, և եթէ ծառայ .
 եթէ տիկին, և եթէ աղախին . և 'ի ձեռին քո է
 շունչ կենդանական բալորեցուն : յը քեզ ընդ հօր
 և հօգւոյդ սոյ փառք՝ յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

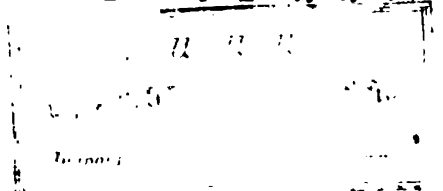
(1) Մինչ խորհրդեր փառք՝ զտեղեան մարգարութի, ըդ տնայլէ
 տնայլէ, ընդ ամենակատար տծութեդ՝ ընդ ամէն հօր բազմեցուցանե-
 լով 'ի մտութե անմինդ : Կի՞ խնս, մինչև կատարեցեր զնկալեալ մարգ-
 արութիդ նուերարործութի 'ի խաչին, ըստ բանին . * Եւ իբրև կատարե-
 յաւ, եղև ամենայն հնարանդեղց իւրոց || ևն . * Հարչարութի 'ի կատա-
 րէին Յս || (կոր. ե. 9. ժբ. 3.) Չայս կատարումս արար քեզ ամենա
 կատար տծութիս : Հին լուծ . խնայ պատարեցութի երեսմանայ հա-
 սակին քեզ . բայց տեղւոյս ոչ 'ի գեղ զայ :

(2) Չորոց գոնիսն : Չբնարմակ ճառն ասէ՝ որդ յօրինեաց 'ի նր ա-
 ստեղծան և յեթմանասունն : Բայց չէ յայտ թէ քանի ժամանակա-
 յառաջ քան զարթթաւ արարեալ էջէ : Ոմանց թուեցաւ՝ ընդ այլ եր-
 կուց ճառից իսպայն և Մծածնի արարեալ 'ի նմին ժամանակի : Սակայն
 'ի յեշատակարգի այն ճառից ոչինչ այդպիսի նշանակի . և ոչ մեկայիւր
 ճառին առաջեղց ջուշանէ պատակեցութի ննչ ընդ նոսա, որպէս այլոց
 երկուց ճառից մեկայիւր ջուշանն յարմարէս : Մ անուանդ կար-
 ծիս ասեալք՝ յետայ քան զայն ճառն արարեալ զաստեղծոյն, յասեղն
 սոյ զարդապետն 'ի սկզբն անդ . * Բանդի առ ձեզ և յաղագս ձեր 'ի
 դարարմնէ լուսնէ շարժեալ կարգ բանիս, || ևն :

(3) Յիշատակս սիրոյ : Յիշատակաւ սիրոյ քո՝ որով պնաս ընտրեցեր .
 կամ, յեշատակաւ ընտիր և գերազանց սիրոյ նոցա առ քեզ :

(4) Ըստի ինչ ելիցի նոսոս և հանդէսեցին : 4 օրին . զստի ինչ ելիցի նո-
 սոս հանդէսեցին . որ ըստ կարգի ևս է, այսինքն նոցա բարեխառութի և
 զարդապետութի սրարաստեցես ինձ ճանապարհ ուղիդ առ քեզ զա-
 լայ : Չայն բարի, ձայն առաջնորդութե նոցա, որ իւրեանց գրովքն 'ի
 մեզ հասանէ, լուսինքն ինձ իբրև տղայն կենաց, որդ ասանդէին աշակեր-
 տեղոցն ըստ հրամանին քեզ : (մատթ . Ժ . 12.)

(5) 'ի յսնեղութի իրութի : Մ ասն կամ՝ բաժին ընդունիցիմ, հարգող
 եղիցիմ ընդ աստեղծոյն . որք քարտորութի եղին առաջնորդք կենաց, 'ի
 յսնեղ զիրկութիս յոր յուսակ . կի՞ 'ի ամենի յայն անեղծ զիրկու-
 թն : Սկզբնայնիցն, որք եղին առաջին առիւթս առաջնորդական սպ-
 ասուոցս : Ասեղն հարգող լինել աստեղծոց 'ի յուսացեալ զիրկութիսն,
 հոյն յայն բանս նոցա՝ որովք զհաստատեցեալն կոչեին նոցա հարգողա-
 կիցս, վնասակիցս, հանդիսատեցես ևն : Իցք զն զսարեռութի . որք
 իմանալի զուարթարար իւզով սիրական լուսոյն, այսինքն տեղումն, քա-
 կան օծմանն եղին կատարեալք . որք սիրապէս օծելոյն քեզ եղին ըն-

կերք կամ գոխանորդք յերկր՝ որ և է գերազանց վանութիւն առա-
քելոցն :

(6) Եւ նարպիւրոսայ ընդելոց : Իմաստք բանիս զխառնարանն սանձան յա-
ւարտ անգր՝ ուր ասի . Որոց հաճայիս եւ ընդանուիս նախնեօք , ուստի
կազմելի է այսպէս : Ընդ աշակերտաց մեծից՝ նաև մարտիրոսացն նա-
հասակութի և համոզական մարթանք ընկալ զիս սկսանգամ , և՛ն . և
լատ այսմ որոյն՝ յարարելով զասան՝ նարպիւրոսայն , կրկնի միայն ՚ի բա-
ցայտաութի , և ՚ի կապակցութի բանին :

(7) Ընդ փայր Գոյն : Մարտիրոսայն սուրբք մարմին սանելով վշտալի , և
անգամն ներքոյ անկեպալ բարում վանգաց , մարտեան , պատերազմե-
ցան քաջութի ընդ անկայն ազգ տարերաց , ընդ հոյ՝ այրեցմամբ , ընդ
ջրոյ՝ ընկզմամբ կամ սառուցմամբ , ընդ օդոյ՝ կահմամբ , ՚ի բարձանց
ընկեցմամբ , ինզղմամբ շնչոյ . ընդ հոյոյ՝ աղնաքնակութի , Թաղմամբ
և՛ն : Այնպէս ընդ գազանաց , ընդ զանազան սանջնաբանաց :

(8) Ըստ նարգարէի : Ելաննելն յերկրէ լատ մարդարէին , և Թէ իմաստ՝
լատ նմանութե մարդարէին , կամ նշանակի ստեռել , զոր կինն վհուկ
նստս ելեալ յերկրէ իբրև ամ . (Թագ . իբ . 13 . 14 .) և կամ ցա-
ցանէ զնրիս , որ հրեղէն կառք անբարձաւ յերկրէ . (Գ . Թագ . Բ .
11 :) Իսկ և Թէ իմաստ՝ լատ բանի մարդարէին , անհարկէ զլատ սաղմ .
(Ժգ . 7 .) : Ելա եզ ՚ի մեկ իւրում ՚ի հոգեան պատմութե ॥ :

(9) Մանուկոյն հահա : Չամենայն փորձանս կամ զվշտաց կրօզ
մահաւամբ՝ վիտյք եղին շքմարտութեն . կամ , ամենավշտ մահաւանն
քի վիտյք :

(10) Հասասբեալ գործով : Ընդ ասպեկոցն հասասպեցան , գործովք
վիտյելով և հասաստելով զճշմարտութեն քարոզեալ ՚ի նոցանէ . ուստի
ոչ իւրք պոխտակալք ՚ի նոցա նմանութեն , ընդ նոսա վայրէն յերա-
նութեն :

(11) Քրօնսփորում աղբոյն : Աղութիցն՝ զոր ՚ի կնդրկահաս քրտանս
սանջնացն մատուցանէին նահատակքն :

(12) Ըստ նոյնն մասին : Այսպէս է ընթեռնուլ լատ լատ օրինակաց , և
ժշ ըստ նոյնն : Աղանանք մարտիրոսայն՝ զոր քրտանք և պոխտի ըն-
ծայեցին քեզ , ընկալ ասէ՝ զիս վերտին ՚ի շիրհա քօ . իբրև մասնակեց
վաստակեց նոցա , ՚ի քեզ անգելով զիս անկորուստ փրկութի : Այսու
բանիս ոչ ընդ աղոս ինն անհարկէ սոյն Գրիգոր քնարի մարտն յե-
կեղեցւոյ , որով նք մարտիրոսք բարեխօս լինէին առ Աստուծոզս եկե-
ղեցեաց՝ արձակել ՚ի բանազբանաց զզջնացեալսն , կամ Թաղցոսցանել
նոցա ՚ի կանոնական ապաշխարութեց :

(13) Եւ ճիմաւորայն օրն : Այս սեռական՝ է տեր բայն , նարպիւրոս .
քօ . ընդ պոխտի նահատակելոցն՝ նաև ճիմաւորայն օրն ընդ մարմնս
իւրեանց արքաւանս մարտուցեալ , վանեցին , և՛ն : Ուստի վանն նոցին
մարթանոց՝ և զիս ընկալ , և՛ն : Այսպէ ճիմաւորայն Թէ և ոչ ընդ երևե-
լի Թշնամիս պատերազմեցան՝ որպէս մարտիրոսք , բայց նոցին հանգոյն
անարարելի քաջութ մարտեան ընդ գազանի մարմնոյս Բանուէ . այսինքն
բանաւոր կամ անճարանոք մարմնոյս : Քի օրն . Բուր . և մարթ է իմա-
նալ , ընդան կարեւրք մարտեան . որով և յաղթահարեցին զաստանոց :
Իբրև մենամարտիք յաղապրիլի աշխարհիս միշտ հանգիտացան ՚ի կոխ
սաւանց զլուսանայ ծանրաբեռնութե . ոչ կրելով զվշտա ծանրութե նիւթոց
աշխարհիս , զորս ՚ի բայ Թօթափեցին ճշմարտ և ամենանուէր ազգա-
տութեամբ :

(14) Քիւն կեպեւելոյ : այլ օրն . Գե կեպեւելոյ :

(15) Վիճակ վախի : 3 օրն . վրեմի . իբր սիրօք երկնայնն վախիլն :

կամ գերազանց աստիճանի պարտութիւն. առանց յեփնոսի երաժշտութիւն, առանց խորհելոյ զմարմնաւորաց, կամ առանց հայելոյ յանցեալ ճշմութեան՝ որ ըստ օրէն յառաջագիտան ջանային :

(16) Ընդ նախագրէալ երկանիայն փոռաբարսիս : այլ օրին . ընդ նախագրէ-
ցեալ երկանիայն փոռաբարսիս : Ընդ գոլլաանական արեւրասն նախադե-
շտաստեալ երանելեանց՝ Արտաբարայ, մարտիրոսաց և ճշմաստաց խառ-
նելով նաև զիմ անարժան ազօթս, և ես չեմ ստանալով, գոչեմ,
Թեպէտ յոյժ օտարացեալ 'ի նոցա նմանութեան . որպէս գաւան ինչ ընդ
քաղցր նիւթոց են :

(17) Տարաս ընդ ուրբութիւն : Փշարկց բոյս ընդ ուրբէ շառաւիղի, կամ
ընդ յղկեալ գաւազանի :

(18) Բարցասութիւն : Ուրացունն ճշմարտին, կամ աստիճան, կի՞ սառ
ինչ ընդ ճշմարտ իրի :

(19) Կամ առ, որ 'ի հաց խառնեալ, արահատու լինի . քո արգելու
գառառանս 'ի ծամելն, և շունչիսն առնէ :

(20) Չնայն զան ի՛մ : Լուր զազաչանս նոցա որ վասն իմ . և զխն ընդ
նոսին, և զիմ ազաչանս ընդ ազաչանաց նոցա, որ եղիցի նոցա 'ի գոլու-
թի, և ինձ 'ի փրկութի 'ի փառս քո : Եւթէ նոցա լսիցես, և եթէ ինձ,
եթէ նոցա գովեստ լինիցի, և եթէ ինձ փրկութի, ամենայն կառարգի
'ի փառս քո . վասն զի քո են պարգեք և շնորհք . գու պատճառս բա-
րեաց ամենայնի : Եւ գարնեալ, 'ի քէն գոլով ամենայն պարգէ, ոչ
կարօտես միջնորդութի այլոց . և 'ի քուսնի բարութի ոչ գառառարգիչ
լինիս, այլ աղափիչ են :

(21) Ու պարհատու : Թէև մեք արժանի մահու անգանչեմք, բայց գու
զլթած՝ ոչ պատճառս իրաւանց կամ գառառասանի պարտաւորութի
կցիցես, այլ մանաւանդ խնդրես գաւանել փառսս, հնայս կենաց : ոչ
ես 'ի խն . քո ոչ յօժարիս 'ի կասն արանանելոյ, կորուսանելոյ, այլ 'ի
քրիստի ուրբութի, քո 'ի փրկել ազրմութի, ճիտապէս, առանց վատա-
կոց արժանեաց :

(22) Ու ինչանիս : Ծառառանանելիք քո՝ Թեպէտ և կարի մեծ իցէ,
ոչ Թշմաննիս իբրև շալլ . սոյնպէս 'ի շնորհելիք, յերկայնամեալիք, 'ի
ներեւիք, 'ի հեղութի գնալիք, են, ոչ պարտաւիս իբրև անխորհեմ, կի՞
տկար . և ոչ արտանջ 'ի մարդկանէ առնուս, այլ գահութի . զի 'ի գոր-
ծել քո զայս ամենայն՝ ցուցանես պարտութիք, զիմաստութիք, և զաւ-
րութիք . և ոչ ումեք զրկանս առնես : Ապա եթէ տպես որ կամ նա-
խանձոտ այլազգ խորհելով, արանջեացէ, կամ մեղադիր լինիցի, իրա-
ւասեք յանդիմանի . որպէս առաջին կողեցեալ մշակք՝ 'ի արանջելն ըզ-
ասնուտեառնէն լուսն, եթէ չունիցիմ՝ յիսն իշխանութի՝ առնել զի՛նչ
և կամիմ . (մատթ . Ի . 11 . են) : Սոյնպէս երէց որպէն գժտարեալ չե
ընդունելութի անառակին, լուսու պատասխանի . ոչ էր արժան ինչալ
ընդ կենդանութի և չե գիւս երբոր քո . (զուկ . ԺԵ . 28 . են) : Թմբես
սոփոցես՝ և երեմիայի գանգատեալ զայ վասն երկայնատութին առ ամ-
բարկչուս . (ժԻ . 1) : Բայց ոչ էր գանգատ, այլ մարդկորէն զարմանք
ընդ անտիտակալութին նոյ . զորոյ զպատճառն գիտելով ինչքին բացայտ-
տէ զի՛նի (հասար . 3) : " Եզրովն զնոս իբրև զըլկայ 'ի արանաննի :
այսինքն յաւազէ նոցա Եժ՝ զի յանգարձ միայն գառառացի գնոս իբրև
զլխորս արարեալու : Ապա անպարտու է Եժ յամենայն 'ի գործս իւր .
և մարդիկ միայն լինին պարտաւիս, յորժամ անչափ առառանանեն,
կամ ներեն յանցաւորաց . զի ոչ են ինչնատեալք ընչից իւրեանց, կամ
իրաւանց արարութի :

(23) Մտա՛ ճափ : Մերձեց՛ սա իս զմասն օգնութի, և անգափն, իս

կրն կատարեալ գառայ յաջրութն, 'ի բաւուէ են: Այլ ինչումսդդէս, 'ի քս ստեղծեալ սրտակերս տաւարեան կրկն կամ վերսին փշուռն, իբրև զառաջինն, նորոգելով լուսաւոր շնչով որ զնաքրութն շնորհաց յինքեան ունի:

(24) Օր քարծած. քս անպաշտձ, կամ անազան, 'ի կանաթս երբի, 'ի կարձ ժամանակին, անիւսի ազայեռնութի, անպաշտ գառարկութեան ըփ գործոց, ըր անխար սուրին, ընդ անվարձան ճանապարհ մահուան գնալ: Այլ յառ, և յաջրոյ բանիքն ազալէ՝ մի՛ յանկարծ օրհասաւ մեկնիլ 'ի կենաց՝ անպատրաստ և ունայն 'ի բարձ գործոց:

(25) Մի՛ քիտի: Մի՛ թոյլ տար խափանիլ ինձ 'ի յաջրուածոց հոգեւոր օգտին՝ ապաշխարութեն և այլ բարեգործութեց, որք խափանին արազահաս մահուամբ: զի ը նմանուէ յանկարծահաս հինից բառնայ զեմ բարկս:

(26) Մի՛ քազ քոհոյն: Ատանօր անխարկէ 'ի բան սաղմոսն. * Աբեգահն 'ի սուէ քեզ մի՛ մեղեցէ, և մի՛ լուսինն 'ի գիշերի||: Իսկ քազ կմ իմանայ զնական ջերմն մահաբեր, որ արագ ցամայեցուցանէ զարմատ կենաց, և կամ զհոգեկան սաղմոսայ գիւտական փորձութեց 'ի ժամ մա հուն: Եւ մի՛ լուսնական, պատահարք որ 'ի լուսնոյ՝ մի՛ յանկարծ կամ զարմատեալս զլուսնայնն. և զայս ևս իմն կրկնակի, այսինքն կամ զնա կանն, որպէս անաստժեսութիք 'ի լուսնոյ ներգործեալք, կամ թուածք մահաարք, են. և կամ զհոգեկանն, որպէս են փորձութիք 'ի մարմնոց ծնեալք:

(27) Հանգիստն ճի: Այլ յարիկ ևս ը կարգի իմանալի են ըստ մարմնա կաննի, այսինքն մի՛ հանգիստ մարմնոյ 'ի մահիձն՝ մահ բերիցէ, են: Եւ մի՛ վտանան մարմն, այսինքն մի՛ վաղեցէ 'ի վերայ կմ յանկարծ մահն բանական՝ որ պատահէ անկմամբ, ընկզմամբ, այրմամբ, և այլով օտար ճանապարհաւ, որք չեն ըստ բնական կարգի եղծման մարմնոյ: Այլ մե յարհար ասի մահն հասեալ 'ի ժամ քնոյ, որով 'ի վտանգաւոր յայտն ժամանակի աննեկին անզգաստարք ելանէ մարգ յաշխարհէ: Եւ մի՛ շնչայ վերայնիութի, երուսն կամ սուրբաւ շնչոյ մի՛ 'ի ներքս արգելչն ինզգամամբ. կմ՝ սարձակուն հողոյս 'ի մարմնոյ մի՛ 'ի դիւայ արգելչեալ 'ի ստորև խափանեացի. կամ՝ սաղմոսայ հոգեվարութեն մի՛ սան ջնեցէ:

(28) Աւ ամ բան: Աւ ամ իրս անհասանելիս կամ անհարկին՝ անձաւ ապաէս դորուոր:

(29) Արտ արտար երկանայ: այսինքն ընդ արդարոց երջանկաց կմ երա նեկեաց. կամ՝ ընդ արդարս երջանիկս. բայց ըստ շարագրութն՝ մի բառ գնի նախագրիւ արական, և միւսն վերջահորով: վասն զի ըր նախագրութն յարմարին երկողքեան ևս: Մոյն սձ է և յառաջասացեալն, ըր խաղը րեայն հոսբ՝ արեմբ ներկեցի:

(30) Ամենայն օրի: Ամենայն բանաւոր քեզ անկարելեալ, յստով օգտակ, ոչ ամենայնն միօրինակ՝ այլ զանազանարար. այլազգ երնայնի, հրեշտակքն, և այլազգ երկուսորս. ուն այլազգ՝ մեզուորն, և այլազգ՝ արգարն, այլոցք սերն. և այլազգ ծառայն, են: Արգ՝ հրեշտակաց յուսով սպա սնն և կարօտին շնորհաց՝ եթէ իմացի ը բնուէ նոցա, և յառաջ քան զբանութեն, ահա յայտնի է բանն. զի յուսովն աւ ամ և նորին շնորհքն կապն յանմեղութն, և երանացան: Բայց քանզի բանս 'ի ներկայութեան խօսի, իբրև այժմ ևս յուսացօզս և կարօտեայս շնորհաց, ըստ այսմ ոչ իմանի զորքս ստացմանէ շնորհաց, այլ զանասազորքութեան ստացեալ շնորհաց և երանութեն. զի որպէս զինի սակ, 'ի մեռնն այ և շուշէ կենդանական ամենեցուն՝ թէ ըստ բնական, և թէ ըստ գերբնա

կան գրչոյն : Այսմ բանի համեմատ խօսի մին ամբարտա ('ի մեկն .
 ապա . ճճԻ . Թիւ 29 .) * Այլապէս կարո՞ւի սրբաբուծեանն նոյ Հրեշ
 տանն , և այլապէս մարչն . այլապէս որեսա ունի սրբաբուծե՞ն Հրեշտակա
 սեանն , և այլապէս մարչն Ես որեսա ունի սրբաբուծե՞ն նոյ , զի մի՞
 կարապէ՞ մեղքով , և մի՞ անկեալ 'ի շնորհացն նոյ , յախա գլորեացն ॥ :

Ս Երսոյն յատելուած իրկին հեծուծե՞ն 'տորին հսկողի , առ 'նոյն
 աղերս ճաղխանաց բանի :
 'ի 'տորոց սրբոյն խօսո՞ւ ընդ նոյ :

Բ Ա Ն . 29 .

ա . Բարձրեալ անքնին . զօրութիւն ահեղ . տէր
 արարածոց . Թագաւոր երկնի . ստեղծիչ
 հրեշտակաց . ' գոյարան մտաց . հաստիչ հրեղինաց .
 պեա բարի հոգաց . աջ ապաւինութե . անգորրու
 թի հանգստեան . ' տեսարան լուսաւորութե . պայ
 ծառութի բերկրութե . ճանապարհ երանութեան .
 պատճառ կենդանութե . առիթ բանաւորութեան .
 փրկութի ' առանց չարութե . առաջնորդ խաղաղու
 թե . պարիսպ ամրութե . պատուար պահպանութե .
 ցանկ բոցոյ մեծի օրհնութե . սահման անոխակալու
 թե , ' յիշեալ յայսմ ողբերգութե մատենի բանիս
 խոստովանութե . և զոր 'ի մարդկային ազնէ թշնա
 միս մեր 'ի բարի , և արա կատարեալ նոցին քաւութի
 և ողորմութի : Սի բարկասցիս նոցա վասն իմ՝ տէր ,
 իբրև զժբս բամբասողաց՝ առ յաճախ սիրոյդ որ
 յիս , այլ որպէս զչարս կշտամբողաց և իրաւամբք
 նախատողաց՝ ներեալ յանցանաց նոցա : Եւ արդ
 մատուցեալ երկաքանչիւրոցս առաջի քո՝ արդարա
 դատ , ' ոմանք առ մեզ վնասակարագոյնք սակաւութե
 թերեւս և յիրաւի բամբասելոցս , և ես առ քեզ՝ ան
 մնապարզեւ , անթիւս և անկշռելիս բազմօրինակ
 ուխտազանցութիս :

բ . Արդ՝ յիշեալ զքո մեծութիդ՝ տէր , նայեցեալ
 'ի յիմն անարգութե . և ընդ խնդրելիս իմ՝ 'ի քէն
 բարի իմոցն ատելեաց , ' և դու առ քոյս՝ ըստ քում
 մեծութեդ՝ անձառելիս հրաշագարծեսցես : Սի սա
 տակեսցես ' զիմն խաճանօղմն , այլ փոփոխեսցես .

խելեալ զխոտանս բարս երկրաւորս՝ զբարինս արմաւ տացուցես, և յիս և ՚ի նոսին: Մանաւանդ զի դու լոյս ես և յոյս, և ես խաւար և յիմար: ⁹ դու խսկու թի՞ բարի գովելի, և ես համայնիւն չար ապիկար. դու տէր ստորիցս և երկնից, և ես անխշան շնայս և հոգւոյս, դու բարձրեալ ՚ի կարեաց զատեալ, և ես տաժանաւոր և վտանգաւոր. դու ՚ի վեր քան զկիրս երկրիս, և ես կաւ անարգութե՞ գարշու թե՞. դու՛ ըստ մարգարէին, մնաս յաւիտեան յանբաւ բարձրութե, և ես միշտ կորնչիմ՝ ըստ նորին բանին. ՚ի քեզ ձէ է մթութի կամ նենգութի, և ես ¹⁰ բովանդակն իսկ եմ՝ որ զաւանդն իմ ձէ պահեցի: Նան զիս ՚ի բանտէս. արձակեալ ՚ի կապանացս: ¹¹ զերծ՝ ՚ի շղթայիցս. փրկեալ ՚ի խեղդմանէս. ազատեալ ՚ի տաճնապէս. քակտեալ ՚ի յերկաթիցս. լմծ ՚ի պաշարմանցս: ¹² արտաքսեալ յերկմտուեցս. սփռ փեալ ՚ի տխրութեցս. հանգ՝ ՚ի նեղութեցս. փարատեալ ՚ի վշտացս. հանդարտեալ ՚ի խռովութեցս. ապաքինեալ ՚ի լալոյս. մերժեալ ՚ի հեծութեցս. հեռացի՛ ՚ի յողբոցս. կազդուրեալ ՚ի կականմանցս: ¹³ ը դորմութե և պարգեատու քաղցրութե, մի՛ զգրաւեալս արեամբ հզօրիդ՝ անտես արարեալ ընդվայր կորուսաներ. կանգնեալ զհասեալս յափն մահու՝ ՚ի բազմավտանդ հիւանդութէս:

Գ. ¹⁴ Հա՛մ ¹⁵ բարդեցան կուտեցան շրջանափք ամացս ընդունայնութե, յորմէհետէ յայտնեցեալ ցուցայ յոչպէտս երևեալ, ՚ի յանդաստանէ մօրն իմոյ ունեկի՛ փուշ գծնկի՛ մեղաց շառաւիղի. մի՛ լինիր ինձ խայթոց խոցոտի՛ որպէս անդ ¹⁶ տոհմին յուղայի, և կամ զաւակին եփրեմի: Այլ քանզի բուսուցեալ անկեցի յոգիս՝ փոխանակ ցորենոյն բարեսերմուե՛ ¹⁷ խոտս խայթողականս ինքնաթոյնս ընդարմացուցիչս, ըստ գրոյն բանի՛ որ էրէցն է քան զաւետիան, զհաճող ձէ կոչեցից զանձն իմ՝ գարշելի անդատան անիծաւ բեր փշովք մեղաց հեղձեալ: Մի՛ սերմանեցի արդարութի, ըստ բանին յովսեայ, և զհաճող հնձեցից և ժողովեցից զկենաց պտուղն: ¹⁸ Նկաւ ստիկք կուսութե՛ անձինս մաքրութե, ըստ մարգարէին բանի՛ որ առ իսրայէլ, կարօղ ես տէր՝ ՚ի նոյնն հաստատել:

բայց առ 'ի փրկել' ուխտել խոստացաւ քաւել, ներել. և զարգացաւ

Թի՛ երկուցս ընդարձակէ յաջորդ բանիւք :

(7) Չի՛ առ Բն : Առ ստեղծանելն՝ Արարիչ միայն լինիս և ճանաչիս . իսկ առ Բնն , առ փրկելն , առ քաւելն , առստիւովնսմին , բայց յարարչականսն առուանելն՝ ճանաչիս և անուանիս և էրատարար , առ ստեղծութասս , առ յանցաւորս : Քանզի փրկելն , քաւելն զմեզս՝ Այ՛ միայն գտլով , ցուցանէ Թե փրկելն է՛ ԱՅ՛ արարիչ , բայց միանգամայն բարեխնամեզ առ յանցաւորս : Չայտախի որոշումն եցոյց ԱՅ՛ առ մարդն մեղուցեալ , և ոչ առ հրեշտակն յանցուցեալս . զի առ նոսա ճանաչի միայն արարիչ , հաստիչ , յօրինող , այլ ոչ քաւիչ , որդեանծ , ներող են : Եւ 'ի բաժանդակ կարգի բանիցս պարտ է խնամալ , Թե 'ի փրկագործութե փակի որ ինչ միանգամ՝ արարչական զբուժեն է . այլ ոչ անգրագարձեալ յարարչութեն ցուցանի որ ինչ 'ի փրկագործութե . դուստի որ փրկելն է , հարկ է զի իցէ և ԱՅ՛ արարիչ . այլ ոչ ըստ անգրագարձութե՛ որ արարիչն է , հարկ իցէ և փրկել լինել : Չայն հետեւումն յայտ առնէ որ վարդապետս յերկու գիտեալեալ բանքս , ըտ՝ արարչութե՛ն՝ Իսայր , ըտ՝ գերումն՝ Գորուշն՝ Իմ . այսինքն փրկագործեալն որդես ցուցանէ զած լինելընդ արարչութեն միանգամայն քաղցր , նոյնպէս ընդ գերազանց գթոցն լինել ԱՅ՛ միանգամայն :

(8) Ընդ անգրագործելն : 'ի փրկագործելիք քաւելով զմեզս՝ ճանաչիս և բարձրանաս ոչ միայն իբրև անյազթ զբուժար , այլև Թագաւոր իշխեցող . զտան զի պատեալ յամենայն բանութեց ստատանայի , և բաժանդակ զպարտիս մեղացն հաստուցանել , պահանջէ զանպարտելի զբուժի . Թայնմ՝ Փրկեաց զնոսա բարուկ իմ || (Եւայ . կէ . 5 :) Եւ միանգամայն իշխելով փրկելոցն՝ իրուամեք սիրի 'ի վերայ նոցա . ըստ այնմ . Չեք անձանց սեք . քանզի գնոց գնեցալք : || (Թ . կոր . Է . 20 :) Ընդ նորեայ , 'ի փրկելչ՝ ճանաչիս իբրև վշտակից խոց կարեաց , և միանգամայն ցուցանիս գիտող գաղտնի Թուաւուէ իմոյ . զու միայն ճանաչելն՝ Թե որդի 'ի խնամն չարին հաստատեալ են միտք մարդի 'ի մանկութե , զտան այն ներգաւախ լինիս են :

(9) Քայր ստանլիւնս : մի օրին . Իսայր : Արդէս 'ի ստեղծանելիք զիս սակ՝ ծանուցար ինձ արարիչ , այժմ՝ քաւելովք զհոգի և զմարմին իմ նորագեան յանպատաւութի նախնի լինելութե՛ն , յայն մտքբուժեն որ 'ի նախակիցն վեճակին չնորհեցաւ , կամ 'ի սրբութեն որ նախկին ծնունդեամբ միտուութեն պարգեւեցաւ . որպէս զի բարձրագոյնիկ անշնոյնամբ որոյժաւուացի առատուէ պրանցելի պարգեւեաց նորոգ ներխախ , այժմու նոր օրինացս քան զնոյելոյ Բոյն , Թէ քան զՀին մովսէլական օրինաց , և Թէ քան զՀին վեճակին ազատայ , որք և երկողին համեմատեալք առ նոր օրինս , ստուերականք են : Եւ այս առուելութե քան զմովսէլականն՝ քաջայայտ է . զի անգ ոչ միայն չլինէր մեղաց Թողութի նորին զբուժիչն , այլև օրինական յանցմունք յաճախ էին , իսկ ներողութի կարի սակաւ : Այլև քան զգրտեստին վեճակ առուելելու է այս . զի անգ շնորհք միայն եղին առանց յաղթութե , շնորհք արարչի՛ և ոչ փրկողի . որ միայն օրինացս նորոյ պահեալ էր :

(10) Չի՛ մի՛ ծարսագոյն : Չի՛ մի՛ յայտաբ բազմապատիկ առատութե նորոյ շնորհացս՝ մերտաին կարօտացայ աւախոյն , իբր նորոգ սրբել միտուութի . որ ոչ գտլով հարաւոր վանն անկրկնելի լինելոյն , երանեցն զայնտիկ , որ մերտելով սրբին , բանիւ սազմոսին . (Թ . 1 .) ' Երանի՛ սեմ Թողութի եղև մեզայ : || իսկ ես յայ՛ժմանք մեղաց յոգի խոցաւոր , ձեան բարկութեան քո մեռելոյ յիս . և առուել ես ծանրեացն պարտիցս քան զպարգեւք . ըստ նոյն սաղմ . Է . Չան

բնաց ձեռն թո 'ի մերայ իմ' գարձոյ 'ի Թշուառութիւն, զի հարան
յիս փուշթ : || որպէս և 'ի միւսումն . (ԼԷ . 3 . 5 :)

(11) Ազգութս գիտ : Հոյ՛ի 'ի բանն հոռով . (Ե . 2 :) * Օրէնք հո-
գւոյն կենաց 'ի թո յա աղատեցին զիս յորինաց մեղացն և մահու . ||
վասն որոյ քաւ լիցի, թէ ծագումն ճշմարտութի նոր օրինացք անկոյն
ըտ գիտութի : իբրև պրոփ օրինալ' սյոնքն իբրև պրոփ հին' որ օր-
նակ էր . գրով և սակ իսկ անգամօր . * Որ անհարկն էր օրինացն,
որով անարանոյր մարմնով : || Ա . 11 'ի թո նոր օրէնս' թողութի մեղաց
Խոփաւորեալ է, սյոնքն իշխանարար շնորհեալ, ուստի մեղքն ջնջն, և
նչ եթէ լսկ անտես լինին : և 'ի իրախոյս, թո կենդանի և ազգապահան
բանեւ իրախոյս տարով, թէ սոպաշխարհեք, արձակեցէք, ոչ ևս
մնաց յաւաստութի : և սմբարեալ Կոյսոյր . և յորժամ թո շնորհքն
զբանան, աւատանան, գերազանցեն թան գլանցուածան, ոչ ևս մեան
պարտիք :

|| Երսփին յաեղաած կրկին հեծումի՛ նորին հսկողի, առ նոյն
տոյրս մաղխանաց Բանի :
'ի խորոյ սրբոյ խօսք՝ ընդ Կ :

Բ Ա Ն Ծ :

Թ . Ա արդ՝ քան զի որպէս ոչ է առանց քի
այ՝ ոգւոց փրկութի, և ոչ՝ առանց տեւ
ման աչաց՝ առ լոյս զուարճութի, և կամ առանց
արուսեկկին նշուլից՝ արեւու երբէք քաղցրութի, այս
պէս և ոչ առանց խոստովանութե ծածկութից և
ստգտանաց անձին՝ քաւութի : Օ ի զինչ՝ օգուտ
քեզ է մաքրութիդ, եթէ ընդ փարիսեցւոյն դա-
տեսցիս . և կամ զինչ փնասեսցեն զիս պարտիքս,
եթէ ընդ մաքսաւորին գովեցայց . և կամ ուր ասի
պարսաւեալ մարգարէն յովէլ, երիցս կրկնելով
զանձինն եղկուի . և կամ զի՛ գուցէ՝ սքնն դատաս-
տան՝ առ 'ի յիշատակ աւուրն մեծի . և կամ իբր
արգեօք անմաքուր իմասցի շրթամաք եսայի՝ հեռին
'ի գործոց տանն իսրայէլի . և զիարդ անձ պարտա-
ւոր պաշտի աղամեան մարմնոջն՝ իմոյս կարեկցեալ
յանցաւորապէս առ հայր աղօթել . և կամ յորս
թարգմանի առած առակին, թէ՛ սիրտ իմաստնոյն
'ի տան սգոյ, և սիրտ անմտին՝ 'ի տան ուրախուե :
Օ ի որ զսխալելն աղամայ՝ անձին իւրում ոչ գրեա
ցէ, և՛ զմեղս ամենից՝ ինքեան ոչ համարեսցի, իբր
երջանիկն արքայից զհարցն, կորոյս զիւրն արդարու-

Թի՛ որպէս անախտակիր գոլ բնուէս . և ⁶ մչ բերկրի սիրտ՝ առ զուարթութի՛ երեսաց աւետեօք յուսոյն , ըստ ասացելոյն , եթէ մչ յառաքելոյն քսի ուսեալ՝ անիւ ահա ըստ այ տրտմեացի :

Թ . Եւրդ՝ ըզձալի է ինձ յաւէտ աստանօր՝ խրատն հին՝ նորոգ ընկալեալ՝ հոգևոր հանձարեղին , զոր տէրն իսկ երկրորդեաց , երթալ նստել՝ մչ յառաջին բարձին հպարտից ընդ ամբարշտացն նանրախորհուրդ ժողովելոց , ուստի դաւիթ և երեմիա՝ ուխտիւ կանոնի սահման հաստատեալ հրաժարեցուցին , այլ ընդ զջացեալն սրտիւ պատկառեալն մեղօք՝ և ՚ի դատաստանաց մեծին պակուցեալ ահիւ հատուցմանն , յետնոցն հաւասարեալ աստէն՝ ՚ի յերկրի կամաւ խոնարհուէ , ուստի բարձրեալն անձ պարբեալ բերկրի . որով ընդ նախադասեալն ՚ի բազմականսն երանութե համարձակեցայց , ⁸ Թէ ես՝ և Թէ նա՝ հետեւեալ սովիմք : Եւ որ զերծեալ ՚ի բաւժբասանաց բանի մարգարէին , որ ՚ի վէսս ոմանս ակնարկի , մի յիս ասէ՝ մերձենար , մաքուր եմ , և ով զիս տեսանիցէ : Եւ յԼ ⁹ զանկչիուն խոնարհութի երջանկին դաւթի՛ ինձ նպաստ առեալ ասել ընդ նմին , ես իբրև զանասուն համարեցայ , հերքեալ ՚ի զգայութե . և հասին չարիք ինձ շուրջանակի . և նեխեցան և փտեցան վէրք իմ ՚ի յանդգամիս անբժշկութի : Եւ զայլոց ոմանց ¹⁰ ընտրելոց ՚ի յասորեստանի՛ ըզկամաւորն կշտամբութի մեղապարտութե՝ անձանցն անարատից . ընդ որս և զեզրի մեծի քահանայի զասելն՝ ես ինձէն առեալ բարբառիմ , Թէ և մչ զերեսս բաւական իցեմ համբառնալ ՚ի վեր առ քեզ՝ անձ :

Թ . Եւրդ՝ ես ¹¹ ճշգրիտ պատկեր ամենայն երկրի՛ զիմն խառնեալ ընդ նոցին պարտիս , և ՚ի նոցայոցն զառ իս դառնութի կրկին առաւելեալ , նոքօք հեծեծեցից . Թէպէտ և չէ ինչ պիտոյ գարշութե գունոյ՝ դարձեալ տգեղութի : Եւ նա արդ մեղայ՝ զի անմտութի գործեցի զոչ հաճոյնս քո՝ բազմօք սխալեալ յանցաւորութիք . ¹² նայեալ յիս գրթած , որպէս երբեմն յուրացութեն ըմբռնեալ պետրոս , զի յոյժ ունայնացայ : Եւ ուսաւորեալ ինձ զողորմութեդ

նաս զայցելութի. ոչ լքանես զբարի. ոչ արգելուս զգթութի. ոչ բերես վճիռ կորստեան, այլ կտակ ազատութե: ²² Ոչ թշնամանիս յառատութեց. ոչ բամբասիս 'ի շնորհաց. ոչ հայհոյիս 'ի պարգևաց. ոչ նախատիս 'ի ձրի ձրից. ոչ անգոսնիս յերկայնմտութեց. ոչ եպերիս 'ի ներութեց. ոչ բանտարկիս 'ի բարութեց. ոչ անպատուիս 'ի քաղցրութեց. ոչ քամահիս 'ի հեղուեց. ոչ առաքին այսոցիկ տրտընջ մունք, այլ անլռելի գոհաբանութիք: Ընրձ զմեզս իմ հիգոր. լիցձ զանէծս իմ ժրհնեալ. քաւեալ ըզպարտիս իմ հողորմած. ջնջեալ գյանցանս իմ գրթած. ²³ մատո՛ մատն այցելութե, և անդոտին իսկ կատարեցայք. զինչ քեզ տէր՝ քան զտոսին դիւրագոյն, և կամ զինչ ինձ պարտաւորիս կարեւորագոյն: Ըյլ կենդանագրեալ բարեխնամ քոյինաստեղծ պատկեցիս՝ փշումն կրկին 'ի շունչ նորոգման լուսաւորութե մաքրական շնորհի՛ զամենամեղս ոգի պաշտպանեալ:

Կ. Սի ամեր հողորմած՝ ինձ ²⁴ օր տարածամ 'ի հաւմառօտս երբի՛ անթոշակ ապաձեռնութե՞ ընդ անկատար ուղին հետեւել. մի մատուցաներ բաժակ դառնուե՛ 'ի ժամ ծարաւու. ²⁵ մի փակեր գրթած՝ իմ հանդէպ՝ զյաջողուած հոգևոր օգտիս, և մի իբր յանկարծադէպ հինից ասպատակ՝ գիշեր մահուն ինձ պատահեցէ. ²⁶ մի տապ տօթոյն յանպատրաստ պահուն՝ զարմատս հատեալ ցամաքեցուսցէ, և մի լուսնական դիպուածք հասեալ գաղտնեօք վնասեցեն. մի պահեցի ինձ սառն մեղացս, և մի հոսանք ուղիւից կենցաղոյս զիս ողողեցեն: Սի՛ ²⁷ հանգիտոն մահ բերիցէ, և մի ննջումն 'ի սատակումն յառջեացէ. մի քունն ինձ կորուստ լիցի, և մի նիրհումն ապականութի գործեցէ. մի վախճանն անյարմար՝ 'ի վերայ իմ արշաւեացէ, և մի շնչոյս վերարձակութիւն ըմբռնեալ՝ 'ի խոնարհ լքցի:

Է. Ղու ես տէր. դու գթած. դու բարերար. դու երկայնամիտ. դու ամենակարօղ. ²⁸ առ ամենայն բան անհասութե անձառ զօրաւոր, քաւել՝ փրկել՝ կենագործել, լուսաւորել, վերտին հաստատել, 'ի ժանեաց կերչաց գաղանաց՝ և կամ յատամանց վի-

շապաց 'ի կեանս կորզել, 'ի խորոց անդնդոց 'ի լոյս բերկրութե ածել, և 'ի հեղձմանէ ծփանաց մեղաց, 29 ընդ արդարս երջանկաց՝ փառօք բազմեցուցանել: 30 Լ'մեանյն ոգի քեզ ակնկալեալ յուսով սպասէ, կարօտեալ քումդ շնորհաց. եթէ երկնայինք, և եթէ երկրաւորք. եթէ անկաճն մեղօք, և եթէ ամբարձեալն արդարութի. եթէ տէր, և եթէ ծառայ. եթէ տիկին, և եթէ ազախին. և 'ի ձեռին քո է շունչ կենդանական բոլորեցուն: Եւ քեզ ընդ հօր և հօգւոյդ սից փառք՝ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

(1) Մի՞նչ կարելի էր փառօք՝ զտեղեան մարդկութե, ըր տկուսիք անուիւր, ընդ ամենակատար անուձեգ՝ ընդ ամէն հօր բազմեցուցանելով 'ի մութե անձինք: Կի՞ իման, մինչև կատարեցիր զմեղեալ մարդկութե՞ նուիրադործութի 'ի խաչին, ըստ բանին. * Եւ իբրև կատարեցուս, և կէ ամենայն հնարանքերոց իւրոց || Է՛ն. * Հայեցարձք 'ի կատարէն ՅՄ || (Եբք. Է. 9. ԺԲ. 2.) Չոչս կատարուին արարքն ամենա կատար անուձեգն: Հին լուծ. իմանայ պատարելութի երանամակայ հասակին քնի՝ բայց տեղոյս ոչ 'ի գեղ գայ:

(2) Չորոց գիւստիս: Չընդարձակ ճառն ասէ՝ զոր յօրհեակց 'ի քր աւաղեալն և յեթմանասունն: Բայց չէ յայտ թէ քանի ժամանակալուստ առ քան զազօքս արարեալ էցէ: Ոմանց թուեցաւ՝ ընդ այլ երկուց ճառից խաչին և Մծածնի արարեալ 'ի նսին ժամանակի: Սակայն 'ի յիշատակագրի այն ճառից ոչինչ այդպիսի նշանակի. և ոչ մեղադիր ճառին առաքելոց ցուցանէ զկապակցութի ինչ ընդ նոսա, որպէս այլոց երկուց ճառիցն մեղադիրք ցուցանեն յայտնապէս: Մանաւանդ կարծիս անուձեգ՝ յետոյ քան զայն ճառն արարեալ զառաքելոցն, յասկին սից վարդապետին 'ի սկզբն անդ. * Բանդի առ մեզ և յաղաքս մեր 'ի գագարմանէ լուսի՛ք շարժեալ կարգ բանիս, || Է՛ն:

(3) Յիշատակս սիրոյ: Յիշատակաւ սիրոյ քո՝ որով գնոսա ընաբեցիր. կամ, յիշատակաւ ընտիր և գերազանց սիրոյ նոցա առ քեզ:

(4) Հասիլ ինչ եղիցի նոստ և հանդերձեցելն: 4 օրին. զասիլ ինչ ելին նոստ հանդերձեցելն. որ ըստ կարգի ևս է, այսինքն նոցա բարեխօսութի և վարդապետութի պատրաստեցեն ինձ ճանապարհ ուղիք առ քեզ գալոց: Ձայն Բարի, մայն առաջնորդութե նոցա, որ իւրեանց գրովքն 'ի մեզ հասանէ, լուսիցի ինձ իբրև ողորցն կենաց, զոր աւանդելին աշակերտեցին ըստ հրամանին քնի: (մատթ. Ժ. 12.)

(5) 'ի յանձնութի իբրև: Մասն կամ բաժին ընդունելիքմ, հարգող եղիցիմ՝ ընդ առաքելոցն. որք քարոզութի եղեն առաջնորդք կենաց, 'ի յանկեզ գրիութե յոր յուսալք. կի՞ 'ի տօնելի յոյսն անկեզ գրիութե: Սուբանդիկից, որք եղեն առաջին տուխք առաջնորդական պատուոյ: Ասկին հարգող լինել առաքելոց 'ի յուսացեալ գրիութիւնն, հայի յայն բանն նոցա՝ որովք զհաւատացեալն կոչելն նոցա հարգող կէցս, զինչակակից, հանգիստապատեալս ևն: Իցե՛նք զաւարելութի. որք իմանալի գրաւորմարար իւրով փրկայն լուսոյն, այսինքն տէրունի, քնական օժմանն եղեն կատարեալք. որք տիրապէս օժեցին քնի եղեն ըն.

կերք կամ փոխանորդք յերկր՝ որ և է գերազանց վանեալ թիւն առաքելոցն :

(6) Եւ ճարտիրոսոց ընդելոց : Իմաստք բանին պատարասն առնան յաւարտ անգր՝ ուր ասի . Որոյ հաճոյսիս և ընդունսիս ճարտիրոս , ուստի կարելի է այսպէս : Ընդ աշակերտաց մեծիդ՝ նաև մարտիրոսացն նաև հասակուծի և հաճոյսկան մազթանգը ընկալ զիս միւսանկամ , և՛ն . և ըստ այլմ որոնք՝ յարարելով զառանձն ճարտիրոսաց , կրնին մնայն ՚ի բաւ յայտարուծի , և ՚ի կապակցուծի բանին :

(7) Ընդ քար քոյն : Մարտիրոսոցն սուրբք մարմնն ունելով վշտակի , և անգամս ներքոյ անկեալս բարում վանդաց , մարտեան , պատերազմոցն քաջուծի ընդ աննայն ազգ. տարերաց , ընդ հոյ՝ այրելցամբ , ընդ ջրոյ՝ ընկրմամբ կամ սառուցմամբ , ընդ օդոյ՝ կսխմմամբ , ՚ի բարձանց ընկեցմամբ , ինգղմամբ շնչոյ . ընդ հոյ՝ աղեղանակուծի , թարմամբ և՛ն : Կշոյսպէս ընդ գաղանաց , ընդ դանազան սանջանարանաց :

(8) Ըստ ճարտիրոսի : Ելաննելն յերկրն ըստ մարգարեին , և թէ իմաստք ըստ նմանութեան մարգարեին , կամ նշանակի սամուէլ , որո կինն վհուկ ետես կրեալ յերկրն իբրև Թ՛ . (Թ՛ . Թաղ . իբ . 13 . 14 .) և կամ ցուցանէ զնրան , որ հրեղէն կառք ամբարձաւ յերկրն . (Գ . Թաղ . Թ . 11 .) Իսկ և թէ իմաստք ըստ բանի մարգարեին , անհարկէ զառն սաղմ . (ձգ . 70 .) Ելա եզ ՚ի մոկ իւրում ՚ի հովակէս պատմուծին ॥ :

(9) Ամենափոքն ճահու : Զաննայն փորձանս կամ զվնաս կրօզ մահուամբ՝ վնայք եղին ճշմարտութեն . կամ , աննախկէն մահուանն քնի վնայք :

(10) Հասասարեալ գործով : Ընդ աւարելոցն հասասարեցան , գործովք վնայելով և հասաստելով զճշմարտութեն քարոզեալ ՚ի նոցանէ . ուստի ոչ իւրեք պակասեալք ՚ի նոցա նմանութեն , ընդ նոսա վայելն յերաւնութեն :

(11) Քրիստոսի բնութիւն : Ազութիւն՝ որ ՚ի կնգրկահոս քրտուս սանջանայն մատուցանէին նահատակքն :

(12) Ըստ նոյն ճահի : Այսպէս է ընթեանուլ ըստ ըստ օրինակաց , և զչ ըստ նոյն : Ազանազ մարտիրոսացն՝ որ քրտամեք և պեմամբ ընձայեցին քեզ , ընկալ ասէ՛ զիս վերտան ՚ի շորհա քո . իբրև մանակակի վաստակոց նոցա , ՚ի քեզ պնդելով զիս անկողուս փրկուծի : Այսու բանիս ոչ ընդ աքոս իմն անհարկէ սքո Գրիգոր ընտնիկ սովորութե յեկեղեցուլ , որով նք մարտիրոսք բարեխոս լինէին առ Աստուծոյդ և եկեղեցոյ՝ արձակել ՚ի բանադրանաց զզղջեցեալան , կամ թողալոցսանել նոցա ՚ի կանանական արաշխարութեց :

(13) Եւ ճգնաբանի օրն : Այս սեռական՝ է տեր բայնն , ճարտարեալ . քո . ընդ արեամբ նահատակելոցն՝ նաև ճգնաբանացն այն ընդ մարմնս իւրեանց արխապէս մարտուցեալ , վանեցին , և՛ն : Ուստի վասն նոցին ընկթանայ՝ և զիս ընկալ , և՛ն : Կարգ ճգնաբանացն թէ՛ և ոչ ընդ երևելի թշնամիս պատերազմելոցն՝ որպէս մարտիրոսք , բայց նոցին հանգցին անպարտելի քաջութ մարտեան ընդ գաղանի մարմնոցս բռնուլ . այսինքն բանաւոր կամ անհարանգ մարմնոցս : մի օրն . Բոսի . և մարթ է իմա նալ , ընտկան կարեզ մարտեան . որով և յազթահարեցին զաստանայ : իբրև մեծամարտիկք յասպարիկ աշխարհիս միշտ հանգիտացան ՚ի կռիւտանայ զըսանայ ծանրաթեւութե . ոչ կրելով զվնաս ծանրութե ներթոյ աշխարհիս , զբա ՚ի բայ թօթափեցին ճշմարտ և աննանուեր ազբաւսութեամբ :

(14) Քեզ կերելով : ոչ օրն . քեզ կերելով :
(15) Վիթեալ վնասին : 3 օրն . վնասին . իբր սկզբս երկնայնն վնասին :

կամ գերազանց աստիճանի պարուծել. ստանց յեփոսն հոսոյսիլէ, առանց խորհելոյ զմարմնաւորս, կամ առանց հայելոյ յանցեալ ճգնութիւն՝ որ ըստ օրէ յառաջագէտն ջանային :

(16) Ընդ նախագրէալ երջանկոյն քառասորակն : այլ օրին . ընդ նախագրէ յեալ երջանկոյն քառասորակն : Ընդ գովտանական ազերանն նախոյն շատակեալ երանելիացն՝ Աբարելոց, մարտիրոսաց և ճգնաւորաց խառնելով նոս. զի՞մ անաբժան ազօժս, և ես չ նոսին պաշտով, գոչեմ, Թեպէս յոյժ օտարացեալ 'ի նոցա նմանութեն . որպէս գտան ինչ ընդ քաղցր նիւծոց ևն :

(17) Տօբասի ընդ ուրիւսիլէ : Փշալից բոյս ընդ ողորկ շատաւորի, կամ ընդ յղկեալ գաւազանի :

(18) Բարցասութի : Ուրացունն ճշմարտին, կամ աստիտունի, կ՞ սուս ինչ ընդ ճշմարտ իրի :

(19) Կամ առաւ, որ 'ի հոց խոտնեալ, օքանառու լինի . քո սրգելու գառանունն 'ի ծամելն, և շունչիւն առնէ :

(20) Զնոցոյն զուն ի՞մ : Լուր գաղաչանն նոցա որ վանն ի՞մ . և զի՞ն ընդ նոսին, և զի՞մ աղաչանն ընդ աղաչանաց նոցա, որ եղիցն նոցա 'ի գովտութե, և ինձ 'ի փրկութե 'ի փառս քո : Եթէ նոցա լրիցես, և եթէ ինձ, եթէ նոցա գովես լինիցի, և եթէ ինձ փրկութի, ամենայն կտարի 'ի փառս քո . վանն զի՞ քո են պարգեք և շնորհք . գու պատճառ քաղցաց ամենայնի : Եւ գարձեալ, 'ի քէն գոլով ամենայն պարգե, ոչ կարօտն միջնորուծել այլոց . և 'ի քուսմէ թարութե ոչ գառապարգիչ լինիս, այլ աղափչ ևն :

(21) Ու գաքանոս : Թե՛ն և՛ քեք արժանի մահու մեղանչեմք, բայց գու գլխած՝ ոչ պատճառս իրաւանց կամ գառատանի պարտաւորութե կցկցես, այլ մանուանդ խնդրես գտանել փառսս, հարա կենաց : ոչ ես քի կան . քո ոչ յօժարես 'ի կանս ապանանելոյ, կորուսանելոյ, այլ 'ի փրկութի ուրիւսիլէ, քո 'ի փրկել ողորմութե, ճիտպէս, առանց վատաւ կոց արժանեաց :

(22) Ու ինչանկիս : Յաւատանանելիք քո՞ Թեպէս և կարի մեծ իցէ, ոչ Թշնամանիս իրրէ շուրջ . այնպէս 'ի շնորհելք, յերկայնամեալք, 'ի ներկելք, 'ի հեղութե քնալք, ևն, ոչ պարտաւիս իրրէ անխոհեմ, կ՞ սկար . և ոչ արտունջ 'ի մարդկանէ ասնոս, այլ գահութե . զի 'ի գործել քո զայս ամենայն՝ ցուցանես զարութեք, զմատաւութեք, և զտէրութեք . և ոչ ուսմեք զկանն ասնոս : Ազատ եթէ ապէս ոք կամ նախանձառ այլազ խորհելով, արանջեցէ, կամ մեղադիր լինիցի, իրաւանք յանգիմանի . որպէս առաջին կոչեցեալ մշակքն 'ի արանջելն լղւ ասնուտեառնէն լուսն, եթէ չունիցի՞մ յիմն իշխանութե ասնել զինչ և կամեմ . (մատ. Թ. 11. ևն.) Մոյնպէս երեչ որպիս գժտարեալ չ ընգունելութե անտակիս, լուսու պատասխանի . ոչ էր արժան ինգալ ընդ կենդանութե և չ գիւս կորոք քո . (զուկ. ԺԵ. 28. ևն.) Թերես ասիցես . և երեմիայի գանգատեալ զայ վան երկայնամատութե սա ամբարշտու . (Ժք. 1.) Բայց ոչ էր գանգատ, այլ մարդկորէն զարմեմք ընդ անոխակալութեն նոյ . զորոյ զգառաճանն գիտելով ինչնիս բացայտեալ զինի (համար. 3.) * Եղովկան զնոս իրրէ զպէտարս 'ի սպանումն : սպանեմ յաշտէ նոցա ւած՝ զի յանգարձ մնալն գառուցի զնոս իրրէ օչնապա պարագեալս : Ազատ անպարտս է ւած յամենայն 'ի գործս իւր . և մարդիկ մնայն ինչն պարտաւելի, յորժամ անչափ առատանանն, կամ ներքն յանցաւորաց . զի ոչ են ինչնաստեալք ընչից իւրեանց, կամ իրաւանց արգարութե :

(23) Մօքս հափ : Մերձեցի սա իս զման օգնուէ, և անգամին, իս

կոչն կատարեալ գառայ յաջութն, 'ի բաւուէ են: Այլ Լիւրանագրեմ,
'ի բո ստեղծեալ պատկերս տալաւորեան կրկին կամ վերապն փշուռն,
կրկն գաւաթինն: Երրորդերով լուսաւոր շնչով որ զմարտութ շնորհաց
յիջեան ունի:

(24) Օր քարածամ. քր անպատշաճ, կամ անազան, 'ի համարս երբի, 'ի
կարճ ժամանակէս, անիւշի ապշեռնուիք, անպաշար գառարկութ բա-
լի գործոց, ընդ անկարգ ուղին, ընդ անվախճան ճանապարհ մահուան
գնաց: Այսու, և յաջորդ բանիւքն ազուէ՝ մի՛ յանկարծ օրհասաւ
մեկնիլ 'ի կենաց՝ անպատրաստ և ունայն 'ի բարի գործոց:

(25) Մի՛ փախեր: Մի՛ լծոյլ տար խափանիլ ինձ 'ի յաջողութեանց հոգեւոր
օգտի՛ ապաշխարութեւն և այլ բարեգործութեց, որք խափանիկ արա-
գահաս մահուամբ. զի ըն նմանուէ յանկարծահաս հինից բանայ զեմ՝
բարբա:

(26) Մի՛ քաղ փռոյն: Արտանօր ակնարկէ 'ի բան սաղմոսն. * Արեւ
գտին 'ի տուէ քեզ մի՛ մեղքից, և մի՛ լուսինն 'ի գիշերի||: Իսկ գաղ կի՞
խմանայ զմեռական շերմն մահաբեր, որ արագ զամբիջուցանէ զարմատ
կենաց, և կամ զհոգեկան տաղնայ գիւտական փորձութեց 'ի ժամ մա-
հուան: Եւ մի՛ լուսնախն, պատահարք որ 'ի լուսնոյ՝ մի՛ յանկարծ կամ
գաղմտնապէս վնասեցան. և զայս ևս խան կրկնակի, այսինքն կամ զմա-
կանն, որպէս արտաժնատութեց 'ի լուսնոյ ներդարծեալք, կամ լուսնոյ
մահաբարք, են. և կամ զհոգեկանն, որպէս են փորձութեց 'ի մարմնոց
ծնեալք:

(27) Հանգիւսն մահ: Այստեղիկ ևս ըն կարգի խմանայի են ըստ մարմաւ
կանին, այսինքն մի՛ հանգիստ մարմնոց 'ի մահիճն՝ մահ բերիցէ, են: Եւ
մի՛ լիւնանն անյարմար, այսինքն մի՛ վաղեցէ 'ի վերայ իմ յանկարծ մահն
բանական՝ որ պատահէ անկեմբ, ընկզմամբ, այրմամբ, և այլով ասար
ճանապարհաւ, որք ընն ըստ բնական կարգի եզմանն մարմնոց: Կամ ան-
յարմար ասի մահն հասեալ 'ի ժամ քնոց, որով 'ի վտանգաւոր յայնմ
ժամանակի ամենեկին անդգաստարար ելանէ մարդ յաշխարհէ: Եւ մի՛
շնչայ վերաջնուիք, ելուծն կամ ասրեւառ շնչոյս մի՛ 'ի ներքս արեւ-
ջի խեղ գտմամբ. կի՞, արձակուան հոգեոյս 'ի մարմնոց մի՛ 'ի գիւտայ արեւ-
լնայ 'ի ստորե խափանեցի. կամ, տաղնայ հոգեվարութե մի՛ տան-
լնաց:

(28) Աւ ան բան: Աւ եմ իրս անհասանելիս կամ անհնարինս՝ անձա
ուսպէս զբաւոր:

(29) Ընդ արագ երևանաց: այսինքն ընդ արդարաց երևանկաց կի՞ երա-
նելեաց. կամ, ընդ արդարս երևանիկս. բայց ըստ շարադրութե մի բառգ
գնի նախագրիւ արական, և միւսն վերջահոյով, վստն զի ընդ նախադրուէ
յարմարին երկզբեան ևս: Սոյն սճ է և յառաջասացան, ընդ խոտ-
ցեալն հարբ՝ արեամբ երբեւցի:

(30) Ամենայն օգի: Ամենայն բանաւոր քեզ ակնկալեալ, յուսով սպասի,
նչ ամենայնն միօրինակ՝ այլ զանազանարար. այլազգ. երկաթի, հրեշ-
տակիք, և այլազգ. երկաթի. ունի այլազգ. մեղաւորն, և այլազգ. արդարն,
այլազգ. սեղն. և այլազգ. ծառայն, են: Արդ՝ հրեշտակաց յուսով սպա-
սանն և կարօտին շնորհաց՝ եթէ խմանի ըն բնուէն ողոս, և յառաջ քան
զերանութեան, ահա յայսին է բանն. զի յուսովն առ եմ՝ և նորին շնոր-
հօքն կայնն յանմեղութե, և երանացան: Բայց քանզի բանս 'ի ներ-
կայումս խօսի, իբրև այժմ՝ ևս յուսացողս և կարօտեալս շնորհաց, ըստ
այսմ՝ ոչ խմանի զնորոգ ստացմանն շնորհաց, այլ զհանապազարդութե
ստացեալ շնորհաց և երանութեան. զի որպէս զինք ասէ, 'ի մեռելն այ և
շուշ կենդանական ամենեցուն՝ թէ՛ ըստ բնական, և թէ՛ ըստ գերբնա

կան գոյցն : Այսմ բանի համեմատ խօսի օգն ամբարտա ('ի մեկն .
 առմ . ճժԷ . Թիւ 29 .) * Այլապէս կարօտի սրբարուծեանն նոյ հրեջ
 առնն , և այլապէս մարդն . այլապէս օգնատ ունի սրբարուծէ հրեջաակա
 օգնան , և այլապէս մարդն Կա օգնատ ունի սրբարուծեն նոյ , զի մի
 կարապէ մարդիչ , և մի անկեալ 'ի շորհայն նոյ , յախտ գըղեօյս ॥ :

Ս Էրսոյն յաւելուած իրին կեծուութ' Կորին հսկողի , առ նոյն
 տոբոս մաղխանաց Բանի :
 ' Ի Խորոյ սրբոյ խօսո' ընդ նոյ :

Ի Ն . Ն . 29 .

ն . Բարձրեալ անքնին . զօրութիւն ահեղ . տէր
 արարածոց . Թագաւոր երկնի . ստեղծիչ
 հրեշտակաց . ' գոյարան մտաց . հաստիչ հրեղինաց .
 պէտ բարի հողւոց . աջ ապաւինութե . անդորրու
 թի հանգստեան . ' տեսարան լուսաւորութե . պայ
 ծառութի բերկրութե . ճանապարհ երանութեան .
 պատճառ կենդանութե . առիթ բանաւորութեան .
 փրկութի ' առանց չարութե . առաջնորդ խաղաղու
 թե . պարիսպ ամրութե . պատուար պահպանութե .
 ցանկ բոցոյ մեծի օրհնութե . սահման անոխակալու
 թե , ' յիշեալ յայսմ ողբերգութե մատենի բանիս
 խոստովանութե . և զոր 'ի մարդկային ազնէ լծնա
 միս մեր 'ի բարի , և արա կատարեալ նոցին քաւուի
 և ողորմուի : Ս'ի բարկասցիս նոցա վասն իմ' տէր ,
 իբրև զժբս բամբասողաց' առ յաճախ սիրոյդ որ
 յիս , այլ որպէս զչարս կշտամբողաց և իրաւամբք
 նախատողաց' ներեալ յանցանաց նոցա : Եւ արդ
 մատուցեալ երկաքանչիւրոցս առաջի քո' անդարա
 դատ , ' ոմանք առ մեզ փաստակարազոյնք սակաւութ
 թերեւս և յիրաւի բամբասելոցս , և ես առ քեզ' ա
 մենապարզե , անթիւս և անկշռելիս բազմօրինակ
 ուխտազանցութիս :

բ . Արդ' յիշեալ զքո մեծութիդ' տէր , նայեցեալ
 'ի յիմն անարգութի . և ընդ խնդրելս իմ 'ի քէն
 բարի իմոցն առելեաց , ' և դու առ քոյս' ըստ քում
 մեծութեդ' անձաւելիս հրաշագարծեսցես : Ս'ի սա
 տակեսցես ' զիմն խաժանողմն , այլ փոփոխեսցես .

խլեալ զխոտանս բարո երկրաւորո՞ զբարինն արմաւ տացուցեն, և յիս և ՚ի նոսին: Ս՝ անաւանդ զի դու լոյս ես և յոյս, և ես խաւար և յիմար: 9 դու խկու թք բարի գովելի, և ես համայնիւն չար ապիկար. դու տէր ստորիցս և երկնից, և ես անիշխան շնչոյս և հոգւոյս, դու բարձրեալ ՚ի կարեաց զատեալ, և ես տաժանաւոր և վտանգաւոր. դու ՚ի վեր քան զկիրս երկրիս, և ես կաւ անարգութե գարշու թե. դու՝ ըստ մարգարէին, մնաս յաւիտեան յանբաւ բարձրութե, և ես միշտ կորնչիմ՝ ըստ նորին բանին. ՚ի քեզ ձչ է մթութի կամ նենդութի, և ես 10 բովանդակն իսկ եմ՝ որ զաւանդն իմ ձչ պահեցի: Տան զիս ՚ի բանտէս. արձակեալ ՚ի կապանացս: 11 զերծս ՚ի շղթայիցս. փրկեալ ՚ի խեղդմանէս. ազատեալ ՚ի տագնապէս. քակտեալ ՚ի յերկաթիցս. լծծ ՚ի պաշարմանցս: 12 արտաքսեալ յերկմտուեցս. սփռփեալ ՚ի տխրութեցս. հանգստեալ ՚ի նեղութեցս. փարաւտեալ ՚ի վշտացս. հանդարտեալ ՚ի խռովութեցս. ապաքինեալ ՚ի լալոյս. մերժեալ ՚ի հեծութեցս. հեռացո՞ր ՚ի յողոթս. կազդուրեալ ՚ի կականմանցս: 13 Ը ողորմութե և պարգևատու քաղցրութե, մի զգրաւեալս արեամբ հզօրիդ՝ անտես արարեալ ընդվայր կորուսաներ. կանգնեալ զհասեալս յափն մահու՝ ՚ի բազմավտանդ հիւանդութեա:

Գ. Ս՝ հալ 13 բարդեցան կուտեցան շրջանակք ամացս ընդունայնութե, յորմէհետէ յայտնեցեալ ցուցայ յուպէտս երևեալ, ՚ի յանդաստանէ մօրն իմոյ սենեկի՝ փուշս դժնկի՝ մեղաց շառաւիղի. մի լինիր ինձ խայթոց խոցոտիչ՝ որպէս անդ 14 տոհմին յուղայի, և կամ զաւակին եփրեմի: 15 Եւ քանզի բուսուցեալ անկեցի յոգիս՝ փոխանակ ցորենոյն բարեսերմուե՝ 16 խոտոս խայթողականս ինքնաթոյնս ընդարմացուցիչս, ըստ գրոյն բանի՝ որ էրէցն է քան զաւետիմն, զիարդ ձչ կոչեցից զանձն իմ՝ գարշելի անդատտան անիծաբեր փշովք մեղաց հեղձեալ: Ս՝ սերմանեցի արդարութի, ըստ բանին յովսեայ, և զիարդ հնձեցից և ժողովեցից զկենաց պտուղն: Ս՝ նկաւ ստինք կուսութե՝ անձինս մաքրութե, ըստ մարգարէին բանի՝ որ առ իսրայէլ, կարօղ ես տեր՝ ՚ի նոյնն հաստատել:

Վայնեցի ընդարձակեցի, ըստ մոլեկան բարուցն յու-
 դայի, զանկողին կամացս՝ դիւանցն հոմանեաց, 'ի
 ձեռս քմ է ամփոփել զարձեալ 'ի նոյն զգաստուութի.
 Եթէ ¹⁶ մարմնապէսն կցորդուութի ընդ տեսանողին՝
 անարատ գործեաց զպոռնիկն, իսկ դու փրկուութի՝
 հոգեպէս միացեալ 'ի յիս՝ կրկին մաքրեսցես. եթէ
 արեգակնս այս անկենդան՝ ստեղծեալ առ 'ի քէն
 երկրիս մատակարար, և ¹⁷ զկարակումն մօրից ցտ-
 մաքէ, և զտհաս պտուղս հասուցանէ, իսկ ստացողդ
 ամենից՝ հոգիդ նոյ՝ ո՞րքան գորեսցես զտիզմ՝ չարեաց
 աղտոյ՝ և զթարախ պղծուէ մեղաց մթերից՝ իսկոյն
 սպառել: Վասն այսր կանխաւ իսկ ժամանեցի հայ-
 ցել առ 'ի քէն բարի՝ ատելեացն իմոց 'ի կարգ այս
 բանի, զի գհեղքեալ փնասակարս պարտուց մահու՝
 յամենախնամ աչաց հզօրիդ մի մերժեսցես՝ օրհ-
 նեալ գթութիւն. արդ՝ կենագործեա՞ զիս զամենա-
 մեղս անդամօք մարմնոյս՝ ¹⁸ ընդ բնուէ հոգւոյս խոր-
 հել միշտ զքոյսդ: Իսկ բարեգործացն խնդրել բա-
 րիս, բնութեն օրէնք՝ ¹⁹ անբռնադատ կրիցն յա-
 րակցապէս առ սոյն բերումն: Վանզի արդարև առ-
 միդ այդ պատուեր՝ ամենայն հասակ զօրանայ. իսկ
 միւսոյդ երկրորդի՝ առաջնովդ խնամով հանդիպել,
 անծականիդ է նմանութի. յաղագս այսր իրի՝ նախ-
 նի դասեցի զթնամեացն իմոց աղերսանս, քան զե-
 րախտաւորացն բարիս:

Դ. Եւ արդ՝ յիշեա՞ զնոսա ²⁰ կրկին ընդ միոյ, որ 'ի
 քո անուն բարձրացեալ՝ զանարժանս զիս ընկալան.
 և տուր նոցա տէր ամէնառատ բարերար և անոխա-
 կալ, վարձս արդարոյ և մարգարէի, թէև ես յա-
 ւէտ թափուր իցեմ՝ յարժանեաց, ըստ հաւատոց նո-
 ցա և առ յոյս նոցին ակնկալութեան, որ առ պար-
 տաւոր գերիս՝ ողջամիտ կամօք ակնարկէն, որպէս
 թէ ²¹ 'ի մասանցդ քո կեցուցչաց՝ 'ի պահպանարան
 հոգւոյս ծածկութի՝ լիով ունիցիմ: Եւ զպատժա-
 ւորս՝ ²² անամփոփելի 'ի քոց տեսութեց, և յանխա-
 բելի 'ի յուղիղ կշռութեց՝ քաղցր գթութիւնդ ան-
 սահմանելեաւ մերձեցեալ առ իս՝ մաքուր արասցես,
 անխայտառակելի պահելով 'ի տիեզերական յանդի-
 մանութեն: Եւ որպէս շուք իմն վայելչական դնել

ախորժեն ինձ անարժանիս՝ սիրելիքն քո՝ վասն քո , նայեցեալ ՚ի կրօնս զգետուս բարեկերպութե , չգիտելով զբիծս գաղտնեացն՝ երջանիկ կարդան եղկելոյս , և դու հնարաւոր ամենապարզ և օրհնեալ մարդասէր՝ առ բնաւս ողորմած , վասն ամենաթշուառիս հեծութե՝ հաշտեաց ընդ նոսա ըստ հաւատոց նոցա . ընծայեալ նոցին մատի պարգեւեալ զմեղծ մեծութիդ՝ և զանթառամելի զպսակդ՝ յահաւորաւուրն յետնում հատուցմանն ամենափորձ ընտրութեանն :

Ե. () ի դու ես գրաւ փրկութե մեծութե անվատնելի և ²³ անծախ զանձուց ստրկիս և սովեցելոյս , ՚ի վաճառ վերնային շահու օգտութե՝ բանիւդ որ ՚ի քէն՝ յարգեալ ճոխանամք : Երբ ինձ սահման՝ ջրոյ հանգստեան . ²⁴ արձանացո՞ւ անփոփոխ՝ պատրաւ տական վտահուութի . կարգեալ օրհնաբանեալ՝ անկեղակարծ յուսոյ ամրուի . տուր ամենախնամ դու՝ անաչառ պաշտպանութի . սասանեցելոյս՝ բարեաց անդորրութի . տարակուսելոյս լուսոյ ապաւինուի . աշխարհելոյս՝ մեծ երջանկութի . վհատելոյս՝ կենաց օգնութի . լքելոյս՝ անգայթագղելի օժանդակութի . նահանջելոյս՝ անսայթաք վերընթացութի : () ի ²⁵ քո է բնաւդ , և ՚ի քէն է ամենայնդ , և ՚ի ձեռն քո բաշխին հաստատութիք պիտանացուաց համայնից կենաց . և քեզ վայելէ փառք՝ յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

- (1) Գոյարսն ճար . այսինքն գոյացուցիչ մնաց և ուղղիչ խորհրդաց . կամ . միտք ստէ՝ փոխանակ իմանալի և հոգեղէն գոյացութե :
- (2) Տեսարան լուսաորութի : Երեւցուցիչ լուսոյ . կամ , պատճառ ամ լուսաորութե հոգևոր և մարմնաւոր . կամ , գու ինքն առաջատար և կայան լուսոյ . ըլ այնմ , բնակեալ ՚ի լոյս անմտոյց :
- (3) Առանց լարութե . այսինքն փրկութի պատ ՚ի վնասակարաց , կմ ՚ի վտանգաց , որ է սակ , անվտանգ փրկութե . կմ , փրկուի ՚ի պատժոց՝ առանց սուգանաց կամ գանից . կամ , փրկիչ միտքն՝ առանց կարուսանելոյ :
- (4) Յանկ բոյոյ : Յանկ կամ պարիսպ հրեղէն . (ըստ զորքար . ք . 5 .) որ ունի զբոց մեծ՝ ոչ պրկելոյ իբրև զբոցեղէն սուրն շքապատօզ ծառոյն կենաց , այլ օրհնութե , զի է բոց սիրոյ :
- (5) Յիւսմ յայտ : ՚ի կարգի աղօթական բանիցս զքնութե յիշեալ և զքննութի մեր որ ՚ի մարդկանէ , բարձր առնել նոցա թողութե և ողորմութե , և ոչ ՚ի պատուհասեւ լ . մի՛ բարկացիս նց ՚ի պատճառս իմ , վց

առաւել սիրոյդ առ իս լինելով զքե՛տինդիր . որպէս թէ զաւրբ զդք բանաստեղծն . այլ իբր զապրտառ որ յերաւի կշտամբնդնն, այնպէս նե-
րազանիս ընր առ նոսա : Տարակուսանս գուցէ դք խորհիքի, եթէ իրա-
ւանքը կշտամբնն նորք կամ թշնամաննն . զիմոք այնուհետեւ յանցանս
համարիքի : Բայտարեմի է, զի կամ զայլ յանցանս թշնամեացն հայցէ
ներել, և ոչ զիշտամբնն զինքն կուէ յանցանս, և կամ նոյն իսկ կըշ-
տամբանք թէ՛ և կրասանք արարեալ, նոցա 'ի յանցանս լինի, զի առ
թշնամուհ առնն զայն, և ոչ յազրութի, նախտանն' այլ ոչ սիրնն,
ոչ առնն իշխանութի կրասուլոյ, յանգիմանելոյ, և է՛ ևս՝ զի զիւրեանց
զչերանն թողեալ, զչիւզա առաջնորդաց յածեցուցաննն 'ի սերան :

(6) Ո՞նտի առ Բէլ Էստիպարտոնիտ : Այսպէս կէտարեալ զառաննն
լաւ օրինակք . միայն զբանն Բէլու ապրով 'ի յարդոյն . Թերեւս ա-
յրաւի Բաբելոնացի : Իմաստքն են . մատուցեալ երկազանիւրոցա ա-
ռաջիքս 'ի իմարտածս, տանք որք մեզ թշնամիք են, և քանի ևս փա-
տակարք, չարութեայք և չարարքք, միշտ սակաւութք քան զարժանն իմ .
կամ, միշտ պակաս քան զոր ես փառասկար եմ առ քեզ . և Թերեւս նաեւ
յրաւի բանաստեղ զմեզ վասն անկարգ գնացոյց մերոյ : Ըստ չարագրու-
թենն պարելի է . ոմանք փառասկարք առ մեզ, Թերեւս առ յրաւի բաժ-
բանեալքս : Եւ եւ առ Իւզ, և ես ընդ նոսա մատուցեալ առ քեզ գոր-
ծօզս, ունեօզս անթիւ ուխտազանցութեց : Այսպէս լռելիայն իմանի
բառս՝ գործօզ, կամ պարտաւոր : Կամ, հայցաննն ուխտազանցութիս,
առեալ է գործիական նշանակցութեանք, այսինքն թշնամիք իմ առեա-
ւութք փառասկարք, իսկ ես անհամար զանազան ուխտազանցութեանք,
առաք առաւել ներելի ողորմութեան են թշնամիք իմ, քան թէ ես
և այլն :

(7) Եւ դոս առ Իոն : 'ի ինդրերս զարքի վասն իմոց ասուեալս' և գու-
առ քո ասուիլս՝ անձառելի բարգիս պարզեւեացնն ըստ քում մեծու-
թեան :

(8) Չիմն խոստանան : Որք ընդու առ խոստաննն զիս բանաստեղք կամ
զարարտութի : Յայտարարեալս Թերեւս անհարկէ յայն չարութեաս՝ որք
զիս վարդապետան մեղքերեալ համբաւելին՝ ըստ պատմութեան :

(9) Դոս իսիւսիքի : 1 . օրին . իսիւսիքի :

(10) Բովանդան իսի եմ, որ պատարն իմ ու պահեցի : 3 . օրին . բառարարն
իսի իցեմ որ պատարն իմ ու պահեցի : 'ի քեզ ոչ գոյ բնութս ոչ ապխտուի,
և ոչ նենդութի, իսկ ես բովանդակն իսկ եմ՝ կամ իցեմ . այսինքն թէ
ապխտութի եմ, թէ նենդութի, մինչ զի և ոչ զառանգն իմ պահեմ,
կամ պահեմ կարեմ :

(11) Չիւրծի 'ի շնանիցս : 2 . օրին . զիւրծի, 'ի զերծումս բայէն :

(12) Արարտեան յերկրութեցս : արտաքս հան 'ի կասկածանանցս :

(13) Բարբեցան իտրեցան : Ահաւասակ բարբեցան ամբ ընդունայնուհ
կենացս . ըստ որում 'ի ծննդեանն անամբ՝ որով ցուցայ յաշխարհի, ան-
պիտան մնայք . մանաւանդ թէ յարդանդէ մօր իմոյ յառաջ եկի իբրեւ
փուշ գծեիկ և շառաւիղ 'ի սկզբնական մեզոց :

(14) Տոհմն յարայի : Էջ բանն ովեալ . (Ե . 12 .) " Եւ ես իբրեւ զիւրով
եղեց երկրեմի, և իբրեւ զիւրով ասանն յուրայի : || Բայց ազպեմ ասե՛
մի՛ ըստ արժանանաց իմոց գու ինձ լինիր իւրովոց, առ իս թիւրեալս և
խտորանակս գնալով խտորանակի :

(15) Խոսոս իսիւսիքի : Փոխանակ բարքի սերանն ցորենոյն՝ անկեցի 'ի
յուրուրս խոսոս իւրովոցս, որպէս եղի՞ն և այլ զիւրայի բոյսը : Ինչու-
նոյն, քնութեանք թունաւորս . որպէս միլափինդն և այլք, որք սառ-
տիկ ցուրտ գուրով կամ ջերմ, Թոյն լինին : Ընդարձանայիս, Թմբեցու-

ջնւս . ըստ գրոյն Բսկի , յորայ . (լԹ . 40 .) * Փոխանակ ջորենոյ բաւայն եղի՛՛՛՛՛ , և զփոխանակ գարւոյ՝ մարմնի : || որ երէցն է քան զաւետոյն . որ նախկին է քան զաւետարանի աւան որոնանց :

(16) Մարմնապէս իջորդութի : Ամուսնանայն սկսեալ . (Թ . 3 .) եթէ այն ամուսնութի մարմնական ընկեաց զանուն պահակութեն ՚ի կնոջ անտի , ևս աւանել զու զբիւութի աննայնի՝ հոգեւորապէս ՚ի նորքս յիս միանալով , կրկնապատկ ևս մարմնել կարօզ ևս , ըստ հոգւոյ և ը մարմնոյ :

(17) Ձխրաօրան ձերից : Ձգարչ խոնաւութիւն ազնոյ ցամաքեցուցանէ :

(18) Ընդ Բուսի՛ հոգւոյ : Աւարչացի զմեղուցեալս ամենայն անգամեք մարմնոյս . զի և մարմինս միաբանեալ ընդ բնական յօժարութե հոգւ աւոյս , զքոյն խորհեացի . կամ , կենդանացի զնեռեալ մեղք անգամն մարմնոյս , հանգեւրձ ապականեալ բնութի՛ հոգւոյս , որ է սակ՛ զմարմնս և զհոգւս : Այս արարելի է , զիս զամենամեղս , այսինքն որ բազմապէս մեղուցեալ եմ թէ՛ անգամեք մարմնոյս , և թէ՛ բնութի՛ հոգւոյս , որ է սակ մարմնով և հոգւով , կենդանացի զի խորհեցալ զքս կանս և զպատուիրանս :

(19) Անբուարաբ իրից : Վասն երախտաւորաց բարիս խնդրել՛ օրէնք են բնութե , ոչ միայն բանականիս՝ այլև ընդհանուր ամենայն կենդանեաց , ունելով ՚ի այն պերումն կամ զհակումն ինքնայօժար կրկն կի՛ անգործակաց , յարկնայիս , իբր ընդարայս և անբաժանելի : Վասն զի առ Բոյս , առ ՚ի բարերարել երախտաւորաց՝ որ հրամայեալ խի է , ամենայն մարդ ըստ իւրաքանչիւր հասակի , կամ ամենայն կենդանի կարօզ է և յօժարեալ . զի ըստ ան բանի , սիրել զվերելիս , բարի աննել նոցա և ողջոյն սոյլ , և մեղաւորք և մեղասաւորք յորդարմորք են , (մատ . Ե . 46 . 47 .) խի Բոսոյր , երկրորդի՛՛՛՛՛ որ է բարի կամել թշնամեաց , անրիդել , ստացօղ լինել , սոսնուղ ինանով , հանգեւրձ բարիս աննելով երախտաւորաց , այս է նմանութի ԱՅ , ըստ որում և սակ՛ լինել որքեք հօրն երկնաւորի՛՛՛՛՛ որ անէ արև և անձրև ՚ի վերայ ըստայ ևս :

(20) Արի՛ն ընդ Բոյ : Արկնապատկ զփոխանակ միայ երախտեաց նոցա շարհեացեն . և սուր նոցա վարձս ըստ արգարոյ և մարդարելի . զի թէ պէտ ևս յոյժ պակասեալ եմ յարժանաւորութե արգարոյ և մարդարելի , բայց նորքս այսու հաւատով և յուսով հային յիս , և բարերարին :

(21) ՚ի Կասնոյր ք : Բարերարօզ եմ համարին , թէ յաւարկական գործոյ՝ որք են մասունք քոյոյ պրութեանդ , լիով ունիցեմ ՚ի յաւարոյս :

(22) Անբոխիւնի ՚ի քոյ : Անթարչելի , անծածկելի : Ձիս զպատժաւորաւս՝ որ անծածկելի եմ ՚ի անտութե՛ քումնե , և չկարեմ զերժանել ՚ի քս անխալ գառաղութե , մարբեան ազալեմ անասհմանելի գթութի , զի մի՛ խոյտաւանկեցալ ՚ի սխեղբական ասնինն : Եւ զի քս սիրելի ծառայքն կամին պատու ինձ գնել վասն քս , հայեւով յարապքին կերպարան կրօնաւորութե , և ինձ երանի՛ կարգան՝ սուսնոյ գիտելոյ զպազանի պրաստ իմ . վասն այսորիկ աղաչեմ . ըստ հաւատոյ նոցա հայեաց ՚ի նաւս , և պարգևեան զանթաւամ՝ պսակն և այլն :

(23) Անծառ քանոյ . անպատուի զանձուց : Այսու հատուած բանի՛ սխեալ անտի , Ձի քոն ևս գրաս , կապակցի ընդ նախնիծայ բանին , որպէս թէ սակ . վասն իմոյ երախտաւորաց ՚ի քէն հայեմ՝ զհատուցումն բարեաց . վասն զի ինձ անանկիս գու ևս գրաս կամ առհաւատչեաց մեծութե անպատու զանձուց , ՚ի վաճառ , ՚ի բախումն երկնային

օգտից : Բանիար սր Դ զին , բանիւ իշխանութեն քահանայութե և վար-
դարանութեն , որով ՚ի քէն յարգեալ ճոխանալք . իբրև Թէ՛ սցստիսի
իշխանութի գողով կարգեալ մատակարար շնորհաց քոց՝ իշխեմ ՚ի նոյն
գանձուցք առնուլ մասն վասն խնց բարերարաց :

(24) Աբխանաց անիոփոխ : Հաստատեալ , տուր պնդութի զգառաջա՛ն և
պիտոյ վաստակութի ՚ի բարի գործս կի՛ ՚ի մէջ վասնդաց : Կարգեալ ինձ
անկեղաբո՛ծ , աներկայելի յուսոյ ամբութի : 2 օրին . անկապիտի :

(25) Ք՛՛ է Բուար : Այլք ամենայն զոր հայցեմ , քո է առանց նուաճու-
լոյ . և Դ զին է : ՚ի քէն ունիմ զեմ՝ , և մեզ ՚ի քէն միայն պարգեւի՛ և
մէ յայլմի , և ՚ի ձեռն քո բաշխին հասարակութի պիտոնացուաց , գաղանձք
կի՛ գորութիւնք պիտոյից ամենեցուն կենաց : 2 օրին . հասարակութիւն ,
ք չափն կամ որոշմունք իւրաքանչիւր բաւականին : 1 օրին . հասարակ-
ութիւն , համեմատ չափք :

Ս Երսոփն յաւելուած կրկին կեծուա՛ն նորին կակողի , առ նոյն
աղերս ճաղ թանաց բանի :
'Ի խորոց սրտից խօսա՛ ընդ նոյն :

Ի Լ՛՛՛՛ 2Դ՛՛

ա . Արքայ երկնաւոր . Թագաւոր բարձրեալ . տէր
բոլորից . ամենից ակնկալու թի . ստեղծող
տեսականաց . հաստիչ իմանալեաց . ¹ պատճառ եղա-
նութեց . կազմիչ հանդերձելոց . տուիչ լուսոյ . ա-
ռ ի թ առաւօտու . պատրաստիչ վաղորդայնի . երևե-
ցուցիչ երեկորի . տարրիչ խաւարի . ² արուեստաւոր
բարեհնար . իմաստուէ գործօնեայ . ³ քաւարան օրհ-
նեալ . հալիչ մեղանաց . հալածիչ ցաւոց . քակտիչ
դառնութեց . պահպանարան հանգստեան . ⁴ հնարք
նիրհման . յարմարիչ քնոյ . պարգեւիչ ննջման . շնոյ
յարակարգութի . զգայութե տեղողութիւն . ցրիչ
ցնորից . յեղանակիչ անրջոց . փոխարկութի զար-
հուրմանց . այլայլութի տխրութեց . խափանիչ խիթ-
մանց . ընդարձակիչ կարծեաց . ⁵ համադրուի ծրփ-
մանց . ահագնութի խարդախմանց . հարուածիչ դիւ-
ւաց . փախուցիչ ախտից . ընկզմիչ գայթազողութեց :

բ . Պաշտպանեալ երկնաստեղծ ձեռքամբդ . զօրացո՛
բարձրացեալ քո աջովդ . ամիոփեալ ամենակալդ
Թեօք . ծածկեալ նձեան խնամօքդ . ամրացո՛ վերա-
կացուա՛ վերնայնոցդ . շուրջանակի՛ պարսպեա գու-
մարտակօքդ անմահից . ՚ի յամենուստ սլարփակեա

կցորդու՞ք հրեշտակացդ . վանեալ զընդդիմամարտն իմ՝ զինուորու՞թք զուարթնոցդ . պատսպարեալ զսաւսանեալս՝ անծածնիդ մաղթանօք . զբանակս անդրանկացդ՝⁶ բարեկարգեալ ինձ պահապան : Բայց⁷ ընդ աչացս դիմաց՝ և զմտացս իմ տեսանեիս . զգնատարա ընդ ոգւոցս՝ և զծանրաբեռն կրիցս դանդաղու՞թի . վերացո՞ւ տէր՝ ի զգայու՞թեցս՝ զմածեալս յիմարու՞թի . բարձ միայն բարեգործ՝ զօրատուակիս թանձրուի : Բնդ սկզբան⁸ բերմանս լուսոյ՝ զողորմու՞թի քո ծագեալ . ընդ ելից արևուն՝ արդարու՞թե արեգակնդ՝ ի յանձկու՞թի սրտիս մտցէ : Ճառագայթք փառացդ՝ ի յիմնատիցս խորհրդանոց ջահեցի . խաչիդ տեառնագրու՞թի՝ ընդ շունչս և ընդ մարմինս համասփիռ տարածեցի : Ենձն առնեմ քեզ յաւուրս՝ զքո յարմարեալ տաղաւարս պահպանաւ ոգւոցս՝ որ ի սմին : Օ ի դու ես անձնքնին, առ ամենեւին բաւական, և յամենայնում բովանդակ, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Պարձառ էլզուսիէց : Պարձառ կամ ներդարձօղ եղեալ իրաց , որ գոյացեալքն են : Ապա՛ւ հանրէր)ելոց . յորինօղ ապապայ իրաց , որք լի ներլոցն են : առի առաւօրս , պատճառ առաւօտեան ժամուն , յորում ծագէ արեգակն : գարբարիւ վազրբայի , ժամուն յորում բարձրաւ նոյ արեգակն : Գարբիւ խաւարի . գոյացուցիլ գիշերային ժամանակին՝ յորում ծածկի արեգակն : Այսոցիկ ժամուց պատճառ ասի ԱՅ , իբրև զի նա ստեղծ զարեգակն և զլուսին , և զնոցս զիւ և զմուտ այնպէս կարգեաց , զի անվրէպ կանոնաւ յաշորգեացն միևնանց ասացեալ ժամբդ , և որպէս սահմանեացն , նոյնպէս պահէ միշտ . ըստ այնմ . * Եթէ խաւ փանկցէք զուխա իմ զտուընջեան , և զուխա իմ զգիշերոյ || ևն . (Երեմ . ԼԷ . 20 :

(2) Աւրուտարաբ Բարեհար : Ըստ որում ան հարեաց թէ զուղիւ բան ընու՞թե իւրացանչիւր իրաց , և թէ զմարդկային արհեստս , լուսաւորելով զմտս մարդկան ի գիւտ այն , և ի բարւոք կիրառու՞թի նոցա , ըստ յովոց . (ԼԷ . 36 .) * Ո՛վ ես կանանց իմաստու՞ի ստայնանկու՞թե . ևն : Իմաստու՞ի գործուեայ , ան գիտու՞թեց առաջարդ , կամ յաշորդչ առ մարդիկ : Գիւտ մարդկային հմտութեց լինի սարքէն խաւ զիւ մարդկային հանձարոյ . բայց ներքոյ՝ ԱՅ է որ զմտան լուսաւորե . այլ և բուն նախկին գիտութեցն որ յազամ , ԱՅ ինքնին է տուի : (3) Բաւարան օրհնեալ : քաւիլ մեզոց և պատճոյ , որք վտան ամենայն օրհնութե արժանի ես :

(4) Հնար իբրևն : Ըստ որում ան կարգեաց ի ընու՞թե կենդանեաց զհաւաքումն գոյորեացն ի խելապատակն , որով ծանրանան և թմբին զգայու՞թն , այս է՝ նիւհումն . որում զհետ զայ բան , այն է՝ կապումն զչայու՞թեց . և քնոյն զհետ զայ ննջան , այն է՝ յերկար հանգիստ

զգայութեան, և բարբ մարմնոյն : Եւ յայտ՝ անգլայ հանգստեան մարմնոյն՝ աստիճանն պարզեւեւ եւծ ընդ յարտիրգութի : զհանապարհ գութ աստիճանն շնչոյն . կամ, ինչն եւծ է շնչոյ յարտիրգութի : Ճրտեւ զգիտական երեւանն յերազի . զմտաստկար երազոյ փոխարին 'ի բարին : Ժխարտութի զարհարանոյ . փոփոխեւ կամ բարանայ զարհարանա՝ որք լինին յերազի՝ կամ յարթութեւ : այլայլութի փոխութեան . փոխեւ 'ի ինզու- թի զարտութեւ կամ զարտանայի իրա , որ յերազի կամ յարթութեւ : Խափանիլ ի ինչնայ , խափանեւ զթիծիչ ցաւա , կամ զանձկութեւ սրտի , որ ներգործին 'ի հաւաքանանեւ արեանն : ընդարձայիլ իրծեւոյ . փարտառչ վարանական խորհրդոյ երեւակոյութեւ՝ որ լինին 'ի քուն կամ յարթութեան :

(5) Հոտորութի ծիփանոյ : Հանգարտութի կամ խաղաղեցուցիչ խա- վութեան սրտի : սուգութի խորտիսանոյ . ահաջուցիչ խաղաղութեան զվառայ կամ մարդկան , որք 'ի քուն կամ յարթութեան կամին զա- սել մեղ :

(6) Բարեխորտեւ : մի օրին . Բարեգործեւ : Յեւ ինզուրկոյ զարտադու- նութի հրեշտակական գառուցն , և զարեխնանութի սոյլ Մճանինն , յաւելուին թե զսանակս անդրանկոյն կարգեւ 'ի պահպանութի , յայտ նապեւ զՄուրա 'ի մարդկանեւ ցուցանեւ անգրանկայն անուտոյ :

(7) Ընդ ալացոյ դիմոյ : Բանց , լուսաւորեւ ընդ զգալի ալացոյ՝ որք 'ի գեւեւ իմ հաստատեալ են , նաեւ զհայեցուածա մտացս : զգնագ արա , թեթեւացոյ , զորացոյ Է մարմնոյ շնչոյ՝ նաեւ զճանր կրիցս բանդաղութի . ք զծուլութեան , զգորգութեան՝ որ 'ի կրից քնոյ ծանրանայ : Կրացոյ՝ զարտանան 'ի զղայարանացոյ՝ զստեւալ յիտորութի , զթմութեան , զան զարտութի հոգեւոր իմաստոյ . այլ և բարձ զգորտուսի թանջութեան , զթուլութի մարմնոյս , և զղաղութեան 'ի թանձր անործական զգալիս :

(8) Բերանն լսուոյ : Յայտ է 'ի բանեւ աստի և յայլոյն ևս , զի այս ա զթեք արարեալ է վանն աստուածեան ժամուն . վանն որոյ հայցեւ ընդ ծագանան լուսոյ՝ լուսաւորել և զփնան : 'ի յիտարիցս խորհրդանոյ . զի ճառագայթ երեւանայ ՍԱ , այսինքն իմաստութի , խոհականութեան փայլելի 'ի գլուխն , որ է սեղի և գործարան խորհրդոյ՝ իմաստոյ . զի նշան խաչն , և յիշատակ տերունական շարժարանայ տարաւորեալ կայ- ցե 'ի հոգի և 'ի մարմնն :

Ս Երարին յասելուած կրկին հեծութի՝ նորին կոնողի ասո՝ նոյն աղերս մաղկանայ բանի :

'ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ Թ :

Ի Մ.Ն. ՁԵ :

Թ . Իսկ արդ՝ վասն զի՝ արթնականն մեր զուար- թութի՝ քեզ ննջուան իմն է համարեալ, իսկ 'ի խոր թմբրութի լաւելն՝ վասն ուղիղ հաւատոյն 'ի քեզ՝ անթարթափ բացութի աչաց , ուղղեւ հոգւոյդ քո իմաստութի՝ զյաջողուած ձեռինս գործոյ՝ ընդ հեծուեւ ձայնիս մաղթանաց : () օրացոյ տէր՝ 'ի հան դէս բարի ձգնաւորական՝ արի՛ վաստակոյ . կցորդ

Լեր կարեացս տկարութե՛ն .⁴ Թեթև կացո զաշխա-
տութեան այս սկիզբն . արագեալ միշտ կարող՝ գյա-
ռաջադրեալ ձեռակերտս . գիւրաւորս ընթացո՛ր ՚ի
յաւարտումն լրմանն : ՚\ Վախճան իրին՝ բերկրու-
թի՞ք զիս հասո՛ . ժաման կացուսցես՝ ՚ի հանդիպումն
յուսոյն . կցորդ Լեր ուղւոյն՝⁵ ճանապարհիս ընթա-
ցից . ՚ի Թուխս ամբարձման՝ փութացուսցես յօգ-
տակարն . ընդ աջմէ իմ լիցիս՝ ՚ի վտանգի ծանրու-
թեն . զձայն քո լու՛ճ՝ ՚ի յանձկութեն պահու . ձե-
ռամբ քո կեցո՛՞ն՝ ՚ի կորստեանն ժամու . մատամբ քո
աղղեալ՝ ՚ի սահմանին անձկուե . հարթեալ զխորոց՝
ամենաչար խափանմանն . հոգեղինին առաքմամբ ,
ըստ ամբակումայ , ինձ հնարեալ . բան ինձ չնորհեալ
՚ի յատենի բազմութեն . իմաստութի յիս տնկեալ ՚ի
հանդիպման քննութե՛ն : ՚\ Մպով կամաց քոց հովա-
նացիր հրաշապէս . հանդարտեցո՛ւ փայտիւդ կենաց՝
զծովուս մրրիկ . սանձեալ զաստեաց կենցաղոյս պատ-
կեր՝ քոյին հրամանաւդ . քանզի թէ աստ ողորմուի
քո տէր՝ կամեսցի , այս լուծութի կոհակաց կարծր
է քան զվէմ . և թէ ՚ի ցամաքի անտես առնիցես ,
իբր զանկայուն՝ պնդութի յատակին՝ ՚ի ներքոյ աստի
հոսեալ սասանի :

Թ . Մ քո ընկալ յո զպաղատանացս ձեռնարկութի
քեզ ՚ի հաճութի , և արա՛ ինձ՝⁸ զամենակարծն գայ-
թագղութի մեծ վստահութի : Որպէս ՚ի ջրահեղ-
ձոյց ամենակործանն դարու , որք ՚ի հարթ տարած-
ման գետնի առանց երկիւղի յանհոգս կէին , յողոր-
մութեդ ամայի մնացեալ՝ կորուսան . իսկ ընդ հովա-
նաւոր՝⁹ մածուածով լաստիւն յոգնատատան հիմանն
հայթայթանօք՝ յանուն գթածիդ յեցեալ պահե-
ցան . ընդ սրս՝ և զաղաչօղս մշտատատան՝ ՚ի նաւա-
հանգիստն խաղաղութե մարդասիրապէս պրծեալ
ապրեցո՛ւ .¹⁰ վարձս ՚ի քոյոցդ ընդ իս բերելով հոգևոր
շահից , զտորաբերս այս ստուարութի պարտուցս
լքեալ բանիդ առակաւ , ՚ի քեզ տէր անկայց միա-
ցեալ իսպառ անբաժանելի՝ օրհնեալ յամենայնի :
Եւ կցորդելով այսմ՝ մաղթանաց հոգեղէնքն ամե-
նամաքուրք՝ ընդ հոգեղինացն մարտիրոսաց , որք
ջրով և հրով փորձեցան , և¹¹ յելից զերծմանն ընդ

մեր խնդրեցին, և մեզ յիշատակ թողին օգնութե՛ն,
ասասցեն ընդ մեզ համարանաբար զուգամամուլութե՛ն՝
եղիցի եղիցի՛ :

(1) Աբեևոյանն հր : Մարմնով միայն արժուն լինեն մեր՝ առանց հոգևոր զգաստութե՛ն, առաջի քո իբր քուն համարեալ է . ըստ այնմ՝ (եփես . Է . 14 .) * Արբի որ ննջեալ : || և ընդ հակառակն՝ ՚ի խոր քուն կաշն մարմնով քեզ իբրև անփակ բացունն աչաց համարեալ է վնտեսուն սելիզ հաւատոյն առ քեզ , որով աչք մտացն միշտ արժուն են . Ը այնմ (ասլմ . իք . 15 :) * Աչք իմ յամ ժամ առ սր : || Սկսուած ազօթիցս յայն հայի, թէ ոչ զի զգաստացեալք ՚ի քնոյ՝ կարգ եղբ ձեռնարկել ՚ի գործ իւրաքանչիւր, այսորիկ աղաքաւ անկարօտ ինչ իցնելք Այ յաշորելոյն : Վասն զի այս մեր արժնութի իբրև զքուն թանձր համարեալ է առ ամ , ինքնին անկործ և անբաւական . ուր ընդհակառակն՝ հաւատով վտասնել յամ զբարտար է իբրև զքուն արժնութիւն , թէ և զք խոր ՚ի քուն կայցէ : Վասն այսորիկ պիտոյ է և վասն ցերեկի գործոց պարասել առ Աճ :

(2) Չյաղուած Յեթն գործոյ : Ոմանք խնացան զյաղուածն ազօթաւ կան գրոցս : Բայց ՚ի կարգէ բանիցն յայննի է , զի և այս ազօթք վասն առաւօտեան ժամուն ասացեալ է . ուստի չայցէ զյաղուածն աննոցն գործոյ՝ զոր յառուրն առնելոց է իւրաքանչիւր զք ըստ իւրում միշտակ և պաշտաման . խնդրելով զի յաւարտ հասուացէ ամ զիւրաքանչիւր գործս ըստ իւրոց հաճոյից . և զմատակարան կամ զարդելուն խափանեցէ :

(3) Աբի վարսիոյ : ՚ի գործ պահոց , լուռն , սարմուռքուն , սքնութեց , են : Չորացո սակ՝ յորժամ առաջի կայցէ ինձ ձեռն արկանել ՚ի գործ տաժանելի և բազմավատակ , թէ առանձնաւոր գործ իցէ , և թէ հասարակաց : Եւ եթէ ոչ ինքնին ծանր իցէ , այլ առ ինում սկզբութե՛ն , գու լեր կցորդ :

(4) Թեթևոյ խոյ : Օգնելով սկարունս՝ թեթև արտ ինձ զսկիզբն այսր աշխատութե . կամ , փոխադրութե հոյովոյ , թեթևացո զաշխատութիւն սկզբանս . որովհետև յամենայն գործս՝ սկիզբն տաժանելի է միշտ . և արբեւ , յառաջեցո զառաջիկայ ձեռապ ործս : Դիւրասոր , գիւրաւ յաշորեան ՚ի վնարուն գործոյս . և այնպէս խնդութե՛ն հաստ ՚ի կատարած իրոցն , և ՚ի հանդիպան յոսոյի , ՚ի ստացուն յուսուցեալ իբին , կամ օգտին՝ զոր ակնունիմ՝ ՚ի գործոյ սասի :

(5) Ճանապարհի ընթացից : Ընթացից սկսեալ գործոյն , կամ , ուզեութե՛ն , զոր վասն հոգևոր կամ մարմնաւոր գործոյ առնէ զք :

(6) ՚ի իրաբեանն ծանոս : Յորժամ վտանգ ինչ լինիցի : ՚ի սահմանի սելխոմի . ՚ի ժամու գծուարութե գործոյն՝ մտտաբք քո օգնես : ամենաբ իսխանանս . բարձ զարգելս մտասկար իսպիանմանն , կոզեղմինն առաւմար . առաքմամբ հրեշտակին ինձ ճարակ շնորհես ՚ի սովոր , կամ յայլ անհնարին զիպուածս , որպէս գանիելի արարեր ՚ի ձեռն սահակուտոյ : ՚ի հանդիպան սնուլ . իմաստնացո զիս ՚ի քննելն զդասն քա գրոց , կամ զճնարարութիս չաւատոյ , և զմուտր վարդապետութեն :

(7) Ազով խոնց : Չանց խորայելացւոց ընդ ծովն կարմիր յարարել ՚ի բանիս . ՚ի նաւարկելն իմ սակ՝ ամեզ խնամոց քոց հովանի լինի . և զլութեանք քո խայլն հանգարտեցո զբրիկս . սանձնս զխոռովեալ ծովն , որ է պատկեր վերովեալ կենցաղոյս : Վասն զի յարմար քո՝ լայն ակնք

ծաղա կարծր լինին քան զլէժ՝ իսկ եթէ 'ի ցամաքի անտես առնելցես, սնդութն գետնոյս իբրև զանկայուն ինչ 'ի խորոց անտի թուլացեալ սասանի :

(8) Չամուխարծծ : Չոյտ երկիւզալի պայծառութիւն կամ զտանգն՝ փոխեալ 'ի մեծ զտահուութիւն մի օրին . զամենախարծրն . ք զոյտ կարծր կամ գծուարին աղբւլս գործնցս : Եւ որ ասի , զպատրաստչս Յեռուրջու թի՛ , ք կարգեալ բան . մի օրին . գնէ՛ յանարդունի :

(9) Մտփոսածով աստիան : Տախտակաման շինուածով ասպանին , յո՛ւ նաբաբան կիման կայնայնմատ , նպաստիւք շարժական հիման տապանին՝ որ ասասաներ 'ի վերայ շուրջն :

(10) Վաբն Դ Կոյոր : Արժանաւոր գործս բարեաց ընդ իս բերելով 'ի քս հոգևոր շնորհացդ . որպէս նորեանքն զքս կենդանեան հանին 'ի սուս արանէն քեզ 'ի պատարագ , զգորտիէր՝ այս , զվարակահ ծանրութիւն պարտուցս՝ ասանն թողլով , բանիդ առակա , ըստ նմանութե յշշտաս կեալ բանիդ փրկութիւնն նորի . որ զստուար կազմութի տապանին եթող , և միայն նա պատարագըն երեալ . քեզ յանդիման եղև . շին լուծ . 'ի յաջորդն յարէ զայս , որպէս թէ առ հայր ասել . ըստ օրինակի բանիդ 'ի քեզ միայն հայր , որպէս և նա . զի ասաց . հայր գու յիս , և ես 'ի նս . զի և նորք 'ի մեզ եղիցին : Այսպէս մեկնէ , ոչ հայրեցեալ թէ առ քն է աթութքս . որպէս և տեսանի 'ի համարն թ . Աւր՝ ընտլ յն զպապանացս , և է : Վասն որոյ ըստ աթո՛մ մտաց առեալ ես , և առ քն ուղջ զեալ , այսպէս իմանալի է . լք բանիդ . քս քն որով ասացեր , եղիցին 'ի մեզ , միացայց և ես անբաժանելի :

(11) Յեւից վերձանն : Մարտիրոսք՝ որք 'ի մահուն իւրեանց զան մեր ինդրեցին , և յիշատակ օգնութե թողին զվարս և զնշխարս իւրեանց , հանբառաբար զբաբանանունի , միաձայն կցորդութեամբ ասացան ընդ մեզ . Ամէն :

Այսբային յառելուած իրկին կեծուութի՛ նորին հսկողի , առ նոյն այլերս ճաղխանաց բանի :
'Ի խորոց սրտից խօստ՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն . Զ Օ :

ա . Բնդ այսր հառաչանաց թախծութե ողբոց՝ 'ի բազմաց կերպից շարակարգելոց , և ամենից հոգւոց ողորմեալ , գովեալ և երկայնամիտ թաղաւոր : 'Կակ այնոցիկ առաւել՝ որոց հատեալ է ակնկալութի փրկուէ կենաց . որք ննջեցին անպատրամ տաբար՝ շիջեալ լապտերօք իւղոյն պակասութեան : Ե՛հա յիշեալ տէր իմ գթութե , և ՝ 'ի յայս ևս պատճառ իրաւունս ինձ գրեալ : Վանգի թէ և 'ի փառս ահաւորուէ զբանչելեաց մեծիդ՝ հակառակօքն հանդերձեցեր զկազմած մարդոյս , զոմն ծանր՝ և զոմն թեթեւ . զմին զով և զմիւսն հրային . զի դիմադրու-

Թին 'ի հակառակացն հարթ պահեցեալ՝ արդար կռ
 չեսցուք հաւատարիմ հաւատարուքն . և 'ի յայսմ
 դարմանն առաքինութե վերաբերեալ ընդ ամբարձե-
 լոյն, զիտնարհութին առ կաւն դիտմանն անմոռաց
 պահեալ՝ պսակ ընկալցուք ճգնաւորական : Լ՝ՍԼ
 քանզի յայսմ կանոնէ ուխտի վրիպեցաք , և անաս-
 նաբար սահեցմամբ ըստ հողոյն զիջման՝ ընդ երկիր
 մածաք , Ծ այլ ոմն ախտիւ , և այլ ոմն անգթութիւն , միւս
 մասն մոլութիւն ամենաբաղձ կերակրոց՝ իբր զազան
 մշտաբոյժ՝ յարակայ կապեալ ընդ բնութես : Իսկ 'ի
 քառիցս՝ 7 ոմն անըմբռնելի և անողոքելի սլացմամբ
 'ի բաց ոստուցեալ՝ վայրենապէս ամբարտաւանէ .
 եթէ ջեռնումբ տապով սիրոյն որ 'ի քեզ՝ նշխարաւ
 բոցոյն որ 'ի մեզ , ցուրտն առ ընթեր կենակից նմին՝
 զնոյն կատեցուցեալ , բարւոյն ընդմիջէ . եթէ օդա-
 կանաւն հրեշտակայնոյն յառիցիմբ 'ի քեզ , ծանրու-
 թի թանձրու անդրանիկ նիւթոյս այս հողոյ՝ 'ի ստորև
 քարչեալ խափանէ :

Թ. Լ՝Ը արգ՝ Ծ յամենուտ պարտեալ և խսպաւ
 լքեալ՝ իբր զապիկար հաշմեալ հերքեցայ կորեայ
 վանեցայ . վառնեալ 'ի բազմաց՝ 'ի մահ գրաւեցայ .
 վասն որոյ 'ի պարգևականէն զրկեցեալ՝ յողորմուէն
 կողմ նայիմ . և պատկառեալ դիմօք համայնից ու-
 նօսս՝ զբնաւից աղերսաբանեմ զմեռելոցն՝ քեզ կեն-
 դանեաց . քանզի կարող ես յաւէտ հնարիւք և կո-
 րստականացն ըստ իս մեռելոցն . ամենայն ինչ քեզ
 զօրելի է . նա զի՝ և ընդ անտկար կարելոյդ՝ և կա-
 մելդ է ախորժելի :

Թ. Լ՝Թ՝ այսց Ծ երկուց բարգաւաճ շնորհաց նո-
 րոգչաց՝ առ միմեանս եկեալ՝ կարելն ընդ կամելն ,
 բարձեալ եղիցի և յուսահատութեն վհատութի ազ-
 զաց մեղաւորաց . և ժամանեալ հասցէ աւետեացդ
 լոյս՝ հոգւոց բժշկութե քումդ հրամանի՝ տէր ամե-
 նայնի , օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Որոյ կարեալ է : Անտղի է կարծել , թէ այսու բանիւ խնդրոցէ
 նր վարդապետս զողորմութի վասն յուսահատ և անգեղ մեռելոցն .
 զի այդ ոչ միայն օտար է 'ի ճշմարտութե , այլ և հակառակ բազում
 բանից՝ որովք նր վարդապետն յազօթս իւր ցուցանէ , թէ անգեղ մե-
 ռելոցն չնք ողորմութի 'ի հանգերձեալսն . որպէս 'ի բանն հԹ . 2 .

* Փառաքան գծոյն, և յարկերուն սղարմութիւն : || և զհին. 3. * Ուր գրանն բարկել սինչ աղչեցէ, զճար եղեալ գծութիւն առ խ : || և զհին. 2. առաջիննչը հեծութիւն, ևն : (անս և 'ի բանն ձեռ. լծ. 8.)

Այս հարկու զայլ մաս ակնարկէ ասացեալս : Ոմանք խնցան՝ ոչ զմեռեալ մարդս, այլ զհինգաննայն՝ որք 'ի քան ծուրութիւն ննջն : Բայց զայդպիսեաց ոչ ճշմարտ ասել, թէ հասեալ է ակնկալութիւն փրկութիւն : Ե նոյն խի մուս բանին ցուցանէ՝ թէ վասն մարմնով մեռելոց է սղութիւն . զի ասէ, Է այլ ինգրուածս՝ զոր զանազան օրինակաւ կարգեցի, և ակնից հոգաց սղարմս . որպէս թէ ասել, վասն կենդանայն բարեբնեակ պաշտակեցի, այժմ և վասն մեռելոցն արգրանտ ազարել, մանաւանդ՝ վասն այնոցիկ հոգւոց՝ որոց ակնկալութիւն փրկութիւն պակասեալ է : Վասն որոց խնայելի է բանս վասն այնոցիկ, որք 'ի մեղաց զարմեալք, ծուրութիւն կամ արագահաս մահուամբ փոխեցան յաշխարհէ՝ առանց արաշխարութիւն . որոց ոչ ևս մայր յոյս՝ ի բնանց արժանաւոր գործովք փրկել 'ի պատահաւոց արգարութիւնն այ, այլ կրնայ պատժոյն զճարել . և 'ի այն մաս յարէ, որք ննջնի՝ անպարտ գործք, այսինքն առանց պարտաստութեան թաղ գործոց . զի թեպէտ զքարտեր հաստացն ունէին, և զտէր առ փեսայն քս նորոգեցին՝ յառնելով Է առաջ նորս, այլ չունէին զիւր բարեգործութիւն : Այսպիսիքս ասէ՝ առաւել պէտս ունին սղարմութիւն . զի որպէս ասէ 'ի բանն . հգ. 1.

* Անք է սղարմելն խեղաբն, յորում հասաւ ակնկալութիւն վաստակելն : || Այլք յիշն զնոսս ար խմ, ևն :

(2) 'ի յոյս ևս գործոս : Ոմանք մեկնեն, այսաւ պատճառաւ՝ զի զՅ այնպիսի հեղաշեղելոց սղարմութիւն հայցեմ, զու ևս կրուուան համարման ինմ որդիւն : Մարթ էր և այսպէս իմանալ . այսաւ պատճառաւ, ք սղարմելովք այնպիսեաց, 'ի վերայ խմ նոր կրուուան բարեարարութեան գրեալ . կի՞, զիս համարեա զիւր պարտական : Սակայն առաւել համաւնայն կարգի բանին այսպէս իմանալի է . Թէպէտ և յիշատակեալ անսպաշխար մեռելոցն անկեալ են 'ի ձեռս արգարութիւն քս, և վասն հեղք կենացն զին արժանի սղարմութիւն, բայց զու յոյս ինչպէր իմ անք ինմ կրուուան, կամ կրուուայն համարեա, հայեցեալ 'ի գծութիւն քս, որում բուսական է և փոքր կրուուանք : Չպատճառ կրուանցն 'ի յաշխարհն ցուցանէ :

(3) Քանի թիւն 'ի քառս : Համեալս իմաստք բովանդակ բա՛խս այլ պէտ պարգին : Թեպէտ և 'ի ցոյց սղանչելի զրուութիւն քս՝ հակուակ առ բերք յարմարեցեր զմարմն մեր, զի հակուակութիւն միւս միւս ներհական շտափաւորեալ, պահեսցի 'ի մեզ արդար հաստարարութիւն թէ 'ի բնական առաջութիւն, և թէ 'ի բարոյական ուղղութիւն : Բայց քանզի անանապար գիւրջոց, նոյն խի հակուակութիւն արտերացս խափան եղև մեզ առ բարին . զի յորժամ հրով սիրոյ շնորհմանով, ցրտութիւն ջրոց շիջուցանէ, ևն : Վասն այսորիկ 'ի կարմութիւն մերում մեղքն արակու ննջոյ՝ կան արգելք բարոյն, և հակումն 'ի չարն : Եւ յայտարար զի մանարարութիւն սիրարցեալ մեղանչելիք և հեղցանակով 'ի գործս արաշխարարութիւն . և յայտարարանալ զինից ներքի սղարմութիւն : Այն այս է կրուուանքն՝ որոց վասն համարմանիմ ինչպէր սղարմութիւն վասն անսպաշխար մեռելոցն . զի ցուրտ և Թանձր բնութիւն մեր կասեցոյց զնոսս 'ի փութոյ արաշխարարութիւն :

(4) Չոհ ծար : Առանձոր սն և սն ոչ զմարդոց ասի, այլ զարտերոց . գրանն 'ի հակուակեաց ասէ՝ եղեր ծանր, այսինքն զչարն, և զհիւան թեթև, զոնն : զին՝ զլ. ցուրտ, այսինքն զչարն, և զհիւան կային, ջերմ, այսինքն զչարն :

(5) Եւ ՚ի յայտ գարնս : Եւ այսու գարնանու աւարքնու թեան , ք հաստարու թեանն , վերաբերեալ ընդ անարչելնն , 'ի վերանալն կամ 'ի բարձրանալն ընդ հողւոյն որ վանեականն է .^o կամ , ընդ անարչելնն , այսինքն ընդ հրոյն՝ որ 'ի բարձրն գիտն , զխնարհութիւն առ կան , զհասարակութիւն և զնուստարութիւն մեր հայեցմամբ առ հող մարտին՝ անուստար պահանջուք . որով ընկալուք զյաղթանակ շնորհութիւն : 3 . օրին . և հին լուծ . ե ՚ի յայտ գարնս . և մարթ է մեկնել . այսու պաշտմամբ կամ ընարութեամբ աւարքնու թեան :

(6) Այլ ոն անարչելն : Իբրև զանասունս 'ի հողեզէս յարեցուք , ոմն անարչել գիտութեան մարմնայ , որ յաստարութիւն շնորհն և խնամքն լինին : Եւ այլ ոն անարչելն . միւսն՝ բարիութիւն , որ 'ի հողային մարտն լինին , և 'ի գարշաբնայ՝ որը օրոյ նման խաղկն զվանն . և այլ միւսն՝ արկարանութիւն , որ 'ի ցանեղութիւն կամ 'ի ցատութիւն հողայ լինին , կամ յանցախութեան շնորհն՝ որ ստատն զհերակուրան : Այսու իւրաքանչիւրն կատարել կայ ընդ քնութեա , ընդ բնական խառնուածոյս՝ Իբրև գարնս զպարտն , միշտ անուցեալ լինի անարժանին կերակրոց : Այլսու բանեմն է թէն սողաանն զմեական խառնուածան , կամ զնասա ստե պատճառ իւրաքանչիւր մարթութեայ . այլ զի մարտն անանարար վարելով , ըստ բերման խառնուածոյն գործէ , և ստանայ զմարթութեան :

(7) Ոն անարչելն : Պատահէ՞ զի 'ի շորից սարերացս կի՞ 'ի խառնուածոց՝ մին անասնն լինելով թողլուութիւն բանականին , 'ի բաց վազէ 'ի մարանութիւն այլոցն . և իբր վայրենի՝ անբարատանն 'ի վերայ հակասակին : Որքան է թէն երբեմն շնորհմամբ 'ի սեր քո բնական կամ գերբնական 'ի մեռն շնորհաց քոց , 'ի յարա բոցոյն՝ ոչ 'ի մշտ , մնացուած ժով շնորհութեան՝ որ 'ի բնութեան մարտն , ցատութեան որ առ նման է միշտ , մեղացուցանելով զնոյն , բարսն ընդհին , արդեւ կամ խաղայ լինին բարւոյն : Եթէ օրականան կրեւրականութե , օգային թեթեւութիւն կամ նպաստութեան՝ որ է նմանութիւն հրեշտակի , կամ հրեշտակային վարուց , յատիտիկ 'ի սեւ , մտք առ քեզ թուցիցեմք , ծանրութիւն թանձր հողոյս 'ի վայր բարւոյն չեալ խաղանն : Իսկ անարժանի 'ի սեւ ստեղ զհողն , այն է՞ զի յաստարն անարթութեան նստակին յիշատակի ընդ անուստե կրկին . և զի 'ի կազմութեան մարտոյ՝ հողն ստի առաջին հիմն և նիւթ մարմնայ : (Ծնն . Բ . 7 : Գ . 10 :) Բայց վասն ամենայն ասացելոցք ծանկիր , զի եր վարդապետան մէկ է թէն զորակութեան տարբերոյն համարի ըստ ինքեան պատճառս բարւոյն կամ չարին 'ի մարտն , այլ 'ի բնական գիտնարարութեան նոցա բարոյապետ խորհրդածէն զգիտնարարութեան ըզմից և յօժարութեան հողւոյն և մարմնայն . քանզի այստ բարոյական գիտնարարութեան բարութ՝ անգամ ըստ պատահման պատճառ լինին գիտնարարութեան անարթական , յորժամ բանական կամ հսկէ , և կի՞ անհողանայ 'ի կանոնել զնաս :

(8) Ծանկնար գարեալ : Ծանկնայն կազմանն , կամ յամենայն գործոս յաղթեալ վասն հակասականարար յօժարութեան , իբր զպիտիւր կապեալ , իբր զանկար որ կնկեալ անգամինն , հերքեցայ և վասնեցայ 'ի բարեաց , ք 'ի բարութ՝ բարեաց , կամ բարութ՝ մարթութեան և մեղք : Վասն որոյ 'ի գարնանայնն , յաստարնական վարուցն զգիտեալ , որով արժանի լինին պարզեալ զարձան , աստատանիս՝ 'ի կազմն օգրութեան : Եւ առ նոցա ամենեցուն մեղաց՝ ապերաբանեմ զհոռելնն՝ սեւ ինքանեաց , վասն ամենայն մեռելոցն՝ որը քեզ կենդանի են . (ըստ գրու . Բ . 38 :) Եւ այլ աստարի կրեալ էր որոշումն , զհոռելնն սեւ ինքանեաց . որքէս թէն ի մանալով զի մեղաւոր կենդանեաց՝ որը առ ան մեռեալ են : Բայց զի ննջելոց լինել արթութեայ՝ ցուցուք 'ի սկզբանն : Բանդի կարգ ևս և հնարաւոր՝ Եւ իրապատեացն ըստ ին Բարեւոյն . Իբրև զիս՝ արժանի կողա-

տեան եղևալ մեռելոցն , այսինքն որք երբև զիս առանց բարի գործոց ներշնչին :

(9) Երկուց Բարգասան շնորհայ : Երրժամ մարաննեցին կարելք և կամեց , (որք են երկու առատ և անպակաս շնորհք արտաբերք , ըստ որում պատճառաբար ներգործեն 'ի մեզ զամենայն շնորհս ,) այնուհետև բարձցի յառակաբունին վեարուի , Լքուան յուսայն՝ որով ըստ գործոց իւրեանց իրբև անյոյզ 'ի փրկուի մնացին մեղաւորքն՝ թէ կենդանիք , և թէ մեռեալք . զի ոչ կարեն անձամբ արգարանալ 'ի մեղաց , կամ արտաբլ 'ի պարտեաց մեղաց : Վասն որոյ յարգարացոյցանելք զմեղաւորն յաստի կեանս , և 'ի Թողացուցանելն զպարտս մեղաց 'ի հանգերձեալսն , այսորիւք ջուցանես զգորութի չո , և զկամն բարերաութեան :

Ս Երբօրին յատելաւած կրիին կեծումն 'նորին կսեղի , առ նոյն աղերս ճաղմանաց Բանի :

'ի խորոց սրբից խօսք՝ Ընդ Թ , :

Բ Ա Ն Ն Զ Լ :

Թ . Լ արդ՝ քանզի 'ի գլուխ կատարման հասեալ սակաւամասնեայ կտակի այսր որդեբրգուե , արա՛ տէր՝ վախճան զադարման առնուլ՝ ընդ այսց բանից մեղթանաց՝ ինքնանախատս կշտամբու թե՛ և որ յիս կրին չար սովորութիք : Որ քեզէն կարգեցեր սահման աւետեաց ակնկալութե զատապարտելոյս՝ ասելով , ոչ են կամք առաջի հօր իմոյ՝ եթէ կորնչիցի մի զք 'ի փոքրկանցս . և զարձեալ , այս են կամք հօր իմոյ՝ զի զամենեսին ինձ յանձնարարեալսն ոչ կորուսից :

Ք . Լ հա օրհնեալ ես 'ի գթութե . բարեբանեալ միշտ 'ի քաղցրութե . խոստովանեալ յերկայնամտութե . ծանուցեալ 'ի յայցելութե . քարոզեալ տէր 'ի փրկութե . ներբողեալ դու յառատուե . պատուեցեալ 'ի պաշտպանութե . փառաւորեալ ես 'ի փրկկութե . երկրպագեալ յանբաւ բարձրութե . պաշտեցեալ 'ի յանքննութե . գովեցեալ միայն 'ի յաղթութե . վերաձայնեալ 'ի մեծ զօրութե . ինկաւորեալ յողորմածուե . համբուրեցեալ յանձառ հեղութե . ճաշակեցեալ 'ի խոնարհութե : Ս'նդ քեզ և ծնողդ քո երկնաւոր քնձդ՝ բալորից միսիթարութե . ըստ որում հոգիդ քո քբ բարութե , որ զանկեալ՝ զգրաստ թշնամոյն՝ և զգայթագղեալ մարդն

անբանութի՛ն կանոնեցեր զչ անտես առնել : Որոյ ⁶ երախտիս հզօրիդ 'ի յիս, և առաքինութի՛ն մեծիդ 'ի բարձունս տօնեալ անդադար յանվախճան փառաբանողաց . որովք զայս ձայն աղերսական յարգեալ ընկալցիս՝ մարտիրոսացն պաղատանօք 'ի հոտ հաճութե բուրման անուշից : Եւ այսու՛ր փրկանօք հաշտարար բանի՛ զնախնեացն պարտս և զաներևոյթ վէրօ՝ միջնովքն և վերջնովքն մահացուցանողօքն զանձն և զմարմին բժշկեա՛մ ամենակարօղ, զներքինս և զարտաքինս,⁶ զտիպքն և զգիծքն, և զխարանս հարուածոցն . բարձեալ և մաքրեալ դեղովք ողորմութեդ զկտեալ խածուածս բազմագունիս, որք գարշելիս ընդ ասորժելեացն քեզ ցուցանեն զէութի՛ն բնութեանս :

Գ . Եւ եթէ ⁹ հասից յամս ծերութե քե առաջնորդեալ արժանիս մահու, մի թողցես զտկարութիւնս . մի անարգեր զալիսն . մի կորացուսցես ըզկործանեալն . մի զիջուսցես ¹⁰ զկքեալն . մի վայրաբերեր զխոնարհեալն . մի չնչման հոգմոյ մատնեք զառկայծեալն . մի ընդպահկեսցես զդեղւեալն . մի անվերարկու առներ զսառուցեալն . մի անգարման լիցի տագնապեալն : Ս'ի առանց տածելոյ՝ ¹¹ յարկն խարխալեալ . մի անպատիւ՝ պատկերն հնացեալ . մի պարարտութի՛ն անհամեալ . մի շուք չնորհին անարգեալ . մի հնութի՛ն քամահեալ . մի նաւ հոգւոյս ալեկածեալ . մի երկարութի՛ն յուսոյն կտրեցեալ . մի լար շաւիղին խզեալ . մի ուշ իմաստին բարձեալ . ¹² մի գոյին կազմած զեղծեալ . մի ամբարձմանն թեք փետտեալ . մի զուարթութի՛ն գեղոյն տգեղեալ . մի ճաճանչ նշուլին քաղեալ . մի պատուհանք աշացս փակեալ . մի լուսաւորութի՛ն նորին խափանեալ . մի պատկերն խօսուն անկեալ : Ի՛հա աղաչեմ զքեզ՝ բարեգութ, ամենայն սրբովք պաղատիմ,¹³ լո՛ւր սուցին ինձ կանխաւ, զի զանագանն մի մոռասցիս : Եւ առաջնորդեցեր ինձ, ըստ սաղմոսողին, և ապրեցուցեր, հան տէր ընդ երգողին՝ և 'ի կարծեացն կասկածանաց, յորմէ երկնչիմ : Եւ ես չեմ արժանի 'ի քէն՝ և զչ ¹⁴ հասարակական կերակրոյն վարձու, այլ դու կարծղ ես սովորաբար՝ և առ զըլացօղս բա

րեգործել : Վճ կն զարմանալիք անձառից բարեաց՝ միայն հրաշագործ առ ամենայն երկայնամուտի, ընդ հօր և հոգւոյդ սնչ օրհնեալ հանապազ՝ յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

(1) Ընդ այս բնից : 'ի կատարման ազօթական գրոցս՝ որք և իբրև իրաջ զընան գրեմ և թողում յես իմ, շնորհեալ նոր, զի և չար սովորու թիք իմ վերջացին :

(2) Փառասորեալ ես : մի օրին . փառասորեալ ես :

(3) Ճաշտեցեալ 'ի խնորհուրդէ : Աս . ք՛մ ասե, որում իբրև մարգ՝ պառ շանի խնորհուրդութիւն, և ոչ իբրև ձծ, որ և 'ի խորհուրդ հարորդութիւն ճարակի 'ի մե՛ն անձառ խնորհուրդութեամբ :

(4) Բուրեցի փիթարուի . ընդ քեզ օրհնեալ է ասե՛ և Հայրդ երկնաւոր՝ անձն ամենեցուն միգթարութիւն : 2 օրին . փիթարուի . իբրև թէ, որ բուրեցի է միգթարութիւն : ըստ որում հոգիդ . որպէս և հոգիդ քո նք օրհնեալ է ընդ քեզ :

(5) Չգրասո ի նշանոյն : Ելից իդ . 5 . 'ի մեր ընտրի գնի՝ զգրասա ըն ինի . բայց այլ թարգմանութիւք, երայսկանն, քաղցեալցն, յոյնն, և լատինն գնեն՝ ի նշանոյն . որպէս անգ (համար 4 .) նաև մեր՝ համե մաս այլ թարգմանութեց գնե խնամ ասանկ եղին ի նշանոյն : Եւ զգոյն Բաբելոն հարց : 'ի կանոնեց . չառնել անաս զանկեալ գրասան, օրի նակաւ ծանուցեր՝ չառնել անաս զմարդն զայլթակեալ աղխութեամբ 'ի մեզ, կ՛մ 'ի մուրութիւն : կամ, այլ բանիւք նք գրոց աղգեցեր զչայլ թակեալ եղարս յարուցանել, կամ չառ պատճառս զայլթակեալութեան :

(6) Երտիտիս հարիտ : Բարեբարութիւք հզօրեդ 'ի յես ներգործին . իսկ առօրինութիւն ձծիդ, գրութիւք քո կ՛մ առատութեդ 'ի յերկնս փառասորի 'ի հրեշտակաց . որով, այսինքն հրեշտակեք, կամ ընդ փառասոր նութիւն նոցա ընկալ և զայս մարթանա՝ խնդրուածովք մարտիրոսացն :

(7) Փրկսնօս հապարտ : Այսու հատուցմամբ հայտնուցիւ բանից՝ մտքերն զմարտիրոսի զարգս . եթէ խնայցի զման իւր մտքացն, նշանակի՝ զառաջին անցն կ՛մ զմանկութիւն մեզն, և զպարտն մէջս հոգւոյն . Գիտնիս, հանգեալ մեզք պատանութիւն, կամ երկաստարութիւն . և մերտնիս, մեզք կատարեալ հասակն և ծերութիւն, որք սպանանն զհոգի և զմարտն : Բայց եթէ զայլոց մեզայ խնայուք զայս բան, հայցե՛ զի ազօթական բանիւքս քուեացն՝ ձծ զարտաս առաջնոց մեղուցելոց, այլն գներկայցի և զապաղայցի զմեզն : Գերտն, զհոգեւոր մեզս խորհրդոց, և զարտախն, զմարմնական մեզ գործոց :

(8) Չբիտն : Չմնայորդս մեղացն, այսինքն զչար ունակութիւն, զաղ կարութիւն առ բարն, զխոյթ իղձին, ևն, որք իբրև հետք են անցեալ մեղացն : և զգիծն . զերկարութիւն, կամ զգերակն անկումն 'ի նոյն մեզ, որով մեղքն իբրև գիծ ինչ շարանակի, և ապառի առ այլ չար օրհնակաւ : և զխորան հարսածոյն, զխարեալ սեղիան կամ զկերան՝ որ 'ի հարուածոց հրացեալ նեղիցն ստանալի . որով խնամին չար յօժարութիւն գրգռեալ 'ի փորձութեց գիւաց : Վրեալ խնորհածս . զչար մամբ երկայ խնորհածս բարեբանս, որք զարեւի առնեն նոյ զհոգին մեր, ընդ սիրօժեման, քո փոխանակ արտօժեի իրացն շնորհաց և առ սուրբութիւն : կամ խոռն ընդ արտօժեիլան նոյ երեկն 'ի մեզ, ք ընդ բալ լիան բնութիւն, որք հանելի են նոյ :

(9) Հասից յան . Իմանալք բանիւ՝ չեւ ես 'ի խոր ծերութի չհասեալ զից վարդապետս 'ի յորինել ազօթիցս, Թէպէս և ըստ հասանական հազարէ՛ ունէր յայնժամ գտնէ ան զաթառն . անս Յիշատակարանն : Եւ ոչ կենաց, այլ մահու ասն՝ արժանի եմ . բայց եթէ քս կամք հասից յանս խորին ծերութի, այժմէն ազաւեմ, մի՛ անխնամ Թողուր զսկալ ըտԹիս իմ . զի յայնժամ առաւել կարօտ եմ քոց խնամոց, յարժամ իս յաւետ ակարացեալ սակաւաբոյն 'ի մարդկանէ դասանմ հոգս զուէ : Եւ ապա այլ և այլ բանիւք 'ի կարգ արկանէ զվտանգս և զվիշտս՝ որոց ներքոյ անկեալ և հասակն ծերութի, է՛ որ 'ի բնութի, և է՛ որ 'ի մարդկանէ . զորս ինքնին երջանիկ ազօթաւորս անեսալ խի էր յայլ ծերս . և այնու իմանայր որչափ առանձին տեսչութի պէտս ունիցի սոր հինաւուրց, զի մի՛ 'ի ծերութին կորուսանիցէ զոր յերկրատարութին վաստակեալ, նմանեալ շանապարհորգի՛ որ անվտանգ հասեալ զեր կայն ուղի, առ գրան անգ կործանիցի : Այս ազօթ են կարեւոր անն նեցուն, կանխաբոյն ևս ազգեալ 'ի սպղմանբոլու մարդարէնէն . Մի՛ ընկենուր զիս ար 'ի ժամանակի ծերութի, 'ի պակասել զբութի իմոց մի՛ Թողուր զիս : || (Սաղմ . 4 . 9 :)

(10) Չ իւեան : ՉԹիրութան մարմնով, զիծկեան, որոց քանակն կռ բացեալ է : Չման հոգոյ . զկեանս ծերութի՝ որ իբր շրտալ առկայծեալ մերձ է 'ի շիջանել, մի՛ սար յանկարծ պակասիլ : Ք ընդդակնոցն զչէ բեւեան . ստորաբար մեկնէ, մի՛ հերքեր, մի՛ մկեր, մի՛ անտես առներ զգողըտընայն . բայց լը այլու՛մ՝ ելանէ սա 'ի բառէն՝ պահալ . (այսինքն անկարգիք բանբղած .) յորմէ նշանակէ՛ մի՛ բուռադատեր 'ի գնալ . կամ մի՛ ծանրաբեռներ զգողըտընայն 'ի ծերութեան, կի՛ յայլ յուսոց :

(11) Թարի խորխուլալ : Չծերութին նմանեցուցանէ զանազան իրաց սպաւանելոց . և 'ի խեղբնի՛ չտանել անպատիւ կամ չանարգել, զըծային խնամն ասէ չպակասեցուցանել, և ոչ եթէ զսա 'ի մարդկան նէ պատիւն խնդրէ : Ք պարտութիւն, մի՛ իբրև զիծուեալ լը անպատիւն Թողի : Ք չտա շորհին . մի՛ յարգ գեղեցկութին անարգեացի : Ք երկու բառի՛ յոսոյն . երկարութի յուսոց վարձուցն՝ որով 'ի ծերութես յերկար սպասմ, մի՛ կարեացի անվարձ մնալովս . կամ, մի՛ վասն երկարութին Թուլացի յոյս իմ : Ք ար զսախիւն . լարն՝ կամ չուսան, որով առաջնորդիմ 'ի շանապարհէքս, մի՛ խղեսցի : այսինքն հասարգն . լուսատրութի մտաց, և այլն :

(12) Մի՛ գոյն խղիւծ : այլ օրին . խղիւսած . այսինքն կարճած մարմնոյս, կի՛ զչարտութեցս մի՛ խանդարեացի : անբարձանն իւր . բազուկք և մեղքն մի՛ լիցին անպիտան իբրև զիծեակ թեւ Թուլոց : շանսը նշուլն . մի՛ լոյս անացն նուազեալ : և պարահատ ալարս, արտականուցն Թուլանարով մի՛ փակեացին . և մի՛ լուսատրութի աչաց խափանելու, բըժօք ինչ որք արտաբոլուս խափանեն զտեսութին : Եւ՝ մի՛ պարիեր իսոսան, կենդանի մարմնն անկեալ զնիցի անգամալուծութի, կամ անկարութի 'ի շարժիլ :

(13) Լուր ույն ինչ : Լուր ինձ յայժմու ազաւան՝ նախ քան զծերութան . զի զանգամն, զնմանսքս որ 'ի ծերութես՝ մի՛ մտաւայն . կի՛, այսու ազաւանօք՝ զոր կանխաւ մտաուցանեմ, յիշեալ և զանազան ազօթան զոր ցանկամ առնել 'ի ծերութեանս, բայց դուցէ չկարցիմ յայնժամ :

(14) Հասարակոսն իբրալոյն : Թէպէտ ևս չեմ արժանի նաև վարձու հասարակ կերակրոյ իբրև զվարձկան, բայց գու կարօզ ես սովորեալ, լը քում սովորութի նաև սա զլալոյզ՝ առ սպերբախտս՝ բարձիս առնել . վասն զի քս էն պրհանալիտ, դու առնես բարձիս անձառս, և առնես

զանչէր օրինակաւ 'ի զարմարումն ամենայն մնաց . և առանձինն 'ի գործն որ և իցէ երկայնմութեւ առ մարդիկ՝ գու. միայն եւս կարող հրաշք քործ : Ոչ մարդիկ, և ոչ հրեշտակք կարացին այնչափ ժուժկայելէ՛ր զԷժիմարութի անարգանացն Այ, որչափ ինքն ԱՅ ոչ միայն ժուժկայէ, այլ ինտան ևս յաւելլաւ՝ փոխան պատուհասից . և ինքնին իսկ արգելալ չածուցանէր զաստիկ սրտմութեւ Եղբայի, և զհրեշտակին առ Դաւթաւ : Յոյլ բարեբարութիւն ընկալաւ իւր գործակիցս ԱՅ 'ի հրաշագործել . արդէւեաց և մարդկան, և հրեշտակաց գործել անծաւանս 'ի վերջան զկար ընութեւ . բայց յերկայնմութեւ առ յանցաւորս՝ միայն ԱՅ է հրաշագործող : Վասն զի ԱՅ միայն է որ յանչափս ասեղմեզ, և յանչափս պահէ զփառս իւր . նա միայն կարող է և զարժաւնի պատուհասն՝ և զարագահասն 'ի վերայ անել անարգելարար յուսեմէ և իցէ : Այլ 'ի վերայ այսր ամենայնի ներել յանցաւորին, ապա ժամանակ, զարմանս նորս մատուցանել, ոչ արարէն 'ի վեր է քան զամենայն հրաշք, և միայն ամենազօր բարւոյն սեպհական : Այսորիկ ապա գաւ ընդ անական անուանս գասեալ է 'ի գրոց և երկայնափք կոչումն . և նոյն ձայն որ խօսեցանս առ մովսէս, յայտնելով նմա զգրականն առ նոսն Որէն, զուգարէս կոչեաց առ նա՝ ողբած, երկայնափք : (ԵՄ. ԼԿ. 6.) Յիսուսի ապա կատարած ազօթիցս՝ միայն հրաշագործ զԱՅ ասեւ առ երկայնմութի . և այս ոչ 'ի միում կամ յերկուս, այլ առ անկայն երկայնմութի . զի չէք խափր անծի և փոքու . այնպէս հրաշալի է երկայնմանելն Այ առ Դաւիթ, որպէս և առ Կաթուղոսոստոս . ու՛ր զք շարիցէ զարմանալ ընդ երկոսին, կամ ոչ օրհնել զերկայնմանօզն յաւիտան : Տես և բան ԼԿ. ԼԺ. 37. 38 : Մովսէս իմաստօք աւարտէ և զբանն հի . Բէւ ի փոքր անխաղիչի՝ առ անկայն հրաշագործութի Բարեւ ինտեղ երկայնափք :

Այս քրիստոս յաւելլած իրիին հեծումնէ՝ նորին հսկողի, առ նոսն աղբրս մաղխանաց Բանի :

Ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

ԲՆՆ. ԶԲ :

Այս արդ՝ շուր կամաց և կաթ արտասուաց՝ բեկուժք հոգւոյս՝ մտացս լքմամբ՝ խորտակմամբ սրտիս հեղեալ առաջի՝ զմարգարէին յի շեցուցանեմ զարամաթացւոյն սամուէլի, զոր առեալ էհեղ 'ի սկաւառակէ յանդիման քո՝ ամենատես, առ ժողովրդեանն օրինակութի՝ զբանն արկաւ նելոյ խօստովանութք և հնազանդութք կենդանա

րարդ գարշապարաց :

Բ. Այս արդ՝ ընկալ զայս հիւսուած բանի աղիողորմ հեծեծանաց, և հոտոտեցիս յայս նուէր բանի՝ անարիւն զոհի՝ Թագաւոր երկնի . և օրհնեալ սրբեալ զտաւ մատենի այսր ողբերգութե . և գրեալ դրոշ

մեսցէս յարձան յաւիտեան՝ ընդ հաճոյականացն սպասաւորութիս : Լյացցէ՛ առաջի քո մշտնջենաւոր, և յիշատակեսցի՛ ՚ի լսելիսդ քո հանապազ . բարբառեսցի՛ ՝ շրթամբք ընտրելոց քոց, և խօսեսցի՛ բերաւնովք հրեշտակաց քոց . տարածեսցի՛ հանդէպ աթոռոյ քոյ, և ընծայեսցի՛ ՚ի սրահ սրբուէ քոյ . խնկեսցի՛ ՚ի տաճար անուան քոյ, և բուրեսցի՛ ՚ի սեղան փառաց քոց . պահեսցի՛ ՝ ՚ի գանձարանի քում, և համբարեսցի՛ ՚ի ստացուածս քո : Ստամեսցի՛ ՚ի յականջս ազգաց, և քարոզեսցի՛ ՚ի լուր ժողովրդոց . նկարեսցի՛ ՝ ՚ի դրունս իմաստից, և տպաւորեսցի՛ ՚ի սեամս զգայութեց . իբր կենդանեօք՝ զիմս պատմեսցէ խոստովանեալ զանօրէնութիւն . և թէպէտ վախճան ընկալայց իբր զմահացու, այլ յարակայութեամբ բանի այսր սոփերի՛ գրեցայց կենդանի : Սնացցէ՛ սա անեղծ՝ ՚ի կամս քո տէր՝ ինձ պատժապարտիս համբարձեալ միշտ՝ անդու դատիչ . անաչառ կշտամբիչ . անպատկառ յանդիմանիչ . անանխայելի դարովիչ . անողոքելի պարսաւիչ . անհամբոյր ծանակիչ . անմարդասիրելի մատնիչ . անփրկելի տանջիչ . անկաշառ կռափիչ . անխնամելի յայտնիչ . և պառուժ հրապարակիչ . աշխարհալուր բողոքիչ : Փողով մեծութե՛ ազգման առանց լուութե՛ և կամ՝ դադարման՝ զիմոցս պարտեացս խոստովանեսցի՛ :

Ք . Սոյն գիր՝ իմովս ձայնիւ՝ ՚իբր զիս ընդ իմ ազաղակեսցէ՛, տարածեսցէ՛ զծածկեալսն . հռչակեսցէ՛ զգաղտնիսն . կականեսցէ՛ զկատարածն . հնչեսցէ՛ զմոռացեալսն . յայտնեսցէ՛ զաներևոյթսն . բարբառեսցէ՛ զբարուրսն . քարոզեսցէ՛ զխորոցն . պատմեսցէ՛ զմեղացն . մերկացուսցէ՛ զանտեսիցն . ցուցցէ՛ զկերպարանս թաքուցելոցն : Շօշափեսցի՛ն ՝ ուվաւ որսքն . գտցի՛ն գայթաղութիքն . յանդիմանեսցի՛ն անձաբ . քամեսցի՛ն չարեայն մնացուածքն : Եւ թագաւորեսցէ՛ն կեանքդ շնորհաց ողորմութեք քո՝ ՚ի գանձս՝ պահեստի ոսկերացն ցամաքելոց . որով՝ ՚ի ժամանակս կենդանականս սկզբնաւոր լուսոյ մտի գարնայնոյն՝ նորոգման աւուրն պայծառութե՛ քոյովդ ցօղով յօգի աճեցեալ այսու փրկութի՛ ան

մահականաւ, և անցամաքելի վերամբարձութի շա-
ռաւիղս ձգեալ իմանալեացն բարեաց՝ դարձեալ զա-
լարացայց և կրկին ծաղկեցայց, ըստ քոյինաշունչ
գրոյն յուսադրութե : Եւ քեզ միայնոյ փրկողն՝ և
հոգւոյդ քում հօր իսկակցն՝ միանական տէրութեդ
և անձառ երրորդութեդ՝ խորհրդական գովեստիւ
փառք և երկրպագութի յաւիտեանս . ամէն :

(1) Չուր խնայ : այսինքն Չուր կամու բոխեալ, որ այն ինքն է կա՛ն ար-
գասոաց, ՚ի բեկեանէն հոգւոյս հեղձով, զնորգորէն յընչուցանեմ, ք
զընքն սասնելի, պր առեալ, սկասառափաւ, եհեղ առաջի ան : (Թ .
Թաղ . Է . 6 :) Ուր եք վարդապետս զհեղումն իջոյն՝ ոչ իմանոյ ՚ի վե-
րոյ հեղման արասաւաց, որպէս ոմանք համարին ը յայսմատարաց և
ը հին ըւծ . այլ ՚ի վերոյ հասարակ և բնական ըրոյ . առ ծողւորէանն
օրինախնի, օրինակելով այնու զնանարհումն, և զնաստովանութեամբ
գարնն ժողովորեանն առ Թծ : կամ, յօրինակ և ՚ի յորդոր ժողովորեանն,
զի այնպէս իմարհեցին առաջի ան :

(2) Այդ հաշոյսինացն : Ըստ կարգի ընթանան ազօքս . զի յանցե-
լումն մաղթեաց վանն ժամանակի ծերութե, և յայտ՝ որ վանն յետ մա-
հան : Չայս մասեան զըջական հայցուածոց գրեցեան սակ՝ վաներ ա-
րացեա կարն արյան, այսինքն մարհակ, գիր հաստատուն, անփոխելի,
՚ի համար կամ ՚ի թիւ ծառայութեց հաշոյսինացն, հաշոյսեցոյն քեզ
արդարոց : կամ, իմն զայս սեռական՝ փոխարութե հարմոյ, փոխա-
նակ սակցոյ՝ ընդ հաշոյական կամ ընդունելի սպասարութեան արդա-
րոց . ք որպէս հաշնել վաստակք արդարոց անկորուստ են առաջի քօ ,
նոյնպէս անկորնելի կացոյն այս մասեան :

(3) Արեւիտ ըմբռելոց : Անորեալս իմանալք զմանձունս և զանապա-
տաւորս . իսկ հրէպսիս, կամ պուն զանմարմնան՝ որոց միջնարութի
մատին ազօք մարդկան առ ԱԾ, և կամ առանձինն՝ զպարզունեայս
եկեղեցւոյ, ըստ առաջել . (Թ . կորն . ԺԹ . 10 :) Աւր՝ այս մասեան
խօսուցն՝ սակ՝ բերանով միանձանց և պարածելից եկեղեցւոյ, Թէ՛ յա-
ռանձնական ազօքս, և Թի հրապարակաւ ՚ի վերոյ հիւանդաց :

(4) ՚ի գանյաւանի գում : յնդգունելութե քում իբրև հաշնել ընծայք :
կամ, պահեցն յեկեղեցւոյ քումն համարեայն ՚ի սպառածոս ԳՅ . ժա-
ղովեացն ՚ի համար քոց ստացուածոց՝ իբրև քոյով գորութ սերմանեալ,
բուսեալ, և պարտերեալ : Տեսանին արգիւնք այդ ինգրուածոյ, զի
գիրք նորեկն գանձեալ պահն այժմ ընդ այլ եկեղեցական գիրս ՚ի
պահարանս եկեղեցեաց :

(5) ՚ի քրոսն ինօրից : Տարաորեացն ՚ի յընդականն, կամ ՚ի ընդիմ
ընդ որս մասնն բանք իմաստութե : ՚ի սեան զգայսնից, ՚ի չքմունս .
որպէս զի իբր ինքանեօս, իբր կենդանի գոյով իմ, կամ մասեանս իբր
կենդանի որ՝ պատմուցե զանօրէնութե իմ : Չի թէպէտ մեռանելիմ
ես, ըսոյ մշտ մնալով այդ ազօթական գրոցս՝ համարեցոյ կենդանի :
Այսու բանիք հայցե եք վարդապետս՝ զի անպակաս իցնն այս ազօք
՚ի մասց և ՚ի բերանոյ ժողովորեան . և տեսանելի՞ զի կամեցն այ կատա-
րեցան ինգրուածք երանելոյս . զի գիրք ազօթից նորս յամին ՚ի ձեռս
առնանցուն . և բազումք ՚ի բերանոյ ուսանին, և անյալք փոխարքմաք
զնոյնս ազօթն : Եւ Թեպէտ ՚ի մում կողման վաստուրական արխար .

էին յօրհնեցան ազօրքս . բայց ըստ խնդրոյ երանելոյն սփռեցան 'ի լուր բարս ազգաց հայաստանեայց . մանաւանդ և նորուն արժանա- հայց ազօրից պատգա ինձ համարիմ, զի աշխատեալ միանգամ 'ի բա- ցայայտութի բանից նորա , գարձեալ յեա իբր երեսուն տնայ՝ յաբը զեւայ յաւելուածովք և ևս պարզել զօրթութիան , թէ և ոչ բովանդակ տակաւին :

(6) Ինչ գաղթագործիս : Ինձ մեղապարտիս սակ՝ եղիցի սա սնորու գա- փիւ , անգաղար գատող , ևն : Չայս 'ի սատակութէ զզնման սակ . և թէպէտ այսպէս փափայքեր և խնդրէր երանելիս , բայց յարգանցն սե- անեմք՝ զի այս մտաւան ո՛չ ևս է նմա անաշուս կշտակիչ , այլ գօղեալ յաւելրժական . իսկ մեզ անգաղար յանդիմանիչ , զի բիւրապատիկ ա- ռաւել մեղուցեալք , լռմիմք զանէ մասն ինչ 'ի նորա զզնութիցն :

(7) Իբր զիւ ընդ ի՛ն՝ Որպէս թէ ես կենդանի ելցեմ՝ , փոխանակ իմ ա- զազակեացն : Իսկանեցնէ զխորհրտն . ողջալով յայտնեացն՝ զկատարած մեղացն , և զկենաց , կամ զզեփեճան պատուհասիցն : Բարբառեցն զբա- րսին , մեծանայն ծանուցեց կի՞ մերկանայցէ զտուս պատճառանան : քարոզեացն զիորցն , զարմատս կի՞ զնեքին սկզբունս մեղաց :

(8) Մտաւ որսն : Այտու գրով 'ի ձեռս եկեացն զազանի պատարձք բնութիւն , կամ ստանայի , որովք որայ զմարդ 'ի մեզ : Գոցին գալ Բագրուսի՛ն , յայտնեացին նիւթք կամ պատճառքն գայթակղելոյ 'ի մեզ : յանդիմանեցին անձառն : յերևան ելցեն անասելի կամ թաքու- ցեալ մեղքն : Գանեցին , իսպառ թափեացին կամ պատուեացին մաշտղք մեղացս : որպէս զի Բագաւորեացն յակերս իմ կենեմք շնորհաց , ևն :

(9) Պահեաքիս ոսկերացն : 'ի զանձս պահեաքի սակերացս , այսինքն 'ի գերեզմանի , Բագաւորեացն , սփրեացն Կանգր շնորհաց , կենդանացու- ցիչ զբութի՛ն քո , որ է շնորհք մարմնոյս . և ո՛չ ըստ բնական սկզբանց նորա պատշաճեալ ինչ : Այլ յարժամ մարքի մարդ 'ի մեղաց միտու- թի և սպաշխարութի , և զործովք անպաշտութի սրբի մարմինն 'ի մնացուածոց մեղացն , և յը խորհրդոյն ճաշակեմքն անանի , յայնժամ պահի 'ի նմա զբութի՛ն անային իբրև սերմն կենդանութի : Որով 'ի ծամանախ Կենդանական , 'ի ժամանակի կենդանանալոյ , զարնանային սկանան նորոգ լուսաւորութի , որ այն ինքն է զարուն յարութեան , որ պայծառութի սրբաբոյց , Գոյից ցօղիւ , ազգաբար հրամանա փո- ղոյն , կամ 'ի զբութի՛ն արեանդ քո , յոգի անեցեալ , կենդանական շնորհ աննցեալ անմահ յարութի , անժառուտ վերաբարձումի՛ն , ք ընձեղ- մամբ շառաւիղս արձակեալ իմանսնցն Բարեաց . ք հոգևոր քարիք շնոր- հաց և փառաց հոգւոյն իբրև շառաւիղս արձակելով զփառս մարմնոյն , որ են պայծառութի , անսարութի , թեթեւութի , և անչարարութի , այսու օրինակաւ կրկին գալարիմ և ծաղկիմ մարմնով՝ գերազանց քան զառաջին կենդանութի : Ըստ Գոյնալումի գրոյն , ըստ յուսացուցանելոյ 'ի քէն ազգեցեալ գրոյն , որ 'ի բարում սեղիս աւանդէ զյոյս յարուն . որպէս (եսայ . իչ . 10 .) * Յարկցն մեռեալք , և կանգնեացին որք ի- ցն 'ի գերեզմանս . զի ցօղն որ 'ի քէն է , բժշկութի է նոցա ॥ : Այլև եղեկեղիք . լէ : բայց թուի և զյորայն իմանալ . (թի . 7 .) * Չի գոյ յոյս ծառայ , զի թեղեա և կարեացն , միւսանգամ ծաղկեացն . ॥ և (12 .) * Եւ մարդ ննջեաց , և ո՛չ յարկցն : ॥

Ս Էրսոյն յաւելաած իրին հեծուէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն
աղբրս ճաղվանայ բանի :
'՛ Ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա՛Ն. 2Թ.:

ա. **Մ** ծ և տէր. կեանք և արարիչ. ողորմած.
գթած. լոյս. երկայնամիտ. անոխակալ.
մարդասէր. ամենագու.թ. պարգևատու. փրկիչ.
օրհնեալ. գովեալ. բարեբանեալ : ¹ Դարան ամբու-
թե. պատսպարան վստահու.թե. առանց նենգու.թե
բարի. առանց խաւարի ճառագայթ. քաւիչ մեղաց.
ողջացուցիչ վիրաց. անհասանելեաց հնարք. ² ան-
մատչելեաց հպաւոր. անյուսու.թե ելք. անուն քո
խոստովանեալ՝ այ որդի. և հօր քո ընդ քեզ հզօրի
և ահաւորի, և հոգւոյդ ամենակալի՝ և ընդ քեզ
երկրպագելոյ՝ փառք և պաշտօն գոհաբանուե՛ յա-
ւիտեանս. ամէն :

(1) Դարան տրուէ : Անբոյժ տեղի ամբանալոյ 'ի մեռաց գիւաց : առանց
նէսգութե. այսինքն աննենգելի բարի. կամ, այնպիսի բարի և անկեղծ,
յոր ոչ կարէ խառնել նենգու.թե. որպէս և առանց խաւարի, անմթա-
նայի ճառագայթ, կամ, լոյս՝ որում ոչ յաջողէ խաւար :
(2) Անմատչելեաց հոգասօր : Անմատչելի տեղեաց մերձ. զի յերկինս է,
և 'ի խորոց անգնդոց. թ առգնու. (ՃԼԲ. 8.) * Թե ելանեմ յերկինս ||
ևն : անյուսու.թե էր. յանյուսայի երս՝ հնարք և գաղտնի :

Ս Էրսոյն յաւելաած իրին հեծուէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն
աղբրս ճաղվանայ բանի :
'՛ Ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա՛Ն. Գ :

ա. **Մ** արեբանեալ անձ երկնաւոր, միայն արարիչ,
տէր ամենակալ. մեծու.թի ահեղ. գթու-
թի օրհնաբանելի. ողորմու.թի խոստովանելի. բա-
րերարու.թի երկրպագելի. խնամակալու.թի պաշտե-
լի. մարդասիրու.թի տօնելի. պահպանու.թի խնկե-
լի. բարձրեալ անքնին. մերձաւոր կամարար. ապաւ

ւէն անկասկածելի . միտթար սրտից . փարատիչ վըշտաց . ապաքինիչ ցաւոց . սպառումն վհատութեց . բարձումն պարտեաց . ¹ փոխարկիչ կարեաց . կարգաւորիչ կրից . յարմարիչ բանից . սանձարկսւ լեզուի . ² շրջադրուի շնոյ . կացուցիչ հագագի . ³ ամփոփիչ խորհրդոց . կրթարան կամաց . արձանացուցիչ յուզմանց . հանդարտութի մրրկաց . խաղաղութի ծփանաց , որ ունիս զթեւոց ամէնրն թաց իշխանականիս , և իմաստութի՞ նուաճեալ առ քեզ դարձուցանես :

Ք . Վոհաբանեալ միշտ երախտաւոր , որ հեղութի անհպարտուե երկայնամտեալ ⁴ հանգչիս տենչանօք անձառ հրաշիւք՝ յանձինս սրբոց : Թագաւոր էից համայնից , ամենայնիւ ծանուցեալ գթած . սկզբնահայր և ⁵ նախաշաւիղ ոիրոյն ընթացից . ճանապարհ կենաց , որ առաջնորդես քաղցրութի՞ դիմելոյս՝ ի լոյսդ վերին : Առնկալու մեծ վստահութե , որ ոչ թողացուցանես գայթագղելոյս՝ ի վայր կործանել . յուսոյ կերպարան , ⁶ ճշմարիտ առհաւատչէիւ աղաչողաց մատանց յայտնի երևեալ . ապաւինուի հանգրատեան , որ ոչ երբէք մատնես վտանգի դատապարտութե : Մցատութի շնորհածիր , որ տաս լիապէս առանց փոխատրութե փրկանաց . առատութի աննախանձելի , որ քոյին փառաւորութի՞ զանարգնիւթ հողոյս ճոխացուցանես : Սայծառութի անրտուեր , որ ճառագայթիւք ասեղ բարձրութե՞ պարածածկեալ զթշուառս՝ կրկին բարգաւաճ առնես : Վաւիչ մեղանաց բազմաց , որ զհերքեալս՝ ի փրկութե՞ առաջնոյն պայծառութի՞ նորոգեալ վերստին վայելչացուցանես : Հնարաւոր դիւրահաս՝ ⁷ առ ամենայն անբաւ գերամբարձութիւն յաւետ յառաջեալ . ելք վստահութե՞ առ խոստացելոցն վայելս . երանութի անձկալի , ⁸ յոր զկենդանութի շնոյս լքանելն է ախորժելի , զի զքեզ գտից՝ կենդանի : Սամբ անփոխադրելի՝ առ ի քաւութի գերոյս զօրացեալ ամենագովելի . անսխալելի դեղ կենաց , որ և մեռելոց՝ բնակին եղծելոց առնես զսքանչելիս : Մմնատեղծ աներկբայելի , որ զհուրբ կիզեալն , և զհողմնվ հոռեալն , և զժանեօք գազանաց ծախեալն , ի

քթթել ակնն⁹ նովին հիւթականութիւն անպակաս
յարուցանես :¹⁰ Եւհաւասար համարձակութիւն, յու-
րում ԹԺՅՈՐԷՆ պանծանօք պարծենն է իրաւացի :

Է. Այսեաց տէր՝ յերկնից զուարթ քաղցրութիւն
յամենակործան վտանգ նեղելոյս, և արա՛ննդորր
հանգստական դիւրաւոր՝ ի բազմաթափնապս հեծու-
թիւն : Եւ զյարուցեալ գումարս սատակչացն, եթէ
սպառազէնք այսական դժնեայ հնարաւորութեան¹¹
բուռն մարտակցաց պատկանեալ զինուք, եթէ մե-
ղաց տգեղ և քո տեղի կերպարանք, եթէ ցաւոց և
ախտից վատնիչ և կորստական նշմարանք, մերժեա-
ցես հանցես հատցես խափանեցես և հալածեցես՝
հեռի սահմանաւ իոպառ տարագրեալ անդարձորոշ
մամբ վերստին կորստեանն . և կառուցես կացու-
ցես նպատակ կենաց և ամուր մահարձան՝ զնշան խա-
չիդ՝ ապաւինելոյս ի քեզ՝ փրկութիւն : Եւ յայամ¹²
անպարտ և անպատիր և անվանելի արուեստից ա-
հաւորիդ մեծութե՛ն լուծցին որոգայթքն գաղտնա-
ծածուկ սատանայականք . կապտեցին մեքենայքն .
վատնեցին գայթակղուիք . խայտառակեցին հաղ-
բիցն դրուիք . յայտնեցին երևոյթք որոյն . գտցին
նենգողին ծուղակք . վերացին վարմին վերարկուք .
տոլորեցին որոմանցն բոյսք . նզովեցին բուռնաւորին
չարաբանութիւք . կտրեցի լար խաբէութե՛ն ի մահ
որսողին . պարտեցին պատրողին բանսարկութիւնք .
պակասեցին զէնք զրպարտողին . անկցին սուսերք
մահաբերին . սուղեցին սադրողին պատրաստութիւք .
արձակեցին տուռնք տագնապողին :¹³ Եւ յայլես-
ցին սուտ կերպարանք կեղծաւորին . սատակեցին
խրոխտականացն խիստ յարձակմունք . ցրուեցին
կցորդութիւք կերչացն . բաժանեցին ազինք աւազա-
կացն . քայքայեցին բոյսք բարբարոսացն . քանդեա-
ցին ամրոցք ապստամբողացն . արգելցին ամպրոպք
յանդգնելոցն . փարատեցին փորձողին անձրեք .
հալեցի և ցամաքեցի եղեամն աղանդաւորին : Եւ որ
տակեցի եղջիր գոռողին . մանրեցին¹⁴ ամբառ-
նալիք դրօշիցն կերպարանաց . փշրեցին ամբարհա-
ւաճութիւք հպարտացելոցն . նահանջեցին դիմեց-

մունք ճակատելոցն . քակտեսցին միաբանութիւք զօրացն բելիարայ , թէ անմարմինք , և եթէ մարմնաւորք . փախիցեն ընդ նոյն ճանապարհ 'ի մի շաւղաց հետոյ ' ¹⁵ յեօթն տարակոյս . 'ի գուքն ինձ փորեալ ինքեանք ընկճեսցին : { } Եղանակեսցին ¹⁶ ձմրունք ձանձրացուցչին . հատցի կապն կցորդութե՛ մշտաջան աւազակին . նողկասցի մնացս կայից՝ համբոյր շողքորթին . ընդմիջեալ մեկնեսցին՝ նետաձգուիք նեղչին . կացցէ՛ 'ի սասանման՝ նաւ խարդախողին . խլեակցին յարմատոց անտի՝ ատամունք խածանողին :

Գ . Եւ ասն փայտիդ օրհնութեան կենաց , յորում պրկեցար անբռնելի . յիշատակաւ բեւաացդ , որով 'ի գործի մահուն մաճուցար՝ արարիչդ երկնի և երկրի . արեամբդ տէրունականաւ , որով ¹⁷ զվիշապն մեծ կարթիւ ածեալ որսացար . լեղոյն դառնութե՛ զոր արբեալ , ¹⁸ զգեղատուութի կորուսչին արտաքս հեղեր . ¹⁹ պատմաբանութե՛ ըղձական ճառիւք կրիցն սարսափելեաց , որով զլրբութի հաւկառակողին ըմբերանեալ ամաչեցուցեր . անուամբդ անհասականաւ ամենայնիւ անթարգմանելոյդ , յորմէ դողան և դատապարտին սոսկացեալ սաստիկ տարսափմամբ՝ բնութիւք ամենայն ²⁰ երևութից և աներևութից , եղիցին ²¹ այս ամենայն պարգևք շնորհաց՝ խոստովանելոյս 'ի պաշտպանութի , 'ի բժշկութի և 'ի քաւութի : Եւ մահաբեր ²² դառնութոյն օձին , և որ 'ի նմա ազգեաց տիեզերադաւ չարութին , 'ի սատակումն եղիցի նորին . նոյն ինքն 'ի կորուստ և յանբժշկական հարուած տանջանացն՝ սովաւ մատնեսցի , կապեսցի և ըմբռնեսցի : Եղիցի ողորմութի ստեղծողիդ ընդ իս , և շունչ ոգւոյս իմ ընդ քեզ անբաժանօրէն կապաւ միացեալ 'ի մի :

Ե . Եւ որ զբ ընթերցցի զայս աղերս ձայնի՝ մաղթանաց գոչման՝ աղօթից հայցման ²³ ծերոյ և տղայոյ , կուսի և երիտասարդի , և եթէ յաղախնաց զք պաղատեսցի անսիրաբար , հաւասարապէս անաչառութե՛ ընկալցին 'ի քէն մանն երանութե՛ պարտուց ազատութե՛ , հաստեալ վերստին յանարատութի նորդ մաքրութե՛ , ²⁴ նկարեալ դարձեալ զքոյդ կեր-

պարան անփոփոխելի : Լ՛հա տիրապէս հասրաւոր՝ զօրեղ՝ անպատոււմ՝ անհաս՝ անիմանալի, ²⁵ տեսչեա աստանօր՝ ՚ի հառաչանս կողկողանաց այսր հեծուէ, որ ՚ի բռլորից շրթանց ընծայեալ քեզ մատուցանի, վասն հօր քօ երկնաւորի և բարերարի, և հոգւոյդ սքլ փառակցի և կենդանատուի, անծածնիդ բարեխօսուք, և խնդրուածովք ամենայն սքջ : () ՚ի դու տեղծեր զամենայն . և ՚ի քէն եղէն ամենայնք . և դու տիրես ամենայնի . և քեզ փառք յամենեցունց՝ միգ յիսկուծէ անժամանակ երրորդուէդ, զուգակցապէս փառաւորեալ յանբաւս, և յաւիտենից յաւիտեանս . ամէն :

(1) Փոխորին խրեոյ : Բնական կարեաց մարմնայ՝ այսինքն քաղցու, ծարաւոյ, քնոյ, խոնջման, ևն, փոխարկէ, կամ գարունիչ . վասն զի կամ՝ արգելու զոյնս, որպէս արար առ բարուսն ՚ի սքջ, որը անկերաւ կուր և անբուր կայքն, անբուն պահեցան, անխոնջ աշխատեցան . ևն . և կամ՝ բնական գարունոցն բաւնայ զոյնս . զի դիւրակուր կարգեաց ՚ի գեղ քաղցու, սոյնպէս և յոյզն : Խորհարիչ իբից . այսինքն բնական կեց հազւոյն, սիրոյ և ստեղծութե, ցանկութե և փախստան, յուսոյ և յուսահատութե, ևն . զորս ան կարգեաց ՚ի շնութե, և ինքն ուղղի ՚ի բարւոցն կիրառութի : անխարն լիւրսի . զարդ լեզուի, ոչ միայն որտաւկամեղն արգելով զանարժան խօսս, այլ և բնական կարգութն, փակելով զեղան ստամոսէք և շրթանք :

(2) Ըրեարութի շնոյ : Ըտրլ ըմբռնող կամ արգելիչ շնոյ . զի ՚ի մէջն նորս է շունչ աննայն կենդանեաց : կամ, յարմարօղ և անբարեւ հօղ շնոյ . զի յամենայն կարմնայ շտրլ փակեաց զմոզան, որպէս զի զի ներքս առեալ օգն՝ անգրէն արտաքս շնչոցն : Խոյոյիչ կազմիւլեցուցիչ հազարի կամ՝ մայնի . կամ, արարօղ հազարին, այսինքն ծայրի շնչափողոյն . զոր աշխուզն և փոքր լեզուան յարմարեաց ՚ի յօգել զնայն և զնպմանկս : Աւաթին խնայող երկուց բանիցս՝ առաւել համեմատ են այլոց նախնիմաց և հետեւոր բանիցն :

(3) Անփոփոխ իորհրդոյ : Ըմբռնող և անմեղ խորհրդոց մասոյ . կամ ըն որում յարմարեաց զանշարտասան, յոր մասնութիցն ժողովին : Իբնութան խանց, հրահանգիչ կամ վարժիչ կամայ յուղիղ տնօրժմանս : արժանացոյիչ արդիանք . խափանիչ խաւովութեց օգոյ, կամ հաղալ . Որ օւման զիւնոց օգնըժիւտ . Թեւովն խնամի զին, այլէ Թե Թեւնոյ . և այլապանութի՝ երազութի մասոյ և սեղութիւն կամայ, որովք անմեղիչ խանտիանն մեր յամենայն իր մէկ : Զպատիկ ասէ՝ օւման և ըմբռնես, և առ քեզ գարուցանես :

(4) Հանգլի օրնլանոս : Հանգլել նոյ յամենս արգարաց ըն բանի գրքն, Եւ յո՛ հանգլեաց՝ եթէ ոչ ՚ի հեղս և ՚ի խոնարհս || : (Խոյոյ . կէ . 2.) զի է արգարե անասու կուրիւ . քանզի մրպէս որ ինքն ծայրագոյն երաւնութին է՝ յոչ ինչ հանգլիչի տնօրժարար . և եթէ յամենս արգարս հանգլի ասկս արգարութեն որ ՚ի նսաս, զխոյոց ոչ առաւել յիմբանց հանգլիչի՝ քան Թէ ՚ի նսաս . իւր և յիւրան գորով նոցայն արգարութի :

Այսպէս ահա հարազտ է սարգարէ հանդիշ ԱՄ յորտ : Կոյնդէս
զբանէնք է այն , զի Թագաւոր գոյով երկ հանինի , բարբ սարգարծոց ,
սիրոզ ամենիշխան , սակաւին է Ծանուշեալ , սարգարծիք վկայեալ աւ
նայնի գիւտ , որպէս եթէ հայր միայն է լի գթովք , առ ամենեպէս զ
զբանս :

(5) Կոյնուարդ սիրոյն : Աւաջին ծնօզ և աւաջնորդ սիրոյ ըստ ներ-
գործութենէ՝ եղև ան , ըստ որում՝ յանբաւ սիրոյ բարութեն իւրոյ շար
ժեալ , նախ ինքն սիրեաց զամենայն սարգարծս , հազարգեալ նոցա զմտ
կան բարխս . և նախ ինքն սիրեաց զբանական սարգարծս , հազարգեալ
նոյ զգեղեցական բարխս : Աւաջն ըստ պատուիրանին՝ աւաջին օրէնադիր
սիրոյ եղև ան , աւանդեալ զայն ՚ի բնական օրէնան , ՚ի գրաւորականն ,
և յաւետարանականն , յորում ՚իւր և նոյ պատուիրան կրչեաց զի :
(յովհան . ժգ . 34 . ժե . 12) Դարմեալ , ըստ վարձանինն և ըստ ա
ռաբկոյնն՝ աւաջին երկրիչ սիրոյ՝ ան է . զի ամենայն ինչ սիրելի է
կրկն բարի . և բարութիւն նոցա է հազարգութիւն ինչ բարութեանն
նոյ . ուսով յամենայն իր՝ գլխաւոր սիրեցեալն է բարութիւն անձայնն ,
յայտնի՝ կամ լեկեայն , որպէս իմաստասիրէ նրն Թովմաս աբախ .
նաչի . (Թ . մ . ին . 4 . սր . Թ . և ինգ . ին . յազազս շննարս . սր .
Բ :) ՚ի վերայ ամենայնի այտոյնի՝ նախաւոր է ԱՅ սիրոյն ընթա
նոյ , աւաջնորդ և նախօրինակ թէ որպէս սարգս է սիրել զան և
զանկերս , շննարդ , սերս , հաստատուն , ոչ ՚ի շահ անձին , ոչ սուսա
անանկ մի , ոչ լի մասնեաց . որով ԱՅ ոչ միայն է օրինադիր և վարձան
սիրոյ , այլև զազաւոր : Զայն ինքնին սակր ԳՄ , եթէ սիրելիք զմ
մեանս , որպէս և ես զմեզ սիրելի : (Բճ . ժե . 12) և սիրոյն սա
կերան կրկրողէ յաւաջին կաթուղիկէն . (Դ . 11) * Եթէ ԱՅ այտոյ
սիրեաց զմեզ , ապա և մեք պարտեմք զմեանս սիրել || :

(6) Ճնարիք առկասարժիս : Դու ես պատկեր կի՞ ցոյք յուայ՝ ստոյգ
խոսամանք , կամ վորմի . զանազան սարգարծիցք , աղաւաղ նարանց ,
(մի օրին . աղաւաղ նարանց .) աղաւաղ անձանց յայտնի երևեալ : Արաս
նոր՝ նպն խելամուտն ձեռով վորմանակ բարբ մարդոյ գնի :

(7) Աւ ան սերտս : Դու հնարոզ ես գիւրաւ կամ անաչխաս՝ առ ան
անկարելի կամ անչափ բարբութիւն ժամանոց :

(8) Յոյ վիեղանուսի շնոյ : այլ օրին . որ . և մարթ է իմանալ՝ որով
կամ իբր շաղկապ մինչ զի . այսինքն այնչափ ցանկալի երանութի ես ,
մինչ զի ստործելի է Թողուլ զինդանութե՝ բնական մահաւանք , կի՞
բարոյական մահաւանք , սարմանելով զմարմնոյ ստործակի :

(9) Կոյնն հիմնականի : Կոյնն կարգուածով մարմնոյ : Այնու ին
վկայեալ ես և խոստովանեալ աւանց երկայնելոյ՝ թէ գու ինքն ես ա
մենայնի սակզնիչ , զի զմարմնս մարդկան զմտխեալան հրով , զմարմնալ
ի սիրի և հոտեալս հոգեով , կամ զկրեալան ՚ի գարանաց , գու զայնոյն
սի մարմնս ՚ի միտով վարդիկնի կենդանացուցանես ստորով սիրարան
չիւր ըստ աւաջին ձեռոյ՝ նովն բազալութի : Այսպիսի կենդանաւոր
մուտն ոչինչ պակաս է յարարաւորութի :

(10) Անկասար հանցախոյնի : Դու անմեան սարակն ես՝ հանարմակե
լի ամենեցուն , յոր անօրին պանծանս , այսինքն յոր կրկն յան սարմնի
կրակալի կամ սարգս է : Անկաս և սարմն է ՚ի մարդ կամ յայլ սար
բան . այլ որ սարմնի կամի , ՚ի սեր պարմեցի՝ ըստ բրոյ :

(11) Բուռն նարայնոց : Զօրեզ պատերազմեաց , պարիստեալ զինուտ ,
պարտաւանելոյ զմուք : Զմարմնս ստատիկի վաստակարան՝ որք յա
նկին ՚ի վերայ իմ . թէ իցն գիւական գունիք զօրեզ պատերազմեալոյ՝
ամառայնելոյ զմուք չարութե , թէ իցն զանազան ստատիկ գարելի մե

զայ, և թէ իցին կորուսիչ ցաւք և հարուստք մարմնականք, զամենայն մերժեացնս . և հեռացուցնս անպիշ սրտյամբ, աւանջ վերաբն գաւնայ ի նոցա 'ի կորուսանել զնս . կամ, զչեան տարաբնական անպարձ հեռացմամբ յերկրորդ կորուստ իւրեանց . որպէս միանգամ կորուսեր զնոսա յարդարացուցանելն զնս : Եւ ընդգէմ առցա կացուցնս ինձ զչաան խաչիք իբրև անուր նահաբնս, մարտկոց կամ աշտարակ պատկարով :

(12) Անպարփ : Անյաղթելի կամ անպարտական, և անպարփ, անննել գեղի կամ ճշմարիտ, արտ-եպից, կրկն չարչարանաց, կամ զորու թից : Չգրկուարձ անօրհնութիւն քննի կուէ արուեստս, իբրև հնարա անձառ իմաստութիւն ելլ, թէ որպէս հակասակիք զհակասական ներդրծեաց . իբրև պարտաւոր երևեաց, բայց ամենայնիւ անպարփ . իբրև ակար, այլ անվանելի . իբրև մուր, այլ անպարփ : Ահա յայտ անյաղթ կամ յանպարտական և 'ի ճշմարիտ չարչարանաց ահաւորիք քննի լուծցին գաղտնի որդայթք սասանայի, ևն : Յայտնեացն երևոյնի սրտն, հանդամանիք որանանցն, կամ կաղնութի թակարթին . բարձցին լարին վերջիւս, ծածկոյթք վարմն :

(13) Այլայնոյնի : Յայտնեացն, երևեացն ըստ բուն կերպարանին սուս գէտքն կեղծաւորն սասանայի . զտուեացնն իջորդուովի վերջոյն . միարանութիք կերչաց կամ յափշտակողաց : սվնի սասայիսն, ժողովք աւազակաց :

(14) Ամբռնակի արտիքն : Չուրք նշանաց գրոշակացն սասանայի՝ մանրեացն, խորտակեացն :

(15) Յեթն քարիոյ : Ընդ նոյն ճանապարհ՝ ընդ որ յարձակեցան 'ի վերայ իմ, փափկեցն 'ի մի հետոյ յեթն կամ 'ի բազում բաժանեալ ճանապարհս . որով իմանի, ջեր և ցան փափկեցն :

(16) Չմերձս յանյաջոյնի : Փոխեացն 'ի ջերմութիւն զտացուցիչ փորձութիք գիւնի, որովք ջանայ ճանճարացուցանել զմեղ . իսպի իջորդութի . կապն՝ որով ընդ ինքեան կի՛ սու ինքն արգելեաց ունի զնս, կարուցնն ունիոյն, գարելի և զղտելի լիքն Կոչոյն իտից, ճակատաւ՝ յորում կայ ուղեղն՝ անիկ խորհրոց, կամիոյ խարեուէ գիւնի . ընդմիջաւ արգելեալ կամ նահանջեալ հեռացն վտացուցիչ փորձութիք նորա :

(17) Չմեղսն ևն : Չսասանայ արեամբք իբրև կարթիւ ըմբանեալ որ սայայ, ըստ բանին յայայ . (Գ . 8 : Խ . 20 :)

(18) Չքեղափոսուի : (Կ օրին . զքեղափոսուի) : Չմահաբեր, կի՛ զխխարդական գեղ սասանայի արտաքս հաներ :

(19) Պարմախանութի : Քարտութի և լողտուի ըլձանի ճառից սարափելի չարչարանաց քոց :

(20) Երեւոյնից և աներեւոյնից : Երևելեաց և աներեւութից բնութիւն գողան յանուանէ բուսնէ . ըստ բանին . Յանուն յի քննի ամենայն ծաւեր կրկնեաց || ևն : (Գրկիւլ . Բ . 10) : 'ի վերայ հրեշտակաց՝ գաղա յինչ միտս իմանալի է . սասայք 'ի բանն հի . լուծ . 17 . իսկ ուս քաղաքին սուղն՝ իմանի 'ի վերայ չար հրեշտակացն գիւսայ :

(21) Այս ամ պարփի : Վասն նոյ խաչիք սակ՝ և յիշատակաւ . նք բեւաւորք, և այլովք մասամբք չարչարանացք, այն ամ չարք՝ զոր հայցնցի վասն կործանման սասանայի և պատարանաց նր, ելլոյն ինձ 'ի պաշտարանութի, ևն : Այսպէս ձեանայ կաղնութի բանիս՝ եթէ պարփի բառիւն իմացուք զչայցեալ աղատութիւն 'ի բանուէց սասանայի . բայց եթէ պարփի իմանալք զմասունս չարչարանաց փրկիլն՝ զորս նախ կարգէ . ըստ այսմ ոչ պատշաճ լինի յարմարումն բանին սակ, թէ վասն ուր խաչիք և յիշատակու բեւեւացք, և այլն, ելլոյն այս ամ պարփի :

խնձի՝ պաշտարանութի, ևն : Առ պարտ էր զովքան բանին՝ զչ փոյրիդ
օրհնութի օրհնչե ՚ի բայն եւրոյն՝ յարեւ յանցեալ բանն, իբր ասել .
խորտակեացին, մանրեացին, քակեացին, փախիցին, յեղանակեացին,
ևն, վասն փայտիք օրհնուե, և յըտաստիաւ բեւեաւոյք . ևն : Իսկ բայն
եւրոյն՝ ընի առանձին պարտերութի սկաննելի զաս ասնչ զտով, որպէս
գնե և օրհնակ ինչ :

(22) Ղրառմախոյն օյին : Պարզեք շնորհաց չարչարանաց՝ որք ինձ ՚ի
բժշկութի ընին, եղիցին ՚ի սաստկումն զառնաթոյն օձին . այլ և նորն,
ք սասանայք՝ որ ՚ի նմա ՚ի նոյն օձն ապցեաց զովեզերազաւ կմ զաշխարհ-
աւեր չարութին : նոյն ինչ սասանայ ՚ի կորուստ մասնեացի՝ սուս, զը-
րութի չարչարանաց :

(23) Ծերոյ և որայոյ : Այս սեւազան անուանը հային ՚ի մասնական
անունն որ ոչ . զի երբեմն ՚ի սեւական հորով գնի բացաւական ինզիբ
այսպեմբ մասնական անուանց, և ինանի ասել, որ դք ՚ի Ծերոց և ՚ի որ-
այոյ . ՚ի կուսից և յերեսաստորաց ընթերցել զայս աղերս, ևն . բայց
այլ օրհնակ այսպէս զասանէ կիտիւ, հայոյան Ծերոյ և որայոյ, իբրև թէ
որ դք ընթեռնուցու զարկտական գիրս աթթթից՝ պատարանաց Ծերոյ և
այլայոյ, ընկալցին ՚ի քէն մասն պարտոյ պարտութի : 2 օրհն . ապարտի :

(24) Նխորեալ Գործեալ : Վերասին նկարելով ՚ի հոգին իւրեանց զքոյդ
կերպարան շնորհաց՝ որ ՚ի քեզ անփոփոխելի է . կամ, անփոփոխելի իբր
մեկրայ խնայեալ, նկարեալ առանց փոփոխութի հաստատապէս զքոյդ
նմանութի :

(25) Տեոյն ապանոր : Հայեացին ՚ի հաւաքանս գլխան բանին՝ որ ՚ի
բերանայ ամենեցուն ընծայի քեզ, վասն հոր քո, վասն սիրոյք առ հարդ
երկնուար : Դաս սթեղծի : Այնու իսկ թախանձեմ՝ զքո գթութից՝
ողորմել ամենեցունց կատարողաց զազնքս զայստիկ, վասն զի զամենե-
սին գու պարտեր յոյնչե . և ամենայտ, ամենայն ինչ որ ՚ի մարդուան և
կամ յայլ՝ ՚ի քէն եղին՝ բնականք և գերբնականք . եթէ գործիցին ինչ
այլն ևս արարածոց, տակաւին ՚ի քէն ներգործին և ոչ առանց քո .
այստիկ աղաղաւ գու տիրես ամենայն իբրև քում ստացուածոց . գու
պահպանես զամենայն . և առ քեզ զարձուցանես զամենայն . և բոլոր
կրասանք քեզ մայր ևն փառք յամենեցունց, սմ Որդի այ մր յիսխիւն,
յեական անուութի քք երրորդութից :

Ս երասին յատելուած կրիին հեծուե՝ նորին հսկողի, տառնոյն
աղերս Տաղիսնայ բանի :
'՛ ի խորոց սրբոյ խօսք՝ ընդ այ :

ԲՆՆ ՂՆՆ

Խ . Տ էր տէր գթութեանց և անձ ողորմութեց .
անուն մեծութե . ձայն ահաւորութե . կո-
չումն սաստկութե . լուր անհասուե . բարբառ թո-
ղութե . հնչումն հիացման . յուսադրութի բարկերա-
րութե ամէնողորմ քաղցրութե : Յորմէ երկուցեալ
սասանին ամենայն բնութիք եղելոց . ՚ի քո սպա-
նալեաց ահիդ պակուցման՝ սաւառնին սերտքէք . աւճ

փոփոխ քերթէք. պարուրին պարք լուսակերպիցն.
 երկնչին հիացմամբ բոլոր պետուիք վերնոցն. նոյնք
 ցնծան դսզու[թ]ք մեծաւ 'ի մի նաւակատիս բերկրու-
 թէ. զարհուրին դէք. ընկրկին չարութեցն գունդք.
 պակասին խաւարասիրացն հոգիք. անդնդոց մատ-
 նին՝ հրեշտակք օտարին: Այսպիսի նշանաւ խաչին՝
 յարձակմունք զիմամարտին. փակին 'ի ստորին բան-
 տի՝³ քինաւոր ամաղեկացիքն. անխղելի հանգուցիւք
 պաշարին խումբք հակառակորդին. ⁴ արգելին ան-
 գերծ զընդանաւ՝ մահազինացն կաձառք. պնդին 'ի
 մետաղս ահեղ հրամանիդ. ⁵ այսականացն դումարք.
 պապանձին կարկեալ՝ ընդգիմաբանիցն դասակցու-
 թիք. պարաւանդին հիւժմամբ կորստեան աներևու-
 թիցն ժողովք. անլոյծ շքթայիւք նեղին՝ ⁶ առաքե-
 լու[թ]իք գերաբրիստոսին:

Թ. Ա՛հա կարկառեմ մատամբք ձեռինս՝ զտեառնաւ
 գրութիւն նշանիդ 'ի ժամ գիշերիս, որ մէ մթնաս
 խաւարաւ անգիտութե՝ ամենեւին տեսականութե,
 քան թէ 'ի լոյս անմատոյց հանգուցեալ բնակես:
 Անկալ զաղաջօղս վտանգաւոր զոհարան՝ ընդ պահ
 պանութե՞ թեւոց հլօրիդ. փրկեա՛ 'ի ցնորից՝ եկա-
 մուտ պղտորութեց. սուրբ արա զգալարան հայե-
 լեաց՝ սրտիս նկատմանց. ամրացմ փայտիւդ կենաց
 'ի տխրական անրջոց. արեամբ քո սրակեա՛ ' զչըջար-
 կուիտ կայիցս. զհետս ելուժտիցն՝ կաթուածով կե-
 նարար կողիդ դժագրեա՛. ⁸ երդոցն պահպանարան՝
 քառակերպիդ ձեակերպութի եղիցի՞. հանդէպ տե-
 սութե աչացս ամբարձման՝ փրկակտնդ քո կրից խոր-
 հուրդ առգիցի՞. ⁹ ընդ բարաւոր յարկին՝ չարչարա-
 նաց քոց գործի հաստիցի. զժառոյդ օրհնութե՝ հա-
 ւառք յուսոյ իմոյ կախեցի: Ա՛րգել տէր սովաւ
 զսատակին հոգւոց. մտցի՛ անխափան՝ պաշտպանն
 լուսոյ. և՛¹⁰ ընդ սաստիկ ծանրուէ ցաւոցս՝ և զբռն
 պարտեացս թեթեւացմ, զոր 'ի լաւարանի մտացս ամ
 փոփման մահձացս անկողնի՝ ուշաբերեալ զյուսահա-
 տուեցն դառն պաղոցն՝ խոստովանիմ՝ ամենագիտիդ
 զանհամար մասունս գործոց չարաչար անօրէնու-
 թեանցս:

Դ. Վանգմ զվաստակեալս՝¹¹ 'ի բազմածուփս աշխա

տուութի . բարձ զտագնապ տարակուսանաց ոգւոյս
կործանման ,¹² զդառնութիւն ընդ վշտացն . զհեծու-
թիւն ընդ կարեացն . զանձկութիւն ընդ թշուառու-
թեցն . զհառաչմուննն ընդ խորտակմանցն . զբեկու-
թիան ընդ ապշութեցն . զթմբրութիւն ընդ շրտմանցն .
զարբեցութիւն ընդ յիմարութեցն . զթերամուութիւն
ընդ խելագարութեցն . զսառումն սիրոյն , և զհրային
Չերմութի աղուական ատիւն : () Ժանդակ լեր տկա-
րուէ բազմատխուրս տարտամութե , բարեգործ ա-
ջուղ շնորհի .¹³ ձեռամբդ նորոգողի . մատամբդ կեն-
սաբաշխի . փառօքդ մշտափայլի . յարակայուք ան-
եղծի . երեսօքդ զուարթականի . իսկուք էիդ պաշ-
տելի . բարձրութեդ երկրպագելի :¹⁴ Հատմ զբարու-
չար հեծութի կորստականս խեղճման . զնոր դիւտ-
չարին , զհին խարդախութի բանսարկուին , զօտար
ազդեցմունս՝ ՚ի մահ կրթողին , զանյարմարական ե-
րևոյթս՝ հանապազօրդեան եղեւնագործին , զառ-
աչս հնարադրութի դժնդակ դիւին , զողջբական բա-
ցաշնչուի ձգօղ կախարդին : Պահեա՝ ՚ի տեղուջ հան-
գրստեան մեռօրինակ այսր դադարման ,¹⁵ յաներե-
ւոյթ մտածութեց , ՚ի մանաւոր սխալութեց , ՚ի մե-
ծագոյն գայթազութեց , ՚ի փոքրագոյն օտնառու-
թեց , ՚ի խաբեբայ չար ձանձրուեց : Հեռացմ¹⁶ զան-
հանդէպ մտածութիւն ՚ի զգայութեց ծառայիս յան-
ցաւորի ,¹⁷ զկիրս բասրելիս , զվարս թշնամանելիս ,
զդիպուածս պատկառելիս , զհետս վրիպելիս , զպա-
տիրս ձաղելիս , զխորհուրդս անգոմնելիս , զաւելաբա-
նութիւն նշկահելիս : Մտխալ հոգւով և անշաղախ
մարմնով զապաւինեալս ՚ի քեզ հանդերձեա , ՚ի
չնչմանէ հողմոց ,¹⁸ ՚ի զարկմանէ բռնուեց , ՚ի բախ-
մանէ փութորկաց , ՚ի յոստմանէ մրրկաց , ՚ի յար-
ձակմանէ գազանաց : ՚Կ կտփման աչացս՝ հայեցուած
սրտիս մի ստուերացի , այլ զուարթացի պայծա-
ռացի վայելչացի՝ ընդ քեզ փայլեսցի՝ տէր յՅ քՅ ,
լուսաւոր վառմամբ անշիջանելեալ : Մանիւ քո սրբ-
բեա՝¹⁹ զպատասպարանս բազմականիս՝ ՚ի խորաման-
կութեց , ՚ի զբազմանց , ՚ի քո ատելի յիշատակաց ,
՚ի վերնամարտ մտածմանց , ՚ի քրէական մորոտեց ,
՚ի տիրանենդ անշնորհութեց , յաստուածընդդէմ

հերձուածութեց : Վնդիւք վերնայնոցդ՝ վերակա-
ցու ինձ լիցիս , պետութիւնք , իշխանութիւնք .²⁰ զորա-
ւորօքն անյաղթականաց՝ մաքուր մատակարարաց՝ նբ
ածութեդ .²¹ առաքեալքն՝ աւետեաց աւետարա-
նաւն . մարգարեքն՝ կտակարանօքն . մաղթանք եր
ջանկացն՝ ՚ի կատարածի առուրն ընծայեալ : Արովք
նիրհեցից²² երկիւղիւ ըսա քեզ՝ տրտմութիւնք , և զար
թեայց շնորհօք քո՝ կրկին ուրախութիւնք .²³ եթէ վհա-
տութիւնք ննջեցից , յարեայց դարձեալ հոգևորական
բերկրութիւնք . եթէ ընկողմնեցայց մեղանօք , կանգ-
նեցայց վերստին զատեալ ՚ի խղճէ անաղտ անբժու-
թեամբ :

ԴՔ . | Իւր խնդրուածոց ամենահառաւ ձայնիս հե-
ծուե՛ միայն բազմագուծ , բարեխօսութիւնք ն՞ջ անծած-
նիդ , և ամենայն արդարոց , և նահատակաց ընտրե-
լոց : Եւ քեզ փառք յամենեցունց՝ իմովս գոչմամբ վե-
րառաքեցեալ²⁴ սրբովք զսուարթնոցն անմահականաց
դասուց՝ ՚ի գովեստ հօր քոյ նյ մերոյ , և հոգևոյդ
ն՞ջ բնաւից հաստողի և նորագողի , յաւիտեանս յա-
ւիտենից . ամէն :

(1) ՚ի քո սպասուելոց : ՚ի քո ահաւոր սպանալեացդ ՚ի վերայ յանցա-
ւորաց՝ ստատիկն , զթեւ յածեցուցանեն սերովքէք ՚ի նշանակ երկիւղի
և պատկաւանաց : Եւ նոյնք որք յահաւորութիւնք կրկին , ցնծան
պատկաւանօք ՚ի մի նաւափսիս , ՚ի մի անախարութիւն գասուց իւրեանց
ընդ արդարոցն ՚ի մարգարեանէ : Յետ անելոյն ՚ի սկզբան աղթիցս թէ ա-
նուն և կոչումն ԱՄ է ահաւոր , սպասուելի , և մանդակայն քաղցր
՚ի յոյս բարեաց , իբրև զի ընդ անհաս մեծութեն յոյս ասնէ և գնա-
խախնամականն զօրութի , ՚ի կարգ արկանէ ապա ընկրդարծութեան որ
յարգարծս աղթին ՚ի մեծութի նորա . զի ընդհանուր ամենայն բնութիւնք
ստատիկն ասէ յահէ նր . հոգեղէնքն գերամբարձք՝ և սպասուելի պա-
կաւանօք , և ցնծան ընդ մտուս նորա ամենապարաստ հպատակութի :
Իսկ ողիքն չարք՝ ապաստանք , զորս այլ և այլ անուամբք չարկար կար-
գէ զինի , սպասուելի միայն յանուանէն ԱՄ , ասնջին և անյոյս պա-
տահափն :

(2) Հրեւրախի օբարիկն : Դեքն՝ ողք են հրեւրակք ստատանքի՝ օտարացե-
լոյն յոյ :

(3) Քրիստոսի անուելոյնի : Արական անաղեկացեքն , կամ որք քննան
և վեճեփնդրութեն նյ պահեալ են : (Եղեց . ԺԷ . 14 :)

(4) Արգելիկն : քո արգելանին . 2 օրին . արգելիկն : ընդունին յանգրծ
բանս անաղթիսայ ինձնօք , խուսեցր ունողացն ըմահաբեր զէնս , կի՞ զի-
նելոցն ՚ի մեռուցանել :

(5) Աստիանօք : քո այսոցն կամ գիւաց գումարք՝ կաղին ՚ի միտուս ,
յարգելանս ահեղ հրամանիդ :

(6) Առաքելութիւնս Գերարխարոսին : Հրեշտակք ստանալցէ, որ է սուս քն :

(7) Չլսելութիւնս խոյրո : Չամենայն կողմանս կամ զդրմունս կայս ըանկս :

(8) Երրոսի : Տանեաց սենեկէս՝ պահարանից լիցի ձև խաչից :

(9) Ընդ Բարաուր : Ի սեանս սենեկին գործից չարչարանացդ հաստա տեսցին : Չստույդ օրհնուէ . զիսուէդ կարեացի յուսալից հուսաց իմ : Այսպիսի հայցմամբ ազգ առնէ երանելիս . Թէ՛ ՚ի մուսս գիշերոյն պէտայ է քրիստոնէկն յիշատակաւ չարչարանաց փրկչին ստրանայ և մասնել յանկողին . քանզի այս ոչ փայն ՚ի պահարանութն լինիցի ընգզեմ գիշերոյնն արկածից, այլ ՚ի շերեկի տայցէ զուարթուն անեւ զփոս ՚ի յիշատակ փրկաբարձ խորհրդոյն քնի :

(10) Ընդ ստափի : Գուցէ ցուս ինչ մարմնոյ կրկն երանելիս, զոր առնչէ Թեթևացուցանել հանգերձ բնուսեմ մեղացն . զի կարացէ պատաւար քնոյն պէսս զձարել : զի ՚ի լսարանի . զոր յանկողինս՝ որ է անգրազ անգի հանգարանութն մուսցս, ուրիշերես, յիշատակելով զչառն պարոյն յուսահասութեց, ևն :

(11) Ի Բարսեմոսի աշխարհի : Ոչ հոչնէ հանգչել յաշխատութի առթմական բանիցս, զի այն սխորժելի էր նմա . այլ յաշխատութենէ խուզուցից հոգւոյն, կամ ՚ի սունքնայնն զարգանաց :

(12) Չբարսեմոսի մարմնն, ընդ լսաց հոգւոյն : Վեծութի ՚ի վերայ անցիլ մեղացն . ընդ խրեանք ցանկուց՝ որք գարձաւ ՚ի մեզ գրգռեն : զանիւթն, զնեղութն պրտին, ընդ ինչստութեն, ձախտ պատահաբացն, որք առաւել նեղին զփրանս : զհատալմանն բերանոյն՝ ընդ խորաննինք, ստասիկ սխորութեց և լքանաց պրտին : զԲելութիւն, զԹուլութեմ մարմնոյն, ընդ ազուրեթի հոգւոյն : զԻնքութիւն զչալուցի, ընդ լսուանք, ընդ յանկարձ երկնազական ըմբռնանաց աչաց կամ արտ, որ լինի ՚ի քուն՝ կամ յարթութեմ : զԿրեցութիւն, զանգղատութեմ ՚ի գարձա, ընդ յնարութեթն, ընդ Թիւր գատողութեցն : զԻնքութիւն, զանխաչեմ մութեմ, ընդ ինքարտութեթն, Է ինքապար գարձոցն կամ բանից : զստուան, զպաղաւթն անմայնն սխորոյն, և զհակասակ ջերմութի առուսան սիպին, հերշտոյի սխորն ցանկութեմ, որ ջնանա ՚ի քուն :

(13) ՉԵտմիք նորոգուլ : այսինքն նորոգուլ մեռաբար, մշտաբայլ փութագր, ևն . յորս զանականն յետազաս գնէ ՚ի սեռական հոգով իրեւ յասիւս ցուցիլ, որպէս և ստորե ընդ 20 . և կամ ուղղական զնէ առանց ինչ համեմայնութեմ, կամելով պահել զնման յանք ՚ի գրոյն :

(14) Հար՝ զլարալար : Հաս կամ բարձ զստասիկ հեծութիս իբրգոսիան ինչուն, ինչգիւլ ստանութեմ՝ որ ՚ի կորուստ յուսահասութե կարե արկանել զիս : զնոր գիտալ լարին . զայս ՚ի վերայ ինչգումնն մարթ է իմանալ, զոր ՚ի կիր առ ստանանայ ՚ի մասնիցն յուսաս, և յայլս ևս . և նոյնն՝ հին իբրգոսիութի բանարիւնն, ՚ի կային, յարձարուել, և յայլս : Բայց զստասիկ մարթ է և յայլ իմաստ առնուլ . այսինքն նոր գիտալ իմա նալով զնորաբարձ մեղան, և հին իբրգոսիութի զսովորական մեղս : զգար աղբերման, զհրապարս օտարս ՚ի բնութեմ կամ յորմնաց, ՚ի նախ կրեւ զին, ՚ի մահ ձգողին, որպէս ոմանց ազգեր ստանանայ ՚ի ծով կամ ՚ի խորս ընկնեսուլ զանձն, աղլանահ կամ ծարաւանահ լինել, ևն : զանյարձարական երկույն, զհասնիխոււն երկակայցմունս երկնազայլս կամ ազուել զիս, զոր յարթութեմ կամ ՚ի քուն ձևացուցանէ, զստուս Բարաուրութեմ, զառաջք իստեպական անսիւն, որպէս պատկերս կանանց, զազաւանաց, հրեշտակի . ևն : զլարտան Բարսեմոսի . զմեղկացուցիլ հեղեղն

շունչն, զոր յայտնի կամ ծածուկ խորագրութք փչէ սասանայ 'ի սրա-
փանս սիրոյ :

(15) Յաներևոյի հրածոթից : Յանգործ կամ 'ի անտփ մտածութից՝
որք չերևին 'ի դործ . կի՞ յանշոյտ մտածութից՝ որոց ոչ երևի կատա-
րանն՝ բարի՝ եղէ արդեօք, կամ չար, 'ի հանաւոր սխալութից, յանազար
սխալմանց : 'ի ձեծօգոնս փայտագրութից . 'ի մեծ և 'ի ծանր մեղաց գլոր-
մանն : 'ի փոքրօգոնս օրնատութից : 'ի փոքր կամ յակամայ յանշունայ,
և պատահանց բնութի՝ որք լինին 'ի քուն, և արդեւան զ՝անարմա-
կութի սիրոյն առ ձեծ յազօթս, և յոյլ պրտազան պաշտամանս : 'ի իս-
բեհայ, չար յանձրութից, զորս երբեմն բերէ սասանայ 'ի զարթնութի և յառ-
նել 'ի պաշտան աղօթից :

(16) Չանկանդիոյ հրածոթին : 2 օրին . պնդիկ :

(17) Չիլոն քաղաքիս, այսինքն պարսակիս : զպօրիր յողմիս, զպտա-
րանս ծիծաղելիս : զսուխբանուհիս նշխանելիս, զսուխբար բանս, կի՞ զան-
հաստատի խոսս արհամարհելիս :

(18) 'ի արխանի բռնութից : Անշուստ հողատի և մարտով արհևան օրն
'ի բարեխանն շարաց հեզեղաց : փոխորկոյ, յանկարեական սասանի հող-
մաց . (խոյ :) 'ի յոսփանի նրկաց . 'ի յաւնեղոյ պտուտեայ հողմաց :

(19) Չղպարգարանս Բաղմախիս : զսուպաստ կամ զժամկոյթ անկող-
նոցս . կի՞ շատ և և, զանեական՝ ուր բազմիմ, արքան 'ի Վրանաւոր, յանա-
մարտ հրածոթից հարստութի, արանջան, դատարութի, ևն : 'ի րիչա-
խան հրտութից, ընդդէմ՝ ձեռային մեծ վայելչութիս եղեայ յիմարտեց,
որպէս հայհոյութի, յանգչնութի, ևն :

(20) Չըրտարօն մայախանայ : Անշուստի զբաւարքն, կամ զօ-
րութից, հոգաւոր նախարարաց, մեղաւոր մտախարարք կամ պաշտ-
նելիք ձեռնելք : Չոյս ո՞՞՞՞՞՞՞՞՞՞ զարե նր վարդապետս, 'ի դարձիս
կան անան զոչոչական՝ յարելով զանականն 'ի սեռական հոլով, և կամ
ընդ հակառակն . անն 'ի քանն ք. լուծ . 14 . և սաս . լծ . 13 :

(21) Աւատեայն : Ատանոր կրինելի է զբոսութի քայն, Վրանաւոր լինին
աւարեայքն աւետարանան, մարգարէքն՝ կին կառկարանքն, աղօթք
երջանկացն արգարոյ՝ 'ի յաբարածի առար, զոր յերեկոյն, կամ 'ի կա-
տարան կենաց իւրեանց ընծայելցն ընդ, կամ աղօթք մարգարայն
մտաւոյնուք վասն հաստացելոյ 'ի ժամ նահատականն : իսկ ասելն,
Թէ աւարեայքն աւետարանան պահպան լինին, և մարգարէք կատ-
կարանքն, նշանակէ Թէ կամ զպրտազան գիրան զնկր առ մակնան, և
կամ զքանս ինչ նոցա խորհելով մասներ 'ի քուն :

(22) Երիւնդի շար սեղ : Նշխանց հողեւոր երկիւղիս, և նշ մարմնակա-
նաս, որբորութի 'ի վերայ մեղացս : Չքանն շար սեղ մարթ է անուղ 'ի
վերայ յաղագին, այսինքն Ը ընդ կամ շատ եղ պրտութի, որպէս ասէ
աւարեայն . (ք . կորն . Է . 9 . 10 :)

(23) Երեկ Վարսի : Երեկ նշխանց տիրութի պրտի կամ սարսկաւա-
նոք, Թէ մի արդեօք անդէպ ինչ անցել ընդ իս 'ի ժամ քնոյ, յարեայ
հողեւոր ուրստութի՝ անանելով Թէ ոչինչ 'ի կառկածեղոյն պատա-
հեաց : Երեկ ընկողմանեցոյց մեղք կամ ունելով զմեղս, անր զընթա-
ն յանկարէ՛ պով կանգնեցոյց անտփ աղաս 'ի իրնն մեղացն :

(24) Արեւի զատարանի գտաւոյ : այսինքն հանգերձ պրտք գատաք
զատարանի : Սաս ընդ հակառակն վերագրեայ ո՞՞՞՞՞՞՞՞՞՞ 'ի լծ . 20 . զա-
ծականն զնէ 'ի դարձիական հոլով, և ոչոյականն 'ի սեռական հոլով :

՝ Ի Կայրի երկնիէ Բարեբաստութե՛ ժամհարի խորհրդա-
 ծառի . աղաչան երեալ ընդ Կերպարանս Բարգմանութեն :

Ի Լ՛Ն . Գ Լ Ի .

ա . Գ րօհանամ զքէն բարեգուծ , միայն մարդա-
 սեր , արարիչ երկնի և երկրի , որդի ան
 կենդանւոյ , ² այն ինչ զարթուցեալ անձկութեամբ
 սիրոյ քոյ յիշատակի՝ ՚ի լրութիւն հնչման փայ-
 տիդ հրաւիրման : Արով բախեալ ³ զձայնարձակու-
 թեանցն զազդողարան , սթափեցաք կանգնեցաք , ՚ի
 վեր յարուցեալ ՚ի մեռօրինակս թմբումանէ . ուստի
 իբր կոչմամբ սիփփանաց բանի՝ բերեալ ձգեցաք ՚ի
 ժամ պաշտաման օրհնաբանուէ , յանդիման լինել
 քեզ ուրախութի՛ հանդէպ հատուցմանս բեմի :

բ . Լ՛հա փառք քեզ՝ անսահման անուն՝ և անբռ-
 վանդակելի զօրութի , որ այսքանեօք հնարաւորու-
 թիք՝ ⁴ ընդ փրկութե իմում հոգացար . զոհաբա-
 նեալ անեղծ իսկութի , որ կերպարանեցեր ⁵ հրա-
 շիւք աստտտին զհանդերձելոցն նմանութիւն , հան-
 դարտ գործեալ վայելչականաւ փայտի անօթոյ՝ առ-
 քունս անյարիր՝ սաստիկս որոտացեր : Արպէս թէ
 ընդ ծուլութեան դանդաղութի՝ զյանդիմանութիւն
 խրատող խառնեցեր . ՚ի հայրենի սիրոյդ հեղութի՝
 զուժգնութի ճայթմանն յարեցեր . ⁶ յընդոտ զար-
 կուած երկուց միջնորդաց՝ մարդասիրապէս քաղցր
 անձրևեցեր . ոչ մեղմնւք՝ մեղմնական վանդիւ նիրհ-
 մամբ ընկղծեցեր , և ոչ անխնամաբար ահաւորութի
 զտառապեալ հոգիս զարհուրեցուցեր : Անբարոքա-
 կան երկրպագութի ստեղծչիդ բոլորից , որ այժմէն
 ցուցեր համայն յայտնապէս՝ զօրինակ ահեղ բար-
 բառոյն՝ մեծի աւուրն յարութե . կենդանացուցեր
 ՚ի դադարմանէ ⁷ դժոխական անբանուէ . ՚ի խնդիր
 ելեալ կոչեցեր զպակասամիտս՝ ՚ի գինիդ ուրախու-
 թե . արարեր զսոյն՝ լինել ⁸ հանդերձիչ անարատ հաբ-
 սինն՝ առ սեր փեսայիդ . երկուցեր փոքր այս խթա-

նաև՝ ¹⁰ զապարասանին զվիթխարուի . լուծ ստուար կրթուե՛ս ստամբակին ուսոյ զայս իր գործեցեր . վառապան վանիչ՝ չարախօսին կզակաց եղեալ կազմեցեր : Փառաւորեալ յաւէտ անբաւ բարձրութի՛ մեծիդ նոյ , որ փոխարկեցեր ¹¹ զփայտին պարտիո՛ւ յազատուի շնորհիդ կենաց . իմաստնացուցեր վերստին դարձեալ՝ զյիմարս ցնդեալ՝ հոգեւորական հանձնարովդ . կարկառ կռճմամբ՝ զանբժշկութի հարուածոց օձին՝ առանց մեռացման միշտ թարգմանեցեր . ¹² ընդ երրորդութեդ գծագրութի՛ զկապն երեքիկին՝ իմ՝ վնասակարին ՚ի կատարածին սովիմբ կրկնեցեր :

Գ . Սովետներբողից՝ բուրմամբ խնկոց վերառաքեմ՝ քեզ՝ աննախնամ , զի ՚ի ստապատիր կռոցն բազմաստուածութե՛ս ¹³ առաւել յաճախագունիւք որսացար զանձն իմ՝ պարտաւոր ՚ի քո երկրպագութի . խրոխտ և ահարկու նուիրեալ փայտիւս՝ զճըմարտութիւն քարոզեցեր . մեծացուցեր այսք պառճառաւ պատշաճականաւ՝ զնոր աւետարանութեդ պատիւ : Սոյն ինքն ազազակ բարձրութե գոյման սպառազինութեդ քո՝ արքայ պետութեց կայսերոց երկրի տէր քս . նշան խրախութե աւարտման հանդիսի մարտի քո՝ յս , յորում իմնալին փարաւոն կապեալ ըմբռնեցաւ . կռփիչ հանապազորգեան՝ զբռխոյ գազաթան հպարտացեալ չարագործին՝ շերտո այս տաշեցեալ : Սովաւ գումարին ՚ի պատերազմորդիք սիանի ընդդէմ աշխարհակալին խաւարի . ¹⁴ տօն իմն անձաւանդ կրթութե կարգեալ՝ ՚ի հեռուստ՝ այս դրօշուած իւզեալ՝ առանց հնանալոյ և կամ խափանման . նշանակիչ ժամանակի ապագայիցն հառուցման ՚ի բացուստ անդր ծանուցմամբն . ¹⁵ ազգակից հանգունանման կենացն փայտի՛ սր ՚ի դրախտիդ նոյ . կոչարան բարւոք հաւաքման փոյթ ընթացիւք՝ ՚ի յարկն օրհնութե . պատկեր տեսակի ¹⁶ տնկոյն գիտութե՛ ՚ի կարգ ընտրութե բարւոյն և չարի . յիշատակ մեծ՝ ¹⁷ տեառնագրուե յերեսս կերպիս հոգևովք սրբով՝ զնշան խաչիդ . ¹⁸ նախազեկոյց աւետամատոյց փառաց գալտեան՝ ՚ի դշխոյն պահեալ սբ թագաւորիդ . յորդորիչ քաջալերական՝ մաքրապարիցն

խորխաճանութե. ¹⁹ անախտական տիրարկու՝ անձնա-
համբոյրն կցորդութե՝ շքեղաշուք քողովն ծայ ամե-
նածին կուսին թագուհոյ . յարդարիչ ծածուկ
պճնութե, որ 'ի հոգին է վայելչութե. ²⁰ նմանու-
թի պատգամին սինայ, որ 'ի տերունեացն արտաքս
առաքիւր . միշտ օրիորդ պանծալի անշաղախ օրդւոց
մայր անարատից՝ սովաւ փառազարգէր :

Դ. Երազոյն քան զերիքովին ²¹ փոզն եղջերեայ՝
զբռնութիւն բելխարայ սովաւ հարթեալ տապալե-
ցեր . քարինս արձակեցեր պարսիւս այսու փայտեայ՝
ընդդէմ՝ գողիւզու . ²² գայիսոն նորոգ կառուցեր՝
վկայ ահարկու կործանմանն սատանայի . զի խոր ա-
ռեցեալ արմատս մեղացն՝ մեքենայիւս այսու խլե-
ցեր . զմեռացեալ գործոցս իմ պարտիս՝ այսր երախ-
տեօք ընդ իս կապեցեր : Օ որ եթէ այլ ինն ձայն
բանիդ ինչ անուանեմ նախապատում եկաւորուէն՝
մչ սխալեմ, քան թէ ճշմարտեմ . 'ի տկար ամանա
այս նիւթոյ հոգեկրի՝ մեծութի գործոցդ յո՛ր՝ առա-
ւելապէս պատմեալ հռչակի . բիւրաւօր օգնակա-
նութիս վերնապարգևս և քոյինատուրս՝ 'ի յոյսմ
անպատասպար ապաւինութե՝ երկրակեանաց զարմա-
նազրեցեր :

Ե. Խոստովանեալ անունդ անքնին՝ մարդասիրիդ
բարեխնամութե, խնկեալ ²³ խորհրդով սրբամատ-
նութե՝ անգծագրելի կերպարան լուսոյ . սր կրկնա-
ձիր նշանաւս այսու՝ նետս արձակեցեր հեռաձիգս
ձայնատրականս՝ օղաչուս և յարմարութեիս՝ ու-
նօղս յինքեան հոգի կենդանի . որով անսխալ հան-
դիպմամբ գնապատակն խաւարային աղեղնաւորին
գաղտնութե՝ յաւետ կործանմամբ 'ի յետս ընկճե-
ցեր : Իբր ²⁴ զպատնէչս ամրաբերձ բերգամարտու-
թե՝ կանգնաւորս անվայրարկելիս՝ աստուտ անտա-
նօր զկտեալ դիպուածս այս փայտի զարկման՝ հրեշ-
տակ կամարար՝ թշնամոյն ներհակ վերջուղարկե-
ցեր : Ըանիւ հրամանի մեծիդ ակնարկուե՝ ²⁵ օծու-
թի շնորհիդ արեամբ քո խառնեալ՝ զայս եղջիւր
խեթկիլ՝ մոլի գոռոզին, իբր զխաչիդ փրկանակ յե-
սանեալ սրեցեր : Ի՛ մեծ ազդամանէ այսր աղաղակի ²⁶
գեր քան 'ի վերնոցն՝ քանդեալ վերացաւ դրամդն

ամբուլթե կամաց՝ անվայելուչ և ամէներկչոտ խենեկ շուլթե կարճամտին, ընդ հրէական սրտին իմաստից՝
և ստուերական տանն կործանուլթե:

Դ. Քառաբանուլթի բեղ վերընծայեմ՝ անմահ թա գաւոր, զոր արարեր և հաստատեցեր աշուվք քո հօր՝ աղաչեմ գրեզ՝ կրկին ներգործեա: Ընցուցեր սովաւ հերքեալ առ ՚ի մէնջ՝²⁷ դիէթ դժնդակ խորամանկուլթե բանսարկուին, զտաժանական տապ մեղաց, զհողմն դառնուե շնման խաբողին, զտարր արկածից մահու երկիւղի, զառ ՚ի յօգից ցնդմանէ վնասակար բերմունտ տխրեցուցիչս, զպսախառն հեծեծուլթիւնս թալկացուցիչս: Զքուեմ վերստին քոյինազէն հեծանաւ՝ օժանդակեալ թեօք նշանիդ՝ զամպս հրածինս, զորտմունս կարկտաբերս,²⁸ զցաւագին ցոլմունս հրախաւար կեղծաւորուլթեան փշման՝ բազմոտանի վիշապին, զսուր սատակման, զձապատամարա գիմեցման,²⁹ զյարուցելոցն ՚ի վերայ վայրենական խորհրդոց զգիււացն կաքաւս: Զոր մէ զարհուրին յայտմ՝ իրէ փոքուէ՝ տեղի տուեալ մեծաւ գողուլթի, կիրթ իմն ծանօթուլթի յայտնի գիտացեալ, թէ³⁰ յայս ազգ ձայնի՝ յառնէ տէր ՚ի գատատառն: Եւ իրախուսին յօգի արուլթի՝ զբահեալ պնտապէս սուսերտու հոգւոյն՝³¹ անծարեալ մարտիկք ամենայն՝ ՚ի ձև կանոնի պար յիշատակի, որ զամենափորձ հրոյն ընտրուլթենէ գոչմամբ անկերպագրելեալ՝ համօրէն ազանց քարոզէ ՚ի յօրինաւոր պոպարէզ երջանկաբար նահատակուլթեան:

Ե. Կարաւ ահա՝³² փող աւազափող, համբարձու սովաւ անօ օրհնուլթի. պատմեցաւ սովիմբ ան երկրի. հնչեաց ՚ի լսելիս բաժանման հեթանոսաց. ձայն պահապանաց մեծին զօրացաւ, ըստ բանին եսայեայ, և ՚ի նոյն բարբառ առհասարակ ցնծացուց: Զհնգեցան ջրոյն առակաւ՝ ՚ի ձեռն սորին՝ թխամիք խաչին. անպատուեցաւ ճաշակն պտղոյ³³ առաջին փայտին. տօնեցաւ նիւթո այս խորհրդական՝ կենաց ա նուանեալ.³⁴ անարգեցաւ երկաթ՝ առ ՚ի պէտս պաւտերագմի. իբր զբբուլթի ան՝³⁵ ՚ի սանձս երբվարին մեծին նշանի՝ պս փայտ կենաձայն յարմարագրե-

ցաւ . ամֆոփեցաւ օծեալս ցպսվ հովուին երկնայ-
նոյ՝ ³⁶ սուր իշխանաւթեան մարդկային ձեռին : Ս'չ
գծեաց 'ի քար տաճարին ³⁷ մուրձ ինչ գործողի . իսկ
յածակերտս խորան՝ փայտս այս նուիրեալ ընդ խա-
չին թևոց սլացեալ զօրէ : Ս'չ 'ի գլուխս ամոցն , և
կամ յեօթնիցս եօթներորդոս յօրէլինիցն՝ յանկեան
ուրեք խափանմամբ փողէ , այլ ընդ ծագո տիեզե-
րաց՝ և ընդ ծիրս եզերաց՝ 'ի ծոցս ջուրց բազմութե
ծովուց և կղզեաց նոցա՝ յաճախ սաստկուք՝ անար-
գել ճայթմամբ իմն անայնով հնչեցեալ աւետարաւ
նէ : Ստորեցան ³⁸ սուսերք սատակողին՝ այս փայտի
ցուցմամբ , յանօգտակարէ անտի մեզ փոխաձեւեալ
'ի խոփս և 'ի մանկազս :

Ը . Ս'չ ³⁹ արձագանք արձանաց 'ի խորոց ինչ գոն-
չութի խիտտս առաքեցեալ , և ճչ գծնդակակպէս ,
բոս իմաստակի . ումեմն օտարի , զօդ վիրաւորեալ .
ճչ անախորժ սրութի ընդ ունին մտեալ , և ճչ զա-
ման ուղղոյն անկամակութի քար թնդեցուցեալ , ճչ
սակերցն փուշ խրատուցման՝ յանձն բուսուցեալ , և
ճչ մտացն այլայլ ապշուի առաջի արկեալ . ճչ զան-
գակ նիւթոյ պղնձոյ դանդաչեցուցեալ , և ճչ քար
ընդ վիրոս սալի՝ առանց քաղցրութե առ նոյն զար-
կուցեալ : Սարփակարան անխորտակելի նորոյս սիրով
նի . մի սա՝ 'ի սպասուցն կազմուածոց արարչաւան-
դիցն գլխաւորաց , զոր եկեզեցականքս քրիստոնէից՝
ընդ զէտականացն՝ զգուշաւորապէս ⁴⁰ բարձել յան-
ձանձեն . օրինակ ⁴¹ ձայնի հրեշտակին , զոր տուակո-
ղին բան՝ հաւուն կոչմամբ այսու տեսակաւ զայն
տպաւորեաց . նոր գործի շնորհի նուագարանաց ա-
ւետարանին՝ զարթուցիչ ⁴² հոգւոյն այլ առ մեզ , քան
առ օրհնարանութի սաղմոսարանին՝ 'ի վերայ եղև
ոէին : ⁴³ Սկզբնապար նախընթացութե աղէյարմար
ջութակաց՝ բարետաւիղ ողբերգարկութեանց՝ բա-
րացուցական բամբուռան բառացի բարառնութեց .
սրինկ նորոգ այլ իմն տեսակաւ առեալ մեզ՝ ընդ
հնոյն փոխանորդութի . ճչ հեթանոսօրէն ⁴⁴ ուրուա-
ձայն հնչման , և կամ հրեաբար խակախորհութե ,
զոր մարգարէն տերամբ աղչեցոյց՝ 'ի բանց արա յի-
նէն , այլ զսա սիրեաց և կրկին պատուեաց մաքրա-

կան տածմամբ՝ ահարկու դիւաց և ամենայն չար պա-
տահարաց :

Թ . Եւ արդ՝ ⁴⁵ ընկալ օրհնութիւն յարդեալ գովեա
տիւ զայս տուր սրբութե՛ն ինձ պահպանութի՛ն և քո
փառատրութի՛ն . քո պաշտօն՝ և իմ գահաւի՛ն . ⁴⁶ անա-
ղանդ արուեստ բարձրութե՛ն արարչական փառաւո-
րութե՛դ : Ըտցէ՛ ⁴⁷ ձայնդ այդ անձարեալ՝ ընդ պա-
տուատտ յօգիցս շաղկապուե, հանել՛ի հոգւոյս զպա-
տիրս դիւաց՝ և զմուտս անիծից՝ և մեզաց ապակա-
նութե՛ն : Ըբացցես լինել ⁴⁸ զայս իր՝ նշանակիչ ջնար
Զահաւորական՝ անջրելի նամակ՝ Զատագով անխափա
նական անօրինականացդ : Ըհա պարզեւեա՛ սովաւ՝ բա-
րեգութ, աղաչեմ հիզօք՝ կրկին մեզ շնորհեա՛ պահ-
պանութի՛ն ի դիմամարտից՝ յաներեւոյթ և յերեւ-
լի : Ընձեւեա՛ մեզ ⁴⁹ ձեռն ամենալի, որ բանաս և
մասաուցանես պատրաստարար բաշխմամբ՝ ի մատուհա
բազմապիսիս, օդոց քաղցրութի՛ն, անձրեաց շահեկա-
նութի՛ն : Սկասեցին քոյով հրամանաւ այսու բար-
բառով հոգմ՝ տապախառն, շնուհն ցաւաբեր, յար-
ձակմունք հինից չար խարդախութեց . սովաւ խա-
փանեցին ամենայն դիմամարտութիւք զինուորուեց
դժնեայ մատնչին . հալեցին հատցին և մեռցին յեր-
ջանիկ ձայնէ՛ օծեալս այս փայտէ՛ որդն և ուտիչ, և
ամենայն նմանք սոցին, որ ՚ի մերոց մեզաց զօրացեալ՝
ընդ մեզ պատերազմին : Ըբմատաց՛ մեզ ⁵⁰ սովաւ
տունկ երանութե՛ն զյուսոյդ ՚ի քեզ մեծ պաշտպա-
նութի՛ն ստեղծիչ բալորից, տէր արարածոց, զայս ծառ-
սաբեկայ, որ ունի կախեալ ՚ի դիտակ ոստոցն՝ զա-
ւանդ Ծբ նորսդ՝ այժմու փրկութե՛ն ծաղկեալ քե՛
քո, ՚ի պտուղ կենաց անմահականաց : Փախիցեն
յանհուն հեռատան խորին խաւարի՛ այսր փայտի
փառաւորելոյ բարեզեկոյց ձայնարձակութիւն ⁵¹ նե-
սարք ներհակք ստապատիրն ստորնականաց՝ բազմա
ձեռնեան խարդաւանողաց : Ըերժեցին սովաւ ՚ի
յանդոց՝ ⁵² պտղատոհմական արօրադրութեց մերոց
սահմանաց՝ և ՚ի քո մշակեալ կենդանի երկրէ՛ վէրք
վատնիչք, և հոյլք մորմոքեցուցիչք . կտրեցին տ-
վաւ՝ ⁵³ յաւելուածք կրկնատգեղ և անվայելուչ պա-
տահմանց՝ ՚ի հնարից չարին ՚ի մեզ յայտնելոց . իս-

կապէս վանեացի սովաւ, որք ⁵⁴ յերկարանչիւրոց բնութեցս մերոց վերերեւին ինքնաստեղծութիւք մերձաւոր դաւաճանողաց: Փրկեալ տէր յս աղաչեմ զքեզ, փրկեալ բարերար. կարկառեալ առ իս զաջդ ամենաւ գով, և օգնեալ ինձ սովաւ՝ զերծս զիս յամենեցունց ընդդիմացողաց:

Ժ. **Ս**առնեսցի միացի Տրաման քո 'ի տոյն՝ առ 'ի փոխարկել ⁵⁵ զանդամանդեայ սիրտս յիմարեալ՝ 'ի քոյին բանիդ արդիւնատրութի. հարցես միեսցես ⁵⁶ զայս նեցուկ հրաշից քումդ՝ սքանչելեաց՝ 'ի սիրտս ծորեալս և յոգիս լքեալս, և հաստատեսցես կազմեալ պնդապէս՝ 'ի կայունն ուղիղ անսասանելի. իսկ ⁵⁷ զանընդոտան կակղացուսցես զարթնուլ և զգաստ լինել յոգի հեղուն՝ անձաւանդ քո պատուիրանիդ, որպէս զպօզուն և զմատթեանս: { Իչեցս մարդասէր պատուեալս այս փայտիւ՝ զերախտիս խաչիդ, որով զանձաւան ներդործեցեր. բարձ յինէն՝ կեցուցիչ, զվտանգ պարտեացս՝ ⁵⁸ պանծալի լծակօք ամբառնալեաց նոր տապանակիդ: Բացցին կամօք քո հիզօր՝ 'ի յայս ձայն կենաց՝ լսելիք սրտից յամառեցելոց. լուիցեն յայս մեծի բարութե քումդ՝ ակնարկութե՝ ականջք խլից. պարզեսցին 'ի ձեռն սորին՝ լեզուք համրացելոց. լուսաւորեսցին 'ի տոյն՝ տեսարանք աւչաց, հայել մաքրապէս 'ի քեզ պշուցեալ անայլայլաբար. զղջացին դարձցին կաղզուրեալ ⁵⁹ կամօք յափրացելոց. ընձեռեալ տացես տէր՝ տագնապելոյս անձրև արտասուաց: Արիցի քե սա մեզ՝ լուր ցնծութե, ձայն ուրախութե, բարբառ բերկրուե, ⁶⁰ նուազ հանգստեան, նիւթ երանութե, պատճառ փրկութե, առիթ քաւութեան, մերժումն վշտաց ⁶¹ խզումն խեղդմանց, ընդարձակութի նեղուկց, համառօտումն խեթմանց, հալածումն հեծութեց, թեթեւութի թաւալմանց, յապահովութի կարեաց, կարգադրութի կրից, սիտփութի վհատմանց, բժրչեութի ցաւոց, տեւականութի հեղգութեց, ուշադրութի անտեսիցն:

ԺԹ. **Ս** յայս ⁶² կամուրջ ցանկալի անխոտոր և անխոտորնակ, և 'ի վերնաշաւիղ բարձրաբերձ սրբառ հետ սանդուղ երկնաչու, առ հայր քո օրհնաբան

ահաւոր անուն՝ ձգեալ մնասցեն՝ բարեբար, հա-
զւոյդ առաջնորդութեամբ միանալ ՚ի քեզ անբնդ-
միջելի . որով և սբյ միոյ՝ միայնոյ և միամնական
տէրութեդ՝ և անեղծ արարչութեանդ ՚ի կենդա-
նեաց և յանշնչականաց հաստելոց՝ վայելչական գո-
հութի փառք և իշխանութի յաւիտեանս յաւիտե-
նից . ամէն :

(1) Ի խայտ երևակի: Երբեք որհնեալ փայտն՝ որ զարծի լինի հա-
զւոր բարեբարութեան հակառակ փայտն անբծից . ծանուցին խորհրա-
ծութի, խորհրդաւոր ժամանակին, այսինքն կրճակին, որ ունի զար-
հուրդ յետն փողջն . կամ ժամանակին՝ որ հրաւիրէ ՚ի արարան պաշ-
տանն : ապանս երես, ազօթքս կարգեցաւ ընդ իբրդարանս Բարգնա
նութի, հանգիքս տեսութի մեկնութեն, կամ ըստ օրինակի բացայտ-
տութի : Այս մակարիր Թուի եղեալ ՚ի սբյ վարդապետէն, որպէս և
սճն ցտցանէ : Իսկ Թէ արեւոյ ինքն եզ զայս ճառ ՚ի կարգ ազօթիցս,
Թէ յայլոց եղաւ, չն յայտնի . զի մեր ընտիր օրինակն ՚ի յիշատակարաւ
նի անգ՝ Թուէ զի ազօթս, և ընդ Թիւ նոցա սակ՝ յաւելան բանքն որ
վանս ժամանակին, և վանս արարար Մեռանին : Այս ինչ յայտնի
կրի, զի զերկուսն զայստիկ բանս արար նր վարդապետն ընդդէմ՝ բար-
բանչանացն Թանգրակեցաց . (զորոց անս ՚ի բանն 4Է . լծ . 39) : Եւ զի
ազօթանն ձեւով արար զայնս, նմին իբի այլք Թերես ՚ի կարգ ազօթիցն
գրեցին, յարմար գտանելով զինի երկիցեան ազօթիցն զնել զայս՝ իբրի
առևտուանն : Եւ չնն ինչ զարմանք՝ Թէ Թանգրակեցիք արհամարհէին
զտախրութի ժամանակին . քանզի և յարեմուտս կրեկցան ալանգա-
ւորք, որք զհնչմունս զանգակաց արհամարհէին, փոքս ստանանցի կր
չելով :

(2) Ան ինչ արիւնդեալ : Կորոզ զարթուցեալք փափայտանք սիրոյ քո,
ի Լուսնի հնչան, ՚ի ըստ, կամ լսելով զհնչումն փայտեդ հրաւիրանն ՚ի
պաշտան քո :

(3) Չյանդիտութի զարդարան : Չբեկիք՝ որ և տեղի ազգման, կի՞
զչացոզ ձայնի՞ բաղկեցեր ժամանակարան, որով զչատասցալք և յա-
րետք ՚ի մեռելակերպ Թմութի քնայն . յանդիման լինել քեզ առաջի
կարսոյնս Բեի, արքունական ընմիս, կամ սաննիս՝ ուր մեք զնոր-
հախարութիւն և զայլ պաշտան ծառայութեանս մերոյ հասուցանեմք
քեզ, և գաւ ըստ քում առտուութի՝ զվարձս աշխատութի մեր հասու-
ցանս :

(4) Ընդ իբութի : Այլքան զարմանալի միջնորդք հոգացար զն փոր-
կութի ինչ :

(5) Հրաւիր ստորի : Չարմանալի օրինակս . սաստն կի՞ այժմէն ձեալ
ցտցեր զհանդիմանիքն, զապաղայիցն նմանութի . զի հանգարաւ զարծեալ
ժամանակին՝ առ րանս սոյսիբ, առ անկանդնելի խոր քունս իմ ուժ-
գին որտայցեր, որպէս առ մեռեալան ՚ի կատարածի աշխարհիս որտա-
լոց եւ զարկելէն փողջն . ուստի ճայթմանք ձայնն՝ զնուրութիւնս
իմ յանդիմանեցեր . իսկ փայտեոյ՝ և ոչ երկութի զարծեալան՝ զհեղութի
քո ցտցեր : Էն լծ . սաս զբանս սոյսիբ մեկնէ՝ անյարմար . զի սակ՝
քունն անյարմար է բանականի : Սակայն ազգեցաք ՚ի բանն ԺԷ . լծ . 3 .
Թէ այս բառ նշանակէ՝ անկանդնելի . վանս որոյ ոչ փայն մեռ նշանս

կուժին անյարմար է բառին, այլ և սուսեաց պատճառն. զի մարդս ոչ է լուկ բանական, այլև կենդանի, որում յարմարի քանն. ուստի և նր զարգապատա 'ի վերադարձն (բան ձգ. 1.) կոչեաց զԹԾ. Գարբ Նիրհան, յարմարիլ ինչ, գարբիւիլ ննիկն:

(6) Յընդոս գարխած: Ընդատուցի զարհուսածով երկուց Գլխորաց, այսինքն տակտասկին և Թակագին, այն է՝ փայտեաց կանին. կի՞, եր կուց կանաց ընդատ հարմարն անձրեկցեր առ իս գորդունութի քո, որպէս բաղխամար ամպոցն զքնական անձրեն շորհէս: Ոմանք զասեղն, երկուց Գլխորաց, մեկնեցին՝ զիջինն երկուց ծայրոց՝ ոչ խիստ, և ոչ մեզմ. բայց այս օտար է 'ի գրոցն:

(7) Մեղհական լեզբիս: Ո՛չ փաղարչական բառիս կամ ձայնիս 'ի քան ընկզմեցեր, որպէս ազայոց առնեն յորացն. և ոչ խառութի ահար ձայնիս զարհուրեցուցեր, որպէս գերեաց առնեն: Մարթ է գարնեաց զերկոսին ևս խմանալ 'ի վերայ ձայնի ժամահարին, իբր զի հնչումն նորա՝ ոչ այնչափ մեղմ է, որով առաւել ընկզմեր 'ի քան՝ քան թէ զարթուցաներ. և ոչ այնչափ սաստիկ՝ որով 'ի զարթուցանեն զարհուրեցուցաներ ևս:

(8) Դժխտական անբանութիւն: Յարուցեր զմեզ 'ի գազարմանն գերեզ մանական անզգայութեն, այսինքն Թմրութեն որ յանկողնի, որ գերեզ մանի նման է: Եւ կոչեցեր զԹմրեալսն քնով 'ի Գլխոր ուրխութի, 'ի ժամերգութի, 'ի սաղմոսերգութի, որ գինի է ուրխացուցիչ ձծապաշտից: Յարմար է քանն առակաց. Թ. 4. 5:

(9) Հանդերձիւ անարար: Չզարթացուցի ժամահարն արարեր պարտառապ եկեղեցւոց 'ի պաշտօն փեսայից:

(10) Չպարտառան զձեռնարկութի: Փայտիս կոչնակիս՝ իբրև փոքր խԹա նաւ (մահմուզով) արտեցուցեր զանտանձ գիւին զահարին մեծութեն: Եւ արարեր զաս իբրև Թանձր լուծ նուաճելոց զուս արտառանն սատառ նայի. և իբրև վարպետ լեռնի, օր զափէ կղակաց ստանանայ: Բայց զերեւին զայս բան մարթ է 'ի վերայ մարդկան խմանալ. որպէս թէ կոչնակաւս իբր խԹանուս շարժեցեր զանհասանն 'ի պաշտօն նոյ, և իբրև լծով կրթութի զուս հեղձացելոցն ծանրացուցեր. և իբրև կապ բերանոց արարեր շարսիտութեան թոնդրակեցւոցն, որք արհամարհին զժամահարս:

(11) Չխաբին գարփիս: Չպարտան՝ որով ևզև գործի խաբուէ ևեպի փոխարկեցեր յազատութի քո շորհից, առնելով զայն՝ գործի անպաշտութե. և որ առաջին փայտին յիմարեցաք, սովաւ իմաստանցուցեր զմեզ հարեար հանձարով: Կարևո իճմոսի, այսինքն կարկասմամբ կառնին հնչեցուցանելոցն, կամ բազիւելով զաախտակն՝ զանբժշկելի հարուածս օճին անմուսաց մեզ ծանուցեր. իբրև թէ՛ օճն փայտի խաբելով զմեզ, զու ևս հարմար կոչնակիս միշտ զգլուխ նորա հարկանես:

(12) Ընդ երբորութիւր: 'ի գծագրելն զանուն նր Երբորութեանց 'ի դէմ իմ՝ յորժամ զարթնում ձայնիս ժամահարին, զու զերեքին կի՞ զանկոյժ կապան ստանանայ՝ որով 'ի կաբարձին կապելոց է, այսու իբնեցի, կի՞ հաստատեցեր: Ոմանք խոյ երեւին խնացան զերես չուանան՝ որովք կախի կոչնակն, և համարին զայն 'ի նմանութի կապելց ստանանայ: Բայց լու ևս ըստ գրոցն այլ իմաստ ունի. զի սովորուէ է 'ի հարկանել զժամահարն՝ թէ 'ի սկզբան և թէ 'ի կատարածին՝ միով կառնաւ երկուց կախիլ, 'ի նշանակ նր Երբորութե. ուստի 'ի կատարածին ևս կրկնելով զերկուց կախումն, այսու կրկնեցեր առէ՛ զերեքին կամ զանլուծանելն կապն ստանանայ: Այս սովորութի կրկնելոց երկուց 'ի

- ակցանքն և 'ի կատարածին' որակն մինչև ցայտմ' նաև 'ի մէջ յաւանց :
- (15) Առաւել յանխափումիս : 'ի խաբէական պաշտամանէ կոյ' առաւել բարեւոյցն կամ զբարեւոյցն գործեօք և արուեստականօք որսաւոր զիս 'ի թո երկրպագութի. զի որպէս նորագոյնմասոր ձայնիս փոքր և սոյնը արուեստականաց սոյն առնէր ամենայն սոյնաց երկիր արուեստէլ իւրազորն արմանին, նոյնն զու թոյ յոյնաց հոգեւոր կամ մարմն նաւոր գործեաց ետուք մեզ զժամանակս' հրատարակ 'ի թո երկրպագութի : Եւ նոյնիւր խոյրիս . սոյնիքն օրհնեալ փայտիս, (ըստ որում գոյ 'ի մաշտոյն կանոն օրհնութեան ժամանակսն .) 'ի հարկանէլ նորս' ճշմարտութի քրիստոնէական կրօնից հաշակի . և պատիւ նորոյ արեւտարանիս հնչէ 'ի լեւիս ամենեցուն : Եւ և իբրև սուրբ Բարդուէ, բարձրանայն բարբառ . փոքր, 'ի նշան սպասարկնելոյ արքային քով, և խմբելոյ զբոց նորս պաշտանից եկեղեցւոյ ընդդէմ սասանացի . և նշան իբու խոսէ : աբախութի 'ի վերայ յալթութի մարտին քով ընդդէմ անմարտին փարսանի, ոչ թմարին մարտանու . յետ յալթութին ըզէմ մարտնար փարսանին : Եւ և իբր հանապարհօք ծեծօք զվոյն ստատ նոյն' վարս այս, տախտակս . կամ փայտեայ կանան :
- (14) Տն ին . 3 օրին . Կոմ ին, որ առաւել յարմար և . զի ամենաբիւ յարմանն' զոր եօծ յոգեք 'ի սեղալ տեսնան, և զսեղան կոչեաց' թու թուել, սոյնիքն առն նոյ . (ծննդ . իՂ . 18 . 19 . և ը . 7 .) Այսպէս և ժամանակսն' աբախութի 'ի վերայ և օծեալ մեռնումս . 'ի չորս ծակն, եղև իբրև առն անաւոր իրնախնան, անայնն պաշտամանս . որոյ հնչմանն անօք ժողովն ալթութարք, որպէս իրոյնընդիքն 'ի բնթել . Կարգեալ 'ի հիտուսք, օրհնակեալ կանխաւ յարմանն յոգեպոյ . սասնի հանաւոյ . զի փայտն օծեալ անփանել մնայ, և նշանակէ զանխափան անտղութի պաշտամանն նոյ : նշանակէ ժամանակի, զմայնն 'ի հեռաւորս ծանուցանելուն' նշանակէ զժամանակ ազազայ հասուցմանն, կամ զաստատանին : Օծութի ժամանակսն և հին արարչութի, որպէս աւանդն հին և ձեռակիր մաշտոյց . (զոր 'ի տարգրեալն կրճատելով 'ի թոյ թու զեալ են .) քանզի և առ ըստին մինչև ցայտմ' սովորութի և օծանել զպանդանս, զոր 'ի ներքոյ կողմանն 'ի չորս տեղիս մեռնուն խաչակ և արտադրան յութն տեղիս օծանն ոչ օրհնեալ իւղով . և զայս աբախութի կոչեն Մ'իր Կոմի Կնիգսի :
- (15) Ազգսից : Կանանկից կենաց ծառայն' թէ բնութի, փայտ գորով և ինքն . և թէ գործովք, զի կոչէ հաւարել յեկեղեցին, որպէս կենաց ծառն հրատարկ 'ի գրսխան :
- (16) Տիգի գիգուն : Կանանութի ծառայն գիտութի, որով լինէր ընտրութիւն բարեւոյն և չարին . այսպէս ժամանակսն շանայնն փոյթքն և ծոյլքն 'ի պաշտան նոյ :
- (17) Տեռնագրուի : Յեռառակէլ անաւարքից 'ի գեմ իմ' նշան իս վիտ . զի մայն ժամանակսն յիշուցանէ խաչակնէլ զգեմս . մանաւանդ զի և հարկանէլ 'ի սկաննին' Յանուն հօր ստէ, և երկոս կողի միով կանտան :
- (18) Կոմիտից : Երանակսն և յաւառեայնն ծանուցանօք և իբր նախնիցայ փառաւոր գաղտնանքս' 'ի Գլխոյ, առ եկեղեցին, որ պահեալ և նր թաղաւորք . իբր զի ազգ առնէ ժողովի 'ի ժամերգութի, որում յաղարէ զալուստ քով 'ի նր պատարագին' յարժանաւոր հաղորգութի հաստացելոյ :
- (19) Անտիպան օրհնիս : Որպէս յարգարէ և նարագարիքն, մի օրին . նարսիւրիքն . եկեղեցականացն և կրօնաւորաց 'ի պաշտան նոյ, սոյնպէս անախ սքարփու և անփականոյնն իջորդութի, հոգեւոր համարելիս միս

նայոյ ընդ ջրի , Կեղալատ գողնծոյ վայելուչ բարարիւնս կուտանայն
կամ հաւատաւորաց . որք 'ի սարգիսերգութի ժողովն զոս յարանց .
և կողին անմաքին , հոգևոր ծննդեամբ և արթիւնք բարում որդի
ծնանելով այ . և Իսգուհի , իբրև Թաղաւորին ջրի հարանայեալք . որոց
ձայն ժամահարին լինի յարգարիւն Ժածոսի գծնութի , հոգևոր զարգաւոր
նայ պարտաւորելոյ յաղթու , և ոչ մարմնական զարգուք , որպէս աշ-
խարհապիտոց է ամպրութի : Այսպէս իմանալ սուսուկ յարմար
Թուի կարգի բանին , քան թէ իբրև զոս հաւուած բանի անուշ զա-
սելն , Կեղալատ գողնծոյ անմաքին իտի . որպէս թէ ընծոցոյ կամ
բարարիւն կուտին եկեղեցոյ :

(20) Եւնուսիք գարգառն : Քաջահեղ ձայն ժամահարին և պատգամ
հրահրանն առ ԹԺ , իբրև զբննականն պատգամն սուսուչ ձայնի . քա-
ղցն , որ 'ի Գրուածեան , 'ի անգլոյն' ուր ԹԺ կայք , պատգաւ հնչէր ,
(Էկեց . ԺԺ . 16 . ԷՆ :) Ունայք 'ի Գրուածեան իմացան' 'ի միջոցիւ հրեշ
տակարեան . իբր զի հրեշտակէն' տերունի զարութիւն ամեն : Բայց
սուր է . այլ իմանի սաս ըստ յաճախ կիրաւութի յաճայ և ըստ
նայոց , որք զտանարն կամ զտեղիս արքեպս այ կողին Գրուածի , կամ
գիրուածիս . որպէս նովին մտք կայ 'ի Պետոյից գիրք Թ . 5 . 'ի բնարու
նին . ' 'ի ջրանի' սուրս արժան է մտանել 'ի անբանին : || Այլ և նոյն
անուն 'ի կիր առեալ է 'ի ժողովն Անկիւբոյ . կան . ԺԷ . 'ի Կիտեկա-
պոյն . կան . Ե . 'ի Լուսդիկեայն . կան . ԺԸ : Եւ զարտաճա պատգ-
ամ կողմն յայտ աննէ Եւսեբի , 'ի ներքոյ Կոտանդիանու . ԳԼ .
ԺԷ , անկով թէ յամենեցունց անառնին ընկալան զանուամարտութին :
Արդ' որպէս 'ի պատգամութի աննականն պատգամայն ըստայտ ժա-
ղովորդն , (անդ . 14 .) այսպէս 'ի ձայն ժամահարին' Կայ օրիորդ , միշտ
զամենայն եկեղեցին' անարատ որդեաց մայր' խոստարէրէ , զարգարիւք
հոգևորապէս . մի օրին . խոստարգրեցիք նման ոչոց յարգութեան ,
պապանցիք , աշխիցիք , խոսուցիք ևն :

(21) Փոռն եղբերայ . 2 օրին . Գողգե եղբերայ . և մարթ և բացա-
արել . սուսուկ սաստիկապէս քան թէ զերկրովի ամբութի եղբերայ քա-
ղցն զընտնութի բնկարայ սաստիկցիք ժամահարուս :

(22) Գոյնիս : Այսինքն նիգակ , որով աղք արար յետա զարանախ-
լոցն' յարձակիլ 'ի կործանումն զայնոց : (յետա . Ե . 18 :) Այս-
պէս և ժամահարն աղք աննէ ժողովրդեան յառնել 'ի կործանումն սա-
տանայի . զի զարմատս մեղացն' որ են հեղզութի յանձնայն պաշտամունս ,
և մտայութի գործոց մերոց , իսկ ստիպելովն 'ի ժամարգութի . ուր
ԹԺ ձայնին գրոց բանիւքն գիտացեալ գործոց ի՞ գարգիս , զմեզ իմ , կամ
զարատս բարի գործոց' զորս մտայեալ Էմ , յիշեցուցանէ : Այսան որոց
եթէ զժամահարս' այլ ին յայն Բանիդ կոչիցեմ իբրև զխաղաղեան յով-
հաննես , ոչ սխալեմ . զի այս ակար անանովս նիւիոյ հոգիւնի , նիւթու
կան իբի' որ օրհնութիս կրէ զզարութի հոգևոր , սուսուկեապէս արտաճ
մեծութի գործոց քոց . հրահրելով զժողովուրդն 'ի բար սուսուչա-
նին , յորում սուսուկեապէս Ժանուցանին գործքք , քան յովհաննու քա-
ղցութի : Եւ զի յովհաննէս նշան ինչ ոչ արար , բայց զու 'ի յայն
անպարտաբար պապիսուհ , այսու ակար սպաստամունս' երկուստայոց բա-
ղամ օգնականութի զարմանայն գործեցիք . զի հարմար կոչմանին ,
որպէս և հնչեամբ զանգապայ' պահպանելիք 'ի միջոց , 'ի կայմականց ,
'ի կարգեալ , 'ի ժամատառե . ԷՆ . զորս և յիշէ զինի . համար Գ . Թ . Ժ .
այլ և արթեք օրհնութի ժամահարին զնոյնս հայցին , որպէս անանի 'ի
մայրոցն :

(23) Խոր հրգով սրբանունութի : Անուշք քո քո օրհնեալ և խորհրդական

բանի պահպանութիւն, որում մասնակից են երկը անձինքն եւս : անգիւ-
գրելի, աննկարելի, կամ խնամարի կերպարան լուսոյ : Որ կրնայիք նայ-
նաւս , յետ խաչին երկրորդ անգամ շնորհեալ փայտեալս , կամ փայ-
տեալս որ կրկին ձեր հոգւոյ եւ մարմնոյ ներգործէ , հնչեցեր ձայնս ,
որք իր նետս շտապօք՝ օգտաբաց յարմարապէս [Թուացեալ հոգւով
զորութե զս , հարկանեն զնպատակն սասանայի՝ զԹուութի , զանկրո-
նութի , զտգիտութի Թնայնոց , եւ :

(24) Չգործել : Չոչս 'ի բացառական հոլով պարտ է խնամոյ . ջր
կրքի յարմարապէս՝ կանգնեալ, անխորհրդելի, անկործանելի պատեմ-
չաց , (պէտէն , մէթէրիզ .) ստոսոս , 'ի ստիտակէ ժամահարին , կմ
'ի սեղանն՝ ուր հարկանի , զվեալ գիտածս , զբարեալ հարանն այս
փայտի՝ կրքի պատգամաւոր զս առաքելցեր ընդգէմ [Թնամուցն սասա-
նայի :

(25) Օծութի շորհիդ : 'ի մեռն մեռնի օծանելուն, կամ Թէ հոգւոր
շնորհք կրքի օծումն լինելով այսմ փայտի , աշխարհ Կ խառնեալ , մչ
եթէ խորհրդական արեանքն քմի խառնեալ սակ զվեռանն , կամ օծեալ
զփայտն , այլ Թէ զորութի արեանն քմի խառնեալ 'ի յօծումնն է 'ի
փայտն , կրքի եղբեր ինիլի , հարկանող սասանայի՝ ըստ նմանութեան
խաչափայտին , յիսնեալ , օծմանքն կրքի 'ի յետանի արեցեր : Այսաւ բա-
նիս 'ի ժամահարն յարմարէ զսասեղանն յազապ սեղանոց օգնուցն ,
եւ եղբեր նորս , զորս բաւ հրամանին այ պարտ էր օծանել իւզով , եւ
արեալ արեանք : (Եղից իԹ . 21 . զեւ . Թ . 9 : երրոյ . Թ . 19 . 21 . 22 :

(26) Գեւր Կս 'ի միւրն : Այսաւ 'ի ձայնէ ժամահարին վերացաւ
գրանգն , քան 'ի ձայնէ սերովելիցն ըստ սեպեանն ետայնոյ . (Ը . 4 .)
քմ անդ վերացումն գրանգւոյն , այսինքն վերին սեպեցն՝ նշանակէր սակ՝
զփորձանումն հրեական խնամակցն , եւ սաստիկական ասն հին օրինոյ .
խիչ 'ի ձայն ժամահարին բառնի գրանգն ահուհ խոց , այսինքն անգու-
թի կամայ՝ անարժան եւ աննեղեցա ինիլիսի , ջր զանգաղութեան
կմ զտառն կարճափոս Ծուլին : Բառս ինիլիսի , 'ի գիրս Պիտոյից
բարում անգամ քմի փոխանակ զտառութի , հեղուքն , եւ : իսկ բառն՝
անխելուք , 'ի ըստ օրինակ ինչ քմի՝ անխելուք . կրքի Թէ՛ անխել
ըսով . ջր զուր 'ի լիութի , կամ 'ի զուարթութի , անխոր :

(27) Չիեի դմուր : Չգմնգակ ջրս , կամ զորոպայթ , կամ զԹըշ
նստութի , եւ : Չոչս՝ եւ զհետեւեալն մարթ է խնամոյ 'ի վերայ մարթ
նստար եւ հոգւոր փորձանոց . յորոց զերծանիմք կամ՝ նայն իսկ հարմար
ժամահարին , եւ կամ ձայնիւ նորս յազովս եւ 'ի պաշտան այ յորդորն
ըսին : զսորք աշխոյից , զպատմաւ մահարեր փորձանոց : զսո 'ի յօրից -
'ի ցնդանն կամ 'ի Թուլուք յօգուածոց եղեալ զնասակար զխաղածու
զայսախառն , նեղութի կամ զարժակցութի քմիին եղեալ հառաջմունն
նստաքեցուցիս . որպէս յորժամ լինի 'ի սուգ մեռելոց , կմ 'ի կորստան
այլ իրոց : Չոչսակն արեանս սակ՝ ձայնիւ ժամահարին բարում ան-
գամ անցուցեր 'ի մե՛ն . արդ՝ զոր նստ արարեր , ապաւն զքեզ՝ զար-
մեալ ներգործեալ . զտառն վերանն Կոյնուքն կեծանաւս , զս զորութի
զմուրեալ փայտեալ ժամահարին՝ հանդերձ օգնականութեանք նշանիդ
խաչի :

(28) Չբաւոյն ցուրնս : Չբաւոյնցիւ աչաց , կամ զերկիւղայի ցոլ
մեռնս գիշերայինս , որք սակեւ սակեւ փայլատակին 'ի խաւարային սա-
ւորոց , եւ են օրինակք հրախաւսի կեծաորումն սասանայի . որ խաւար
գորով մեռնոց 'ի լոյս հրեղին կրքի հրեշտակ՝ պատրոզական փշմախ
խորհրդոց :

(29) Չբարոյնելի : 2 օրն . 2 Երարոյնելի : եթէ այսպէս եղական առ-

քի, հայի առ բառն՝ դիմեցան . քի զճակատամարտ գիմեցաննն 'ի վերայ յարուցելոյն . ըստ յոբնական եղևալ . հայի առ բառն խորհրդոց . այս ինքն գիմեցանն վայրենի խորհրդոցն 'ի վերայ յարուցելոյ, կամ յարձակելոյ . իսկ յաղբոցն՝ պիտան չտասա, զաս հատուած է . քի ջրուան զխայթմանս գիւտցն, որք ինզան ընդ վնաս մեր՝ հոգւոյ և մարմնոց . կամ յողորմութիս առնելով զմեզ 'ի պաշտօն քո՝ ջրուան զուրաբութի գիւտցն, որք ինզան ընդ հեղգութի մեր :

(30) Յայս ազ Գայի : Քաղ փորձիւ գիտեն գեւք : Ի մայրիւ ժամս հայֆն յառնէ եր 'ի գառաստան, զգեանս անմեղով, զպղերզան 'ի գրկոց նոցա հանելով, և զպաշտօնատերսն պատկելով, ևն . կամ, այսու մայրիւ ըստ որում՝ օրինակ է յեանին փողոյն, 'ի միտ առնան գեւք զգալուս ան 'ի գառաստան :

(31) Ամբարեւ մարտի : Պաշտօնեացք . եկեղեցւոյ ըստ իւրացանչիւր կարգի՝ հոգեւորապէս պիտուորին : 'ի յն խնամի, ըստ ծանուցանելոյ ժա մահարին . որ զընտրութենէ հրոյ գառաստանին քարոզէ ամենեցուն՝ գոչ մտի անխելագարելէս : անյօգաւոր մայրիւ, 'ի յօրնաւոր սուպրէւ, յեկեղեցւո՞ր է օրինաւոր անդի պատերազմելոյ ընդ գիւտց, և երջանկաւ քար նահատակելոյ յանպաշտութն :

(32) Փող ապօգիտ : Փող մեծածայն : Ատանտօր զքանս սարմաքն, (խէ. 6 .) և ետայեայ (ծք. 8 .) յարմարէ հարման ժամահարին, և հաւաքման 'ի պաշտօն եջ : Աս յալ յեծման պաշտօնեայք եյ 'ի բարբառ ժամահարին : իսկ Թշնամիք խաչին գեւք կամ անհաւանք՝ ջրուտցուն ընդի օրնապիս, որպէս գաւազանաւ մովսեսի 'ի ջուրս ծովու եղիւ . ապիքն :

(33) Աստի իւրային : Ծառոյն գիտութն ճաշակուած անորգեցաւ 'ի ճաշակելն զպտուղ փայտի ժամահարին, զի սա մայրիւն լինի առիթ ճըշ մտքի գիտուէ . իսկ այն եղև առիթ յիմարութն : փնէցաս, մեծարեցաւ խորհրդական փայտս ժամահարին՝ ինչոյ անուանեալ . ըստ բանին առ աակ . զի իբրև զծառն կենաց եղև գործի հոգեւոր կենաց . անս 'ի վեր լծ . 11 . 15 . 16 :

(34) Անարգեցաւ երկիտ : 'ի գալ ժամահարին ոչ ևս սրտոյ եղև երկամ պատերազմի . անս պիտի . ըւ.ծ . 38 .

(35) 'ի ստէն երկիտին : Յարմարէ զքանն զարար . (ժք . 20 .) որպէս Թէ փայտ ժամահարին եղև պտութի, կամ նուիրեալ ան, 'ի սանձ երկ վարին քի, այսինքն պաշտօնեկոյ եկեղեցւոյ, նուառնելով զպղերզութիան նոցա :

(36) Սուր իւրանալ : Օծեալ փայտս՝ իբր գաւազան հոգութն քո, հե աւցոյց զսուր Թշնամեաց . որպէս ջուպն յակոբայ՝ զսուր ետաւոյ, կամ ջուպն գաւթի առ զէնս գողիաթուս :

(37) Մորձ իւր գործողի : 'ի քարինս տաճարին՝ 'ի կաղնին անգ ոչ գծեալ կամ կոփեալ մուրձ (ք չէքի՞) քարակոփի . զի յաւաքողոյն կոփեալ էին . (ք . Թագ . ե . 18 .) իսկ յեկեղեցւոյ օրհնելոյ ժամահարս՝ իբրև զթէս նր խաչին համարձակ իշխէ : Ասու կրկին առաւելութիս անմարդէ . մի՞ զի մուրձն երկամթի ոչ կարոյ ապրել 'ի սրտս հրեկոյ, իսկ փայտակերտ ժամահարս զօրեղանց ազգէ 'ի քրիստոնեայս . երկրորդ, զի մուրձն չեղև արժանի հնչել 'ի ստուերական տաճարին, իսկ ժամահարս իբրև զփայտ խաչին համարձակ հնչէ 'ի ճշմարտ եկեղեցւոյ : Իւր հնչէ՞ ոչ յամազրուխս միայն, որպէս առ հրեայս փոյն ազգև ջութի . և կամ յեօննիցս էօննէրորտս յիբելիիցն, այսինքն յեթն եօթն ներքոյ ամս, որ լինի 40 . որում յաղբոյ յիսներորդ ամն՝ յորհեան էր՝ ամ Թողութեան . զոր փողով ազգ ասնէին . (Ղ Լաւոց . ին . 8 . 9 .) և

մէ յանկան ուրի՛ն 'ի հրէատանի միայն , ապ ընդ ամենայն տեղիս բքիս .
 ասնկից՝ յանախ օստիտիք , որ ըստ որի աստակի հնչմանով՝ անխախտ
 ճայթմանը ԾԺԺԻ՛, որ զանայն ձայնն նշանակէ , հնչեցնուլ բարբառէ :
 Եւս , անաղակ ճայթմանը՝ խննի անհատական ձայնիս , յորտեսն
 հնչման փոքր՝ որ զիցա առնու . 'ի նորոգել շնչոյն : Արտաւ.ԹԻԷ ժաւ
 մահարի փոքր յոչա աղլա տրեւելոյ . որպէս յիշէ մտադրաստես 'ի վարս
 տակերեքանին , և աւրիսս 'ի վարս Թեղարտի տարայնին , և նիկուայ սիւ
 նակիցն : Ենէ և երկարոյ ժողովն նիկիոյ՝ որ ընդգեւ՝ պատկերամարտոց ,
 'ի չորրորդ արձանագրութեն , պատմելով զփոխադրութիւն նշխարաց
 անաստաց զիցայն : Ենչը զոյս փայտ կոչեն՝ պիտուրքն : Պաշտանն
 յոյն մասեմադիք համաւասիւ ընծայէ ժամահարին զայն նշանակուիս ,
 զոր քր վարդապետս մեր ընդարձակ խորհրդածէ . այսինքն լինել նշանա
 կիչ կն մարգարեութեց , հրատարակել աւետարանին , և օրինակ յետին
 փոքրն :

(38) Սուրբ օստիոզն : Սուրբ Թշմանոյն սասանայի , այսինքն հեղ
 զութի , ագիտութի ԾԺԺԻ՛, ևն , կոտորեցան ձայնիս ժամահարին .
 յանօրօրայէ տօրի , 'ի վնասակարաց անախ փոխարկելուք յոգտակարս ,
 'ի խոխ՝ բրկից զխարժրութի տրոկ , և 'ի անկողս , հնչեց զարգիւնս
 ԾԺԺԻ՛ . կրքե Թէ զմուլութին և զագիտութին փոխեցոք 'ի
 զիցթ և 'ի ծանկութութի ԾԺԺԻ՛ ԾԺԺԻ՛ : Բայց ըստ մարմնաւորին ևս իմանի .
 զի օգնութի ժամահարին խորտակելով արտաքին Թշմանաց , խաղա
 զութի գտանեմք , և փոխանակ կազմելոյ աւետար՝ շինեմք խոփս և ման
 զաղա 'ի գործ մշակութի : (Խոսց . ք . 4 : միքիս . ք . 3 :)

(39) Արտաւ.ԹԻԷ արշանոյ : Ձայն ժամահարին մէ է կրքե զանգրադար
 հնչմանս բարանց՝ 'ի խորոյ ին գանուիկն , 'ի գոշմանէ խոր և փառարաւ
 ւոր տեղաց խառութի արձակեալ . որ ըստ ինտրօսի՛ սակն , ըս համբու
 նի՝ ըզք միտարտ : Ո՛չ անխարժ արանայ յականջս , կրքե զուր ձայնս
 միջոյ , նեախ , ևն : Ո՛չ պիտ օղլոյն , զնեղապատակն կամ զչլուխն
 Թնդեցուցանէ՝ կրքե զԹնդիւն սընդարարաց : Ո՛չ զտիտիս քտանեւ
 յուցանէ (այսինքն փշտոզէ) կրքե զիւղիւն երկուցոյ կամ արջնայ 'ի
 քրեքն : Ո՛չ մնայ կամ զգաստութի այլայն սղլուիկն , չուարտան բերէ
 կրքե զյանխարժուր ձայնս ահաւորս . մի օրին . այլայն սղլուիկն . և
 ըստ այսմ այլայն կրք զոյսիւն՝ նշանակէ այլալուութի : Ո՛չ պիտօլ . մէ
 կրքե զարնիկ զանգակ զանգալէ զայնն կամ զնեղս . և մէ կրքե բարձ
 ուժովն զարիւտն ընդ վերգս սուլ , ընդ սղլուիկեալ բարբիս յատակաց՝
 որ չունի ինչ քաղցրութիւն :

(40) Բարբիւլ յանխանին : մի օրին . Բարբիւլ յանին : Ընդ այլ զիտար
 կաղնածս եկեղեցւոյ զասի և այս , զոր սարկաւազաւնք զչուլութեան
 բարձեալ յանանն . զի և կանանն օրհնութի աւանդէ հանել զայն 'ի բնն
 ձեւաւն սարկաւազին . որով և զեռայնին բաւնայնն զուսաս տաճարին :
 Եւս ասելովն՝ զօրօրօրան անխորգիւնի , Թաւի զայն անխարիկ Թէ 'ի
 ժամանակի պատերազմի յորժամ և աւիտ եկեղեցւոյ զնորք ընդ բանա
 կին , ասնեկն ընդ այլ պատս եկեղեցւոյ նաև զժամահարն . և զայն ասե
 մի 'ի կաղնածոյ արարւածոցից , յոյ աւանդելոցն՝ Թէ՛ 'ի կն օրհնան ,
 և Թէ՛ 'ի նորաւն՝ միջնորդութի աւաջնորդաց , հակառակ աղանդաւ
 ւորաց՝ որք հանարին զոյս ընդ զիւս մարգարայն :

(41) Ձարի հիւլիսին : Ժամահարս և նմանութի ձայնի հրէշտակին ,
 որ յաւատոս յարութեն ազգ ասնէ ամենայն ննկեցոյ : Ձայս ձայն
 հրէշտակն՝ ստղան (ժողով . մի . 4 .) անուամբ կասած նշանակեաց ,
 որ ըստ գրոյն նշանակէ զխաղաղարջն լինել ծեղաց 'ի ձայն պարզայն .
 և ըստ սղլուանու՛ն՝ զխաղաղաց յարութին 'ի փոքել հրէշտակին :

(42) Հոգևոյն ն) առ Քչւ : 3 օրին . և Հին լծ . չիք ն) : Ժամանակն իբրև նոր գարնի փրկարար ՚ի մէջ նուազարանացն՝ որ առ քրիստոսնայս ՚ի կէտ արկանին , առաւել զարթուցանէ ՚ի մեղ զներգործութի կամ զչարժմանս հոգւոյն սէյ , ըսն թէ ՚ի վերայ Եղիսելի առ օրհնութեամբն՝ առնուարանին . այսինքն հնչեմաք կամ ՚ի նուազել սարմուղանին : Իսկ առաւելու թին սեռամբի այնու նախ , զի անդ հնչուան նուազարանին արար ազգումն յեղիսէ միայն , և սչ յայլ մերձակայս . Իսկ Ժամանակն հնչուան զարթուցանէ զարար Ժողովուրդն ՚ի պաշտօններգութի : Երկրորդ , անդ առ եղիսելու առաւու մարդարեութի ՚ի նպաստ մարմնական ծարաւոյ և եթ . Իսկ Ժամանակն ձայնիւ առեալ կատարին նպաստք արեալես շնորհաց հոգւոյ և մարմնոյ : Առ զի առկ՝ նոր գործի , ուր ՚ի հնուան օրինաբանայ և նախանկարեալ էր , որպէս և յառաջն ասաց : Ըստ հանգամանացն և ըստ զբութեն ասի նոր , և ստորե բացայայտելով իսկ նախ , օրինի նորոգ այլ ին փետալս առեալ Քչւ՝ ընդ հոյն ինխանորդու թեմի :

(43) Սլէքապար նախնեացոսն : Պարագլուխ յառաջն թաց այլոց նուազարանաց , որք յեկեղեցւոջ կամ պարտոյ հարկանին . ըստ որում ձայնիւ Ժամանակն հաւարեալք յեկեղեցին , ՚ի պաշտօնանն հնչեցուցանեն զայլ նուազարանս , կամ կատարեալ զպաշտօնն՝ ապա գտանան ՚ի մարմնական օւրաբութիս այլոց նուազարանաց . որք են՝ աշխարհը ջոսնիս , այսինքն ազեղ կազմեալ կրթարանք , (սանթուս , կամ քեման .) Բարեփառիդ զԲերգարիութից , քաղցրանուազ սղափան կրթոց : Բարոյնոյսիս , զարար կրթողին կամ ըսողին ցուցանող և շարժող , Բալթուս , զոր սմանք մեկնն (չափարայ , զիւ .) և այլք՝ (Թանգուս .) Բարոյնի Բարանութից . բարիք խօսից յարմարեալ ցուցումն բարոց մարդոյ , և այլ կենդանի կի՞ անկենդան իրաց , և ոչ ձեռակերպութեամբ զչեռտուց և շարժման մարմնոյ . կամ , զեղեցիկ յօգինեալ բանաստեղծութից : Չերկրորն ինտուս և ս նշանակին այս կրիւս անուանք . և ըսնին և ս յարմար . զի հարկանօք չափարայի կամ Թանգուսայի՝ յերգել իւրեանց կրթմնն յառաջ թերնն զչեմն այլոց՝ բարիք , և ոչ կերպարանուս , և կրթմնն միայն վայելուչ բանաստեղծական բանս առնն : Եւ զարձեալ օրինի նորոգ , նոր պինդ՝ ոչ վլմանք , այլ հարմանք , առեալ մեղ փոխանակ արնգի Հին օրինաց :

(44) Ուրսայտի հմլմն : Մնտի կամ աննշան հնչման . զի Հեթմանաց նուազարանք սչ ունեին խորհուրդ ինչ , և բանք նուազայն՝ առաւ և առաւարկք էին : Եւ ոչ կրեաբար խախտուիսն , ըստ հրեական Թանգր մնածութի , որով համարեին զարտաքին հնչմունս լինել հաճելի ըյ , և փառաստգիչ , և հաշանցուցիչ . վստն որոյ և թերանով անմիայ (Ե . 23 .) արգելեան . այլ զԺամանակն օրեւոյ , ընկալուս , և առաւել պատուեաց նորթան քանակն օրհնութեն և օծմանն իբրև ահարկու զիւրոց :

(45) Ընկալ օրհնութի : յօգնակս ինչ , ընկալոյ , որ առաւել յարմար է . զի արդէն վայրեաց՝ Թէ Ժամանակս ընդունելի է ըյ . ուստի ոչ մնաց ինքրել թէ ընկալ , այլ թէ՛ ևս ընկալոյ օրհնութի և զովասանութի զայս փոր օրհնութի , պարզե սրբաբան ինձ ՚ի պահպանութի . և այլն : Վստն որոյ հոյն յոյսի , ևն . մի այլ օրին . ընկալոյ :

(46) Անպակտ արուտոք : Անխարգախ , և անխարգախելի հնարք կամ զիւս զկրթանց . զի Ժամանակն ոչ յազանգաւորաց հնարեալ է , և ոչ կոմարդանաք ինչ խափանել կարէ :

(47) Չայտ ար : Չայն Ժամանակն իբրև ձայն անձայն մոյնի ընդ կապս յօգուածոց մարմնոյ . և հանցի ՚ի հոգւոյս զպարտանս զիւրոց , և զնեալ արեստ անթից . որպէս քո անձայն ձայնք հասեալ ՚ի մարմնս

ախտացելով՝ բռնակեր գնաս յամենայն ցաւոց : Ազնի զձայն ժամահա-
րին անորեալ, կամ անային , իմանի՛ հոգևոր , 'ի պաշտօն նոյ կարգեալ ,
գործութիւն յամենայն սաղմունս . յորչաւան այլոց 'նուազարանաց՝ որք
'ի գործ անին նաև յարդարական հանգեսս , յայլ ժամահարն յեկե-
ղեցականս միայն :

(48) Զայս իր : Զայս նիւթեղէն իրս սարսոցես նշանիլևնար , խորհրդ
գաւար քնար ըստարարան , պայծառացեալ գորութիւն և հնչմամբն
կարև զպատկարած քնար գաւթի : Զբառն նշանիլևնարթ և ևս յարև
'ի բառն իր . ք իր կի՛ նիւթ նշանակիչ ժամերութե՛ն , և այլ եկեղեցա-
կան սարսուանոց . զի և յոյնք 'ի նշանակելոյն կողեցին զաս օհանդրն ,
ք նշան : անլրելի նանի , անեղծանելի կամ անհրատարելի գիր հրաւիր
ման յեկեղեցիք . ըստգով անխախտական , պաշտպան կամ զլեզիմեղի
անխախտան՝ սերունական անօրէնութեցն . զի ստիպէ կանխել 'ի հան-
գեսս անոց :

(49) Զնոս անիւս : Ընդհեան մեղ ով ամենաուսս ձեան՝ զոչոց քաղ-
ցաւթի . որ մատուցանես զքեզ պատարաստ կամ յօժարակամ բաշխմամբ
'ի բազմապատկ տեսակս բարեաց . 'ի ցանկալի ձայնէ օծեալ փայտ , ք
փայտն որ օծեալ է մեռանաւ , մեռցին որդն և այլ ճճիք , որոց մա-
հարքեր է իւզն :

(50) Սուսս փռակ իրանութի : Ժամահարաւս , կամ հնչմամբ և ներքոր
ծութի՛նորս անկեան 'ի մեղ զառնիկ երանութե՛ն , որ է պաշտպանութե՛ն
յուսոյն մեղս առ քեզ : պոս ծառ սաբելայ , իմն գործիական , պոսու
ծառակ՝ ք ժամահարաւս , որ իբրև զծառն սարեկայ ունի 'ի դիպի
սօրոն , 'ի ծայրին իւրում զիւ իայն փորագրեալ կամ հաստատեալ ,
որ է նոր աւանդն պոժմու փրկութե՛ն , ծաղկեալ քիւ 'ի բերել զպատու
կենաց : Ազն կամ . հնչմամբ ժամահարին յիւնրով զիւ իայն՝ զգործի
փրկութե՛ն մեղս , անկեան յայժամ 'ի սիրտ մեր զյոյս կենաց :

(51) Նիսոր : Զայնիւ փայտն փախեցն յանհուն հեռաւորութեան
խաւարի գտնուց գեղն , չար սղեքն , որք ըստպնականք են , այսինքն
գտնականք , և բազմախնեան , յոյժ զգրաւոր կամ բազմազան օրի-
նակաւ խարոզք :

(52) Պարզանիւսան արօրարութեց : 'ի մեր պողպատը հերկալործեալ
ասհմանոց , այլ է 'ի ք հալեալ , 'ի մարմնոց մերն , որ է ք մշակեալ
երկեր կենդանի , մերժեացն հոյս հորտեղչադիւս , բազմութիւ կակծե-
ցուցի կենդանեաց . որպէս սիկ , մծեխ , որդն , Թրթուր , լա , ևն :

(53) Թանւոստի իբնադիւ : Եկամուս պակասութիւ պատահարաց ,
որք 'ի վերայ բնական սպեղունն՝ կրկին սպեղապոյցանն զմարմնս մեր ,
որպէս կուրութի , կարութի , ձեռնատութի , կարկամութի , ևն . կի՛
բարտութի , գանջութի , և այլ սխալ ճնայականք . կամ ցուցանբար
այլանգակութիւք . որպէս երկգլխանի լինել , ծամածուս , Թղուկ , ևն .
որք 'ի հնարեց ստամայի բազում անգամ գործին 'ի մարդիկ , Թոյլ առ
ընիւ նոյ 'ի պատժ մեղս , կամ 'ի ցոյլ գեղեցկութեան այլոց կատու
բնոցն :

(54) Երկտանիւսոց բնութեց , 'ի հոգւոց և 'ի մարմնոց մեղս երկին
իմաստութիւթաբիւ , անգամն 'ի ներքուսս ծնեալ իրք , որք իբր ընտանի
Թնիւմբ նեղեցն . ըստ որում յուկն 'ի հոգւոլ ծնանին օտար մտած-
մունք մեղանշականք . և յայտն 'ի մարմնի՛ անմարդուր զեռունք սպա-
կանիւք :

(55) Զմարտանդեայ սիրտ . այսինքն յոյժ կարծր և խիտ . Սքանս
բառն յոժական՝ որ նշանակէ զգոհար պատուական , (էլմաս .) 'ի մեր
մտաննազբոց զնի 'ի նշանակել նաև զբաշխան , Թի վասն կարծութե

երկայունցն, և թէ զի Գեղարքն գտնարն ունի սանն՝ զբարձր զբարի
կարն զմարմնս . և ըստ երկուց նշանակութեաց փոխարեւիցի 'ի նշանս
կել զխորձր և զմարմնս նիւթս :

(56) Չայս նշանի հրաւրց : Չայս հրաւրչի նշանի (սայսն ,) զմիջես
'ի սիրտս Ժորեալ, Թաւաղեալս, և հաստատեացնս 'ի խոյսն, 'ի կանգ-
նունս ուղից :

(57) Չանընդոսան : զի օրին . զանընդոսան , զանընդոսան արտա կանգա-
ցուացնս քո հնդ ձայնիւք , զչաւսս լինել անայնն արտախորձիք , արդես
զբարս և զմասութես :

(58) Պանծալի Թախի . երկուք կանգն ժամահարին կարն ընտիք սա-
պանակին՝ բարձրնս զմարտութիւնս արտաուցս :

(59) Կանի յարայելոց , սաղակացելոց 'ի հոգևոր սիրոց :

(60) Կանգ կանգարեան : Երբ հանգուցիչ հոգևոց . զայս՝ և զբարձրան
խնս 'ի վերայ հոգևոր գործոցն , ըստ որում ժամահարն և գործի
անայնն արտաուանն , որով յաշոյն 'ի մեզ հանգիտս հոգևոց , երանու-
թի , քուտութի , ևն : Իսկ ըստ մարմնաւոր գործոցն՝ կարն ժամահարն
ներգործել նպաստս , ըստ որում օրհնութեանն նուիրեալ է, և ունի
քնիքեան զբարութիւն եկեղեցական ազութիցն , որպէս զանգանն , օրհ-
նեալ ըստն , և այլն :

(61) Խաւան խեղճանց : Խղիչ կապոյ խեղճանց հոգևորայ կ' մարմ
նականաց : կանոնօրոն խեղճանց : բարձունն ներքին ցաւոց , Թէ՛ հոգ-
ւոյ , և Թէ՛ մարմնոյ . կամ երկիւղալի կասկածանաց , խնամութեանց :
Խորհարոսիքի ինչ : չափաւորութի կրիչ հոգևոց , սարսխութի , արտա-
մուծի , բարկութի , ևն : Կան ըստ մարմնաւոր գործոցն՝ կարն ժամահարն
ներգործել նպաստ : ուսարոսիքի սնտիտի , հայեցումն խնամիչ
կրոց , կամ հանդերձելոց :

(62) Կանուրլ ցանխի : Ժամահարս լինի կարն ուղից և անխաղտիչ
կանուրլ . և կարն օրհնիչ ստորու . զի օրին . ստորու . կարն սան
գուղք ընդ որ մարմնալք միայն անցաննն , և իչ արձիգ : Եւ սովա
սաւաշնորդեալ հաստացնս զիս սան՝ առ հայր քո օրհնութն , այսինչն
օրհնարանեալ , կամ օրհնող զմեզ . միացեալ հոգևոր սով . և երկնի սոր
պատճառ փառաւորելոյ զամենամե խրատութեալ Երգարութեալ հանրին արտածոց՝
վայելլական գոհութեան . զի օրին . գոհութեանիք : Յարմարութն 'ի կա-
սարած ազութից օրհնակեաց զժամահարն 'ի խոյսն և 'ի ստորու .
ուր յանցեալսն սովակեաց 'ի փող , 'ի արինք , 'ի գաւազան , 'ի զին , 'ի
սուսեր ևն : Վասն զի յաւաշն խորհրդաներ զհոգևոր նպաստն՝ որ
ժամահարն ազեցութեալ յաշոյնին 'ի կենդանութե մարդոց . իսկ 'ի
կասարածիս կամեցեալ յայտ առնել և զոր 'ի վախճանի մարդոցն կա-
սարն , սուսկաւ կանրիչ և սանգոց ընտրեաց բայտարել . իբր զի մահն՝
անցումն է սասի յայլ կեանս , և վերացումն յերկնի յերկնս . և 'ի մա-
հումն հաստացելոց սովորութի և հարմար ժամահարն , որպէս և
զանգանոց , աղչ . սանել ժողովոյնն զի սովութեանն վասն ներկեցելոցն

Մ Երսոբին յաւելուած իրկին հեծուէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն
աղբրս մաղթանայ բանի :
Մ Խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ ԱՆ. Գ Գ.

Վ շօնք Խորգմանօրէն վանս սրբալոյս Խորոցի Ստուտի :

Մ Եւրբ ահաւոր անուն բարձրեալ անպատում.
անձկուէ՝³ փափաք յարախորժելի. ⁴ ի որբ
բերգենիցն փառատրողաց միշտ սրբաբանեալ՝ բնա-
կեալդ ՚ի սրբում. լի և ամենազեղուն բարուք առա-
տաձեռն աննուազելի. լոյս բարի, և ծագումն գովե-
լի. ⁵ երկրպագեալ փառաւորելի, ահեղ և անզննե-
լի. ⁶ ամէն և յամենայնում. Մ յառ բանիւ ⁷ դա-
շամբ յուսոյ՝ ուխտ ընդ քեզ միուէ՝ հրգօր, ⁸ այո,
ամէն, ալէլուիայ. գովեալ թագաւոր հանուրց, անժ-
բողորից, ստեղծիչ գոյից, և տէր կամարար, ⁹ միայն
առիթ պատճառաւորաց, փրկիչ և ¹⁰ օծեալ մշտաւ
պաշտելի :

Ք Սուտի ¹¹ մեկնապէս թարգմանեալ ՚ի մեզ զայս
գանձ անվաճառ՝ և հարստութի անփոխադրելի՝ յս
քս արքայ երկնաւոր. որում դողուք մեծաւ ¹² սպա-
սեն անմահականացն ահեղից լուսաբերան բոցաշն-
չութիք, կրկնեալ քեզ յօժարութի ՚ի հաճութենէ
անխտոր մտաց՝ ծունր գոհութե. ¹³ ստեղծօղ էու-
թեց, որ են ՚ի տեսման և ՚ի ծածկութե : Սր կոզ
և էիր միայն բովանդակ՝ ամենեին անպակասելի, ա-
ռ եր զմերս իսկապէս համայն, զի ՚ի լրութե քումմէ
լցուցես. օրհնեալ և բարեբանեալ՝ ծանուցեալ յա-
ւէտ միշտ անքննութեամբ ողորմութի մեզ ՚ի փր-
կութի, ՚ի փառս և ՚ի գովեստ անձառ բարձրութե
ահաւորիդ բարեբարութեան. Ս կգնաձիւր ¹⁴ օծմանս
չնորհի՝ մեծախորհուրդ հրաշագարգութե. ¹⁵ քան
զի լոյս քո մեզ ծանուցեալ՝ ձառագայթ անհառ.
ծագումն անսահման. արեգակն անաչառասփիւ. ¹⁶
անսող սահմանիչ՝ երկակշիւ տարրութեց. ¹⁷ ճրակ
ոտից՝ և լոյս հետեմանց, ¹⁸ որով ՚ի յոյց իմաստից

եկեալ տեսութիւնք՝ բանիս այս յարմարուէ, տօնեմք պարերգութիւնք հրեշտակօրէն յստակամտաբար՝ փրկիչ չափայելուչ կնդրկաւ խնկեալ զպարգեւաբաշխ առատատրութիւնն ամէնիմաստիդ՝ յիւզ զուարթ անբիծ դաւանմանն : Վրանդի՝ ի սկզբան անդ՝¹⁹ կապտեցելոյ ողորմելի տխրականութիւնք՝ ի փշմանէ բարձրագոյն շնորհին՝ հայրն իմ՝ սկզբնաստեղծ՝ և հնացեալ յաւեհտ մեղացն գերմամբ՝ ի մահ գրաւեցաւ . կապեալ ընդ եղծմանն ապականութեանցերծ հանգուցիւ, ի ծառոյն պատճառաւորեալ յանկումն անյարիր՝ ամենակործան գլորմանն, հերքեալ ի լուսոյ՝ այսր խաւարին վայրի մատնեցաւ . իսկ դու գթած տէր ողորմուէ, քանզի յաւեհտ քան զնոյն ծանեար զոր ստեղծեր,²⁰ և զի չէիցն ակնկալութեամբ չեկաց յոր ինչէրն, որով անկարողանայր իսկապէս տեսանել ի լոյմն վերին անմատոյց գերակայութեանս համանելուոյք, ոչ մշտափայլ յարակայ վառմամբ անաղտուելի տարածանեցեր, այլ գիշերայնոյն ոտնալպիրծ մթին արհաւրաց՝ ձեռնկալուի ձիթոյ՝ շարամանութեամբ նիւթոյ պատրուկի ընդ նոյն զանգելոյ՝ յօրինակ քո անախտ միութեամբ ընդ մեզ խառնելոյ՝ մարդասիրապէս հիւսեալ կազմեցեր . զի որ ի ըստուերս մահու տարագրեալ գտաք՝ կանխակորուստ տնկոյն պարտեաց, ի պատճառ իրին՝ ազգակցաւ պողոյն ջահաւորեցեալ հաւատոյն վառմամբ՝ ի նոյնն դարձցուք ինկաւորութի . որպէս և փայտին մահու՝ մածմամբ քո՝ ի նա՝ ածեալ մածուցեր զմեզ, առակաւ մեծի խորհրդոյն՝ միաւորեալ ի փայտն կենաց :

Գ . Եւ արդ՝²¹ որպէս ոչ է օր լրմամբ՝ առանց գիշերոյ, և ոչ տնօրէնութի յարկի՝ առանց ձիթոյ պիտոյից խնդրոյ . քանզի իբր օրինակն հասարակայինն ոչ նուիրաւոր՝ զմարմնաւոր աչաց տեսութի լուսաւոր առնէ, նոյնպէս և մաքրեալն քոյինաչունչ շնորհին ընտրութիւնք անիմանալեաւ զաներեւոյթ հոգիտ միութիւնք ի մեզ անտեսիդ՝ հրաշափառապէս պայծառացուցանէ : Օ ի որպէս²² յիջումն լուսարանի՝ առաւազանին՝ լուացմամբ մարմնոյն՝ զանձինն հաւատամբ պահուլ օրբութի, սոյնպէս ի յօժումն իւղոյն

պարարեալ յուսով զհոգւոյն զօրութիւն տոբիմբ և ՚ի
 ոտնս՝ համարիմբ ունել ամենայնիւ աներկմտելի։ Աւ-
 որպէս հրամանդ տէրունական օրհնաբանելի՝ զբա-
 ւուութի մեզաց օխտացելոցն՝²³ նախավճուելիք . իսկ
 իջ հաւատ ունողացն առ այն՝ բժշկութի հրաշարի՝
 յանդիմանակաց անտուտ առ նմին մարմնոց տե-
 ակի՝ հաւատարիմ՝ վկայ անդարձիցն հաստատելիք,
 աոյնպէս իւզս այս փրկութե լուսով կատարեալ՝ հե-
 ղեալ ՚ի մեզ օծանէ զարտաքին խորանս . իսկ զներ-
 քին մարդս աներեւակ՝ ծածկապէս մտեալ նոր կեն-
 դանածնէ։

Գ. Պատկեր պանծայի՝²⁴ այս զանգուած նիւթոյ՝
 արարչիդ երկնի . քանզի որք զիւզոյն կրեցին օգտու-
 թի՝ որ յողորմութեն շահնծայութի, և դու ՚ի դու
 վեստ քեզ զայս բան ոահմանեալ, թէ սորմած եմ
 ես տէր . քանզի որպէս սիրոյն²⁵ անուան կցորդիս
 անծ, նոյնպէս ՚ի մասնէ և այսու զիջեալ գծագրիս՝
 ըստ անտեսութեն որ առ մեզ։ Ա՛ եհագոյն մեծութե
 խորհրդոյ յարմարաւոր²⁶ դիմակերպուի՝ այս ճարպ
 պարարտութե՝ երկրի թանձրուե՝ հողանիւթ գոյա-
 կանութե . զի որպէս ոտն մասն ՚ի կենդանոյն՝ իջ ՚ի
 կերակուր հրամայելը անդ՝ ըստ օրինին, այլ արաբ-
 չութեդ բողորովին²⁷ պտուղ որոշիւր, նոյն նմանութե
 ևս և աստանօր²⁸ իբր զգօրութի՝ ան մատչելի յայտ
 աւանդ հաճուե էիդ այլ վայելչապէս տուեալ նուի-
 րի, հոգւոյս հարազատ զուգաճանապարհ, արարո-
 զիդ պահեալ և ուխտեալ . քանզի իջ շունչ արեան՝
 և իջ ճենձեր ինչ զուարթութե՝²⁹ օրինակ հոգւոյս
 իմոյ և կարոյս՝ ընդ անդամաթիւս մոյն ծախի, այլ
 արքայութեդ վերնում՝ վիճակի՝ տէրունական բազ-
 մականին ձօնեցեալ ճաշակ՝ այս նիւթ ջահաւորա-
 կան մշտաբորբոք անաղօտելի։

Բ. Ա՛ջ էր մատչելի ՚ի նախագահուի արու անդրա-
 նիկ³⁰ դատիջ քննողաց, եթէ իջ օծմամբ ինչ նշանա-
 կեր . իջ քահանայութի ՚ի յանկոխելին տեղի ձեռն-
 արկէր, եթէ իջ այսու կատարեալ լինէր։ Այսիք
 զբարն³¹ պատկեր վիմին՝ ՚ի խորհուրդ երկար՝ խո-
 րանին ընտրուե՝ օծմամբն տպաւորեալ կերպացոյց .
 առ որ զիջումն անձառ բարձրելոյդ՝ տեսուք սմեդ-

զոյն յարմարութե, և զիս 'ի վեր ասնելոյն անդու-
զեկցութիւն, զարձանն իւղեալ կառայց նպատակ' 'ի
ցոյցս ապառնեացն յիշատակի: Ա՛հարձեան քահա-
նայութեն պայծառութի հրամանաւ մեծիդ այ՛' օծ-
մամբն ճոխանայր . որով 'ի գլխոյ անտի 'ի մօրուան
զեղեալ ³² գերափառ իւղոյն՝ զարմանազան կենդա-
նագրութի, ըստ սաղմսոցին, զփառաց նախնւոյն
առակէր զանգրագարձութիւն, և զչնորհիդ կենաց
արբութե՛ ընդ մեզ խառնութի: Եւ ազաւորութիւն
մէ էր պանծալի անգանօր ³³ պատկերաւն ստեղծաւ
գործիդ, եթէ ոչ եղջերբ իւղոյն օրհնութե՛ ձեռնաւ
գրեալ՝ պսակաւ պճնութե՛ Թագին՝ յանուն քո քո
գլուխ ամբառնայր: Այլ զիարդ զնախնին վեհից մա-
ռացայ՝ զժառայն մեծիդ՝ և զկերպարանն անպարու-
գրելւոյդ . ո՛չ ահա մեղքիսեդեկ՝ յօրինակ ճմար-
տիդ ահաւորութե՛ 'ի ձիթաստանեաց լերինն, ուր
յետոյ սաք մարմնացելոյդ այ՛ զետեղեալ կացին, ³⁴
'ի վերնոց անտի հրեշտակաց՝ ³⁵ 'ի պտղոց տեղւոյն
իւղեցաւ . ուստի ³⁶ շիրմի սկզբնահօրն պաշտպան՝ և
պիսկոպոսական արքայապատիւ ճոխութե՛ 'ի քէն
հանդերձեալ նստաւ, մինչև յայտնեցար երեւեալ
լքմամբ՝ համայն իսկութի ազամային կենդանագոր-
ծութեդ:

Դ. Այլ արդ՝ քանզի քմ են շնորհք, և քեզ վայե-
լեն գոհարանութիք՝ օրհնաբանեալ որդի այ՛, դու
ինքն յարմարեալ ³⁷ բարենշմար տպաւորութե՛ զազաւ
չանս իւղաւորականս՝ խնկապատարս՝ զմասալիրս՝
պատձառ քեզ փառաց, և ինձ մեղապարտիս առիթ
բժշկութե. մատմ տէր յո, վիրացս աներևութից՝ ³⁸
զայս ձէթ լուսանիւթ . և անկ 'ի սոյն խարանս խո-
ցոյ մահացուի՝ զկաթուած օրհնուե՛ իւղոյդ փրկու-
թե՛ անապակ գինեաւ սիրոյդ, միութե՛ք արարչակա-
նաւ պատապարեալ պատանօք ինամոց . զի յիշատա-
կարանս Թարգմանօրէնս բանիս մաղթանաց՝ վայել-
չակոն իմն յարմարութե՛ 'ի Թեւ հոգւոյդ զկարդ-
իւր գտցէ: 'Ա՛ վերայ դպութի հոգի քո բարձրեալ
յայնմ՝ օրէ խաղաց, յորմէ օծութիւն նուիրեցաւ:
Ասուղ յայլ յայլ՝ և 'ի մարգարէս ոմանս անտուստ
իսկ գրեցաւ, յորժամ օծումն ժամանեցաւ գազա-

Թան նորին : ³⁹ Մըսայու թին ստորետանեայց՝ օծմամբն գրաւեալ մատուցաւ ՚ի կցորդութի տանն իսրայելի : ⁴⁰ Այստեքս ոմանս նշանաւորս վեհս և երեւելիս ՚ի խժականաց բարբարոս ազգաց՝ իւզս այս կենսացնցուղ ջօղով անձրեւեալ իբր կարթիւ որսացաւ ՚ի յրնտանութի հպատակութե մեծիդ այ : Մանն որ առ կիւրոս ⁴¹ երկնաւորին պատուաւիրութե՛ զօժեալն ձայն՝ նմին մեծ վարկաւ : Ձայն սաղմնսողին՝ ⁴² գեր քան զմարգարեալութի՛ զօժեալն անուն նախա յարմարեաց , կանոնափակ ընդմիջարկութե պատուէր աւանդեալ , մի մերձենայք , և մի մեղանչէք : Մը հեղիաս առաքելութի նժային հրամանատարութեն , ⁴³ նշանակ իմն հասնելոյ ՚ի պաշտամանն անտի բահաւաւ , զօժելութին ՚ի քորեք ազգեաց յեուայ և ազայելի : Իսկ թափեալ անուն փեայիդ՝ ՚ի հոգելից բանից իմաստնոյն վերավկայեալ՝ կանխաւ իսկ գրեցաւ . ⁴⁴ որպէս զի հոգին՝ այ յաւէտ պատկեր և նշանակիլ , զի փոքուս զմեծդ կերպագրութի քե նկարագրեալ՝ ընդ քեզ միացուք առմամբ քս շնորհիդ :

Է . Եւ զի՛ ևս երկարո՞ ⁴⁵ պատուածօրէնս՝ բացաւ կանազոյնս գծագրականս և առակաւորս շարագրեցից առաջի վերնոյդ և ահաւորիդ մաղթողական բանաստեղծութիս . տէրդ և կենդանարարդ՝ արարիչդ երկնի և երկրի՝ ⁴⁶ ՚ի յօժմանն անտի սկսար քարոզել զաւետարանն արքայութե . վկայեալ անտուտ ՚ի յօհաննէ՝ օժեալ և դառն այ՝ բարձօղ մեղաց աշխարհի : Օ ի թէպէտ ընդ օժմանն օրհնութե՛ հոգին եր քեզ իսկաբար լրմամբ , և նժուլթե խառնութիւն բովանդակապէս , այլ անունն պաշտի խորհրդեամբ շնորհին հրաշափառապէս ազգելոյ ՚ի օրնս . զի զստրկութի աղամեան մարմնոյն՝ մեծանալ յաւէտ այսու յորժորջմամբ պատրաստ արացեա : Իացեալ զառածս մարգարեութեն եսայեայ՝ դուինքն ⁴⁷ նժուլթիդ մարգացեալ՝ ընթերցար , հաւատարիմ առնել զբան ծառայից քոց տէր . և իբրեւ ծանուցեալ եղեր օժուքն ՚ի կարգ անդ բանին , թէ հոգի նն ՚ի վերայ իմ՝ որով և օժ իսկ զիս , ապա ⁴⁸ փակեցեր ՚ի հանգիտափառն օժելութե՛ զորքանու

Թի երկարանդիւրոյն յայտ արարեալ խորոզու սահմանի՝ ընդարձակ հեռաւորութիւն մեծաւ փութեցեր, զմերս՝ կաթուածով ինչ շորհազարդեալ, և զքոյր՝ իսկաւութիւն զոր՝ և ընդ հրաշոյգ հաւասարութիւն թարգմանեալ։⁴⁹ Եւ նախածանօթ մերակերպութեն՝ պանծալի իմն գովեստիւ օծեալն կոյմամբ՝ ի հրեշտակացդ փառաարտաց՝ արարածոց երկրի ծանուցար։ Օ որ մարգարէն կանխաւ գուշակեաց զի յոր գանամն, և յնարեալն լեռոն թաքօրական՝ հայրենի ձայնիդ եկաւորութիւն, թէ⁵⁰ որ պատմէ՝ ի մէջ մարդկան զօծեալ իւր։ Օ որ սաղմոսին ձայն կանխաւ պատմէ՝ հզօրիդ փառաց զայս պատիւ։⁵¹ առ ՚ի զառեալիք ձեռնադրելոյ, օժ զքեզ ան՝ ան քօ իւզով ուրախութեւ։

Ը. Կողի երկաց մերոց տէր քօ. որ է⁵² օծեալ անունդ իօրոյն, որով զփշուամն կենդանութե՝ ի գէմն մեր լոյս՝ բարեբարութիւն քօ ազգեցեր։⁵³ Իմաստութիւն ումեմն երջանկի՝ մարգարեութիւն խոստովանելի, առելով առ ամն, թէ եդ վկայութիւն առաջի ան օծելոյն. զնոր աւետեացս վկայելով, թէ կոչիկս ան դամ՝ ոչ առի յամենայն մեղեաց։ Երգոցն երգ՝⁵⁴ իւզեփեցաւհան գինի՝ զաստուծով ծանուցեալ զխորհուրդն՝ ի գովեստ հարսին քօ եկեղեցւոյս՝ զմուստ առաքինութեան հանդերձ ամենայն առաջին իւզովն. և ևս զմուստ և կնդրակ մաքրութե վարուց ամենայն փոշեաց անուշից՝ իւզովքն զանգեալ՝ անդրսին և այսր յառաջաբերեաց։ Եւանիէլ զկենսատու մահու քօ՝ քօ թագաւոր երկնի, ՚ի վեր քան զօրինակ կոչուամն ձայնի՝ զայս անուանադրեալ վկայեաց յայտնի, թէ զկնի վաթսուն և ինն եօթներորդացն՝ սպանցի օծեալն, և օծեալ առաջնորդ զքեզ յորջորջեաց։ Շրագակիր աշտանակն⁵⁵ զաքարիաց ազդովայ՝ որ ՚ի բարեքեայ՝⁵⁶ իւզոյն բարեբաշխ բաշատրութիւն մասունս եօթանց առաջադրութեանց զնդիցն վառելոց՝ ՚ի ջահէ անտի զօրութիւն անեկամտաբար վիճակաւորեալ, զի քոյր լրութիւն ՚ի մեզ փրկութե և օծելութի գերաբնապէս նախադեկուցեր։⁵⁷ Օ որ բոս օրինին անտուստ գուշակմամբ ՚ի խորանին որ ՚ի տաճարին՝ ամենընդել իմն կրթու-

Թէ սովորաբար մտաուցեալ լինէր, պահք բաղարջըն-
ծայք, և նաշիհք իւղովք խառնեցեալք, և զուա-
րակք եղանց իւղարկեալք, և տիրական անուամբ
ձայնեցեալք, և հաւուց ոմանց թաթաւմամբ յաղ-
գակից ճարովին 'ի յարիւն, այսր խորհրդոյ՝ առ ձեռն
տեսակք և նշանակիչք յարմարականք քեզ՝ միա-
ծին ծնունդ օրհնաբանեալ մեծիդ այ. միայն դու
օծեալ նորոգ և զարմանալի՝ ինքնութիւն համայն էու-
թիւ՝ խկապէս լրմամբ ամենայնիւ անպակասելի :

Թ. Եւ զի՝ ևս իցէ բազմապատիկս նշանակել առ-
այս մեծ խորհուրդ անհասանելի, ⁵⁸ և մչ ճաշակել
զքեզ՝ քաղցրութիւն իմանալ քե զայս՝ թէ զի՞նչ իցէ
իւղն, եթէ մչ զտխրութիւն 'ի փայտն պարտեաց՝ սու-
ղիմբ բժշկեալ, ըստ ռազմասողին, զուարթ գործես-
ցես : Եւ զի՞նչ պարարտութիւն, եթէ ոչ՝ զկերակուրն
մահու սովաւ մոռացուք լցեալ 'ի ոմանէ : Եւ զի՞նչ
օծութիւն, եթէ մչ՝ զմխրոյն թշուառ տեսութիւն՝ 'ի
ձեռն սորին փոխարկեսցուք 'ի պայծառութիւն յա-
ւեծ ուրախութե. անուամբ քո փրկեալ յոգի զօ-
րութե՝ հօր անուանեսցուք : Եւ զի՞նչ արդեօք մար-
գարէին հոգեւոր ըղձականութիւն ամենատեսնչ բաղձա-
նացն իցէ իմանալ, ⁵⁹ որոյ ծերութիւն առակի 'ի ձէթ
պարարտութե, և կամ օծանելն իւղով զգլխոյն
վերամբարձութի, եթէ ոչ՝ զհին խարդախուի սղոյն
տաստուե՝ 'ի մահ կործանմանն՝ կենսագործեալ դե-
ղովս այս կենաց՝ պատուարեալ օժանդակեսցես :
Եւ զի՞նչ ⁶⁰ ճրագին լուսաւորելոյ շնորհակալութի,
եթէ ոչ՝ 'ի մէջ իմն անյուսութե մեղացն միգի և
կռապաշտութեն խաւարի՝ կերպակցապէս միութիւն
'ի յիս եմմանուէլ : Եւ կամ զի՞նչ մարգարէն անձա-
բանեալ 'ի սփոփանս զուարթարարս օրհնութե՝ նշա-
նակ յայտնի վայելչապէս ոմանց աւետէ, օճցին իւ-
ղով 'ի մերոյ պարզելոյ . և կամ իմաստունն 'ի դի-
մանց հարսինն՝ ասէ օրիորդացն, հաստատեցէք զիս
իւղով, և գեղեցկազարդ ինծորով յարկեալ ծած-
կեցէք, և ⁶¹ 'ի պարտեզ իւղինեաց տածեալ գրգե-
ցէք, եթէ ոչ՝ այսր ահա ⁶² ընարական նիւթիւ՝ հո-
գուովք քո լցեալ՝ 'ի սոյն լոյս տեսցուք զանիմանալիգ

'ի մեզ բարձրութի գովեալ : Այլ արդ՝ քեզ միայն՝ ինսամակալ, պատճառ բարի՝⁶³ ընաւից եղելոց, ձեռն համբառնամ տարածմամբ բազկացո՝ երիկամանցս գործակցութի՝ սրտիս հեծուք՝ լեզուիս և շրթանցս ձայնարկութիւն : Ընդ որոմնութիւնէր, պաղատանացս խնդրուածոց առ քեզ կարդալոյս . շնորհաւորեալ այսու պարգևօք՝ գոհաբանութի քեզ վերննծայեմ հղժր ահաւոր բարձրեալ անքնին, անփակ փափաքմամբ միշտ համբուրեցեալ, սուրբ սուրբ և միայն միշտ սուրբ, օրհնեալ հանապազ յաւէօժ անդադար երգածայնութիւն : 'նձեռեան առաւել բարեբարութի իօպառ վրիպելոյս . տուր յոյս քաղցրութիւն՝⁶⁴ ոչ մառ սին միոյ մատուցման լուսոյ՝ արժանաւոր ինչ հանդիպելոյս, լայնել քե բարի զնրբուի ծածուկ խոր հրդոյս, գրգութի խառնեալ ընդ աղերս՝ ասել ընդ դաւութի, ընկալաք անձ զողորմութի քօ, և զծածուկս դաղտնեացդ անտեսից՝ իմաստութիւն քով յայտնի արարեր :

Գ. Այլ արդ՝ մեծութի քեզ՝ ամենակալ առաջառ ձեռն աննուազելի՝ ամենափոյթ առ 'ի գթութիւն՝ մշտայօժար 'ի բժշկութի, զի միացուցեր խառնեցեր ընդ մերձաւոր դիւրագիւտ⁶⁵ ընտանի նիւթոյս՝ ըզհրաշս անձառս քումիդ սքանչելեաց ահաւորութիւն : Վանգի գոր երկին ամենայն բարձանց՝ երկրիս լայնութիւն՝ և անդնդոց ներքնոց խորութիւն՝ ծովուց բազմութիւն՝ ոչ զօրէ տանել, այլ իբր զգոյզն՝ 'ի մեծէ բերի, 'ի փոքր գոյս տեսականեցեր զօրութիւն՝ տահմանեալ ճշմարտապէս անհրապուրելի . զի մի նորագիմն երևելով յայլ էութիւն՝ առ աչս հարեանցի⁶⁶ երևականութի ինչ վարկանիցի, վիրաւորել՝ քան թէ բժշկել անընտրաբար զկարծիս մտաց : Վանգի⁶⁷ որպէս մնորմին՝ քեզ հաւաստապէս՝ օրհնաբանեալ որդի ան, իսկութի և ոչ օրինակ՝ 'ի յարդեանցն ցարեւոյ արարչապէս միշտ հանդերձեցեր, և կայլակ կողիդ՝ զարիւն խաղողոյ, և արգանդ կենաց հոգևոր ծննդեանն՝ զառատութի ջուրց յողովուէն, նոյնպէս և զհոգի անմահիդ փչման՝ սովաւ և 'ի սոյն արգիւնատրեցեր .⁶⁸ երկունք կենաց՝ որոյ կերպարան յառաջ եկելոյն՝ և ոչ հեթանոսութի փոխարկուի, սպ

ոչ տեսանազրութե խաչական փայտի ինչ երկրորդ-
 դութի, նստեցոցս յերկրի խաւարի՝ ըստ նմանութե
 քս տէր՝ ծագեցեր : Վանդի ⁶⁹ յայս կերպարան շը-
 նորհի՝ զանպակաս լուծի անհասիդ յայտնեալ աչ
 խարհի լուսաւորեցեր, զի մի անանկն կարօտասցի՝ և
 մի ընչեղն բարձրամտեցէ, ըստ օգոյ հաւասար
 բաշխման, և լուսոյ արեգական տարածման, և ջրու-
 կան վտակաց զեղման . զի հաւասարապէս բաշխիւր
 երկրածնոց մանանային զուգամամութի՝ փոքունցն
 առաւել, քան մեծամեծացն :

ԺԾ . Իսկ այս նիւթոյ ⁷⁰ տեսաւորութի խորին խոր-
 հրդոյ՝ և ՚ի բնուստ անտուստ հրաշապէս ունի ըզ-
 թարգմանութի . որպէս զի ոչ երկմիտ ինչ շուծա-
 փութի անհաստատապէս զտեղի փոխէ, և ոչ նենգա-
 զարար զքնտկուի ինքեան լքանէ . քանզի ոչ վերջ
 նահանօք աճառովք հերքի, և ոչ յընդդիմակցէ
 Եւմեքէ ողօղեալ արտաքս ելանէ : Վ անս զի որպէս
⁷¹ պատահումն գունոյ յեութի մարմնոյ՝ անփոփոխ
 իմն և անհրաժեշտ, որ գոլովն գոյացուցանէ՝ և ոչ
 գոլովն ապականէ, այսպիտեալ իմն յարմարութի
 իւզոյս զօրութի անգստին ՚ի յիւրոց անտի կերպա-
 րան զառեալն ունողի՝ միանական զուգութի ընդ-
 մեզ իսկ կցորդեցեր՝ տէր յս քս, ընդ իրին գոյի՝ և
 զօրինտին լծակցելով . քանզի զանիմանալին տեսու-
 թե աչաց և մտաց ըզձից՝ ՚ի դէմն բերեալ կերպա-
 ւորեցեր . ՚ի պողոց երկրի ճնշեալ մզելով զարմա-
 նալեօք հրաշագործութի մատակարարիլ մեզ պատ-
 բաստեցեր : Վ անաւանդ զի ⁷² ոչ յուլից խառնից
 ՚ի մի եկելոց խմբակցուէ զանազան ծաղկանց, ըստ
 հնոյն և ստուերին բազմաբուրեան այլայլուէ, զոյս
 իւզ օծութե՝ հրամանատրեցեր, այլ իբր զօրինակ
 փոխեալ զայն առ այս՝ դու ինքն խառնեցար ՚ի տոյն
 մաքրութի վերնալոյս ձիթոյ : Վր թէպէտ անձառ-
 են համեղութիք քումդ անուշութե, և ⁷³ ընդ օրի-
 նակաց իրիք ոչ համեմատի, այլ ծաղիկ դաշտի՝ և
 շուշան հովտաց՝ և նարդոս ընտիր՝ և եղեգնախունի
 խառնեալ հալուէիւ, յարմարութի հտոյ քրքմոյ՝
 փթթեալ ողկուզոյ և աղսիւ գինւոյ, ոչ սոսկ՝ քան
 թէ իւզոյ միութի պատշաճապէս օրինակեցար փա-

աւարեալ անունդ անքնին, որ զամենայն լուս, և յիրի իմքէ ամենեին ոչ կարօտանաս: Աւարի՛ 74 ոչ շփոթելովք 'ի հակառակաց բռնադատութեց՝ բաժանեալ կամաց՝ մեկին առակի, այլ 'ի սիրոյ հաւա նութէ անծապէս 'ի մէջ պարարիս, վասն մեր ըստ մեզ՝ առ ամենայն վայելչական նմանութի օրինակեցեալ. առ որս լոյս բարի՝ և հուր ջեռուցիչ, տապ սիրոյ առանց մասին ինչ շնչման անգթական սառնացրտութե՝ այս զանգուած նիւթոյ՝ կաթուածոյ ձիթոյ՝ մաքուր մտաց տեսեալ իմանի, որով յիրաւի սովաւ 'ի յամ է միանալի: Ի՛նչ սողմանի օծելոյ որդեգրեցելոյն՝ երգեմբերանով հարսինն՝ երկնաւոր փեսայիդ բարեբան գոհաբանութի, համբուրեալ 'ի յիզո մտաց՝ զհոտ իւզոց քոց քան զամենայն խոնկս, և իբր զբանս կենաց յաւիտենականաց ունողի, ըստ հոգելից բանի իմաստնոյն՝ և 75 անծաբան աւետարանչին, զհետ քո՝ 'ի հոտ իւզոց քոց ընթացուք. 76 լուացեալ զերես ջուրքք կենաց, որ 'ի վեր է քան զերկին օդոյս այսորիկ, և օծեալ ըզգլուխս անախտական իւզովք երկնայնով՝ յանդիման եղէց քեզ ուրախութեք, զուարթապէս և ոչ տխրաբար:

ԺԷ. Այս իւզ խնկելի՛ 77 պաշտելի և երանելի, ոչ սոսկ օծումն ուղղոյս սենեկի, և կամ հերաց վարտից գազաթան նպաստ ինչ մատուցանի, եթէ ոչ տերունական կենսատու խաչիւղ ննադրեսցի: Այն իւզ զարմանահրաշ օրհնութե լուոյ՝ զհէայն և 78 զխուժն՝ զհնդիկն և զբարբարոսն՝ զսկիւթացին և զելլենացին՝ զդուժն դժնէաբար՝ և զարհաւրատեսակ շանազլուխն սոսկավիթխար, զտէրն ազատ՝ և զստրուկն ծառայածին՝ քրիստոսեան արարեալ՝ առնուամբ քո կնքէ. և հոգւոյդ սէյ ընծայէ, և հորդ երկնաւորի՝ հարազատ որդի հաստատէ: Ի՛նչ զժօրինակ են սովաւ արուեստից տեսմունք յարմարեցեալք, 79 նախ նիւթոյն՝ ապա զօրութեն: Ի՛նչ սողի իբր անօթ փայտեղէն մինչև օծեալ իցէ՝ դիւրաբար հերձի, և անօգուտ եղեալ անպատուի, նոյնպէս և մարդ ոչ իւզեալ սովաւ՝ հեշտեալ խորտակի, և մեկուտի եղեալ առ 'ի քէն՝ ոչ լուսաւորի: 80

Մատն սա քո՝ յ՞ժ, որով զհրաշալիսն զարմանա-
գրես . քանզի իբր անգծելի կազմութի կարծր պահ-
պանակաւ՝ ամենապատրաստն շրջարկութի պաշտ-
պանեալ՝ ծածկէ յայլազունակ խրթնի եկամտից .
մինչ զի պատու մաքրութի թաթաւեալն՝ ՚ի սմա՝ ձչ
ներկի արեամբ, և ձչ տխրատեսակ երմնիւ պլլայ-
լի : Կա զի և թափանցանց իմն խառնութի հոգե-
պէս՝ ընդ թանձրութի՝⁸¹ մերոյս գոյութեան մտեալ
անցանէ . զի թէ անէծք սաղմոսողին՝ ձիթոյ առա-
կաւ՝ ընդ օսկերս չարին համայնիւ բաշխի, որչափ
ևս հոգիդ սոյն ճարպով լուսոյ՝ զաներևոյթ ներք-
նոյն տեսակս կենագործեալ ողջացուցանէ . ազգումն
տուեալ ՚ի խորոց անտի շնչման հագագին՝ մինչև ՚ի
սպառուած ծայրիցն եզերաց՝ զքնան ընկղմէ զյի-
շատակ մարմնոյ մահուն արկածից . քանզի կենդա-
նական զօրութի քո միշտ ահաւոր՝ տէր յժ ք՞ ՚ի սմին
խառնեցեալ՝ ընդ սոյն իսկ քնակէ :

ԺԳ. Եւս օծումն բարետեսիլ՝ և՝⁸² առ բռնամար-
տիկ մերկամրցանակ ըմբիշ՝ իբր զօրաւոր հնարից
կերպարան ճգնաւորական՝ անբռնելի ձեռաց ներ-
հակին օրինօք պաշտի, գիւաց և տխտից հզօր ահար-
կու : Բանզի յքնապաճոյճ՝ պճնութի բանին եզե-
կիելի առ իմանալին փարառն, հենգնաւոր առակաւ
զրութի՝ ողբականօք շարայարմարեալ, յորժամ ե-
զեր՝ ասէ, և հանդերձեցար ընդ օծելոյ քերովլէին,
ուր արձանքն հրեղէնք հաստատեալ կառուցան :
(Երհնարանեալ ահաւորութի՝⁸³ ամենավայր ձեռն-
կալութե, որ միշտ անձաւ ես բանից՝ և գերազան-
ցեալ քննութեց . որ աւետարանաւն կենաց ինկիւս
յարակայ՝ իբր նորածին օծեալ ՚ի քաղաքի դաւթի .
և ՚ի քահանայապետին հարցմանէ, դու ես օծեալն
որդի օրհնելոյն . և յերանաւորն դաւանութի պետ-
րօտի՝ օծեալ միայն որդի նոյ կենդանոյ . և յապա-
հաւատ քննողացն, եթէ դու ես օծեալն՝ ասեն, ա-
ռ սա մեզ համարձակ . և ՚ի կանոնականացն քոց՝ հա-
ւատամբ յօծեալդ ուսուցիչ և տէր ամենայնի . և
հերովդէս յառաջ քան զսոյն՝ զօծեալդ անուն
յայտնապէս հարցեալ . և զիւրդ գրեն՝ դու իսկ ա-
սացեր, զօծեալն նոյ զտէրն դաւթի՝ զանսկիզբն որ-

դի՛ ժամանակաւ որդի : Վրանգի այսպէս ընկալաք վայելչաբար զայս Թարգմանեցեալ, որ ՚ի մեզ բերի ծայրն կատարման խորհրդական կոչմանն՝ վիճակ

քրիստոնէից նախապատուութե՛ն : Ժք . Այնքան ունի ահաւորութի՛ն միանգամայն և սրբութի՛ն ⁸⁴ իւզաւորական ինկաւորութի՛ն սոսկալի անուանս օծուե, մինչ զի որպէս ոչ է համարձակել ուրուք յերկրայնոցս ⁸⁵ անուանիլ՝ այլ անձային, նոյնպէս ոչ բերէ մարմին՝ զքրիստոսոգ անուն անձին համարել, այլ զքրիստոնեայն . անտանելի ⁸⁶ նախնւոյն մեծուե մկրտչին՝ ջուրք զհոգին հրաւիրողին . քանզի չեմ ես ասե՛ օծեալն, այլ առաքեալ առաջի նորա : Սովաւ շրջէին՝ որպէս բանն ազդէ աւետարանչին մարկոսի, ⁸⁷ առաքելականացն լծակցութիք, իբր ազգակից հարազատ ձեռինդ անձայն՝ այսու վարեցեալք . քանզի իւզով օծանէին՝ և առանց մարդկային հնարից՝ անուամբ քօ բժշկէին : Ասան զի որպէս խաւար ՚ի լուսոյ՝ և ⁸⁸ ցաւ յառողջութէ, գիշեր ՚ի տունջենէ՛ և մահ՝ ՚ի կենաց, այսպէս և ՚ի սոյն իրէ տիրապարգեէ՛ ամենայն չարին երեւթեք մերժին խափանին և բնաւին ամիոփին : Վրանգի որպէս ճանձք զագիրք՝ և փոքր զեռունք սարդից և ⁸⁹ ունկնամտից՝ իբր ՚ի դեղոց մահու՛ յայս նիւթոյ սպառեալ պակասին, սոյնպէս լրութի շնորհի օրհնուե սոյն իւզ զօրացեալ՝ և զայսս վանէ, և զմուրհակս չարեաց ջրէ, և զվճիռ մահու պատառէ : ⁹⁰ Այլ է աւազան կատարեալ՝ առանց օծման օժանդակուե : ⁹¹ Այլ է աւազակացն մահու խոցման զմարդն առաջին, ⁹² այս դեղ փրկուե մատուցեալ տուաւ . եթէ անձարակ վիրացն յակոբայ և իսրայելի՛ սոյն իր պատուական յիշատակեցաւ . այս իւղոյ փափաքեալ դաւիթ իբր ձիթենի պտղալից ՚ի տանն անձայն ⁹³ յուսով յարակայի, լքեալ զթլփատուին անդստին, զմկրտութեն շնորհ գուշակէ : Այլ զի է ինձ զայսմանէ ճառել, և համայնին կարծել հասանել, որ ⁹⁴ և ոչ վերինքն զօրեն ձեռնարկութիք ինչ բանի՛ ⁹⁵ զսոյն խորհուրդ ՚ի մասնաւորէ ինչ ճառելով նշանակել, թողում ասել՝ թէ յիսկութէ :

Ժե . Պանք բեզ միշտ և յամենայնի անմահ թաւ

գաւոր՝ ՚ի յայժմու երգեցեալ ⁹⁶ օրհնաբանութեան, զոր արարեր և կատարեցեր առ իս՝ բարեխնամ՝ գթած և երկայնամիտ, հարուստ և առատ ամենայաղթօղ. անդատին ՚ի հարցն գծագրելով զօրինակն՝ մինչև ՚ի լրումն ածեր զիսկութիւն ճշմարտապէս: ՚Խու լոյս իսկ բնութիւն և արեգակն մշտապայծառ՝ և զաշակերտացն դաս՝ լոյս անուանեցեր, որով զարարածս ամենայն երկրի՝ ճառագայթիւք երջանիկ շնորհի նոցին լցուցեր: ՚Ինկալար զիւզն առ նուշութե ⁹⁷ յուսմանէ՝ ՚ի յոտս, յօրինակ ընդունելութե մաղթանաց առ քեզ. և ՚ի միւսմէ պոռնկէ՝ ՚ի գլուխ, նշանակ սիրոյ գթութեդ առ մեզ. մշտափափաք բաղձանօք անսահմանելիդ ՚ի սոյն հոտուտեալ, ⁹⁸ մինչ զի ուխտիւ անփոխադրելեալ՝ օրէնս յարակայս օրհնաբանելիս՝ քոյինահրամանս պատուէրս կենաց ընդ համօրէն աշխարհ քարոզել զսակաւածեան իւղոյն յարգաւորութի, զարմանս հրաշից լսողացն՝ առ ապառնեացն յուսադրուի: ՚Խուք օծութի ունիք զսիւն՝ ասաց ⁹⁹ երջանիկն առաքելութեց, մեկնեալ զխորհուրդն օր ՚ի մեզ զեղեալ՝ յառաւելութե կենդանարարիդ անպակաս բովանդակութե: Ուստի յաւէտ իմն յարմարաւոր և հանգուտատիպ՝ ¹⁰⁰ առ ՚ի մասնաւորն նմանութի լուսոյդ և հոգւոյդ սէյ՝ այս կաթուած օրհնուէ ՚ի վերնոյդ բարեբաստութեց՝ անսպառաքար սրակեցեալ ՚ի մեզ, և ասի լոյս, իբր զնախաթիւ գոլ ստեղծուածոց՝ և արարչութեդ պատկերակից, որով զխաւար մթուէ մեղաց հալածես. ¹⁰¹ իսկ հուր, զի յամենայն տարր արարածոց հաւասարապէս ունի զուգութի՝ ըստ էականին կշիռ բաշխուէ, ծածուկ և յայտնի, լուեալ և ծանուցեալ. և եթէ ոչ ընդհարցի ՚ի հակառակէն, ոչ ինքնասաստ յօժարմտութե բաղձայ բորբոքիլ: ՚Խարձեալ ¹⁰² և օծումն, զի արքայաբար որդեգրեալ ընդ քեզ ՚ի ժառանգութի հօրդ մատուցես. օղորմութեդ ազգակցաւ նկարեալ ՚ի մեզ անեղծանելի՝ ՚ի հանդերձեալ փառան փայլեսցուք. դարձեալ և հօգի, զի մաքրեալ զարկածս խաբէուէն՝ որ ՚ի բանսարկուին ներգործուէ, նորոգ փոփոխմամբ հոգւով և ճշմարտութե՝ հօրդ երկնաւորի երկրպագեսցուք:

բևեռեալ ընդ քեզ յուսոյն հաւատովք՝ ամենապարզև :

ԺԿ. Ահա արդարև յաւէտ իսկապէս՝ իւղս այս լուսապատար ¹⁰³ խնկալիք՝ վերնականիդ սիրոյ տեսութի : Այս ան որոյ և պօզոս իսկ պատշաճ վարկաւ՝ ՚ի ճառ գոհարանուէն՝ ասելով յայտնի, ¹⁰⁴ որ օծ զմեզ ձեօք հանդերձ ՚ի քո յո՛ւն ձե՛կ, որ և կնքեաց զմեզ և ետ զառհաւատչեայ հոգւոյն ՚ի սիրտս մեր . և դարձեալ, մի ասէ, տրտմեցուցանէք զհոգին նք այլ, որով կնքեցարուք յաւսւրն փրկութե : Այտկառելի և անվանելի ¹⁰⁵ օծութեա յորջորջուի իբր ՚ի նորումս՝ յաւէտ քան ՚ի հնումն . քանզի բանն դաւթեան սաղմոսին՝ զտիրական տնօրինականացդ սկզբնաւոր կրիցդ խորհուրդ՝ ճշմարտաբար վերասահմանէ, ժողովեցան կուտեցան իշխանք ժողովրդոց՝ վասն նոն և վասն օծելոյ նորա : Արդարեւս զմե՛ծ տպաւորեալ զանսրբելի արեանդ պարտիս՝ հրէպտումբ չար մոլեգնութեն՝ սր ՚ի տէրդ յանդգնութի, ով է ¹⁰⁶ որ ձգիցէ զձեռն իւր յօծեալն նոն՝ և քաւեցի . քանզի թէև յազգայնոյն սպանաւ սաւուղ, այլ ոչ իսպառ մերժեցան յամթ և ՚ի նախատինտ ազգաց օտարաց, մինչև արեանդ այլ հազորդեալ գտան : Կրօւական մեծ յիշատակի ապագայիցն ժառանգութե՛ ¹⁰⁷ աղօթանուէր աղերսարկութի ասել սաղմոսին, վասն դաւթի սիրելոյ քո՝ մի դարձուցաներ զերեսս քո յօծելոյ քումմէ . և դարձեալ, նայեա՛ս և տես յերեսս օծելոյ քոյ, և արա՛ս ողորմութիւն ընդ օծելոյ քոյ :

ԺԷ. Չեւինդ քո քե՛ս, երկրպագեալ պարզևատրութիւն՝ այս հիւթ լուսակիր . քանզի ¹⁰⁸ ոչ այլ մեծ բարձրութի յարքայութեն ճոխութե՛ ասէ մարգարէն ՚ի դիմաց քո տէր, քան թէ՛ գաթի զդաւիթ ծառայ իմ, և իւզով սրբով իմով օծի զնա : Աւտի կիրթ իմն յիշատակաւ՝ զքոյդ համբուրեալ լուսոյ օծութիւն՝ տէր յո քո, ծանիցուք զքեզ անփոփոխ մշտնջենաւորութի, թէ դու ես ամենայն՝ և յամենայնի միայն թագաւոր թագաւորութեց, և ճշմարիտ օծեալ իւղելոց, փառաբանեալ երկրպագութե, երէկ և այսօր : Բանզի զժր օրինակ պատրոյկ թա

ցեալ 'ի ճարպում՝ ձէ երեւցուցանէ ինչ նշոյլ՝ մինչև
 հուրը լուցեալ վառ-իցի, սոյնպէս և այս օծուածի լու-
 սոյ առ 'ի մեզ հեղեալ՝ 'ի հանդերձեալսն Չահաւորի:
¹⁰⁹ Լսյս է կերպարանին մեկնաւոր բացերևուածի, 'ի
 նախնեացն և այսր բերեալ բարենշան իմն յարմա-
 լուածի՝ հրաշապայծաւ երանգաւ գունեալ:
 ԺԲ. Լսրդ՝ այսոցիկ պատճառ ¹¹⁰ վերագոյն մասանց
 կեցուցչաց անձականաց՝ արարչուածեգ հարազատաց,
¹¹¹ առանց որոյ ձէ է գրիլ քսեան, և ձէ նազովրեցի
 անուանիլ, և ձէ յիշատակիլ յորդիս յուգայի, և
 կամ խրախոյս բառնալ յանուն նոյ յակոբայ, այս ¹¹²
 հիւծականուածի օրհնութե ձիւթոյս, յորում՝ ոք եր-
 րորդութե խառնեցեալ միաւորի. ճառագայթ չնոր-
 հաց. ¹¹³ շուք մերոց դիմաց. նկարագրուի երեսաց.
 բարեձեւութի պատահմանց. լուսաւորութի աչաց.
 անագրութի բբաց. վայելութի այտից. զարդ կեր-
 պարանաց. պահպանարան շքեանց. ¹¹⁴ հանդերձիչ
 կրօնից. յարմարիչ վարուց. շաղկապ հաւաքմանց.
 զօրութի անձանց. ուժգնութի դիմեցմանց. խափա-
 նիչ ¹¹⁵ յուռութից. քակաիչ հմայեկաց. նահանջիչ
 ձեռնածուաց. խայտառակիչ կախարդաց. գտիչ
 աղանդից. բռնախոյեան դիւաց. փարատիչ ցաւոց.
¹¹⁶ կատարիչ կնքեցելոց. տենչանք երախայից. ¹¹⁷
 անգնին արտաքնոց. հիացումն հեծանոսաց. նա-
 խանձարկու անհաւատից. մերկացուցիչ գաղտնեաց.
¹¹⁸ յարգանք յեանոց. փառք ստրկաց. պճնումն կա-
 նանց. աձեցումն տղայոց. հրձուանք ծերոց. ձեռնաւ
 դրիչ նուիրելոց. զգուշութի մաքրոց. պսակ թա-
 դաւորաց. ձոխութի արքայից. յառաջագրութիւն
 կայսերաց: Վրանգի զնր օրինակ աման ինչ կնքեալ՝
 նշանակիչ իմն է ¹¹⁹ ներքնայնոցն մեծագնուէ, նոյն-
 պէս բարձրութի շնորհին 'ի մեզ սովաւ ծածկեցեալ
 յանուն քո՝ անձ տէր յո քո, վայելչական իմն տեռա-
 կաւ ծանուցեալ նշանակի: ¹²⁰ Իսկ անունն իսկոյն
 անդատին 'ի նոյն յորջորջեալ կազմամբ, ըստ հոգելից
 արանց իմաստնոց՝ որ յեգիպտացւոց անտի սկսեալ,
 'ի գէմն ածելով զիրին կերպարան՝ ահաւոր խորհր-
 դոյ պատկեր:

121 Սախ սրբալոյս իւղոյի մասով :

ժԹ. ՎՐանգի մեռնոս այս օրհնաբանեալ, ¹²¹ զոր մարգարէն կանխաւ լոյս աչաց՝ գրեթէ զօոյն աղերսեալ խնդրէր, ըստ քերթուածն բառի՝ որ ըստ խտրուեն հոմերոսի՝ Թարգմանեալ ¹²² իմանի, ինձ մայր. այսինքն է՝ առ ՚ի յինքն ձգող զմերս բնութի զօրապէս, և կայուն հաստատել չքնաղ փափոխմամբ զՋուրց լուծականուի առ աւաղանին լուսաւորուի. և իբրև զդեղ մածուցիչ կածին՝ ՚ի նոյն ինքն յեղանակել զցնդեալս իմ՝ վայրագութիւն, և զաղբերց հեղեղեալ մշտահոսութի: ¹²⁴ Իսկ մառնաւ մուտ՝ որ և այս միւռնոս, ըստ այլում բառի ցուցուի. այսինքն է՝ մթին, որ և խաւարչուա գոլ և ծածկեցեալ՝ կամ անտեսական. որ և սոյն կոչուան գիմառութե չէ՝ օտարացեղ. քանզի արդարև յիրէ անտի անունն նշանակի. վասն զի անքնին է այս խորութի յաւէտ՝ քան զամենայն սրբութի սքց: Օ ի ոչ եթէ ջրոյ օրինակաւ զաղտ ինչ լուանայ, և կամ հացի բնութի զօրոսն հաստատե, այլ նորոգ իմն յարմարութի ՚ի մատունս ազգողականացն տնօրինապէս Խնադրի. սակայն անհասութիւն վերնականաւ՝ և զանունն ունի անքնին: ՎՐանգի որպէս Խձ ¹²⁵ իսկ և իսկ ՚ի լոյս անմատոյց ասի, իսկ անսահման փառաւորութիւն՝ յեղանակաւ իմն անբաւութե՝ ՚ի խաւար անզնին ծածկեալ իմանի, փակեալ արտաքուստ ՚ի ձեռնարկութեց մերոց իմաստից, նոյնպէս և այս ծարուան լուսոյ՝ ՚ի լեզուաց ոմանց ճարտարաց ՚ի ճահ ձեմութեց՝ դրականապէս անունագրութի՝ մաւրաւաւայնի, վասն ոչ զօրելոյ երկրածին բնուե գիսկն գիտելոյ: Իսկ զերկաքանչիւրս ¹²⁶ Խձականացն՝ անդատին յինքեան հարստաբար տիրապէս ունի. քանզի ՚ի կոչուան անուան բարձրելոյն նմանակերպեալ՝ կրկին մեծանայ իւզս այս նուիրեալ ամենաբուրեան ազնիւ կնդրկաւ. վասն զի Խձ մեր՝ հուր ծախիչ է, ըստ մոլութիւն. և դարձեալ լոյս է, ըստ յովհաննու. ուստի և եսայի ճշմարտապէս զօոյն ակնարկէ, եղիցի՝ ասէ, լոյսն իսրայէլի ՚ի հուր:

ի. Ղարձեալ՝ այլ իմն կերպացուցանելով զբանս՝ առ ՚ի նոյն պատկեր յայտնութե իրի. վասն զի ոչ մեռանամ¹²⁷ զիմն նողկութի որ ՚ի գթութե մեծիդ քաղցրացաւ՝ վերստին գովեստիւ օրհնել. քանզի¹²⁸ մեռայ, որ է դառնութի, այսինքն՝ նշանակ իմն յարմարական չարչարաւոր կրից տաժանմանց, որ և միւռան ստուգաբանեալ մեկնապէս ըստ մեզ՝ մեռելուէ ազգականութի: Վնանզի այսու օժմամբ հոգևորականաւ՝ խղեալ կամ հատեալ ՚ի մտտիաւէր մահա կերպարան տաղակազարական հեշտութեց հակառակողին, որ օղախոնաւ մեղկութե զքնարս ձայնաւ տրական՝ և կամ զարկուած վերածածկուէ մզնարհեատ օւժգնաբարբառ խորիտահնչական կազմուածոյ թմբկիս գործականուէ ջրացիր իմն գիծուք՝ անվայելուչ թուլագանակեալ՝ ՚ի ստորև կորստեան քարէ զօրինակ մերս գոյուէ, կապիմք յուսով վերբստին դարձեալ ընդ անձառ խորհրդոյ խաչի քօ քո՝ մկրտեալք ՚ի մահ կենդանւոյդ՝ անվախձան կենացդ սովաւ հաղորդիմք, ՚ի քեզ իսկ նձ համայնիւ խրախուսեալ՝ իսպառ ամենեկն անհատուածելի:

իս. Այս իւղ՝¹²⁹ զդրօշեալն քառակուսեան յանուն քո յո՞ նշանի բարձրելոյդ հաւասար հաստէ. շնորհ ընձեռեալ զուգափառ և¹³⁰ նմանատիպ արեան կեցուցչիդ՝ նոյն անվանելի փառօք պսակեալ մեծացուցանէ: ¹³¹ Քայտ անուանի իւղոյ օրհնութե, ըստ մարգարէին կանխաձայնութե, զի հասարակաց կազմեցեալ բուսոց անտառաց զօրապէս ուղղեալ՝ ՚ի խակութե չարին արկածից և օտար կարծեաց ՚ի ստեղծող վերաբերեալ առ նոյն նիւթս կենաց հասուն ներգործէ: ¹³² Օ ի և որ ՚ի մեզ մտիցն պատուհանաց մշտաբացիկ թափանցանցուիք՝ յանուն մեծութե ահաւորիդ զօրուէ՝ ՚ի խոհական իմն համեստութե և ձնադրեցեալ առ ՚ի յըղձակերտ օթեվան հոգւոյդ՝ անազդելի պատրանաց չարին՝ խաւարահոգմ խարդախողին, ¹³³ այսու լուսով զսպեալ ամփոփիմք ՚ի նուազ գոհուէ երեկորեան պաշտաման՝ ընդ երկնայնոցն զամբարաց՝ առ օրինակ վառման շնորհիդ

որ 'ի մեզ .¹³⁴ 'ի սոյն յիշատակ փրկութե՛ք բարեացն՝ սովաւ տնկեցեալ ծագի , և ծաղկաւէտ եղեալ պտղածնի . 'ի սպաս ընթրեացն պատրաստութեան յեանում գիշերի՝ 'ի մեծիդ գալստեան :¹³⁵ Լ՛հա զայս լոյս ճրագի համարեալ 'ի կիր արկանեմք :

Ի՞նչ . Լ՛արձեալ՝¹³⁶ ըստ գծագրացն զուսմարութեան քաննւչորիցն շարագրութե՛ք որ յալփափետաց անտի վերաթուի մինչև 'ի քաներորդ երկրորդն կարգի , յորում զայս խորհուրդ խորութեան անտուտ թարգմանեալ՝ ճաշակ հեշտալի որոց հաղորդին՝ ջամբել պատրաստեմք ամենակազմ՝ յարմարութե՛ք . քանզի յուլաներորդէ անտի գրոյ՝ 'ի չորեքհարիւրն փոխաբերեալ՝ ստուգաբանօրէն քննութե՛ք ընդ ձիթոյն անուան՝ նիւթ ճշմարտագրի . որ է կերպարան արդեան խմորոյ՝ յինքն բերողի զգանգուածն զօրեղապէս . որ ոչ սակաւն 'ի յոլովէն պարագայի , քան թէ 'ի նոյն իրն դարձուցեալ , ըստ աւետարանական առակին , զամենայն առ ինքն վերաբերեալ աճեցուն առնէ :

Ի՞նչ . Ա՛յոյն իւզ հեղութե՛ք միշտ համբարձման և խոնարհութե՛ք օրինակ և նմանութի ,¹³⁷ առ ոմն կակուզ պատառաւ մատուցեալ ջամբի , հարթակչիւ և բարեյարմար բանի կերպարան . իսկ համայնիցս լուծուկանաց՝ հոսանուտ և ստորածորելի նիւթից՝ գերափառ վերաշրջական հրաշափառ խորհրդոյ պատկեր . քանզի և¹³⁸ յաման ինչ մորթոյ արկեալ՝ ոչ ըստ դինււոյ ձեւոյ և կամ ջրոյ թացութե՛ք մեղկէ , այլ 'ի սահման պատշաճին պահէ : Լ՛յսպէս ընկալեալ զքոյոցդ բարեաց¹³⁹ անհաւասար առաւելութի՛ն՝ որդի նոյ կենդանւոյ , զսրբանուէր այս օծելութի՛ն 'ի ճակատ դիմաց¹⁴⁰ արեամբ քո գրեմք . և 'ի բնութի շնչոյս՝ հոգւով քո տպաւորեմք , հաւատացեալ խորհրդով մտացս , եթէ յաւէտ յայտնեցի նորոգ փայլեցեալ բազմաճաճոնչ¹⁴¹ ծայրարձակութե՛ք 'ի տարածումն յոգնատեսիլ զարմանահրաշ ընդարձակութե՛ք պտուղ իւղոյ ընծայեալ զլոյս՝ 'ի փառս ապառնեացն հանդերձեղոցն : Լ՛յս ճարպ հոգևոր երջանիկ և վերնանշոյլ՝ 'ի դէմն երեսաց իմն պատկերի՛ք քումդ նշա-

Նաւ Չահաւորեցի՛ :

իդ . Եւ քանզի իբր անհաս ¹⁴³ ոչ բարեւնական այս մեծ զօրութ՛ արագ սլացմամբ ՚ի Թեւ Թեթեւ մտաց պայմանի , անդր քան զկարծիս ուշայ իմաստից՝ անհասն հեռեման անհետ փախստեան՝ լայն իմն միջոցաւ իսպառ որոշեալ , փակեցաւ յինէն . ոչ օրինակեցաւ կցորդաւ . ոչ նմանեցաւ զուգամասնութիւն . ոչ սահմանեցաւ ձեւկերպութիւն . ոչ կռեցաւ ընկերին չափով , այլ ասա ընդ անձեան խաչիդ նշանի՛ հաւասարութեան կեցուցիդ՝ հոգիապէս գերազանցեցաւ : Եւ արդ՝ օրհնեալ զմեզ տէր սովաւ և ՚ի սոյն . ևս և ¹⁴³ անունդ քո աստուոր , լուսաւոր , երկնաւոր և զարմանաւոր , ՚ի գովեստ փառաց անձառից՝ մաքրահրօնից բուրվառաւ խնկեալ , սուրբ՝ Կր , անքնին , անպատում , ¹⁴⁴ բարձրեալ , ողորմած , վերերգեալ , շնորհաւ , բարերար և Կր , արա՛ սովաւ փրկութի . տուր և քաւութի . պարգևեալ բժշկութի . ¹⁴⁵ հանդերձաւորեալ շնորհ . առատաձեռնեալ և ըրանութի : (օծումն այս ձիթոյ՝ երկնանձրև լուսոյ՝ անարատ գոտայց . յիւղեալս այս ¹⁴⁶ Թեզն բանաւորական՝ մի մտցէ , և մի գրաւեսցէ տիրականութի ազտոց մեղանաց՝ շաղախել երբէք զոգոցս կերպարան : Եւ զիցի՛ սոյն ինքն որոց մատչին օծանիլ սովաւ ¹⁴⁷ հարսնապաշտոյ՛ պանծանօք պճնել գեղայօրէն Կր վայելութի՛ երջանկապէս յօգի զարդարեալ : Եւ զիցի՛ հուրս այս լուսափառ և անձա՛ ձր՝ մերձեցելոցն ՚ի սոյն ընտրութի ¹⁴⁸ մուխ կրկնեալ և բարեփափաք ջերմութե սյլ յօրինուածոյ , որով ամենախիւ ամենապատրաստ պնդութի՛ ՚ի կարծրականումդ անսասան վիմիդ յարակայեցեալ միշտ արձանացայց՝ ՚ի քեզ հաստատեալ աներկմտելի : Եւ ինչն նշանակ ¹⁴⁹ վերնամրցանակ այսր պարգևի սովաւ վառելոցն , ոչ ողորկի ջուրք . ոչ այրիլ հուրք . ոչ զրտանալ ՚ի սառնութե . ոչ վնասակար հոգմով շիջանիլ . ոչ ազտեղիլ յուրուական ինչ պղծութե . ոչ զպահեալն՝ չարին մասնել , և ոչ ՚ի ստորև ելիցն՝ զմեքս գանձուն կենաց՝ յիմարաբար արտաքս հանել . ոչ անպատուար մնալ ՚ի Թեւոց քոց օգնականութե , և ոչ զէացեալն ՚ի մեզ օծութիւն՝ անմաքրապէս ՚ի բաց մերկանալ :

ԸՆԼ եղիցուք քեւ 'ի սոյն հրացեալ . սովիմք պարա-
րեալ . սովաւ լուսաւորեալ . այսու արդարացեալ
պապացեալ պսակեալ և թագաւորեալ : Եւ 15^ն
քեզ միայնայ միայն օծելոյ՝ յամենեցունց օրհնուիք
երգոց , արելուք լեզուաց , հնչմունք ձայնից , յազ-
թանակուծիք գովեստից , բարեբաւասուիք շքթանց ,
սրբաբանուծիք սաղմոսաց , ընդ հօր և հողայր սից
յաւխտեանս յաւխտենից . ամէն :

16^ն Ըն ի՞նչ քրտնարիւնի 'ի սրբուիւնի , և այս արշակաբարձի
'ի սրբուիւնչն սրբուիւնի :

(1) Վերսին յաւելսած : Այս մակագիր չիք 'ի մի օրինակ , ոչ միայն
յաշորդն , Ազօր Խարգանօրն , ևն : Եւ թերևս յօրինակոց մա-
ծեալ էջն . քանզի և օրինակք ոչ սակաւք չունին 'ի կարգի ազօրիցս
զսանն որ վասն Մեռնի :

(2) Ազօր Խարգանօրն : (մի օրին . ազօք Խարգանօրն , ք մեկնարա-
նականք :) ազօթական բացարայտուի 'ի վերայ օրհնայս , որ կ՞ հօգևոր
լուսոց սուիչ իւզոյն մեռածի : Վասն այդ բանի՝ թէ առ ինչ յօրինեաց
որ վարդապետս , և կամ ինչն արդեօք եզ 'ի կարգ ազօրիցս , թէ այլք
անս 'ի բանն զԷ . լծ . 1 : Առանձնօր ծանիր , զի սուրբն կիրևիզ եղէմս
քի ունի ճառ 'ի վերայ մեռածի , կամ գրողքի , մակագրեալ խորհրտ-
քի ունի երրորդ , որ թեպէտ ոչ գոյ 'ի հայտմն 'ի սպարեալ Աշտուան
ընծայուծեան , բայց խոտանայ ('ի զԼ . ԺԳ . երես . 373 .) ուսու-
ցանել : Որպէս գրողն ձեզ տուաւ 'ի հաւասարուծի հօգևոյն սէյ : ||
Արք՝ սն գրիչոր բարում ինչ համաձայն այսմ ճառի խօսի յառաջի-
կայս . որպէս ստրեւ 'ի տեղիս ինչ յիշեցուք :

(3) Փօփօս յարտօրծելի : Տենանաց փափագ միշտ արտօրծելի , սրբնքն
անյազ փափագմամբ արտօրծելի . որչափ ահաւոր ես , և բարձրեալ և
անպատում , նոյնչափ և անձկալի միշտ փափագանօք :

(4) 'ի սրբերգիչի : 'ի որ որ երգօղ փառաբանողայն , ք 'ի պոքրեցեաց
միշտ օրհնաբանեալ , ընակեալք 'ի սրբոս , 'ի սրբուծն երկնից :

(5) Երեզագեալ քառասորելի : 2 օրին . քառասորուի :

(6) Ամն . այսինքն գու ևս Ամենայն՝ գոյուծի , զամենայն անխառն
կատարելուիս ունեւոր ծայրագոյն օրինակաւ : արտանուստ՝ իբրև գոյու-
ցուչն ամենայնի : զազափարաւ՝ զամենայն իրաց իսկուծիս 'ի քում
էուծիք երևեցուցանելով : և յամենայնոս , յամենայն իրս զոյոզ էու-
ծին՝ իբրև ամենատեղծ , ներկայուծին՝ իբրև ամենատես , և կար-
գուծին՝ իբրև ամենիշխան : Չայտ սասց և 'ի բանն ձ . 3 . և ստեալ
է 'ի բանն Թ . կրնի . ԺԵ . 28 :

(7) Ղաւարի յոսոյ : Այսու բանիւ խոտտովանուիս իբրև յուսագրիչ
զաշամբ եղիցի ինձ ուխտ միութեան ընդ քեզ : Ղաւն յոսոյ ստե ընդ-
հակառակն մարդկայն զաշանց , ոչք 'ի վերայ ամեն զգաղտոս արդա-
բուծն , և իւրացանչիւք զաշնաւորի պարտ առնեն տալ ինչ և առնուլ
յօղուտ միմեանց : Բայց գաշն առ Թ՝ զմարդն միայն պարտական տա-
նէ Ճշգիւ . իսկ Թ՝ 'ի պարտ գայ միայն յիւրեւ տուստուծին , և ոչ տա-
նու 'ի մարդոց զնորայն ինչ յօղուտ իւր . այլ մարդն առնու բովանդակ

յոյ՝ թի՛ գրահարմարութի՛ գաղչենն, և թի՛ գհատուցումենն . վասն որոյ գաղչն մարդոյ առ թծ՛ և գաղչն անկալութեն բարեաց յոյ :

(8) Այ՛ սմին : ձայնք օրհնութեց են՛ առեալ ՚ի յայսն . (Թ . 7 .)

(9) Մի՛այն ստի՛ : գառ միայն պատճառ ստի՛այնն գարնառատորոյ , ստեղծելոյ , եղիլոյ : Հին լուծ . խնամոյ ևս գհայր պատճառ որդւոյ և հոգւոյն : բայց անյարմար . զի առ քն են գեղեք բանիս :

(10) Օծեալ միտապարէի՛ : այսինքն Քն միշտ պաշտման արժանի : Չայտ լասն գնէ իբր հինն յաշտոք մեկնարանութեցն ՚ի վերոյ մեռանի . զի յօծմանն քնն թծութեն գարնուցանէ զլանն յօծումն մեր շնորհք , և յայտ՝ օծմանն՝ ՚ի մեռանն , որ է նիւթ օծմանն շնորհք : Ասան այսա լիկ առնու գլխորդն :

(11) Ոստի միտապարէի : այսինքն վասն որոյ , կամ յորակն , քն ՚ի քնն քն , կամ ՚ի քուսմեն օծմանն բացայայտեալ ՚ի մեզ այս գանձ օծմանն մեր շնորհք , որ է անվաճառելի , և հարատուութիւն անխիտարէի : անբաճեալի , անկորուստ յեկեղեցւո՛ :

(12) Սպասէ : Սպաս տանին , ծառայնն հրեշտակաց լսառբերտ բոցաշու չափի , այսինքն բնութիւնն՝ որք զայս օրհնութն և զքոյ սկոյ շնչենն , որք և յօծարակամ հաճութեամբ հոգւով ծուր գնեն քեզ :

(13) Մտեղծու եռփէք , որ են ՚ի քեանն և ՚ի ծածկուէ : այսինքն ստեղծիչն ամենայն բնութեանց կամ գոյից՝ որք տեսնին , և որք ծածկեալք են , այսինքն երևելեաց և աներևութից : Բայց յոնովք օրինակ ինչ չիք այս բան : իակ յաշորդն , որ ետ և էիր , խնամի : Դու որ այժմէք ետ բա վանդակ կատարեալ , և ՚ի սկզբանէ նոյնպէս էիր միայն կատարեալ , ընկալար տակաւին զմեր բնութիւն խկապէս և լիակատար՝ ոչ ՚ի քո պետս ինչ , այլ զի քոյով լիութն զմերս թերութի լցուցես . վասն որոյ դու նային առեր , և զքեանն ետուր . և այստ՝ ՚ի մենջ արբուսր ոչ այլ ինչ՝ բայց օրհնութն և բարեբանութն , խոստովանելով թի՛ որդեա յեութեդ անբննելի ես , նոյնպէս յարմարութն ՚ի սիրելի զմեզ . և քո ողորմելչ՝ կէ քեզ ՚ի փառս և ՚ի գովեստ անձառ բարբութեն . քանզի անհնար է յայտաբեր լինել ողորմած՝ բայց միայն այնտ՝ որ յանձնար բարձր իցն : .

(14) Օծմանն շնորհի : Չմեր բնութիւն առնով , և լլուծի՛ քո լլուցանելով , օծեր զնա . և այսու եղեր ծանուցեալ առաջին պարզելիչ օծմանն մեր շնորհք . որ ունի զմեծ խորհուրդ հրաշալի . զի այնու օծմանք լի նիւթ և մեք թծացեալք : կի՛ , առաջին պարզելիչ օծմանն . ըստ որում ՚ի ձեան առաքելոց կարգեաց զիւրն ՚ի նիւթ օծմանն :

(15) Քանդի լոյս Կո : Լոյս թծութեն քո , և լոյս օրինացք մեզ ծանուցեալ ՚ի ձեան օծմանն մեռանի . ըստ այնտ . (Թ . յովհան . Բ . 27 .) * Որդես զի նորս օծութեն ուսուցանիցէ զմեզ : || իակ հետեւեալքն կոչակաճք են , այսինքն ո՛վ ձառագոյն անհա ՚ի մտաւոր աչաց : Ծագանն անսակնն , որ աչ տանմանն տեղեալ , կամ ժամանակալ : արեգսի սնալուստի՛ . որ անխորաքար սփռես զլոյս յարգարս և ՚ի մեղաւորս :

(16) Արար սանձիւ : Ոմանք ըստ հին լծ . զարեգակնէ խնաման՝ ըստ որում կըւէ զերտ՝ և զցուրս , զտիւ և զբիշեր : Բայց զարեգակն նախ եգ . այլ խնամալի է՛ արուսեակ որոշիչ կամ յուցանող երկաշիտ քաւ ջուփէ : երկուց համեմատ կամ լծորդեալ գոյութեց , այսինքն ստերն ջեանն և գիշերոյ , որք իբրև զլծալս կըւոց լծեալք Շ միմեանս , ՚ի խո նարհիլ միոյն՝ ամբաստնայ միւսն : Եւ այսպ որոշիչ կամ գուշակ է ա թուսեակն . զի երբեմն յառաջնութեաց լինելով արեգական՝ առաւօտ գործէ . և երբեմն հետեակ լինելով նման , գիշերոյ է գուշակ : Արգ՝ և քն ստի արուսեակ , (յայտն . ի Բ . 16 :) զի սուիչ է ստուերական հին օրինացն , և առեալարմիչ նորոյս . այլ և ՚ի անօրինութն իւրում՝ մերժ

լուս հրեականին զտուրաբերող գործն օրհնացն առնելը, և մերթ զմերթ անցն օրհնացն՝ զուսուր առևտարանին շարժա առանգեր : Ղարձն ալ, զի միաւորութիւնն ունիցի յիմն իրոց լոյս, և զմարդկութիւնն իրոց գիշեր և խաւար առ անութիւն : Ըստ այնմ (յովհ. Թ. 5.)՝ Լոյսն 'ի խաւարի անդ լուսարդի, || Է՛ն :

(17) Ճեղք սրից : Ան՝ որ յիմքեան արեղակն և համարացնաւ, շարժով լուսարդիով օրհնացն զմասնայ զա 'ի խաւարի անդխաութիւն, առ Զրաք սուրբ հարցոյն, այսինքն կարգութիւնն . և լոյս կ'իջեանց, զմասնին կամ ընթանալոյն 'ի շանտարի անտարալուսութիւն :

(18) Որով 'ի քոյր ինսոյից : Լուսով զա ստեակ զշարժով ինտաս իսնիս այս յարմարութիւն, յարմարութիւն խորհրդոյ մեռանին ընդ լուսոյ անտութիւնը, կ'ի ընդ խորհրդոյ մարդկութիւնը : Բայց յոքն . ինչ, Բանիս այսմ յարմարութիւն . և ինանի, յարմարութիւն այս ճառի, հաշտեմեք պարէրութիւն կրեցախորհն, հրեշտակային՝ հոգևոր պարեգութիւն, կամ պարեգով ընդ հրեշտակա . յարմարութիւն, յասակ և ուղիղ մտք . իրիս(տ)ելու իրեղանա . ընդ կրկնիկ զայն լուսան կնդրիս օրհնութեան, յիս զասակ, ան զիմ զանտութիւն իրոց զուարթ իւրով, ինկնելով զառտութիւն պարգևաց : կամ փնէն զառտութիւն պարգևաց սննդաւոր, որ ըստ սննտայն և ըստ պատշաճին զասանս հարա լուսարդի զմեղ : ստարգրութի : մի օրին . ստարգրութի :

(19) Կտպոյնելու : Իմն կարգեակ զարով, այսինքն զիմայ հարցն ազամ 'ի բարձր ընդհաց անտարութիւն և ինտասութիւն, և կարգեակ ընդ ապահանութիւն անտարանիկ հանգուշիս, կարգով, 'ի ծառայն գիտութիւն պարճաստարիտալ, այսինքն բերեակ յանկուսն սնայից, անկանանիկ 'ի նոյն միճակ անտարութիւն, սննդաւոր զլուսն, որով աննայն ընտութիս գլորեցու . և այնպէս մերժեակ 'ի լուսարդ կենաց գրաբանին, խաւարային կենաց մասնացաւ՝ ագիտութիւն և զիբանայ : Զար զա յանգրան միսն, առևտլ բան զարամ ծանեակ զուր սոյնից, յ զիտանն զանտարութիւն նորա, որով ստեղծից զանտութիւն նորա և զանտարանութիւն, և թէ յի բարձրութի յի անտարութիւն անկաւ, և թէ որ են նա զա պատշաճաւոր զարմանին :

(20) Եւ զի յիմն անխալութի : Եւ որովհետեւ յառով անտարայն՝ որ ընդ հարաւոր, ոչ կից յանտարութիւն և 'ի փառն՝ յարամ էր, որով և ընդ կարգ իսխորս, այսինքն յայտնապէս առանց օրհնակաց և առևկաց հայել մաք 'ի լոյս անտարութիւն, զան այսպիկ ոչ հարմար, զգիտաստեմ անտարայն ոչ պայծառ յայտնութիւն առանգեցից, այլ նպատակաբ և նմանութիւն զարմարի խորհրդոյ . ուստի և խաւարային սոյնից, սուր սահեցուցիչ ահարար, զանտար կամ կրկնապիկ ստեղաց 'ի սոյնից, կամ հարա զանտարութիւն ճրագի, զանտար խաւանայ ընդ պարագի, որ է օրհնակ միաւորութիւն զա ընդ մեղ, ձեթ՝ զանտարութիւն նշանակելով, և պատարայ՝ զանտարութիւն : Առել կամ . որպէս 'ի զարման գիտարային զանտար կարգեցից զճրագն, այնպէս 'ի զարման ագիտութիւն և գիտաստութիւնն՝ որ 'ի մեղացն առանց, հարա զիս զանտար . որպէս զի որք 'ի խաւար մեղաց անտար պարեգեակ պարագի, 'ի պարճաստարիտալ, 'ի զարման այն իրի, կամ զան այնպիկ՝ ագիտաստարայն, նմանակց պարով ձեթայն լուսարդեակ . հաւատով, յառաջին ինխարարութի 'ի փառս անտարութիւն զարմար : Յայտն բանն ոչ զարգարեմտիս երեթի թէ առ ժամանակը նորա զանտար անտար 'ի պարգ ձեթեանց, և ոչ 'ի սերմանց շաշմայի . որպէս էր սովորութիւն առ ժամանակը Ընդ հարցոյն . որ և նշանակեակ էին յոյր 'ի հիմարարի ինգիլ իւրեանց . և ինչ նա ինչն Ընդհարայն 'ի Թուրքիս առ արեգ :

(21) Ո՛ւ՛ն է որ Լուսին : Որպէս ժէ է կատարեալ օր ընտանձ՝ առանց գիւ շերաց , այսպէս ո՛չ է կատարեալ լուսաւորութի հոգւոյ և գիտութիւն յախանախան՝ որ նմանի առնթեան , առանց զլայի խորհրդոյ , որը իր գիշեր ևն վառն գաղտնութեն՝ այլ և բարգաւառութի առ հանգեր ձեւացն : Եւ որպէս ժէ լինի փօրկնութի , յարի , գործառնութի առն առանց ձիթոյ չարպի , այսպէս և ժէ կարգաւորութիք եկեղեցւոյ առանց ձիթոյ մեռանի . քանից որպէս հասարակ ձեթն ոչ նարբուր , ոչ օրն նեալ , լուսաւորի զմարմնոյ ալա , նոյնպէս օրհնեալն անխնայի ընտաութեանք Կոյնուան Ընդիկն , քահանայադատական օրհնութիւն կամ իշխանութի , որ իր 'ի բնութեոյ քա օրհնէ . կամ , ընտալի հոգւոյն օրի , որ է շարհ շնչեալ 'ի քնն , զաներկոյթ հոգիս մեր որոյնաւայոցանն ,

Քննեալով քա ընդ մեզ անտեսարար :

(22) Յիշան ցատարի : Յիշանն ի լուսարան . մի օրին . զիշան , և մարթ է ինձեալ , զիշանն ի նր աւազանն հաստատե՞ մարմնոյն լուսոյ մեաք առնուլ փոյնին , զհոգւոյն սրբութի մեղոյ : Մոյնպէս 'ի յօժուան գրաւին մեռանան՝ որով պարարի մարմնն յուսով , զհոգւոյն զտաութիւն համարեմ ընդանել :

(23) Կոթիւնիւնի : 'ի բժշկել քա զտեսածեան՝ նաք կամիր քանել զմեղս նոցա՝ զբառնաւա տեսեցն : Իսկ ոչ հաստատարոցն առ օր , թ առ քաութի մեղոյն , զհրաւրի բժշկութի մարմնոյն վարկաւորի յան գիւնն նարիս փեսի , մարմնոյ ալացն՝ հաստարիմ վնայ հաստարիկ անգեղ թեք հաստարի : Որպէս առ անգամերու ծառն՝ նաք զմարթութի մեղոյն ստայ , և յանհաստանուլ գարոյն՝ եւ մարմնոյն բժշկութի , առ 'ի գիւնեոյ նոցա թէ կարող է և զմեղս թարուլ : (Մարտ . թ . 5 . 10 . 11 .) Մոյնպէս և առ մեզ գիտեսեա իւզ մեռանին՝ անոցին օրհնութիւն իր լուսով կատարեալ , օժանն զարգայն իօրսեա , զմարմն . և զհոգին՝ ծածկուալ կրեալ , գարանի անոցին զտաութիւն ներդար ծեալ , նր ինքանսնի , թ զնեալն մարտութեանն՝ նար օրհնեսեա կնն զանայոցանն , աքտութիւն տարով շարհոյն և հաստայն՝ զր մարտութեանն ընկալա :

(24) Այս արեգան : Իւրն օրեպէս օրհնակա . որտեք աք նոյ և քնն : Բայց աստանօր մոյն լուս արարութիւն նմանեցուցանն . քանից ինտասան հասանայ օգտելն իւրով ինանի օգտել արարութեանն . առ աք իւրն է օրհնակ արարութի . և որպէս ինքն օր վարդապետս առն ('ի մեկն . երգոյ . եր . 43 .) * Իւզ արարութի կոչի . || զի և 'ի յոյն նման անուանա անին , կլիս , արարութի . կլիս , իւզ . և զի արարութիւն է ինքն ան , այսա . իւրն լինի պատկեր նոյ : Եւ որպէս սեր կոչի ան , նոյն օրեա 'ի հանն . լուս ինքն՝ ե այսա զիշուլ , իւրոյ անուանք զիշեալ ձեալ նոյ , ըսք փօրեսութի որ առ կը , լուս մարդեղութիւն՝ որով իրէ իւզ զարարեցուցե՞ թափեցա 'ի մեզ . կամ , լուս բարեխնամութեանն որ առ մեզ :

(25) Անան կորդի : 2 օրին . անուան կորդ ես :

(26) Գիտելիքութի այս շարդ : Մեծի խորհրդոյ յարմար նմանութի կամ նկարագրի է իւրզ կամ ձեթն , շարդ ստացեալ , լուս որում որով ինքն և հոգւոյն մտանայ նորս : Արդ՝ որպէս լուս օրհնոյն՝ շարդ զմեկն ոչ էր առնի , այլ նոյ նարիկի , (Ղևա . է . 25 . 25 :) այսպէս եւ ե սարմոր , այժմ իւրզ օրհնեալ , իբր պարտիկ , իրեն զնիւրին պա լարարութի և որժ կոչոյ՝ քն նարիկի , նոյ նարիկի , և ոչ մարդկան , յայտ ասանք , 'ի նար օրհնա , հանաութի քա մտաւոյնեալ նարիկի . կոթայս կորդ պար , հոգւոյն կոչի նման , զարանանապարհ , հաստար կի՞ նման ընթա :

ցող . զի որպէս հողին թափանցել է 'ի մարմին , այսպէս մէջին ընդհանա-
նող : Ուստի որպէս հողին՝ չեղ աղբարակել միայն սրահեալ , նոյնպէս է
մէջին օրհնեալ : Բայց յերկու օրհնակ այսպէս դասակարգուած . նոյնպէս
'ի մանկ և այսու շխնալ գծագրիս ըստ գնդերու-իւն որ առ մէջ վեհագոյն է
ծառ-ի խորհրդոյ , յարձարուաւ դիմալիւրդութի : Սյս ճարգ պարզութեան ,
էն : իբր թէ . Սա է ճարգ պարզութեան , էն :

(27) Պարու որչափ : մի օրին . որչափ :
(28) իբր պարութի՛ քն խալիւն : մի օրին . իբր պարութի՛ քն՝ անխալիւն :
որպէս թէ անխալիւն կամ անուսուլի 'ի մարդկանէ :

(29) Օրհնակ հոգոյս : Արքանն և ճարգն , կամ մէջին օրք են օրհնակ
հաղաւտ ինչ , և խորոյ , կարգութեան , ոչ են այլեւ ընդ անգամն կեն-
դանւոյն , այլ մէջին պարութեան վեհալի , բաժնի հանեալ ինքն , իբրև
անբանական բարեխալի . անգամայն ընծայեալ կերպուաւ , այսինքն օր-
նեալ միջոյս , որ մշտ բարձրի և սրայծառ վառի զբուծեալն 'ի մէջ
կեղեցւոյ :

(30) Դասիւն ընդոյս : Դասուար և գլուխ տանն : Անբանակ որպէն
ասէ՛ բայց 'ի նախանու-թէն պարտ էր ունել և գծումն առ 'ի լինել
նախադաս՝ տանն . զի սակ՝ թէ 'ի հինան անգամակն վարքի 'ի տանն
զարգանս քահանայի : Հին լծ . ասն ասա , յերկուց ասարակոյն՝ ըլ-
մն զնոյր քահանայն , և յարեւելն օժաներ զանուկն : Բայց 'ի գլխ
քն պարագի օժանն : (անս զհասցւոյ . ԺԷ . 7 . 8 .) Ու Կանանայն :
Քահանայն հրեական լուսնի իշխանութեանն 'ի պարութեանն , որ
անկրակել էր նաև Լասարակ քահանայից , եթէ չէր օժեալ գերազայն
իւզումն , թէ և սերեալ էր 'ի քահանայական ցեղի :

(31) Պարիւր վիճի : Օրհնակ հողեար վիճին չքի . 'ի խորհուրդ . երկու
'ի հեռուար կամ 'ի հանդերձեալ խորհուրդ ընդարութեանն մեղեկանան խո-
րանն՝ զքան օժեալ կայոյց յախար : Աս որ , այսինքն առ որով կամ
բայց յոյնանէն ապագորեաց նաև շխնան սննառ բօնիբեայր , զմարդ-
գութեան իշխանից 'ի մեր բնութեանն սանգրոյն , և զիս 'ի մեր ցա-
նելոյն , իբր 'ի մեր տաննն , անդուսխոյսիւն , անգր ընդ խաղեկից լինե-
լովն , կամ առաջարկելովն ինչ յերկնս : Պարք ինտայն են . նահա-
պետն յախար 'ի շահագործի միջոցեալ օժանելով զքան , և արձան
կանգնելով , երկու ինչ նախանկարեաց : Մի , զքան զայն՝ յօրհնակ
հողեար վիճին՝ կանխազեկոյց խորհուրդ եղ իբր հիմնարկութեանն մեղեկա-
կան խորանին : Միևս ևս բարձրազայն , զի սեղանաք ինանայի ասն
զորոյն՝ ընդ որ յերկնս կաննելոյ մեղ տայր յոյս , զնոյն զօժեալ արձանն
եղ կայոյց վկայ ինան բարձրելոյ առ մեղ : Այսանոր զարգարութեան
առ որ շխնան , մարք է պարգել և սրայիս . առ որ , այսինքն առ զիւրան
բարձրելոյ՝ զարձանն իւզեալ կուսոյց նարասակ էն :

(32) Գերեգիտու խորի : Փասուար կամ մեծագին իւզոյն՝ կարակոյց
խառնութեանն կայոց . (եկեղ . Է . 23 . էն :) ինչալ 'ի գլխոյն ահա-
րանի 'ի մօրուսն՝ պրահանայն ինքանագրութի , զարձանայի մեղեկարգութեան
առաջիկայ անդարարութի , նշանակիչ զանգրին գարձուսն կամ տասարան
գիտայն ապակոյ , և գիտանութեանն շնորհացն այլ ի մեղ : Չի օժան
գլխոյն նշանակիչ զօժանն ընի անուսուլի . յորմէ շնորհք և գիտք 'ի
նախազայն ինանին , որ վանս հունին՝ մօրուսն նշանակի : Ամբողջ
ինտայն են . Քահանայութեան ահարանեան բոս հրանանիք քս օժանայն
միայն առնելոյ զիւր յարգ և զբուծի . որով ինանել անուսուլին իւ-
րոյն 'ի գլխոյ անակ ընդ մօրուսն . և անգուստ ընդ բովանդակ հան-
գերանն , որ է և հաղաղան գեղեցիկ նկարագրութեանն ապահանգն ,
յոյս առնելոյ խորհուրդուր զիւրութեան գիտուարութեանն նախանախն

արարար քոչ շնորհաց 'ի մեզ խառնելով :

(33) Պատիւրան օրէշտօրիտի : Անգամոր յիշխան ապրի և յօրէնան
նչ էր պօծուի, արդոյ, ընդունելի, օրհնաւոր՝ Թաղաւորական իշխա-
նութիւն՝ իբրև պատկեր հաղորդ իշխանութիւն արարելի 'ի վերայ երկրի,
և թէ ոչ օրհնեալ իւրոն ձեռնադրեալ՝ յանան 40 քն, իբրև օծեալ նոյ
զարդարեալ Թաղիւն անասանայր զգլուխ 'ի վերայ ժողովդէսան : Թե-
պէս և յապէ Թաղաւորաց ոչ էր, և 'ի ծիբրանիս ծնեալ, ոչ Թաղա-
ւորիք օրհնօք առանց օծման :

(34) 'ի վերայ սօփի : Առեալ է այս յերկար պատմութիւն ինչ յունաց,
որ կայ Թարգմանեալ յայտնաւորան . մարտի 25 . ուր 'ի վերին սօփ, թէ
մեջ յիսկեզեկ կայր առանձնացեալ 'ի ընտան ձիթենեաց, (և ը յունա-
կանին՝ 'ի Թարգ .) առ որ երթեալ արահատ՝ օծաւ իւրով 'ի մեջքի-
սեզեկայ . և լուսու ձայն յերկնից՝ թէ մեջքիսեզեկ մնացէ քահանայ
յառիտան . ևն : Եւ թէպէտ 'ի պատմութիւն անգ ը այժմու օրհնակաց
ոչ գրի յայնասպէս, թէ 'ի հրեշտակաց օծեալ էր մեջքիսեզեկ, սակայն
կամ յայլ օրհնակի կայր գրեալ, և կամ յայնմանն իբրև հետեւեցուցա-
նելով սակ նչ վարդապետս, թէ անգ 'ի հրեշտակաց օծեալ էր մեջքի-
սեզեկ : Այս պատմութիւն յանուն աչիս Աթմատի հրատարակեալ առ
յայնս, ընդունելի եղև ոմանց . բայց ապա ըննեալ ստուգեցաւ՝ ոչ ա-
թմատի գլու, և ոչ ընդունելի : Առ ընդ հակառակն՝ սակերբան .
('ի մեքն . ծննդ . ճառ . լն .) գրէ այսպիսի ինչ, ' Քահանայ էր, թիկրևս
անձամբ ձեռնադրեալ զի այնպէս էին յայնժ ժամանակի քահանայք .
կթ զի հնաւուրց եր հասակաւ, յիւրոց անտի ընկաւու . զայն պատիւ : ||

(35) 'ի գրուց փեղանի խաչոյս : մի օրին . 'ի գրուցը եւոյնի եւոյնս :
այսինքն յիւրոյ պաղոց ձիթենեաց :

(36) Շիբի սիւքանօրն : Առանգութի և առաջնոց՝ առեալ 'ի հրեկոյ,
թէ նոյ զակերս ազանց ընդ իւր ունելով 'ի սաղանին, յետոյ ամբիւ-
րեալ 'ի ընտան զողջութեա . որով սեղի գազարման անուանեցաւ . առ
սօփ և գերեզմանին ազանց պահապան կարգեցաւ սակ՝ մեջքիսեզեկ,
իբրև ետիսկարաց և Թաղաւոր : Բայց ոչ կարաց քառել վասն ազանց .
մինչև յայնակցար գլու լքմի, բովանդակապէս, հասնի իսիսի, բուն
ճշմարտա քահանայք կենդարծութիւն ազանց : Բայց լու օրհնակն
գնէ . մինչ յայնիչոք և ելեալ լքմի . որպէս թէ, մինչև յայնակցար,
և եղեր կատարելապէս ճշմարտա քահանայ :

(37) Բարնիւնք փոստորութի : Բարնեանիլ կամ հանելի կարմութի
յարմարեան զայս աղօթս իսկաւորախնս, օծեալս եռանդիւ սիրոյ . ի ը-
նդապարս, առաստեղալս նուիրանք Ծծողալուս . սիսուլիս, լքեալս
գտնութի զլ զման :

(38) Չայս ին : Չգորութի մեռունին՝ որով օծայ, մտած 'ի վերս հոգ-
ւոյս . և ընդարծութի օրհնութի նորս հանգերձ գինեաւ սիրոյք սրի
'ի խոցուածն հոգւոյս, փոխանակ անրապինգ պատանոց՝ զվրա թիւն
ընդ արարելի շնորհելով . որպէս արարեր անկերցն 'ի ձեռս աւարդ-
կաց . զի իսկաւորան իարգանօրէնս . որպէս զի այս մեկտրական ճառս
մնայթանայ՝ վայելապար 'ի ինս հոգայր՝ առաջարկութի հոգւոյք սիլ
կարգաւորեալի :

(39) Արտայութի սարեպանեայ : Չայս խնացան անանք ը կին լուծ .
'ի վերայ ապրելի արքայի սարուց . զորով սասցաւ առ եղիս՝ օծանիլ
'ի Թաղաւոր սարուք . (ք . Թաղ . ժի . 15 :) Բայց ոչ յարմարի . զի
նչ վարդապետս սակ՝ թէ օծմանն մատուցաւ 'ի կարգութի սանն իս
բայելի . իսկ Թաղաւորութի ապրելի եղև 'ի կործանման նոցա . և զի
զանս օծմանն ապրելի՝ յետոյ զատ յիւն նչ վարդապետս : Առ Թաղի

խմանը գնորտութիւն ստորեւսանեաց՝ զնուաճեալն 'ի կիւրսէ : Վասն զի կիւրս կոչեցաւ օծեալ այ 'ի ձեռն եւսպեաց : (խն . 1 :) և նա եղև աւաթին հրամանատար և ձեռնուս գերեզարդին հրեկոյ, և շինութիւն սաւ ճարին : Եւ յես նորա գարեհ առ զգրարարելիւ, և արասէն առ նեկ մեաւ և առ երջասաւ բարում նպաստս և պարզէս արարին հրեկոյ՝ իւրև զեպհական թագաւորս իւրայելլացաց : (տն . Թ . երգ . Բ . ք . 43 . 47 : Ե . 4 . 10 . հն .) Վասն որոյ ըստ այսմ յարմարի ստեղծ, թէ օծմանին՝ որ 'ի կիւրսս, արքայութիւն ստորեւսանեաց գրաւեցաւ և մասաւ յաւ 'ի մարանութի տանն իւրայելի :

(40) Այսուերս սնան : Ոմանք ըստ հին լուծ . խնացան 'ի վերայ կայսերայ կամ թագաւորայ 'ի ժամանակս Հիթանտութե . որպէս կիւրսով, գարեհի, հն . և զօժուան նոցա ոչ իրական, այլ նմանութիւն իրբն մեզ մնացուցանելով զնոս այ 'ի գաղանութին, և 'ի հնարանգութիւն իւր ձգելով : Բայց ըստ ևս խմանալի է վասն ժամանակի քրիստոնէութեան . յորում յայլ և այլ ազգաց զերեւելի թագաւորս՝ իւր այս իննսոյնուց ցօղով, հոգեւոր կենաց սուիչ ցօղով մկրտութիւն հեղեալ 'ի նոսա, որասցաւ 'ի հպատակութիւն այլ քրիստոնէական օրինոց . որպէս զնոսանգեալ նա 'ի ըստմանու, զարգաս 'ի հայոց, զնարով Թուղրուան 'ի պարսկոյ, զարմիներ հայր յովասափայ 'ի հոգեւոյ, և զայլս յարուանեց, 'ի բուլղարաց, 'ի թաթարաց, ևն :

(41) Երբնաօրին պարաստիրուէ : Բանն պատուոյն կամ մեծարանայն, որով կամեր Թժ յարեւել ցուցանել զկիւրսս, առաւել մեծ համարեցաւ նոս զօծեալ սնունն, (եւսոյ . խն . 1 :) քան թէ կուել զնա՝ թագաւոր, ծառայ, ևն . զի թէպէտ և շէր նա օծեալ օրինական իւրովն, այլ զի ընտրեալ էր յայ իրև յատուկ թագաւոր իւրայելի՝ խնամ՝ տանել գերեզարդին նոցա, և շինուէ քաղաքայն և սաւճարին, վասն այն օծեալ ստացաւ : Եւ որ վզպարս յայտննէ ձեռնարկէ ըստաւելով օծմանն :

(42) Գեր սան պարգեհովի : Առաւել քան զնորգարդի պատիւ զօծեալ սնունն նախագասեաց, ստեղծիւ . (աղժ . Ըք . 15 :) * Մի մերձեացք յօծեալս իմ . || և ապա զնելով . * և 'ի մարգարէս իմ մի մեղանէրք : || Իսննսոյն ընդմիջարկովի, արգելալանս որոշմանք ըստանելով 'ի միւսնայ . իրք զի առ մարգարէսն՝ զմեղանէլն կամ զխնասնն արգելու . իսկ առ օծեալս՝ նաև զմերձեացն :

(43) Կարեւոր ին : Աւարտուան որ 'ի հրամանէն այ, առ 'ի նշան թէ հանել ըսց է զհիթանտուս և զիւրայելի 'ի պաշտանանէն բահալու . եղիպի աղբեաց օծանել զչեաւ 'ի թագաւոր իւրայելի, և զաղայելի 'ի թագաւոր ստորայ :

(44) Որպէս զի հոգին՝ այ յսակո պատիւեր և նշանսիլ, զի իոսուս զնծդ իերպարուի բն նկարգրեալ, ընդ տէր միացուտ առնա՞ն քս փոհիդ : Անորշ է իննսոս բանիս 'ի սակս կարգի շարագրութիւն, որով նոյն բառ կամ հասուած կարէ վերաբրել առ պլլ և այլս, և որով բառքս՝ որպէս զի, զի իոսուս, հոգին ա, կարեն պէտպէս իննսիլ : Մէք մանր քննեալ ըստ մեր օրին . որոշեցաք կիսովք . և ըստ եղևութան՝ այպէտ իննսալի է : Անուն փեալիդ 'ի սոզուննէ գրեցաւ իւր թագեալ, այս կնքն 'ի մեզ թագեալ, որպէս զի հոգին մեր՝ որ այլ պատիւեր և նշանու կէլ է առաւել քան զայլ բնականս, զի իոսուս զնծդ իերպարուի, 'ի փոքր բնական նմանութիւն՝ զմեծդ նմանութիւն գերեւական՝ բն . քո թագեւանագ Նկարագրեալ, ընդ տէր ընդ սկզբնատպիդ միացալք օծմանք շնորհիդ : Այսմ, զի իոսուս, մարթ է իննսալ 'ի փոքր իւրս կնք 'ի փոքր օրինակս իւրոյ . իրք ստել . որպէս զի հոգին մեր 'ի փոքր իւրս զմեծիդ այլ կերպարանին կամ օրինակին՝ յնքնան նկարագրեալ խմանարկութիւն, ընդ քեզ միացալք, ևն : իսկ ի թէն այլապէս առջին բառք, այսինքն որ .

զիւ շին առնուլ իբր նախորդ, որպէս զի հոգին . և զհետեւեալ զին առնուլ իբր շաղկապ, յայնժամ այսպէս խնայի . իւր (Թափեալ գրեցաւ անուանք, որպէս զի հոգին, որպէս զԹափեալ ի հոգին մեր . զի խորան, որպէս զի փոքր հոգւոյն՝ զմեծ քո կերպարանդ նկարագրեալ, և այլն : Եւ եթէ հոգին ա, խնայուց զհոգին քո, յայնժամ մեկնի . որպէս զի հոգին այ՝ Թափեմք իւզոյն՝ առաւել պատկեր և նշանակիչ զի փոքր բնութիւն զմեծ նմանութեք ձեացուցեալ, ևն : Հին լուծ . յայլինչ օտարացուցանէ զսանս, ի գէտն հոգւոյն սոյ՝ ստել : Ո՞վ հոգի այ, որ այս եղա՞ առաւել պատկեր և նշանակիչ քո է, արասցին՝ զի ընդ փոքրունս զմեծդ ընդ քեզ կերպարարեացուք : Անբարութիւն ինքնին յայտնի է . զի բովանդակ ընթացք բանիս առ քո խօսին :

(45) Պարտածօրինս : Մանուածոյ, կամ խր(ժնածածոսկ բանաստեղծութիւն . Բարսիսեօֆոնս, Հեռաւարս, կի՞ մեկնադականս . գծագրական, օրինակականս, նմանականս : Չի՞նչ ևս յարապ մեծութիւն իւզոյս առնալ գոցոց բանս ի Հեռաւար և յօրինակական և ի մԹին ապացուցից, ուր ահա գու ինքն ահաւարք ևն :

(46) ՚ի յօժանէ անօր : Երեսքարդեղոց՝ օժեալ, ապա սկսար քարդեղ զստեանարանն, միայնալ ի մկրտէն . (յովհ . Թ . 36 :) * ԱՅտաւակի քն գառն այ : || Կամ յօրինական օժանէ անօր՝ որով ի մկրտունն զհոգին քո մարմնաւոր սեպեմք ընկալար ի քեզ, սկսար քարդեղ : Չի թէպէտ ընդ օժանն օրհնութի, փոխանակ օրհնութեական կամ շնորհական օժանն ի սկզբանէ յուս(ժն հոգին քո էր քեզ օժանն խոյտոց լրժանի, եւ(ժնէ կատարելապէս ընդ քեզ լինելով, և անօրին խանուութի, և մկրտութի թծութիւն բովանդակ էր օժանն մարդկութեանդ . առ անուն պաշտի, սակայն անուն օժանն կամ օժեղլ զհոգիին ի մկրտելի, կամ յես մկրտութեք, խորհրտեմք շնորհին, ի խորհուրդ կամ ի նշանակութի շնորհական օժանն, որ ի սքան գործի . որով առնուամք զնուստութի ազատական բնութեան մեծացուցեալ : Ասելն, անուն պաշտի, յերկու օրինակ զեի, անուն պաշտելի . և ապա զարս մկրտեպէտ և քեզ առաւելութի հոգին քո էր օժանն, և չէին պէտք առնուանակութեան օժեղլ, սակայն սակաւին անունն պաշտելի էր, յարգոյ և հոգակելի առ ի նշանակ օժանն արգաւորց ևն :

(47) Աճոսիտար խորհրդեալ . այսինքն Աճո մարգարեալ, որպէս և յայլ բանս ստացեալ եւթ թէ վարդապետք ի խօսելի զանայնոց՝ բարձր անգամ զվերացեալ անուանս ի կիր առնուն փոխանակ Թանձրակցեղոց . գու ինքն Աճո ի մարգարեութեք անձամբ ընթերցար զսան ետալ եայ . Հոգի ան ի վերայ իմ և այլն . և ծանուցաւ ի կարգի բանին թէ զքօսմէ օժութի մարգարեութի է . զսան որոյ փակեցեր ևն :

(48) Փառնցեր ՚ի հոգիօփոխան օժելութի : Եթէ փակել իմանալք ըլգգիբան՝ զոր ինքնին երաց փՄ, և կատարեալ զընթերցումն՝ ի փոխոց, ըստ այսմ բառքն ՚ի հոգիօփոխան օժելութի՝ յարկն են ի յարդարն : Իսկ եթէ զփակումն ոչ առ գիբան առնուեք, յայնժամ նշանակէ իստփանել, ի բաց անուել, որոշել, և խնայի՞ այնու մարգարեական բանիս զառ շնորհն ի հասարակապափու օժանն՝ որոշեցեր, զառեք . զչրգու նոսիտն երթաւելիւրոյն, ք երկարանչիւր օժաննն նախախշատակելոց՝ ք և մեր ցուցեր բարձր խորոցաւ տարբերեալ . զմերս իբր կամելի մի շնորհայ, և զքոց՝ բովանդակ լիութեք անութեան :

(49) ՚ի նախածանօի մերսերգութիւն : ՚ի նախինքն ծանօթանալք մարդկեկերպիւ ՚ի ծննդանն գիշերին, հրեշտակք օժեանն անուամբ քարդեղոյն . հոգուաց : (Ղուկ . Թ . 11 :)

(50) Որ գտաի ՚ի մի խորհրդան : Է բանն անուել . (Կ . 13 :)

(51) Առ ՚ի պատեալ յեռնարկել : Առ ՚ի զառեալ մարգարեութեանք .

ձեռնադրելոյ օժմանն : Չոյս պատիւ օժման առ՝ պատմեաց զաւթԹ . (սաղմ . խ ք . 8 :) զոր ինչոցեալ զանձնաւորական օժմանն , պատիւ առ՝ մէ իբր վարձք աղագրութեանն քի . զի ըստ այդմ հեռուէր թէ ք իբրև լոկ մարզ գործեալ ինչ զարդարութի , և այնպէս արժանացեալ անձնաւորական մուտրութեանն , որ նետարական է . ուստի յառել աղագրութի . Վասն այսորիկ օժ զքեզ ան || ևն , լսան այսորին մէ յոյս առնէ զարդինական պատճառն , իբրև թէ վասն սիրելոյ զարդարութի , և վասն սանկոյր զանօրէնութի կօժ զքեզ անձնաւորական մուտրութեան . այլ յոյս առնէ զգոհմանական պատճառն , իբրև թէ վասն այնորիկ կօժ զքեզ , որպէս զի սիրեսցես զարդարութի , ևն : իսկ եթէ պատիւ ինչոցի վաստք մարմնոյն քի , մեծութի անուանն , գառաղական ինչ իսանութեան , ևն . որովք ևս առ օժեալ պատահական և արտաքին օժմանք , ըստ այդմ ասին լսան այսորիկ , նշանակէ զարդինական պատճառն . իբրև թէ վասն սիրելոյ զարդարութի , օժ զքեզ ան իւրով վաստք առանկ քան զնկերս քո , ք քան զամենայն երանմարս և վասն ուստիեայս , որք հարդարութի վաստքն ասին ընկերք քի : Չոյս առ զի սաղմանն այսորէս որոշն և մեկնէն վարդապետք և անարձք , և զգուշութի է քննելի : զորով անի ի մեկն . Սաղմ . և մէք իսկ իսանցեալ եմք ՚ի մեկն . երրայ . ան . 9 :

(52) Օժեալ անանք իսիտի : Անշն երեմոյ (Ողբ . ք . 20 .) հոգի և բնաց մերոյ անք քո , յոյս առնէ զուն զնկական անունք . Օժեալ , կամ զանունն իսկութեանն և ճշմարտութեան . որով ծանուցիք մեզ թէ կենդանական շունչ ես ՚ի հոգիս մեր ըստ առաջին փշմանն . (Ծննդ . ք . 7 .) և միանգամայն լոյս վտակալ յօժմանէդ , ը սաղմ . ք . 7 . նշալ նշեալ առ մեզ լոյս երեսայ քոյ , ուրախութի պարգևեալ որովց մերոյ ՚ի պապայ ձիթոյ :

(53) Ինստութի ունէ երջանիկ . ք սիրաքոյ , (խ ք . 22 .) ներտարութի ես ինստութեանն : կամ առ նստասացեալ ըսնն յարելի է այսպէս . բարերարութեան քո աղքատիք ինստութեանն սիրաքոյ . ո՞վ մարդասիրութի խոտտովանելի . անէլ-վորս սո օն , վասն ուննն , այսինքն վասն սամուէրի , թէ եզ վկայութի առաջի քն օժելոյն , այսինքն սասուցոյ , զոր նք վարդապետս այլաբանէ ՚ի քո . վնօր անփեայ զկոչելով բանիւն , թէ է մէ կօշիկս առի յամենայն մարդոյ : Ասել կամի , սամուէլ յօժմանն առան զքո անանելով , զնոր անետարանի կանոնն պահեալ խոտտովանէր զայն՝ զոր քո առանգեաց առաքելոյ՝ մի բունայ կօշիկս : Չլինստաօս ճահս : Դանիել մարդարէ զկենդանատու մահուանէ քո վայեաց յայտնապէս , զայս կոչումն ձայնի , այսինքն զօժեալն՝ անուանալ գրեւով ՚ի վեր լսան պրիտի , այսինքն արտաքոյ քան զսովորական կաշմանս պատուոյ . և վկայեաց սանկոյն թէ զինի լսնսան և ինն եօթներորդայն ապանքի օժեալն : ՚ի անպէսան զանիելի (Թ . 26 .) առ՝ յետ վաթսուան և երկուց եւթներորդայ . իսկ նք վարդապետս գնէ՝ վաթսուան և ինն , ՚ի մի գումարելով զամենայն ժամանակն սահմանեալ մինչև ՚ի քո , ըստ յառաջնթիւթայ բանի անպէսանն , համար 25 , մինչև ցօծեալն առաջնապէ՝ եւթներորդք եւթն , և եւթներորդ վաթսուան և երկու . որով ընդ ամենայն վաթսուան և ինն կատարի :

(54) Իւրէիեայան գինի : գինի կազմեալ ըստ արհեստի իւրազործաց՝ խոտնութեամբ աղիւ իւրոց , զի՞վ ծանուցեալ զխոհուարն մարդեղութեան , այլ և զամենայն վառ առաքնութեան և մարքութեան , անպօքն և այս : ՚ի սկզբանէ անտի , կամ ՚ի սկզբնէ գրոցն մինչև ՚ի վերջն՝ անուտաք զմուսոյ , կնքրիկի , և ամենայն փոշեաց անուշիկ՝ իւրովք կազմելոյ յառաջմեկեայ , արտասայտեաց , ծանուց : (անի երկոց . ան . 3 : ք : 4 . 5 : ք .

6 : Գ . 10 . 11 . 14 : Ի . 2 :

(55) Չարտիայ արդու) որ Ի Բարեհետ) : Արամեօք փոխադրու թե կոչ անուանց . զի ըստ գրքին (զգրքս . Թ . 1 . 7 .) զարարեալ մարդարէ որդի կր բարաբեոյ , և Թում ազգովոյ . իսկ ստա եղևալս երևի ցու ջանել՝ որդի ազգովոյ , և Թում բարաբեոյ : Բայց խնամալի է պարսեւ : զարարեալս Ի սանին ազգովոյ՝ միջնարգութեամբ բարաբեոյ . և ըստ այսմ յարարեալսանն՝ որ Ի բարաբեոյ՝ ոչ ցու ջանել զազգով , այլ զըս . քարեա : Օրինակ ինչ նշանակեալ Ի ըստանցան պիկր Գ , փոխանակ ա . սեղոյ՝ որ Ի Բարեհետ) , սինարփէ ընթեանուլ որդի Բարեհետ) : իսկ Ի Բարեհետ) սանին փոխանակ Ի բարաբեոյ , զան ընդարգութե ստանին է . զի և երբայականն գրե՝ պերեխեա . և ստարփն՝ պերաբեա :

(56) Խաչն բորեհետ) Բարաբեոսի : զի օրին . Խաչն , և նոյն է ինտան . այսինքն . հասարակ զոչմանք կամ բաշխանք իւզոյն Ի մասունս եթե ստարարուէց , այսինքն ճրագոյ կամ բերանոյ , փոխին զտեպց , ճրագ , գայն զտեպց Ի գնդին , Ի շահն սնարի պրոսիքն սնիտարեալ , զբութի Ի ներքուստ , կամ բնածին զբութեամբն բաշխեալ , այսու զփոխութե մեր և զծուան Ի բուանի լուծէ փերաբեալս , շարհք կամ զերաբեոյն գրեալեալս նախալիւոյր , նախածանուցեր : Ըստ այսմ իսկոյն , ա . ստարփն ազգական անուանն՝ ճրագալիք այսանալ , լինի ար բայն միստարեալ : Ստիպն կտակածեղի է փեղակ ինչ մտեալ Ի գրչոյ Ի բայն նախալիւոյր , փոխանակ գրչոյ նախալիւոյնալիք . այսինքն աշտանակն զարարեալս եթեմաշահեան իւզոյն բաշխանք յաստաբայն ճանուցաներ զմեր օծուան են :

(57) Չար : Չարս միանգամ ըստ օրինայն՝ անինդուել ին իրոսիք , յոյժ ճանուցեալ սովորութեամբ , նարուշու միէր հրկիցն . այսինքն զարս միանգամ սովորաբար ընծայելին հրեայքն Ի սառնալիս . որք են պոս Բա զարեծծոյ , բլիկք հայն Ի բարաբեոյ արարեալք կի՛ սնիտանք : (այլ . որս առանց կեանք գնին Ի մեր օրինակս , համեմատ բանին կից . իԹ . 2 . ուր ստի՛ Փանս բարաբեա . և այլն աննայն հրամայի լինել բարաբեա :) և նախնոյ , այսինքն մանրամաս ալիւր ցարեոյ՝ և այլ կողմեալքն Ի նմա նե՛ զանգեալք իւզով . (սնի և զեա . Թ . և Է . 12 :) Եւ զուարակք երանց իւզարիւս . անանք միինն՝ ազգալիքք , պարարդ . բայց խնամա լի է՛ օծեալք . Ը որում քահանայն գներ Ի գլուխ նոյս օծեալ ձեռս իւր : (սնի կից իԹ . 10 : զեա . Գ . Գ . Ժ Գ :) և փրոսիսն սնուսի , այսինքն մարտի , կամ անական ձայնեցեալք . ըստ որում՝ նախալիքք էին մն . (զեա . Ժ Գ . 8 :) Այլ և պատարարք հասուց՝ Թամբամանք փոյն յարեան միւտոյն , որ է ալգալից ճարդին , նմանակից ճարալին կի՛ իւզոյն . (զեա . Ժ Գ . 6 :) Այս աննայն ստե՛ կամ իւզով զան գեալք , և կամ օծեալք , են այլ Խորհրդոյ մեռնին՝ առջեռն փետի , առաջիկայ կամ յարայնգեման օրինակք , և նշանք յարարեալք քեզ քն , որ դրանելի նոր օծեալք նծութեղ կեդր պատարար է զո՛ :

(58) Եւ ոչ ճաշարիւս Գնի : Չինչ ևս յերկար օրինակն հոյն նկատե լոյ , և ոչ ճաշակեցոյ մազք զօրինակեալք Ի նոսա քաղցրութե . ինչ նազով թէ զինչ ինչ խոն , զինչ նշանակեցէ իւզն պիեալ Ի պատար բայն , բայց եթէ զարամութե՛ն որ Ի ճաշակեմանն ապանայ , սուխի , իւզով մեռանին բոշիկ . ըստ որում իւզ զուարթմանն : Եւ զինչ պարարութին , ճարալն , բայց եթէ զի դեմահարք կերակուրն՝ մեռնուս մեռուսցոյք , լինալք Ի սաննէ : Եւ զինչ օծուին ձեռաց , գլխոյ , սկան ըսոյ , են , բայց եթէ ըստ բանին եսայեալ . (կա . 3 .) զմեռնուսակ արամութե՛ն այսու իւզով ուրախութե փոխարկեացուք . և սնուսի Գ , քնտրան անուստիք փրկեալք , ալք և զուսակք նոյ անուանեացուք (Ը

(59) Որոյ ծերութիւնս առաքի . ք օրինակի՝ կամ պարտանի 'ի մեթ պարտարա , (սաղմ . զԹ . 11 :) Բարձրանցն դաւթի՝ զի ծերութիւն իւր լինելով օծեալ ձիթով , և օծանիլն գլխոյ նորա (իբ . 5 .) զի՛նչ այլ տայ իմա . նալ սակ՝ բայց եթէ զ՛նի օճապատիր սուգն մաշու կենալարծել կամ բժշկել գեղով մեռանին :

(60) Ճշգրտի լուսաորելու ծերութիւնս : Ընդհա մասուցանելն գաւթի վան լուսաւոր առնելոյն զճրարն . (սաղմ . ԺԷ . 29 :) Մարթէ է պատն լուսաորելու ընթեռնուլ զառ . լուսաոր էլ : քանզի և 'ի մի օրինակ գնի՝ լուսաոր էլելու : Այս շնորհակալուի սակ զի՛նչ յայտ առնել խորհրդարար , բայց եթէ զի 'ի մէջ խաւարի անյուսութե և կապարու աութե՝ իրգոյնարդն Բոսիթ , ընդ մերում կերտի բնութեա միանալով . 'ի յիս լինելոյ եւ էմանուելը :

(61) 'ի գարեղելու յնկեալ : 'ի բնագրին երգայ . Մ . 1 . գնի . * 'ի պարտել իւր 'ի գաշա խնկոյ , || և 10 . գնի , * 'ի պարտելս ընկուցայ : || Իսկ քա վարդապետս գնէ իւնկեալ . որ ի խնկեմն և ընգուցին՝ իւրայնք են :

(62) Ընդհա մասն նիւթիս : Բանն երայեայ . (ին . 6 .) օճցին իւրով , և այլ բանք երգոյն զի՛նչ այլ ցուցանեն , բայց եթէ՝ զի այտու նուիրեալ նիւթով մեռանին՝ յորում գոյ զբութի հոգւոյդ սոյ , լուսաորեալ սեցուք զանիմանալի բարձրութեդ :

(63) Բնութի ելելու : մի օրին . Բնութի ելելու : Առ ընդ որ պատճառք եւս առնելոյ եղելոյ , մեռն համբառնամ հառաչանք երկիւմանոց , ընդ որդրմութեանք պաղատանացս առ ընդ խորաւոյն , ք կարգացոյցս , աղաղակոյցս կամ , ընդ կարգալոյ պաղատանացս : Վարհաորելու , շնորհակալեալ պարտելք օծմանս , գտնուի ընդ մասուցանեմ , որ բարձրեալք եւս , և անխախտ Բոսիթ , անյարեղի , անպատ փոփոխանք միշտ օրհնեալ , ևն :

(64) Ո՛ւ նախ Բոյ : և մէ փոքր ինչ լուսոյ մասուցանն արժանի եղելոյն՝ աւուր յայտապարտութե , լայնել ևս , պարզել , բացայայտել քա լուսովդ՝ զբարձրմն մեռանին . որպէս զի գրգոսի , զախորճական և գնչեացոյցս : զի իմաստս խառնեալ ընդ ակերտական բանքս , ստացել թէ արդմանար ինձ , և զանցայտս իմաստութեանք քա յայտնեցեր ինձ : (սաղմ . ին . 10 . Ժ . 8 :)

(65) Ընդհա մասն նիւթիս : Ընդ սովորական կամ հասարակ նիւթոյ ձիթոյս միացուցեր զհրապ սնանոս , զբորութի հրաշքի գործոց քոց : Երբիս առ նախի . մի օրին . Երբիս լայնութի : Ասանոր բացասութի երկիւր և երկնի առ անձ՝ մէ է բառ կակութե , այլ բառ բնական զբորութե նոցա առ շնորհատու և սքանչելագործ զբորութեն այ : Չոր բնապէս ոչ զբոն սակ՝ առնել երկնք և երկիր . այլ իբր պոյն 'ի Գծէ Բերի , որպէս զի փոքր 'ի մեծ և պարտանակի կամ յաղթահարի . զի բնական զբորութեք երայ յաղթահարին 'ի սքանչելագործ զբորութեն այ : Առաջ՝ զպայմանք զբորութե սակ , 'ի Գոյր Գոյն , 'ի նուազս կակս ձիթոյ փեսանկեցեր պարտութի , կացուցեր կամ երկեցուցեր հաստատութեանք , սակնանկով ճշմարտապէս անհրապոսելի , առանց պատրանաց . զի Գ Կ Կ Կ Կ Կ Կ . զի մի յորժամ նորահրապ գործ ինչ երկեցի եղեալ մեռանան , (որպէս 'ի գրողիլն՝ այլ լեզու խօսել , կի՛ մարգարէանալ .) յայտնութի , յառաջ ետութե ձիթոյն , որ բնապէս չունի յինքեան զայնպիսի զբորութե , առաջք անցաւոր անիւր ինչ կարծեցի . որով միք անաղայն վերաւորին առաւել թերեհաստութեանք , կամ ծաղր առնելով զիրոնս մեր , քան թէ բժշկին հաստատով , և լուսաորին : Արեւ կամք . զլինել

պնդակով մեծ զորութիւն 'ի ձեռն նախական' յոյժ հաստատութեամբ հաստատարացոյցի յայտնի նշանոց, զի յարժամ պատճենի գործ ինչ հրեւեանց ըստ յայտնակ տար իրէ, մի կարծեացի պարտաւոր ինչ գիւտական, այլ անմայն ներգործութիւն : Այս են ներքին խնայող անբաղբանիս, բայց ըստ շարադրութեան՝ յարաբերականան մը, ըստ էս է խնայող գիւտին մը, հասկնալ յաղագր բանին, և խնայողն պարզին : Չայն հոգի՝ զոր ասանչ ոչ կարէ երկնից բարձրութիւն, և երկրի ըստ նախնի, և անմայնայ խորութիւն, այլ մանաւանդ այս ամ իր փոքր ինչ ամբողջական լինի առ 'ի հոգւոյն, ահա զայս զանն 'ի սակաւ նիւթն սարտարեցեր, ըստ օրինակի հայնի և գինւոյ 'ի հաղորդութեան, և ըստն 'ի մկրտութեան են :

(66) Երեւակներով ինչ լարիակնոյ : մի օրին . երկնական ինչ լարիակնոյ . քի կրկնաբանի իր ինչ, կամ կրկնից :

(67) Որպէս ճարտն : Որպէս գիւտն յորնոյ ճշմարտութեան քո մտքին աբարեր արարչական զորութիւն, և զարեան խաղաղոյ գլխինն՝ խոյսի խոյր, բնան քո արարեր . ուր գիւտինն փայն յիշէ, զի երեւելի մասն էր արտա նական արեանն : Եւ որպէս զըստն ճշմարտութեան արարեր արդանոց հոգեւոր ծննդեան, նշանի և զնոյն անմահիդ գլխան . (այսպէս 'ի ըստ օրինակն . իսկ հոգի անմահիդ ասելն՝ ոչ յարանարի .) նշանպէս և գիւտից՝ զոր փշեցեր յարարեալան, սուս և 'ի սոյն, մեռանաւ և ներքին զորութեամբ նորա 'ի յօծեալան արդիւնաբերեցեր, արդեամբ կամ խկապէս շարժեցեր : Ուր անամի յայնանպէս, զի հասկնալութիւնն ոչ է ը փոխարկմանն, այլ ըստ ճշմարտութեան և ըստ ներգործութեան . իր սակաւ արդեան 'ի խորհուրդ հաղորդութեան՝ քահանայադարձեալ հայնի և գինին են խկապէս մտքին և արեան քի, և ներգործեն զմարհա նոյս . և որպէս 'ի խորհուրդ մկրտութեան՝ ըստն խկապէս ծնանի զանչ 'ի հոգեւոր կեանս, այսպէս 'ի խորհուրդ գրաւին՝ մեռանն խկապէս սոյ գծեցողն գիւտինն մը : Այսու օրինակաւ խոսի և օրն կրկնից յերբորդ խորհարած . զոր յիշեցոց 'ի ըն . 1 . ասէ . " Չգոյշ ըր, մի իւր մերի և սակ համաբեցին լինել . զի որպէս հայն հաղորդութեան յետ կոչման հոգւոյն սոյն ոչ է հայ հասարակ, այլ քանին քի, նշանպէս և քի իւր ոչ էս և է ըն իւր յետ կոչմանն, այլ քի արարչեւորան, և հոգւոյն սոյն ներգործող հոգւոյ գոյով անութիւն նորա : " Սոյնպէս և 'ի գինեւեմտեան գիւտ յաբազս եկեղեց . քահանայապ . (41 . 7 . բնաբ . 7 .) խորհուրդ հաղորդութեան համեմատելով, սակ . Չայս անմայն առաջնորդքն մեր որպէս համեմատելու և նշանաբար ժաղովոյն նախադարձութեան, (քի հաղորդութեան,) նորոմբք արտակերպ ըստ բազում իրից, և խորհուրդակնոց բարձրագոյնութիւն և արարչեւորանութեամբ գծադրեցին մեզ :

(68) Երբանս ինչոյ : Ըստ օրինակի մերջակեմաբ գտաննն զայս 'ի նախնի ժաղովոյն, և ըստ էս է : Այն կամ . զերկուսն կամ գծնաւոր կենաց ծափեցի, յայտնեցեր 'ի մեզ, որոյ ինչոյսն յառաջնիւնն, պարնին գեմից կամ կնից ծնելոյն հոգեւորական՝ ոչ ոչ հեթմտաութիւն կամ արտաութիւն կարէ փոխարկել . զի անմահից և կնից գրաւին, որպէս և մկրտութեան, որով և անկրկնելի . ըստ բացարարութեան՝ փոխարկութիւն իր անմահական խոսի փոխարկելի . այսինքն կերպարան յառաջ եկելոյն ոչ է փոխարկելի : Իսկ ինչէ ասն իր գոյական, ըստն ինչոյսն 'ի սեռական հոգով խոսի նախ է . այսինքն որոյ յառաջ եկելոյ կերպարանին ոչ է փոխարկութեան և ոչ հեթմտաութեան . որպէս ոչ քիտաբութեան, որպէս և ոչ օրհնութեան կամ օծման խոսի լինի երկրորդութիւն, կրկնութեան . զի մանդակ օրհնութեան ասէ 'ի նմա՝ յարաւի անխորտակելի մնայ . Չայսպիսի անկրկնելի ծնանոց օծման ասի՝ մեզ նախեցոյ 'ի խաւարի ծաղեցեր ըստ նման .

Բնուս, որպէս և թո օծումն մարգարԹնդ մանկամ է, և անփոփոխելի :

(69) Յայո իրարոսի փորհի : 'ի շնորհ մեռանին զանարկոս լիութի թո ծանուցեր. որով ոչ աղքատն կարտասցել, և ոչ մեծատունն բարձրա մեծացն . որպէս և զբն' և զնոյս արևուն, և զնորս հաւատար աննն յուն բարձիցեր : Աստի կանցար և զնոր մեռանին' զի կառարարկոս Իսլիխ, բարձիւղ լինելի երկուարայս ըստ նմանութի մեռանցին . Թեպէս ասանար Իսլիխի, խմարհայն հոգևով աստուղ հարպոյրի շնորհն, քան հիծակծփի, հարարայ : կՄ, փոքունցն աստուղ, այսինքն աղքատաց կամ նուաստաց աստուղ ասի բարձիւղ, այնու զի Թեպէս հաւատար են որպէսքն առ մեծամեծան, և առ աղքատս, բոցս ասինքն աղքատն և նուաստն բարձրանայ 'ի հաւատարութի մեծատունն, որով աստուղ լինի քան զոր կն :

(70) Տեսարութի : Ասոր նիւթոյ յայնումութի կամ ներդարմութի խորին խորհրդոյ' և 'ի բնութ, նաև 'ի բնական հանգամանացն կամ 'ի յառկութեան իւրոց անի զարմանալի օրինակա զԻսրայէլումի, զմիտութի կամ զպայտայտութի խոր : Մի օրինակ գնէ : Այս նիւթ' օրնասրութի խորին խորհրդոյ : Իսկ Թէ ոչք են այն հանգամանք, իբր զի աս' ձեթն ոչ երկիր ինչ զամբոսի, ոչ երկրաս շատրման ինչ փոխ ընտանցին, որպէս օծումին անհաստատ . և ոչ նեկողար, ծածկարպէս կՄ առ սակառ սակառ Թարս զանօթն, կամ զայլ ինչ' յոր միանգամ ըստ զարմեայ է, որպէս Թարս Նուրն' ցանդերով մարդարար : և ոչ Միւրա Իսնօս անտուկոյ, յոյժ զբարար մարդարական նիւթովք հերքի . և ոչ յնորդիտիցի աննի, 'ի հակասակէ իմեքէ, 'ի լոյս' կամ 'ի գնեւոյ' կամ յայլ կն ըստայնոյ կըսնէ . և զայստակի ինն յոյժ գժուարաս կըսնել աճառովք կամ ոչլ կորք : Ասոր աս' այս բնական Թափանջումն ձի Թոյն, և գժուարաս ընթումն' յոյս ասնէ զանընդի ներդարմութի նորս 'ի գրոջին և յոյլ երկրական օծումնա . որպէս յօմանին զերկրցնի, զակի, զնալ, զանգակ, ևն, որոց օծումն ոչ կնիմ' յորչափ աննըն և սակալ կան :

(71) Պարսկոսն գունոյ : Որպէս բնական գոյնն 'ի գոյստութե մարմնոց անփոխորի և և անկարելի, անըսնելի . մինչ զի 'ի գոլ խոր' գոյ և մարմնն, և յեզմանի խոր' եզմանի և մարմնն . (Ինն զայս ըստ բարդումն եզմանն բնական գունոյն, և ոչ ըստ պատահական այլապութե ինչ :) Ասորպէս և իւրոյս պրութի, ինն հարցական, այսինքն զգերմական զբութի կՄ զազգեցութե իւրոյս, որ անգամն 'ի յիւրոյ անօրի ինքարտի, իւրոց կերպարանոց կամ 'ի հանգամանաց անօր զտեռն ունուի, անի կամ ըմբանէ զտեռն այսինքն զտեգին կամ զանօթն' զոր միանգամ կարեալ է, Իսնուսիսն զարութի, իբրև համարան կերպարութի ընդ մեզ կարպեցեր : Շո ինն գոյի, ընդ շնորհացն կամ գերմական ներդարմութեանն' որ է կն նշանակեալ 'ի ձիթոյ անօր, և պրիտի Իսնուսիւր, զանութի ձիթոյն' որ օրինակ և նշան է աներկոյթ ներդարմութե նորս, յարմարելով : Որով և գերդարմութե մեռանին' որ անտեանելի է ապա և մտաց, իբրև երկնի ձևացուցեր բնական հանգամանք ձիթոյն : Ասլ զի 'ի պարզ երկր' 'ի ձիթոյ կամ 'ի շուշմայն ճ' նշանն հանելով զիւրն' զարմանալի օրինակա մեզ 'ի կերպարութե և յօմումն պատարասեցեր : Որ և այս յարմարի հոգևոր ներդարմութե մեռանին . զի որպէս իւրն ծածկեալ Թաբուն է 'ի մարմնի պողոցն, և միայն ճ' նշանն երկի, այսպէս ներդարմութե մեռանին անտես գալով ապա 'ի հարածանս և 'ի ներդարմութե որ զի հաւատոյ' երկի գործովքն : Բովանգակ բանեա գոյն յոյս ասնէ, զոր և Թծարանքն ծանուցանեն, Թէ նիւթք խորհրդոյ Թեպէս

և զչ բնական գործք ներգործեն զհոգևոր գործս, սակայն ունին բնական նմանութի ինչ ընդ այնց գործոց. որպէս 'ի մկրտութե շուքն բնութի շուքացոց և ազակոց . և 'ի հաղորդութե հայն բնութի և յազնցուցիչ, և զհինն բնութի գուարժացուցիչ, համեմատ հոգևոր գործոց իւրեանց : Այսպէս և 'ի գրաշին' մեռանն բնութի գժուարելանելի է համեմատ անհրեղի ներգործութե իւրոյ : Ահրազրեալ բանն, 'ի յիւրոց սեփի 'իբրգորան գառեանն սանուղ, կարէ խնանիլ և այսպէս . իւզոցս յիւրոց հանգամանաց անտի' իբրև բնութի գառեանն ենթակայ ունողի . իբրև թէ, զենթակայն՝ զոր առնու, իբր բնական ինքեան ըմբանէ, կամ 'ի նորա բնութին կերպանայ :

(72) Ո՛ւ յուրից խոռոնց : Ո՛ւ Հրամայեցեր զոցս իւզ կազմել 'ի բազու գրութե բազում խառնեալ ծաղկանց և յայլ և այլ անուշահոտ իրաց, որպէս հրամայեցեր մովսեսի 'ի Հին օրինան . (Եկեղ . Լ. 23.) այլ փոխառ նշակ այնտեմի իրաց զօրինակն 'ի ճշմարտութե փոխելով, գու ինքն ստու նիւր, զչ բնութի, այլ գորութի 'ի այն անխառն ձեթ վերսուրս, սառզ կրկնաբն լուսոյ : Այսու զչ և թէ անկերպ կամ անպատշաճ առ ըզ խառնութե անուշահոտ իրաց 'ի մեռանն, որ Հին սովորութե է նաև առ յոյնս, որպէս յճէ յառափնու վկայն, որ էր յերկրորդ գաղտն, 'ի քանն ընդգէտ արհիմնի . այլ և յճառասկի 'ի գինեմիտանն գէտ, յառ զոցս և կէղզի . քահանայաց . գլ . ք : Ասլ առ և իթ, թէ ոչ հրամայեաց քն 'ի նորումս, որպէս հրամայեցաւ 'ի հնումն . յայտ արարեալ թէ այս խառնութե ոչ է 'ի հարկէ խորհրոյն, և զչ յոմոցին հրամանն է, այլ միայն և կէղզեական արարողութե և հրամանն ըստ իւրաքանչիւր ազգի : Զի և վան խառնութե բարասնի, որ սովորութե է առ լափնս և առ յոյնս, անգին բազում անարանք՝ արարողութեց քնիչք, թէ հարկուոր է առ նոսա յեկեղեցական հրամանն միայն, իբր զի նախ քան զէկեցերորդ գորն չիք առնն՝ յճառակ խառնութե բալլասնի : Ասլ զայսցանէ յերկարել ոչ է սեղոյս :

(73) Ընդ օրինակոց իբի : Թեպէտ և քաղցրութե քո միով օրինակաւ ոչ համեմատի, այլ զանազան իրաց նմանիս, այսինքն ծաղկի գաղապս, շուշանի, նարգուսի, եղեգնախնկոյ, քրքոյ, ողկուրոյ, ևն . սակայն ոչ սոսի, ոչ վայրապար, Գան իկ դափնապղե օրինակեցար իւրոյ, փոսի, միայն պարզ իւրոյն օրինակեցար փառաբերեալ սնուոր, որ իւզ թառ փեալ սասցար յերգան . իբր զի գու զեմ ընուս, և ոչ իմիք կարտուս . և այսու առաւել նմանիս 'ի թուին . զի յեմ սասցեալ ծաղկիս և յառ նուշահոտ իրս՝ փակել զաանին իւրոյն մասունք, և նոզու և անուսու թի նոցա :

(74) Ո՛ւ շիօնելու : Պարզ և անխառն իւրոյն օրինակելով, և 'ի նա միանալովք պարտիս . որով ցուցեր՝ թէ ոչ խառնեցելովք 'ի հոտոտից բոնորարութեց, յայլ և այլ հակառակ և աննման իրաց, որ է հիկն առաի, յայտնի օրինակ բաժանեալ կամոց և անմիաբանութե, այլ 'ի միաբանական սիրոյ մերմէ անալ՝ իբրև արարիչ մեր պարտիս և գուար շնանա . ուստի և վանն մեր ըստ հիւ, ըստ մեր սկզբութե կամ ինացու զութե՝ եմ յարեալ նմանութիք օրինակիս . առ օր . ընդ որ նմանուց՝ նաև նիւթ ձիթոյս մարտու մնաց անասնի իբրև լոյս բազի, և հուր սկրոյ անխառն 'ի շնաննէ ստանորգութե . (մի օրին . ստանորգութե), այսինքն սառեցուցիչ հոգեոյ անգթութե :

(75) Աճափան անբարանելի : Ծովհաննու . (Ի. 69.) որում միաբան առ ինաստանն, (առակոց . ք . 10.)՝ Ընկալ զբանս իմ, զի բազմա յին առք կէնաց քոց ॥

(76) Լուսոյեալ վերես : 'ի կեր արկանն զանն նն (մտութ . Ի. 17.)

• Օ՛ճ զգրուի քս. և ըստ զերես քս ॥ ըստ որում և ես սակ՝ ըստ
ցեալ զերես կենտասու ջրովն արտասուց, որ է ջուր գեր 'ի ժերոց
քան զհաստատուի երկնից. (ծննդ. Թ. 7.) և օծեալ զգրուի մասց
երկնային իւղոյք ըստարութիւն, յանգիման եղչչ քեզ յազօթս ուրա
խութիւն, և ոչ արամութիւն :

(77) Պատելի : Յարգելի հոգեւոր մեծարանք. և երանելի. գովե
լի. ոչ սակ օծան. յարգելի և գովելի է ոչ իբրև լոկ օծանօղ և կակ
զացուցիչ սուղոյս սենիի, իւրապատակիս, կամ գագաթանս, որ է ա
նօթ ուղոյ, և կամ ըստ որում հերաց գլխոյն նպաստ քնչ մասուցանի
նովաւ կակզացուցանելովն. այլ ըստ որում անբունական խոյնն նաւ
զբի յորհնելն. 'ի մի օրին. եւլոյս սենիի, եւլ կեղեպ փոխանակ ուղոյ,
ըստ որում այս է իբր իւղ և արարատութի գլխոյն :

(78) Չխոռի, զուստատանի մարդն. զմարիի, զիթովաղին. զբարեւ
րան, զարարիկն. զսիւրեային, զթաթարն. զվիլնային, զհոռան. զսուր
դիկեբար, զլոյրենի գաղանարարոյն. և զարհուրաբեակ, զարհուրելի
կերպարանք զանգուսիս, յայն վայրենի աղչէն՝ որ ըստ նման գրուի
ունի, օտակիկիւր, սահագին մեծութիւն. որպէս էր քրիստոսիւր վիշտն :
Չայս աննայն սակ՝ իւղն օրհնութիւն քնան անուամեն մի սանէ. և
իբրև մի աղչ՝ երկնաւոր հօրն արգի հաստակ, հաստակով զնորս
միրտութեան : Այստ 'ի կիր արեանն զքան առաքելոյն. (կորս.
Գ. 11.)

(79) Նյաի նիւթոյն : Բարում զարմանալի ներգործուիք անանին նախ՝
'ի բնական հանգամանս ձիթոյն. և ոպ զգրուի, որք և իորհրդական
զորութիւն նորա յարմարին : Որպէս անօթ փայտեղէն ոչ օծեալ գիւրա
բեկանի, այսպէս մարդ ոչ գրոշմեալ, հեշեա իւրաբաի 'ի հաստաց' և
'ի շնորհաց, զոր միրտութիւն ընկալու :

(80) Մ աքի սա րո : Այս իւղ օրհնեալ է իբր հրաշագործ մասն քս,
կեղծով յիւրեան զզորութիւն հոգւոյն ուղչ' որ մասն այ սակ : Վասն զի սա
իբր անգծելի խոհուի. որպէս 'ի փայտ կամ յանօթ օծեալ, իւղն լինի
իբր պահպան ընգրէմ ջրոյ կամ գունոց, այսպէս մեռան իբրև ան
մասնելի կաղանծ զրահի և անուր պահպանակ, օննապարտաք զբար
խոթի, յամենայն կողմանց հաստատուն կամ զգուշաւոր արարիական
պահպանէ զօծեալն յայլանդակ իրենի էլանից, 'ի նախապոյչի օտար
յաւելուածոց. ուստի թաթաւեալն սովաւ՝ ոչ ներկի արեծի անգթու
թիւն, մարդասպանութեան, ևն. և ոչ մթաղին երբիս, գունով աղի
սուութիւն, կամ այլ մեղաց այլայլի :

(81) Մ երոյ գոյութիւն : Որպէս սակ՝ ձիթն տարածական և թափանցող
զորութիւն ունի, մինչ զի անկեալ 'ի հանգերձ կամ 'ի փայտ' յամենայն
մասունս նորա տարածի և ընգմանն. ուստի և սաղմուն՝ զանէծս ըստ
նմանութիւն ձիթոյ սասց բաշխիլ յոսկերս անբարբոն : Այսպէս մեռ
նայն հոգեւորապէս ընգ բնութիւն մեր թափանցի հոգեից նր. և առա
ջացուցանէ զաներևոյի ներքոյն փեսիս, զկերպարան հոգւոյն, կամ զա
ներկոյթ վերս նորա. և օծանելով զամենայն անգամ մարմնոյն, որպէս
աւանիւք 'ի գրոշմելն, աղցունս այս կի՝ ներգործի 'ի խորոյ անդի զնման,
'ի ներկին շնչափողէ անտի մինչև 'ի ծայրս մասանց ոտիցն. և մասացու
ցանէ զփշտակ մահուն. զի օծումն՝ անտապակնութիւն է նշանակ. և
զի յայս իորհրդական օծումն միշտ միացեալ է կենդանարար զորու
թիւն քս :

(82) Առ բռնաբարիի : Այս վայելական օծումն՝ նաև առ ընդէն՝ որք
բաւարք ձեռաց կամ ուսով բաղկի մարմնին, և մերկանցանով, մերկ
մարմնով կեւուն, օրինոք պօշի. սովորաբար իբրև օրհնք 'ի գործ անի .

կրի քրտուք հնարքի իրարան ճգնադրան, հանգամանք կամ սեռակ
 պատերազանկան, որպէս զի անբանեկի լինի մեռաց հակաակորդին :
 Այսպէս խորհրդական օծումն 'ի մեզ' անարկու է ընդգէմ գիւաց և
 այլ վնասուց : Քանզի զերեցիկաբար բանն եղեկեկեկ սակ առ իմանալին
 փորաւուն սասանաց, էն : Աստուծոք յարմարե զբանն եղեկեկեկ (ԳԼ.
 ԽԲ.) որ ըստ գրոյն խօսի զհիւանէն ծուրայ, և առ 'ի միտ' զաստուծոյն .
 յարու՞մ զկործանումն նորա կենդանոք աստիպորոսիք, ընդ ծայր նմա-
 նաբանութի և սքանկան խօսիք յարմարեալ սակ (հասար 13. 14.)
 Յարժամ հաստատեցար. և կանդէրէյոր 'ի պատերազմ ը՛ր օծելու զե-
 րօւքէն, այսինքն ընդ օծեալ քրիստոնէին' որ իբր հեքլակացեալ է .
 ուր աշնան կրեղինո՞ւ, յորում պարգէք և շնորհք հոգւոյն կրի հեղին
 քարին պարտասեալ կային առ 'ի Լազիել զչլուխ քո : Յայտ միտս
 բերէ զայս եւ վարդապետն՝ յարմարելով անցելոյ բանին . Թեպէս ըստ
 ճառին սովորաբար յայլ միտս իմանան մեկնելք :

(83) Ամուսնոյ յետնալուսիք : Ահաւոր տերութի, որ յամենայն տեղիս
 օգնական ես և կարօզ, անճառեկ բանիք, և գերազանց քան զքննու-
 թիս մտայ : Որ աւետարանեան ինչիս, օրհնիս, օրհնութի պատուեալ
 յիշատակիս իբրև օծեալ տեր, որպէս առ հովիւան 'ի զիշերի ծննդեան
 (զուկ. Բ. 11.) և 'ի քահանայապետին հարցեալ 'ի մասնութի գլխե-
 լին. (մատթ. իք. 63.) և պետոս նոյնպէս զաւանտեց զքեզ. (մատ.
 ԺԳ. 16.) և 'ի Թերահաւատ ինդրազայն նոյնպէս հարցար. (յովհ. Գ.
 24.) Եւ 'ի խննտիւնաց Գոյ, 'ի կաննական խրատուց կամ հրամանաց
 քոց, յորս սասցեր (մատթ. իք. 10.) ուսուցիչ մեր քմ է, այնպէս
 հաւատալէ և մէք : Եւ յաւալ քան զյայտիկ' հերոզգէտ օծեալ ա-
 նուանքն հարցանելը զքեն առ վարդապետս հրեկց, (մատ. Բ. 4.) Եւ
 նոյնքն աւետարանիք գրէն, Թէ գու իսկ սասցեր, զիսոք գաւիմ զը-
 ծեալն Թ՛ գտեր իւր և զանակեցն որդի նոյ՝ կոչէ որդի իւր ժամանակա-
 ւոր : Այսմ հարցման հրեայք լիարային սալ պատասխանի. ըսցչ հա-
 ւատացեալ քո այսպէս ընկալ զմեկնութի բանիդ, Թէ կատարումն այնք
 խորհրդական կուան օծելոյ՝ 'ի մեզ հայի : Այն է գերազանց միճակ
 քրիստոնէկց, իբր զի ժամանակաւոր ծնեալ որդիս ազանայ՝ օծման
 մասինն հաստատելը որդիք նոյ : Գիտելի է, զի ստասուց յայտնալոյն
 լինին իմաստքն, և Թէ զայն գրէն ընթեանալէ երկան՝ գրէն, իբր ա-
 սել . Դու իսկ սասցեր, զիսոք զչի գաւիմ զանակեցն որդին՝ ինքեան
 ժամանակաւ որդի էն :

(84) Իրգուորսիս ինխորոսիք : Գերազանց անուն օծութի զայնքան
 անաւորութիւն ունի և զարքութի, և զամենաւատ յարգութի, կամ
 օրհնութի, մինչ զի էն :

(85) Աճ անուսիլ : Ոչ զք 'ի սեղծուածոցս իշիտ Թ՛մ կոչիլ բնութի,
 (Թեպէս և հարդարութի կոչին երբեմն.) այլ անոյն կոչին պատասխա-
 րար, այսինքն վերաբերեալ առ Թ՛մ իբր բնակարան, իբր պաշտօնաստար,
 իբր հարդարեալ իմաստութիւն նոյ, կարգութիւն, մեծութիւն, էն . ըստ
 որում ստեղծ. Աճային տեղի, Աճային աւարեալ . էն : Իսկ ետեանալ
 իմացեալ զանոյնին, ոչ սակ սեղծուածոց . զի ըստ այսմ բնութի նոյ
 պաշտանի, որպէս ստեղծ՝ Թ՛մային անձն, բանն Թ՛մային, էն : Սոյնպէս
 ոչ էրէի հարի, աչ ամսի մարդ՝ զԲՄ անունն իսկապէս կրել . (Թեպէս
 և պետակաբար սակ . որպէս կիւրեղ . 'ի խորհրդած . մեռնն . Դրոշ
 միւն քո եղաք 11.) այլ և ինքն եւ վարդապետս բերէ յածարանէն ('ի
 մեկն . երգ . երես . 94.) 'Քրիստոսս գիտեմ զիցեցեալն ըստ քնի 11 .
 այս է 'ի գովեստ արձանս . բան ին . այլ ըստ ճշմարտ օծումն՝ միտն
 Քրիստոնեայ կոչիլէ :

(86) Կոթնայի հիփոսի: Օծեայն անուն անասնելի եղև. մեծուհ յով հաննու մկառչի, յասել նորա, չեմ ես քնն. (յովհ. Թ. 20:) Կոթնայն անմեք ըստ հին լուծ. խնաման ըստ հասակի, իբր վնց անմեք յառաջ ծնեալ քան զքն. բայց ըստ ես խնամի ըստ գերազանցութեն պրտութեն. այբովն գերազանց պրտութեն յովհաննու. որով մեծ կոչեցաւ և առաւելաւ. քան զմե՛ մեղքարէս, չեզև համարձակելի քնդ անուն: Զուրբ հնօփն, որ մկրտութ լոկ ջրայն զհոգևոր մկրտութն պտարասանայ. (մատ. Գ. 11.) կամ, 'ի ջուրն յարգանանու հրախիւսայ զհոգին նր 'ի վերայ քնի:

(87) Աւարելիստայի Եսայիսի: Աւարելայն երկու երկու մարտնութեն (մարկ. Գ. 7. 13.) իբր ասցանից, իւզովն իբրև քս մեռամեզ վարելով, բռնկելն զհիւանդս:

(88) Յաս յասելութի: Յայտակի օրինակ՝ զանմարտնութեն իւրաքանչիւր հակառակեցաք պարտ և խնամայ, և մէ գերբժուան միայն 'ի մրտակ. այբովն որպէս ցաւ չկարէ կալ ընդ առաջութեն, և մէ մահ չէ կենաց, նոյնպէս ընդ Թժապարգև իւզոյս չկարեն կալ զինչևիցէ գործելարին:

(89) Ունիմարից. (ականջնուակ. մարտա պեռձելի:) բայց 'ի մի օրին. և հին լուծ. գնի, ունիմարից: որպէս ճաննք ասէ՝ և սարգք (մատ. Թ. 1.) և ունիմարնայք միթով մտանին, այսպէս այն մեթ շնորհք օրհնութեն զչեւս հալածէ, և զպարտա լարեայ՝ ներքի սնկայ ջրէ: կմ, զպարտա չարեայ գերեմակութեն պրէ. զի առ հինն սովորութեն կր' պարձեալայն 'ի հերձուածոց մեղքական օճմամբ մտանել. զոր և յիշե առաջին նր ժողովն կտասանգն. 'ի կանոնն. է: որպէս և զպրծեալ անգան, կամ եկեղեցի, կամ սկի՝ սովորութեն և օճմամբ պրէ: և զձեռնակու, զպարտաւորել մահու բառնայ նշանակաւ յարուե. զի օճման կենդանութեն նշանակ է:

(90) Ո՛ւ և աւարելիստայի: Եթէ աւարելու խնայոցք զանութն կմ զուսարտան մկրտութեն, սակ ոչ լինել կատարեալ առանց օճման, զի յորհելն զուսարտան՝ կարկաւարան մտանել 'ի ներքուստ զորս ան կենան, և քահանայքն ընդ նմին արտաքոյ կողմանն օճանեն. որպէս գնեն գրէ մարտաք. (զոր սարգրոզքն զանց արտաքալ են.) և յետ այսպէս օճալ ներջ՝ ապա կատարեն 'ի նմա զմկրտութեն: Իսկ եթէ աւարել խնայոցք զնոյն իսկ մկրտութեն, անկատար սակ զայն առանց օճման, մէ ըստ բառնի խորհրդոյ. զի առ խորհուրդ մկրտութեան բառական է ջուրն բնական՝ կոչմամբ ամենմեք երրորդութեն. այլ խօսի ըստ կարգաւորութեն մկրտութեան. յորում օրէն է 'ի գործ անել զմեռան, կամ 'ի ջուրն հեղով, որպէս մերտ է սովորութեն, և կամ զմարմն մկրտելոյն օճանելով. որպէս առ լափնս քահանայն յետ մկրտելոյ զերախայն՝ մեռանու օճանել զպարտութեն, որ մէ է խորհուրդ գրողն, այլ լոկ արարողութի: Պարձեալ, մարթ է խնամայ ըստ գործոյ մկրտութեն. զի թեպէս գործ մկրտութեն ըստ որում շնորհք հոգևոր ծննդան՝ կատարեալ է ըստ իջեան, բայց հաստատութեն պէտա ունի առ 'ի պահպանուե, զոր սոց օճման գրողն:

(91) Եթէ աւարելիստայի: զորութի իման, եթէ աւարելայն սակ մահու ընր խնայոյն զպարտ, որոյ օրինակ կր իջեալն յերիցովն. (զուկ. Ժ. 30.) օճման առաւ գեղ. (համար. 34:) Սոյնպէս եթէ անգարանանելի մկրտայն յակարայ սակս, այն գեղ յիշատակեցաւ: (կայ. Թ. 6.)

(92) Այս բեր իբնութի: մի օրին. այս բեր իբնութի նորոյեալ, և է:

(93) Յուսով յարտայի: Յուսով սեւէ կամ մշանջնաւորէ. զի փոփաւ

քեր լինել 'ի սանն նյ' պարզոց ձիթնի, որ մշտտեւ է. (տաղմ. 820. 10.) Որով կրնի թաղեալ զՍլոխառութիւն, զնորս մարտութիւն գուշակէ. ըստ որում կից է ընդ նմա օծումն: (անս լծ. 90.)

(94) Եւ ոչ մերթն: Եւ ոչ գերազանց վարդապետքն, կի՞մ, և ոչ հրեշտակք ընաւոր ճանաչմանի իւրեանց կորոզ են բացայայտել զգերբնական ներգործութիւն օծման՝ գտնել ըստ մասին, թիպ թի կառարելապէս և ըստ իմութիւն: կամ, առ մեր ըմբռնումն սուս, թի՛ և ոչ հրեշտակք կորսն կարելութիւն քանից մեզ խնամալի սանել գտնել անկատարապէս: Արդ ես զնորս կարգիմ ճառել, կարծելով հաստ լինել բովանդակարէս:

(95) Զայն իսրիսոր 'ի հանապի ինչ ճառելով նշանակել: մի օրին. զայն իսրիսորի հանապի ինչ ճառել նշանել:

(96) Օրհնաբանութիւն: մի օրին. օրհնաբանութիւն: այսու գովասանական օրհնաբանութիւն փառս տամ քեզ, զի որսերս, վասն այն՝ զոր պարտեր առ իս. իր զի 'ի հայց անտի գծադրելով զօրհնակս այդ օծման, զճշմարտութիւն 'ի մեզ կառարելցեր:

(97) Յուսնի 'ի յոսո: 'ի միջ կնոջ ընկալար 'ի յոսո, ըստ գրեցին յովհաննոս. (մթ. 3.) ուր իմանի մարիամ քոյրն զպարտու. յօրինակ ընդանելութիւն. զի յազաւին զքե՛ յոսո նորս անկանիք. ուստի ընդունել ըզ՝ զօծումն սուրբ՝ նշանակեցեր ընդունել զմարմնս մեր: և 'ի մասն արանի. և յայնչէ պատիկ կնոջ զօծումն ընկալար 'ի գլուխդ, ըստ գրեցին զուխոյ, (է. 38.) ուր կնոջ նքն վայել (համար. 46.) 'իւզ զով զգլուխ իմ ոչ օծեր. առ իւզով անուշիւ օծ ||: և զայս օծումն 'ի գլուխդ ընկալար 'ի յոյս քոյց սիրոյդ առ մեզ, որպէս թի միշտ ցանկաղով հաստել յոյս իւզ ընծայեալ: Արդ՝ յայտակ բանս նր զարկարեմ՝ այլ և այլ լինել ցուցանել զերկոսն օծանի կանայան, ըստ կարծեաց բարու՛մ հայց, թեպէս այլք մի սանն: Տեղադր ոչ է անի 'ի ինչեր մասնել, և ոչ հարկ ինչ կամ պիտանութիւն յարդար: Մանաւանդ զի բարեբանն մեկնելքն՝ կախոս և կալմիթ՝ 'ի մասնաւոր ճառի յազարս այդ ինչոյց, յառաջ բերեալ զպատճառս այլ և այլ կարծեաց, կնոջն զսանն՝ թի անվճարելի է այս ինչեր և ընդ ապրակուսանք:

(98) Միւն զի ստիպիւ: Այնչափ հաճելի եղև քեզ օծումն կնոջ 'ի սանն սխմանի բարտի, մինչ զի սին սակրմն իրիւ կրգման, օրինո յորտ չայս, զարութիւն բոց իմանի, այսինքն հաստակեցեր կի՞մ աւանդեցեր հրաւան մշտնինաւոր՝ ընդ նմ աշխարհ քարոզել զակառ իւզոյն պատիւն. (մտաթ. իզ. 13.) 'ի զարմայումն լուղոյ, և 'ի յոյս ապրակոյցի կամ առանց այլ բայի յարմարելի է. այնչափ սխարժեցեր, մինչ զի ընդ յաբակոյ օրին և պատուէրս աւերարանին քարոզել ընդ աշխարհ զնծայոս ակառ իւզոյն:

(99) Երկնի ստիպիւ: այսինքն աւարելոյ երկնիին՝ կամ երեւելն Յովհաննէս սակրմն 'ի 20. թղթ. ք. 20. Եւ զարք օծութիւն անիք զայն, պարզարանեաց զնորհուրդ շնորհաց օծմանն՝ որ 'ի քուսնն անպակաս լիութիւն զերեւալ 'ի մեզ:

(100) Առ 'ի հանապի: իրբն առանել յարմար առ յառակ նմանութիւն քեզ իմանալ լուսոյդ, և հարցոյդ այլ, այս իւզ որ է օրհնեալ կաթուած փառաց կամ մեծութիւն վերնոյդ, առանց ապաւեղոյ՝ հեղանի 'ի մեզ. և կոչ լոյս՝ իբր փախախի, նախադասի զարով լոյսն քան զայլ անասան սանդժամոց, զի լոյսն յառաջում առաւոր պարտու, որ է աբաղութիւն գործելիցի, նմանութիւն և օրինակ պարտիք՝ յառակութիւն, բարեբանութեանն, աղեկցութեանն, թախանցութիւն, ևն: Արդ այն

պէս և իւր կոչի լոյս, իբր նախաթիւ 'ի կարգս խորհրդոց, կէջ գորով ընդ մկրտութե՛ն, և 'ի նմա՛ն 'ի գործ անկրօնի . և զի սովոր զխաւար մե- զայ հարածես :

(101) Իսկ հոր : Հուր կոչի իւրն սր . զի որպէս հուրն՝ այնպէս իւր յո՞ժ մարմնաւորքս հաւատարմպէս կցորդի . և ոչ եթէ մեծայն առաււել, և սիրելոնցն սակաւ : ըսք իսկանին կէթո, ըստ հաւատար բաշխման հականին նոյ, որ թէ ըստ կութմն, և թէ ըստ ընդհանուր նախաթիւս մութնն յամենմն գտանի անխորտարար . կամ, ըստ որում հականն անբաշխուէ և զհուրն չափով յերազանչիւր մարմնն : Ոմանք ըստ Հին ըծ . եսխն իմանալով հակ, իր, բացարեւն թէ հուրն ըստ քանակութն և ըստ չափոց իւրաքանչիւր հակի մտանէ : Բայց զոյ իմանալ յարեալ ես է . զան զի բառն իսկան բաղում ուրիշ նշանակէ ինքնապոյ կի՛ ինքնակոյ, որ նոյ միայն պատշաճի : Որպէս (ազատ . 117 .) ստի . " Չոք յերկէ գիտէ, և զերկիր յունչէ, և զեծ՝ հական ॥ : Եւ (եղծիկ . 42 . Բ :) " Որ չարժին և փոփոխի, չէ՛ հական ॥ : և (42 . Գ :) " Մի է արաւ շառաւանդանն՝ և նոյն հական և մշտնջենաւոր . ॥ Են : Եւ ըստ այսմ ստեղծ, հական ան, հական լոյս, հական բարի, Են : Ուստի որպէս բառն անխալն՝ երբմն իբրև գոյական նշանակէ՛ անժուի, (անս 'ի բանն, մք . 3 : և գործոց . մէ . 29 .) այնպէս իսկան ստա նշանակէ անժուի կի՛ ան : Եւ որպէս հուրն յաման յայտնի զուսի, և յամանն ծածուսի և ըսեալ կոյ . մինչև հարեալ երկաթով կամ քարի յայնժամ՝ երեկ, այսպէս իւրոյս ընութի 'ի զանազան պատշաճ և 'ի սերմանին ամփոփեալ կոյ . յամանս յայտնի թորմանք երեկ, և յամանց ճնշմանք մընալ կըս նէ . կամ, երբեմն 'ի նիւթս ինչ ինքնին զուսեալ յարմայ, և երբեմն ոչ զուսի՝ թէ ոչ յայլ գրգռեալ զարժիցէ : Ըստ նմն օրինակի և ներք գործութի օժման օրհնեալ իւրոյն՝ յամանս յայտնի երեկ լեզուաբխաութեամբ, կամ այսովք նշանք . և յայլ ծածուսի կոյ, և երեկ 'ի յառնել փորձուցի և հայածանայ հաւատոյ : Արք՝ որպէս յայտնի հուրն նմանի նոյ, նոյնպէս և առաւել ես իւրն սր :

(102) Եւ օժան : Կոչի գործեալ օժանն, իբր արքայական նշանակ՝ արով զօժեալան որդեգրելով հօր քում, քեզ ժառանգակցոս աննոցն . և ոչրոտիենտ որ սգայոս, իւրով՝ որ անուամբ և ներգործութեամբ նմանակից և քա որդրութեմբ (անս լուծ . 24) նկարելով 'ի մեզ անդ ծարար զարքայական որդեգրութեմբ, 'ի հանգերնեալ փառան արքեւաւստոյք իբրև անորդիք : Դարձեալ և կոփի : Կոչի գործեալ հոգի աւնուամբ իւր օրհնեալ, իբրև նիւթ և գործի շնորհայ հոգւոյն սոյ . որով մարքեալք 'ի գիւտապատիր ախոփց մարմնակամայ և փոփոխեալք, հոգւով և ճշմարտութեամբ երկրպագեցուք, հաւատովք և յուսով պընդեալք 'ի քեզ Են :

(103) Իսկալի : Ըստ նախադրելոցս՝ ահա իսկալեցուցաւ, թէ ըստ ստապար այս իւր իսկալի, այսինքն յոյժ արգոյ և պատուական, և Միսկանիտ օրոյ, քոյ երկնաւոր սիրոյք փետուի, ցոյց և նշանակ :

(104) Որ օժ զեղ : Ե բանն ք . կորն . 20 . 21 . 22 : Իսկ հեռեւեալն, ք օրփեոյանիկ, Ե 'ի կողա . ք . 30 : Եւ թեպէս անանք 'ի զարգապետայ զոյտակի բանն իմանան 'ի վերայ օժման շնորհայ, սակայն բարեմբ ևս իմանան զօժմանն մեռանին, ընդ որս և կուսնեկոս մեկնից : Այնչափ անոյնոյք սիրոյք ստէ՛ նշանակ և սուրբ և օժմանս պարզ և, մինչ զի և պարս առաքեալ՝ 'ի գոհացողական բանն իւր պատշաճ վարկաւ զոյս առանձինն յիշատակել՝ իբր զերազոյն 'ի բարբարութեմբ քս :

(105) Օժուիլի յորհրդուի : Կոչուան կամ անուն օժման և օժեցոյ՝ առաւել պատկանելի և զբաւար և 'ի նոր օրհնոս, քան 'ի Հինն . քաննի

անգ. ստուերական քահանայի՝ և երկրաւոր Թագաւորի էր պատել, իսկ
 աստ՝ որդւոյն նոյ, և երկնաւոր քահանայութիւն, և որդէզբերոց նոյ :
 Բայց այլ օրինակ զնէ, իբր ՚ի Նորահն՝ յաւեփ ՚ի հնահն, և խմբին, որպի
 ՚ի նորահն՝ առաւել ևս ՚ի հնումն պատկասելի էր՝ ոչ նկատուաբար մարտ
 նաւոր օծելոց, այլ նկատմամբ երկնաւոր օծելոցն քօփ . իբր զի պարզա-
 պէս օծելու ասելով զմտախոյն իմանային : Այսմ մտաց նպաստէ յարդար
 քան սարմուխն (ք . 2 .) ժողովեցան իշխանք զասն տն և զասն օծելոց
 նորա : Վասն զի այսու շքեարտեալ նշանակէ գաւիթ զխորհուրդ իշ-
 խանայն՝ օվբնասօր իբիցր, այսինքն որ նախ քան զիկերս կամ զպարզա-
 քանս տիրական անօրէնութեց քոց . կամ, յայտ առնէ զխորհուրդ նա-
 խընթաց կրիցք անբունեաց և անօրինականաց . այսինքն կամաւոր
 կրիցք յանձն առելոց զասն փրկութիւն և այլն :

(106) Որ յօրէն զՅիւն : (Թագ . ի Կ . 9 .) Այսու բանիս մեծ մտք
 գարեութի ծանոց, թէ անքաւելի են պարտիք յանգղանութիւն հրեից
 առ քո . զի եթէ զասն ստուգայ պայն ասացեալ էր զայն, ահա նա
 սպանաւ յամազելիացի պատանւոյն . (ք . Թագ . Թ . 13 .) զոր սղ-
 փայի կռչէ . համարելով հրեայ գու . և սակայն զի այնր սպանութիւն
 ոչ պատուհասեցաւ ազգն հրեից, այլ յորժամ արեան որդւոյն նոյ
 պարտական գտան : Շարագրութի անգղոյս պարբիլի է . ծանոց դա-
 ւիթ զանարեիք պարտիս առ քո արեւնդ՝ հրեական կատարութեն, որ
 էր յանգղանութի ընգզէմ ննդ :

(107) Ազնիանուէր անբարիտի : Այն ազոթամտաւոց ազգանքն՝ զոր
 մատուցանէր գաւիթ և սղոմն, և զոր մեք ասեմք ՚ի սարմուխն, մի
 գարեւտեաներ զիրես քո յօծելոց քուսնէ, և փրատան մէծ, մեծ առ-
 հասարեայ ՚ի յիշտակ ժաւանգութիւն ապագայից օծելոց քրիտա-
 նեից . կամ ՚ի յիշտակ ժաւանգութիւն ապագայ փառացն յարդմունէն
 նոյ : Վասն զի եթէ մարմաւորն այն օծումն Թագաւորական գաւթի և
 այլոց շարժեր զմեծ յարդմութի և ՚ի պաշտպանութի, որչափ ևս առա-
 ւել հոգեւոր օծումն քրիտոսնէական :

(108) Ո՛ւ ալ մեծ Բարբառի : Ի բովանդակ արքայական Քոթուէն գաւ-
 թի՝ ոչ զայլ մեծ պատիւ յիշէ, քան թէ իւզով արմ խնով օծի զնա .
 (սարմ . ԺԷ . 21 .) Ոստի իբրի ին . յորմէ հասուն խն անգեկութի զքո
 օծութեք խնացեալ, ծանկցուք՝ թէ գու ևս Թագաւոր Թագաւորաց, և
 շքեարտ օծեալ իւրեւր, քան զայլ օծեալ, որք էին միայն օրինակ ;
 առժամանակ մի օծեալք ՚ի Թագաւոր կամ ՚ի քահանայ, իսկ գու ՚ի
 մշտնիւնաւորս անփոփոխ օծեալ Թագաւոր և քահանայ միանգամայն .
 և այսպիսի երկրպագիս երկի և այսօր, ՚ի սկզբանէ մինչև յայժմ, և յա-
 պառնի նոյնպէս : Բայց զայս, այսինքն թի զքո շքեարտ օծութեք, և
 թէ զմեր հարորդեալ օծութիւն՝ ծանկցուք մանաւանդ ՚ի հանգերձեալն :
 Չի որպէս գոարայի Բարեալ, սարդեալ ՚ի ճարդաւ, ՚ի ճարդ կամ ՚ի
 մէթ, ոչ առ յայժմ մինչև վառիցի հրով, այնպէս օծութի երեալ ՚ի մեզ
 պայծառ երեւի ՚ի մերձեալ հրոյ անօթիք ՚ի հանգերձեալն :

(109) Այս է իբրգարանի : Այս, և այսպիսի է հանգանանաց կամ մե-
 ծութի մեռանին պարզ բացայայտութիւն, ՚ի հոյ անտի մինչև ՚ի մեզ
 աւանդեալ պատշաճ օրինակք և նմանութիք, որովք իբրև պայծառ
 գուսնովք նկարագրի մեծութի և զօրութի նորա :

(110) Վարդափ մասնոյ : Այսպիսի գերազոյն անային գործոց կամ
 պարզեաց՝ գործնաւ և իւզն նր : արարելիք հաւապագ, այսինքն գոր-
 ծոց կամ պարզեաց՝ որք ընտանի և սեպհական են արարիչք : Ապագե-
 ցութի բանիս պահանջն զնական բոց . և անբ բոցին ըստ կարգի խն-
 նայի է Այս հիւփտիանութի . որով բանն կազմի այսպէս . Ար՛ք՝ գործնա-

այսոյի վերագոյն նսանց ... և այս կիսեմիտութի օրհուսեմէ յիւրոյս . քս այս մարմնական նիւթ օրհնեալ մի(թ)ջս , և այլն : Իսկ այլ բանքն միջանկեալք են :

(111) Աւանց օրոյ : Աւանց օժման մեռնին ոչ լինի գրիչ քնան . և խնանի այս՝ կամ զի յօժմանէն առեալ լինի անուան քրիստոսնայ , և կի՞ զի մկրտութին կից է ընդ օժման : Չայս և կիւրեղ ստէ 'ի խորհրդած . " Արդոյ մեռնեմա արժանացեալք , քրիստոսնայ կոչեցիք , զՉնարտութի անուանս՝ մկրտան Ծննդեանն սասցեալք . զի մինչև էր պարզեալ ձեզ այս շնորհ , այնմ անուան տիրապետ չէիք արժանի . այլ յայն ներտեիք՝ զի լինիցիք քրիստոսնայք || : Եւ ոչ նարմլեցի . և ոչ կրօնաւոր կոչիլ , կամ 'ի կրօնաւորութի մասնել առանց օժման գրոջին . զի նա պիւրէյ յերթոյսկանն նշանակէ զտեալ , որշեալ : և հրեայք խնամայն այսու գրածարեան 'ի մարմնոյ հեշտունց . որպէս են կրօնաւորքն առ քրիստոսնայս : Եւ ոչ յիւրաբիւլ յորիս յարտի . և ոչ անուանիլ յեկեղեցական տարիւնս կամ իշխանութի՝ առանց գրոջի . կամ ստեղծ յորիս յարտի , խնանի 'ի Թիւ խոստովանողաց , կամ 'ի խորհուրդ խոստովանութե . զի յարտ՝ խոստովանող լսի . և չէ օրէն զի ևս գրոջնայն մեռնեալ՝ ընդունել 'ի խոստովանութի : Եւ իմ իրախոյս Բառուլ , յոր գորիլ կամ գիմել 'ի նահատակութի վանն Չշնորհա հասարկ՝ առանց գրոջի . զի այս է նորա ներդարծութի՝ զօրացուցանել զմկրտեալն 'ի սահանութի հաւատոյ :

(112) Հիւսեմիտութի : Այս մարմնաւոր նիւթ օրհնեալ մի(թ)ջս՝ յարում նր երրորդութի միաւորի զօրութիւն և շնորհք , և ոչ Թէ անձնաւորապէս , և ձուսագայն Գորհոյ , Թէ 'ի հոգին , ներդարծելով 'ի նմա զձնորհ հաստատութե , և Թէ 'ի մարմինն , բարեկարգութի առաջով անգամայն : Սոյնպէս զարջողան խնա յերկուս միաս , այսինքն հոգեւորապէս և մարմնաւորապէս . զի երևելի մասունք գլխայն՝ զորս յիւր , օժանին 'ի գրոջին :

(113) Հուր , զարդ կամ վայելութի մերոյ դիմոյ , ձակատուն . և կարգ Գրութի , գեղեցկաւորութի երեսաց : Բարեյնուրի գափահանոյ , այսինքն բնական գունոյ երեսացն . զի իւր զուարթ ստեղծ . բայց առանձոր կամ կածիմ միջակ մտել՝ փոխանակ գրելոյ սփանոյ , զի գրոջնայքն ստեղծ խածութե Ծիմազելով , բարեձև ցուցանեն զառանձնան :

(114) Հանդիւրիւ իրմից : Կարգաւորիչ կամ պարգաստիչ պարտքին զարծոյ անպարտութե . այսինքն հասարակաց աղծից , սպասարտե և կեղեցւոյ , ևն . յարմարիւ ձրոց , բարեկարգող առանձին վարուց բարեպարտութե . զալուզ հաստանոյ , Ժողովոյ հաստացեալոյ . սփգնութի դիմեցանոյ , զօրութիւն , կամ արիութի գիմելոյ ընդգեմ Թննամեաց հաւատոյ :

(115) Յուսութից : Կտիարգական կամ հեծանտոսկան ծրարից և նշու նոց : Կախիւ , մի օրին . Կախիւ , այսինքն բարձող հայելոյ , անտիպալառ կապոյ . (հասնայիլ .) նահանջիւ յեռնածոսայ . արդելով կամ կապող այն նոցիկ՝ որք մեռաւք գիւթեն . (Ֆրաճի , կեօզպաղքձի .) Գփիւ սղանդից 'ի յոյս բերող կտիարգական ծածուկ կապից , կամ ծածուկ հերձուտ ծոց . Բանասիրեան , զօրաւոր ախոյեան ընդգեմ գիւաց :

(116) Կարգիւ իրեցելոց . այսինքն մկրտելոց , նոր կիիք և շնորհս ապաւորելով 'ի նն . փնկնստ երախոյ , նորահաւատոց , որք բազան երախոյսկան օժմանն , այլ և բայ 'ի մկրտութեանն՝ ցանկան ևս օժման գրոջին :

(117) Անձին արգանոց : Անգիտելի անհաւատոց , և անկնուք մարդոց , յորոց ծածկեալ լինի խորհուրդ գրոջին . և ոչ 'ի նոցանէ միայն ,

այլ և 'ի հասարակ ժաղովրդենն . որպէս գրի 'ի գիրս յաղագս եկեղեցակ . քահանայ . զԼ . Գ . ընար . Դ . կամ , անմերձենալի յանհասարկոց . զի մեռանն յեկեղեցական օծմունս միայն 'ի գործ ածի , և ի յաշխարհականս . կիցառն կէիսնուոց , 'ի տեսանելն զպարզեա հոգւոյն զի 'ի վերայ գոյնմընց , որպէս 'ի լեզուս խօսել , մարգարեանալ , ևն : Այսպէս կհայտնուի ընդունեալ սխմն մոզն , ինքրեայ զայն իշխանութիւն (գործոց . Ծ . 18 :) Եւ յայտնանէ լինի նախայարիս անհասարկոց . զի անհասարկ 'ի հրաշարի գործոց օծմունս՝ կամ 'ի բարի նախանմ քրիստոնէսութե շարժին , և կամ 'ի հակառակուի գրգռին . Քրիստոսոյի զպարզեաց , յայտնիչ գաղտնի խորհրդոցն նոյ , կամ մարդկան . զի հոգին նոյ զաղում անգամ ասոյ գոյնմընց զպարզ և մարգարեութեանն և հոգեանութեան . որպէս ծանուցանէ առաքելոյն . (Թ . կորնթ . Ժ . 34 . 35 :)

(118) Յարգանք յեկեղ : Պատիւ աղքատաց կամ անարդաց . որպէս և որբից , գնածու ծառայից . զի անմեղացն հասարակ է օծումն գրուին . աւսոյ և կանանց զարդ է , և գոյնոց աճումն 'ի շնորհս , որպէս և աւարտութի ծերոց , որք կամ 'ի ծերութե մկրտեալ գրուին , և կամ զաւստի գրուին յեղեղ խնդան . յիսուարիւ նախընտր , 'ի քահանայութե և յեկեղեցապատութե . որք մեռանան կեցին 'ի ճակատն և 'ի ձեռս . զգուստի նարոց , այնքն մարտիրոսանաց կամ անթոց՝ որք 'ի նշանակարութե օծեալ լինին . զոսի 'եպիստոսոց , որք 'ի պատկիւն թաղաւոր օծանին մեռանու . ճիսուսի արտայից , այնքն՝ որք 'ի գերագոյն ամուսկի իշխանութե անարձեալ , նորագաղես օծանին . յառաջարկութի իստերոց . գերազանցութե կամ մեծ աստիճան կայտնաց , անելով զաւանմին օծումն կայտնական :

(119) Դիւրբարեանի Գերգնութի : Այնքեալ ամանն նշանակի զպատուս կանութե 'ի ներքս եղեալ իրացն . այնպէս մեծութե շնորհաց հոգւոյն՝ սովս , մեռանու իր կեցով ծածկեալ 'ի մեղ յանսն քո , զորութե քո . կամ զի մեռանն յանարեան կոչի ևս տրեան , որ իր կեցի է նշանակիչ անուանս ֆրիսոս :

(120) Իսկ սնունն իսոյն : Այս 'ի մեր օրինակս , որպէս և յայլ՝ վերջնակեալ զատանի 'ի նախընթաց բանն . և խնտան ևս այնպէս պահանքն . իր սակ , օծմանն մեռանին իրք կեցով ծանուցեալ նշանակի պառտուականութե շնորհին : Բայց և անունն իսոյն , այնքն բուն յառկութե , կամ ինչն յատուկ անունս գուտն , նոքն իսկ կոչմանն ըստ գնելոյ պանց խնտանցն , որ յեկեղեցոց սնոյ սիւտալ իրքն Թէ՛ զոր և երկրպագիք 'ի գործ ածեն զմեռան անունն , 'ի դէն Բերելու . յայտանէ զորպիսուի իրին՝ լինել զապիւր , նշանակ ահաւոր խորհրդոց : Իսկ Թէ զինչ է այն խորհուրդ , 'ի յաշխարհ մեկնարանէ , ստուգաբանելով զանունս՝ գուտն ի յանարեան , այլ և 'ի հայն , և յերրոյսականն :

(121) Սոյս օրբարեայ : Այս մակագիր յայլոց եղեալ Թուի , և իչ 'ի զի վարդապետան . զի յաշխարհ բանն պահանքն անմիջաբար յապիլ յանցեալն :

(122) Չոր նարգարեան . գաւիթ 'ի խնդրելն ըստ աշարճ (սաղ . Ժ . 4 .) գրութե զայոյ մեռանի օծումն խնդրել :

(123) Իսկի՛ Բի՛ նար : Յունական բառս գուտն , իրքն պարզ անունն ըստ խորհրդան նշանակութե և կիրառութե՝ նշանակի իւր անոյշ , օծանելիք : Իսկ ստուգաբանութե՛ն՝ զոր ստու գնէ նո վարդապետս , հայն յայն իրքն 'ի բարդեալ յերկուցս՝ Գ , ան . աւսոյ և սան , ըստ յերկուսն Բուսի , այնքն ըստ քրիստոնական կաղնութե , հայնելով յարեանս՝ յոր

մէ կրանէ . որ ըստ խորութիւն հոգեբանի . այսինքն ըստ որոշմանն , կամ ընչանակութիւնն՝ զոր ունի յունական անուան սիրօս . որ 'ի նոյն արեւոտայ կրանէ՝ յարեւ և բառն հոռօ . կամ, հոգեբան իմացեալ փոխանակ յունի , ասել կամի . զայս որոշումն բառիս ասանու ոչ ըստ հայրուս , այլ ըստ յունականին . կամ գարծեալ, հոգեբան փոխանակ բանաստեղծի իմանի , իբրև թէ ըստ բանաստեղծական որոշման ասեմ , և ոչ ըստ սովորական նշանակութեան ըստ ին : Եւ ըստ այսմ՝ քննելով, մտքիմ է ասանու գիտութեանն՝ 'ի յոյն գերանուանէս հ , այսինքն ինչ , և 'ի բայէն ոս , հոռեմ . որչ ընդունենլու թիւն ներկայ՝ ուն , այսինքն հասօ . յարեւ անանցին բայէն ոչօ , բոլեմ , հոռեմ . ոս , հաստատեմ . ոչօ , ձգեմ , սրահ պանեմ , բառն հարկանեմ : Ուստի ասեն հի ուն , նշանակէ՝ ինչ բոլոր , կամ հասօ . զոր նք վարդապետս ըստ ճնարութեան իմանալով գնէ ինչ ճար : Այսմ մեկնութեան նպաստն յաւարդ բանքն . զի մեկնէ , ինքն չգոչ զմեր բնութեան գրադիս . և կայուն հաստատել զբաժութի ջուրց , ևն . ուր 'ի կիր աղանէ զնշանակութի բայչոյն անանցելոց 'ի ոս բայէն : 'ի ստուգարանուէ աստի խորհրդածէ զտառակ գործ մեղանին . իբր զի այլ անգութի և արիութի 'ի պահել զգրիտանեմն ընկալեալ միտութիւն . ուստի զմեր գիւրասահ բնութեան ասէ՝ ինքն ձգեալ պիգէ , և 'ի ջուր աւարանին հերեալ , հաստատուն ասանց անութի ջրոյն ըստ լուսաւոր ճնարկանն . և իբն գըղը հոգի , իբրև զմա կարգ արեկալ 'ի կամն՝ որով թանձրանայ և մածնու . այսպիս մեղանն իտանեալ 'ի մեղ , իբր հաստատուն փոխարեկ գրիտայնէ լայրէ գուրի , անհաստատութիւն 'ի բային , կամ դասարանայն 'ի բարդք կէ .

նայ , այլ և զուէերջ՝ զբարց բնական ճշտահասութիւն :
 (124) Իսկ նառնաւոր , ք խաւարաղջեաց , կամ մթաղին ևս ցուցանի այս հոռօ՝ ըստ այլում բառի , որ թուի լինել յունական նստու , որոնքն անու . մթին , որպէս և ինքն գնէ . որ և այս իլում գիտութի , փոխարեկեալ կամ այլաբանական անուան չէ՝ սպարճող , աննման , անյարմար . զի ըստ իբն կամ գործոյն՝ անուան յարմարի նմա . որչ խաւարին կամ գաղանութի ասաւել է բան զաննայն սրբութի՝ ոչն չին օրինաց , այլ և օրինակաւ ինչ բան զնոր օրինաց , այսինքն բան զվերտութիւն և զհարդարութի , ոչ ըստ գերազանցութեան խորհրդոյն կամ գործոյն , այլ ըստ եղանակի ներգործելոյն ունի գաղանութի ինչ բան գնաս : Չի ոչ էիւ ջրոյ օրինակս , ոչ իբրև զբար լուսայմար մտքմտայ ազգոյն՝ յայտ ասանց զուսացումն հոգւոյն . և իսկ հայի բուսիք , ը բնութեան հացին՝ ճաշտկեմարն յայտ ասանց զհաստատուի որպիս կի՝ հոգւոյն . այլ նոր յարմարութի նստուն աչողակնայն , 'ի զայսարանն խորհրդարար փնտրի , 'ի ձև խաչի մտտուցանի . և այս եղանակ մերձեցուցման 'ի զայսարանն՝ գաղանապէս ցուցանէ զներգործութի նորս , ք զհաստատութի հոգւոյն և զազգութի 'ի հաւասար . թեպէտս բնական հանգամանք իւրոյն երեւցուցանի այն , որպէս ասաց վերաբայ . լծ . 70 . 71 . զի անհասութի վերնակնաս , հոգևոր կամ անային ներգործութիւն գաղանի է , վասն այստիկ և զանուան ունի անքնին կամ մթին :

(125) Իսկ և իսկ 'ի լայն : Իսկպպէս 'ի լայն անմասոյց ասի նմ , վասն մտքորոյն պայծառութեան . ասկայն վասն անհասանելի գաղան 'ի մերաց մտաց 'ի խաւար ծածկեալ ասի . (սաղմ . ԺԷ . 120) . Եւ զխաւար 'ի ծածկելի իւր || : Սոյնպէս և այս օժումն թեպէտս և լուսաւոր՝ սակայն 'ի լեզուազխոտոց ունայ 'ի ձև ձեռութից , յարմարական բանաստեղծութեց կամ խօսեց , գրակնապէս անուարարութի , մակագրական անուարարտայ , մութն կոչի : ըստ վերագրեալ յունական բառին , (լծ . 124 :) այլ օրին . անուարարութի , կամ անուարարութի :

(126) Աճախանայն: Ջերիուան յաճային անուանց յիբրեան ունի լիով .
և այսու անտիբրայ կոչմամբ կրկին մեծանայ իւզս այս նուիրեալ, որ
միշտ պատուի բարեմամբ ինկոյց . զի ըստ անուանն այ կոչի հու՛ր՝ վաւ-
մանն, և լոյս՝ լուսաւորելուն . և այսմ՝ ՚ի գէտ յարմարի բանն հասցեայ,
(Մ. 17.)

(127) Չին նոչութի: մշ մեռանամ զիմ գառնաղց գաղղութիւն, որ
՚ի քո գթութիւնք քաղցրացաւ . վասն այն այլապէս ևս ձեռնարկցի զբանս,
յարեալ ՚ի յայտնել զնոյն ճշմարտութիւն:

(128) Մեռայ: կամ նառա, յերրայսկանն գառնութիւն նշանակի, և ՚ի
հայտնմ՝ զմեռելութիւն . և երկրքն հուպ են յառնական անուանս՝ մեռան,
որ և է յարեալ նշանակ մեռուցանող կրից . զի գրաւնութիւն մեղացն
բառնայ, և սպանանն զ՚ին մարդն մեղաց : Վասն զի հոգևոր օժանման
հասանիմք ՚ի մահահանգոյն և ՚ի քաղցիտաղբական, ՚ի զքրտելի և ՚ի
գարշ հեշտութեց սասանայի . որովք իբրև օրախնա մելկութիւն, խնեա-
ւացուցիք թաւութիւն, գնարո յանարական, զքեզիս մեր, և պի՛րուած,
զվերածածեզող արկանիկն հնարհեաք, մաշկանև յարիեալ, և սաստիկ
հնչող կազմուածք ի միջիս, իմեքիս ականջացս, ի սուտաշանակեալ, թու-
լացուցանելով ՚ի կարգաւոր ձայնարձակուի: Ասել կամի . որպէս լարք
քնարին, և մարմ թմբիկի խնեաւութիւն օգոյ, կամ ցանմամբ ջրոյ թու-
լացուիք, խանդաբին ՚ի հնչումն ձայնի, այսպէս սասանայ զարկ հեշ-
տութիւն թուլացուցեալ զքեզիս մեր և զոյլ զպայտանս, ՚ի կորուստ
մահու քարշ զնուի մեր: Իսկ քր մեռանան օժեպէք ՚ի մարտութե և
՚ի գրաղբին, վերանին կատիմք և անգիմք զբութիւն շարժարանայ փրկչին,
և ՚ի մահ նորա մարտապէս, կենաց նորա հաղորդիմք, զվաղիկն յաճ զ-
բացեալք առանց այլ ևս հեռանալոյ:

(129) Չբոյնեան հոտախուսան: Չկաղմեալ խաչն յանուն քո օրհնե-
լով և օժանելով, նշանի բարձրելոյդ, բուն խաչափայտիդ՝ յորում բեւե-
ւեցար, հաստար հասկն, ըստ զբութե քանչերայ, կամ ը յարգու-
թեան զի որպէս խաչափայտն քի՛ի նոյնպէս օժեպէ խաչք երկրապագութե
առնուն, և քանչերիս գործին: Օրհնութե և օժանել խաչի՛ է հին
արարողութի, մշ միայն առ հոյս, այլ և առ յոյն, զորմ գրեալ Շնորհ
հայնն ՚ի թուղթն առ սղեքս . և յառաջին թղթին առ կին մանուկ
կայար:

(130) Հիմնափոյ արեան: Եման արեան փրկչիդ՝ զբութե քանչերայ
ընձեւէ օժեպէ խաչին, որ զարիւնանելի զխաչք երեւոյցանէ:

(131) Փայր անուանի իւղոյ: Այսու զմիթեկն իմանան մարգարէք,
(հայո իան . 19: անգեայ . Թ. 20:) Իսկ առա փոխանակ մեռնի իմա-
ցան անուիք: Բայց լու ևս ը կարգի բանին՝ իմանի խաչն, որ մեռանան
օժեպէ, փայտ իւղոյ անուանի սակ . որպիքն իւղեալ փայտ օրհնութե
զոր մեռան զի հասարկայ խաչեցեալ, զկաղմեցեալն ՚ի հասարակ անկոյ
անասուաց՝ ուղեալ, արեալ և մարբեալ ՚ի իտալիէ լարն արածից, ՚ի
մարտութե գիւտական աղեկցանաց, և ՚ի պաշտօն ստեղծովի վերաբե-
րեալ, առ նոյն նիւնս կենաց, առ փայտք կենաց հասած ներգործի . հա-
տուցանէ, հաստարէ: Այսու ոչ կամի սակ, թէ ոչ օժեպէ խաչի
երկրապագելն՝ կառարարութե է, այլ թէ արարողութե օրհնութե և
օժանել եղեալ է ՚ի զգուշութե արարչեանց . զի մի կազմելուն թէ փայ-
տին երկրապագելիք, այլ այնմ խաչի՛ յորում բեւեւեցաւ սէրն, յորոյ ա-
նուն օրհնելիք զայն և օժանելիք:

(132) Չի և օր ՚ի մեզ Որպէս խաչն սակ՝ յանուն քո օժեպէ անարգի,
այսպէս և որ ՚ի մեզ են պատուհանայ զպայտութեց հոգաբարի ի փոխան
ընթիւ, միշտ բայ գրութե կամ անցքն, ընդ որս անցաննն առարկայք

և մատուցելը նոցա, յանուն քո, և զև 'ի ձեռն մեռածին անտեսարկին 'ի գրուշաւոր համատուծի, առ 'ի լինել հաճելի օթեան հոգւոյդ, և անպէտէ: (մի օրին. անպզ,) աննորոքօճելի 'ի պարտանոց խաւարաւ շունչ նենդալին սասանայի:

(133) Այսու լուսով: 'ի մի օրինակ վերջակերտու զտանի այս 'ի նախ ընթաց բանին, և սակել կամի: Այսու լուսով մեռածին զտեղաւ լուս գայուծիքս ընդ երեկս, հասարկիք 'ի պաշտօն երեկոյնի ընդ էրնասանոյ զսփարոյ, ընդ սասեղացն՝ որք են օրինակ փայլեան շնորհից 'ի մեզ 'ի ձեռն մեռածին:

(134) 'ի սոյն՝ յիսպոյ իրիստէ: Առ սմին՝ նաև յիշատակ հանդերձեալ բարեաց փրկուծի՝ սուսա, լուսով մեռածին անկի 'ի սիրտ մեր. և լուս ձիւք զըջնան և սիրոյ ծագկեալ, պարտերէ զանազան ներդրուծիքս Թեա Թեա պաշտուծի, 'ի պարտասուծի ընթաց յետին զիշելի գալլաւ անանդ:

(135) Այս զոյս: Այստեղ տանգիւսով սկսանի 'ի մեր լուս օրինակն, վերջակերտու զտանեալ յառաջնոցն. և սակել կամի: Այսա զոյս շրտալին՝ զոր 'ի գիշերապաշտամանն լուսանեիք, համարիք յօրինակ լուստարտուծի մեռոնի:

(136) Ըսք գծագրանք. մի օրին. և 'ի հին լծ. ըսք գրածոյն: Ոմանք լուս հին լուծմանց զանան յարմարել զայս բան՝ յոյն ալփափեալոցն. առ կայն վայրապար և օտարս խօսին. զի սասցնայս ոչ կարգի յունական գրոցն յարմարի, և ոչ թուական նշանակուծի նոցա: Այս իտանի միայն 'ի վերայ հայկական գրոցն, որպէս և ինքնին նք վարդապետն բաւ յայտցան զինի: Արդ՝ ասէ, ըստ հաշուի կամ ըստ գումարման նշանա գրացն՝ Գան և Լրիցն շարագրուիք, այսու կամ զԹիւ ալփափեալոցն յայտ առնէ, որ լծ յունաց և ըստ այլ բազում ազգաց՝ չկ թուի, թէ աշխ և մերս 36 է ըստ նախնեաց. և կամ առաւել զ20, և զի թուոյ բազարուծին ասէ. զորս բազմապատկուծիք ընդ միմեանս շարագրու լով կլանէ թիւն 80. զի Լրիցս քանն՝ առնէ 80. ուստի և յուելլու. որ յալփափեալոց անպի Կրտստի. զի յայտարարենն 'ի վերուստ թուելով զգիրն նշանակող 80 թուոյ, որ է 3. և հասանելով մինչև 'ի Գաներբոյ էրբոբոն, մինչև 'ի 22 գիրն կարգի այտարարենն, որ է 5. այսու օրինու կաւ ասէ՝ զխորհուրդ մեռածին բացայայտելով, անործելի ճաշակ պատա ղտանեիք ընթացողաց: Քանզի 'ի 80 նշանակող գրոցն՝ որ է 3, փոխեալ 'ի 400, որ է 5, անմեղեղ ընդ Յիւոյն անասն, փոխանակ Յիւի բառին և լանէ Նիւի: Ուր անասնի, զի նք վարդապետս զՅիւն ընթեռնու Յիւի, երբև 'ի նոյն արմատայ երեալ, և նշանակուք մերձաւոր. որով միոյ ձայնի փոփոխանեք Յիւին լինի Նիւի: Յորով և խորհրդածէ, թէ նիւթն գորով առաջին յիշու, և երբև պարունակիչ նիւթեղնաց, է օրինակ և նշանու կիչ արդեան ինճոյ, իրի կամ ներդրուծի խմորոյն, որ ինքն սակաւ գորով զտուանդակ զանդուած արերն յինքն փոխարկեալ աճեցուցանէ: Այսպէս և մեռածն խառնեալ 'ի բնուծի մեր, հոգւսին որով զմեզ հա գիտցուցանէ:

(137) Առ ոն խոյու: Իւզն կամ պարզ, և կամ խառնեալ յայլ առ անկի՝ կակղուծի մասնէ 'ի բերան. որով է օրինակ խոնարհուծեան և հեղուք. միանգամայն կարեալիս, հասմնաս և յարմար օրինակ բանի, թէ Թեալին բանին, որ հեղուծի է քաղցրուծի առ մեզ քաղցի, և թէ մարդկային խօսից, որք անդամապարձ մասնեն 'ի լակիս: Իսկ հասցն Նիւն, այլ ամենայն լայն և հեղուկ նիւթոց գեր 'ի վերայ կայեալ 'ի վերայ կամ յերեսս նոցա շրջի. որով է օրինակ բարձրուծի, և անխառն լինելոյ 'ի մարմնական անցաւոր հեշտակիս:

(138) Յանն ին: 'ի տին արկեալ իւզ, ոչ Թուլացուցանէ զայն և եզ ծանէ, որպէս առնին գինին և ջուրն. այլ 'ի սրտաշահ կակղութեան պա Կէ զափն. այսպէս և մեռանն զօճեալս իւր:

(139) Անհասար ստուելութի: Անհասար կամ անգուգտեան առա աութի, կամ գերազանցութի:

(140) Աբեանք Կ: Չորութի արեան թո գրեմք 'ի ճակատ մարմնոյս, կամ հոգւոյս զայս օճումն. զի ներդործութիք ամ սրտազան իրայ 'ի զորութի չարարանաց ան յարողին:

(141) Ճարարչայութի. շատախիզանք: Հաւատամ, Թէ նորոգ յայտ նեպի բարեմառանչ շատախիզանք այս պարու իւզոյ՝ մեռան, ընծայել լով զայս 'ի հանդերձեալ փառան՝ Թէ հոգւոյն, և Թէ մարմնոյն: Յարամ Ժամանակի Այս ճարգ, իւզս հոգևոր ըստ ներդործութեան՝ հան գերձ նշանա խայիգ 'ի գեմն իմ փայլեացէ:

(142) Ուլբեանս: Չորութի մեռանիս իբրև անբարեմակ ինչ՝ Թու ցեալ մտաւոր Թեզք, 'ի վեր թան զհասումն մեր մտայ՝ անհուն ճանա պարհաւ, և անհետ փախստեանք հեռացեալ, ծածկեցաւ յինէն. ու ըստ 'ի նին օրինոյ կամ յոյլ ընտեան իրայ ոչ գաւաւ հասար օրինակ, կամ մանակից, կամ ձեակերպութի, և ոչ այլ ընկեր՝ Ը որսամ կըռեալ չափեացէ, թայց միայն Թճեան խաչք և արինք. ընգ որս կփողկս, հոգևոր զորութի գերազանցեալ երևեցաւ:

(143) Անոք Կ սնատր: Յորհնելք թո զմեզ մեռանաւ, եղիցի և անուղք թո ահար՝ զափեսաբն անճառ փառայ, յարարմանի բարեպետս, արգարոյ կամ հեշտակայ ըզմիքն՝ օրհնեալ:

(144) Բարբեալ: 2 օրին. Բարբարեալ:

(145) Հանդերձանք: 2 օրին. հանդերձանք:

(146) Թեզք: Ըստ բառին նշանակէ գերիւնի Թեզք՝ որք կիցուա ան ցուցանին ընգ առեղս կաւալոյս. նմանութի գնի գոխանակ պշայութեան կամ կարգութեան հոգւոյն, և կամ փոխանակ բարբ մարմնոյն, որ իբր կաւա գործեալ է յայ: Յայս օճեալ Թեզքան առն՝ մի մեղք. և մի արեացէ պիւրանութիան սղոցոյ, աղեղութիան կամ սեռութիան աղոյց մեղայ:

(147) Հարանպաշտոյն: Իբրև հարան զարգարեալ, կամ հարսն պատ շաճեալ փառք, գեղարդէն, գեղեցիկ յօրինեալ հոգևոր գեղեցիկութեանք:

(148) Մութի կրթնոց: Այս Թճապարգէ հուրս եղիցի մերձեցողն յընտրութի կամ 'ի մարտութի քրիստոնէութե մտումն կրկին եռաց մամք արարեալ, բարեփափազ հոգևոր ջերմութե, այլ յօրինածոյ. ու ըստ 'ի կակղութե փոխեալ 'ի կարծրութե, լինի այլ յօրինուած կամ գործած: Արեւ կամ, որպէս 'ի հուր իւզաւոր կի՝ 'ի յեռացեալ ձեթ մեղեալ երկութե՝ առաւել կարծր լինի, այսպէս զորութի մեռանիս եղիցի օճելոցն ապաւ.՝ մտումն կրկին կի՝ սաստիկ եռացման. որով աղեցեալ հոգևորապէս, 'ի կարծր և յանտասն վէնք հաստատան մտայց:

(149) Արեանքայնակ այս պարգևի: Արեանքայնակ կամ արեանքայնակ 'ի մարտութե արարեալ 'ի այս նշանակ ապա զինեղոցն, զի մի աղեղս քն ջուրէ մարմնական հեշտութե. մի աղեղսքն հուրէ, բարկութե, նա խանձաւ են. մի ջրասցին 'ի սամուկ պիոյ. մի շիջանքին հոգեւ իբր ձուութե. մի աղեղսքն յարուստան, 'ի գիշերայն կամ յերազանեան պղծութե: Մի պարկեալն, զանմանն՝ որք քնք արհեալք են (Թ յու գայ . Թ զմոյն . 1 .) կամ զհոգի և զմարմն և զնոցա զորութիան՝ որք այլ արհեալք են, մտանել սաստանայի: Եւ մի 'ի սորբե ելնի, 'ի զաբ ճան կեցն յարգարհե, կամ 'ի մահաւան զմեղեալ զանա գործոյն

առաքինուն յամբարաբար կորուսանել: Եւ մի՛ վեպեպ, զքնկալեալն
'ի մեզ օծուծի՛ անմարբուծք՝ 'ի բաց մերկանալ ըստ գործոցն և ըստ
պատուոյն, [Թեպէտ և ըստ կիբոյ գրուշին միշտ մնայ:

(150) Քեզ մայնոյ մայն օծելոյ: մի օրին. Գեւ մայն օծելոյ: Քեզ՝
որ մայն և մի շչմարիտ օծեալ ես, տային ալելու, ուրախալից կար-
գայցունք ըզուայ, հնչունք յայնից նուագարանաց. յաղթանակութի՛ս,
յայլ օրին. յաղթանակութի՛ս գողեստից, այսինքն յազթողական գովա-
սանուիք. Բարեբաստութի՛ս, երանական բարբառք շքեանց. սբաբանութի՛ս,
սրբազան երգեցմունք առդմասց:

(151) Այն ի՛մ յեռնարկութի: Աս յապէս կայ 'ի մերում՝ լաւ օրինակի որ
առաւել յարմար թուի. (ոնք և այլուր ասացաք 'ի բանն հէ. լծ. 99.)
Քանզի ճառքս՝ որ վասն ժամահարին՝ և վասն մեռածին, ունին առ մի
մեանս կապակցուծի իբրև ընդգէմ՝ թոնգրակեցեաց ասացեալք. ուս-
տի այս յետին բան իբրև ստորագրուծի ինչ հայի առ երկտին ևս. վա-
սյն առ: Այն առաջին բանն՝ որ վասն ժամահարին, է իմ ձեռնարկ
կամ խոստովանուի՛ն 'ի սբոսի, 'ի ժամահարն, որ է լոկ սրբազան գոր-
ծի եկեղեցական. և այս՝ երկրորդ բանս որ վասն մեռածին, է ի՛մ արթա-
նագրութի, հաստատուն գրուծի գաւանական՝ 'ի սբոսիէցն սբոսի, 'ի
մեռանն՝ որ կրկին նք է քան զժամահարն, իբր նիւթ խորհրդոց, և սրբա-
յուշիչ եկեղեցեաց, և ամենայն սրբազան անօծոց:

Ա՛յ երբոյն յապելուած չրկին հեծուէ՛ն՝ նորին հսկողի, առ նոյն
աղերս մաղխանաց բանի:

'՛յ խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ:

Ի՛նչ. Գ. Գ.:

ձ. Ա՛յ յաւիտենական, բարերար և ամենակալ-
ստեղծիչ լուսոյ, և յօրինիչ գիշերոյ. կեանք
'ի մահու և լոյս 'ի խաւարի. յոյս ակնուհոգաց և եր-
կայնամոռի տարակուսելոց. որ ամենարուեստ իմաս-
տուծք քո՝ զարձուցանես յայդ զստուերս մահու,
աննուաղ ծագումն և անմուտ արեգակն. քանզի ոչ
զօրէ ծածկել զգիտու տէրուծեք խաւար գիշերոյ:
Որում կրկնի ծունր երկրպագուէ ամենայն եղելոց
երկնաւորաց և երկրաւորաց և սանդարամետակա-
նաց. որ լես զհեծուի կապելոց, և հայիս յաղօթս
խոնարհաց, և ընդունիս զինդրուածս նոցա, աս՛՛ծ իմ
և թագաւոր իմ, կեանք իմ և ապաւէն իմ. յոյս իմ
և վստահուծի իմ. յո քո աս՛՛ծդ ամենայնի. սուրբդ
հանդուցեալ 'ի հոգիս սբց. միսիթարուծի վշտաց՝ և
քաւարան մեղուցելոց, որ գիտես զամենայն յառաջ

քան զլինել նոցա . առաքեալ զպահպանողական զօրուի աջոյ քո, և փրկեալ զիս յերկիւղէ գիշերի և 'ի դիւէ չարէ : Որպէս զի զյիշատակ սոսկալի և 'սք քո անուանդ միշտ համբուրեալ՝ շքեամբք հոգւոյ ըզձուլթէ շնչոյ, կեցից պահպանեալ ընդ այնոսիկ՝ որ կարդան զքեզ 'ի բոլոր սրտէ :

Թ . Եւ՝ 'ի դրոշմէ խաչի քոյոյ նշանիդ, զոր անձային արեամբ քո ներկեալ նորոգեցեր, և 'ի նոյն շնորհ որդէգրուլթէ զմեզ մկրտեցեր, և 'ի փառս պատկերի քո նկարեալ յօրինեցեր այսու պարգևօք անձականօք, ամայեացէ սատանայ, քակտեսցին մեքենայքն, բարձցին որոգայթքն, պարտեցին մարտուցեալքն, պակասեցին զէնքն սայրասուրք, մերժեսցի մէջն, փարատեսցի խաւարն, մեկնեսցի մառախուղն : Ի ազուկ քո հովանացի, և աջ քո կնքեացէ . վասն զի գթած ես և օղորմած, և անուն քո կոչեցեալ է 'ի վերայ ծառայից քոց : Եւ քեզ ընդ հօր հոգւովդ սրբով փառք և իշխանութի յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

(1) Դարձոյցանէս յայգ : Քո հնարաւոր իմաստութի յառաւօտ զարձուցանես զգիշերն, որ է իբր հետք և նմանութիւն մահու . կամ, զվտանգս մահու փոխարկես 'ի բարեյաջողութի : Անտաք արեգոսի . արեգակնես ինքնալոյս, ամենապայծառ, բոլորից լուսաւորօք . բոցք սչ իբրև զարեգակնս զգայի՝ մտանես, ծածկիս, տեղի տաս 'ի մոռէ կողմանէ երկրիս, կամ 'ի մարդկանէ . երկինք և երկիր հանդերձ բնակելովքն 'ի նոսա՝ քեզ ներկայ են . սչ մի ինչ յայնցանէ կարէ մտանել առ քեզ, այսինքն ծածկել, անտես լինել :

(2) Ըրեմիէ հօգոյ : Զ յիշատակ սք անուանդ միշտ համբուրելով բերանով հոգւոյս, և փափաքանօք սրտիս . որ է ասել, զանուն քո միշտ 'ի բերանի ունելով ջերմեանդն հոգւով, և այլն :

(3) 'ի դրոշմէ խաչի : 'ի անաբառէ խաչիդ՝ որ է նշան քո, զոր անձային արեամբք ներկեալ նորոգեցեր, այսինքն 'ի փայտէ մահու՝ փայտ կենաց արարեր . և նովաւ . 'ի շնորհ որդէգրուլթէ վերածեր զմեզ մկրտութիւն, և լուս պատկերի քո յօրինեցեր զմեզ . այսու պարգևօք, զայս 'ի յաջողոյ յարէ լուս օրինակն . այսինքն . այս պարգևօք խաչիդ քո, և արեանդ, և շնորհաց մկրտութի՝ ամայնի ստանայ, և այլն : Բազուլ քո . բազուկ քո զոր 'ի խաչին տարածեցեր, հովանի՝ պաշտպանութի եկեցի . և ալ քո, զոր բեւեակցեր 'ի թևս խաչին, Բիւտիլ, իբր կնքով պահպանեսցէ զիս 'ի յարեանից թշնամաց . իբր իւր անպահանջ հատաստեսցէ զիս :

Ս Երսոյն յաւելաած կրկին հեծուելէ՝ նորին հօտոյէ, առ նոյն
աղերս մաղնանաց բանի :

Վ Խորոյ սրտից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ը Ն ՝ Գ Ն Ի

Թ . Լ րեգական արդար, ՝ ճառագայթ օրհնեալ,
լուսոյ կերպարան, փափաք անձկութե՛ն,
բարձրեալ անքնին, զօրեղ անպատում, բարւոյ
բերկրութի, յուսոյ տեսութի, գովեալ երկնաւոր,
Թագաւոր փառաց, քժ արարիչ, խոստովանեալ
կեանք : Եւ արդ զթերութիւն վրիպանաց բազմա-
սխալ ձայնի եղկելոյս՝ ամենազօրդ բանիւ լցեալ, մա-
տուցես յազերս հաճուէ հօր քում բարձրելոյ : Որ
վասն իմ՝ ՝ ՚ի փորձ եկիր անիծից, կերպարանեալ
զիմ նմանութի՝ ամենեւին կենաց օրհնութի, վեր-
նոց և ներքնոց բարեխնամօղ տեսուչ համայնից :
Օ ՚ի թէ յանձն առեր մեռանիլ վասն իմ, Թժ և
ձորդ բոլորեցուն, որչափ հաճեսցիս առաւել և այժմ
վասնգաւորս կրից կարեկցել, ընդ իմ պարտաւորիս
միշտ աղօթելով՝ ազգակցաւ մարմնոյդ առելոյ ՚ի
մէնջ՝ առ համապատիւդ քո հայր :

Ք . Եւ վասն արեանդ պատուականի՝ միշտ մատու-
ցելոյ ՚ի հաճուի կամաց առաքչիդ՝ բարձցին վտանգք
մեղուցեալ դատապարտելոյս, Թողցին պարտիքն, ա-
պաքինեսցի ամօթն, մոռացին պատկառանքն,՝ բա-
րեգործեսցին դատակնիքն, սատակեսցին որդուքն,
վերասցի լալն, հանդարտեսցէ կրճումն ատամանցն,
սպառեսցին ողբքն, հատցին արտասուքն, մերժեսցի
սուգն, հալածեսցի խաւարն, վասնեսցի հուրն սասա-
կութե, հերքեսցին տանջանարանքն բազմօրինակք :

Պ . Եկեսցեն գթութիւնք կամօղիդ և պարգեւ
ղիդ կենաց ամենից, ծագեսցի լոյսդ, արագեսցէ
փրկութիդ, հասցէ օգնութիդ, ժամանեսցէ այցե-
լութիդ, կանխեսցէ ցօղդ ողորմութե, յառաջեսցէ

արբուցէ զանդատանս պասքեալ՝ անկեալ ոսկե-
 րացս [Թշուառու.ԹՔ՝ի վիհն մահու. ծաղկեցուցէ
 պողաբերեցէ՝⁶ բաժակդ երկնաւոր արեան կենարա-
 ըիդ զերկիրս խնամեալ աւուրն լուսոյ, որ անծախա-
 պէս միշտ՝ պատարագի յիշատակ կենաց փրկու.Թեան
 հոգւոց ննջեցիոց :⁸ () Ի ամենայնիւ մահացեալ հո-
 գիս մարմնովս մեղաց՝ չնորհօք քո, գթած, ՚ի քեզ
 զօրացեալ քե նորոգեցայց, զատեալ ՚ի մեղաց ան-
 մահ կենդանու.ԹՔ՝ի յարուեն արդարոց, հօր քում
 օրհնեցեալ : Ի՛նդ որում քեզ փառք, և հոգւոյդ
 նք բարեբանու.Թի վայելչական գոհու.ԹՔ՝ այժմ՝ և
 միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

Վ. Լ. Խ Ղ Լ. Ն

(1) Ճառագայթ օրհնեալ : Դու որդի եյ, որ ըստ լուսաւորելոյ զաշխարհ
 արեգաթի ես, իբր ծագեալ ՚ի հօրէ՝ Ճառագայթ ես, ոչ որպէս պատա-
 հուան ինչ անցաւոր, այլ գոյակ անձնաւոր, որով է օրհնեալ ես միշտ
 ընդ հօր : Լուսոյ յերգարան . բուն խկու.Թի լուսոյ, կամ կերպարանիչ և
 գոյացուցիչ լուսոյ . փափա անյնութի, փափաքելի յոյժ կարօտանօք
 սրտի . Բարոյ, Բերբարութի, բարի կամ առաքելի մարդոյ զուարճու.Թիւն .
 կամ, բարի և ակործելի իրաց պատճառ բերկրեցուցանելոյ, կի՞ զուար-
 ձացուցանելոյ զմեզ . յոսոյ, փեսութի, յուսոյ նպատակ կամ հաստա-
 տու.Թիւն :

(2) Ի փոյ էլիբ : Ի պատճառս իմ զփորձ անիծից կրեցեր մահուանօք
 խաչի, առնելով զիմ նմանու.Թի : Վասն որոյ եթէ այսու օրինակաւ մե-
 ռանեւ յանձն աւեր վասն իմ, ևս առաւել հաճեցաիս զ[Թերու.Թի ազ-
 Թական բանիցս ընու. և ընդ իմ ազ[Թելով կարեկից լինել վրանկո-
 սոս իրոյ, ցաւոց զըմանս, կամ վտանգաւոր արտիցս :

(3) Ազգայնա ճարհոյր : Փոխադրու.Թի հորովոյ է և աստ, եղեալ զզ-
 գոյականն իբր յատկացուցիչ . և պարզելի է . ազգակից կամ բնու.Թեա-
 կից մարմնովք՝ զոր ՚ի մենջ առեր, որ է ասել . ըստ մարդկու.Թեզ ազ-
 Թելով աս հայր . որում ըստ նժու.Թեզ համապատիւ ես :

(4) Միշտ նպաստելոյ : Որ միշտ բնծայի յընդունելու.Թեան եյ, կամ ՚ի
 խորհուրդ պատարագին :

(5) Բարեգործեային դասաթիւն : Ի բարին փոխեցանք զձեռք պարտա-
 ւորու.Թեան : Սոթաթիւնն օրդուանն : Տրն յաւետարանի անմահ տաց
 զղրանք գեհնեայն . իսկ աստանօր ստատկիլ ասի ըստ զերծանելոյն ՚ի իւս
 ծաւանոց նոցա, իբր ասել . մի՛ եղից կերակուր որդանցն : Ըստ այսմ
 իմանալի է և վասն յաղորդայն, այսինքն մի՛ պարտաւորեցայց ՚ի լուծ,
 ՚ի կրճուան, յոգան :

(6) Բաժախդ երկնաւոր : Բաժանի արեանդ՝ [Թէ՛ այն, որում ՚ի կենդա-
 նու.Թեան հաղորդեցայ, և [Թէ՛ այն՝ որ ՚ի մահուանս մտաւցանի նք պա-
 տարագանն, պաղապէր արասցէ վերիկիւ մարմնոյս, գարունեալ սառ-
 լոսոյ, վասն աւուրն յարու.Թի :

(7) Միշտ դաբարգի, արիւնդ . բայց մի օրին . Իշտ դաբարգիս, գաւ :

այսոյնի վերագործ հասանց ... և այս կիս-տիմուսի օրհուսի կիս-ոյս . ցս պսս մարմնական նիւթ օրհնեալ ձիթոյս , և այլն : Իսկ այլ բանքն միւսն . կեալք են :

(111) Աւանց որոյ : Աւանց օծման մասնին ոչ լինի գրկլ քնան . և իմանի այս՝ կամ զի յօծմանէն առեալ լինի անուան քրիստոսեայ , և կմ զի մկրտութի կից է ընդ օծման : Չայս և կիւրեղ ասէ 'ի խորհրդած . "Արջը մեռնիս արժանացեալք , քրիստոսեայ կրչոյնք , զճշմարտութի անուանս՝ շնորհին ծննդեանքն ստացեալք . զի մինչև եր պարզեկեալ ձեզ այս շնորհ , այն՝ անուան տիրապէս չեիք արժանի . այլ յայն նկատելիք զի լինիցիք քրիստոսեայք || : Եւ ոչ նպովւրեցի . և ոչ կրօնաւոր կոչիլ կամ 'ի կրօնաւորութի մասնել աւանց օծման գրոջմն . զի նա պրեցի յերբայական նշանակէ գտեալ , որոշեալ . և հրեայք իմանային այտու զհրօշարեան 'ի մարմնոյ հեշտունց . որպէս են կրօնաւորքն առ քրիստոսեայս : Եւ ոչ յիշտօմիլ յորդիս յորդիս . և ոչ անուանիլ յեկեղեցական աստիճան կամ իշխանութի առանց գրոջմն . կամ ասելն յորդիս յորդիս , իմանի 'ի Թիւ խոստովանողաց , կամ 'ի խորհուրդ խառտովանութե . զի յորդիս խոստովանող լսի . և չէ օրէն զի ևս գրոջմնու մեռանու՝ ընդունել 'ի խոստովանութի : Եւ իմ իրօնոյս բաժնու , յոր զորիլ կամ գիմել 'ի նահատակութի վասն շնորհարտ հաւատոյ՝ աւանց գրոջմն . զի այս և նորա ներգործուի՝ զօրացուցանել զմկրտեալն 'ի պահպանութի հաւատոյ :

(112) Հիւսիսականութի : Այս մարմնաւոր նիւթ օրհնեալ ձիթոյս՝ յորում նր երբորդութի միաւորի զօրութիւն և շնորհօք , և ոչ թէ անձնաւորացպէս , և ճառագոյն ձորհաց , թէ 'ի հոգին , ներգործելով 'ի նմա զշնորհ հաստատութե , և թէ 'ի մարմինն , բարեկարգութի առջով անգամայն : Սոյնպէս զյուրորդան իմաս յերկուս միաս , այսինքն հոգեւորացպէս և մարմնաւորացպէս . զի երևելի մատուց գլխոյն՝ զորս յիշէ , օծանի 'ի գրոջմն :

(113) Շուտ , զարգ կամ վայելչութի մերոյ դիմաց , շահաստեն . նիւսագրութի , գեղեցկագործութի երեսաց : Բարեխոսութի պոստիմանց , այսինքն բնական գումայ երեսացն . զի իւր զուարթ առնէ . թոյց աստանոր կամ կամ իմ վիճակ մեծ վտանակ գրելոյ սթամանց , զի գրոջմնայքն անթխանութի ծիծաղելով , բարեձե ցուցանեն զաստուանս :

(114) Հանդերձիւ կրօնի : Կարգաւորիլ կամ պարաստիլ պրտոյքն գործոց անպաշտութե . այսինքն հասարակաց ազօթից , սպասաւորութե և կեղեցւոյ , ևն . յարմարիլ վարոց , բարեկարգող ասանմին վարուց բարեպաշտութե . շաղկապ հաստիմանց , ժողովոյ հաւատացելոյ . ուժգնութի դիմեցանց , զօրութե , կամ արքութե գիմելոյ ընդգեմ թշնամեաց հաւատոյ :

(115) Յուստից : Կախարդական կամ հեթանոսական ծրարից և նշուանց . ասիլի , մի օրին . ասիլ , այսինքն բարձոզ կոտիլաց , անտախտապաշտ կապոց . (հանայիլ) նահանջիլ յեռնածոսաց . արգելոլ կամ կապող այնոյնի որք ձեռաւոր գիթեն . (Ֆալշի , կեղտաղբձի) Գրիւ սպանդից . 'ի յայտ բերող կախարդական ծածուկ կապից , կամ ծածուկ հերձուաւծոց . բռնախոյնեան , զօրաւոր անխոյնան ընդգեմ գիւաց :

(116) Կապարիւ իմեցելոց . այսինքն մկրտելոց , նոր կիլիք . և շնորհս ապաւորելով 'ի նս . փնէպի երեսայից , նորահաւատից , որք բաժան երախայական օծմանն , այլ և թաց 'ի մկրտութեանն՝ ցանկան ևս օծման գրոջմն :

(117) Անձին արգարոց : Անգիտելի անհաւատից , և անկողք մարդոց , յորոց ծածկեալ լինել խորհուրդ գրոջմն . և ոչ 'ի նոցանէ միայն .

այլ և 'ի հասարակ ժողովրդենն . որպէս գրի 'ի գիրս յազազս եկեղեցակ . քահանայ . գլ . ք . բնոր . ք . կամ , աններձնաթի յանհասարակ . զի մեռանն յեկեղեցական օծմանս միայն 'ի գործ ամի , և ոչ յաշարհահանս . հիացան հիւանաս , 'ի անաննն զարգէս հոգւոյն սբյ 'ի վերայ գրոշմելոցն , որպէս 'ի լեզուս խօսել , մարգարեանալ , ևն : Այսպիսի հիացմամբ լորենեալ սրանս մաքն , խնդրեաց զայն իշխանութիւն . (գործոց . Ը . 18 :) Եւ յայտնանէ լինի նախնյարչս անհասարկ . զի անհասարկ 'ի հրօշակ գործոց օծմանս' կամ 'ի բարի նախանձ բրիտանեութեն շարժին , և կամ 'ի հակասակութի գրգռին . մերիցայոյն գաղտնեաց , յայտնել զաղանի խորհրդոցն նոյ , կամ մարդկան . զի հոգին նր բազում անգամ առջր գրօշմելոցն զարգէս մարգարեութեան և հոգեանութեան . որպէս ծանուցանէ առաքելալն . (Թ . կրթութ . Ժք . 24 . 25 :)

(118) Յարգութ յեփոց : Պատեւ աղքատաց կամ անարաւաց . որպէս և սրբից , գնածու ծառայել . զի աննեցուցեց հասարակ և օծումն գրօշմն . ուստի և կանանց զարգ է , և փայլոց աճումն 'ի շնորհն , որպէս և աւարտութի ծերոց , որք կամ 'ի ծերութեն միտեալ գրօշմն , և կամ զառաջին գրօշմն իջելով խնայն . յնուարիչ նախելոց , 'ի քահանայութի և յեպիսկոպոսութի . որք մեռանան կիբին 'ի ճակատն և 'ի ձեռս . զգուտի նորոց , այսինքն մարտր անձանց կամ անութոց որք 'ի նշանակարտութեն օծեալ լինին . զսակ իսփառաց , որք 'ի սրահկից թաղաւոր' օծանին մեռանու . ճիտութի սրտոց , այնոցիկ' որք 'ի գերագոյն ամուսնի իշխանութի անարձեալ , նորագաղես օծանին . յառաջարկութի խօսերաց . գերազանցութի կամ մեծ աստիճան կայսերաց , անելով զառանձին օծումն կայսերական :

(119) Կլերիկոյնոց հեծագնութի : Կլերիկ անանն նշանակէ զպատուականութի 'ի ներքս իրեալ երացն . այնպէս մեծութի շնորհաց հոգւոյն' սուս , մեռանու իբր կիբով ծածկեալ 'ի մեղ յանուս , զորութի քս . կամ զի մեռանն յանարէն կռի ևս սրխնս , որ իբր կիբէ և նշանակել անուանս Քրիստոս :

(120) Իսկ անանն իսկոյն : Այս 'ի մեր օրինակս , որպէս և յայլ' մեր շահեխեւ զառանի 'ի նախնութեաց բաննն . և իմաստն ևս այնպէս պահանջէ . իբր ասել . օծմամբ մեռանին իբրև կիբով ծանուցեալ նշանակի պառտականութի շնորհին : Բայց և անունն իսկոյն , այսինքն բանն յառկութեն , կամ ինքն յառուկ անունս հոռու , նոքին իսկ կոչմանին ըստ գնելոց պրանց իմաստնոցն , որ յեփիպոսոցն անփի սխեալ իբրև թէ' զոր և եղիտարայիբ 'ի գործ ամեն զմեռան անունն , 'ի դեռ բերելով . յայտ ասանէ զարպիտութի իբին' լինել զսփիւր , նշանակ անհաւոր խորհրդոց : Իսկ թէ զինչ է այն խորհուրդ , 'ի յաշարհան մեկնարանէ , ստուգարանելով զանունս' հոռու ոչ միայն 'ի յանախանն , այլև 'ի հայն , և յերբայտեանն :

(121) Ստի սրբալոյս : Այս մակագիր յայլոց եղեալ թուի , և ոչ 'ի սբյ վարդապետանն . զի յաշարհ բանն պահանջէ անմիջապա յարկլ յանջեալն :

(122) Չոր հարգութի . զաւիթ 'ի խնդրելն ըստ աշարհ' (սաղ . Ժք . 4 .) գրեթէ զայս մեռանի օծումն խնդրել :

(123) Ինտի' ինչ նայ : Յունական բառս հոռու , իբրև պարզ անուն ըստ արական նշանակութեն և կիտաութեն նշանակէ իւզ անոյշ , օծանել լիբ : Իսկ ստուգարանութեն' զոր աստ գնէ նր վարդապետս , հայի յայն իբրև 'ի բարդեալ յերկուցս' մ , ոռու ուստի և ստէ , ըստ սրբալոյն Բարտի , այսինքն ըստ քերականական կաղնութեն , հայելով յարևանս' յոր

մէ կըանէ . որ ըստ խորհուրդն հոճերով . այսինքն ըստ որոշմանն , կամ ընդանակութեն՝ որո ունի , յունական անուան սիրտս . որ 'ի նոյն արմատաց կըանէ՝ յորակէ և բառն հոռն . կամ , հոճերն ինկնցեալ փոխանակ յունի , սակէ կամի . զայս որոշումն բառիս անուու ոչ ըստ հայրուան , այլ ըստ յունականին . կամ գարձեալ , հոճերն փոխանակ բանաստեղծի ինանի , իբր թէ ըստ բանաստեղծական որոշման ասեմ , և ոչ ըստ սովորական նշանակութե բառին : Եւ ըստ այսմ ըննելով , մարթն է անուու գիւռն բառն՝ 'ի յոյն գերանուանէն ուր , այսինքն ինձ , և 'ի բայէն ու , հասեմ . որոյ ընդանելութիւն ներկայ՝ ուն , այսինքն հասող . յորակէ անձանցին բայքն ուն , բոխեմ , հասեմ . ուս , հաստատեմ . ուր , ձգեմ , պահւ պանեմ , կամ հարկանեմ : Ուստի ասելն ու ուն , նշանակի՝ ինձ բոխող , կամ հասող . զոր նշ գրագրագետս ըստ ծնողութեան ինանաւ լով գնէ ին՝ հայր : Այսմ մեկնութեան նպաստն յարդր բանքն . զի մեկնէ , յինքն յիտղ զմեր բնութիւն զբարիս . և կոտորն հոստարէլ զուծութիւն շուրջ , ևն . ուր 'ի կիր արկանէ ընդանակութիւն բայցն անձանցելոց 'ի ուս բայէն : 'ի ստուգարանուէ աստի խորհրդածէ զստուի գործ մեռանին . իբր զի այս անգութիւն և արիւտութիւն պահել զբխանէութիւն ընկալեալ մերտութիւն . ուստի զմեր գերբասար բնութիւն ասէ՝ յինքն ձգեալ անգէ , և 'ի շուր ասարանին ներկայ , հաստատուն անէ զմտութիւն ըջոյն ըստ լուստար ծննդեանն . և իբրև զբեր ձոճողի , իբրև զմտկար արկեալ 'ի կամին՝ որով թանձրանայ և մտնտու . այսպէս մտնան խառնեալ 'ի մեղ , յիւր հաստատութիւն փոխարկէ զգերազնիք լուրտ գութի , անհաստատութիւն 'ի բարին , կամ զուսարանան 'ի բարադր կենաց , այլ և զարբերց՝ զըսուրց բնական մշտահասութիւն :

(124) Իսկ նոսնանայ , ք խաւարացեալ , կամ միժպին ևս յուցանի այս հոռն՝ ըստ այլում բառի , որ թուի ըննել յունականն նուսու , այսինքն սեռու , միժին , որպէս և ինքն գնէ . որ և այս կուսն զիտուութի , փոխարկեալ կամ այլարանական անուան չի օտարոյել , աննան , ան յարմար . զի ըստ իրին կամ գործոյն անուան յարմարի նուս . որոյ խառնել կամ գաղանկութիւն ասաւել է քան զաննայն սբրութի սից հին օրինաց , այլ և օրինակաւ ինչ քան զնոր օրինաց , այսինքն քան զվերտաութիւն և զհարգութիւն , ոչ ըստ գերազանցութե խորհրդոյն կամ գործոյն , այլ ըստ եղանակի ներգործելոյն ունի գաղանկութիւն ինչ քան զնուս : Չի ոչ երև ըջոյն օրինակաւ , ոչ իբրև զըստն ըստցեմք մարմնաց արկոյն՝ յայտ ասնէ զըստցումն հոգւոյն . և իսկ հայի բնութի , ը բնութիւն հային՝ ճաշակեմքն յայտ ասնէ զհաստատութիւն արմնի կմ հոգւոյն . այլ նոր յարմարութի 'ի նուսնս սպարոյնանց , 'ի զայսարանն խորհրդարար փոփոխի , 'ի ձև խաչի մտաուցանի . և այս եղանակ մերձեցուցման 'ի զայսարանն՝ գաղանկալէս յուցանէ զներգործութի նոր , ք զհաստատութիւն հոգւոյն և զարիւտութիւն 'ի հաստատ . թէպէտ բնական հանգամանց իւղոյն երևեցուցանի այն , որպէս սուսց վերադոյն . լծ . 70 . 71 . զի անհասութիւն միջնական , հոգւար կամ անձայն ներգործութիւն գաղանկի է , զանս այստիկ և զանունն ունի անքնին կամ միժին :

(125) Իսկ և իսկ ի ըջոյն : Իսկպէս 'ի ըջոյն անմտացց ապի թծ , զանն ծոցարարոյն պայծառութիւն . սակայն զանն անհասանելի կարոյն 'ի մերոց մտաց 'ի խաւար ծածկեալ ասի . (սաղմ . ժէ . 12 .) * Եւ զխաւար 'ի ծածկոյթ իւր || : Սոյնպէս և այս օժումն թէպէտ և լուստար՝ սակոյն 'ի լեզուագիտաց ոմանց 'ի ճակ ճեմութից , յարմարական բանաստեղծութեց կամ իւսոյն , զբնականապէս անուարարութի , մակարարական անուամբ՝ հասել , մտութի կոչի , ըստ վերադրեալ յունական բառին , (լծ . 124 .)

այլ օրին . անուանագրութի , կամ անուանագրութի :

(126) Ածուխն : Չերկուան յածային անուանց յերբեան սնի լիով .
և այսու Թծակերպ կոչմամբ կրկին մեծանայ իւրս այս նուիրեալ , որ
միշտ պատուի բարեմամբ խնկոց . զի ըստ անուանն այ կոչի հուր՝ վաւ-
մանն , և լոյս՝ լուսաւորելուն . և այսմ ՚ի գէալ յարմարի բանն ետայնայ ,
(Գ . 17 :)

(127) Չին և զիւսիք : Սչ մեռանամ զիմ գառնալից գարուծին , որ
ի չք գծուծէք թաղարացաւ . վասն այն այլազգ ևս ձևացուցից զբանս ,
յարուար ՚ի յայանել զնոյն ճշմարտութի :
յարուար ՚ի յայանել զնոյն ճշմարտութի :

(128) Մեռայ . կամ ճառս , յեղբայրականն գառնութի նշանակի , և ՚ի
հայրենի՝ զմեռելուք . և երկրքն հուս կն յանական անուանա՝ Ռոսն ,
որ և է յարուար նշանակ մեռուցանող կրից . զի պղաննութիւնն մեղացն
բառանայ , և սղանանէ զհին մարզն մեղաց : Վասն զի հոգևոր օծմամբս
հասանիմք ՚ի մահահանգոյն և ՚ի քաղցրազուրկան , ՚ի զգուելի և ՚ի
գարշ հեշտութեց սասանայի . որովք երբն օրսխոսա մելուքիք , խնաւ-
ւացուցիք թուլութի , զմտա յայնաբոյն , զքեղի մեր , և զարհոսած ,
զմեռածածկոց արկանելին մնարհեաք , մաշկածն յարկեալ , և սաստիկ
հնչող կազմեածոց Ռիֆիս , լմեքի ականջացս , Բուրաւնալիւս , Թու-
լացուցանելով ՚ի կարգաւոր ձայնարձակուէ : Սեւ կամի . որպէս լարք
քնարին , և մարթ թմբիկ խոնաւութի օգոյ , կամ ցանմամբ ջրոյ թու-
լացուք , խանգարին ՚ի հնչումն ձայնի , այսպէս սասանայ զազիր հեշ-
տութիցն թուլացուցեալ զքեղիս մեր և զոյլ զցայտանս , ՚ի կորուստ
մահու . քարչն զնուի մեր : իակ եք մեռանան օծեալք ՚ի մարտութի և
ի գրգռին , վերաբն կապիմք և պնդիմք զբոսութի լարարանայ մրկչին ,
և ՚ի մահ նորա մկտեալք , կենաց նորա հաղորդիմք , զլիսովին յած զու-
րացուցեալք առանց այլ ևս հեռանալոյ :

(129) Չքոյնիս գառնախոտն : Չկազմեալ խաչն յանուն չք օրհնե-
լով և օծանելով , նախ ի քար) : իւր , բուն խաչափայտիգ՝ յորում բեւե-
ռեցար , հաստաք հասկի , ըստ զբոսութի պնդելեաց , կամ լը յարգու-
թին . զի որպէս խաչափայտն չքի՝ նոյնպէս օծեալ խաչք երկրպագութի
առնուի , և պնդելիս գործին : Օրհնութի և օծումն խաչի՝ է հին
արարողութի , սչ միայն առ հայս , այլ և առ յոյնս , զորմն գրեալ Շնորհ-
հապին ՚ի թուղթն առ սէքս . և յառաջին թղթին առ կիս մեռուել
կայս :

(130) Նմանաբոյ աբեան : Նման արեան մրկչիգ՝ զբոսութի պնդելեաց
ընձեռն օծեալ խաչին , որ զարեաններկ զխաչք երեւցուցանէ :

(131) Փայր՝ անուանի իւրս : Այսու զմիթեմնն խնաման մարգարէք .
(ետայ . խն . 19 : անգեայ . Թ . 20 :) իակ սաս փոխանակ մեռոնի խն-
ցան սմանք : Բայց լուս ևս լը կարգի բանին՝ խնանի խաչն , որ մեռանան
օծեալ , փայտ իւրոյ անուանի սակ . այսինքն իւրեալ փայտ օրհնութի .
զոր մեռանն զի հաստաբոյն իւրեղեալ , զկազմեցեալն ՚ի հաստարակ անկոց
անտառաց՝ սղոյնալ , սքեալ և մարբեալ ՚ի իսխութի արին արխածից , ՚ի
մարտութի գիւտեան սղեցանանց , և ՚ի պաշտօն ստեղծարիգ մերարե-
րեալ , առ նոյն նիւնս ինաց , առ փայտք կենաց հասուն ներգործի . հա-
սուցանել , հաստարի : Այսու ոչ կամի սակ , թէ ոչ օծեալ խաչի
երկրպագելն՝ կուտարտութի է , այլ թէ արարողութի օրհնութի և
օծման եղեալ և ՚ի զբուրութի արտաբնոցն . զի մի կարծիքն՝ թէ փայ-
տին երկրպագելիք , այլ այնմ խաչի՝ յորում բեւեռեցաւ սէքն , յորոյ ա-
նուն օրհնեմք զայն և օծանեմք :

(132) Չի և ոչ ՚ի միս Որպէս խաչն սակ՝ յանուն չք օծեալ անագրի ,
այսպէս և որ ՚ի մեղնն պատուհանայ զչայտութեց նպատարի իսխանս-
ցութի , միշտ բայց զբուրեմ կամ անցնն , ընդ որս անցաննն առարկայք

և մասնուծիչ նոցա, յանուն քո, և զև 'ի ձեռն մեռածին անասնազգին 'ի պաշտօնաց հասնասուծի, առ 'ի լինել հաճելի օժեանս հաղարդ, և անազելի: (մի օրին. անազ.) աններգործելի 'ի պարտանաց խաւարաշունչ նենգազին ասանայի:

(133) Այսոս լասու: 'ի մի օրինակ վերջակառու գտանի այս 'ի նախ ընթաց բանին, և ասել կամի: Այսոս լուսով մեռածին գազեալ լուգայուծիքս ընդ երեկս, հաւարքին 'ի պաշտան երեկոյցին ընդ երկամոյն զմիտաց, ընդ աստեղացն՝ որք են օրինակ փայլանս շորհիդ 'ի մեզ 'ի ձեռն մեռածին:

(134) 'ի սոյն՝ յիշարսի քրիստի: Առ սմին՝ նաև յիշատակ հանգերենաց բարեացն փրկուծի՛ սուտս, լուսով մեռածին անիկ 'ի սիրտս մեր. և լուգ միւք զքեանս և սիրոյ ծաղկեալ, պարտերէ զանազան ներգործուծեա անազաւուծի, 'ի պարտասուծի ընթաց յետն գիշերի գալուստանդ:

(135) Ահա զայս: Այսով ասնգլխով սկանի 'ի մեր լուս օրինակն, վերջակառու գտանեալ յառաջնոցն. և ասել կամի: Ահա զայս շորհիդ՝ զոր 'ի գիշերապաշտանան լուցանեիք, համարիք յօրինակ լուսադուծի մեռածին:

(136) Ըստ գծագրացն. մի օրին. և 'ի հին լծ. ըստ գրածացն: Ոմանք ըստ հին լուծմանց շանս յարեալել զայս բան՝ յոյն աշխարհեացն. առկայն վաղարարդ և օտարս խօսն. զի ասացեալս մէ կարգի յաճական գրոյն յարեալի, և մէ թուական նշանակուծի նոցա: Այլ ինանի միայն 'ի վերայ հայկական գրոյն, որպէս և ինքնին նր վարդապետան ըստ ջրայտեմ զինի: Արդ՝ ասէ, ըստ հաշուի կամ ըստ գումարեան նշանապայցն՝ գտն եւ լրինի շորհորով, այսու կամ զմիւ աշխարհեացն յայտ անէ, որ ըստ յայլ բարոստ աղաց՝ 25 թուի, թեւտ և մերս 36 է ըստ նախնեաց. և կամ ասաւել զ20, և զի թուոյ բազազուծին ասէ. որոս բազանպատկուծի ընդ միմեանս շորհորով լով կ'անէ թիւն 80. զի շորհոյ քանն՝ անէ 80. ուստի և յաւելու. որ յալիսիտոյ անի Վրեմի. ք յարեալեան 'ի վերտաս թուելով զգիրն նշանակող 80 թուոյ, որ է յ. և հասանելով մինչև 'ի գտներորդ երկրորդն, մինչև 'ի 22 գիրն կարգի այսուբնին, որ է ն. այսու օրինակաւ ասէ՝ զխորհուրդ մեռածին բազայտակելով, ախորժելի շաշակ պարտասեմք ընթերցողաց: Քանզի 'ի 80 նշանակող գրոյն՝ որ է յ, փոխեալ 'ի 400, որ է ն, անվեղ ընդ յի՞նչն անասն, փոխանակ յի՞նչ բառին և լանէ նի՞ն: Ուր ասանի, զի նր վարդապետս զյի՞նչ ընթերեալս յի՞նչ, երբե 'ի նոյն պարտոյ երեալ, և նշանակուք մերձաւոր. որով միոյ ձայնի փոխանանք յի՞նչ լինի նի՞ն: Ետան և խորհրդանէ, թէ նիւթն գտով ասալին յիս, և երբե պարտանիլ նիւթեղնաց, է օրինակ և նշանակել սրգեան յմերոյ, իրի կամ ներգործուծի խմորոյն, որ ինքն ասեալ գտով զսովանդակ զանգուած աշերն յինքն փոխարկեալ անեցուցանէ: Այսորոս և մեռածն խառնեալ 'ի բնուծի մեր, հաղարդս արմ զմի հազարուցանէ:

(137) Առ սն խառն: Իւզն կամ պարզ, և կամ խառնեալ յայլ ասալիս՝ կակաւուծի մասնէ 'ի բերան. որով է օրինակ խմորհուրդեան և հեղուկ. միանգամայն հալմանիս, համեմատ և յալմաք օրինակ բանի, թէ անայն բանին, որ հեղուծի և քաղցրուծի առ մեզ քարոսի, և թէ մարդկային խօսի, որք անդիմազարմ մասնեն 'ի լուլիս: Իսկ հանչն ինչ, այլ ամենայն լոյս և հեղուկ նիւթոյ գեր 'ի վերայ կացեալ, 'ի վերայ կամ յերես նոցա չքի. որով է օրինակ բարձրուծի և անխառն լինելոյ 'ի մարմնական անցաւոր հեղապիս:

(138) Յոանն Ինչ: 'Ի արկին արկեալ իւզ, ոչ Թուլացանէ զայն և եզ ծանէ, որպէս առնին գինին և ջուրն. այլ 'ի պառաշաճ կակղուծն պա-
հէ զարկին. այսպէս և մեռնին զծեալս իւր:

(139) Անհասարօք առաւելութի: Անհասարօք կամ անզուգական առա-
տուծի, կամ գերազանցուծի:

(140) Արեւմիտք քո գրեմք: 'Ի ճակատ մարմնոյս, կամ հոգւոյս զոյս օծուիս. զի ներդարծուծիք ամ սրբազան իրաց 'ի զօրութի չարարանաց ան յարողին:

(141) Ճարարելութի: շատախոսմամբ: Հաւատամբ, թէ նորոգ յայտ նեցեի բարեմանանէ շատախոսմամբ այս պարզ խաղ՝ մեռանս, ընծայել լով զոյս 'ի հանգերձեալ փառան՝ թէ հոգւոյն, և թէ մարմնոյն: Յո-
րում փամանակի Այս ճարգ, իւզս հոգւոր ըստ ներդարծուծին՝ հան-
գերձ նշանաւ խաչիդ 'ի գէմն իմ փայլեացէ:

(142) Ո՛ւ ըբեռնակոն: Չօրութի մեռածիս իբրև անբարեմանի ինչ Թաու-
ցեալ մտաւոր թեւք, 'ի մեր քան զհասուան մեր մտաց՝ անհուն ճանա-
արհաւ, և անհետ փախստեանէ հեռացեալ, ծածկեցաւ յինն. ու-
րում 'ի հին օրինաց՝ կամ յայլ բնական իրաց ոչ գտաւ հաւատար օրի-
նակ, կամ մասնակից, կամ ձեակերպութի, և ոչ այլ ընկեր՝ չ որում կշեալ չարեացի, ըստ միայն Թեման խաչք և արիւնք. ընդ որս հո-
գիպէս, հոգւոր զօրութին գերազանցեալ երեւցաւ:

(143) Անտար քո անտար: Եօրհեղք քո զմեզ մեռանաւ, և կեցիք և անունք քո ահաւոր՝ գովեստի անճառ փառաց, Գորհաբնից բարեպա-
տարաց կամ հեշտակաց ըզմիւքն՝ օրհնեալ:

(144) Բարբեալ: 2 օրին. Բարբեալեալ:

(145) Հանդերձարեմ: 2 օրին. հանդերձեմ:

(146) Թեղան: Ըստ բառին նշանակէ գերկայն թեղան՝ որք կիցաւ ան-
ցուցանին ընդ առէջս կառոյն. նմանութի զնի փոխանակ սղացութեց
կամ կարգութեց հոգւոյն, և կամ փոխանակ բար մարմնոյն, որ իբր
կառւ գործեալ է յայ: Յայս օծեալ թեղանս առէ՝ մի մտցէ. և մի
արեւացի փրօթանախան սպոյց, աղեղութիւն կամ սեւութիւն աղտոյ
մեզայ:

(147) Հարսնպաշտ: Իբրև հարսն գարգարեալ, կամ հարսին պա-
շտեալ փառք, գեղայօրէն, գեղեցիկ յօրինեալ հոգւոր գեղեցեա-
լութեամբ:

(148) Մութի կրիտաց: Այս Եմտարպէ հարսն կեցիք մերձեցելոյն
յնտարութի կամ 'ի մարտութի քրիստոնէութի մտումն կրկին եւաց-
մամբ արարեալ, բարեփափագ հոգւոր ջերմութի, այլ յօրինասծոյ. ու-
րում 'ի կակղութիւն փոխեալ 'ի կարծրութի, լինի այլ յօրինուած կամ
գործած: Այն կամք, որպէս 'ի հուր իւզաւոր կի՝ 'ի յեւացեալ ձեթ
մեկեալ երկտմն՝ առաւել կարծր լինի, այսպէս զօրութի մեռածիս կեղ-
ցի օծելոյն սովաւ՝ մտումն կրկին կի՝ սաստիկ եւացմամբ. որով սղեմեալ
հոգւորապէս, 'ի կարծր և յանասան վեմք հաստատուն մնացի:

(149) Վերանորոգանի այս պարգիւտ: Վերին յաղթութե պարգիւտ, կի՝
մերձայաղթ պարգիւտ՝ այս լինի նշանակ սովաւ զինելոյն, զի մի սղեմե
քին ըստ մարմնական հեշտութեց. մի սղեմեքին հուրք, բարեման, նա-
խանաւու են. մի ցրտացին 'ի ստոնուի սիրոյ. մի շինելոյն հոգեւ
մտութեց. մի սղեմեքացին յարաստան, 'ի գեղեցեալ կամ յերազանս
սղծութե: Մի պահեման, զանձինան՝ որք քի պահեալք են (թ յու-
գայ. Թղթոյն. 1.) կամ զհոգի և զմարմն և զնոցա զօրութիւն՝ որք
այ պահեալք են, մտանել սաստանայի: Եւ մի՛ 'ի սորոն ելիք, 'ի զմե-
ճան կեցի յաղթարհէ, կամ 'ի մահուանն զթերեալ գանձա գործոյն

առաքինուէ յամբարար կորուսանել: Եւ մի վայելան, զքնկալեան
'ի մեզ օծութի անմարութի 'ի բայ մերկանալ ըստ գործոցն և ըստ
արատւոյն, թէպէտ և ըստ կնքոյ գրողմին միշտ մնայ:

(150) Քեզ մայն, մայն օծելոյ: մի օրին. Կեզ մայն օծելոյ: Քեզ
որ միայն և մի ճշմարիտ օծեալ ես, տաջն ալելուտ, ուրախալից կար-
գայմունք ընդուայ, հնչմունք յայնից նուագարանաց. յաղթանախօսիւնի, յայլ
օրին. յաղթանախօսիւնի գովեստից, այսինքն յաղթողական գովու-
սանունք. Բարեբապտիստի, երանական բարբառք շքածանց. սրբախօսիւնի,
սրբազան երգեցմունք աղմուսաց:

(151) Այն իմ յեռնարիւնի: Այսպէս կայ 'ի մերում ըստ օրինակի որ
առաւել յարմար թուի. (ոպ և այլուր ասացաք 'ի բանն հն. լծ. 99.)
Քանզի ճառքս որ վասն ժամահարին' և վասն մեռանին, ունին առ մի
մեանս կապակցութի իբրև ընգզեմ թոնգրակեցեաց ասացեալք. ուս-
տի այս յեռնն բանն իբրև ստորագրութի ինչ հոյի առ երկուսն ևս. վն
այն սաէ: Այն առաջին բանն' որ վասն ժամահարին, է իմ ձեռնադի-
կամ խոտովանութի 'ի սրբութի, 'ի ժամահարն, որ է ընկ սրբազան գոր-
ծի և կեղեցական. Ե այն երկրորդ բանն որ վասն մեռանին, է իմ սրբա-
նագրութի, հաստատուն գրութի գաւանական' 'ի սրբութեցն սրբութի, 'ի
մեռանն' որ կրկին ոք է քան զժամահարն, իբր նիւթ խորհրդոց, և սրբա-
ցուցչէ կեղեցեաց, և ամենայն սրբազան անօծոց:

Ս Էրսոյն յաւելուած իրկին հեծումք' նորին հսկողի, առ նոյն
աղբերս ճաղխանաց Բանի:
Ղ Խորոց սրբոյն խօսք' ընդ այ:

Ի ՆՆ. Ղ Գ:

Ձ. Ա Տ յաւիտենական, բարերար և ամենակալ.
ստեղծիչ լուսոյ, և յօրինիչ գիշերոյ. կեանք
'ի մահու և լոյս 'ի խաւարի. յոյս ակնոււնողաց և եր-
կայնմնուի տարակուսելոց. որ ամենարուեստ իմաս-
տութի քո՝ դարձուցանես յայդ զստուերս մահու,
աննուաղ ծագումն և անմուտ արեգակն. քանզի ոչ
զօրէ ծածկել զվառս տէրութե քո խաւար գիշերոյ:
Որում կրկնի ծունը երկրպագուէ ամենայն եղելոց
երկնաւորաց և երկրաւորաց և սանդարամետակա-
նաց. որ լսես զհեծուի կապելոց, և հայիս յաղօթօ
խոնարհաց, և ընդունիս զինդրուածս նոցա, ա՛ծ իմ
և թագաւոր իմ, կեանք իմ և ապաւէն իմ. յոյս իմ
և վստահութի իմ. յո քո ա՛ծդ ամենայնի. սուրբդ
հանգուցեալ 'ի հոգիս սքոց. մխիթարութի վշտաց՝ և
քաւարան մեղուցելոց, որ գիտես զամենայն յառաջ

քան զլինել նոցա . առաքեալ զպահպանողական զօրութի աջոյ քո, և փրկեալ զիս յերկիւզէ գիշերի և 'ի դիւէ չարէ : Որպէս զի զյիշատակ տակալի և սբ քո անուանդ միշտ համբուրեալ՝ շրթամբք հոգւոյ ըզձութե շնոյ, կեցից պահպանեալ ընդ այնոսիկ՝ որ կարդան զքեզ 'ի բոլոր սրտէ :

Թ . Եւ՝ ի դրոշմէ խաչի քոյոյ նշանիդ, զոր անձային արեամբ քո ներկեալ նորոգեցեր, և 'ի նոյն շնորհ որդէգրութե զմեզ մկրտեցեր, և 'ի փառս պատկերի քո նկարեալ յօրինեցեր այսու պարգևօք անձականօք, ամաչեսցէ սատանայ, քակտեսցին մեքենայքն, բարձցին որոգայթքն, պարտեսցին մարտուցեալքն, պակասեսցին զէնքն սայրասուրբ, մերժեսցի մէզն, փարատեսցի խաւարն, մեկնեսցի մառախուղն : Ինչպէս քո հովանասցի, և աջ քո կնքեսցէ . վասն զի զթած ես և օղորմած, և անուն քո կոչեցեալ է 'ի վերայ ծառայից քոց : Եւ քեզ բնդ հօր հոգւովդ սրբով փառք և իշխանութի յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

(1) Դարձեալսն յայժ . Քո հնարաւոր իմաստութի յառաւօտ զարձուցանես զգիշերն, որ է իբր հետք և նմանութիւն մահու . կամ, զխանգա մահու փոխարկես 'ի բարեյաջողութի : Անոպ արեգոսն . արեգակնես ինքնալոյս, ամենապայծառ, բոլորից լուսաւորօք . բոլոր ոչ իբրև զարեգակնս զգալի՝ մտանես, ծածկիս, տեղի տաս 'ի միջէ կողմանէ երկիս, կամ 'ի մարդկանէ . երկինք և երկիր հանգերձ բնակելովքն 'ի նոսա՝ քեզ ներկայ են . ոչ մի թիչ յայնչանէ կարէ մտանել առ քեզ, այսինքն ծածկից, անտես լինել :

(2) Ընթեմքս հոգւոյ . Չյիշատակ սբ անուանդ միշտ համբուրելով բերանով հոգւոյս, և փափաքանօք սրտիս . որ է ասել զանուն քո միշտ 'ի բերանի ունելով ջերմեւանդն հոգւով, և այլն :

(3) 'ի դրոշմէ խաչի՝ 'ի անագրութի խաչից՝ որ է նշան քո, զոր անձային արեամբք ներկեալ նորոգէցեր, այսինքն 'ի փայտ մահու՝ փայտ կենաց սրբորեր . և նովաւ 'ի շնորհ որդէգրութե վերածեր զմեզ մկրտութիւն, և ըստ պատկերի քո յօրինեցեր զմեզ . այսու զարգնօք, լոյս 'ի յաշորոշ յարէ լուս օրինակն . սրբինքն . այս պարգևօք խաչից քո, և արեանօք, և շնորհաց մկրտութե՝ անվնասն ստոմայ, և այլն : Բազակս . բազուկ քո զոր 'ի խաչին տարածեցեր, հովանի պաշտպանութե եղիցի . և ալս, զոր բեւեռեցեր 'ի թեւս խաչին, Թիւեցէ, իբր կնքով պահպանեսցէ զիս 'ի յարանձանց թշնամաց . իբր իւր սեպհակն հաստատեսցէ զիս :

Մէրսաբին յաւելումս իրկին հեծումէ՛ն՝ նորին հսկողէ , առ նոյն
 աղերս ճաղմանաց բանի :
 'Ի խորոց սրբեց խօսք՝ ընդ աս :

Բ. Լ. Ե. Գ. Ե .

Թ. Երեզական արդար , ճառագայթ օրհնեալ ,
 լուսոյ կերպարան , փափաք անձկուածէ ,
 բարձրեալ անքնին , զօրեղ անպատում , բարւոյ
 բերկրուածի , յուսոյ տեսուածի , գովեալ երկնաւոր ,
 թագաւոր փառաց , քս արարիչ , խոստովանեալ
 կեանք : Եւ արդ զթերուածիւն վըրիպանաց բազմա-
 սխալ ճայնի եղկելոյս՝ ամենազօրդ բանիւ լցեալ , մա-
 տուցեն յազերս հաճուէ հօր քում բարձրելոյ : Որ
 վասն իմ՝ ՚ի փորձ եկիր անիծից , կերպարանեալ
 զիմ նմանութի՝ ամենեւին կենաց օրհնութի , վեր-
 նոց և ներքնոց բարեխնամօղ տեսուչ համայնից :

() Ի թէ յանձն առեր մեռանիլ վասն իմ , անծ և
 անոր բոլորեցուն , որչափ հաճեսցիս առաւել և այժմ
 վտանգաւորս կրից կարեկցել , ընդ իմ պարտաւորիս
 սիշտ աղօթելով՝ ազգակցաւ մարմնոյդ առելոյ ՚ի
 մէնջ՝ առ համապատիւդ քո հայր :

Բ. Եւ վասն արեանդ պատուականի՝ միշտ մատու-
 ցելոյ ՚ի հաճուի կամաց առաքչիդ՝ բարձրին վտանգք
 մեղուցեալ դատապարտելոյս , թողցին պարտիքն , ա-
 պաքինեսցիլ ամօթն , մնռասցին պատկառանքն ,⁵ բա-
 րեգործեսցին դատակնիքն , սատակեսցին որդունքն ,
 վերասցիլ լալն , հանդարտեսցէ կրճումն ատամանցն ,
 սպառեսցին ողբքն , հատցին արտասուքն , մերժեսցի
 սուգն , հալածեսցի խաւարն , վասնեսցի հուրն սաստ-
 կուածէ , հերքեսցին տանջանարանքն բազմօրինակք :

Գ. Եկեսցեն գթութիւնք կամողիդ և պարզեա-
 ղիդ կենաց ամենից , ծագեսցի լոյսդ , արագեսցէ
 փրկութիդ , հասցէ օգնութիդ , ժամանեսցէ այցե-
 լութիդ , կանխեսցէ ցողդ ողորմութե , յառաջեսցէ

արբուսցէ զանդաստանս պասքեալ՝ անկեալ ոսկե-
 րացս Թշուառութի վիհն մահու . ծաղկեցուցէ
 պողաբերեցէ՝ թաժակդ երկնաւոր արեան կենարա-
 ըիդ զերկիրս խնամեալ աւուրն լուսոյ , որ անծախա-
 պէս միշտ՝ պատարագի յիշատակ կենաց փրկութեան
 հոգւոց ննջեցելոց : ՝ () ի ամենայնիւ մահացեալ հո-
 գիս մարմնովս մեղաց՝ շնորհօք քո , գթած , ՚ի քեզ
 զօրացեալ քե նորոգեցայց , զատեալ ՚ի մեղաց ան-
 մահ կենդանութի յարուեն արդարոց , հօք քում
 օրհնեցեալ : Ինդ որում քեզ փառք , և հոգւոյդ
 սրբ բարեբանութի վայելչական գոհութի այժմ և
 միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

Վ. Լ. Խ Ղ Լ. Ն.

- (1) Ճտութան օրհնելու : Ղու որդի նոյ , որ ըստ լուսաւորելոյ զաշխարհ
 արեժան ես , իբր ծագեալ ՚ի հօրէ՝ ճառագայթ ես , ոչ որպէս պատա-
 հունն ինչ անցուտը , այլ գոյակ անձնաւոր , որով և օրհնեալ ես միշտ
 ընդ հօր : Լուսոյ իբրգարան . բուն խկութի լուսոյ , կամ կերպարանիչ և
 գոյացուցիչ լուսոյ . խոփոտ անխոփո , փափաքելի յոյժ կարօտանօք
 սրտի . բարոյ Բերդութի , բարի կամ առաքինի մարդոյ զուարճութիւն .
 կամ , բարի և անորժեղի իրաց պատճառ բերկրեցուցանելոյ , կմ զուար-
 ճացուցանելոյ զմեզ . յուսոյ փեսութի , յուսոյ նպատակ կամ հաստա-
 տութիւն :
- (2) ՚ի խոր իկր : ՚ի պատճառս իմ զփորձ անիծից կրեցեր մահուանից
 խաչի , աւերով զիմ նմանութի : Վասն որոյ եթէ այսու օրինակաւ մե-
 ռանել յանձն առեր վասն իմ , ևս առաւել հաճեցեալ զԹերութի ազ-
 Թական բանիցս ընու . և ընդ իմ ազժելով կարեկից լինել յանգա-
 ւորս իրից , յաւոյ զզմանս , կամ վտանգաւոր անախցս :
- (3) Ազգայնս հարնոյր : Փոխադրութի հոլովոյ է և աստ , եղեալ լոյ .
 գոյականն իբր յասկացուցիչ . և պարզել է . աղակից կամ բնութեա-
 կից մարմնովք՝ զոր ՚ի մենջ առեր , որ է ասել . ըստ մարդկութե՛զ ազ-
 Թելով առ հայր . որում ըստ Եծութե՛զ համապատիւ ես :
- (4) Միւս նաբացելոյ : Որ միշտ ընծայի յընդունելութեն նոյ , կամ ՚ի
 խորհուրդ պատարագին :
- (5) Բարեգործեայն դաբախիտ : ՚ի բարին փոխադրին վճիռք պարտա-
 ւորութեն : Ստատիւնին որդանին : Տրն յաւետարանի անմահ ասաց
 զորն գեհե՛նոյն . իսկ աստանոր ստատիկ տաի ըստ զերժանելոյն ՚ի խու-
 ծուածոց նոցա , իբր ասել . մի եղև կերակուր որդանին : Ըստ այսմ
 իմանալի է և վասն յաշորդացն , այսինքն մի պարտաւորեցոյց ՚ի լա՛ն ,
 ՚ի կրճուան , յորան :
- (6) Բաժակի երիտար : Բաժակ արեանգ՝ Թի այն , որում ՚ի կենդա-
 նութեն հաղորդեցայ , և Թէ այն՝ որ ՚ի մահուանս մատուցանի նո պա-
 տարագան , պողաբեր արասցէ վերինս մարմնոյս , զարձանեալ ասորն
 լուսոյ , վասն աւուրն յարութի :
- (7) Միւս պարագի , արիւնգ . բոյց մի օրին . իւր պարագին , գու :

(8) Ձի աննայիս : Որպէս զի հոգիս որ զլիովին մեռեալն է հորձուց մեղաց , գործովք մեղանշական աստուար մարմնոյս , շորհօք քա զորացեալ նորագեսցի , անմահ կենդանութի սրբեալ 'ի մեղաց 'ի յարութե արդարոց , հօր բառ օրնեցեալ , այսինքն 'ի հօրէ բուսմէ ընդ այլոց ընտրելոց ընդունելով զօրհնութիւն :

Յեղափարան ' Սարենիս ' Վրտալէ :

Բստ հրովման ընթացից ամանակաց յառաջ շարժու թե , որ ըստ ' լրապատարն նշուլագեղն արժիաճաճանջ ' լուսակիրն օրակշիւն մղտափարատն ակնապարար ականն արեւու ' ստեղծականն արուսեկի , ³ որ համբարէ հրովէ կուտէ ամաց յոլովութի 'ի չափս դարուց ' շնչասպառ և կենդանանորոգ առուղեկան յաւիտենիս , ⁴ 'ի յաւարտումն կատարման իննեբեակ յրեւիսին , 'ի սկիզբն պսակելոյ մտի տամնեկին ' յաբեթական տոհմիս տումարի . յետ երից ամաց անցելոց ' որ զկնի գալստեան 'ի կայս և 'ի կոյս կողմանց հիւսիսոյ դիմաց արեւելից ' յաղթօղ և մեծ կայսերն հոռոմոց բասլի , յորժամ ընդարձակ և մահագաւիթ կանոնաւ սփիռ տարածէր ' լիասահման և անխորոց 'ի ստուարակարկատ կոթողս կարծր արձանաց 'ի ձգումն ձեռին ' և յանխզելի լարս պարանաց երկարագունից ' անթարթափ 'ի նոյն վերասլացեալ 'ի յաջ և յահեակ ' սեպհականել յաւելուլ բաժինս մասանց վիճակաց ' խմբից աշխարհաց 'ի ծոց իւր :

Լորդ 'ի յայնմ անդորրութե միջոցի , յորում եզերեալ ընդստնեցաւ ⁵ թշնամիք եկեղեցւոյ , ստացեալ հիմնեցի , կառուցի , կարգեցի , կուտեցի , արձանացուցի , ⁶ դիզի , բարդեցի , կացուցի , ցուցի , հաստատելով 'ի հրաշակերտուի միագոյ իրի ' զբազմատեղ նեան դրուագս դրութե այսմ սոփերի արգասաւորի , ես ' Վրիգոր ' կրօնաւոր քահանայ , յետին բանահիւսաց , և կրտսեր վարժապետաց , գործակցութե եզօր իմոյ ընտրելոյ ' Յովհաննէս կուլեցելոյ ' Վարեկայ մեծափառ և բարձրապատիւ ուխտի վանականի որք իբր զմի մարմին բանական ⁸ 'ի յերկուց առ մի

կերպարան շինելոյ դիմաց կենցաղավարելով, ոչ միայն հարազատք, այլ և միաշունչք միակրօնք հա մնապատիւք զուգահաւանք, 'ի քառից աչաց առ մի և նոյն շաւիղ խորհրդոյ տեսեալք :

Արդ հայցեմք 'ի ճաշակողացդ յայսմ սեղանոյ յոք նօրէն և ախորժահամ հանդերձելոյ՝ զ յիշատակել զմեզ 'ի մաղթանս ուղիղս և 'ի պատկանաւոր խընդրուածս, սեռն սիրով 'ի միտս բարիս . որով և դուք եղիջիք գրեալ 'ի մատեանս կենաց վերին դպրունն :

(1) Մտփնէս գրուիք : Աստիճն կարգեալ յօրինուածոյ, կամ կազմութե մատենին . յայս մտա գնէ և զինի, գրուագո գրուիք . նոյնպէս 'ի ճակատ մատենին, գրուիք յօրինութեան խնդրոյ, ևն :

(2) Լքողաբար : Միշտ լքեալ առատ լուսով հակառակ լուսինն՝ որ լինաց և պակաս . նշուելովն, գեղեցիկ նշուելիք կմ ճառապարթիւք արքիտճանձել, լուսապիւտ, կամ հրապայլ . օրս լինու . չափով զօրն . հոգիարան, փորատող խաւարի . սնուողար, պարտող կամ զուարճացուցիչ աչաց . սփեթական արուսիք, ստեղծեալ արեւուն, յարունն քնի որ նմանութի կոչի արեգակն և արուսեակ :

(3) Որ հաճարէ : Արեգակն իւրով տարեոր շրջապարթիւք հետ վհեակ ժողով զազմութե անաց, որով չափին գարք, նշուողառ յախտնին կամ ժամանակի աշխարհիս, յորում ոմանց շունչ պակաս մահաւանք, և ինդանսուրոգ, և ոմանց կենդանութի նորոգի ծննդեամբ . առուելիս, անցաւոր, անկայուն : մի օրին . առիւղիկս :

(4) 'ի յաւարտան : 'ի կատարել ինն յոքելինց, այսինքն յիմոյ, որ լինի 450 ամ 'ի սիւրբ, մտանելոյ 'ի տաներորդ յետուն . յես երկոց անոց գալտանակ կայսերն հռոմոց բասի երկրորդի 'ի կողման նիւսոյ, յաշխարհ տայոյ՝ որ 'ի հիւսիսոյ կայ վասպուրական աշխարհին, յորում գրեաց նք վարդապետս . զիմոյ արեւելոյ, և յարեւելակողմն յունաստաւ նի . յորում ժամանակի բասիլ կայսր զաշխարհն տայոց, որպէս և զայլ բողոքում սահմանս սեպհականեալ յաւելոյր 'ի ծոց իւր . (զորմէ տն 'ի պատմ . հաս . ք . եր . 881 :) ճակագուի իննմաս, լայնատարած սահմանաւ . լիտահան և անխորոց, անբող սահմանօք, և առանց ընդ մէջ մտանելոյ օտար սահմանաց . կամ, անխափան և անարգելի թշնամեաց . 'ի սպարապետիս իննուս, մեծամեծ հատորովք կարկանտեալ կոթողովք քարանց, զորս կանգնեաց վանն յիշատակի, կամ յորոշումն սահմանաց և վիճակաց 'ի մեր լու օրին . սպարապետիս, այսինքն թանձր կուտեալ, գիբեալ : Աստիճի արձանք յիշատակաց պատմին և 'ի Պատմութե խաչին սպարապետի՝ յատեն . " Յիշատակս քարոզելիս . . . 'ի գէմն երեսոց պատկերաց անզայտականաց վիմաց մատուցին, || ևն : Յեղէ զայս և գրիկաս յոյն պատմիչ կանգնեալ 'ի սահման բուզ զարաց : Յանիւլի լար, երկայն պարանօք լափելով զմիջոց սահմանացն . կամ նմանութի իմանի, այսինքն ընդարձակ զօրութի և բազմութեամբ զօրաց անյաղթելեաց պատելով զսահմանն :

Յազաղս վերորդեալ թուականին՝ յորում գրեցան ազօթքս, գիտելի է . զի գալուսան վալի կայսեր՝ զոր յիշատակե նք վարդապետն, ոչ իմաւ նի զչալոյ նորս 'ի փղբ հոյո՝ յաշխարհն կիւլիկեցեաց, որ ըստ ասուղ

արարեալ նորին վարդապետի յԵրզն երբոյ 'ի հարկեցուցել ինքոց
 Գուրգենոյ արքայի, ասե 'ի յՅրատակարանին լինել հայկազնեան Թուա-
 կանին 'նիլ . որս է' իբր շծ ամբ յառաջ քան զազօթան, և յայտ
 է Թէ ոչ մատազօրեայ վարձատուկ որ էր նա 'ի մեկնել զայնպիսի
 խորհրդաւոր գիր', այլ վարդապետական աստիճանաւ գերադատուեալ,
 և անուանի նաև առ Թագաւորս 'ի մէջ գիտնաւորոց ժամանակին .
 ուստի երևնումնայ գէթ ունէր յայժամ զատիս հասակին, յոր յա-
 ւելեալ և անս շծ, լինէր իբր յիսուն և վեցից ամաց 'ի յօրինել Ազ-
 օթին օ :

Այլ ահա յարեալայ մեզ միւս ևս ճշգրտ ապացոյց 'ի ձեռս բերել
 'ի Մեկնութեց Պատարադի արարեալ մեծին իտարովայ եպիսկոպոսի'
 հոր աղին Գրիգորի . քանիք յՅրատակարան գնէ 'ի նմա այն մերս Գրի-
 գոր, և ասէ Թէ Մահակ որդի իտարովու արար զառաջին գծադրութի
 կամ զգաղտխարել մեկնութեն 'ի Թուականին յգթ : Եւ զի աքա-
 ծնեալ էին յառաջ քան զեպիսկոպոսանայ իտարովու, և սա յես եպիս-
 կոպոսութեն գրեայ զմեկնութ ժամակարգութեն և զգաղտարադին,
 յայտ է ապա' զի ամբ յառաջ քան զի Թուականն ծնեալ էր Գրի-
 գոր, ունելով մատաղ անս գէթ վեց կամ եօթն . և յաւելեալ 'ի
 յիսուն և վեց աման, լինէր Գրիգոր աւելի քան զվաթմանմայ 'ի յօ-
 րինել Ազօթինն : Իսկ Թէ յես այնք փութմարդս եզև նորոյն կտառ-
 բունն 'ի յաւելանիցն հանգիստ, զայդ 'ի ստոյգ յՅրատակարանաց գեւ-
 ոչ ընկալաք :

Ազոս ըստ ասացելոցս՝ յերկի ինքնագիր ՅՅրատակարանաց մերոյս
 Գրիգորի հաւատուեալ ցուցանի, Առաջին՝ Թէ ամբ յառաջ ծնեալ
 էր նա քան զարեհհաբար Թուականն, ըստ յՅրատակարանին որ 'ի մեկ
 նութե Պատարադի իտարովու : Երկրորդ . 'ի նիլ Թուականին՝ յորում
 մեկնայ ինքն զԵրզն երբոյ, լինէր նա երևնումնայ՝ և աւելի ևս : Եր-
 րորդ գնես զայ այսոցիկ՝ լինել նմա անցեալ զվաթմանմանիւք 'ի Թուա-
 կանին նծա, կամ նծք, յորժամ զազօթմանաւոյց գիրսն կտարեաց :
 Այլ Թէ յոր միտս իմանի ասացեալն 'ի բանն ձէ . 3 . եթէ հափշ յան
 ծերութեան, բացարեցաք անդ . Ըծ . 9 . խօսել զիտրին ծերութէ :
 Յայտանէ աննայնէ մերկանայ գլխովին սնկին Թուաբերութիւնն՝
 որ եզեալ կայ 'ի մեկնութե իաչին Ազարանից Եւփորայ Պատարա-
 դին . Թղթահանար շխթ . յաղազս ժամանակի կենաց և գործոց երա-
 նելոյ Նարեկացւոյն :

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ

ՄԻՔԻԷԼԻ Բարոյ Ինչ Դարեկի :

- Արամիկ : կենալ տեղ մը : օթարազ էթմէք : 45 . 13 .
- ազին : եզեմ, գրախտն տեղը : իկ . 3 :
- ազնապէ : տեղը, կամ տէր . Եյ անուն է երբայեցերէն : 17 . 8 :
- ազտապնեայ : ապըլ գտան : ձե . 3 :
- ազգականութիւն : մէկ բնութիւն անող : 45 . 7 :
- ազգակից : նման , սյարան : 4 . 4 . զԻ . 3 :
- ազգարան : խապար տարու, կամ բան խնայքներու տեղ : խապերկեան :
- կամ, խապար տուող . խնայքնող, խօսող, ինչպէս բերանը կամ լեզուն : ԾԹ . 2 : 47 . 2 :
- ազգել : ընել . Ֆայտա ընել : քերէթմէք : Բ . 2 : կամ . խնայքնել, խապար տալ : ստյարանք : Ծ . 1 :
- ազգողարան : խապար կամ ձան տուող : խապերապար : զԻ . 1 :
- ազգուին : ձայն , խօսք : Դ . 1 . կամ, գործք , հասիթ : զ . 3 :
- ազգը : պուտ . խալլայ : ԾԻ . 3 :
- աշն : ապ . միլէթ : ձի . 1 : կամ, ժողով : շիւմ հիւր : զ . 3 :
- աշկը : աշկը . կայն կարածը . օրհնութի . մեան : զԻ . 24 :
- աշկանը : ապալա ընող : մութիւնիվի՞ն : ԾԻ . 3 :
- աշխ : ապալա : լի . 3 : կամ, շերտիկ մարաք : ձի . 3 :
- աշխակեայ : աշխակն : հեճի, եպճեա : զԻ . 22 :
- ախոյեան : դէմ ելլող շինքճի : հասիթ : Կ . 1 :
- ախորժ . հող ընելու : խօշ : 47 . 4 :
- ախտ : ցու . հիւանդութի մարմնաւոր կամ հոգեւոր, մարտ, խոյ , տէրա , Էն :
- ախտանայ : հիվանանայ : խաթմա օլմայ : ԾԾ . 2 :
- ախտարձարծ : ախտ կամ դեշ խալլա վտուող : 4 . 4 :
- ածանդական : շուտ անցնող : 47 . 3 :
- ախտ : խայիխ : 47 . 2 :
- ախն : ալք . կեող : իԻ . 3 :
- ախնայարատ : ալքը մտաւող : իԻ . 4 :
- ախնարարար : ալքը լեղնող կամ դուարձացնող : (լիշտապարան) :
- ախնատու : խաթըլ նայող : ԾԻ . 2 :
- ախնարկել : նայիլ : պարմայ : Կ . 3 : կամ, խնայքնել, քրնել : պէյան
- հիթմէք : զԻ . 10 : կամ, ալք ընելով հրամել, կեթի կիթմէք : 47 . 4 :
- ախնարկութի : կամք , հրաման : հեթ : ձե . 1 :
- ախում : ժողով : շիւմ հիւր , մեճիխ : իԻ . 1 :
- ահապնութի : դարհուրիլ ըլլալը : հիլպիթիւլիք : ձի . 1 :
- ահեակ : ալ : ԾԵ . 4 : կամ, ալ գին : 47 . 2 :
- ահեկան : ձախ դիտ : ալ թարաֆի : Կ . 2 :
- աղանդ : կախարդական գրուածք , կամ կապ : զԻ . 18 :
- աղանդահնար : խարհական : լի . 2 :
- աղանդաւոր : մարդնող , խապերայ : զ . 3 :
- աղարանել : աւրել ձեւքով, կամ խօսքով : պօղմայ : Կ , 1 :
- աղարանել : աւրել, վճարանել : եղ կիթմէք : Բ . 2 :
- աղբա . Ծ . 1 :
- աղբարարկութի . ձի . 5 . } աղաչանք : ետլար , նիալ :

- աղէյարմար: աղիքով շինած: քիչիւն: զԲ. 8 :
- աղէտ: սրտի ջու, կակին: իւրեք եղինժիւփ: ին. 2 :
- աղիտղղամ: խիտ ողորմուկ: ժԳ. 2 :
- աղիւսարկուժի: թողա կամ քերպիճ շինելը: հն. 12 :
- աղին: փակ, գոյ, կղապը: քիլիթ: ժԲ. 2 :
- աղիակ: կղպել, գոցել: քիլիթլէակը: ժԳ. 1 :
- աղկաղի: տկար, խեղճ: սէֆիլ: կԻ. 3 :
- աղճատանը: ապուռճուպուռ խօսք: ին. 2 :
- աղորդք: տեկերմէն: և նմանութեամբ՝ տկուս: տիշ: կԳ. 2 :
- աղու: կտկուղ: միլլամ: Բ. 1 :
- աղուական, կակուղ, հաղ ընելու: խօշ: կԳ. 4. զն. 3 :
- աղուէտ: թիլքի: ծն. 4. }
- աղջամուղ: հԳ. 3. }
- աղջուժիւն: Կ. 3. }
- աղտաղան: աղի, շու: աճը զէհիր: լԹ. 2 :
- աղծկեր: աղծք ընօղ: տուածի: ծն. 5 :
- աղտասկան: մԹնչաղ: ծԲ. 1 :
- աղտանայ: մԹննայ, մարիլ: սէօմէք: Է. 3 :
- աճառ: աղտ հանելու շինած բան, ինչպէս սաղօնը. ևն. զԳ. 11 :
- աճիւն: մոխիր: քիւլ: Բ. 1 :
- ամայարմակ: ետպանը կեցօղ: իւԿ. 1 :
- ամայի: սարապ, երեսի վայ ձգած: ետպան, վէրան: Գ. 3: ծԲ. 1 :
- ամանակ: ժամանակ, ասան: վազըթ: (խշատակաբան:)
- ամբարնայիք գրչից: սպարանիերուն կոթերը: զ. 3 :
- ամբարնի: ժողվել, պահել: տեվ շիրմէք. սաղլամք: Կ. 1 :
- ամբարձուղէշ: բարձր շուղող: սաղլ: Թ. 2 :
- ամբար: խալապարի, հայի: հն. 12: կամ, խաղութիւն, վէլլէլէ: թ. 2 :
- ամբարութի: նոյն է: լԳ. 9 :
- ամենաբաղճ: փէք հաղ ընելու: ձԿ. 1 :
- ամենաբար: սիւսպութիւն, եէքփարէ: ժն. 2 :
- ամենաբուժ: ամեն ջու բժշկօղ. խիտ օգտակար: փէք հտփթթի: իԳ. 1 :
- ամենաբուրնան: խիտ հտտով: փէք գօգուլու: զԳ. 19 :
- ամենաբորով: խիտ խղճացօղ. փէք բահմթիլ: 4. 5 :
- ամենաբրու: ամենք առնօղ, զսպք ընօղ: Բ. 2. Ի. 1 :
- ամենաղլեցիկ: ամենուն լսելու: փէք քէսկին: հհ. 2 :
- ամենախնկաւոր: խիտ աղիւ: ծԲ. 1 :
- ամենածախ: խիտ երօղ մրկօղ: թէլէՓ հտէն: իԵ. 1 :
- ամենակարծ: խիտ վախնայու, կամ վտանգաւոր: փէք գօգուլու: ձն. 2 :
- ամենակիր: ամեն թիւրլի ունօղ: Ե. 3: կամ, խիտ չարչարուած: փէք էօրսէլէնիլշ: ձԲ. 3 :
- ամենապատաղ: ամեն բանի սաղմիշ ընօղ: ծհ. 2 :
- ամենապատիկ: ամեն թիւրլի: ին. 1 :
- ամենապապիր: փէք խարուած: ծն. 1 :
- ամենապատկառ: ամթով լեցուած: իւղիւ գարտ: Թ. 1 :
- ամենապարտ: խիտ պարտկան, փէք սուլլու: իԳ. 3 :
- ամենապառ: սիւթիւն վայ եղած: լԿ. 2 :
- ամենասփիւ: ամեն տեղ եայրմիշ եղած: ին. 2 :
- ամենավայր: ամեն տեղ հասնօղ: զԳ. 13 :

ամենազարան : փէք ՖէսՖէսէլի : Թ . 2 : կամ, տարմտապըն ընօղ : 4Թ . 4 :

ամենալըէպ : ամմէն բանի՝ կամ միշտ ետըրլիշ եղօղ : 4Գ . 1 :

ամենատեղաց : ամենուն զրտ անձրեած : Գ . 1 :

ամենատեղի : ամմէն տեղ մանօղ կամ տարածօղ : 4Կ . 3 :

ամենատեն : խիտ փափուօղ : 4Գ . 9 :

ամենատիւր : խիտ տրտու՛մ : փէք մահզուն : իՆ . 3 :

ամենափորձ : փէք վուգուՖ : խԻ . 1 : կամ, ամմէն բան քաշօղ : 2Գ . 3 :

ամենափկար : խիտ տկար՝ կամ վտտուժ : 1Ը . 2 :

ամենընգարձակ : խիտ առատ : փէք պօղ : 1Ը . 1 :

ամենարուեստ : խիտ վարպետ : փէք ուսատտ : 4Գ . 2 :

ամեներկչտտ : խիտ վրակտտ : փէք գօրգայք : 4Գ . 5 :

ամենընգերլ : սովորական : փէք աշխատ : 4Գ . 8 :

ամէնընթաց : ամմէն զի վաղօղ : 4Թ . 1 : 4 . 1 :

ամուք : նուրն գլխու գիտն երկու տիրէկը : կէմմինն պաշՅարաՖըն իքի տիրէկի : իՆ . 2 :

ամուրդհաւաձիլ, կի՛ ամուրդհաւաձիլ : սիրտը ուսուցուողիլ : պէտիւսւլնակք : Ծ . 2 :

ամուրդ : հաղայի խառնակուի. անտ պտապ կիւնիւ, աՖան ԹուՖան : Գ . 3 : 4 . 3 :

ամուրդերձ : ամուր ու բարձր : 4Գ . 5 :

ամուրց : բերք : գալա : 4 . 3 :

ամբիսփիլ : ետ առնել : կէրի այմար : ԺԹ . 2 . կամ, Ժողկիլ, պահէլ, Ժածկիլ : տեղ շիբէք, էօրԹմէք : իՆ . 3 : Եւ կրտարականն, ամիւրիւ, քաշուել, պահուել, քիչուլ, պղտկիւսլ, ևն :

այգ : առատուլ : սապահ վաղԹի : ԺԴ . 1 :

այլարանիլ : օրինակով խօսիլ : մէճիպակն տեղլէմէք : իԹ . 1 :

այլաղունակ : օտար ըռէնի, այլանդակ : 4Գ . 12 :

այլաղնայ : այլանդակ : պէտ : խԻ . 3 :

այլատուԹի : կեղծաւորուԹի : իքի իւղ լուժք : 1Թ . 3 :

այլալ : Թիւրիւ Թիւրիւ : 4Գ . 8 :

այտ : գէ : ճին : 4Թ . 2 :

այտախան : ստատանցի խառնուելովց կամ ձեւքովց եղած : 4Գ . 6 :

այտական : գէ, ստատանայ : ճին : ին . 2 : 4Թ . 1 :

այտակիր : մէջը գէ ունօղ : ճինի : ԺԻ . 2 : 4Կ . 12 :

այտ : Թուշ, երես : եանագ : 4Գ . 2 :

այտուցումն : ուսուցք : շիւմ : ԺԻ . 2 :

անագան : ուշ : կէճ : 1Թ . 3 : կամ, սօնղ քաղաղ, սօնղ ԹուրՖանտտ : 4Գ . 2 : մէ . 3 :

անաղղելի : չիլուելու : 4Գ . 1 : կամ, չիկրելու : 4Գ . 21 :

անախտակիր : անտ կամ կիրք չունօղ, ռի չխահօղ : Է . 2 : կամ, ցաւակից չեղօղ չիկսկծացօղ : Ծ . 1 . ԾԴ . 2 :

անագանգ : հիլլէօղ : 4Գ . 9 :

անաղարտելի : չաւրելու : 4Թ . 1 :

անաղելի : չաղած, հտտած : գուղանմաճը : ԾԳ . 2 :

անաղերապի : չաղաօղ : եալվար օրնայան : իԹ . 2 :

անաղտ : մտ . 3 : } չիմլԹինալու, չմարելու :

անաղօտելի : 4Գ . 2 : } սէօնակ :

անամիտիլի : չիւնղիւլու, չիժողիւլու : ԺԴ . 1 : կԹ, չիժանկուելու : 2Գ . 4 :

անանըտետ : չիլատուելու : պէտիւնակղ : 4Կ . 7 :

- անաշուս : խաթըր կէտնիւ շինարար : Ը . 1 :
- անաշուսաստիկ : առանց արար տէրի, կմ արլ արլ եարկը ընող : զԻ . 2 :
- անասարակ : գուտ : սաՅի : իԹ . 1 :
- անասարկի : շարժիչ չըլլարու : ԿՊ . 1 :
- անասակ : ետեպիդ : իՄ . 2 :
- անարգերութի : արար չըլլալը : ԼՊ . 1 : ԿԻ . 5 :
- անարի : սիրտ լուծող : իւրէքով : կմ, վարենի . բիրտ : ետարմի : Բ . 1 :
- անարժարմ երկի : շեհասգերու : շիվատուերու : Է . 3 :
- անարտարերկի : գուրա չըլլելու : իՄ . 3 :
- անբաժին : իՄ . 6 :
- անբաժ : ԼՊ . 5 :
- անբարգերի : շիտարկու : ճեմն օրումնուց : իԷ . 3 :
- անբերկի : շի տարուերու : շեքիմիդ : ԺԲ . 3 :
- անբերրի : անարուդ . գրասն : Բ . 2 :
- անբոյժ : շիտճ կուերու . չըւ ընանարու : ճարուրուց . ծՄ . 2 :
- անբորբոք : շիվատուերու : աղեղնանիդ : ձՊ . 3 :
- անբուժելի : անս անբոյժ . Ը . 2 :
- անբանաղատ : առանց դուի կամ ուղեղով եղած : ձԳ . 3 :
- անբժեի : շիգծուերու , երկամ շիքաներու : զՄ . 12 :
- անգամեղ : վար գարմել , բանի տեղ շիսեպի : դեմն էԹմէք : ծՄ . 2 :
- Անգամեղի : զուերու , գաներու : ԼԷ . 3 :
- անգ : արտ . Թ առ լայ : զԲ . 9 :
- անգամճմուճք : մանուսք : գուրաներու , կետիչի : իԷ . 3 :
- անգամնաթիւ : բաժնած անգամները : զՄ . 4 :
- անգամնաղեայ : իխտ կարծր : փէք սերթ : զԲ . 10 :
- անգամճարք : Կին օրէնքին ծածկուկ բաները : ԿԻ . 15 :
- անգամակի : կարգի մէջ շիմնուց : արայէ կիրմիդ : ԼՄ . 7 :
- անգատ : անխտիմ , անկրու : նեհապ : իս . 2 : կամ , շիճանչած : ետ
պանճի : իՄ . 2 : կմ , շիտորոյած : Թեքճիւմեպիդ : կՊ . 2 :
- անգարման : պէտ չեղած : Թիւարարդ : ձԷ . 3 :
- անգարր : ընդարմակ , լան , կնի : կն : 2 :
- անգարրի : Կանգ շիչնուց , խաղաղեղնուց : ԼՄ . 2 :
- անգարրութի : Կանգատութի : լանխաթըր : ԼՄ . 2 :
- անգուլ : շիգարդ : Թեք տուրնուց : ձՄ . 2 :
- անգուղեկցուի : Կան մեկտեղ երթալը , կամ տանկը : զՄ . 4 :
- անգրագարմութի : ետ գտնալը , կամ գարձնեղը , Թեքարը ընելը ,
կամ լանը : կերի տեճիւշ , Թեքարղամար : իԷ . 1 . ԿՊ . 1 :
- անել : շիլուրու , շիխաղանուր : չըբուց : Ը . 1 :
- անեկամտարար : գրան շիգարով . ներան : արլ . քէնաթնուէն : զՄ : 8 :
- աներասան : կեմիդ , իւլարարդ : ծՄ . 2 :
- աներեակի : ծՄ . 3 :
- աներեակի : զՄ . 3 :
- աներեակի : աներեղթ , շիբեցող : կեօգնանիդ :
- աներեութեակի : ծածուկ տամարներն . քարոզ : ԺՄ . 2 :
- աներիկան : տարդ , Կատատուան : սահիհ , գավի : Դ . 1 :
- աներիմտ : շիւպէկիդ : Ժ . 2 :
- աներրժ : շարատուերու : իՊ . 3 :
- անգուղի : առանց նեղելու : ճեքարդ : ԺՄ . 3 :
- անընդին , շիքնեղու , շիմանարու : իս . 2 :
- անգղանարի : շիպարդիերու : ԺԹ . 3 :
- անգուղական : նանուր շուուց : մեհեմիդ եզր : Դ . 1 :
- անջուրի : ճար չըլլալու : շարեպիդ : իՄ . 3 :

- անբո՛րեք լի : չի համբո՛րելու : սասա՛ր օրո՛շմեաց : Ը • 1 :
- անճո՛ղել : ալը՛միշ չեղօղ , ետօղանի : Թ • 3 :
- անճո՛ղմիջ լի : արարի՛ս չունեցօղ , չի բա՛ժուեկու : ի՞՞ • 1 :
- անճո՛ղոս : չի շարժօղ : գրո՛րլուանմեաց : զ՞՞ • 10 :
- անճո՛ղտի : անսխա՛տան , նեւեկու : Թ • 2 :
- անճո՛ղարար : Թէ՛ղէք լի : Կ՞ • 11 :
- անժառա՛մելի : չի ժառա՛մելու : սօրմեաց : ձ՞ • 4 :
- անժառ՛թափ : առանց գոցելու բանայու : ձ՞ • 1 :
- անժա՛փելի : չի խալ՛րակելու : գուր՛թուլմեաց : ի՞՞ • 2 :
- անժե՛րբ : ըման : Թէ՛քքիլ : Լ՞ • 5 :
- անժառ՛ակ : դահի՛րեւիղ : ի՞՞ • 2 :
- անժառ՛ակութի : ճա՛րեւ դահի՛րեւ չունենայլը : ի՞՞ • 3 :
- անժա՛ման : սեղը չի համեօղ : կե՛րբ գալան : ծ՞ • 2 :
- անժի՛լտան : չի ժիօղ : գա՛տիր օրմայան : ձ՞ • 2 :
- անլքանելի : առանց երեսէ ձգելու : Կ՞ • 4 :
- անխաղ՛ել : խղձալ , խլը՛միշ չընել : ի՞ • 4 :
- անխաղ՛ափ : չի խաղա՛տելու • անժորձ : զարարող : ժ՞ • 3 :
- անխաղ՛ախոյս : չի խոյսանալու , սիրտ չառնելու : ճէսարեթօղ : ծ՞ • 2 :
- անծաղ՛ելի : չի լուանալու : ի՞՞ • 2 :
- անծա՛խ : Լ՞ • 10 :
- անծա՛խելի : Լ՞ • 2 :
- անկաղ՛աղութի : չի մտնալու : Կ՞ • 2 :
- անկա՛մ : անչա՛հ , ցած : ալլաք : կԹ • 3 : կամ , ընկած , կործանած : արե՛շմիւշ : ձ՞ • 6 :
- անկա՛մակութի : հաղ չընելը : արարարք : զ՞ • 8 :
- անկալ : Կ՞ • 3 :
- անկալու՛ն : ձ՞ • 1 :
- անկալու՛ն : հուակ , Թէ՛ղ կեւահ բանիլ : աօղու՛մեք : կ՞ • 2 :
- անկալա՛տ : ըւրջա՛թ չառնօղ : Ը • 1 :
- անկալա՛տ : չի յաճո՛ւտակելու : գա՛տիրլմեաց : Գ • 1 :
- անկա՛տելի : առանց գաղբելու , առանց վաղ գալու : Թ • 2 :
- անկա՛տար : վերջ կամ ծար չունօղ : սօղոսուղ : ձ՞ • 6 :
- անկեղ՛ակարծ : չի ալհէփօղ : ձ՞ • 5 :
- անկեղ՛ազգրելի : չի ձևանալու : եօղա՛մեա կելմէղ : զ՞ • 6 :
- անկե՛տ : չի վերջանալու : սօնաուղ : ԼԹ • 2 :
- անկեղ՛առկ : պուհու՛ք չունօղ : ծ՞ • 2 :
- անկը՛ն : անմե՛ան • հաւասար չունօղ : արմէ՛նէնտ : ծ • 2 :
- անկը՛նութի : չի կընելը , չի սեպելը : սայմամեք : խ՞ • 2 :
- անկո՛ղմն : սեօղէկ : ձ՞ • 3 :
- անկո՛ղմն : ձան չի հանօղ : սեփ , քեփիք : ժ՞ • 2 :
- անկո՛ղմն : չառնանալու , օղաթմիշ չընելու : իԹ • 2 :
- անկո՛ղմն : չի փանալու , չի կարկտակելու : արթի՛շմէղ : ի՞ • 3 :
- անհաղ՛աղ : անշունչ : նէ՛քիսփօղ , սօրուղու քեփիք : Լ՞ • 7 :
- անհամա՛ռօտ : երկան , չի կտրելու : Գ • 1 :
- անհամբո՛ր : նասա , սերթ : ի՞ • 2 : կամ , սփղծ • մեղա՛տար : ի՞ • 2 :
- անհամբո՛րելի : չի կակղնալու : ծ՞ • 2 :
- անհամեղ՛ելի : չի հալա՛տելու : բի՛ճարող : Է • 2 : ծ՞ • 2 :
- անհամեղ՛ելի : չի գործելու , չի բանելու : իշէ՛նմէղ : ԼԹ • 1 :
- անհամեղ՛եղ : արթ , ու յկու՛նաուղ : դե • 3 :
- անհատ , չի համեօղ , անպակաս : Թի՛քքիմէղ : ի՞ • 4 :
- անհատա՛տմելի : չի բա՛ժուեկու : սարլմեաց : Կ՞ • 5 :

- անհարթութիւն : անկարգութիւն : ետաւոր լըք : խն . 2 :
- անհարուածելի : չկարծարուելու : զուրուլմազ : հն . 10 :
- անհետ : իղ չունող : զԻ . 2 և 4 :
- անհետադասելի : չիմնասուելու : արաջըմազ : իԹ . 2 :
- անհիշքելի : դէմ չիկենալու : գարշըմանազ : ին . 2 :
- անհուն : չանցնելու : կէջիլմէղ : ԼԻ . 2 : կմ, չտի չունող : զԻ . 2 և 4 :
- անհրօժելու : ետ չիգտանարու : չիվերնալու : կն . 2 :
- անհրապուրելի : առանց խարհուութեան . ըզրդմեհ : զԻ . 10 :
- անձաւ : մազարայ : խ . 2 :
- անձեռնարկելի : ձեռք չըզարնելու : անկարելի : գապելիղ : հԻ . 1 :
- անձիր : շնորհակալ չեցող : նախքեռ . կէ . 2 :
- անձկալ : բազձալ : արդուլանոք : իԻ . 2 :
- անձկակամ : նեղ : սրգը : Դ . 1 :
- անձկութիւն : կարտ : հասրեթ : ԺԻ . 1 : կամ, բիւութի, պակասութի : եզրդ լըք : ԺԻ . 2 : կամ, նեղութի : սրգլէթ, ին . 3 :
- անձնակամ : բանակամ : Ի . 1 : կամ, հոգևոր : Դ . 3 :
- անձնահամբոյր : հոգևորապէս պաշտարուելու : զԻ . 3 :
- անձնասուան : ինք զինք մասնող : կէնտիկ խային : իԻ . 2 :
- անձուկ : նեղ : սրգիկ : ստուանըք, աղանըք : ան . 2 : ԺԵ . 2 :
- անձարակ : ճար չունող : Զարեօիղ : Ի . 1 :
- անձողարկելի : չազատելու : Դ . 1 : խ . 3 :
- անձոռնի : պէթ, ետըրըտըղ : ԺԻ . 2 :
- անմահարձան : խուլէ՛ կամ պուրճ չունող : ԼԹ . 2 :
- անմահելի : կԻ . 2 :
- անմասնէն : ԼԻ . 5 :
- անյատակելի : խիստ խորունկ : փէք տերին : իԻ . 4 :
- անյարմար : չիկանգնելու : վեր ելլել չիկրցող : ԺԻ . 2 : զԻ . 2 :
- անյարմարագիր : պէթ գրած, երով չբաժն : ԺԻ . 4 :
- անյեղի : չիփոխուելու : անկիշիլմէղ : Դ . 1 :
- անկրկնելի : չիմրափող : իԻ . 1 :
- աննշլլ : մութ : ըջբարդ : իԻ . 2 :
- աննուազ : չիհասնելու : Թիւբէնիկ : Թ . 3 :
- անշաղախ : փաք, Թէմիղ : ձ . 1 :
- անշամանդազ : սուամանդազ : Դ . 1 :
- անշաւիղ : անցք կամ ճամբա չունող : չըգմող : կԻ . 4 :
- անշնորհութիւն : անարատութիւն : նախքեռլըք : զն . 3 :
- անշուշտ : ստղղ, հաստատ : սահիհ : կէ . 1 :
- անշքեալ : անշորքցած : չիրքինլէնմիշ . իԹ . 2 :
- անտութիւն : ոխ չիպահելը : Լն . 3 :
- անողքելի : չիկակղնալու : ձԻ . 2 :
- անտարայ : ետպանի . խորեստ : իԻ . 4 :
- անտատ : անդէն չիշարժող, գրեմլտանմաղ : կԻ . 2 :
- անտրակ : գոյն չունող : ըրէկքիղ : ԼԻ . 10 :
- անուանակ : չունեցող, զուրկ : մահրում : ԼԻ . 2 :
- անորոնելի : չիմնասուելու . իղ չունող : Դ . 1 :
- անուր : հայխայ : ԺԵ . 1 :
- անուրեք : անդէն մէջ չիարմերու : իԻ . 1 :
- անուրջք : երազ, քնոյ մէջ խէյալ : ձԻ . 1 :
- անչափազեր : գծով կամ չըզը յով չիչափուելու : բեմի կզը : Դ . 1 :
- անպանծալի : չիրքին, նուխուակթ : իԻ . 3 :
- անպատիր : չիխարզ, կմ չիխարուելու : ալտաթմազ, ս լտանմոյան : Դ . 1 :

- անորոտուտասերի : շիկորուելու : էքրինմեղ : Բ. 3 :
- անպատուապ : պատ չունեող : տուվարաղ : ԼԹ. 2 :
- անպատուապար : տեղ մը՝ կամ մարդ մը չունեող : պիշարի : ԺԷ. 1 :
- անպարապիր : չէվելի մէջ շխարհելու : ԺԿ. 1 :
- անպարապ : բանի հետ չեղող, շիկրոց : դատիրանդ : ԾԷ. 3 :
- անպարտերեղի : չիփութելու, չիգոցուելու : գափամտեղ : ԽԳ. 3 :
- անպարտաւ : չիմեղադրելու : ԽԾ. 6 :
- անպարտ : չիյաղթուելու : եհնիկմեղ : Պ. 3 :
- անպարտակիր : կրելու կամ չարչարուելու : պարտք չունեող, տուչտուղ
տեղք չարչարուած : ԿԿ. 3 :
- անպարտութի : չիյաղթուելը : ԽԹ. 2 :
- անջատել : բաժնել : այրմանք : ԼԿ. 5 :
- անջնելի : չիջնուելու, չխորուելու : ԺՁ. 1 :
- անջրպետ : բաժնեղ բան : արալիս մանող : պետրէ : ԽԷ. 2 :
- անջրպետել : բաժնել, հեռացնել : այրմանք : ԺԸ. 2 :
- աննալ : մակի ընել, մուել : տիկնմէք : ԽԷ. 4 :
- աննայթաք : չխակրթելու, շխտակ : տուրջմեղ : ԺԹ. 2 :
- աննաստութի : չիմուելը . գլուխ քաշելը : ԽՁ. 2 :
- աննալուժիկի : ետ չիգառնալու : ԼԺ. 2 : կամ անյապաղ, արալու հաս :
- աննաստեղանիկի : գլուխ չիվերջնելու : ԿՆ. 7 :
- աննասցիւտ : պակասութի չունեող, կամ չիկորուելու . ԽՐ. 3 :
- աննպիտիկի : չիփութարուելու : Թէսելի օրնեղ : ԿԹ. 2 :
- աննվարարիկի : չիձգելու, չիկործանելու : երգ-ըմնաղ . ՊԲ. 5 :
- աննվարարիակ : տեղ չիպակու, անօտ չունեող : ԽՊ. 1 :
- աննվանական : ԾՁ. 3 :
- աննվանելի : ԽՊ. 1 : } գէմ չիգնելու : գարշլանմեղ :
- աննվաննիկի : զայ չըլլալու : ԺԳ. 5 :
- աննվերարիկի : չիպարարիկուելու : էօրթիւրմեղ : ԽՊ. 3 :
- աննվթար : Ժ. 2 : } չարբուելու, չիպակսելու, հաստատ : տիր-
- աննվթարիկի : ԽԿ. 3 : } գարար, գալի :
- աննվելեղ : չիձուելու, շխտակ : եանկըշտղ : ԼԲ. 2 :
- աննապատամ : չիփախաղուելու : Գ. 1 :
- աննապրտիակ : տարերբի մէջ չիաղմելու : ԺԿ. 1 :
- աննափրելի : ազատ : ԼԷ. 1 :
- աննափուր : արամութի չունեող : դամեղ : ԼԸ. 2 :
- աննապատարական : տեղ կամ նշան չընեող, շուտ անցնեող : ԿՊ. 3 :
- աննրական : քունի մէջ եղած . ԾԲ. 3 :
- աննցք : հանդիպած փորձանք : պիւլայ : ԽԸ. 1 :
- աննիտիապիր : ԺՁ. 2 : } չիփոխուելու, չիվերնալու, տեկնչել-
- աննիտիապիրիկի : ՊԳ. 2 : } մեղ :
- աննքանակ : չափ չունեող : էօլ չիարղ : ԿՆ. 12 :
- աննքատ : տկար, խեղճ, զայիճ : ԿԹ. 2 :
- աննրթ : ապահով : էմին, աքին : ԽԷ. 2 :
- աննրոց : չիժամկած, բաց : փելլատեղ, այսան : ԺՁ. 2 :
- աննթ : աման : գառ : ԺՐ. 2 :
- աշխար : սղա, լաց : աղայիշ, Ֆիզան : ԼԸ. 4 :
- աշխարհակալ : աշխարք բունեող, բար աշխարք գոցող : տիննայր Թու-
թան : ԿՆ. 8 :
- աշտանակ : շամատան, կամ մաշտայ : ՊԳ. 8 :
- աշտե : խրշտ : ԿՁ. 3 :
- աշտուել : խաթրը նայել : ԿՆ. 1 :

- աշխարհ : աշխարհաբան : աշխարհ : քիտա : ԺԷ . 2 :
- ապարան : բերանը գոցուած : աղքատ Թաթուգ : ԽԷ . 3 :
- ապարտք : անախտան : պաշտ : ԽԷ կարամաղ : ԽԷ . 2 :
- ապարտէն : սիրահարը : Է . 1 :
- ապարտոյն : զենկարիկ : ԽԳ . 2 :
- ապարտաման : աշխարհայ : կենդանի : ԿԹ . 3 : կամ սրէկտաութ . Թ . 2 :
- ապարտա առնել : անարգել, պաշտել : ԽԷ . 3 :
- ապարտաբան : ապարտաբան : կարգ սիրելի : Դ . 2 :
- ապարտանարար : աւրազ, թաւազ : ԽԹ . 2 :
- ապարտարար, կամ ապարտահար : հարց բռնած կենդի : Ե . 2 :
- ապարտաբան : անհատաբան : սիրելի : ԴԳ . 13 :
- ապարտան : ձեռքը պարտազ : կէտ պաշտ, Գարգար : ԽԳ . 3 :
- ապարտանաութի : ձեռքը բան շունկտաղ : ԺԳ . 6 :
- ապարտաբան : Գ . 2 :
- ապարտանար : Գ . 2 :
- ապարտարան : ապարտարան . սեր : ԺԳ . 3 :
- ապարտարար : սրէկտութի շինանար : կարգ սիրելի : Է . 2 :
- ապարտաբան : ցած, խեղճ : բարդութիւն : ԼԳ . 7 :
- ապարտան : փոք աշխարհայ, կամ Թեմակ : Բ . 2 :
- ապարտանի : եղբի գարնը, բարնը : սնորհի, կենդանի : Լ . 2 : ԼԹ . 3 :
- ապարտաբան : խօսքի կամ ապարտան շունկտ : նար, սնորհի : ԺԹ . 3 : կամ սրթութիւն : ԿԳ . 2 :
- ապարտան : սնորհի շունկտ, կամ կենդանի կար : ԺԹ . 3 :
- ապարտանել : յանձնել, ապարտել : սիրելի, կամ Թեմակ կար : ԽԷ . 1 :
- ապարտանաութի, անանութի : Կարգար : ԽԷ . 1 :
- ապարտանան : սիրելի : ԼԳ . 1 :
- ապարտանար : սեր : ԽԸ . 6 :
- ապարտանան, կամ ապարտանան : նախ, բնառի : ԿԳ . 2 :
- ապարտանարակ : նախ, կամ շարքի շունկտ : ԽԷ : ԽԷ . 2 :
- ապարտանել : բարնարան : ապարտան : ԼԳ . 2 :
- ապարտանել : անկարգ : Կարգար : ԺԳ . 2 :
- ապարտանար : սեր, շինար : գարնութիւն : Գ . 1 :
- ապարտան : շար, գեշ : ԺԴ . 2 :
- ապարտել : խելքը զայ բար : շունկտ, մեծ գարնար : ԺԷ . 1 :
- ապարտակ : սիրել, շունկտ : ԿԴ . 4 :
- աշխարհ : աշխարհ : ապարտան : Ե . 2 :
- առ : առնել, յանձնել : գարն : ԽԸ . 4 :
- առաջապարտ : սիրել : ԽԹ . 1 :
- առան : խելքի խօսք : սիրել : Ծ . 1 :
- առաջարկ : առնել կամ մտաղ կարնար, բարն : ԺԳ . 3 :
- առաջարկ : անթանարան : ԺԹ . 4 :
- առաջարկ : սիրելի, շինել : ԿԳ . 5 :
- առանար : առնել անար : Կարգի կենդանի : ԼԹ . 1 :
- առաջարկութի : առնել կամ գարն շարան բան : Խելքի մտաղար : Թեմակ : ԿԳ . 8 :
- առաջարկ : շարան կամ շին շար, ծար, Թե . Կ . ԿԸ . 1 :
- առաջապարտ : շունկտ : սիրել : Գ . 1 :
- առաջապարտ : Թան : ԺԳ . 3 :
- առաջարկ : գարն : կենդանի : ԿԳ . 6 : կամ , ապարտել, բար

բարձր : զԻ . 15 :
 առ բնութիւր : քովք , մտաբ : եան ընտա : ձի . 1 :
 առ ժամայն : կարճ գիւնացող , շուտ անցնող : 4Ի . 3 :
 առ իզամ : գտնեաց : կամ փեշտմալ , չարշաֆ : Ե . 2 :
 առ իթ : պատճառ : սէպէպ : Ծ . 2 :
 առ կայծեալ : մարմնելու եղած : ձէ . 3 :
 առ հաւատակայ : չէ չնի , փէյ : Խ . 4 :
 առ ձեռն : պատրաստ : հաղթը էլուէ : զԻ . 8 :
 առ աղեկան : անցւոր , անցնող գայող : (յիշատակարան :)
 առուի : բրգէ լաթ : ին . 3 :
 առուն : խօսող , բանական : Կ . 2 :
 առ պականատապա : շան պէս սպասող , կամ ձիանց պահադան : ԼԻ . 17 :
 առ պատակ : չէ թէ շի , քէ չէ փերչի : ԿԹ . 2 :
 առ պարէզ : բաց տեղ : մէյտան : Ծ : 2 . Թ . 1 :
 առ պարտէս : կուքքով կնկան քիւղէ թող : Կ . Դ :
 առ փք : առ տեղին երբ , աշխարհա : ձե . Կ :
 առ փոխանայ : եզիպատացւոյ կուքք՝ տաղի պէս : Ե . 2 :
 անտխաւն : Եյ հետ միաւորած : ծԻ . Կ :
 անտական : անտային բնութի . անութի : ձի . 3 :
 առտան : սկուտ : տէ : Ե . 2 :
 առտանառու : սկուտի իլիշմիշ եղող : տիշէ սօգանան : ձի . 5 :
 առտան : տիվան , մէճիկ : ԼԻ . Կ :
 առտիկեցի : աթէնք քաղքէն : ԿԵ . 1 :
 աքաղ : շուտ : չամբք : ԿԻ . 3 :
 աքահետ : ամեն տեղ ճամբա ընող , ետըմիշ եղող : ԺԵ . 2 :
 աքահետ վաստահութե . ճատահ ճամբա : իւի . 3 :
 աքառանակ : խրղմեթքար : ԿԻ . 2 :
 աքաշիւ : գինով : սերտօշ : Ե . 2 :
 աքառան : իսնլը : իսնէք : ԼԹ . 2 :
 աքառն : հարսակ , արեհք : եալ : չամբու արքունն : չամբուտը հարսակ .
 քեամիլ եաշ . արգըլլապիլիք : Դ . 2 :
 արգահարտել : արալել . եալվար օլմաք . ԺԻ . 1 . ԺԵ . 1 :
 արգանդ : փոր : գաւըն . ասհմ : ԼԾ . 1 :
 արգաստար : շահատար : Փայիտելի . ԿԵ . 5 . (յիշատակարան :)
 արգասիք : գործ . իշ , հարէքեթ : Դ . Կ :
 արգելան : փակելու տեղ : համիտ եեղի : Ե . 2 :
 արգարտալուկ : հախ տեղը չարչարած : իԹ . 2 :
 արգեան : ԺԵ . 1 :
 արգի : ԺԵ . 2 : } հիմիկվան . շիմոքի :
 արգիւն : բերք) գործ : հասիեթ , ԼԾ . 1 : զԻ . 22 : կամ , հաղըլ ընե .
 ԼԸ : զԻ . 10 :
 արգիւնական : հարըլ եղած : պաշալըգմըշ , թէքմիլ : իԵ . 1 :
 արգվտանական : հիմա զրուած , կամ զայ եղած : իԻ . 2 :
 արժանիք : արժանաւորութի , արգիւնք : սեվապ : ձի . Կ :
 արգի : արտա , կարիճ : իկիտ , գուվիեթի : ձե . 1 :
 արծարծել : հրահրել : ալէֆլէթմէք : Լ . 2 : հե . 2 : կամ , նորոգել :
 թագէլէմէք , աղարմաք : իԴ . 2 :
 արկանք : փորձանք : պէլա , իեթա : Դ . 3 :
 արկանիլիք : վայել լաթ , հազուտ : կիլիմէճէք : իԹ . 2 :
 արկուած : վրան ձգելու բան : հօրթիւ : զԻ . 20 :
 արհաւիրք : մեծ վախ , վախնալու բան . զայեթ գորգուլու չէյ : ին , 3 :

- արձականք : ետ գարձող ձան : եանքօ , ուետօի սէտա : զԲ . 8 :
- արձակներասան : տիղկինը կամ իւլարը թողած . իԽ . 2 :
- արձակուրդ : արձակուան , արձկուիլը : Գ . 3 :
- արձան : քար . գաշ : Գ . 3 : կմ , տիբիլի գաշ : իԳ . 1 :
- արձանագրել : հաստատ գրել : գայտ էթմէք : հե . 3 :
- արձանանալ : խալի գրուիլ , կամ գրուիլ : իԳ . 2 :
- արձանացուցանել : բռնել , արգիլել : մէն էթմէք : հե . 4 : կամ , հաստատուն գրել : հԵ . 3 :
- արձանացուցիլ : բռնող , գաղբցնող : զ . 1 :
- արձանակատուր : քեզքը՝ կամ քեզքէն կարող : ժԳ . 3 :
- արձատարի : քեզքէն , կամ քեզքով : կԷ . 2 :
- արձուենի : խուրմա աղաձը : կԷ . 2 :
- արձուէն , (արմկունք) տիրակի : Գ . 3 :
- արձուիք : ընդեղէնք : թերէքէ , էքին . զախիլի : կԻ . 2 :
- արշակի : վաղել . գօշմար : հե . 2 :
- արուարձան : երիկ մարդու քիսիլթ : կ . 4 :
- արուեստ : գէնահաթ , մարիՖէթ : թ . 3 :
- արուածի : զորութի , ուժ . գուվիլթ : իԹ . 3 :
- արուեսակ : ստարհ երլարղը : ծ . 1 . կամ , արե : լԿ . 2 :
- արջնաթոյր : կԹ . 2 : } սե , մութ ըուէնի : գարտ :
- արջնատես : լե . 3 : }
- արտաբերել : գուրա հանել : արշարը չըլարմար : իՆ . 2 :
- արտաբերութի : գուրա հանած բան : լԷ . 2 :
- արտագրել : հարլ ընել : Բ . 1 :
- արտալած : քած , սիւրկիւն , կամ այլ եղած : ծԳ . 2 :
- արտաձգակալ : գուրա ձգած , զօռով տարած : ծԳ . 3 :
- արտաշնչարտալ : հոգին ելած , մեռած : կԳ . 2 :
- արտաքնայարտար : գորտւանց մարած : արշարար տիղկիւն : իԷ . 3 :
- արտուղի : ձամբէ գուրա , ծռած : եօլտան շաշիլը : հԵ . 3 :
- արտիկանցուլ : արեւէն , կամ արեծաթին տանը ցօղուած : կմ , լրտա ջրնիքող : Գ . 1 :
- արտո : շայիլ , օթլուգ : իՆ . 3 :
- արօր : հարօր : սապան , ծԳ . 2 :
- արօրագրել : գետինը հերկել . սապան սիւրմէք : ժԽ . 2 :
- աւազափող : մեծ պօռու , կամ զուռնա : զԲ . 7 :
- աւազափուլ : զուռով փլած : իԽ . 4 :
- աւազական : լարու , խղձալի : իԿ . 1 :
- աւազ : խղձուկ ձան : իԳ . 3 :
- աւաղել : խղձալով ցաւիլ , մայ տալ : իԹ : 2 . իԽ . 4 :
- աւանգ : էմանէթ : Գ . 1 . կամ , ընծայ : փիլթէլ : Բ . 2 :
- աւանդք արդատեաց : ցանած հոռնտերը՝ բան հարլ ընելու : թ . 2 :
- աւանդական : աւետարան գրող , կամ քարտող : լԳ . 6 :
- աւարել : թարլել . ետման էթմէք : ժԲ . 3 :
- աւարակ : լըմնցնել : պիթիլմէք : լԳ . 5 :
- աւաղական : ախուվախ ընող : արքացօղ : ինլիլէն : իԲ . 2 :
- ափն : (ափունք .) ծովու կմ գետի քէնար : գԸԿ : Գ . 3 :
- ափիլ : պաղիլ ննալ : շաշմար : լԳ . 2 :
- Բարբլոն : պաղտատ : տ . 1 :
- բազին : կուռքի պատկերք : փութ : իԷ . 3 :
- բազմաբնգուն : շատ պօլ , պերէքէթիլի : իԽ . 3 :
- բազմաբիծ : շատ կեղտոտ : չօք լէքէլի : Խ . 1 :

- բաղմարոյ : խիստ շատօր : չօքուք : Է . 1 :
- բաղմարութեան : շատ թիւրիւ հոտով : զԻ . 11 :
- բաղմակ : նստելու , կամ կենալու սեղ : օթուրազ : Կ . 3 :
- բաղմական : նստելու սեղ , ինչպէս սէսփր , մինսեթ , ևն : կամ նստող
ներ : խԵ . 1 . Ծ . 2 :
- բաղմակոհակ : շատ տալալը : ԺԻ . 3 :
- բաղմանձեռնեան : շատ ուժով . կամ զուլու : զԻ . 9 :
- բաղմամանեայ : կերպ կերպ , շատ թարգ : խԵ . 2 :
- բաղմայածեան : շատ բանի պարտօզ : չօքչիյէ տալալան . Կ . 3 :
- բաղմատեղնեան : շատ ճուղով , տալը : խԵ . 2 :
- բաղմարժանի : խիստ արժանաւոր : փէք լայրգ : Ի . 1 :
- բաղմարկածեան : խիստ փորձանքտ : պէլալը : խէթալը : ԿԻ . 2 :
- բաղմիլ : նստիլ : օթուրմաք : ԼԻ . 2 :
- բաղուկ : թեւ մարգու : դօլ : ԼԾ . 2 :
- բախումն : զարնելը , զարնուածք : վարը , տօգանը : կԻ . Կ :
- բախաք : կուռք , փուժ : ԾԾ . Կ :
- բաշաղ : կուռքի անուն է : կԻ . 2 :
- բաղկացուցանել : միաւորել : պիրլէթմէք : ԿԵ . 7 :
- բաճիկն , (բամբուկն) : չալփարայ , զիլ : զԻ . 8 :
- բանադիր : ճարտասան , կամ բանաստեղծ : շալըր : ԾԻ . 2 :
- բանակ : օտաու : կԻ . 3 :
- բանապաճոյճ : ճառթճուլթ խօսող : ԿԻ . 2 :
- բանդադուշեայ : խելաուած , կատաճ : շըլկըն : ԺԵ . 2 :
- բանասրիկիլ : բանասուիլ : ալիլանմաք , սիլլեմէք : ԺԵ . 5 :
- բառաչ : ոչխարի , կամ կովու ձան : ԺԵ . 2 :
- բառապի : վարպետ , սիրուն շինած : ուտասա : զԻ . 8 :
- բարիր : Ի . 1 :
- բարեկի : զԾ . 3 . } քամահելու , մեղադրելու : այլկիլը :
- բարառնուծի : բարք կամ թապիեթ ցրցնող խօքը : թախիթ : զԻ . 8 :
- բարազուցական : բարք կամ էշխ ցրցնող : զԻ . 8 :
- բարաւոր : գրան վերի շէմը : սոյա : զԾ . 2 :
- բարանջումն : խենթումնիթ խօքը : խԵ . Կ :
- բարբառ : խօքը , ձայն : սէօղ : սէս : զԻ . 8 :
- բարգաւաճ : առատ : պօլ : խԵ . 5 : ԺԻ . 3 :
- բարգաւաճուծի : մեծնալը , առաջ գալը : խԵ . 2 :
- բարգուծի : գիլուիլը . երզնիթը : Ծ . 1 :
- բարեբաստուծի : յաջողուծի : բախտ : ԼԻ . 10 :
- բարեհրաւէր : ՚ի բարին յորդորօղ : ԾԾ . 3 :
- բարենշմար : աղվոր , սիրուն . շերին : զԻ . 6 :
- բարեպատեհ : խիստ յարմար : փէք ուլկուն : ԿԻ . 1 :
- բարեսերմուծի : աղէկ հոնտ տալը : ԺԻ . 3 :
- բարեսուիլ : անուշ ձանով : սիւղնիլ : զԻ . 8 :
- բարձունք : կուռք պարտելու բարձր տեղեր : ԿԵ . 12 :
- բարձրաբերձ : խիստ բարձր : փէք իւքսէք : իւճէ : զԻ . 11 :
- բարձրայօն : ընքովիով հարտացօղ : Ի . 2 :
- բարձր , (բարձից) : թօփուխ : ԺԵ . 3 :
- բարոյք : բարք , թապիեթ , սովորուծի , ստեթ : ԾԾ . 3 :
- բարունակ : ճուղ : տալ : Է . 2 :
- բարուրք : մեղադրանք : պէհանէ : ԺԵ . 3 :
- բարորուծի : աղէկուծի : կիլիք : ԼԾ . 3 :
- բացական : հեռու կէցօղ : ուղարարի : Թ . 2 :

- բացականադոյն : հեռուանց առած : զԳ. 7 :
- բացատուծի : ինքեար ընեք : սուտ խօսք : ձԲ. 5 :
- բացատրուծի : բաժնորուիք . զասուիք . թէվի : զԳ. 8 :
- բացարձակուծի : ընդարձակուծի . հեռուարուի : ուղղաբք , մէրտան : չԳ. 3 :
- բացերուուծի : յայտնի երևնայլը , մեկնուծի : մանա : զԳ. 17 :
- բաւանդակապէս : ըման : պիւսպիւծիւն : Ն. 4 :
- բաւել : կրնալ : գատիր օրնաք : իՄ. 3 :
- բաւիղ : սաչախ , գուրա ելած ծածք : խ. 2 :
- բեկար : ստանայ : ծն. 4 :
- բեկանիլ : կտորել : գրուրճաք : ին. 2 :
- բեկուծի : կտորարուիլը . Նարդուիլը : Մ. 2 :
- բեհեգրեբուղ : ճանճերու արժը . կուռք մի է : ծն. 4 :
- բեմ : ստեան , բարձր տեղ : տիվան : իՄ. 2 :
- բեմական : բեմը կեցող . ք սարկաւաղ : ծՎ. 2 :
- բերդամարտուծի : խալէի ճէնկ : զԲ. 5 :
- բերել : վրան ունենալ , կամ դիմանալ . կեօթիւրակք , տայանաք : Գ. 2 :
- բերուան : պատահանք : կէլիշ : ին. 2 : կամ , բանի մը ետեէ ընէ՞ի . ԼԵ. 15. 2 :
- բերք : հարը կղած բան : ժԻ. 2 :
- բեժանք : կախարդական ծրար : շրդան . թըլլարճ : կՎ. 4 :
- բիբ , (բբի) աչից պէպէք . կն. 2 :
- բիծ : լէբէ , զերբէ . Ն. 3 : կԻ , կոծիծ) : տիվլճիկ : կԺ. 2 :
- բլուր : թէփէ եէր , պայր : խ. 2 :
- բնու : բոլոր . ամէն : պիւծիւն . ճիւղէ : լԵ. 1 :
- բոլորապատու : բոլոր ընծայուած : եէքփարէ փիշքէ զմուշ : ն. 1 :
- բողբոջ : Ֆիւան , Ֆիլիս : լԵ. 3 :
- բողբք : մեծ ձան . կամ Ֆիլիստ : Լ. 2 : ին. 2 :
- բոլլ : ժողով : ճիւղէիւն . լն. 2 :
- բոտար : կՄ. 3 : } կարմրած , պրիւնտ . կտակարմիր . գըժի
բոտարային : կԳ. 1 : } գըրմըր :
- բոտտ : փորու սօլուճան : կԺ. 2 :
- բոցակիծ : կրակի պէս կճօղ , կեռացրնօղ : կԺ. 2 :
- բոցաշնուծի : ալէՖլի նէՖէս : զն. 3 . զԳ. 2 :
- բուժեալ : բժշկուած , բուրնոցած : ծԷ. 3 :
- բուժեալ : անած , պէսլէնմիշ կղած : ծԷ. 3 :
- բուռն : ամուր , ուժով : զուրու : ժԻ. 2 :
- բուռն հարկանել : ձեռք զարնել : էլ վուռմաք : լն. 2 :
- բուրանոց : պուհուրտան : Լ. 2 :
- բուք : ձուռով քամի : գըլլամեթ : հն. 4 :
- բուեալ : ճերմիկոցած : պատանալը : իԷ. 3 :
- բունալիք : ավուճը լեցրնօղ , փէք մենծ : ժԳ. 3 :
- բունախոյեան : սւժով ճէնկճի : կիւլէճճի : զԳ. 18 :
- բունամարտիկ : կիւլէճճի , փէհլիվան : զԳ. 13 :
- բրել : գետիմը փորել . եէր գազմաք : հԳ. 2 :
- բքաբեր : բուք կամ թուֆան բերօղ : ին. 3 :
- բքացեալ : բուքով կամ թուֆանով ծեծուած : ժԼ. 1 :
- Գազաթն : թէփէ . գաֆա : լՎ. 2 :
- գալարիլ : ոլորուիլ : պիւղիւլմէք , պիւրիւլմէք : հԺ. 2 :
- գահ , կամ գահալք : մեծ ամթու . թահտ : լԵ. 2 : իԺ. 2 :

- դահաւորակ : Թահաւորակն : 47. 3 :
- դառչնաւոր : զարարել խոտով գայլ խոտով : ցրած : 67. 2 :
- դառչանկուր : ծածուկ : կամ քիչ քիչ ուսող : քնչպէս որդը, քիչը, ևն :
կԹ. 2 :
- դայխան : մըզախ : 47. 4 :
- դան : ծեծ : քեօթէք, տայտգ : 17. 3 :
- դանչուծի : կանչելը, տար ձան : Էօթմէք : 47. 8 :
- դարնանաղայր : դարնան կառուած, աղմը կըսած. 67. 3 :
- դարչապար : սոխ տակը : տապան : 67. 2 :
- դարչունակ : մուրտաւ բանով լեցուած : իէ. 3 :
- դաւիթ : տան սիակ : տըլը : 17. 7 :
- դգուել : սիրով պէտ ընել : Խօշտուաք : 47. 14 :
- դհհան : խոր տեղ, գժոխը : շիհէնէմ : 7. 2 :
- դեղ : տեղ : կէօտակիշ. սիճաթ : 67. 2 :
- դեղայտէն : գեղեցիկ յօրինած : տըլպէր : 47. 24 :
- դեղմն : բուրդ : կախալը : 67. 1 :
- դեսահերձ : գետը պատուօղ. ճղթօղ : 47. 10 :
- դեսանդարչուծի : գետինը սիւրբուշիշ ըլլալը. այրինքն, աշիքի բանը,
բուն հաճակ՝ սեճտա ունենալը : 17. 2 :
- դեր : մենծ : փայլիկ, իւտախն : 7. 2 :
- դերբանապէս : Խծային որտուծը, կամ զարմանալի կերպով : 47. 8 :
17. 8 :
- դերանակիր : տիրելի ունօղ : տիրելի : իէ. 3 :
- դերաշխարան : խիտ ըսող : իճրաթ աղլայան : իւր. 5 :
- դերաշխարհիկ : մենծ փայլիկ, փէք իթիպալը : 7. 2 :
- դերափառ : խիտ աքիւ. նեճուհուր : 47. 5 :
- դթել : սկզբիլ ընկնել : սըտանք : 67. 3 :
- գժօթուծի : երես կախել : տարածըն տանք : ին. 2 :
- գժտուծի : կախ. զաճլայ, շէքիշ. ին. 2 :
- գինգ, (Գնգի) օղ. քիւփէ : 17. 1 :
- գիշատել : փրց. բանել : փառալանք : 67. 1 :
- գիշերաճար : իրիկվան կամ գիշերվան տաղ, կամ տառանայ. 17. 1 :
- գիշուծի : Թայտուծի : ըսալըքք, նեմիք : 47. 20 :
- գիտախիւ : մաքրը շարքիպէս չորցած սնկրուած : 67. 2 :
- գիտաչուք : գլուխը ծածկօղ : պաշ Էօթմէն : 17. 1 :
- գիտաւորել : լինանել. գլուխ հանել : պաշա չըգարնք : իւթ. 1 : գիտա
ւորեալ յանդաւորութի : լինացած թէքիլ ըլլալը : Թ. 3 :
- գծապիք : այրինքն գրերը : 47. 22 :
- գծադրել : գիծով նշան ընել : շեքլանք : 67. 3, կամ, խաշտնել ք
շտնել : նիշան վէրմէք, տայտուրնք : 4. 3 :
- գձուձ : խեղճ : սեճիլ : 7. 2 :
- գոգիք : տապէք : բնէք : տիքն : 47. 1 :
- գորշի : պուշու ըրի կամ կրակի : պուխար : 7. 3 :
- գողարկան : կակուտիկ, փափուկ : նաղիգ : իւր. 2 :
- գոյ, (Գոյի) կըսած բան մը : 7. 2 : կամ բանի մը շէքը. մեք : սիլիմ՝
7. 1 : անկայուն գոյիւ. խախուտ շէքով :
- գոյականութի : ըլլաւածը, շէքը : 47. 12 :
- գոյան : հաղլ ընօղ : վար Էսիճի : 47. 1 :
- գոյժ, (Գուժի) բօթ ձան : մուսիպէթի խաղեր : 7. 3 :
- գոտող : իշխան : գաղիգ : 7. 3 :
- գործականութի : շէք. ըլլաւածքը : կապիլ : 47. 20 :

- գործարան : բանելու տեղ : քերխանե : լԿ . 2 :
- գործօնեայ : բանին տէրը կամ գլուխը . վարպետ կամ զալճայ : կամ ընօղ, բանօղ : էտիճի : ձԿ . 1 :
- գորով : սրտի գուծ . թալ կրակլը . խԹ . 2 :
- գուևար : ժողով : ճիւղհիււ . հե : 12 :
- գուևարտակ : պիւրիւ . պէօղիւկ . Պ . 3 :
- գուևակուծի : գոյն առնելը : պոյանմայք : կԿ . 2 :
- գուևիզ : ժողով : պէօղիւք : Գ . 1 : կամ, գուևա, կլոր շէքը : զԿ . 8 :
- գուևել : ներկել, ըռէնի տալ : պըլալամայք : լԿ . 2 : զԿ . 17 :
- գուշակ : իմաց ընօղ : խաղար տուօղ : ժԿ . 2 :
- գուպար : ճիւղհիււ . պէօղիւկ : կ . 4 :
- գուիհ : ճամբա : սօգադ : կԷ . 2 :
- գրաբանական : գրով ըտուած : լԿ . 1 :
- գրատա : տավար, հայլան : ժԳ . 3 :
- գրաւ : փէյ, ուհին : ժԵ . 1 :
- գրաւական : ուհին, կամ շէնի : Բ . 2 : կամ փէյ : զԿ . 16 :
- գրաւականել : փէյ, կամ ուհին տալ : լԷ . 3 : կժ, զապգ ընել : լԿ . 1 :
- գրաւել : բանի մը տակ գնել, սըղմեցընել, զապգ ընել : թ . 1 : խԹ . 1 :
- գրաւի . կրվատարկուի : Բ . 1 :
- գրգել : նաղիք պահել, փափուկ մեծցընել : ժԳ . 3 : խԸ . 2 :
- գրգուծի : բարակ միայք : նաղիք մէնա, կամ մանա : զԿ . 9 :
- գրել : սեպել : սայմայք : Ծ . 1 :
- գրկանք : գրկելը : գուճադլաքշ : իԷ . 2 :
- գրուան : ցորենի էօլէկ, շինիկ : լԷ . 3 :
- գօշել : խածխծել, ծակծրկել : ժԷ . 1 :
- գօսանալ : չղմալ : գոււուամայք : իԿ . 1 :
- Գազար : գազարելու, կամ հանդչելու տեղ . տուրադ . Խ . 3 : Լատաին գազարք : իլլիտան կամ խկէլէ : իԿ . 2 :
- գաժանական : գարշելի, գանելու . մէքրուհ : խՆ . 2 :
- գաժանահոտ : գարշահոտ : փէք գօգմուշ : ծԿ . 3 :
- գաժանուծի : գաւնուծի, ընդիւծի : աճիլք . ծԿ . 4 :
- գալար : կանանըզն, խոտ օժլուդ, եհշիւ : կ . 2 :
- գահիճ : ճէլլատ : իԵ . 2 :
- գանգադ : էհմալճի : Է . 2 :
- գանգազուծի : թուլուծի, անճրկիլը : ձԳ . 2 :
- գանգաչել : երկրաղկիլ, ծոււսոււ . քալել : ժԹ . 3 :
- գանգաչեցուցանել : թանկ թանկ չարել : զԲ . 8 :
- գաշն : գալլ : շարթ . խԳ : 1 :
- գաշնաղակ : գալլ գնել : շարթլաշմայք : Դ . 3 : ժԳ . 2 :
- գասակ : պիւրիւ . պէօղիւկ : կԿ . 2 :
- գաստակ : պիլէկ : Բ . 2 :
- գաստարտակել, կամ իլ : սորվիլ : էօկրենմէք : լԷ . 3 :
- գաստախաղ : տավաճի, հասիմ : Բ . 1 :
- գաստանիք : վճիւ . պիճիլ, իլամ : Դ . 1 :
- գար : աշխարհի թարեխները : տէվիլ զէման : լԿ . 5 :
- գարան : պահուելու տեղ : պղընաճայք եկր : ձԹ . 2 :
- գարանակալ : փուսույէ կկիճի, քէմնատար : խԸ . 4 :
- գարատան : գրախտ : պաղլէ, պաղլէլք : խԿ . 3 :
- գարգին : շիլմնկիր : կԳ . 2 :
- գարման : պէտ . թիմար, տերման : կ . 5 :
- գաւաճան : խաղալայ : սլտատըճի : ծԵ . 5 :

- գաւօզ : խարօզ : Հիլլէպօզ : ԿԹ . 2 :
- գգմենի : գրգմի խոտ : գապազ աղաճը : Կ . 5 :
- գեգեղիլ : օյալանմիշ ըլլալ, տէտրիկին միալ : Գ . 3 :
- գեգեեայ : գողգղաջօղ, երերարկօղ : ձԷ . 3 :
- գեղ : միւրէքէպ : Թ . 1 :
- գեղադուռութի : զէհր : զ . 4 :
- գենար : գահեկան : դուռուշ արծթէ՛ կամ սոկիէ : ժԷ . 3 :
- գերաքն : նեռն : տէճճիալ : զԾ . 1 :
- գէգը : կերպ : Թարղ : Գ . 2 : ՍԼ գենա աղօթից : աղօթքի Թարղով :
- գժնեայ : շար : եպիւռ, զայլով : Է . 3 :
- գժնեարար : պէթ Թապիէթի : զԳ . 12 :
- գժնիկ : փուշ է . ագ սիքէն : ԿԹ . 2 :
- գժոխազնեայ : գերեզմանի միւթալիս : ծԻ . 3 :
- գժոխարմատ : գժոխային կամ խառըշպուռը քեօք ունօղ, կամ քեօ .
քը զէհրիլ : ծԿ . 1 :
- գժոխորուայն : փորդ գժոխիքի պէս կըլլօղ : Ժ . 1 :
- գժուարանքիլ : գժուար անուշալու, լեղի : ԽԸ . 3 :
- գժուարք : ապառաժ կամ քարոտ տեղուանք : սառի եէր, գաշլըգ :
Խ . 2 :
- գժրիկ : խօսքի կամ մարդու խարեութի ընել : սէօզտէն շաշմար, նէքը
եթմէք : ծԵ . 4 :
- գի : մեռած մարմին : ԼԷշ : ժԻ . 2 :
- գիմադրաութիւն : սրտանց բանի մէջ մանեը, սալմիշ ընելը : Կ . 4 :
ՀԾ . 1 :
- գիմադրութի : ներհակութի : զըթըք, Թերսիք : Է . 1 : ձԿ . 1 : կամ,
գէմ գնիլը : գարըբ գօմօք : ԿԵ . 1 :
- գիմակ : երեսի ծածք : սուրէթ : Գ . 1 : Դիմակա գիմակ : օյ սոյ,
Թիւրիւ Թիւրիւ : ԼԹ . 3 :
- գիմակերպութի : օրինակ : նուսուսէ : զԳ . 4 :
- գիմառութի : փերտեով խօսք : միսիլի սէօղ : զԳ . 19 :
- գիմիլ : վրա վազել : փերտալ եթմէք : Պ . 2 :
- գիպուած : գպիլը : ասգանըշ : զԲ . 5 : կամ, պատասխանք, գլխու
գալիք, փորձանք : գաղա : Ծ . 2 :
- գիտակ : երես : սըֆաթ : ԿԵ . 2 : կամ, ծայր : ուճ . Թէփէ : զԲ . 9 :
- գիւաճննճեր : սատանայի զուրթան ընելու : ծԾ . 4 :
- գիւան : տիվան, կամ տէֆտեր, քիւթիւկ : ԽԳ . 2 :
- գիւանապետ : տէֆտերտար : ծԿ . 2 :
- գիւրափերիլ : խօլայ փշրելու : ԿԳ . 3 :
- գիւեակ : ընրգ : գաղա : ԿԵ . 1 :
- գշիոյ : Թագուհի : սուլԹան : ԿԵ . 3 :
- գշյին : քիշ : ճիզի : Է . 1 :
- գուժ : խօրեաթ : կոպիտ : եապանի : զԳ . 12 :
- գապիկին : սան խաթ : ԿԹ . 2 :
- գաղով : քամահրանք : զէմմ : ծԿ . 2 :
- գաղովիլ : քամահրել, վար գաղինիլ, գէշ խօսիլ : աշաղա վուսմեք, զէմմ
եթմէք : Ի . 2 : խԹ . 2 :
- գրահանապետ անուշագրութի : վրան գրած՝ կամ Թափմիշ ըլլած անուն :
զԳ . 19 :
- գրանգ : գրան շէմ : զԲ . 5 :
- գրաճ : տպուածք, նշան : ԿԵ . 2 :
- գրուակ, կամ գրուաք : շինած բան, կամ խօսք : ԼԲ . 8 :

- գրութի : գիրք , շէնք : եռասամ , պիլիմ : իճ . 2 :
- գրօշ : պաղապա , սանձապ , թուղ , ալէմ : լէ . 1 : զ . 3 :
- գրօշեալ : կուռք : Ի . 1 : կամ , ինչեկից տաշած և փորած բան , ինչպէս
Իր խաչք : զճ . 21 :
- գրօշուած : բարէ կամ փտակ փորուածք : զԻ . 3 :
- Եգեմ : գրախօսին երկիրը : լէ . 2 :
- եզոզ : միաւորօզ , կապօզ : ծճ . 2 :
- եկք : ծար : քէնար , ուճ : ի . 2 :
- եղ . (բայ) : ըլլալ : օլմար : լճ . 7 . ելով : ըլլալով : օլմարիչ , օլուփ :
իճ . 2 :
- եղ . (անուն) : ելք . ելլելը չբամար : Ի . 1 : Է . 3 : կամ , ճար . ջարէ :
եօլ : Ի . 1 :
- եղ և եղա աննել : մեկմեկու վրա ելլել , կամ անցնել : աշմար , իւտ օլ-
մար : ին . 1 :
- ելլենայի : հոռոմ : զճ . 12 :
- եկամուտ : գրակն եկած , ետպանձի : ին . 1 : զճ . 12 :
- եղեամն : զբարաք : կճ . 3 :
- եղեգնախօսանկ : պուհուր գտարչք : զճ . 11 :
- եղեյութի : եղած բան : վար օլմուշ շէյ : իմ . 1 :
- եղեռնապարծ : իմաս չարապարծ : սարլաճապ : Ի . 2 :
- եղեռնալուր : չար բաներ մեկի ընօզ : իճ . 3 :
- եղերական : լայու՝ կամ ողորմուկ խօսք : կճ . 1 :
- եղերերգութի : արգրուկ երգ : ին . 1 :
- եղեկն : սերվի , կամ չամ աղաճր : կե . 3 :
- եղեգնախօսի : չարած գտարչ շինած , կամ ժողոված : Է . 3 :
- եղիճ : ըլլալան խոտ : հե . 2 :
- եղծական : փճանալու : եօզ օլմար : ծե . 1 :
- եղծանել : աւրել , փճացնել : եօզ էթմէք : լճ . 8 :
- եղկութի : ինդճութի , կամ վայ տայք : իճ . 2 : ծ . 1 :
- եղջիւր : պոյնուզ : հէ . 3 :
- եմակ : տերեկն ցած , կամ սփիեր կողմ : ի . 2 :
- ենթադրել : ընել : էթմէք : ժե . 2 :
- եպերանք : մեղադրանք : սիթէմ : ին . 4 :
- եպերել : մեղադրել : սիթէմ էթմէք : ճք . 5 :
- եռալ : գրփուտալ , վրիտալ : գայնանք : կթ . 1 :
- եռալուսեան : իրեք լոյս կամ ճառապայթ ուճօզ : հէ . 7 :
- եռանգն : եփ ելլելը . գայնալը : ին . 5 :
- եռօրեայ : իրեք օրուան : իւշ կիւնլիք : լճ . 5 :
- երախայ : միտելու մարգ : զճ . 18 :
- երախայքի : առջի պրուզ : թուրճանտա : ըն . 2 :
- երախան : արբա . պեօլիւկ : իճ . 1 :
- երակ : տամար : իճ . 3 :
- երամ , կամ երամակ : սիւրիւ : ըն . 3 : իճ . 1 :
- երանգ : գոյն : ըրէնկ : լճ . 2 : զճ . 17 :
- երաշխուարել : հաստատել : թահգրչլամար : կճ . 2 :
- երասան , կամ երասանակ . կէմ , սփիկն , իւլար : Ի . 2 : հէ . 2 :
- երգ . (երգի)
- երգեք . (երգիքի) } ատեն : վարթ , զտանն : ճք . 6 : լճ . 3 :
- երգիծանել : սիթէմ տալ : կճ . 2 :
- երգութի : երգելը . կանչելը : իւլարիշ : Ի . 1 :
- երգ : երգելք , տանիք : տամ : ժճ . 3 : զե . 2 :

- երկակ : անոթ : կէօստերիչ : կՔ . 2 :
- երկականութի : սուտ երկամուկը : խէյալ : զՔ . 10 :
- երկել : խոտոց ոլիլ, կամ կիւմէ : կՔ . 3 :
- երկից(ծ) : անոթ . բանին թարգը կամ ինչ ըլլալը . իՎ . 3 : Դ . 3 : կամ, տեսիլ . աչքի երկշածը : խՄ . 4 : կամ, երկեկի, տեսնելու , աչքի տակ ընկած : լՔ . 4 : Ք . 4 :
- երեքական գինակցութի : իւնէրլամէ սալիչ ընկը : իՄ . 2 :
- երկիզայնդեայ : երկան լաթով պատած : ծՄ . 3 :
- երկիծացեալ : չորցած , ցամբած : գուբուսուշ : իԹ . 2 :
- երկկամուկը : պէօզբէկ : ժՔ . 1 :
- երկնջ : կէնճ կով : տանա : խԵ . 2 :
- երկցութի : մենծութի : պիշիւքըք : ժՔ . 1 :
- երկակշիւ . սարդութիք : երկու մեկմեկու կապուած բան . զՔ . 2 :
- երկգեթի : երկու կերպ : իքի թարգ : իՔ . 2 :
- երկկանութի : շիւպհէ : ժԹ . 1 :
- երկմիտ : վախկոտ : գորգաք : զՔ . 11 : կամ, անհաստատութի : խաչին : ծՔ . 2 :
- երկմտութի : շիւպհէ : ժՄ . 2 : կամ, վախ : գորգու : ձՔ . 2 :
- երկն , (երկուկը :) ծնանելու ցաւ : ժՄ . 1 : կամ, ինչ և իցէ ցաւ , աչք խոտանը , զահմէթ : իՔ . 1 :
- երկնել : ծնանելու ցաւ . քաշել : Բ . 2 : կամ, ցաւով փէյրաս ընել , Թ . 2 : Ք . 3 :
- երկուսրեսակ : ջուխտ եզներու , կամ մարդու : ծՔ . 2 :
- երկրաբարդուի : երկրաւոր բաներու հաւաս ընկը : Դ . 3 :
- երկրորդութի : երկնելը . թէքրարլարչ : զՔ . 10 :
- երկք : մեծ աշխատանք : չալըմայ , զահմէթ : Է . 1 :
- երկին : մէվէ կամ մութ գոյն . հն . 2 : զՔ . 12 :
- եւլընծիւլ : եղ սուօզ , ինչպէս զէյթինի ծառը : լԹ . 2 :
- Զազիք : գարշելի : մուրտաւ : նէփաք : ժԹ . 3 :
- գազարթորմի : խիտ գարշելի : փէք մուրտար : կԹ . 2 :
- գազարանալ : աղտոտիլ : մուրտաւ ընանոք : իԹ . 3 :
- գահատիլ : բանի ժէ սէր կապել , կամ խենթենալ . աշիք օրնք : Դ . 2 : իՄ . 3 :
- գաղտնալ : արգտիլ : սառլըմք : իՔ . 2 :
- գանդուած , կամ գանկուած : մէկ տեղ խոտնած բան : քիւլլէ : իՔ . 2 : հն . 1 :
- գաւածեալ : Ը . 1 : տես գաղտուղի :
- գարմանութի : գարմանալի բան : հըքմէթ : իԹ . 1 :
- գարտուղի : ճամբէ ծուած : եօլտան շաշիչ : Դ . 1 :
- գլածիլ : պըլլիկիլ : պուլաշմք : Կ . 2 :
- գլայաղիղի : գլայութիլ սախտած : իՔ . 3 :
- գնզմանիլ : աւրիլ , գլխէ կլիլ . եօխ ըլլալ : պօզուրնք , Ֆինայէ կիթ մէք : Տ . 4 : ծԵ . 1 : ձՔ . 3 :
- գնդուլ : թափել : պօլ ընցնել : լՄ . 1 :
- գնդուն : ընցուն : սօփալու , գաշիլն : իՔ . 3 :
- գննանիլ : մորթուել : պօզաղանմք : լՔ . 3 :
- գնուան : պէօճեկ , սօլուճան : ժՔ . 3 :
- գնտեղիլ : տեղ փէ կենալ : սուրմք , եերիշմէք : կՔ . 3 :
- գնրմանիլ : աղտոտիլ , խալըմիլ : գուրթուրնք : Տ . 2 : կամ, քաղտել , չըլախանալ : իՄ . 2 :
- գնրմուն : բանալը , փերշնելը : աշմք : լՔ . 1 :

արուածք : գանձիլը թիժօննէ . Կ . 1 :
 զէն , (զինու .) սկսած փուստա . իԿ . 2 :
 զըլացող : աղէկութի չիճանցող կամ ինքեար ընող . ձԼ . 3 :
 զընգայ : ստուասափլ , չարչարուիլ . եզիէթ չէքմէք . ԺԿ . 1 :
 զընգան : զինսան . ԺԿ . 1 . զն . 1 :
 զիստ , (զըստի :) խաղաներուն տակի կողմը : և նմանութի , նախ ստ
 կի կողմը . ին . 2 :
 զիւրովին երթալ : ինք զինք մեռցնել : կենտիկ էորութեանք : Ն . 3 :
 զիծեցուցիչ : սիրտ կսկծցնող : իւրեք տէլէն : լԺ . 3 :
 զիծիլ : սրտին քեար ընել , կիւճէնմիշ ըլլալ : իԺ . 2 :
 զիցազք : ուրախութի , վայելուիք : զէՖք : ԾԼ . 3 :
 զմուսա : սարլակնա , մուրր : զԿ . 8 :
 զմուսափր : սարլակնաով լեցուած : զԿ . 6 :
 զննել : ձեռքով նայիլ , թէՖթիշ ընել : ԿԺ . 1 :
 զոյգ : շուխտ : չիՖթ : Ն . 2 . կամ , սարաւարտ : ԾԺ . 1 :
 զով , կամ զովական : սաղակի : Ֆերրան : ձԿ . 1 . ԾԿ . 1 :
 զովաւարցանել : սաղարակել : Ֆերրան լաթմաք : կԸ . 1 :
 զուարակ : կէնճ եզ : թօսուն : լն . 2 :
 զուգազործ : նման գործող : ԺԵ . 2 :
 զուգակցութի : հարդր , մասնակից : իլճադ : ԿԵ . 7 :
 զուգաճանապարհ : զԿ . 4 : } մէկ ճամբա գացող , մէկ կերպ քաղող :
 զուգաշախի : ին . 2 : } սիր եօլա կիտէն :
 զուգափառ : մէկ փառք ունող : սիր փայելի : լԿ . 3 :
 զուգիլ : մէկ ըլլալ : սիրլէշմէք : կԺ . 1 :
 զուգութի : միաբանութի , մասնակցութի : իլճադըք : զԿ . 15 :
 զուք : փուճ : սօշ : իՄ . 2 :
 զրփալ : սարաւիլ , գողալ : թիժօննէք : իԺ . 2 :
 զրահ : զըրտ : կԸ . 2 :
 զրահեալ : զըրտ հաղած : զԿ . 6 :
 զրահեալիս : փուճ , անպատգ : ին . 1 :
 զրաւել : վերջացնել : սիժիլմէք : Կն . 3 :
 զրգել : կայքնել , կամ անգաւորել : երլէշմէք : թ . 1 :
 զրդել : կրնալ : գատիր օլմաք : թ . 1 :
 զրդեն : նման , պէս : կրպի : որպէս : Չօրեն գովելոյ : ճերմակերտի
 պէս : աչ իւղ իւ կրպի : ԿԵ . 10 :
 Է : եղած բան մը : զաթ : իԿ . 2 : կամ , ՍԾ , անտուգէ էակը : ԺԿ . 2 :
 էական : բուն էակը , կամ անային բնութի : զԿ . 15 :
 էականութի : էութի , սաղլ բնութի : զաթը : ԾԿ . 1 : կԺ , եղած բան :
 ԾԿ . 1 :
 էութի , եղածը , կամ ըլլըուածը : իրրե զէուժ գործոյ : սանքի գործ
 քով եղածը : Կ . 4 :
 էրեց : սաղմը : եզիէլքի : ձԿ . 3 :
 Ըզձական : փափազելու : բաղակթիլ : կԸ . 3 :
 Ըզձակերտ : փափոթելու : հաղլ էակճէք : զԿ . 21 :
 Ըզձուի : զԿ . 1 : } բազմանք : արդիւ :
 Ըզձումն : Ն . 3 : }
 Ըրբերանել : բերանը գոցել , պապանծեցնել : սղընը գափաթմաք , ստա
 կթմէք : ԿԵ . 2 : իԺ . 3 : Բ . 1 :
 Ըրիշ : փէհիլիան : զԿ . 13 :
 Ըրտչանել : ծամել : չիյնէմէք : Ե . 2 : Ըրտչանելի : ծամող : չիյնէլէն :
 ձԿ . 3 :

- ընտանանալ : երես վազել, գլուխ քաշել : պաշ չէքեք : ԾԻ. 2 :
- ընդահկանք : արհամարհանք : ընդազելԹ, նեղազելԹ : ԽԻ. 4 :
- ընդանակ : գառաԹ, կամ բարչ : գուփա, մեջքիւպե : Լ. 2 :
- ընդուզանել, կամ ընկուզանել : պաԹմը ըլլալ : Ի. 3 : ԽԻ. 3 :
- ընդակից : ընական եզած, սովորական : գաԹի : կա. 1 :
- ընդարանցուցիչ : Թմբեցնող : սերահե՛մ կահն : ԶԻ. 3 :
- ընդգողել : գողը՝ կամ մեջը ունենալ : Ծա. 4 :
- ընդգրք : փորձն միջինները, աղիք : գառն իչի, պարբրապ : ԼԻ. 2 :
- ընդ կրանին : ետևաւանց, ետ ետ : կերի կերի : Կա. 2 :
- ընդհատ : հեռու : պաշխա, ֆարկը : ԿԻ. 2 :
- ընդհարկանել : զարնուել, գալիլ : սոգանուք : ԽԻ. 3 :
- ընդմիջարկութի : զատելը : սեչմը ընելը : զԻ. 6 :
- ընդմիջել : արալըխ սալ : ԼԵ. 3 : կամ հնկել ըլլալ : ԶԻ. 1 : կամ, ար-
գելուիլ : զ. 3 :
- ընդոտա : վեր ցածիզող, կամ ցածիկեցնող : զԻ. 2 :
- ընդոտել, կամ ընդոտանուլ : վեր ցածիկել : արչամուք : Ե. 3 : ԽԻ. 3 :
- ընդոտնել, ոտքի տակ առնել : չըզմանք : ԽԵ. 4 : ԽԻ. 3 :
- ընդուռնայնաԹալ : փուշ տեղը չարչարող : նաջիչէ զահմեք միջին :
ԽԻ. 4 :
- ընդպահկել : հրել, կամ անկարգայի բռնել, քշել սանիլ : ԶԻ. 3 :
- ընդվայր : փուշ : նաջիչէ : ԽԻ. 4 :
- ընդվել : գլուխ քաշել : պաշ գալարանք : կԻ. 4 :
- ընԹադրութի : տակ առնելը, կամ ընկնիլը : ԽԵ. 2 :
- ընԹալք : գնալը, ճամբա, վարանաք : կհախը, ել, գրելլամարը : Ի. 1 :
ԺԻ. 2 :
- ընԹերակայ : մտք կեցած : ետքնտա սուբան : ԺԻ. 1 :
- ընԹիք : իրիկուան կերակուր : սոջամ Թահրը : զԻ. 21 :
- ընծիւղել : ֆըշումը ընել, կամ ըլլալ : ԼԻ. 2 : ԿԻ. 3 :
- ընկնուլ : վար ձգել : առողա պարբերք : ԼԵ. 3 :
- ընկողին : տեօչիկ : ԺԻ. 2 :
- ընկողմիլ : ընկնիլ պառկել : եաԹմաք : զա. 3 :
- ընկշիլ : տեքիլ, չէքիմեք : ԽԵ. 4 : կամ, խափաԹի ըլլալ : զ. 3 :
- ընկրիլ : ետ ետ քաշուել : կերի չէքիլեք : Կա. 2 :
- ընձեռել : մեքքով սալ : վերեք : Ե. 4 : Ժ. 2 :
- ընչիլ : հարուստ : զենկին : Կ. 2 :
- ըսԹամիլ, կամ սԹամիլ : խելքը գլուխը գալ : պարլանուք : ԺԻ. 3 :
- ըտանձնել : շալկել : սըրԹլանք : ԾԵ. 3 : ԿԵ. 3 :
- ըտգտանել, կամ ըտգտանիլ : տես սալտանել :
- ԹաԹաել : ԹաԹարուել : պուլալուք : զԻ. 12 :
- Թալկանալ : Թուլնալ, ուժը Թափիլ : մեհման օրնաք : Ի. 2 :
- Թախանձ : խխա սղալիլը : նիալ : ԽԵ. 3 :
- Թախել : կամ, Թախիլ : պրամիլ : Թասալանուք : Ժա. 1 :
- Թառամիլ : Թռամիլ : սովնաք : ԽԺ. 2 :
- Թառանչ : հասալանք : ինչիլը : ԽԻ. 2 : ԽԻ. 2 :
- Թառերք : խաղի տեղ, կամ մէյանն : Լա. 2 :
- Թաղահատ : տես՝ Խ լուծն : Կ. 20 :
- Թարգմանել : մեկնել, խմբանել : Թեֆփիլ էԹմեք : ԽԺ. 2 :
- ԹարԹափուձն : ալք բանալ գոցելը : ԼԵ. 3 :
- Թարմասար : փուշ, անշահ : ԾԻ. 2 :
- Թափանչական, կամ Թափանչանց : ներս անցնող, կամ մանող : ԿԵ.

- Թափանցանցութիւն : անցնելու կամ մտնելու տեղ, ծակ . Թնչպէս
այլը, կամ անկաճը : զԳ . 21 :
- Թափառել : տէտփրկին ընթաց : ԺԵ . 2 :
- Թափուք : պարտադ : պօշ : ծՊ . 3 :
- Թաքել : պահուածք : սաղանմանք : Մ . 1 :
- Թեզան : մանած Թել : պէշ պղը : զԳ . 24 :
- Թեղապի : խրատ սուտ, յորդորոյ : հօկիւթ վերին : խՄ . 2 :
- Թեղամատ Թի : խելքի պակաս Թի : ազբլ զիյանը : զՅ . 3 :
- Թեղափ : կուտարչակց գործիք . համեղել : խԷ . 3 :
- Թեղի : պակաս : գուտար : լԷ . 2 :
- Թեղութի : պակաս Թի, անկատարութի . գուտարըք, կրփոյնք : Չ .
2 : լՅ . 3 :
- Թեռ : զանաւ : ԺԳ . 3 : կամ, տիւնէն : Պ . 3 :
- Թեւապարտակ : Թեւով գրած, Թեւին տակը տուած : լԷ . 4 :
- Թիկն . (Թիկունք :) կանակ : սրթ, աղաւ : ԺԷ . 1 :
- Թինդս առնուլ : Թնդարով քարել, վաղել : հն . 3 :
- Թիւք : ծուռ : էկիք, եանըշ : խ . 3 :
- Թխապոյ : մութ տեղով, տեղած : զիՖիդի : խ . 3 :
- Թիտակ : ԹէՖ : կամ անկաճի ներք մտչիւր : զԳ . 20 :
- Թնամանք : անարգանք : ընդալէթ, տիւշտակ : լԷ . 3 :
- Թշուտարիքան : Թշուտ . քրանքով վատարկած : խԵ . 3 :
- Թշակ : ճամբու զահլի : Ժ . 2 : կամ, հափ, հօլէՖի : խԳ . 3 :
- Թոպակ : ծեծքած, հօրակէնմիշ եղած : հԳ . 3 :
- Թուրգարչակեալ : տիւղնիւր Թուրքած կամ սուրած : զԳ . 20 :
- Թափչք : Թուփիք : ուշուշ : Ի . 2 :
- Թաչարան : Թաչելու գործիք . Թնչպէս նուէն եւելքէնը : խԵ . 2 :
- Թքնակ : փուռ երած : փիշիշ : Ի . 2 :
- Թքնուլ : Թքնել : Թիւքիւրակք : հԷ . 2 :
- Թօժափել : Թափ Թփել, Թօժվել : սիլքակք : ԺԺ . 4 :
- Ժաման կաշուցանել : հաղանել : եէթիշտիւրակք : մԵ . 1 :
- Ժամանել : համել : եէթիշտիւրակք : լԷ . 2 :
- Ժայթքել : փախել : գուտար : կԵ . 1 :
- Ժանդ : աղա : զէհր : Պ . 1 : կամ, կանանչեղնաց ողիշ : խՅ . 2 :
- Ժանիք : գաղանի կեռիք . ճանապարհ տիւղիք : Պ . 1 : ԺԺ . 2 :
- Ժիւ : տինճ, չուտ, համարութ : է . 2 :
- Ժրատ : նեքեա, խրփուտ : ծՊ . 2 :
- Ժրակ : ինքեալ ընել : Պ . 1 : իՊ . 2 :
- Ժողխեալ : սրտած, նեխած, ըրճիկած : հԳ . 2 :
- Ժորիւ : ըթին տակը ծիծաղել : սուրթմանք : խԵ . 3 :
- Ժորիւ : յանգանիւ : քիւսթտիւրակք եթմիք : Կ . 4 :
- Իժ : էնկերիք երլանը : Ծ . 4 :
- Իլճ : բազմանք : հաղվեա, աղիւ : յՅ . 1 :
- Ի մտանէ : կարգ : սիլ միլ Թար : խԵ . 1 :
- Ինքնաբուն : առլ բուն, առլ ինքը : Պ . 2 : կամ, զաթը : մՅ . 3 :
- Ինքնադարծ : Ինքնիւրն ըրած : խ . 2 : կամ, ինք իր գլխուն գալոյ :
քնտի պաշտա կիտէն : ծՊ . 2 :
- Ինքնադարտ : ինք զինք մատնող : խՅ . 1 :
- Ինքնադարով : ինք զինք մեղադրող : խՄ . 2 :
- Ինքնածոյն : ինք իրն զէհիլի : մՊ . 3 :
- Ինքնակշտանելիք : ինք զինք յանգիտանող : իԺ . 2 :
- Ինքնատուտ : ինք իրն բունող : զԳ . 15 :

- ինքնարշաւ : ինք իրեն զազօղ : ԿԿ . 1 :
- ինքնարդար : ինք զինք մեծցնօղ : քենսփնէ պէյեհնէն : Կ . 2 :
- ինքնագոր : ինք իրեն ծեծկրուօղ : ԾԹ . 1 :
- ինքնօրէն : ինք իրան իճատ լրած : ԿԾ . 1 :
- իշանգամ : իշու պէս ամեթ ունօղ : Կ . Կ :
- իսկ . (անուն :) սարլ բունը : զամ : ԺԷ . 2 : իԷ . Կ : խոտն : այսինքն
իսկուծին , սարլ բանին : ԳԿ . 18 :
- իսկ և իսկ : իրանցնէ : Կէրէէքան . իԷ . 3 : ԳԿ . 19 :
- իսկակից : մէկ էուծի ունօղ : Կէմբաթ : ԼԿ . Կ :
- իսկուծի : էուծի : սարլ բանին ինչ ըլլալը : զաթը : ԺԾ . 3 :
- իտառա : բարգովին , խխա , փէք : ԺԾ . 1 :
- իտառակշիւ : շիտակ կշուօղ : Կալ թարթան : Ծ . Կ :
- իտառակերտ : Կախ սեղը զընտած : իԹ . 2 :
- իւզուարական : պարարտ , Կալը , այսինքն ջերմուանգուծիով խառ
նրուած : ԳԿ . 6 :
- իւզիլ : օծել : Կալածնք : ԳԿ . 5 :
- իւզինի : Կզտ ծառ : ԳԿ . 9 :
- իւզիփեցական : Կզաճիկ կամ միակճիկ զէնահաթով եփած : ԳԿ . 8 :
- իւրակերտ : իրեն շինածը : ԿԷ . 3 :
- Լայնատարր : լանուարմակ : մէյտանլը : ԶԿ . 1 :
- լանջք : կուրծք : Կէօկիւս : ԼԿ . 1 :
- լաստ : սալ , կամ նաւան տակը : իԷ . 2 : կամ , նաւ : Կէօկ : իԿ . 2 :
ՃԷ . 2 :
- լար : չուվան : իփ : ՃԷ . 3 :
- լափլիզօղ : լափելով լըզօղ , չորցնօղ : Ժ . 1 :
- լեարդ : ճիլիլի սեռուց : իԿ . 3 :
- լեռնակարհառ : լեռան պէս գիգուած : ԺԷ . 3 :
- լերկամարմին : բարակ կամ չըլլախ մարմնով : ԿԹ . 2 :
- լինճ : Կէօլ : իԹ . 1 :
- լիկանք : Ճ . 2 :
- լիկուծի : լեռ . 3 : } Լարչարանք : սխաէթ , Կզիէթ :
- լծակ : սրբի : ԳԿ . 10 :
- լինիլ : աներեսուծի ընել : Կտէպփղ օրնք : ԿԿ . Կ :
- լիսուծի : աներեսուծի : Կտէպփղ լիք : լեռ . 3 :
- լոյծ : ջրլի , կակուղ : սուլու : ԼԿ . Կ :
- լուծ : պոյունտուրաղ : ԼԿ . 1 : լուծ կշուց : թէրապիին թեղ : իԹ . 1 :
- լուզակ : ծովու կամ ջրի կենդանի : ԿԾ . 3 :
- լուսարանել : յայտնել , մեկնել : պէյլան էթմէք : Կ . 1 :
- լուսակիր : լոյս ունօղ : նուրլու : (յշատակարան :)
- լուսանցոյց : լոյս անցնօղ կամ տաօղ : ԺԿ . 3 :
- լուսարանշոճ : լուսով զարգարուած : շէօհէլի : ԿԷ . 2 :
- լուսանական : լուսրնկայէն եղած : այտան զիւհր օրնուջ : ՃԿ . 6 :
- լուսացօղ : չար խոսօղ : քէմ տիլ լի : ԺԾ . 3 :
- լուցումն : վառելը : Կազմը : լեռ . 2 :
- լարշեալ : աներես : տաւրղ : ԾԿ . 2 :
- լուարան : սառ կենալու տեղ , ինչպէս տէօշէկը : զեռ . 2 :
- լանփակ : անկաճը դոցան : գուլպը գափալը : Ծ . Կ :
- լանացեալ : ճերմկած . ինչպէս լուրնացած Կարային տեղը : իԿ . 12 :
- լուսանուծի : կտարեալ . ամեն բանով լեցան : թիւամ : ԿԷ . 7 :
- լուսատար : լիփլեցան : սօփաուլու : (յշատակարան :)
- լըրուծի : Կտէպփղ լիք : Գ . Կ :

- ընթացքին : միտաբան : մեթ մեռ . 1. 2 :
- ընթացք : ընթան ընթաց : թեմաներ : 15 . 2 . կՊ , ընթաց : իշխմանք : ԺԹ . 2 : կՊ . 5 . զԲ . 1 :
- ընթանել : թողուլ , երեսն ձգել : պարզմանք : իՆ . 2 : կամ , վերջանել . ջնիկ : եռ կթմանք : 14 . 1 :
- խաղը : խաղեսլակ : հիլլե , Ֆենտ : 4 . 3 :
- խաղարկայ : աւրած , մշակույթ : պարուլուն : իՆ . 3 :
- խակախոհութի : խաղա միտք : զԲ . 8 :
- խակախոթ : խամ : ԾԳ . 2 :
- խակութի : անկարգութի : գաղաղք , կապանիկ : 1. 4 .
- խաղաղք : անգամներուն խաղը : օյնագ : հԻ . 12 : կամ . խաղաղու բառեր : օյնանշաղ : ձԻ . 3 :
- խաղաւարտ : կարայի ուսեցք : չխաւան : կԹ . 2 :
- խաղաղք : աւարտ : 1. 3 :
- խաղաղք : պատու : մեյլիկ : 15 . 1 :
- խանգաղաւարտ : սղորմուկ , թախրակերտ : 15 . 8 :
- խանախոխ : չաղ չըրգիչով խաւան : ԾԳ . 3 :
- խանահիշ : սղորմ մարտի : գանատար լէքիկիկ : կՊ . 3 :
- խանահիշազանձ : խանախաղը , աղուսնուպուս : 10 . 2 :
- խանիք : խանան թաներ : զԲ . 11 :
- խաղան : կարտ առաւելու երկաթ : 4 . 1 : կամ , աղան կարտ : ԺԻ . 3 :
- խաղաւանք : խաղեսլակ : Ֆենտ : 4 . 2 :
- խաղախո : նաւու երկաթ : լէնիկեր , կէմի տեմիկի : իՆ . 2 : խաղախոք թաղիկ : սղոր , կամ թօփուխը : ԺԻ . 3 :
- խաղախոյ : գրչւած : ձԻ . 3 :
- խաղախոյ : գաղաղքալը : քեռ . կիտի եռգրչու : ԺԻ . 2 :
- խաղախու : գրչւած , խախուս : իՊ . 4 :
- խաղաւան : կարտ առաւել : իՊ . 2 :
- խախուցանել : խախանել , աղախել : մէն կթմանք : կՊ . 2 :
- խիթանայ : թշնամի ըլլալ , մեկի մը հետ աւրիկ : պարուլունք : ԺԳ . 1 :
- խիթիկի : պոյնուզ զարնօղ : զԲ . 5 :
- խիթուան , կամ խիթուան : սրտի խոստակ : իւրեք տանձիտի : զԲ . 10 : ին . 3 :
- խիչայիկ : խիչք կորած , կամ թուած : տիվանէ : հՊ . 2 :
- խիւք : նաւու խղ : իՆ . 2 :
- խիչք : խղքուկիլ : պարուլուն : իՆ . 4 : կամ , խղքու կապ : քէմնտ : 15 . 3 :
- խիննիկայ , կամ խիննիկայ : կանգախ պարուիլ : հԻ . 2 :
- խիննիկութի : անձրիկածութի , թեմաներութի : զԲ . 5 :
- խիթ : թշնամութիւն , սիւ : իՆ . 4 : հՊ . 2 : կամ , աղախ : կնիկ : 14 . 2 :
- խիթան : մտուլ : հԳ . 3 :
- խիթան : պէտանի , կապանի : զԲ . 6 :
- խիղախիկ : աթմիլ թութմիլ լինել : կՊ . 3 :
- խիթ : ցաւ , խոստակ : անձի : իՊ . 3 : 4 . 1 :
- խիթալ : վախ ունենալ : գորգմար : ԺԻ . 1 :
- խլաւան : կեցած տեղը շարժիլ : գրչուանք , թեմանիկ : 4 . 3 :
- կամ , կեցած տեղը շարժօղ թան , ինչպէս թրութուր : 15 . 1 :
- խիտիթ : հողէն հաղլ կղան թրութուր , կամ թեմանիկ : 15 . 1 :

- խնդիր : փնտրանալը : արշալույսը : իՔ . 4 :
- խնձիրք : խնդում : շաղկը : անհիք : Գ . 1 :
- խնկաւորել : 2 . 1 : 2Է . 2 : } խունկով պատուել , օրհնել , փա-
- խնկել . կամ իլ : զԳ . 13 : } խառնել : Այս բառէս ելած ա-
- նուններն ալ կրնընասկեն՝ օրհնելը , օրհնելու , ԷՏ :
- խնձոյք : ուտել խմելը : զիտֆելթ : ԺՔ . 1 :
- խշտի : տէօշէկ : ԺՄ . 3 :
- խոհեքը : գորշուծի : մուշտաւըք : խն . 2 :
- խողխոտել : մերժած : պողպատմարշ : ԺԳ . 2 : ին . 2 :
- խոյ : արու . սխար չիկուտած : խօշ : 4Է . 3 :
- խոյզ : փրնարուտելը : թէֆթիթ , արշալույսայ : իՔ . 2 :
- խոչոքս : խաւմարտաւըշ : իՎ . 3 :
- խալամնացումն . չորնալը , խոււած ըլլալը : ԼԷ . 2 :
- խառել : երեսէ ձգել : կեօղան պրազմար : իԹ . 1 :
- խարամանկել : Ֆէնտով խարել : ալ էթմէք : ԼԷ . 2 :
- խարհորատ : խարուկ փոս : տէրին չուգուր : Ե . 3 :
- խարհրդակից : մտածմունք ունեցող : տիւրիւնիկէն : 20 . 1 :
- խարշ : ուժ պուճախ : ի . 2 :
- խարշակ : տար հով : սամ եէլի . կՎ . 4 :
- խարտակել : շրջաբարդ ընել : հուրաւահաշ էթմէք : Ե . 2 : ԼԳ . 8 :
- խարտիկ : թերթիկով կերակուր : թահում : ԺԳ . 2 :
- խուել : նեղել , չարչիկել : էդիթ ղէրմէք : կՎ . 4 :
- խուզել : փնտրանալ : արամնք , արշալույսայ : իԹ . 2 : ԺԵ . 4 : կամ ,
- խրտփելը ընել : ԼԷ . 3 :
- խուժ : խուժաստանի : զԳ . 12 :
- խուժապել : արտոյցնել : էլէթլէթմէք : 4Թ . 3 :
- խուժ : քիշ : ազձըք , ճիւղի : կՔ . 2 :
- խուժափել : փոխելը ըլլալը փախել : կԹ . 2 :
- խոփ : սապան տէփիկ , կամ գըլըճի : զԲ . 7 :
- խոփ . չալը չըսիք : ԺԳ . 2 :
- խոթոց : երկու բան մէկմէկէ բաժնող : պեօղի : ԺԳ . 3 : կամ , հեռա-
- ւորութի , արալըք : Բ . 1 :
- խոտութի : այլը , տէշի : զԳ . 19 :
- խրախոյս : յորգորանք , սիրտ տալը : զայրիթ : Ժ . 2 :
- խրթանաւ . շէնք շնորքը կորսնցնել , աւրել : խթիթի , կամ , տիւ-
- զէնի գայտ էթմէք : 4Մ . 11 :
- խրթիկ : տղեզ , մխտաած : չիլլին : զԳ . 12 :
- խրձուիք : կապոց : տէմիթ : ԼԹ . 2 :
- խրոխտ : կազուղ , բէսկին : զԲ . 3 :
- խրոխտանալ : խօրոզանմը ըլլալը : ԺԳ . 2 :
- խրտուիլ : խունչակ : գորգուլուգ : իՔ . 3 :
- խրտուցումն : խարժը ըլլալը : զԲ . 8 :
- խոյանել : գոցել , դափանք , թրգանք : Ե . 3 :
- խօյական : խելաւաշնող : խնթումանթ : ԺՔ . 3 :
- խօնական : խօսելու , խօսող : ԼԷ . 3 :
- Ճախել : զայ ընել , հատցնել : թէլէֆ էթմէք : 4Թ . 4 :
- Ճաղահատոյ : ծայրը կամ վերը կապաղ : իՔ . 1 :
- Ճայրատութի : ծայրը կտրել : 4Գ . 2 :
- Ճանակել : խախը ընել : ըստայ էթմէք : ԺԳ . 2 : 4 . 1 :
- Ճերպ : խօզուխ , կամ արալըխ : ի . 2 :
- Ճիք : շէվի : զԲ . 7 :

- ծծուհի : քիւքիւրթ : լ. 2 :
- ծնդեցեալ : հարածուանայած , ճագած : ծԻ . 2 :
- ծնօտ : շենկէ : ին . 2 : լԿ . 2 :
- ծորել : զարել , թափել , կամել : ազմար : ծԿ . 2 : կն . 2 :
- ծործոր : շենկեալ մէջ գարտափոս տեղ : էնիշ եօղուշ : ին . 2 :
- ծուհիք : կառի կտոր : փարչա : ին . 2 :
- ծուղակ : սուղակ : ին . 3 : զ . 3 :
- ծուկք , կամ ծփանք : շալչանթը : ծԿ . 3 : ին . 2 :
- ծրդեալ : սոգորուած , պրըշկած : գարի օլմուշ , պուլաշք : Ի . 1 :
- Կապուրթ : ամրոյնել , զօրացնել : գամկէմէք , գուլկէթէթմէք : Ի . 1 : Ժ . 2 : ձ . 3 :
- կազմ : հազր : ին . 3 :
- կազմած : շէնք : պինայ , ետփր : ձԿ . 1 :
- կաթայ : խալիին : գազան : կԿ . 2 :
- կաշանաւոր : զնտանի մարդ : հափես : ԿԷ . 3 :
- կահան : հեկեկալով լաց : էօքիւր էօքիւր աղայաշ : ին . 1 :
- կաղտկարծ կամ կեղակարծ : շեւակէնի : ին . 2 : լ . 2 :
- կաղկանձողական : վնկվնկաջող : ին . 17 :
- կանաւ : Ժողով : ճիւղիւր , սիւրիւ : Ե . 3 : զն . 2 :
- կայթ : ցածկրտելով խաղալը : տրչաշաշ : ին . 2 :
- կայլակ : կաթ : սասլայ : Կ . 3 :
- կայմ : եկէքէն բանալու փայտ : սեղէն սփրէկի : օլթա սփրէք . ին . 2 .
- կայտան : հոտաւան կենալը : գամկէք : զԻ . 10 :
- կայտառ : վնտաջող կենդանի . ինչպէս պեօճէկը : ին . 3 :
- կայք : կենալու տեղ : սուրաճաք եկր : Ժն . 1 : կամ , կազմ : ԹարաՅ . ԺԻ . 2 :
- կանխել : սուշ սասլանմիշ ըրալ : կԻ . 1 :
- կաննափակ : արդեւող : ետապ . կանն : զԳ . 6 :
- կանուխ : առջի բերքը , կամ պտուղ : ԹարաՅանաս : կԻ . 2 :
- կաշառել : ըտրշակթ առնել , մէկ բանով մը շահուել : սփրշըլմաք : Ի . 1 :
- կաշառածգութի : կաշառի տեղ սասլը : լԿ . 2 :
- կաշկանդեալ : խրտիլըլախ եղած : ԺԻ . 2 :
- կապարան : կապըլու բան կամ գործիք , ինչպէս չուլանք , կամ քինէ տը , էն : ին . 2 : ին . 2 . 3 :
- կապարձք : օգլըք . Թիլըկշ : կԿ . 4 :
- կապուտ : Թայան , եաղմա : ԺԿ . 1 : Կն . 7 :
- կապտել , Թայլել : եաղմա էթմէք : Կ . 1 : Ի . 2 :
- կասափարել : առապայով ճամբա ընել : լԿ . 5 :
- կասափիշ : գլուխ զարծող կամ կարող : ճէլլատ : ձԻ . 2 :
- կասուցանել : շինել : եափմաք , գոււմաք : Ի . 2 :
- կասել : գաղթեցնել : մէն էթմէք : ին . 5 : Է կտիլ : գաղթիլ կենալ : սուրմաք , Ֆերահաթ էթմէք , զաղ կէլմէք : Է . 2 :
- կասակել : անաղ ընել : մասխարայ էթմէք : ԿԷ . 2 :
- կասակերգութիւն , մասխարայի կամ խնտալու երգ , ճառիս ըլլալու խալ : լԺ . 3 :
- կար : ուժ : գուլկէթ : լԿ . 2 : զԳ . 4 :
- կարակոմն : մաստառ Թացութի : շամուլըք : ձԿ . 3 :
- կարեկցել : ցաւակցիլ , կարտութիւր գանրուել : լԿ . 10 :
- կարթ : օլթայ . շենկէլ : Կ . 3 : ին . 3 : կԿ . 4 :

կարգիք : պիտանաւորութիւն : իդոփզա, նաչարլըք : Է. 3 : ԺԹ. 3 :
խԹ. 1 :

կարծրեալս : բերանը կամ շէնկէն սերթ . Բնչպս պառն ձիանք : կեմ
աւմաղ : իԳ. 2 :

կարկամ : ձեռքը բարուած , խրտիլ : ԾՊ. 2 :

կարկառ : գէղ : երզն : կԳ. 1 : կարկառ . կռնմամբ : երկընչընելով զար
նելով , կամ վերցուցած գոփեցընելով : զԲ. 2 :

կարկառել : երկընչընել , մտեցընել : սուսմայք : ԺԻ. 2 :

կարկել : պատանձեցընել : աղղընը գտփաթմայք : ԺԲ. 2 :

կարկէհան : կայծքար . շէվա՛կը՝ որ գէշերը կըփայլէ : շեփշերաղ , ք ,
չամբարդ : ԿԵ. 12 :

կարուծի : կարողութի : գուժկէթ . Թաղաթ : ԺԹ. 4 :

կափուսն : գոցելը : գափաղը : զՈ. 3 :

կափուցանել : գոցել : խփել : գափամայք : Ե. 3 :

կարառ : խորտ (Թեփմը ընելը : ռաաղ : ԽՈ. 2 :

կեղեքել : պատուակել , ծիւ . ծիւ . ընել . կամ շարչրիկել , էօրակէմը . ընել .
կԻ. 3 :

կեղծիք : սուս բան , շինծու կերպարանք : ետլան՝ կամ ճիւղմտիղ շէյ :
խԵ. 2 :

կենազէն : կեանք տարու սիրահանմը կզան : Խ. 3 :

կենդանափառայի : ոռ ռը երող : արիփ արիփ ետքան : ԸԲ. 5 :

կենդանափուսնք : կենդանիք Ժողջելու : ձն . 4 :

կենասխառայս : կենաց յողորանք . սուսղ : Կէյաթ զարեթի վէրէն :
խԴ. 2 :

կենասցնցուղ : կեանք ցըշնքող : զԳ. 6 :

կենցաղ : աշխրթն կացքը : ձն . 4 :

կերպարութի : շէնք , ձե : պիշիմ՝ տիւղէն : իԳ. 1 :

կերպակցապէս : մէկ Թաղը ըլլալով : զԳ. 9 :

կերպառութի : օրինակ տալը : կԳ. 1 :

կերպացուցանել : ձեւացընել : եօտասան գումար , ոչյտաւորայք : ԺԲ. 3 :
խԹ. 2 :

կետ : վճիռ : սիճիլ : իԸ. 3 : կամ՝ մեծ ձուկ : տաս պաղըղը : իԳ. 1 :
կէտ կցորդի : միանալու ծայր : ըՈ. 1 :

կեղանել , կամ կիգել : երեւ : ետգմայք : Ե. 2 :

կեայար : կէս մարմնովը կանգնած՝ կեցած : ետղը պէլլիլէ գաղգիլը ,
սուրմուշ : ԸԲ :

կերթ : վարժ , հասուն : վուգու՛Ֆ : զԳ. 17 :

կեծի : խրտիլ : ԾՊ. 2 :

կկել : Թէղկեահ բանիլ , կտաւ գործել : աօգուսայք : Ե. 3 :

կմայք : մեռելի սակորներ : էօլիւ կէմըլէրի : ԿԳ. 2 :

կնգրակ : պուխուր , սարլպէնա : Ե. 2 :

կնիւն : սաղ , ջրոտ տեղ բուսած խոտ : հափր օթի . հափր սաղի :
ԼԹ. 2 :

կշիւ : շխտակ : սօզրու : ԾԳ. 2 : կամ՝ հաւասար , սփր գարար : զԲ .
15 : կամ՝ Թերաղի :

կշտամբանք : շէխ , շախ : ազառ , սիթեմ՝ Թաղիք : իԲ. 1 :

կոժող : սիբիլի(ձառ) : ԸԵ. 3 :

կոծ : ծեծ կուրիը մարդու , ծովու . ևն : տէօկիւշմէ : կԳ. 5 :

կոկորդ : կենդանւոյ պօզաղ : իԳ. 3 :

կոհակ : տալիս : իԵ. 2 :

կողահերձ : կողը պատուօղ բացող : իԸ. 6 :

- կողմորանք : արիկ որիկ գալը : իՎ . 1 :
- կողմանել : տեսնել ընել : թեփելէնէք . իՎ . 2 : խՔ . 6 :
- կոշտ : գունտ հող : եռմիտ . թօփրադ . 4Գ . 3 :
- կուարան : կանչելու գործիք , կանչող : զԲ . 3 :
- կորակոր : վար ծրուած , գլուխը կահած : կԹ . 2 :
- կորզել : բաշելով փրշնել , խափով ընել : շէքիփ արմաք , գօփարմաք : 4Թ . 4 :
- կորփն : գաղանփ մադ , բահտ : ճանտար ետարով : Բ . 1 : կամ , որդ տիկ մուկ : պալըգճըք : խՆ . 1 :
- կուղ : որդ , խաթ : 4Ծ . 2 :
- կուտել : գիտել : թօփ էթմէք , երբմաք : խՆ . 1 :
- կուր : կերակուր , ուտելիք : եկեճէք : կ . 4 :
- կուածագ : ծայր ամուր , կամ կոկած : կԹ . 2 :
- կուփել : գլուխը ծեծել , կամ վայ վրան բերել : 4Է . 2 :
- կուտալ : գարնուած , գարնելով եղած : 2Է . 2 : զԲ . 5 :
- կատել : ծակ ծակ ընելով չարչարել : Է . 3 :
- կրճել : վարժել , արմեղնել : թերակիյե վերմէք : 4Ծ . 12 :
- կրկնազատ : խաթխաթ գոտապարտած : իՎ . 2 :
- կրկնակական : թէքրար լալու : խԷ . 1 :
- կրկնակապէն : երկու հեղ չար վարձք արւած : լՄ . 2 :
- կրկնաարդր : երկու խաթ եղած՝ կամ ծաած : կԹ . 2 :
- կրկնեւայ : երկու խաթ սարքուցած : զԳ . 24 :
- կրկուտ : չալը : Կ . 2 :
- կցորգ : կպած , միացած : իլչադ : լԾ . 1 :
- կքեալ : կծկրուած : 2Է . 3 : կքուտն . կծկրուիք : ԺՄ . 2 :
- Հադադ : խոչակ . պողադ : իՎ . 2 : Ղ . 1 : կամ , շուն : արուգ , նէ . Գեւ : 4Ծ . 12 :
- Հարցական : օճաթով կամ փօթայով բան հարց : լ . 2 :
- Հարուէ : հօտ աղանչիկ եղը : սեսար : զԳ . 11 :
- Հակամիտութի : անկարգ յօժարութի : խՎ . 2 :
- Հակիրճ : կարճ : գրասէ : ԺԵ . 3 :
- Հաղթ : որդայթ : տուղադ : Գ . 1 :
- Համարան : խօսքը մէկ , ույղուն : պիտ աղըզ : կԾ . 2 :
- Համարարոյ . կամ Համարարոյ : մէկ սիրտ ունող . խՎ . 3 :
- Համագրութի : Հանգարտութի : մայնա : 2Գ . 1 :
- Համադուգակցիւ : Հաւասարիւ : պերտակեր օրմաք : Թ . 1 :
- Համաձեւութի : մէկ չափով ընելը : 4Ը . 2 :
- Համաճարակ . բոլոր կերած , կամ եայլմիշ եղած : ԺԵ . 2 :
- Համայն : բոլոր , ամենիւր : պիւթիւն : լՄ . 4 :
- Համառօտ : կարճ : 2Ը . 6 : կամ . շխտակ , արգար : սօղրու , հադ : կԾ . 2 :
- Համապիտ : ամեն գի եայլմիշ եղող : լՄ . 1 :
- Համացեղութի : նմանութի : խՎ . 2 :
- Համար : ամն զահիրէ : լԾ . 1 :
- Համարտակ : բարձր տեղ , արտարակ : գուլէ : Գ . 3 :
- Համարր : հեղուկ , անուշիկ թապիթով : լԷ . 1 :
- Հայթայթել : ճարել , փէյտան ընել : գօռուանք : լՄ . 8 :
- Հայթայթումն : գուլ շարժելը : մերհամէթէ կէթիլիք : ԺԳ . 2 :
- Հանգիտապատ : մէկ կամ նման փտաք ունող : զԳ . 1 :
- Հանգոյց : Հանկուրց , կաս : արիկիւմ , իլմէկ , գայտուպէնտ : ԺԲ . 1 : ԾՔ . 3 : զԾ . 1 :

- Հանգուհառից : ԺԵ . 1 :
- Հանգուհառից : զԳ . 15 :
- Հանգարտարարք : Հանգարտ Թատիկ(Թով), ետևը : ԼԾ . 3 :
- Հանդերձանք : բանի մը շէնք : տիւղէն : ԺԾ . 1 : ԻԲ . 4 :
- Հանդերձանարև : Գ . 2 :
- Հանդերձակ : ԺԳ . 1 : . . . } պատարասեմ, ապել : Հարգըտանք, տիւ-
- Հանդիսանայ : մէյտան ելլել, բանի ձեռք զարնել : ԻԽ . 1 :
- Հանդիսարան : Ժողովու, կամ արտի տեղ : մէյտան : Ծ . 2 : ԼԳ . 1 :
- Հան : մամ, մեծ նինի : պէշիւք վայրակ : ԼԿ . 2 :
- Հանձար : խելք : ազբլ : Լ . 4 :
- Հանձարազար : խելքը կորտուած : ազբլ ու չմուշ : ԻԲ . 3 :
- Հանուրք : ամենք : հէր . հէփ . ճիւղէ : ԼԳ . 4 :
- Հարչու : հիսապ : ԿԽ . 3 :
- Հարչուտ : ձեռքը սորք բաշուած, խախտ(Թի) եղած : ձԿ . 2 :
- Հարչարան : Հարչարնոց : պարիշորիճի : ԼԵ . 2 :
- Հասակ : տարիք, կամ սոյ : ԼԸ . 4 :
- Հասարան : Հասարակելու կամ կա(Թնելու տեղ : սայանաձագ եհր : Գ . 3 : կամ . Հասարակ(Թի) տուօղ : ԻՆ . 2 :
- Հասարուած : բանին շէնքը : ետար : Կ . 3 : կամ . ամեղծուած : ետար . արբել շէյ :
- Հասարան, Հասարակ(Թի) : պէրգիլք : Լ . 4 :
- Հատու : սուր : քէտիին : ԺԿ . 1 :
- Հատուած : կորուած կամ զատուած բան : Ժ . 2 : ԻԳ . 1 :
- Հատուցանել : Հատընել, պահանջընել : Թիւքե(Թմէք : զԾ . 3 :
- Հատարան : նման : ազբան : Թ . 2 : կամ, մէկի մը հետ սրն : ԺԵ . 2 :
- կամ, ազգական . խորտ : ԾԿ . 1 : կամ հօղ զուակ : ԻԽ . 1 :
- Հարեանցիկ . Թեղով անցնող, էյրէ(Թի . ԿԳ . 3 :
- Հարթ : գուք, շրտակ : տիւղ : ԾԳ . 2 :
- Հարթակշիւ : լլայլումն : Թեմամ : զԳ . 23 :
- Հարթուցեալ : խրտած, ամբնալով վախցած : ԺԵ . 1 : Ժ . 3 :
- Հարուան : զարնելը, զարնուածք : զուուշ : ԻԽ . 6 :
- Հաւասար(Թի) : մանր . քննելը : Ինճէ ԹեՖ(Թի) . ԺԿ . 2 :
- Հեծան : Հաստ փայտ . սօփա : Ժ . 2 : ԺԲ . 1 : Ս . յապէս կոշնաղ . կճ կոշնակին փայտը՝ կեծան կրտուի . զԲ . 6 :
- Հեծանոց : հոսիչ, հարմանճիներուն քիւրեկը : ետփա : ԿԾ . 3 :
- Հեծել, կամ Հեծեծել : Հաւասել : ահ է(Թմէք : ԺԾ . 1 : ԻԺ . 3 :
- Հեղեղավայր : ջրտա տեղ : ԼԹ . 2 :
- Հեղեղատ : ազակ գետ : չայճըք : Ծ . 2 :
- Հեղեղել : սէլ ընել, կամ հանել : ԻԽ . 6 : Հեղեղել : սելէն քուել տարուել : ԾԳ . 3 :
- Հեղձուան : խղղուելը : պօղուլնք : ԿԵ . 12 :
- Հեղրտ : զամ : էքսեր, միխ : ԻԵ . 2 : ԻԽ . 6 :
- Հեղչնել : ծաղր կամ մտախարա ընել : մեղաղ է(Թմէք : Գ . 1 : Կ . 4 :
- Հեկու, կաս . զործել : պէղ աօղուանք : ԿԳ . 2 :
- Հեկանայ : գուլի քաշած : ասի : ԼԳ . 4 :
- Հեկազակ : քննել, ԹեՖ(Թի) ընել : ԻԳ . 2 :
- Հեկք : քնաղ, քայուածք, կամ ճամբա : ԺԲ . 3 : ԺԽ . 2 :
- Հերտալանծ : մաղբրով պարծենցող կամ զարգարուած : սայլը : Թ . 2 :
- Հերձել, կամ Հերձու : ձգքել : ետուանք : ԼԿ . 2 :
- Հերք : երկան մաղ : սա : ԼԳ . 3 :
- Հերքել : վաւանել . կորսնչանել : գօվմար : ԼԿ . 2 :

- Հէն : շէթէճի : խո . 3 : ին . 3 :
- Հէք . (Հիքոյս) : խեղճ , թշուառ : խո . 2 :
- Հիացունն : մանթ մնալը : թասաճառալ : իէ . 3 :
- Հիմ : ինչու : նիշխան : խի . 2 :
- Հիւթ : նիւթ : մարմնաւոր բան : իթ . 2 : զի . 17 :
- Հիւծուան : հալիլ մտչիլը . ճագիք : խԷ . 1 :
- Հիւզ : մանր թօղ : զերրէ : իէ . 2 :
- Հմայեակ : կախարդական հմայիլ : զի . 18 :
- Հմայք : Ֆալ : Ֆալճիութի : պարճիլըք : խԷ . 3 : ծե . 4 :
- Հնարագիր : տուգրի գնօղ : ծե . 3 :
- Հնդիկ : սև մարդ . հապէշ : արապ : զի . 12 :
- Հոլով : անձիք : խԷ . 4 :
- Հողապատեան : հողով ծածկած : կի . 1 :
- Հողմահոս : հովով քած : իէ . 3 :
- Հոմանի : սիրահար : աշխիյա , զէնփարէ : ձի . 3 :
- Հոմբխան : մէկ իշխանութի ունեցօղ : հիւքթի պիք : լի . 6 :
- Հոյլ : բազմութի : սիրփու : ե . 2 : լե . 2 :
- Հոսանուտ . ջրիկ , ջրջրկոտ : սուլու : ծի . 1 : զի . 23 :
- Հոսել , կամ հոսիլ : թափել : թափուիլ : անգրքիք : ԺԹ . 2 : իի . 1 :
- Հասուն : գուրա բիւլը , կամ բխած բանը : լ . 3 : Ժի . 2 :
- Հովիտ : ետլույ . անիւն : ե . 2 :
- Հուպ : մտ , քօղը : եազըն : իի . 1 :
- Հուկ : մտանալ : եազլաշուք : եանաշուք : իթ . 2 :
- Հրահանգել , կամ իլ : սարմէջնել , սարմիլ . թերտիյէ վէրմէք , կամ ալմուք : հե . 12 :
- Հրաշակերտութի : զբանանի շէնք կամ գործք , էօզէնմիշ երած բան : ծի . 4 :
- Հրաշեկ : կրակի գոյն գեղին : անթէի : թ . 2 :
- Հրապար : զէհիտա խմիլք : կի . 4 :
- Հրտա : կրակի գեղ : անթէշ երգչոր : լ . 3 :
- Հրտապ : կրակի պէս տաք : խ . 3 :
- Հրացան : կրակ ձգօղ բան : բունկարնիլք : լ . 2 :
- Հրճուանք : ճխալը : շաղլըք . շէնիլք : զի . 18 :
- Հօրան : այծի սիրփու : խի . 1 :
- Չաղանք : խայտառակութի : մտակարա : ի . 1 : իէ . 3 :
- Ճաղել , կամ իլ : խախը ու ճառխո ընել կամ ըլլալ : ըռէղիլ էթմէք . կամ օլմաք : իթ . 2 : կի . 1 :
- Ճաղիկ : ծեծ ուտել : տայաք եէմէք : Ժի . 1 :
- Ճայնատրական : ճան հանօղ : զի . 20 :
- Ճայնարիու : ճան ձգօղ խապար տայու : ծի . 4 :
- Ճաւարան : ձգելու կամ քաշելու գործիք . ինչպէս չուվանը : շէթէճիք : ի . 3 :
- Ճգափ : ետեւ ընկնիլ : պիտ շէյէ չալըմաք : ծե . 4 :
- Ճեղուն : օտայի ծածք : թավան : ծե . 4 : կԷ . 2 :
- Ճեռնաղնին : ձեռքով բռնելու : էլէ կէլէն : հե . 12 :
- Ճեռնածու : կէօղապարճի : զի . 18 :
- Ճեռնարիութի : ձեռք ձգելը կամ երկրնքնելը : էլ սունմաք : լի . 1 : կամ , կարած խօսք : մէքալ : լե . 3 :
- Ճեռներեց : առաջ նետուօղ : էլ պաշի օլան : ծԷ . 2 :
- Ճիւղարժ : անթը , սինիճի . սիւվար : ի . 2 :

- ձիւր : պարչիւն : ԺԿ . 1 : ԺԼ . 3 :
- ձորմ : լաթ , հաղուստ : էսպասպ : ԺԿ . 2 :
- ձու : հաւկիթ : եռմարթա : Բ . 1 :
- ձուլածոյ : թափծու կուռք : տեղքմէ փութ : խՆ . 3 :
- ձուլել : հաղած բան մը թափել : գալլալարանք : ԺԹ . 1 :
- ձօնել : ընծայել : փխըքել էթմէք : Խ . 3 : զԲ . 4 :
- Ղափար : մեծ կանթեղ : մաշալա : լԹ . 1 :
- զեկ : արւմէն : Կ . 3 :
- զօզիլ : ծածկուել : պահուարիլ : կիզէնմէք : Կ . 1 :
- Ճակատ : ասկերի երեսը : էսքէր էծնը : կՆ . 2 :
- Ճակատանարտ : գիտալէմ ճէնկ : զԲ . 6 :
- ՛ի ճահ : յարմար . ույկուն , ետքըլլալ : ԾԳ . 2 :
- Ճայթել : լաթ ձան հանել : Շ . 3 :
- Ճաշակ : ուտելու բան : եէյէճէք : զԿ . 4 :
- Ճաշակ : կակուղ : իւմշաղ : կԹ . 2 :
- Ճառ : երկնիկիկ խօսած՝ կամ գրած բան : քէլամ : Կ . 1 :
- Ճառել : գուրցել , լսել : նաղ էթմէք , տեմէք : իՆ . 1 :
- Ճարակիլ : ետքըլլալ լլալ , ազմիլ լլալ : Թ . 3 : կամ , ուտել : եէմէք : ԾԿ . 2 :
- Ճարպ : փորու եղ , ճրապու : իչ ետքը : Թ . 2 : Կ . 3 : կամ , եղ : ետքը : զԿ . 4 : 17 :
- Ճեմել : օլթա դարնել , քալել : կէզնմէք : ԾԿ . 2 :
- Ճեմութի : քալել : կամ վարպետ գրուցք , վասելի խօսք : պէլաղէթ : զԿ . 19 :
- Ճենճեր : մրփ քեֆ : Թ . 1 :
- Ճենճերիլ : քեֆ կլլել : Բ . 2 : կամ . սիրտը եփիլ : ԺԲ . 1 :
- Ճեպ : արտարանք : անիլէ , սղլէթ : Է . 3 :
- Ճիբան : փէնթէ : Կ . 3 : կՆ . 3 :
- Ճըգրիտ : ըզրոզ : ասհիհ : իՆ . 3 :
- Ճըղել : խրսխալ ըլլալ : խնայ էթմէք : լԹ . 1 :
- Ճըմարտատիպ : բան նման : յիճիք : լԿ . 1 :
- Ճոխ : ձեռքը սօլ , սիրտը մենծ : խԿ . 3 :
- Ճոխութի : մենծ փառք : սալթանաթ : լԿ . 5 :
- Ճոռտ : լեզուանի : Ճոռտն : փաֆ փուֆ , Ճաութձառթ : հԹ . 2 :
- Ճրապակիր : գանտիլի : զԿ . 8 :
- Մաշնետիտ : միլլատաղ : խԽ . 1 :
- Մածանիլ : կալիլ : ետքըլլալ : լԲ . 2 :
- Մածուած : թանձրացած բան : լԿ . 4 : կամ . կաշուցած շէնք : արթ : թիշակրմէ : ձե . 2 :
- Մակաղաւթ : մէլտանը : (յըշտակարան) :
- Մակաղաղիլ : պանդի կամ մածուանի պէս թանձրնայ : ԺԹ . 1 : իԲ . 3 :
- Մահաղաւաղ : մահ զրքնօղ : խՆ . 4 :
- Մահաղէն : մեռչնելու սիրահանմէ կղած : զԹ . 1 :
- Մահամասաղ : մահ բերօղ , մահուան պատձառ : խՆ . 3 :
- Մահարման : խալէ , պուրճ : զ . 3 :
- Մահիճ : անօղէկ : ԺՆ . 2 :
- Մահողիտղեան : քէհիտա սալկալլալ : Է . 2 :
- Մաղձ : սաֆրա : Խ . 1 :
- Մաճ : ստաքան աղաճը : իԿ . 2 :
- Մաճակաղ : ստաքանի փոյտը կամ բուռը բանօղ : ԾԿ . 2 :
- Մանապրատ : գարսպուրդի քէզքով լեցուած , կամ խառնած :

ՏԳ. 3.

- մաղբը, մեծ ծառեր չածի, կամ ուրիշ սոյ : Թ. 1 :
- մանկազ, կամ մանկազ : օրագ., Թափան : ԼԷ. 3 :
- մանկավարժ : վարպետ : Թերափիյէ սուսօղ : խոշա : ծծ. 4 :
- մանուկեր : պղտիկներ, քիչեր, քիւլիւքիւր, աղապ : հա. 3 :
- մանրագոր : բոյս մի է . գանդուրուտան : ԿԷ. 2 :
- մաշկեակ : կաշիէ լած : ԿԷ. 10 :
- մառախուղ : փուս, սոււման : Ե. 2 : Ե. 1 :
- մառնամուտ : սև մութ : գարամԹը : զԳ. 19 :
- մառնաւորել : կտոր մը տալ : սիր ազ վէրակք : ԼԷ. 3 : կամ, բածեւել,
բաշխել : Թէվգի էթմէք : ԼԳ. 2 :
- մառտակարարուԹի : պաշտօն, խրալմէթ : մանտապ : ԼԷ. 1 :
- մառտեան : գիրք : քիԹապ : Դ. 2 :
- մասանազէտ : քեաԹիպ, պո՛ կամ սփական քեաԹիպի : իՊ. 3 :
- մասան եղանիլ : մասնել, ելի՛ վէրակք : իՊ. 2 :
- մարդեկոյլ : մարդ սովորել ընօղ : Կ. 4 :
- մարմանջմուշք : եռք, կեաւլք : իՆ. 2 :
- մարմաշորական, կեաւլքնօղ : ԿԹ. 2 :
- մարտիկ : կուսօղ . ճէկքճի : Է. 1 :
- մեծագրել : մեծ բան սեպել : պէշիւք սոյմաք : ԺԷ. 3 :
- մեծգիտակական : փէք վուգու՛՛՛ : Դ. 2 :
- մեկին : յայտնի : աշխատել : զԳ. 11 :
- մեկնազէն : միանկ՝ կամ ինք իր գլխուն ճէնկ ընօղ : ԿԹ. 2 :
- մեկնաւոր : յայտնի : այան . աշխատել : զԳ. 17 :
- մեկուսանալ : զտուրել, հեռանալ : շէքիւք : իՊ. 2 :
- մեհեան : կուսքի տուն . փութիտան : իտ. 2 :
- մեղկել : Թուլլունել : Կէվէթմէք . զԳ. 23 :
- մեղսամակապոյ : մեղքով մաշականած : կրնահասան գարկ օրնաշ :
ՃԵ. 3 :
- մերազք . սիւրկի՛նի սեղ , հափս : զԾ. 1 :
- մերակերպուԹի : մեղ նման ըլլապք : զԳ. 7 :
- մերասեր : մեր սոյնն եղածը : ԼԷ. 9 :
- մերկամարտիկ : ըտ. 2 :
- մերկամարտանակ : զԳ. 13 :
- մերկանալ : բացուել, երեւալ : աչքմաք : իՆ. 4 :
- մերենայ : գործիք մեռչունելու, բունելու : ԷՆ. ծԵ. 2 : զ. 3 :
- մղել : քամել . սիւղմէք : զԳ. 11 :
- մղարհեստ : բարակ զարկ պէս շինած : զԳ. 20 :
- մեզ : փուս, սոււման, գարամլք : խա. 1 :
- մԹեր : ամբար : խոզնա : Գ. 1 : կամ պահած բան : ԺԷ. 1 :
- մԺիս : մեծակ : սփլքի սփեկք : ԿՄ. 3 :
- մԺղուկ : գինիի կամ խաղողի ճանճ . ԿՄ. 3 :
- միազոյ : մէկ կտոր : եւքփարէ (յըշտակարան)
- միականուԹի : միաւարուիլք : ԿԵ. 7 :
- միայնակողմն : մէկ գլին ստիտո : սապապ : ԺԵ. 2 :
- միասարք : մէկ խալիպ : հա. 1 :
- միեղջերու : կէրկերտան : ԿՄ. 3 :
- միտել : բանի մը ետեէն ընկնել : տալիպ օրնաք : ԿԷ. 2 :
- միտել : խօթել, սօգմաք : խԹ. 3 :
- միջակիլ : խեղճղիլ ցաւէն, կամ սրգորելէն : Խ. 3 :
- միշտակարատ : փուս փարատօղ . (յըշտակարան)

- մեղեդնաճառ : խննթուանթ խօսող : 4X . 14 :
- մեղդը : կուռք ամեննայուց : Ե . 2 :
- մեղմեղքել : կակնջրնել : խըշխըջընել : ԻՊ . 1 : ԿՔ . 3 :
- մեղրուածի : խննթուածի : տէլլլլլլ : խն . 2 : զԽ . 3 :
- մեռխ : երիւթի ջուր տալը : զԳ . 24 :
- մեռն . (մեղ) մանր ճանճ : ուքաճըք սինէք : ԿՔ . 3 :
- մեռք : թանաք : միւրեքէպ : ԼԳ . 8 :
- մեռքահակ : պարտքի թուղթ : թէմեպիք : Դ . 1 : կամ , զճիւ . իլամ : ԻԳ . 5 : ԽՔ . 2 :
- մեռքճ : թաշնիկ չէքիճ : զԲ . 7 :
- մեռայլ : մեռթ : գարանըք : ԻՊ . 2 :
- մեռչել : մեռնալ : պուալ : առմեռտանմաք : պարտքնք : ԿՊ . 2 :
- միճառել : մրտոիլ . աղտոտիլ : իսկնակէք : ին . 2 : հն . 2 :
- միմնրեւ . քթին տակէն երգել կամ կանչել : մըրլլաանք : ԼԹ . 5 :
- միտր : գիրտ : թորթը : ԺԹ . 1 :
- միցանակ : յաղթուածի , կամ յաղթուածն պոխշը . էօտիւ . Գ . 2 :
- միցուածի : ճէնկ : ԼԾ . 2 :
- մեր : ցիտ : չամուր : ճՊ . 3 :
- Յաճախել : շտոցրնել . մեծջրնել : չողալթանք : ԺՊ . 1 :
- յամայր : շատ ստեղի : ճԾ . 2 :
- յամառ : ինտայի , սերթ : ճՊ . 2 :
- յամբային : սըաջօղ , անանաջօղ : էհմալ չի : ԽՔ . 2 :
- յապատ : աներես : էտեպպիլ : ԼԳ . 1 :
- յանգիլ : վերջանալ , լըմրնալ : պիթմէք : կն . 1 :
- յանդիմանիլ : առջև ելլել : հուղուրինէ չըգմաք : Է . 3 :
- յանկաւոր : ուղուճ , միմապիլ : ճՊ . 2 :
- յանճանճել : պէտ ընել : կէօղէթլմէք : ԺՊ . 3 : զԳ . 14 :
- յանցք : մեղք : առչ : ԻՊ . 3 :
- յառաւաղրուածի : մեծ պատիւ : պէշիւք զիպէ : զԳ . 18 :
- յարաջօղ : արևու գէմը կախօղ : հն . 3 :
- յարածաթաւ : միշտ կամ բոլոր մարտկոնած : խն . 2 :
- յարախորժեղի : միշտ՝ կամ խիտ հաղ ընելու : զԳ . 1 :
- յարակայսլ : միշտ՝ կամ հաստատ պահել : գառիթ թուածանք : ԿԷ . 1 :
- յարակայիլ : միշտ կենալ : տալլա՝ տուրմաք : կն . 1 : զԳ . 14 :
- յարակցապէս : միարանելով , ույմիշ ըլլալով : ճՊ . 3 :
- յարակմնք : պատիւ , մեծարանք : թայէթ : ԼԳ . 1 :
- յարդարել : շինել , կարգ դնել : տիւղէթմէք : ձ . 1 :
- յարկ : առն . էվ : Բ . 1 :
- յարկեւ : վրան ծածքով գտցել : էօրթիւ չածանք : զԳ . 9 :
- յարմարտանան : տալի պէս սիրուն շինած : ԽՊ . 2 :
- յաւակնիլ : յանդգնիլ : աներեսուծենով առաջ նետուիլ : ԼԳ . 7 :
- յաւեստահրաշ : խիտ զարմանալու : փէք շարըլաճաք : ԼԳ . 1 :
- յաւնական : կամ , յաւնական : տես Ի կ . լուծ . 17 :
- յափբայեալ : պրիմիշ եղած , պէզար : զԳ . 10 :
- յելուզակ : աւազակ : հարամի , գարուառղ : Պ . 3 :
- յեղանակել : փոխախել : տէկիլլափրմէք : Բ . 3 : կամ , երգել : գայտե պարզմաք : ԻՊ . 1 :
- յեղեղել : փոխախել : թէպտիլ էթմէք : կԹ , պրի պրի բակ : թէքրաղլլամաք , իքիտէ պիլտէ սէշլէմէք : կն . 2 :
- յեռուլ . (յեռուալ .) կէլափրմիշ ընել : ԿԳ . 2 :
- յեսանել : երկաթը քաղին զարնել : պիլէմէք : զԲ . 5 :

- յերիւրումն : ույղուն շէնք : տիւղէն , եագրչոյք : Խ . 3 :
- յառել : աչքը անկելով նայել : կեօղ տիքէք : ԻՆ . 4 : ԿԵ . 3 :
- յոյնացեալ : խիստ ընցուած , պօլ պօլ ունեցօղ : ԽԵ . 2 :
- յորեանն : յիսներորդ տարին աղառութի : զԲ . 7 :
- յուրով : շատ : չօք : ԻՆ . 1 :
- յուրվամեղծ : Թանձր կպած : փէք խոփ : ԽԵ . 4 :
- յոյգք : խռովութի , իրար անցնիլը : ալավէրս : Ը . 3 :
- յովանակ : իշու քուսակ : գուտուգ , սրփա : ԻՔ . 2 :
- յորդ : պօլ , գաշկըն : ԽԵ . 3 :
- յորձանք : ծովու կամ գետի պայտ : պուռուձութու , կիրառօղ . Խ . 2 :
- յորջորջումն : կանչելը : անուռ տարը : ԻԹ . 2 :
- յորայայել : գէրգեպիլ ձգել : ԼԿ . 2 :
- յուռութի : առատ , պօլ : ԿԿ . 4 :
- յուռութք . (յուռութից) : կատարշտական , կամ կախարդական հա մայիլ : ԿԿ . 4 : ԿՆ . 12 :
- յոքնամթախիծ : խիստ արտուժ : փէք մէրուլ : ԻՆ . 3 :
- յոքնաթման : խիստ խժօղ կամ կակծղնօղ . ճանա քեար էտէն : ճիւղք տէլէն : ԻՆ . 2 :
- յոքնահաւար : շատ կերպ : չօք Թիւրքիւ : ԼԿ . 1 :
- յորունք : շտանք , շտանր : չօքլար : Ե . 1 :
- յոքնօրէն : կերպ կերպ : Թիւրքիւ Թիւրքիւ . (յիշատակարան)
- յօգ : անգամներուն խաղը : օյնաղ : ԼԿ . 2 : ԽԿ . 2 :
- յօգաւորարար : մարմն ունենալով : ԼԿ . 5 :
- յօգաւորական : խօսք կամ լախրար կառօղ : Բ . 1 :
- յօգել : միացնել : սիթիւրիւնք : Կ . 3 : կամ , խօսք տիւղիչ ընել : Ե . 4 :
- յօղուած : կաղ : ԽԿ . 3 : կամ . խօսքին կապը , տիւղէնը : Ծ . 1 : Բ . 1 :
- յօնք : ընքիլ : գաշ : ԻՆ . 2 :
- յօշապիլ : պատուս պատուս ըլլալ : փառչա փառչա օյնաղ : ԻՆ . 2 :
- յօրինել : շինել , ապել : տիւղիք . արնիթմաք : ԼԿ . 4 :
- Նախագաւուն : տան փակը : նախաճաւուն կոկորդի : պօղաղին փակը , քր բերանը , կամ ընրին մէլը , կամ տանախը : ԽԿ . 3 :
- Նախադեկուցանել : առաջուց իմացնել : էվլէրտէն տիւղիւնք : զԲ . 8 :
- Նախակապուտ : առաջուց Թաղած : ԻՆ . 3 :
- Նախայանչք : առջի մեղաւորները : էվլէլթի կիւնաքեարղէք : ԿԹ . 3 :
- Նախայլք : մեկալ առջինները : զշուր էվլէլթիւնք : Գ . 3 :
- Նախընթացութի : առաջնորդ կամ գլուխ ըլլալը : զԲ . 8 :
- Նահանգ : գաւառ : այալէթ : ԼԿ :
- Նամակ : Թուղթ : բարեապիլ : մէքալալ , նամկ : ԿՔ . 3 :
- Նամիր : փուճ : ֆամիր : ծեռ . 1 :
- Նարչի : շարեաղուն արուր : սիմա ունու : զԲ . 8 :
- Նաւակապիք : ուրախութի օր : առնամու : զԾ . 1 :
- Նաւուղիղ : խաղաւտան , կամ տիւմէնձի : ԻՆ . 2 :
- Նարդաւ : ծաղիկ է . նարդին կամ ներպին : զԲ . 11 :
- Ներքալ : գովասանք : մահ : ԿՆ . 6 :
- Ներքեկալ : ուժէ ընկած , անձար կամ խեղճ գարմած : ԻՆ . 2 :
- Ներկարծել : բան մը ընել : սիլր իշ էթմէք : ԼԿ . 1 :
- Ներութի : ներում , Թողութի : աՖՖ : ԺԵ . 1 :

քո ճառագայթ՝ ամենեւին բարերարութի, զի ընկալեալ զօրհնութի քո տէր, արդարացայց կեցից և մաքուր եղէց ¹³ յանստեղծիցն քո՝ իմոց լլկողաց։ «Սունիմ՝ համարձակութի զմեղապարտ ¹⁴ ձեռինս հաստուած առ քեզ տարածանել, մինչև մատուցես զօրհնեալդ քո զաջ՝ ՚ի նորոգութի դատապարտելոյս։ Ըրդ՝ յաղթեալ վերստին իմունմ յամառութե՝ քոյին հեղութիք առ իս ժամանեալ մարդասիրտայէս. և զամենայնս յամենայնի ամենայնիւ քո կարողութիք, ¹⁵ զառաջին չարինս՝ միջնովքն և վերջնականօքն թող ինձ հնարաւոր անհասից՝ քո թագաւոր լուսոյն արդարոց։

Գ. Սեմ արժանի յիշել զանուն քո օրհնեալ, զի ¹⁶ վաստակար եմ բարեգործիդ՝ մահու հարուածոց։ Ըն կնիքն, առ շնորհն, առ փշումն, առ պարզեն, առ աւանդն, առ ձիրն, առ անունն, առ որդեգրութիւնն, առ պատիւն արքայական, առ պատկերն, առ դրոշմն, առ օծումն, առ շնխուծիւնն, առ համարձակութիւնն, առ ընտանութիւնն, առ կեանսն, առ լոյսն, առ երանութիւնն, առ յոյսն, առ փառսն, առ անխոնարհելի բարձրութիւնն, առ պսակն անկապտելի, առ խոստմունսն ծածկեցելոցն, որ քե՛ւ տէր քո, բազմօք աւետարանեցաւ ինձ յամառելոյս՝ իժիս և քարբիս՝ ¹⁷ ունկնախից և լեւլափակ անլուր ականջացս. որ միշտ յառաւելութե՛ք քումդ բարութեան՝ յոքնապատիկ յաւէտ քան զսոյն չարիքն իմ յաճախեալ, իսպառ կործանեցին. մերժեալ ՚ի կենաց՝ ընդ մահ կապեցին, ծառայ կարգեալ ապականութե՛ք։ Եւ արդ՝ դու միայն իրաւակշիռ և ճշմարտադատ բարերար՝ օրհնեալդ ՚ի գթութե՛ք, մեղայ քեզ՝ անօրինեցայ՝ անիրաւեցայ. վասն որոյ և եղծայ՝ զեղծայ՝ յանցեայ՝ ամբարշտեցայ. և ոչ լուայ խոստովանեալ և երկրպագեալ գովեալ քո բանիդ. որ ¹⁸ դու իսկ երևեցար անձառելեալ քո սիրովդ, զոր գրեւն իսկ մեծ է, և նշանակելն տարտափելի։ Եւ արդարութի և փառս և մշտնջենաւոր գովութի, և ինձ պատկառեցելոյս ՚ի քէն խնամակալ, քառութի և ողորմութի և բժշկութի, օգնութի և պահպանու-

Թի սրտի և ուղւոյ . բարեբանեալդ յամենայնի յաւիտեանս . ամէն :

(1) Առանց փեման ալոյ : Օրինակքս կամի յուշանել՝ Թէ ոչ գոյ քաւուծի մեղաց առանց խնարհ խոտարանութե և մեղաբերոյ անմին . որպէս ոչ գոյ փրկութի հոգւոյ առանց ջնի , և ոչ զուարթութի լուսոյ առանց անտղութե ալոյ , և ոչ առանց արուսելի յառաջընթաց լինելոյ՝ երեկ քաղցր ծագումն արեալ :

(2) Օգոստ Իեշի : 2 . օրին . օգոստ է Իեշ : Եթէ գաւ մեղաութե աւնիցես , և յայն պարծիցես , զի՞նչ օգուտ է քեզ անոք , յորժամ ընդ փոքրանշոյն պարտաւոր գտանին :

(3) Մբնոյն դարասփան : Միթէ այս նր մեղաբարձ՝ երկոյ վայ անմինն սուղով , և զահագին գատաստանն յիշելով . (Յովել . Թ . 5 . Ի . 11 .) և կամ այլ անմեղ ոչ՝ պարտաւոր գատաստանի՞ կարծիքի , այնու զի ստեղ յիշէ զորն գատաստանի : և իմ բիբ , որպէս անմեղաւոր չլծանիք համարեացի ետայի՝ վասն ասելոյն զի՞նչն՝ պղծաշուքին : և զի՞նչ ոչ , որպէն նոյ պղծանան մարմնովն խնամ ակարտութե կարեկցելով , իբր յանցաւոր սղութե առ հայր Թէ ընդէր թողեր զիս , որ է եղանակ յանցաւոր սղութե . միթէ այսու իբր պարտաւոր պաշտի կամ անասելի փն :

(4) Մբո Խնարանոյն : Բան ժողովոյի է . (Է . 5 :) Այս առան կամ զձեռն ստղաննեան առակին յիս Եսգիմի . որոյ յարանդելի է . կամ յոր միտս հայի : Եթէ ըստ մեղակոյնի քաղցրական կենաց ևս խորհելով , խնաստանն զարտանայն աշխարհի առաւել պարտի յիշատակել վասն զգուշութե անմին . և անմիտ է՝ որ զուարթանն յիշելով միշտ և ՚ի նոյնս լուծուող , անկանի անզգուշարար ՚ի վտանգս և ՚ի մշտտ , ապա ևս առաւել ըստ հոգեւորական կենաց՝ խնամանոյ է մշտ զի՞նչ զմեզ և զպահապարտութե յիշել , վասն ներումն գտանելոյ , և յայոցն զգուշանալոյ :

(5) Չհոյ ամբոյն : Ոչ է բաւական ասել՝ զողանոյ մեղան գրել , համարել անմին իւրում . քանզի գիտեմք Թէ ազամուն ամենեղին մեղաք , և մտանեցաք ՚ի կարգն մեղաց : Այլ եթէ նաև զայլոց ամենեղ մեղան ոչ ինքեան համարեացի վասն բնութակից գոյն և գիւրտան իբրև զոչս , ոչ միայն զայնոցիկ մեղան այլ ներկայք են կամ կենակիցք , որոց գուցե պատճառս ևս ընալ իցն չար օրինակք , այլև զանցելոյ մեղացելոյ . իբր երջանիկն արտայն գաւիթ՝ զհարանցն մեղան , ասելով . Մեղաք մեք ընդ հայս մեր || : (սուղ . 26 . 6 :) Արգ՝ որ ոք ոչ այտպէս համարի , այլ ամբարտաւանի իբրև զփոքրանցին , այնպիսին կարուսանն զիւր արգաւորութե եթէ ունէր . որպէս աստիպայիբ գու , որպէս Թէ ինքն ՚ի ներքոյ արտայն բնութե անկեալ ոչ իցն . կամ իբրև անկարեկից այլոյ մեղացելոյ , սխալելոյ . փոխանակ զի ՚ի անտանել կամ ՚ի լուել զայլոցն սխալումն , խորհել պարտ էր Թէ ինքն ևս նման նոցա սխալեալ իցն , կամ կարե սխալել :

(6) Ու Բերիտ օրո . Ըստ ասացելոյն (Աւակ . Ի . 13 .) * Սրտի բերկ ընցելոյ երեւք ծաղկին || . եթէ ոչ ունեալ յաւարեղոյն՝ ըստ նոյ արտանայն վասն մեղացն : (Ի . կրն . Է . 10 :) Եթէ հաւատացեալն յիշատակաւ մեղաց և արականութե իւրոյ ոչ պարանայն առ ՚ի սրտոյն նոյ , ոչ կարէ արտ նորա սխալիլ յաւսով արքայութեն . և ոչ գեեմք նորա բերին զուարթութե , այլ գտանուի ՚ի սրտի և յերես կրն մշտ : Ար

առաջ արգելաբանութիւն զարժանացալ յանձն զբանսցս զիմաց :

(7) Խրոսոս հին : Սրբանիկ . (առակ . ին . 6 .) * Մի՛ ՚ի անդիս մեծաւ մեծաց մտայից , ևն || : զոր և անէն երկնադպեաց . (զուկ . ԺԳ . 8 :) .

Չայտարիկ բանս հոգևորաբն իմանաց նր զարգապետս , մի՛ ընդ արգարս ունել զանձն . զի է անժուտակեց լինել նանդարհարգ հարգ . առց . յարն զգուշացց զառիթ . (առակ . Թ . 1 . ին . 4 . 5 : և երթ . ԺԵ . 17 :) Այնպիսի բանս զառիթ և երեմիաս ինքեանց կանոն հաստատելով զգուշանայ՝ ՚ի բարձակցութիւն հարգառաց , նոյնպէս և զմեզ հրատարկուցին : Առև զզեական արգիւ և յերկնազէ գառատանայն Այ կանու հաստարիկ առ խնարհութիւն յեմոն , նուառակց՝ որք զյեման անդի ընդանն , ընդ որ զարձանաց ԹԹ :

(8) Թի՛ ես , և ի՛կ նա : Թի՛ ես մեղուցեալս , և Թի՛ նա անմեղն , որ նախաջան է արտութիւն , առին խնարհութիւն զնայով , համարձակեց ՚ի խնարհական արդարութիւն : Աս որ վերժեալ . որով արտարիկ ՚ի կրօնաբան ժողովարարին , որ առ Մոս , առ բարձրապետս հոգի , և է բանն հայ . (ին . 5 .) * Որք ասեմն՝ ՚ի բայ կայ յիննն , մի՛ մերձենար յես . զի նր եմ || :

(9) Չանկէլուս ինձարհութիւն : Չանհամեմատ խնարհութիւն երանելոյն Գրութիւն առնում ինձ առաջնորդ և պաշտպան . և զիս խառնակեմ ընդ նեմս՝ անտուան եզեալ , անմտացեալ . և Թի՛ նեխելան զիցք մեղացն ՚ի յանգստիս անթշկութիւն , զան անթշկելի կամ անուղբելի անդամութիւն . զոր սաղման ասե՛ յերեսաց անդամութիւն ինց : Եթէ այսպիսի խառնակութիւն անհամեմատ երեկ ընդարեալ անձին զառիթ , և ասիցան առանց սաղմանաց ասեր նա շղմարտութիւն , ևս առանկ ևս բարձրապետս ունիմ ասել առանց մեղաբարձութիւն :

(10) Ընդբեաց ՚ի յարեմոսն : Երկն մանկանցն ՚ի բարձրնի , որք ՚ի գերութիւն գորով ընդ ձեռասն անմեծից , ինքեանք ընդիցք մաղին յեծարաբանութիւն . և ասիցան անարտայն՝ կանու զանգարաբանութիւն հարցն ընկեալսն յանձնու . որպէս և երբ քահանայ գերեալ անդամ ոչ համար ձախեր անհասեալ : (Ի . երբ . Թ . 15 :) Չոր ինչ ջրայտից առց նր զարգապետս , էր լուծուան արարեալսնանց ընթերցողաց ունաց , որոց խառնակութեան բանք իւր կարէին երեկէլ քան զլազն անցեալ :

(11) Չ՛իւրիս գարիլեր : 2 օրին . Ինձարիս : Ես ասե՛ գորով անմեծն նման պատկեր ԹԹ երկի , մեղաբաց , խառնելով զարարեալ մեղաց ինց ընդ նոյնն պարտա . և ՚ի նորայոնի , ՚ի նոյս մեղայն երկին աննոյսցանելով զգառնութիւն արտա , այնպէս հասալեցին . Թեպէտ ուր գոյ անարգ գոյն , չէ սխալ յաւելուլ այլ արեղութիւն . այսպէս ՚ի վերաց գարտութիւն յառակ մեղացս ոչ է հարկ զոչոց մեղան ՚ի վերաց բարգել :

(12) Նոյնն յի : Չոր օրինակ յանկանել արեղապի յարացութիւն գարձար հայեցար ՚ի նա գթութիւն առ ՚ի զգառացալ յանձն զիս : (զուկ . իր . 61 :)

(13) Ընդպիւր յի : Մարտեալ արեղաց ՚ի մեղացս՝ որք չին ասեղծուածք քո , այլ իմ արարած են , և զիս զինն , յարեալն առ առնարա խզի , և անգ աննրեղի ասնլանդ՝ եթէ գառնալք ոչ իցին :

(14) Ընտան հասարած : Մեղքը կարկանալ , քուսեցեալ է ձեռն իմ , գարծնական զբանութիւն հոգւոյս . և չեմ կարող համարձակ շարժել , գեմակ , որ՛նեալ աղովք բժշկեմ , որպէս զհաղմայն ձեռասն :

(15) Չառալիս արիւն : Չմեղան՝ որք նախ բուսանին ՚ի մանկութիւն , և գարծն ՚ի արխութիւն . Ինձարիս , մեղքն՝ որ ՚ի յանկեալ հասակն գարծնն՝ և ՚ի արարալ զան բանութիւն արեղայն . և ինքնարիւն , որք գարծնն ՚ի կատարեալ հասակն , և գիտութիւն և կամեակութիւն , որք և ըստ

չարութիւն վերջին են, այսինքն ծանր և զժուարճելի: Թող ինձ զայս ամենայն ամենահար զորութեզ, դու որ Թաղաւոր ես լուսնն արդարոյ, այսինքն արդարոյ որք 'ի լոյս են, մաքրութիւն արդարոյ, կամ լուստորիչ արդարոյ:

(16) Վնասվո՛ր ե՛մ: Վնասապարս, կամ պարտաւոր եմ մահաբեր հաբուածոց և չարչարանաց բարեգործիչ. կամ լուսն ևս, մահու պարտանի յանցաւոր եմ առ բարեգործիչ. իբր զի յանցաւոր եմ առ իննն միտաութիւն, և յայլն որ 'ի կողմից յիշատակին, և ամենայն են արդեւիչք միտաութն թիւ այժմ, և թիւ 'ի հանգերձեալսն: առ սնունն քրիստոնէս. կան, պրում յանցաւոր լինիմ չար վարուք:

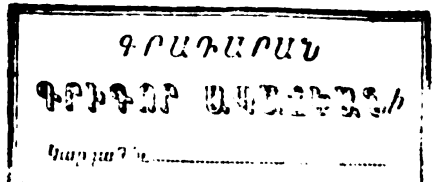
(17) Ունիտի՛ն և Ենիտի՛ն: Խնայեալ ունեկանք, և փակեալ առ լեկութիւն. երկրքն ևս նշանակին՝ անշուր: Որ փոք. որչափ քո բարութիւն աւաւեւըրք առ իս, այնչափ բարեմաստակ ևս աշխին չարքն իմ:

(18) Դու ինչ երեւոց: Կամ զմարմնով երևումն յաշխարհ սակ, և կամ զմտնաւոր երևումն առ սին, որպէս ստացաւ 'ի բանն. Դ. լծ. 10. և ի՛. լծ. 16:

Ս Էրասմի յաւելումս իբնին հեծումնէ՛ն նորին հսկողի, առնոյն աղերս մաղխանաց քանի: 'ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ այ: Բ. Ա. Ն. Ն. Ա.:

Ա արդ՝ առ երկրածին որ՝ պաղատեցայց այցրս մահացու ամենապատիր,՝ եթէ ընդունայն է աղաղակելն. առ մահկանացուն բանական, եթէ սուտ իցէ փրկութիւն առ յուսոյն վտահաւթի.՝ առ մարդ որ եղծական, եթէ ընդ տկարութեանին՝ և նանիր է զօրութիւն.՝ առ իշխանս երկրաւոր դահից, եթէ անցաւոր՝ է ընդ ինքեանս և իւրեանցն բարութի. առ եղբայր որ հարազատ, եթէ կարօտ է կամելոյն առ անձինն անգորրութի. առ հայրն իմ երկրաւոր, եթէ պակասեալ են ինամականքն ընդ աւուրց նուազութեն. առ մայրն իմ որ երկնեաց, եթէ կասեցան գթութիւնքն ընդ նահանս ջեւ կենդանութեն. առ Թագաւորութիւն աշխարհ՝ արդեօք,՝ որք զմահացուցանելն միշտ արուեստաւորեն, քան զկենսագործելն. այլ առ քեզ՝ բարերար անօրհնեալ 'ի բարձունս, որ կենդանի ես՝ և զկենդանութի տաս ամենայնի. որ և յետ վախճանին զօրեա անեղծապէս նորոգել:

Բ. Որ եթէ փախնումք 'ի քէն, դու զկնի ընթա-

նաս . եթէ տկարանամք , զօրացուցանես . եթէ վրիպիմք , շաւիղ դիւրութեան ուղղես . եթէ պատկառեմք , քաջալերես . եթէ ախտանամք յանձն և 'ի մարմին , բժշկես . եթէ դարչանամք մեղօք , մաքրես . ⁷ եթէ ստեմք , քո ճշմարտութիւն արդարացուցանես . եթէ յանդուհոս ներքինս սուզեալ գլորիցիմք , յերկինս ցուցանես . եթէ 'ի կամաց մերոց զգառնամք , դու դարձուցանես . ⁸ եթէ մեղանչեմք , ողբաս . եթէ արդարանամք , ժպտիս . եթէ օտարանամք , ոգաս . եթէ մերձենամք , տօնես . եթէ տամք , ընդունիս . եթէ յամբանամք , երկայնամտես . եթէ մեք ժխտեմք , դու առատապէս շնորհեալ ընձեռես . եթէ լքանիմք , տրտմիս . եթէ արիանամք , խնդաս :

Գ . Որպէս ⁹ հարիւրսրդ երկրորդ սաղմոնն օրհնաբան հրաշաւորական՝ զվհատելոյս զսիրտ սփոփէ , և մեծ յոյս կենաց աւետարանէ առ փրկութեն հանդէս . որ յաղթահանն է դիւաց , և տարակոյս բանսարկուին . որ իբր զխաչին տէրունի նշան բարեբաղդ պանծալի զբանչելափառ՝ անխոնարհելի բարձրութիւնսոյ և անպարտելի վերնոյն զօրութիւն՝ կանգնեալ է ախոյեան անվանական և անշարժական՝ ամենայնիւ յաւիտեանական՝ ընդդէմ՝ անբարի բարուց բռնութեն բելիարայ . որ ունի յինքեան դանձս հոգեւոր օգտից գիտողաց մտաց՝ ընծայեալս զզարտումն մահու և զլուծումն մեղաց , և յոյսս կրկինս՝ յերկուս յաւիտեանս , և զնորոգումն խոստման անեղծութե արդարոցն , կանոնս բարեհրաւերս և կենդանատուրս՝ գրեալս հոգևովն նոյ . որպէս ամենայն իսկ երգ սաղմոսացն՝ մաքուր սրտից է տեսնելի՝ կտակ կենաց մարդկան նկարեալ :

Գ . Ս թէ 'ի նախնուան ¹⁰ տկար կերպարանն՝ զայս աւետիս և վտահաութի ընդգոգեալ ունէր՝ կործանման մահու նախաժաման մեծ աւետագիր՝ և կեանս երկնակրօնս վերնակենցաղս՝ միշտ անձառելիս . և այն՝ ջնջական գիրն , և յեղանակաւոր օրինակն , և պաշտօնն դատապարտիչ վհատութե յանցաւորացն , և խափանելի կտակն երկրային , և տկար հաշտարարութի միջնորդացն , և թերութիւն բանից մաղթողացն : Որ զի թէ մանասելի փրկութեն խոստովանե-

լի է, անտուստ վկայեալ յեա այնքանեաց մեղանաց անբժշկականաց . որ արեամբն արդարոց ելից զնուրեւեալն մեծի Թագաւորին հրաշանուն քաղաք հայրենի , ըստ մարգարէագիր անտուտ պատմութեն . որ և ¹¹ զմեծն խկ տեսնողաց՝ բազմերայտիտ ձեռն կաղուծե՛ խնամողօրէնն պաշտպանուե՛ նախնակերտ յարկին տեսութե, մանկավարժ ինքեան և նախնի, մեքենայիւ մահու սղոցեաց . ՚ի յերկուս մատուտ խղեալ՝ դժնդակ տանջանօք մաշեաց իբր խորհրդով ապտտամբութե՛ գյուտոյն փրկանակ կտրեալ : Ըստ որով զբար յաւելուածն մնլեգնական՝ ¹² զբրեւական վերնամարտութին ՚ի բարձրեալն յանդգնութիւն . քանզի ի պատկառեաց երբէք զստեղծողին պատիւ և ¹³ զանուն՝ յիւրաբնակ խորանէն մերժել . հալածեալ զայ հոգին , բելիարայ զանձն դաւանեաց : Վրանզի զնոյն տաճար տիրական՝ խնկարկութեան հաստողին սահման՝ հռչակաւորն երկրի տեսարան՝ զտարսափելին ազանց սրբարան, ուր տեսիլք հրեւտակականք և անձային հրամանք յաղթողականք՝ լուսաւորապէս յայտնութեամբ ազգեալ երեւին, զայն վայր երկնանման ահաւոր սքանչելատե՝ ¹⁴ քեանաց ումեմն քառադիմակի նախանձարկու պատկերի աւերածոյն անապատի՝ պաշտօնետեղ դարշելի և դիւանձենձեր զոհարան պատրաստել կազմեաց : () րկեալ զարքայն երկնաւոր ՚ի յարքայականն կայից, զամենահարուստն՝ ունայն ՚ի ստացուածոց իւրոց , զտանուտերն՝ անհանգիստ և Թափառական տատանեալ : ¹⁵ Իհհհհհհհհհհհ ձեղուն նկարեալ, և զանունն ահեղ վտարանդի արարեալ . դերի տարեալ զաւանդ գովելոյն, ողբալի՝ զողորմածին մամն նուազեցուցեալ . աղուեսուն փոքու ապարանք զսրահն լուսոց կարգեալ, և բնաւից ունողին՝ և ի գլխոյն տաղաւար ¹⁶ յիւրայնոցն եղեալ . հատեալ զցանկ հզօրին , բախտից հմայից՝ զսեղանն մեծախորհուրդ արեանն սրակման՝ երեւեցուցեալ : Ե այնեալ հետս բազումն ընթացելոց ՚ի դայթակղուի . հովիւ կորստեան հօտին սատակման . մելորուե բուռն վարդապետ . և ¹⁷ այն՝ գիտուք կրօնիցն օրինաց, հայր ունելով զմեծն եղեկիւ՝ զնմանակիցն դաւութի :

Ե. Այնքան ստացեալ գումունս չարեաց, որ և զայն պատինն՝ որ զարքայութենն փառս ընծայեաց նմա, հայհոյեալ և լծնամանեալ, և¹⁸ զաղօթկերացն բազմութի սուսերաւ մահաւ խողիողեալ: Ի նոսանի՞ դաւաճան. մերձաւոր վատնիչ. հարազատ ստակիլցկցորդակից սպանող: Աւ անձ ոչ գոյր գառնալ, զի ուրացեալ էր զնա. զաբրահամ ոչ էր յիշել, զի խորթացեալ էր ՚ի նմանէ. իսահակաւ ոչ էր աղօթել, զի նզովեալ էր ՚ի նմանէ. իսրայելիւ ոչ էր պարծել,¹⁹ զի տարագիր էր անուան կոչմանն մեծախորհուրդն շնորհի. զդաւթեան երգ ոչ էր նուագել, զի կշտամբիչ էր նորին.²⁰ ՚ի քաւարանն ոչ էր մերձենալ, զի պղծեալ էր զնա. ՚ի տապանակն անձագիծ ոչ էր անպաւինել, զի ընդ գարշուէ ձուլածուին էր փոխանակեալ. առ մովսէս ոչ էր կարգալ, զի անքաւելի էր պարտիքն որ առ նա. առ ահարոն ոչ գոյր աղաչել, զի միաստպարտ էր առ նա. առ մերձաւոր մարգարեիցն գունդ ոչ էր դիմել: զի սպանող էր նոցա: Աւ նորա քաւութի մեղաց, և արքայութի թագաւորուէ վերստին պարգևեալ տուաւ. զի քեզ բարերար՝ բազմացուցես կարգեսցես գովեստս անձառս և անլուելիս ՚ի յազգս տոհմից և ՚ի դարս ժամանակաց. և զդուռն յուսոյն մտից անփակելի պահեսցես՝ ՚ի փառս քոյդ բարձրուէ և ՚ի փրկութի գատապարտելոյս, անմահութեց պարգևաց տուիչ քո, գովեալ յաւիտեանս. ամէն:

(1) Պաղատեցայ: 3 օրին. գաղատեցայ. և կարէ յարմարիլ յիմաստս կարգի բանեցայ. իբր ասել. Եւ ապա միթէ առ երկրածինն որ պաղատեցայ մինչև ցայժամ, միթէ առ մանգ, միթէ առ իշխանս, միթէ առ ծնողս էն, ոչ բնաւ. այլ առ ինչ պաղատեցայ բարերար ան օրհնեալ էն:

(2) Երկ ընդունայն է: ՚ի տաղարեցելումն նախ քան զայս՝ զպաղատեցելէն յարեցար ՚ի վերջ յառաջընթաց բանին, գնելով, առ երկրածինն օրհնէ, ընդունայն է. առ մակիմացու բանակն էրկէ, սուր իցէ իրկութի էն: Իբր ասել. եթէ առ երկրածինն որ կամ առ մահկանացու պաղատեցայ, ընդունայն է էն: Այսպէս եղաք յայնժամ ըստ օրհնակն տակելոյ ՚ի կոտանգնուպօլիս, յամին 1774. ուր և Յաւաթաբանն աղքատնէ՝ նոյնպէս գտեալ յընտիր օրհնակն: Սակայն ըստ որում կանխածեալ իսկ յայնժամ, և ակնարկեցար ՚ի լուծմունսն՝ ոչ միայն անսովոր լինել այդմ ձևոյ, այլև զի մեր ընտիր օրհնակն կիսով գատանէ յանցելոյ բանէն, ընդ յաւերգին յարելով, էրկ ընդունայն է, էրկ սուր իցէ էն: Արին վասն նորոգ. ևս հարցափորձեալ զայլ ևս օրհնակն, տեսաք զի բա-

- մաշիք, մեծ ծառեր լամի, կամ ուրիշ սոյ : Ը. 1 :
- մանկաղ, կամ մանկաղ : օրազ, Թոփան : Ը. 3 :
- մանկավարժ : վարպետ : Թերթիլի տուօղ : խօշա : ԾԾ. 4 :
- մանուշք : պղտիկներ, քիչեր : քիչիւքիչեր. սաղար : հն. 3 :
- մանրագոր : բոյս մի է. գանդուրուտան : կէ. 2 :
- մաշկեակ : կաշիէ լամ : 4է. 10 :
- մառախուղ : փուս, սուճան : Ե. 2 : Խ. 1 :
- մառնամուտ : սև մութ : գարամ Թը : զԳ. 19 :
- մառնաւորել : կտոր մը տալ : սկիտ աղ վերակէք : Ը. 3 : կամ, բաժնել,
բաշխել : Թեղլի էթմէք : ԼԿ. 2 :
- մատակարարութի : պաշտօն, խրընթի : մանաւաղ : Ը. 1 :
- մատեան : գիրք : քիթապ : Կ. 2 :
- մատենադէտ : քեանթիպ, սրտ՝ կամ տեղան քեանթիպի : իԳ. 3 :
- մասն եղանիլ : մասնել, ելէ՛ վերակէք : իՆ. 2 :
- մարդելոյց : մարդ ավարտիչ ընօղ : Կ. 6 :
- մարման ջմունք : եռք, կեռալը : խն. 2 :
- մարմաջողական, կեռալընօղ : կթ. 2 :
- մարտիկ : կռուօղ. շէնքձի : Է. 1 :
- մեծագրել : մեծ բան սեպել : տէօյիւք սոյմաք : ԺԷ. 3 :
- մեծ գիտական : փէք վուգուֆ : Կ. 2 :
- մեկին : յայանի : աշխբեարէ : զԳ. 11 :
- մեկնաղէն : մեանկ կամ ինք իր գլխան շէնկ ընօղ : կթ. 2 :
- մեկնաւոր : յայանի : այան . աշխբեարէ : զԳ. 17 :
- մեկուսանալ : զատուիլ, հեռանալ : չէքիլմէք : իԿ. 2 :
- մեհեան : կռուքի տուն . փութիտանէ : ին. 2 :
- մեղիել : Թուլլանել : կեվէթմէք . զԳ. 23 :
- մեղաամակաղազ : մեղքով մալակոնած : կիւնահասան գարկ օրմուլ :
ԾԷ. 3 :
- մեռաղք : սիրկիւնի տեղ, հափտ : զն. 1 :
- մերակերպութի : մեղ նման ըլլալը : զԳ. 7 :
- մերասեր : մեր սոյէն եղածը : ԼԿ. 9 :
- մերկամարտիկ : ըն. 2 : } չըլլալիս շէնկ ընօղ. ինչպէս փէհլիվան
մերկամոյցանակ : զԳ. 13 : } ները :
- մերկանալ : բացուիլ, երեւալ : աշլմաք : ին. 4 :
- մեքենայ : գործիք մեռցրնելու, բաներու : Էն. ԾԵ. 2 : զ. 3 :
- մշել : քամել . սիւղմէք : զԳ. 11 :
- մղնարհետ : բազակ զարկ տէս շինած : զԳ. 20 :
- մեդ : փուս, սուճան, գարանլըք : խն. 1 :
- մժեիր : ամալար : խաղիս : Կ. 1 : կամ պահած բան : ԺԽ. 1 :
- մժիկ : մեծակ : սփլքի սփնէք : կԽ. 3 :
- մժղուկ : գինիի կամ խաղողի շանձ. կԽ. 3 :
- միազոյ : մեկ կտոր : եւքփարէ (խշտաակարան)
- միականութի : միաւորուիլը : հն. 7 :
- միայնակողմն : մեկ գլն սախար : սաղար : ԺԽ. 2 :
- միասարք : մեկ խալիպ : հն. 1 :
- միեղջերու : կէրկերտան : կԽ. 3 :
- միտել : բանի մը ետեէն ընկնիլ : տալիպ օրմաք : կէ. 2 :
- միտել : խօթել : սօզմաք : խթ. 3 :
- մղձկիլ : խեղճ-զգիլ ցաւէն, կամ սրգողելէն : խ. 3 :
- մղապարտատ : փուս փարտաօղ. (խշտաակարան)

- մեղեղնաճառ : խենթութենթ խառաղ : 4Է . 14 :
- մեղդը : կուռք ամեննացուց : Ե . 2 :
- մեղմեղքել : կոկնդրենել : խորշուրջընել : ԽԿ . 1 : ԿԸ . 3 :
- մեղրասութի : խենթութի : տէլլըքք : խԵ . 2 : զԹ . 3 :
- մեռխ : երկաթի ջուր տալը : ԳԿ . 24 :
- մեռն . (մեղ :) մանր ճանճ : ուժաճքք սփեկք : ԿԸ . 3 :
- մեռր : թանաք : միւրեքեպ : ԼԿ . 8 :
- մեռրհակ : պարտքի թուղթ : թէմեպք : Դ . 1 : կամ , զճիւ : իլամ : ԻԿ . 5 : խԸ . 2 :
- մեռրճ : թաշնիկ չէքիճ : ԳԽ . 7 :
- մեռայլ : մութ : գարանըքք : ԽԿ . 2 :
- մեռչել : մեռնալ : պուալ : սուսուբասմեղք : պարտքանք : ԿԿ . 2 :
- միճնալի : մրտոլ . աղտոտիլ : իաէնիմէք : ին . 2 : 4Թ . 3 :
- միմնիլ . քթին տակէն երգել կամ կանչել : մըւըլասանք : ԼԹ . 5 :
- միտր : գիրտ : թորթը : ԺԹ . 1 :
- միցունակ : յաղթութի , կամ յաղթութե պոխիշը . էօտիւ . Գ . 2 :
- միցուլթի : ճէնկ : ԼԹ . 2 :
- մեր : ցիխ : չամուր : ճԿ . 3 :
- Յաճախել : շատընել . մեծընել : չօղալթմեք : ԺԿ . 1 :
- յամեղր : շատ առնի : ճն . 2 :
- յամուռ : ինտաչի , սերթ : ծԿ . 2 :
- յամրային : ուշացող , անանացող : էհմեղչի : խԸ . 2 :
- յապաս : աներես : էտէպոլիլ : ԼԿ . 1 :
- յանգիլ : վերջանալ , լրմննալ : պիթմէք : կն . 1 :
- յանդիմանիլ : առջևը ելլել : հուզուրինէ չըգմեք : Է . 3 :
- յանկաւոր : ուղղուն , միմապիլ : ծԿ . 2 :
- յանձանձել : պէտ ընել : կէօղէթլէմէք : ԺԿ . 3 : ԳԿ . 14 :
- յանցք : մեղք : սուլ : խԿ . 3 :
- յառաջադրութի : մեծ պատիւ : պէշիւք փայէ : ԳԿ . 18 :
- յարագող : արևու գէմը կարօղ : 4Թ . 3 :
- յարթութալ : միշտ կամ բոլոր մարակոնած : խԵ . 2 :
- յարախորթելի : միշտ կամ խիստ հաղ ընելու : ԳԿ . 1 :
- յարակայել : միշտ կամ հաստատ պահել : գառիթ թութմեք : ԿԷ . 1 :
- յարակայիլ : միշտ կենալ : տայրտ աուբմեք : կն . 1 : ԳԿ . 14 :
- յարակցապէս : միտքանելով , ույթը ըլլալով : ճԿ . 3 :
- յարակնք : պատիւ , մեծարանք : բայէթ : ԼԿ . 1 :
- յարդարել : շինել , կարգ դնել : տիւղէթմէք : ձ . 1 :
- յարկ : տուն . էլ : Խ . 1 :
- յարկել : վրան ծածքով գտցել : էօրթիւ չաթմեք : ԳԿ . 9 :
- յարմարաստան : տալի պէս սիրուն շինած : խԿ . 2 :
- յասակնիլ : յանդգնիլ : աներեսութենով առաջ նետալիլ : ԼԿ . 7 :
- յասեասհրաշ : խիստ զարմանալու : փէք շարըլաճաք : ԼԿ . 1 :
- յասնական : կամ , յասնական : տես ի կ . ըւծ . 17 :
- յափրացնալ : պրիմիշ եղած , պէզար : ԳԿ . 10 :
- յելուգակ : աւազակ : հարամի , գարուառ . Գ . 3 :
- յեղանակել : փոխփխել : տեկիշուրմէք : Խ . 3 : կամ , երգել : գայտե պրազմեք : խԿ . 1 :
- յեղեղլ : փոխփխել : թէպալի էթմէք : կԹ , որխ պիս ըսել : թէքրաղլամեք , իքտէ պիքտէ սէօլէմէք : կն . 2 :
- յեռուլ . (յեռուլ .) կէլափրմիշ ընել : ԿԿ . 2 :
- յեռանել : երկաթը քաղիս զարնել : պիլէմէք : ԳԿ . 5 :

- յերևորումն : ույզուն շէնք : տիւղէն , նազըրդ : Խ . 3 :
- յառել : աչքը անկելով նայել : կէօզ տիւղէք : Խ . 4 : ԿԻ . 3 :
- յղփացեալ : խիստ ընցուած , պօլ պօլ ունեցօղ : ԽԻ . 2 :
- յոթնական : յիսներորդ տարին ազատութի : ԳՔ . 7 :
- յոլով : շատ : չօք : ԽԵ . 1 :
- յոլովանեղծ : Թանձր կտած : փէք խղի : ԽԻ . 4 :
- յոյգք : խոտվածի , իրար անցնելը : ալավէրա : Թ . 3 :
- յովանակ : իշու . քուտակ : գուտուգ , սղփա : ԽԻ . 2 :
- յորդ : պօլ , գաշկրն : ԽԻ . 3 :
- յորձանք : ծովու կամ գետի պայտա : պուտանթու , կիրապ . Խ . 2 :
- յորջորջումն : կանելը : անուն տալը : ԽԹ . 2 :
- յորայայել : զերդէպիւ ձգել : ԼԿ . 2 :
- յուսթի : սուտտ , պօլ : ԿԿ . 4 :
- յուսութք . (յուսթից) : կուտարշտական , կամ կախարդական հա մայիլ : ԿԿ . 4 : ԿԵ . 12 :
- յոջնածախիծ : խիստ տրուում : փէք մելու : ԽԵ . 3 :
- յոջնախթան : խիստ խթօղ կամ կակնդնօղ . ճանա քեար էտէն : ճէլեք աելէն : ԽԵ . 2 :
- յոջնահաւար : շատ կերպ : չօք Թիւրիւն : ԼԿ . 1 :
- յորունք : շատնք , շտտեր : չօքլար : Ե . 1 :
- յոջօրէն : կերպ կերպ : Թիւրիւն Թիւրիւն . (յիշատակարան)
- յօգ : անգամներուն խաղը : օյնադ : ԼԿ . 2 : ԽԿ . 2 :
- յօգաւորաբար : մարմին ունենալով : ԼԿ . 5 :
- յօգաւորական : խօք կամ լախըրար կապօղ : Բ . 1 :
- յօգել : միացնել : սիթիլակիւնք : Կ . 3 : կամ , խօք տիւղիչ ընել : Ե . 4 :
- յօգուած : կապ : ԽԿ . 3 : կամ , խօքին կապը , տիւղէնք : Ծ . 1 : Բ . 1 :
- յօնք : ընքովի : գաշ : ԽԵ . 2 :
- յօշտով : պատաս . պատաս . ըլլալ : փուշա փուշա օյնք : ԽԵ . 2 :
- յօշինել : շինել , ապիւլ : տիւղիւք . տննութեաք : ԼԿ . 4 :
- Նախագուտն : տան փակը : նախաճուռն կոկորդի : պօղաղն փակք , քր բերանը , կամ ընրնին մէլը , կամ տամախը : ԽԿ . 3 :
- Նախաղեկուցանել : առաջուց իմացնել : էվլեյտէն պիւտիւնք : ԳԿ . 8 :
- Նախակապուտ : առաջուց Թալլած : ԽԵ . 3 :
- Նախայանքք : առջի մեղաւորները : էվլէլքի կիւնահքեաղէր : ԿԹ . 3 :
- Նախալքք : մէկալ առջինները : զայրը էվլէլքիւլէր : Կ . 3 :
- Նախնթացութի : առաջնորդ կամ գուտի ըլլալը : ԳԲ . 8 :
- Նահանգ : գաւառ : այալէթ : ԼԵ :
- Նամակ : Թուղթ : բարեւաղիք : մեքաւալ , նամէ : ԿԵ . 3 :
- Նանկր : փուշ : Ֆանի : ծծ . 1 :
- Նարչի : շարեաղան տըրք : տիւտ ունա : ԳԿ . 8 :
- Նաւակապիք : ուրախութի օր : սոճաննա : ԳԾ . 1 :
- Նաւուղիկ : խաբուտան , կամ տիւմէնճի : ԽԵ . 2 :
- Նարգուս : ծաղիկ է . նարախ կամ ներախ : ԳԿ . 11 :
- Ներքօղ : գովասանք : մեաճ : ԿԵ . 6 :
- Ներդեւալ : ուժէ ընկած , անձար կամ խեղճ դարձած : ԽԾ . 2 :
- Ներդարծել : բան մը ընել : սղի իշ էթմէք : ԼԵ . 1 :
- Ներութի : ներում , Թողութի : աՖի : ԺԵ . 1 :

քո ճառագայթ՝ ամենեւին բարերարութի, զի ընկա-
լեալ զօրհնութի քո տէր, արդարացայց կեցից և
մաքուր եղէց ¹³ յանտեղծիցն քո՝ իմոց լլկողաց :
()ունիմ՝ համարձակութի զմեղապարս ¹⁴ ձեռինս
հաստուած առ քեզ տարածանել, մինչև մատու-
ցես զօրհնեալդ քո զաջ՝ ՚ի նորոգութի զատապար-
տելոյս : Ըրդ՝ յաղթեալ վերստին իմուան յամառու-
թե՛ք՝ քոյին հեղութիք առ իս ժամանեալ մարդասի-
րապէս . և զամենայնս յամենայնի ամենայնիւ քո
կարողութիք, ¹⁵ զառաջին չարիսն՝ միջնուլքն և վերջ-
նականօքն թող ինձ հնարաւոր անհասից՝ քո թագա-
ւոր լուսոյն արդարոց :

դ. Ա եմ արժանի յիշել զանուն քո օրհնեալ, զի
¹⁶ մնաստկար եմ բարեգործիդ՝ մահու հարուածոց :
Ըւ կնիքն, առ շնորհն, առ փլումն, առ պարզէն,
առ աւանդն, առ ձիրն, առ անունն, առ որդեգրու-
թիւնն, առ պատիւն արքայական, առ պատկերն,
առ դրոշմն, առ օծումն, առ ճոխութիւնն, առ հա-
մարձակութիւնն, առ ընտանութիւնն, առ կեանսն,
առ լոյսն, առ երանութիւնն, առ յոյսն, առ փառսն,
առ անխոնարհելի բարձրութիւնն, առ պսակն անկապ-
տելի, առ խոստմունսն ծածկեցելոցն, որ քե՛ տէր
քո, բազմօք աւետարանեցաւ ինձ յամառելոյս՝ իժիս
և քորբիս՝ ¹⁷ ունկնախից և լսելափակ անլուր ական
Չացս . որ միշտ յառաւելութե քումդ բարութեան՝
յոքնապատիկ յաւէտ քան զսոյն չարիքն իմ յոչաւ
խեալ, իսպառ կործանեցին . մերժեալ ՚ի կենաց՝
ընդ մահ կապեցին, ծառայ կարգեալ ապականու-
թե՛ք : Ըւ արդ՝ դու միայն իրաւակիտ և ճշմարտա-
գատ բարերար՝ օրհնեալդ ՚ի գթութե, մեղայ քեզ՝
անօրինեցայ՝ անիրաւեցայ . վասն որոյ և եղծայ՝ զեղ-
ծայ՝ յանցեայ՝ ամբարշտեցայ . և զլուայ խոստա-
վանեալ և երկրպագեալ գովեալ քո բանիդ . որ ¹⁸
դու իսկ երևեցար անձառելեալ քո սիրովդ, զոր
գրելն իսկ մեծ է, և նշանակելն սարտափելի : Ըեզ
արդարութի և փառս և մշտնջենաւոր գովութի, և
ինձ պատկառեցելոյս ՚ի քէն խնամակալ, քսութի
և ողորմութի և բժշկութի, օգնուի և պահպանու-

Թի սրտի և ուղւոյ . բարեբանեալդ յամենայնի յաւիտեանս . ամէն :

(1) Ասանց փեսան աւոյ : Օրինակդք կամի յուշանել թէ ոչ գոյ քաւաւթի մեղաց ասանց խնարհ խառնութեամբն և մեղաբերոյ անմին . որպէս ոչ գոյ փրկութի հոգւոց ասանց ջրի , և ոչ զաւարձութի լուսոյ ասանց տեսողութի աւոյ , և ոչ ասանց արասելին յաւալելնթոյ լինելոյ՝ երեկ քաղցր ծաղումն արեալ :

(2) Օգոսոս իեղէ : 2 . օրին . օգոսոս է իեղ : Եթէ գաւ մեղքութի աւննիս , և յոյն պարծիցիս , զինչ օգոսոս է քեզ անտի , յորժամ ընդ փորձանցոյն պարտաւոր գտանիս :

(3) Մբոյն զարտափան : Միթէ այս նր մեղքարե՞ երկոյ ժոյ անմինն աւարժ , և զահագին գառառասանն յիշելով . (Յովէլ . Թ . 5 . Բ . 11 .) և կամ այլ անմեղ ոչ՝ պարտաւոր գառառասանի՞ կարծիք , այնու զի ստեալ յիշէ զորն գառառասանի : և իմ իբր , որպէս անմեղքոյ չթմանք համարեացի ետայի՞ ժամն սակելոյն զինքն՝ պղծաւորքն : և շինոք նմ , որպէն նոյ ազամեան մարմնակն խնամ սկիզբութեան կարեկցելով , իբր յանցաւոր ազութի առ հայր թէ ընդե՞ր թողեր զիս , որ է երանակ յանցաւոր ազութեան . միթէ այսու իբր պարտաւոր պաշտի կամ ճանաչի փն :

(4) Մբոյ ինտիմոյն : Բան ժողովոյի է . (Է . 5 .) Այս աւած կամ զձեռն ստղաննեան առակին յիս Եսայիանի . որոյ յարեարեկի է . կամ յոր մասն հայի : Եթէ ըստ մեղքիս յիս քաղցրական կենաց ևս խորհելով , խնաստանն զարամոցիս աշխարհի առաւել պարտի յիշատակել ժամն զգուշութեան անմին . և անմիտ է՝ որ զարամոցիս յիշելով միշտ և՛ ի նոյնս ընմալով , անկանի անզգուշարար ՚ի ժամակս և ՚ի մշտնս , սորա ևս առաւել ըստ հոգեւորական կենաց՝ խնաստանոյ է միշտ զիւր զանա և զպահասութեան յիշել , ժամն ներումն գտանելոյ , և յարայնն զգուշանալոյ :

(5) Զհոյ սփնից : Ոչ է բաւական սակ՝ զողանոյ մեղան գրել , համարել անմին իւրում . քանզի գիտեմք թէ ազատեան ամենեկին մեղք , և մտանցոյք ՚ի կարգն մեղաց : Այլ եթէ նաև զայոց ամենից մեղան ոչ ինքեան համարեացի ժամն բնութակեց զայոյն և գիւրասար իբրև զոյս , ոչ միայն զայնոցիկ մեղան որք ներկայք են կամ կենակցք , որոց գուշքն պատճառ ևս ըստ իցի չոր օրինակդ , այլև զանցեաց մեղացեաց . իբր երկամիկն արտայնց գաւթի՞ գհարանցն մեղան , սակելով . Մեղք մեք ընդ հարս մեր ॥ (աւարժ . Զն . 6 :) Այլ՝ որ ոչ ոչ այսպէս համարի , այլ ամբարտաւանն իբրև զփորձանցն , այնպիսին կորուսանն զիւր արքաւորութի՞ եթէ ունէր . որպէս անտիպալիբ գուլ , որպէս թէ ինքն ՚ի ներքոյ տիտայի բնութեան անկեալ ոչ իցի . կամ իբրև անկարեկեց այլոց մեղացեաց , սխալեաց . փոխանակ զի՞ ի տեսանել կամ ՚ի լուս զայոյնն սխալումն , խորհել պարտ էր թէ ինքն ևս նման նոցա սխալեալ իցի , կամ կարէ սխալել :

(6) Ու Բերեի օրբ : Ըստ ստացելոյն (Աւակ . Թ . 13 .)՝ Արտի բերեկ բեցելոյ երեք ծաղկին ॥ Եթէ ոչ ուսեալ յաւարեցոյն՝ ըստ նոյ պարտեացի ժամն մեղացն : (Բ . կորն . Է . 10 :) Եթէ հաւատացեալն յիշատակաւ մեղաց և ապահանութի իւրոյ ոչ պարտեացի առ ՚ի սիրոյն նոյ , ոչ կարէ սիրա նորա սփոփել յաւսով արքայութեան . և ոչ գեղք նորա բերին զաւարձութի , այլ գտանուի ՚ի սրտի և յերես կրէ միշտ : Ար

աստուգ արարչարութիւն զարթոյնցոյն շաննն զարտիկն դիմաց :

(7) Խնամն հին : Մարտնիկ . (առակ . ին . 6 .) * Մի՛ ի անդին մեծաւ մեծաց մտալիք , էն || : զոր և անին երկարուեաց . (զուկ . ժի . 8 .) . Չարտիկի բանն հոգևորական խնանոց նր զարգաւորես , մի՛ ընդ արգապանն զաննն . զի է անժողովից լինել նամարարհարգ հարգասաց . յարև զգուշացոյց գաւթ . (առաք . Թ . 1 . ին . 4 . 5 . և երկմ . ժե . 17 .) Ստիպեալ բանն գաւթ և երեմիաս ինքեանց կանն հաստակելով զգուշանայ ՚ի բարձակցութիւն հարգասաց , նոյնպէս և զանգ հրատարկուցին : Սուս զնոյնն արտի և յերկիւզէ գառատանայն Սոյ կամու հաստակել աստ խնարհութիւն յեփոթն , նուստեց՝ որք զյետն անդ ընտին , ընդ որ զարարանայ նն :

(8) Թիկ ես , և իկ ես : Թիկ ես մեղացեալս , և Թիկ ես անմեղն , որ նա խաղաղ է արութիւն , սակն խնարհութիւն գնալով , համարձակեալ ՚ի բարձական արգասութիւն : Սու որ վերջեալ . որով արարեալ ՚ի կշտան բուն մարտիկն , որ աս վրս , առ բարձրագուս հոգի , և է բանն եաց . (ին . 5 .) * Որք ասինն ՚ի բաց կայ յիննն , մի՛ մերձնար յես . զի նր եմ || :

(9) Չանկէլիս խնարհութիւն : Չանհամեմատ խնարհութիւն երանելոյն ՚իստութիւն անմտ ինձ առաջնորդ և պաշտպան . և զիս խոտովանելով ընդ նմա՝ անասուն եղեաց , անմտացեալ . և Թիկ նեխեցան վերք մեղացոյն ՚ի յանգագիս անբխլութիւն , զանն անբժշկելի կամ անուղղելի անդամութիւն . զոր աստեան ասէ՝ յերեսաց անգգամութիւն ինց : Եթիկ ստակեալ խոտովանութիւն անհամեմատ երեկ ընտրեաց անձին գաւթի , և ասկայն ասանց ստգանայն ասեր նա ճշմարտութիւն , ևս ասուակ ևս բարձրակող ունիմ ասել ասանց մեղագրութիւն :

(10) Ընդբերցոյն ՚ի յարեւոստի : Երկն մանկանցն ՚ի բարձրելի , որք ՚ի գերութիւն գալով ընդ մեռաւոր անմեղն , ինքեանք ընտիրք մարտն յեծարչութիւն . և ասկայն անարտաքն՝ կամու զմեղագրութիւն հոգին ընկալան յանձնուս . որպէս և երբ բազանայ զերես անգամ ոչ համար ձակեք անհասուց : (թ . երբ . Թ . 15 .) Չոր ինչ ջայտալար ասաց նր զարգաւորես , եր լուծուան արարհուսանայ ընթերցողայ անանց , որոյ խոտովանողական բանք իւր կարելին երեկէլ բան զլազին անցեալ :

(11) Ճիւղիւր գալիւր : 2 օրին . ճիւղիւր : Ես ասէ՝ գալով անմեղնին նման արտիկն նմ երկի , մեղաւորաց , խոտնելով զարարեալ մեղաց ինց ընդ նոյնն արարես . և ՚ի նոյնայն , ՚ի նոյն մեղայն կրկին աննոցուցանելով զգամութիւն արտիս , այնպէս հասարկեց . Թիկպէս ուր գոյ անարգ գոյն , չէ արհայ յաւելուլ այլ արեղութիւն . այսպէս ՚ի մերաց գարչութիւն յառուկ մեղացոյ ոչ է հարկ զայնց մեղան ՚ի մերաց բարգել :

(12) Նայեմ ին : Չոր օրինակ յանկանիլ պետարեալ յարացութիւն գարձար հոյեցար ՚ի նա գթութիւն աս ՚ի զգառացոյնանել զնա : (զուկ . իր . 61 .)

(13) Բանասերձիթն քո : Մարտեալ արեցոյց ՚ի մեղացոյ՝ որք ընն ասեղծուածք քո , այլ իմ արարած են , և զիս Բիկն , շարչարեմ աստ ասարնարու իրձի , և անգ անմեղնի ասնլանոք՝ եթիկ բուռուայք ոչ կոյնն :

(14) Ինտիս հասարած : Մեղքը կարկանալ , գասացեալ է մեռն իմ , գարծնական զբութիւն հոգւոյս . և չեմ կարող համարձակ շարժել , գեռաներ , օրհնեալ աղովք բժշկեմ , որպէս զհաշմանն մեռաւոր :

(15) Չասուլիս լարիս : Չանցան՝ որք նախ բուսանին ՚ի մանկութիւն , և գարծնն ՚ի արհարութիւն . Ինտիս , մեղքն՝ որ ՚ի յանկեալ հասակի գարծնն և ՚ի անարուհի զան բանութիւն արտիկն . և վերջուստիս , որք գարծնն ՚ի կատարեալ հասակի , և գիտութիւն և կամեակարութիւն , որք և լուս

չարութիւն վերջն են, այսինքն ծանր և զժուարձիկի: Թող ինձ զայս ամենայն ամենահար զորութիւն, դու որ թողաւոր ես լուսնի ար-
դուրոյ, այսինքն արդարաց որք 'ի լոյս են, մաքրութիւն արդեամայեալք,
կամ լուսաւորիչ արդարաց:

(16) Վնասակոր իմ: Վնասապարտ, կամ պարտաւոր եմ մահաբեր հա-
բուածոց և չարչարանաց բարեգործիք. կամ լուս. ևս, մահու պատճառի
յանցաւոր եմ առ բարեգործիք. իբր զի յանցաւոր եմ առ ինչն մկրտու-
թիւն, և յոչլին որ 'ի կարգիդ Քրիստոսին, և ամենայն են արգելանք
մկրտութե թէ՛ այժմ, և թէ՛ 'ի հանգերձեալն: առ մնանք քրիստոսեալ
կան, որում յանցաւոր լինիմ չար վարուք:

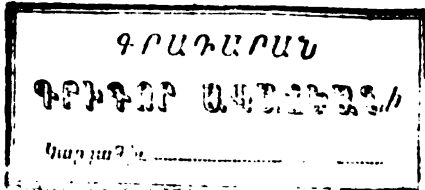
(17) Ունիսիւն և Եփեփայ: Իսցեալ ունկանք, և փակեալ առ ընդու-
թիւն. երկոքն ևս նշանակին՝ անշուր: Որ փոք. որչափ քո բարութիւն
աւուարչիչ առ իս, այնչափ բարեմարտակի ևս անէին չարիքն իմ:

(18) Պրտ իմ էրեւոյր: Վրամ զմարտով երևումն յարիւարի, սակ, և
կամ զմտնաւոր երևումն առ սին, որպէս ստացաւ 'ի բանն. Ե. լծ.
10. և ի՛. լծ. 16:

Ս Էրասմիս յաւելուած իրկին հեծումնէ՝ նորին հսկողի, առ՝նոյն
աղերս ճաղխանաց Բանի:
'Ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ Խոյ:

Բ ԱՆՆՈՒՆ

Խաղաղ և առ երկրածինս որ՝ պաղատեցայց
այրո մահացու ամենապատիր, ² եթէ ըն-
դունայն է աղաղակելն. առ մահկանացու բանականն,
եթէ սուտ իցէ փրկութիւն առ յուսոյն վստահու-
թիւն. ³ առ մարդ որ եղծականն, եթէ ընդ տկարուէ
բանին՝ և նանիր է զօրութիւն. ⁴ առ իշխանս երկ-
րաւոր դահից, եթէ անցաւոր ⁵ է ընդ ինքեանս և իւ-
րեանցն բարութի. առ եղբայր որ հարազատ, եթէ
կարօտ է կամելոյն առ անձինն անգորրութի. առ
հայրն իմ երկրաւոր, եթէ պակասեալ են խնամա-
կանքն ընդ աւուրց նուազութեն. առ մայրն իմ որ
երկնեաց, եթէ կասեցան գթութիւնքն ընդ նահանս
Չել կենդանութեն. առ Թագաւորութիւն աշխարհի՝
արդեօք, ⁶ որք զմահացուցանելն միշտ արուեստաւո-
րեն, քան զկենսագործելն. այլ առ քեզ՝ բարերար
ած օրհնեալ 'ի բարձունս, որ կենդանի ես՝ և զկեն-
դանութի տաս ամենայնի. որ և յետ վախճանին զօ-
րես անեղծապէս նորոգել:
Բ. Որ եթէ փախնումք 'ի քէն, դու զկնի ընթա-

նաս . Եթէ տկարանամք , զօրացուցանես . Եթէ վրի-
 պիմք , շաւիղ դիւրութեան ուղղես . Եթէ պատկա-
 ուեմք , քաջալերես . Եթէ ախտանամք յանձն և 'ի
 մարմին , բժշկես . Եթէ դարչանամք մեղօք , մաքրես .
 7 Եթէ ստեմք , քո ճշմարտութիւն արդարացուցանես .
 Եթէ յանդուհոս ներքինս սուզեալ գլորիցիմք , յեր-
 կինս ցուցանես . Եթէ 'ի կամաց մերոց ժչ դառնամք ,
 դու դարձուցանես . 8 Եթէ մեղանչեմք , ողբաս . Եթէ
 արդարանամք , ժպտիս . Եթէ օտարանամք , սղաս .
 Եթէ մերձենամք , տօնես . Եթէ տամք , ընդունիս .
 Եթէ յամրանամք , երկայնամտես . Եթէ մեք ժխտեմք ,
 դու առատապէս ճորհեալ ընձեռես . Եթէ լքանիմք ,
 տրտմիս . Եթէ արիանամք , խնդաս :

Գ. Որպէս 9 Հարիւրորդ երկրորդ սաղմոնն օրհնա-
 բան հրաշաւորական՝ զվհատելոյս զսիրտ օփոփէ , և
 մեծ յոյս կենաց աւետարանէ առ փրկութեն հան-
 դէս . որ յազխականն է դիւաց , և տարակոյս բան-
 սարկուիին . որ իբր զխաչին տէրունի նշան բարեբաղդ-
 պանծալի զբանչելափառ՝ անխոնարհելի բարձրութիւն
 լուսոյ և անպարտելի վերնոյն զօրութիւն՝ կանգնեալ
 է ախոյեան անվանական և անշարժական՝ ամենայ-
 նիւ յաւիտեանական՝ ընդդէմ անբարի բարուց բրո-
 նութեն բելիարայ . որ ունի յինքեան գանձս հոգևոր
 օգտից գիտողաց մտաց՝ ընծայեալս զպարտումն մա-
 հու և զլուծումն մեղաց , և յոյսս կրկինս՝ յերկուս
 յաւիտեանս , և գնորոգումն խոստման անեղծութե
 արդարոցն , կանոնս բարեհրաւերս և կենդանա-
 տուրս՝ գրեալս հոգևոյն նյ . որպէս ամենայն իսկ
 երգ սաղմոսացն՝ մաքուր սրտից է տեսանելլ՝ կտակ
 կենաց մարդկան նկարեալ :

Գ. Ս Եթէ 'ի նախնուսն 10 տկար կերպարանն՝ զայս
 աւետիս և վստահութիւն ընդգոգեալ ունէր՝ կործան
 ման մահու նախաժաման մեծ աւետագիր՝ և կեանս
 երկնակրօնս վերնակենցաղս՝ միշտ անձառելիս . և
 այն՝ ջնջական գիրն , և յեղանակաւոր օրինակն , և
 պաշտօնն դատապարտիչ վհատութե յանցաւորացն ,
 և խափանելի կտակն երկրային , և տկար հաշտարա-
 ըութի միջնորդացն , և թերութիւն բանից մաղթու-
 ղացն : Որ զի թէ մանասէի փրկութեն խոստովանե-

լի է, անսուստ վկայեալ յետ այնքանեաց մեղանաց անբժշկականաց . որ արեամբն արդարոց երկը զնուի-
րեալն մեծի Թագաւորին հրաշանուն քաղաք հայրե-
նի, ըստ մարգարէագիր անսուստ պատմութեն . որ
և ¹¹ զմեծն իսկ տեսանողաց՝ բազմերախտիս ձեռն
կաղուծե՛ խնամողօրէնն պաշտպանուե՛ նախնակերտ
յարկին տեսուծե, մանկավարժ ինքեան և նախնի,
մեքենայիւ մահու սղոցեաց . ՚ի յերկուս մասունս
խզեալ՝ դժնդակ տանջանօք մաշեաց իբր խորհրդով
ապօտամբութե՛ գլուսոյն փրկանակ կտրեալ: Մը-
տրով զչար յաւելուածն մոլեգնական՝ ¹² զբրեկական
վերնամարտութիւն ՚ի բարձրեալն յանդգնութիւն .
քանզի ոչ պատկառեաց երբէք զստեղծողին պատիւ
և ¹³ զանուն՝ յիւրաբնակ խորանէն մերժել . հալա-
ծեալ զնոյ հօգին, բելիարայ զանձն դաւանեաց :
Վ՛անզի զնոյն տաճար տիրական՝ խնկարկուծեան
հաստողին սահման՝ հռչակաւորն երկրի տեսարան՝
զսարսափելին ազանց սրբարան, ուր տեսիլք հրեշ-
տակականք և անձային հրամանք յաղթողականք՝ լու-
սաւորապէս յայտնութեամբ ազդեալ երևելին, զայն
վայր երկնանման ահաւոր սքանչելատեա՝ ¹⁴ քեանայ
ուսմին քառադիմակի նախանձարկու պատկերի աւե-
րածոյն անապատի՝ պաշտօնետեղ դարշելի և դիւա-
ձենձեր զոհարան պատրաստել կազմեաց : () րկեալ
զարջայն երկնաւոր ՚ի յարջայականն կայից, զամե-
նահարուստն՝ ունայն ՚ի ստացուածոց իւրոց, զտա-
նուտէրն՝ անհանգիստ և Թափառական տատանեալ :
¹⁵ Ի՛նչհեղգեբուղայ ձեղուն նկարեալ, և զանունն ա-
հեղ վտարանդի արարեալ . գերի տարեալ զաւանդ-
գովելոյն, ողբալի՝ զողորմածին մասն նուազեցու-
ցեալ . աղուեսուն փոքու ապարանք զսրահն լուսոց
կարգեալ, և բնաւից ունողին՝ և ոչ գլխոյն տաղա-
ւար ¹⁶ յիւրայնոցն եղեալ . հատեալ զցանկ հջօրին,
բախտից հմայից՝ զսեղանն մեծախորհուրդ արեանն
սրսկման՝ երևեցուցեալ : ՝ այնեալ հետս բազում
ընթացելոց ՚ի գայթակղուի . հովիւ կորստեան հօտին
սատակման . մոլորուե՛ բուռն վարդապետ . և ¹⁷ այն՝
գիտուե՛ կրօնիցն օրինաց, հայր ունելով զմեծն եղե-
կիա՝ զնմանակիցն դաւծի :

Ե. Այսքան ստացեալ գումունս չարեաց, որ և զայն պատինն՝ որ զարքայութենն փառս ընծայեաց նմա, հայհոյեալ և թշնամանեալ, և՞ զաղօթկերացն բազմութի սուտերաւ մահաւ խողիւողեալ: Ի նստանի դաւաճան. մերձաւոր վատնիչ. հարազատ սատակիչ. կցորդակից սպանող: Աւ անձն զոյր գառնալ, զի ուրացեալ էր զնա. զաբրահամ՝ ոչ էր յիշել, զի խորթացեալ էր ՚ի նմանէ. իսահակաւ ոչ էր աղօթել, զի նզովեալ էր ՚ի նմանէ. իսրայելիւ ոչ էր պարծել, ՞ զի տարագիր էր անուան կոչմանն մեծախորհուրդն շնորհի. զդաւթեան երգ ոչ էր նուագել, զի կշտամբիչ էր նորին. ՞ ՚ի քաւարանն ոչ էր մերձենալ, զի պղծեալ էր զնա. ՚ի տապանակն անձագիծ ոչ էր ապաւինել, զի ընդ գարշուէ ձուլածուին էր փոխանակեալ. առ մովսէս ոչ էր կարգալ, զի անքաւելի էր պարտիքն որ առ նա. առ ահարոն ոչ զոյր աղաչել, զի մնաստպարտ էր առ նա. առ մերձաւոր մարգարէիցն գունդ ոչ էր դիմել: զի սպանող էր նոցա: Եւ նորա քաւութի մեղաց, և արքայութի թագաւորութի վերստին պարգևեալ տուաւ. զի քեզ բարերար՝ բազմացուցես կարգեսցես գովեստս անձառս և անլուելիս ՚ի յազգս տոհմից և ՚ի դարս ժամանակաց. և զգուռն յուսոյն մտից անփակելի պահեսցես՝ ՚ի փառս քոյդ բարձրութե և ՚ի փրկութի գատապարտելոյս, անմահութեց պարգևաց տուիչ քո, գովեալ յաւիտեանս. ամէն:

(1) Պաղատեցայ: 3 օրին. գաղատեցայ. և կարէ յարմարիլ յիմաստս կարգի բանիցս. իբր տակ. Եւ սոք միթէ առ երկրածին ոչ պաղտանցայ մինչ ցայժմ, միթէ առ մարդ, միթէ առ իշխանս, միթէ առ ծնողս էն, ոչ բնաւ. այլ առ ինչ պաղտանցայ բարերար ան օրհնեալ էն:

(2) Երկ ընդունայն է: ՚ի տապարեցելուն նախ քան զայս՝ զաղկապոլ էնէ յարեցար ՚ի վերջ յառաջընթաց բանին, գնելով, առ ելիւածին օր էնէ, ընդունայն է. առ հակամարտ բանակն էնէ, սուր իցէ զիստին էն: Իբր ասել էթէ առ երկրածին ոչ կամ առ մահկանացու պաղտանցայ, ընդունայն է էն: Աստուծոյ եզպ յայնժամ ըստ օրհնակն տակելոյ ՚ի կոտորածոււորիս, յամին 1774. ուր և Յառաջարանն ազգ ասնէ՝ նոյնպէս գտեալ լինաի օրհնակս: Ստեպն ըստ որում կանխածեալ իսկ յայնժամ, և ակնարկեցար ՚ի լուծմունսն՝ ոչ միայն անսովոր լինել այգամ ձեռոյ, այլև զի մեր ընտիր օրհնակն կիսիւ զտասնէ յանցելոյ բանէն, ընդ յաջողին յարելով, էնէ ընդունայն է, էնէ սուր իցէ էն: Արին վասն նորոգ ևս հարցափորձեալ զայլ ևս օրհնակս, տեսաք զի բա-

զումք ընդ յարդրին ընթեանըով զէկէն, յաւերան և նշան հարստեան՝
կրթն 'ի ձև սարսաղաւառութն . զոյն՝ զոր և սաս յետին բանն յոյս առ-
նէ արդեօս չազկատան . առ Թագաւորութիս աշխարհի՛ արդեօս, որս զնա
հարցումէն էն . զնոյն միաս զուշանէ և վերադոյն սանէն, էնկ որս իոյն
քրիստիս : Ուստի ըստ այսմ ընթերցուածոյ լինի նոյն ձև բանի՛ զոր և
յոյժ աղթն 'ի կիր սանու . նք վարդապետս, որպէս 'ի իջ . 1 . և ի Խ . 1 :
Եւ չազ կատն էնկ իմանի կրք արտահան . ուսով . երեսամ . իսկ թ միւս
ընթերցուածին նշանակէ կրք Թեահան, (ուսով . էկեր :)

(3) Աս ճարտ : խնդրելի է որոշուան երկն բանին՝ յորս սան, որս
զտանէ առ երկածին ոք, կամ առ ճակնացոս բանական, կամ առ ճարտ
եղծական : Թուի երկրծին ընդհանուր կոչել զոր և է ձեռնառու, Թէ
մարդ իցն, Թէ այլ կենդանի զորուոր . և սակայն առ այնպիսին սան՝
ընդունայն է աղաղակելն, վասն զի կամ չիմանայ զիտրիս այլոյ, կամ
չունի կարեկցութիւն : Եւ ճակնացոս բանական՝ առանձին իմանի որս
բանաւոր, ճարտարասոս, բանկրան . բայց և 'ի սանն ևս առ է սան՝
միւրութին, զի ոչ կարն բանիւքն սարկցուցանել : Իսկ մարդ եղծական՝
առանուլ առանձին զմարդ զորուոր, ուժեղ, ճարտանուն, բայց և նորս
զորութին այնպէս անտո՛ք է սան՝ որպէս և բանն սկզբ : Այլս առ մ՛ ոք
յայնպիսեայն սարկանայլոյ կ՛մ սարկանիցմ՝ սան : որովհետև կամ ան
կարեկց է, կամ չչխան անպարս սարկարացուցանել, կամ չխարէ հա-
նել 'ի վշտոյ :

(4) Աս իշխանս երկրասոր : Միթէ ունիցի՛մ առ երկրասոր իշխանս որս
զտալ, որք Թէ և կարողք իցն, սակայն որպէս ինքեանք և իւրեանցն
իշխանութի անշաւորք են, նոյնպէս և բարերարութի նոյս կամ իմաս-
մակալութի անշանէ, գազարէ կամ ժամանակաւ, կամ մոխրիկըով
կամայն :

(5) Աս եղբայր : 'ի յուշ բերէ զգնականութին՝ որ 'ի մարմնաւոր
ընտանեացն յուսալի Թուիցի : Միթէ սան՝ առ հարազատ եղծոյն իմ
սարկանիցմ, որ Թէ և կամիցի յիս զտրին, բայց կարոս և գուշէ և նա
ջանայ յիս իտաղալուք ստի, և յինէն Թերես կամ գտանել օգնուք :
Միթէ առ հանր իմ երկրասոր սարկանիցմ, Թէ գուշէ սարկեալ իմաս-
մական հոգք նորս առ իս՝ սակասեալ իցնն ըստ նուազելոյ աւարցն կէ-
նայ . կամ միթէ առ ճարտ իմ ըստ մարմնոյ, Թէ սարկեալ գազարեցան
գուժք նորս 'ի բաննայ կենայ նորս : Լուեղայն ակնարկութի կայ 'ի
բանն, զի հոքն զնուարուք միայն սարով իմանոյ և աւարոյ, իսկ մօրն՝
զարկուան գ՛ծոյ և կենայ, Թուի զեկուցանել Թէ 'ի գրել աղթութիցս
վախճանեալ էք մարդ նորս, իսկ հայրն սակաւին կենդանի կայր հինու
ւարց ծերութի պասկեալ :

(6) Որս գնահարցումէն միս : Միթէ առ Թագաւորութիւնս աշխար-
հի սարկանիցմ սան, որք առ յանցաւորս՝ միս, այսինքն սակաւ
բար զուրք 'ի կիր սակնանն, սրտուհաս մահու սան, ջան Թէ ներքն
և ջանան 'ի կենան նոյս : Այսմ, ընդհանուր ևս սակալ, ճշմարէ և Թէ
երկրային Թագաւորն կարն միայն բաննայ զիմանո՛ք մեռուցմաք, այլ
նչ երբէք կենազարծել . մահու ունի իշխանութի, այլ ոչ կենայ սկիւ-
պէս . կարող է չաղանանել, այլ ոչ զաղանեայն 'ի կենան կոչել :

(7) Երկ սրէկ, քո ճիւղաբուիք արդարացումնս 'ի ստութին : Աս յապէս 'ի սանն սե-
ստութի՛ Թէ ոչ ճանայեմ զքն, հայեցաւ 'ի նա յի, և սկիւրոս գտանու-
պէս լալովն՝ գտաննեցաւ զճշմարտն և արդարացաւ : Բայց շ . օրինակք
սանն, էնկ սրէկ քո ճիւղաբուիք, այսինքն և Թէ սխալմիք 'ի քո ճշմար-
տուիք, գու ըստ սարկելով սարկարացումնս . որպէս սօղոսի պարս :

և այլայ : Ե՛կէ յստորանս , 'ի խորին անգուռաց մեղաց կ'մ ծանր ծանր զանազան գրգռելովք , յերկնս ցուցանես . զոչոյ մեր և զգիրս յերկնս հայեցուցանես . քաջաբերս յերկնս հայել :

(8) Ե՛կէ Գրգռելի՛ ուրախ : Առ քմ խնայեալ ըստ մարգարութեն , որ զարե յերկի տաս ողբաց և ապացու զմեզս մեր : Բայց քանզի անգորշաբար առ նժ խօսի ազօրքս , այսորիկ նժնաութն զնախնային զգութն անձայն , կամ զառարութեն առ մեզս : որպէս և ծղփիլ խնայի հաճութեն նյ ընդ մեր սրգարանայն :

(9) Հօրերբոյ երբոբոյ : այլ օրին . հորերբոբոյ . որ է սարման օրհնութն . Օրհնես անձն իմ զանէր , և ամենայն ակերբ իմ . յարամ ցուցանելով զհարկան գութն նյ առ մարգիկ , զերկայնաութն , զնորգութն , ևն , մեծ յոյս կենաց աւանդէ մեղութեացս . իսկ գիտայ ահարկուի է , և մեծ սարակոյս . որ և իբրև զխայն տերուական՝ կանգնեալ է 'ի մէջ եկեղեցւոյ 'ի գիշերայն սարառաման՝ անվանելի անոյցան ընդգէմ հնարից սաստանայի . զի մասաւոր երգեցողայն ծանուցանէ զպարտան հետ և զլրծուան Բայց . սակրանն . * Ո՛ր քուէ զմեզս քս , բժշկէ զամ հիւանդութեն քս || : և յոյս իբնն , սասի օգտակար բարեայն և հանգրկեմքայն , սակրով , * Ո՛ր լնու 'ի բարութի զցանկութի քս || . և զխոստան անէրծուի՛ սրգարոյն , սակրանն . * Վարդանայի՛ որպէս արծուայ մանկութի քս ևն || : Ո՛րպիս անձայն իս : Չի մի կարծեցի թէ ասացեալ առաւելութի սարառանքայն միայն ճք . սակրանն , յուսելու թէ զմի զոչոյ սարման մեծացուցի , սակայն բովանդակ իսկ սարմանք եթէ յասակ մեզ նկատեսցին , նն սրգարե . կտակ կենաց՝ գժտագրեալ առայի մարգարեան , իբրև զնոր կտակս զամ մասունս նժտարուան ունելով յերկնս , որպէս և քայտարե 'ի յաշորգ հանուր :

(10) Տխր Խեղարան : Հին օրհնքն՝ որ էր ակար օրհնակ նոր օրհնաց , յինքնան ընդգգիտալ , ժախեալ ունէր զոչոյ աւետիս և զոչոյ թողութն մեղաց և այլ բարեաց , իբր յառաջնթաց աւետարեք կարծանան մա հա՛ որ քմի լինեալ էր . և այն զի՛ գրաւորն այն օրհնք ընելի էր , և յեղանակաբ , ժախեակել օրհնակն . և խախանել իսմի երկայն . ըստ օրում խառնակնքն և սպանակնքն , պատարայքն , սրբութի , խարութիքն , և պաշտենեայքն՝ ամենայն կին երկրասոր և մարմնասոր . Թէ պէս և զախնան նոյս հոգեւոր էր . և ակար էր հալտարութի , այսինքն բարեխառութի կամ նուիրապարծութի միջնորդայն քահանայից . և Եւ ըտի՛ , անկատար մեալ Եանից , ազօրից մալթալայն . (2 օրին . Բառից ,) այսինքն նժ մալթալայ անկատարութի : Չայտարի հանգամանս հին օրհնաց անձու յառաքելայն . (երբայ . Է . Ը . Թ . և Թ . կարն . Գ . 7 . 8 . 9 :) Ղիտես սասանոր , զի 'ի չորրորդ հանարայ սասի անկատար ընթառան խնայող բանին մեջ 'ի զախնան գլխոյս . վասն զի կամելով որ վարդապետն 'ի Թողութի մեղաց՝ որ 'ի հին օրհնս լինէր , առաւելուք երբու կայտարանել զնորհարարութի նորոյս , գնէ միայն զառաւարկութի սակրով : Չի թէ յառաջինն այն 'ի ակար օրհնակն կայր աւետիք Թողութն . որ զի Եւ հմտաի իբրութի , այսինքն այնչափ զի նաև մանա սիկ զգութն խառնակնելի է ըստ անսուտ վայրութի գրոյ . Թէպէտ և բարեացուարի յանցես : Եւ յերկար ցուցանելով զպէտպէս մեզ նորս և զգժտարութի Թողութն , 'ի զախնանին անէ 'ի ընթաց , Թէ այսպիսի մեղաց բառութի , և արգայութի Խախտութի պարգևեալ քուս , առ 'ի բարեացուցանել զգժտաս փրկոյն : Եւ սարս 'ի փաստ աւարտն զանն՝ առանց գնելոյ զերակացութի , Թէ ևս առաւել 'ի նորունս յուսուի է Թողութի գժտարարութի մեղաց , ևն : Արդ՝ վասն այսր գութն Թողութի աննոյ՝ Թէ զայն երգակացութի լռելեայն Թողութն .

նալ : Բայց մեզ առանել հասանելի է ստել, Թէ 'ի յաջորդ գրութին ծք . յառաջ անրէ զայն, ուր գրեալսածն յոյս գործուցանէ : Թէ գեր քան զանոնք աշխն նախնեայն' անսահման աստուծուքի կրկն ընդ զոյ հաճել ցար հելուա... 'ի շնորհաբաշխութեա նորում . և որ զքեզ այլ բանիք' 'ի սոյնն բարգաւառութի հայնն :

(11) Չեմն իմ գիտածոց : Չեառի մարգարէն , որ բարում երախտեօք մեռնաու եղև եղևիկայի' հոյն մանասէր . և աքթիք պաշտարանեաց' նախնայիք յարկն , 'ի նախնեաց նորա շինեալ սպարանիցն և սուռնային . հանկարծ , գառախարակ մանասէր , և նախնի, ծերացոյն յալգառուսի նորա . զի ըստ կարծելոյ ոմանց' էր երբորդդի ամասնայի աքթայի յուգոյ, յորակ հինգերորդ էր մանասէ . յառերևն ոմանք ըստ կրօնաց սահբանագրոցոյ և ըստ հրեանիմաթ, Թէ ետայի' աներ էր մուսնասէր, ամենանայուցեալ նմա զիւր գուտար : Արդ' զաս կոչէ հծ անասնորոց մարգարէիցն , ոչ միայն զան յշատակեալ առանելութեցք , այլև ըստ մարգարէական ընդարձակ գրութեն , և ըստ երևելի յոյսնութեց . զոր մանասէ գծնդակ սանձանք պոյնոյ սան , կարեալ այնու զոյս փրկութի իւրոյ :

(12) Չարեան : 'ի վերայ այսօրիկ չար յառելած արար զքեզ գեմ տերութի կամ իրաւանցն այ գործեալ վերահարգութի, պատերազմն, որ էր դասնարն այ' բնական սանել կոչոյ :

(13) Չեմն : յարաբնակ իորակն հերթել : 2 օրն . զանան իւրաբնակ իւրակն հերթել, այսինքն զանուն իւրանին կամ սասնարին այ' փոխել յանուն կոչոյ :

(14) Քրեան, սահն : Ոմանց Թուեցաւ երանել 'ի յոյն բառնն իջել, կամ իջել . որակն գրի յոյսն . ին . 16 . և 'նշանակէ' զառակուտ յամ կարմանց . զոր հայ բառնն սանիք' խորանորդ, և 'ի գիրս փրկան , որպէս և յայլ գիրս սան' գուեայ, առեալ 'ի յանախաննն : Եւ ըստ որոյ զյալ ջորդ բառն' գառարիսի, հասնարին Թարգմանութի բառնն' գանայ, կարծելով Թէ կուտք էր չորեքիւտի շինեալ : Հին լուծ, սան' Թէ քեան կին էր պուսիկ, զոր յես սասակմանն 'ի պարտան առեալ, ձուրոց մուսնակ զպատկեր նորա, և կանգնեաց 'ի չորս գեան սասնարին : Անոցոս առանելութի : Ասան որոյ մեկնիչք պապոյ սանն . ըստ պատկերանոյ' ամանք հասնարին' Թէ իջլան, է նոյն իսկ երբոցական բառնն գիւտ, կամ գիւտ, որ զքեզ ամենայն Ե . 26 . զոր եօթմանասուրք եղին' անխան . և 'ի վերայ, ունիտ : (անն 'ի բանն Ե . ըծ . 17 .) իսկ պաք սանն, Թէ զոր երբոցայնք քիտն կոչին, արարացիք և պարսիկք սանն քիվան, կամ քեւ վան : իսկ Թէ զքեւ կուտք էր, բարութք սանն զպատկերանն . իսկ կազմիթ մեկնիչ սան, Թէ սասիք' արարացիք և պարսիկք զերեանն կոչին քեւ վան, որոյ արձանն (ըստ գրելոյն ևւերք . պարարաստ . առես . գիրք 20 . համար 10 .) ուներ չորս ալս 'ի գրութին, երկու յառաջոյ, և երկու յետուս . և 'ի փակել երկուցն' այլ երկուքն բաց մնային . ուներ և երկու զոյս Թեոյ 'ի Թիկուանն : Այլ Թողեալ գէթմանոց զկրուքանութի առասպելն, իմաստ սեղոյս միտքնակ ճշմարտի, և Թէ գուտնու զարուսեանն իմաստոյք, կամ զերեանն կամ զայլ ստալ . զի թմ զրուսութի երկնից արար մանասէ սեղանն 'ի սասնարին . (ք . Թալ . ին . 5 .) Եւ գառարիսի սան' կամ վան չորից աչոյն ըստ ևւերեան, կամ զի 'ի քառակուտի իարտիկ հաստասեալ կայր . և կամ ըստ ոմանց' ընդ չորս կորման սասնարին կանգնեալ էր : նախնայորոյս պարիլերի, այսինքն, 'ի նախնա՛ զարկութի շարժող զած . և հայի 'ի բանն և զեկնիլի . (ք . 5 .) որ հոգւովն ստրեալ 'ի սասնարն, ևսես անդ զայն պատկեր . զի Թեպէտ յովիտ երարձ զարձուլին 'ի սասնարին, բայց յաջորդքն վերաբն

զարման 'ի կուսմաթութն մանասէի . որպէս սակ (Գ . Քաղ . իգ . 32 . 57 . իգ . 9 . 18 . և Բ . մնայ . լք . 22 .) և ցույսնէ երեմիա . (ԼԻ . 34 .) Աւերածոյն սեպագոյ . կամ վասն քաղաքին և տաճարին սակ , զորս վասն կուսոյն յանապատ աւերակ զարմայ Թժ ըստ բանից մարգարէիցն . և կամ զի զայնպիսի կուսուս պարտեցին խորհելոյցք յանապատին . զի որպէս 'ի քաղաթութն նոյ աւերեցան մահուակէ :

(15) Բեհեզէֆաւայ : Ճանձիկ այժոյն ակիկարմի , իյեզան , յարկ բնու կուսն արարեալ զտունն նոյ . գերելով զտանոյ Գոլիւրնի , զբահեաւս արքայն զանձուց և տաճարն , զորս ժողովեաց զտիւլին երեկիսս , 'ի պաշտօն կուսոյն ծախեաց մանասէ , կամ զբարաշուն անօթս տաճարն գերելոյց պատճառ եղև : Որպէ՛րք օրինակաւ պահասեցուցեալ զարեւածին նա , զհաստ տաճարն և զտաճին քահանայից նն . կի՞ ըստ անոց նուարեցուցեալ զտաճին նն զիտայել կուսապաշտութի :

(16) Յիւրայնոյն երեալ : այլ օրն , յիւրայնոյն : Չարհ տաճարն , կամ զտուն տաճարն՝ արուեստն ստանայի սպարաճոյ արար . իսկ նոյ որ զնմա՛ն յանի , և ճչ գլխոյն տեղի եթող յիւր տաճարն : Հարեալ զյանի կոյրն . բարենալ զվարապոյր արուսթեցն , կամ տաճարն , հանցեր 'ի վերայ սեղանոց արեանն՝ որ զիտահարգ մտաւոյնան արեանն քի՞ նշանակեր :

(17) Եւս այն գիրտնի : յերես օրինակաւ անգիրտնեմի . որ վիճակն թուի . բայց մարթ է ևս մեկնել , այնչափ քաջ վարդապետ եղև մարթութի , մինչև անգիրտանալ կամ մուսանալ զճանապետ կրօնս օրնացն , թեպէտ և հայր ունէր զմեծն երեկիսս զնժապաշտան :

(18) Չարհիկերայն : Չարաթութիւն ազօթականաց , կամ ազօթողաց . այրինքն մարգարէից և քահանայից :

(19) Չի փառաբիւր եր : Ոչ կարէր սակ՝ պարծել յիտայել , վասն զի զուրկ և օտարացեալ էր 'ի մեծ խորհրդաւոր շնորհէ այնր անուան , որ թարգմանի՛ թժտուս :

(20) 'ի փառաբան : 'ի տաճարն՝ որ էր տեղի քաւութն : 'ի փառաբանի անգիրի . որպէս և և չափ աւ յնոյ տուեալ էր . կի՞ զի 'ի նմս պահէին թժտոյն մտաւոյնան կամ կամ զի տապանակն զլլճ երեկեցուցանէր : Ոչ կարէր մանասէ մարանալ սակ՝ 'ի տաճարն նոյ՝ սարեւ ընդ հովանեաւ նորս , վասն զի պղծեալ էր զայն . և ճչ 'ի տապանակն նոյ սպարաբիւր երեւ զայլ յանցաւորս . զի փոխան նորս զբարակեր կուց կանգնեալ էր :

Ս Երաբին յաւերաած կրիին կեծոմնէ՛ նորին հսկողի , սա՛ նոյն աղերս մաղևանաց բանի :

'Ս խորոց սրբից խօսք՝ ընդ նոյ :

Ի Լ՛Ն՛ . Ն՛Ի՛ .

ա . () Ըջնեալ տիրաբար 'ի քումդէ կուսութն , ան տահմանելի և անփոխադրելի . իսկապէս բարի , ¹ պաշտօն ինկելի , և երջանկուութի խոստովանելի ամենայն երկրի . ² երկայն յուսոյ ամենապատրաստ տեսութիւն . գթած ողորմած , որ ճչ պահես սխտ բազմութն ամաց մեղանաց՝ քթթեղ մի ական .

որ հրաշաւորս զարմանալիս՝ գեր քան զամենայն ազնիս նախնեացն՝ անսահման առաւելութիւն՝³ կրկին ընդ միոյ հաճեցար հեղուլ զողորմութե վերնահոս վտակս ամենախնկաւորս՝ ի շնորհաբաշխութեո նորում: Ալ զանտուտս զմոտս լուսարանի պատահանին անձկութե նշուղիցն աղօտականաց, չափով գիտութեցն ըստ սողմոնի, և իւր իսկ նմին, և ինձ ընդ նորին՝ բացեր ընդարձակեցեր թշուառացելումս զառաքատն անջրպետարան ելիցն ողորմութե՝ ձրի պարգևացն անձականաց: զոր ընդ մէջ իմն մասնաւորօք աւետաւոր յիշատակաց և ՚ի հսուամն զայսր տպաւորութի օրինակաւ նկարագրեր, զգարձարձքն առ իս, և ես դառնամ առ ձեզ. և յսրժամ դարձցիս և հառաչեցես, յայնժամ կեցցես: Այդի և զաղջամիջին սեռութի գունոյն՝ փոխարկել ՚ի ձեան պայծառութի, և զարանցն արեամբ ներկելոցն՝ յեղանակել ՚ի պատահումն գեղման, ըստ ետայեայ և զաբարիայ. և ՚ի մէջ բարկութեն՝ դարձեալ ՚ զոյգողորմութի. քանզի անապատանալ քաղաքացն իւրայելի, և զարձեալ բնակիլ. և շանապարհացն ամայի լինել ՚ի չգոյէ մարդկան, և զանդրէն հետեւիլ. և լբանիլ ՚ի սովոյն ոգւով, և դարձեալ զօրանալ ձեռամբ. և զնալ այ ՚ի տեղի իւր զայրացմամբ, և դառնալ ողորմութե. ըստ ներողութե՝ զելան, և ՚ի մէջ սաստիցն սպառնալեացն՝ կրկին պաշտօնութի, և ՚ի սրտին խռովութե՝ յուզումն ինձանց գթութե: Այս մարգարէիցն ձայն ինկելի, որ զօրհնեալք քո գալստեան զազատարարդ հրաման կանխաւ ազգէին:

Ը. Ալ զոր չէ բանիւ նիւթեղէն լեզուի ընդ թիւարկանել վամն անբաւութե, փոքունք են և նուազունք օրինակք և նմանութիք, զիւք և ժամանակաւորք՝ առ աւետեացդ քո յայտնութի, և խաչիդ փրկագործութիւն: Ար յամենայն վայրի կառուցեր զխորանն վկայութե արեան քո ուխտի, որք մեծաբարբառ միշտ ազաղակեն՝ քան զդատակնիք մահուն հաբելի՝ զյաղթանակ բարեաց քումդ հանդիսի, կեանս կրկինս և անմահականս՝ շնորհաց, մկրտութե, յարութե, նորոգութե, առ քեզ ընտա-

նութե՛ր, ընդ հոգւոյդ սքյ միութե՛ր, քաւութե՛ր, ազաւ
տութե՛ր, լուսաւորութե՛ր, մշտնջենաւոր մաքրութե՛ր,
խկապէս երանութե՛ր, ընդ վերնայնոցն կցորդութե՛ր,
անկապուտ փառաց, ¹⁴ 'ի շրթունս մեր ձայնիւ բարձ
րելոյն հաշտեցուցիչ բանից աղաչանք: Եւ զոր ահա
ւորն է ասել, կարգեմ աստանօր՝ յիշատակ եդեալ
մեծիդ երախտեաց, ¹⁵ անձ իսկ լինել ընտրութիւն շնոր
հին, և ընդ հաստողիդ միանալ տէրունի մարմնոյդ
ճաշակմամբ, և ընդ լուսոյդ կենաց խառնութիւնք. զոր
կատարումն երջանիկ խոստմանն, ըստ պօղոսի բա
նին, ոչ ունէր օրէնս: Եւ զու փրկուութիւն, եկիր
հայրենիդ քո հարստութիւն, արարեր և կատարեցեր ¹⁶
զլուսոյն յերկարաձգութիւն, որ առ քեզ պահեալ
անհամառօտելի՛ քաւիչ ամենայնի: Եւ քեզ փառք
ընդ հօր քում՝ ի գովեստ բարեբանութե հոգւոյդ
քո սքյ, յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

(1) Պայտ ինիւ: Արժանի պաշտման խնկոց, այսինքն տէրութե
պաշտել: Երկնային, երանութի զոր ամենայն երկիր պարտի խոստ
վանել. կամ, բարեբանութի, լուսութե մտ՝ արարածոց:

(2) Երթալ յասոյ: Երկարածամանակեաց յուսոյն արդարոյ՝ անա
զաբարս փեսութի, ամենեցուն, կամ ամենեկն պատրաստ և հաստա
տուն անտութի, կամ խնամակութի: գիտք, որ ոչ պահէս որս քա
նախէ անոց, ի վերայ բարեմտեաց մեղաց մերոց՝ և ոչ քիւնէ քի քան, և
ժչ վարդեանս քի. Թէպէտև մեղքն բարեմութիւք իցին, և անք բարձր
զարծեալ, այլ գթութի քո ոչ տանի պահել որս. սպասէ սպաշխա
րութե, խրատէ, յորդորէ: Թուի զասել սարմախն, և ժչ յաւի
տեան պահէ որս, խնամալ ժչ երբէք:

(3) Կրին ըդ քո: 'ի նոր շնորհարարեալութե՛ն՝ փոխանակ միայ խոստ
ման կամ բարոյ հին օրինացն՝ կրկին պարգևեցեր. զի այն՝ մարմնաւոր
բարիս խոստանալք, կամ լոկ Թողութե մեղաց. իսկ նորս՝ արարութե
շնորհաց և երանութե փառաց, և որ յայտարիկ յարմարեալք պարգևք
հրաշաւորք, անբաղդատ աւաւելութե քան Թէ յաւալին աղչս նա
հարեաց, զեղեալ յողորմութե Այ իրե վտակք երկնաւորք:

(4) Չմտաւոր պնաս: Չայիր հին օրինաց զեղ լուսամուտան՝ ընդա
նակս սրտոս ճաւաղայթից, այսինքն լսիով գիտութե, չափաւոր և
նուազ ծանօթութե նոր օրինացս, ըստ սուրբնի: Այստ խնաման ու
մանք ըստ հին լուծ. քան ժողովոյ ժք. 3. ' խաւարեցին որք ան
ամեն ընդ ծակս: ॥ Բայց ինչ այլ երկու ինչ Թուին աւանդեալք ի
սարմանէ. մին օրինակեան. զի ի սառարին արար պատահանս
հայեցիկս ծածուկս. (Գ. Թագ. 7. 4.) ընդ որս նուազ լոյս մտաներ,
և նշանակեր զնուազ ծանօթութե նոր օրինացս: Երկրորդն վարդապե
տական՝ աւանդեալ երկոց. ք. 9. ' Յաւեալ ընդ պատահանս. ॥
զոր ք վարդապետս ի մեկն. անդ. (երես 49.) խնամայ ի վերայ մար
գարելոյ. և ասէ. ' այսինքն Թէ յաւալ նորք զոյս անտութե՛ն ի մեղ

նշարեաց : Այսմ յարմարին յաջող բանքն . զի ասե՛ թէ բանիւք մարդարեկց ըստ մասին յայտնելով զնորհաբարխաւթիւն նոր օրինացս , իւր իսկ նմն , ինքեան սարուննի , և ինձ ընդ նմին՝ բայցեր զսուտական կամ զպարտական սեղօղեպարս , որ անհրապարկ կամ արգելալը զըլտ ազրուութիւն անշային պարզեացք :

(5) Չօր ընդ մէկ ին : Չօր միջնորդութիւն , կամ ՚ի ձեռն մասնաւոր աւետար յիստօսեաց , բանից : Կձ ընդ մէկ ին , այսինքն , կիսակատար մասնաւոր բանիւք աւետարց՝ զմանութիւն այսր շնորհաց նկարագրեր , նկարագրեցեր , ծանուցեր ասելով : Դարմարուք առ իս , ևն : (Չաքար . Թ . 3 . Մարտ . Գ . 7 :) Եւ թէ Եզրժամ գարմցես , ևն : (Ետեղ . Ը . 15 :)

(6) Չարդանդին սեռնի : Ըստ ետց . (Թ . 18 :) և զարննի արեւմ . զարգեանհեղին կարգութիւն , յեղանակել , գոխելն յայս ազգանակ : (Ետց . անգ .) Իսկ պատրիայ ասելն՝ և բանն (ԳԼ . Թ . 7 .) * Եւ բարձից զարգեան նոցա ՚ի բերանայ նոցա , և զարգելիս նոցա ՚ի միջոյ ստառ մանց նոցա . և ճառացին և նոքա նոյ մերում : ||

(7) Չօր գործնաբի : Չօրութիւն իմա յիշել . (անբակ . Գ . 2 :)

(8) Դարձաւ Բախի : Լնուլ բնակչոք , շէն լինել : (Ետց . ինք . 26 :)

(9) Անրիկ հեպել . այսինքն անցանել ընդ այն անցաւորաց :

(10) Ըստ ներդրուի : Ըստ թոյլ սուլոյն , կամ յետ լքանելոյն՝ վնաս . զճարտ , կամ զգոնականութիւն :

(11) Չօրնեւաք Գ Գ Գ Գ Գ Գ : Սկսեալ ՚ի բանէն , նա զի և զարձակելն սեռնի , մնչև յայն , Այս նորգարեկից յայն , զի կարգեցութիւն աւետարանիս յարմարեցն փոխելն , ՚ի բարկութիւն զարգեցութիւն յիշելն , անսպասանալ քաղաքաց և գարմեաց շէն լինելն , և այլ հետեւալքն , այս աննայն ձայնը մարդարեկց թէպէտ առ տեղեան նշանակելին զմանան նոյ առ իտայել , բայց իտարեւմեալ զքս գաղտեան շնորհաբարխութիւն ծանուցանելին : Կամ բացատրելով ըստ կարգի շարադրութիւն իմանալի է : Այս աննայն է արխոթեկի ձայն մարդարեկցն , որք այսպիսիք կանխաւ ծանուցանելին զարտարար զօրութ քոյց գաղտեան յաշխարհ : Սակայն այլապք յարմարին իմաստք անդոյս ըստ ըստ օրինակի , որ զտեղն , Այս յայն նորգարեկից , ՚ի զընայ սկսանի , և յարե՛ ՚ի յաջողան , և ար ք ք ք ք , ևն . և իմանի այսպէս : Այս ձայնը մարդարեկց որք զքոյց գաղտեան շնորհան ծանուցանելին , և ար , այսինքն զք և զմարդարեկց շնորհ շէն հար բանի . Թուել , Գ Գ Գ Գ , փոքունք են այն բանը մարդարեկց , օրինակք միայն և նմանութիւն՝ համեմատեալ առ յայտնութիւն աւետարց քոյց , և առ փրկարարութիւն իտայել : Այս շարք բանիցս առաւել յարմարալոյն թուին մեզ :

(12) Հինգ և յոսնախարհ : Բանը մարդարեկց առ իտայել հինք են համեմատութիւն նոր աւետարցս . և ժամանակաւորք՝ զի զոսժամանակեացս խոստանային , և առ ժամանակ մի . զի գարմեալ անսպասուցան քաղաքք նոցա , և ճանապարհք նոցա անկեօք գարման , ևն :

(13) Քան զպատրիայ : Քան զարդարութիւն մասուն հարկի՞ առաւել մեծաւայն գոչին իտայել արեան քո , զքս յետ անդալ ընդ արեւելա կառուցեր , և ոչ որչա՞ առ իտայել լեանն՝ ՚ի միում քաղաքի և և թ . և գ . շին գրալթանակ բարեաց հանգիսի շարադրանաց քոց : Կէտա իլլիա , գային կամ ինդրին ոչ մաս կամ պատուհաս , այլ կրկին կեանս շնորհաց և փառաց , կամ մարմնաւոր և հոգեւոր , կամ յետ կրտստանելոյն մեղք զսուլին շնորհան զիկին նորդութիւն . և այսպիկ կեանք են՝ նորհաց , Կրտսեմ ևն : Ընորհ ստա ընդհանուր իմանի՞ մի առլութիւն

կամ պարզեւ, և յաշխարհն են բացատրութի իբր մասունք այն շնորհաց, այսինքն միտութե, յարութե, որդեգրութե, ասարչապարութե և այլն :

(14) 'ի շնորհունու մէջ յայնիւ բարձրելոյն : Եթէ կից առջին երկու բառքս՝ յայնիւ բարձրելոյն, Թուի խնամալ զհոյս մերն, որ է ձայն աւանդեալ մեզ 'ի քեզ, ապաշինեալու որդեապետ զնձ հոյս, և հաշտեցուցանել ընդ աշխարհի : Իսկ եթէ քառան՝ բարձրելոյն ասցուք բառին հաշտեցուցիլ, որպէս գրեն 2 օրին . ըստ այսմ ասեն, 'ի շնորհունու մէջ յայնիւ, խնամի ձայնաւոր պարթեք հասարակաց պաշտամանն : Եւ դիտարարութի բառ նիս է, Թէ այնչափ ընտանեցաց յոյ, և կցորդք հրեշտակաց եղաք, մինչև որդեապետ իտակ ընդ ձեզ, և հրեշտակօրէն միմարդ հաշտուի լինել Թէ յերկրի, և Թէ յերկինս՝ բարեխօս լինելով զասն մարդկան : Եւ այս իսկ մի է 'ի գերազանց պարզեւացն՝ զորս 'ի շնորհ արհմաներ . ուստի ըստ շարադրութեան զասեն՝ բանից պարտի, 'ի սեռական հոլով խնամութի է՝ պարտաց, նման այլոց բառիցն :

(15) Աճ իսկ լինել : Եթէ ըստ առաջերկական բանին (ք . արեւ, Թ . 4 .) գերեմական պարզեւաքն Թեմիցն ընտնելն հարաբարակիցք, առ մեզ ասէ՝ մեծ եւս և ահաւոր երախտիք են՝ մէ լոկ կցորդութի շնորհի Թեմիցն, այլ իսկապէս իրօրէն ընդ պարզիք միանալ տերունեան մարմնայն ճշտակեման, և նո պրեման 'ի մի խառնեալ ընդ կենդանի ըրաւայր : զի խաբարան, զայսպիսի կատարելութի և զլրուան խառնայնոց շնորհացն և մասաց սչ ուներ օրէնն մեղեմական ըստ առաջերկնի :

(Երբայ . Է . 19 :)

(16) Չյուստի յերկարայգութի : Չերկայն ակնկարութի պարզացն առ աշխարհ զոր առ քեզ պահեցնն սնկանաօրելի, այսինքն առանց հասանելոց կամ Թուլանալոց, կամ զոր գու ինքն պահեցեր հաստատուն, անվերջ . եկեալ անձամբ պարտեր և կատարեցեր հայրենի՝ քո հարսութի, ճիտութի, լիութի, կամ հաշտական իշխանութի . քանզի առ այսչափ մեծ շնորհարարչութի պահանջի եթէ ճիտութի, եթէ իշխանութի :

Ա իբրպիս յապարտած իրին հեծուութի՝ նորին հսկողի, առ նոյն աղբիս մալխանայ բանի :

Դ խորոց սրտից խօսի՝ ընդ այ :

Ի Մ . Ն . Ի Գ .

ա . **Տ** էր տէր զօրութեց, բալորից գոյից Թագաւոր, օրհնաբանեալ ողորմութի, նձ ամե . նեցուն : Ար յաղթես սահմանի լախաաարած ընդարձակութե . ամենայն անբաւութեց դու ես արքանութի . մինչ զի կարծրն՝ քեզ հոսանսւտ է, և լոյծն՝ քեզ պնդակազմ, և չիք քո իր անհնարաւորական՝ յաղթօղ զօրութի ահեղ . հուրն՝ ցօղ իմն է զօղական, և անձրեն՝ բոց կիզանողական . զքարն բաւես ցուցանել կերպարան ազդման, և զբանականն դնես անխօս և անշունչ արձան : զպարտա

ւորն ողորձեալ՝ պատուական առնես, և զկարծեցեալն մաքուր՝ իրաւամբք քննեալ գատիս : ⁷ Օ մառուցեալն՝ ի մահ՛ բերկրութի բարեաց արձակես, և զամաչեցեալն՝ զուարթ տեսութի օծեալ՝ դարձուցանես : ⁸ Սանգնես զմատնեալն հաղբից զլորման, և զսասանեալն՝ ի վստահութի վիմիդ հաստատես : ⁹

Օ ախտացեալն բազմահառաջ՝ երջանիկ կարգես, և զյառաջառեալն՝ դարձեալ անդրէն՝ ի յետս նահանջես : Սը յորժամ սպառին առ ի մէջ բարիքն, զառաւել զարմանալիսն յայնժամ ներգործես. քան զի վասն քո գիտես թողուլ զմեղս՝ և ջնջել զանօրէնութիս, և քաւիչ լինել անիրաւուեց՝ և զմեղս մեր ոչ յիշատակել, ըստ եայլեայ և երեմիայ :

Թ. ՄԵՆ ¹⁰ առ չնորհ նորոգ փրկութես բազմօք գոհաբանութի հետեւեալ, ի յաճախութի անբաւիցն՝ լուեալ առ սմին իսկոյն կարկեցայ . քանզի կրկնեալ զուսոյդ անսպառ բարիսդ, որ ի քէն առ իմ ¹¹ յամառութուութի, քոյին աղերսիւ առ քեզ մաղթեցից, յարմարեալ դարձեալ ի նիւթս բանիս ըզտառ ողբերգութե այսր մատենի, լցից թախժուիքք և հեծեծանօք : ՄԵՆ առեալ խառնեցից ի տուղիդ հաճութի, ընդ ցաւոցն՝ զդեղն, ընդ վհատութեն՝ զխրախոյսն . ընդ յուսահատուեն՝ զյիշատակեանուան հաստողիդ, ընդ տխրութես՝ զսփոփանազ, ընդ իմուսն դառնութե՝ զքաղցրութի կենարարիդ, ¹² ընդ պատիժ օրինին՝ զչնորհն, ընդ պարտս անիծիցն՝ զազատարար օրհնութիդ, ընդ մարմնոյ մահուն՝ զամենայնիւ նորոգութիդ :

Ժ. Վաւատամ հզօրիդ բանի, ուստի վկայեմ . լուր լուութե սրտիս՝ տէր յո, որ հնչումն է առ քեզ մեծութե ձայնի երկար գոչելոյ : Սր մարմնակից և պատկերակից մեր եղեալ, և ¹³ քահանայապետապէս անօրինակդ՝ զօրինակին խորտակեալ զլուծ, ընդ զենման մահու անասնոցն՝ բարեբանեալ մարմնոյդ նուիրմամբ, անմահապէս միշտ մատուցանիս . և աննուազաբար քաւութի շնորհես, ոչ սակաւամեղիցնս միայն, այլ և ¹⁴ որոց հատեալ է ակնկալութի առելիս կենաց : Օ ի ¹⁵ ո՞րքան զօրէ մարմնոց անդամոց առ մեղս կենդանութի, թէ և բիւրուց ամաց ունի-

ցի յերկարածգուծի, յորժամ անձգ բոլորեցուն վր
տորին կամաւ և յօժարուք զենուանք ընկալեալ, մա-
հու համբերես բաշխեալ 'ի քաւուծի: () Ի մէ եթէ
մաքրուծեդ աղբիւր՝ պարտական գոյ մահու յօրրաւ
օրէ կատարին, այլ կամօք քովք՝ հոգւոյդ գոր-
ծակցուծք, 'ի հաճուծի հօր՝ և 'ի մեր հաշտուծի
ցանկ մատուցանիս: Իսկ եթէ ամենիցդ անձնին՝
¹⁶ իմովս վասն իմ առ իմ փրկուծի, 'ի գէմն իմ,
իբր թէ ընդ քոյդ էուծե ես իցեմ մարմնով պա-
րունակողիդ կցորդ միացեալ. և դու բարեբար, յա-
ղագս իմ 'ի յիսն կերպի՝ փոխանակեալ ընդ իմում
պարտեաց, և մահ ընկալեալ անպարտդ՝ զմահա-
պարտիս վնասուց պատուհաս, և 'ի յիմ անուն յան-
ցաւորապէս, որպէս թէ կամաւ ընդ քեզ ես կրի-
ցեմ, բազումս մեռեալ՝ և մնաս կենդանի. մէ ուրացու
զացն ձեռօք, այլ դաւանողացն հաւատովք անձապէս
նուիրեալ և 'ի մատունս անհատս բաշխեալ:

Գ. Եւր ¹⁷ սնն ողորբաւոր՝ չաւատալեացն պաշտօ-
նատար. մեծ ինձ և անկշռելի առ սմին դատէր՝ ան-
յարմարագիր անձին յուսողի, հաւատամ զփառս
և զերջանկուծի, քան թէ մարտիրոսուք իսկ՝ թող
թէ ուզողուծի իմն թշուառուծե՝ ¹⁸ յանցաւոր մար-
մնս վախճան ընդունել: Իսկ ¹⁹ զանձառուծի խոր-
հրդոյս՝ այսու դիտեցի. դաւանեդ իսկոյն, որ զի և
մաքրոցն անձինք առանց նուիրման այսր յիշատակի՝
չե՛ են իսկապէս կատարեալք իսպառ, եթէ ոչ ընդ
այս հրաշակերտուծիւն մեծուծե հոգւով խառնեա
ցին: Եւս ²⁰ մեղաւորիս մասին՝ կրկին մատու-
ցար բաժին ասելով յուսայր, իբրև այն թէ ես ինքն
եղեր ճշմարտիւ, գրաւեալ զիմն դաժանուծի ընդ
քում համեղուծեան, պատարագեալ քոյինանիւծ
զանգուածոյ նշխարաւդ կենաց լուսոյ: Եւսու ամե-
նայնիւ ²¹ 'ի վերնատանն նախանուէր բարեշնորհու-
ծե՝ անհնարաւոր ախտիցն ճարակ՝ զմարմն և զա-
րիւն իւր բաշխեաց 'ի քաւուծի, 'ի վեր կարծեցու-
ցանէր քան զնահատակի վկայեցելոյ արեամբ կա-
տարմամբ. ²² յուսոյս օրինակ յարգաւորուծք գրել
զիս 'ի փառս, այսմ փրկանօք հաւատողի երեւցու-
ցանէր, քան թէ քաւելոյ և ողորմելոյ և շնորհելոյ,

որչափ անձանիդ առ մարդ զօրութի. և տիրական անձախառն մարմնոյն կամաւորական նուիրումն առ անասնական սպանդին մատուցումն. և անմահն՝ առ մահկանացուս. լոյսն ահաւոր՝ առ ստուերայինս. յաւիտեականն՝ քան զանցաւորս. բարձրեալն՝ քան զերկրաւորս. անստեղծն՝ քան զեղականս. բարին իսկութիւնն՝ քան զթիւրեալս բնութիւնն. մանաւանդ զի իւր է կամեն, և իւր կենագործելն. օրհնութեանն առ ի՞նչ՝ քան զանիծիցս պատճառ :

Ե. Արդ՝ ²³ տուր խոյեղոյս 'ի սիրա և յոգի՝ աղաչեմ գրթած, զառ 'ի յերկնուստ ընծայեալ զդեղդ կենաց. մատիւր քաղցրութիւն առ ախտացեալս մեղօք. քաւեմ 'ի պարտեաց՝ ամենակաթար բաւականութի : Եւ ²⁴ առ 'ի յինէն՝ այս է ճշմարիտ և անխաբելի կերպարան բանի, որ զի հաստիչդ ամենից 'ի սքո բնակես. և ըստ տարազու սերմանն՝ և հնձելն է իրաւացի, ըստ ճշմարիտ բանին պօզոսի, և աչացաւացն՝ 'ի տապ արևու ձէ է զօրութի : Այլ դու բարեբար հաստիչ յոչէից՝ յարգես յաւետ իսկապէս համայն և զդաւանելն զքեզ՝ բաւական առ կենդանութի . և ձէ ես ընդ սահմանաւ փակեալ օրինի, այլ յաղթես՝ մանաւանդ թէ խզես զկապ կանոնի, և ²⁵ դու միայն մնաս պայման աւետեաց՝ համօրէն յանցաւորաց տարակուսելոց : Եւ քեզ ընդ հօր՝ հոգեւորդ սրբով փառք և իշխանութի յաւիտեանս. ամէն :

(1) Ամենայն սեբաստութիւն : Եթէ սեբաստութիւն անցի փոխանակ անբաւ կամ անհամար կրաց, իմաստն են. իմ կրաց՝ որք կամ մեզ անբաւ կարծին, կամ յիշեանս հետ զհետէ կարեն յանբաւս աճել ըստ թաղոյ, ըստ մեծութե և ըստ կատարելութե, իմի նոցա՝ էթէ եղելոյն, և էթէ ընկերայն՝ գու ես որքանութի, չափ կամ սահման : Սակայն զյարմուրութի յարդք բանիցն կշռելով, առաւել ընտրելի է սեբաստութի իմաւ նալ ստաստօր՝ անհնարութի, անկարծելի կամ անհնալին կրք. որպէս և սեբաստանակէ ուրիշ՝ անկար, անհնար : Վասն զի իբր մեկնաբար ընդարձակելով զբաւք՝ յաւելու, մեւ զի խորձի՝ սեւ հոսանսք է, կմ լոյծն՝ պինդ, հոյն՝ ցօղ, անձրեն՝ բոյ. և չիք թո ստե՛ի սեմարաւորս իս. և էթէ գարն բաւես ցուցանել խօտուն են : Ահա այնպիսեաց անհնարից՝ որոց չէ բաւական սրարածական զօրութին, գու չափ ես ստե՛ և կանոն :

(2) Քեւ հոսանսք : կարծին՝ քեզ հեզուկ ընկ. որպէս ջուրն յաղաւսած զինն, կամ անուր պարփսպն երկրով ինքեին հոսեալք :
 (3) Լոյծն. որպէս ջուրք կարմիր ծովուն առ մեծանսիւ, կամ յարդաւանս առ եղիսելու :

(4) Հուրճ՝ ցօղ : որպէս 'ի հնայն բարեբանի :

(5) Անյրևն՝ Բոյ : որպէս առ սղօտնայն հօք անձրևեաց յերկնից . և առ եղիպտոսցես նոյնպէս : (խնաս . ԺԳ . 17 . 19 :)

(6) Չարն Բանն : զարն կարն ցուցանել խօսող . որպէս նրն սակր . (զուկ . ԺԹ . 40 :) և զբանական խօսանն տանել անիտ , որպէս զինն զովոց :

(7) Չարոցեան 'ի նս : Չմբանցեան 'ի մահ՝ ուրախաք արձակես . որպէս զուշան . (զանի . ԺԳ . 63 :) զպետոս . (զարծ . ԺԶ . 11 :) զպօղոս . (զարծ . ԺԳ . 18 :) և պանյնեան զուարթերես զարմուցալ նես , որպէս զուարթեալն , որք անարգեացք յառնն հրկէյն՝ զնայնն խնգուծք : (զարծ . Ե . 41 :)

(8) Կանգնեւ զնսնեան : այս և յաշարն հայնն ('ի սաղմ . ՃԺԷ . 13 : ԼԹ . 3 : զԳ . 18 :)

(9) Չարփայեան Բարնհասալ : Որպէս զնրեկնաս , զք զանս արասալ սուայն սուսղջոցոյ , և սասաւել ճիփացոյ . և շտառփայեան , զբառաջայն լինծացս իւր զարեզակն՝ յեսս զարձոյց զանս նորս : 'ի վերասոյնեալ բանաղ՝ զնի կամ զերիտա օրինակս միայն յերկցար . բայց մարթ և և զայլս յարմա խնանալ :

(10) Առ զնրի նորի քրիստոսի : Կտխակարգեալ խնամքք քօ ընկնին և 'ի հնունն . իսկ առ բարն նոր փրկեալորմուծես՝ բարոս՝ սղօծիք յառաջայն կեօնեալ , այսինքն 'ի խնդիր եղեալ զննուծք , իբրև անբարք յանարեցին՝ լուեալ պատանակցոյ . անդի իբնեալ , զանս որոյ այժմ կրկն յերլով զնայն բարեալ , ասին սղերիտ , քօ պարգևաքք զքոյ սառա շնոց : կամ ըստ հին լուծ . քօ սղօծիքն՝ որով սուայն , խնդրեցէք և սանալցօք : Թարմարեալ 'ի նիսն Բանն , 'ի նիսն սուայն մարթական բանին կարգելով զշնական սոցս արանուծք և հասարանօք : Բայց խառնեցոյ միանգամայն ընդ զշնան զարան , ևն : 'ի քառուիք հաշուի . 2 օրն . և 'ի հին լուծ . 'ի քառուիք :

(11) Թանտա Բշտատուսի : այլ օրն . Բշտատուսի :

(12) Ընդ զարիծ օրնին : ընդ պատմողական սպանալիս հին օրնայն խառնեցոյ զնորն , զնրարուծի նոր օրնին շնորհաց :

(13) Քանտաստիքադիս մօրնիսի : իբրև քահանայապետ՝ զու որ Ը ԹԹԹԹ անօրնիսիք ես , պրիսիին , զհին օրնայ զմանրուծի բարմեր , փոխանակ զննանս անանոց՝ սաղով զքօ մարմնիք , ևն :

(14) Որոյ կարտի : Առ յնայնի՝ որոյ 'ի մեծամեծ չարիս սպրկով , պահանալ է յոյս Թարուծի և փրկուծի , զու քառուծի շնորհես մար Թայր պատարալս :

(15) Որտի պրի : Չինչ զորեացէ կամ ընդգիմանայցէ յօժարուծի և շարժուծի մարմնոյ առ մեղա՝ Թեպէս և հարգարուար անս յամեալ իցէ 'ի նոյնս , յորժամ զու ինքն ԹԹ քօ կամառ պատարալեալ բաշխն 'ի քառուծի զանս այնպիսեաց : Չի՛ սլ ինի իբր պարտական գաղով մա հու՛ օրաուարի պատարալիս , այլ զանս մերոյ հաշտուծի :

(16) Ինիս : Եթէ ԹԹ քօ բարբոյց մատուցանին խնով ընուծիս , լուս ի՛ , զանս օգով ինչի՛ և սլ քօ , և այն առ ի՛ քրիստի , զանս յախանալան օգով փրկուծես , 'ի դիս ի՛ , 'ի կողմանէ կամ յանձնէ ինիս , որպէս ԹԹ ես ընդ քօ կուծեալ միացեալ կցար իցեմ՝ մարմնով՝ որ պարունակեալ զամ . պարտ օրնական զանս ի՛՝ փոխանակ եղեալ պարտուց ինչոյ , յա նուն ի՛ իբրև յանցաւոր , որպէս ԹԹ ես ընդ քօ կամառ չարչարեցեմ , Բարեալ հոռեալ , բարոս՝ անգամ պատարալեալ մեռանին խորհրդալ բար , և հաս ինչպիսի , իբր և խնուծեանք : Առ յա խորհրդական և անարքան մահ քօ սլ ինի սուայնայն յիտօ , որպէս զարմառար մահն

խաչին, այլ մեռածը քահանային գաւանդաց զքեզ: Դ՛ ետանս սեկաբտ
անս 'ի բանն իսկ . ը . 9:

(17) Ո՞ն սղտաւոր: Այս անդի բովանդակ՝ խրթնութի ունի վասն ոչ
գիտելու մեր հաւատանս՝ ո՛ր որ էլի որդարար, և իւր, կամ զինչ էլի
տապեցուց: Այս ինչ հաւատով թախ, թէ էլի մի որ 'ի դարմանաց հե-
թանասաց, 'ի պարտից, կամ յայլ գեղե՛, որպէս մեղաբարձն՝ որք 'ի ժա-
մանակս այն զեւանդեանց գարձան 'ի քրիստոսեանութի, և գրով և անդիք
զմեր ճշմարտութեա քարոզեցին . (Եղբշ . երես 37 . 149 .) ուր և յե-
տինն այն հարգեալ 'ի մարմին և յարեան նն, ասեր . (երես 153 .)
Ճաշակութեան անեան՝ խորհրդա (Քիչ) 'ի ժաւանդութի երկնաւոր
արդէգրութեան: Այլ քանի՞ն այնպիսի գրութիք նոցա անյայտ մնացին,
վասն այն չէ մարթ որդարար յայտնել զմտա բանիցս: Բայց նկատել
արժան է, զի նր վարդապետս յառաջ բերելով զաստ ինչ նոցա, յաւե-
լու 'ի նոյն զիւր խորհրդանութի . և յայտնանէ լինի այլաբանութեան
գիտելոյ բանն, մերթ յերորդ գեղե խաւերով, մերթ յերկրորդն, և մերթ
յառաջինն: Այլս ըստ կարի պարզեցուք զխրթնութեան:

Աբեր աղթականն ան, յուսպագայտ գաւանդաբար, կոչոյ որդարանաց,
կամ քաղով: Եւ թէ զինչ ասեր, յազուս նր խորհրդոյ պատարագին՝
մեծ և անհրաւելի զճիւղ տայր ինձ, թէպէտ և քան զայն անցեալ գա-
լով, երեկ անյարձեղութի անին յուսորիւ: այսինքն յառաջութեան ինչ
նոցա անձինն անյարմար էր, ոչ գորով քաջութեան յանայնն . կամ
անյարմար էր նոցա գրեանն, զի թէպէտ և ըստ մտքին ինչ ճշմարտ էր,
բայց ըստ այլ մտքին ոչ զքաւչաւոր . և գուցէ 'ի հեթանոսական կար-
ծեաց յառաջ եկեալ, որք զմտաւորան զո՛րից սուտեւ համարէին քան
զձեռնան մարմնոց և քան զայլ գործս առաջինութեաց: Այլս թէրես
ըստ այսմ խորհրդով այն աղթմանն, ասեր՝ թէ ճաշակեմք նր խորհր-
դոյն՝ հաստատ ընդունել 'ի վախճանի մարմնոցս գիտս և զԵրեմիոսի,
իսկ ինչ նարդիտութի իսկ, քան թէ նախորդ լինելով վասն հաւատոց,
իսկ ինչ ուղղութի ինչ Իլյուստրութի: Թիզ թէ ապաշխարութի և կրթու-
թեանս բարի գործոց աղբիւրով գոխտաւոր կենան իմ, և բարի կենաց
վախճանելով. զի մեծ է մարտիրոսութեանս մեռաննն, քան թէ ապաշ-
խարութեան ճանապարհաւ . և եթէ ասանց ճաշակեմք նր խորհրդոյն ոչ
զորէ մարտիրոսութեան սու փառս, ապա ևս առաւել չարէ ապաշխա-
րութեան: Արդ՝ նա այսպէտ ասելով, այնչափ հարկաւոր համարէր
զինքնործութեանս ճաշակելն 'ի նր խորհրդոյն, մինչև ասանց այնք
զմարտիրոսութեան և զպարզարձակեան կենանն անբաւական համարէր սու
փրկութի: որ չէ ուղղ . զի եթէ մարտիրոսն, կի՛ բարեպաշտ քրիստոսեանոցն
'ի մահ մերձեցեալ, ոչ ժամանեցէ ճաշակել 'ի նր խորհրդոյն, սու 'ի
չքոյն ժամանակի՛ կամ քահանայի՛ կի՛ հարզդի, սակաւին զըրութի
արդեանցն քի՛ փառաց հասանէ այնպիսին:

(18) Յանցաւոր նարին վախճան ընդունել: Կատկանեմ զիբարակ ինչ
սղարկեալ ստատանոր փրկանակ սակցոյ, յանցաւոր նարին վախճան՝ ընդու-
նել, զի այսպէտ պահանջէ յարմարութի բանն. և յարելի է ընդ ասա-
լին հատուածին այսպէտ: Հաւատամ զփառս և զԵրեմիոսեանութի ընդա-
նել 'ի վախճանի անցաւոր մարմնոցս:

(19) Զանճառութի խորհրդոյս: Այս բան՝ այլ վարդապետն է . զի քա-
ղաւք բանին արդարութի ասէ՛ դիպեցի, այսինքն նկատելի, կամ ցու-
ցաննել կամեցայ զանճառելի զըրութի խորհրդոյ պատարագին . քանզի թէ
այնս ոչ Թիւ . յարմար էր, սակայն այնու դասանէր իսկին, քի հաւատա-
անեա կամ անվերջ, թէ նաև մարդս անձինք մարտիրոսաց և բարե-
պաշտից՝ ասանց նուիրեան պատարագին քի՛ ոչ են աննեմքն հաստատեալ:

մինչև յայս հարազտի գործ զգրութեն այ գանձ հոգևով չխառնեալն : Որով հասի ասելն զվարդապետս , թէ թեպէս և փրկուի մարտիրոսաց և այլ բարեպաշտից կարև լինել ասանց ներգործութի նք խորհրդոյն հարազտելոյ , ըստ վերջապաշտեալ մասնն , սակայն ոչ ասանց նախնան պատարագին : զի արդիւնք մարտիրոսան և այլ բարեպաշտեաց հաս սաստեալ են յարդիւնս մահուան քով , որ պատարագան հարազտի Ի մեզ . և նոյն իսկ մարտիրոսութեն հանելի և և զարուար ասովի այ , ըստ որում նմանութի է մահուան քով , որ Ի նք պատարագին խորհրդածի . և զի այս մարտիրոսանքն թէ և իրք ոչ ժամանեալն հարազտի , սակայն յոյժանի կամ լռելեացն պարան բարձալ այնմ , որ է հոգևով խառնելն : յարմարաւ , եթէ պիտուայ մարտիրոսաց և այլ սոյ խմբից բանս , ոչ է օտար . վասն զի սով պատարագան լինի յառեալած պատահական փառաց նոցա յերկնս . որպէս հաստատան Թմարանք ընդ սոյն թովեալի աղափնացոյ . (Ի Գ . զկրս զճնաց . զանազան . ԺԳ . սր . Թ . ինգրակ . Բ .)

(20) Մեղաբոյն հոռն : Այս բան՝ որդբաւորին է . վասն մեղաւորիս ասե՛ ջան թէ վասն արգարոյ ի լին նորոցոր խօթին . այսինքն կրկնակ պատարագեցար , կամ վասն կրկին պատճառի , զի՛ վասն թողութեան բարձրմ . և մեծամեծ մեղացս . և երկրորդ՝ վասն արժանի լինելոյ երկնայանի փառաց : Արդ՝ զայս ասելով որդբաւորն , յասայ՝ ասե նք վարդապետս , իրք աս քն խոսելով , ի է ես ինչ եղբ : այսինքն փոխանակ իմ եղբ . և իրքն ես ինչնս մատուցար պարտապան և պարտա՛ ի հաշտութի մեղացս և լռելեանելութի փառաց . գրասեալ զիս Գոթմանսիք , ասեալ զիս զաննութիս մեղաց և պատճոյ փոխանակ քո քաղցրանեդ . և պատարագեցար Գոթմանիք զմեզուսնոյ նշխարաւ , Ի քնն նիւթեալ կամ կազմեալ զանաւորով մարմնաց , որ է նշխար կենաց լուսոյ :

(21) Ի Ֆրիսպանն : Այս բան՝ որդբաւորին է , և ասել կամի . այստ՝ զի քն յառաջին շնորհարաշխութեն՝ որ Ի վերնասան , իրք զարմանան Տնարին ստեղց հոգևոյ մերոյ բաշխեաց զմարմնն և զարման իւր , Ի Ֆրիսպանն ասելիք , ծանայլ թէ զերազոյն է այս խորհուրդ և զգրութիւն նոցա , ջան զարդիւնս մարտիրոսի :

(22) Յասայ օրինակ : Այս մասն բանիս աստեղ սոյլ վարդապետին է . այր յառայ օրինակեալ ասե՛ հասպալ էրեւելոսյանիք որդբաւորն , թէ յարժատարանիք , այսինքն աստեղ մեծարգոյ զբէ զիս Թմ Ի փառս Ի ձեռն այր փրկանաց պատարագի , Գն ի է Գոթման , ջան թէ իրք խմով Ճգամբոս քանեալ , որդբաւոր , և ներումն գտեալ . վասն զի փրկուիք և ամէք պատարագին է յանհուն արժանութեութեն քով այ . իսկ Ճգամիք ապաշխարութեն ըստ ինքեան են Ի մարդկային արժանեաց . ուստի ասալինն այնչափ զերազոյն համեմատի աս երկրորդս , որքո՛ք Եմոսանիւր , որչափ Թմութեդ զգրուի աս մարդն . և սերունի Թմախառն մարմնոյն նախկանն՝ աս մատուցումն անբանից . և անմահն աս մահկանացուն , են : նմանադ զի իւր է իսկն . մանաւանդ զի ասե՛ ոչ միայն իրքն պատարագ անհուն ամէս ունի , այլև իրքն Թմ ընդունեալ պատարագի իւր է կաննն զմեր փրկութի , և կենսագործելն Ի փառս : Օրհնութիս ասիք , այս Ի նախադրեալ օրինակն յարելի է ըստ նոյն բազմատութեան :

(23) Տուր խորելոյ : Այստի մինչև Ի վախճան աս քն խօսի նք վարդապետն :

(24) Աս Ի յինն այս է : Եթէ Ի նախասացեալ բանս որդբաւորին կոչցն ասե՛ թեպէս ինչ , յինն այս է հաստակ բան . զի զու Ի սրբեալս հոգևով ըմտնես . և ըստ սերման բազի գործոյ՝ հնձեմք զարդիւնս խոր .

հարգոյ նո պատարագիդ : և ընդ հակառակն՝ աշտոտոյն . որոց աչք հո
 գւոյն տեսայեալ են տգիտութիւն և մեզք , ոչ զորն վայելելի ՚ի ջերմու-
 թի անտայն սիրոյդ , որ ՚ի խորհուրդ պատարագին փայլէ : Եւ թէպէտ
 այս են օրէնք սովորական քո նախախնամութեդ՝ ըստ պատարատութե
 և ըստ վտասակոյ մերոյ մասնաւորել զքո բարեպաշտ , սակայն գու բարե-
 բոր՝ արարիչ գորով յաշխից , բարութ՝ անգամ առանց մեր արժանեաց
 ներգործես զքո բարեպաշտ , և յարգելու , համարես պատանելն զքեզ՝ բա-
 ւական առ կենդանութիւն հոգւոյ . զի ոչ ես փակեալ ընդ կանոնսս . այլ ք
 հաճոյնք քոց բարութ՝ անգամ յազթես , և զունց առնես զօրհնորդ ՚ի
 բնականս և ՚ի գերբնականս , և մնաս գու միայն քեզ կանոն անփո-
 փոխ՝ յառեախ եմ յանցաւորաց :

(25) Պառ փայն մաս . յոչլ օրին . չիք փայն :

Ս Էրասմի նախախնամ իրիկն հեծուե՛ն նորին հսկողի , առ նոյն
 աղերս Տաղևանաց բանի :
 Պ խորոց սրբոյն խօսք՝ ընդ այ :

Ի ԼՆՆ ԻՎԻ

ա . Եւ արդ՝ յամենայնի առ ամենայն ակնկալու-
 թի քո է ողորմութի , ¹ սկզբնալիցսդ աչաց
 տեսանելեաց և սրտի իմաստից ՀՅ . քո է բարեբա-
 րութի , կեանք և անմահութի : Վարձ առ իս գթու-
 թիք , և հանդերձեացես ² դառնալ ինձ առ քեզ կրկին
 բերկրութիք . զի առանց քոց կամաց՝ ոչ ունիմ լի-
 նել նորոգ փոփոխեալ . և եթէ ոչ կամք քո գթա-
 ցին , ոչ զօրեմ փրկիլ մահու պարտականս . և ³ եթէ
 ոչ կառավարդ յարդարեացես պատրաստել ինձ հետս
 ճանապարհի՝ որ առ քեզ բերէ , վիհ է ինձ խորոց
 յաջմէ և յահեկէ :

բ . Եւ ոչ պարծիմ ամենայն իրօք նախատեալս .
 ոչ պանծամ դարովեալս . ոչ խորոխանամ լքեալս .
 ոչ մեծաբանեմ պապանձեալս . ոչ ըմբոստանամ ձա-
 ղեալս . ⁴ ոչ երջանկանամ եղկելիս . ոչ արդարանամ
 ամբարիշտս : Օ ի ոչ երբէք հարթ ընթանայ երի-
 վար՝ առանց սանձակալի . և ոչ նառ ⁵ համբառնայ
 հանդէպ՝ առանց ուղղչի . և ոչ արօք կշիռ ինչ գոր-
 ծէ՝ առանց մաճակալի . և ոչ երկուորեակք լծոցն ՚ի
 ճահ ճեմեացին՝ առանց եզողի . ոչ ամպ վերալուէ՝
 առանց հողմոյ . ⁶ ոչ աստեղք ցնդին և կամ գուճա-
 րին՝ առանց ժամանակին . ⁷ ոչ արեգակն փոխաբե-
 րեալ ուր ջրջանակի՝ առանց տարրական օդոյ . և ոչ

ես նորօր Տանդերձ, առանց բարեգործիդ հրամանաց
ակնարկութե: () ի դու միայն ես տուիչ կենաց բա-
նականաց, և խնամիչ կարգաց հոլովման արարածոց,
և ՚ի քէն է ինձ փրկութի, ըստ սաղմնսողին. և դու
ձայնես բարբառ խնդալից աւետեաց հնչման՝ յա-
կանջս լեւուութե ամենայն հասակի, եկայք ՚ի հան-
գիտտ իմ բնաւին աշխատեալք, և ես մաքրեցից զձեզ
՚ի պարտեաց: Իսկ զինչ օգուտ ՚ի լուացմանէն, ե-
թէ կրկնակի զազրացայց. և կամ որ օգուտ ՚ի ճա-
շակմանէն, եթէ գեհնին մատնեցայց: Իչ կամ
զիարդ յաբրահամ պարծեցայց՝ խորթացեալս ՚ի
գործոց նորին. որդիս գարշուէ հօր ամուլհացւոյ,
և մօր քետացւոյ կամ քանանացւոյ,⁸ ըստ մարգա-
րէին որ առ իս՝ յանկաւոր ձայնի.⁹ Ժառանգս մեր-
ժելի եթովպացի՝ և ոչ սենեկին սառայի, ըստ տե-
սանողին առ իս առածի.¹⁰ Եղբայրս շամրնի՝ և կամ
գոմորայ.¹¹ Համբախ անլուաց և անաղելի՝ խակա
կութ պորտոյն խակուէ ոռոյայ և սղողիբայ, ըստ եզե-
կիելի կրկնանախատն կշտամբութե:

Գ. Եւ քանզի¹² ՚ի ծուփս բազմավտանգս ալէտանջ
հոլմոյ սաստկապէս զզուեալ՝ ուժգին լկանօք իս-
պառ տագնապամբ ՚ի ծովին, փոխեալ ընկեցեալ
՚ի վտակն վայրենական ողողիչ. առ որս՝ զմատունս
ձեռացս այսր անդր տարաբերեալ, իբր ՚ի հոսանաց
բռնութեց գարնանազայր գետոց, արածգեալ յա-
կամայ ընթացս ողորմագին գլորման՝ ջրակուլ սգեա
պառ պղտորարբութի՝ դաժանահոտ սկախառն մամ
աւրմատ խառնախուիւ՝ մահաբեր երկամբք վանեալ,
ըստ որոց յուղելիցն հեղեղիցին՝ հեղձուցեալ:¹³ Եւ
սու առակաւ և ես եղկելիս՝ խօսին, և ոչ իմանամ.
գոչեն, և ոչինչ լսեմ. բարբառին, և ոչ զարթնա-
նամ.¹⁴ Հնչեն, և ոչ փոխադրիմ. փողեն, և ոչ գա-
մարիմ. վերաւորիմ, և ոչ ևս զգամ, կռօցն գար-
շուէ նմանեալ՝ թափուր յազգմանն բարեաց իմաւ
տից: Եւ դարև չար առաւել յաւէտ իսկապէս¹⁵ քան
զօրինակդ՝ շչմարտութիս, ատելի և մեղադրելի, և
ատենին քի արժանապէս մատնելի:

Դ. Եւ քանզի¹⁶ անդառնալի ուղւոյն յիշատակ աւ-
տեացս պարտեաց՝ զայս կտակ թողի որոց ընթեռ-

նուն, իմնիզ բանիւ առ անձ կարողալ հանապազօր-
դութք, այս կացցէ սահման¹⁷ յանձնառական խոս-
տովանութե՛ մշտնջենաւոր ձայնարկու առաջի քօ՝
անմեհակալ. զոր գիրդ ընդ մարմնոյս, և բանդ ընդ
հոգւոյս, զանասահմանելիդ միշտ թախանձեցցէ, իբր
յանեղծական մաղթողէ ընկալեալ աղերս 'ի յիմոյս
ձայնէ՝ բարեգուծ մարդասէր, օրհնեալ յաւի-
տեանս. ամէն :

(1) Միւսեւոյս պէջ : Աջաջին լուսաւորող արաց մարմնոյ, և մասց :
Այսպէս կուէ զքս թէ՛ ըստ անտրեանն, որով ստեղծ զարեգակն և
զայլ լուսատուս, և միանգամայն ինքն պարզեւէ զամ իմաստուի մասոյ .
և թէ՛ ըստ մարդեղութեանն, յորում ինքն եղև առաջին լուսաւորող
զի ծնէ կոյրս, և առաջին քարոզ և ուսուցիչ շնորհաութեան նոր
օրինաց :

(2) Դասուալ ինչ առ իւր : Կ օրին . դասուալ առ իւր ինչ :

(3) Եթէ ոչ խոստարտ : Եթէ ոչ գու առաջնորդ հանապազօրէն մեր
առ քեզ՝ ուղղեցնէ զիս, մի է ինչ խորոյ, յոյժ խաղին վիչ պատահէ
ինչ յախի բարեգործութե՛, յորում առանց առաջնորդութե՛ն այ դնա-
լով, վտանգ կայ հպարտութե՛, և բազմապատիկ խաբէութե՛ց սաստ-
նայք . և յանէլէ չար գործոյ, յորում անտես թողեալ, անկանխ՝ 'ի վիչ
լուսահատութե՛ և անզղութե՛ն :

(4) Ո՛ւ երկնական : Բն համարիմ զիս արժանի երանութե՛, կամ գ-
լուծեան : Բն արդարեամ . Բն ձեանամ արգար, Բն շատագլուծմ
զանձն իմ :

(5) Հաստանս, հանդէպ : Բն ընթանայ նաւ յառաջնոյս, կամ վերանայ
'ի վերայ արեաց՝ առանց ղեկավարի : Եւ Բն արորն իւր ինչ գործէ, ք
ուղիդ, միօրինակ, հաւասար հերկէ . և Բն զոյգ լծեալ եղանց 'ի ձե-
ռեկոյն, պատշաճ կամ ուղիդ գնացնեն, առանց եղուի . ըստ անանց՝
առանց վարողի եղանց . բայց լաւ ևս, առանց միաւորողի կամ կապ-
իլ լծոյ՝ որ և մանական . զի բառս եղու, ելանէ 'ի բառէն եւ, այբնքն
մի, միակ :

(6) Ո՛ւ սոբէր մոլորք, քորն, հեռանան 'ի միւսեանց, և իմ գոհարն,
հասարին և մերձենան առ միւսեանս, առանց ծանծանային, առանց ընդ-
հանուր ժամանակին, որով չափին և բայցարին յատուկ շարժմանք
նոցա : Մարթ է իմանալ ևս զայլոց անմուտր աստեղաց, իբր զի երբեմն
քորն, այբնքն ծածկին . և երբեմն գոհարն, ք 'ի յայս եկեալ ան-
տանին՝ ըստ գալոյ և գնալոյ արեւուն . և առանց այդ ասանջենային և
գիշերային ժամանակէ ոչ լինէր յատեղան այդ փոփոխութի :

(7) Ո՛ւ արեգափն փոխաբերեալ, փոխեալ 'ի անդուղէն՝ ուր շքեմայի, ուր
պատշաճ կամ հարդիլ, այբնքն 'ի ծիր դոգեակոսին, կամ զերտմք
առանջեպ, առանց քարեպան օրոյ . այս կամ ըստ կարծեաց նոցա ասի,
որք զմիւրոյն յերկրէ մինչև ցատեղս համարին օգով լցեալ, և շարժ-
մամբ այն օրոյ սակն շարժել արեւու, և կամ զազգեցութե՛ և զըւսոյն
հաղորդութե՛ան սակ, որ ներգործի 'ի ստորին միջնորդութեանգ
օգոյ :

(8) Ըստ հարգարէն . (եղեկ . ԺԷ . 3 .) ուր սակ մարդարեն վան իս

բայելոցաց՝ ծնեալ յերկրէ քանանու, զի անդ ծնան նահապետից նա-
ցա . և ըստ գործոցն ևս նմանեցան քանանացոց, անորհացոց, և քե-
տացոց . 'ի այն միտ ինքեան յարմարէ նր վարդապետա՝ Թէ՛ զայս բան,
և Թէ՛ զարջողան :

(9) Ժտակոսի Գրիէի . զտակոս հազարայ եթէսովացոց, որ 'ի բոց
հանաւ 'ի ժառանգութեն արտահանու : ըստ Գեոսիոյն, (ամեղս . Թ .
7 .) * Ո՛չ արարէն իրբն զարգիս եթէսովացոց էք զուք ինձ որդիք
խորայէլի : ||

(10) Եւբայրս Կրիի . այսինքն սամարիայ, (ըստ եղեկ . ԺԳ . 46 :)

(11) Հափաիս, մանուէս, սնրասց, ոչ բուսցեալ, և անալիւ, ոչ յա-
զեալ . Իսիսիոս . այս բառ առաւել 'ի վերայ մանկանն իմանի, և նշա-
նակէ՝ սարգաժամ ծնեալ, կամ վիժեալ . իսկ եթէ յարեացի 'ի յաջող-
բան՝ որդոսն, իմանի՝ իսկ կի՞ մանկահասակ արդանգին սոցայ և ող-
ղիայ . այս անուանիք նշանակեալ եղեկիէլ (ին . 4 .) զբաժանեալ
տղան իբրոյէլի, առաջնին՝ զտան ցեղն, և երկրորդիս զքեզն յու-
ղայ . որովք կշտամբեաց վհապաշտութիւն և զայլ՝ անօրէնութիւն իւ-
րայելոցաց . զոր և նր վարդապետ ասէ՝ իբնանսխոր կշտամութիւն .
վասն զի 'ի մի յայս բան միացայանէ զասացեալն եղեկիէլի 'ի գլ . ԺԳ .
և ին :

(12) 'ի Իսիսի բազմութեան . Ղաննիցոցանն զանն՝ հեղձուցեցր ու-
միք . որ 'ի հոգեմտոծեալ աղիս անկեալ ինդդիցի, կամ բռնութ առեալ
ձգեցի 'ի հասանաց Գարնասոցայ Գեփոց, 'ի գարնան ստատկացեալ գետոց,
որք ուժգին յարդութիւն ընթացեալ, զամ՝ զոր գաստնն յընթացն՝ վա-
րսալ ասնին, այսինքն զկաւ . կամ զգիզմ, զմամուռս քարանց կամ լճաց,
զխտիւս, ևն . որովք պղտորի ջուրն, և գարշահաս լինի : Ուստի ան-
կեալն յայնպիսի ուղիս՝ սորումից գրդամաք ձգեալ, լրսիս, կլանի և
կլանէ զջուք, և լինի սփեպաս, շնարգեւ, պտորարբուսիք, բակերով
զպղտոր ջուրն, սխտան, խառն աղմով կամ կաւով . Ետեւորեալ, որ-
մասովք մամուր և այլոց խոտոց . Խտանսխտիս, խառն խառովք :
Այս բառք կամ իբր մակրայ իմանին, և կամ անականք են գործիւս
կան անուանն՝ երկամբ : Եւ ասնն՝ ըստ որոց, իմանի վասն որոց, այս-
ինքն վասն այնպիսի մահարեր վասնդաց՝ յուղից անոր ձգեալ սար-
ջին հեղձեալք . կի՞ ըստ որոց, այսինքն ըստ օրինակն այնպիսի՝ որք յուղ-
ից հեղձանիցին :

(13) Այսու ստախ . այլ օրին . այս ստախս : որպէս հեղձուցեալն յա-
լեաց ծովու, կամ 'ի հասանաց գետոց՝ 'ի խօսել այլոց ինչ ոչ իմանայ,
այսպէս և ես ասէ՝ հեղձուցեալ 'ի բազում մեղացս՝ 'ի խօսելն Եծային
բանից, ոչ իմանամ . ևն :

(14) Հնիւն, ստափիկ բախմամբ փայտի կամ այլոց գործեաց, և սլ քա-
խորիմ . ոչ շարժիմ 'ի սեղեղէս :

(15) Քան պրիմալի՝ չնարպուրի : Քան զգարշտութի կոցն, կամ բազ-
նացն՝ որ է օրինակ ինց գարշտութես, առաւել չար է իմ հոգևոր գար-
շտութես . զի նոցայն արտալին է՝ 'ի մեղրութ արտողացն . իսկ իմ գաղ-
շտէս՝ 'ի կանցս է : կամ, քան պրիմալի . այսինքն քան զօրինակ հեղ-
ձուցեալն 'ի բռնութե՝ գետոց՝ առաւել չար է իմ հոգևորս հեղձուսն .
զի նա ցաւելի է և անմեղազրելի, իսկ ես ասելի և մեղազրելի վասն
կամուսր ինդդմանս :

(16) Անբառնալի ուղիս : Ճանապարհի մահուն՝ որ անդասնակ է ը-
այժմու կենաց, Թեպէտ և գառնալի ըստ նոր կենաց յարութեն : յի-
շտալ ստիտայս գորփեաց, յիշատակ վասն առաջիկայ պարտեաց մեղաց՝
Թոքի զխոսէ մտանին . որպէս զի միշտ աղօթմաւոր կացէ ստալի քո :

զբ գիրք ընդ նորինոյս, գրառուած գրոցս փոխանակ մնարմնացս, և բազ ընդ հոգւոյս, իմաստ բանիցն փոխանակ հոգւոցս՝ միշտ թախանձեացն զանասհամեմդ. ԹԹ . որով խորե. յանմահ ինզբողն ընկալլեն զարդաւանս ՚ի ձայնն ազլթիցս :

(17) Եւնիտատախն խոսարմանութի : 2 օրին . խոսարմանութեամբ :

Ա խոսարմն յաւելուած չրիլին հեծութի՝ նորին հսկողի, առ նոյն աղբրս մաղխանաց բանի :

՚Ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ Թ :

Ի Լ. Ե. Ն. Ե. Ե. :

Թ . Ա Վանս զի սլացեալ ոգւոյս թեւօք ՚ի թիւս անբաւից ծննդոց մարդկան՝ եզի ՚ի կշիւս իմանալեացս մտաց, մչ գտի՝ զոք համեմատ ինձ պարտաւոր . և առ այս՝ զդաւթեան սաղմոսին զբանն ՚ի յերգ ինձ առի՝ դառն կշտամբութե գաւազանաւոր գործավար . ով յարիցէ ընդ իս ՚ի չարիս՝ հաւատարեւ յանօրէնութիս : Այլ քանզի այս ըստ սմին մասին՝ կնքեցաւ և ճշմարտեցաւ առ այրս մահաւ, և ես վկայեմ կրկին հաստատեալ .³ առ այսր իրաւունս գրեմ՝ ինձ միայնոյ զեղծանիլ իսպառ, քան իմովս բանիւ բազմաց տարագրիլ . թերեւս սովմբ առ այսու արդեօք՝ և ինձ չնորհեսցես, չնորհողիս զպարտիս իմոցն :

Ճ . Այլ արդ՝ զինչ քեզ աղբրս հաճոյականս ՚ի յայտմ և ՚ի սոյն, և⁴ ծուխ անուշից ընդունելի ինկոց մատուցից՝ գովեալ թագաւոր երկնաւոր քս, եթէ ոչ զառ ՚ի յինէն անիծեալն՝ օրհնել մաղթեմ . զկապեալն արձակել . ազատել զգատապարտեալն .⁵ բարեգործել զնզովեալն . պսակել զթշնամանեալն . սփոփել զտրտմեցելն .⁶ դարմանել զխորտակեալն . ինամել զսարտուցեալն . պատսպարել զնենդեալն . զվիրաւորեալն ՚ի մարմին՝ յոգի բժշկել : Այլ թէ օրհնութե բանիւ առ ոք մատուցայ, լուիցես . իսկ եթէ անիծիւք, մի հայեսցիս ընդունել գրթած : Առ տառապեալս ամենաթշուառ՝⁷ ՚ի վերջին սպասաւորուէ մաղթանաց այսր մատենի, ՚ի բովանդակ մտաց չնորհեցի իմոցն՝⁸ փակեալ առ ՚ի քէն զանիծիցն դժնդակ ըղձիցն չարաշուք ձայն . և⁹ դժնէից նեն-

գողացն իմոց՝ ընդ բարիսն ՚ի բոլոր սրտէ հաշտու-
թե արգահատեցի . վասն որոց և ծունր պաղատա-
նաց կրկնեցի . որչափ դու ինձ ահա յայց ելեալ ա-
ռաւել ողորմեսցիս ըստ քոյդ մեծութեան՝ գովեալ
խնամակալ , կեանքդ՝ մահացուիս , հզօրդ՝ տկարիս ,
ամենակարդ՝ վարանելոյս , իմաստութեդ աղբիւր՝
յիւմարիս և թմբոցեցելոյս : Վանդի յաւէտ սխա-
լեալ անկայ ¹⁰ իբրև զողողակ մթային ոչ ընդելա-
կան՝ ՚ի հաղթս մահու անգգայապէս . չիմացայ զկո-
րուստն . չքիտացի զորոգայթն . չտեսի զըմբռնօղ
որոջն ծածուկ մեքենայս . չկարծեցի զխաբուսն կեր-
պարանաց կեղծաւոր վարմին . չնկատեցի զգայթագ-
ղութին շուրջանակի . չջօշօփեցի ¹¹ զպատանդիչ զցան-
ցարկ կարթին . ¹² ժամանեցին ինձ չարիք , և ես ոչ

կարացի ճանաչել , ըստ սաղմոսագրին :

Գ . Վանդի և որպէս ¹³ իմաստակի ումեմն արտաք-
նոյ բարւոք թուեցաւ , չար ասել զմահ առ չիմանա-
լոյն պատճառի , և ես վկայեմ իմովս բանիւ . քան-
զի իբր զանգգայ պաճարս անանոց մեռանիմք՝ և
ոչ զարհուրիմք . կորնչիմք՝ և ոչ հիանամք . թաղե-
ցեալ լինիմք՝ և ոչ խոնարհիմք . տարագրիմք՝ և ոչ
տապնասպիմք . եղծանիմք՝ և ոչ զղջանամք . մաշիմք՝
և ոչ մտառեմք . պակասիմք՝ և ոչ պատրաստիմք .
գնամք՝ և ոչ զգուշանամք . գերիմք՝ և ոչ ևս զգամք :
Խակհանդիստ ասել երջանկին յորայ զվախճան մար-
դոյ , և ես խոստովանիմ զսոյն ընդ սքնն , եթէ օչ
ունէի զբեռն աշխատութեն մահացու գործոց ըստ-
անձնեալ : Ս՛անաւանդ զի՝ որոգայթն գաղտնի ,
և հնարադիրն աներեւակի . ¹⁴ տարր ժամանակիս յա-
նէից , անցեալն անյայտ , և ազառնին կարծողական .
ես անհամբեր , և բնութի թերահաւատ . ոտք ան-
հաստատք , և միտք ցնդեալք . կիրք հարկաւորք , և
բարք անժուժկալք . մարմին մեղսամակարդ , և յօ-
ժարութի երկրասէր . դիմամարտութի անկակից , և
խառնութի ներհակական . բնակութի կաւեղէն , և
անձրեք ուժգնակիք . կարիք անթուելիք , և պատա-
հարք ամենագրաւք . միտք չարախնամք , և տեսնունք
բարիատեացք . կեանք առօրեայք , և ¹⁵ զմբաղք սա-
կաւաւորք . խաբմունք յիմարուե , և խաղալիք տղայա-

կանք. աշխատութիւնը ընդամայն, և ժողովուրդը
կրօնաբանք. հասկացող ոչնչոյ, և որոշուող հարկու-
նանաւորութիւնը ստակերաց, և կերպարանք ձեռնարկեց-
Վրանք իբրև եկն եհա որոշուողան, ըստ որոշ-
անան բանին, անարարաւս գտեալ զի ինքեան,
մեղքն կենդանացան յանդիմանեալ յարարա-
ւորեց, և ես մահացոյ կենացն, և կենդանացոյ կը
բաւեանն :

Գ. Պարտեան ստորը շարին գումարը՝ դասացուման
որտես խնամեց, ¹⁸ ըստ գրոյն կանխարանաւ. որով
եկն եհա խնայն ստանար խնամութիւն ինձ հաւա-
զանալ, ըստ աւակոյցին, և աւակելալ ոչ բարաց
ցանկութիւն: ¹⁹ յաւեցի զամբ սուրբ ՚ի գլուխն
իմ կենաց թո՛ւ, որով ընդ ազգին հրակեցացոյ: Վրան
զի կանելով ուժգինս ընթանալ՝ ընկոյ ստակարեւ-
յանչափն ձգտել իմեյն ոչ հասի. ՚ի մեծազոյնն ամ-
բաւնալ՝ ստաւաւս գրորեցոյ. յերկնային ազգոյն՝
անդնդոց մասնեցոյ. ՚ի գգուչանափն աւակել՝ յա-
ւեա Քրիստեցոյ. յանարանն որոշել՝ մանր խորաւ-
կեցոյ. կարծելով ընդ ահմանն մոցել՝ յաջն գովե-
ցի. ²⁰ ՚ի զերկրորդն խաղել՝ զհախնին կորուսի. ՚ի
ինդիկր սահաւան՝ ՚ի կարեւորայն զրկեցոյ. ՚ի յախ-
անն որոշել՝ գաղթնն գժրեցի. աւակերանն կարելի՝
կորուսիլս գտի. ՚ի փորանցն փախուցեալ՝ մեծամե-
ծայն մասնեցոյ. զոր ես ինքն ինձնն ստեղծեալ շա-
բաշար դասակաւ անմին կարգեցի: ²¹ Գրաց փրկել
զմասնեալ գերիս գաւ միայն զօրեցեան, կենաց մա-
տաւցեալ զընծայեալս մահաւ՝ զհոգիս. ²² զի գաւ
միայն՝ անէր յո, չանաչիս բարերար, անասնման փա-
ւօք՝ ընդ հօր և հոգւոյն սոյլ օրհնեալ յախտեանս
յախտեանեց. ամէն:

(1) Չոյ կեկեալ: 2 որին. կեկեալ զո: յարհրով մասոյ իր Թեւոք
չաղել եկեալ յամենայն մարդիկ. թնեցի, կրակեցի, և ոչ գտի զք
հա-
մանա ինձ յանցաւոր և որորաւոր. վան այն յարեալ ինձ ստաննեմ
զան ստեղծեմ եհ: իսկ Թէ կրկն չընկարաւ Թո՛ւ անլ կարելի է զանն՝
յանցաւոր քան զմ՜ մարդ, անս ՚ի մեքնաւ բանի ստեղծեցի, զհախ
մեղարարցոյ ես եմ: (20 . սխեթ . 20 . 15 :)

(2) Չյափեան ստեղծեմ: որ է (27 . 16 :) * Ո՞ յարելի է ընդ իս ՚ի Թ-
րոյ շարոյ. ॥ եհ. որ Թեւոքն ըստ գրոյն իննիկ յարարս որոշուողն.

լոյ ընդ երեւելի կամ ընդ աներեւոյթ թշնամիս . այսինքն նր վարդապետս
յարմարէ յանձն իւր , թէ ով կարացել համեմատել ինձ ըստ բարձունք
մեզոց : Չայս բան 'ի յերփ ինչ ասի . այսինքն 'ի պարտաւանս ինձ յար-
մարեցի , իբր գաւազանաւոր գործաւոր , վերակացու գործաւորաց , որ
գաւազան 'ի ձեռքն կայ հանապազ առ 'ի հարկանել զնորայնալանն :
(ասե՛կ . մէյնոր չուհատարը , կամ մուսարըը :)

(3) Առ այս : Արարեալ ասե՛կ վերջոյրեւոյ բան սաղմոսն , ըստ մին ճա-
սին , ըստ այսմ մտաց ճշմարտեցաւ . յանձն իմ . և գարնեալ վիպելով
կրկին հաստատեմ . առ այս , վասն այսորիկ իրաւունս համարեմ ինձ
միայն վեպանիլ իսպառ , գասեղ լալարովին , իբր անարժան և պարտաւոր
քան զամենեւին մերժել , քան թէ ինչև բանիս , անխճանայ , թշնամիս
նայ և վեճժինգրութն , բազմայ քարագրէլ , բարձրայ յանցուցելոյ ասի՛մ
մերժել յարքայութիւն . զի թերեւս այսու ներգուծի և դու ինձ ներկ-
ցես : Այսմ , ինչ բանիս , խնամի՛ իմով գաւազանը և ընտրութեամբ զայլ
բարձունս պարտաւոր համարել : Իսկ պատճառ իրաւունս համարելոյ
զիւրոյ անձինն գասեղ՛ այն է , զի որովհետև ճանաչել զանձն ոչ միայն
նման այլոց մեզուցելոյ , այլ և ոչ զոչ նման իւր մեղուցեալ , սաքս ա-
րեմն իրաւունք են ասե՛կ ոչ միայն զայլս չգտատարարուել , այլ և զիս ինչնս
միայն գասեղ , և զայլս թէ և յանցաւորս՝ անարգաւ արձակել :

(4) Եւ ծոսի անուշից , . . . ճաբոսից : այսպէս առանց նարգիկ գնեն լաւ-
օրինակք , համեմատ անցելոյն , աչիւս հանայսն : յաւաքին սարգիկոս
կայր , և 'ի ծոսի , ևն :

(5) Բարեկործել վեպեանն : բարեաց հարցոյ ասե՛կ :

(6) Դարձանել զիւրօրինական , որք վասն առ իս յանցանելոյն՝ պատա-
հարք ինչ խորտակեցան յանդամս մարմնայ : պարտուցեալն . որք մեր
ժեշտն յնմանեւոյ , կամ 'ի բարեցէ : վեճժեալն . որք ներգուծիւնս
յայլոց կրեցին : զԱրարութեան , որք 'ի թշնամեայ վերապրեցան 'ի
մարմնն :

(7) 'ի վերին սպասարութիւն : Անրջին ասի՛ ոչ ըստ այժմու կարգի ա-
զօթից , զի զհետ այսր վան բարձրմ այլ ազօթք , այլ թերեւ 'ի սկզբանն
յիսույ զան զայլ ազօթն կարգեալ էր այս 'ի սոյն : Ոմանք վերջին իմա-
ցան՝ ոչ ըստ կարգին , այլ ըստ լըճին , որպէս թէ զայս ազօթն իրեւյս
սին կտակ արար նր վարդապետն , ըստ նմանութեն քեզի՛ որ 'ի ժամ իտ
չելուծին անփակեալութ ասկա խաչահանուցն ազօթեաց : Հին լուծ .
խնամայ՝ զինքն վերին ասե՛կ նր վարդապետն . այսինքն ես տառակաւով
որ վերջին կամ անարգ եմ յաղաչօղան այսու մտանելու :

(8) Փսիկաւսա 'ի գին . արգելեալ 'ի քէն . այսինքն ազաւելով զքեզ՝ զի
անարժ արարցես զքանս անխճանայն՝ զորս ետաւ իմոյ չարարարաց :

(9) Իմիկեից նեճոսայն : Դժնդակ վնասողոց իմոց՝ ընդ բարիսն , վասն
բարեաց նոցա , կամ իբր վասն բարեբարաց , հուշարիւնս արգահարելի .
ազօթեցի կամ հոգացայ զհաշտութն :

(10) Իբրև դուռալ : Անկայ յորդայթ իրեւ զարցացոյ 'ի ներջոյ Չուրյ՝
թի մարգ իցէ , և թէ ձուկն . միայն , որ կայ ընդ մեթն խորութեան
Չուրցն . ու ընդելսն , անխորձ և անհմուտ : Հին լծ . ուղալ խնամայ
զհեղեղատ փութև կարեալ , յոր մարգ անկանի 'ի մթապին ժամանակի :
Բայց անխորձար է անդոյս :

(11) Չգրասարիլ , յիմ կողմանց պաշարօզ և ընթանօզ . զյանյարի ,
զքանց իւրին , յորում հաստատեալ է նաև կարթ , այսինքն ճանկ , կ՛մ
ասեղն :

(12) Դարձանելն ինչ : (ասա՛մ . լԹ . 13 .) * Հասնն ինձ անորենութիւն
իմ , և ես ոչ կարացի անամնել || . այսինքն իտաւարեալ 'ի մեղացս՝ ոչ կա-

բայն իմանալ զիկեալ հասեալ վնասս և զբարտա-հասս մերաց : կամ, հա-
մն ինձ որդայլ(ք և վասնզք մերաց, և ես անմտացեալ չիտայցայ . և
յայս միտս առնու նք վարդարեան :

(13) Ինասպա՛սի ու՛մն . այսինքն փկկատարայն ու՛մնն . զոր ուննք զգրու-
ան անն՝ և ուննք՝ զկկուրբան . յար տեւք զմտ, որ է բունն՝ զոր և մերս
եզիչէ բերէ . (Երես 13 .) * Մտն ոչ իմացեալ՝ մահ է . մահ իմացեալ՝
անմահութիւն է : ॥ Իսկ չար տակ զմահ առ իմանալչն պարճառի, այս-
ինքն վասն ոչ իմանալչն, ոչ յայն միտս ասեր փկկատարայն, իբր զի ոչ
իմանալք զոր և զժամ մահուան . և ոչ նք վարդարեան տակ զայս վասն
յանկարծազեղ չարեաց, այլ զի ոչ խորհին մարդիկ զբարձնասս մա-
հուան՝ Թէ ուստի՛ եմուտ, և մտալես յամ հեշտաբնայ զրիչ զմարդ . և Թէ
զմարդ նեխի մարմինն, և հողին յինչ վիճակ փոխի, ևն . Չայտափկ ոչ
խորհեալ մարդ, անասնօրէն կեաց, և անասնօրէն մտանով զճշմարիտ
մահն՝ ոչ միայն ըստ մարմնայ, այլ և ըստ հոգւոյ . վասն այսորիկ յարե
զբարձնասն, զի իբրև զանցալ անասունս մտանիմք, և ոչ զարհուրեմ
յարտալայ պատժաց : Կօրն լինի, անհետ լինիմք բարբոթին յաշխարհէ,
մինչ զի Թէ որնիկն ոչ զմեզ, ոչ զտանէ, և ասկայն ոչ կրնանք ընդ
զբարձնասփրութի մեր, ոչ զբարձնասն ընդ վայրասպար հողան ասելլորդս,
որպէս Թէ անկորուստ կցեմք : Թաւն յեւտ լինին . ընդ տակք ասննե-
ցան ՚ի հող արկեալ, և ասկայն ոչ խնարհին, այժմ՝ հարապանմալք, ոչ
կամիմք խնարհել առ այլս, վերայ ասննեցան լինել ցանկալք : Գորտ-
գրին, մերժիմք հալածիմք յայտ աշխարհէ, և ոչ քափառային, չունիմք
տաղանապ հողս՝ Թէ յոր աշխարհ անծանօթ գնալոյ եմք, յորում զիճա-
կի գամեմք եմք : Էդժմնին, սարականիմք, քայլալիմք . և ոչ զըջման
գանէ ընդ ասելլորդ փափկութեան մարմնայ : մալին որ ըստ գրէ, և ոչ
կրտսին, ոչ ՚ի միտ առնուլք զմալի մեր, և ոչ զայն Թէ գալոյն որ՝ յո-
րում խալառ ծախեալ մտալք : Պատարին, հետ զհետն ՚ի զբարութի,
յարողութիւն, ՚ի կարեւոր պիտոյն, նաև բարութ՝ անգամ՝ ՚ի կատարե-
լութեան հոգւոյ, և ոչ պարտափին, ասննեղ պարտք գանէ վասն հոգւոյ .
Այսպէս անա գուան յընթաց ճանապարհի կենացս, և ոչ զգուպանս ՚ի
վասնեաց, և ՚ի վարձանի գելինին ՚ի մահուանէ, և ոչ ես զման, ոչ զքե-
լի մեր, և ոչ զանհաղպին վասնզա հանգերմերոյ կենացն : Ազատ ուրեմն
կրտարար տապառ, Թէ մահ ոչ իմացեալ՝ մահ է . իսկ ընդ հակառակն
որք խորհին զայտափկ, բանասոր կեանս վարեն, չափաւորելով զհեշ-
տալիս, ոչ ասպանելով ՚ի մարմին, խնարհելով յանձնին, երկնելով
՚ի հանգերմեալ պատուհասից, զըջմալով ՚ի չարեաց, պարտաւտելով
զբարիս . և այսպէս մահն իմացեալ և խնարհեալ լինի պատճառք ան
մահութիւն : Վասն այսորիկ պատան ասեալ ՚ի ակթալորայն՝ զիմաստ-
եղութիւնն սահմաներ, խնկուան մահու . (Անյալթ . տակ՝ . սոր . Ի :)
Եւ անա ըստ այլմ արդարացեալ է՝ հանգիտք տակ երջանկին յորայ
զլտիւճան մարդոյ . քանզի ազատեալ յաշխարհիս վնաս, փոխ յանաշ-
խաս կեանս առ նոյ : Չայդ և ես խոստովանելի տակ՝ եթէ մեզք ծան-
բարեանեալ ոչ էին . յորայ ոչ ասպառակելով իմ, մահն ոչ հանգիտս իմ՝
այլ սկիզբն լինի անհանգիտս տանջանայ : Եւ այս աստուել կտակածե-
լի, այնու զի սրգայի մերաց գաղտնի է ևն :

(14) Տարբ ժամանակն : Գոյութի ներկայ ժամանակն, կամ ներկայ
ժամն՝ որ իբր տարբ կամ սկիզբն է սպասանի ժամուն, յանկից, իբր ան-
գոյ կամ օչինչ է . զի միայն անբաժանելի լայրիկնիւ ինչ ներկայ է, և
միմանալայն անկայուն, հաղիւ . Թէ ներկայ եղեալ, խնդն անցանէ .
ուստի զիք վատահել ՚ի ներկայ ժամանակս : Անջեան ժամանակ՝
անյայտ է այլես . և սպասնին, գալոյ ժամանակն կարծաղական է, սք

գեղջ անկիցիմ զայն, կամ զխորդ ՚ի կիր արկաներց կմ: որ, պայտուիք իր արջ հոգւոյ՝ անհաստատը են: Արտ, բնական կիր կամ պետքն՝ հարկաւորը են, այլ բար, ախորժանը անժուժկալ գորով, զեզծանին նաև ՚ի բնաւորական պէտան: Բախոմի, առն մարմնոյ կաւեղին. և անջրտ, փոքունը աստիկը, որք գիւրաւ քայքայեն զխաւկերս մար-
մին:

(15) Զմիտց սոխաւորդ • վարչելունը կամ զուարճութիք անկաւք Թաւով և անդուլթի: կամբարտ օնւիոյ • շնին, անկայուն իրաց համբարը են աշխարհիս իրք • և իրքն պահեարտ հողնոյ • որպէս Թէ գէղուն ժող-
վել և պահել կամիցիկը:

(16) Ըօփ գրոյն • այսինքն յոպոյ • (ժէ. 2.) զոր նք վարչապետս արչարանն ՚ի վերայ հոգևոր աստղաւածոյ շնորհոյ և խնամա-
Թեան:

(17) Ուլ յաւեոյ գրին: Հակառակ բանի ժողովոյն, (Բ. 14.) * Ի մասանայն աչք իւր ՚ի գլուխ իւրում, և որ անմիան է՝ ընդ խաւար գնաց • և ես ոչ հաստատելի գրին հոգւոյս ՚ի գլուխն իմ քմ, առ ուղիք գնացոյ ՚ի շանարարչին նոյ: Իսկ քնաքն ահա արքին են. զի կաւել օտ-
գինս ընթանալ, այսինքն առանց ընդարձի և վարչապետի ասանալ զաւարչելութեան, ընկալ սասոխոյն • ընկզմացոյ ՚ի ծանրութի գծաւա-
րին աւարչելութեոյ. զի ոչ նմ բեռն՝ նմ հասակի ասնելի է: ՚ի կծու գոյնն արտանաւ. ՚ի բարձրագոյն աւարչելութի կամելով վերանալ, առ փոստ գլորեցոյ, ասանն իսկ ՚ի աստին կամ ՚ի գիւրքն աւարչելութեան ոչ մնացի կանգուն: ՚ի գգուլանն ստատել. անխոհեմութի զգուրա-
նարով, առաւել քնանացոյ. որպէս կամելով որ պահել զուրմ, նաև ՚ի կարեւորն ընդէ: Յանրարսն պահել. աշխատեալք պահելով զմարմինս, մեք խորհովեցոյ, մեք կմ գաղանի խորհրդովք արտ, կմ հայեցուա-
ժովք, կամ խօսիքք արտնելալ խորհակեցոյ: Կամ յարաքին մեղաւ գործոյ անարատ պահելով զիս, ներքին մեղքք արտ կամ մեղքք գան-
ցաւութի քնանացոյ: Կարծելով ըրտ անխաբ, ընդգեմ մեղաց և անխոյ պատեարալիք, յան գիւրդ: ՚ի կղանն աւարչելութե կամ բարի գործոյ անխնամութի գրեցի:

(18) ՚ի վերելորդն իտպել: ՚ի ինդրելն զերկրորդ աւարչելութեան, զմիտին խորտի, զմիտին աւարչելութեան որ գեւա անհաստատ եր՝ կո-
րուտ: կամ ինդրելով զուրաւ հարկաւոր և զարատ բարին, զաւարչին հարկաւորն և գէրանայեալն կորուտ: որպէս փարսեցիք ՚ի ինդիր առ անարգաց և պատարագաց՝ զանց ասնելին գիրաւալիք և զերտին նոյ, և զարարելութի ընկերին: ՚ի ինդիր սոխաւաւ. հոգ ասնելով մարմնոյ ալի աստից կերակրաց, հանդերմի, ևն, ՚ի խաւարսն հոգևորաց գլորեցոյ, ասելորք հոգովք և զարգանալ: ՚ի յախոյն պահել. ՚ի պահել զխա-
տաւն ապառ բարոյն՝ որ առ Խժ, գալին՝ որ առ մարդ օրինոք եղեալ, գծերոյ, որ է անկարգութի մեծ. զի պարտք օրինաւոր գալին՝ է ՚ի շիքք արգարութի մեծ. իսկ պարտք ուխտին ՚ի կրնն. և երկրին այս՝ առ գարութի և կրնն՝ ոչ հակառակին միմեանց. վասն որոյ այնպէս պահե-
լի է ուխտն, զի մի կրճանիցի գալն: Առ յայտն անկարգանոյ որ՝ որ կամելով ընծայել յեկեղեցի գլուերն՝ զոր ուխտանն է, ոչ զճարպից զարատ ընկերին: Առ սօլերոմի իրել. առ ՚ի բաւնալ, կամ փո-
խանակ բաւնացց զար սովորութի նն, խորտիս գոթ, որք աստել քնանակար սովորութեան ասացոյ: Առ յայտն յուրաւ փոխանակ բա-
նալոյ զար սովորութի ազանութեան, զմասնութի փրկելն հարանայ. և առ ՚ի բաւնալ զմեղա մասնութեան՝ զյուրաւորութեան և զանձնա-
սարանութեան եղես:

(19) Ձի դու մայն Կր յն , ճանալիս բարեբար . . . ընդ հօր և հոգւոյդ : 2
օրին . Ձի դու Կր յն , ճանալիս մայն բարեբար . . . ընդ հօր և ընդ հոգւոյդ :

Ս Էրսորին յաւելլաած կրկին կեծուէ՝ նորին հսկողի , առ նոյն
աղերս մաղմանաց բանի :

Ղ Խորոց սրբից խօսք՝ ընդ Եց :

Բ Ա Ն Ե Ն Օ :

Թ . **Ի** սկ ՝ զառիժմն մահու դիպուածս՝ դժոխար ,
մատ ծառոյս դառնութե պտուղք , ընտա-
նիք թշնամիք , հարազատք հակառակք , և որդիք
դաւաճանօղք , ստորագրեցելովք մասամբքդ նշա-
նակեցից՝ գրեալ յանուանէ , որ են այսօրիկ :
Ք . **Ս**իրտս նանրախորհուրդ , բերանս չարախօս ,
ակնս յայրատատես , ականջս վրիպալուր , ² ձեռնս
մահաձիգ , երկկամոնքս անփորձ , ոտնս մոլորաշա-
ւիղ , ընթացքս աներկիւղ , հետք խոտորնակ , ³ շունչք
ծխախառն , գնացք խաւարային , գոյութի լերգի վե-
մակնն , խորհուրդ ծորեալ , կամք անկայուն , չար
անփոփոխ , բարեմասնութի սասանեալ , անձն տա-
րագիր , աւանդ վաճառեալ : Ղազան վիրաւոր ,
թռչուն նետահար , փախստական քարավէժ , բմ-
բունեցեալ վնասապարտ , աւազակ ծովակուր : Օ Է
նուոր նենգաւոր , մարտիկ անպատրաստ , սպառա-
զէն անժուժկալ , մշակ հեղգացեալ : Ղջութեանն
անխրախոյս , ⁴ բեմական ստորնաբարշ , բաճանայ
անկնդրուկ , օրինական աննուէր : Ղպիր կշառմ
բեալ , իմաստակ խելագար , ճարտասան անձոռնի :
Կերպ անպատկառ , դէմք անամօթ , ⁵ երեսք լար-
շեալ , գոյն անհամբոյր , տիպ տմարդի , գեղ ծա-
նակեալ : Խորտիկ խանգարեալ , ճաշակ գարշեցեալ ,
⁶ այգի գաղձնաւոր , որթ որդնահար , պարտեզ փշա-
բեր , հասկ ուտաճալ , մեղր ՚ի մկանց ճարակեալ ,
անպատսպար անկեալ : Սնապարծ յուտահարտ , ⁷ ան-
համոզելի նզով , անհաշտական բաժանեալ , ունայ-
նաբան շողակրատ , պաճարամիտ գողոզ , անտանօ-
րէն ապիրատ , դժոխային ազատհ , աներատան յան-

դուզն : Սողեզնուծի աննծ, ձեռնաձգուծի սպա-
նող, տատասկացան երկրագործ, երջանկուծի եղ-
կելի, մեծուծի վատթարեալ, վայելչուծի անշքեալ,
կարողուծի տկարացեալ, բարձրուծի խոնարհեալ,
փառաւորուծի ընդոտնեալ, պատուիրանագանցու-
ծի յարակայ, սխալանք ինքնակամ : Սատակարար
կամակոր, խորհրդակից նենդաւոր, բարեկամ հա-
տուածեալ, հաղարապետ գողամիտ, մերձաւոր կծծի,
բաշխող ժլատ, վերատեսուչ կարկամ, ⁸ ոգի անախ-
տակիր, իղձք անսէր, բարք ատեցող, աղիք անգթա-
կանք, դնացք անխոհեմ, աներեւոյթք վնասեալք,
ծածուկք անիծեալք, դիպուածք թշնամանեալք :
Ս աճառական վատնիչ, շահարար շուայտեալ, պաշ-
տծնեայ արբեցող, ⁹ դանձուց ստոիկան երկմիտ, պատ-
գամաւոր բանսարկու, դռնապան քնէած : Մքթատ
հպարտ, մեծատուն ժխտող : Վիւանապետ անօրէն,
պահապան մատնիչ, բնակակից չարախօս, սուրհան-
դակ անժաման, թղթարեր պարտաւոր, առաքեալ
խուովարար, միջնորդ անիմաստ : ¹⁰ Մքթայ արտա-
լած, թագաւոր թարմատար, կայսր ոգէկործան,
իշխան տիրադաւ, զօրավար զրկօղ, դատաւոր ակ-
նառու, ռամիկ ինքնագործ : Վախատողի ծաղր, սի-
րելոյ աշխար, բանագրի գորով, յանդիմանչի դատաւ
խաղուծի : Վանդի է ¹¹ 'ի վեհագունիցդ կոչմանց'
էր ուրեք արդեօք զի էի . իսկ 'ի վատթարականացդ
մասանց՝ եկն երբեմն եհաս՝ զի եղէ : Մքդ՝ այսքան
վնասակարուծիւնք խարդախուծեանց յաճախա-
գունից, յորոց յոմանց խաբեցայ իբրև դիմար, և
յոմանց տիրեցայ իբր զտկար՝ կամաւ մատնեալ զիս
ինքն մահու :

Գ. Մքդ՝ զորս 'ի վերագրելոցդ մասանց՝ քեզ ատե-
լեաց, և իմ կորուսչաց՝ 'ի սպաս պաշտաման քեզ
ընծայեցից . զորպիսին ապականուծիք պարագրեալս՝
ամենասուրբդ քո մեծուծե հանդէպ կացուցից . և
կամ որքանեօք երկայնմտուիք համբերեսցես այսքա-
նեաց պարտուց . որքան ներես . որպէս լուեսցես .
զիւրդ իսկ անսայցես . իբր ոչ մատնեսցես հարուա-
ծոց դանից զարժանիս սատակման մահու : Մքդ՝
այսոցիկ աննշոյլ մեծուծեց՝ հոգւոց խաւարի՝ ողոր-

մուծի լուսոյ քոյ պատահեցես՝ բժշկել քաւել և
կենագործել՝ զօրեղութիւն անվթարելի . և քեզ
փառք յամենայնի . ամէն :

- (1) Զտօրինս նահա տիպածս : Զյառաջին թաց բանն աւարտեաց, աւ
տելով զինքն, ըծայնալ նահա . վասն որոյ անոք ասնաւ զսկիզբն ասա
ջիկայ բանին . ուր որոշ ընծայի ինտաա շարագրութեն, նթէ զբաւան՝
նահա տիպածս առցուք իբրև բարգ անուն . զի գոն և այլ անուանք 'ի
սոսական հղկոյ բարգեայք . որպէս . Արեանասու, Բարեպապապա, Մ
տացածին են . ուստի միտք բանին լինի . զպատճառսն մահաբերս կի՞
մահաբերոմ' որք են պատգք գաւնութե ծառոյս, են, յաշրգ բաւ
նիւքք նշանակելոյ . և են ներքին թշնամիք . հաշարագր ինձ, բայց հախա
աակոզք . որրի՛, բայց նենգօղք : Եւ սքբս են սիրո նորոտորեալք
են : Իսկ Դժոխարնս իմանի՛ գժնգակ կամ խառնիխուան սրմաաա ու
նօզ, կամ գժուպաա խելի, կամ թիւնաար :
- (2) Զեւոն նահայի : այսինքն յօժարեալ 'ի սպանութե, կամ ձգեալ
յայնպիսի գործս՝ որ մահ բերն հոգւոյ : էրիխանսն սնիոյ, այսինքն
սչ փորձեալ, կամ սչ մարքեալ յազանդի ցանկութե :
(3) Ըսուս ծխախոտ . այսինքն խառնեալ ծխով բարկութե : Գոյուծի
քրի : կաղնութե կամ սրպիտութե, ըրգիս իբրև զլեմ խառնեալ ան
գթութի : Իսրիսարք ծորեալ : մասնութե անհաստաա, կամ անգործ, որ
թափի 'ի մտոյ մտացանի, կամ անհոգութի : սչ սնիոնիս . այսինքն
գժուարաշարժ 'ի բարին : Բարեմանս՝ սասնեալ, բնակն կի՞ գերբաւ
կան բարեալ հարգողութե՛ն՝ անհաստաա :
- (4) Բեմական սորոմատալ . այսինքն սարկաւալ, որ մարմնով 'ի բեմի կա
ցեալ պաշտե սեղանոյն, այլ հոգւովն յերկրաւորս ձգի :
- (5) Երեօ տրւեալ : այսինքն անամութ, լկր : Գոն անհանոյս, այսինքն,
անախորժ . զտուելի :
- (6) Այֆի փաղխաար . յարում լցեալ և գաղձն, կի՞ գայլ խոտ որ գոր
թով պատառի և ցանելեցուցանել . են : հաս ռարնակալ . կերեալ և աղա
սեալ յաւաի՞ Ճճեաց, կամ 'ի ցեցոյ :
- (7) Անհանելի ծղով : անմիջնորդելի նգովեալ, այսինքն զլեկալ 'ի հա
զրողութե՛ն հոգեար բարեալ :
- (8) Ոգի անխափիչ . սիրտ անցաւ, անկարելից : աներոյնի՛ խոսեալ :
իզէք և խորհուրդք սրտի ապականեալք : Ծածոսի՛ սնիծեալ : գաղանի
ներհակութիք կամ խառնութիք սրտի՛ անիծիւք ընկալեալք, կամ ա
սանց համբերութե՛ն : տիպածս Բնանանեալ . պատալքն պատահալք 'ի
մարդոյ կամ յայլ իրոյ՝ սրտնընաի տարեալք :
- (9) Գանայոս ոսփիսն . գանձաղեա անհաստապի՛ն :
- (10) Արտոյ սրապաւծ . հարածեալ յիշխանութե կամ յերկրի իւրան :
Բոգաար Բարեպապ . անոքխան, կամ բոկ անուանի և ևթ : Կոյոս ոգե
իօրծս . այնպիսի մահնեծան անք՝ որ փոխանակ ինամարդկոց զճնաղան
գեալս իւր՝ զղգի նոցա կործանել միտոյ հրամանք . կամ՝ որ իշխանու
թեանն զնորաբարձեալ բան զամենեանն, ոգովն կործանի յանգուանգ՝
անձաար զանձնել խորհելով : ոտի՛ ինանգործ . այսինքն ինքնազուխ .
անհասան հրամանի : նախապոյի ծաւր . շարախօսի՛ նիւթ ծաղաւ եղէ :
Իսկ սիրելի՛ ալիսար, բարեկամի՛ նիւթ լայոյ : Բանափրի՛ գորով, բանա
անգծի կամ ճարտասանի՛ ընգարձակ նիւթ պարտաւանոց . իսկ յանդի
նանի, որ 'ի սիրոյ կամ յիշխանութե՛ն յանգիւնելի զիս աս 'ի տալել . որ

գելի է .⁶ որ ինձ հեծութեն է , քեզ խնդութեան է . որ ինձ ծանունք են , քեզ թեթեալոյնք են . որ ինձ եղծեալն է , քումդ զօրեղութեան գրեցեալ է . որ ինձ կորուսեալն է , քեզ բմբռնեալ է . որ ինձ անձառն է , քեզ համարեալ է . որ ինձ մաւոյն է , քեզ ճառագայթ է . որ ինձ անթիւն է , օրհնեալդ քում ձեռին բովանդակեալ է . որ ինձ սուկալին է , քեզ հեշտալի է . որ ինձ փախելին է , քեզ վանելի է . որ ինձ անմատոյցն է , քեզ դիւրա հերքելի է . որ ինձ մահաբերն է , քումդ էականուն

Ք. **Ա** զօրութե՛ ընդ ոչգոյնն համարեալ է :
Բ. Այլ դու սղորմած ան թողորից տէր յո քո , և՛ այսմ զօրես առ ելիցն հնար՝ եթէ գթասցիս . վասն անուան փառաց մեծութե՛ հօր քոյ օրհնելոյ , վասն կամաց գթութե՛ ոգւոյդ քոյ ս՛ղ , տես ՚ի տաժանաւորս կրից յանդիմանական յայտնութի՛ , և ՚ի խարոյ սրտի ինքնամատոյց դատախազուի՛ . նայեալ ՚ի ընութեն՝ ամենապատաղ խակութի՛ , և պարգևեալ բժշկութի՛ վերացս , և հնարաւորութի՛ կորստեանս , զերծուան բազմամանեայ մահուս , և շաւիղ կենաց ապականելոյս , նորոգութի՛ եղծմանս , և մոռաք յուսոյ ամբարշտելոյս : Եթէ ես՝ զաննմանն ինձ կտամ ցուցի , որչափ առաւել դու զընաւորականադ քո զընտանի բարերարութի՛ող . եթէ ՚ի փռոց պտուղ ընծայեցաւ քաղցրուե՛ , որչափ առաւել ՚ի ծառոյդ կենաց՝ ճաշակ անմահուե՛ . եթէ ես իմոց տտելեաց՝՝ ողորմութե՛ մաղթեցի , դու քոյոյս զիարդ՝ ոչ կրկին մատուցես հ՛րգօր՝ յաննուազդ առատուէ :

Գ. **Ա** ըրդ՝ տես ՚ի քոյդ մեծութի՛ բարձրեալ , նայեցեալ ՚ի յիմն փոքրկութի՛ . ընկալ զսակաւ խոտովանութի՛ն անհամար մեղացս , որ զընաւն համայն տեսանես . և որպէս՝՝ զվիմին գթել՝ ոչ գրեցեր , և զաւազոյս փոքու ստանել՝ մի համարեցցիս . և՝՝ իբրև զդաւթին՝ ընդ մեղայն ասել՝ իսկոյն անցուցեր զպատիժ պարտուցն , և առ իմ՝ ձայնիս հեծութի՛ զնոյն գործեացես երկայնմտուի . որ տաս ամենեցուն առաւտապէս անաչառութի՛՞ որպէս յաղթող բարի բաղմիմաստ . և ոչ նախատես զյետնեալ ստրուկս՝ որպէս ողորմած և ամենաստեղծ . ատացիր վերտալին , և՝՝

մի կորուսաներ զբուժեալս արեամբ քո, և զբու-
ծեալս ստեամբ քո՝ զլիժած : () Ի քո է փրկութի՛,
և ՚ի քէն է քաւութի, և քեզ վայել է փառք յա
մենայնի յաւիտեանս . ամէն :

(1) Մեծութի փեսայ : մեծ վարդաւորն հօր երեկոցիչ . կամ անհուն
ճոխութե և հարստութե անակ :

(2) Կերպարն քրիստոսի : ցոյք կամ նշանակ աղատութե ՚ի խաւարէ ՚ի
լոյս, կամ, արտաշաք լուսաւոր փրկութեն :

(3) Ամբալու ինփելլանութի . ինքնազոր տէրութի բուր էսխանութեան
բոլոր էկոյս, կամ արարածոց :

(4) Քեզ կպտար է : մի օրին . քեզ կպտարեալ է : որ ինձ անանցանելի
է վասն հեռաւորութեն, քեզ մտ է :

(5) Որ ինչ յուսակաւութի : որպէս զժողովին պատահարք, ծանր փոր-
ձութիւք, բարձրագոյն աւարքութիւք, յորս իմ տկարութիս յուսակա
տի, քեզ սփոթանոց է . գաւ զաւարձանաս՝ յայնպիսի զժողովին ցու-
յանել զգորութի քո և զլիժութի :

(6) Որ ինչ էնծութի : որպէս պատերազմ մարմնոյ և գիւտոյ, կամ հի-
ւանդութիւք, որք տան ինձ հեծել, քեզ ինչութի է, տեսնելով զյաղ-
լիցութի իմ, կամ զհամբերութի . բառ բանի աւարելոյն . (ք . կորն .
ժք . 9 :) Ուստի ասեր երանելի նահատակն շտուճեանս . (ք . մակար .
է . 6 .) " Հոյ՛ի տր Թճ ՚ի Զգնութի պատերազմս մերոյ, և ՚ի ծաւայոյ
իւր միկութարի : ||

(7) Եւ այ՛ գրեւ . ընդ այլ գործս կարողութե քո՝ զորս թուելի, կա-
րող ես և այսմ, զի Թճ կրօք պարտաւորելոյս հնարս աղատութե զբու-
ջես, և թէ զթուժք կամիցես :

(8) Ամբողջաբալ խախտի : յամ վնասակարս յոժարեալ և պատա-
ղեալ անխրատութի :

(9) Չանհան ինչ խախտի : Հին լուծ . խանայ զազոթելն վասն չարաբա-
բոց՝ որ ՚ի բանն ծէ : Սակայն աստ ստորև առանձինն գնէ զայն նք վար-
ձարեաս : Այլ յարեալարպէս խանայի է, թէ զինքնակամ յայտնու-
թի մեղացս՝ և զքատակարութի անմէնս՝ ամենեցուն հրապարակելի,
որ հակառակ էր բնութես . զի մարդ ՚ի ծածկելն է բնաւորեալ . և հա
զի . յանձն առնու . յայնել քահանային ՚ի ծածուկ : Եւ այս խատու-
վանութի է պատու ընծայեալ ՚ի փշոյ . որպէս և ստորև ասէ . Ընկալ
զտխա խոսքովանութիս, ևն :

(10) Ուզբոսութի ճախելի : վասն ողորմութե խնոց ասելեացն աղաչելի :
3 օրին . ուզբոսութիս :

(11) Չլիթի գիւլ : զպերտակ զայլութիւնն ուրացութի՝ ոչ մեծ հա-
մարեցար, այսինքն անտես արարեր, ներկցեր . այսպէս զգրգուել իմ,
որ առ նորս համեմատութի իբր աւալ եմ, մի՛ համարիր, անտես արա :

(12) Իբիւս զգաւթի : 3 օրին . Իբիւս զգաւթի : որպէս զհատութի պատժ
մեղացն խելոյն թողնր ընդ ասելն մեղոյ, նոյնպէս առ հատաչանս աղ-
թիւն խնոց զնոյն ներողութի արասցես :

(13) Մի՛ իբուսաներ զբոժեալս արեամբ քո, և զբոժեալս ստեամբ քո՝
գիւս : 3 օրին . պրքան միայն գնեն . Մի՛ իբուսաներ զբոժեալս արեամբ
քո՝ գիւս :

Ս Էրսարին յաւելլած կրկին կեծուութի՝ նորին կսկողի, առ նոյն
աղբբա ճաղնեանայ բանի :
՝) Խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Ի ԼՆ. ԾԻ. :

ա. **Օ**րհնեալ տէր յո ընդ հօր, ՚ի կամս հաճու
թե հոգւոյդ քո սթյ. և՝ օրհնեալք ամե-
նայն առ ՚ի յօրհնելոյդ օրհնեցան. օրհնեալ միայն՝
որդի օրհնելոյ. չիք իմ՝ թագաւոր իշխեցօղ շնչոյս
բաց ՚ի քէն՝ քօ : Լ՝ յս է օրհնութի յակօբայ՝ առէ
եսայի, յորժամ բարձից զմեզս նորա :

բ. Լ՝ քո ողորմեանց ինձ՝ տէր բարեգութ՝ ըստ նախ-
նիդ քո սովորութե, և օրհնեալ զանօթս քո բանա-
կան, ըստ ձայնին դաւթի և ըստ մովսէսի. զի բա-
նիւդ քո փրկութե ժամանեալ հասից քաւութեան
օրհնեալ առ ՚ի քէն : Լ՝ ճապէս ինձ հրաշագործեալ
նորմած արքայ երկնաւոր,՝ որպէս անկելոցն ՚ի բազ-
մաժամանակեայ մահճացն խշտիս, ժողովելոցն ՚ի
սրահին բեթհեզգայ : Նորոց մի էր և՝ կրկին թերա-
հաւատն՝ երից տասանց և՝ ութի միոյ ամօք ախտա-
ցեալ յօղիցն լուծմամբ, որում՝՝ ոչ անխայեցեր
զբժշկութեն ձեռնտուութի, իբր գիտելով զանբոյժ
չարութին՝ որ նիւթեացն քեզ յաւուր մատնութե
դառն գիշերին տիրամարտութե՝ երախտաւորիդ,
մեծիդ և բարերարիդ : Սր թէպէտ և կանխաւ իձ
զգուշացուցեր, թէ մի մեղանչեր՝ զի մի կրկնեցին
կրկին քեզ չարիք, ոչինչ վերջացաւ լինել ձեռներեց
սկզբնաւոր անհամբուրելի՝ դատողացն զքեզ ՚ի խա-
չին : Լ՝ շու դու պնդիսւոյ՝՝ անյարիր ջատուկ մահու-
ծնգեցեալ չարաշուք առն ողորմեցար, անձառ բա-
րութի, սխարալի մարդասիրութի, սարսափելի ներա-
զութի, ստեղալի երկայնամտութի, անբաւելի քաղց-
րութի, փառատրելի հեզութի : Սր միշտ՝ յազթիս
՚ի գթութե, և ոչ թշնամանիս. պարտիս յողորմու-
թե, և ոչ պարսաւիս. բռնադատիս ՚ի մարդասիրու-
թե, և ոչ անգոսնիս.՝ հարկիս ՚ի բարութե, և ոչ
հայհոյիս. ստիպիս ՚ի սիրոյ, և ոչ բամբասիս : Պա

ղատիս դարձին իմ առ քեզ, և ոչ ձանձրանաս .
արագես զկնի ապերասանիս, և ոչ լքանիս . ձայնես
չլտղիս, և ոչ սրամտիս .⁹ փութաս մեղկելոյս, և ոչ
խափանիս : Ղ. չարս՝ ես բարի . առ ամենապարտս՝
ես ներող . առ մեղաւորս՝ ես քաւիչ . առ խաւա-

րեալս՝ ես լոյս . առ մահացեալս՝ ես կեանք :
Գ. Ղ. յս¹⁰ են գիրք ամենայն հոգեշունչ օգտակա-
րութեան, որ յաճախ ծնանին երկնաւոր պտուղս
անձառս և զարմանալիս : Ղ. սա և¹¹ ինձ թշուառ-
ցելումս՝ օրհնեալ ամենապարգև, արի՛ առ զմահիճս
խշտացդ մեղաց ՚ի վայր կործանմանդ, և հետևեալ
ժամանեալ յանդորր հանգիստ անաշխատ կենաց :
Խղեսցես ամենակարող սուսերաւ բանիդ հրամանի՝
¹² զերիզպանդեայ մահացեատս պարփակութի՛ դը-
ժոխագնեայ կապանացս . և լից՛ ինձ զհանգոյցս խեղ-
ժողականս ոգեպահանջ սաստփութես, առաքելով
զարժանաւորս մահու՝ յազատութի՛ն վերին անանց
բերկրութեն, կենսաբեր և անձային քո բանիդ :
Մի՛ տակաւ տակաւ աղգեսցես, և մի՛ օր ՚ի յօր յեր-
կարածգեսցես, զի մի՛ ստուար ծանրութի՛ բեռանցս մե-
ղաց՝ տիրեսցէ թիկանցս աղգերաց, և կործանեալ
զիս կորացուցէ՝ հայել ՚ի դժոխս . և ուժգնակի գո-
ռող բռնութի՛ն¹³ անպարապ հոգևորական զինուն
արարեալ, մահու ծառայեցուցէ : Ղ. յԼ օգնեալ ինձ
բարի վշտակից՝ հեծութե՛ կարեացս մահու երկանց,
առեալ յինէն¹⁴ զփայտ տատակմանն, որպէս երբեմն
յուսոյ պահակին . որով կառուցես զվայելչականն
յաղթանակի արի զօրութեն, պնդապէս հաւատով
յուսոյն կարծրութե՛ ընդ քեզ բեւեռել անսայթա-
քելի : Ղ. քեզ ընդ հօր՝ հոգևովդ սրբով՝ փառք և
իշխանութի՛ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Օրհնեայ ան՝ Ամենեցուն օրհնութի՛ն յերկինս և յերկրի՝ ՚ի քէն
Յորհնեալ ար ՅՄ, որ օրհնեալ իայն ես ՚ի քէն, ՚ի բուսնէ խկութե՛ն,
՚ի քոյ արժանեաց, որպէս և հոյր քո օրհնեալ . իսկ առ այլ արարածս,
մանաւանդ յաղջս մարդկան, ՚ի քէն իշունէ օրհնութի՛ն . ըստ այնմ՝ ՚ի
զաւակի՛ քում օրհնեային անաղջք երկրի : ॥ Եւ որպէս գու միայն օրհ-
նիչ, նոյնպէս միայն պիտապէս իագասոր իշխեցող հոգւոցս կամ կենացոս
Եւ զի ըստ ետայնայ՝ օրհնութի՛ն յակորայ է բառնայ զմեզս նոյնս, Աւեր-
ողբիկնց ին՝ ևս ըստ այնմ օրհնութե՛ն, ևն : ՚ի բանն ետայնայ, (ծԹ. 20.)

փոխանակ արևուծն գնի ուր . և բարբ բանն այլով շարադրութեամբ
ասի անգ . բայց նր Վարդապետս բերի զայն ըստ բնադրի առաքելչոյն .
(հաւով . ԺԾ . 27 .) * Եւ այս նոցա որ լինեն ուրախ յորժամ բարկոյ
զանդա նոցա : ||

(2) Որդես սնիւրոյն : Այտու սնիւրոյն նր Վարդապետս , Թե բարձրոյ
սխառահետոյց 'ի պարագայիկէ աւարանին բոշկութի շնորհեաց զՍ . զոր
չէ հարկ խնամել անընդհըրար արարեալ 'ի զնէ . զի յովհաննէս զիցոյ
ևևԹ բոշկութի պատան անգ . այլ Թե միշտորդութի հրեշտակի Ծած-
պէս ներգործեաց զառաջութի բարձրոյ , յաւելով զնորս աւարանին .
(3) Արի՞ն ի երեսուսար : Անգամայոյնն ' որ յերեսուսեւթամայն չի
ւանգութեան բոշկեցաւ . և ասի կրկին կամ երկիցս Թերահաւատ , նախ
զի զճանուցանելն նորս առ քահանայապետան ' Թե յո բոշկեաց զիս .
(յովհ . Ե . 15 .) անմիջ համարին առ չարութի պարտեալ . երկարոյ ,
'ի մասնութի գիշերին ասնն ապրտակեալ զքն , և ըստ այսմ կարծեաց
խօսի նր Վարդապետս : Մակայն բարձում այլ Վարդապետք ' սակերբան ,
կերտել , օգտամնոս ' գովութի յիշտակին զաչս զայս ' արդաս 'ի զի-
բարբեալ կասկածանայ :

(4) Ուրի մոյ անդ : մի օրին . ուրի մոյ : ըստ շարադրութի խառաբան
է ասելն , իրից փասանց և ուրի մոյ անդ , փոխանակ գնեցոյ ' երկուք առ-
տակից և միով ութին անց . զի Թուական բարբոք են անտականց զար-
ծիականին անդ , և փոխանակ նովին հոյովով գնեցոյ ' եղեալ է 'ի սեւաւ
կան . որպէս և յայլ բանս նշանակեցաք զայսպիսի խառաբան :

(5) Ու սնիւրոյն : ոչ զայցար նմա զբոշկութի նպաստան . իբր գիտելով ,
Թեպէտև գիտելի կանխաւ զանբոշկելի չարութի նորս , զոր արար ընդ
քեզ 'ի մասնութեան գիշերին : Եւ Թեպէտ յաւարտոյն զգալա-
ցոսցեր ' մի այլ մեղանել , զի մի կրկինայն իրին արի . այսինքն զի մի
չարադոյն ինկից քեզ , ասկայն ոչ զարարեցաւ լինել առաջին ձեռնար-
կոզ ընդգէմ քեզ , անխրատ և խիստ 'ի մեղ գատաղացն զքեզ , ևն :

(6) Այսբեր : որ ոչ կարեր յասնել և կանգնել : Նորով . սակարար
խնաման կախարոյ , գիւտական գիւթութեան հետեօ , և զի՞ն յարաւ
բութի առ անգամայոյնն Թերես կարծեացի . յասալն կախարոյ ընդ ,
և վասն այն պատժեալ . կամ Թե 'ի կախարարութի ինչ սխառայեալ :
Բայց զի կայ այս բառ և 'ի մեկն . մասնութ . սակերբանին , ըստ նշանա-
կութեան առեալ փոխանակ կախարոյ , այլ կիրաւութի իրրև բառ նա
խառանայ , նովին մաք խնամի և աստ , այսինքն սրբ վասնար , անարդ-
ևն : շին ըւծ . մեկնէ ' խարոզ . իբր զի պատարոզ և կեղծաւոր բանիս
ասեր ' ոչ զք ունիմ . որպէս Թե բարձուք և բերօզս յաւարանն ունէր ,
իսկ ընկեցօզ ոչ ունէր : Մակայն Թե արդարև ասութի ասացեալ էր
նորս զայս , անարժան լինէր բոշկութեան զնի : Մահոս ծնգիցեալ : Ո-
զորմեցար այնպիսում չարամիտ ասն , որ արդէն իրրև ասարտեաց ու-
նէր լինէն զմահն . և այնու մաշեալ երևէր . զի զամս երեսուն և ութ
կալ հիւանդ ' սակառ ինչ ընդհատ է 'ի մահուանն . մինչ զի ասարտու-
անայ զօրցոյն հարցանէր ընդ նա քն , կամին ոչ լինել . զի կարծեաց
այնպէս էր Թե զմահ ընդգրկեալ կայ յանհոյս :

(7) Յաւիտի գիտութի : միշտ գիթութեան զօրանայ ըստ շարադրութեան
յայտմ աշխարհի . և ասկայն վասն այս որ Բնանանիս , ընդ հակառակին
երկրաւոր կշիռանայ ' որոյ միշտ գիթանն պարտաւելի է . 'ի այն մաս
հային և յաշտոյնն :

(8) Հարիտի գիտութի . 1 . օրին . 'ի բարբերութի :

(9) Փութաս մշտնայն : փութաս կամ հոգաս վասն Թուրքոյնոյն :

(10) Են գիրք ան : Յայս յաւարտութի հային , և քարտին աննայն

գիրք Թեոփիլոսի և օգտակարք : (Թ Բ . Կ Ի Բ . Գ . 16 .) որք վարդապետութիւն և օրինակք գործոցն նոյ յառախ արուեստ երկնաւորս ծնալին 'ի հաւատացեալս : Արտ ըստ օրինակի անդամաւորսն սաս և ինձ , և ն :

(11) Ինչ Բելատարելանս : որչ օրին . Ինչ Բելատարելելանս :

(12) Չբիւրարիւրեալ : 2 օրին . Վերիւրարիւրեալ : Խղեան հորք հրամանաւք զմեռնութիան արտուան , որով և զազար արդեալ էր , դիօթափեալ , գերեզմանական կազմանաց : Չպատանա մեռեալ մտքմտոյ կոչէ նախ , զփեօ . զի է իբր յառուկ զչեառ մեռելոյ . և նովաւ կազմեալ կաշիան դեալ անշարժ մնան 'ի գերեզմանի : Յայտ իսկ երեւցաւ զորութիան ձայնն 'Քի առ զազարոս , զի զայնպիսի կաշիանդեալն՝ զկազմեալն և աչք , և՛ մեռք , և՛ սափք՝ ան կացոյց արտադր : Անք առ զազարոս՝ մերձակայիցն հրամայեալ 'Քի լուծանել քակել զհամբոյցս արդեալ արտանայն . բայց առինս արձակումն սակ՝ զմւ միայն զընտ՝ ս ամենա կարօզ . և այնպէս լուծանել , զի զմահու արժանիս յերկնային վայելող արտարար ընդունելիս՝ նման զազարոս անդամակեց քեզ բազմեցելոյ :

(13) Անպարտք կոփեօրայն զինոս : անկարօզ առնելով զիս 'ի արարտ սկի կամ՝ 'ի կիր առնուլ զհողեօր զէնս ազութից , պահոց , տքնութից , իբրև զինն կարկանտալ որ չկարէր ամենեկին 'ի վեր հայել :

(14) Չխոյր ստախման : զարարտարութի մեղացս բարձցես յինն , որպէս զխոյր խոյին բարձր յուայ օրմանի կիւրենայոյ՝ յերանել քո 'ի գողութեա . որով խոտուայես , կանգնեացես , զմտելլտիանս յաշխանախի , զայն՝ որ պատշաճին յաղթութե աշխոյրութին . զման զի զայլոց բռն և զծանրութի բառաւորին՝ յաղթել թշնամեցն՝ մեծի արութե և քաջութե զգործ է : Այլ յարէս սակիանս զգրունս գաղաչեցն բառնայով , նշանակ քաջութե կանգնեալ 'ի գրուի լերինն : (Դատաւ . Ժ Գ . 3 :) Հին լուծ . մեկնէ , կառուցեա ինձ զվայելուչ պատին , որ արկաղաւանց զբաւթեցն է պարտասանալ :

Ս Իբրպին յառեղած իբիին կեծութե՝ նորին կոխողէ , առ նոյն աղբրս մաղխանայ բանի :

Ղ Խորոց սրբոյ խօսք՝ ընդ նոյ :

Ի ԼՆԵ . ՆԻԹ .

Ձ . Ի աւատամ և վկայեմ մտաց զիտութիւն 'ի քէն ազդեցեալ ոգւոյս իմաստիւ ուշիւս տեսման . զի ըղձալի են քեզ բարերար՝¹ ազաչանք մեղաւորաց քան զինդրուածս արդարոց : () Ի մինն՝² զպարտութի անձինն յայտնեալ շնորհիդ քո սպասէ . առ որ ծանուցեալ զընուես չափ , և մեծ կշտամ բիչ աստէն համբարձեալ՝³ ինքնոգոր մարտակից նաին իսկ ինքեան , և զառն դարովիչ և ծածկատես դատախաղ : Իսկ միւսն՝ յարդիւնս բարեացն իւրոց նայելով ,⁴ յանձին հարեալ ձեռն վատահուծե , մո

ուանայ զսահման բնուէն, և պարզեաց՝ քան ողորմութիւն զիտեալ ակնուէնի: Ս անս որոյ՝ առ մինն՝ ան թիւ են ստեղծուածք ճառից, որ զողորմութեցդ քո փողով բարբառոյ ազդէ. իսկ առ միւսն՝ լուեալ են քոյդ՝ անքնին՝ ահաւոր և ամենախնամ. ամաչեմ ասել, թէ և երկրաւորիս գործոց պատմութիւն զքոյդ յառաջեալ: Ի՞նչդ՝ արի տէր, և՞ մի զօրացի քան զքոյդ՝ աջ հողեղինի. մի կշռեսցին ողորմութիւնք քո՝ ընդ ջանից մարդկան:

Ք. Եւ արդ՝ առողջքն անդամօք՝ անկարօտք են բժշկուութե. և տեսանողականքն աչօք՝ չունին պէտտ առաջնորդի. և փարթամքն ընչիւք՝ ոչ դեգերին առ դուրս լիոցն. և ամենայնիւ յղփացեալքն ոչ օպասեն փշրանաց սեղանոյ հացի. և սքքն վարուք՝ ապէնիազ են ողորմութե. Եւ արդ՝ ինձ գթացիս ողորմել՝ բարձրեալ երկնաւոր հզօր, ամենատիւր վարանեցելոյս: Եւ անդի թէ էի իբրև զյօր, ասէի զանձն իմ իբրև զնա արդար և անարատ. թէ իբրև զմովսէս, ասէի վստահութիւն զնորայսն, ծանիցէ տէր զայնոսիկ՝ որ իւրն են. եթէ իբրև զԴաւիթ, ասէի՝ արարի զիրաւունս և զարդարութի. և դարձեալ՝ զմեծն քան զբնութի մարմնոյ, զմեզս թէ տեսանէի՝ ի սրտի իմում՝ մի լուիցէ ինձ տէր: 9 Թէ էի իբրև զեղիա, ասէի զանձն իմ այր նյ. թէ էի իբրև զերև միա, 10 զքոյդ ճշմարտութի յանձն օրինակէի. թէ էի իբրև զեղեկիա, պարծէի զբարուքն և զիրաւացին՝ զնացի առաջի քո արդարութի. 11 թէ և իբրև զպօղոս, ասէի զիս բնակարան՝ ազգարան՝ և ընդունարան նյ բանին: Եւ Ես անօրէնս՝ ի մէջ գիտութե օրինացն, ոչ միայն չունիմ զանձն իմ քեզ ընծայել յարգանօք բանից իբրև զնոսա, և զբնաւին չարս՝ որպէս զբարիսն զայնոսիկ առաջի քո յիշատակել, այլ և ոչ 12 զամենուստ գոյից զբարեհաշտակեալ անունդ հզօր՝ ամբարշտեալս լեզուով գովել: Իսկ դու առ ամենայն հնարս զօրաւոր՝ մատի ինձ ոգի փրկութե, աջ պաշտպանութե, ձեռն այցելութե, հրաման բարութե, լոյս ողորմութե, բան նորոգութե, պատճառ քաւութե, գաւազան կենաց օգնութե: () Ի դու ես յոյս ապաւինութե տէր յ

քն, օրհնեալ ընդ հօր հոգւովք սքալ յաւիտեանս
յաւիտենից . ամէն :

(1) Ազատի մշտորոց : Առաւել անորժեիկ են քեզ ասէ, կամ առաւել լաւիկ այն ազաւանք մեղաւորաց զոր ասնեն վասն Թորոթեան մեղաց իւրեանց, կամ զոր յետ ապաշխարելոյն ասնեն վասն այլոց պատշաճական բարեաց, քան զխորհուածս արտօրոց, որք վասն այլոց կամ վասն ինքեանց հայցեն բարին, կամ որք յարդարութի իւրեանց վատահայեալ ինդրեն ինչ : Յայս մտտ խնանալի է բանս, և ոչ էթէ արձաւ կարգ և ընդհանրապէս՝ ազաւանք մեղաւորաց քան զարդարոց ընդունելի իցեն առ ետ . ևս առաւել ոչ իմանի՛ ՚ի վերայ ազաւանաց զոր ՚ի մեզ գտով ասնիկ մեղաւորն : Արդ՝ ըստ բացայայտեալ մտացս առաւել հաճելի լինել Ասլ զմեղաւորացն ազաւանք հատուած սակ՝ և վկայեմ ինքքին գրտակութի, և ճանաչմամբ որչոյս ՚ի զին սքեցեալ . կամ զի անձամբ զգործ առեալ էր՝ լսել Ասլ կողմապալին ազաւանաց իւրոց առաւել ևս փութով քան հայցուածոց այլոց ընտիր արանց . և կամ ազգեցեալ ասէ՛ ՚ի բանս նր գրոց, և ՚ի պէտքես օրինակս նախա գրեալս : Քանզի այսպէս ըզնայի եղեն ազաւանք որչոյն անասակի առ հայրն գթած քան զինդրուածս երէց որդւոյն անմեղի : Քանս նուհայն շնորհեաց ՔՄ քրժկութի գտանին՝ առաւել առ մօրն Թախանձանաց՝ քան ՚ի բարեխօսելոց աշակերտացն : Բարան ինքեան ազաւանք ընկալաւ անգէն դորտութին, ուր մեզմես վասն բարտեւելոց քեան մարտանա՝ ոչ եղև լսելի : Առաւակն ՚ի խաչին ազաւանք զգիշելն միայն յարդարութի, և ևս օրին ընկալաւ զմտակակցութի ՚ի գրտախին ընդ ՔՄի . իսկ Մովսէս պապատեր սեռանել գէթ զուստեանցն երկից, և զինգրքիկն չընկալաւ : Առ այսորքեք, ահա քեզ մեծի գթութի ոյլ ապարդոյց առ մեղաւորս, զի կնոյն բարեամեղի առ ոստ իւր կողմապալն ոչ լսի զնորուան անգէն և անգ ազգեաց ՔՄ, այլ գովութի զնա քան զմանաստերն մեծաբեաց . իսկ ՚ի կանայ հարանմանն գինւոյն պակասելոց ազաւանք ընտիր մայրն, և ասկայն Թուեր իմն Թէ ՚ի լսել յապաղիցէ ՔՄ : Ասյամ անընակ գտով ճշմարիտ արդարքն առաջինք, յորժամ որոց ցանկոյն չարժեւ գգթութին Ասլ, կերպարան զմեղաւորի զանձամբ ասնուին, մեղաք գուշելով, անօրինեցաք, յանցեալք . և Թէ՛ ոչ առ արդարութեց մերոց արկանեմք գութ առաջի քո ևն : Ըստ այսորիկ օրինակաց սակ՝ ազգեալ ՚ի ճանաչումն մեզ, Թէ մեղաւորաց ազաւանք ըզնայիք ևս են առ ետ քան զարդարոց : իսկ զպատճառս այսպիսի անտեսութե նոց հատուցանէ ՚ի կարգից :

(2) Զգորգութի անյինն : Մեղաւորն ՚ի զըջական բանս իւր՝ զզարտիկ կն գլորթի իւր ՚ի գատուտանեն նոց խտատուանեալ . կամ ըստ որում՝ անանցեալ ՚ի պարտ բռտեն, իմանի՛ զպարտաւորութի անձինն յայտնելով, միայն շնորհաց պարտութե անն ունի : առ օր ծանոցեալ, ՚ի վերայ այդ, կամ ըստ յայտնանէ ճանաչէ զըստ ակար և սպականեալ . ընտ Թես, և ստորիկ յանդիմանող և անբարտան լինի զանձնէ, ևն :

(3) Իմաստօր . ինչն ընդ ինքեան հակառակող . այսմ նման է և յաւըրքն, նորգալից նիս իսկ իսկեակ . այսինքն պատեղաբնող ընդ ինքեան, և ՚ի որում գտաւախալ :

(4) Յանյն հարեալ յետ : իսկ արդարն յարդարութեան անձինն վատ հայեալ, և անուոց քսակեակ բնութի, զպարտութեան կամ քրտաբարտաւորութեան բնութեան . չիցէ Թէ յատաւարոցն ՚ի մեզս ծնեալ էր, և միայն

Հնորէնքն նոյ արդարացեալ, և նովին Հնորէք կայեալ յարդարութեան :
 դարձեալ՝ իսկ ուրիշն է, վարձուց՝ քան թէ արդա Հնորէստուութեան
 ակնունի : Չայտալիկ եթէ զամբարտաւան և զանձեանհաճ կանայ իմա
 ցուք, յայտ է թէ այնպիսին ոչ ևս է արդար . և ոչ ինզրուածք այն
 պիտայն՝ են ինզրուածք արդարոյ, այլ անհնգունելիք նոյ և մերանչա
 կանք : իսկ եթէ առանց ամբարտաւանութեան իմացելի, յարե
 թէ արդարն անխել՝ գորով զանձնէ, և զստահայեալ յանձնարութեան
 իւր . ի ինզրութի ինչ յոյ՝ ոչ իր մեղանշական որ մասնի, այլ իր բա
 րեկամ և վատասկար առաջի նոյ, այս ոչ հակառակի արդարութեան .
 որպէս և երկնայն արքայ՝ զբժշուութի անձինն ինզրելով, յիշուցա
 ներ առաջի նոյ զարդարագործութի իւր . (Գ . Թագ . Է . 3 :) Եւ յայտ
 միտա առաւել հայի բազմատուութեան սոյ՝ վարդապետս . զի ցառալին
 արդարանք մեղատարաց առաւել յարով շարժեն զան, քան զարեկա
 մասկան հայրուածս արդարոյ . իր զի յառաջուանն պատճառ է միայն
 անհուն ուղղութեան նոյ . իսկ յերկրորդուան՝ չարիւտար բարեկամութեան
 արդարոյն ընդ մեջ մասնէ՝ իր մերձաւոր պատճառ արդեւաւորէ :

(5) Առ մին անիւն է : Աք մեղատարն, կամ առ ընդունելութի արդ
 շանայ մեղատարն՝ անթիւ են յարեւածք գովեստոյ՝ ի գիտ կամ ի
 բերան մարդկան, որք զքո ուղղութիւն ամենեցուն ծանուցանեն իր
 փորով : իսկ առ Բան, առ արդարն կամ առ ընդունելութեան արժեկեց
 արդարոյն, չեւու են յայդ, ոչ այնչափ քո արդութեանք բարոյն . ալ
 մանաւանդ անպիտ առէ, իէ և երբաւորիս փորձոց զպիտութի, երկրաւոր
 արդարոյն առաջինութեան պատմութեան յայդ յառաջու, քան զքո արդ
 մութեան արդարութեան հռչակի : Այն զի այս է մարդկան ստեղծութի, յոր
 փակ անանին զինզրուածս արդարոյ կատարեալ, առաւել արեւ
 նայ ինզրոյն ընծային, քան գթութեան արդարն նոյ . որպէս թէ ան
 յայնպիսի իմասն իւր՝ առաւել շարժի ի բարեկամութեան արդարոյ, քան
 յարեւ գթութեան : Այն այսպիսի սակեր արեւ իշխանն ցրագիթ . (Գ .
 29 .) * Այլապէս գու ինզրուածովք զան . զի կին արդար ես գու : ||
 Ընդ այսպիսի ստեղծութեան մարդկան գթութեան սոյն պետոյն՝ առայ
 առ Բողովուրդն . (գործ . Գ . 12 .) * Ալք իւրոյնչալիք, զի՝ զարեւ
 ցեալ էք ի վերայ այստիկ, կամ ընդ մեջ զի էք սրբայեալ, իրաւ թէ
 անձին գորութեան ինչ, կամ քաջութեան արդարեալ ինչ գնալուք գան : Եւ
 թէպէտ չընտրիտ է, զի ան բարութեան անգամ ի սիրոյ և ի բարեխառ
 թէ արդարոյ շարժի գթութի մեջ ի մեզ, սակայն և այս՝ գործ գթութեան նա
 րա է . զի ինքն իւրով ուղղութեան արար և պահէ զնոսա արդարս, և
 նովին ուղղութեան կարգեալ զնոսա միջնորդս և բարեխառ . այլէ ընդ
 անիւնն զարեւութեան ի նոյս՝ ուղղութեան ընդունի, և ոչ բանազատեալ
 իր պարտական . վասն որոյ յամենայն ներգործէ և զորանալ գթութե
 ան նոյ՝ եթէ առ մեղատարս, և եթէ առ արդարս . և այն է յամենայն
 քարոզելի : Այսմ ի գեղ սակ մեծն վարդան ի մեկն . սաղմոսն, ի
 յառաջարանին : Թեպէտ Թութն ոմանք ինզրոյք, և կէք առաջք,
 այլ մի անիւն է՝ որ շարժէ զամեն ի խելիք, և զիտս՝ ի սուր : || :

(6) Մի՛ գրասոյի իսկ յայդ : Մի՛ երեւոյն զբարս քան զքո ուղղութե
 անք ալ հոգեւորի, արդարութեան մարդոյն . և մի իւրեւոյն ուղղութեան քո,
 մի՛ չարեւոյն գործք ուղղութեան քո ընդ ընդի մարդկան, ընդ առաջինա
 կան վատասկոց արդարոյ : Որպէս թէ սակ . եթէ միայն զարդարոյ
 ինզրութեան կատարեացեա վասն առաջինութեան նոյս, երեւի՛ թէ ուղղութե
 անք ոչ է կարող ընդունելի առնել զարդարան մեղատարոյ . և եթէ
 որպիսի արդար է որ, այնչափ առնիցես նեն բարիս, կարծի՛ թէ ուղղութե
 անք ոչ է սակիք քան զարեւ մարդկան : Այսա զի մի՛ այստեան կար

ծիցի, առաւելագիտ գժան յարգանս իմ քան 'ի հայրուածս որ-
գարաց:

(7) Արեւիպ էն ուղրեալ: Արգարքն իրր արգար՝ անկարողք են քա-
չական սարգունթն, թէպէտ և արարեւական սարգունթնն մէջս կարօտ
են. զի և 'ի սրտեկն՝ սարգունթն սրտեկ ՄՃ: Բայց իրրն մարդ սխա-
լաս կարօտն նաև. քաչարար սարգունթն. որպէս առ 'ի բանն Կ. 3:
Եւ առանձոր իակ օգնական ցուցանէ՝ իրրն զարգարաց խօսել. զի ա-
ռաջ ջրն մարմնով առ՝ գեղաց ոչ կարօտն, և ականին ոչ խնդրէ առաջ
նորդ, և փարժանք ոչ 'ի մեղս շղին. սոյնպէս արգարաց ոչ և հայցել
ներսան:

(8) Չճիծ զան գրեութի: Չքան սաղմ. կէ. 18. սակ՝ մեծ կամ 'ի վեր
քնել քան ցնութի մարմնայ. քան զի եթէ այնպէս խնամայցեմք զառա-
ջեանն, թէ ոչ շանաչէր կամ ոչ գամներ 'ի սրտի իւրում զմեզ ինչ,
ահա 'ի վեր է այս, և մանաւանդ ընդգէմ ընութնս, ուր ընդհակա-
ռակն նորքն արգարքն սակն՝ մի սարժեացի սիրտ նր անել: Իակ եթէ
խնամայցեմք, թէ 'ի ակնսնելն մեզ ինչ 'ի սրտի՝ կապած էր թէ ոչ ևս
լռելի նմա ՄՃ, կամ թէ խնդրէր զի մի ներկիչ նմա սեր, ըստ սցամ
ևս 'ի վեր է բանդ. քան զկարօտութի ընութնս:

(9) ԹՎ էի իբրև վերջա: այլ օգն. Իկ և իբրև: այսպէս է և 'ի հետե-
ւեացն, Իկ և իբր վերեւո, Իկ և իբրև վերջա:

(10) Չգորդ չմարտի: Երբեմն բարում իրար եղև օգնական քով, ք
յարգանգէ նուիրեանն, կուսութն, մարգարեութի, քահանայութի,
առ հեթանոս քարագութն, գուշակելով զկործանումն սառնորին և
քաղաքն, և յես կործանման լաղովն, որպէս և քս գուշակեաց և ե.
լաց. այլև զչոս կրելովն յեւրոն ժողովրդեկնն վան անաչառ քարա-
ղութն. յորց 'ի գուք սղմայ սրկառ. իրրն 'ի գերեզման, առտի և
հանառ, յօգնակ թարման և յարութի փրկին:

(11) Իբրև զզոլոս: Աջեր զաննին երանելին Պօզոս, թէ յես իցէ Հոգի
այ, քն ինև խօսի կամ սղջէ են: Առգ՝ եթէ և ես նման սրտով էի,
կարելի այնպէս խօսել առ նր վարդապետս: Աք. որ և ես սակն, եթէ
յոյզմ նման սրտով խօսիս, 'ի միւսումն ահա՝ իրրն զնա կոչես զքեզ
գրուի մեղուարաց:

(12) Չսկիւսոպ գոյից: Ես անկրտուեաց և սրտառար ոչ միայն շխ-
րմի իրրն զարգարան զայնտակի հանարմակի առաջի քս, և իս օտև արարչ
երես, այլև ոչ զահաւար անունդ՝ զոր համբռնն արարածք, անմայն
ուրէք և աննայն օգնակառ հուշակնն, մեծացուցանն, իշխեմ առ-
նուլ յանարման թերան իմ: Եւ զի ոչ սպա. եթէ կամիս Տեք՝ զի գա-
մէնից զքեզ, հանարմակեալ առաջի քս, արարեւեան իմ հարս փրկու-
թն, պաշտպանութի են:

Վերաբերին յաւերտած կրկին հեծումէն՝ նորին հսկողէ, առ նոյն
 աղբրս ճաղխանաց բանի :
 Վերոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա՛Ն . Ա .

Աւարդ՝ որպէս զի ոչ վայել է օրհնաբա-
 նուածի՝ ի բերան մեղաւորի՝ ի ճշմարիտն
 առտիկէ կանխառ խկ ուծայ, զիարդ յաւելից կրկ-
 նել զնոյն գովութի աղաչաւորս բազմապատկառ ,
 որ հանապազ ընդունիմ անէծս՝ ի սաղմոսիս բա-
 րեբատութե : Օ ի իբր երգեցից ինձ վտանգս , և
 արձանացուցից նախատինս . և ի մերկութես գրկի՝
 փուշ ընդ շուշանաց ժողովեցից : Օ իարդ ընդ դաւ-
 թի համարձակեցայց ասել , թէ զատամունս մեղա-
 ւորաց փշրեսցես : Օ իարդ դարձեալ , թէ մի անօ-
 բէնք բնակեսցես առաջի աչաց քոց : Օ իարդ , թէ
 դատ արա ինձ տէր՝ ըստ արդարուե քո , ըստ ան-
 բժուութե իմոց որ յիս : Օ իարդ , թէ կատարեսցին
 չարիք ի վերայ մեղաւորաց : Օ իարդ , թէ խորտա-
 կեսցին բազուկք մեղաւորի և չարի , և զայն որ
 զկնի : Օ իարդ , թէ տեղացէ՛ ի վերայ մեղաւորաց
 որոգայթ հուր և ծծումք : Օ իարդ , թէ ստատկէ
 տէր զչրթունս՝ նենգաւորս՝ և զեզուս մեծաբանս :
 Օ իարդ , թէ փորձեցեր զօիրտ իմ , և ոչ գտեր ա-
 նիրաւութի : Օ իարդ զյաջորդն ամին , թէ ես պա-
 հեցի զձանապարհս խիստս : Օ իարդ զեմն , թէ ես
 արդարութի երեւցայց երեսաց քոց : Օ իարդ , թէ
 և ես եղէց անբիծ ընդ նմա : Օ իարդ զմիւմն , թէ
 հատուցէ ինձ տէր ըստ արդարութե իմում , և ըստ
 սրբութեան ձեռաց իմոց : Օ իարդ անձամբ ինձէն
 զտուրի իմ ծանակեցից՝ ասել ընդ սոյն , թէ լուա-
 ցայց սրբութի զձեռս իմ : Օ իարդ ի մէջ նանրու-
 թե զամբարշտացն աթոռս բամբասեցից : Օ իարդ
 զերջանկին պարծանո՝ թշուառացելումն կերպաւո-
 րեցից , թէ դատ արա ինձ տէր՝ զի ես յանբժուութե
 իմում գնացի : Օ իարդ օտարո՝ ի բարեաց՝ զիտո-
 ղիդ դաղտնեաց արդահատեցից , թէ մի համարիբ

ընդ ամբարիշտս զանձն իմ: Օ իսրդ եռ ինքն դու-
 րով զայլս անիծեցից, թէ տուր նոցա տէր զգործս
 նոցա. և ՚ի կարգ բանիցն համարձակեցայց:
 ք. Վանդի թէ ⁴ զյեթինս բանիցն՝ առաջնովքն
 աստանօր եղից, կրկին ծանրանան ինձ ցաւք, և յա-
 ճախեսցեն դառնուիք: Վայց ⁵ ՚ի շեղձեցելոցն ար-
 տասուաց՝ դոյզն մի չափեալ, բաւականացայց հանաւ
 պաղորդեան յանդիմանու թի՞ սաղմասարանին ընտա-
 նի ձայնիւն, որ զպարտաւորեալս միշտ կշտամբէ.
 առ որս՝ և սպառուած քառասներորդի իններորդի
 հատուածի բանի յանդիմանողի՝ ⁶ զիս գարշեցու-
 ցեալ, հանապաղ խայտառակէ. խցեալ զբերանս ՚ի
 փառաբանուէ, եղկելի զանձն իմ ցուցանէ. անձային
 ձայնիւն դատախազեալ, յակնկալուէ կենաց լքանէ,
 միանգամայն և ⁷ վիրգս մահու ինձ՝ իբր ՚ի պատնշէ
 առաքէ: Վանդի թէ չար է անէծս առնուլ յօտու-
 րէ, ապա ⁸ անձամբ զանձն անիծանել՝ կրկին չարա-
 չար. իսկ եթէ չառնուլ նախատինք ՚ի մերձաւորաց՝
 օրէնք են, ապա ⁹ ՚ի տեսողէն հայել զայստսիկ, կրից
 արեան տաժանմունք, վիշտք աղէտից, և խեթք մտաց:
 Վայց թէ առ խոնարհութեան անձին իւրում մատ-
 նեցի, ¹⁰ ջնեալ և կշտամբեալ անիծիւք ՚ի լեզուէ
 իւրմէ, ՚ի խոտովանեալ և յամէնիշխան շրթանց
 բերանոյ վերնոյն՝ օրհնեցի. զի ճշգրտեալ թարգ-
 մանեաց զգարձն իւր առ նա՝ զհետս կենաց իջ լքա-
 նելով. ¹¹ սահմանաւն սիրոյ՝ զպարտեացն արմատ
 կրճատեաց, իջ տիրեալ ՚ի խարզաւանաց չարաբա-
 նողաց. ոչխար հօտին քօի գտաւ բժշկեալ՝ զիմելով
 ՚ի յաղն բուժիչ ¹² աղեացն արկածից: Վայց ևս ան
 բանական բարոյից է՝ ¹³ ասուն կենդանեաց ՚ի մէջ
 դաւարոց ծաղկածին վայրից՝ կենաձիր բանից՝ թրմ
 բրուք մտաց ՚ի յարօտս մահու ճարակել:
 ք. Եւ արդ՝ քանզի ¹⁴ իմ է առակս վերջին կշտամ
 բողական, և առ իս ակնարկէ զգիպուածոցն չար
 պատահմունս. որ ինձէն անձին նիւթեցի միշտ զեղ-
 մունս կիզանողականս հոյ առչորման, հոսեալ ՚ի
 յերկնուտ գոյիւ դադաթանս իմաստնարանի բազ-
 մակիս: Վանդի զիսրդ ՚ի յարդիւնս ինձ օգտից
 սաղման եկեսցէ, յորժամ անպտուղ ՚ի բազմերգու

Թէն լինիցիմ, ոչ նուազել հոգւով, րառ Թելադրե-
լոյն պօղտսի: Օ իարդ ընդ մարդարէին ևս զտերու-
նին խառնեցից՝ մեծս մեղաւորաց՝ նկունս պիտա-
նեաց. ասել ընդ սբյն, Թէ ՚ի բայ կացեք յիննն ա-
մնեքին՝ որ գործեք զանօրէնուի: Օ իարդ ոչ ու-
նելով ՚ի բազմացն պատուիրանաց կատարեալ՝ չորս
հին և օրինին՝ բարբառեցայց զերջանկին, որ նախ
ինքն արար՝ զոր մեզ կանոնեաց, Թէ քանզի ծառայս
քո պահեցի զայս. և որ զհետն դան ասացեալքն:
Օ իարդ Թափուրս ՚ի լրութէ իմաստից կենաց՝ ընդ
երկիւղածս ան օրհնեցից: Օ իարդ ընդ մեծին մազ-
Թանաց զիմս յօդեցից, Թէ զմին խնդրեցի ՚ի անէ՛
զտեսիլ վայելութե՛ն նորս, և ¹⁵ զհրամանատրութի
տաճարի նորս: Օ իարդ ՚ի հրաժարելին ինձ ձեւ
նամիեցից, յորժամ լեսմ, Թէ ուղղոց վայել է օրհ-
նութի: Օ իարդ շրթամբք իմովք զանձն իմ անի-
ծից՝ ասելով զկնի յոլովից առեալն, Թէ երեոք ան
՚ի վերայ չարագործաց՝ սատակել զյիշատակս նոցա
յերկրէ. զիարդ զմիւսն դարձեալ, Թէ չարք վազ-
վազակի սատակեցին: Օ իարդ զկերպարանացն իմ
նմանութի, Թէ բազուկք անբարչտաց խորտակե-
ցին: Օ իարդ սատակման ինձ պաղատեցայց, Թէ
ահա մեղաւորք կորիցեն: Օ իարդ զբազմայածեան
լեզուս ¹⁶ ՚ի յօրհնեալն բան միեցից, Թէ ասացի
պահել զճանապարհս իմ, զի մի մեղայց լեզուա-
խմով: Օ իարդ փշովք մեղաց հեղձեալ՝ զանարա-
տին պարծեցայց, Թէ այլ զիս յանբծութե իմում
ընկալար: Օ իարդ ես մեղաւոր և կրկին պատժա-
ւոր՝ զհանգանակիցնս դարովեցից ասրել ՚ի նոցունց,
Թէ ՚ի մարդոյ մեղաւորէ նենգաւորէ փրկեմ զիս
անձ:

Դ. Օ իարդ իբր ոչ կուպաշտեալ անպատկառա-
պէս պերճացայց ունայն պանծանօք ասել ընդ դու-
թի, միթէ մոռացեալ իցէ մեր զանունն այ, կամ
ձգեալ զձեռս ՚ի մաղթանս օտար աստուածոց. քան
զի որ ՚ի մեզս դարչութե խոնարհեցի, առաջի կայ
նորին կառուցեալ առեալ ՚ի պաշտօն ¹⁷ յաւանակա-
նացն ախտարժարծիցնս պօռնկապատիր պատկերացն
կերպարան ¹⁸ աստարտայ և քամովսայ և ¹⁹ մեղքօ-

մեյ արուարձանի , և ²⁰ Թարահատայ Թարմատարի ,
 ընդ զազրոտեացն ²¹ կանացեաց՝ իշանդամիցն պատ-
 կառանք՝ անվերարկու ծանակուիք : Ի՛բր ոչ պատ-
 կառեցից սովինք ասել ընդ նահատակին , որ զայս
²² դիմագրաւութիւն առ բարին ունէր միշտ , Թէ
 վասն քոյ մեռանիմք զօրհանապազ , և որ ՚ի կարգին
 է սորին սաղմոս : Ի՛բր յիմարս յարս և վատթարս՝
 ասել ժպրհիմ , Թէ բերան իմ պատմեցէ զիմաստու-
 թի , և սիրտս զհանձար . իբր ²³ մարդեւայզ կերպա-
 րանաւոր՝ զմարդահաճոյիցն ոսկերս ցրուել մաղթե-
 ցից : Ի՛բր ²⁴ զկրկին երկրորդեալսն մեծանունն բա-
 րութիս , Թէ հաճոյ եղէց առաջի տն յերկրին կեն-
 գանեաց : () Իհարդ ունօղս անբաւից մեղաց՝ զարդա-
 րոյն առեալ կարդացից , Թէ ոչ մեղք իմ և ոչ յան-
 ցանք . առանց մեղաց ընթացայ , և ուղիղ եղէ :
 () Իհարդ զիս ինքն մատնեցից կորոտեան՝ յասելն
 զայս բան , Թէ մի ողորմիր գործողացն զանօրէնուի :
 () Իհարդ , Թէ որպէս հալի մոմ առաջի հրոյ , պիս-
 պէս և մեղաւորք յերեսաց այ : () Իհարդ գրգեալս
 ապականացու փափկութի՝ սահմանեցից զանմանն
 ինձ բան , Թէ խնարհեցուցի պահօք զանձն իմ , և
 զազգակիցս նորին ընդ նոյն , Թէ ես ՚ի նեղել նոցա՝
 քուրձ զգնուի , և իբրև զսգաւոր և զտրտում խռ-
 նարհ առնէի : () Իրպէս հանդարտեցից ²⁵ զմանեացն
 իմ պատիժ միշտ յիշատակել , Թէ սակայն մրուր
 բարկութեն այ ոչ սպառեցի , և արբցեն ՚ի նմանէ
 ամենայն մեղաւորք երկրի . իբրև զլան առ սմին ,
 Թէ զմմ եղջիւրս մեղաւորաց փշեցես : () Իհարդ
 զապերախտուին յակոբայ ²⁶ ՚ի ճառ առեալ հենգ-
 նեցից , որ ընդ ստուերին զճմարտութիւն ընկալեալ ,
 մռացայ ընդ նոսին՝ նոցին Թերութի զերախտիսն
 քոի անձայնովքն արուեստիւք խաչին փրկանօք , քան
 նոքա զգորավարութիւն մովսէսի՝ ցպոյն սքանչելեօք ,
 որ զօրինակն նկարագրէր տերունական տնտեսու-
 թեն : () Իհարդ զյարուցելոցն ՚ի վերայ՝ դիւաց զա-
 ղէտս ցուցից , իբր նոքա զօտարացեղից խուժադուժ
 ազգացն՝ ասելով , Թէ արկին զգիակունս բարեացն
 որ ՚ի մեզ՝ կուր վնասակարացն Թռչնոց , այս է՝ այ-
 սոցն օդայնոց . ²⁷ որպէս զանկեալ զսերմն բանին ՚ի

Ճանապարհին, և զմիաբանեալ զկամս ընդ չարին՝
 Եր անուամնեցից ի բերև զնամանակիցն առ ՚ի նոյն շա-
 լիղ չարին պատերազմի՝ գուպար գաղտնամարտ
 մտացս օցտելոց, զոր ես զօրացուցի՝ գործակցեալ
 հնարից բանսարկուին: Եւ ոչ ունիմ աղբրոել, Թէ
 մի լուեր և մի դադարեր՝ ամ. և խորհեցան²⁸ ՚ի վե-
 րայ սքց քոց և ասացին, զոր ՚ի կարգէ սաղմսիս է
 աղօթել: Վրանդի²⁹ յոյժ պատեհագոյն է առնուլ
 զայսօսիկ ՚ի վերայ բռնութե մոլեկան դիւաց միշտ
 ճակատելոց՝ առ ներկայիս խռովութի, և ընդ նո-
 սին նոցին մշակաց:

Ե. (Յորոց դու տէր քո՝ որդի բարձրեալ մեծիդ ար-
 պահեսցես և ամրացուցես, երկնային զօրուդ շքե-
 ջափակութի՞ յամենայն ընթացից խաբողին հոգմոց
 խաչիւզ լուսոյ զմեզ պաշտպանեալ. որ զի՝ Թէ և
 գացին յիս անօրէնուիք բազմօրինակք, այլ ոչ հայ-
 հոյութիք: Որ ոչ հանգեար ՚ի կորուստ նմանեացն
 իմոց ամբարշտելոց, այլ³⁰ ամենագորով թախանձ-
 մամբ ընդ եղծման ջրողոզն զազրագարծաց՝ կրկին
 վշտացար, տաղտկալի զմահու նոցա դիպուածն քեզ
 գրեցեր, ասելով զգարմանալիսն լտողաց բան, ածեալ
 զմտաւ ոչ և ս յաւելից անիծանել զերկիր վասն գոր-
 ծոց մարդկան: Եւ միթարիս մեծ իմն պարարեալ
 ընդ կեանս անմաքրից և պարտաւորաց սատակման.
 որ երբեմն առակաւ դոմենուցն՝ զանխայելն ՚ի կոր-
 ծանելիսն ցուցեր՝ իզորմած. և³¹ առ այլ ումեմն
 նեղեցար սաստիկ վտանգեալ, ընդ յամրանալ անձ-
 րեին առ ուրացողացն դարման: Եւ ճառելիս ցուցեր
³² բարութե տեսակս յիշատակաց տօնելիս՝ ՚ի վեր-
 ջին աւուրս. քե ՚ի ձեռն առաքելոցն քոց՝ ողջոյն
 հասարակաց անհամբուրիցն հեռաւորաց քաղցրու
 ճաշակս հրամայեցեր: Եւ հա և յիս ցօղեա կենդանի
 զհայրենի գթութեցդ զսեր, զի և ես փրկեցայց քու
 ւեալ ամենառատ քո այցելութիք: Եւ քեզ ընդ
 հօք՝ հոգևովդ սքվ փառք՝ յաւիտեանս. ամէն:

(1) Որդի՞ զի ոչ ւնիէ է: Չսխալած աղօթիցս առնու ՚ի կտապածէ
 անցելոցն, յորում ասաց՝ ոչ էլիել ՚ի գովութի անուան ՍՄ անմա-
 քոր բերանով: Որովհետեւ ասէ՝ ոչ վայել է օրհնութե ՚ի բերան մե-

դատարին՝ աւայ Դ չնհախիս սոսիկ : աննայ Թուեցաւ բան (սաղմա . խԹ , 16 .) * Մախոյն մեղաւորին ասէ ԽԾ , իսկ գաւ ընդէր բնաւ որաւ . մեա գորգարութիւն խ՛ : || Մախոյն ըստ Դ համար 2 . գնէ քր վարդաւ . պետ իբրև այլ բան յառնը՝ Թէ սպասուած խԹ սաղմոսին խնու զքե . բանն Դ փութարանութիւ . ուստի սասանոր յիշնայն է բան սիրաւոյ . (ԺԵ . 9 .) * Ո՛չ է գեղեցիկ օրհնութիւն Դ ընթան մեղաւոր . զի ոչ Դ Խնէ սաղմոսեցաւ : ||

(2) Դ սաղմոսի Բարեխորհուրդ : Դ սաղմոսեղբարութիւն՝ որ զարգիս մաղ . Թէ և շնորհէ , ես անկեմ ընթառնիմ :

(3) Ըստ արդարութիւն Գ : է (սաղմ . Է . 9 .) բոլոյ անգ գնի , ըստ ար . գարութիւն իման , հասնեալս այլոյ Թարգմանուից , միայն և Թովարացոյն գնէ , ըստ արգարութիւն Գան :

(4) Զյեօթինս Բանից . գրեմին սունն ի՛նչ սաղմոսին , սոսօնայն , սաւ . ջին սասիցն : Զխորգ համարմանկեցոյց ասէ՝ զճարեղ զխորգ այնր սաղ . մանն : Վասն զի և Թէ գրեմին և զսաղմին սունն նորա յիշնայն , յորս սաղմոսեղբուն երգէ գլոյս իւր ան ԽԾ , և զսաղմութիւն՝ օրով օրհնութիւն արժանի լինի , և Դ միջին սուննն գնէ զանկեմ սակարչաւոյ , ես անաս . ներլով զիս անկեմին արժանի՝ և ոչ օրհնութիւնն , այսաւ ի կին ծանրանեմ ինչ ցար :

(5) Դ լեւոնցեացի արքայուհոյ : Դ բաղում կուտակեալ արտասուելի բանից սաղմոսին , զսակաւ սաս յիշատակեալ , ըստ լինի ինչ հանա . արարդեան յանգիմանութի բովանդակ սաղմոսին , զոր յոմ՝ սաւար իբրև ընթանի յայն , իբրև սովորական ազօթս կատարեմ :

(6) Զիս Գորչեոյնիւ . կատարածն խԹ սաղմոսին զիս գարչելի կամ սանկի ցուցեալ , կամ զիս վշտայնեալ :

(7) Վերգու Լահու : քարին մահացոյցիս Դ վերայ խ՛ արժանի :

(8) Անյոսի գնիս անիծանել : Չմանալին զանձն անկեմից արժանի , և անկեմանել զնիցն՝ յոյժ գասն է , բան Թէ յանկարտ անկեմ յայլն ընդունել :

(9) Դ տեսչի Կայել . յոյժ՝ որ զնմ՝ անանի , անիծանել նախասանայ՝ արեան ցաւոյ արժանի է :

(10) Չնեալ : հարաւածեալ , գանեալ . յարմարիս ինչ , ընեալ :

(11) Սահանան օրոյ : չարով կամ վնասման օրոյն զարգան լիով հասոց . որպէս զմեղաւոր կնոջն աւայ ըն . (զուկ . Է . 47 :) ոչ սի . բեալ Դ նեղութիւն չարութեանցն գիւայ . որպէս այն կինն ոչ անա . ծեալ Դ չարարանութիւնէ փարգանցոյն :

(12) Անյոսի արիւծից : արտից կամ հրանդուն արեալոյն , կամ զիս . սակար նիւթոյն յոյսն անգր ժարակոյց : Մեղաւորն իբրև արտայնեալ ոչխար փնի՝ սպաշխարութի գիւն յարն հոգևոր , որով և բժշիկ Դ բոլոյ մարքելով փութակար արտից հոգւոյն :

(13) Արան ինկանեայ Դ միլ Գուլարոյ : 2 օրին . մասուն ինկանեայ Դ միլ Գուլարոյ : Աւաղմին յարար ևս է , և խնամի ասէ . սաւաւել անբան բարոյց գործ է՝ յորում սունն կամ բանաւոր կնիզանից Դ միլ զարա . ըն վերայ ԽԾայնն բանիցն՝ անմասութի զմահարեր խոտա ճարակն . զի և անասուից խորին յայնպեանայ , և զգրտակարան ճարակն :

(14) Ի՛նչ սոսիս : Աւաղմի՛ կամ օրինակի , զոր Դ վերջոյ եզի , այսինքն Դ միլ կնիսարեր բանից զմահարերն ճարակել , ինչ յարմարով . բանից Դ հոգևորոյ բանից սաղմոսեղբարութիւն՝ միայն զանկեմ և զարտուհու . օրոյ բանն գրանեմ ինչ յարմարեալ . և անմասութիս անչար մեամ յոր . սակար բանիցն՝ որ Դ նես . վանն այսպիկ այն պատճառական բանից լի . նին ինչ իբր կեղտական զեղմանից հոյ , կուեալ Դ յերբուսար , յերբնայնն

բանից աստուծան, զգոյն Գագաբանս, զԿարմուծն զարգութանս, կամ զԳլխովն, որ է բարեցի խնամութեն վրան խնայարարութեն : Ասան զի սպախն Ի յարբիտն Ին՝ օրօրից, օգուտն ինձ գործեացէ աստուծան, յորմամ յաճանա երգելով զոյն՝ ասկաւն անարտուղ մնամ :

(15) Զհրամանարութի : այլ օրին . զհրամանարութի :

(16) Ի յօրմնեան բան զճանարարս իմ : այլ օրինակ . Ի յօրմնեալ բան զճանարարսն ու :

(17) Յաստատանոց : Զայս բառ արեալսն գրեն օրինակք . մեր ընտիր օրինակն նախ գրեալ յաստատանոց, յետոյ զգրուի նախն ընդեալ առնէ՝ յաստատանոց . և այլ օրինակ գնէ յաստատանոց, և այլք յաստատանոց, որ և երբև յաստատան տարազերս, իբրև ելեալ Ի բառն յանօ, կամ յնօ . (այսինքն ընդգի .) և նշանակել անբարատան աչքք, կամ աննարկութի գրգռու ի չարս : Սակայն այժմ՝ քննեալ, հարազատ թուեցաւ յառնականաց գնել, որ երանն Ի բայնն յաստու, այսինքն տակել, որպէս մեկնի Ի հին ժողոված բառից . զի այսպէս գնէ և օրինակն հին բուծմանց, և մեկնէ՝ արեւոյաց, առեալ վկայութի Ի գրոց զկրօնն . Թէ և թիտասարգք Ի բոցս յաստուին :

(18) Աբարգոս և Գաննուց : զայսցանէ անն Ի բանն ինք . ըն . 23 . 24 :

(19) Մեղստայ արտարյանի : մեղքով, որ և մեղքք, եր չեմ ամենաւացուց . զբոց ասան շինեաց ստանն . (ք . Թագ . Ժն . 7 .) Իսկ արտարյան, ըստ ոմանց նշանակէ յարտական արձան ձեւացեալ, կամ ասն մարդոց կերպարանաւ : Եւ ասի Ի բարեցից, Թէ արձան նորս արտարեալ եր Ի արձանց, և հանգուցեալ յաթուս արձնի . ընդ որով հուր ըստ նեկն, և զմանկութան Ի գրիկս նորս եղեալ այրելն աս . Ի որն : Յոյսմանն կասկածեմ, Թէ այս բառ Թերևս գրելի իցէ, արտարյան, այրելն յարդրէ, կամ Ի վայրուն աղնուց կազմեալ արձան :

(20) Թարսկապա Բարսաբաի : այսինքն անուց, այնի : Իսկ Թէ զին խնդի Թարսկապ, հին բուծմանքն ասն անորոշաբար՝ այնովով կուսք լինել, որպէս բանովայն : Այլք Ի ստուգարարութի բառին հայեցեալ, ասացին լինել կուսս ինչ շինեալ Ի Թարսի՝ Ի հօրնն արբանանա : Աբարգոսն գիտեմք Ի գրոց՝ Թարսի պարտեալ զկուսս . (յեսու . իք . 2 .) և վարդապետք առեալ յերջայական ասանգութեց՝ ասնն զԹարս գործող կուց . որպէս գրէ ասիք . (Ճառ . Ե . յարտարարարութե .) և ետեման յայնմայոյն ևս ասէ, Թէ Թարս եղևոս զտօկարութի արձանաց, և զկուսեալ Ի հրահարեալաց, Ի քարէ, և Ի վայրս . ընդ որս և մերոյս Եղբորոց ասին . Եւ կուց գրօնեաց հանգանակք աս Թարսիս հարա արբանանա : ॥ Եւ յայնմաստս, յան զար . ք . ասի՝ Ի խառան ասն կուց շինեալ Թարսի, ևն : Սակայն այս ոչ բառական թուի Ի բացարարութի այսր անդուց . զի աստ Բարսկոս քանանաւոր կուսս ինչ խնայոց նր վարդապետն . և ոչ գասանեմք ուրիք զայնովս կուսս կուցեալ յանուն Թարսի : Գասանեմք Ի գիրս խաղնայոյն (Բ . 26 .) զկուսս ինչ անուանեալ Բարսկոս : Այլ Թէ այս իցէ ինչեղեալն զի վարդապետս, և կամ այլ կուսք, հաստակ ասել ոչ անիմք : Թուղ զոր վարդան վարդապետ ասէ Ի մեկն . զեւ . Թէ մեղքով և Թարսկապայ ասացեալն : Բանով աստ ուրոյն ինչ մեղքով, և ուրոյն՝ Թարսկապ :

(21) Կանայեաց : այլ օրին . Կանայեաց : ընդ զարշնէ կուցն կանայե ձեւով կազմեաց, որք են աստարտես և քանովն, եղեալ կան և իշնօրօրիցն գարխանս, արտական կուսքն մեղքով և Թարսկապ, որոց ասն թոց մարմնիցն իշոյ նման կազմեալ եին՝ մերկանգամ և ասանց ծածկութի . այս է՝ անմարտիս ծանականի : Զին բուծ . զասան իշնօրօր և

մանայ 'ի վերայ կանաչի անդամոյն : Քաջ անյարմար է . զի երկկէլ . իջ . 30 . զոյս բառ 'ի վերայ արուսայ ասէ . և ստանաւոր ևս նախ յիշն կանաչի կուսին , և ապա գնի իրանդոմ վասն սանձակ կառոյն : Արդ՝ մտք բոլոր բանին է , թէ որ 'ի մարմնական մեզա ազտեցիս յօժարք , այնպէս է՝ որպէս թէ պաշտօնէ զախարածարծ կուսու հեթանոսայ , յորս ունաք կանաչի կերպարանաւ կազմեալ էին , և ունաք սանձոյն . ուստի որ 'ի կանաչս ազտեղանայ , զկանաչի կուսու պաշտէ . իսկ որ յաբառս անանթանայ , զարուսական կուսու պաշտէ :

(22) Դիմագրաւորութիւն առ Բարին : զյօժարութիւն կամ զխոյրթ առ բարին :

(23) Մարտեայ Երգարանաւոր : որ արտաքին կերպարանոց ձևանալով զոյս զմարգիկ :

(24) Չիբին երկբարեւոյն , երկնայ ստացեալ մեծամեծ բարութիւնն : Աստու կամ զյօժարք բանն իմանայ * Հաճոյ եղէց առաջի ան , || Էն . որ երկնայ գնի 'ի սաղմոսի . այսինքն ԾԵ . 13 . և ՄԺԳ . 9 . և կամ զասացեալն 'ի սաղմ . իջ . 13 . * Հաւատացի սեռանել զարութիւն ան յերկրին կենդանեաց || ուր և համար է . երկնայ հայցէ . * Չմի ինչքոյն 'ի անէ , և զայն ազգեմ , բնակել ինձ 'ի սան ան զաննայն առուրս կենայ իմայ : ||

(25) Զնանէացի իմ : յայլ օրին . շէք իմ :

(26) 'ի ճոռ առեալ կնիգնեցից : Որպէս զարարութեամբ հրեկոյ 'ի բռնան առեալ Ծաղ ապրից , ետ՝ որ ընդ սփռելն . ընդ հին օրինայ ունելով և զճնարարութիւն նորոյս , մտապայ ընդ հրեկոյն նոյն իերովի , ընդայ յանցանայն զբարեխախտ քնի՝ որ 'ի ձեռն Ծածկաւոր զիգանայ խաչին , քան թէ հրեայք զառաջնորդութիւն մեղեմով՝ որ 'ի ձեռն հարաչափ գաւազանին , որ օրինակն եր միայն քնի անանթանութիւն :

(27) Որպէս գնիէալ : զմարք զանրն բանին՝ որ անկաւ 'ի ճանապարհի մտապարտութե , և զկանս իմ՝ որ եղև ճանապարհ գիւրն միարանելով ընդ նմա , ԾԲ անանթեցից : Աստու հարցական իմանալի է բանս , և մէ ստորասական , որպէս եղեալ եր յայլ ապագիրս . նոյնպէս և յարգարն . իբրև փնտախիթ առ 'ի նոյն յաւիգ . այսինքն մարտն զհեռեօքն 'ի նոյն գործ պատերազմին ստանայի՝ ԾԲ անանթեցից , որ զարութի իմանի : իսկ ստացեալ նմանակեցն՝ է գոգար գաղմանար գոցոս . ք զազանի պատերազմող զօրքն ապաստան մտաց , որք են խորհուրդք և իղձք անափառութե , նախանձու , ազահութե , Էն . որ իբրև թշնամի զօրք խոցտան և ազանանն զանրն հոգևոր , գործակից լինելով նեղութեց ստանայի :

(28) 'ի վերայ օրց Կոյ : (սաղմ . ձք . 4 .) այսու Ծ բառիւ այլարանէ կամ զանրն Ծածկոյն բանին , և կամ զմար միտս և զկանս . զոր ետ ասէ՝ 'ի ճանապարհ մեզայ արկանելով , և ընդ կանս ստանայի միարանելով , զմարք որ անուանեցեմ , և զանդաւորեմ զգիւսայ , թէ խորհեցան 'ի վերայ սոյն քոց , Էն :

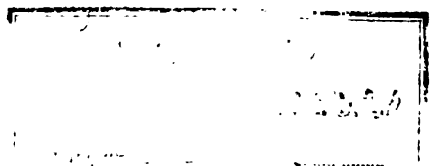
(29) Յոյժ գոգեկոգոյն : թէպէտ և վերոգրեալ ստղանն ձք . ըստ ճառն իմանի զպատերազմէ այլապէսայ ընդգէմ իտայելի , սակայն ըստ մտացն՝ յոյժ յարմար է ասէ՝ իմանալ 'ի վերայ բռնութե գիւսայ , որք միշտ պատարասեալ են առ ներխայիս խոռուսի , առ 'ի հակառակութե այժմու ժամանակի , այլ և իմանալ 'ի վերայ նոյն իսկոյ , չարաց մարդկան , և ապաստան մտաց և կանայ մերաց , որ գործակից լինին և մշակք գիւսայ :

(30) Անագրութիւն Իսրայէլեանի : Յոյժ գորովալի թախծութիւ կամ որոմ մութի 'ի վերայ կորստանն ըրողն զպարագոցոյ , ըրհեղեղաւ հեղձու .

ցեալ արարածացն : Տրտութի նմանութ ամբ զոյ, իբր զն ակամայ
 պատժէ զմարդ : Մոյպէս Բիթարիս Էծ Ին, խնամի մեծապէս զարար
 շանտա ի կեանք անմարտից արարչապարտի, և որոց արժանի են մահա-
 որդի օրինակու գովանելոցն ցուցաւ առ յիման : Իսկ տակն՝ Իբն Էջու-
 րուր, ք երկիցս անգամ, խնամի միանգամ յտակն : Սարժացոյ զն արար-
 թի զմարդն || (Ծննդ. Է. 6.) և երկրորդ անգամ յեա ջրհեղեղին, ոչ ևս
 ամից ջրհեղեղ (Է. 21.) կամ, Իբն խնամի կրկնապարտի, այսինքն ա
 առաւել զտուտար Ի ջնջելն զանօրինակարն՝ քան և թէ շէր պատժեալ :
 Եւ արգարեք զարհմտլիսն արարչ կոչէ զամեն, ամեալ զգաս ոչ ևս ա
 նիծանել ևն : Չիտող որ ամենատես նախահայրաց բնութիւն է՝ արդու
 նայցէ, արարչութիցէ, կամ նորոգ ինչ ամիցն զնաւա, որպէս թէ յա
 առաջ խորհեալ չէր, և կամ յայլն ունեք գրգռեալ գործեալ ինչ
 զիմպակս . և այն զի թէ համայնաթիւն բարձաւ ծնունդ մարդկան, պա
 կանեաց արեւք Այ Ինչ մի ՚ի փառացն և ՚ի մեծութիւն : կամ, զն ոչ
 պէտք՝ առ մարդ զիւր արացաւութիւն յայտնել, իբր այն թէ պիտուեա
 առ ՚ի նմանէ լնել ունեցի : Արգարեք մի քան է ասացեալք, բայց զար-
 մանալիս յորձան յնքեան ունի ամբարեալ, որք վասն ՚ի գեղ իսկ բաշ
 մտարական եղաւ զարհմտլիս առ երականն Բա : Եւ զարհմտլիս արարչ
 առն, զանգի անգին ՚ի լնելն բարձաւ, բայցպիսի ՚ի բնութեայ Այ Դ զար-
 մարդուսն բնաւորեցաւ գոյ, թնդ թէ առ մտաւոր քննիլս, որոց թէ և
 հաւանելի է տակն թէ մարդեորէն ձեանայ Աճ առ ՚ի ցուցանելոց զեւթ
 գթութի, բայց ըստ անաս անտութե քողոք իմն համարին զայս արար-
 մութիւն Այ առ իւրն արարութի :

(31) Առ այլ առն, առ եզիպիւ՝ որ զիբիս ամն արդել զանձրե, զը-
 տացար վասն կարի յտակնն ՚ի խնդրել զանձրե . և հրամայեցեք եր-
 թալ և երեւել արատաւ, և ազութեւ զն եղիցի անձրե առ արարչոթ
 դարձն, ՚ի զարման և ՚ի պէտս արարչութեան զիւրա : (Է. Թագ. ԺԷ. 11)

(32) Բարուիէ Գեոսիս : Ի վերջին աւուրս մարդանայոյ քո՝ ցուցեր ան-
 շառելի աղչս աղչս գթութե ՚ի բռչիել զյաւապարս, ՚ի կերակրել
 զտովեալս, ՚ի կենդանացուցանել զնեաեալս, յնդունել զնկաւորս
 ևն . զորս և ամնիւք յշտատեիել արժան է և բարեհաշակել : Իս Դ յե-
 ստօտելոցն : Տարակուսելի է թէ այս բառք յանցեալն ինչն յարեւելք,
 թէ ընդ յաջորդն . զի գրչագիր օրինակք անմարան գննն զիւրան . և
 մի բնութի օրինակ առանց կիսի թողու անորոշ : Ընդ անցերոցն խնամի .
 յատուժ անասկս գթութե ցուցեր քե, քով անձամբ, ոչիւ առաքել
 լովքն առ մերձաւոր ժողովուրդս . իսկ առ հեռաւորան անարժանս՝
 հրամայեցեր տանել ուղոյն խաղաղութե : կամ, գլխն ընթեանալ ընդ
 անցերոցն, այսինքն քե անձամբ ցուցեր . իսկ ՚ի յեոս ստօտելոցն յարեւելք
 ընդ յաջորդն, այսինքն հրամայեցեր ապ ուղոյն ՚ի ձեռն տալոցերոցն :
 Մակայն ըստ երկուց ևս ընթերցանն կրկնելի է և շաղկապն, որ զանց
 լեալ է սակս յառաջելոց Իս Ին . և խնամելի է, քե և ՚ի ձեռն առա-
 քելոց : Արդ՝ և թէ այսքան գթութիւցեք նաև առ անարժան հեռա-
 ւորս, մի թէ զանայցեմ ցօղել նաև առ իս զհայրական գթութե քողոք
 որ Իկրսի է և և թէ ՚ի փառս, և և թէ յողորմել . ոչ կտրուի միջնոր
 դառ առաքելոցն յայց երանել Ինձ . այլ քո բանդ արարչահաս ևս է
 առ իս քան զնոցս ուրիշն ընթացս :

Ս Էրասմի յաւելումս իրկին հեծումէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն
աղբիս ճաղվանայ բանի :
՝ Ի Խորոյ սրտից խօսք՝ ընդ այ :

Ի ԼՆ. ԿԼ:

Թ. Լ ընդէր է ինձ՝ բնաւն որ ՚ի սաղմոսին այն
պիսեաց բանիցն՝ ՚ի կիր արկանեւ. որ ՚ի
նախատինս՝ միանգամայն և ՚ի նզովս ինձ յարա-
կային, հանապազ երգել իմովս տաւղօք : ՝ Ի՛նչի
զիարդ արդեօք զշուք երջանկին ինձ դատապարտե-
լոյս նմանեցուցից՝ ասելով ընդ նմին, Թէ ոչ մերձե-
ցաւ առ իս Թիւրեալն սրտիւ : Օ իարդ՝ զկարգա-
դրութիս տանցն՝ ՚ի յայսմանէ զկնի Թուելոցն զար-
հուրեցուցաց՝ ընդակից կայից կանոնաց օրինաւո-
ւորին՝ զինուորին և Թագաւորին, և մարմնական
հրամանատուին, որք և երկնայնոցն են համբուրե-
լիք՝ ասելով, ոչ յուսահատ եղէց ՚ի կենաց պատմօզս
աւետեացս և նորոյս աշակերտ՝ անմասն յամենուստ
բարեկարգութեց : Օ իարդ ըստ իրաւախորհ աբ-
դարոյն, ընդդէմ մեղաւորացն՝ մահու զինեցայց
աւակաւ առաւօտին ՚ի սկիզբն արթնութեն միշտ
պատրաստական լինելոյ, որ և ոչ զանդամ մարմնոյս
գանեալ խրատեցի. զիարդ մասնակցեալ մեծին
արուե՛ սատակեցից ՚ի քաղաքի տն զանօրինեալն,
որ և ոչ զբուսեալ բիծս հոգւոյս իմոյ մեռուցի :
Օ իարդ ստեցից գրողին չե՛ յայանելոցն, Թէ զմ-
խիր որպէս հաց կերայ. զիարդ, որ ոչ միացուցի
յիմոցս կրից կաթիլ մի պղտոր՝ ընդ յստակ ար-
տօսը աղբերց երգողին՝ ասեմ ընդ նմին, Թէ զըմպե-
լիս իմ արտասուօք խառնեցի. և արտասուօք ի-
մովք զանկողինս իմ Թացի : Օ որս՝ ինձ գրեցից
մեղօք մահացեալս, յորժամ սիրօզն այ ՚ի բոլոր
սրտէ՛ զյանցմունս նախնեացն իւր վարկանիցի, Թէ
մեղաք մեք ընդ հարս մեր՝ անօրինեցաք և յան-
ցեաք, և որ ՚ի վախճանն յանգի սաղմոս՝ իրա-
ւամբք առ իս, քան առ իսրայէլ : ՝ Իրովք՝ յարգե-
ցայց դասիլ ընդ բարինս, յորժամ մարդկային հնա-

րից այս գեղ պատուեցաւ՝ որ ոչ յիս գտաւ, ՚ի գար-
շութէ կերակրոց ՚ի մահ սովեցեալք՝ և յաճախու-
թէ ճգանց ՚ի հոգւոց նուազեալք, ըստ խտրութե
ինքնօրէն կրօնից՝ հրէից և հեթանոսաց։ Օ իարդ-
արդարութի իմ մնայ յաւիտեանս, զոր ոչ ընաւ իսկ
կատարեցի։

Թ. Այլ զի մի տաղտկացայց յամեալ ՚ի բանիս, հա-
մառօտել զսոյն փութացայց։ Օ ի՛նչ ունիմ ասել
՚ի տեղի բանիցն՝ զոր նծաշունչ ձայնն նուազեաց՝
օրհնեբեզոյն դաւթի, թէ բոլորով սրտիւ իմով խըն-
դրեցի զքեզ. զիարդ ընդ սմին զմեծն քան զայս,
թէ յամենայն ճանապարհէ չարեաց արգելի զոտս
իմ. իբր ընդ եդեալս և զայն մատուցից, թէ ՚ի
սրտի իմում թաքուցի զբանս քո՝ որպէս զի մի մե-
ղայց քեզ։ Ս՛րպէս՝ զունայնութեանցս իբր զլրու-
թեց ճառեցից ընդ պարս մաքրոց, թէ ՚ի պատուի-
րանաց քոց իմացեալ,⁸ ատեցի զամենայն ճանա-
պարհս չարաց։ Օ իարդ՝ զհեղոյն ճամարտութիւն
իմում ստութեան մշտնջենական երդմնահարութիւն
կարգեցից՝ ուխտեալ ընդ հաւատարմին, երգուայ
զոր հաստատեցի պահել՝ զչատաստանս արդարուե-
քոյ։ Օ իարդ ինձ հրեշտակ մահագոյժ¹⁰ անհրա-
ժեշտ վճռի՝ զբանին պատգամ կրկնեցից, թէ հեռի
է ՚ի մեղաւորաց փրկութի։ Օ իարդ չարս իսկապէս՝
զբարեացն գրեցից՝ որք ՚ի նոնէ առնուն զնոյն հա-
տուցումն՝ զայս տուն յեղյեղել, թէ բարի առնէ
տէր ուղղոց սրտից։ Օ իարդ¹¹ զհամառօտն փոխու-
տրութի անաչառութե՝ վրիպեցելոյս ինձ սահմանե-
ցից, թէ զթիւրեալսն յափշտակութիւն՝ տանի ընդ-
այնոսիկ, որ գործեն զանօրէնութի։ Օ իարդ զանձա-
զգեստին պանծանս՝ ամաչեցելոյս ինձ պատուատե-
ցից՝ ասել զնորայնս, թէ տէր ոչ բարձրացաւ սիրտս
իմ, և ոչ զբօսան աչք իմ, և որ յետ սորին պատ-
մին ասացեալքն։ Օ իարդ¹² զանձառն քան զմար-
մին բան՝ ՚ի ցոյցս առից քաջալերութե վհատելոց,
ես գանձ գեհնիսն՝ ասել ընդ օծեալն այ հոգւոյն,
թէ յառաջագոյն տեսեր, զի ոչ գոյ նենգութի ՚ի
լեզուի իմում,¹³ ՚ի սկզբնաւորն նախաձայնեալ սառ-
մոսին՝ մինչև ՚ի լրումն աւարտման բանիս։ Օ իարդ

դատակցութե՛ք դժնեից մարդոց համաբան՝ այրս մա-
հու և որդիս սատակման բարբառ-իմ զբարեշնոր-
հին, ո՛չ ահա զատելիս քո՝ տէր ատեցի . և զմա-
ցուածն սորին կարգի : Օ իա՛րդ մեծաւն՝¹⁴ զստա-
հու թո՛ստօնելի վեհին՝ անձն իմ և դու աշխար աշ-
խարհի՛ զանդատ քո ոգի յառաջ ընծայեալ՝ մեծա-
ցուցանես ընդ պսակելոյն, թէ փորձեալ զիս տէր և
տես, թէ իցեն անօրէնութի՛ք ՚ի ձեռս իմ, և դյա-
ւելուածն որ զհետ սորին : Օ իա՛րդ՝¹⁵ ես գուլով և
յայլոց ազօթեմ՝ ապրել՝ յուսացելոցն յի՛նձ ձայնակ
ցեալ, պահեալ զիս տէր ՚ի ձեռաց մեղաւորի, և ՚ի
մարդոյ չարէ : Օ իա՛րդ՝¹⁶ համբարձայց ընդ փառա-
ւորեալն մաղթել նոյ, թէ դու ես յոյս և բաժին իմ
յերկրին կենդանեաց : Օ իա՛րդ՝¹⁷ իբր հանդիսա-
ցեալ ընդ ճգնաւորին՝ զմրցանակն յազթանակի թա-
գաւորին մատուցանելով՝ զառաւելեալն քան զօրի-
նակ աղերս ազօթից, թէ՛¹⁸ ինձ սպասեցեն արդարք
քո մինչև հատուցես ինձ :

Գ. Ի՛արեբանեալ է և այս իմաստ հոգևոր՝ և՛¹⁹ տէ-
րունի գործոյն նմանի, որ զփորձին պատկառեցոյց,
յորժամ զամենայն արհամարհիցէ՛ և զսկզբնապատ-
ճառն եղելոց միայն ընտրիցէ՛ ասելով, թէ՛²⁰ երանի
ժողովրդեան, որոյ տէր՝ նձ է նոցա : Ս՛եձ է և այս
բարձրութի՛ շնորհի՛ և զգուշական համարձակութի
լցեալ երանութե՛ք, թէ սքք քո օրհնեցեն զքեզ :
Ի՛ղձալի է և այս ընտանուի մերձաւորական հոգևոր
հաղորդութե՛ն յի՛նձ յուսալ և ՚ի նոյն արձանանալ՝
բանիւ օաղմոսին բերկրեալ, թէ զկամն երկիւղա-
ծաց իւրոց առնէ տէր . և զկարգ բանին կատարէ,
մինչև՛²¹ զողբալին և զգուարձալին ազգեացէ, թէ պա-
հէ տէր զամենեսեան որ սիրեն զնա . և զամենայն
մեղաւորս սատակէ տէր . ՚ի գլուխս լրման գրոց
նուագարանաց սաղմոսիս՝ իբր թէ զօրինակն իսկ ե-
ցոյց վերջին հատուցման՝ արդարոց և մեղաւորաց :
Օ ուզակցորդք են միմեանց և զկնի երգեցեալքս .
զի՛ թէ ընդունի զհեզս տէր՝ և խոնարհ առնէ զամ-
բարտաւանս մինչև յերկիր, ապա ինձ ո՞րքան եղկու-
թի՛ք կան առաջի . իսկ եթէ հաճի տէր ընդ ժողո-
վուրդ տք, և բարձր առնէ զհեզս ՚ի փրկութե՛ն, ա-

պա հերքեալս 'ի բարեմանութեց ես՝ ուր հաստա-
 տեցայց . իսկ եթէ օրհնելի է անձ 'ի սքանորա տիրա-
 պէս , ապա օտարս ես 'ի մաքրութեց՝ ընդ որս դա-
 սեցայց . իսկ եթէ ²² 'ի կանխերգիցն մերձ պար եզից
 յիշատակարան ինձ կշտամբուե , թէ սիրեցէք զտէր
 սիր նորա , զի ստուգութի խնդրէ անէր՝ և կրկին հա-
 տուցանէ ամբարտաւանիցն , ապա յորո՞ւմ զնդի ես
 գտայց՝ գերեալս 'ի գաղտնեաց գտողին շարեաց :
 Վնազի զորօրինակ տատանին տազնապաւ տերեք
 տնկոց ²³ եղևին ծառաց՝ շարժեալք 'ի հոգմոց ուժ-
 գին բախելոց՝ հոսեալք 'ի խոնարհ , այնպէս Չանա-
 ցաւ ջարդել ²⁴ զընթացից իմոց վերարձակութե քա-
 ջաբեր օւղէչս՝ զյարմարեալս ձեռամբ անեղ մշա-
 կիդ : Օ որ հաստատեցես արմատացուցեալ վերբա-
 տին դարձեալ՝ նոր պողաւորութի անապականաւ ,
 յանդաստան կենաց խնամոց քոց կամացդ՝ ամե-
 նապարգև՝ թագաւոր քս , օրհնեալ յաւիտեանս .
 ամէն :

(1) Բնած ոչ 'ի սոզնսն : Չամենայն այսպիսի բանս սաղմունի յու-
 աշ բերել , որք ինձ 'ի նախապինս և յանէծս յորայնս , մշտ կան ,
 կամ պատշաճին , հանապաղ զնոյնս երգել իմով բերանով իբր տաւազ :
 (2) Չյարգարուծին քանցն : Չկարգ հետեւեալ տանց հարկարգ տալ
 մասին , որք են ընդսինց խոյն , սեպհական կամ սովորական կարգին կմ
 վարուցն գաւթի , որ օրինասց էր , այսինքն աշակերտ հին օրինաց ,
 միանգամայն զինուոր , թագաւոր , և մարմնական իշխան՝ զտալալ 'ի
 զանազան հոգս , և սակայն այնպիսի կարգս վայել զանձնէ , որ և երէ-
 նայնոցն հրեշտակաց , կամ երկնաւոր վարուք զարդարելոցն են տեսը
 ժելիք : Չի սակ անդ , թէ զգաղտ խօսօզն զնկերեն՝ հարածէի . ընդ
 ամբարտաւանին և ազահին՝ հաց անգամ ոչ ուտէի . յերկիւղածս
 անխածէի . զամբիծնս առնուի 'ի սրաշտօնեաց , են . (անս սաղմ . Ճ .
 5 . 6 .) Սւրգ՝ ես զայսպիսի բանս տէւով , զեմբո ոչ յուսահատեցայց
 'ի կենաց , որ աշակերտ գորով նոր օրինացս՝ և քարոզիչ , կրօնաւոր և
 քահանայ , զուրի եմ յայնց ան բարեկարգութեց :

(3) Մակոս զի՛նչայց : Մեռուցից , կամ սպանից , առախա առասօրն ,
 նմանութի առաւօտուն , որ նշանակէ՝ թէ 'ի սկզբն արթնութե քա-
 տրաստ լինել պարտ է ընդդէմ մեղաց . որպէս ասեր գաւթի 'ի նոյն
 սաղմ . Ճ . 8 . * Ընդ առաւօտս սպանանէի զնմ մեղաւորս երկրի : ||
 Սւրգ՝ ես զիմոք այսպէս զինչայց , որ զեմ մեղանալկան մարմնս և
 ոչ զանիւ իրտանցի , թող թէ սպանանել : Սալե զյաջորդն զեմոք
 կարեմ ասել . * Մատակեցից 'ի քաղաքի ան զամենեանս՝ որ գործեն
 զանօրէնութի . || որ և ոչ զարտաւ հոգւոյս՝ զար արտան մեռուցի ,
 թող թէ զայլ անօրինեալն յազրութի անէլով աստակել զազրութի
 նոցա :

(4) Ինչ գրեցից : Չմբ յանցանս կամ պարտաւորութիւն ընծայեցից ինձ , յարժամ գաւթիմ ձեռնակերն գլանցունեն նախնեացն իւր անձինն հասնելով ասէ (սաղ . ճԷ .) Մեղար ընդ հարս մեր , և որ 'ի վերջնն յանգի , և որ այլ բանք նոյն սարքումն մինչև 'ի վախճան , որք ասասել յես ճշմարտն քան յիտարել : Փոխանակ բառին յանգի , ք սաւարտի , մի օրին . յարգի , 'ի գործ գնի , կատարի :

(5) Յարգեցայ դասի : Ի՛ն պատուեցայց կամ համարձակեցայց գասից ընդ բարին , յարժամ ոչ գտաւ յես այն գեղ՝ զոր և մարդկային հնարքն մեծ համարեցան . իբր զի 'ի գարւաթէն իերուրոյ , վասն խորշուղին կամ ժուժկաւըլոյն 'ի կերակրոյն 'ի ճակ սովեցեալս . (2 . օրին . 10 . վայեալս ,) ք մահուցափ բարեկարգ : Եւ վասն բարձութն ճգանց , քտայ , ծարաւոյ , աքնութի , ախատութեց , ևն , 'ի հոգոյն ուսուցեալս , քտայ և յաւաքութեան պահասեալս : Չայտարի մարդկային հնարո պատուեցին հոգեայք և հեթանոսք խաղութի ինչօրէն իբժից , յինքնակ օրինարբեալ կի՞ ինքնակամ կանոնաց՝ առ 'ի շահել զուսարկուիւն և զի մատուութի : Իսկ 'ի յես ոչ գտան այտղբիկ . ապա զիտրք ընդ այնպիսի բարին պատուեցայց :

(6) Օրհնեցիքս դասի : այսինքն օրհնութի երգողին , կամ սաղմոսողին : մի օրին . օրհնեցիքս : 2 օրին . օրհնելոյն :

(7) Չուսնառնութից : Չխնոր զունայն և զանկատար բարձանայո՞ իբրև զկատարեցայ գործաժք պատմեցից ընդ մարտրս , թէ 'ի պատուկրասնաց քայ , ևն :

(8) Աթոյի գովեստի ճանադարհս լարոյ : այլ օրին . սպեյի գննադարհս լարեալ :

(9) Չհեղտի ճշմարտութի : Չխնոր գնեղոյն գաւթի զհասարակութիւն ինձ ստութիւն , անհասարակութիւն կարգեցից հանապազօրեայ սուտ երգչութիւն , թէ երգուոյ և հաստատեցի պահել , և սակայն գործաժք ոչ պահեմ :

(10) Անկրծեալ վնդի : 2 օրին . վնդի :

(11) Չկանաօսի փոխաբոսութի : Չխնոր զարտք կամ զանձեղէզ հաստա ջուսն անաչաւ : ինձ խոտարեցիցայ սահմանցից , վճռեցից , կամ յարմարեցից :

(12) Չանճանս քան գնարի : Չբանն որ 'ի վեր է քան զմարդկային բնութի , կամ քան զհարմարական տկարութեան , զխնոր աւելց 'ի քաջալերութեան ասարկութեանց՝ ես որ գանձ կամ պահեաւ եմ գժոխոյ , ասել ընդ գաւթի՞ թէ չիք նենդութի 'ի ընդուի ինձ : Ոչ սակընաւ , կամ չյանցանեւ ընդուաւ՝ է գժուարինն յաւաքինութեան , և գերազանց քան զմարդկային տկարութի . վասն որոյ այդ արդարք միշտ ասարկութեան և երկնինն սաստի . և սակայն գաւթի վկայելով զայն զանձնէ , ջուսնեի հնարաւոր լինել , որով ապա քաջալերս արգարոյ : Բայց ես ասե՞ որով գնեցք բերից զայս 'ի քաջալերութի այլոյ :

(13) 'ի սիգնաւորն նախայանեալ : յաւաքին բանէ նախասացեալ սաղմոսախ ճԷ . մինչև 'ի վախճան :

(14) Վրպահութի գովելի : Չխնոր գաւ անձն իմ որ ողբալի ես աշխարհի , վատահութի երկանիկ իշխանին գաւթի՞ յաւաք ընծայելով զանդապ քո օրի , զանձնով , զանձնեալ քո հոգեղ , պարծեցիս ընդ նմա՞ թէ փոքր ձեռն զես , ևն :

(15) Ես գործի : Ես ինքն գոյով մեղաւոր և չար , զխնոր աղօթեմ աւարտել յայլոյ մեղաւորաց , ևն :

(16) Հաճեալոյ ընդ փոխաբոսութեան : Չխնոր երկնեցից ընդ փառաւորելոյն գաւթի աղօթելոյ , ևն :

(17) Իբր հանդիսացեալ: Չիմոջ ես իբրև հանգիսանկից կամ հաղթող ճգանցն գաւթի՝ զյաղթանակ ճգնութեն մատուցանելով նոյ, ստացելոց զայն սաղանան՝ որ ՚ի վեր է քան զզոխակ, կամ յոյժ գերազանց:

(18) Ինչ սղանեցնէ: այլ օրին. ինչ սղանն:

(19) Տերութի գործոյն: Յոյժ գովելի է և այն իմաստ սարմալին՝ յալում զամենայն սարարածս արհամարհելով, զնձ միայն ընտրէ ասելով, երանի ժողովրդեան, և նա: Եւ այս նման է քնի գործոյն՝ որով յամենի սարար զգործին ասելով, * Տն նոյ քում երկիրաւոյցես, և զնա միայն սրաշտեցես: || (մատթ. ք. 10:)

(20) Երանի ծառերէն, որոյ: 2 օրին. երանի է ծառերէն, որոյ:

(21) Չուխակն, որ ասէ, զնձ մեղաւորս ստասկէ. և զընտրեալն, որ ասէ, որպէս եր զամենեւեան՝ որ տրեւն զնա: Որով ՚ի վերջ կատարման սաղմասցն իբրև թէ ծանոյց զզոխակ վերջին հատուցանան սրբաբաց և մեղաւորաց:

(22) ՚ի իմիտերգիտի: ՚ի յառաջադոյն երգեաց սաղմասցն:

(23) Եղևի ծառոց: Հին լուծ. զեղևինն մեկնէ, ցախ է ձանձաղ սար մատ, այսինքն սաղեասկն եղևին ասի, յոյգիան բուսանի, աւել կատարն զինքն: Բայց այսպիսի սունկ զիսոյ ունէր սխալս աղմու և ամուր, յոր մէ շինուածք լինելցն: Ոմանք իմանան զնոճին. (սերվի:) Այլ սառ ոչ յարմարի. զի տերևք նոճոյն մանրիկ և խիտ գուլով, ոչ այնչափ սառ ասանին ՚ի հողոց, և ոչ թօթափին յերկիր. այլ իմանալի է մալոյ ծառն (չամ աղանը,) որոյ տերևք գիւրաշարժք են և թօթափերէք:

(24) Չընկացի ինոյ: Չանացաւ ստասանայ շարքել զմեղովայնն ըն թացից շտուսիղանն սարարտս ուղեշս, այսինքն զմեղովայնն կենաց զորութիան՝ զմասնայ և վիամայ, և զզգայութեց. զորս Եժ յաղմարոց ՚ի ծառ ընութես: Բայց մի օրինակ գնէ, զընկացի ինոյ վերաբոխի. այլ. Ե՛. այսինքն զշտուսիղա՝ որ արձակին ՚ի ծառոյն. և բառ այժմ հետեւեալ բառքն՝ Գաւթիբ ուղեւ, լինին բացայայտիչ բառիս՝ վերջո իսնիտի:

Ա Երսոյն յաւելում իբրև հեծումն՝ նորին հսկողի առ նոյն աղբրս մաղմանաց Բանի:

՚ի խորոց սրբոց խօսք՝ ընդ նոյ:

Ի ԱՆՆ. ԿԻՆ

Խ Եւ արդ՝ ընդէր ոչ՝ ՚ի վերագրեցեալն սաղմ մոս նախաձառական՝ և յայլ մարգարէիցն մասն ինչ յօդեցից: Վ՛անգի զի՛նչ վայելումն իցէ կերակրոյն, եթէ անզգայեալ ցաւովք ուտիցեմ. և կամ զոր շահ սաղմոմն ունիցի, եթէ ոչ ՚ի միտ առ նուցում: Վ՛անգի նզովեմ զիս ինքն ՚ի նոսին, և ոչ իմանամ. լուսցեալ լինիմ, և ոչ պայծառանամ. արեւու ծագեալ, և ոչ լուսաւորիմ. մեղր ճաշակեմ, և ոչ քաղցրանամ. ² ուտնիւ ընանիմ, և ոչ բժշկիմ. միշտ կանխեմ ՚ի նոյն, և դատարկ երեւիմ. հանա-

պազ ձաղիմ, և ոչ երբէք խրատիմ. ողորիմ դար-
ձեալ, և ոչ զգաստանամ:

Ը. Արդարև՝ մեղք և անօրէնութիւն իմ յիս, և ես
մաշիմ՝ ՚ի նոսին, ըստ մարգարէին՝ որ ՚ի դիմաց
պարտաւորացն՝ բանի. և տերունական առակին Հին
տկօցն և նոր գինւոյն: Աման զի թէ սատակին անօ-
րէնք և մեղաւորք ՚ի միասին, ըստ եսայեայ ձայնին,
ապա և ինձ դժնէիս նոյն բաժին հանդերձեալ պա-
հի: Վրանզի ասեմ զսաղմոսն, թէ հատուցանէ այ-
նոցիկ՝ որ առաւել առնեն զամբարտաւանութիւն. և
կցորդեմ սմին զընթերցուածն, թէ օր տն ՚ի վերայ
հպարտից և ամբարտաւանից. ասեմ, թէ օտար ե-
ղեն մեղաւորք ՚ի մօրէ, և որ ինչ կարգ սորին ցու-
ցանէ. յարեմ առ սմին, թէ կործանեսցին անօ-
րէնք երկրի, և ամբարիշտն բարձցի՛ յերկրէ, և ա-
նիրաւք մերժեսցին ՚ի նմանէ: Աղբ ինձ կարդացէք
առ ձայնն, թէ զորօրինակ վառի եղէզն՝ ՚ի կայծա-
կանց հրոյ, այնպէս այրեսցին մեղաւորք ՚ի բորբո-
քեալ բոցոյն. լացէք առ սաղմոսն, թէ արկցես ՚ի
վերայ նոցա կայծակունս հրոյ. աշխարս պատմեցէք
՚ի բանս անծան վճռին մարգարէիւն ազգեցեալ
թէ ոչ կամիցիք լսել ինձ, սուր կերիցէ զձեզ. կոծե-
ցարուք առ սաղմոսն, թէ մահ հովուեսցէ զնոսա-
աղի՛ արտասուս՝ ողորմ հառաչմամբ ընդ հեծուիս
իմ յարմարեցէք, յորժամ բարձրեալն ընդ խրայե-
լի և ինձ ասասցէ բանիւ սաղմոսին, թէ ժողովուրդ
իմ ոչ լուաւ ձայնի իմում: աւանդ կարդացէք թշուա-
ռացելոյս, յորժամ այլ մարգարէ զնոյն դիցէ, վայ
նոցա՝ զի վազեցին զինե: Վարբառ փողեցէք ՚ի
սիրտ միձկեալ նոր աղաղակի, յորժամ տեսանօզն
աստուծով ամաչեցուցեալ զիս կշտամբեսցէ՝ ընդ
ապարասան տանն յակորայ, տեսէք արհամարհոք՝
զարմացարուք և եղծարուք:

Թ. Այլ դարձուցես և ամփոփեսցես զբարձրա-
ցեալ զսուր բարկութե ասհաւորիդ սպառնալեաց՝ ՚ի
սարտուցելոյս յերեսաց մեծիդ. և ինամովք աջոյդ
բարեբաշխութե առ իս ժամանեալ, օծումն կենաց
պարգևատրեսցես քո աղաչողիս: Այլ քեզ փառք
յերկինս ՚ի բարձունս, և ՚ի մահացուաց յերկիր ՚ի

խանարհ, 'ի սահմանս բոլոր ազանց, և յամենայն
յաւիտեանս . ամէն :

- (1) 'ի վերգրելեան սալոս : Արժան է ասէ՛ 'ի յառաջներեալ բանս
սաղմասց յաւելալ և յայլոց մարդարեկից սակաւ բանս . զի այնորեկն են
կերակուր և զեզ հոգւոյ . և ո՞ր շահ 'ի կերակրոյն՝ յորժամ անզոյցաւ
բար դը ուտիցէ, նոյնպէս զինչ օգուտ 'ի սաղմոսէն և յայլոց մարդս .
րեկից, յորժամ ոչ 'ի միտ աւնուցում :
- (2) Ռեւոյն իննիս : Ռեւոյն է խե՛ծ ծորեալ 'ի ծառոց, որպէս (չամ
տակալը, Թերեմէնթին .) ևն . այսու պլլապանէ նր վարդապետս զանձոյնի
բանս 'ի սաղմասց և յայլոց մարդարեկից . որք զեղք են վիրաց հոգւոյ :
Հին լուծ . զուեափնն մեկնէ, համօրէն քաղցր գեղոյ անուն է, զոր չոր
բաթ ասեն : Գլոյ խնիտէ, 'ի սաղմոսեղ, յրնթեռնուլ զմարդաբէն, և
որպէս Թէ բնաւ գատարեկ՝ անսեղեակ եմ :
- (3) Ըսք մարգարէի : Ըստ բանի մարդարեկին ետայեաց (ԾԹ . 12 .) որ
'ի գիմաց յանցաւորացն ասացեալ . և ըստ տէրունական սուտակին կր
ոխո՞ . որպէս գինի նոր մտէ զհին տիկս, այսպէս անօրէնութիւն ի
յիս մտչն զես :
- (4) Բարբառ իռլելի : Բարբառ նոր աղաղակէ իւր փառով հընչու .
ցէք մղձկեալ սրտի :

Ս Էրսօփն յաւելաւ իրին հեծուտ՝ նորն հսխոյէ, աստի
աղբոս մաղխանաց բանի :
'ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ այ :

Բ. Ա. Ն. ԿԳ. :

ն . Բարերար և բազմագուծ, մարդասէր և եր-
կայնամիտ՝ միայն թագաւոր, ընդ հօր
քու՛մ պատուեալ և օրհնաբանեալ տերս ամենայնի,
որգի՛ն այ կենդանւոյ : ' Նպատաւնուդ միշտ իմում
կորստեան . որ ամենեւին անփոք իս 'ի չարեաց . որ
նչ կամիս զմահ մեղաւորի . սր փրկութի են 'ի քոց
կամաց ընծայեցեղ . որ դարձուցանես զմերիկ մեղաց՝
'ի յօդ քաւութե . որ զհօւր բարկութե՛ յանձրե
փոխարկես : Որ՞ զյետնեալ զկինն 'ի բարեաց՝ կըրկե-
նակի գոյիւ նահանջեր՝ երկեակ բնութի 'ի նոյնս ար-
ձանի, ոչ խոկապէս ընդ անպարտմս, և ոչ համայն
ընդ պատժաւորմս : Որ զլուծուի՛ ծովուն սահմանաց՝
իբր զկարկառս քարանց կառուցեալ յեղանակե-
ցեր : Որ զկարծրանիւծ վէմն անապատին՝³ 'ի վի-

ժակս վտակաց հոսեալ բզիւցեր : Որ զյորդանանա ջրոյն արաշարժ վայրեկութի՝ հրաշաւոր անդրադարձութի՝⁴ ՚ի յեանորդս հեթանոսաց լուացումն աւազանին ՚ի թիկունս առաքեցեր : Որ զպատուատեալ պարիսպն երիքովի , յօրինակ կործանման բանուէն սատանայի՝ իբր զթեթեութի յարդի ցնդեցեր : Որ զգնասակար ջուր նորին⁵ ՚ի յառակ այլայլուէ առ ՚ի բարին փոխարկութե՝ քանանացւոցն փրկութե՝ խորհրդական աղիւն համեմեալ անուշեցեր : Որ զմեռային դառնութի , իբր զմտաց անհաւանութի , կեանացն փայտիւ ՚ի բեզ յարմարեալ՝ պիտանի արարեր : Որ⁶ զառեալն ՚ի գետոյն՝ ՚ի գծագրութի անուահամար քո հրամանի անորակիդ գունակութե՝ ՚ի նոր երանգ բոսորային՝ մածեր արիւն ՚ի ցամաքի : Որ⁷ զանկենդան ցուպ զաւազանին , ՚ի կերպառութի առ ՚ի զքոյդ մերովն նկարագրիլ , այլ և յօտարագնիցն ընտրութի՝ ՚ի տիպն ապաթոյն կերպիւ վիշապի՝ նմանեալ ցուցեր : Որ զերջանիկ ձեռն աջոյն մովսիսի ,⁸ ՚ի ցոյցս տեսութե ապագայիցս հրաշից մարդեղուեդ քո՝ բարձրեալ , և քե՛ւ խտաւոր մարմնոյս մաքուր լինելոյ անփոփոխ փոխատրութե՝ կրկին գուշակեցեր : Որ⁹ յայգբանեացս շրջադրութի , բարեխնամապէս արուեստիւ սիրոյ զանակնկալն գիւտ մեզաւորաց կարտականաց¹⁰ նշանակեցեր՝ օրհնեալ ամենագութ :

Ք . Որ բուսուցանես յերկրէ զալարի¹¹ զմեռեալն՝ յանշնչականէն . որ զանշարժն՝ իբր զընթացօղ կառավարես . որ յանարդ արգանդէ՝ կուչես քեզ պատկերակիցս . որ տաս պատանեկաց՝¹² աղորիս ըմբռչես նելիս . որ յայտս մաքուրս՝ հերս ընծայես . որ զսազարթ ունութե վարսից ՚ի ձեան կերպարան զարմանագործես . ցուցեալ՝ թէ առ ամենայն սահման հեռաւորական՝ յաղթօղ ես հզօր . որ փոփոխես¹³ զչրթ թունս բնաւորականս , ըստ բանին յոբայ , ՚ի կամս հաւատարիմս : Որ սասանես զերկիր , և¹⁴ զսիւնս նորին ՚ի հիմանց , նշանակեալ հաստուածին գոյիւ՝ թէ զեւ միայն մնաս անկորնչելի . որ¹⁵ հրովես զտարերս՝ իբրև զանցաւորս , և դարձեալ ՚ի նոյնն կապես իբրև զյարակայս . յայտ արարեալ՝ թէ և առ մեզաց բազ

մութի՛ դիւրապէս ունել կամ թողուլ՝ դոյնպէս զօրաւոր իցես : Որ¹⁶ զարուսեկին անզգայ ետութի՛ իբր երասանաւ իմն դաստիարակես . երեւցուցեալ այնք իրի կերպիւ , թէ զբնուէս չար դիմեցուծն՝ յորժամ և կամիս՝ Տանգարտ առնիցես : Որ զանբարբառ բարակ լուսնին՝ կարգես ունայնս և պատարունս .¹⁷ լուսաւորեալ զպատճառն առ աւետիս տեսողաց՝ թէ՛ ՚ի նուազութե՛ բարեաց զպարտաւորս մարմին՝ դու ածես ՚ի լուութի առաջնաստեղծ հարստութեն : Որ զպատկերս անխօս աստեղաց՝¹⁸ իբր զգասակն դոյլն հօտից՝ տրոհես և ժողովես . յոյս իմն կենաց առ այս խորհրդաբերեալ՝ քաղցրահայեանց տեսուի , թէ և անաղաչաւորաց լեզուաց կարողապէս բաւես ողորմել : Որ¹⁹ ՚ի մեջ մահու և կենաց՝ շաւիղ վտառ հութե ուղղես ՚ի ծովու . վկայութի եղեալ հաւառաթի , թէ և յանկասկածաւորն վայրի՛ քե պաշտպա նիմք անգայթազելի . որ իբր զՅուր կաթսայից ՚ի հոյ եռացեալ , որպէս զմեղաց մրրիկ պղտորեալ՝ բանիւ կամաց քոց խափուցանես : Որ հայիս յերկիբ և տատանես զսա , զի անբանիւն՝ զմտաւորս զգտտացուցանես . որ²⁰ իբր զակատ մի անձուկ նաւի՛ ՚ի վերայ շարժութե արեաց՝ զանբաւ թանձրութի գետնոյս դղրդես , որով ծանուցեալ լինիս ամենից հատուածոց՝ թէ իցես աներկբայելի , որ ՚ի բան քո զըրեղ՝ հիմնացեալ ունիս զամենայն : Որ²¹ սերմանեա զարտաշնչացեալ մարմինս յերկրի , և զնոյն անկորուստ պահեալ՝ կրկին կենդանածնես . որ ապականացուս աւանդեալ՝ անեղծս ստանաս . որ ընդ մահացու նիւթոյս՝ զնշխարդ կենաց խառնես . որ հրամանաւ ակնարկուե՛²² ՚ի խուն վայրկենի կազմեցեր՝ պատրաստ կացուցեր զանզարդութի ամենից եղանակաց : Վ՛ր է զօրութի և կարողութի , որ²³ շքանակես զժամանակս ամաց հոլովման աւուրց՝ յայլ նմանութի բարեպատեհ տեսողութե : Որ կարդաս զանմուռնչան՝ իբրե զկենդանիս . որ ազգես միայն , և նզքա ընթանան . որ միայն²⁴ հենուս անկանես անձառ արուեստիւ հնարագիտութեան՝ մէգ և առաւօտ : Որ²⁵ յետ նախակարգ յօրինուածոցն առաջնաստեղծ լինելուեն , արարեր զփառաւորեալն

մեծամեծ Տրաշակերտիցն հանդիտից, ըստ գրոյն եր
Ջանկուլթէ կանխահացն զարմացման, այլ իմն գոյա-
ցուլթի տօնելի տեսակի՝ անեղծ աշխարհագործու-
թեան և ս քան զսոյն՝ ՚ի մարդանալդ քո, որոց ոչ
գոյ թիւ :

Գ. Որ ահա զմնամն մեր՝ քեզ գրեցեր. որ զարդա-
րուլթին քո՝ մեզ շնորհեցեր. որ ընդ քեզ կրեցեր
զհաշտուլթեն մերում փրկանակ. որ ոչ երբէք լքա-
նիս յոգորմուլթէ. դարձի զամբարշտեալս՝ ՚ի պաշ-
տօն բարի երկիւղի. զթմբեալս՝ ՚ի զգաստուի արթ-
նուլթէ սրտի. զանմաքուրս՝ ՚ի սրբուլթի պայծառու-
լթէ կերպարանի. զբազմաբիծս՝ յանբժուլթի հան-
դարտական նք պատկերի. զբեկեալս՝ յողջուլթի,²⁶
որ ՚ի դիպմանց ոչ խորտակի. զլացեալս՝ ՚ի խնդու-
լթի զուարթուլթէ անտխրելի. զյուսահատեալս՝ ՚ի
սէր միաւորիչ անքակտելի. զամաչեցեալս՝ ՚ի վստա-
հուլթի հաստատուլթէ անշարժելի. զխաւարեալս՝ ՚ի
լոյս երանուլթեան անմեկնելի. զմահու գերեալս՝ ՚ի
կեանս, որ ընդ եղծմամբ ոչ անկանի : () ՚ի փառա-
ւորեացի անուն քո՝ յս, խոստովանեալ յամենայնի,
ընդ հօր և ընդ հոգւոյդ սնչ՝ ՚ի բարձունս երկնի և ²⁷
՚ի ստորև երկրի՝ և ՚ի բնակիչս նոցա, յաւիտեանս
յաւիտենից . ամէն :

(1) Անգարձնոց փոյ : Որ ոչ երբէք պատճառ լինիս իմում կորստեան,
իմն ընդ հակառակն, միշտ արգելուս, խափանես զտուլթս կորստեան
մարդոց : մեխոյ էս ՚ի տրեաց, ոչ սրկանես բնուս ՚ի փորձուլթես մեղաց-
՚ի փորձելն զմարդ վտար՝ հեռացուցանել զնա կամիս ՚ի չար փորձուեց :
որ քրիստոսն էս, յոյնակի գնի բայն, զի և քրիստոսն յոյնական իմանի
ըստ բանի սաղմոսին, * Աեանք են ՚ի կամաց նոցա : ||

(2) Ձեռնեալ զլինն, զովտայ՝ որ յեանեցաւ ՚ի Բորեաց, այսինքն ՚ի
կատարմանն հրանմին նոյ չգատնալ յեսս, կամ յեսս մնաց ՚ի բարի
ընկերացն՝ ՚ի զովտայ և ՚ի դատերացն, երիտի Գոյիս, փոխարկելով զնա
՚ի քար և յաղ, նահանջի, նահանջեցեր, կամ խափանեցեր ՚ի գատնա-
լոյ ՚ի սողոմ. որով երկեալ քրիստոսն եղև ՚ի նոյն աշխարհ, այսինքն խառն
բնուլթի քաղի և աղի : Եւ այսու երևեցաւ ՚ի նմա արգարուլթին նոյ,
միսնդատեան և զթուլթին. զի յարձան փոխարկելովն պատժեցաւ
զանս անհաղանդուլթեն. և խափանելովն գատնալ ՚ի սողոմ, պահեաց
զնա ան ՚ի սղծուլթէ և ՚ի հարուածոցն սողոմացուց : Վասն այսորիկ
ոչ ընդ անպարս գատերացն սուրեցաւ, և ոչ ընդ կորուսեալ սողոմա-
ցիան կորսուս. զի հայնն նոցա յեսս՝ ըստ բազում վարդապետաց՝ եր
մեղք ներելի, ներդրծեալ յերկիւղէ և ՚ի կանայք թեթևամտու-
լթենէ :

- (3) 'ի վիճակ: 'ի հասնանս վասակաց :
- (4) 'ի յեփորդս հիմնասաց : զյորդանանու արագաշարժ ընթացան 'ի վայր' հրաշխւք յետ գարձուցանելով, 'ի հոգևոր լուսոյունն մկրտութեան յանորդ հեթանոսաց առաքելցեր, կամ յապագայ լուսոյունն հեթանոսաց :
- (5) 'ի յառաջ այլալուր: Չմեասակար ջուր երկքով յօրինակ գիտար կուծն 'ի բարին, այսինքն փրկութեան քանանացոյ հեթանոսաց, անաշխցեր 'ի ձեռն եղևելի : (Գ. Թագ. Բ. 21 :)
- (6) Չառեան 'ի գեփոյն : Այս բան ճշ հայի 'ի նշանն' զոր արար մեծ սէս առաջի փարսւտնի. վասն զի անգ զտղանգակ գեան արժանացոյց . (եկեց Է. 20 .) այլ հայի 'ի նշանն արարեալ առանձինն առաջի երգոյցոց ապ ըստ հրատանին նոյ . (Գ. 9 :) Չայն ջուր աս' թանձարացոց յարժան 'ի ցանկոյ, որ եր նոր էրանգ Բուորայն, այսինքն նոր կամ անբանակ գոյն կարմիր, 'ի տես կամ յօրինակ ամենապար հրատանից. անբանի Գուանիտն, որով անորակ գուռանկեցար : Ասել կամի. զանգոյն ջուրն ներդոմ գարձուցանելն յարժան' եր օրինակ անմարմին Թծու. Թեղ ընդունելոյ զմարմին և զարժան մարդկութեան :
- (7) Չանկեթան ցառ : Չանկեթան գաւազանն մեծակի փոխադրելցեր 'ի կերպարան անթոյն վիշապի 'ի ներգառուսիսն առ 'ի պոյր Տերուն նիւրագրի. յօրինակ նկարագրելոյ կամ ձևացուցանելոյ զքա ընտութիւնը մերով ընտութեան' առանց մեղաց. միանգամայն յօրագանիչ ընդորուսիս, յօրինակ ընտութեան օտար ազգաց հեթանոսաց, որք իբրև Ը գաւազանն անկեթան էին առ Թծու. Թեան, և փոխելցեր զնոսա յի մատուցին նոյ, առով նոցա զնորագրութիւն օձի առանց չարութեան : Բայն նիւրագրի իբր ներդորմակն իմանալի է, և Թերևս 'ի գրաց մեծակ է փոխանակ գեղոյ' նիւրագրի : Հին ըն. օրագրւն իմանց զԷրթան' առ որ ընտիր եցոյց Թծ զմովսէս գաւազանառն : Բայն այսարմար է :
- (8) 'ի ցոյ գեփոսի : Առ 'ի ցուցանել զմատու հոգևորս, վերձի յեռն աջոյն, այսինքն զաղոյ ձեռն մեծակի նախ բարտա ասնելով, և ապա բռնելով, Գուանիցեր, այսինքն ետուր գուռակ, նշանակ, յո՞րնակ արագայ բռնելութեան, զորս 'ի մարդեղութեղ արարեր, այլ և յօրինակ մարդելոյ զատուար մարմինս մեր 'ի մեղաց. անգիտի Գուորուր. այսինքն հաստատուն փոփոխմամբ 'ի յառաջութեան և յանախտութեան : Իսկ նրին Գուանիցեր ասելն' կամ հայի 'ի բռնելութեան անապ մեծակի, որ միանգամ արարաւ 'ի բարեք առաջի նոյ, և երկարագ անգամ յեղիպատս առաջի Ժողովրդեան . (եկեց Գ. 6. 7. 30.) և կամ զերկու ինչ գուռակելն ասել, այսինքն զմարմնաւոր բռնելութեան քնի առ հրեայան, և զմեր հոգևոր բռնելութիւն :
- (9) Յայտանեայ ԸՂարուրի : Այսքան օրինակաց յառաջներութիւն կամ ցուցակութիւն, կամ շարժ յաճախելով, զգիտս կորտասական մարտարայն յայտանեցեր : Մինչև յոյս 'ի սքանչելեաց Այ յառաջարկեաց զօրինակս գթութեան նորս առ մեղաւորս . ուստի ասել' արևելի փրոյ գործեալ. վասն զի առանձին բարեխնամութիւն արտաբոյ կարգ ընտութեան ցուցաներ Աճ : Իսկ յետ այր 'ի ընականաց ասուր զօրինակ գթութեան Այ ըստ ամբողջական կարգի : 'ի գործս սքանչելեաց' երկ ճարտարութիւն սկոյն Այ, իսկ 'ի ընականան' ճարտարութեան իմաստութեանն :
- (10) Նշանիցեր օրհե՛նէլ ամենագոյն : Որ Բուսոսայանն, և՛ն. այսպէս 'ի մեր օրինակն կրտադրի. զոր և ընտրեցաք համեմատ բովանդակ ընթացնց գիտոյս, զի Ըրարանիւր հաստատած ո՞ր յարաբերականաւ սխտանելով :

ծին գոյն, հանգամանօք կազմուածոյ երկրիս . թէ եօծ միոյն մայ ան
չարժեք :

(15) Հոյսիս պարէրս : Հին լծ . խմանայ զտոյս եղանակս տարւոյ , զս
մասն յաշուն փոխելով , նոյնպէս և զայլն : Բայց լաւ ևս իմանի զ
բեքին տարեղբն , որք կամ 'ի միմեանս շքան առնուն , յորժամ լուծ
անօտարացեալ , կամ հոգն մանրեալ դառնան յօղս , և ընդ հակառակ
օգն խառնի 'ի ջուր կամ 'ի հող . կամ նոյն տարր՝ յինքն հողով . որք
ջուր շոգիացեալ վերանայ , և միւսանդամ թանձրացեալ յինքն ժոք
վի անձրևով . և կամ տարեղբն խառնուի 'ի բազազրեալս և զարնեղ
լուծմանն՝ հոյովին և կապին . կամ դարձեալ , հոյովին տարբք մտ
նաւոր ջրհեղեղօք , որով ջուրն 'ի հող անբառնայ , և զօգն գրաւ , և
անգրին զիջանի . կամ այլուր ընդհակառակն հոգն բացեալ լինի . կամ
յորժամ հողմով օդ և ծով տարաբերին , և գարձեալ կապին հանգր
տելով : Այսու շքանաւ երեխն տարեղբն իբրև զանշաւորս , 'ի սեռ
փոխ յինքն և 'ի լուծանիլն . և իբրև զյարակայս , 'ի գազարելն 'ի սե
ւոյ իւրեանց , կամ խառնուի 'ի նոր բազազրեալս : Եւ սովա ջր
ցանեա ասէ՝ թէ վերաոր իշն , այսինքն կարօզ 'ի ներել կամ 'ի կառկ
գազմուի մեզաց : այլ օրին . պրեսնէս . այլ . պրատրեսնէս :

(16) Զարտիկին անպայ : Զանկենդան բնութի կամ կաղնծ արեւ
իբրև երասանաւ զարեա , յորժամ յամալայսնի թողուս բարձրանայ
հիւսիսակողմն , որով տապալցուցանէ . և 'ի ձևերայնի 'ի հարաւոր
ցածուցանես՝ առ 'ի մեղմել զտապն . ցուցեալ այսու՝ թէ զլար հակո
տուիս բնութի մերոյ հանդարտել կարօզ ես : Ոմանք խնայն զոր
նաև 'ի վերայ անքնական ընթացից արեւու , որով երբեմն զարբոյց
զնա եօծ , որպէս առ յետուա , կամ յետս գարձոց , որպէս աւի
կիսիլն : Սակայն աստ զքնական ընթացից նորա խօսի բան :

(17) Լուսաորեւ զգաքման : Զգաւնդ լուծնի աճեցուցանել
նուարեցուցանելով , յայտ առնես զխորհուրդն առ անտիոյ յարա
թի կամ 'ի յոյս անատայ , թէ կարօզ ես և զմարդ նուազու 'ի բ
րեայ , յաւալին հարատուիս գարձուցանել : Լաւ օրինակն զնէ : Ը
սասրեալ , համեմատ այլոց բայնոյ՝ որք 'ի վեր և 'ի վար զնի յանթոյ
այսինքն յայտ արարեալ , երեցոյցեալ , ևն : Իսկ յայլ տարպիս : Ը
սասրեալ :

(18) Իբր զտասն : զանրան աստեղծ՝ իբրև զժոյս սակաւ օխորոց եր
բեմն փրհէս , բաժանես կամ հեռացուցանես 'ի միմեանց . և երբն
ծողովն , մերձեցուցանես , որ յառկապէս իմանի զմիտական աստեղ
Այսու յոյս իմն իւրհրդաբերեալ , խորհրդաբար ծանուցեալ օժ արջ
հայեանց փետուի , քաղցրազնութի խնամակալութի , թէ նաև համե
անըզու մարդոց ողորմիս : Զբառան արջրահայեանց փետուի մարմն է և
յարեւ 'ի բայն այսպէս . յոյս իմն փրկարար՝ խորհրդեամբ յայտեալ
այս քաղցր գիտութի , թէ նաև համեղոց ողորմիս :

(19) Ի մէջ նահու : Քոյով անպտութի աստ 'ի ծովու զսփիլ զպահովի
կամ զքուշուոր բոտ բանի խնստ . (ժգ . 3 :) որով զնան մարմն
իբրև 'ի մէջ կինաց և մահու . և այսու աստ մեզ մկայութի կամ ար
ջոյ՝ թէ նաև յանկապեմ անգոյ և 'ի ժամանակի՝ յորժամ վանդ
զնանազանք պատահեն , և մեք անմիտս մնալք , գու ինքն ես պարտա
որ իբր զԼուս , զծով որ խոռովի որպէս ջուր եռացեալ 'ի հող , և զ
քով հրամանաւ ցածուցանես , ետուր օրինակ թէ նմանապէս զբրի
զոյ , որ յառնէ յողիս մեր՝ գու իսփոսցանէս , խառնանես , արդեալ
գազարեցուցանես :

(20) Իբր զտիտ փ : Ի յոյն բառէն՝ արգոյիծ , նշանակէ՝ մակոյն , նո

ւակ : Որպէս զիտքը մեկոյն նաւի մէջ 'ի վերայ արեաց' այնպէս բարձեա սակ՝ զարեւոյնի թանձրութի գեանոյս . որով ցուցանին ամենայն արաբ րածոյ թէ գու. կաս առանց երկբայութե . կամ, առանց երկբայութե գու. ես այն՝ որ 'ի բան հրամանի հաստատեալ ունիս զամենայն :

(21) Մերմանիս զարգանչեալ ճարձն : Ոմանք իմացան զերեւանց բուսաց : Բայց ոչ յարդգ բանիցն յարմարի, և ոչ բառին արբանչեալ, որ նշանակէ՝ հանեալ զբուռն, այսինքն մեռեալ : և զի զբուռն ասաց 'ի սկիզբն թ համարոյս : Այլ իմանին մեռեալ մարմնք մարդկան . զոր սերմանես սակ՝ թարմանքն և 'ի հոգ լուծանելովն . բայց և սիրբոսպ պահելով 'ի գիտութե քուժ իւրաքանչիւր մարդոյ զիւրն մարմնն . զորս զարձակ կենդանացուցանես՝ ոչ ապահանացու իբրև զառաջինն . այլ անապական յարութի . և ընդ ճակոյս, (մի օրին . ճակո նիւնոյս) : Է մահկանացու նիւթոյ մարմնոյն խառնես սակ զնշարք իննոյ . մի օրին . և 'ի հին լուծ . զնշարքն իննոյ , այսինքն զհոգին բանական . զի 'ի մեռանել մարդոյն՝ հոգին միայն մնաց կենդանի իբր նշարք . իսկ զնշարք սակ իմանի . ըստ որում հոգին բանական՝ է պատկեր և հարդրութի անմահ կենդանութեն այ : Մարթ է և և իմանալ զկենդանական զբուութի՛ն՝ որ անեղծ պահէ զմարմնն յարուցեալ : Ոմանք իմացան 'ի վերայ սերմանական մարմնոյն՝ որ հազորութի խառնի 'ի մեղ : Սակայն աստ զյարութն խօսի յը վարդապետս . յորում սակ՝ ընդ մահկանացու նիւթոյս , այսինքն մարմնոյս , խառնես զնշարքն կեննոյ :

(22) 'ի խոռ լայնիկի կառնէր : Եթէ իմացի 'ի միում բնական վարդկենի յօրինեալ զաշխարհս , է կարծիք բազում հարց , յորոց առեալ սքն օգտաւորոս , ընդարձակ մեկնարանեաց : Իսկ եթէ համարիք 'ի վեց առուար զանազան արարեալ այ զամենայն , սակաւին ճշմարտ և՛ 'ի խուռ կամ 'ի սակաւ վարդկենի սակը . զի ոչ եթէ 'ի բովանդակ առուրն առ սակաւ սակաւ զանազանք զործեր ան , այլ լոկ հրամանաւ 'ի մի անգագալի վարդկենի իւրաքանչիւր առուրն վճարել զգործն . ուստի զբովանդակ ժամանակ սակեղծմանն 'ի մի հասարեալ , հարցի զմի վարդկենի մերոյ ժամանակիս կացուցանէր : զպարտոպ իսորոյն , այսինքն հանգեր ձեալ զարդարեցր զանգարութի աննայ իշունայոյ . այսինքն ամենայն գործոց և արդեանք որք լինին յիւրաքանչիւր եղանակիս ստորոյն : Սոցս բան յարէ յանցեալն , նշանակել թէ 'ի սակաւ վարդկենի կարող զլրով զարդարել զպիտեբրական բնութիքս , նոյննի կարող է յական թօթափել զվեռեալ մարմննս նորոգել :

(23) Երջմանիս զմանտիս : Կառաւարես կամ փոփոխես զչըջան առուրց ստորոյն յայլ նմանութի , 'ի ձեռնայնայ 'ի գործուն , և 'ի գարնանայ յաման , և յամարոյնայ յաշուն , և իւրաքանչիւր եղանակքս ունին զիւրեանց բարեպատեհ վայելութիւն և զօգուտ : Ոմանք ըստ հին լուծ . իմացան զփոփոխմանն լուսաւորաց յետ առուրն գաստատանի . բայց ոչ 'ի գեղ . զի սեղիս խօսի զմանական փոփոխութե նոցա :

(24) Հինոս սկիւնես : Ըստ նմանութե ստացնի կամ կասեոյ գործես զմի օրն , իջնաթ արեւուն առնելով մի, այսինքն մութն , գիշեր . և ել մասքն առնելով առաօպ , այսինքն փու , ցերեկ . որով մի օրն լինի իբրև երկոյնի կասա՝ գործեալ 'ի սեղ և 'ի սպիտակէ : Եւ զայս առնես սակ՝ անձառ արեւոյն . զի զհամեմատութե ստեղծան և գիշերոյ հարցև նշմարեն բազմաբննն աշխարհագետք յիւրաքանչիւր կողման երկրի :

(25) Յետ նախարգ : Յես նախկին արարչունն՝ արարեր զիսառուարն հրաշալեբոթի հստիւրի , փոխանակ սակոյ՝ զիսառուար հրաշալեբոթ հանգէս կամ գործս , ընդ որս կանխաւ իսկ հիանալք երբանիկ կամ սրբազան գիկն Յօգեաց . (թ . 10) սակելով . Որ առնէ զվեճամեծս և զան

քննու, և զգիտաւորս և զհրաշակերտս, որոց ոչ գոյ թիւ ॥ : Մարգար-
բեարար յերկրոց անտի մեծապարծու թեց աշխարհի՝ գուշակեաց Յազգ,
թէ Սճ անէ, այսինքն աննկող և զեւ հրաշակերտս, որ է այլ ին գոյը
ցափի, այլ ինն արարած կամ յօրինուած փնէլի փեսայի, ինչպիսի կամ
օրհնարանելի վիճակի. և է անկոյժ արարչագործութի, գերազանցեալ բան
զաշխարհականս արարչութի, յորում միշտ եղծուան գործի, և հուսկ
յետոյ վախճան առնուցու, բայց արարչագործութի՝ որ ՚ի քիճի մար-
գանայլոյն՝ անեղծ և անվախճան է, ընդ ամենայն յաւիտեանս անա-
կան, և հրաշալի գործք նորա՝ անթիւք :

(26) Որ ՚ի դիպանց : ՚ի հարմանէ, կամ ՚ի սպասահարաց ոչ խորասկի,
կամ մի խորասկեացի :

(27) ՚ի սփորեա երբի : մի օրին . ՚ի սփորեա :

Ս Երասին յաւելուած իբլին հեծուիէ՝ նորին հսկողի, առ նոր
աղբիս ճաղ թանայ բանի :

՚Ի խորոց սրբոյ խօսի՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն Կ Պ :

Ա. Եւ արդ առ ամենայն բան՝ յամենայնի ուղիղ
ես՝ անձ . իրաւամբք դատիս . արդարութի
կըսես . ճմարտութի չափես . ՚օրհնութի հեռեկս .
բարւոյք ընթանաս . ստուգութի սիրես . յստակուի
կամիս . ՚լուսաւորութի համբուրես . փորձիւ յան-
գիմանես . երկայնմտութի քննես : Սչ ունիս նեն-
գութի՝ և ոչ գողութի, այլ ամենևին հեղութի,
հանդարտութի և ողորմութի :

Բ. Երգարացար վերին իմաստուի անայլայլական
հօրդ հանձարոյ՝ կրկին վկայեալ անդեղջ գովեալու
յորդեգրեցելոցն շնորհօք, ըստ բանին սրբութե՝ որ
աւետարանաւն կենաց ՚ի քէն ընկալաք . որ ոչ ՚ի
կոծելն ողբացի, և ոչ ՚ի փողելն կաքաւեցի : Եւ
ցեր անօրինիս՝ թէ մի անօրինիր, և ես ՚ի նոյն չարիս
պնդեցայ . մեղաւորիս՝ թէ մի ամբառնար եղջիւր ՚ի
բարձունս, և ես զընդդէմն քեզ գործեցի . և ոչ
զգացի երբէք զառածեալս, թէ ՚ի ձեռին քո են եզ
ջիւրք արքայութե հպարտից ամբարձելոց, խոնար-
հեցուցանել և բարձրացուցանել, ըստ ամբակումայ,
դաւթի և զաքարիայ : () օրհնութի ինձ կամեցար՝
մղորմած, և ես անիծեալս՝ մեծ տարագրութի խօ-
տորեցայ յարժանին ինձ մասն . սիրեցի բարկութի

և զայն ժամ շոշափեցի ըստ գրոյն՝ զխաւար և զզոյս . կենդանի ձայնիդ քո գլխով ասպառուսն պատասխանեցի : Օ որդնն՝ անմահ ասացեր բանիւ եսայեայ , և զհորնն՝ անշէջ , և զկշտամբուծինն՝ անվախձան , և զտեղին՝ յաւիտենից , և զօրինակ նմին՝ սոսկալի , և ես զի մնացայ , ըստ սաղմոսողին , և զմտառեցի . այլ ՚ի մնայլ մտաւորական կուրուծէ գնացի : Յուցեր մարգարէիւն , թէ զօրհնուի ստաւցի՝ որ զօրէնս դնէ , և ես համառօտել զնոյն փուծացայ : Երձան հոգևոր վիմի գրեալ մատամբ քո՝ տէր յս քո , զդաւիթ իւրովքն բանիւք կանգնեցեր , ասելովն ինքեան ընտրուծին առ սոյն , թէ պահեցի զօրէնս քո յամենայն ժամ , յաւիտեան . անդրադարձուծք բանին միջնորդեալ զկրկին հաստաւտուծին , թէ և յաւիտեանս յաւիտենից . ընդ որս՝ և զօրին նմանիս պարծանաց՝ առ իմն խրախոյս , և զզկծեցայ . ճեպեցայ զի տունս բահաղու , և զի այն ՚ի յերկուս՝ հետս երկմտուծէ՝ կրկին կաղացի կասեալ ՚ի բարեաց , ըստ երգիծանելոյն հեղիու : Ընիմ զմովսէս իւրովքն օրինակօք՝ եկեալ ՚ի մեռելոց , և զտառս մարգարէիցն՝ գրեալ ՚ի յոգի , և զմատեանս առաքելոցն՝ ընդ մտացս մատն յեռեալ , և զտէրդ հասարակաց՝ կտակաւն աւետեաց՝ յարուցեալ ՚ի թաղմանէ անթիւ ննջեցելովք . և անհաւառ տագոյն քան զհնգեսին եղբայրակցուծին այնր մեծատան , որ է առակ իմն յարմարական , նմանեալ զգայականացն մասանց՝ անողորմիցն յղփացելոց , մնացի իբրև զսալ զարբնաց անոստ՝ յամառեալ քարացեալ սրտիւ , որպէս օրինակն է բելիարայ , և զի ասպաշխարեցի :

Գ. Եւ զգրեալ վերստին առ սոյն կերպարան լքեալ կրկին ողորմուծի բարի , անհաւոր , մարդասէր , խնամակալ , կենդանի , սուրբ , լուսաւոր և անվախձան թագաւոր , զօրուք պանծալի խաչիդ խորհրդոյ , ՚ի կարծրացեալս մեղօք անբեր անդաստան՝ երկիւսմանցս յիմարուծէ և անպտուղ սրտիս լքուծէ . զի առեալ նպատ օժանդակուծէ ՚ի գլուծէ կամաց ամենակալիդ , որոտացէ՛ բղխեսցէ՛ հոգիս , ընծայեալ աչաց վշտագնեցելոյս՝ վտակս արտասուաց

արբուցանողաց՝ ինձ՝ ՚ի փրկուածի և ՚ի մաքրուի, և քեզ ՚ի հաճուածի ընդունելուէ՝ ամենապարզ և տերզբոլորից, փառաւորեալդ յաւիտեանից. ամէն :

(1) Օրհնութի կերտիս : ՚ի հետեւից մեզ, կամ յորժամ զինի մեր գտանանելով և պաշտպանելով, օրհնուի ընդունիս. կամ, զհետ փախուցելոյն ՚ի քեն՝ օրհնուածք գնաս, և ոչ անխժանելով. կամ, ՚ի գալդ ք՝ օրհնութի բերես :

(2) Լուսաւորութի կարգես : Չայսանութի, կի՞ զպայծառութի մնաց. իմաստութի, և պարս արարես : Փորձիս յանդիմանե. քննելով յանգիւմանես, և ոչ անքննաբար :

(3) Ո՛ւ է ՚ի ծեւն : Յանձն իւր աւնու զառակն մանկանց՝ զոր տէրն աւաց ՚ի յանդիմանութի հրեից. (մտած. ժա. 16.) Չայն առակ իբրև խաղ ինչ սովորական ՚ի մէջ հրեից համարին մեկնիչքն՝ կուսնեղեա, մեկնիչես, կալմեծ, և այլք՝ առեալ ՚ի թէոփիլակտոսէ : Աբգ՝ ետ առն, ոչ ընդ ապաշխարոզն կոծեցի, և ոչ ընդ արդարան ինդակեց եղէ. կամ, ոչ ՚ի ապաշխարոզն զարհուրեցայ, և ոչ ՚ի խոսամունս բարեալցն յարեցայ : Ուստի արդար ցուցար իմաստութեդ հօր՝ ըստ քո խի առնլոյն, ՚ի գատելդ գես. կրկն վայելալ, յարդարոցն՝ թէ այժմ, և թէ յաւուր գտաստանի. անդիլ, այսինքն հաստատուն և անփոփոխ գ. զաստե. կամ իրկի, այսինքն գործով և բանի :

(4) Որ պրէնս բնէ : Ըստ սաղմ. (մք. 8.) օրհնութն արժանի լից՝ որ զորէնս ուղիղս հաստատէ, կամ ՚ի գործ գնէ. իսկ ես ջանացայ համառակ զորէնս՝ զանցառութի :

(5) Չարսի իւրոյն : Իբրև տախտակ օրինաց գրեալ զօրութի քով կանգնեցեր զգաւթի ՚ի մեան օրհնապահունս, որպէս և ինքնին վկայ՝ միշտ պահեալ զօրէնս քո, անդարաւթութի բանի, վերտին գարձուցանելով կամ կրկնելով գնոյն բառ՝ յախտանո յախտնից, կրկն հաստատեր զպահումն օրինացն : Ընդ որս, այսինքն ընդ որ բանս և զոչ նման բանս պանծալիս վկայէ, են. կի՞ ընդ որս առեալ իբր և զական, այսինքն ընդ որում, իմանի՞ ընդ գաւթի գնորտ նման պատուիրանապահս պանծալիս կանգնեցեր առ ՚ի յորդոր ինձ, և ոչ յօժարեցայ, կի՞ ոչ ՚ի պարս անաչեցի, են :

(6) ՚ի փունս բահազու : 3. օրին. ՚ի փուն, այլ օրին. ՚ի դին : Առաւել փութացայ ՚ի տաճար կի՞ ՚ի հանդէս բահազու, այսինքն արտաւց մարդնոյ, ՚ի խրատուն աշխարհի, քան թէ ՚ի պաշտօն Աւր :

(7) Հէփս երկիրութի : Երկրմտութի ոչ զհաւատոցն ասէ, այլ զպարծոյ. կազայի յերկուս ճանապարհս բարոյն և չարին անհաստատ գնացիւք. կամ, ՚ի ծառայութին այ խառնեցի և զծառայութի դիւին, ըստ երգի. Թանելըն, ըստ նախաստեղոյն կամ մեղադրելոյն եղիայի : (ք. թագ. ժք. 21.)

(8) Պարբնաց սնոս : 2. օրին. անըդոս : Անըստ մնացի իբրև զապարնաց, որ հարկանի կուսոք՝ և ոչ զգայ, ոչ շարժի. այսպէս և ես անշարժ առ ՚ի բարին եղէ ըստ նմանութն սատանայի : Եղուի գու անն իմ. զի խորտակաճաղ մեծատունն ՚ի գժոխս անդ՝ բառական հանգրեք առ ՚ի զգաստութի հնդեցունց եղբարցն՝ և թէ Ղազարոս և Եթ յարուցեալ գնայր և քարոզէր նոցա : Իսկ ես ունիմ ահա ասէ՝ գնոյն ինչ զ]] ովկէս եկեալ ՚ի մեռելոց յայլակերպութն ան, և զքանս մարդարեից և զհատանանս առաքելոցն ՚ի միտս և ՚ի բերանի կրեմ : ՚ի վերայ այ.

աջիկ և զամենեցուն զՏէրոյ ունիմ յարուցեալ ընդ բարձրաց սոյոց : Ասկայն առաւել անհաւան քան զհնդեակն եղբարսն գտանիմ , որ են յարմարական օրինակ անուղղայ մնացելոց զգայութեանցս : Ասլ աղէն , սրբազեւեան , ներգործեան կրկին ողորմութի յոյս իմ եղկելի սահման . և ՚ի քարոցեալ տրտես բոկեցոս զթութի խաչից . ազգիրտ արտասուաց , ուն մոկեակի գաւազանսան ՚ի վիակն :

(9) Որոքոսոյն բշիւնոյն հոգիս : Ասկայն եղաք ըստ մերում և ըստ սոյլ ևս օրինակաց համեմատ խնամարկ բանին , իրք տակ . սիրտս գորով իրք անդաստան կարծրացեալ և անպտուղ , օժանդակեալ ՚ի գթութեց որստացն հոգիս զըմամբ , և բոկեացն զարտասուս իրքն անձրե ստ . ՚ի ռստականը զսիրտս են : Իսկ յառաջին սպագիրտ եղեալ կայր , որով ստցն , են . որ չյարմարի նաև շարակարգութե բանին՝ յետ տակոյն՝ զի առեալ նպատ օժանդակութի . . . յարել , որով քարի , են :

Ս Երբայն յառելուած կրկին հեծումն՝ նորին հսկողի , առ նոյն տղերս մաղխանաց բանի :
՚Ս Խորոյ սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Ի ԱՆ. ԿԵ .

Ա Եւ արդ՝ ես նախնիս ամբարշտաց , գլուխս մեղաւորաց , պետտ անիրաւաց , առաջինս պարտաւորաց , պատկերս յանցաւորաց , ¹ ատտիկեցիս ըստ վատթարութե , այլ ոչ ըստ բարեբաստութե , ահա զանձառիցն իմոց ձառեցի . զպատկառելիսն խայտառակեցի . զգաղտնիսն հրապարակեցի . զծածուկսն յայտնեցի . զթաքուցեալսն ցուցի . զամփոփեալսն տարածեցի . զդառնութես մաղձ ժայթքեցի . ² զգործակցութի չարին մատնեցի . զամբարեալ թարախ վիրիս քամեցի . զխորս պարտեաց իմոց ծանուցի . զպատրուակն կեղծեաց առի . զքօղտգեղութե վերացուցի . զամօթալեացն զգետտ մերկացուցի . զգարշելիսն յանդիմանեցի . զմրուրն մահու փսխեցի . զպալարս հոգւոյս խածուածոց՝ քահանայապետիդ քտի բացի : Նանձինս վտանգ ոչ անխայեցի . մարմնոյս սիրոյ ոչ աչառեցի . ³ զարմատն հսուէ տեսիլ արարի . բնուես կարեաց ոչ ողորմեցայ : զմիաբանուեսն կապ խզեցի . զդղեակ սրտիս քանդեցի . ընդ կամացս որսոյ իբր ընդ դարանակալի մահու կեռեցայ . զպահետ անյայտիցն արտաքս հանի . ըզմթերիցն գանձ՝ մեծին գուշակեցի . զդատախազն՝ դատաւորին հանդէպ կացուցի . զապառնեացն զփորձ

այժմէն իսկ գտի. զդաշն կործանողին կարեցի . զուխտն խաբողին ցրուեցի. զկատարած մարտին յազ-
թուե՛ 'ի քեզ տէր յՍ ապաստանեցի. զպատերազմէն
խուժք գրգռեցի. զդիմադրուի գիմեցմանն՝ բանիգ-
նայ յուսացայ . զխաւարասիրացն փաղանգ՝ լուտե-

զինացն զինուց սաղրեցի :

Ք. Եւ արդ՝ ստեղծիչդ ամենայն եղելոց ք՞ որդի
բարձրեալդ նայ, զաստէն դարովեալս յայսպիսեաց
բանից, և զհարուածեալս յայսքանեաց զանից՝ մի
կշտամբեսցես կրկնակի դատել 'ի մեծի աւուրն :
Ե՛հա հզօր անքնին անձառ բարերար թագաւոր ան-
մահ, առ այս կերպ պատկառանաց՝ ինքնապարտաւ
խոնարհութե՛, որ ինձէն զանձն՝ մեծաւ ձաղանօք
յոգի դատեցի, լից նուագօք այսր մատենի՝ անար-
զանօք ամօթոյ՝ զդէմն սատանայի . և զերեսս կեր-
պի պատկառեցելոյս նշանաւ խաչիդ զօրացս : Ե՛ իտու-
ցի կնիքդ լուսոյ 'ի գեղ տեսակիս . ամրութեդ նշան
հաստատեցի՝ 4 'ի տիպ դիտակիս . երևակ կենացդ
փայտի ձևացի 'ի պատկեր այտիս . արուեստդ հրա-
շից՝ 'ի ձակատիս շուք նշանակեցի : Ե՛ թայլայլեցի
յինէն՝ դրոշմդ լուսապաճոյճ . մի բարձցի 'ի տեսու-
նելեացս բբաց՝ ձաճանչդ օրհնութե . մի մերժեցի
'ի գլխոյս՝ առհաւատչեայդ վստահութե . մի սատու-
նեցի 'ի բերանոյս ամրուե սեմոց՝ փառք անազբու-
թեանդ : Ե՛ պահանակդ երկրպագելի՝ 'ի զգայարան
սրտիս միացի . չորիցս նիւթոց իմոյս գոյութե քա-
ռաթեւիդ նշոյլ ազդեսցէ . ձեռինս կարկառման՝
փրկչիդ իշխանութիւն օժանդակեցէ . մատուցման
հաստուածոյ մատինս՝ խորհրդարանդ համարձակու-
թե բարեգործեսցէ : Ե՛ մեկնելս իմում, 5 մի հեռաւ
ցի սրբութիդ . մի լքցի պատիւս՝ 'ի պատիւն պար-
տաւորիս . մի մերժեցի 'ի յոգւոյս՝ անդաւաճանե-
լիդ փրկութի . մի ջնջեսցին գիծք կենդանատուիդ՝
'ի ք՞ գրեցեալս շնոյ . մի եղծցի նկարուած արեան
զօրութե՛ 'ի տիրատիպ խորանէս . 6 ընդ իս բնակեա-
ցի յիմում գերեզմանին . 'ի ծորել մարմնոյս թշուառ
սի՝ օծումն չնորհիդ առ իս պահեսցի . 'ի նորագու-
թեն աւուր՝ սովաւ հանդիպեցայց փառաց փեսայիդ .
7 'ի քոյոց այտի ծանուցայց, քոյովքդ վատտակօք

պճնեցայց, երախտեօք մեծիդ յարգեցայց, աւազանին զգետիւ պերճացայց՝ քաւեալ ողորմութիւն : Սատի բարեգուծ՝ զվերարկուող անապականութե տաժանեցեալս մեզօք մարմնոյս .⁸ մի յարիցէ ընդ քոյս՝ բանտարկուին . հնացուցիչ հոգւոյս՝ վատնեցի . խաւարաբանկացն պատիրք՝ մի ընդ իս վերերևեացին : () Երհնեսցի անուամբ քո գլխած՝ վիհն իմ հանգտեան . ողորմութիւն քո լցցի գուրն իմ գերութե . ընդարձակեսցի քե ինձ՝ տեղին թշուառուէ . անդորր եղիցի խրնամօղ՝ ինձ բանտն բարկութե .⁹ մնուսցէ՛ զիս առ յաճումն՝ արգանդն մթուէ . յուսով քո շտեմարանեսցէ՛ զիս՝ յարկն այն անձկութե . ձեռամբ քո պահեցայց՝ ի խշտին տարտամութեան . թեւօք քո ընկալայց՝ ի տունն տաքնապի . դու գովեալ ընդ իս՝ ի սենեակն վտանգի : Մշակոյ ինձ աստանօր՝¹⁰ ի թիւս հազարաց , զի երբեմն էի վերնային , և այժմ անդնդային . երբեմն տօնելի , և այժմ աշխարելի :

Գ. ՄԵՆ և արդ՝¹¹ կրկին դու օրհնեալ ի բոլորից գոյից՝ յերկնայնոց և ի ստորնայնոց՝ և ի սանդարաւ մետականաց մեռելոց՝ անպարտականդ այս տարագրութե : Ես վրիպեցայ . ես օտարացայ . ես յիմարեցայ , պարտեցայ , և խոտան գտայ . ես լքայ , կաւեցայ , և կործանեցայ . ես մոլորեցայ . ես մատնեցայ . ես մերժեցայ . ես խորթացայ , գերեցայ , և գայթաղեցայ . ես նղովեցայ . ես թշուառացայ , արբեցայ , և վատթարացայ . ես ընկլուզայ . ես խաբեցայ . ես անօրինեցայ . ես ապականեցայ , մահացայ , և իսպառ եղծայ . չիք քո առ այս՝ ինչ¹² մասն չարի , որ ես միայն անփոփոխ բարի : Մըդ՝ կամք քո յիս , և¹³ խաւարն ինձ ճառագայթ . ճրագ յուսոյ քո անդ , և գիշերն վաղորդայն . մարմնոյ քո հաղորդեալ , և յամօթոյն կարծեաց ապրեալ : Խսկ ես¹⁴ ոչ գրեմ զանձն իմ կենդանի՝ վասն անփախելի վախճանին . դարձեալ՝ զիս ոչ վարկանիմ կորուսեալ՝ վասն աներկեան նորոգմանն : Որ և¹⁵ փակեալ համարիմ ինձ զելս կենացդ՝ վասն անքաւելեացն պարտեաց . դարձեալ՝ բացեալ ինձ ըզդրախտն՝ վասն փրկութեն աւետեաց . քանզի ոչ

այնքան վհատութիւն գոյժ տազնապէ, որչափ փրկու-
թեանդ քաջալերեալ ձեռն կարկառէ: Արդ՝ տուր
տէր՝ տուր ողորմութի, առ ամենայն ձայն գոհարաւ
նեալ, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Աստիճիցի: Ատոհիկէ էր գաւառ արայից, կի՛ կըլազայ, որոյ մեջ
բարազոք էր ակէնք՝ ակթու գիտութեց և օրինաց և քաղաքակտանու
յորակէ աստիճիցի՝ նշանակէ ակթենացի . և զի որպէս իմաստութի անուանի
էր այն գաւառ, նոյնպէս չարութիւն և մանաւանդ՝ անպատկառութիւ
կամ զի յառայն ՚ի շինութի իւրում բարեբաստիկ գորով, յետոյ կոր
ծանմանըն ընտւ անարգեցաւ . վասն այսոցիկ աստիճիցի ասի աստու
թեան յերկայանչիք ներհական, այսինքն թէ՛ ՚ի բարեբաստութե, և թէ
՚ի վատթարութե: Աս յոյնս՝ ասել, ատոհիկէցի հայեցուած, նշանակէ՝
անպատկառ, լիբր: Այսնպէս, ատոհիկէցի պանգուխտ, իմանի անմարդի
գրոցի: Եւ ընդ հակասակն՝ ատոհիկէցի հաստատումութի, մկայ, քաղա
քակնիք, ևն, իմանի՝ գերազանց, ընտիր: Ասելն ՚ի սկզբան արթութեց
նախնիս ամբարշտոյ, կամ գլխիս, առաջի ևն, ոնչ և ասացեալն ՚ի բանն
հք . 2 . է սովորական խոստովանութի արանց երկիւզածաց . զոր նորա
ճշմարտութիւն ասեն, քանզի միայն զիւրեանց մեզս և զպակասութիւնսն
քննեն, և ոչ զայլոց . ուստի որպէս ճանաչեն զինքեանս, այնպէս և խօ
սին, և բան նոցա գորով համաձայն ճանաչմանն, ոչ տու ասի՝ այլ
ճշմարտա . (տես ՚ի մեկն թղթոց . Փիլիպ . ք . 3 : Խ . Տիմոթ . Խ . 15 :)
Բան այսպիսի սուտ է արգարև . ՚ի բերան այնոցիկ, որք մեղաւոր ասնն
զանձինս՝ ոչ զի այնպէս ճանաչեն, այլ զի մի յայլոց ծանխցին այն
պիսիք :

(2) Չգործաւոյնութիւն : Չիմ գործակից լինելա սատանայի՝ հոգնոցի,
յայտնեցի: Կհոռ Կգեղութիւն . ՚ի բաց առի զճածկոյթ արեւուտես, ք բացի
զարգեղութի իմ :

(3) Չարման հոռութիւն : զհին և զպիտեալ արմանս . այսինքն զպիտա հին
մարդոյն, կամ ապականեալ ընութեանս՝ որք իբր արմատ ՚ի խոր թաւ
քուցեալ կային, Կեօն արբի, ՚ի վեր հանի ՚ի տես ամենեցուն, խաչ
տասակեցի: Բնութիւն Կարեաց, այսինքն ամօթոյ, պատկառանաց ոչ որդ
մեցայ: զԿեօնութիւն, զմիարանիլ իմ ընդ զգայական կամացս, կամ
զգալն ընդ գիւրն՝ խզեցի խոստովանութիւն: Կգեղակ, զբերոն, այսինքն
զգաղմնութի սրտիս, յոր ապաստանեալ կային աստղն և մեղք, քան
գեցի հրատարակելով: ընդ Կամաց, ընդ կամաց մարմնոյս՝ որ է որս սա
տանայի, իբրև ընդ խնդրոցի զմահ հողայս կուտեցայ, զանհաճոյս նա
րա գործելով: Կգեղակութի . զընդգիմանալն յարձակման սատանայի՝
քեզ նոյ բանիդ յառայն, այսինքն յուսով յանձնեցի: Կխաւարաւորաց,
զխուճաց գիւտացն, Կեօնութիւնսն Կիւտաց, հրեշտակաց զինուցն կամ զ
րութեանս արբեցի, յանձնեցի կամ ժամանեցի, մի օրն . Կիւտ . զոր իբր
գործիական սուեալ իմանի, զինոյն հրեշտակաց գրգռեցի զժողով պա
տերազմոզ գիւտացն . որպէս առ մեկարէիւ հրեշտակ նոյ վատեալ զմտ
երեւեցաւ, և պատարասեալ յարձակիլ . (ք . մակար . ԺԽ . 8 :)

(4) ՚ի փոք քիտայի: ՚ի կերպարան երեսացս՝ հաստատանցի նշան իաւ
չին՝ փոխանակ ամօթոյս: Ելեակի կնայոյ, երեւոյթ կիմ ձև խաչիդ տպա
ւորեացի յայտս իմ, այսինքն յերեսս: արուեստ, հրաշալի արուեստ
կամ գործիդ փրկութե՝ ՚ի պատիւ ճակատուս նշանակեցի: այլ օրն .
Կեօնութի: Յայս ամենայն բանս՝ այլ և այլ օրինակաւ զմի ինչ խնդրն .

այսինքն անարական առնել յինքեան և յանդամն իւր զնշան և զգորութի սոյ խաչին : Իսորհրդարանդ , որ խաչց . որ է տուիչ կամ անժող համարմանութե առ ԵՅԸ , բարեգործեոյն , օգտեսցէ կամ յարժանացէ մատուցման մատինս 'ի յազօթել , 'ի խաչակնքել , 'ի հասարակ զխորհուրդս եկեղեցոյ , ևն :

(5) ՄԻ հէոսայի : 'ի բաժանել խնամ յաշխարհէ , կամ 'ի բաժանել հոգւոյս 'ի մարմնոյ՝ որում թի շնորհաց մի հեռացի : 'ի պարիս , յորժամ պատանգը ամբողջի մարմնս , մի բարձրի պատեն քրիստոնէական , կամ պատե պարկեշտութեն : գիծս 'ի նշանաբառի , գրջուածք կամ նմանութիք կենդանացուցիչդ՝ որ 'ի ձեռն խորհրդոց եկեղեցոյ , և 'ի ձեռն շնորհաց , մի շնչեացին 'ի հոգւոյս՝ զոր գու գրեցիս 'ի քո նմանութե . կամ , մի հոգւոյս՝ որ քո է գրեալ , այսինքն համարեալ :

(6) Ընդ իս Բախեցի : 'լշան ամենազոր արեան քո , նմանապէս և օծումն շնորհիդ՝ ընդ իս մնացի և պահեսցի 'ի գերեզմանին : Իմանալ պարտ է ըստ որում թեն . վասն զի ներգործուիք խորհրդոց եկեղեցոյ և շնորհ պարտես 'ի հոգւոյ քն՝ որ շնայ 'ի գերեզմանի . բայց վասն շնորհք արժանաւորութե հոգւոյն պահէ ԵՅԸ զմարմնն կամ զնշխարհ մարմնոյ՝ անմերձ 'ի գիւտական ներգործութեց , և յենչ և իցէ անպատուութենէ :

(7) 'ի Կոյոյ Կոյի : 'ի յառնել խնամ երեւցայ լինել 'ի ծառայոց քոց և 'ի սերկեաց : Կոյոյ շնորհակտ , զորում թի շարարանաց քոց զարգարացայ : Աստուծոյն գիտարիս : Ոչ զառաջին անմեղութեն որ 'ի միտութեն՝ առնել խնդրէ , այլ զամենեկն մարտութեն 'ի մեղաց , զոր քուտութի շնորհել ստէ :

(8) ՄԻ յարից ընդ Կոյոյ : Ընդ քո բարիքդ կամ պարգևս բնութեան և շնորհաց , որպիսի է կնիք միտութեան , գորշի , և քահանայութե , մի յառնիցէ բնասրտին , այսինքն գործք կմ գիւտք սասանայի , որք են մեղքն , կամ պարտիք մեղաց :

(9) Մտայն զիս : Գերեզմանն միջին իբրև արգանդ վերտանն ծննդեան՝ պահեսցէ զիս յառնան յարութե : Ինչո՞ք , այնով պաշտպանութե քո ընկալայ , այսինքն ընկալեալ եղէց , եղայց 'ի տուն մահու . 'ի գերեզման : Իսո գովեալ ընդ իս . ըստ ինամոց պահպանուի ընդ ինքեան լինել հայցի 'ի գերեզմանին , ըստ որում վասն Երգեմիայ սաի (Իմաստ . Ժ . 13.)
* Ընդ նմա էլ 'ի գուք || :

(10) 'ի Իիս հազարաց : այսինքն հազար անգամ աւաղ ինձ . և ըստ շաբաթութեն պարզի՝ աւաղ հազար թուով կամ 'ի հազար նուագս . զի բառն հազար՝ որ ամտական է Իսոյն , եղեալ է 'ի սեռական հոլով իբրև յառկացուցիչ , ըստ ոճոյն 'ի բանն ծը . ըժ . 4 : Իսկ եթէ հազարաց զատ առնուցումք , որպէս թէ հազար անձանց , բացառի . աւաղ ինձ պատշաճի ընդ այլոց հազարաւոր անձանց . զի խօսի զհասարակաց թշուառութե մարդկան ըստ մահկանացու վիճակին , որով այն որ երբեմն վերնայն էր , այսինքն չընդ 'ի վերայ երկրի , այլ և փնելի , զուարճայի , նիւթ ուրախութե , մահուամբն և թաղմանք լինի անշնորհայն , 'ի խոստ երկրի ընդ հողով , և աշխարհի , որպիսի , նիւթ աղջ :

(11) Արիս Կոյոյն : Թեպէտ ինձ հազար աւաղ պատարածի , բայց գու կրկն ևս օրհնութե ես արժանի՝ իբր անպարտական այսմ խոյ տարաբարութե մահուամբ . վասն զի ես չընդեցայ , ևն :

(12) Ման արի : 3 օրին . Կոյոյ . և իմանի՝ յայս ամենայն վաստակարարութե իմ շունչիս գու և ոչ փոքր գործակցութե :

(13) Խառարի ին : Երբժամ կամք քո լինին իս , խնդին իստար գերեզմանին լինի ինձ ճառագայթ , ևն :

(14) Ո՛ւրբե՛մ: Աւրժմ մինչ առաջը եմ, և չունչ իմ յես է, ոչ հա մարիմ զանձն իմ կենդանի, վասն անխորվիւն լախճանին, վասն անընդր ճանկի մահաւանն . զի որ վճռեալ է մեռանել անվերջ, իբր պղծէն մեռեալ համարի: Բայց օրինակ ինչ զնէ, վասն անլսելի վարձանին, զոր մարթ է իմանալ զժամանակէ մահաւան, զի ոչ գիտեմք զչափ յա պաղման նորա: Դարչեալ զիս . 4 օրքն . 4 ի: Աջնպէս ոչ համարիմ զես կորուսեալ մահաւանքն՝ վասն անխորվան նորգոմանն, վասն աներկացոյ նա րողմանն ՚ի ձեռն յարութե: ՚ի բովանդակ բանիս ասել կամի . ոչ ՚ի կենդանութի իմ վատահիմ, վասն զի մեռանելոց եմ. և ոչ ընդ մահ իմ սիրիմ, վասն զի յառնելոց եմ:

(15) Փալեալ հոմարիմ: Եթէ հայրչիմ յանբաւելի պարտա իմ, վտակեալ ինձ անտանեմ զճանապարհ կենաց . բայց ՚ի խտտումն փրկումն հայր յնալ, այժմէն զգրասան բացեալ համարիմ առաջի իմ: Ոչ այնչափ գոյժ կամ երկիւղ յառահատեցուցէ իստվէ զես, որչափ քրիստէր, այրինքն փրկութիւնք քայլարեալ օգնէ. կամ որչափ աւետեք փրկութեք զբացուցանէ . քանզի նոյն իսկ սպառնալիք պատուհասին առաջնորդէ ՚ի փրկութենն ճանապարհ:

Ալ երարին յառելաւած չրին կէծումնէ՝ նորին հսկողի, առ նոյն աղերս մաղնանաց բանի:

՚Ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ:

Ի Ա՛Ն. Ա՛Օ:

Մ. Արդ՝ որ ոք և առցէ զայս դեղ մաղթանաց այսր՝ մատենի պարկեշտականի պաղատել սովաւ, եթէ ՚ի մեղաւորաց իցէ մատուցեալն, եղէց և ես իմովս բանիւ կցորդեալ նմա . իսկ եթէ յար դարոց գուցէ յառաջեալն, գտայց և ես սովիմք՝ ընդ նմին ողորմեալ նովաւ: Այս թէ երջանկասցի այն պիսին ինքեամք՝ ինձ միայնոյ գրեալ զեղկուծին, և ես ինձէն վկայեմ այսմիկ: Բայց յիշեցէ՛ նա զսղոմոն և զբանս նորա զհոգեշունչս, թէ՛ ով ոք վրա տահասցի սիրտ՝ սբ ունել, և կամ ով պարծեսցի մաքուր լինել ՚ի մեղաց . և զի ոչ յարեաւ մարդ երկրածին՝ ազատեալ ՚ի պատասխանեաց . և ոչ ընտիր՝ ինքնարշաւ վազիւքն, և ոչ թէ և ՚ի թռիչս ամբարձման թևոց բերիցի . առ որ զգոյշ լինիցի՝ կրկին երկուցեալ ՚ի վիմին իսկ հաստատութե՝ ուսեալ ՚ի պօղոսէ, գուցէ անկեալ ՚ի յերկիր՝ սահմանողի այսմ կանոնի իրաւագատի՝ կռեալ նմանեսցի: Այլ առցէ զայս կշտամբութի մարութն՝ նիւթ պսակաց, առ

'ի չիջանել անընտրողաբար յանձեռնհասն բարձրութիւն . պատժապարտն՝ առիթ ազատութե, որով ամբարձեալ 'ի կործանմանէ հոգեորական մահուն՝ ապրեսցի յուսով : Եւ ինձ եղիցի պատգամս այս բանի՝ արձան փորագրեալ՝ ամենեւին անեղծանելի , որ փոխանակ իմոյ եղկելուոյս անձին մահացուի՝ անդադար հնչմամբ հեծուե լալոյ՝ առանց լուելոյ միշտ ազաղակէ . լիցի և ոսկերացս քակտեցելոց՝ 'ի հողապատեան շիրիմ վերարկուին՝ անմուռնչ ձայնիւ զայս խոստովանել . հասցէ՛ և մարմնոյս 'ի հող լուծելոյ՝ բարբառով իմն անազգելեալ՝ ծածկատեսիդ զսոյն պաղատել :

Ք . Տէր գթութե, աղբիւր ողորմութեց , պարգևք բարութեց , որդի բարձրելոյ տէր յս քօ, ողորմեա՞ ինայեան , մարդասիրեան . նայեան 'ի վտանգս . ահնարկեան 'ի բեկութիս . խոնարհեաց 'ի թշուառութիս . տես 'ի տարակոյս՝ անձեռնհաս տագնապիս . հասիր հաղորդել կորստականս կարեաց : Շօշափեան բժշկապէս՝ զամենաթշուառ ախտաւորուին . ունին մաւտուսցես քաղցրութիւն՝ ողորմագին հեծութես . լուր 'ի խորոցն անդնդոց մահուն գերեզմանի՝ անմունչելի հառաչմանս . մտցէ՛ յականջս ամենալուր լսելեացդ՝ ձայն պաղատանաց վատնեալ անդամոցս : Եւ վտանգի՞ գրաւական կենդանութես անապական է, անփութիս լիցի և սիրոյդ քօ գթութի . կցորդ լեր հեզութիւն՝ տաժանաւորս տկարութե : Եւ եռեալ պատկերիս՝ մի ոխս պահեսցես . ընդ անշունչ կերպարանիս՝ մի 'ի դատ քննութե մտցես . մահու տանջեցելոյս՝ մի հարուածս յաւելցես . ընդ բեկեալ խեցեղէն անոթոյս՝ մի ուժգնութի մարտիցես . վճռաւ կոշկոճելոյս՝ մի բարկութի կրկնեսցես . կործանեալ շինուածոյս՝ մի պատուհաս մատուցես . շանս սպանելոյ՝ մի քարինս արձակեսցես . լուոյս ջախջախելոյ՝ մի սաստիկս որոտացես . հողոյս անպատուելոյ՝ մի իբր ամբարհաւաճի ուժգինս մունչեսցես : () մոխիրս մերժելի՝ մի 'ի դատ ընտրութե կոչեսցես . զգիտիս ցնդելի՝ մի իբր զքօ դիմամարտ գտցես . զտիղմ տաղակալի՝ մի իբր զտոխ վարկանիցիս . զգարչութիս անգտնելի՝ մի իբր զբռնամարտիկ վանեսցես . զխելթս

'ի բաց ընկենյի՛ մի նիւթ գեհնինն պահեսցես. զայս քանեաց բազմապատիկ բանից կշտամբեալս՝ մի վերստին յանդիմանեսցես :

Դ. (Եւս ամենաթշուառ և 9 խաւարարդել շիրմին են ահա սրտաբեկ և յոքնաթախիծ արգահատուիք . հաստատեսցէ՛ օրհնեալդ քօ բան՝ անփոփոխական լինել, ըստ սրտի արգահատելոյս . քանզի և այժմ մինչ կենդանեօքս խօսիմ՝, մեռեալ եմ անհատիդ . որպէս 'ի կորուստ մահուն սատակման՝ ամենազօրիդ հրամանի՛ անեղծ եմ հաւատովքս : Մրդ՝ ազաչեմ զքեզ՝ տէր յո քօ, հայեանց յիս ողորմութիւն, և մի թողացուցես լինել տնակից ինձ բելիարայ . և ըզմահագեկոյց տապանին ազգունն անկենդանաւորն թնդման՝ թշուառն թաղման՝ ազադակ ձայնի հաւաչման լալեաց՝ քեզ հաշտեցուցաց՝ յարգեսցես լսել, միայն բարեգործ, հոգեսեր, հօր մարդասէր . և հոգիդ քօ բարի բնակեսցէ՛ ընդ իս՝ լոյս առնելով ինձ 'ի խաւարին : Մնացեն ընդ իս 10 կենարար քօ կրից պաշտեցեալ մասունք . զի իբր զաւանդ գանձու զիս պահեալ 'ի քեզ, կենաց նորոգման ընծայեցուցեն . օձառք անվատնելի զինուց ինձ պատկանեսցին, ընդ իս յարակայեալ քարինք պարսից՝ հազւոր հնարից՝ զչարին հալածել զգունդ : Մարտն 12 որ առ իս՝ քե տէր վանեսցի . զի եթէ յարիցէ 'ի վերայ իմ պատերազմել, տեսեալ զքաղաքն ունայն 'ի զօրաց՝ և զազդողականացն գործի ապաձայն, ըզքեզ տէր ունիմ՝ մշտնջենաւոր և աննիրհելի պահապան :

Ե. (Ի եթէ այժմ իսկ կանխաւ արագեալ յաւաջ քան զօրն կատարածի, և անշուիղ արգելան ինձ պատրաստեսցէ, առաքեմ 13 զաղօթմն տէրու նականս՝ նմին գան մահու . եթէ 'ի վայր զիս հնարի կործանել, զծնրադրութի արարչին . եթէ 13 'ի մախիր երկրի թաւալել ձեռն բերիցէ, երեսացն այ 'ի նոյն մածուցումն՝ զնա հերքեսցէ . 14 եթէ վաստակա ինչ ցաւոց նիւթեսցէ, քրտունքն յուր թի արեամբն զանգեալ փրկչին աշխարհի՛ զնա խուեսցէ . եթէ 15 յընթացից բարեաց զշունչս իմ՝ պատանդեսցէ, կապանք ամենաստեղծին՝ զիս արձակեսցէ . եթէ 16 յու

բացութի պարգեաց լուսոյն բռնադատեացէ, հաց-
 հոյութեն համբերութի յածամարտիցն՝ զնոսին ընդ-
 նոյն կարկեսցէ. եթէ հարուածս նետից գաղանաձիգ
 զինուց՝ ինձ արձակեսցէ, կարթ հարից աղեղան
 փառաց հօրն կապարձից՝ նմին պատահեսցէ: Եթէ՞¹⁷
 քօղով լուսոյ խաւարականի՝ մտանել ընդ աչս անա-
 մութեսցի, կռփումն գլխոյն ձորձով պատեցեալ լըր-
 մանն ամենից՝ զնա տանջեսցէ. եթէ մնլեսցի՞¹⁸ զվտաւ-
 հութի ձեռինս կապել, եղէզն մատուցեալ՝ ի յաջ
 գոյացուցին՝ զնա չարչարեալ ըմբերանեսցէ. եթէ
 ձաղանօք այպանման՝ զիս կատակեսցէ, տանելն ծա-
 ղու ամենազօրին՝ զնա հենգնեսցէ: Եթէ՞¹⁹ բժժա-
 նօք ինչ յուռութից՝ կախարդել խորամանակեսցէ, ապ-
 տակն դիմաց հըօրին նյ՝ զնա սաստկապէս ամաչե-
 ցուցէ. եթէ ՚ի մուտս գիշերային մթութե խաւա-
 րաւ խաբէութե²⁰ լինեալ մարտիցէ, ՚ի ճառագայ-
 թից լուսոյ երեւման քո տէր՝ խայտառակեսցի. եթէ
 ՚ի միջօրեական տապոյ փորձութեցն՝ արեգակնակէզ
 վատնիչ խորչակին՝ զիս ՚ի յարմատոց խախտել կար-
 ծիցէ, ՚ի զօրութե նշանիդ լուսոյ խլեալ գօսասցի:
 Եթէ՞ ՚ի փչմանն շնորհէ ունայն զիս առնել հնարա-
 ւորեսցի, թուքն զօր ընկալաւ տերն քրովբէից ընդ
 մեղաւորիս՝ զնա պատկառեցուցէ: Եթէ՞ ժանիք
 խածօղք ինձ ցուցանիցէ, լուռութի երկնաւորին բե-
 րանոյ՝ զնա պապանձեցուցէ. եթէ՞²¹ խածմունս աւ-
 ղուականս հողոյս ազդեսցէ, բեւեռացն հարմունք
 հաստողին բնաւից՝ զնա կսկծեցուցէ: Եթէ՞ յըն-
 թացս անիրաւութեց խորհրդոց զիս մոլորեցուցէ,
 սեւեք ոտից անհասանելոյն՝ զնա կապեսցէ. եթէ
 հրապոյրս ինձ դժնեայս արբուցէ, քացախն ընդ
 լեղոյն խառնեալ ՚ի յարբումն բարերարին՝ զնա
 դառնացուցէ: Եթէ՞²² առաջին ճաշակմամբ փաց-
 տին զիս գտցէ, սոսկալի խորհրդով խաչին բմբռ-
 նեալ՝ իսպառ պարտաւորեսցի. եթէ ընդվզել ընդ-
 դէմ հնազանդութե ան հրամանի զանձն իմ՝ ու-
 սուցէ, բերումն պարանոցի անսահմանելոյն՝ զնա
 կործանեսցէ. եթէ՞ ՚ի մահ սատակման զիս վանեալ
 վիրաւորեսցէ, սառւար տէգ զինու միեսլոյն ՚ի կող-
 ստեղծչին ագամայ՝ զնա հերձեսցէ. եթէ՞ երկամբք²³

վըտաց դժոխականաց զիս պարփակեսցէ, պատանացն կտաւ՝ էից ունողին՝ զնա ըմբռնեսցէ. եթէ յատակս մահու հայել զիս խարդախեսցէ, բնակել կենդանւոյն 'ի վէմն մահու՝ զնա մեռուացէ. եթէ խնդասցէ ընդ մարդկօրէնս իմ գայթաղուի, կրկին կորասցի կարկամեալ կամաւ, յորժամ անմահն անձ յարուցեալ փառօք՝ ընդ իւր նորոգեաց զքնաւ մահացեալս : Եթէ ընդ լուծանել փոքր՝²⁴ կապանաց հազարամէից՝ բերկրեսցի, դողասցի կրկնեալ վերստին խակոյն ընդ վերջին շղթայս անզերծ տաքնապին ըմբռնման սաստկագունի յանվարձան տանջանարանին : Եթէ՝²⁵ ընդ առաջին հարուածն գժուարեսցի, գոյժ կորստեան յետնում սատակմանն անշէջ գեհնին՝ որ պատրաստեալն է նորա և նորին հրեշտակաց, նմա պատմեսցի՝ որ յաւուրն մեծի՝ մեծին ատենի :

Ե. Եւսի՝²⁶ ինձ ապաւինելոյս 'ի քեզ՝ տէր յո, միայն թագաւոր ինքնակալ զօրեզ՝ արարիչ երկնի և երկրի՝ և ամենայն զարգուն որ 'ի նմա, որ գալստեանգքոյ ակն ունիմ, և ողորմութե փրկչիգ սպասեալ յուսամ. 'ի յոտս քո անկանիմ, և զգարչապարիդ հետս համբուրեմ.՝²⁷ զպարտուիս խոստովանիմ, և զմեղանս հրապարակեմ. կշտամբանաց քարամբ կածիմ, և հառաչանօք սրտիս տապանամ. 'ի խէթ խղձիս խոցօտիմ, և բոցով շնոյս ձենձերիմ. ազիցօղով արտասուացս պրիմ, և՝²⁸ երիկամանցս ազգմամբ կիզանիմ. յուսակտուր օգով ցամաքիմ, և գառնաշունչ հողմով շիջանիմ.՝²⁹ թախանձանաց բանիւս երեքիմ, և կողկողազին հեծութի՞ դողամ. տաժանեղի կրիւք տուայտիմ, և տագնապաւ հօգւոյս տատանիմ. 'ի կոծ մըրկաց ծփիմ, և 'ի բախմանէ արեաց սասանիմ.՝³⁰ 'ի լրուէ համբաւոյն սարսեմ, և յիշատակաւ ահին կորնչիմ. կերպարանօք ատենին հալիմ, և սպառնալեօք մեծիդ մեռանիմ. լմեր՝ բազմագութ, քաւիչ, մարդասէր և երկայնամիա, քաղցրութի անձաւ, որ բարի և տիւ տենչալի : Վանդի կարօղ ես յամենայնի և առ ելս շնոյո իմոյ՝՝³¹ փրկութե մեծի. և քեզ ընդ հօր հօգւովգ սքով փառք՝ յաւիտեանս. ամէն :

(1) Մտօրէն գործելուսն : Աստիճան չափաւոր կամ խմորահաման մասնեմա : Որ որ միանգամ սակ' սուցե զգեղ ազօթական գրոցոյ , եթէ մեղաւոր իցէ , և ետ հաղորդ եղց թանկց նորա : Իսկ եթէ յարգարոց գուցէ յառաջեան , իցէ յառաջ կարեալն յազօթել , եղց և ետ սովի՛ն ազօթելք' ընդ նմն արգարոյն որդանալ նուա , վասն արգարոյն , կամ մշտարդութի՛ն նորա : Ազոս եթէ երբևիտոյ՛ն այնպիսի ազօթա՛ն , այս ինչն երջանիկ կամ անմեղ համարելի զանմն , (անս ծք . լծ . 4 .) զիս միայն համարելով եղիլի , վասն իմ վկայեմ ճշմարտութեան . թոյց վասն իւր' յիշեացէ՛ զազանն :

(2) Ո՞չ ո՞ գտնուոյն : Ե թան սուսկաց . Ի . 9 : Եւ յարգոյն , ու յա . բնաւ նար , Ե թան նորին սորուննի (ք . Թագ . Ի . 46 .) Իսկ սաս . ցեալն , և մէ ընդիւր ինձուրաւ . այսինչն . և մէ զալ կամ յազօթոլ լինի զք իւրով թնական արազնթացութեան . Թուի հայել 'ի թանն ժողով . (Թ . 11 .) * Ու թեթեաց են ընթացք , և մէ զարաւարաց պատե . լալմ : ||

(3) Կրկն երկուցուրդ 'ի վիճի իոյ հասարակեմ' ոսնուր 'ի պօղակ : այս ինչն թոյց 'ի թանկց սորուննի զբոյժ լինիցի զարմեալ , երբնելով յոր . ժամ ճակ 'ի միմի հաստատեալ իցէ : որպէս գաւթի՛ն սակը . (սալմ . Լք . 3 .) կամ սուսկ և ս երկնցէ հաստատեալն՝ ըստ իրաւանն պօ . զտի . (Թ . կորն . Բ . 12 .) Աստ թառք վի՛ մէ նշանակի զինն պետրա : Թոյց 2 կամ 3 օրին . ընթեանաւ . իոյ հասարակեմ' ոսնուր 'ի պօղակ . և մարթ Ե թոյցարդել , հաստատութեան ուսցի 'ի պօղակ երբնելունն յանկանն , և մէ եթէ անկասկած յանհազս կալով :

(4) Սահմանուի այս՛ խննդի : Չի մի անգաւալութի՛ն անկեալ , նմանեալ չի անկելոյն սորուննի , որ վնակաց զոյս ճշմարտ կանն՝ թե՛ արգա . թոյն և ս պարս Ե երբնելլ , ևն . շին ըսւծ . սահմանող ինանոց զիւ զար . գապեաս , իբրև . թե՛ նմանեացի ինմ սահմանողոց զոյս կանն զլնան :

(5) 'ի հոգարարեան վերի՛ : Համարեան ար , թե՛ սակեցքս զսկեալալք 'ի ծածկոյթ սասարմին հոգով պատելոյ , կամ ընդ հոգով (Թագելլ) յայտ . ճայեմ . ազօթիցս ազարակնն առ քեզ : Եւ մարթն հոգարող թոյցա . աով ինն անգաւալեա . զոյս պարտաւանս մատուցանն , թե՛ Տէր : Գիտեմք , և այն :

(6) Ինտայեմ նարաօրեմ : յերես օրին . չիք նարաօրեմ :

(7) Անխնայութեան փոփոխութի : Ի անգարմաննի կամ անհարաւոր ներա . թեանս : Իսկ 'ի վեր սակնն անխնայութեան Բարդուի , ինանի՛ գերազանց . վանեման , ևն . Հաօի : հաղորդել . այսինչն օգնել կարեաց մահուն :

(8) Գրաւորութի ինտանութի : Հարկա՛ որ Ե պատմաւ կենդանութեան , և առ հաստատեալ յարութեան մարտոյս : շին ըսւծ . ինանոց նակ զիս . սեանս . իբր սակել , թե՛ և ետ մեանիմ , սակայն գիցքո՛ որ անտարական թոյց զին իմ , Ե իբր փոփոխարդ կենդանութեան :

(9) Խաւարագիւլ վի՛րին : այսինչն գերեզմանին որ ազակաւ կամ պահէ զիս 'ի իսուարի : Արդարացեալ պարտաւանքս սակ' են ջաւարին և թաղարարաւմ ինտրուանք , զոյս 'ի գերեզմանին սաննմ առ քեզ . վասն որոյ հաստատեան զինգրուանքո՛ լինել անփոփոխութեան ընծայեալ առ քեզ : Եւ մէ ընդգիւմ ինչ Ե 'ի մեռելունն ինում սանել զոյսարմի ինչու . ըսւծս . վասն զի այժմ ևս մինչ ինտանեօս իօսիմ , կենդանի գարակ իօսիմ , քս անհաս կենացը համեմատեալ իբր մեռեալ եմ . ուստի որ . պէս այժմ կարեմ ինչուլ , նոյնպէս և 'ի մահուանս : Եւ զարմեալ . զի և 'ի մեռելունն ինում կենդանի եմ հաստատք յարան . սապ իբր 'ի կենդանեաց ընդ զնոյն ինտրուանս : Ասան որոյ ազակեմ զքեզ՝ գնակ . վի՛րոյ քոյսնին սպանն , զնա՛ ծանուցանող մայնն գերեզմանին , կամ

զևայն գերեզմանին՝ որ է նշանակ մահուան, անկեղծաբար թորեմ, զևայն թորեման գերեզմանին, որ առանց կենդանութե՛ն ՚ի բարեմանէ ինչ կամ ՚ի շարժմանէ թորեման ասնէ, իբրև աղբակ լաղալին հասարական յարկեռոյն, ընդունելի համարոյցն, կամ հաշտոյցն ըսել :

(10) Անարար Գ՛ Կրից : Ընդ իս մնացնի զանազան շարժանաց կամ անորհնութե՛ն քո մասունքն կամ զբոսութե՛ն. զարև և ՚ի կենդանութեանս ունիմ գեղ ընդգեղմ բարձրական հնարոյց աստանայի : որպէս զնի կարգաւ ՚ի համարն Գ : Օճառօ, լինիցն ինչ գործի կամ հնարք անմարտելի զի-նաց, ընդիս յարկուեալ, ընդ իս մնալով միշտ՝ իբրև բարձր պարտաւսկայ առ ՚ի հարածեւլ զբուսնգն աստանայի : Մարժե և ևս իմանալ սաս զբարձրան նշխարս կենաց փոյսին, զիշտն, և զպաշտ գործեաց շարժաւսնաց փոյսին : Այս, իմանալ զխորհրդական նկարան, որք ՚ի պատանաւ մեռելաց գրտմնաց կան :

(11) Մարն որ առիս : Պատերազմն զոր ՚ի մահուն իմ, կամ յիս մահու ասնէ ընդ իս աստանայ, քև ւոր յի վանեացի . զի յորժամ յասնէ նա մարտնչել ընդ իս՝ տեսանելով զվերանչեալս ՚ի մահ կամ զմեռելալ իբրև քարաք մի ունայն ՚ի զօրաց, և զպարզանաթ գործի, զբարձր կամ զիշտա՛ն որ իբրև փոյ աղբ ասնէ պաշտուս թշնամաց, ապոյսօ, անմայն, լաւալ, յայնմ վտանգի զքեզ ունիմ պահուան, ևն : Շաւնիք զի յայս գլուխս առ քն ևն գեղեք ազութիցն . բայց ՚ի յաւազ համարն Գ . յերթորգ գեմն իտօ՛ւ՛ բայց յերկուց հաստաւոնոց . և ապա գործեալ առ քն փոխէ ՚ի համարն և :

(12) Չարձան փերանսինս, զազման՝ զոր մնաց քն ւոր մեր :

(13) ՚ի խիբէ բերի իտաւել : այլ օրին . իտաւել :

(14) Եթէ վարասն ինչ և օրին . ինչ : եթէ ներութեան ցուաց պարտէ յիս աստանայ, Գրտանն յառիտի, յարգահոս կամ առաս քրտանք փրկելի՛մ խոսնեալ պրտանի՛ իտաւել, աստապիցուացն՝ զաստանայ :

(15) Եթէ փոյն բարեաց : եթէ զհոգի իմ, կամ զիշտ պրժ լընձեացն թարանց յետաւ ձգեացն, կամ արգելցն, ևն :

(16) Երաջայութի պարգեաց : Եթէ բանազատեացն զիս աստանայ աւրանալ զարարև լուսաւոր յարութե՛ն, կամ յախանից կենաց, փրկել չին համարելիս հայհոյութիցն՝ որք լինելին յեմամարս հրկիցն, Գ-ին ընդ նոյն, զհրկայան ընդ աստանայի պարանմացուցն : Եւ եթէ գաղաւ նի նետա խորեութե՛ն յիս արձակեացն, կարի նարից, հնարաւոր կամ շարաւարտարծ կարժն, (այսինքն շինկել, կամ զանճոյ) ձգեալ ՚ի կապարճից հօրն, կամ քնի, նետա արտահեացն և յետա գարձուացն :

(17) Քրտուլուսոյ : Եթէ պարտաւսկաւ բարւոյ ինչ համարանկեացն աստանայ մտանել ընդ ալս իմ, այսինքն ՚ի նիտակարս կամ յանալ ժանն խորեութեացն զայս իմ, կափուսն ծածկեալ գեղաց Լ՛հանն անկեք լրացուցն կամ կառարտոյն ասնիկոյ, այսինքն քնի փրկելն, զաստանայ ասնիկացն :

(18) Չվարհուսիք յետին : Եթէ յանդիմեացն կապել զհամարձակութեան մնացս յարձեւել, կամ ՚ի գրել զարձեքս, կամ ՚ի գործել զարգիս :

(19) Բիթմուս ինչ : կախարդական կապանք, կամ ծրարք ինչ :

(20) Լինեալ : ք անանթեաց, յանդիմեալ . այլ օրին . ընիեալ :

(21) Խափանս աղաւսինս : Մեղմ կամ անուշակ խաճմունս, որք ևն յանկական խրտանեք :

(22) Առաջին շարկանի : Եթէ ընդ պարտեզ առաջին շարժման աւրանայ գացն զիս, ք ՚ի ներքոյ արտից՝ որ ՚ի մեղացն աղանայ, զբոսութի փոյսի խալն ըմբանեացն, ևն :

(23) Վարացի դժոխականաց : Եթէ ցաւովք մահաբեր փորձութեց զնս
արարեացէ, ևն :

(24) Կապանացի հոգեբանից : Չհաղարամեաց կապանս աստանայի՝ զոր
գրեաց քնն յովհաննէս (յայտն . Ի . 2 .) ունայք 'ի վարդապետաց իմա
ցան Քչգիւ, իբրև Թէ յետ հազար ամաց գալտանան քօր լուծանելոց
իցէ սատանայ . որդէս իմանայ և սարգիս մեկնից . (Բ . յովհ . ճատ Բ .
եր . 773 :) Բայց այլ վարդապետք իմանան զմիջոց ժամանակին՝ որ 'ի
քնն մինչև 'ի կատարած աշխարհի, յորում առ նեւին լուծանելոց
է սատանայ, այսինքն Թոյլ տայ աս՝ զի 'ի ձեռն նեւին մոլորեցուացէ
զմարդիկ : Այսպէս իմանայ և անգրէաս կետարացի՝ մեկնից յայտնու
Թե . Այլ և սա ինքն նրա գրեգոր . զի յարէ զինի . Գողասի՛ իբնիտ
Մերօրին իսկոյն ընդ Մերլին զԵթան, ևն, ք յետ լուծանելոց 'ի հազարա
մեաց կապանայն՝ իսկոյն գարձեալ կապելոց է 'ի վերջին շղթայս յա
ւրանական արեղբանն . յորում ոչ ևս կարող է մոլորեցուցանել զմար
դիկ . և բաղգատու Թի՛ այսր յաւրանական կապանայ՝ զառաջին կա
պանս կոչէ իոր :

(25) Ընդ առաջին : Եթէ գժուարեցաւ սատանայ ընդ առաջին հա
րուածն՝ որ քնն եղև, ըստ որում խորտակեաց զգրութի նորա, գոյծ
կորոպեան, ք իսպառ պարտաւորութեն՝ որով 'ի կատարածի աշխարհիս
բոլորովին խորտակի զգրութի նորա, և մնայ միայն գեհեանն, յիշեսցի
նմա :

(26) Ինչ ապախելոյս 'ի զեղ : Այս բան աւարտի և կապել ընդ յետին
բանին, ինչ բազմագում, գաիլ, ևն :

(27) Չգարգառիս իսպորձնի՛ . ք զպարտաւորութիս, որդէս և 'ի բանն
ծթ . լծ . 2 :

(28) Երկիանոց սղոմի՛ : Հին լուծ . զքանկական շարժմանն իմա
նայ, բայց անյարմար է . այլ իմանայի և կակիծ կամ նեղութի ցաւոց
որ յերկիանունս : յաստիպաւ օրով . ք նուազեալ շնոր՝ որ զոյս իմ
կարէ . կամ, յուսահատիչ հողմով մտածութեց և փորձութեանց ցա
մաքիմ :

(29) Թախտիանայ բանիս : ք Թախտանայ կամ պարտութի :

(30) 'ի լուծի համբառն : 'ի լոյ կամ 'ի լուծութի համբառն :

(31) Փրիսութի ձեծի : նաև յեղանակ հողոյս ինոյ՝ կարող ևս փրկութի
մեծի, այսինքն 'ի յաւրանական փրկութիս իմ :

Ս Երբային յառելաած իբնին կեծուութի՝ նորին կսկողի, առ նոյն
աղբրս մաղնանայ բանի :

'Ս խորոց սրբից իսօս՝ ընդ այ :

Ի Ա՛Ն . Ա՛Ս :

Այս քանզի՛ յոյժ արդար է բան իրաւանցն քօր
այ առ իս՝ քան առ սկզբնահայրն շարեաց
սատանայ : () 'ի վանն նորա յայն սակս յայտնեցաւ,
զի լուծցէ զգործս նորին . և վանն իմ՝ զի զհնացեալ
պատկերս նորոգեացէ . առեալ զկերպարանիս բո
լոր էութի՛ կերպին իսկութե մեծին այ՝ միացոյց ին .

քեան անշուշտ խառնութիւն : Եւորա ոչ են շնորհեալ ՚ի բազմացն , և ինձ զբովանդակն եհեղ առատութիւն վասն նորա ոչ երբեք չարչարեալ , և վասն իմ հանապազ պատարագի . նա անհաղորդ է կենացն , և ես միշտ վայելեմ ՚ի փրկութեն . նա վանեալ է խաչիւն , և ես զօրացեալ նշանաւն : Եւս հեղքեալ ՚ի լուսոյն , և ես միացեալ ընդ փառացն . նորա ոչ խառտացաւ հանգիստ և յերկրի , և ինձ զերկինս սեպհականեաց . զնորայն ³ կտրեաց զառհաւատչեայ , և զիմն՝ առանց խզելոյ յարակայեաց . զնա յերամակո խողիցն արգել , և յիս ինքն զօրացաւ . զնա կարճաց օրինակեաց , և զիս ճառագայթ նշանակեաց . զնա սողնաց նմանեցոյց , զիս իւրովն անուամբ կրնքեաց :

Ք . Իսկ ես զերախտիսն այլ լքի՝ զայսքանեաց բարեաց արարողի , և չարին զկնի միտեցայ՝ հայել ընդ նմին յատակս դժոխոց՝ ահա՛ անարժանս բարեաց , ⁴ անձիրս երախտեաց , անընդունակս սիրոյ , տոռամբք մեղաց ձգեալս : յերիկամունս խորոց խոցեալս , քանցեալ ծառս արմաւենւոյ , գինիս յեղաշրջեալ , ցորեանս հեղեղեալ , մուրհակս ջրեալ , վճիռս պատուեալ , կնիքս այլակերպեալ , նմանութիս փոխեալ , արկանելիքս կիզեալ , ըմպանակս կորուսեալ , նաւս ընկղմեալ , մարգարիտս մանրեալ , աննս պատուական սուղեալ , տունկս դօսացեալ , նեցուկս խորտակեալ , փայտս ամենեւին փտեալ , ⁵ մանրագորս աղաւաղեալ , յարկս տապալեալ , խորանս խարխալեալ , բոյս արմատաքի խլեալ , ձէթս հեղեալ ⁶ ՚ի դուխս աղբւնաց , կաթնս հոսեալ ՚ի կոյտս մոխրոց , այրս մահու ⁷ ՚ի յարեանց գնդից : Եւանգլի միշտ խրատեալ ընդ երուսաղէմի առակաւ բաբելոնի՝ ՚ի մարգարէիցն ձայնից՝ անձն իմ ողբալի , և ոչ ինչ խրատեցեալ . որ աստէն անգոմսեալ եմ , և անդէն խայտառակեալ . աստ դարովեալ , և անդ կշտամբեալ . աստ ձաղեալ , և անդ նախատեալ . աստ թշնամանեալ , և անդ յանդիմանեալ . աստուստ ապշեալ , և անգանսօր լքեալ : Եւստ հեծումն , և անդ հառաջանք . ⁸ աստ կարծիս , և անդ կատարած . աստ խէթ , և անդ հատուցումն . աստ արկածք , և անդ հանդէպք

դատաստանի, ուր ոչ է՞ քան իրաւանց, և ոչ ձայն պաղատանաց. ոչ թիւք աւուրց, և ոչ ելք ժամանակաց - ոչ ուղք յուսոյ, և ոչ դրունք ողորմութեց. ոչ աջ պաշտպանութեան, և ոչ ձեռն այցելութե :

Գ. ՄԵՂ զու ապաւինութի. դու ինքն փրկութի. դու այցելութի, դու և քաւութի. դու երանութի. քե բժշկութի. քո ողորմութի, միայն հզօր՝ կենդանի՝ անձառ տէր յս քս բարերար անձ. օրհնեալ՝ օրհնեալ, և դարձեալ օրհնեալ, ընդ հոգւոյդ քո սէր յաւէտ բարձրացեալ՝ ի փառս հայրենի իսկութեան մեծիդ՝ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն :

(1) Յոյժ արբար է քան : Բնութի արգարութեն նոյ առաւել պարտաւոր է զիս քան դատանայ. զի նա թէպէտև ակցմահայր չարեաց եղև, սակայն յետոյ ոչ առաւ. նմա տեղի թողութե. ոչ շնորհեցան նմա բազում բարիք շնորհաց. ոչ վրան նորա չարչարեցաւ քս. զուրկ մնաց ՚ի կենաց. վանեցաւ խաչիւն. հերքեցաւ ՚ի լուսոյ, ոչ առաւ նմա հանգիստ և յերկրի. յոչ նորա կարեցաւ. յանարգ կենդանիս արեւելաւ, և նոցա նմանեցաւ : Իսկ եւ՛ յայտոյն ամենեցուն հաստատին պարգևեցաւ յոյ. և ՚ի վերայ այդ ամենայնի ես տակաւին լքի զերգիստան նոյ, և զհեռ չարին գնացի : Ապա առաւել է իմ պարտաւորութե քան դատանային : Այս բարգասութի ոչ հայի բարարձակաբար յառաւել լուի մեղաց և պատժոց մարդոյն քան դատանային. զի աստանայ գալով գտիչ մեղաց, և գրգռիչ ամենայն մեղուցելոց, միանդամայն անյարգ ՚ի չարութե, մեծ են նորա մեղքն և պարտաւորութե քան զմարդոյն. այլ հայի միայն ՚ի մեղա ազերգիստութե. զի եթէ ըստ արձանի զձեռոյն՝ որում շատ առաւ, շատ ինքրեպէ ՚ի նմանե, ապա և ՚ի մարդոյն՝ որում բարում երախտիք շնորհաց եղևն քան աստանայի, առաւել պահանջի. ուստի մարդ ՚ի մեղանչելն առաւել սարգիստի առ անձ, քան դատանայ :

(2) Աւել զմերգարմիս, զմարդկային բնութե քուր ետիք, ահազ կականան, զհոգի՝ զմարմին, զգիտս, զգիտան, հանգերձ ամենայն ըզգայութիք և անդամք. յերգին իսկոթէ, այսինքն իսկական բնութիւն մեծին նոյ՝ յանձն որդւոյն առեալ զմեր բնութե, մարդոց, միտարեաց ընդ ինքեան սնուցալ խոռոնութի, իսկական կամ իրական միտարութի : Այամ, իսկոթի, իմացեալ փոխանակ անձին, զորմէ ասացեալ եղև ՚ի բացարար. չարակն. համար 257. ասելն՝ կերպ իսկուե, ունի նշանակել պատկեր անձին հօր. այսինքն որդին նոյ պատկերն անձին նոյ չօր առեալ էտոս զարար մարդկութե եւն : Դրովն մտաք իմե և ՚ի կատարածի բանին, ՚ի հայրեթի իսկոթի մեծիդ. տես և ՚ի հե. լծ. 20 :

(3) Արբեաց զառնաւորեալ. ք զհաստատութի յուսոյն, կամ զիտատումն նոյ առ աստանայ՝ որ նախ քան զմեղանչելն, որով խոտանայր նմա զիտաւ. եթէ կայցէ ՚ի ճշմարտութե. և ՚ի շխտն նորա քապեաց անձ զիտատումն իւր : Ե վեւ, զիմ առհասարակայն յուսոյն, կամ խոտանման նոյ՝ նակ յետ մեղանչելոյ՝ առանց խելոյ յարտայեաց, յերկարեաց կամ միշտ պահեաց, սպանելով գարմի իմում : Գիտեան ՚ի բովանդակ բանիս՝

զիւրդ յերկուց ներշնչաց զծառարարչին կարգէ գեմ ընդ գեմ, կարճ
տասակացուցանելով զազգատուութիւն, միանգամայն և զմարդոց տարե-
բախտութիւն: Սասանայի տակ՝ սակաւ բարիք շնորհեցան, այլ ինձ բա-
զանգամն առատապէս: Վրան նորա ոչ երբեք չարարեալ քի, վասն
իմ միշտ. նա զուրդ ՚ի կենաց, ևս միշտ ՚ի մրկութեան վայելող: նա իս-
չիւն հարածեալ, ևս իսպառ զորացեալ: նա անյոյս գլխովն, ևս ՚ի բուն
ի մտան միացեալ: նմա և ոչ յերկրի հանգիստ, և ինձ երկինք բա-
ցեալ իր հայրենիք: նա ՚ի խոզս փակեալ, ՚ի յիս քի ինքնին բնա-
կեալ: նա՛ գարշելի անտեսել կարճի նմանեալ, և զիս ճառագայթ
կուցեալ, աշխարհի լըյս էք սակով: զնա օձի հանդոյն անուանադեաց,
և ինձ զիւր զբրիտանեաց անուն ևս անընթեղ կնիք մարտութիւն: Ասե՛ն
զասանայ օձի և կարճաց նմանեցուցեալ, հայր ՚ի բուն՝ Ա՛սա ետու
ձեզ իշխանութի կոխել զօձս և զկարծիս || և այլն:

(4) Ա՛նիր: ոչ սուտ զմիր, քո անշնորհակարտ երախտաց: անընդու
նախ սիր: ոչ ընդունօզս, արհամարհօզս Խծային սիրոյն, չճանաչօզ
գթութիւնն քո: յերկխանս խորոց, փոխանակ զնեղ՝ ՚ի խոզս երկխանայ
խոջառեալ: քո ՚ի բուն ՚ի ներքին արտօժակս հոգւոյ վիշաւորեալ:

(5) Մ՛տերսօրս աղասողալ: այսինքն եղծեալ, ապականեալ: իսկ
մտերսօր է բառ յունական. զորոյ նշանակութի բարակեց այլ և այլ օր-
նակաւ մեկնեն: բայց առաւել հաստատ է նշանակել զտունին՝ որոյ ար-
մասն է իբրև զչեմն մարդոյ, տասի և անուանի՝ մարդաստակ, և այ-
լով անուամբ լընալ: ունի սրտուզ նման խնձորոյ՝ անուշահոտ, արդեա
և ծաղիկ նորա անուշահոտ է, և միով անուամբ մտերսօր տախտնին,
արտուղն, և ծաղիկն:

(6) ՚ի գործիս աչբեաց: ՚ի փորոց աչբեաց. (չեօփրեկխանս :)

(7) ՚ի յարեանոց գնդից: ՚ի գնդէ կամ ՚ի ժողովոյ արխանհեղաց՝ ևս ետ
այդ մասու, այսինքն մահապարտ: Բայց յայլ օրինակ տաք. ՚ի յարեաց
գնդից. և առաւել սրտաշան թուի կարգի բանին, որպէս թէ ՚ի գնդէ
առաջինեաց կամ քաջաց՝ ևս միայն ետ մահապարտ:

(8) Աօք խործի: առա կասկած երկիւղի, կամ առա կարծիք յուսոյ՝
թէ գուցէ ապրեցոյց ՚ի սանձանաց. և անդ խորսած, կատարուն
երկեւղին, կամ ՚ի գերեւ ելանել յուսոյն:

(9) Բան իրանոց: բան շատագործութե կամ արդարացուցանելոյ: և
Իրոս աւարոց: ոչ գան ՚ի հանդերձեալն թիւք աւարոց. և ոչ եր ծանա-
նախ, վախճան ժամանակաց. ոչ ուր յուսոյ, ուղիք կամ ճանապարհ
յուսոյ. այսինքն, անվճար են սանձանքն, և անյուսալի՝ աղատու
թիւնն:

Ա՛րարին յաւելլաած կրկին հեծուիւն՝ նորին հսկողի, առ նախ
արիքս մաղխանաց բանի:
՚ի խորոց արիւց խօսի՝ ընդ քո քո:

ԲՆՆ. ԱՐ:

ա. Ա՛րարդ՝ ՚ի յիշատակ արհարկութե վերագրե-
ցելոցդ՝ որք յանուստ են սպառնալիք ինձ
ժամանեցեղք, զիմարդ զաղարեցայց ՚ի նորոզ ողբեր-
գութեց, և կամ որպէս զցամաքունն առցէ հեղեղք

արտատուացս : Օ ի եթէ զգորեքվտակեան առաջս
 գետոցդ յորդահոսան ծաւալմանցդ, որ զեգեմ և
 զերկիր ար հասարակ սոռոգանեն՝ լիպէս բաւա-
 կանուծք բաշխեալ ամենայնի, և ՝ զգղեունն ելից
 իւրեանց՝ առ աչս իմ եդեալ, զանձինս մեղաց սաստ-
 կուծեք զբոց զովացուցանել զբաւականասցին : Այ-
 կամ ՝ մարգարէին սոյ ըղձականուծի՝ կրկին ինձ
 լլցցի գլուխս ջուրց բազմուի, և ճրագարան տեսու-
 թեց հերպիս՝ աղբերց կայլակմունք, զբեկման ոգ-
 ւոցս չափել զվտանգ՝ զձեռնարկեսցեն. և զձե՝ ի
 ղերականք ջայլից համօրէն՝ բանահիւտից կանանց
 լալականաց՝ ի սիրտ և յոգի վիրաւորելոց, զաղէտ
 վտանկիս ի յերգ արկանել, և կամ ի նուագս ձայ-
 րից բերել :

Ը. Ի՛մ է օրն ինելուծեան նզովեալ, և զձե՝ յորայ՝
 կամ երեմիայ. քանզի տօնելի է օրն նոցա՝ զորոց մի
 ՚ի նոցանէ զձե՝ արժէ աշխարհ, և զձե՝ տարագրելի. ա-
 պա ուրեմն ՝ զիս նկատ եղեալ զձե՝ արժանիս լուսոյ՝
 և կամ միոյ մամնաւոր բարւոյ, զհանդիպումն ա-
 ւուրն անիծին՝ յորում ես գտայ կորստեան որդիս
 և մահու դրացիս, մշակս մեղաց և արբանեակս տ-
 նօրէնուեց : Ար զձե՝ կացի յուխտին կենաց՝ զոր դու
 սահմանեցեր՝ անձ բարերար. զձե՝ զնացի ՚ի քո պա-
 տուիրանն կենդանական անմահացուցից. զձե՝ վաս-
 տակեցի ՚ի հունձս արմտեացն, որով ՚ի մոռտս ձեանն՝
 և աւուրցն խռովուծե՝ կերակրել պատրաստեցայց .
 զձե՝ կառուցի ամրուծի որմնոց՝ և զձե՝ ձեղուն յարկաց
 ձգեցի, որով ՚ի շնչմանէ մրկաց օդոց պահեցայց .
 զձե՝ համբարեցի նշխարս պաշարաց ՚ի յուղին անեղ-
 բական, որով զտագնապ սովոյն իմ բժշկեցից . զձե՝
 հանգերձաւորեցի քեզ աղերս աղօթից, որով առա-
 ջի քո կալ համարձակեցայց . զձե՝ կազմեցի թռչակ
 փրկուծե՝ վարուց մաքրուծե, որ ՝ զնորոգուի ինձ
 երաշխաւորէ . զձե՝ ետու զքնտրուծե հաշիւն ՚ի կեն-
 ցաղոյս ճանապարհի՝ իմոյ մատնչին, զի ՚ի դատաւա-
 րին ձեռանէ աստէն իսկ ՝ փրծայց . զձե՝ լրուծք ձե-
 ուին օրհնուե մատեայ յանդիման, որով օրէնսդրին
 մամնակից գտայց սրբեցեալ : Ա՛ջ դիմաց ետու ըզ-
 գուշուծի, և զձե՝ թիկանց պատասպարուծի, զձե՝ աշոյս

իմ զինուորութի, և զ՝ ասհեկիս պարածածկուի, որով 'ի պատերազմիս վտանգէ զերծայց. զերիվարս զ՝ զգեցուցի գրահիւք, և զ՝ զմարտիկս՝ սպառազինութի, որով զձակատան յարդարեցից: Օ կանուխն զ՝ կապտեցի պտուղ, և անազանին զ՝ ժամանեցի, և ասա տարակուսիմ ունայն 'ի բարեաց. մաքրուե՛ ծաղիկ ոչ ունիմ, և զ՝ իւղ ողորմուե՛ն, և զ՝ իշերոյն մուսլ՝ աննշոյլ. 'ի նիրհումն մահու ննջեալ եմ, և տագնապ կոչողին փողոյ ստիպէ. զվարդ հարսանեացն կրկին մերկացայ, և զձեթ վարուցն վերստին լքի, և դուռն մտին հարսանեաց աւասիկ փակի:

Գ. Եւ արդ՝ զիարդ առից միսթարութի այգանեաց վշտաց, և կամ զ՝ ընդ ո՛րքանեաց տարակուսանաց խաւարի՝ լուսաւորութի յուսոյ կենաց խաւանեցից. և կամ ո՛ւր արդեօք զգարչապարս ոտին կառուցից. և կամ յո՛ր վստահութի զզայս իմ յառեցից. և զի՛նչ անդորրութի ծփանացս նկատեցից. և կամ յո՛ր բղձական դիւրութի ձեռն համբարձից: Օ ի եթէ 'ի ձեղուն բարձրութեան երկնի, անտի անձրեւեաց հուրն սողումայ, որպէս ասացեալ է. իսկ եթէ ¹⁰ յատակ խորուե՛ երկրի, սա երաց զկոկորդն ըմբռնողական՝ և եկուլ զդադան բանակօքն արիւռնի: Եթէ յանդգնեցայց փախել յունողէն, գուցէ կալցի զիս վիշապն ասագին: Եթէ ընդ գազանս ինչ թափառեցայց, արագունք են խնդրել զվրէժ ստացողին առաւել առ իս՝ քան երբեմն զեղիսէին՝ առ մատաղ ¹¹ մանկունս բեթելացիս քրմորդիս: Եթէ յամենատարած օդոյս պարզութի, այն եղև եգիպտացուցն խաւար շօշափելի: Եթէ 'ի թուռնս բարձանց, նորա են կոչեցեալք 'ի սպանդն զոհին ¹² բոսորայ դիականցն: Եթէ 'ի տկարմն խիզախեցից, վատնիմ ¹³ 'ի պիծակացն, և զի՛ պիտոյ են ինձ առիւծունք: Եթէ յարջոցն պատառողաց ապրեցայց, մթիխքն արեան ծարաւիք ինձ պատահեցեն: Եթէ յանհոգս ուրեք նստիցիմ, ¹⁴ մեղուկքն անարգագոյնք՝ իբր ցնցուղս հրոյ եռացման՝ զինև մաղեսցին: Եթէ յեղջերէ միեղջերւոյ փախնուցում զերծեալ, նկուն ¹⁵ ձիրանք աղկաղկաց մնոցն մորմաքողաց՝ զիս

փեղեքեացեն : Եթէ 'ի սկսեալ շտեմարանաց խոր-
 շից զօղեալ ամբոփիցիմ՝ տաղտկատեսակ գարշու-
 թիւն գորտոցն՝ ¹⁶ մեղաց օրինակքն՝ զիս զազրա-
 ցուցեն : Եթէ 'ի վայրս ինչ անդատտանաց կացեալ
 զետեղեցայց, շարք ¹⁷ շանաճանճոցն տարմից՝ զինե-
 պատեսցեն : Իտղում ասել ¹⁸ զխառնիճն և զջո-
 րեակն զզօրն զօրաւոր՝ ընդ թունաւորն թրթուր,
 և ընդ անկենդանական երեխն, հանդերձ ջրակարծ
 կարկտիւն, և ապականագործ եղեմամբն . որ առ-
 աչաց տեսիլ՝ ապազէնք և նուատագոյնք, բայց 'ի
 յափարկելն ւնյ՝ յաւեա գոռոզաբար ուժգնուի՞ հաւ-
 րին վանեցին զհպարտն ամբարհաւաճութի փարա-
 ւանի բռնութեն բուան գաւազանին՝ յաղթօզ վիճա-
 կաւ . որ են կերպարանք թաքուցելոցն կրից Լկո-
 ղաց՝ անձնականացն աներեւութից՝ եգիպտացուցն
 անօրէնութեց՝ ¹⁹ յոգի և 'ի մահ տանջողաց՝ գաղա-
 նի քնատողաց :

Դ. Այլ դու ամենազօր արարիչ բնաւից տերգ բռ-
 լորից, 'ի յատելիմն հանդիսացիր հեղքել զնսա . և
 ինձ ողորմեա կրկին գթուի՞ ձեռն մատուցեալ փր-
 կութե տարակուսեցեալ կոչկոճեալ վարանեալ 'ի
 մահ պարտելոյ : () Ի դու միայն ճանաչիս ւնձ փա-
 աւաւորեալ միշտ ընդ հօր հոգւովք սրբով՝ յաւի-
 տենից . ամէն :

(1) Չիւխուն էլից : Չափն՝ ուտփ կլանեն չորեքն գետքն . եթէ
 ստե՛ զլորեմն գետս եղեմոյ՝ և զակն նոցա յաչս իմ եղեալ բոկիցիմ՝
 ոչ են բաւական զովարուցանել, ևն :

(2) Մարգարէի սէ : եթէ ըստ բաղձանաց երեմիայի՝ (Թ . 1 .) կրկն
 ևս քան զնորայն Լցի գլուխս Ղուրց Բաղձուի . մի օրին . Բաղձուի . ա
 աւթինն առաւել համաձայն է բնագրի մարգարէին, որ ըստ ձեռագրաց
 գնի . ' Ո՛ տայր զգլուխ իմ Ղուր . ॥ այսինքն ո՛ւ առնէր զգլուխ իմ իբրև
 Ղուր : Ըստ այսմ և բան սէյ վարդապետիս իմանի . այսինքն Լցի գլուխս
 իբրև Ղուրց բաղձութի, կամ իբրև աւազան ջրոյ : Մակայն առաւել
 մեկն և ըստ կարգի տայ զմտտան, եթէ շարագրութին այսպէս զտայն .
 Եւ իմ ձրգարէին սէ) ըլլալանուի՞ իբնն ինչ ցոյի, ցո առաւելապէս յիս
 կատարեցի . գլուխս լինելով Ղուրց Բաղձուի, և իբրեւ փետուրեանց
 իբրդիս . (2 օրին . փետուր .) տեսանելիքս լինելով ալէից խոյստիտեմ,
 հոսմունք, կամ հոսմոյք աղբերաց : Եթէ այս ևս լինիցի, տակաւին
 զվանդ խորտակեմն հոգւոյս մեղք՝ ոչ յեռնարիտեմ, ոչ կարացեն
 ցուցանել որչափ է :

(3) Եւրեւոսիւս Լուրց : ոչ և զերական ձայնք ողբոյ, կամ ողբագին և
 զանակք լայնկանաց՝ կարացեն լիով երգել զազեա վտանգիս :

- (4) Չիս կօտ եղևու : Յորժամ յոր և երևիսն նորոշին զոր ծննդեան իւրեանց , ոչ այնչափ զիւրեանցն գիտնն նորով : զի օր ծննդեան այն պիտի սոց անելի է , այսինքն ուրախալի : Ասլ զիս նհասելով , կամ յիս հայելով , որ չեմ պրժանի լուսոյ կամ այլ հին բարւոյ , այնու անի-ծեցին զօրն , են : Բայց և օրին . և Հին լուծ . գնեն , զիս կօտու է եղևու քալ պրժանիս , են . և իմանի , զիս նհասելով իբրև պրզէն եղևու կամ ծնեալ՝ զանարժանս լուսոյ :
- (5) Աւարժ խոռովաբէ : 2 օրին . չիբ խոռովաբէ . և իմանի՝ ՚ի սկսանել աւուրց ձեանն :
- (6) Զնորգութի ինի երաշխարի . այսինքն յապահովացուցանէ , հաւաստէ :
- (7) Փրծայ : այլ օրին . ործայ : Ու վճարեցի գհաչիւ մեղաց ընդ մասնին սասանալի . որով աստեն աղաւելի ՚ի ձեանց գառուօրին : Կւ լուրիք յետի . թուի հայել ՚ի բանն եկց . (ԼԹ . 29 .) Լցէք զձեռս ձեր այսօր ան իւրաքանչիւր յորդի իւր , և իւրաքանչիւր յեղադր իւր՝ ապա ՚ի վերայ ձեր այսօր օրհնու թի . այսինքն կատարեցիք զկամն նոց ՚ի վերայ որբւոց և եղապոյ ձերոց՝ սարանանելով զնոսա . ուստի և օրհնու թի ան լիցի ՚ի վերայ ձեր : Ըստ այսմ և նր վարդապետս ասէ , ոչ լիցի զձեռս իմ սպանանելով զանգամս իմ զերկրուտոս . որով օրհնեալ , մասնակից լինելի օրհնուրին մովսէսի , սրբեալ և նուիրեալ ան իբրև զորդեան զւեայ :
- (8) Անիկի գարածովաբէ : ձախակալմանս չուրջանակի ծածկութեան ՚ի ձեան վահանի :
- (9) Ընդ հրտեանց գարախոսանաց խաւարի՝ լուսաւորութի յասոյ լինաց խառնելոց : ժի օրին . Որտեանց գարախոսանաց խաւար՝ ՚ի լուսաւորութի յասոյ խառնելոց :
- (10) Յաբալ խորութի երեւի 2 օրին . յաբալ երեւի խորութեան :
- (11) Մանկան քեթելոցիս արտրիս : ՚ի ք . թադ . ք . 23 . ոչ յիշատակի՝ թէ յորոց էին մանկուանքն . բայց զանգի ՚ի բեթելոց երկն նորս , նր վարդապետս համարի զինել որդիս քրմայն՝ զորս յերտուլմ կարդեաց ՚ի վերայ բարձանց երնոցն բեթելոյ . (ք . թադ . ԺԳ . 31 . 32 .) Զի և կատակել նոցա զեղիսէն՝ կարծի աղարեալ ՚ի իրատուէ ծնողացն , զորս վասն այն կոչեաց մարդարէն՝ որդիս յանցանաց և գառապետութեան :
- (12) Բոսորայ դիւանոյն . աղինաշաղախի գիտեանցն . և բանն եղեկեկեցի . (ԼԹ . 17 .)
- (13) ՚ի գիծակոյն . որք են խայթիւ կենդանիքն նեան մեղուի . (ԷԷԿ աւուրչ) ճիկիսն , մեղուիք . (մեծակ . սիվըի սինեկ :)
- (14) Մծղուլիս . փորձիկ ճանճք գինւոց կամ խաղողոյ , իբր շնչուազ կօր իբրև ջայտմուռք բոցոյ (այսինքն իրվըճլմ .) շինն ճաշոյն , ՚ի վերայ իմ մանր թօթափեացին իբրև ՚ի մաղէ :
- (15) Ճիւրտ , ճանկերն , աշխուլաց ճոյն , անորո մնոյն , որք են փորձիկ մեկիք : Բայց 2 օրին . ճիւրտ :
- (16) Մեղոց օրինակի : Այս չիբ յօրինակս ինչ , և օտար իսկ թուի ՚ի կարգէ բանին . զի նր վարդապետն յիշելով զգամազան գառուհասո նոց՝ որ յեգիպտոս և ՚ի բանանայիս , գիտէ միայն ջուշանել , թէ զբուրն նոց նակ փորք և անոր իրզ պատուհասէ զմարդ աւանց զերժանելոյ . և ոչ գիտէ յայտ աւանել , թէ այն կենդանիք որոց օրինակք են . ուստի յայլ բանն ոչինչ այդպիսի բացատրութի յաւելու : Եւ որպէս թուի , այդ յաւելուած յայլմէ եղեալ ՚ի լուսանցն իբրև լուծուան , յետոյ ՚ի գրւաց ՚ի բուն բանն մուծեալ է :

(17) Հանձնանքի փաշտոյ : բարեութի կամ ժողովոյ շանձանձից, որք են (կենէ :)

(18) Չխանդին և զլորեաթ . որք են այլ և այլ տեսակք մարտոյ : անխնայանիտ երևելն . անշարժ փորքիկ ունի բուտոյ , որ իբր անկեն- գան երեկ : Այսորքիկ հարկն 'ի բանն յովկելոյ . (Թ . Կ . Բ . 25) Ըրա- կարծ կարկոխն . ջուր կարծեցեալ , բայց իբրև քար հարկանոզ և այրոզ : Այս բառ երգեմն կարծիւր նշանակել 'ի ջրոյ կարծրացեալ և սառու- ջեալ . համարելով թէ բառն կարծր , երգեմն կորուսանէ գլխոն ք տառն , բայց այդ ոչ ստուգեցաւ : Որ առ արց րեւիլ : Այս ամենայն յիշատակեալք բառ տեսուե աչաց անդէն , կամ տկար գոլով և անարգ , 'ի հրամայելն այ տասովկ զորութիւ հարկն զհարաբառուե փարաւանի բառն գաւապնին , հզոր արութնն , յարեզ վիճակս , այսինքն հարկն յալ- թանակ կանգնելով 'ի վերոյ բանասորին : Եւ են աղբս օրինակք ա ներկայթ և հոգեւոր տանջանայ՝ չարչարողոյ 'ի հոգի մինչև 'ի մահ , 'ի պատիժ եղիպատական անօրէնութեց :

(19) Յագի և 'ի ճահ փակողայ : յօրինակս ինչ՝ ձեք 'ի ճահ :

Ա իբրսորին յաւելլուած իրկին հեծութի՝ նորին հսկողի , առ նոյն աղիբս ճաղխանայ բանի :
'ի խորոյ սրբոյ խօսք՝ ընդ այ :

Ի ԱՆՆ . ԱԹԻ .

Թ . Ա արդ՝ վասն զի 'ի ձեռն մեծիդ և ամենաւ հնար արուեստաւորիդ իմն եղանութե նմն և այ՝ իբր 'ի քրայս ընտրութե փութոյ քոյ սիրոյ՝ հանապազ եռամ , և ոչ երբէք պարզիմ . միշտ խառնիմ՝ զսեզիլ՝ և ոչ ևս միանամ . ահա զուր՝ արծաթազործ երկնաւոր՝ իմ ճարտարապետ , 'ի մտտիս վաստակեալ առ իո աշխատիս , ըստ մարգարէին յայտնի առակի , և չարութիս իմ՝ ոչ հալեցաւ . զոր ինձէն մոլեալ չարաչար՝ իբր զիեղազար դիւաբախ իմն սողորմելի՝՝ յանդգնեալ անկարգս խօսիմ՝՝ զիմն զպարտիսս աձեցուցանել , քան հաշտութե հնարս ինձ այսու կազմել : Եւ զի մի՝՝ անքնդել դիպուած , և անկիրթ պատահումն , և անհաւասար հանդիպումն՝ պատրաստութիք հանդերձելոց տանջանարս նացն ինձ երեւեցին , ամենևին անմեռաց պահեաց ատտախն 'ի յիմնում մարմնի՝՝ նշխար մնացուածոց նախնումն անիծիցն . զոր 'ի փոքուէ տարրէ անարգէ՝՝ զմեծն է ուսմանել :

Թ . Քանզի՝ խաղալն ինքնաբերական գիւտք որո .

վայնի՝ բոտոք ճապուկք շարժողականք, և ազգի ազգիք, որդունք աղեաց գաղտնակուրք, ⁵ խաղալարտք հրակայծակք, և բիծք բոցակիծք, և անիծք անկերպաւորք, և երամակք ոմանք քրտնածինք զազրաթորմիք կսկծեցուցիչք և մարմնջողականք: Ըսպատակք ⁶ այլոց վայրենեաց, ըստ նմանութե դիւաց գիշերամարտից՝ և մեկնազէն բարբարոս գնդից խաւարասիրաց, և գազանութի քանասար գայլոց արաբացւոց՝ կորակոր գնացիւքն, արջնաթոյր գունափն, կրկնապարոյր կուածագ կոցաւն, որ զօրէն ունի խայթոցաց կարճի, ⁷ իբր դժնիկ փշովք խոցոտեալ ծծեն ձգեն զարեանն խոնաւութի, և յանկողինս մահճաց հանգստեանն՝ վաստակս կրից ցուցանեն: Եւ կարկառեալ ուրուք ձեռն՝ հատուցանել զհատուցումն նոցա նոցին, վաղվաղակի զգան զյնաս վտանգին՝ ⁸ զոր ազդէն մարմնոյն. և անդէն իսկոյն լերկամարմին փոքր հասակաւն՝ իբր թևօք իմն թըռախս արձակեն, և ըստ մարտի ձեռոյ ոստոտեալ՝ այսր անդր տարաբերին. և ըստ բազմապատիր նենգութե բարոյից դաւօղ աղուեսուց՝ խորամանկեալ խուսափեն ⁹ ՚ի պատուածս բազում ելից, զի յերկիւղէ մահուն ապրեցին: Եւ այնքան չքոտի և անքատ անձամբքն՝ ոչ միայն զուամիկան և զխառնիճագանձս, այլ և զթագաւորս հօրս և ահագինս փախուցանեն հանեն տարագրեն՝ ՚ի դոտիկոն յարկի ապարանիցն բարձրութե, և կամ ՚ի բացի բնակեցուցանեն. քաջք արանց արեաց, որք իշխեցին ամբոխից, և տիրեցին ժողովրդոց, և աւին զքաղաքս աղքաց, զպարտութի իւրեանց զօրաւոր ձեռինն՝ ինքեանք զկայեն, թէ քանզի ոչ կարացաք ՚ի դիմի հարկանել զեհիցն բռնութե, վասն այնորիկ խոյս տուեալ հասաք յայս տեղի:

Գ. Եւ զինչ է ինձ ¹⁰ զգոգունց և զանկածից ծաղրականաց ոմանց գոյութեց ՚ի կիր արկանել, որք զօրեղ և անհերքելի ջատագովք են անուութեն՝ յիշատակել ինձ զհանդերձեալսն, որք ՚ի մարմնոյս անօրինելոյ՝ ընծային պտուղք դառնութե: Ընդ որս և եկամուտ սաստակչականացն ախտից գիւտք, և կերչացն կոյտք անողորելիք. յորոց չի՛ զկրծանել, քան

Թէ հարկաւ մարմնոյն վտանդի՝ զապագայիցն սքօք իմաստասիրել . և մէ տեղի է գտանել ապաստանի՝ փախտեամբ անկանել առ նոսա . այլ առանց կամաց քուժի ակնարկութեան՝ և մարդկային կարք և հնարք վրիպեցան : Իսկ դու բարերար՝ զամենայն ռենիս բաւականապէս զկենացն հնար՝ եթէ կամեսցիս փրկել, նորոգել, քաւել, բժշկել և կենագործել . և քեզ փառք յամենայնի՝ յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

(1) 'Ի տաչ ըստրոմէ : 'Ի ձեռն սարգիզ խնյ՝ ինամով սկոյ քո իբրև 'ի քրոյ մարտութե միշտ եւամ, և ոչ երբէք գորչի, մարքով, սրբով 'ի մեղոյ . մի օրին . նարչի : Միշտ խառնով առ 'ի լինել միամոյլ զուտ առանց երկարաւորութե արտոյ . և սակայն մէ համա՛ ընդ իս և ընդ քեզ խաղաղութի . զամն այտղիկ 'ի գուր աշխատիս 'ի մեղոյ իմ արծաթ Թաղարիզ իմ երկնաւոր՝ ըսր նարգարէն երեմիոյ . Ը . 29 :

(2) Յանգիտել անխոփ իտի : Ոչ զքանս աղօթիցս անկարգս սակ , ոչ զի ըստ աղօթիցս ոչ ուղղով սակ՝ զվար իմ, և զվրտ . զամն այն յանգուզն և անանթ եղևայ խօսով, այլ ինչ 'ի բերանի կրկնով, և ոչ 'ի վարս իմ . որով առաւել պարտաւորով աղօթիցս, քան Թէ հաշտութե գտանեմ : Այս առ 'ի զգտասացուցանել զկեղտապարտութե իմ, զհանգերմեայ տանջանն յառաջ առից՝ օրինակաւ պատուհասիցն զոր տասէն կրեմք :

(3) Անընդուն դիպոստ : Միկցն աղօթիցս առ Աժ եղևայ, աստանօր փոխի յերրորդ գէնն : Չի մի՛ տակ՝ հանգերմեայ պատուհասքն երկեւ զին ինձ անծանօթ գիտուածք . սկիբի, անաղար պատահումն, անհաս սար, անմեան հանգեպումն : Ասն որոյ 'ի յեշտասակ հանգերմեայ տանջանցն՝ եթոյ 'ի մարմնի իմեւ՝ զմնացուած ինչ նախնաւ սկիծի, այս ինքն անխնայն՝ որով անէծ ան զերկիր, բուտուցանել փուշ և աստակ . յորում՝ ծանկապէս ինացեայ լինէր, Թէ մարմնս մեր ծնանելոյ է վշտագնիչ կենդանիս և արտս, որպէս զճճի, զարքն, զանիծ, զլիկ, զու . զխաղաղարտս, զլիծս : Են : զոր 'ի խոսակ արբի, 'ի փոքր և յանարգ իրոյ անտի՝ որք զմեզ չարչարեն, կարեմք ուսանել զլիծ տանջանս հանգերմեայն : Չմերոյրեալ վշտագնիչս՝ սակ յառաջին անխնայն Թու զեայ 'ի մեզ . զամն զի այտղիկ ծնանին 'ի մեզ յանմարտուր հիւթոյ . յաղանգութեց, կամ յառաջ շերտութե արեան . որք ոչ լինէին յանապական վեճակին անմեղութեան :

(4) Խաղան ինմաբիւրայն : Ծնանելն կամ եռացումն ինքնածին գիտոյ որովայնի, որպիսի են Բոսորտ ճաղուի, այսինքն ճճիք որովայնի՝ փափուկք և կակուղք, որք 'ի փոքր ծնանին և մեծանան . որբուս աղբայ, որք կան յաղար մարդոյն, Գաղսախորտ . 2 օրին . Գաղսախորտ, որք զարտ տանն զմեռոյն հիւթս կերակրոյն, կամ մեռնի զարկս : Գիտեան աստանօր, զի յայտ՝ անդաղէ սկսեայ մինչև 'ի վերջ անկատար ընթառայ ըսնն առանց քայի . այլ յարեի է յայն որ սակ, յորոջ Ա՛ դերծանել են . իբր սակ . ինքնածին ճճիք և արածք մարմնոյ՝ լու . ոլիլ, և ուլք և անածինք և եկամուտք, յորոյ չկարեմք զերծանել, զի՛նչ ծանուցանեն մեզ՝ խն ին կարիս նարնոյն վանգի՝ զպագայիցն սոստ ինսպս . իբրել :

(5) Խաղաարար հրահանգի : Ուսուցչք մարմնոց Թարգմառք, յառաջ եկեալք յապականութի արեան . (շիպան . կամ սիվիշիկ .) որք իբրև հուր այնն, կամ կարմրացեալ ծայրին իբրև կայծակն երևին : Ե Բիծի Բայսիծի . մանրիկ բուշոր կարմրագոյնք, որ իբրև քոյ կծանն կամ եռայուցանն . որպէս ծագին, վարսանն : անիծի անիւրաար . յոյժ մանուկք, որք իբրև ձու՝ երևին անձև, որպէս ՚ի գլուխ մանկանց և կանանց . Ե Էրանայ օմնս . բազմուիք սլոյց, որք յաղաղ քրտանց ծնաւ ՚նն, և զազրուծք լքեալք են, և եռայուցանն զմարմնն :

(6) Ասլոյ վայրենեաց : Բազմութի լուոյ՝ որք առաւել ՚ի գիւնրի տան ջին խայթելով, ձիսպէն Բարբարոս . Բիքնալուխ զմուտքեալ անաղարտ գնդից, որպէս են ասպատակիչ զորքն . զի լուք առանց մարանութն մարանին, և նմանին փանասը Գայլոյ, գծնգակ գայլոյ : Չբանն փանասը, հին լուծ . մեհնէ՝ արարալի . բայց նր վարդապետն զատ գին զայն տա : Առ թուի լինել արարական՝ ՚ի բառին փէ, այսինքն չար, ժանտ, և սէր, այսինքն զլուխ, յողմ և անասը՝ նշանակել յարաւ գլուխ : կամ, Թեբևս ՚ի յոյն բառէն փանտոս, և փանտոս նշանակել արատաւ, լուսնոյ ևն : Արեւմտոյ Գանոգ . սեռա կամ Թուի գունալի . որոյ կառչն իբնագարոյ, կրկնեալ և շքեալ ՚ի բերանն կոչս : Կածագ, սովորաբար մեհնի՝ ծայրն կեռ . բայց Թուի բարգեալ ՚ի խոտ բառէն . այսինքն որոյ ծայրն սանուր կամ հաստատուն է, կամ կեալ և սղորկ, որ անի զմանութի խայթոցի կարճի :

(7) Իբր Դժիլի իւրի : Դժնիկն կամ իբրև գոյական խնամի վարանակ տեքանի . (աք տեքեն .) և կամ իբր անական, գծնեայ և գծնգակ վրովք :

(8) Չր սպինն ճարնոյ : 2 օրին . Խրոյնի :

(9) Ի պարտածոս, ՚ի խորա կամ ՚ի պարտաս Բաղամ Ելի, բաղամ ճաւարհոյ վարտանան :

(10) Չիտունց և զանիծից : Յոյլ ապաղիք եղեալ կոչս, փտունց, առ կոչն աղքեցուք ըստ մեր օրինակաց . զի զարտանկան հոլով արհամիջ բանն . որն և յաջողան՝ արիւծից . ք շէր պիտք և զակար կենդանեալ ճառեմ, որտ արեւ . բայց եթէ ՚ի ցուցանել թէ հոր և անյաղթելի պարտապէք են իրաւանցն եց . և սղբս այնոցիկ են, որք ՚ի նոյն խի ՚ի մարմնոյ մերմն ծնանին : Ընդ որս Ե Եխնոս : Չին լուծ . եկամեալ տխր խնանոյ զլուս . զի ոչ ՚ի մեշ ծնանի սակ, այլ արտաքրտա գայ : Սոյնպէս իբրևոյ իոյտ, խնանոյ զլիւն, և զլոյլ : Բայց երկրին և ա արիւրմար . զի նր վարդապետն՝ ընդ բնածինս կարգեալ զլուս, և զլիւն . և սպաս յաւելու, Թէ բայց ՚ի սոյնն՝ որք ՚ի մերմն մարմնոյս ծնաւ ՚նն, են և արտաքրտա մեաեալ տխր ստատակիւք, այսինքն զանտղան հիւանդութիք, որք յապականութի օղոյ՝ կամ ՚ի Թուոյ ներգործին ՚ի մեղ : Այլ զանազան բազմութիք կերլոյ, կամ ապականալոյ, այսինքն մարտայ, մկանց, գայլոյ, առիւծուց, օձից, և այլ գաղանց, որք անաղորդ են, և սչ կարեւիք զերծանիւ . այլ ՚ի վտանգ մարմնոյ անկեալ ՚ի նոյնն, բանազատիք սղբք զապաղայ տանջանն ՚ի մտա բեբլ . և ինք անդի արաստանի՝ անիւնել առ նոս, այսինքն վարիւշ յոյն անգիս : Եւ եթէ երբեմն մարդկային հնարիւք զերծանիւք յայնչանն . այսինքն ՚ի հիւանդուից, կամ յայլ վտատկալոյ, կամք բարեբաղաւ . Թն քս յաջողն այն հնարք, և ոչ ՚ի մերմն ճարտարութի :

Ս Երսրին յաւերած էրին հեծումէ՛ նորն հսկողի, առ նոյն
աղբրս ճաղմանայ բանի :

Ս Խորոյ սրտից խօսք՝ ընդ նոյն :

Բ Բ . Ն . Հ .

Թ . Եւ քանզի համբարձեալ զընթացս բանիս ՚ի
փոքունց աստի երկրայնոց՝ չհամարելոց ընդ
գոյս եղելոց՝ ՚ի մեծագունիցն տեսակս, ասացից
զտօնելի հանդէս իրաւանց ահաւորին անաչառուէն :
Ս ր զի թէ մերձաւորագոյնք իցեն նոյ՛ իբրև զնա-
խածանօթ հայրապետութիւնս, և կամ մաքրագոյնք՝
որպէս մարգարէան, կամ անբծագոյնք՝ իբրև զա-
ռաքեալան, կմ՝ ընտրելագոյնք՝ որպէս մարտիրոսան,
եթէ ոչ դու մարդասիրեցես աննուազ բարիդ՝ և
անսփոփոս խնամակալութիւնդ՝ և անպակաս սղոր-
մութիւնդ, ընդունայն է ինձ փրկութիւն առ ՚ի նո-
ցանէ :

Թ . () Եթէ առ նոյն ինքն արբահամ ձայն արձա-
կիցեմ, իբր սղորմագին առակ ընչեղին ինձ վարդա-
պետէ, ՚ի տապոյ անտի պապակեալ; կաթի միոց
ջրոյ ոչ բաւականանայ . քանզի և նա փակեալ է
ընդ կարեօք հասարակաց անհնարութէն : Իսկ եթէ
առ մեզսն, և նա զգածեալ է տկարութիւնք, որ ոչ
զօրեաց առնն փրկութէն, որ ՚ զհայթայթանաց կրթ-
կուան ՚ի պահպանութեն աւուր ժողովէր : Իսկ ե-
թէ առ ահարոն, և նա ինքնին իսկ կարօտացաւ
մաղթողի : Իսկ եթէ առ դաւիթ, ՚ի մէջ բարեացն
առաւելուէ՛ սողտեալ է և նա : Իսկ եթէ առ նոյ
և յոբ՝ և դանիէլ, զայս եզէկիէլ մարգարէ մեկ-
նեաց՝ յանուանէ իսկ յիշատակեալ զնոսս, և զայն
ընդ նոսին իբր ՚ի գիմաց նոյ ազգեալ, կենդանի եմ
ես՝ ասէ տէր, թէ ոչ ապրեցուցին զառատերս և
զդատերս իւրեանց ՚ի բարկութեն՝ որ հասանիցէ,
բայց եթէ ինքեանք միայն ապրեցին : Իսկ եթէ առ
պետրոս վէմն հաւատոյ, ՚ի քումք խնամոց՝ խուն
մի խիթացեալ՝ և նա ընդ կրիւք իմն գրաւեցաւ :
Իտողում ասել զբազմացն զումարութի՛ ՚ խոնար-
հեալ առ կարիս կարիս, թէ և յաւէտ երջանիկք է

ցեն : ՚Նդ որո և ՚ յովասու ոմն մարգարէի ՚ի մէջ
 անձաւաքն սպասաւորութե՛ մարդկորէնն զայլթազ
 ղութի՛ մնայ յուրվից անթարգմանելի, թէև ՚ի դէմն
 իմն մեկնութե՛ ձեակերպեսցի :

Գ. ՚Ջւ քանզի չափեալ սահմանեցաւ զօրութի փրք-
 կութե՛ մարդկան, և ցուցան նոքա ողորմեալք բա-
 րերարիդ՝ և զօրացեալք ամենակալիդ . կոչեցեալք
 պաշտպանողիդ՝ և քուեցեալք հնարաւորիդ .⁸ շնոր
 հեալք ազատեցուցչիդ՝ և բժշկեալք անախտակա-
 նիդ . կենագործեալք անապականիդ՝ և լուսաւո-
 րեալք նորագողիդ, այսուհետև զիտացեալ զսակն
 որքանուեց հոգածին բնուես,⁹ որք միթար են օրի
 նակաւն նմանաբար հարազատապէս վհատուե՛ յու-
 սահատելոց, ահա առ քեզ դիմեցից՝ որդի այ կեն-
 դանւոյ ք՞ օրհնեալ յամենայնի : ՚՚ անաւանդ՝¹⁰ զա-
 ռաին ազգակից այսմ՝ մաղթանաց ատանօր յիշեալ,
 զվերադրելոցդ բան վերտին արդարացուցանէ . բա-
 րի է, ըստ իմաստնոյ ումնմ երջանկի, անհանել ՚ի
 ձեռս նն, և մի՛ ՚ի ձեռս մարդկան . զի սրպէս մե-
 ծութի նորա, և ողորմութի նորին : ՚Ջւ այս բան՝
 թէև զգութին իմն գծագրէր, որ զերեքմասնեան
 հարուածն անձեան առաջի եգեալ՝ ընտրեաց ինքնին
 կամաւորաբար զգատակնիք մահուն սատակման՝ իբր
 զկենդանի քօի հաւատոցն յաճախութք, քան զեր-
 կուան և սյլ փորրկուն՝ որք տանջենն և զ ողոր-
 մին . սակայն և իմն օրինակութի բանիս պատկերի¹¹
 ձարակեցելոյ հնարո կենաց կորուսեալս անձին՝ զչ
 է այլայլեալ յարմարութե՛ . զի զչ եթէ զփրկեալն
 նուատացուցանեմ՝ ՚ի մատենի այոր ողբերգուե՛,¹²
 առանց որոց զչ է մատչել առ տէր, այլ զփրկողին
 անուն պոսկեմ, և զշնորհ նորին՝ առ ամենեօին բա-
 րեհաչակեմ . և զբնակին բարձունսն ՚ի թախս վա-
 րուց՝ խոտովանիմ՝ բանիս պայմանաւ յաւեա՝¹³ կա-

րօտեալ ողորմութեն դեղոյ :

Գ. ՚Տա զու կեանք, զու փրկութի, զու բժշկու-
 թի, զու անմահութի, զու երանութի, զու լուսա-
 ւորութի . արա՛ ինձ անդորր ՚ի մեղացս աշխատուեց,
¹⁴ զի և քեզ լիցի հանդիսա՛ ՚ի ժշտադատս հեծուեց՝
 ձանձրացուցիչս թախանձանաց . որ զչ այլ իւրիք,

քան թէ փրկութի մարդկանս պարարիս, օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն :

(1) 'Ի ճծագոմէն րեոսի : 'Ի փոքր կենդանեաց անոք, որք չհամարեն ընդ գոյ եղևոյ, 'ի ստեղծեալ հակա. (կրք ղի 'ի թիւս պարզանաց 'ի յարգս մեծազունիցն, սասցելց պարծ անաչառ իրաւանցն նոյ. կրք ղի ժշ փայն ակար ակզծուածքն վրեժխնդիր են նոյ 'ի պատճել զյանցարարս, այլ և զապք մեծազունից պոյ անկարողք են 'ի մար փրկութի, եթէ ոչ մարգարեայէ անծ : ՎՄ, մեծազոյն ստեղծա՞ իմն սաստիկ և զբարեւոր անպայտոյ իրաւանցն ՍՄ, առ որս համեմատեալ կրկնաբար օրհնակեք, ոչ փայն փոքունք են, այլև օրհնչ համարեկք : Յետոյ 'ի կարգի յիշատակէ զպար գասս Արոց, զնահապետս, զմարգարետս, զաւարդեալս, զմարգարետս :

(2) Թե՛կ ձեռնարագոյն : Թե՛կ մերձաբոլք ՍՄ, և առաջինք քան զայլն յեծապաշտութի, իբրև փախածանով հայրազերութն, իբրև զնահապետան՝ նախկին շանազոս և զաւանօզո շնմարտին ՍՄ : 2 օրին. հայրազերութն. փ օրին. հայրազերութն. և նովին մարք իմանի՞ հոյրապետք, և նախազրութի իբրև, զարք ընդ հայրապետի և ընդ պարանի :

(3) Ընդ խրեոս հասարակաց : 'Կա ինքն արդահամ ննկրոյ անկեալ էր ակարութի յայնպիսի իրա՞ որ հասարակաց անճաղփն էր. ըստ որում ստեր առ մեծասունն, թէ ղի՛հ մեծ կայ ընդ մեզ և ընդ ձեզ, չիք հնար անցանել : (զուկ. ժգ. 26 :)

(4) Զհայնայեանաց իբրև : Զարանաց կամ զպիտոյն իսիւն առ 'ի այրել. 'ի պահպանութի առար, 'ի շարժում ժողովի : Զայս այր ամբ՝ ոչ կարաց սարքեցուցանել մեզս. ղի համարի՞ թէ զննն զնա՞ 'ի պահ, և յարաքնն զարարի՞ նորա՞ էր վասն սարքեցուցանելոյ զնա : (Թուսոյ. ժե. 32 :)

(5) Խսան փ : 'Ի քոյ իմանոյ փոքր ինչ կամածեալ կ՞ գայթակղեալ, ընդ իբրև կրկնեղ ըմբռնեալ. 'ի գնալն 'ի վերայ ծովուն, կամ յարան ման գիշերին, և յարանայն :

(6) Խմարհեալ առ խրիս : Թողում յիշատակել զայլ բազումս յարգարոյ, որք վրեպեցան յայլ և այլ սխալմունս, 'ի պէտպէս յանցմունս ակարութի :

(7) Յովսուս օն, ամն նոյ, որ եկն յերկրն յուրաց աւարմամբն նոյ յանգիմանել զհաւաքաշտութի յերողմանոյ. (Կ. Թագ. ժգ. 1 :) Զաս յովս կոչէ, առեալ որպէս կարծեմ, 'ի պատմութի ինչ մարգարէից՝ եղի՞մանու կարծեցեալ. յորում յովս անուանի այս մարգարէ : Իսկ յովսեպոս, և այլք ընդ նմա կոչն ազգով, կամ յարու. սերտու. անմասն կոչն օկոս, կղեմա սղեքամարդայի սփաս. բայց ամենայնն՝ անյայտ : ՍՄ անուանք յիշատակին ('ի Ք. մնաց. ժգ. 5. 15. ժգ. 22.) առ ժամանակք սղեքանի և որդւոյ նորա. յորն առեալ են և յարմարեալ աւան նոյ : ՍՄ՝ ապա մարտիրոսն գոյնարարի, այսինքն իսրայիլն 'ի բեթեղայի մարգարէն, ճայ յովսից անխրհիսելի. բազմաց անխմանակի մնայ, թէ ղիսրդ անոաց սուս մարգարեութի բեթեղայցոյն, կամ թէ անապոն ծամք մերաւ, թէ ներկի. և թէ ներկի, ընդէր մեծապէս պատճեցաւ մահուամբ. և եթէ ծամք, ուսով՝ նմա այն պատճ, ղի մարմն նորա անծախ պահեցաւ յառեւծոյն, և սակեքն անկեղ Թողան 'ի յովսեայ արքայն : ՍՄ յարիկ ասի՞ բազմաց

գժտարկմանաց մասն . Իկ և 'ի դերն ին միտն յնախորդեսի . այսինքն թէ և մեկնուք ինչ գտանեմք լուծումն , ասելով թէ թոյլ ետ ան ճշմարիտ մարդարեան խաբէլ 'ի բնթելացի մարդարեան , զի յետոյ պատահասելով զնա՝ այլոց կուտաշտեալոցն խրատ լինի . զի եթէ ընդ փոքր յանցումն ծառային իւրոյ զպայտաւ . անձ , զնորզ զմեծամեծ յանցանս այլոց անստահ ասելոց . և զի ճշմարտեւոր բանիցն ան 'ի վերայ մարդարեան յանցուցելոյ , իմասցին՝ թէ նաև այլ բանք նորա 'ի վերայ յերաւովանոյ 'ի գլուխ ելանելոց են : Իսկ թէ զնորզ մարդարեւ նոյ գտով , խաբէցաւ 'ի սուտ մարդարեւութի բնթելացւոյն , ասեմք՝ թէ խաբէցաւ ոչ իբրև մարդարեւ , այլ իբրև մարդ . զի ոչ միշտ զամենայն ինչ յայտնէր ան մարդարեւից . քանզի և նախնայ մարդարեւ էր , և 'ի հարցանել զնա գաւթի՝ շինել գտուն ան , պատասխանի ետ՝ աննել որպէս և հառնոյ է նմա . և սակայն 'ի գիշերին յայտնութի ասեալ յոյ , գարձոց զքանն՝ չչինել . ևն . (Թ . Թագ . է . 3 . 4 . 5 .) Աստուծոյ և այլն նոյ հաւմարեցաւ՝ թէ գուցէ բնթելացի մարդարեան յայտնեաց անձ գտանալ 'ի սուտ նորա , զոր ինքնան յայնժամ ոչ յայտնեաց . և թէպէտ կարող էր և պարտական՝ զննել զճշմարտութի մարդարեւութն նորա , բոց ակարացաւ և զանց արար . որով և յանցեաւ՝ թէ և ներկի՝ ըստ հասարակ կարծեաց վարդապետաց . ուստի և պատժ նորա եզև պատգին մահ մարմնոցն , որով 'ի հարբնի գերեզմաննն զսկեցաւ : Իսկ եթէ ծանօթ ևս համարեալ յանցումն նորա , սակայն յետոյ ծանուցեալ զընտան . ուստի և անձ 'ի պատահասելն զնա՝ պահեաց ստեղծին զպատեւ ծառային իւրոյ : Աստուծոյ , և այլ ևս բանիւք զոր թողումք վասն հաւմարեւութն , մեկնի ըստ իրաց ինչ մարդկորէն գայթակղութի մարդարեան նոյ . զոր միայն գիտէ աստանօր նք վարդապետն , առ 'ի ցուցանել թէ արդարոց ևս պատահէ անկումն , որով ողորմութի նոյ կարօտն : Այլ ոչ գիտէ ասել , թէ երկոցունց ևս մարդարեւութի ճշմարտ էր , և թէ ան ետ նոցա հակառակ միմեանց մարդարեանալ . (որպէս անեմք կարծեցին անգլուշապար :) Աստուծոյ մտաց և ոչ նշանախոյ մի կոչ 'ի բանս այլ վարդապետն . նաև կարէր իսկ ոչ այրպէս կարծել , յայտնապէս ասելով գրոյն . (Թ . Թագ . ԺԳ . 18 .)

լուցի մարդարեան :

(8) Ընորհելայ ազգերոյն-ընդիւր : Կը ներումն գտեալք յողանալուցնէր : Աստուծոյ զորոք ըստասական են անձ սեռական անուանքն՝ որ յայտն բանի :

(9) Որոք փիլիսոփ են ... Վնափութի : 2 օրին . փիլիսոփ են ... Վնափութի : Երկրորդն ևս ունին զպատշաճ միտս , այսինքն տեսանելով զի և սքին 'ի բնն գտն զղորմութի 'ի մեղանելին , և այսու գիտելով զպաի կարողութի հոգեզնն բնութես 'ի սխալմունս նոցա , նորա իբրև համակարգի մեղ իւրեանց օրինակաւ միգթապէք լինին վնասութի յուսահատելոց , կի միգթապէն 'ի վնասութի յուսահատելոց կամ լքելոց . վասն որոյ և ևս առ քեզ գիտեցից , ևն :

(10) Զառափ սպիտից : Զվննան՝ որ նման է այսմ մեղծմանաց . և է բանն սիրաբոց . (Թ . 22 .) զոր և գաւթիթ ստաց առ գագ . (Թ . Թագ . ԷԳ . 14 .) Աստ բան սիրաբոց՝ Իկ և գաւթիթ ին գծափէր , թէպէտ և զգաւթի երկնց հարածոց ընտրութի յայտ ասելը , որով 'ի ստեղծ 'ի հաղածմանն 'և 'ի մահուանն ընտրեաց զվերջինն՝ զմահն , որ յոյ լինելոց էր , ուստի հանգերձ ողորմութի , միանգամայն յանձնառութի 'ի կասն նոյ մեղանելոցն՝ կենդանիք լինելին հաւատովն յայտն 'ի ձեռն բնի . իսկ այլ երկուքն՝ սով և հաղածումն թէպէտ և փոքրեմք բան զմահ , բոց անփոքար յերկրորդ պատճառաց լինելով , անողորմարար

ասնջին : Արգ՝ թէ և գաւիթ և սիրաբ քննարու թէ պատժոցն աստ-
 յին , ես զնոյն օրհնակեմ ասէ՝ յննարու թի բարեբարու թեց , լաւ համեա-
 լելով անկանեւ առ ձե՛ծ , քան առ արգարս 'ի մարդկանէ : Եւ այստե՛ս ճի
 և թէ նուազատալուցանեմ զքեան , այլ զանուն փրկողին մեծացուցանեմ ,
 և շնորհաց նորա և սպրաւութեան զամենեւին կարօտ խոտառովանեմ , որով
 և սոյն պատիւ առաւել մեծանայ . քանզի առաւել փառք են նոցա
 յոյ ունել զեմ , քան յինքեանց . որպէս առաւել պատիւ է մարդոյ 'ի
 ձեռանէ թաղաւորի հանգերձ զքեանու , քան թէ իւրովք զբանովք
 առնել զոյն և ազանել : Ուստի (յայտն . ք . 10 .) սոյն զբարսի իւր
 եանց զնէին առաջի ակոռոյն եց , նեա ընծայեցով զեմ՝ փառս և զբար-
 սաւ . նշանակեալ թէ այս խոտառովանութի՛ն էր նոցա պատի փառաց :

(11) Ճարտիւնելու հարս ինաց : Իսկ իբրև ներդարմական . այսինքն ճա-
 բակոյքի կամ ինգրոյքի հարս կենաց :

(12) Առանց որոյ ունէ յարմար չի առանց միջնորդութեան սոյն : Բայց զայս
 իմա ոչ բացարձակապէս և առհասարակ յաղապս եմ բարեաց՝ զոր յոյ
 ընդունելոց եմք . զի այսպիսի բացարձակ և ընդհանրական միջնորդ՝ մի
 միայն է յի քի սեր մեր : Այլ իմա զհամարմանկ մտաւելոյն առ ձե՛ծ . զի
 սոյն արժանաւորութի և համարմանկութի տայ մեզ առաւել փառս-
 հաւ թի մտանել առ ձե՛ծ . այլ և ըստ առաւելութեան մտանաւոր բարեաց՝ զորս
 ձե՛ծ սահմանեալ է շնորհել մեզ բարեխօսութի սոյն : Որպէս բարեկամացն
 յորայ սահմանեալ էր առ թողութիւն ազօրութի յորայ : (Յօր .
 իք . 8 :)

(13) Կարօքեալ ողորմութիւն : Այս ոչ հակառակի՞ն ասացելոյն 'ի բանն
 ծ թ . 2 . զանն սոյն , թէ աղիկիւզ են ողորմա՛ն : Չի արդարք զտով , չեն
 կարօտ քաւչական սպրաւութեան , կի՞մ ներգութեան , այլ արժանիք սպրաւաց :
 Իսկ ասանոր խօսի ըստ մարդկայնն սխալմանց նոցա , առ որս կարօտ
 գտան եց սպրաւութեան 'ի ներել , և երբեմն՝ առաւել քան զայլ մեղա-
 ցեալ՝ վասն բարձրութեան շնորհացն : Տեսանեմք զի առաւել զայրացաւ
 ԱՅ ընդ արտունել մարդամտ ընդդէմ մեղեքի , քան ընդ արտունել առ
 միկ ժողովրդեանն , բառ բանին իմաստ . (ք . 8 .) ' Ուստիկն ներել ոչ
 զորմութեան է . հզօրք հզօրազոյնս պահանջեացն || : Է երբեք՝ զի արգարն
 առաւել պէտս ունի ողորմութեան առ 'ի պատասխանայ 'ի մասնաւոր մե-
 զաց ինչ . քանզի կեցեալն յարգարութեան զժուարաւ ճանաչէ զիւր յան-
 ջուսն . որով գաւիթ ամիսս բարութան ոչ ծանեաւ զմեր շնութեանն և
 սպանութեանն . մինչև պէտք եղին եծառաւոր յանդիմանութեան 'ի նախա-
 նայ առ 'ի պատասխանութեան :

(14) Չի և ինչ լինի հակաբար : Գեղեցիկ այլաբանութեան է բեկեալ հո-
 գաց 'ի յարգարել զգութեանն եծայն . ապա թէ ոչ ձե՛ծ ոչ նեղի 'ի զլըս
 կան հեծութեց մեղաւորին , այլ իբրև 'ի մայն քննարայ զուարճանայ :

Ս Էրստին յաւելաւ իրին հեծաւէ՛ նորին հսկողի, առ նոյն
աղերս մաղձանայ բանի :

՝ Ի խորոց սրբոց խօսք՝ ընդ այ :

Բ Լ՛՛՛՛ Տ Լ՛՛՛՛

Ծ. Լ Եւ քանզի՛ երջանիկքն և փառաւորեալք
սքցն պարք, յորոց ոմանք դոյզն ինչ գթե-
ցին, և յաճախագոյնս հաստատեցան. փոքունս ու-
սանեցան, և մեծագոյն վառմամբ նշուլից հոգւոյն
մաքրութի լուսաւորեցան: Յորոց՝ մինն՝ զգանկուա-
ծոյն յայտնէ զհասարակաստեղծն տկարութի, իսկ
միւսն՝ զգերազանցն քան զքնութեն օրէնս, վարուե-
առաքինութիս հրեշտակականս: Եւ արդ՝ նոքա որ
օրհնեալքն են յամենիշխան բերանոյ անութէ հօրն
քնի, ընտրեալքն՝ տօնեալքն՝ խնկեալքն և բարե-
բանեալքն, իբրև զանդամն քնի պաշտեցեալք, և
իբրև զօթեվանս հոգւոյն սոյ յարդարեալք.՝ յորս
չիք ինչ նշմարանք և կամ գիւտք խաւարի, այլ տ-
մենևին անկեղծութի՛ և լուսաւոր արդարութի, և
որքան մարթ է՝ զմարդն այ՛ այ՛ նմանեցուցանել:
Երեսք պարզք և անպատկառելիք. կրօնք բար-
ձունք և անխոնարհելիք. կեանք զգաստք և անբոս-
գտանելիք.՝ պաշտօն առ անձ կարծր և անփոխար-
կելի. ընթացք արիականք և անկատելիք. ճշմար-
տութի միատարր և անցնդելի. դիմագրաւութի զ-
րեղ և անհերքելի. տեսաւորութի պայծառ և անատ-
չելի. իմաստասիրութի վերնական և անկոխելի. պառ-
կեր մաքուր և անաղարտելի: Օ որոց կերպարանո
և զյիշատակս անուանցն ազաչել՝ անձ իսկ վարդա-
պետեաց, և նոքօք հաճուի՛ ի մէջ խոռվուէ՛ արար-
չիդ բան լուսաւորեաց :

(⁶ Բանս պանչալիս հաշտեցուցելից այ :)

Թ. Լ Ես անպիտանս յամենայնի, և որքան բան
զօրէ՛ պարսաւեալս. որ մինչդեռ արթունս
եմ, նիրհեմ. մինչդեռ զգաստ երևիմ՝ թմբրիմ. ի

բարեպաշտելս իմու՞մ՝ գայթաղգիմ՝ մինչդեռ աղաթեմն՝ և վրիպիմ՝ ՚ի յընթանալս իմու՞մ՝ և կտորիմ՝ յարդարանալս իմ՝ և մեղանչեմ՝ ՚ի խաղաղանալս իմու՞մ՝ ամբոխիմ՝ մինչդեռ արշաւեմն՝ առ ՚ի յետայսն հակամիտեմ՝ ՚ի չուելն իմու՞մ՝ ընդ կրօնկն դառնամ։ Ընդ լուսոյն մասին՝ և խաւար յարեմ՝ ընդ քաղցրութեն ճաշակ՝ օշինդր խառնեմ՝ ՚ ընդ կուզս բարեացն՝ չարիս հիւսեմ՝ ընդ կանգնելն՝ և կրկին գլորիմ։ Նաղկիմ, և ճչ պողաբերիմ՝ ասեմ, և ճչ առնեմ՝ խոտտանամ, և ճչ կատարեմ՝ ուխտեմ, և ճչ վճարեմ։ Արդիառեմ, և անդրէն ամփոփեմ՝ ցուցանեմ, և ճչ ընծայեմ՝ մերձեցուցանեմ, և ճչ մատուցանեմ։ ⁸ Վ ճարակել խոցուածոյս՝ անդրէն վիրաւորիմ՝ ՚ի հաշտեցուցանելն՝ վերստին խռովեմ։ ⁹ զուր հանդիսանամ, և իրաւամբք պարտաւորիմ։ ¹⁰ գրիմ, և իսկոյն եղծանիմ՝ նաւեմ, և ¹¹ ՚ի գիծն թուլանամ՝ սկսանիմ, և ՚ի հանգիստն ճչ ժամանեմ։ Արդիմ, և դարձեալ սասանիմ՝ լնանիմ, և կրկին հեղում։ ¹² շարունակիմ աստ, և անդ ՚ի ստորեւ հոսիմ՝ բարդիմ, և անդէն տոչորիմ։ Նիմն արկանեմ, և ճչ գլխաւորեմ՝ սակաւ վաստակիմ, և բիւրս վատնեմ՝ դոյլն գանձեմ, և անթիւս սպառեմ։ Օ այլս խրատեմ, և ես ինքն անփորձ եմ՝ միշտ ուսանիմ, և երբէք ¹³ ՚ի ճշմարտութի գիտութե ճչ հասանեմ։ Օ շիջեալ չարիսն՝ նոյնչափ արծարծեմ՝ սուղ ինչ քաջաւերիմ, և առաւելապէս լքանիմ՝ լարիմ, և իսկ և իսկ առ նմին մեղկիմ՝ զայս կարկատեմ, և զայն պատառեմ՝ խլեմ ¹⁴ զեղիճն, և տատասկ տնկեմ։ ¹⁵ Ընդ ամբառնալն՝ և այսրէն բերիմ՝ մտեմ ՚ի բոյնն աղանի, և անտուտ ագռաւ ելանեմ՝ գամ սակաւ մի սպիտակ, և սրանամ դառնամ բնաւին սեւացեալ՝ ասեմ զիս ¹⁶ քեզ դաւանել, և սպանողին նը ուիրիմ՝ ընդ յանդիման լինելն, և թիկունս գարձուցանեմ։ Ս՝ արբիմ, և այլ մըճոտիմ՝ լուանիմ, և նովին զազրանամ՝ կերպարանիմ զգաւթին, և գործք զսաւուղայն կատարեմ։ շրթամբք ճշմարտեմ, և ոտեմ երիկամամբք՝ աջովս մատակարարեմ, և ահեակ կողմամբս աւերեմ։ Ընդ երկրագործութե

ցօրենոյն՝ որոմն սերմանեմ. ¹⁷ 'ի բարձրագոյն իմաւ տիցն՝ վայր իջեալ ես ինքն գտանիմ: Հրեշտակա նամ յերեսս, և 'ի խորհուրդս գիւանամ. ¹⁸ 'ի յօտս հաստաափմ, և 'ի միտս տատանիմ. սուտ ձեանամ, և իրօք խտտորիմ. կեղծաւորիմ արդար, և ար գեամբք ամբարշտեմ: Վասիմ 'ի պարս հեղոց, և ընդ այսս կարբաւեմ. 'ի մարդկանէ գովիմ, և 'ի տե աղէդ պարուսիմ. 'ի հողածնելոցս երանիմ, և յորգւոցն լուսոյ աւաղիմ. հաճոյանամ յետին աւաճ կին, և Թագաւորիդ մեծի յաչաց ելանեմ: () ա տեանն դատաւորին Թողեալ, ¹⁹ խառնակրօնիցն ա դերսեմ. հերքեալ 'ի վեհիցն, ²⁰ սոսկականացն ոպրբ դիմ. մարմնովս արտաքուստ պճնիմ, և անձամբս ²¹ երփնիւ ճային ճանաչիմ. հպաւորիմ դաշն հաստա տել, և ուխտակորոյս արտաքս մերժիմ: Վասօր մա քուր հօգեկիր, և վաղիւ մոլի խելագար. զտէրու նի պատուէրն լքեալ, Թելադրուէ օձին հետեւիմ. արիանամ զօրապէս, և վատթարագոյնս ընկրկիմ. զծանրութի աւուրն բառնամ, և 'ի ժամ վարձուն անմանս ելանեմ. 'ի բացուստ ճոռոմս խօսիմ, և ²² 'ի պատասխանատուութեն պահու պապանձեալ կար կիմ. ²³ 'ի յելս արեւուն հարուստ երեւիմ, և ընդ երեկո ունայն գեգերիմ: Վասթառս ծերոց բազ մեալ, և խելայեղից կցորդիմ. ննջեմ խեթիւ, և արհաւրօք զարհուրեալ զարթնում: () անդաս տանս կամացս չարաչարս հերկեմ. ²⁴ փոյթ ինամով 'ի չարիս. միշտ անառակ որդիս. անդարձ տարա գրեալս. անզղջական զառածեալս. անմխիթար տրբա մեալս. ինքնագրաւ գերեալս. մահու և ապականու ԹԵ ծառայեալս. անողքելի տանջեալս. անփրկելի մատնեցեալս. անպատուաստելի հատուածեալս. ան արծարծելի շիջուցեալս. անկազգուրելի խորտա կեալս. անհանդերձելի կործանեալս: Վաս Եթէ պարտ է զսաստիկն աստանօր ասել անօրինեալս անձին նա խատինս, ահա գրեմ, գրեմ և ²⁵ ոչ անխոյսեմ 'ի խուլիւս նիւթեալ գեհենին: Ստացուածս ²⁶ նախան ձու նորոյս աղամայ երկնայնոյ, որպէս և կայենն ու ուալին՝ հնոյն և հողեղինին. որ ունիմ զբնաւն առ տուստ 'ի յանձին զնշանակ ամբաստանութես, ոչ

զքնոյս տուրեառութիւն, այլ զբանիցս կշտամբու-
թիւն :

Գ. Եւ արդ՝ ո՛ր իցեն փրկութիւն, ուր սկզբնա-
հայրն հաւատոց՝ ՚ի յուսահատութեն վայրի՝ զանգը-
թութեն իմ՝ շարիս կրկնէ . մեծն մարգարեից՝ քա-
րամբ բանից կոչկաճէ . ²⁷ արին բարեփառ՝ աշտէին
նիզակաւ՝ ՚ի մահ սատակէ . ²⁸ պատկեր ճշմարտին՝ ընդ
աքարու համայնիւ ջնջէ . ²⁹ Խճարեալն վեհից՝ յա-
րագողացն վրիժուց մատնէ . ³⁰ մարգարէածին տե-
սանօղն՝ ընդ ամազեկացւոյն առաջի՝ Խն սպանանէ .
³¹ նախանձաւորն Խյ՝ երկնատեղաց բոցոյն վատնէ .
ստուերին լրումն՝ և նորոյս սկիզբն՝ հեծանոցին ըն-
տրութիւն հոսէ . պետն առաքելոցն՝ ընդ սափիրայի՝ ՚ի
կենաց զբաւէ . զարմանալին քննութիւն հոգւոյն՝ բու-
րումն ինձ մահու ընդ կենացն քարոզ խառնէ : Եւրդ՝
³² անաչառք և ինձ կաճառք երջանկացն, և ուժ-
գնութե հրամանի վերնոյն՝ արի սպառազէնք . ընդ
հրեշտակացն՝ և մարդիկ . ընդ տիեզերաց երկրի՝ և
տարերք . ընդ անզգայիցն՝ և շարժողականք . որովք
դատեալ միշտ լինիմ տուժիւք լլկանաց՝ յօրինակ
և յիշատակ սոսկալեացն ապագայից . իբր հողմով
փոթորկի ալեաց յաւէտ մրրկեալ կենացս վստա-
հութիւն, մնայ անկայուն ՚ի հաստատութեց : () որ
եթէ որ իմաստութիւն ՚ի քննին առեալ խուզեսցէ՝ ³³
զլուղակացն բազմատեսիլ զանազանուի, զմանունս
փոքունս ընդ մեծամեծացն դասեալ, որ առանց
թուայ և քանակութե համարոյ՝ ³⁴ թինդս առեալ
անբաւ երամեց եռան զեռան սլանան ՚ի մարմնիս
ծովու, վկայեսցէ և հաստատեսցէ ճշմարիտ լինել
զասացելոցս բանագրութի :

Գ. Եւ զիւ ինքն օրհնաբանեալ անմահ թագա-
ւոր՝ բարի երկնաւոր մարդասէր քն, Խյ կենդանւոյ
միածին որդի, հզօր բարձրեալ անքնին անձառ քա-
ւիչ անհաւոր, սաստեալ ՚ի ձմեռն ամբոխեալ ալեաց
ոգւոյս ծփանաց . ³⁵ արձանացո՛ղ զծարաւս մոլեգին
շարժման որտիս խռովութե . ընդոտնեալ ՚ի սանձս
կապոյ երասանաց ըմբռնման՝ զցնդեալ մտացս վայ-
րագութի : Եւրդի խաղաղութի հրամանաւ մեծիդ ³⁶
ամենավարան բքոյս ստանման . սատակեալ խափա

նեալ զազգմագլխեան անդամն ուրուականս գազա-
 նեաց ամօթոյս՝ երկրակենցազս Հինից : Վրեցեա 37
 ազօթս մտամատոյցս զայս նարընծայ տառ ողորմա-
 զերս Թախծագին ձայնի ողբերգարհուութե այոր մա-
 տենի : Համն 'ի խորոց մահաւս անդնգոց՝ չքնազ առ-
 րեցեալ ընդ մարգարեին փրկելոյ . ընկալ զխոստո-
 վանուի անձնադատ բանիս 38 'ի հոտ անուշից . շնոր-
 հեալ միւրթար դառնութե վշտաց ուժգին հեծուութե
 յուսահատելոյս : Եւ քեզ ընդ հօր հոգևոժգ սրբով
 փառք պատիւ և իշխանութի՝ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Երևիկի և Բաբաբեկի : Սկսած բանիս կամ զբուութե բոց քնչ
 պահանջէ . իբր ասել, երևիկի և Բաբաբեկի և փառաւորեալ սոյն պարզ . ևն :
 Եւ կամ յարեի և ընդ այնմ, որ օրհնեալն էն, 'ի բոց Թողով զժար-
 մատար բառս ինչ, այսինքն և ասել . երևիկի և փառաւորեալ սոյն
 պարզ՝ Թէ և աննք գծեցին և հաստատեցան, սակայն ամենեկին օրհ-
 նեալք են յոյ հօրէ, ևն : Չայս ազօթք խորհրտով ցինք քերէ անցե-
 լոյն . յորում զմարդկօրէն սկարութիս արգարոց յշտատեկեալ, զի մի
 անպատուել ինչ այսու զնոսս կարծիքի, յաւերս 'ի մէջ քերել զքե-
 բազանցութեան նոցա, առ որովք կարի փոքունս լինել սակ զնոցա զի-
 պանս և զանկմունս :

(2) Երբոյ մն : ք գծեին սոյն՝ զմութե մերոյ զխոստարեալ սկարու-
 Թին 'ի բարին՝ յայտնէ . իսկ Գ-ն, կանգնուան և հաստատութե նոցա 'ի
 բարին՝ ցուցանէ զհրեշտակական վարս նոցա, որով գերազանց գաւան
 բան զմարդկօրէն բնութիս :

(3) Երբս լի Ին : Խօսի զսոյն ոչ 'ի վիճակ անկատար կենաց սկարեի,
 այլ 'ի վիճակ կատարեալ շնորհաց և երանութե, յորում օրհնչ նշմա-
 բարք կամ գործ խաւարային ակապոյ զոյ 'ի նոսս : Չմարդն այ՝ այ՝ նա
 նեցուցանել : զմարդն՝ որ իբր բնական պատկեր այ և, այ նմանեցուցա-
 նել 'ի գերբնականս շնորհք և փառք : Կամ, մարդ այ, իմն բա մտաց
 աւարեայն . (Ծ . սինթ . Գ . 11 .) այսինքն մարդ նախեալ այ , 'ի
 պաշտօն Թճային կարգեալ . զայնուիս մարդն նմանեցուցանել սակ այ՝
 գերազանց վարուք սրբութե :

(4) Պարսն առ Թճ : Սքաւառութե նոցա հաստատուն և սերս . միչ ցի
 'ի մէջ այեաց կատարութե ոչ իւր սկարացաւ, որպէս ապահա-
 մուն, յակոբայն, յովակիայն, և այլոց : Էլիսարութի հաստաց սոյն՝
 մաքար, միօրինակ, և անդիւրիւ, անկորուստ և անվերափոխ : Գիտար-
 առի, գիմեցուն . յարմակուն նոցա ընդգէմ գիւաց, ակապոյ, և
 Թճաւանց այ, հզոր . 2 օրին . և հին լուծ . Գիտարութիս : Գիտարու-
 թի . ստաութիւն մտաց յածայինն՝ պայծառ և անչ փութ : Ինապար-
 բութիս վերսնս . ինաստութիւն սոյն՝ երկնային, և անիտիւ . անյալ-
 Թեիլ յերկրաւոր ինաստութե, կամ անխմարհելի յաշխարհական ի-
 մասս :

(5) Չորոյ Կերպրան : Չվասակա աւարեանութե նոցա և զգիշտակ
 անուանցն ազմել, առնուլ 'ի միջնորդ և 'ի բարեխօս, Թճ իսկ վարդազ
 փեայ, ուսոյց 'ի հին և 'ի նոր օրէնս . և 'ի ձեռն նոցա հաշտել Է խոս-
 վելոյ կամ բանալ զխոսութիս բանն այ լուսաօրեայ, ծանոյց : Կամ,

ի ձեռն նոցա սարգսութի գառնել ՚ի բարկութի Այ, յայնի ծանցը
բանն եղ ՚ի բարւո՛ւմ տեղս :

(6) Բռնս գանխալի : Ասա մակարկը ՚ի մեր օրինակս գնի ՚ի լուսանցան .
նշանակեալ թէ ոչ է օրին, այլ յայնչ կեղեղ . զոր յետոյ գրկէցն ՚ի
ներքս մուծեալ են . և ոչ իսկ հաւանելի է թէ նր վարդապետն զհաւ-
ատանորակն բան իւր կոչէցէ՛ գանխալի : Վասն որչ լուս կարգի յա-
ւաջին բանն յարելի է յաջորդն . զի յետ բարձրացուցանելոյ զիսմո
օրնն, առ նմին զանձին իւրոյ թերութեան խառտվանի ասելով : Այ, եւ
անդիբանս յաճեալի, և Ը :

(7) Ընդ իսպա Բարեայն : Կուզ է սլորուած կամ կրկնուած չուանաց,
կամ խառոց ՚ի միայն . (զաթ :) Է սլորուածս բարի գործոց ասէ՛ չու
լիս խառնեմ . զոր օրինակ, ՚ի սահելն, ՚ի լուելն, յաղթելն, և Ը, խառ-
նեմ զչարն հարգաութի . ՚ի յանդիմանելն զյանցուտս՝ խառնեմ և Ը
բարկութի, և Ը :

(8) Իձարթիել խոցածոյս : Ի գարունից կամ ՚ի բժշկել մոյ խո-
ցուածոյս :

(9) Զուր հանդիսանամ : Աջանց կրուանց յառեան ելանեմ, և ՚ի քնու-
թին՝ կրուանցը պարտաւորեալ գառնամ :

(10) Գրիմ, ՚ի գարութի կենաց բարի ինչ գործով, և իսկոյն եղծակի,
գառնալով ՚ի չարն :

(11) Ի գիծն իտլանամ : Ի նաւելո՛ւ յուզից ընթացելն, կամ յառաջի-
կոց ճանապարհէն թուլանամ . կամ անհոգանամ յուզել զնաւն :

(12) Ըարունիմ ասք : Ըարիմ և կարգիմ յոյս ինչ աւարկութի, և
անք ՚ի սքսեւ հոսիմ, և յոյն ՚ի միւս աւարկութին քոյքոյիմ և ՚ի վայր
թափիմ :

(13) Ի ճշմարտութի գիրտիմ ոչ հասնիմ : Ի քնալքք աւարկելն . (Բ-
սիմ . Գ . Դ .) գնի, ՚ի գիտութի ճշմարտութի, այս է՛ ՚ի ծանօթութի
ճշմարտութի կամ ճշմարտա վարդապետութի : Գուցէ և նր վարդա-
պետս ՚ի բուն գրուածս իւր կեղեղ կը, ՚ի ճշմարտութի գիրտիմ . կամ
գիտէ ասել, ՚ի ստուգութի հոգևոր գիտութի ոչ հասանեմ . զի այսմ
նման ասի ՚ի փիլիսոփայ բանն առ լիւսիմարտ . Իսպիան լինի առ ՚ի ճշմար-
տութին գիտութի ॥ :

(14) Զլիւղն . որ է (շարագան խոսն .) գաբուի . (տե՛մքր սիքէնի .) զի որք
չարն, կամ զնուալ միտասկարն իրեմ ասէ, և զառաւել չարն կամ
զմիտասկարն անկեմ :

(15) Ընդ ամբանան : Ի վերանայն մտք յերկրաւորացս՝ խկոյն ՚ի խո-
նարհ իջանեմ գարձեալ : Կիմ ՚ի Բոյն . ՚ի սնեմակ իմ մասնեմ իբրև
առանձնասեր և աղօթական . և սակայն ձանձրացեալ անհանգարտութի,
արտաքս կլանեմ յաշխարհական իրս :

(16) Քեզ քասանել : Քեզ ախտել, կամ ընծայել :

(17) Ի Բարձրագոյն ինսպիցն՝ վայր իմեալ եւ ինն գրանիմ : յոյլ օրին .
լուս ևս որչի, ՚ի Բարձրագոյն ինսպիցն ՚ի վայր իմեալ, եւ ինն գրանիմ .
ցո . ՚ի հոգևոր ինստութի կս՝ ՚ի խորհրդոյն զիկեալ, գառնիմ զարեւս
էի յառաջն՝ արտասեր, երկրաւոր, և Ը :

(18) Ի յոս գաբարիմ : մի օրին . հասարիմ ՚ի յոս . այլննն մարմնով
կամ հասարտան ՚ի մի տեղի, այլ մտքս այդ անգր տարուբերիմ :

(19) Խտանալիսիցն աղբրեմ : Թողեալ զօրինաւոր և զարդարագոս
գառուարն, զանօրինան՝ կամ որք լուս հանդից և վասն շահու անձանց
գառնն, աղալեմ :

(20) Սոսիտանոք սարդիմ : Ի մէջ սամկոց խառնիմ :

(21) Երբիս ճոյն : Բնական անարգ գունով ճոյնն երեմ : Ասոք

ճարտր : Այսօր կամ այժմ անտանիմ ամենայնիւ մարտը, անարատ : բարբորոճին զհողի նա զքեցեալ, իւր անմարմին եղեալ . իսկ շալխ, յես տակաւուց ցուցանիմ մղեալ յախտս մարմնաց, մարմնատեր, և ինչպօքն զանս զի այսպիսի յանկարծ և արագ փոփոխումն ծայր 'ի ծայր' մչ և սովորական անարութեն, այլ խելապարտութեն գործ, որպէս յանկարծ լալ և յանկարծ ծինուել :

(22) 'ի պարտախնայութեն : 2 օրին . 'ի պարտախնայութեն : այլ . պարտախնայութեն, կամ պարտախնայութեն :

(23) 'ի յէջ աբուս : Ընդ առաւուսս հարուստ երեւիմ զանպղծ բարձր բալց անգործ յառաջագրութից, ուստի ընդ երեկս գատարկ գտանիմ 'ի գործոցն :

(24) Փոյն ինտել 'ի արիս : Այս չիք յերկս օրինակս :

(25) Ու սիրայեմ 'ի իտիտ : Գրեմ համարչակ զանգարելիան՝ առանց ինտելից յիտ ար իտիտ կամ այլեղի նիւթ եմ գեհնինն : Բայց 2 . օրինակք գրեն, զիտիտ նիւթեալ կամ նիւթել գեհնինն, և մարթ է առ նալ զառ ստացուած . այսինքն նիւթելով կամ պարտաւելով այստա զպատճառս այրման գեհնինն :

(26) Մարցուտն նարմայո : Ուրդն բարկութեն նորոյս ազանց քնի, որպէս եղև կային հնոյն աղամաց . որ պարցուտն կամ ծառփփփի առաջաւ, սակայն կարգադասանութեն և անգլխութեն եղև շարասցուած ծնողայն . ուստի և ես իրեւ զնա կրեմ յանձնն զնշանակս անբառաւ նալութեն, մչ զչնոյս գուրեւտութի, մչ զկենդանութին կամ զպահարս նալութին 'ի մահաւանն, որ առաւ կայինի առ 'ի մշտապատ գտաւորաւութեն անձինն, այլ զչնամբաւութի բանիցս, որք են իրեւ նշանն եղև 'ի կային :

(27) Արին բարեխոս : Փննեհէս որդի եղ խաղաղու, որ քաղ գտաւ և փառաւոր 'ի սպանանել աշակէս զզոռնիկեալն :

(28) Պարիե ճնարփն : Յետո՛ օրինակ ճնարփն յի :

(29) Աբարեան վհից : Դաւիթ աղբայ, յարգողայն մէծոց, գարսւտնայւցն զլէժիմնագրութեն մտանկաց զորդիս սանն սաւուղայ : (Ք . Թագ . ին :)

(30) Մարգարեածին փեռնոն այսինքն ստանել . ընդ սեպտեմբրայն առաջի փ սպանակ : Այս բան չիք յերկս օրին :

(31) Ախտնայոսն այ . Եղիտ . սրուերին Լուսն . Յովհաննէս մարտի . զարնակին փնայիք . Պաղտ :

(32) Անպարտ և ին : Արդ՝ լատ օրինակի յիշատակելոցո՞ անաչառք են առ իտ նաև գուճոք պից, որք սաստիկ հրամանին եյ զնուարք և սարչ տանկայք են, և են :

(33) Չլաղայոյն : զծովու կենդանեացն, որք լուղան 'ի Լուրս :

(34) Թինդոս ստեալ : Թնդաղով, ուժգին ընթացիք կայտաւոր : Իմաստ բարբ բանիս է, թէ ամենայն արարածք հսկանակ իմ յարուցեալք, իրեւ զծով ալեկոծեալ կամ յանբոխանն : Իսկ ծովու նման ցուցանել զնա, կամ զանբոխն՝ ամենայն որ վիպեցեղ, 'ի քննելն զառ մազան արտս մարմնականս՝ որք իրեւ միւրեք մեծամեծք և փոքունք զնանն 'ի մարմնիս անբաւ թուով :

(35) Անյանայ գծարտո : Դաղարեցո՞, իսպանիսն գծարտա : Յայտափկ մաղթողական բանս գիտե՞ զնմանութի անցնցն յովանաւ մարդաւ ընին : ընդպնէմ 'ի սանյո . իւր ընդ սոփք արդել սանձիւ . զտառանեալ մտացս կատարութի, որպէս զվիշտայն յայնանա :

(36) Աննովարան բոյոյ : Յամենայն կողմն ցրոզ միւնտրտան հարցոյ : Էբաւմագլիէան սեբան . որպէս զանդանս միւրայ միանն՝ որ եկուչ

դ յովան, խախտեալ սակ՝ զսխառ մարմնոյս . որոց իւրացանքերն ունին գլուխ , և ասին անգամք հոգւոյն՝ բայց ուրուական , այսինքն նմա , նախան կամ օգնական . երկրալէնչալս կիկի , որք են իւր հէնք (զուրսանաք) շքեալք կամ բնակեալք յերկրի մարմնոյս . կամ են կենք ցառ մարտիկք , որք շքին 'ի յամաք երկիր բնութես :

(37) Ազոն հրահարոյց : Չայս գրաւորական ողոց ձայն՝ համարեալ իբրև զազութս յովանառ , զոր մնաք մատոյց 'ի փորոց կիտն : Եւ սակ՝ նորձծայ գառ , այսինքն նորաք յարմարեալ , և զէ թէ նոր զվնուս առնելով :

(38) 'ի հոգ սեռւոյ : Ընկալ զայս խոստովանութի փոխանակ պատու բազին՝ զոր խոստանալք յովան յազութան , և մատոյց բեղ յետ ելանել ըս 'ի կիտն :

|| Էրստին յաւելուած երկին հեծութի՝ նորին հսկողի տո նոյն աղերս ձողմանայ բանի :
'ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ այ :

Ի Լ՛Ն . ՀԻ՛Ն

ա . **Ա**յլ ահա ձեզ ասեմ ո՛վ եկեղեցիք միանալանց՝ և աշակերտութիք կրօնաստանաց , որք մերկամարմին մատանցդ ձեռօք՝ առ ակնկալութի յուսոյն պարգևաց բարեացն անբաւից՝ տն զինուորեալք , սրոց զայս սեղան հանդերձանաց խորակաց բանից ընծայեցուցի , ընկալարուք զայս աւանդութի խոստովանութի՝ 'ի շինուած փրկութե հոգւոց : () աներուք սովիմք զմարմնոյս պարտութի . յիշեցէք զմարգարէականն՝ ընդ առաքելականին առեալ մեզ 'ի խրատ , զի մի պարծեսցի ամենայն մարմին առաջի այ , և զոչ որ է արդարն և ոչ մի : () տէրունականն մի մոռանայք , 'ի կատարածն իսկ պատուիրանին զոգջիք զձեզ ծառայս անպիտանս . մի եզիցի լինել ձեզ որսք խաբողին . զգուշացարուք և գրոյն , թէ կերակուրք նորա՝ ընտիրքն : Վ՛անզի և ես իսկ , որ զայս նուազութի մասնաւոր պտղոյ ձեզ ջամբեցուցի , վկայեալ զանձնէ կամաւորական ստգրտանք բիւր բամբասանաց՝ անբժշկական մեղանաց , զի սկզբնահայրն սկսեալ մինչև 'ի սպառումն ծննդոց նորա՝ կամայականն յանձնառուք հաստեցի եզի զիս ամենայնիդ պարտական չարեաց :

բ . **Ա**ռայ՝ յուսմանէ ոչ պարտաւորէ , և զհ հաճեցայ , 'ի յասելն նորա անյարմարապէս առ այն , որոյ

առաջի ոչ է արդարանալ մարմնոյ երկրածնի, թէ
 ոչ երբէք շնացայ, ոչ պտունկեցայ, և ոչ զաշխար-
 հիս ինչ համբուրեցի ճաշակս մահու: Այլ ոչ ընդ-
 հատ ինչ յանօրէնութենէ. թողցէ նմա տէր անձ
 զայստիկ. թէև ճշմարտիւ իսկ գրեցաւ, ոչ ըն-
 թացաւ, որքան թէ գթեաց, ՚ի յատել զանցարմար-
 սըն ՚ի դիմաց ժողովրդեանն իսրայելի բանիւ զա-
 քարիայ, օրհնեալ տեր, և մեծացաք, որ է փարի-
 սեցւոյն ձայնի կերպարան: Բայց ես քանզի գիտո-
 ղին այ մատնեալ եմ դատաւանի, որ զկիրս աներե-
 ութիցն մտաց ՚ի կշիռս եղեալ՝ համարի դատել
 զիս նոքօք ամենիրաւ հատուցմամբք, ոչ կերպարաւ
 նեցայց տեսողին. ոչ կեղծաւորեցայց քննողին. ոչ
 ստեցիցի՝ զոչ գործեցեալն նկատողին. ոչ խաբէու-
 թք ընդ միտ ինչ մտից մեծին. ոչ ՚ի տեսիլ բարւոյ
 ցոփութե՛զ՝ զչարս քողարկեցից. ոչ ՚ի պատկեր ըն-
 տանի՛ զապիկարս երբէք յարգեցից. ոչ՝ խենեշե-
 ցայց ՚ի զարդ օտարոտի. ոչ պճնեցայց այլով պայ-
 ծառութք. ոչ պաճուճանս յարմարեցից տգեղու-
 թես գեղոյ: Այ՛ որ մեղաւոր իբրև զիս. ոչ որ անօ-
 րէն. ոչ որ ամբարիշտ. ոչ որ անիրաւ. ոչ որ չա-
 րագործ. ոչ որ վրիպեալ. ոչ որ սխալեալ. ոչ որ
 մոլեգնեալ. ոչ որ խարդախեալ. ոչ որ շաղախեալ.
 ոչ որ դատապարտեալ. ես միայն եմ, և այլ ոչ որ.⁷
 ես ամենայնն, և յիս ամենեցուն: Այ՛ հեթանոսք,
 զի ոչ գիտէին. ոչ հրեայք, քանզի կուրացան. ոչ տը-
 գէտք և խառնիճաղանջք, քանզի յիմարք էին ի-
 մաստից: Այ՛ ետ վարժից կոչեցայ՝ յանձինս դատա-
 խաղ. ուրբի ուրբի անօւանեցայ, և զգովեստն տու-
 անձ՝ եղծի. բարի ասացայ՝ առ եղկութեն ժառան-
 գութի. նք վկայեցայ ՚ի մարդկանէ, որ եմ անմա-
 քուր առաջի այ. արդար դաւանեցայ՝ ամենայն ի-
 րօք ամբարիշտս. հեշտացայ ՚ի գովեստ մարդկան,
 զի ծաղր եղէց յատենին քօի. յաւազանէ կոչեցայ
 արթուն, և ես ՚ի քուն մահու ննջեցի. ՚ի փրկուեն
 անուր հսկող յորջորջեցայ, բայց զգգաստուեն այ՛ս
 կափուցի: Այ՛ հա՛մ դատաստան. ահա՛ յանդիմանուի.
⁸ ահա՛ նոր կշտամբանք, և հին դատապարտուի. ահա՛
 ամօթ դիմաց, և տաքնապ հոգւոյս. ահա՛ ինդիրք

փոքունց , և կշիռք մեծամեծաց :

Գ. ԱՅԼ զ՛հ միայն՝ տէր անձ մարդասեր , անտխակալ և երկայնամիտ , համարեաց մեղապարտս անձին՝ ընդ վերջին պարտաւորութե աւուրն ահաւորի՝ զայս կսկծեցուցանող ինքնաբանական նախատինս : Մի լուայց ՚ի քէն զայստիկ՝ գթթած , փոխանակ զի ես ինձէն անձինս գրեցի : Ըրդ՝ բարձցես և ¹⁰ վերաջուացես զպահ պարտաւորութե կանոնիս՝ ընդ քեզ կապելոյս տենչանօք հոգւոյս : Հան զնախատինս պատկառանաց խայտառակութեա . ծածկեա աջովդ կարողութե զտգեղ տեսակ մարմնոյս մերկութեան . մատո՛ հանգստեան ¹¹ զթոպեալս ուժգին մեղացս բեւաւմբք . կարգեալ ինձ սահման հետոց բարութե՝ առելս կենացդ . պահեա յիշատակ ինձ ողորմութե՝ և զկնի մահու՝ կեանք ամենեւին , օրհնեալ յերկինս , և գովեալ յերկրի . բարեբանեալ միշտ յամենայնի՝ յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

(1) Աւտիբոսիտի : Աշտիբոսեալ անձինք կամ ժողովք միաբանակեցոյ : Որք հրչանդիս նախնոր յետօ , փոխանակ սակոյ՝ մատուցե ձեւաց , այսինքն որք անդէն ձեռքք զնուորեալ էք Այ , ակնունելով անբաւ բարեաց յերկինս . որոց և զայս բանական սեղան իբրև ՚ի զանազան խորհույց՝ ընծայեցի ըստ ձերում ինզրոյ : Ընկալարուք զայս իբրև աւանդ կամ տուր խոստովանուէ ՚ի շահ հոգւոց , և ոչ թե՛ ՚ի զայթակղել կամ ՚ի գարովել : Բանդի թեպէտ ըստ բարում մասին՝ զշեական բանք են և յանդիմանութեք՝ յայսինքք անհամար թերութեց մարդկան , բայց խառն ընդ գեղոց առ ան յուսադրութե՝ լինին իբր խորեկ համեմալ առ այնտիկ որք առողջ մտք ճարակիցին :

(2) Զգուարդուտ և գրոյն : պահեցէք կամ յիշեցէք զբան գրոյն . (Ամբակ . Թ . 16 :) զոր հին լուծ . սխալմամբ ընծայե յորոց :

(3) ՚ի սիւքնահայրն սիսեալ : Յազանայ նախահօրե սկսեալ մինչև ՚ի մերջին ծնունդ՝ զամենեցուն յանցանս և զլքիպմուն լկայեցի զանձնէս , իբրև ամենայնին պարտական : Մի թուիցի թե զպտուղ սահաւ բանիցս ձեզ մատուցանելով , զձեզ պարտաւոր ցուցանել կամեցոյ այդբան ըստ բնաց . այլ մանաւանդ զանձն իմ՝ միայն խոստովանիմ պարտական : Իսկ գուք հարցէք իւրաքանչիւր իւրում իւրին . բայց առանց խաբելոյ զանձնս ձեր , և մի նմանիցիք միմեա են :

(4) Յսօհնի ոչ պարտաւորի : Զայս մտթե կր իմանալ ՚ի մերոյ հարստ փորձանցոյն , թե ոչ յաւելլոր զինի նր վարդապետս , իողջ նեա քր ան . զոր վան զարձանցոյն սակ՝ ոչ յորմարի : Ուստի իմանի զայլմե ուսմով նե բարեկրան անձնէ առ իւրով ժամանակաւ . յորեւ զայնպիսի պարծենալուէ բանս լուեալ էր , և թերեւ ՚ի պատճառս աղթական բանից օրչո ստացեալ իցէ նորս զայնպիսի բանս . իբր ոչ հանելով ընդ աննապարտ խոստովանութեա օրչո , և առաւ բանիւ ձեանալ կարծելով . որպէս թե սակ , ես ոչ շնացոյ , և ոչ պրանիցոյ , և ոչ գողացոյ , ևն :

և զինքդ ապա առ անձ մտառչեալ խոտաղանկից՝ այնպիսի մեղաց արար տապան գալ: Մահայն որ վարդապետս լուծանէ զինքն նորա, և անի բաւ ջուշանէ. զի խոտն զայնպիսի բանս առաջի նշ՝ մէ է հետի յանու- բնութի, յորժամ պարծանաք որ ստիցէ. և զի խորհրդով սխալն յայնպիսի յանցանք ընդ գործով սխալեալս արարաւոր կացուցանէ. և մէ կարէ ասել որ, թէ ես և մէ խորհրդով բնաւ յանցեալ յայտարիկ օտարս յորժամ ամբաստանէ զանձնէ առաջի նշ՝ ոչ խօսի առաւ: Վասն այսորիկ թէ ես ճշմարիտս իսկ գրեցաւ. այսինքն թէ և ճշմարիտս իցէ նորա պարծանքն, սակայն ոչ ընկալաւ, ՚ի զնացս առաջինութի յառաջելով. որքան թէ գիտայ, ամբարտաւանութեն, որպէս թէ ասել զանարար բանն խրայելեացոյ՝ զչրեանն ՚ի զպար. (ժա. 5.) օրհնեալ որ, և Ածարայ, այսինքն գոհութի ապրով նշ վասն կարծեցեալ կամ առաւ մեծութի առաջինութեց, որ և է նման ձայնի փոքրեցեացն:

(5) Զու գործեցեալսն: Ո՛չ տեսցի այն՝ որ նաև զու գործեցեալսն անասանէ. այսինքն կամ զորս արտաքին գործով չեմ արարեալ, բայց խորհրդով հաճեալ եմ. և կամ թէպէտ այժմ չեմ գործեալ, բայց յետոյ գործեալս եմ ընդ փոքր ինչ ճիշդ: Եւ խորհրդով հաճեցաւս առաջի նշ: Ու ՚ի սեփեւ Բարոյ յոփոսեմ՝ զարս. այսինքն մէ ընդ կերպու յանաւ բարի համարձակութի՝ զարս համարձակութիւնս ծածկեցեալ: Վասն, ոչ ընդ արարուածիւ բարի քաղաքավարութի, բարեբարոյ և խնայիչ ընտանութի՝ ծածկեցեալ զար քաղաքավարութի, որպէս արեւ սաղաթ ՚ի ներքոյ քաղք և ընտել բարեմարդութի առ խրայելեան ժաղովորդն՝ Թաղալոյ զհարաննեգ ապաստանութին: (թ. Թաղաւ. ժն. 5. 6.) Ու ՚ի պոփեր, մէ խորհրդեալսն պատկերաւ կամ ձեւով կրեալ, որպէս ջուշից զոկարս, զողորմելիս, բաւ առաջի իշխոյ՝ որ զան ձառն արկեալ զառեւծենին՝ իբր մորթ իւր բնական, ա՛րարիւ և կըր ձեւանայր:

(6) Ու իննեցեալոյ: Է օրին. իննեցեալոյ: Եւ զարդարեցեալ անարտաւոր և արտաւոր զարդարութեալ առաջինութի. որպէս լինի՝ եթէ որ ՚ի գովելի գործոց ընկերայն և կամ նախնեացն՝ պարծանս յանձն ձգելէ, ինքն ոչ գովով այնպիսի: Յայտարիկ բանս յառաջ անուս զառասպելն ճային կ՞ ազաւատեն, որ պճնեաց զմարմինն օտարոսի փետրովք՝ առ ՚ի Թաղալոյսն զընաւորն արեւորութիւն:

(7) Եւս անկայն: այսինքն վերողորմեալ զանազան յանցաւորքն բովանդակ ես եմ. և ինչ անկեցում. ամենայն մեղաւցելոց յանցանքն և արաւ ժապարտութի յես գտանին: Իսկ թէ այս, և այլեւ անցեալ բանք՝ որպէս ճշմարտութի ստին, տես ՚ի կն. լծ. 1: Բանգի յորժամ ճանաչէ զանձն ունօզ միահամուս յանցանացն՝ որ յայլ յանցաւորս կան զրուեալք, հարկաւ զհեա զայ զի ամենեցունցն լինիցի յանձն իւրում:

(8) Սնա մօր կցարմատ, առեալ ՚ի նշանակութի անուանս. զի գրիգոր կոչեցայ ՚ի մկրտութին, որ Թարգմանի՝ հսկօզ, արթուն. և սակայն գործովք թմբեալ և անզայ կղէ, որով և անունս լինի ինձ կշտարիկ: Եւ հին դարապարտութիւնն՝ նոր կշտարութի անուանս հաստատան զառաջին գառապարտութիւնն՝ զոր արդէն յանձնին կրեմ սակո այլ մեղացն:

(9) Ինքորի գոհանոյ: Սնա և վասն անպատուութի անուանս լինի քննութի, հարցուփորձ, որ փորք կարծի քան զարհամարհութի սպառ պարզեալս Սոյ. և սակայն կշտար մեծախնայ. ընդ մեծամեծ յանցեալսն կշտալէ: Վասն զի անկարգութի մեծ է և անթմայի խաբէութիւն, յորժամ գործք ոչ համեմատին անուանն. զոր օրինակ թէ որ զանունս ունիցի մարջոյ բանականի, և գործ զանբանի. առաջ արաւշաձառեալս

անէ՛ անի՛ դիտոյ : Աւարտելն ընդ պատիկ կշտամբանս յառաջ բերէ և
զայն թի՛ հրէայ անուանեալ ես , և ստիպն ոչ իրդ հրէայ վարքս (Հոսփել
Թ. 17.) և նոյն յանդիմանութի՛ ասի (Յայտն. Գ. 9.) Եւ ուշ ե-
գեալ տեսանեմք իսկ յինժայտ նախախնամութեն Սա՛յ, զի ըստ գոր-
ծոց և ըստ պաշտաման կարգեալ սահմանէ իւրաքանչիւր զիտուան ա-
նուանն , որպէս Աբրահամու , Յակոբայ , Պետրոսի , Յովնանու-
միրաչի , և այլոց . որպէս զի անունն իցէ նշանակ յայտնիչ գործոցն , և
իբրև ձայնաւոր պատկեր անձինն անուանելոց :

(10) Վերջոսցեն՛ զլսակ : բարձցեն՛ զիսոց կամ զարդեկանս անձնագաս
բանիցս , զորս իբրև կանոնական սպաշխարանս , կամ իր բանագրանս
եզի անձին իմուտ՛ , թեկէտև ըստ փախագանաց հոգւոյս շեմ որոշեալ
ի՛ քին , այլ կասեալ եմ ընդ քեզ :

(11) Զիողիտար : զհարուածեալս , կի՛ զձեռեալս ծածր բեռաւոր մեղաց՛
մերձեցո՛ ի հանդիսս , ըստ որում և հրաւիրեցեր զծանրաբեռնեալսն
առ քեզ գիմել և գտանել հանգիստ :

Ս իբրպին յաւերած իրին կեծուէ՛ նորին հսիողի , առ նոյն
այիբս ճողխանաց բանի :
՚Ի՛ խորոց սրտից խօսք՛ ընդ քո :

Բ Լ Ե Ն . Հ Գ .

Թ . Թ ազաւոր բարձրեալ հզօր ահաւոր՝ օրհ-
նեալս միայն տէր յս քս , քս է փոխար-
կեւլ՝ յանակնկալս կենաց յուսահատութե՛ զսատա-
կիչ անէծո՛ առ կեցուցանօղ օրհնութիս . զպարսա-
ւանս վհատութե՛ առ զուարթացուցիչ գովութի .
ընդ ամօթոյն՝ համարձակութի . ընդ պատկառա-
նացն՝ պատիւ . ընդ տարազրութեն՝ յոյս բարութե .
ընդ բաժանմանն՝ ակնկալութի միութե . ընդ սպառնա-
կանացն բանից՝ ողորական օփօփանս . ընդ միանգամ՝
դատապարտութեն՝՝ կրկին ազատութի :

Ք . Ողորմեա՛ տէր՝ մահու մեղապարտին յաւուր ար-
ձակման շնչոյս կենդանութե՛ , մինչ աչացս ողորմա-
դին հայեցուածս ՚ի բարձունս կողկողիցի , զբազ-
մարկածեան ուղւոյն զանդերծ ընթացիցն զանփախ-
չեքին ճանապարհ յաչս բերելով մնացս տեսմամբ
ամենայնիւ վտանկեալ . և ՚ի յերդ բնակութե՛ յար-
կիտ նկատեալ յերիցն շաւիղ , թշուառացեալ կիտու-
մեռութի , դիմօք այլայլութեան , տատանմամբ մեզ
տանցս , կարկամ հառաչմամբ , նուազ հեծութի՛
նրբական ձայնիւ , յոգի թախծութե՛ յոքնամոտնեայ

տարակուսանաց՝ ի խորոցս աներեւութից զգործեցե-
լոցս ողբալով հառաչեմ: Արժող ես բարեգութ՝⁵ և
անդ հրաշագործել յաւետ զօրեղութիւնս ստեղծելով, թէ
նոյն եղիջիր յօգույդ խորտակմանէ. և կամ թօ-
ղեալ լիցին քեզ մեղանք քո. կամ թէ երթ ՚ի խա-
ղաղութի սրբեալ ՚ի մեղաց: Այս զոր յայնմ ժամու-
նէ ժամանեցից պաղատել, այսօր ընկալցիս մարդա-
սիրապէս, ով երկայնամիտ բազմաշնորհ ամենակե-
ցոյց: Արժամ՝ որ այժմս՝⁶ բանապաճոյճ խորխտա-
ձայն սիբացօղ բարձրապարանոց՝ անկեալ գնիմ դի-
անկենդան. կարկեալ ՚ի խօսից. կաշկանդեալ ձե-
ռօք. լքեալ անդամօք. խփեալ շրթամբք. կափու-
ցեալ աջօք: Տախտակ անշարժուն. կոճղ կիսայ-
րեաց. արձան անզգայ. պատկեր անբարբառ. գոյու-
թիւն անշունչ. ողորմելի տեսիլ. աշխարելի կերպա-
րան. ողբալի օրինակ. եղկելի դէմք. արտասուելի
նմանութի. լռեցեալ լեզու. ցամաքեալ խոտ. թօ-
թափեալ ծաղիկ. ծորեալ գեղ. շիջեալ ղամբար.
դատարկ կոկորդ. խոպանացեալ սիրտ.՝ աղէտեալ
աղագարան. սպառեալ աղբիւր. թալկացեալ մար-
մին. ժողխեալ որովայն. քակտեալ տաղաւար. կռ-
տորեալ ոստք. բաժանեալ յօդք. հատեալ ծառ.
սողոցեալ արմատ. թողեալ տուն. հնձեալ արտ.⁸
ստորախուզեալ բոյս. օտարացեալ բարեկամ. մե-
ռայեալ պահեստ. թաղեալ գարշութի. մերժեալ
ատելի. բարձեալ խէթ. անարգեալ կմախք, և իբր
զանապիտան առ ոտն կոխեալ: Այսօրեալ այլոց
մաղթանաց, որք զհաւատոց. թշուառի՝ ձայնիւ-
նուազեալ ազերս հառաչման, ցօղով արտասուաց՝
բարերարիդ գթութեան ՚ի բարձունս տարածանեն:
(1) առ քեզ՝⁹ դարձն յեղանակեն յարգահատելով,
զոր օրհնեմ. գնշան խաչիդ փրկութե, զոր երկրպա-
գեմ. գլարութեն ճշմարտութի, որում հաւատամ-
զփառացք քո յայտնութի, զոր փառաւորեմ. զգա-
տատամսիդ ահաւորութի, զոր խոստովանիմ. զբա-
նիցդ յանդիմանութիւն, յորմէ զարհուրիմ. զհա-
զուոյդ սից ինձ ուղեկցուի, զոր պաշտեմ.¹⁰ զօժմանդ
տեառնագրութի, զոր և համբուրեմ. զթագաւո-
րելն ընդ քեզ՝ տէր յս, որում պաղատիմ: Արդ՝¹¹

լքաւ՝ մերժեցաւ՝ բարձաւ՝ տրոհեցաւ՝ փախեալ՝ սրացաւ՝ տեղի ետ կցորդուծի՝ զուգուէ կենցաղոյս կենդանուծե. և ¹² յուսոյդ որ 'ի քէն պարզև՝ մնալ ցական և անջնջական յիշատակարան պահեցաւ :

դ. Տես ողորմուծք 'ի տարակուսանս վտանգելոյս՝ միայն բարեգուծ ¹³ փառաւորեալ որդի այ, քաւել՝ բժշկել՝ կենագործել՝ պաշտպանել՝ նորոգել՝ նկարել՝ կանգնել՝ հաստատել՝ վերստին ստեղծագործել յերջանիկն անարատուծի. քճ է կարողուծի, քճ է փրկուծի, քճ ողորմուծի. չիք քճ անկարուի, այլ ամենեկին զօրուծի, բարձրուծի, իշխանուծի, անվախճան թագաւորուծի, իսկուծի, ինքնուծի, ¹⁴ ամենատեղի բացարձակուծի, բարերարուծի, լուսաւորուծի. փառաւորեալ տիրապէս, անպակաս և անյաւելուած, ¹⁵ ինկեալ խորհրդով անթարգմա նելեաւ յերրորդուծեդ սրբում, գոհաբանեալ յաւէտ և ևս առ սմին 'ի նոյն պաշտօն հաւասարուծե միապատիւ զուգականուծե, երէկ և այսօր՝ և յաւիտենից յաւիտենան. ամէն :

-
- (1) Յանախայիկն յաստիպութի : 'ի յուսահատուծեանս՝ որ անտկնալ է կենաց, փոխարկել զանէծան յօրհնուծի :
 - (2) Ընդ սեխոյն : Փոխանակ ամօթոյն՝ շնորհել համարձակուծի. բառայս և յաղբոցն : ընդ բաժանանն, փոխանակ բաժանանն 'ի քէն՝ շնորհել յոյս մուծի, միանալ ընդ քեզ սիրով և փառք :
 - (3) Կրկն ուղբութի : փոխանակ միանգամ գատապարտուծեն 'ի մահ՝ շնորհել կրկն ազատուծի 'ի մեղաց և 'ի մահուանէ՝ յարուծի :
 - (4) Զ Բազմութեան ուղևոյն : Ուղևոյն կամ ճանապարհի մահուան՝ յարում կան բազում արկածք և վտանգք : Չայնր անփախելի ճանապարհին զչնայան յուշ բերելով մտքս, և 'ի պատուհան յարկի բնակարանիս՝ որ է շաւիղ կամ սեղի ելանելոյ պատարս, հայելով սղարելի կէտամուծեամբ, ևն :
 - (5) Ես անդ հրաւիրուծել : յայնժամ ևս կարող ես հաշտագործել զուղղուծի հոգեոյս, ևն :
 - (6) Բանապաշտն : որ այժմ բանիք ճոխանամ, խոխոխոյն, իշխանաբար տատանմ կամ ապանամ. օրհոյս. 'ի քոյլըն ամբարտաւան անձամբ գնամ, յետոյ 'ի մահուանս անկեալ գնիմ՝ գի անկեղան, ևն :
 - (7) Աւելեալ աղբոսն : իբրև աղբիք կամ փականեք աղբերեալ գործի աղջելոյ՝ բերանն կամ ընդուն : Հին ըմ. իննասոց զայս և զականջս և ծողիեալ որուայն. հարեալ կամ լուծեալ 'ի գարշ հիւթս որովայնն :
 - (8) Սրբօրհուդեալ Բոյս : Յարմարոյն խուզեալ կամ կտրեալ բոյս : Ի տաշեալ պահեալ. մարմնն՝ որ 'ի պահ գնի 'ի գերեզմանի, լինի որդեալ հար և ապականի իբրև զմուտցեալ պահեստ : Բաշեալ ինի. իբրև

զիտընդական աչաց կամ սակց բարձեալ լինի մնալին : ինի . ցամա-
քեալ սակերտան :

(9) Պաշն յեղևսլին : Չ գամնայն առ քեզ զընմաբ յիշեցաքաննն և
առեպ յառաջ բերնն : Չայս , և զյաջող բանն առնու յաղծից քա-
հանայաթագն :

(10) Չծնանդ քնագրուի : խնանց զծնաննն , որ լինի 'ի մնալին
ննջեցեալ քահանայն . զոր և յաղծա քահանայաթագն յիշն : Այս
օծուան աւանդի և բացարդի 'ի դիմենսխանան դիրան յազազս եկեղե-
ցական քահանայապետ . զլ . է . բնարան . է . իրբն հասարակարար նուկ
յաշխարհական ննջեցեալսն 'ի կիր արկեալ . և այսպիսի սովորութեան
վկայեն յիշատակք առաջնոց , որպէս 'ի մաշտոց ինչ յունաց երեխ . և
մինչև 'ի ժք . զպնն պահիւր յեկեղեցին սակքանագրից սովորութիւնն
մեռանելոյ զմալին ննջեցեալ քահանայն , որպէս վկայէ պաշտանն
յոյն :

(11) Լէս մերժեցա : Թեպէտև մահուամբ Թողաւ , բարձաւ , մա-
խեաւ , հրաժարեցաւ հաղորդութի կենաց աշխարհի , բայց յուսաց
գրկութն և յառութն պարզէն՝ մնաց ինձ անջնջ յիշատակ :

(12) Թառայր որ 'ի դին պարգև : 2 . օրին . յոյս 'ի դին պարգև . այսինքն
յոյսգ որ և քա պարզէ՝ մնաց ինձ յիշատակարան :

(13) Փառասուրեալ որդի : 3 . օրին . փառասուրեալ :

(14) Ամբարեղի Բայրճոյնի : Ընդարձակութի որ ընուս զմա՝ անդ .
ուստի գիւրաւ կարող ես համահասարակ զգրուեալ մնալինն մւր և իշնն ,
և նորպէս զնոսա յանարատութի փառաց :

(15) ինիւլ խորհրու : օրհնեալ 'ի յաւիտեանց անձաւելի խորհրդով 'ի
նր եղբորութեդ , այլ և զտհարանեալ միշտ միանգամայն 'ի ժամանա-
կէ՝ նովին հաստար պաշտմամբ համարատու միութն , ևն :

Ս Էրսբին յապշտած իրին հեծուէ՝ նորին հսկողի , առ նոյի
աղերս մող խնանց բանի :

Պ Խորոց սրբից խօսի՝ ընդ այ :

Բ Լ Կ . Տ Գ :

ա . Ս րբայ երկնաւոր , տէր բոլորեցուն , ' առ ա-
մենայն բան՝ յամի միշտ երկայնամիտ , այ
կենդանուոյ անքնին որդի : Մհա՝ անդ է ողորմելն իւ
կապէս , յորում հատաւ անկակալութի վաստակոյն .
անդ է բարեգործելն , յորում՝ տեսուի իմաստիցն
խափանեցաւ . յայնմ ժամու և մարդասիրելն , յո-
րում տկարութեն վտանգ պաշարեալ տիրեաց ներ-
քոյ և արտաքոյ : Մնդանձր է բժշկուի անձային քոյ
ձեռինդ , յորժամ՝ բնաւ անդամոցն տեղի ետ կեն
դանութին . այն վայր է այցելութն , յորում ելք
հնարից ոչ գոյ : Մյն է քո մեծուի , յորժամ զյու-
սահատութն վերն՝ ողջացուցանես . այն է հարա-

զատ ⁶ քումի ազգակցութե, եթէ յանակնկալն ժա-
մու արուեստաւորեսցես փրկութի : Մին է հանդի-
սարան քում յաղթանակի, եթէ զփակեալն մուտ-
կենաց 'ի սպառումն շնչոյ՝ բացցես . այն են քո շը-
նորհք վայելչականք, եթէ զչարեացս իմոց մուտ-
ցեալ՝ զբարեացդ քո յիշեսցես . { Յայսմ՝ ես անտխա-
կալ, եթէ ապախտաւորիս՝ ընդ երախտաւորացն
խնամարկեսցես . } 'ի նոսին ծանեալ գիտացից, եթէ
նայեցար 'ի նուէր բանիս՝ նախնի գթութիւնդ, եթէ
զսովորութի չարեացս բարձցես :

Թ. Յաղագս այսորիկ ⁸ հիւսին բանք, և եղանակին
նուագերգութիւք, յորժամ տէրն բարի՝ չարն ծա-
ռայի՝ զբարեգործացն պարգևեսցէ . որ մինչ իրա-
ւամբք մնասցէ բանտի, նա յարքայական ապարանս
զնա հանգուցէ . մինչ հրաւիրեալ է 'ի դուբ տղմոց,
նա ⁹ 'ի բազմականս ամենապատիկս գահուց գրգե-
ցուցանիցէ . մինչ ¹⁰ բրելոյ զալսն գիտեսցէ, նա 'ի
բարձրութի բերկրութե հայեցուցանիցէ, մինչ ծայ-
րատութե մատանցն սպասէ, նա մատանի համարձա-
կութե մատուցանիցէ . մինչ հայի հարսւածոց գա-
նից, նա գթոց գիրկս արկանիցէ . մինչ պատրաս-
տեալ յուսայ կորստեան, նա երևելի տեսողաց բազ-
մաց առնիցէ . մինչ ակն ունի սատակման մահու,
նա ընդ կենացն և փառս ընծայեցուցէ . մինչ հատ-
ման գլխոյն նայեսցի, նա զնոյն պսակաւ պայծառա-
ցուցանիցէ : Մին պտուղք օրհնուէ՝ գլխած, սքան-
չելարմատ քում շառաւիղաց . այս արգասիք կենաց՝
արարչականդ քո հրամանաց . այս իղձք խորհրդոց՝ ¹¹
խոտտովանեալդ քո տենչանաց . այս նշոյլք լուսոց՝
ամենասփիւռդ ճառագայլից . այս ախորժուի ճաշա-
կաց՝ բարիբանեալդ քո քաղցրուէ :

Ք. Քնի միայնոյ են այսգրիկ տէր . 'ի քէն ¹² ազդե-
ցաւ գրել ինձ զսոսին . ահա՛ զքոյսդ յատուկ աղերս
աղաչեմ՝ օրհնեալ, 'ի քոյոց այտի պարգևեալ շնոր-
հեալ . բայ տէր զգանձս քո բարիս, ըստ աղերսանաց
առակին : Ս'ի խառնեսցես ¹³ 'ի համբարս բարեացդ-
քոց՝ 'ի չարեացն իմոց . մի շտեմարանեսցես զատե-
լիսն քո՝ որ են ռիութիւք և ցասմունք, ընդ սիրե-
լիսն քո՝ որ են գթութիւք և ողորմութիւք . մի պա-

Տեսցես 'ի ստացուածս քո պաշտելիս՝ զանախորժե-
 լիսն քո՝ որ են մթուձիք և դաժանութիք, և զիմ
 քնասելիքն՝ որ են մեղք և թշուառութիք: Ս'ի գրե-
 ցես աջովդ օրհնութե՝¹⁴ 'ի մատենիդ կենաց՝ զմուր-
 հակ պարտուց իմոցս անիծից. այլ¹⁵ զանհնարա-
 ւորսն ինձ համարեալս՝ մեծացուցես կրկին առա-
 ւել զանուն քո տէր՝ 'ի նոսին, ցուցանել զդոյն ինձ
 դիւրինս և հեշտականագոյնս: Աստ են իմ պար-
 տիքս և անդր քան զթիւ. այլ¹⁶ ոչ այնքան հրաշա-
 լիք իբրև զքո զոգորմութիդ. բազմւմ են մեղանքս,
 այլ յաւէտ են նուաղեալ առաջի քոյդ ներսդուէ.
 յաճախ են չարութիքս, այլ յաղթական են համայ-
 նից՝ հզօր ամենակալ՝ քոյդ մարդասիրութի. ինձ են
 անհամար՝ իմոյս անձին բիծք, այլ քեզ՝ յոյժ գրա-
 ւեալ են ընդ սահմանաւ: Ս'չ են այնքան զօրաւորք
 առ կենդանութի՝¹⁷ զէնք մեղանաց պատկառեցե-
 լոյս պողաբերութե, որքան յիշատակ մահու կեն-
 դանոյդ՝ առ վանումն կործանողին բռնութեան:
 () Ինչ ազդեացե՞¹⁸ փոքր խաւար՝ աւուրդ այ. զիարդ
 բաւեսցէ դոյզն ինչ աղջամուղջ՝ մեծիդ ճառագայ-
 թից. զիարդ համբարձցի կշռեսցի ընդ խաչի քո
 կրից՝¹⁹ խակութի հեշտութե մարմնոցս տկարութե:
 () Ինչ երևեսցի յաչս ամենակալիդ քոյ առաաու-
 թե՝ կոյտք մեղանաց ամենայն տիեզերաց. ահա²⁰
 կոշտ մի հողոյ դիւրափխրելի՝ 'ի կարծրութե բախ-
 ման վանեցեալ, իբր զպղպջակ անձրևոյ բազմազեղ
 հոսմամբ քո կամացդ՝ չքացեալ պայթեալ անդատին:
 () Ինչ պիտոյ են քում զօրութեանդ ամենահնարդ
 կարողուէ՝ ժամանակաց առաւելուի՝ առ յանցու-
 ծոց իմոց քաւութի.՝²¹ Ս'չ քթթել մի ական, ոչ
 խուն մի տեսութի ածանցական, ոչ սակաւ մի նայե-
 ցուած փայլական, ոչ կիսամասնեայ յամրութի, ոչ
 փութացելոյ ոտից յեղեղումն, ոչ յեւից բարձրու-
 թէ միոյ կանգնոյ կաթի անկելոյ, ոչ զիծ մի չափոյ՝
 մտաց հեռեկեցելոյ, ոչ նշուղից արագութի, ոչ շնչոյ
 տուրևառութի, ոչ ինչ յայսմ յանգոյ և յանտպա-
 ւորական նմանութե՝ անձև օրինակաց յաւէտ ան-
 կայից՝ այնքան առժամայնք կամ հարեանցիկք, որ
 քան եղծմունք, ցնդմունք և հալմունք մեղացս սառ-

նամանեաց պահեստի՝ քումդ զօրութե՛ն ԽԾ ամե-
 նայնի տէր յ՞ ք՞, որդի՛ անքնին կենդանոյդ այ :
 Ո՛ր տաս պարգևես արև քաղցրութե՛ն՝ չարաց ընդ-
 բարիս . և անձրեւես երկաքանչիւրոցն անաչառաւ-
 պէս : Այլես սահմանես իրաւամբք՝ և ՝ զվտանգս
 կրիցն հաւասարաբար . որոց մեծ է հանգիստն առ
 ակնկալութի պարգևին, փոքր խթանաւ փորձութե՛ն
 զսակաւութի պարտուցն աստէն վճարես . իսկ որ
 զերկիր ընտրեցին, ներես ողորմութե՛ք, տայլով և սռ-
 ցա դարման ընդ նոցա՝ միշտ առ քեզ դարձին սպա-
 սես : Այլ քեզ փառք ամենազօրիդ՝ առ ամենայն
 հրաշագործութի բարեխնամօղ երկայնտութե՛ն, օրհ-
 նեալ յաւիտեանս . ամէն :

- (1) Առ ակնայն Բան : Աւտակ քան զեմ բան և զփաս՝ երկոյնամեա
 ես յամենայնի : կամ, առ ամենայն բան, այսինքն թէ՛ ի խոտանալ
 բարիս, թէ՛ ի կատարել փոյնս, թէ՛ ի փրկել ի փորձութեց, թէ՛ ի
 լեւել աղօթից մերոց, թէ՛ ի պատուհասել, միշտ երկոյնմտաք վարիս :
 Չայն միտս Թուի ընդարձակել ի յաջող բանսն, յորս ասէ՝ ողորմոս
 յորժամ չիք ակնկալութի . մարգարեան՝ յորժամ ներքոյ և արտաքոյ
 պաշարեն վտանգք . բռչկես՝ յորժամ յամենայն անգամայ պակասի ա-
 ռաղլութի, ևն :
- (2) Անդ է ողորմէ : յայնմ, կամ յայնժամ կատարի սիրտպէս ողոր-
 մութիս, յորժամ չիք ակնկալութի վտանակոց բարի գործոց :
- (3) Տեսութի իմաստից : Յորժամ ճարտարութի կամ ճարք մտայ իտ
 փանեցաւ, յորժամ խորհուրդ մտայ մթազնեցաւ, և ոչ կարէ ընտրել
 զուզիքն և զպատաճն, յայնժամ երևի քո բարեբարեին՝ յաւաճիւր-
 գել, ի լուսաւորել :
- (4) Բնաս սերտանց : յորժամ կենդանութի կամ առաղլութի ամենայն
 անգամայն բարձաւ, կամ հեռացաւ :
- (5) Ուղտոյնայնէս : 2 օրն . առուղտոյնայնէս : մի օր . ուղտոյնայնէս :
- (6) Քուտ պիտոյնութի : այն է սովորական քո ընտանի բնութեդ, կամ
 զօրութեդ :
- (7) Ի սոսն ծանելալ : Յայտարիկ ծանուցեալ գիտացոյ զհամըն քո լին
 ծայ աղօթիցս ըստ աւաճին գթութեանդ, եթէ զլար սովորութիս իմ
 բարձցես :
- (8) Հիւսն Բան : Յօրինին բանք զովեալոց, և եղանակին մայրք օրհ-
 նուց, յորժամ բարի Տրն պարգևեցէ չար ծառային զայն բարե՝ որ
 բարեգործացն վայել են : Ի ճարհել տանուտանն զզգալսս բերք բան-
 քաղայ ծառային, որչափ օրհնութիւնք արգեք հնչեցին ի ծառայա-
 կցաց նորս :
- (9) Ի Բաւական ակնադարիս, այսինքն ամենայն իրօք զբարեբարեալս :
 փակոց ֆրեկեցոյնայնից : մի օրն . ֆակից ֆրեկեցոյնայնից : այլ օր . ֆռ
 հոյից ֆրեկեցոյնայնից :
- (10) Բրեւալ զան զիտեղի : այսինքն սպասեցէ, մնացէ : ըստ այսմ և
 ի յաջողմն՝ հայել, յաւալ, խնամի՛ն՝ սպասել, մնալ, կասկածել :
- (11) Խոտարմեալ Գ : Այս ևն իւրք սրտոց մերոց՝ աղեւալք ի ծա .

նույնպէս կամ յորհարանից փոխադրանաց քոյ, որովք շնորհս զմահ
մեղաւորին, այլ զչաւանայն և զկեանքն, ևն :

(12) Աւելչոս գրել ինչ : Դու քոյով վարդապետութեանք և որանելի
գործովք, այլ և ներքին լուսով մնացս և յուսադրութի կամեացս չար
ժեշցեր զես գրել զայստակ : Այն պոյտ յարու աշխարհայինքն վանն
որչ զքո ուսուցեալ և ազգեալ ազգայնս՝ ՚ի քոյ շնորհաց գու կտաս
բնս . կի՞, զքո յատուկ աղբիւր՝ որով ստես առ մեզ : Գարնարուք առ
խ, և այլն, գու զնորին շնորհեան գատնարով առ մեզ . կամ, աշխարհ
մարթ և առնուլ ընծայ, պարզե . իբրև թէ զքո սեպհական և վայելչ
չական ազգեալ ներդրութե, անխակալութե շնորհեան : Եւ բն զգանչս
որդարութեանց քոյ, ըստ աշխարհաց առնիլն : Հայե ՚ի բանն առակաց .
(Է . 31 .) * Բարեխեցից սիրելեաց իմոյ զմեծութե, և զչաւանս նոցա
չբարեց ըստութե : ||

(13) ՚ի համարս բարեարդ : Այս, և յաղարգ բանքն ոչ իմանին ՚ի ներքս
յոծ, այլ ՚ի գործս իւր՝ զոր ՚ի մեզ երևեցուցանե . որպէս թէ սակ
՚ի գործս շնորհաց և որդարութե քո մի խառնեցես զպատուհասոս, որք
արժանի են չարեացն իմոյ : Մի՞ ցուցցես զգործս որտութե և ցաման
որքանից ասելիք են, ընդ գործս գթութեան, որքանի սիրելի են . ՚ի
պաշտելի արարուածս քո՞ մի՞ գաղին ասելիքն քո՞ թո՞ւր, գործք արար
մութե . և դո՞ւստութի, գործք խտտութե, և միանգամայն ի՞մ ճառե
լին, միասակարքն՝ մեզք և թշուառութիք :

(14) ՚ի նորմիտ ինչ : Ըստ սովորութեան գրոյց այլևայլ սահն մն
ստանիք կամ գարութիք, յորս գրին արդարք և մեղաւորք ըստ իւրա
քանչիւր գործոց . որպէս ՚ի յայտնութե . Ե . 12 . * Եւ գրեանք բա
նոցին . և այլ գիրք բացառ կենաց : || Այլ բանիք այն մասեանք իբր
նչ այլ ինչ են՝ բան թէ մի և նոյն անվիելի գիտութե անոցին մնայ յու
րումն ազգարոց և մեղաւորաց, նմին իբի աստանոր սակ նք վարդա
պետս, թէ մի գրեացես ՚ի մասեանք կենաց զվճիռ պարտուց իմոյ .
այսինքն յանոցին միասո՞ որ է մասեան կենաց, մի՞ գրեացի վճիռ . գա
տապարտութե :

(15) Չանհարաւորն ինչ : Աշտանոր կարգ շարադրութե այլափոխ է,
և պարզի պարզես . այլ զանհարպին ինձ համարեալս յոյսանելին՝ դու
բին և հեղախանագոյն . որով ձեծացուացես իբի առսակ զանոս քո քի՞ ՚ի
նոսին, այսինքն ՚ի նոյն անհարպինս : և իբի սակ, այսինքն իբր բարեբար
յոզարմելն, և իբր ասննաղոր ՚ի գիւրել զանհարպինս :

(16) Ո՛ւ սնոսն հրաւելի : Թէ և անթիւ են պարտիք մեզացս, այլ ոչ
այնչափ զարմանալի՞ հայելով յազականութի ընութե, ՚ի սկալութե, ՚ի
՚ի սպեալութե, ՚ի զանազան փորձութե ստանալի, և ՚ի պատճառ
մեզաց : Բայց քո անկարօտ ընութեք որդմելն և ներքն ապերախալից
և թշնամաց՝ ՚ի վեր է բան զամենայն զարմանս :

(17) Չինձ հեղանոց : Չեք կամ զորութիւնք մեզացն՝ զորս ես ամուկ
ցեալս պարտելիքն, ոչ են այիքան կարօքք առ ՚ի կենդանանայ վարպին
և սիրել ինձ, որչափ յիշատակ մահու քո կարօք է վանել զընձութե
ստանալի և զմեզ : Հայե յասացեալն Հաճվ . Է . 12 . 13 . 14 . Մի
այսուհետև թաղաւորեացն մեզք, ևն :

(18) Փոփոք խոստ : Գործ մեզացս՝ որ առ քո զորութիւնք համեմատեալ,
են իբր փոքր մթութե և խաւար առ սիւ, զի՞նչ կարեն աղբել : կամ,
փոքր խաւար մեզացս՝ զի՞նչ իցէ առ անոցին լոյս :

(19) Խալութի հեղանոց : Իսակ կամ անասանկան հեղանոցն սկալ
մարմնաց՝ զմարդ հաւասարեացի ընդ չարարանաց խալից :

(20) Կոչո փ հողոյ : Հաւարումն մեզաց ամենայն աշխարհի զի՞նչ երևեա

զի առաջի ամենակալ առատութեա՛յ, բայց իբրև կողմ մի հարց՝ որ գե-
րու փշթի՛ն ի Կաթողիկոսի Բախնոս, փոխանակ ասելոյ՝ ՚ի բախնոսն կամ ՚ի
հարձանն կարծր նիւթոյ : Եւ իբրև սրբաշահ անձրեւոյ՝ որ սրբութեալ
անշոյա լինի ՚ի զեզմանն կամոց քոց :

(21) Ո՛ւլ սիբեւէ ք : Ո՛ւլ թարթեւէ մի աչաց . մէ փոքր սեսութի յանցա-
լոս, որպէս անցանող . մէ սակաւ նայեցոսած, սեռել կամ երևումն փոց-
լովան որ լինի յասելոց : մէ ինտանսէա) յարուծի, սակաւ կամ փոքր
մի յասելոսն, գեղեթանք . մէ արտաշարտ ոտից յեւելանն, փոփա-
խումն . մէ ՚ի ծայրն կանգնալափ բարձրութե իտի սնիւն, սյոմնքն ժու
մանումն յերկիր կաթի անկելոյ . յայլ սաղագիրս եզեալ էր, իտի
սինսնելոյ, որ չէ յարեար . վասն որոյ ուղղեցաք ըստ մեր օրինակաց : մէ
գիծ ք . մէ գիծ մի չափու կամ ձևոյ՝ երևակայութի կամ մտաք ըմբոնն-
ցելոյ՝ որ յոյժ արտաք կատարի : Ո՛ւլ արտաք ծագումն և ծուարումն նշու-
մոց ըւսոյ . մէ անգագար տուրևասուի շնոց : սլին յայտ սնգոյ . և մէ
մի յասացեալ անհաստատ և անյարմար օրինակաց յակփ սնիւնից, յոյժ
անկայուն և անտեսական եղելոց, սնգոս ասփոստիտ, սակաւ ժամանակ
կեցոք են և զխրանցիկք, որքան եղծմունք և ջնջումն գանձելոց մե-
ղացս :

(22) Չվստիգո իբիծ : Որպէս զվայելումն բարեաց աշխարհի անաչա-
ռասպէս սարգէևս չարացն ընդ բարեաց, նոյնպէս զխրանս ներդրոց
կրուամեք կշռես հաւասարապէս սրգարոց և մեղաւորաց, սոցա՝ զի
արժանիք են . իսկ սրգարոց՝ զի նոցա ակնկալութի հանգստեան պահի
յերկինս . և աստ փոքր վառք զտակաւ սարսուս մեղացն վճարեալ մաք-
րես . բայց երկրապաշտն ներես՝ սաղով զգարման կենաց ընդ սրգա-
րոցն . զի միշտ գարնի նոցա սպասես : կլմ՝, աստ և մեղաւորաց զվշտոն
իբրև գարման սարաշխարութե, սպասելով գարնի նոցա : Եւ վասն սրգո
ամենայնի գեղ փոստ աննայցիտ, քեզ միայն վայել են փառք՝ որ ամենա
կարողք ես ՚ի հրաշագործեւ զամենայն երկայնմութի առ յանցաւորս
և անարժանս . սեն և ՚ի բանն ձե . լծ . 14 :

Ս իբարին յաւելուած իբիծն հեծուե՛ն նորին հսկողի, առ նոյն
աղբրս մաղթանաց Բանի :
՚ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Ի Մ՛Ն . ՀԻ :

ա . Եւ արդ՝ ընկզմեալ զմայլեալ և իսպառ ծած-
կեալ ՚ի յանձառութի առաւելութեան
բազմամանեայ յանձախութե մեծիդ երախտեաց,
որ ամէնառատ լրմամբ աննուաղելեալ՝ յաջմէ և յա
հեկէ՛ն՝ ՚ի դիմաց և ՚ի թիկանց համբարեալ կան ան
բաւութիք :

Ղարջեալ առ նմին ³ Էրջնապարիկ երկրորդութի՛ն Թճային Կո-
 փառն աղբեցեալ, որ ինչ յառաջելոյն սահմանեցաւ առանդու-
 ին՛ առ աննայն լուսաւորութի՛ն Եկեղեցոյ դառանութի՛ն՝ Բնեա-
 րէս եղեալ ասարմօր : Եւ որ առ անխլակնս նիւնեղէն՝
 ցուցանի երանաւոր կերպարութի՛ն անձաւելի :

Ք. Սատուցանեմ ընծայեմ դարձեալ աստանօր
 աւանդ ⁴ գովեստի գաւանման Ճմարտա-
 կանի : Օ ի որպէս երբեմն ⁵ Հերձուածականին չա-
 րափառութի՛ն՝ ամենապատիրն խաբէութի՛ն՝ նենգողին
 կարթիւն հատուածեալ ՚ի բաց հերքեցայ՝ ելեալ ՚ի
 դրախտէն, արդ միաւորականաւ այսու ուղիզ ամբ-
 ծութի՛ն ՚ի յաւանդ իսկապէս շնորհի՛ն անդրէն միւ-
 տանգամ համբարձեալ սովիմբ՝ ՚ի Թռիչս Թեոց լու-
 տոյ, ահա յերկինս ժամանեցից հետեւեալ :

Գ. Եւ յԵ ⁶ քանզի յարգանդէն՝ յորում յղացայ հա-
 գևոր երկամբք ծնիցեալ, զմեծ և զերջանիկ գլխոյ
 անարատ ⁷ ամենից կուսից իսկուհի՛ զպանծալի մայրն
 իմ գովելի պարտ է կանոնաւ սահմանի բանի արձա-
 նագրել յայսմ մատենի. զի ծանիցի ցուցցի՛ և այլոց
 ևս ապագայիցն ազգաց պատմեսցի որքանութի՛ն փա-
 ռաց խնկելոյն, ⁸ արժանաւորապէս պաշտմամբ պա-
 տուեալ՝ իբր մաքուր մարմին ⁹ ընդ գլխոյ մարդեղու-
 թեան բանին ան, ՚ի յիշատակ ճառիս հաւատոյ՝ եր-
 րորդութեն զաւանութե : Եւ արդ՝ ¹⁰ ՚ի յայս օրի-
 նակ հոգեկար պատկերի բանի, որ զխորանէս լուսոյ
 յարմարի, ընկալ զիս՝ գթած օրհնեալ, քաւեցեալ
 և սրբեալ ՚ի սմին : Հան սովաւ ՚ի հոգւոյս զնախա-
 տինս մեղացս . անմեղս և անբիծս ընդ հովանեաւ
 սորին բազմեցի ¹¹ : Եւ անկ զտկարս ՚ի տունն դաւթի,
 և անտուստ փոխեալ ՚ի տունդ ան, ըստ մարգարէին
 ձայնի՛ որ ՚ի բեզ՝ յա ակնարկի : Եւ ¹² սոսկ զմտիցն,
 և մի անօգուտ զելիցն հետեւութի՛ն արասցես . մի զհա-
 լատոյս ջերմութի՛ն ցուրտ համարեսցիս, և մի զհամ-
 բոյր ողջունիս՝ անկարգ ինչ վարկանիցիս . մի զպաշ-
 տօնն՝ ապաշնորհ գրեսցես, և մի զերկրպագութի՛ն
 անխորհուրդ լքես . մի անպտուղ լիցի տեսականու-
 թի պատկերին, և մի աննշոյլ՝ կերպարանին զբանելե-

լուծի. ¹³ մի անհաւր օգջակիրն սպանդ մեռցի, և մի պատարագ ուխտի այս ճառի՝ արտաքոյ ցրեսցի. մի ճաշակդ լուսոյ՝ ինձ մահու լիցի, և մի բաժակ քո

կողիցդ արեան՝ ՚ի դատապարտուի եղիցի:
Դ. Գալեմ՝ զքեզ՝ տէր յո ¹⁴ միդ յեռեդ, սրով զգիտութի հօր քոյ և հոգւոյդ սթյ ճաշակեալ ծանեաք. քանզի ¹⁵ ՚ի քէն իսկ վարդապետեալ զամենապարզ և կարգս եկեղեցւոյ, ¹⁶ և ՚ի սմին աղօթանուէր լուսարան կենաց փրկութե՛ք բարեաց, տարածեալ զսիրտս՝ ձեռաց համբարձմամբ՝ զայս կնգրուկ բանի բնակողիդ ՚ի սմա՝ տիրողիդ բնաւից երեքսրբեհիդ մատուցեալ, յաւէժ ընծայեցուցանեմք այսու բարբառով բարեշնորհութե՛ք:

Յառ որ ՚ի նիկիայի սակմանեցաւ Բան, այլ իմ խորհրդածուով Թճային աւանդուով:

Ե. Փառաւորեմք վերաձայնեալ նուագօք օրհնութեան երգոց՝ ՚ի հաւատ պաշտաման բանի՝ զբարեհրաման պատճառն եղելոց՝ զերրորդութիւնն անսկիզբն՝ անհամեմատ բարձրութե՛ք, անհասական խորհրդոց և անըմբռնելի իմաստից, անզննելի ըզգայուեց և ¹⁷ անբերելի եզելոց. ¹⁸ քանակուի վերնականն երկնի, և անսահման ներքնային խորոց. ¹⁹ լրութի սպառմանց, և նախագրութի սկզբանց. ²⁰ մի՛ յերից անշփոթ կերպից, և երիս՝ միոյ անհատուածելի իսկութեց. ²¹ ՚ի վեր քան զմտաց անարգելութի՛ յարաձգեալ ամենայն ուրեք բովանդակ: Ընփոփոխ բարի. անսասանելի ուղղուի. ²² անխառն կերպարան սիրոյ. մեծութի անյաջորդ. բարձրութի անխոնարհելի. ²³ անվատնելի տեսականութի. բարերարութի աննուազելի. կամք կայուն. հրաման կենդանի. ակնարկութի փրկչական. երանուի ճշմուրիտ. ակնկալուի հաւաստի. խոստումն անստելի. ²⁴ աւանդ արգասաւոր. ստոյգ աւետիս. ²⁵ վերամբարձութի անձեռնարկելի:

Զ. Սի հայր՝ միայնոյ որդւոյ՝ միական հոգւոջն պառուեալ. ամենահարուստ բարութե՛ք՝ ամենևին ունայն

'ի չարէ : օրհնածայն գոհարանութի՞ անքնին ներբազ
զիւ գովեալ :

Է. Սին բարձրեալ ահաւոր անուն՝²⁶ համապատիւն
կցորդութեց, անպատումն ազգակեանութեց, եւ ա-
լուսեանն զուգակցուէց, անյաւելլուածն լրականու-
թեց, ինքնիշխան կամաւորութի՞ն պատուասիրեալ
առ հայրն հանգունատիպ՝ գործակցութի՞ն հոգւոյն
սրբութե՞ խոնարհեալ իջեալ 'ի յերկնից, աննուազ
գոլով յընտանի փառացն, հաճեցաւ մտանել յար-
գանդ մայրենի անծածին կուսին մաքրութե՞. յորում
²⁷ աճեցոյց զբոյժն օրհնուե՞ 'ի լուսասահման անգառ
տանին անարատութե՞. ընդ ամենակատարն էութե՞
համանեալ յանանջրպետ միակեանութի, թափան-
ցական խառնութի՞ն յանութեան ոգի բաղկացոյց ըզ-
գոյութի շնչոյս հրաշապէս : Որով ²⁸ անստամբապե-
լի երասանաւ սանձաց կրթութե՞ն զստահակուիս իմ
հանգարտեցոյց . և կամաւ ընծայեալ խաչին՝ ամ-
բարձաւ ծաղիկն պողոյն կենաց՝ ²⁹ 'ի ծայրս լքութե՞
անմահականն տնկոյ . 'ի մահ վերաւորեցաւ՝ ³⁰ անու-
թեան անընդմիջելի 'ի մերասերն մարմնոյ, որով կեն-
սացոյց զգործին պարտեաց, արարչութեան իսկութե՞
'ի նմին յաւէտ անբաժանօրէն ընդ նիւթական մարմ-
նոյն վշտացեալ : Իջեալ 'ի վայրս խաւարային դժա-
խոց, եհան զկապուտն իւրաստեղծ 'ի կապանաց օջ-
տողին . և իբր 'ի նիրհմանէ քնոյ զարթուցեալ, յինքն
նահանջեալ զդիմեցումն մահու, կանգնեցաւ կենդաւ
նացաւ անծապէս՝ ելեալ 'ի յերկրէ հացն կենաց և
հովիւն հօտից բանաւորականաց : Հաւատարիմ՝ եղև
յաշխարհի . և ³¹ երևեցեալ նոյնութի՞ն՝ ամենեւին ան-
նուազելի, որպէս եկն համայն, և համբարձաւ բո-
վանդակ . բազմեցաւ նստաւ 'ի գերունակն զահրոյս՝
³² նախնականին պարզութե՞ն արարչական փառաւո-
րութե՞ն : Օ որ խոստովանիմք անծ բարերար և տէր
բողոքից . որ դատի զամ՝ երկիր արդար ընտրութի՞ն
յաւուրն մեծի . որ ³³ ինքն է սկիզբն՝ և ինքն կատա-
րած . նոյն առաջին՝ և նոյն առյայտ, անպակաս
բովանդակութի՞ն թագաւորեալ 'ի լոյս անմատոյց :

Ը. () օրհնարանեմք ընդ հօր և որդւոյ՝ և զանբաւ-

ժանելի բղիունն նոցին փառակից հրգւոյն տէրու-
 թէ : Որ ստեղծ զբնաւս և կենդանածնէ զամ . որ ³⁴
 անդատին իսկ 'ի բնէ համապարփակ մթուէ աշխար-
 հակալն միգի' շրջէր նկարէր և կերպարանէր ամէ-
 նունակ ջուրքն անբաւուէ երկրատարածն ծովու 'ի
 կատարունն արդեան խորհրդոյս՝ զժբ աւազանն լու-
 սոյ : 'Եւ իս արար, և այժմ գործէ . գոյացոյց, և միշտ
 կատարէ՝ արուեստս, դբանչելիս, նախատեսութիս սրբա-
 մնելոց, ³⁵ ազգմունս անծօրէնս, զօրուիս զարմանա-
 ւարս, մարգարէս, առաքեալս, վարդապետս՝ վար-
 ժօզս կրթուէ հանձարոյ . ³⁶ () սրբարարն մատուց-
 ման արեանն քնի՝ յարդարեաց . քաւուիս անձանց՝
 առողջութիս մարմնոց՝ ըստ նմանութե քնի՝ ողոր-
 մութի հրամայեաց : Սկրտեաց և ³⁷ գեր քան զլուր,
 ինքեան միայն բաւականութի՝ նորոգեաց լուսաւո-
 բեաց . հանապազ նովին բարեգործութի զօրանայ :
 Սկայեաց միածնին անծութեն՝ 'ի հոսանն յորդա-
 նանու . օրինակաւ տեսութե ամպոյ՝ ցուցաւ ձայնիւ-
 հօր 'ի լերինն թափորական : 'Ե նոյն տիպ նմանու-
 թե՝ հովանի եղև յակորեան տոհմին՝ 'ի յելսն եգիպ-
 տոսի . յուղէզնացութիւն զօրավարութեն մովսիսի՝
 հոգմով սաստկութե՝ զփարաւոն ընկզմեաց : 'Եւ-
 հանայս կատարագործէ . իմաստունս կազմէ . թա-
 գաւորս զօրացուցանէ . քաւութիս ընձեռէ . կեանս
 շնորհէ մահացելոց՝ 'ի նորոգութի յարութեն : 'Եոյն
 ինքն է ³⁸ օծունն մարգացելոյն այ . մշտնջնաւոր հա-
 ւասարութի ընդ հոր երկրպագեալ՝ 'ի պատիւ մե-
 ծութե որդւոյ . անսահման փառաւորութի օրհնեալ
 յաւիտեանս . ամէն :

³⁹ 'Եոյն ասացեալ 'ի խորհուրդ սէյ եկեղեցոյ, ընդդէմ պէղծ-
 աղանդատորացն Ռոմորակեցոյ, նոր մանիքեցոյ :

Թ. ¹ Աւանեմք 'ի հաւատ ուղիղ և անխտորնակ
 ամբծութե՝ համբուրիւ շրթանց ողջու-
 նեալ ⁴⁰ զկառուցեալս խորան յանշնչական արձանաց՝
 անծային բնակուէ եկեղեցւոյս շինուածոյ : Որ ⁴¹ գե-
 րազանց գտաւ և երկնի ամենազարդ բարձրութի .
 որ 'ի նոցին իսկ ⁴² յառաքելականացն դատուց հիմնե-

ցաւ, յաշակերտաց վերնոյն խնկեցաւ, 'ի սպասաւա-
րաց բանին պաշտեցաւ: Սկիզբն առեալ կենացս
այս գտնձու՝ 'ի վերնայարկն սրահէ, խորհրդակա-
տարն վայրէ, զոր հոգին այլ լցոյց, փայլեցուցեալ 'ի
նմա զօրութի՝ յաւուր մեծի պենտակոստէին. նախ
զտունն բարետեսիլ՝ յօրինակ սրբութե կատարման
չնորհի այսր եկեղեցւոյ՝⁴³ կանխամեծար առաւելու-
թե, յորում ապա և 'ի նմին բնակչացն տուաւ լու-
սանորոգ բարեփառութի: Սուտի արիւն հզօրին այլ
բաշխեալ մատուցանի՝⁴⁴ յաւէտ քան զհարելին մա-
հու գուժարկու, մեծաւ բարբառով ձայնի բերկրու-
թե՝ կենդանութի անմահութեան 'ի սմա ազդելով:
Վրանգի ոչ է կար զօրութե ուրուք ընդ երկնաւ յան-
գիման արեգական՝ 'ի սպասաւորուի խորհրդոյ այսր
ահաւորութե ձեռնարկել, եթէ ոչ ընդ թեւօք սորին
պահեսցի. նա զի՝⁴⁵ ոչ երկնիւք բաւականնայ այս
նուէր տէրունի մարմնոյ, եթէ ոչ զայս ձեզուն օրհ-
նութե՝ ծածկոյթ ունիցի. վասն զի մահու անիծիւք
հրքի այր ըստ օրինին, որ արտաքոյ խորանի այս
վկայութեան՝ զածային պատարագն մատուցանէ.
մանաւանդ զի՝⁴⁶ պարտաւոր արեան կոչեսցի, որ ոչ
⁴⁷ զանձինն օրինակ արիւն՝ յայսնուիրան ընծայեցու-
ցէ: Ս'ի՝ 'ի սմա լուացումն 'ի մահն քի,՝⁴⁸ զի մի
յանգէտս անարգեալ անութիւնն՝ 'ի ծանուցելուան
ղնախնին կրեսցէ: ⁴⁹ Ս'ի ձեռնադրութի 'ի պատիւ
օծութեան լուսոյն, զի մի յանբծութիւնն խաբէու-
թիւն խառնեսցի: ⁵⁰ Ս'ի և շնորհօք, քան թէ ա-
պաշխարութեամբ՝ քաւութիւն, զի մի ճմարտու-
թիւնն կերպարանօք խորամանկեսցի: ⁵¹ Ս'ի յըն-
տրութին ապառնի՝ հաւատ, զի մի սպառնալիք հա-
տուցմանն՝ զրոյցս ինչ օտար համբաւոյ գրեսցի: Ս'ի
երկաքանչիւրոց՝⁵² գոյուեց մերոց իրաւամբք կշտամ
բութի, զի մի կիսամասնեայ առ մարդն ներքին և
առ արտաքին՝ չարի և կամ բարւոյ փոխատրութին՝
կարծիցի յանմահ զօրութի արքայական որդեգրու-
թեն. զի ընդելութք երկրայնով՝ առաւելուի վեր-
նումն թագաւորուե յայտնապէս ճմարտեսցի: Ս'ի
յոյս կենդանութե՝⁵³ առ անեղծութին սքց, զի ա-
նեղեւանութի խոստացելոցն՝ 'ի միտս ունկնդրացն

Ծանուցեալ հաւատացի :

Դ. Այս⁵⁴ դշուոյ պաշտելի՝ անշնչական եկեղեցի՝ տայ կեանս, և մահու իշխէ, ըստ օրինակի ադամեանս պտղոյն յարմարապէս ճաշակելի . գերազանց քան զբանականս՝ յանշնչութեն հրաշագործէ . մինչ զի կատարուան ընձեռէ և նորոգ հաստատէ,⁵⁵ վերստին նկարեալ ՚ի մեզ զկերպարանն փառաց լուսոյ : Ղրեալ ևս է⁵⁶ տեսակ մեծուե վերնուան կամարին՝ սկզբնաւոր յառաջակաւոյց քան զբնակիչս հոգեղինացն ՚ի նմա զօրութեց : Ղր իմն ընծայէ⁵⁷ թախս մարմնոց՝ ընդ թեթևութիս հոգւոց, պատուականին հարստութի՛ զանարգն յարգաւորեալ : Այ⁵⁸ ինքնակիր մեղօք զագրանայ, եթէ ոչ՝ ՚ի մարդոց չարաց, և կամ անհաւատից կոխիցի :⁵⁹ Տիպ իմն է զարմա նաւոր՝ յաղթօղ իմաստից մերս տեսուեց . անբանն ՚ի բանաւորէն կառուցեալ, նմին օժանդակեալ իբր վեհագոյնն յաւէտ նուատտի : Ա՛նծ է քան զմարդ,⁶⁰ որքան ընտրեցելոյն մոկսիսի՝ ցուպն յաղթողական . առաւել քան զբանաւոր, որքան զահարովն՝ գաւազանն խորհրդական ծաղկեցեալ . գերազանց քան զմտաւոր, որչափ քան զեղիաս և զեղիսէոս՝ գետահերձ մաշկեակն սքանչելահրաշ՝ փայլեալ արուեստիւ : () գնուի պարեւէ կրկին ամենակաատար⁶¹ սրբաւմենեալ ձեռաց՝ մաքրաբար, քան թէ զինսպէս . մարմին նիւթական՝⁶² քարի և հոգոյ գոյակից, հարազատ զգայականաց և սրբոց : Իբր զվէմն անմահ կենդանի՝ ՚ի կործանումն է և ՚ի կանգնումն .⁶³ որպէս զդատաւորն ամենից հոգւոց՝ հանդիսանայ հրաշապէս ազդամմբ՝ յանէծս և յօրհնութիս . իբրև տեսօղ աներևութից՝ զոմն հրապարակէ, և զոմն տածէ . առ ինքն կոչէ գրեալ յանուանէ՝ իբր զտիրօղ հրամանատար էիցս : Իբր զլեռն յախտեանական՝ անհարուածելի է ՚ի դիմամարտից .⁶⁴ ըմբռնէ զհոգևորս՝ իբր զհնարադրուի մեծին արուեստի .⁶⁵ անմեղս և անվրիպութիս՝ ըստ քոյի հետոցն ընթանայ . բարձր ճոխուի անպատկառաբար համարձակապէս՝

ԺՊ . Ղր քան մեծ ունի սրբուի, մինչ զի զորս ըստ պատկերի նյ եղեն,⁶⁶ կանոնաւ խտրէ : Ա՛նտ յո .

գունց ընտրուէց փորձից՝ թի համարձակեսցի մարդ-
 որ սխալեալ՝ ՚ի գաւիթս նորին մտանել՝ ոչ պղծի ,
 այլ ընդ անպատրաստիցն թերութեց գժուարի . ոչ
 նզովի, այլ տեղի տայ ոչ գիտողացն զչորհին զգափ-
 ոչ լքանի ինքեամբ՝ պարտաւոր իւրովն գտեալ , այլ
 ՚ի մերոց գործոց խրթնանայ . ոչ թողացուցանէ՝⁶⁷ եր-
 կիցս մատչել յըմբռնումն սախցն կենդանատուաց ,
 ըստ տիրական անձաւ խորհրդոյն .⁶⁸ ոչ կրկին յա-
 ւուր՝ զնոյն ցուցանէ, զի մի անընտրաբար՝ նուիրանն
 խայտառակեսցի :⁶⁹ Ի շտակցե կարեաց զօրապէս՝
 իբր անախտակիր ապականութեց՝ որ ՚ի մեզ շարժ-
 մանց . առանց բարբառոյ տիրապէս հրամանաւ
 գատի :

ՃՁ . Երբ և տապան իմն է մաքրական, ⁷⁰ կրկին
 երջանկական, ՚ի հեղձմանէ կենցաղոցս ալեաց պա-
 հապան : Եւ բազմօք անբանիւք գաղանաց գատուք՝
 և սահաւ մարգկամբ, այլ ընդ երկրայնացս և զվե-
 ըինսն յինքն հաւաքէ . ոչ յալիս խառովութե բերի ,
 այլ ՚ի բարձրութին երկնի համբառնայ : Իբր զաշու-
 կերտ հրահանգեալ հոգւոյն այ՝ ⁷¹ փախցի ՚ի նենգա-
 թէ . ⁷² ոչ ՚ի բողոք մահու մտքնոց հարուածոց, այլ
 ՚ի կենացն աւետիս՝ ըմբռնեալ ածէ . ոչ նոյիւ ձեռ-
 նարկեալ գործի, այլ հաստողին հրամանաւ շինի .
 ոչ մոլմէս ընդ բեսելիել, այլ միածինն այ՝ հոգւովն
 սրբով զսա հանգերձէ . ոչ ⁷³ յարաշարժ հանապազու-
 փօսի, այլ մշտակառոյց հիմամբ անտասանելեալ զսա
 հաստատէ : Իարձեալ իբր զտապանակն անփօս
 փայտեղէն մածեալ տախտակօք առանց զգայութե
 տեսողականաց մեզ առաջնորդէ . ⁷⁴ որպէս կերպա-
 րան անբանակ էին յառաջ հետեւեալ՝ ՚ի հանգեր-
 ձանս լուսոյն կենաց՝ տեղի պատրաստէ : ⁷⁵ Ինչ ու
 զիելի անտուստ սատակէ, եթէ ոչ իսաչապէս յօգի
 բերիցի . սպանանէ վասնեալ վաղվաղակի առժա-
 մայն, եթէ անասնայինն լծակցութե երկրասիրաբար
 զեանակոս սպլիւք՝ իբր զանօթ ինչ ձեռնազննին
 բարձեալ տանիցի : Եւ ⁷⁶ լեզուաւ մարդոյ, այլ բա-
 նիւ հրեշտակաց խօսի . ոչ ունկան գոյականութի, և
 արագապէս մտառեալ լսէ . ոչ ձայն կերպաւորական
 բարբառոյ, և զպատգամս գործոցն յի՛ համբռն

ազանց պատմեալ հռչակէ . զի խաղալեաց շարժա-
կանութի, և անձայնով իմն կենդանութե հազազա-
ազգէ : Ո՛չ ոսկերաց և ջլաց յօդուած, և ⁷⁷ երկուք
հազարօք կանգնօք լայնութի՞ն՝ իբր զգունդն անհա-
մար՝ բարձրեալն այ, զկենդանական զօրուն գումար-
տակ՝ հերթայական վառեալ ամբոխին, և այժմ ընդ-
նոսին՝ իբր զանմաբուրս՝ ի սրբութե զոմանոս ախտիւ-
մեղանաց ջեռեալս՝ հատուածեալ յինքենէ, հեռի
ուղեկցէ, ապրեցելոցն՝ ի սաժանաւոր ազիւսարկու-
թեցն . Վրոյն իսկ ⁷⁸ էութին այ մարմին եղելոյ՝ ա-
նուամբ այս վիսի նշանակեցաւ, պատառմամբ կողին
զքնաւս արբուցեալ : Ո՛չ ⁷⁹ արեան երակաց ընթացք,
այլ լուսոյ վերնոյն շառաւիղք՝ թափանցանց միութե
զոոյն կենդանացուցեալ նորոգ պաշտպանէ . ⁸⁰ զի
սողովոն կամ զօրաբարէլ՝ մահկանացուաց ստիկա-
նութի, այլ ամենից ունողին իմաստ զսա գծազրէ .
զի անուիրական հասարակաճաշակ իւղով առ ի
յակօրայ պարարի, այլ ահաւորին արեամբ՝ և փա-
ռօք մեծին օժանի : Ո՛չ ⁸¹ տուն երկրային նիւթոյ՝
քան թէ մարմին երկնային լուսոյ այ զսորին օրդիս
կնքեալ ձեւնադրէ . զի կենցաղոյս յերկրէ յղաց-
մունոս, այլ արքայութեն երկնից ժառանգս կրթէ .
զի ծոց իւր գրգեալսն՝ գոգոյն արբահամու ընծայե-
ցուցանէ : Փեայ ⁸² հարսնուէ սորա՝ օրդին այ կեն-
դանոյ . օրիորդք ինճոյից սորին՝ հայբապետացն
գումարք : Սոյն ինքն ⁸³ մոռացումն առնէ պսակիր
բարձանցն կռամոլութե, զի զերկնայնոյն այ ունի
զժանօթութի . օտարութի է ամենայնիւ զիցն գրօ-
շելոց, զի ի համօրէն քարինս սորա՝ քս երկրպագի .
քակտումն է յայտնապէս ուրուական ըզձիցն ան-
տառաց, զի ի բնաւից մայրից աշխարհի՝ նմանութե
կենացն փայտի՝ ի ոմա տէրն նուիրի . խորտակումն
է համայն դիւապատիր յուութիցն արձանաց . զի
քարն գովեալ կարկեհանս ակամբք և վիմօք կենդա-
նեօք՝ այսրէն հաստատի :

ԺԳ . Ըստ յարկ չքնաղ և անձրնկալ ⁸⁴ ազատ է միան-
գամայն ի յամենուստ ծառայութե . զի ⁸⁵ օրինակ
վերնոյն սիոնի, քան թէ ճշմարտութի նմին ճանա-
չի . զի ⁸⁶ կռապաշտութեն կապաւ՝ բազին, և կամ

լծով օրինին՝ տեղի պարտաւորութե՛ն, այլ տէրունի բարերարութե՛ն պարգևարան՝ ՚ի մէնջ համբուրի : Ո՛չ՝⁸⁷ սասանի երբէք՝ յայլ իմն կերպարան ձևոյ փախարկեալ, այլ ՚ի նոյն շուք փառաց մեծապէս ընդարձակի . աոյն ինքն և երկին երկնի՝ յերկրի լուսապայծառ կերպիւ հուշակի : Ո՛րպէս չէ՞⁸⁸ առանց հօրն քօի, և ոչ առանց այսր մօր արգանդի յօգի կատարիլ :⁸⁹ Ընտուն շրջի անբովանդակելին, եթէ ոչ ՚ի սմին տան տաղաւարեսցի . ոչ ունի տեղի գլխոյն հանգստեան՝ տէրն բոլորից, եթէ ոչ ՚ի յայս կայարան կենաց մտեալ ագանիցի : Վ՛ան⁹⁰ ՚ի կամար վերնայինն երկնի՝ ՚ի յայս հիւթաւոր բնակութի առաւել պարծի :⁹¹ անբաւութի անծեան լուսոյն, որպէս զգէմն մարգարէին՝ և զօրինակս սորին ծածկեցին, որպէս փախեան ՚ի փառաց երեսաց նորին, և նմանութե սորուն՝ որ ՚ի տաճարին՝ ոչ հանդարտեցին, ՚ի տօն հանդիսի մեծի գովեստի, և ՚ի բանականացս դասուց խմբեալ նուազի : Ընտ օրհնի երկին բազմանօք, քան ՚ի դրախտն վայելչական :

ՃԳ. Ընտ մայր հոգեւոր՝ երկնաւոր՝ լուսաւոր, քան թէ երկրաւոր՝ շնչաւոր՝ մարմնաւոր, զիս գգուեսոց որդի . կաթն ստեանց սորա՝ արիւնն քօի : Եթէ՞⁹² անծածնին իսկ պատկեր զսոյն ոք գրեցէ, ոչ անօրիւնի : Եբ զնշան խաչին փրկութե՛ն զօրութիս զարմանազանս՝ և արուեստս բազմօրինակս կատարեալ հրաշագործէ . բեմ՝ ահաւորին ատենի՝ ՚ի ամա հաստատեալ տեսանի . սովաւ խորթաբարոյիցն հերձուածոզաց՝ մոլեգնաճառ բերանք կարկին : Ունի և⁹³ քարինս իմն իմանալիս և բանաւորականս, սրով զգազանամիտս անմաքուրս՝ բացուստ ՚ի բաց տրոհեալ տարազրէ : Ընանի և⁹⁴ անծս ոմանս եղականս՝ պատկերս մաքուրս՝ միոյն այ քօի : Ունի և⁹⁵ զգիրն իւր ընդ արեւելս՝ ՚ի տեղի խոստման բնակութե՛ն մերոյ առաջնոյ . ձեռամբ իմն ցուցանէ յայտնապէս զգալատեանն այ շաւիղ . զփայլականն առակ տիրական՝ ՚ի դէմն բերեալ մեզ վարդապետէ . զփրկութիւն ՚ի յելից անտի ծագման արուսեկին՝ քօեան երեւանն ՚ի վերջնում՝ առուրն, արարածոց երկրի թարգմանն : Ընաւ հալածէ . արտածէսս բժշկէ . դիւսց

բռնութեց զօրէ : Արգանդ որովայնի տորին՝ առաջանն կենդանարար . ՚ի պարհարտանեաց սորա՝ դառաբառաբերոցն : Այսքան շոխացաւ բարգաւաճեալ երանութիւն, մինչ զի նոյն ինքն՝ փրկչին անուամբ՝ վայելապէս յորջորջեցաւ . տիրամօրն լուսոյ կոչմամբ՝ ՚ի մերձաւորաց միածնին ձայնեալ կնքեցաւ : Ափեւոց մեղաւորաց՝ նաւահանգիստ հանդարտութե . խրախճանարան վերնոցն դասուց . բժշկարան անտխալելի՝ տարակուսեալ պարտաւորաց : Արրորդութիւն անպատում՝ ՚ի սմա փառաւորի՝ օրհնեալ յամենայնի :

ԺԵ . Իսկ եթէ որ՝ ձեռն չարութե՝ ՚ի վերինն արքայուի յանդգնաբար համբառնայցէ, և գիւտ ինչ մարմնաւոր, և կամ հնարք մարդկային, և կամ արուեստ երկրակենցաղ՝ զսահմանեալ աւանդութիւն առ ձեռակերտս եկեղեցի վարկանիցի, և ոչ պարզեառաւել կենաց, և ՝ ակնկալութիւն անձային, և հոգւոյն սից յայտնեալ՝ լուսանորոգ նախագրութիւն, և երախտեաց բարձրելոցն՝ ամենատուր լիականութիւն, և կամաց արարողին՝ խնկաւորեալ խորհրդարան, և առաքելոց ձեռինն աջոյ՝ բարեհանձար հիմնարկութիւն, և միանգամայն ասել՝ դուռն երկնից, և քաղաք այ կենդանուոյ, և մայր կենդանեաց՝ ազատ ՚ի պարտեաց, և ճգրիտ տեսակ կերպի երեւակիս բանականի, իմանալին՝ խորհուրդ հոգւոյ, և շօշափելին՝ պատկեր մարմնոյս, և սրբութեցն անդանձառից՝ գերազանցեալ նոր սրբութիւն, և քրեանն նշանաւ՝ պայծառապարծ պատկեցեալ, զայնպիսի ոչ խոռտովանօղմն՝ մերժէ յերեւոց իւրոց հայրն ամենակալ՝ ՚ի ձեռն բանին իւրոյ էակցի, բարձեալ ՚ի նմանէ և զաւանդ շնորհի հոգւոյն փառակցի . փակեցէ զդուռն կենացս այս առաջատի յանդիման նորին : Իսկ մեք զօրս գրեցաք՝ սմին և վկայեմք, հաւատացեալ որում կարգեցաքս . յանուն և ՚ի փառս ամենակալ երրորդութեն և միում անձութեն, յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ՅՕ Այն ի՛մ հասար յԱրրորդութիւն . և այս՝ ՚ի մայրն ի՛մ լուսափառ՝ խորովելեալ դասանութի :

(1) Վերսփին յաւելաւ՝ : Դի լաւ որքնապէս , և 'ի հին լաւծ . և յամեն նախնի սարգսկիս չիք այս մակագիր , այլ փոխան սորա գնի յաղբոյն : Պարսէաւ առ 'նին : Եւ առաւել հարազատ թուի այս . վասն զի անկողն գլխոյս իբրև նախաշաւիղ է հետեւեալ բանին՝ Մտորոյանէ՛ր ըծոյ՛ր : Եւ ասոք ոչ անին սկեսս այլ և այլ մակագրի : Եւ ինձ թուի թէ այս Թաւ զԵջ ըստ կարգի սարգեալ իցի յես ըջ բանին յորում գրաւանաւ Թաւ հաւատայ արտայայտեալ ը նիկիական հանգանակին : Եւ քանի յայնմ հանգանակի ըլեալ ժողովն նիկիոյ զմասնն 'ի վերայ նք Եկեղեցւոյ՝ որ կայ 'ի հանգանակն աւարելոյ և կառանդնուարզի ժողովոյն , նոքն իբի և նք վարդապետս ոչ արար անդ ըստարութի 'ի վերայ եկեղեցւոյ , զոր ստա ասնէ ընդարձակ : Այսմ կարծեաց առաւելչապէս հինն այս մակագիր բանիս յասելն : Պարսէաւ առ 'նին իբնագրիկ իբի ջորդութիւն որ իւր յառաջելցն սահմանեցաւ սասնագրութիւն առ անձանց լաւ ստորութիւն էլէ՛լոյսոյ , ևն : Այստեղիկ կրկնական բառք ոչնչ յար մտաւան անին ընդ հչ բանին՝ որ նախ քան զայս . բայց կարգ քաղ յարմարին Ե Լք բանին՝ ոչ միայն ը նիւթոյն , այլ և ըստ սկուտանին . զի ստա ասելն . Եւ արդ՝ ընկզեաւ և իսպառ ծածի՛ւել 'ի յանձնառով առաւելութի քաղմանսնէայ , յանձնութի մեծիդ երսփեայ , ևն , յուսանէ յայնմապէս թէ նախ քան զայս՝ զերսփտեայն նոյ ճառ սրկեալ իցն ընդարձակարար . որ սչ այնչափ հայի 'ի բանն հչ , քան թէ 'ի բանն Լք , յորում 'ի վերջին համարն կուտակութի յաւարելիք զերսփտեայն նոյ , ասոքի կարգի յարմարութի գնեալ գայ ասելն , Եւ արդ՝ ընկզեաւ :

(2) 'ի դիմաց և 'ի իկիանոյ . այսինքն յառաջայ և զինի : Զ չորեանց զկր մագանայ յիշելով , ասել կամի , յամենայն կողմանոց պաշտպեալ են զմեզ անբաւ կրտսեղ շնորհաց քոյ :

(3) Կրնագրիկ իբիսրութի : Վերսփին երկրորդումն աւանդութեանն աղքեղոյ Թծային հողաւի՛ն՝ որ ինչ յաւարելոյն սահմանեցաւ . 'ի սոյնմ առ թի գաւանթութի եկեղեցւոյ , միտալէս , բացայայտարար եղեալ առ ասնոր : Ընդ նոքն խորհրդածութի՝ որ ինչ 'ի նիւթական եկեղեցին կ' 'ի սասնարն յուսանի երսնաւոր իբրագրութի , հոգեւոր նշանախութիւն՝ որով զերկրորդան երկնից յիջեանս թերէ :

(4) Գովսփի դասնան : 2 օրն . դասնանն :

(5) Հերցոսածականի լարսխառութի : Ըստ չարագրութեան՝ հերձուածա կան՝ է անձական եղեալ 'ի սեռական հոլով ըստ շրջուն ձեւոյ . և սարգի՛ հերձուածականսա չարսխառութի , որպէս ներհակեալն ասի՝ մասնաբախտաւ ուղիւ ամբոսիք : Ըստ իսկուտեցն , հերցոսած , մասնաբախտար ասեալ , և կամեաւոր բաժանումն 'ի հոգեւոր միութի : Իսկ չարսխառութի՝ յամառ մտորութի 'ի հաւատոյն . թէպէս 'ի մեր գիրս հերձուածն անխտիր փոխանակ երկուցն ևս գնի : Արդ՝ զերկտն ևօ հարեցաւ ստատանայ առ նախաստեղծան , թիւր մեկնելով զսան պատկանայն նոյ , և այնու բաժանելով զնոսս 'ի հարստակութի օրեւոր գրին : Եւ այնպէս յայսմ հերձուածական չարսխառութի , որ է կարծ ստատանայ , որոշեցայ ասի՛ յնոյ , և մերժեցայ 'ի գրականն : Իսկ այժմ այսու միաւորական ուղիւ ամբոսիք , այսինքն ուղիւ ամբոս գաւառ նութի հաւատոյ՝ որ է խիստպէս աւանդ սարգեւեալ յնոյ , գարնեղ վերայոցց յերկնս , 'ի իտիւ ինոյ լաւոյ , այսինքն ըստաւոր թեւովք հաւատոյ թաւելով : Հին լաւծ . մասնագրական խմանայ գաւանթութի Երրորդութեանն , որ միական է : Բայց առաջինն է յարեար բանիս , այսինքն միաւորի՛ք իբր հակառակ հերձուածականին :

(6) Քանչի յարգանքին : Արտածոր քանչին թարմաւար է , և խնատարարութեանն այսպէս սարգի : Պարտ և արժան է 'ի յիշատակ ճա

սիս Երրորդութիւնն նաև զգտնելի մտքն իմ զեկեղեցի ըստ համանի հաւ
 ւասոյ արձանացուցանել 'ի մասնեմա, յարհանդին, այսինքն յաւարա-
 նին, համ 'ի նիւթական տաճարէ անտի' յորում հոգեւորապէս ծնայ 'ի
 մկրտութիւն: Որպէս զի ծանկից յետոյ եկելոյ ազգոյ մեծութիւն փա-
 ւայ ինկելոյն, այսինքն գտնելոյն որ է եկեղեցին, արժանաւոր պաշտ-
 մութ ըմբի է մեծարանայ պատուեալ յամենեցունց՝ իբրև մարմն մա-
 թաւր ըմբ գլխոյն քմի: Իսկ եթէ Գաւրի ոչ համարելի թարմաւոր,
 մարթ է հասել զհարգումն ըմբ անոչոյն զինի: Եւ որք 'ի յայ
 եմ, իբր ասել. և որովհետև յարգանգէ աւարանին մկրտութիւն արժան
 է գտնել յիշատակել ասանոր և զմտքն իմ գլխոյ զեկեղեցի, զան
 այն յայտ արժեանքն ըմբի' յորում յարմարեալ խօսիմ զհարմանե
 ըստոյ, ընկալ զիս եմ:

(7) Ամենից խոսից: Իմ հուսակցոնցն 'ի մարդկանէ շքեղիս մտքը է
 եկեղեցի. համ, Թագուհի իմ հուսոյ:

(8) Արժանաւորայիս: 3 օրն. արժանայիս:

(9) Ընդ գլխոյ հարեւալ: Եկեղեցին իբրև մաթաւր մարմն' պատուեա
 լի ըմբ գլխոյն, որ է մարդայեալ ըմբն ան:

(10) 'Ի յայ օրնս: արտա հոգեւոր պատկերաւ արժեցայ, որ զեկեղեց
 այ յարեւել, յարեւել համ խորհրդածի յինեն' արեւս զիս յարժեցալ 'ի
 սմն:

(11) Գաւել զԳաւր: ընկալ համ յօգնան զանոցիսման 'ի Գաւն Գաւրի,
 յեկեղեցի քմի, և անտի փոխեալ 'ի Գաւնդ Կ), յարքայութիւն երկնոյ,
 (Ը զարար. ԺԳ. 8:)

(12) Սոսի զԳաւրի: Զմասանն յեկեղեցին, և զըլաննն անտի' մի աւ
 նայն համ անօրուտ օրասցիս, այսինքն Թողես լինել: 'Ի հետեւեալն
 հարգաւ յիշելով զարարչութեան ըմբ Գործան' որք լինին յեկեղեցեալ, ա
 զանէ' զի մի' ժայտաւոր և անարուզ անցցին: Եւ նախ' զհուսոյ գա
 ւանութիւն' որ լինի 'ի սկզբան ժամերութեան, համ 'ի պատարագի հան
 զանակաւն, ազանէ զլինել ցուրտ: Եւ համբոյր ուղունին' որ 'ի սա
 տարագի' մի լինի անկարգ, խառնիկուան, իբրև զմարմնական ուղլոյն,
 այլ պարկեշտութեան 'ի նշան հոգեւոր միութեան և սիրոյ. համ, խմանի
 համբոյրն արարեալ յորմանս և 'ի սեանս եկեղեցոյ: Եւ գուցն ժա
 մերութեան, համ ինկարկութեան մի' լինի սպանուի, խառան, անընդա
 նակ: Եւ երկուգոյն, կի' ծնրագրութեան' որ լինի 'ի ժամերութեան, 'ի
 պատարագի, համ արարան իրայ' խոչի, պատկերայ, նշխարայ սրց
 եմ, ք լինի անխորհրդ, անքանաւոր արարեալ արարչին ձեւով մտայն:
 Եւ Գեոսիանտի' գոգի' երկն, հայեցուած ձեոյ եկեղեցոյն, համ ան
 սաւթն քահանայն, որ պատկեր է քմի, և խորհրդաւոր զգեցեալ, մի'
 լինի անպատու աւանդ ընկելոյ զհարհուրան: Հին լն. պատկերաւ խնա
 նայ զհայ և զգինի պատարագին, իբրև Թէ սոցա պատկեր են քմի:
 Մարթ է ասել զայս ըստ մտայ ինչ. այսինքն համ 'ի մերայ հայն և
 զինւոյն նախ քան զքահանայադորմութեան, համ յետ այնը' ըստ խոր
 հրդարական տեսակացն մայն. և կի' զի երկեցուցիչ է արհիւնաւոր պա
 տարագի խոչին: Եւ ինչուրեանին սանկելսի, պանկել խորհուրդ
 նշանակութեան տեսակէ տաճարին և զարուց նորս ք լինի անւայլ ազատ
 և անծանօթ 'ի միտս իմ: Եւ գոգարագ ուրի, հոգեւոր համ ըմբա
 ւոր պատարագ արժեցայ, համ նուէր ընծայից' զորս ըմբ քմի պատա
 ըպին մատուցանեմ, մի' մարտեացի պատարս իբրև անընդունելի: Եւ
 ճաշակուան մարմնայ և արեան քս մի' 'ի գաւտարարութեան ինձ
 գալցի:

(13) Մի' անհուր ուղակիւն սպանդ մտայ: 3 օրն. հաւասոյ: կրկնակն

խնամի սնկուհի, կամ իբրև մտկայ, այսինքն առանց հրոյ սիրտը՝ մի զննուան աղանկի մտքմտոյ քո՝ մտքի, այսինքն կատարելով : Եւ կամ իբր անուն անպահան՝ ուշակիւն, այսինքն առանց հրոյ մատուցեալ աղանկին զննուան մի՛ մեռցի՛ ՚ի միտս իմ : Եւ ըստ երկերորդ մասցա՝ առաւել յարմար է սակ յատարի :

(14) Մի՛ք յեռի՛նք . այսինքն մի՛ յեծու[ժ]էք . ըստ այսմ ինն յորժամ ստի . մի յիսուի՛նէի, ևն . զոր այլ բարում ուրիշ սակ նք վարդապետս :

(15) ՚ի սին իսկ վարդապետի : Ուստի քե, և ՚ի մեռն առաքելոց՝ զգովնապարհեա խորս, ամենեկուն և հասարակաց պարզեւեալ կարգս, կամ ամենայն բարեաց պարզեւեալ կարգս եկեղեցւոյ : Այս կարգ է, առնել նախ քան զամենայն՝ զաւանու[ժ]ն ուղիղ հաստոյ, զոր քն առաջին պահանջէր յամենեկունց՝ որք մտայէին առ նա . և ինքնին ուսոյց թէ զիսոք պարտ է զաւանել զհայր և զորդի և զհորդի նք . և ՚ի մեռն առաքելոց բացայայտ աւանդեաց զկարգ հաստայեաց ՚ի հանգանակին . զոր և եկեղեցւոյ ընկալեալ, նախ քան զամենայն զհաստայ զաւանու[ժ]ն պահանջէ և մտուցանէ : Հին լուծ . իմանայ զկարգ ստիճանաւորաց եկեղեցւոյ . իբր թէ քն զանպահան զարծովք ետոյց զտախճան ընթերցողի, կհասարակուազի, և այլն : Բայց առաջին յարմար է սակայն :

(16) Եւ ՚ի սին աղբանակի . ըստ այսմ կարգի սակ յեկեղեցւոյ, որ է սակի նուիրական աղ[ժ]ից, և լուսարան փրկաւետ բարեաց, մատուցանելը զայս կնգրակ զաւանու[ժ]ն, քեզ՝ երեւոյթեմիտ, այսինքն փառաւորեւոյք երկցս նք երգով, այսու Բորբոսով Բարեւորիսմի . այսու բառին օրհնու[ժ]ն կամ գովարանու[ժ]ն :

(17) Ամբերել էնելոյ : անտանկի կամ անպարագրելի յարարանոյ : (18) Քստիսիսի վերնական : քանակից, բովանդակից համայն երկից, որ սաս չափ կամ սահման ընդարձակու[ժ]ն երկից : և սնական, անսահմանի կամ անպարգանկելի անճշտային խորոց : Ո՛չ վերինք որք մտակն զքեզ, և ոչ ներքինք, այլ ամենայնի նոցա գու ես բովանդակից : Փոխանակ բառին ներմային՝ մի օրին . գնէ երմային, զկրակաւ :

(19) Լքուի՛ն սպտանոց : լրացուցից, կամ վերին վախճանն ամ մաս նաւոր վախճանաց . կամ, սպառեալ և եզտեալ իրաց լրացուցից, ըստ որում ՚ի ընու[ժ]ն իրաց՝ յապահանկի միոյն՝ զայլ փոխանակ նոր յուրացանն ան : Կամ, լրու[ժ]ն և կատարելու[ժ]ն Ծայրից իրաց . այսինքն գերազանցու[ժ]նց յերազանչիւր սեռի . իբր զի ան է լրու[ժ]ն գերակատար իմաստու[ժ]ն, գերակատար զօրու[ժ]ն, գերակատար սիրոյ, և այլն : Եւ նախորդուի սիւխանց . այլ օրին . նախորդուի, այսինքն նախկին անսկզբանց, և է նախկին գոյու[ժ]ն, ըստ որում առաջին քան զամենայն սկզբունս՝ ան գոյ . նախկին արարչու[ժ]ն, ըստ որում ինքն գոյացոյց զայլ սկզբունս . նախկին շարժողու[ժ]ն, ըստ որում ինքն զնոստ շարժէ և մերձեցուցանէ ՚ի գործ : Կ՛մ, զերկու զայս գիտազեալ ինն պարզեա, գու միշտ լի մասս, ուր այլք ան սպառին . և միշտ նախագիւր գու ես՝ յորժամ այլք սկիզբն լինին :

(20) Մի՛ք յերից . մի՛ էու[ժ]ն յերկոյ անշփոմ անձանց . և երիս, երկը անձինք միոյ անբաժանելի իսկու[ժ]նց, այսինքն իսկու[ժ]ն կամ էու[ժ]ն, յրքնականն փոխանակ եզականի եզեալ : յերիս օրին . երիս ՚ի փոյ սե հարուածելի իսկու[ժ]նց, զոր մարթ է այսպէս ևս պարզել, երկոյ անձնաւորական իսկու[ժ]նց կամ անձանց, որք անհատուածելի են ՚ի միոյն, այսինքն յեու[ժ]ն : իսկու[ժ]ն փոխանակ անձին սակ և այլուր : (Եւ ճարտարագամ . գլ . ե . եր . 39) ուր Հարց անձ՝ կուի Պատմաւ նոցանց

խոսութիւնն || այսինքն անձանց որպէս և հոգւոյն :

(21) 'ի Սբ Գառ զԿոյց անորփելաբնի յարայիեալ անկանս ուրիշ բռնելորայ . 'ի մի օրին . յարայիեալն կեալս զառանի 'ի հեռեւեալ բառիցն : Իմաստն է , առաւել քան զնորսութիւն կամ զանօրումութի մասն՝ որով անարդեւ մասնն և ընթանայ յամ տեղիս , Ի՞նչ անգր ևս ձգի անշարժութեամբն , որով բազանգակ Ի՞նչ ուրիշ լինի :

(22) Այնտեղ իբրցորս : Իսկութի սիրոյ՝ որ անխառն է յայնասու-
թի , 'ի շահագորութե , 'ի միջնայոյցի խորհրդոյ :

(23) Անկարելի գիտականութի : անտարանայն անտարութի , կամ ա-
նեղձանեղի տեղի , և գեղեցկութի :

(24) Անտար արգասուար : առաջ կամ սարգէ քաղմարդիւն . կամ , սա-
հաս՝ որ 'ի ձեռն անկցուցանի արդատիս բարեաց :

(25) Արտաբնութի : գերազանց բարձրութի , յոր շնասանէ ձեռն
մասց , կամ զբութի և իշխանութի :

(26) Հորնագորիս իջորդութից : Չայս , և զյալըզան իմն 'ի Թանձրա-
ցեանն . այսինքն համարապիւ կցորդելոցն , անպատում աղբակցացն ,
կրկրլուսեան զուգակցացն , անյաւելուած լրացելոց , այսինքն կտարե-
լոց : Արգ ասէ , Որգին Աճ , Գի Բարձրեալ . (Քի օր . Բարձրեալեալ .)
յերկից համարատուայն՝ ինքեան կամու . առ 'ի պատիւ Հօրն , գարծակ-
ցութի չհոգւոյն սոյ իմարհեցաւ . յարդանդ կուսին ևն : անուսաջ գո-
ւել յնկանի Խոսացն : 3 օրին . ընթանի :

(27) Աճեոյց զԲոյն : կազմեաց զմարմինն՝ որ էր ասնիկ օրհնութեան՝
'ի լուսաւոր և յանարատ անգաստանի արդանդի կուսին : Չոր ընդ ա-
մենակատար էտութի Ի՞նչ Ի՞նչ Կանանեալ , այսինքն գոյակից արարեալ
զմարմինն յանկելոյն Ի՞նչ Ի՞նչ Կանանեալ , անբաժանելի միտարութի , Ի՞նչ Ի՞նչ
ցալիս իստանութի , ներքին և սերտ կապակցութի , յանութի Ի՞նչ Ի՞նչ , յան-
մարմին Ի՞նչ Ի՞նչ բազարեաց զգոյութի բանական հոգւոյն : Որովք
ասել կամք , անձն որպէս ինչ յիւր Ի՞նչ Ի՞նչ միտարեաց անբաժանա-
բար զմարմինն , և զհոգին բանական :

(28) Անտաբնութի երասնու : Միտարելով անբաժանելի զմեր բնու-
թիս ընդ իւրում Ի՞նչ Ի՞նչ , այսու իբր անդերծանելի ասնձիւ զի՞ն ա-
պատարութի կամ անհնարանգութի հանգարտեցոյց :

(29) 'ի Թայրս Լուսնի : Ծրայիկն կենսատու վերացաւ 'ի բարձրութիւն
անտանական գեղի իտային , որ եղև գործի անտանութի : մի օրին . անուս-
անական , այսինքն որ անտանան եղև ըստ զօրութի և ըստ տեղոյ . զի
զբութի իտային յերկինս և յերկրի ներգործէ , և պատուի ոչ միայն
յերուսաղէմ , այլ մինչև 'ի Ծագս տիեզերաց :

(30) Աճութի անըրփելի : Որգին Ի՞նչ մարմնացեալ՝ 'ի մահ միջառ-
ուցաւ , Ի՞նչ Ի՞նչ անբաժանելի գոյով 'ի մեր նմանակից մարմնոյն ,
որով կենսատու արար զիսան՝ զգործին մահու : աբուրաբնի իսխանեալ .
Իմն 'ի Թանձրացեանն , այսինքն արարիցն Ի՞նչ 'ի իտայն անդ միշտ ասանց
բաժանանս կրկնով ընդ նիւթական մարմնոյն :

(31) Երեւեցեալ Երեւութի : մի օրին . Երեւութի :

(32) Երեւութի գորգութի : այսինքն նստաւ հանգրծ առեցելով մարդ-
կութեամբն 'ի գերակայ փառան՝ զոր նախ ունէր ըստ սարգ յԻ՞նչ
Թեանն :

(33) Ինչ և սիւղի : Աճու զան յայան . իբ . 13 : * Եւ եմ այլոց և
ով , սիւղին և կատարած , առաջին և վերջին || : Եւ այս պատշաճի քի՞ն
ուչ սիւղին ըստ Ի՞նչ Ի՞նչ , այլև ըստ մարդկութե , որով 'ի կարգի շնոր-
հաց և փառաց ինչն է սիւղին և վախճան անմեային :

(34) Անտարիս ի՞նչ Ի՞նչ : այսինքն 'ի սկզբանէ համարարած խաւարին՝

որ կարեալ ունիք զարեւոյնս, ամենածին Զարք Ծովու երկնայանից
զոր աւազանն մըրաւթն, 'ի կառարունն արդեան, այժման խաչ
հարգոյս :

(35) Ազնուս, այսինքն ներգործութեա, գործս, Եփօզիս . մի օրն .
Նծալիս :

(36) Զարգարն նարայնն, այսինքն ընկերչի, կամ զոր սեղանն
պարտոր, յորում մաստցանի պիւնն չիք, յարգարեաց, էն . Քա
աւիխն անխն : Հոգին քր 'ի մէջ եկեղեցւոյ հրամայեաց ամենլ բաւա
թեա հոգւոյ՝ սրբելով 'ի մեղաց, այլէ առողջութի՛ մարմնաց . որպէս և
նոր քն 'ի բժշիկէլ զմարմննն սրբեր բարում անգամ և գհոգիս :

(37) Գեբ Կան զԼուր : Գերագոյն զան զԼոյ մըրաւթինն՝ ներգոր
ծեաց յաւաքեղան . յորս բաց 'ի ներքին սրաւթէ շնորհոյ՝ որ լինի
մըրաւթի, ազնեաց և զոյլ սորդեւ՝ ըզուայխաւթն, որքնչըր
գործութի, մարգարեութի էն : Այլ և զիւսաներանս մըրանաց ա
ւանց լոյ՝ ի՛ննելով առ նաս ըզուայնն այլաարարութի : (գործոց .
Ժ . 44 :)

(38) Օծուս նարայեղն : ԶՀոգին քր՝ օծումն կամ օծանօզ ասել
քիք, պետեա իմանի : Ըստ գոյացական օծմանն՝ որով մարգարութի 'ի
քն ասի օծեալ անձնաւորական միաւորութի չ բանին, հոգին քր ասի
օծանօզ ոչ 'ի ներքուստ, (զի ը այսմ բանն նմ է օծանօզ .) այլ առ
ապրուստ, ը որում գործ մարգարութինն արարեալեա յաւա՛ ը եկեղե
'ի բարութէ և 'ի սիրոյննն, աւանձին իմն օրինակա ընծայի հոգւոյն
սիյ, որպէս և ասի յլանալ 'ի հոգւոյն սիյ, էն : Ըստ պատահական
օծմանն՝ որ 'ի ձեռն հաճոյարար շնորհաց, հոգին քր է օծանօզ մար
գարութեան կամ բանական հոգւոյն չիք, ըստ որում գերագոյնն ըսթի
շնորհաց 'ի ներքուստ միաւորեալ էր ընդ նմս 'ի սիյքանն յաւթանն :
Պարտեալ, ըստ իշխանական օծմանն՝ հոգւոյն սիյ ընծայի օծանեղն կ'
կայացաննն զքս ը մարգարութի թաւար, զահանայ, և մարգարէ :
Այս կայունն հոգւոյն սիյ, և խնայող նորս հաստատեալ են 'ի բանն
նայ . (կն . 1 .) * Հոգի նն 'ի վերայ իմ, վասն որոյ և օծ իմ զիս : ||
Որպէս և 'ի սոյմ՝ (իմ . 8 .) * Ասան այսորիկ օծ զեղ նմ նմ զս իւ
զով աւարտութեան, || էն . զորմէ մարթ է տեսանել և 'ի մեքն . երկոց .
Ձ . 9 :

(39) Կարնն սասցես : Յետ ընդարմակելոյ զգաւանութի երկոյ Եծայնն
անձանց, անցանէ 'ի գաւանութիւն եկեղեցւոյ ըստ կարգի հանգանա
կին, որ ասէ : Հաւաստեց և 'ի մի միայն ընդհանրական և աւաքեղա
կան եկեղեցի . զոր քր վարդապետս սարածէ առ կենդանի եկեղեցին,
որ են հաւաստեցեալք, և առ անշունչ եկեղեցիս, որ են առնալը : Օ
րինակք պետեալ գրնն զմակաղիրս . ոմն զմանիքեցիս միայն յիշելով,
ոմն նաև զարդիկեանս . և թուի եղեալ ոչ 'ի սիյ վարդապետնն, այլ
յոյլոց՝ առ 'ի յուսանել զգիտաւորութիւն յաշորգ բանից գաւանա
թեա . իբր զի գրեաց ընդգէմ թնոգրակեցւոյ, որք ասիս խառնակեմ
զանալան ազանբոյ՝ զմարտն անուանս ընկալան, այսինքն մանիքեցիք .
սորիկեանք, կամ պուրիկեանք, էն . որք զեկեղեցի արհամարհէին, և
զլմ՝ որ յեկեղեցւոյ կատարի, ծաղր աննէին : Եւ զի սորս 'ի սասան
բոց գարունն միւսանգամ բազմացան 'ի հոյս, նմն իբի վարդապետք
ժամանակին ըստ ընթելոյ պատահութեանն գրեին ընդգէմ նոցա գովեստս
եկեղեցւոյ, խաչի, մեռնի, և այլ սրբազան անօթոց կամ սրբարար
թեց : Յորս և Սնանիս վարդապետ նարեկայի գրեաց զպատմութիւն
և զմերժումն պիտծ թնոգրակեցւոյն, զոր և յիշէ շնորհակն 'ի թուղ
թեմ 'ի միշտեաս : Գոյ և այլ ճառ ներգործական 'ի շղթակթին, զոր

կրթութեան պատմէջ տակ՝ արարեալ Անձնիցի սանահնեցոյ՝ յառաջ
կաթոզիկապան խաչկոյ, կի՛ Գեորգորայ, կի՛ Պետրոսի : Ի այն
պատճառէ և սնս գրիգոր զյաջորդ ճառք յօրինեաց . որպէ և զսանս՝
յաղագոս փայտի ժամանարին , և վասն արարելոյ Մեռանին : Զխառա
րեալ սեղեկութիւն թանգրակեցեալ տես ՚ի պատմութիւն :

(40) Զխառապետ իւրան : Գրասանեմք տակ՝ զասնաբար եկեղեցոյ զի-
նեալ յանշունչ զարանց , իբր սչ եթէ լոկ զմարմնական շնուածն զնե-
լով նիւթ հաստաց , այլ ըստ որում նուիրեալ է ՚ի բնակութիւն այ, և
ի՛ կատարումն արագան մատակարարութեց , և իբր այսպիսի՝ պատուե-
լի , և օրինաբար յառաջերայ անտի ՚ի նորումն , որպէս և յայ խի ՚ի
մովտախան օրինա . վասն այսորիկ յամենայն զարս և յաղցա՝ ուրա
ցօղք և արհամարհօղք պատուոյ և սխտանութե կեկեղեցեաց՝ ընդ հե-
րեակեան գասեցան . որպէս և պետրոսըրտեանքն ՚ի գաղցիս՝ յերկու
աստաներոց գարուն . որոյ առաջնորդն հրով ընկալաւ զաստակումն :

(41) Գերասիմոս Գրոս : Ո՛չ է բաղչատութիւն ընդ երկնի երանեկոյ
կամ ընդ արքայութե , որում երկրաւոր եկեղեցիք՝ օրինակք են և իբր
գաւիթ , այլ ընդ երկնի աստեղաց . որ թեպէս և բարձր է գրիգք և
աստեղաբարդ , բայց երկրաւոր եկեղեցիս տակ՝ ամենայնիւ զարգարեալ
է հոգևոր շնորհք , և բարձր ըստ խորհրդոյն . և մանաւանդ երկրաւոր
նիւթական ասնաբն գերազայն համարի զան զաստեղեցոյն , այնու զի փն
որ գերեզմերայ ամբարեալ կայ զան զամ՝ երկնու , աստ ՚ի ասնաբնի կայ
ի՛ ներքոյ նր խորհրդոյն :

(42) Յառախելուստի : Ա կային բարում պատմութիւնք , թէ ՚ի ժամա-
նակ առաջերայ շինեցան եկեղեցիք և մատարնք ը ներքոյ սեղեցոյն .
և ընդին խի ըստ առաջերայն . (20 . կարն . Ժ 20 . 22 .) : Եթէ զիկեղե-
ցեանն այ արհամարհեցէք . ॥ յաղագոս նիւթական եկեղեցոյ ևս խնու-
նան բարեւոյ , սեկերբան , հերմեմես , օգոստինոս , և այլք : Կայ և
հաստատուն ասանգութի , թէ զմերմատունն սխտի առաջերայն եկե-
ղեցի արարին . զոր և կիւրեղ երուսապետ . կայէ եկեղեցի առաջերայ :
(Կօչ . ընծայ . ԺԳ . 37 .) Եւ նր վարդապետս տակ զինի , թէ ՚ի վեր-
նասանին սեկեցն եղև հիմարկութե կեկեղեցեաց . և յօրինակ արարութե
սոցոս՝ հոգին նր նախ զասնն ելլից հարմով , և ապա ՚ի բնակեալուն ՚ի
նախ հանդեսու հեղին ըրուաքն :

(43) Կանխակեծար առախելութի : Քի օրին . առախելութի : Հոգին այ նախ
զմերմատունն զարգարեալ ըրցց հարմով , յօրինակ արարութե կեկեղեցոյ՝
ցուցանել թէ նախամեծար առախելութի ունի եկեղեցի զան զմեծ
կեալան ՚ի նախ : Յետ լրանն եկեղեցոյ՝ առաւ բնակեացն լրանաբոբ
բարեբանութի . Քի օրին . Բառասարութի . այսինքն հրակերպ ըրուաքն նշու
նակեցաւ զանազան շնորհացն պատուա :

(44) Յուկո Գան : Արինն զի մատուցեալ յեկեղեցաւ առաւել և
զան զհարեղին . զի սա եղև մահու գոմարիւ . զմահն և զիւրժիմարու
թե բարեբեր . խի զի արինն առաւել ևս աղբաղբայն զինդանութե
մեր հայցէ : (երայ . ԺԳ . 24 .)

(45) Ո՛ւ երկիւրտ : պատարազն զի ոչ շատանայ ՚ի բայի ՚ի ներքոյ երկ
նից մատուցել եթէ ոչ ծածկոյթ ՚ի վերայ ունից զնեղան եկեղեցոյն :

(46) Պարբասար արեան : 2 օրին . պարբուսն :

(47) Զսիյինն օրինակ : Զարինն՝ որ էր օրինակ հոգւոյ , պատարայ իւր
լանին մատուցանել՝ արգելեալ էր յօրինաց : Զարինչ յայտաւոր ասաց
նր վարդապետս՝ յաղագոս ոչ մատուցանելլ զմեծայնն պատարազն ար-
տարչ եկեղեցոյ , հայէ ՚ի մերժումն սկզբ արանգայն թանգրակեցեաց .
որք զիւ խորհուրդն անդամներն իբրև զանխախր սեղանս , ուստի և ոչ

արար հանձնարէն խորն շտեմ մատուցանեն : Այս թէ ոչ հարկն որ
ոչ գինէ զորինս, բարում անգամ ստիպեր արտադրել կեկեղեցոյ՝ յոչ
արտաշահաւոր անգամ ևս մատուցանել հանդերձ կարեւոր յարգութիւն .
որպէս 'ի ժամանակս հալածանաց, 'ի բարձրեաց արտերազմուս 'ի մէջ
բանակին, և յոչ գիտածս կարեւորս : Չի և նր գրկոյր լուսարդին
զանուն շարժական ընդ իւր շրջեցուցանէր, որպէս յիշէ յովհան Խնու
տասեր 'ի կանոնս . ԺԷ :

(48) Չի մի յանգիս անարգիտ : 2 օրն . զի մի անարգիտ յանգիս : Թե
կեկեղեցւոյ մէ է լուսարդն կամ մկրտութի 'ի նմ ին, (լուս աստղ -
հասով . Գ . 3 .) ք 'ի զորութի մահուան ըմբ, կամ յարմակ մահու
նորս (Թարմանն 'ի լուս : Այս որպէս միանգամ էր մահն ըմբ, նոյնն
միանգամ է մկրտութի . զի մի յանգիս անարգիտ, զի մի անգամ
յանգիտ հրկիցն, կամ անգիտութի անարգեցաւ 'ի խաչն, մկրտան 'ի
Եսայիայի զնախնն իննսն : այսինքն 'ի ճանաչօքն կամ 'ի հաւատա
ցօն զուսոյն մահն կրեացէ : Անհարկէ 'ի բանն (երկոյ . Է . 4 .)
քն 'ի հաւատոց անոմ, միւսանգամ նորոգիլ մկրտութի . իբր զի հարկ
էր մկրտան 'ի խաչ հանել զորքն նոյ, և զարձեաց խոյտաւակել, որ ոչ
կարն լինել :

(49) Մի յեւնարութի : Իմանի մեռնադրութի, թէ գրոջն, (որ ա
վարար 'ի նր գիրս գրութի մեռաց բացարդ . ան գործոց . Ե - 17 .
ԺԺ . 6 .) և թէ քահանայութի, որք զինք ապարդիւր անընդհն են
աւարի և անկրկնելի : Եւ երկոյն լինին 'ի զսփս օծուել րասոյն, սու
առով օծման մեռնի . զի օծումն արտաւական և արարուն իրոյ է
անկար . միանգամայն զուսուորութի նշանակէ, և շնորհն օծելոյն :
զի մի յանգիտնն : այս մեռնադրութի և օծումն 'ի գործ անի յեկե
ղեցւոյ, և այն միանգամ ևեթ, որպէս զի 'ի կողմանէ գրոջն՝ յան
թմութի հաւատոյն՝ որ ընկարք մկրտութի, մի խարեութի ուրա
ցութի կամ մոլորութի խաւնեցի . և 'ի կողմանէ քահանայութեան,
զի մի յանարատ կարգ քահանայութի սարկեցի խարեութի անարժան
մարդոյ, կամ ոչ քահանայից : Վասն զի ընծայեալքն 'ի մեռնադրութի
գրոջն և քահանայութի հասարակոց վկայութի և անուր նախնն
և անուանք նոցս 'ի գիր անկանին լուս կանոնական սովորութի կեկեղ
եցաց . որով խարեութի ուրացողաց, կամ կարգութեաց, կամ ոչ քա
հանայից 'ի յոյս կեկեղ յանգիտանի :

(50) Մի և փորհոյ : Չայս ունայ լուս հին ըն . խնայն գլխութեանն՝
որ 'ի շնորհաց մկրտութի . սակայն զմկրտութին յաւալագոյն եզ նր
վարդապետն : Այլ լուս կարգի՝ յետ մկրտութի, և մեռնադրութի
գրոջն և քահանայութի խնայնի է զեկեղեցական ապաշխարութի :
Եւ նոմ գործարկականնն . որ քանզի իւրով գորութի ըմբ գլխութե
ան, և որպէս ասի՝ 'ի գործոց գործեցելոյ, վասն այսորիկ ասէ . Չոր
հոյ, Կան իկ ապաշխարութի, այսինքն քան թէ զորութեանս ապաշխա
րողական գործոց ըմբ զթողութի : Իսկ զայս մի ասէ, իբր ոչ և թէ միան
գամ ևեթ արձակելոյ իշխանութի ունիցի կեկեղեցին՝ լուս չարափա
սութի նովարանոսաց, այլ թէ ճշմարտ գլխայնոյն՝ միով բանիս ևեթ
և միանգամայն քանին նմ՝ մեզք : Չի մի ճշմարտութի, ք լուս միայն
զի ճշմարտութի զըմանն և ուղղութի՝ արարչին կերպարանք մի
մեռացի . կամ զի մի՝ ճշմարտութի նոր օրինացս արտաբուս միայն
կարծեցի սրբել և քաւել իբրև զհին օրինան : Երկորոյ, խնայն զիս
նմանական ապաշխարութի, որ լինէր հրապարակաւ զն երեւելի մեզոց
կառապաշտութի, մարդասպանութի, շուրթի, ևն . յորում քաւութի

արտօնուց ասուել 'ի շորհաց զի կամ եկեղեցւոց լիներ, քան 'ի գո-
րութի ապաշխարութեն : Այսպիսի յարմի ապաշխարութի մասն
գամ եւթ թիւեր ը կանանաց, ուղ վնայե տերտուգիանս ('ի գիրս յա-
զազս Ապաշխար . 41 . Է .) Այլ և սին ազրատես . (գիրք Բ . յա-
զազս ապաշխ . 41 . Ժ .) սեր սակ : * Ողտես մի է մկրտութին, նոյն-
պէս մի ապաշխարութին, որ հրապարակաւ կատարի : || Սոյնպէս և
սին օգտամեմս . ('ի Թղթ . 28 ք . կամ Ժ ք .) Չի մի ճշմարտութի . ք
զի մի յաճարութի այսպիսի ապաշխարութի ճշմարտութի քրիստոս
նեական կրօնի և Եծուպաղտութի կեղծաւորութեամբ ընկալի 'ի կրկնա-
մեղ քրիստանից, կամ իբր կերպարանօք յանձն ասեալ կարծեսցի յան
հաւատից :

(51) Մի յմբարութին աղոռնի : Մի հաւատք քարոզի յեկեղեցւոջ 'ի
հանգրձեալ յարութին, որով հանգիանաց ընտրութի արգարաց և
մեքաւարաց . զի մի սպտանալիս հաբոնցման, մեքաւարաց իբրև ընկ ըան
ինչ նորանայն վարդապետութի կարծեսցի . որպէս 'ի քարոզել պօղաթ
աստօնեանցիս զյարութի մեակաց, ասեինք զհինչ է նոր վարդապե-
տութեզ, ևն : (գրք . Ժէ . 19 . 20 .)

(52) Գոյոմեից մերոյ . 2 օրին . չիք մերոյն : Երկուց գոյոմեց որ 'ի մեղ,
այսինքն հոգւոյն և մարմնոյն, մի իրաւացի գառաստան 'ի վերջնու մն ա-
ւար' քարոզի յեկեղեցւոջ . զի մի 'իստանանոյ . զի մի հոգւոյն միայն
լինելով հասուցումն, Թերի փոխադրութի կարծիցի յանան պրոնի ար-
փայտան որդեգրութի . յանանս յարութեն' որով արգարքն որդեգրա-
բար պատկին յազրայէն այ . զի յարութե որդիքն' այ որդիք են . (զուկ-
Ժ . 36 .) Այլ ըի ընդունութի երկրային, այսինքն հազրարութե կամ
մասնակցութե երկրային մարմնոց Թէ 'ի փառան, և Թէ 'ի տանջման,
կատարելով տերութի վերին Թաղաւորութեն այ յայնպիսիս ծանկիցի,
Թէ տեր է հոգւոց և մարմնոց, և զերկարանչւրան իրաւապէք գառի :

(53) Աստուծոյն սին : յայլ օրին . և 'ի հին ը . աս անկրօնութի :
Այս անկրօնութի քանի, սկսեալ անտի, Մի 'ի սաւաղանս, ևն ընդար-
ձակ բացարարութիք յեղին մասանց Հանգանակին, որ սակ, 'ի մի հար-
թի, ևն . զմին ասեալ 'ի վերայ այլոցն զինի եղևոց, այսինքն մի մկր-
տութի, մի ապաշխարութի, մի յարութի, մի գառաստան, մի կեանք
յաւխոնեական :

(54) Դուրոյ պատելի : Թաղաւոր յարգելի : Եկեղեցի անուան' աս
սոյնս իրական է, զտան այն իրական անուամբ' Թաղաւորայ նմանեցու-
ցանէ . ըստ որում իբր Թաղաւորական իշխանութի փայ 'իստս հոգւոր'
խորհրդով հազրարուե . և հանա իշխի, մերժելով զմահ մեղաց 'ի մեան
մկրտութե և ապաշխարութե . այլև 'ի մարմնաւոր մահուանէ ապե-
ցուցանելով զփախուցեալն 'ի նա, ըստ օրինալի ագաթան պրոյն, Ժա-
ւոյն կենաց, որ անկեղեցի գլով ճաշակողին կեանս ապր, և 'ի մեղ
հարեր սխտից պահեր :

(55) Վերսինի սերտու : Չբանական պատկերն այ զմարգն' զոր բանա-
կան ծնօղքն ծնան, եկեղեցին անշունչ կատարէ և կրկին նկարէ 'ի մեան
շորհաց :

(56) Տեսոյ Կրօնութի : Եկեղեցին մեռնի և ներքործութի նմանութի
համարեալ է կամարին երկնից, սկսեալս յաստիպտոյն : Այս 'ի Թէ
զերբից ինացի, իբրև Թէ յասալ քան զհրեշտակս կատարեալ իցէ
իցի, եր կարծիք սակաւուց նախնեաց' սկսկիտի, և գեննադիտի, զոր
և սի վարդապետս Թուի ակնարկել 'ի քանձն եկեղեցւոյ, յասն : * Որ
յոսկիցնամեան յաստիպտոյ զայս կերպարան հրաշարար իբի իհ հա-
ձնցար լինել . նախ' զնախն, ապա զազմեան : Չբեկեր զերկինս, և

անգ ըրհնայինն, և Ծ ։ Բայց այս չի ընդունելի ըստ հասարակ կարծեաց ։ Սակայն ըստ կարգի բանին՝ յարժամ երկու անականքն սխալաւոր յառաջախառոցց, ևն ուղղական հարով համեմայն գոյականին ԳԻՍՈՂ, ապառ և խնամալ ընկեղեցւոյ, այսինքն եկեղեցի գտով նմանութեան երկնից, յառաջակաւոց և քան զնմանեալն յնկեղեցի հրեշտակական զարութեան ։ Չի եկեղեցին նախ կառուցանի, և ապա օրհնի սունն ից, սբով լինի բնակարան հրեշտակաց ։ Եւ այսու գիտնողական առաւելութի ննչ ընծայե եկեղեցւոյ, քան երկնից ։ Իր զի երկնից ոչ կառուցան յառաջ քան զհրեշտական բնակեալս ։ Իսկ եկեղեցի յառաջ քան զնաւկէլ հրեշտակացն կառուցանի ։

(57) Թուիւ ճարհոց ։ Կարգինակ Թուլուն կամ Թեւ սոյ մարմնաց մեքոց՝ կարի՛ գանաղանեալ ՚ի բնական Թռչնոց ։ Ընդ ԻԷԻՆՈՒԻՆ ԿԳԿԱՅ, ԹԵԹԵԱԹԻ կամ ԹԵԹԵԱՅՈՒԿԱՆԵՐՈՎ զհոգիան ՚ի մեղաց ։ և զի զնազնան երկնային պարզեալ յերկինս Թռուցանելով, ընդ նմին և մարմնիցն Թեւակից լինին ։ որով պարուսկսին՝ հոգւոյն հարստանն, պետի մարմնն մեծարի ։ Մարթ և ևս խնամալ զարութի մարմնաց այնոցիկ՝ որ ընդ հովանեաւ նր եկեղեցւոյ Թաղին ։ Իր զի պարութի սեղանն գոյ յոյս՝ Թէ մարմնիցն Թաղեալք ընդ նորս հովանեաւ՝ յարկցին ՚ի կեանս քառասոր ։

(58) Ինձուիլի Գրո ։ Եկեղեցին ոչ պրծի յեւոց մեղաց կամ աղանդութեց ։ որչ միայն յարժամ կրիի ՚ի մարդոց չարաց՝ որոց մեռան աղբէլեալ և ՚ի կանանց, և կամ սնկաւորից ։

(59) Տիպ ին Է ։ Է կնիք ննչ զարմանալի՝ յարժամ գաղանի խորհուրդք զուսին ՚ի մեր քան զմաս ։ և որպէս անկենդան կնիք յարհնաւորն շինեալ, օգնէ բանականաց ՚ի մճիւս և ՚ի մարհակա, այսպէս և եկեղեցին ։

(60) Որտան ընդրեցելի ։ Ըստ չարազարութեն՝ ընդրեցելի խնամի խնդիր ձեծ բառին, որ զարութի կրինելի Է ։ այսինքն եկեղեցին մեծ է քան ըլլա մարդ, որքան մեծ է ընտրեցելոյն մեղանի, այսինքն քան զնաւորան մեղանս ցուան նորս յաղթողական ։ Կայնպիս ՚ի յաղթուն, որտան պարտն, կրինելի է, որքան քան զարտուն ։ Ըստ այսոցիկ և յաղթուն, որտի քան զեղիս, յերկու օրինակս գրի առանց քանի ։ Այսու օրինակք բացայայտէ զյառաջապեղան, Թէ եկեղեցի անշունչ ՚ի բանականն շինեալ օգնուի սոյ նմա ։ որպէս և գաւազանք մեղանի և ահարան, այլև մարկեակն եղալի՝ ՚ի մարդկանն ապրեալք, առաւել զբացան քան զմարդիկ ՚ի նշանադրութեւ ։ և մարդիկ նոցա նաւաստիք առնելին մեծամեծս ։

(61) Մբեսնեալ յետոց ։ Թուի աղնարկել ՚ի վնան՝ որչ ընդ բաղիցն մեղանի եղեալ, զորոյցունելին զձեռս նորս ընդգիւմ ամաղկեաց ։ (Ելից ԺԷ ։ 12 ։) Այսպէս եկեղեցի Թէ և ՚ի վնաց շինեալ, օգնութի պարգևէ ձեռաց քահանայից՝ կրկին կառարելութի, քան զոր սոյք վնան մեղանեան, խարտար, մարբերով զձեռս քահանայից, քան Թէ զնախոր իր զնն լինելով Կամ, խարտար, օգնութի սոյ ձեռաց քահանայից առ ՚ի մարդէլ զսոյս խորհրդով եկեղեցւոյ, և ոչ Թէ զնն ստով ՚ի ձեռս նոցա առ ՚ի արանանել զյանցաւորս, որպէս լինելի ՚ի կնն քահա նայութեն քարիտմաթի, և Ծ ։

(62) Քարի և հողի գոյալից ։ Երկուս օրին ։ այսպէս զտունն ։ Երկն նիւթսիան քարի և հողի, գոյալից կարագոր գիտայանաց և օրց ։ ք ինք գաղով ՚ի քարէ և ՚ի հողոյ՝ բնութեակից և հարաբար կրիի զայնոց և սրաց ։

(63) Որպէս պարտաւոր ։ Չքառալայելու ներդարութեւ հովանական

միևնայն՝ ընծայել եկեղեցւոյ . զի որպէս զնշան ըմ՝ ՚ի կործանումն է ան հաւատարմի, որք նախանձին ընդ պայծառութի նորա . և ՚ի կանգնումն հաւատարմոց, որք խնդան և մեծացուցանեն զգառա նորա : Իբր գաւ սոց հոգւոց՝ անխնայն զանհնարանդան , և օրհնել զհնարանդանս : Իբր քննող գաղտնեաց՝ զոն հրապարակ : զսանազրեքն հրատարակէ . և զոն փածկ : զբնակեալն գաղտնանէ , կամ անուշանէ : Աք ինքն կողէ յա նուանէ զիրախոյս մղտնելա , և զմեռնագրելա , որոց կուտան լինի յե կեղեցւոք . և այսու եկեղեցին լինի իբրև հրամանատար էկոյս արարածոց՝ նման Ա՛յ, որ զամենեւին յանուանն կաշէ՝ ըստ բանի ստգմանի :

(64) Ընթանէ զհոգևորս : Որոց զհոգևոր մարդիկ , իբր զմարտիրոսի , իբր ուսկան՝ պարտախնայն նոյ կազմեալ . կամ , խնայն և որոշն զհոգևոր մարդիկն ՚ի շնչաւորաց՝ իբրև հնարիք կամ ճարտարութեամբ գիտութեան նոյ : ճ օրին . զմի . զնիմարտիրոսի , այսինքն իբրև հիմարդեալ ձև աւանն նոյ :

(65) Անհրաւ . աննկարութի և առանց սխալանոց կամ խտարելոց , ըստ օրինակի անուշոյն եղիկիելի ընթանոց զնի հետոյն ըմ : Ա՛յս՝ բանական եկեղեցւոյն յաւեա պատշաճի ըստ աւարելոց . (եկեւ . է . 24 . 27) :

(66) Կանանա խորէ : Ա՛յնչափ մեծ արքութի ունի յնիքեան նիւթա կան եկեղեցին , մինչ զի զբանականո եղեալս ՚ի պատկեր նոյ , խորելով առ ինքն ընդունի . զի այլ կարգաւ . և կանանա ընդունի զիրախոյսն , այլով զնարանուքան , այլով զհարաբանիւր գաս ապաշխարողս . այլ կանանա զաշխարհականս , և այլով զեկեղեցիականս : Իսկ եթէ յոտ այնպիսի ընտրութեաց՝ բանագրեալ որ , կամ երախոյ , կի՞ ապաշխարող , կամ այլ որ անարժան մտանիցն , ինքն ոչ պղծի , և ոչ նրովի , այլ փե ղի փա . այսինքն ներէ անախտոցն զչափ արքութի նորա . կի՞ թէպէտ յնիքեան ոչ պղծի , սակայն յանձն առնու արտարատ համարիլ պղծ ծեալ վանն ոչ զխտոցն զարքութի նորա . զի յետոյ օրհնութն յուշի՞ թէ որչափ արքութիան պահանջէ եկեղեցին : Ո՛ւշանի , փակմամբ կամ աւերմամբ՝ վասն իւրոց յանցանոց , այլ վասն մեղոցն :

(67) Երկոյ նափն : Ո՛չ թոյլ տոյ հաւատարմելոց երկոյս յաւուրն մտաշէլ յնդանելութի նք հազարութի , որ է իբր բնանել զինդաւ նադար տա ըմ , ըս փրտիան անառ խորհրդոն . որպէս անքն ոչ թոյլ ետ մտազարմնացւոյն երկոյս բնանել զտա նորա . (Յովհան . Ի . 17 :) ոյլ միանգամ միայն ընդ այլոց կանանց . (մատթ . իԷ . 9 :) Եւ այս անանութի փրկչին ունի զմեծ խորհուրդս . որոց մին այս էր , այսինքն ոչ երկոյս յաւուր ընդունել զնք խորհուրդն : Կամ , արքական խոր հուրդ իման զնոյն իսկ խորհուրդ հազարութի . և միտք բանին մեանոց այսպէս . ոչ թոյլ տոյ երկոյս յաւուր մտաշէլ յոտ քնի ըստ ընդաւ նելութի խորհրդոց մարմնոց և արեան նորա :

(68) Ո՛ւ երկոյ յաւուր : Ո՛չ երկոյս յաւուրն պատարագն ՚ի վերայ նոյն անգամոց . որպէս էր հին սովորութին , մանաւանդ արեւելոց , զոր և ջրոյժժ՝ պահն յոյնք : Կամ , ոչ երկու անգամ յաւուրն , այսինքն յա առաւուս . և յերեկոյն թոյլ տոյ պատարագել . որպէս ՚ի հին օրինս աւ վերութի էր առնել պատարագս առաւուսին և երեկոյնս . (Թուոց . իԷ . 4 :) Իսկ եթէ ՚ի վերայ նոյն քահանայի խնայ՞՝ ոչ պատարագել յաւուրն երկոյս , այս հոյն ՚ի սովորութի արեւելան եկեղեցեաց . զի յարեանան եկեղեցին գոյ յիշատակ յեթնաբարգ գարէ անգն , թէ չէր արգելեալ քահանայից նոցա կրկին պատարագել յաւուրն : Զ՛ի ք անըստիւր . զի մի յաճախ պատարագելովն՝ սովորութի եղեալ , ան մտածութի և առանց յարգութի նախնան , նուեր պատարագին ար .

համարհանոյք : Ոմանք ըստ հին ը՛. խմանան 'ի վերայ տեղանոյ պատու
բարին :

(69) Վարտիե խրեայ : Իբր բոլիչ առաջ՝ վշտակոյ և դարմանիչ լինի
ամենայն պիտոյից հոգւոյ և մարմնոյ, իբր անտիպսիբ, ինչն արաս գա-
լով յամենայն ապականութի արտոյց . զի եթէ տաճարն ազգանի լինեք
դարման ամենայն պիտոյից հոգեկանայ և մարմնականայ, ըստ ազԹե-
այն նորս . (Գ . Թաղ . Գ . 39 :) որչափ ևս առաւել կեկեղեցիք բրիտա-
նեկից , յոչս ապատանին մեղաւորք , հիւանդք , գիւահարք , գորմանա-
ւորք , և այլք :

(70) Կրիի երեսխոսն : Կրիին ևս երկանիկ քան զնոյնան տաղանն . զի
ոչ միայն զժամեղակեարան 'ի նմա՝ պահէ 'ի հեղձմանէ մարմնոյ և հո-
գւոյ, այլ և ծնանի և բազմացուցանէ միտուութին , մտացանէ հարգը-
գութիւն , և զարգարե այլովք խորհրդովք . Թո՛ղ որչա՛ առաւելութիւն՝
զոր 'ի կարգիդ յիշէ մինչև 'ի բանն Գարնեալ իբր ցարգանսն :

(71) Փախի 'ի Կենդանի : Երկեղեցին իբրև հեռեւոր հոգւոյն , (իմաստ .
Ձ . 5 .) ընդունի յինչն զանոթան առ 'ի սրբել , բայց ոչ զինդպատարս .
որպէս և տաղանն նոյի ոչ ընկալաւ ասնն զօճն :

(72) Ո՛ւ 'ի Բարս : Տաղանն նոյի շինուի իւրով զմահ բարդեր ամենայն
մարդկան . իսկ կեկեղեցին կեանս աւետարանէ 'ի յինի իւրում :

(73) Յարալարծ : Ո՛չ իբրև զտաղանն նոյի , կամ զպարանն վարդաթԹ
անդալար շարժի և փոխի տեղովէ 'ի տեղի . այլ հաստատուն կտաւ-
ցանի 'ի տեղովն . զի չէ օրին փոխել զտեղի կեկեղեցեաց , կամ զտեղի
ուր կեկեղեցի հիմնեալ է , փոխել յաշխարհական շինուած : հասարեկ է
մի օրին . հասարեւել է :

(74) Որպէս իբրդարան : Եթե՛ թական կեկեղեցին իբրև նմանութի անված
էին , անմիթ կամ անսահմանելի էին նոյ , որո՞ղ և տաղանան մեղի-
սեան՝ որ զան երևեցուցաներ , առաջնորդ լինելով անոյ պարտաւան
յերկինս :

(75) Ընդ ոչ ինի . 39 որոյ : (Գ . Թաղ . Գ . 7 .) անբնութ , անպէն վազ-
վազակի ստասկէ , եթէ ոչ իսլապէս , իբր զմաշ 'ի չորից կարմնոյ լծա-
կաքն , յոգի բերիցէ , յանմին կամ յուս բարձրի , կամ 'ի հոգւով կրի-
ցի . քանզի և որչա՛ յակս պատուհասեցաւ՝ ասնն անմեք , զի ոչ թ
հրամանին նոյ լծակոք տանելին զտաղանանն , այլ 'ի սոյլի կեկեղ երմ-
լովք ձգէին : Այսպէս և կեկեղեցի պատուհասէ զայնտիկ , որք ոչ մեք
մին առ նա հաստատովք և երկեղածուիք , այլ անսանական երկեղաբոլ-
հոգւով մնային իբրև յանթԹ ինչ անմեք և ձեռասեկ շորտիկի :

(76) Լեզուս մարդոյ . այլ օրին . մարդոյ կամ մարդոյ : Ո՛չ մարմնեղին
ընդուա խօսի նիւթական կեկեղեցին , այլ բանիս կրեւրախոյ , այսմեքն
հոգեարարպէս . կամ միջնորդութիւն հրեշտակոյ . որպէս 'ի մեղիկեան
խորանին և 'ի ստղմմեան տաճարին բարբա՛մ անգամ պարզաբ ընդ
լինելին 'ի ձեռն հրեշտակոյ . կամ զարձեալ , կրեւրա՛ իսկ զառաջնորդոյս
և զքահանայս ըստ սրբոյս . (Ձ . կրիս . ԺԾ . 16 :) որոյ ընդուա՛ն իս
ոք կեկեղեցին : Ո՛ւ անխն գոյանմութի . չունի կարմած ակամջաց , և սա
կայն պարարարպէս ընէ զաղաչանս , զուխաս , զարհամարհանս , և զանհծս
մարդկան : Ո՛ւ յայն , չունի մայն յազաւորիչ , և սակայն գլխամանս և
զարդոս յոք ամենեցուն ծանուցանէ 'ի ձեռն պատկերաց , և քարազ-
թիւ պարանեկից : ոչ իսլապէս , չունի զարժումն խաղաղեաց շնչաբ-
ոյն . և սակայն իբր անմային կենդանի հաղապա առք ասնէ :

(77) Երկուս հարբոյ : Որպէս վրան տաղանակին հրամայեաց յետս ,
զի երկուս հաղաք կանգնու . հեռի սարցի 'ի Ժողովարկէնն , (Թեսա . Գ .
4 :) և այնպէս Ժողովարկն Թեպէս և եր գումք նոյ , և կենդանի մաս .

ցնուց 'ի հարուստաց անապատին, սակայն վասն անարարութեն հետի 'ի ստաբանակին գնային : Այսպէս և այժմ եկեղեցին ընդ նոսին, ընդ հրեկին՝ հեռացուցանէ շինքինէ իբրև անաթա զոյն քրիստոսեայոյ՝ որք ջեւեռայ են մեղաց արեւի . և հիւրի 'ի ձեռն բանալարանայ և կանանս, կան ապահարարութիցի, առաջնորդէ սարկելոցն յեղիարարական սպիւակարարութեց, որք են անհասարարութի և այլ մեղք :

(78) Եւոթին ար : Արամնոր հասի ոչ 'ի պարզ անութեն մասով, այլ 'ի քն մարգարեաց, որպէս և բացարե՛ն արին եղև : Ուստի և իմա նի՛ նոյն ինքն ԱՅ մարմնացեայ քն, ըստ անուան եկեղեցոյ վն՝ հոյեցառ յառաջելոցն . (Թ . հար . Ժ . 4 .) այլև 'ի մարգարեից տեսեալն և բանիւք գուշակեցառ . (Երայ . իբ . 16 : Դանիէլ . Բ . 44 . 45 : Զաքար . Գ . 9 :) Եւ ըստ նմանութեն վնքն որ զհարայելեանն արդոյց յառապատին, ինքն ևս արդոյց զհասարացեայ յաղկելի կողին իւրոյ :

(79) Աւետն երկուց : Ո՛չ եթէ արեան շարժմունք յերակս կենդանացուցանէ և պահպանէ զեկեղեցին, որպէս յայլ կենդանիս, այլ շառաւիղ անուշիկ լուսայն 'ի ներք թափանցեալ :

(80) Ո՛ւ սողունն : Ո՛չ սողուննի կամ զբարարելի սփիւսնութի, վերահարարութեն կամ զարժակարարութի, որք մտնկանացուք էին, այլ ամենա կալին այ ճարտարութեն գծարդէ զեկեղեցին ըստ խորհրդական նշանակութեցն : Եւ թէպէտ գծարարութի սաճարին ևս յայ նշարարութեն 'ի ձեռն գաւթի ընկալառ սողունն, սակայն այժմու եկեղեցեացոյ ջնութի՛ խորհրդական և յոյժ բարձրագոյն է, ևն :

(81) Տուն երկուց : Թախոր անաթա և հասարակ իւղով օծանելով զվնն, սառն այ կայեաց զանգին . (ծննդ . իբ . 19 :) իսկ ան արեամբ միածնին օծանելով զեկեղեցին՝ 'ի ձեռն պատարագին, ոչ եթէ սառն նիւթական կնէք որպէս եկեղեցոյ, այլ մարմին երկնային և լուսաւոր, իբրև զհրէշ սական՝ որք երանելին և իշանելին Շ սանգուզան : Ո՛չ ինքզույն : Օչ ծնունդս յղացեայ յերկրէ կենցաղայ, այսինքն 'ի մարմնոյ և յարմին անուցանէ, այլ երկրից ժառանգս ևն, վիժոյ իւր, զջրեկայ 'ի ծոցի իւրում խորհրդովք և ուսանեց, 'ի գողն արբահատու յերկինս մատուցանէ :

(82) Հարմուսի օրս : Եթեթական եկեղեցին՝ անուամբ բարոյական և կեղեցոյ ասի հարմոս . զի որպէս այն՝ քնի նուիրի հասարարով, այսպէս և ջնեկայ եկեղեցիք օծմանին ընձային քնի : օրիւրդս սրին, կառուցանուցք օրհնելք 'ի պայծառացուցիւք եկեղեցեաց՝ եղևն նք հարցարարութն :

(83) Մոտացուան ասով : Այսա զհայհոյիւ ստութի թանգրակեցեացն 'ի գրութի նոյն շէն, որք զեկեղեցին արհամարհելին իբրև հեթանոսական շինուածս, կամ 'ի նոյնն սովորութի սուեայ : Ո՛չ այսպէս ասն, այլ մանաւանդ մտացուցանէ զգիւսանակ բարձունս կառաւարեց . զի զճշմարտան ան ամենեցուն ծանուցանէ . օտարացուցանէ զուս գրօշնար, զի քն 'ի սոն երկրագործ . քակտիւ է կեղծեալ անտաւայ հեթանոսաց, զի քն ըստ նմանութեն կենաց միայտի գրախանն՝ 'ի սոն արտաբողծի . խորտակել է ան յուսի՛ն արմանց, կախարդական քարանց, զի վնն քն գովեալ 'ի մարգարեից, այլովք քարանեց՝ ստաղելովքն և սրովք հաստասի 'ի սոն :

(84) Անտ է : Ո՛չ միայն բարոյական եկեղեցին ազատ է 'ի լծոյ վնն օրինաց, այլ և նիւթական եկեղեցին ազատ է 'ի հարկաց իշխանաց, և յայլ քարաշէնական սարսուռ . Է որովք անկանին անաթ տեղիք : Անտարկէ 'ի բանն . գաղատ . (Գ . 26 .) Վերկնն երուսաղէմ ազատ է || և այլն :

(85) Օրինայ : Եթեթական եկեղեցին ոչ այնպէս օրինակ է վնքն սիննի՛

արդարութեան, որպէս կը երկարուին երաւարկեմ. զի աս կրթեւ ստուեր՝
մարմնաւորացեալ միայն երևեցուցանէր զերկնաւորն երաւարկեմ. իսկ
եկեղեցին մանաւանդ ճշմարտութիւնն ճանաչէ. այսինքն կրթեւ բուն իսկ
զերկնն սման հասարակ՝ որպէս մասն նորա և նախադասն. զի ՚ի սման
սխառնին Թմ ճարտարութեան, և անդ հասարակն. և զի ՚ի սման
կրթեւ ընտելե թմ Ի խորհուրդ նոր զանանայն :

(86) Կրօնագրութիւնն խոստ : Ո՛չ ըստ կապոյ, կամ ըստ բնաւորութեան
Թն կաւարաշատկան օրինայն՝ Բոֆին, անդի պատկերաց սուս Թմայն,
յորայ պատանալիք պատժոց ընել լինելին. և բարում անաւագ գիւտ
կան զբարութեան հասնելն զմարդիկ : և իսմ Թմ օրինն. ըստ պար
տաւարութեան հին օրինայն՝ անդի պատուհասոյ օրինաւորանայն. զի յան
ցարաք հին օրինայն՝ յաւալ կոչելին ՚ի խորանն վկայութեան, և անդ
յանդիմանեալք յոյ՝ պատժելին. որպէս ահապան և մարիամ, կարի,
գազան, ևն : իսկ եկեղեցին Շ հակառակն՝ է անդի պարզեաց բարեւ
բարութեան նոյ, և անդի հաշտութեան յանցաւորաց :

(87) Սասանի երբէք : այսպէս զի յիստոր օրինակ. ուր այլ ստաւորիք
ասնն, ոչ սխառնի. բայց աւալինն աւաւել յարեալ է. այսինքն ոչ
խորտիկ կամ այլայլի յարեմ ձևայն. այս ոչ միայն ըստ անարութեանն
խմանի, կրթ զի մինչև ՚ի հասարած աշխարհի լինելոց են կաւարացեալք
եկեղեցեաց, այլ և ըստ արարելն ձևայն. զի Շ հակառակն ձև կամ ա.
բարութեան եկեղեցեաց միօրինակ պահի յամենայն ազգս. այսինքն պա.
շտան խորանին և բեմին, և գաբին, և սառնարին, և գաւթին. և եթէ
յորտառիկ մանր փոփոխութեան լեալ կցեն, կամ լինելին, մշտ յաւաւել
փաստարութեան եկեղեցեաց լինին. զի ոչ միայն պարզան կաւարաւ
թիւն է երկնն, յորում զանազան գաղթ սասնիմանաւորաց՝ և ոչ սասնիմա.
նաւորաց՝ որպէս զքանակեւ և որպէս սասնիմալիք՝ երևեցուցանեն զընտաւ
նութեան զատուց հրեշտակաց յերկինս :

(88) Աւանց հոյն : Որպէս չէ հնար հասարակ հոգւով, կամ Քրիստոս
նէլ աւանց հոյն նոյ, նոյնպէս և ոչ աւանց արգանդի մեր եկեղեցեաց.
այսինքն աւանց աւաղանին միտութեան

(89) Անգլիան չիլի : 2 օրին. յանգլիան, կրթ մակրայ, աւանց սան, կամ
բայցութեան չիլի անբաժանեղանիքն Թմ, եթէ ոչ կայցե եկեղեցի. որպէս
զաւազանակէն ստեր Թմ. (Թ. Թագ. է. 6 :)

(90) Ի իստոր Թիւսայնն : Արտաւել պարծի Թմ ՚ի նիւթական եկեղեցեալ
քան յերկինս. յորում եթէ երկինքն առջի ըստ բնական վայելչութեան,
ահա յայտնի է բայցատութեան. զի աստ յեկեղեցեալ անբար վայելչաւ
Թնքն շնորհաց գաւանին : իսկ եթէ երկինքն իմանայ արդարութեան, ճշմ
մարտի բայցատութեան, ըստ որում յարեալութեան՝ Թմ Թմ երանացուցա
նէ զարժանաւորան՝ որ է գործ արգարութեան. իսկ աստ յեկեղեցեալ
արժանի երանութեան ասնէ զանարժանան, որ է գործ անբար արգար
ութեան նոյ, որով աւաւել մեծարի Թմ քան աւաղանն. որպէս սասց և
՚ի բանն Թ. 1 : Ուստի թ այսմ մասին, (և թ այլ ևս բայցատութեան,
որ Քրիստոսէ փան համառօտութեան,) եկեղեցին աւաւել պարծելի է
նոյ, քան արդարութեան երկինք. Թեպէս և թ գերազանցութեան՝ աւա
ւել է արդարութեան քան զեկեղեցին : Սակայն մանր ևս հայեալով ՚ի կա
պակցութեան անցելոց բանին, յարմարացայն Թուի իստոր Թիւսայնն աւաւել
զուան երկինս՝ կրթ աթու փաստայն Ա, այսպիսի ունեալ փաս
տանդի սասց նախ, Թէ ոչ ունեցի նոյն բարոյի հանգստարան իւրան
գլխոյ՝ եթէ ոչ յեկեղեցեալ մանալ իջեանեացի. մարթ էր արարեաց Շ
զէմ բերել. զիստոր երբէք անտուն և անհանգիստ լինելի Ամ աւանց

եկեղեցւոյ, այն որոյ ամօս. և բնակութի՛ երկնից երկնք են : Այս ասէ, չիք յայտ հակառակութի. վասն զի առաւել արարծի ԱՃ, առաւել զարարմանս և հանգչի՛ ՚ի նիւթականս եկեղեցի մարդկանք հանգերմ՝ քան ընդ վերին երկինս . քանզի զայն անաշխատար արար ԱՃ՝ ասելով և և թ, իսկ զեկեղեցի ստացաւ արեամբ . երկնից՝ արարչն միայն է, իսկ եկեղեցւոյ՝ փրկիչ . երկնիք ՚ի պէտս եկեղեցւոյ արարեալ, իսկ եկեղեցին ՚ի փառս Այ. այն՝ շեմարանն նոյ, և այս՝ հարանարան . և վասն այսպիսի կարէ քա մեկնել յերկնից, բայց յեկեղեցւոյ ոչ երբեք :

(91) Աբրահամի յծեւծ : Աբրա. փառքն անային՝ որ լուսափայլ երևեցաւ ՚ի գեանս մովսեսի, և յօրինական եկեղեցւոյ՝ որք են խորանն վկայութե, և սասնարն սարաննի, անհանգուրծելի եղև հոյ ժողովք գեանն, մինչ զի փախեան յերեսաց մովսեսի, և ՚ի սասնարն խոյս ետան իսահանայքն : Եւ սակայն նոյն փառք այժմ՝ ՚ի քն հանդիտ, հանգիբաւ որ անասխորութի եկեղեցւոյ, ՚ի հաւատացելոցս անբիւղ համարմանութի իսիէաւ Նուագի, փահանուա բարբառն ընտանեբար : Անդ ՚ի զգալի լուսոյն զարհուրեալք անդի սային, աստ յեկեղեցւոյ ՚ի բուն եական լոյսն համարմանին մարդիկ : Անդ օրհնի : Վայն ինքն ԱՃ՝ և մեծութի նորս կրինապատիկ բարձանք օրհնի յեկեղեցւոյ, քան յե գեանական գրականին . վասն զի անդ առաւ անմարութե արարչն միայն, այլ ոչ թողութե . յես արարչեւոյն անտի ազանոյ՝ ոչ ևս այլ թողանան մասնել անգր յես արարչարեւոյն : իսկ յեկեղեցւոյ առաւանան արարչեք և անմարութե և թողութե . եթէ վասն մեղաց արարչեւոյն որ աստի, զոյ անգրին յոյս մեղց ՚ի զջանալն : Եւ զարմեալ, ՚ի գրախափն փափկութե լինեք օրհնութե Այ ըստ երկրաւոր գեղեցիկութեն . իսկ յեկեղեցւոյ՝ երկնաւոր բարեաց հռչակումն է :

(92) Աճ-ծի իսի : Եթէ անձանին պատկեր և նմանութե համարչիք որ զեկեղեցի, ոչ անօրինի, ոչ արարչոյ ճշմարտութե խորհի, ոչ սխալե . ոչ անարար ասէի զբիրանայն . ըստ որում և եկեղեցին կուտութե ՚ի մեծս առաջանին ծնանի որդիս նոյ, որդէս և ասէ զինք . այլ և ընդին ինքն զքն օր ըստ օրէ ծնանի խորհրդարար ՚ի պատարագին :

(13) Քարին ին : Ըստ օրինակի լերինն պինոյ, յորմէ քարինք արձակեին ՚ի մերձենալ գաղանաց, ունի և եկեղեցին քարինն խնամալիս՝ վար գաղախութե, կի՛ բանադրանաց, որովք զգաղանափր հերձուածօրս, կամ զանդրոյնս քրիտոսնեոցս չթողու մերձենալ առ ինքն, կամ ՚ի ներքս մասնել : Թերեւս անմարդիկ յանցան անախարտի և հեղիարարոյ, որք ՚ի սասնարին քարանք և այլ գանիւք հարուածեցան . (Բ . մակ . Թ . 16 . ք . 26 .) Այս զորութեան առաւել պատշաճի բարոյական և եկեղեցւոյ . սակայն երբնն երեի և ՚ի նիւթականս եկեղեցին . որդէս զանարձակ երկարացին ոչ թողչր ՚ի ներքս մասնել (Վարդէ հարանց . երես . 506 :) ՚ի Բայ քրհեալ 2 օրին . ՚ի Բայ հալածեալ :

(94) Աճ . օճն : Եկեղեցին միտութե ծնանի որդիս նոյ շնորհք, որք են սանգծեալ անք . պատկերակիցք ճշմարտ և բնական որդւոյն նոյ, որ է Յայ քն :

(95) Ջրին իս ընդ արեւոյ : Վայնի սովորութե եր յեմ քրիտոսն ներոյս, զի յազութին՝ յարեւելան կողմն հայկին, որում վկայն բազումք յառաջանցն . որդէս քն բարեւոյ . (՚ի գիրս յաղագս Հորդոյն օր . 44 . ի .) ասէ՛ յաւանգութե ունիք յարեւելս ազութե : Սոյն օդս գիրքն խնդրոց առ ուղղափառս, յուսանափ ասացեալ, ինդ . 27 . յառաջելոց անտի ունիք ասէ : Յիշէ և անբառուգանս, ՚ի ըստ սուղալուն գիրքն . այլև ՚ի գիրս Թ . յաղագս Աջաց : Եւ քն՝ Օգոստինոս . գիրք Բ . յաղագս բանից ան ՚ի լերինն . 44 . թ : Այլև գա

մանկացն յերկար խօսի , 'ի գիրք Ե . յաղագս ուղղաբառ հաստաց .
 41 . ԺԳ : Այսմ սովորութե զայն խորհրդական պատճառս սան զե-
 րայելեալ վարդապետցն , զոր և սաս սայ սնն Գրիգոր , և վասն սրայ
 միշտ նախադասի . հասարկ արեւելան կողմն յեկեղեցական պարտա-
 մանս : Արդ՝ յայտանէ նաև զգլուխ եկեղեցեաց՝ կամ զուրանոցն
 կողմն յարեւելո հայեցալսանէին սովորաբար , որպէս վիշայն մասնազգն
 կատարեալք 'ի հին Ժամանակս . որ և աւանդէ յաւարդեական սաս-
 յեալ սահմանադրութեան . գիրք Թ . 41 . Ծէ : Բայց ոչ անխախտեղ
 էր այս սովորութե . և պատմէ սակրաս . (գիրք Ե . 41 . խն .) Թէ սա-
 ճարն անտիրաց հակառակ այլոց եկեղեցեաց ունէր զգլխոն , զի սեղան
 նորս ոչ հայեր յարեւելո , այլ յարեմուտս : Եւ յիս Ժամանակաց այ-
 լայնցաւ այս սովորութե 'ի կողմանս ինչ եւրոպաց՝ սակս բարձրութեան
 քահանայեց պատարագաւոց , Թէպէտ յարեւելան աղցս պահի մինչև
 յայսօր :

(96) Փրկվն սնուսի : Զեկեղեցի՝ գրիչին անուամբ կոչել՝ ունիք ին-
 քան , Թէ վասն զի օծեալ կոչի եկեղեցին , այլ և սան և սաւառք նոյն ,
 և վէճ՝ որք են անուանք քնի : Սակայն երեքին անուանքդ՝ յաստիպար
 եկեղեցեաց պատշաճին . և 'ի նմանէ փոխաբերին սա . ք . սնս 'ի վեր-
 լած . 78 : Իսկ օծեալ կոչի յիւրմէ օծանանէն 'ի ձեռն մեռանի , և ոչ
 յանուանէն քնի : Վասն որոյ ինասա լանիս այն է՝ զի բարձրմ եկեղե-
 ցիք նուիրեալք քնի՝ նորին իսկ անուամբն կոչին Փրկիւ , կամ Ա.Ք.
 նախիւ , որպէս և մինչև յայսօր ստեղծ : Ատօղի պատմիչ (Գ . 14 .)
 յիշէ զեկեղեցի 'ի մուշ քի իրիւ անուանեալ : Սոյնպէս ստեղծ , փրտեռն
 լառոյ իսկանի , ոչ ինանի Թէ վասն զի եկեղեցին ճայր կոչի 'ի զաւթոց .
 այլ զի նազին անուամբ Աճածին կոչին բարձրմ եկեղեցիք շինեալք 'ի
 պատիւ նորս , և այս 'ի մէջաորայ հիւծին . այսինքն յաւարդեալ աւ-
 տի . որպէս սնն բարձրագոյնս զեկեղեցին՝ յոր եզ զհարաշաղկ պատկեր
 սկրասորն , կոչեաց Աճածին , թ գրեալ խորհուրդայն , 'ի Թուղթն սա-
 տահակ արժրանի . և Յայտնա . օգտա . 15 . 20 : Սոյնպէս եկեղեցին
 շինեալ յեղեկոս 'ի սնն Թարեոս՝ կոչեցաւ Աճածին : Բաւ այսմ
 եկեղեցիք յայլ քրիստոսնեկց ևս կոչին Փրկիւ , Աճածին , են : Եւ ք
 վարդապետս կամի նաև յայսմ կողմանէ ցուցանել զփառաւորութեան
 և զպարզ եկեղեցեաց :

(97) Ձեռն արտախէ , որպէս նիկանովք , որ սպասնայր զասճարն նոյն
 այրել . (Բ . մակ . ԺԳ . 32 . 33 :) Այսպէս որ զորինադրեալ կատարց
 մանս եկեղեցեաց արհամարհեցէ , համարելով մարդկային ինչ գիւտ ,
 կամ երկրասար շինուած , այնպէս է՝ իբրև ընդգէճ երկնեց արքային
 զձեռն համբառնալ :

(98) Անխառնութի անուանի : Եթէ շահարկեց զեկեղեցին՝ սեղի անուանի
 յաւայ , կամ անխառնեալ անուանի պարզեաց : 2 . օրին . Գրիգորիս
 անուանի . այսինքն յայ անխառնութե կամ 'ի հրամանէն սահմանեալ :
 Եւ 'ի հոգւոյն սոյ յայտնեալ լուսաւոր նորագրութի , յաւառքայն
 զաւարդութի 'ի հին օրէնս՝ խորանուսն վիշալութե , ստալանակոսն , և
 սաւառքան : Եւ երախտեացն նոյ անխառն լիտիսնսն , անխառնարգև
 սաւառքութե անոց : Եւ ճայր ինքանեաց , շնորհք 'ի ձեռն աւարդնի՝
 ապա 'ի գարեաց ցաւոց և անխնայ՝ հակառակ եւսոյի : Եւ յառակ նմա
 նութի երևոյն բնութի , երեւելի բանական բնութե , ըստ որում Ի-
 ճառային՝ զարութե շնորհաց , բաշկութե , են . և նշանակ հոգւոցս մե-
 րոց . և արտախէ՝ ձեռն և կաղնութե՝ յարմարեալ մարմնոցս : Եւ արտախէ
 անխառնայն , նոր արտութե՝ գերազանց քան զարդարան կաղնածան՝ որ
 'ի հին օրէնն անդ զարդանիչ էին , զորոց գրէ ստալեակն . (երբ . Թ . 5 .)

աչ է այժմ սակ մի ըստ մտնէ : Արդ՝ եթէ աչ այսպիսի խառնուածից
դէկեղեցին , զայնպիսին մերժէ , յերեսաց իւրոց ան հայր . քանիչով ընդ
գէտ նմա զգուռն այրս առաջատակ կենաց :

(99) Այն ի՛մ հասար : Յայլ տարաբերս , Այն ի՛մ հասար . բայց ըստ եւս
համարեցողք գնել ը մեր օրին . զի բովանդակ գաւանդակն ճառս ունի
երկու մասն . առաջինն ՚ի սբ Երրորդութին , և երկրորդն՝ ՚ի սբ եկեղե-
ցին . ուստի սակն , Այն ի՛մ հասար , իմանի՛ առաջինն այն է իմ գաւառ
նութի ՚ի սբ Երրորդութին . և այս երկրորդս կամ վերջինս է խառնուա-
նութի ՚ի մայրն իմ սբ եկեղեցին : Եւ զայս բան գնէ ՚ի կատարածիս
իր իւր ձեռնապէր և կնիք ՚ի հաստատութի գաւանդութեցն :

Արքային յատելուած իրեն կեծուութն՝ նորին հսկողի , առ նոյն
տղերս մաղթանաց Բանի :

՚Խ խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա Ն Ն Ո :

ա . Ա ճ ողորմած , բազմագութ՝ հզօր՝ ահաւոր՝
մարդասէր՝ օրհնեալ՝ կենդանի՝ անձառ .
որ ոչ էլանէ երբէք ըստ բան քո՝ իր անձեռնարկե-
լի , որ և մտաց է անհնարաւոր : Վժ է հատուցա-
նել պտուղ քաղցրուն՝ ընդ փշոց խտուէ , սկզբնաւ
հայրդ այսմ նորոգ և զարմանաւոր կանոնաց կենաց .
քանզի բարի առնել ատելոցն , և աղօթո ՚ի վերայ
հալածցին , և փրկութի հայցել խոցողին , և սպանու-
ղին ներումն խնդրել՝ ՚ի քէն ընծայեցաւ պտուղս
այս հրաշից . որոյ քաղցրութիւն անձառ է քան զօ-
րինակ , և բարեբանեալ կամաց քոց ախորժելիք , և
գովեալ շքութանց քոց ճաշակելիք , հոգի երեսաց՝
և զօրութի գեղոյ մերոյ տէր քո օրհնեալ ՚ի բար-
ձունս : Մյլ մարդք երկրածինք և ամենավրէպք ,
և բարեմատոյց ձեռաց՝ չարիս դարձուցին . իսկ դու
լոյս՝ և տուիչ լուսոյ՝ ոչ ճ լսես անէծս . ոչ ախորժես
չար . ոչ կամիս կորուստ . ոչ ըղձանաս մահ . ոչ յու-
ղիս ՚ի խռովութի . ոչ տիրիս ՚ի ցասմանէ . ոչ հար-
կիս ՚ի բարկութի . ոչ մթանաս ՚ի սիրոյ . ոչ այլայ-
լիս ՚ի գթութի . ոչ փոփոխիս ՚ի բարութի . ոչ թի-
կանց շքումն , և ոչ երեսաց անդրադարձութի , այլ
ամենեկին լուսաւորութիւն՝ և նկատումն փրկու-
թեան :

բ . Աթէ քաւեսցես , կարծղ ես . եթէ բշչկես , զա

բաւոր ես . եթէ կենդանացուցանես , բաւական ես .
 եթէ չնորհես , առանտ ես . եթէ ողջացուցանես , հաւ-
 բաւոր ես . եթէ պարգևես , ամենայլի ես . եթէ ար-
 դարացուցանես , ամէնարուեստ ես . եթէ միխթա-
 րես , ամէնիշխան ես . եթէ նորոգես , ամենակալ ես .
 եթէ հրաշագործեսցես , ամենաթագաւոր ես .⁵ եթէ
 վերստին հաստատես , արարիչ ես . եթէ կրկին գոյա-
 ցուցանես , Կօն ես . եթէ հոգաս ընդ մեր , ամենա-
 տէր ես . եթէ կորզես 'ի մեղաց , այցելու ես . եթէ
 չարժանեացս ընձեռես , օրհնեալ ես . եթէ յորս-
 ղէն զերծուցես , փրկիչ ես . եթէ զեղցես 'ի քոյոցդ
 'ի մեզ , հարուստ ես . եթէ նախ քան 'ի մէջ խըն-
 դրեմ' դու կարկառեսցես , անկարօտ ես . եթէ լայ-
 նես նեղութես , անդորրիչ ես . եթէ զվերջացեալս
 կոչես , ինամակալ ես . եթէ զսասանեալս հաստա-
 տես , վէմ ես :⁶ Թէ պապելոյս արբուցանիցես ,
 աղբիւր ես . Թէ զծածկեալսն երևեցուցանես , լոյս
 ես . Թէ զօգտակարսն իմ ծանուցանես , բարի ես .
 Թէ զբիծսն անտես առնիցես , երկայնամիտ ես . Թէ
 ընդ փոքուս 'ի դատ ոչ մտանիցես , բարձրեալ ես .
 Թէ ծառայիս ձեռն մատուցես , ստացօղ' ես . Թէ
 աջովք քո պաշտպանեսցես , յանձանձիչ ես . Թէ
 վհատելոյս դարման մատուցես , կերակրիչ ես . Թէ
 զանգէտս պարարեսցես , վարդապետ ես . Թէ զգի-

մեալս առ քեզ ընկալցիս , ապաւէն ես :
 7 . Եւ արդ՝ քո են այսքիկ՝ տէր ողորմութե՛ , ոչ
 միայն գրեալ , այլ կատարեալ և գլխաւորեալ՝ նախ
 նի նահատակիչ համբերութե՛ վկայից . որ վասն իմոյ
 փրկութե՛ հանդիսացար զօրապէս յասպարիսի ճա-
 կատուն , զի կակղեսցես զկարծր բռնութի՛ մարմնոյս
 գոռողութե՛ վարժմամբ կրթութեան չարչարանացն
 վտանգի . և յանպարտակիրդ մարմին չափեալ ըզ-
 բնութես մերում զտաժանականն տազնապ տուժի ,
 զի զգթութիդ որ առ մեզ՝ արդեամբք ցուցես 'ի
 քեզ օրինակեալ . օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

(1) Որ ու ելուի : 'ի բանէ հրամանի քո ոչ մի ինչ անձեռնաբխի կամ
 անհարգին կարէ ելանել կամ վերսիլ , այսինքն առ քո հրամանդ չեք
 ինչ անկարելի . որ և հոգ , Թէ և մտաց անհարաւոր էլէ կ' թուելի :

(2) Ընդ գլոյ: Փոխանակ խիստ վնաս մեղաց՝ հատուցանել քաղաք պատուք՝ քեզ է սեպհական, որ առաջին հայր կամ վարդապետ եղեր գրանչելի կանոնաց՝ Թէ բարի առնել ասելոյն, ևն: Այս հրաշարի պատուք ՚ի քէն ընծայեցան, որոց քաղաքութիւն ՚ի վեր է քան զքրիստի, և սխորժեցիք են օրհնեալ կանոց քոց, ևն:

(3) Ու Են: Երբժամ որ անիծանէ զընկերն, ոչ կամի լուր կայնախ սի անէծս. արդեւուս անիծանել նաև զանիծիւց մեր, (լատ մատթ. Ե. 44.) ու յուշիս. ոչ գոյ ՚ի քեզ խաղութիւն, ոչ ջատուան, ոչ բարկութիւն: ու միանս, ոչ սորոսանս, ոչ նուազիս ՚ի սիրոյ. կամ ՚ի սիրելիք՝ ոչ խառնի յայն, որդես լինի առ մարդիկ, մթութիւն անհառութիւն կամ շահու, կմ ոչ պահելով զբէն սիրոյ: Այնչափ անխառն է սերն Այ, մինչ զի նաև յատեն զմեզս և զմեզաւորս, և ՚ի պատուհասելն զյան ջաւարս, միշտ սեր մնայ, ՚ի սիրոյ չարժի և գործէ, այսինքն ՚ի սիրոյ ան բաւ բարութիւն իւրոյ: Կանն այսմ ասաց Ի. 1. Օրսր միտնից սեր:

(4) Ու Եիսիս: Ած յիւրակ կողմանէ ոչ անտես առնէ զմարդն ՚ի ինչա մնոց, որ նշանակի շրջմամբ Թիկանցն. կամ երեսաց անդարարչութիւն, զի յետս գարձուցմանն. այլ մարդն գառնալով ՚ի տակժմուածս, Թիկուեա գարձուցանէ առ Եծ, և մարժէ զինասն նորս. որով և Եծ ասի գարձուցեալ զերեսս. Ըստ սաղմոսին. (ժէ. 27.) * Ընդ Թիւրան Թիւրեսցիս ||:

(5) Ենէ մերսիին հասարհս: Եթէ գարձեալ հաստատես զմեզ ՚ի բնական կամ ՚ի գերբնական բարին. կամ, եթէ կրկին գոյացոյցանես յաբութիւն մեռելոց, յայնմ ամենայնի ջուշանիս լինել արարիչ և Ած. քանզի նովին արարչական զօրութիւն որով երէն առաջինքն, լինին և յեւսինքս. և նոյն իրաւունք Եծութիւն են յառաջնուան և յերկրորդուան: Եթէ արժանեացս, եթէ անարժանիցս պարզէես բարիս, օրհնութիւն ընդունիս՝ և ոչ մեղագրութիւն. ուր ընդհակառակն առ մարդիկ մեղա գրելի է երբեմն բարեբարել անարժանին՝ յորժամ այնու լինի նմա զեղծանել:

(6) Թի գոսիւցս: Ծարուելոյս: Ըստ այլ օրին. աստ և ՚ի հետեւեալն գնի, Ենէ:

(7) Ու մայի գրեալ: Վերագրեալ բանքս քեզ պատշաճին՝ ոչ միայն իրք ճշմարտապէս գրեալք, այլ զի կանխաւ արդեամբք կատարեալ և զճարեալ են ՚ի քէն տեղ քո, նախնի նահապետ, յառաջնութեաց ամենայն վկայից, որ նախ հանգիսացար յասպարէզ նեղութեց, առ ՚ի ճնշել զասպատակութիւն մարմնոյս. և ՚ի քո անպարտական մարմնից ընդունելով գոաժանելի կիրս բնութիւն մերոյ, արդեամբք օրինակեալ ջուշեր զանճառ գթութիւն՝ զոր անվշտանալի բնութիւն Եծութեւն անմարժ եր ջուշանել. զի մերի Եծութեանց գութեւն անտեսարար ներգործեն, զոր մարդանալովք արարեր յայնաստեղծ:

Ս Իրարին յառելաած իրին հեծումէ՛ նորին հոխոխ, առ նոյն
 աղերս ճաղանաց բանի :
 Վ Խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Բ Ա՛Ն. ՀԼԻ՛

Թ. **Լ**ու քանզի օր է օրհնարանեալ և լուսանա-
 ըրող՝ կշռութե երկուց ընտրութեց՝ արա-
 րածոցս սասանութեց՝ յեզանակելոյ յայլ իմն էու-
 թի երկնակենցաղ անփոխադրելի, ամբարձելոցն խա-
 նարհութե, և կործանելոցս վերաբերութե, սարսա-
 փելի ուրբաթու մեծի պասեքիս, յորում եկն եհաս-
 ժամ բարեպատեհ գրել ինձ զայս նուագ ձայնի հե-
 ծութե՝ զուարճասառն երկիւղիւ, ահա ըզձաղի
 համարիմ ասել աստանօր՝ ի քոյոց այտի՝ զոր ընդ
 իմ կրեցեր՝ Թ՛ժ բոլորից :

Ք. **Վ**ացեր յատենի քում ստեղծուածոյն իմովս կեր-
 պիւ՝ զչ խօսեցար՝ տուիչդ բանի . զչ բարբառեցար՝
 հաստիչդ լեզուի . զչ ձայն արձակեցեր՝ սասանիչդ
 երկրի . զչ մանչեցեր՝ ամենազգեցիկ փողդ մեծու-
 թե . զչ երախտեօքն քո յանդիմանեցեր, և զչ չա-
 րեօք նոցին ըմբերանեցեր . զչ մատնեցեր ամօթոյ՝
 զմատնիչան զքեզ տանջանաց մահու . զչ ՚ի կապելն
 զքեզ դիմադարձեցեր, և զչ յապտակելն դժուա-
 րեցար . զչ ՚ի թքնուլն թշնամանեցեր, և զչ ընդ-
 կոփելն երբէք խառվեցար . զչ ընդ կատակելն սրբա-
 մտեցար, և զչ ընդ խաղ արկանելն երեսս փոխե-
 ցեր : Ս երկացուցին զգգեստ պատմուճանին՝ իբրեւ
 ՚ի տկարէ, և դարձեալ ագուցին իբր անփրկանաւոր
 ըմբռնեցելոյ : Եթէ զչ էր՝ արբեալ կրկնակի քա-
 ցախ՝ զանգեալ ընդ լեղւոյ, զչ էր հեղեալ մաղձն
 իմ մթերեալ նախնի դառնութեն . ճաշակեաց վհա-
 տութե, և արգել անդէն տարակուսանօք . առ ին
 մոլեգնաբար, և դարձեալ մատուցին անպատկառա-
 պէս : Վանիւ հարուածոց յետին անարգուե՛ ՚ի մէջ
 խառնիճաղանջն ամբոխի դատապարտեցին . ծուներ
 կրկնեցին նախատանաց, և պսակ եղին արհամար-
 հութե :

ք. Ո՛վ ետուն՝ հանգիստ կենդանարարիդ, եթէ ոչ՝
 զգործի մահուն կրել քեզ պատրաստեցին. ընկա-
 լար իբր երկայնամիտ. առեր իբրև զհեզ. բարձեր
 որպէս համբերող, ՚ ըստանձնեալ իբր զպարտական՝
 զփայտն վշտաց: Որպէս զծագիկ շուշանաց հովտաց՝
 ուսով բերեալ զգէնն կենաց, զի յարհաւրաց գի-
 շերայնոց՝ զիւրակերտս գահաւորակս մարմնեղէն
 գոյութեն՝ պահպանեցէ՝ ՚ի դատապարտութեն վայ-
 րի՝ իբր ՚ի խրախճան խնձոյից: Հանին արտաքս իբր
 զողջակէզ. կախեցին իբր զխոյն սաբեկայ՝ ձգեալ
 զեղջերացն. տարածեցին ՚ի սեղան խաչին իբր զպա-
 տարագ. բեւեռեցին որպէս չարագործ. պնդեցին
 իբր զապստամբ, զխաղաղուիդ երկնաւոր՝ իբր զա-
 ւազակ, զանկապուտ մեծութիդ՝ իբր զտառապեալ,
 զառ ՚ի քրովբէից պաշտեցեալդ՝ իբր զբամահեալ,
 զսահմանդ կենաց՝ իբր զարժանաւոր ստտակման մա-
 հու. զաւետարանիս նկարիչ իբր զՏայհոյիչ օրինին.
 զտէր և զկատարումն մարգարէից՝ ՚ իբր զհամառօ-
 տիչ գրեցելոցն. զճառագայթդ փառաց՝ և ՚ զկնիք
 անքնին խորհրդոցդ հօր՝ իբր զերհակ ծնողիդ կա-
 մաց. զօրհնեալդ իսկապէս՝ իբր զտարագրեալ. ՚
 զկապոյ օրինին լուծիւդ՝ իբր զայր ՚ի նզովս գրեալ-
 զհուրդ ծախիչ՝ իբր զհերքեալ իմն կալանաւոր. զա-
 հաւորդ երկնի և երկրի՝ իբր զհաւաստի պատժա-
 ւոր. զի լոյս անմատոյց ծածկեալդ՝ իբր զհողածին
 ըմբռնեալ:

ք. Ո՛վ քաղցրութիդ և երկայնամիտ բարերարու-
 թիդ ողորմածիդ գթութեն, որ վամն ապախտաւոր
 և անօրինեալ ծառայիս՝ տէրդ բոլորից՝ զայս ամե-
 նայն կամաւորապէս և հաւանողական ՚ հաճութի
 տարեալ՝ մարմնոյդ միութի՝ ՚ի քեզ ընկալար. և մինչև
 ՚ի քնարան շիրմին տապանի՝ անպակաս ՚ի լրութի
 ամբողջ նոյնութեն անքնին՝ զնոյն կրեալ նախա-
 տինս անճառ համբերուն, յարեար կենդանի ինքն
 իշխան բարձրութի լուսոյ՝ աննուազ մարմնով, և
 անթերի աննութեամբ: () րհնեալ փառօք, գովեալ
 գթութիք, բարեբանեալ միշտ ողորմութիք, յաւի-
 տեանս յաւիտենից. ամէն:

(1) Լուսանորդ : Օր աւրաթուն չարչարանաց, յորում լայն արեգա-
կան՝ որ 'ի վնջ ժաման խաւարեցաւ, կրկին նորոգեցաւ լիններորդ ժա-
ման. կամ նորոգեցաւ լայն Եօզիաու թիւ : Կուսիք էլիւոյ ըստուհէնց .
որ կըսու թիւ կամ բաժանման երկուց մասանց աւար, այրինքն ստըն-
ջեան և գիշերոյ . զի 'ի վրում յերեկե կէզ միանգամայն աբ. և գիշեր :
կամ, որոշման ընտրութիւն արգարաց և մեղաւորաց, որ ջուցա յերկու
աւարակն : արարածոց սասանուհէնց, յորում արարածք իւրաքանչիւր
լատ իւրեանց պայմանի սասանեցան . արեգակն և լուսին՝ խաւարանի .
երկիր՝ չարժմանին . վէճք՝ պատուամանին . գերեզմանք՝ բացմանին . որ է
օրինակ յեղանակելոյ, յայլ ին կուսիք, փոփոխելոյ յայլ արդիւնի մէջ միայն
մտորկան, այլ և ամենայն արարածոց, որոց նորոգութիւն կէզ թիւ չար
չարանքն : ամբոյնելոյն գիւացկործանման, և մեղ կործանելոյս՝ կանգ-
նման և բարձրութիւն :

(2) Չարժանիտան երկուսի : 2 օրին . երկուսի : Գրեմ սակ՝ զայս ա-
զօթս կրկիւզիւ խաւանեալ ընդ աւարխութիւն : Երկուս, զի չարչարանք
փրկին՝ փեժփնդութիւն և գասաստան են ինոց մեղաց, և ես նոր մե-
ղք անորոշուզ ասնեմ փոյնս, և անբարխաութիւն գասաստանաւ արար
աւարիս : Եւ ինդութիւն, զի այն չարչարանք՝ վճարուն են մեղաց, և
փրկանք հոգւոյս, և յուսադրութիւն քաւութիւն նոր պարանեացս . որով
խնամամ՝ զանբաւ անին նոյ, և զմեծութիւն շնորհաց նորա, և զպատուա-
կանութիւն հոգւոյս : Եւ այսպէս նոյն չարչարանք են լատ այլ և այլ բա-
նի լինին պատճառք ինդութիւն և երկուսի, որք միանգամայն լինին 'ի
արտի բարոյապէս միայն՝ մին յարդարելով միւսան, և մէջ փրկուպէս :
Եւ այս կրկին ներդարձութիւնք լինելոյ են 'ի արտի՝ լատ իւրաքանչիւր
մասածութիւն : Եթէ փորձութիւնք մեղաց յարձակին 'ի մեղ, երկուս աւ-
ջուք շնորհել զչարչարանս փրկելին . եթէ լատին կամ յուսահատան
գայցէ 'ի մեղոյ, զինդարման անջուք զմտ :

(3) Ու խոտեայր : Չանձառելի համբերութիւն և զանարկութիւն փրկին
բացարեւելով, զիւրաքանչիւր հանդամանս չարչարանաց նորա սաստիւ-
ցուցանէ իւրեանց ներհական : Լուս կացեր սակ՝ որ սուխից ես խոտեայ-
սէ ձայն հաներ՝ որ զերկիր գողգես են : Չայստիկ աւ փն յերկրորդ
գէնն խոտի . բայց 'ի քաննէ՝ մերխոյոցին զգէտս, մինչև 'ի համար ք-
թութի յերկրորդ գէնն գարձուցանել, որ և յայտնի է յասնին, չաղա-
կեայ, արգել :

(4) Իբրև 'ի փուրէ : Չհանգերմս փրկելին 'ի բաց հանին համարելով զնա
ակար, անզոր 'ի արշաղանել զանձն . իսկ անսեալ զի անդիմադարձ
մնայր, գարձեալ արուցին նմա, համարելով թէ անփրկելի ըրանեալ
է, փոխել սէ կարէ աւ արդասելոյ զանձն :

(5) Աբբեալ երբուի : Միանգամ նախ քան զխաչին՝ մատուցաւ գինի
ընդ ընդի խաւանեալ . (լատ մասթ. իէ. 34.) կամ զմանեալ (լատ
մտրի. ժէ. 23.) Երկրորդ անգամ 'ի խաչին՝ քացախ ընդ լեզոյ . և
զերկոպն եւս փայտի կոչէ քա վարդապետա : Յառաջիւստ ճալսիւեայ վն-
փոսիք, լքեալ և թուլացեալ գոյով 'ի զգրութիւն . բայց արգել անդէն,
իսկոյն փարսիստանօր . զի մի՛ երեւցուացէ՛ թէ աւ չարայլոյ ջուրոյն ճա-
լակէ . ուր ինքն յայն սակա ճալակեաց, զի զչարցէ զչաւանութիւն, ա-
ւան իստփանելոյ զչաւան : Եւ սակ, եթէ ոչ այսոյ կրկինեկ արդեալ
էր փրկելն զչաւան ըմպելիս, ոչ 'ի բաց փոխելի զմտքձ առաջին գառն
մեղացն ազանայ, զապականութիւն՝ որ 'ի մեղաց ազանայ մթերեալ էր 'ի
հոգիս :

(6) Հանգիտ պիւնտարբեր . (մի օրին . Կեմարբեր) Յետ սանձելոյ
գրեզ ընդ գիշերն ողջոյն, պէտպէս գառն հարուածողք և նախասանդ

հրէից և հեթանոսաց, ոչ ետուն կենդանարարեղ և ոչ փոքր մի հան-
գիստ, այլ անգին զգործի մահուն զժանրակիր խաչակրոյցան հանդու-
շին 'ի Թիկունս քո. նախ քեզ ետուն բաւնայ զժանրութի խաչին, և
ապա խաչին բաւնայ զքեզ, իբր առաւել 'ի խաչն՝ քան 'ի քեզ ինայն-
լով: Իսկ գու. ոմ երկայնամիտ, ընկալար յառաք զհաչն՝ որպէս ար-
գարե հանգիստ քո, իբր Թեթե կնչ զիւրատար և արարածեիք, որպէս
Թէ ծարիկ շուշանայ եր են:

(7) Ըփանձեալ իբր: Յանձն բարձեալ զհաչն իբր պարտական փոխա-
նակ մեր, կամ ըստ կարծեաց հրէից: Յայտակի տեղիս՝ բառքն իբր,
որպէս երգակի իմանին ըստ յարմարութե իւրաքանչիւր բանին. այսինքն
մի՝ յայտնողական՝ ըստ ճշմարտութե. որպէս ասեին, իբր երխնափոք,
իբր Կեւ. են: Երկրորդ՝ յայտնողական առ կարծիս հրէից. որպէս ա-
սեին. իբր ցոպոսի, իբր ցոսոսի, են: Երրորդ՝ նմանական, որպէս
ասեին. իբր զԻոֆ սաբէլայ:

(8) Չխրակերպս: Չառ յինքնեկ կազմեալ ամբոս կամ բազմոցս հո-
գւոյս՝ զմարմինն, գահպանէոյն յք խաչն 'ի գիշերային երկուգանց, 'ի
գոպոսորպոսիմ զոյրի, 'ի ժամ քնոյն՝ որ է պատիժ մեղաց, և ըստ ամ
արարակեր մահու. նշանակե զպարտաւորիլ մեր 'ի մահ. առտի այնպէս
աներկիւղ պահեացէ զիս 'ի ժամ քնոյն, որ զի անկողինքն լինիլին բնու-
թեա արիւմտան հանգատան իբրև. 'ի խրախձանի:

(9) Իբր զհատափոխ: Իբրև զկրճատիլ կամ ըստիլ գուշակունց մար-
գարեիցն: Ըստ այլ մնաց՝ ճշմարտութե ասի քո համառօտի օրինաց,
այսինքն բաւնայով զաւելորդան, և 'ի համառօտութե աւետարանին մե-
բաժեկով, ըստ բանին հ.ո.ով. (Թ. 28:) * Չբանն հակեք՝ արացե
տեր, || են:

(10) Չքիտ անփին: Չբան նշանակ և զհատառտութե խորհրդոց նոյ
հօր՝ իբրև զհակառակ կամաց նորոս:

(11) Չխոյր օրինին: Չլուծիլց պարտաւորութե հին օրինաց՝ խաչինքն
իբր զնզովեալ 'ի նոյն օրինաց: 2 օրին. զխոյր օրինին, այսինքն զլու-
ծիլց պարտաւորոզ կամ բանագատոզ օրինաց:

(12) Հաճութ փորելալ: 2 օրին. խոպրելալ: Չայր ամենայն արարածական
կամքը կրելով, 'ի ձեռն միաւորութե մարմնոյդ. 'ի չեւ յածոյն անձեզ
ընկալար. և մինչև 'ի գերեզման անպակաս և նոյն թծ գարով, կրեցեր
զնոյն նախառնան անպատում համբերութե: Ոչ թշնամիք քո յարեցան
նախատանգը խաչին, և ոչ անհասանելի սեր քո շտապաւ կենդանւոյն
չարչարիլ լուսն մեր. այլ յետ մահուան և 'ի խաչին ևս իլանելով՝ առ-
կաւին առ գերեզմանին նախառնին զքեզ զինուորքն և կիքերովն, և
գու զոյն յանձն ասեր. մինչև ապա յարեար, ոչինչ 'ի բաց Թողով 'ի
մարմնոյդ. բայց զանարգութիւն և և Թ, զգեցեալ փոխան այնր զլուստապոյ-
ծառ բարձրութե փառաց: Եւ արգ, զինչ ասացուք արժտուր քեզ ընդ
այր ամենայն անլիւս երախտեաց. և Թէ օրհնութե, և Թէ գովութե,
և Թէ բարբառութե, այսպիկ Թէ և յաւիտեան մատուցին, այլ փա-
քուրք են: Մտա գու. Յ փրկիչ, գու. մոյն քեզ փոխարին:

Ս Երբորն յառելաած կրին կեծուլէ՝ նորին կսկողէ սա նոյն
 աղբրս հաղթանաց Բանի :
 Պ՛ խորոյ սրտից խօսք՝ ընդ այ :

Ի Մ. Ն. ՀԻ :

Խ. **Ե**ւ արդ՝ անկեալ յերեսս՝ հողանիւթ կեր-
 պիւս, ՚ի վայր խոնարհեալ ծնրադրական
 երկրպագուք, զբարեգործիդ սղորմածուէ զկենդա-
 նարար սոս համբուրեմ, զայս օրինակ մաղթանաց
 մեծիդ ընծայեցուցեալ :

Զ. **Ա**ղաչեմ զքեզ միայն խնամակալ, մարդասէր,
 դթած, կեցուցիչ, հրգօր, այցելու, պաշտպան .¹ մի
 ունայնացի վաստակն աշխատուէ փրկականդ կրից
 մարդացելոյդ վասն իմ այ .² մի սոսկ եղիցի քրտանցն
 կաթուած խառնեցեալ արեամբ՝ ՚ի մատնութեանն
 առուր գիշերի . մի լիցի ստուերացեալ լուսոյդ
 երախտիս, զոր ձրի և առանց փրկանաց թշուառ-
 ցելումն ինձ պարգեւեցեր . մի ջնջեսցին շորհացդ
 աւետիս, զոր կողից քոց կայլակք նորոգեցին . մի
 անշահ եղիցին կրիցդ պտուղք, զոր կարօտութեա
 իմում մատուցեր : Ս՛ի պարծեսցի բանասրկուն վա-
 նեալ՝ զքո ստացեալս իւրացուցանել . ահա յազթեա
 ցեա կամօք քո՝ ըղձից չարին . վերստին ապշեսցի
 միանգամ զարհուրեալն . կրկին պարտեսցի իսպառ-
 դատեցեալն : Ս՛ի անխայեր՝ զազատարարդ քո բան,
 որ զստեղծեալս քո քեզ ընծայեալ վերստին առ քեզ
 դարձուցանէ . զանճառն արարեր բարերարութի³
 յանակնկալ ժամուն յուսահատուէ, յորժամ բնաւ
 իսկ կտրեալ և օտարացեալ էր կենդանութեն շար
 ժողութի . մեռար անմահդ՝ և զմահացեալս նորոգե-
 ցեր .⁴ եթէ զկանոն համաձեռուէ օրինին փոխեցեր,
 արդ զգիւրիսն և զհեշտականն և զէս հնարաւորն
 մի արգելցես՝ սկզբնաձիր սղորմածութե բարեգութ
 օրհնեալ և երկայնամիտ թազաւոր : Մցքեա բա-
 նիւդ ամենազօրաւ, որ զգոյութի լուսոյն ստեղծեր
 ՚ի նախնուան առուր, և վազվազակի փոփոխեալ գը-
 տայց ՚ի լաւ անդր . և փոխանակ զի ես ժշ խնդրեցի

Տեառեւ լուսոյդ, դու ելցես ինձ յայց՝ ճառագայթ
 ծագման հայրենի կերպիդ, և կոչեցայց առաջի քո
 ծառայո փնտապարտ՝ ողորմեալ շնորհեալ առ ՚ի
 քէն .⁷ մէ է ժամանակ յերկարածութե առ ՚ի ըզ-
 պարտան հատուցանել, ահա շնորհեալ ինձ տառա-
 պելոյս զերեսս քո՝ լոյսդ ՚ի խաւարի սրտից վճատե-
 լոց : Արգել և կնքեա՛ զընթացմունս ելիցն, որ
 միշտ զեղուն բարիքն հոսեալ ՚ի յուշոյս իմ տեսու-
 թէ . պահեալ ինձ զշնորհ ամենապայծառ գանձուցդ
 մնացականաց . որով պատուական գտեալ՝ քի անուա-
 նեցայց, պաշտպանեալ ՚ի քէն՝ անսահման բարի :

Գ . Ահա ողորմեալ ինձ գրթած, աղաչեմ զքեզ ո-
 ղորմեալ ինձ՝ հիգոր, կրկին ողորմեալ : Ա՛ի փոխար-
 կեր երկունս ցաւոց՝ ընդ չարեաց իմաց բարիդ ա-
 մենեկին . մի բառնար ՚ի վտանգելոյս՝ զառ ՚ի քէն
 պարգեւեալդ շնորհ . մի կապտեր զգիւտմն ամենօրհ-
 նեալդ հոգւոյ . մի լուծաներ զխնկեալ՝ զհնիք ար-
 քունական պատկերիդ : Ա՛ի յայտնեցիս¹⁰ փուշք
 մեղանացս՝ ՚ի սրբուիս մտացս . մի խզեր զկապ միու-
 թե՛ զընդ քեզ սիրոյս պնդութե . մի մերժեցես¹²
 զարուեստ զօրութե՛ լեզուոյս յարմարութե . մի պա-
 կասեցուցաներ զաջողուած աջոյս՝ առ ՚ի զլուսոյդ
 մասունս բաշխել : Ա՛ի գրեր¹² ՚ի գպրութե կենաց
 մատենիդ՝ զմահուն պարտիս . մի պահեր . մի ինձ հա-
 մարիբ . մի յիշեցուցաներ . մի ամաչեցուցաներ . մի նա-
 խատեր . մի ոտն հարկաներ .¹³ մի արձանացուցաներ
 զմեղկուեցն . մի ամբարեր զկորստեանցն .¹⁴ մի իբր
 ստգտեալ իմն ամբաստաներ : Ա՛ի յարուցես ընդ-
 իս¹⁵ զծառն անիծից . մի արձակեր ՚ի յիս զսաղարթ
 փնասուցն . մի ընծիւղեր զծաղիկ մեղացս . մի բերցես
 ընդ առաջ զնամակ պարտուցս . մի արտաբերեր
 զէութի պտղոյն : Ա՛ի թուեցես¹⁸ ՚ի ճիւղս երկրա-
 ստեղծ մատանցդ՝ զգիւտս գործոցս . մի մատուցես
 բան ընդդէմ՝ ահեղ՝ զանօրէնութիս իմ յիշատա-
 կել . մի մատնեցես իմաց կամաց զաւանդս հոգւոյս՝
 վարել ՚ի գերութե . մի աստէն զիս փառաւորեր՝ զի
 անտանօր գատապարտեցես .¹⁷ մի նուազութե՛ այսր
 անցաւորի՛ զյաւիտենական բարիսն տուժեր . մի ՚ի

սակաւում այսմ ժամանակի՝ զանվախճանելի զփառ-
 տին չափեր . մի ընդ հովտիս վշտաց հեծուլթե՛ զան-
 ախտական զկեանսդ գրաւեր . մի ընդ ստուերի այսր
 մթուլթե՛ զանճառելիդ լոյս փոխանակեր . մի զերու-
 սանակ մտացս լքցես՝ ըստ արտուղի հետս հետեւել .
 մի՞¹⁸ զկամեւրճ կենցաղոյս գրեցես ինձ հանգստեան
 բաւականութի . մի՞¹⁹ զհովիտ հանճարոյս ստուերու
 կտն պահեր՝ ի հանդերձեալսն ինձ հրապարակել :
 Եթէ ամբարես զառանց համարոյ գործացս իմ չա-
 րիս, մեռայց կենդանւոյն . եթէ շտեմարանես ի որը-
 տի, աստատին կիզեալ անբոց այրեցայց . եթէ քննեա-
 ցես զանօրէնութիս, առանց յանդիման քեզ լինելոյ՝
 իսպառ հալեցայց .²⁰ եթէ տնկակից ինձ թողցես ըզ-
 մեզան, ՚ի նոսին վատեալ մաշեցայց :

Դ. Լինարկեալ միշտ զօրեղ ամենակարօղ՝ փախնուլ
 չարութեցս որ յիս, զի բարիդ քո եկեալ փոխանոր-
 դեսցէ . հրամայեալ գթած, խնամակալ, դողեաղ,
 լոյս անշիջանելի, զօրութի անսահմանելեալ, զի՞²¹
 նոր հաստատեսցի դոյուլի բնութես մարմնեղէն յաբ-
 կի անդամացս . յորում հանգուցեալ անլքանելի՝
 բնակեսցես բազմեալ ախորժ տենչանօք՝ միութի չա-
 դւոյս իմ ընդ քեզ . զապականութի մեղացս մեր-
 ժեալ իսպառ՝ յանարատութի զիս պատրաստեսցես՝
 ամենակեցից թազաւոր անմահ տէր յՅ քժ, օրհ-
 նեալ յաւիտեանս . ամէն :

- (1) Հոգանիւթ իերդիս : մի օրին . իերդիս :
- (2) Մի ուսայնացի վարսի : 2 օրին . վարսի :
- (3) Մի սոսի եղջի : Մի անդրոճ և անզօր կղիցի կաթուած քրտանց
 քոց, խոռնեցեալ արեամբ : Այսպէս տաց և ՚ի բանն կղ . 4 . որ հա-
 տասե՛ զհասարակ կարծիս մեկնաց՝ թէ քրտանք խառն ընդ սքեան
 հոսէին ՚ի մարմնոյ վարկին ՚ի գիշերի մատուլթե : Իսկ կայետանս հա-
 մարի՝ թէ յես սպառելոյ քրտանցն բովանդակ սքեան անխոռն
 հոսեր :
- (4) Զարարարդ 40 բան : Մի ինցեր գրաւութե քո բանդ, որով ա-
 սելիք . թողեալ լեցին քեզ մեզք քո . կամ, Արձախեալ ես ՚ի հիւան-
 դութի քումնէ, ևն :
- (5) Յանախիս յաճան : Որպէս առ անգամարդն՝ որ երեսուն և ութ
 ամ անօգնական մնացեալ, կայր ՚ի յաւաստութե, անախիկալ ցա-
 ցիք զարեւարութիդ, նմանապէս և առ մեռեալ միտօրն՝ որ ՚ի նոյնն,
 այսպէս և առ մեղուցեալ բնութիս՝ որ անչա՛հ մնացեալ ՚ի բնական օրի-
 նաց, և անօգնական ՚ի գրաւոր օրինաց, կայր յաւաստեալ ՚ի բո՛ղջա-

Թէ, և ասոր 'ի հոգեւոր կենաց, գու 'ի վերջնամ գարու յանկարծ երևեցար, և զանձնա բարերարութիւց ցուցեր, մեռանելով մէ մեր :

(6) Եթէ վհանս : Եթէ զկանին օրինացն՝ որ հաւատար յանցանացն չտկեր զբարութիւն, ասելով . Ան ընդ ական . կամ հրամայէր, Այն որ մեղացէ՝ նոյն և մեղքի, գու փոխեցեր . զի ոչ միայն 'ի մենջ լո յանցանաց ոչ պահանջեցր զհատուցումն, այլ և մեր փոխանակ անարարութեամբ : Այսմ, եթէ զայր կանան օրինաց բնութեամբ, զի 'ի մեռանել մարդոյ՝ հարկ է եղծանել անձինն, գու փոխեցեր՝ մեռանելով մարդկութիւց, և անմահ մնալով անձամբ, եթէ զայրապիկ՝ որ ըստ ինքեան մեծ էին և գեղարկին, արարեր ողորմութիւց, ասա մի արդեւոր զչիւրքին և զհեշտայլին, Թէպէտ և առ զոքոքութիւց՝ ամենայն ինչ միօրինակ զեղին է : Իսկ առ ողորմելն զո՞ նաև անկարելին կարելի է . զի սիւքնասիր, առաջին արդեւոր ողորմութեան . նախկին գործ զոր ասանել կամեցար՝ ողորմութեան է . մինչ զի նաև 'ի պատուհասելչ ոչ յեանկա յողորմութեան :

(7) Ո՛ւ է ծանակ : Ո՛ւ պիտայ է քեզ երկար ժամանակ առ 'ի զգալտա իմ հատուցանել, այլ բաւական է երևեցուցանել զերեսս զո՞ կամ, մի յերկարաձգեցես զհատուցումն արդարացու . այլ զարձազակն շնորհեան, և այլն :

(8) Չընեացրանս ելիք : Իստիանեան զեռուցութեան, որով արդարապէս ընթացեալ էրանեն և հոգին յուր իմեն բարիքն զո՞ . այլ պահեմ 'ի միտա իմ զշնորհ գանձուց երախտեաց :

(9) Չ Բիւ, շնորհաց, որ և նմանութիւն Թեոփիլ : Փռուց մուսնայն : Մի վերաբն ծնանելին մեղք իմ 'ի սբիւնիանս ճարչ, 'ի հոգեւ իմ, որ արեցաւ ապաշխարութիւց : Թուի անխարիել 'ի բանն ետայնայ . (Ե . 6 .) ուր զայդուայ նն՝ որ զհոգին նշանակէ, ասե . ' Բուսչի 'ի նեա փուշ իրրի 'ի խորանի . || Այսմ առակէ զանցս առ շարին առ մակարեացուցիցն, յորում 'ի սրահան արութե Թուփք բուսեալ էին . (Կ . մակ . ք . 38 .)

(11) Չարեւոպ : Մի բարձցես զյաջողութիւն կամ զճարտարութիւն ընդրի և բանի 'ի քարոզելն . կամ, մի արհամարհեցես զյօրինուած ձայնաւոր աջութիւց : կամ, մի արդեւրես զքո շնորհեալ արուեստս պատշաճաւոր աջութիւց : Առաջին իմաստն առաւել յարմար է յարդար բանին . մի գախտեցոյցանէր պղտուած սիւս, ևն, այսինքն մի իրրի յանարժանէ բարձցես յինէն զշնորհ քարոզութեան, և մի զարժանաւորութեան ձեռինս՝ 'ի բաշխել ժողովրդեան զխորհուրդ մարմնայ զո՞ :

(12) 'ի գործութիւց : Տես զնման այսմ բանի 'ի հք . լուծ . 14 :

(13) Մի արշակարոյցանէր : 'ի մեռանելից կենաց մի հատուտեալ նշանակեցես զեղևութիւն, զյանցանս հեղուութեաց ինց : Եւ մի անբարեր շնորհեանք, զգործս արժանի կորստեան :

(14) Մի իբր սփփուել : 3 . օրին . իբր փփուել : Ըստ առաջինն իմանի . մի անբաստաներ զնեն իրրի զյանցուորի, իրրի զմեղապարտի : Չերկարոյն մարթ է բացապրել . ես մեղք փախուցեալ յերկիւղէ պատժոց : մի իրրի 'ի ձեռս անկեալ համարիցիս, և անբաստան լինիցիս :

(15) Չքանոն անիծից : Մի Թոյլ ասցես՝ զի Է իս յարիցն սպակամութեան, որպիսիս անկար սպարթ կամ սերի . են չար մեռութիւնք . և ծաղիկ անկար յօժարութիւնք . իսկ պատու գործք մեղաց : Այլ մի արքիւնէր : մի 'ի յայտ բերեր, մի երևեցուցաներ, կամ մի արգիւնացուցաներ զիւրի գործի, զհատարումն գործոց մեղաց : Այսպիսի երեկն 'ի մեղաւոր յարուցեալն . ուստի ինդրի՝ զի մի ըստ նոցա մեռանին լինիցի և իւր յարութեանն :

- (16) 'Ի ճիշտ երկրաբանի : Գլխաւթ աղաջի՝ թուել ճշգիւ և մի լը միւռէ զգործն մեղաց . զի սրբ կամն պաշտարթ թուել իս ինչ, 'ի մէրայ մտասնցն համարեն մի , երկու , եւն :
- (17) Մի նուագութի : Մի նուագ կամ սակաւ վայելմանք անցաւոր կէնացա՝ զյուխանեակն բարին սար ինձ կորուսանել . մի՛ զանվարձան մտասն 'ի սակաւ ժամանակն սացես ինձ վճարել . մի՛ զանստան կեանաց ընդ հովիտ սրտանութն փոխել :
- (18) Չխնարձ ինչպայս : Չնեղ և զուսժանելի անցս կենաց աշխարհի՛ մի՛ համարելես ինձ բաւական հանգիստ : Այամ , մի՛ թողուր թէ զանցաւոր զայս կենցաղ՝ որ իբր կանուրջ է անցարան 'ի հանդերձեալ կեանս , համարելով ինձ տեղի հանգստեան :
- (19) Չկուրի հանարայ : Չխշատակարան մտացս մի՛ թողես 'ի խաւարի , որով անձանթ մտացեալ ինց մեղաց՝ 'ի հանդերձեալն հաստաբակեացի ինձ :
- (20) Եիկ փկօլից : Եթէ անեղակից ինձ թողես զմեզն , մինչև ընդ իս աճել , և ընդ իս յառնել , նոքին բաւական են 'ի մաշել զհոգիս . որպէս պատասխան կամ բարեղն բոյբոն՝ անկակից այլ ծառայ գորով , պատան ընդզօր և անպիտան սանին :
- (21) Կօր հասարակի : Չի նոքաչեացի՛ բարայապէս կազմել ընտութն մարմնայ անդամաց . որ լինի հզատակութի մարմնայ առ հոգին , և զգայութեանցն առ մտան , և մտայն առ անձ , և հաստակ նոր մարդ 'ի քն :

Մէրսին յառեւաած իրին հեծութ՝ նորին հսկողէ , առ նոյն աղերս մաղմանաց բանի :
 'Ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ այ :

Ի ՄՆՆ. ՀԹԱ :

Թ . Յիշեալ տէր , տէր գթութեց , սիրժող իրաւանց՝ անձ ճշմարիտ . նայեալ վերստին 'ի բնութեան կերպարան միշտ սխալական . զննեալ ինձ դարձեալ՝ զամէնընթաց տարածմունս ելից արեանս շարժողութե . բժշկապէս մատիք տեսանել , զի մարդեմ հաստատեալ մտօք խակութե թերի խորհրդոց՝ յայն ինչ , զոր դու իսկ վկայեցեր տեսողք ոչէից՝ միայն դու անմասն ստուռ խաւարի : Կպա իրաւունս է գրել ինձ ընդ մեղուցեալսն մարդկօրէն վրիպանաց սխալմամբ՝ պարտեալ կրկին իբր զերկրածին մահացու մարմին , քան բանիդ քում սուտ երևել . քանզի արդարև՝ զիտակ իսկ ես , թէ չար է արարն՝ և ընդաբոյս չարութիւն մեր , և ճշ փոփոխին խորհուրդք մեր յաւիտեան , ըստ հոգեհանձար իմաստանոյն կանխազեկոյց առակի :

ք. Թ⁵ Եթևայց՝ զաստեղուի տանջանայցն, որ պատ-
 րաստեալ և մնայ ինձ՝ արկանել զորդիս գեհննին՝ 4
 զարդ մահուն յաւիտենականի. բարձ զամօթոյս
 պարտիս, որ պահեալ է յայտնել թշուառականիս
 յետին ասենին յանդիմանութե՝ 5 իրատ խաղա-
 ղութե՝ յառաջապարզ և ողորմութի քո ընծայեցմ.
 զի մի անտանելիքն ասաւորութեան՝ ի ցոյցս ինձ և
 կեալ կերպարանեցին, տնոյս տալու ընդ կենաց
 զղջման առաջի կարգեալ, դատաստանն ասաւոր,
 անկաշառ և անխաբելի դատաւորն, ամօթն ստեղ-
 լի, կշտամբանքն սարսափելի, յանդիմանութիւն ան-
 փախելի, տազնապն անձողոպրելի, պակուցումն
 անխրախուսելի, դողումն անվճարելի, լալումն
 անսփոփելի, կրճումն ատամանցն անբժշկելի, ապա-
 կանութիւն անողջանալի, անէծքն սարսափելի՝ անծային
 քո բանիդ, փակումն գթոյն, և արգելումն ողորմու-
 թեանն: Որ⁶ ընդ գալարելն երկնի՝ և ընդ երկրի
 զզրգելն ընդ կարծրութի յատակիս, ըստ կուտա-
 կելոյ կոհակաց խռովութե ծովու իւր փախստեան
 կերպ ցուցանելով, մի զմիոյ հետս խափանեն կպեալ
 յերկոցունց. և⁷ տատանեալ տասանեալ լայնատա-
 րած գեանոյս թանձրութե ի հիմանց անտի, ընդ
 ուժգնակի բախման թնդելոյ ներքնային խորոց՝ հար-
 թէ զլերինս, և հարեալ հրդեհին բնութիք վիմաց
 և ամենայն տարերաց գոյից. այլայլն երկինք՝ յա-
 նեզձ փոփոխութի, և յեղանակին արարածք տարե-
 րօք իւրովք ի նորոգ նմանութի: Նաձկուիք գոր-
 ծոցս հրապարակին, և աներեոյթք կրից մեր յայտ-
 նին. վարք կրօնից ներգործեցելոց՝⁸ ի մարմինս մեր
 նկարին: Թաղաւորն երկնից՝ յատենի նստի, վճիռ
 հատուցմանն ի ձեռին իւրում: Մհա՞⁹ վայ ինձ եօթ-
 նիցս անգամ կրկին եղկութի, ըստ չափոյ կշռութե
 այսր համարու, որ զամբաւութիւն թուսց պարագրէ:
 Օրն՝ զործեցից ողբալիս հոգի՝ յայնմ մեծի աւուր
 վտանգի. քանզի սաստիկ է յիշատակն իոկ յառա-
 ջեալ քան զհանդիպումն. զոր¹⁰ ոմն մարգարէ՝ զա-
 րինակին նմանութի ի դէմս բերելով, զձեպ տազ-
 նապի անզերձ փախստեանն նշանակէ ասելովն. զիւ-
 րինակ եթէ փախնուցու ոք ի ձեռաց առիւծու,

և պատահեցէ նմա արջ. և փախնուցու յերեսաց արջոյն, և մտանիցէ 'ի տուն, և յեցուոցէ զձեռն իւր 'ի յորմ, և խաճանիցէ զնա օձ. և զարձեալ կրկին սաստկացուցանէ առ նոյն կերպարան իրի՝ զտեսիլն քստմնելի, ո՞չ ապաքէն՝ ասէ, խաւար է օր տեառն, օր խաւարոյ և մթոյ, օր ամառոյ և մառախոյ :

Գ. Յորժամ հրեշտակն պահպանողական¹¹ կենակից, հզօր ստիկան՝ իբաւամբ ամբաստանեցէ, և հասուցանօղն ահաւոր՝ արդարութի յանդիմանեցէ: Սպասաւորք թագաւորին առանց խնայելոյ խուճապէն, զոմանս 'ի կեանս հրաւիրեն, և զոմանս յաւժմն դատապարտեն. կիսոց՝ դէմն լցեալ ծաղուցուցանեն, և ինձ՝ ահարկու և քստմնելիս երեւցուցանեն. ոմանց՝ պակաս լուսապաշոյճս մատուցանեն, և այլոց՝ կորուստ մահու բողբեն. արդարոցն ձայն աւետեաց, և ինձ գոյժ անվախճան վշտաց: ¹² Յորժամ առ բարինս՝ մահու յազթութի խպառ մեռանի, և ինձ չարագործիս կրկին յարակայի. ուր դրանն բաղկել՝ ոչ ինչ ազդիցէ, վճար եղեալ գթութեն առ իս: Յորժամ ¹³ դպրութիք հրաշիցն զարմանալեաց, որ են ծածկեալքն յայժմուցս հասարակաց վարուցն տեսակք՝ մարդկային բնութեա գործոց, յազազօ որոյ եզեն գոյութիք ամ էից՝ յիւրաքանչիւր մարմինս անպակաս գթութի իսկոյն երեին. և խորութիք անձառիցն կնքեցելոց յիմաստից ատեացս՝ առաջի աչաց մերոց կերպարանին: Աւր այժմ ¹⁴ շահավաճառութիք ողբոց և արտասուաց զերկինս գրաւեն, և անդ իբր զպաժամանն ընդունայնութիք՝ արհամարհեալք լքանին. հառաչմունք հեծութե՝ ոչ կանխաւ աստի առաքեալ, չէ երբէք դասնել անդէն. ողորմութիք ճշդօվ սերմանեալ, ոչ պայծառ վառմամբ դնան առաջի: Աւր ¹⁵ տապանն նախայանցիցն, և կտակարանն տիրանարդիցն, և նշանն ահաւոր այժմուցս՝ յանդիման եզեալ մեծաձայնս դատախաղեն. յորում սոսկալի վայրի՝ օմն զուխտն կցորդուէ հայրենի, և օմն զխորանն վկայութե անտեպիցն, և օմն զարիւն մեծին նյ՝ ամբաստան իմն իրաւացի ¹⁶ առաջի իմ տարածանեն: () տան-

ջանարանն բազմապատիկս՝ անձամբ անձին աստին
 իսկ պատրաստեցի, զիարդ միթարեցայց ¹⁷ համա-
 ուօտեալս յուսոյ. զի եթէ զօրքն լուսոյ՝ դասուք ար-
 դարոցն, որ փառաւորեալքն են երանութիւն, ¹⁸ սար-
 սէն դողալով, ոչ բաւեն բերել զահաւոր տեսիլ ե-
 րեսաց մեծ դատաստանին, ես եղկեցիս՝ աւանդա-
 կորոյս սատակման որդիս՝ ուր երեւցայց. որ ոչ միայն
 չեմ պահելոց, այլ և պատուհասն իմ՝ անտանելի,
 և կորուստն անսպառելի :

Գ. Այլ ²⁰ արագեալ ամենապարզեւ՝ զօրութի ան-
 ճառ՝ ձեռն փրկութե՛ն ՚ի կորուստ գերելոյս. զի օգ-
 նեալ ՚ի քէն՝ դարձայց միւսանգամ ՚ի դրանց դժո-
 խոց, ամենապատրաստ հանդերձեալ ամենեկին ան-
 վտանգելի՝ պրծեալ ՚ի պատժոց. աստանօր տեսեալ
 մտացս իմաստիւ զապագայիցն դիպուածս, բաւակա-
 նացեալ ՚ի լուր երկիւղին ՚ի տագնապէ տանջանաց՝
 ահին համբաւով, կամօք քօ բարեաց զերծեալ ապ-
 րեցայց. և մի մատնեցայց կորեանցն առիւծուց, որք
 խնդրեն ՚ի քէն զիս ՚ի կերակուր՝ ծախել ատամամբքն
 գազանութե՛ն. զի զորովայն մահուն լցուցեալ՝ զաս-
 տուստ պարարեալս՝ անդ ձգեալ հալին, ուր անսպառ-
 պահի մնացուած մթերիցն՝ ՚ի ծախումն յաւիտենից :
 Օ ի դու միայն բաւես կորզել ՚ի ժանեաց սատակ-
 ման՝ ՚ի կեանս և յերանուի, բնաւից ապաւէն թա-
 դաւար լուսոյ՝ տէր յս քօ, օրհնեալ յաւիտեանս .
 ամէն :

(1) Չտննելոց քարածեանս : Չնենա՛ իբրև բժիշկ՝ զտարածումն ա-
 րեանս, որ ընթանայ յամենայն մասունս մարմնոյս Շ Զանապարհ երա-
 կայն . և ինտելի իզք և յօժարութեք մարմնոյ . և ՚ի քննելց այդպէս,
 տեսանես՝ զի մարդ եմ հասփափեալ, այսինքն յօժարեալ, կամ բնաւ-
 րեալ նոս իսխութիւն, անմտութիւն և թիւր խորհրդով յայն ինչ, ՚ի չարն,
 որպէս և գու անտուտ շքմարտութեք վկայեցեր . (ծննդ. Ե. 21 :)
 Վասն որոյ իրաւացի է համարիլ, թէ ես Շ մարդկօրէն սխալեալսն կրկին
 յոյժեալ եմ և պարտաւոր իբրև զերկրածին սխտաւոր մարմն, քան
 քօ բանիդ տուտ երեւել : Չայս զմեր բնածին սխտաւորութիւն վկայելով
 քօ, իբր իրաւամբք յուցանես զպարմել քօ առ մարդն մեղուցեալ, քան
 առ գէւս : ՚ի սոյն միտս ՚ի սկզբան սզութիցս յետ ասերոյն, Գր Գր-Գր-Գր,
 յարե՛ն ՚ի նոյն, սիրողք իբրանոց . որպէս թէ յոյն սակս գլխաս ՚ի մեղ,
 վասն զի սիրող իրաւանց ես :

(2) Գիտալ իսլ ես : 2 օրին . Գիտե՛ս իսլ : գիտես՝ թէ լա՛ր է արան, սպառ-
 կանեալ կամ անկարգ է արարուածն մեր, այսինքն ծնունդն զի սկզբնաւ

կան մեղաց, և ընդհանուր շարժման մը, բնական կամ 'ի ծննդնէն յառաջութեան առ չարն. և ոչ քոտորիս խորհուրդի մը. խորհուրդն ազգեաց 'ի մարմնոց և յարնէ' ոչ փոփոխին 'ի չարէն, այսինքն միշտ 'ի չարն հակամտուն: Չարս բան ասոց իմաստունն (իմաստ. ԺԲ. 10.) զբանանացոց՝ վան մասնաւոր պատճառի անփոփոխ, ընդ որով անփոփոխ էին. որպէս և յարն զին. (համար. 11.) * Չի զուտ անփոփոխ էր 'ի սկզբանէ. || (բառ Ծննդոց. Թ. 25.) Եւ նր վարդապետս յարմարէր զայն առ ամենայն մարդիկ՝ սակս ընդհանուր պատճառի սկզբնական մեղաց:

(3) Չարս իսկ քան զանոնք: Չճանաչութի յախտնական ասնջանայն՝ Բէիւնայն, այսինքն բարձր իննէն քառութի մեղացս. կամ, նուազեցն զխարկելով 'ի ժամանակաւոր ասնջանս:

(4) Չարք նահուն: Ես որպիս գեհնէի, որ վան մեղացս եմ իր զորք, այսինքն պատշաճաւոր նիւթ յախտնեց պարտաւորութեն, որպէս զորն է զարք կախալանի:

(5) Խրատ խաղաղութի: Պատուհաս հարաւութե ընդ քեզ՝ այժմէն քո որորմութեք ան 'ի վերայ իմ. զի մի՛ անփանելիս սկստութիւն, երկու զարկն ահաւոր մեծութե քս կամ գառտատանիք. կամ, զի մի՛ ահաւոր անտանելիցն յանդիման ալացս եկեալ երևեսցին. անյուստի ստաւութե ընդ իննայ զվնն, փոխանակ կենսաբեր զջնանս աստիք գնելով: Այն անտանելիցն են դարձապան սկստը, են:

(6) Ընդ գաւառէն երբի: Գալարումն երկնից՝ խորհրդեանք յայլ և այլ միտս առեալ է 'ի վարդապետաց. ('ի մեկն. յայտն. Գ. 14.) անոնց զերկրորդ գաղտնաքնի իմանալով, և այլոց՝ զհրեշտակաց վտանգիքն չէ կործանուան երկրի. և կիսոց՝ զեկեղեցւոց անյայտին յառաք նեղին: Բայց բառ ճառին սիրտայն իմանան մեկնիք զհաւաքումն և զբանել թարգմ. մթապին անոնց զերեսք երկնից. որովք խառտ ծածկի իրք զմարգարմ իմութեութեալ. և լուսաւորքն՝ որք իր գրուածք են 'ի ստաւութե երկնից, աներևակ լինին: Կամ, զալարումն իմա զպայտս իմա անոնց, որք 'ի միմանս շղանակելով երևեցուցանին զերկնիս զպարկի: Ընդ որս և երկիր գործեալ, շարժի ընդ կորեւորի յարմիւ, 'ի սնգութե իւրում իրքն 'ի խառվեալ ծովու, յորում կոհակք կամ ակք գիւղացեալք իրքն փոխել ջուցանեն, բայց գիւղեալք միմանց՝ կապին:

(7) Տարանելա ստանելա լայնաբարձ գեղոյս Բանջութի: 2 որն. Գաբառ նեալ ստանի լայնաբարձ գեղոյս Բանջութի: Այն շարժումն երկրի՝ ոչ իրքն զնական գեանաշարժս՝ լինի 'ի մասնաւոր անգիս, կամ առ երեսք գետնոյս. այլ բովանդակ հողագունտս ամենայն Թանջութի զարգի, 'ի ներքին խորոց անտի գաղաղանայն հողմ ուժգին յարաջանելով. որով լերինք տապալին, և հային բնութի՛ լիւոց, 'ի ծծմարվա հոց. կամ հալով ասն զմանք փոքրն. և այլեալ եղծանին բնութեանք Գաբառ Գոյի. այսինքն գոյացելոցն 'ի սարերաց, որք են բաղադրեալն 'ի նոցանց. զի բուն սարերքն մարքին միայն 'ի հոցն, և ոչ սարակոնն: Այսպիսի երկիս, երեսք երկնից կամ օդս մարքին յոտաք խառնութեց. և մասն այնուհետեւ յառաք և անդ՝. և յեղծմանն սրբածո, փոփոխին նիւթական սրբաւորքս՝ Գաբառ Գոյի, բաղադրել սկզբանիք իւրեանց, 'ի նորս Դճանի, 'ի նոր կերպարան. որով իմանի՛ Թէ մարմն նուազքս ամենայն կերպարանափոխ լինին:

(8) 'ի հարսնու մը: Գործք արգաւորոց և մեղաւորաց երկն 'ի մարմնա իւրաքանչիւր արտաքն նշանք ուրախութե և արամութե, գաւջէ այլովք ևս նշանք՝ որպէս 'ի կային ցուցաւ: Այսպէս վարք կամ վարք.

մանք իւրաքանչիւր կրօնից կամ կարգաց՝ ըստ որում գործուգ ցուցեալ տեսանին, յանգիտան լինին բաժանգակ երկին և երկից. և իւրաքանչիւր այդ թէ ըստ իւրում անկեցն գործեալ իցն՝ և կամ հակառակ՝ գառն անկերև: Անգ երկինց արքայն նստեալ գառաւոր, և վճիռ հաւասարանն ՚ի Յե-իս իւրում, այսինքն պատարաստական, ըսն հրատանին նորա ինքնին զբաւար, վճառաւ և գործադիր միանգամայն, անկարօտ այլում մեռին:

(9) Ա՛յ, ի՛նչ տօնիցո: Յոյան. Ը. 13. երկես վայ տուաւ երկից. իսկ ինձ ասե՛ կեթն անգամ վայելէ. և այն՝ կրի՛ն էլիսիք, թէ՛ վասն հաւարակաց աւերածոց երկից, և թէ՛ վասն ինց աւանձին կորստեանս և կամ, եթն վայ վասն հողւոյս, և եթն ևս վասն մարմնոյս: Այս եթն թիւ զանբաւութի թշուառութեա նշանակէ. զբա՛ն տես ՚ի բանն Ը. Ը. 6.:

(10) Ո՞ն նորգարէ: Այսինքն ասեալս. (Կ. 19. 20.) բայց վերջին բանն՝ որ իտարոյ, և՛ն, և ասփնկաց. (Թ. 15.)

(11) Կլեանից: Այսու յոյս ասանէ՛ թէ հրեշտակն պահապան ՚ի ծննդեանէ կարգեալ ՚ի ինտան մեր, ընգ մեզ մնայ մինչ ՚ի մահ. ուստի որպէս քաջ անբեական ամենայն գործոց պաշտպանեցեալն՝ կարող է մի ըստ միջէ վասն ամենայնի վկայել:

(12) Յորժամ սո Բարիան: Յայնժամ ՚ի վերջուսն գառաստանի՝ մահն որ յայթեալ էր բարեգործաց բաւնալով զկեանս մարմնոյն, գազարէ խաղաւ անմահ յարութի նոցա, որով ոչ ևս կարէ յարձակիլ ՚ի վերջոյ նոցա: իսկ ի՛նչ լարգործի, այսինքն չարագործացն իբրև զիս՝ երկին ևս յարստի, յար կոյ մնայ յայթուի մահու. զի՛ թեպէս չարագործք ևս յունեն նստայց այլևս մեռանելոյ, բայց ժամաւութի մահու անմիտ բառելի կայ ՚ի նոցանէ, անշարժելիք զորէն անկենդան դիպ, զապահարց, գաղաղանակց իբր գեշ, միշտ ՚ի տաղնապ իբր օրհասական հոգեվոր. միով բանիւ, գոյ ՚ի նոսա ամենայն գաւնութի մահու, բայ ՚ի միակ գիբութեան՝ որ է անզոյութի:

(13) Դարութիքի հրային: Մատենաց հրաշայի գործոց մարդկան՝ որք այժմ ծածկեալք են՝ թէ՛ յայլոց, և թէ յիւրաքանչիւր անմէն. զի մէ միայն որչոյց զարբան կամ զարբան ոչ շանայեմք այժմ հաւատի, ոչ և զստորան ՚ի մէնը գործեցեալս: Այս մատենաց՝ են ինք՛ն մնաց իւրաքանչիւրոցն, այլ և յոյանութին Խնային, որ իբրև ՚ի գրի ծաւ նուցանէ ամենեցուն զգործս իւրաքանչիւրոց: Եւ ասին հրայ, կամ հրաշայիք զարմանալեաց. զի անկարծելի իբք յայնմին յայնժամ. բաւ զում բարի կարծեցեալ գործք՝ ցուցանին լինել չար, և չար կարծեցեալքն՝ բարի. փոքր չար կամ անմիտս համարեալն՝ տեսանի լինել մեծ. տեսանին յայնժամ անբաւ սեռք և տեսակք և պարագայք չարութեց, որք ապշեցուցանեն զմիտս. տեսանի և անհասանելի ասեղաբանութեան մարդկան առ անհամար երախտան ւոյ: Այս ամենայն տեսութեանք յիւրաքանչիւր մարմնս, այսինքն ՚ի կիրս գիտաց իւրաքանչիւրոց, ոչ և ՚ի խառտովանութի բերանոց նոցա սնուպա գրութի, ճիշք և անկեղծ ծաւնութեանք երևին, զի կիրք գիտաց՝ և բանք բերանոց՝ են իբր գիր ՚ի մարմնի: Ուր յաւերականն՝ թէ վասն մարդոյ կէն գոյութիք սփնայի կից, զայն անխարկէ թէ քննութի լինից՝ զիսրգ վարեցաւ մարդ իւրաքանչիւր սրարածովք, և թէ նոցին իսկ լինելոցք են գառախալք և տեսողք հատուցանին՝ որ չափեսի մարդկան ըստ գործոց ՚ի ըսն կամ ՚ի վասթարն: Եւ իւրութի սնտառից, գաղանի խոք անձաւ ինտանոցն ւոյ, նախախնամութեն, փրկադարմութեն, երկայնամութեն, նեցին աղքեցութեան, պահպանութեն հրեշտակաց, փաւաց սրգարոց, և

ամանանց մեղաւորաց , ևն , որք անձնաօթք են յայժմու մեր գիտա-
թէս , անդ 'ի գառաստանին յայնապէս ծանկոյն : Եւ այնպէս գարեք
մարդոյն՝ և գարեք այ կրեւայնն իբրև կրիւ ըրիմք , յորոց վերաց կա-
ցեալ այ գառանոց զմարդիկ : (Գարար . Դ . 1 . և ԺԳ . 4 .) Երայ իմն
և զապրանն . (ԼԵ . 7 .) * Արդարութիւնք քո որպէս ըրիմք անձ , կրա-
ւուիք քո՝ որպէս խորս բարւակն : ॥

(14) Ըստկանատուի՛ի ոչբոց : 2 օրին . և 'ի հին լուծ . Կառուարեալու՛ի :
Ուր այժմ շահեկանութի սորոց զզման զերկինս կարեն ասանալ , անդ
յետ ասով կենացս իբր զպարծանն ըրոճանայնութի՛ս , իբրև զանապան հա-
սեալ , կամ ոչ 'ի պաշտան ժամուս արարեալ անպիտան գարծս՝ արհա-
մարհին :

(15) Տարանն նախայնոյն : Տարանն նոյն կրեւայնն 'ի յանգիմանութի
ասալին յանցաւորացն 'ի բնական օրինան : և իբարբան՝ գրեմաբոյն .
տախտակք օրինացն մեղսեոյ կրեւայնն հրեկոյն անարարաց զԳԾ . որպէ
և խաչն զմի կրեւայնն այժնայն , քրիստանեկոյ՝ որք 'ի նոր օրին : Չեա-
ցուցանն բարեւոյ տանին ըմի իբր բանաստեղծ՝ ըստ օրինակի նկարաց ,
որք զնոյ կրեւայնուցանեն ասպանան , և զմեղսն՝ տախտակքն : Արա-
թէ ոչ՝ նիւթական տապանն՝ և տախտակքն ոչ մասն միչ յոր գառու
տանին , բայ 'ի խաչապայտէն ըմի . զոր յաւետարանէ գիտեմք մալ
և կրեւել 'ի գառաստանին : Եւստիման 'ի վարս մեղսեոյ տէ ըստ անցն
կարծեաց՝ և վասն տախտակաց մեղսեոյ կրեւել յայժմուս . այնպէս և
վասն նոյնան ասպանին ասի 'ի գիրս ինչ՝ կարապետ լինել հանգեքանալ
տուրն : Բայց այսքիկ յանընդունելեաց կարգի են : Արա մար այ
վարդապետեալ և , Թէ նոյ բնական օրինքն՝ (զոր կոչի՝ ուրպէ կոչիմի ,)
յանգիմանէ զառաջին մեղուցեալսն . և մեղսն՝ նակ գրաւորական օրե-
նօքն կշտարեի գհրէայսն . և ԲՅ նակ աւետարանական օրինքն՝ զքրի-
տանեայս : Իսկ ինձ ասէ՝ կրեւին ևս գառաստալ լինին . զի կրեւքն ևս
կարանոցայ , և յերկոյն կրտաօրս վայրելոյ , և ոչ ուղեւոցայ :

(16) Առաջի իմ քարածանն : Չքանգանարանն բաղադարի՛ս՝ անյա՛մ ,
ևն : 2 օրին . այսպէս գնեն . առաջի իմ քարածանն , պանլանբանն Բալ-
նայարի՛ս , զոր անյամ անյին ասիին իսկ պարտաբոյն : Չ իմք փիւրալ
ցայ , ևն . որ այսպէս իմանի . զերեւին օրինան առաջի իմ քարածանն
իբրև բաղադարակի տանիլիս , զորս անձամբ իմով աստ իմ գրաւորա-
տեղն : Վասն որոյ զմարդ միփթարեցայ , ևն :

(17) Հանաօտբէտալ յուսոյ : պահասեալս 'ի յուսոյ : անս 'ի բանն 2 .
ԼԵ . 1 :

(18) Սարսն բողալով : Դադարն հրեշտակաց և օրն՝ իմանի պատկառել
որգիտալէս յահաւոր մեծութի գառաստորին , և ճէ յերկիւղէ գառաս-
տանին իբր յանցաւոր կամ գառակի : Այստ օրինակա խօսի և ասի-
բերան (ճառ Ծ . առ Թեոգորոս մեղուցեալ .) վասն ընգհանուր գո-
ասաստանն . * Երկեւղ անհնարին պաշարեաց զնոյն իսկ հրեշտակս , և
նչ միայն գհրեշտակս , այլ և գհրեշտակապետս , զաԹաւս , զգրութիս ,
զլիւանութիս , և զգորութիս . զի ասէ՝ զգորութիւն կրեկոյ շարժեացն .
վասն զի ծառայակիցք նոցա պատկտ ընգունելոյ են վասն անցեալ կե-
նաց իբրեանց : ॥ Եւս ինչն ասիբերան . Թղժ . Բ . առ Ոսթրեմոսոս ասէ
վասն հրեշտակաց . * Չի Թեպէտեւ միոյ իբիք յանցանոց իսկն՝ ոչ ա-
նին , և ճէ 'ի գառաստանն մտանելոյ են , տակոյն անանալք 'ի հարցու
փորձի զնոյն հանուր ապց մարդկան և զպզինս անհամարս , ոչ ասանոյ
կրկեղի կան անասնոր : ॥

(19) Աւբոգիտ : կանխեցո՛ յառաջ քան զոր գառաստանն՝ յե՛ռ ի՛ւր-
ի՛ւրի , զպնութի փրկութե . որով Դարձայն փաստեմ , որպէս յայլ

անգամն ապաշխարութիւնս, Դ որոնց դժոխոց, Ի պարտաւորութիւն գտն
խոց . և բարի գործովք ամենայնիւ պատրաստ եղէց՝ անվանու ազատել
Ի պատժոց անտի . և այժմ մտաքս տեսանելով զպապանի ահաւոր գի
պուածան, բուսական լիցի ինձ լուր երկիւզի տանջանայն . և կամք քո
Բարեաց, այսինքն բարերար քո կամեցդ գերծուց . և մի մտանկացոյ իւ
րեանքն առիժուոց, գիւտցն՝ որք կամին որաւ զեա Դ ղին, Ի շնորհաց քոց
հանել . որպէս զի զբովանջ նուան, զբնհայուցիւն որովայն իւրեանց լցու
յանելով, պատուար պարտեաց, զեա՝ զոր աստ պարտուցին մեզցք, անդ
Ի գտնու հաշտեցն, և ասանց ապուսկոյ ծախեցնն :

Ս Երբքին յառեւրած իրկին հեծուե՛ նորին հսկողի, աս նոյն
այնքս ճաղխանաց Բանի :

Ի խորոց սրտից խօստ՝ ընդ այ :

Ի Լ՛Ն. Զ.

Թ. Ե արգ. Ի վերայ այդքանեաց՝ յուսահատու
թեց և ահարկու սրտաբեկութեց, պակու
ցանողական սնատկութեց անձային բարկուեց, տազ
նապեալ ոգևով թախծութե իսպաա, աղաչեմ ըզ
քեզ աք անձածին : Հրեշտակ՝ ի մարդկանէ . մարմ
նատեսիլ քերովբէ . երկնաւոր արքայուհի . ան
խառն իբրև զօդ . մաքուր որպէս լոյս . անշաղախ
ըստ նմանութե պատկերի արուսեկին բարձրութե .
գերազանց քան զբնակութի՝ անկոխելին սրբուեց .
երանաւոր խոտամանն տեղի . եդեմ շնչական . ծառ
կենացն անմահից՝ բոցեղէն սրոյն պարունակեալ . Ի
բարձրեալն հօրէ զօրացեալ և հովանացեալ, հան
գատեամբ հոգւոյն հանդերձեալ և մաքրագործեալ,
բնակութի որդւոյն յարդարեալ և տաղաւարեալ :
Ս Իաժիմն հօր՝ և քեզ անդրանիկ . որդի քո ծնըն
դեամբ՝ և տէր արարչուք : Ի նդ անաղտ ճ մաքրու
թեդ՝ և անբիծ բարի . ընդ անարաս սրբութեդ՝ և
խնամակալ բարեխօս . ընկալ զմաղթանս այսր աղեր
սանաց՝ թում դաւանողիս, և մատո ընծայեալ ընդ
ոմին խառնեալ՝ զբանն իմ նախնի՝ մեծիդ ներբողի՝
Ի քոյդ պաղատանս : Հիւսեան միացմ. զմեղուցելոյս
գառն հեծուի ընդ թումդ երջանիկ և խնկաւորեալ
հայցուածոց՝ տունկդ կենաց պողոյն օրհնութե . զի
Ի քէն միշտ օգնեալ և բարեգործեալ, և Ի մաքրա
կան քո ծնելութիդ ապաւինեալ և լուսաւորեալ :

կեցից քո՞ր որդւոյ քոյ և նն :

բ. () Ժանդակեա՛ն Թեոզդ ազօթիւք՝ խոռտովա-
նեալ՝ մայրդ կենդանեաց՝ և ելիցն իմ յերկրէս հոգ
տէ, առանց լլկանաց հետեւել՝ ի կեանս օթեվանացդ
պատրաստուէ. զի Թեթեասցի կատարածն իմ ինձ
ծանրացելոյս անօրէնութիւնք. Վրասցես տօն ինձ բեր
կրութե՛ զօրն իմ տազնապի՝ ողջացուցիչ երկանցն
եւայի. բարեխօսեալ խնդրեալ աղաչեալ, զի ըստ ան-
ճառելի մաքրութեանդ և ահա զբանիդ հաւատամ
զընդունելութի. ⁹ Վրտասուճք օգնեա վտանգեցե-
լոյս՝ գովեալդ ՚ի կանայս. ծննր խնարհեցո առ իմ
հաշտութի ծնօղդ այ. ընդ իմում Թշուառիս հոգով
խորան բարձրելոյս. ձեռն տուր անկելոյս տաճար
երկնային. փառաւորեալ զորդիդ քո ՚ի քեզ՝ ¹⁰ Թճա-
րէն ինձ հրաշագործել քաւութի և ողորմութի աղա-
խի՛ն այ և մայր. բարձրացի պատիւ քո ինե, և
ցուցի փրկութի իմ քե :

բ. Սթէ զիս դտցես տիրամայր. ¹¹ Թէ ինձ ողոր-
մեցիս՝ սրբուհի. Թէ զկորուսեալս շահեցիս՝ ա-
նարատ. Թէ ¹² զհարթուցեալս յանձանձեցեա՛ն եր-
ջանիկ. Թէ զամաչեցեալս յառաջ մատուցես՝ բա-
րեշնորհ. Թէ յուսահատելոյս ինձ միջնարգեացես՝
միշտ սք կոյս. Թէ զմերժեալս ընտանեցուցես՝ մե-
ծարեալդ այ. Թէ յիս ցուցցես զգթածութիւն՝
լուծիչդ անիծից. Թէ զձփեալս հաստատեցես՝
հանգիստ. Թէ ՚ի խռովութեանցս յուզմանց փա-
խեցես զիս՝ խաղաղարար. Թէ վրիպելոյս ինձ հնա-
րաւորեցես՝ գովեալ. Թէ վանս իմ ¹³ մեցես ՚ի հան-
գէս՝ մահու նահանջիչ. Թէ զգառնութիս իմ անու-
շեցես քաղցրութի. Թէ զբաժանմանն իմ խտրոց
քակտեցես՝ հաշտութիւն. Թէ զանմաքրութիս իմ
բարձցես՝ եղծման ընդօրանիչ. Թէ զմանեալս մահու
փրկեցես՝ կենդանի լոյս. Թէ զլաւեացս ձայն հա-
ցես՝ բերկրութի. Թէ զխորտակեալս կազուրե-
ցես՝ դեղ կենաց. Թէ ՚ի կործանեալս յիս ահնար-
կեցես՝ հոգելից. Թէ ողորմութի ինձ պատահեցես՝
¹⁴ կտակ նուիրեալ, օրհնեալդ միայն ՚ի շթութեան ան-
բիծս լեզուաց երջանկաց. ահա՛ ¹⁵ կաթիլ մի կաթին
քումիդ կուտութե՛ յանձն իմ անձրեալ՝ կենաց ինձ

գօրէ, մնայրդ բարձրելոյ տն յօի արարչին երկնի և
բնաւին երկրի: () որ անճառապէս ծնար¹⁶ բովան
դակ մարմնովն և Համայն անութիքն, որ փառաւո
րեալն է ընդ հօր և հոգւոյն սնչ կութիք, և անքննու
թիք մերոյին բնութիւն միացելով,¹⁷ ամենայն՝ և յա
մենայնում, մի յերրորդութիւն. նմա փառք յաւի
տենից յաւիտեանս. ամէն:

(1) Յոստակաբութիւն: 'ի վերայ այդքան յուսահատիչ կրաց և գիտաւ
ծոց, և որդհարելի սրբաբնութիւն, լքանց սրտի, և արտափնցուցիչ
ստոբութիւն, ստառանաւոց, որք մեան ինձ յոծային բարութիւն յա
հեղ գտատասանին, այժմն բնականապէս արտութիւն, Թեպէտեւ պազտու
ցի առ գթութիւն Այդ ազատել զիս յանդիւր կորսաննէն, բայց երկրն
չիմ գուցե զման անարժանութեան չլինելով՝ լռելի. զման այսորիկ ա
պաւնեալ 'ի քս միջնորդութեղ, աղակ՝ պէշ ան: Յազապ բառից՝
յոստակաբիւ, յոստակաբութի, կամ սեյոյս լինել, սեյոսութի, և նմանեաց
սոցին, գիտելի է, զի ահապէս օրինակաւ զային 'ի գիրս. երբեմն նշա
նակին զյուսահատեցուցիչ կրս. երբեմն զմեծ գծուարութիւն կրաց.
երբեմն զմեծ և զտաստիկ արտմութի: Բայց յասակաբար նշանակին զպար
ժուան բարձրագիւտ մտան մարդոյ 'ի բարոյն՝ որք չէ հնար ստանալ.
և բոս զանազանութե բարեացն՝ և անհնարութեց նոցա, յուսահատու
թիւն ևս լինի բարի և օրինաւոր, կամ անբարի և անպատշաճ: Եթէ
հայր 'ի վերջնական բարիս փրկութե՝ իբր անհնարինս առ ստանալ նաև
զորութիւն նոյ, միշտ է չար, և մեղք ընդդէմ հոգւոյն սնչ: Եւ սակայն
յոյս է Թէ ոչ բոս այսմ մտաց 'ի կիր առնու նա վարդապետաւ, որ ամե
նայն ուրիշ խոստովանի զմեծ՝ կարող ամենայն անհնարից, և միշտ հայցէ
զմարհս և գիբիւթի: (տես 'ի բանն ժա:) Իսկ և Թէ յուսահատու
թիւն հայր 'ի բնական բարիս՝ իբր անհնարինս բնական զորութե, կամ 'ի
վերջնական բարիս՝ իբր անհնարինս մարդկային զորութե. կամ նաև թ
կարգի հասարակ նախախնամութե նոյ, բոս այսմ յուսահատութիւնն
բարի է և օրինաւոր՝ յորժամ անհնարութիւն ճշմարիտ է: Եւ յոյս միտ
խնամաբէ՝ ուր ուրիշ նա վարդապետաւ զմիջնէն, կամ զոյլոց կենդանի
մեղաւորաց զնէ յուսահատեալ կամ սրտկասեալ 'ի յուսոյ. որպէս 'ի
բանն հա. 4. 'ի վերջն. Ճիծութի յոստակաբելոյս: և հԻ. 2. յստաբիւ
ժանու յոստակաբութեան: և հԻ. 3. հանտօքեաց յուսոյ: և առ. 3.
Թէ յոստակաբելոյս ինչ միջնորդեցին: բոս այսմ և լա. 3. ժԻ. 1. իԻ.
2. և Ասան զի ծանկութի մեղացն՝ զոր խոստովանի, յաճախութի փոր
ձութեց և որդայութից ստանալի, գիւրտահալութի 'ի մեղս, ապէ
բոխտութի մարդոյն, արդարութիւն նոյ, ևն. այս ամ անհնար առնեն
զարտութե մեր յայնչանէ՝ ոչ միայն մարդկային զորութե, այլ և բա
զում անգամ բոս հասարակ օրինաց նախախնամութե նոյ. ուստի յոյսմ
կողմանէ յուսահատութի ներդարծի 'ի մարդն. բայց քանզի աղանակ
կարող է ամ բացարձակապէս, և անբաւ ողորմութե կամի և խոստա
նայ սուլ ճշմարիտ հայցողայն, զման այսորիկ մեղս սեղի յուսոյ խան
ընդ երկիւղի: Թոյլ զի սովորաբար ընդ կիրս յուսահատութե կից գը
լով արտմութե, և բոս մեծութե յուսահատութե մեծ արտմութեան,
նմին կի բարում անգամ յուսակաբութի նշանակէ ստաստիկ արտմութե
և յոստակաբել նշանակէ՝ կարի արտմեալ, լքեալ, և այլն: Զայս հո

մուտքով ծանուցար, ոչ միայն լուսն բանից այլ վարդապետն, այլ և լուսն այլ գրոց՝ յորս գրանին պայտիտ բուր. որպէս և այն՝ որ 'ի շարու կանն յարութե առ : Մայր խաչկեցելոյն, զի լուս յուսահատուայ, ॥ ուր յայտնուպէս ցանկան յուսայն խախ՝ որով անհարկն էր բնական շանտապարհաւ կենդանի տեսանել զարդի իւր. յորմէ և անհարկն թափ ծեպ կայր . և ոչ թէ պերքնական կամ զանարանական յուսայն, որպէս անարանութե միայն և մեզք ընդգէմ հոգւոյն սէյ : իսկ զայս պլուտք է. մանապէ՛ այնպէս խտորանակ է, որպէս և թէ որ զտեսն աւարկւոյն . (Բ . կրն . 20 . 8 .) * Մինչև անյոյս լինելոյ մեզ և 'ի կենաց, ॥ խննայցէ՛ անյոյս լինել 'ի զարութէն այ, կի՛ 'ի յախանեական կենաց, ուր բանն է զարտուէ 'ի ներութեցն բնական շանտապարհաւ : Վասն որպէս զբարձրի է՝ զի՛ որ արտարար այլ է այլ խնամուցէ զուզի գրեալով . կամ ապրանիցէ զգրուան, որով զանն ապէս յուսանիցէ :

(2) Անուշտի : Մարտի, յասակ՝ իբրև զտեսն սրտովն Բարդուէ . որպէնքն աստեղն աւաւաւաւ, յորժամ բարձր է, և յաւաղն թաց լինի արեգական :

(3) Անիտեւն սրտովն : Քան զտեղի սրտութեան սրտութեցն, ուր աչ կոխկն թահանայցն և ժողովուրդն : (Երրոյ . Թ . 7 .) և որ կայն գերազանց առի բան զայն, զի անգր միանգամ յաբն մասնէր թահաւ նշտապետն՝ մասուցանել զարեւն անբանից . իսկ 'ի որ կայն ոչ էրբէք հեռու մարդ, այլ միայն ծծն բան՝ աւանու 'ի նմանել մարտի :

(4) Բարեղի սրտ : Հընչտակաց պահարանութե ստանալ ըր որ կայն՝ ոչ զի 'ի ինասոց նորս անշառակ միասցին մարդիկ իբրև զծառն զբոխտն, այլ զի կուտութե նորս անմերձնայի 'ի մարդկանէ լինիցի, և զարանիք մեծութե նորս թարան պահեցին 'ի դիտոյ :

(5) Մարտի : 2 օրն . նարտի : ընդ անտիտ մարտութե կուտութեց . միանգամայն բարի ես՝ ոչ միայն պլուտք աւարկութեց, այլ և հարգութեց քոյ բարեպաշտ 'ի մեզ : Միայնէս զանարան սրտութե աւանու, ոչ զարդիս յանարար մեղաւորացս, այլ լինիս ինասխալ Բարեիտ :

(6) Քան գասանդիս : Որ գասանդ զքեզ Մայր այ, և միշտ կ'ըստ . և աննայն պիտոյից ինոց զարեգ բարեիտ :

(7) Զբան իմ նախնի : զԳուտուր խեղցն ասն, զոր անգ յաւաղ յարեանէ էր ըստ ինգրոյ Ստեփաննոսի մեկոց Երպիտարոսի, յորժամ գրեաց զբարանութե խաչին Անուշտից : Եւ զի այն փոխարութե և շինութե գիտաւ 'ի յէք թուականին, որպէս առ անասնոր 'ի ճշտասկարանին, և թէ միով կամ երկու ամաւ զինի յօրինեցաւ ներքախանն, զինս զոյ իբր 18 կամ 20 ամաք յաւաղ արարեաց բան զարթման, որ կատարեցան 'ի թուին նծա կամ նծք :

(8) Մայր ինրանից : 2 օրն . ինրանուէ . այլ օր . ինաց : Օրանու, հան 'ի թիկանս Բուոր պոլիտ, բաղկատարած աղօթիւք, կամ փոխարութեանս հոգոյ՝ թեւովք աղօթից, իմաւ կ'ընանելոյս յաշխարհէ՛ ով պիտանն, զոր խտարանից շնորհիտ մայր կենդանեաց կամ կենդանութե փոխանակ Եւայի, որ եղև աւաւել մայր մեռելոց : Որպէս զի եղիցի ինձ աւանց զետաց և ապանապի կ'ընել զնայ 'ի ինծոս օրանուոր պարտաբանէ . իմս փոխարութե հոգոյց, որպէնքն զնայ 'ի պարտաւանոց օրանան կենացն . որով զանէ կատարած կենաց մահն՝ թեթեանայցէ ինձ, զիւրանայցէ, որ 'ի կենդանութե ծանրացոյց մէջք : Այնպէս զի օր մահուն՝ որ ապանապետուցին է, լինի լուսն իմ ասն յնծութե . և այս չէ քեզ զփուտարն կամ անտար . բանից գու աչ Լապտիչ կամ բարձր գոյով երկանց՝ յաւոյն Եւայի, ըստ նմին և զտարանայ մահուն՝ որ եղև 'ի մեզ յանիմից նորս՝ կարող ես 'ի յնծութե

փոխարինել : Այլն չու՞մ բարեխառնութիւն անպատկառ . ջանքի հաւատամքն որպէս անճանկի է մարտնչելը , նոյնպէս անհնարաւոր է աղաչանքդ . որպէս որքանութիւն է անմարտական , նոյնպէս խնդրուանքդ՝ անմարտական , այսինքն այնպիսի խնդրուանք՝ զի է միանգամայն իբր հրաման առ որդի :

(9) Աբրահամի օգնել : Բանաստեղծութիւն զգծաւոր աղաչանն կոչել արտասուս , իբր նշան փոխանակ նշանակելոյ : Կամ , զարտասուս զոր 'ի շարժարանս փրկչին եկելը , աղաչել ընծայել Այ : Ճանաչ խնորհէն , ոչ զանբնական ծննդաբանութիւն ասել , այլ զանարհական պաշտամանն : Չեւով այսպիսեաց բանից այնպէս ինն հեղու զոքոս իւր առաջի Տիրանոն , որպէս եթէ պաշտելն զիւր կէրս զգծաւոր շանկ 'ի նման կամոյն . իբրև ասել . ես արտասուելով պաշտում , արտասուեալ է գառ ընդիս ս՛մ անմարտութիւն . ես ծննդաբանութիւն հայցեմ , խնամարհեցի եւ գառ ծառնր առ իմ հաշտութիւն . 'ի հոգս վշտագնիմ ես , ընդ իմ թշուառիս կոխս է գառ : Այսինչափ հաւատամ զգորով մարտնչի գծաւոր առ մեղաշեւալ , մինչ զի եթէ հարկ եր' գառ ինքն ընդիս լայրի , ծառ գնեկի , հոգան լինելի :

(10) Ածուցելն ինչ կրօնագործել : Որպէս 'ի կանայ գաղթեալաց զով միջնորդութեամբ հրաշագործեաց Բն , զուր 'ի զինի փոխելով , ոչ զի գառ փառաւորեսցիս , այլ 'ի զից Որդի . նոյնպէս ընկալ է այժմ , զի անարար ներգործեաց յանձն իմ զգորդեալ թաղութիւն է երանութիւն . որով որդիդ չո՞ւ փառաւորեսցի իբրև սկզբնամկր որդանութիւն . բայց նաև պատիւ չո՞ւ բարձրացի 'ի պատճառս իմ : ցուցանելով թէ փրկութիւնն իմ զի յաշտեաց . զի որչափ առաւել մեղապարտ եմ ես է անարժան , նոյնչափ մեծանայ պատիւ չո՞ւ յերկինս է յերկրի , եթէ քոյրով պաշտապանութեամբ ապրեսցայ :

(11) Թի ինչ որդիս : Բովանդակ բանքս՝ որք եկե՛ շաղկապաւ կազմեալ են , կրկնակի նկատին : Մի՛ յարելով ընդ նախնութեաց բանին , ցոյցն փրկչի իմ գն . այսպէս : Յուշի փրկութիւն իմ զի , եթէ զիս ցոյցն ս՛մ սիրամայր , էն . է ըստ այսմ անկանչն պատուոյ անուանքն ընծայեալք անծանօն , իմանին իբր կուսականք . այսինքն ս՛մ պատուի , ս՛մ անարատ , ս՛մ երջանիկ , էն : Երկրորդ . նկատին իբր նոր գլուխ բանի . է ըստ այսմ պատուոյ անուանքն ոչ են կուսականք , այլ ուղղական , այսպէս , եթէ զիս գոցես , սիրամայր ես , էն : Այսմ մնայ նպատակն 2 . օրինակք , որ զտասնեալ անուանալ շեշտեն 'ի մերթն , գնելով , փրկանայ , օրինակի , անարժապ , էն :

(12) Չհաբնոյցեալ : զհրատարակեալս , կամ զանկրկեալս :

(13) Մ' օրն 'ի հանդէս : զինեացիս , կամ մարտնչես ընդգնեմ թշնամեաց հոգւոյս :

(14) Կփակի նոյնիւր : Կտակ ես սրբազան , որով ան թողու մեզ գծաւոր անգութիւն արքայութիւն : Կամ , իբրև կտակ հոգեւոր գրեցար 'ի ծամ խաչելութիւն , թողեալ մեզ յորդոցոյ մայր հասարակաց . ուստի որդի մեծութեամբ ինչպիսի՞մ պատահել ինձ : Այսպէս ընդանեալ իմ յանթիւն է ընկաց , ոչ համարձակեմ օրհնութիւն կրգել առ զից , այլ որքս՝ զի անբով չքթանց միայն վայել է օրհնել : Այնին 'ի զհրաման անիմի վերաց , իմանալի է փոխադրութեամբ հոգւոյ , այսինքն յերջանիկ ընդուս անգնեմ չքթանց :

(15) Կփակի քի ինչին : Այսպիսութիւն է , առ որ համարձակի զըջական ազօթուարձ՝ ոչ էս իբրև մեղապարտ , այլ զորդական արաւմութիւն ընկալեալ իբրև առ մայր խաչելով : Մի՛ միայն կաթիլ կուտական ասեանցք ցոխեալ 'ի վերայ իմ , բաւական է ասել՝ կեանս ասլ ինձ նուս .

զիցելոց . ինչպստեմ զի և և թ կուտական գթութեց զբոլ սուտու յոց
կեանս վասն իմ . կամ , կուտական վարուցք զի մոյն սուտգրութիւն
յանն իմ կերպարանեալ բուտական առ 'ի կեանս է ինձ :

(16) Բարեբաղ ճարհոճ : Չարարին ամենայնի ծնարանալ մարդկայն
բնութիւն , և հասնի քիտիւն , ունեւոյ և զհասարակ տծութիւն . որ և
փաստարեալ է ընդ հօր և հոգւոյն սոյն՝ մէ միայն անայն կութեանն ,
այլէ մարդկայնով բնութեանս միացելով յանն նորս . զի որպէս 'ի
կուտեց մարմնովն Աճ ծնեալ , նոյնպէս տծութիւն 'ի հօրն՝ մարդ փա
ռասարակեց հօր :

(17) Ամուսնի և յամուս : տես 'ի բանն զԳ . ԸԲ . 6 :

Արարին յաւելուած իրին հիճուէ՝ նորին հսկողի , առնոյն
այիբրս մաղւանայ բանի :
'ի խորոց սրբից խօսք՝ ընդ Եյ :

Բ . Լ . Ե . 21 :

Թ . Բնդ . անծածնին մաղթանաց՝ ահա և զվերնացն
անմահ հրեշտակացն լուսակերպից զազերս
հայցուածոց , որ վասն իմ գոչեն առանց լուելոյ հա
նապազորդեանս արգահատութիւն՝ մաքուր բերանոց՝
ընկալ բարեգութ : Արք են բարիք բարեգործեալք
'ի բարերարեդ .² անկիրթք չարեաց , հաստեալք յա
մէնիշխան հրամանաց էիդ . զօրուիք հզօրք՝ ակնար
կութե բարձրելոյդ . սիք , մաքուրք , անարատք , օրհ
նեալք , վայելչականք , յաղթօղք և անպարտելիք .
և ըստ ընթացից տեսուէ մտաց՝ արադուչք :

Թ . Արք և պտղակորոյս անկոյ թղենւոյն՝ եռամեանն
դատարկութիւն , որ զքնաւ յաւիտեանս պարունակէ
ժամանակն՝ զանցեալն ընդ ներկայիս և ընդ ա
պառնւոյն , յամայր յամրութիւն յերկարածգելոյ՝
յայգի աշխարհիս արմատացելոյ , սին սաղարթիւն
պաճուածելոյ՝ զրկեալ 'ի պտղոց , որ է ճշգրիտ պատ
կեր թշուառ մարդկութեն , սոքա բարեխօսք՝ հան
դերձիչք՝ այլ և խնամակալք . որ դեգերին հանա
պազ առ մեզ՝ ընդ մերում՝ կրիցս կարեկցելով , բա
րեմասնուէն մեր սպասեն . և⁶ յաւիտեանականն կեն
դանութիւն փրկուէն մեր աղօթեն՝ զայս բան ասելով ,
զգործս ձեռաց քոց մի անտես առներ : Վանգի ար
դարև⁶ մեր են այս աղաչանք 'ի բարերարեդ այլ վասն
մեր կարգեալ առ նոսա . զի⁷ նոքա բանիւ են ստեղ

ծեալ, և մեր ձեռքը ներգործեալ: Որք և գալոց են ընդ միածնիդ՝ վկայք սոսկալի դատաստանին հատուցման, շնամրտաբան դատախազք յանցաւորութե երկրայնոցս, յահաւորին ատենի՝ յայտնիչք իրաւամբք զմատակարարութիւն՝ որ առ մեզ. ⁸ որ և անտանօր կարեկցեն ազդեալ հառաչմամբ զմշտանուէրն նուազ ձայնի, ողորմեամ՝ դու ստեղծեր, մի կորուսաներ:

Գ. Մոր ընդ գոհաբանութե ձայնիցն խնդրուածոց՝ անմահականացն վեհից՝ և ՚ի մեր հեծութիւն հատոտեսցիս՝ բնաւից արարիչ, որ ⁹ յազմես գթութիւնքս վերնոցն և ստորնայնոցս. քանզի քո է բարերարելդ առ մեզ և առ նոսին: Մոր՝ վասն ¹⁰ բարեզարդութե անախտականացն, հրաշատեսիլ հրակերպիցն, անշաղախ մաքրոցն, անմեղիցն, բոցանիւթիցն, հոգեղինացն, և անվանելեացն. ¹¹ ամենաճեցուն առաւելութե՝ ՚ի բարձրն ընտրականութի գերափայլ յաճախ գիտութե՝ անցուրտ ջերմութե ջերմուցանօղք՝ ինքնաբուն տապովն անսիրութե ըստ ինքեանց զմերս սառնասեր սրտիցս անբորբոք շիջումն, այրիլ անաղօտ ՚ի մեծախորհուրդ սրբում սեղանիս՝ որ ՚ի խորանիս, առանց նիրհելոյ և դանդաղանաց սպասել հրամանաց երանականաց կեցուցիչ կամաց ամենատեղծիդ. քրովբէօրէն առաքիւնութե յիմծ միացեալք անբաժանելի: Որք երկնաւոր պետութեք են մեծք, և զինուորուիք անբիծք ահաւորք, երկնաւորիդ նյ՝ ¹² ազատազնեայ պաշտօնեայք, ՚ի յամպոյդ լուսոյ՝ ցոլք նշուղից:

Դ. Որովք և ինձ մեղաւորիս հողեղինի մարդասիրեսցես ողորմել՝ յիսուս ¹³ ազաւանօք իմոյն հրեշտակի, դարձուցանելով զիս տէր՝ ՚ի բարիդ քո հետս լուսոյ. զի զաւանդ հոգւոյս իմ պաշտպանուէ, զոր հաւատացեր նմին տեսչութե, զընկալեալն ՚ի քէն ՚ի կենցաղ աստեացս՝ ուրախուիս սրտիւ յիս բերկրեալ, անմեղադրելի առ ՚ի քէն օրհնեալ խնդալից գիմաց զուարճութե՝ քեզ արքայ բարձրութե փառաց անհասօից՝ ՚ի խրախճանս կենդանախումբս բերկրեցելոցն պարուց մատուցեալ ընծայեցուցէ՝ գովեալ սղորմած: Եւ քեզ անքնին ընդ հօր անհասի՝ թուա

կցուծի հոգւոյդ անճառի՝ վայելէ փառք պատիւ և երկրպագութի, յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

(1) Մտաւր Բերանոց : Բերանք հրեշտակաց՝ են մտք նոցա, որք մտքսք իշխն հակառակ արժաւորութն բերանոց մարդկան : Ասոք ընկող ասէ՝ զմեզբուածս սոյսման մարտք միջնորդաց, թոյց ընդ ԱՅծմին ճարտանոց, այսինքն յետ բարեխօսութն որչ ԱՅծմինն . զի նա է մշտա առաջին բարեխօս մեր : Այս, զարդանս հրեշտակաց ընկող արդ ընդ առաջնայ ԱՅծանքն . որով զբանայցն ինդբուածք նոցա : Բարեխօս սուծի Տիրանքն ինքնին մայնակ ընգունել կարող է զամենայն բարեխօս և թոյց հրեշտակացն՝ ոչ առանց նոցա :

(2) Անկրտի տրեոյ : Այսինքն անփորձք . զի զարին շորհոյ՝ զար յարարութն ընկալան, ոչ կարուին իբրև զար հրեշտական . և յետ այնք երկն անընգունակք մեղաց : Վայելտիտի, ցեղաք վայելութի . գեղեցիկք, կամ վայելչոք բարեաց : Ըստ ընթացից, ըստ շարժման անառն մտայ՝ յոյժ արագ են հրեշտակք . զի մտով հայեցուածով ընդուն են զուծիս իրաց, և գրասուկս նոցա . նաքն ճանաչմանք ինճանն զգաստառաւ և զգործս : Այս, արդարաբժք են ըստ ընթացման մտաց, այսինքն մտայ ներգործութի շարժին անընդէ՛ի անդի . զի անմարմին ընուծի մտք մայն կարև անգրափոխ լինել : Այս, գարմեայ, արդք են հրեշտակք ըստ արժանի շարժման մտայ . զի որպէս արդք և՛ ի վայելելն բերին մտք ՚ի մոյ ճանաչմանն յոյլ, նոյնպէս հրեշտակք ՚ի մոյ անընդ յոյլ անդի :

(3) Երանական դարսիւնի : Թղննայն երկբամեայ անարգութեանք, ուստի և յանոյ յանուինն, երկարածամանակեայ հեղգութեանք կամ արգելքնան յերկարակեղց : ոչ, ք այն ժամանակ երկց ամաց՝ զբառ յարեանս, զտղանգակ գարս աշխարհի արարանակն, այսինքն ըստ յնայ գարս, զնեղիցոս, և զցալոյն : Այս, Թղննայ անկեղց ըստ յարհիս, և ունայն անբեռովքն զարգարելոյ առանց սրտոց, (որ է արհնակ արդանք մարդոյս,) հրեշտակքն են բարեխօս են :

(4) Արից յարիցել : Դարսան ասնելով մերոց հոգեկան և մարմնական կրի, և ոչ եթէ յնքեանս զգարով զմեր կիրս . և մեզ ինճամ սու նելով, սպասն, մասն միշտ բարեխօսութի մր, մասնակից լինելոյ մեզ ՚ի բարխ իւրեանց . կամ, սպաս ասնին, ծառային բարեբընճկութեան մերոյ :

(5) Յտիքնեմանն ինդանութի : Մշանընճաւոր և անընելի հոգւով աղծնն վասն մերոյ փրկութի : Այ՛, ինքեանք ունելով զյարեանեմանն կննգանութի, աննախանճարար ինդրնն զփրկութի մեր . կամ, այնք փրկութի վասն հոյցնն՝ որ ՚ի յաւիտենական կեանսն ասնի, և ոչ ըն ՚ի ժամանակաւորն :

(6) Մեր էն այո : ՚ի գեմոց մերոց, կմ՝ վասն մեր են այս առաջանք, ՚ի բարեբարեք յարիցել առ նոս : Աւանգութեանք սոփ զհրեշտակապետաց արժեճ ևս անձ, ՝ Ողբմեա՛ գու ասեգծեր, մի՛ կարուսաներ . զգործս ձեռաց քոց մի՛ անտես ասանք : ՝ որպէս երգեմք ՚ի Թագաւորքն հրեշտակաց :

(7) Արս բախ : Այս արտումն՝ Թէ հրեշտակք բանին ասեգծան, և մարդն ձեռք, առեայ է յեղանակէ խօսից նք գրոց, և մանաւանդ ծննդոց, որ զերկնից և զայլ արարածոց ասն բանիւ եղեայ, իսկ զմարդոյն լինելութի ձեւացուցանէ իբրև արհեստագործ ինչ արարեայ յոյ . (Ծննդ . Բ . 6 . 21 . 22 :) Այսովն ոչ սփրապէս խօսելով, ամենայն

արարածք մարմնաօրք և հոգևօրք ստեղծան բանիս հրամանին այ : Եւ չ հակառակի՝ ամենեղբն ևս ասին գարծք ձեռացն այ , և ձեռակերտք , ձեռամբ սղարանելով զչորութիւն արարչական :

(8) Որ և սփարտ : Այսինքն ՚ի գառասանի անդ հոգան , իման ստ ձին , ազնւոյ հաստիմի . և թէ զհրեշտակաց առջի հասարակեալ , խնամի սղարանութեամբ կարի գուծ և փոփոք նոցա առ մեր փրկութիւն : Բայց մարթ է խնամալ զհասարակեալ մարդկան , զոր ՚ի կենդանութիւն արարին զզնմամբ , և զոր հրեշտակք ՚ի գառասանի անդ յիշցուցա նեն առաջի այ : Չայս իման հրեշտակաց և զարդարութիւն հայեցին՝ որ է արար խնամալ ժամն ամենայն գառակաց առ հասարակ , այլ միայն ժամն զընդհակալ հասարակաց , և զայն ևս իբր մեկնաբար , այսինքն առաջի ասելով այ զչորմս զզնման նոցա , կամ զայլ բարիս , որպէս երեի ՚ի պատմութեանն արարողեաց , պետարտի մարգարին , և այ լոյ . (Վարդ հոյ . երես . 113 . և 291 :) Այսա թէ ոչ՝ արարչական որդի մութի հայեցել ժամն ամենեցուն՝ ևս և անդիզկի , հակառակի որ միայն սղարչ բանի այլ վարդարեմա , որովք անողով խառնութիւն զչառասանն այ , որպէս ՚ի բանն ջ . 1 . Վնարով են հրեշտակք և անողով հասարակեցին : և հմ . 3 . || Այսք՝ անաշուք և իմ կա շառք երբանկայն . . . ընդ հրեշտակայն՝ և մարդիկ . || ան և լԹ . 20 հԹ . 2 . 3 : Այլ ընդգիտմանց և առաջիկայ բանից , որով զհրեշտակ ՚ի գառասանին ասէ՝ չհրաբոխն դաբախայ . իսկ գառասանայ՝ և բա ընթաց՝ հակառակ են միմեանց : Այսա խնամի ըստ այլ և այլ անձանց , առ անհաստա և առ անդիզ՝ գառասանք են , իսկ առ զընդհակալ հասարակեաց՝ բարեխոյր :

(9) Յաշխ գիտիլ : Գերազանցես գթութիւն զհրեշտակս և զմարդիկ . բանի գու բարեբարես առ զչե առ նոսին . առ մեզ շնորհարարութեամբ և ներողութեամբ , իսկ առ հրեշտակս՝ շնորհապաշխութեամբ միայն . ժամն որոյ և թէ հրեշտակք գթան ՚ի մեզ , առաւել ևս գու : Այսք՝ Թեղեակ յայթօղ գթութեամբ միշտ կամ են ՚ի բա ընթարել , բայց կամ և ՚ի մեզ հայցուած խմբահան . ժամն որոյ ոչ բառանկանցեալ մտաւցանել զբարեխոյրութիւն հրեշտակաց , ՚ի նոյն ընթարեմ՝ և զմեր հեծութիւն : Այսպէս և ՚ի բանն մք . յես գնելոյ զարչանա առաջիկայ , զմարտիրոսաց և զճիշտօրաց , ասէ ՚ի համարն և . խառնել և զմեր անուղոր բանն են :

(10) Վան բարեարդութեան : Վան ժոյցլութիւն բնական և գերբնական ճիշն՝ որովք զնոսա ճոխացուցիք : կամ ժամն բարեխոյրութեան հրեշտակացն՝ շնորհեալ և մեզ ջերանալ սիրովքս ՚ի ժամ՝ որ խոզ հոգայն . զի յայնժամ արարակից են մեզ հրեշտակք բարեբարեաց սիրով անութիւն . և և թէ մեր սիրով զբառութեամբ մնայցեմք , անմիաբանութիւն մեծ է : Հին ըսծ . աստ սեղան խնամայ զմիան ՚ի խորանի մարմնայ : Բայց զայն չէ մարթ կոչել ձեծախոհորդ , և սորբ : այլ խնամայ է սե ղան այլ պատարագին , որպէս ասացար :

(11) Ամենայն առաւելութեամբ : յորժ գերազնն աճեամբ կամ կա սարկլութեամբ , ՚ի բարձր ընդհանուրի , ՚ի բարձր միջնակ կամ ասակ շան , յաճախ գիտուի , առաս գիտութեամբ բնականաւ և գերբնականաւ : կամ , զայս գարծիական իմի իբր սեռական յառկացուցի , այլ ինքն ՚ի բարձր ասակն առաս կամ բարձրան գիտութեան . յորո բնական գիտութեան կամ ճանաչանն այ՝ զչեալ գայ բնական սեբ անձայն , որ անձնակն է ՚ի հրեշտակս : իսկ գերբնական գիտութեան կամ ճանաչանն այ՝ հաստով միջցեալ . ՚ի ճանտարդի կին , զչեալ գայր սերն հե ղական , զոր և անձն պահեցին հրեշտակքն . յորակ ապա անցեացք ՚ի

գիտութիւն երանական, քան երանական սիրտն անշիջանէրու : Եւ այսօր
 պէս անցարք Սբմարտիէն անմեղեկի սիրոյն իւրեանց ընտելանն ինձու
 բռն քաղաքն Եփեսոսիւն, այսինքն բնածին աստուծոյն . որ յառիկապէս
 իմանի քննական սիրոյն հրեշտակաց . կամ եթէ ինձարուն իմացն՝ ոչ
 եղև ՚ի զգրութի կամ յարեանց բնութի ծաղկոս, այլ իբր համեմատ
 բնութի բանականի, ըստ այսմ առի նաև զհրեշտակն և զերանական սի-
 րոյ հրեշտակաց՝ և մեր . զի թէպէտ և այս երկու սեր՝ զերանականք են
 ըստ սկզբանց և թ առբանց, բայց և կարի վայելուչք բանական բնու-
 թի : Այսու աստղով առ ջերանացաննն զիս սանտաբ, սանտա-
 կերոյ, կամ սանուցեալ սրտից անբարեօ Վլան, զժուարսն ժառանգ
 շիջումն . ք զպակասութի սիրոյ : Ի հասկացութի շարադրութի անշ-
 ւայ՝ պատն Ստուգանոց պարս և իմանալ անականի՝ իբրև զշիւ ան-
 ցիւանն . ք, անմելիցն, հոգիւնիցն, ջերանացանոցն ինձարուն քաղաքն,
 ևն : Այլև ՚ի սկզբն անտի, Արք վան բարեպարտութի, ևն, մինչև
 յայն, այրիւ անաղօք, անկատար է բանն . և զգրութի այլ ըստ պահանջի
 յարիլ չ նմա, այսպէս : Արք՝ վան բարեպարտութի անխտախ-
 նացն, ևն, շնորհեալ կամ պարզեան այրիլ անաղօք ՚ի նր սեղանիս,
 և այլն :

(12) Ապարտիէայ պայծակեայ . ըստ որում թէպէտ և ծառայք են,
 բայց և որպիսի է ժառանգք նոյ . և զի ազատ յոժարութի ծառային նոյ .
 այլ և բնութեանք ազնուական գլղով, ՚ի սպասարութի անաղօքաց
 յոժարին :

(13) Ազնուանոյ ինի : Ողորմեալ ինձ ազնուանք ինց պահապան հրեշ-
 տակին, զարմուցանելով զիս ՚ի բարի և ՚ի ըստաւոր ճանապարհս ք-
 որպէս զի զհոգի իմ զաւանդեալն ՚ի պաշտպանութի և ՚ի իման իւր,
 զբր ընկալաւ ՚ի քնն ՚ի կնիցաղ սարեայս, ՚ի կեանս աշխարհիս, (զի յետ
 մահու գազարեմ մասնաւոր պահպանութի հրեշտակին,) մատուցեալ
 ընծայեացէ քեզ փութաց սրբայնք ՚ի իրախնանս գաւառցն սրբաբոյ .
 ուրպի արտև ինձալով ՚ի մերայ իմ . և զի հաստարիմ պահպանու-
 թիս՝ անմելարելի, ք գովութեանք օրհնութի շտանելով ՚ի քնն . վան
 զի յաւելուն ՚ի հրեշտակս պատահական փառք՝ փրկութեանք արհ-
 պանելոցն ՚ի նոցանն : Ուամ, անմելարելի, ք ետ առանց մեղադրութի
 օրհնեալ լինելով . ըստ այնմ, || Եկայք օրհնեալք հօր ինց || . Չ որ և
 ինդայ, բերկիք պահապանն իմ . անասնելով զի պահպանեալն իւր օրհ-
 նութի առնու, և ոչ անկէս ընդ ձախախտմանն :

|| Երբայն յաւելուած իրկին հեծումն՝ նորին հոգեղի առ նոյն
 աղբրս յաղխանաց բանի :
 Ի՛ խորոց սրբից խօսք՝ ընդ նոյ :

Բ. Ա. Ն. Ձ. Բ.

ն . **S** էր նձ բարերար բաղմապարզ և թագաւոր,
 կենաց պատսպարան, լուսոյ կերպարան,
 լախատարր հանգստարան . որ յաղագս մեղուցելոյս
 եկեալ մարմնացար . գործեցեր զանպատումն, և
 հանդերձեցեր զհրաշալիսն, մինչև կատարեցեր զա-

ուեցեալն ընդ ամենալիբ անութեզ :

բ. Արդ՝ վասն առաքելոցն սբց յերկնատեղծ քո ձեռացդ ձեռնադրելոց , և հոգևովդ սրբով օծելոց ,
 2 զորոց զգովեալսն արժանաւորութե ըստ իմնւմ կա-
 րի՝ առ ՚ի փառս քո տէր ամենայնի՝ յայլում բանի
 պաշտեցի , և ինձ ողորմեցիս 3 յիշատակաւ սիրոյ
 նոցին ընտրուէ : Եւ աւել ինձ եղիցի նորօք՝ և հան-
 դերձեցեն յերանուին փափաքելի . ձայն բարի հո-
 վուութե նոցին՝ ՚ի յողջոյն ինձ կենաց քաղցր լուի-
 ցի : Ս՝ասն կալայց 6 ՚ի յանեղծութի փրկութե աս-
 նեցեալ յուսոյն՝ ընդ առաջնորդացն կենաց , սկըգ-
 բնաշնորհիցն պատուոյս , փառաւորեալն դասուց ,
 գետոցն բանականաց , աւետարանչացն բարձանց , իշ-
 խանացն պանծալեաց , լուսապայծառութագիւ պճ՛նե-
 լոցն , ՚ի զարդ անկապուտ զօրութե շնորհին պայծա-
 րացելոց , իւղովն զուարթութե տիրական լուսոյն
 կատարելոց :

բ. Անդ աշակերտաց մեծիդ հրամանի բարձրեալդ
 այ քոյի՝ և 8 մարտիրոսացն ընտրելոց նահատակուի ,
 որք մահացու և վշտաչարչարն մարմնով , վտանգա-
 ւոր և ամենակիրն անդամօք , երկրաւորական և հո-
 ղազանգուածն բնութի՝ մարտուցեալ 7 ընդ տարր
 գոյից ամենայն նիւթից՝ պսակեցան բարձրացան և
 կենդանացան հոգեպէս . արիաբար ելեալք ՚ի յերկ-
 րէ , 8 ըստ մարգարէին , վկայք ճշմարիտք 9 ամենա-
 փորձն մահու . իմանալեացն անտեսիցն և ծածկելոց՝
 աներկբայ բարեացն՝ յուսով տեսելոցն աստէն նկա-
 տիւք . աշակերտք առաքելոցն և չարչարակիցք նո-
 ցին . որ 10 հաւասարեալ գործովք ընդ նոսին , կա-
 տարեալ լրմամբ անպակասելեալ՝ պարեն ՚ի խրախ-
 ձանս անկէան երանութե . որոց հաճոյական և ըն-
 դունական մաղթանօք , արիւնընծայ վաստականուէր
 11 քրտնակնդրուկ աղերսիցն յարգմամբ՝ ընկալ զիս
 նորոք 12 ըստ նոցին մատին անեղծ փրկութի ՚ի քեզ
 արձանացեալ :

բ. Անդ խաղացեալսն հուրք և սուսերք՝ արեամբ
 ներկելոցն , և 13 ճգնաւորացն սբց հարցն միանձանց՝
 և 14 քեզ հեռեւելոցն որդի այ , անպարտելի քաջու-
 թի և անպատիր զգաստութի , ընդ դժնեայ գոռոզի

մարմնոյս բռնութե՛ն արիապէս մարտուցեալ, սովիւնք վանեցին զանմարմինն բելիար . և մշտամտրա հանգիսիւ՝ յասպարիսի կենցազոյս՝ առանց զգուանաց ծանրաբեռնութե՛ն՝ ի լայնածաւալ ծփանաց աշխարհիս ծովու՝ տապանակաւ մարմնոյս թանձրութե՛ն ըզթեթևութի հոգւոցն թռուցեալ՝ ի նաւահանգիստն կենաց հասին . և իբր սիրողք¹⁵ վերնում վիճակին՝ առանց յետնոցն մտածութե՛ն, զթագն յազթութե՛ն համարձակապէս՝ պայծառ ճոխուք պճնեալ իսկապէս՝ ի գլուխ կապեցին . վասն նոցին տրժանաւոր մագթանաց և նուիրական հայցուածոց՝ և զիս զմեղաւորս ի պատժականաց՝ ընկալ ընդ նոսին .

Ե. Եւ ահա խառնեալ զանմաքուրս բան՝¹⁶ ընդ նախագրեալ երջանկացն փառատրական աղերտարկութի, սր վասն իմ գոչեն քեզ ի հաճութի, և ես ընդ նոսին՝ իբր գառնութի եղեալ ընդ քաղցու, կամ¹⁷ տատակ ընդ ողորկութե, տգեղութի ընդ վայելչութե, և տիղմ ընդ գեղեցկութե մարգարէ տի, կամ հող ընդ յտակուլութե ոսկոյ, և կամ քուրինս անարգս ընդ պայծառութե արծաթոյ,¹⁸ բուցասութի ընդ շշմարտութե,¹⁹ կամ աւազ ինչ առ տամնառու ընդ կակղութե զանգուածոյ հացի . արգլուր՝ հզօր հնարաւոր գովեալ,²⁰ զնոցայն վասն իմ, և զիմն ընդ նոսին ի նոցին գովեստ, ի փրկութիւն իմ և ի փառս քո՝ ամենագուլթ, բարերար, ժրջնեալ, երկայնամիտ, կարող, անքնին, անձառ, անեղծ և անստեղծ . Բ՛ն են պարգևք, քո են շնորհք . սկիզբն և պատճառ բարեաց ամենայնի : Եւ ես դատապարտիչ, այլ ազատիչ . ոչ ես կորուսիչ, այլ գտիչ . ոչ ես մահացուցիչ, այլ կեցուցիչ . ոչ ես տարագրիչ, այլ ժողովիչ . ոչ ես մատնիչ, այլ ապրեցուցիչ . ոչ ես ընկզմիչ, այլ վերածիչ . ոչ ես գլորիչ, այլ կանգնիչ . ոչ ես անիծիչ, այլ օրհնիչ . ոչ ես վրիժառու, այլ շնորհիչ . ոչ ես թշուառացուցիչ, այլ մխիթարիչ : Եւ եղծանես, այլ գրես . ոչ սասանես, այլ հաստատես . ոչ օտն հարկանես, այլ սփոփես .²¹ ոչ պատճառս յօդես մահու, այլ հնարս խնդրես կենաց . ոչ ես ի կամս շարժեալ առ տակման, այլ ի փրկութի ողորմութե : Եւ մոռա-

- նկարակ : սայտաբ : կէ . 2 :
- նկարաբ : չար գե . մկրտն շէյթան : զԲ . 9 :
- նժար : Թերապեֆն Թարաբ . Թ . 1 :
- նիւթել : գործել : փէյտան ընել : Ե . 3 :
- նկատ եղանկ : տեսնել : կէորակք . պաղմաք : կԷ . 2 :
- նկարել : նախշել , ներկով քաշել : պայմաք : զ . 5 : նկարել յորտեպ . նի : սպայնք մարմնք ձեւանայ : Գ . 2 :
- նկուն : անբաժ , անճրկոտ , սիրտ չունող : Գ . 2 :
- նկանքել , կամ նանանքել : արգիլել , ետ քաշել : կէրի շէքակք : Բ . 3 :
- նշաւակել : խափք ու ճառխ ընել : խորէթ էթմէք : Գ . 2 :
- նշկահակալ : անարգութեան , մէկ գի ձգած : խԲ . 1 :
- նշմար , կամ նշմարմնք : շշտարգ , մնացորդ . իղ : Բ . 1 : ին . 2 : զ . 3 :
- նշոյլ : շաղ : շէօնիէ : Ե . 2 : Ժ . 1 :
- նոզկալ : գաննիլ ըլլալ : իգրտան , կամ մէհրան օրմաք : զ . 3 :
- նոզկութի : գաննիլութի , անհամութի : զԳ . 20 :
- նուալ : սիւղէնիլ խօսք , կամ խայտակ : ԺԵ . 1 :
- նուալ : քիչ : ճիւղի : ԼԲ . 1 :
- նուանութի : ասիլ ընկած : Թարաք , միւթը : Ղ . 4 :
- նուիրան : պատարաք : ԿԵ . 11 :
- նպատ : օգնութի : եարաք : Ծ . 2 :
- նպատակ : փերտակ ձգել : խԷ . 3 :
- նպատակ : նեւի նշան : նիշան , նիշանկեան : Թ . 3 :
- նրբութի : բարակութի , բարակ բան : ինճիլք : զԳ . 9 :
- Շաղկապատ : լաճաղան , շաթաճի : ԺԸ . 2 :
- շաղկապ : մէկ տեղ կապ : զԳ . 18 :
- շաղկապութի : միանալը , կարգիլը : սիթիլի : զԲ . 9 :
- շաղկ : եղեղնոյ : գանդըլք : Թ . 1 :
- շանարտախ : ետարանի աղք . մի է : զԳ . 12 :
- շանաճանճ : կէնէ : կԷ . 3 :
- շանթ : կայծակ : ելլալը : Ղ . 3 :
- շառաւել : Ժիլ : Ֆիտան : ԺԸ . 2 :
- շարանանութի : մէկ տեղ գնելը : զԳ . 2 :
- շարաւ : Թարաք : իրն : Ղ . 1 : ին . 3 :
- շարանակ : կարգ : սրբայ : ին . 1 : իղ . 2 :
- շաւիղ . ճանաւ . իղ . ին . 2 :
- շերտ : փայտի կամ սափտակի կտոր : զԲ . 3 :
- շիզ : գեղ : երդն : Լ . 2 :
- շիլիմ : գերեզման : Թիւրպէ : ԼԳ . 2 :
- Ճնշատաւ : շունջը հատչնոզ , հոգին հանող : (Ճշտակարան)
- չչակ : մէլմէլէ , ժայնտան : Խ . 3 :
- չոգի : գորշիլ : պոխար : իւԷ . 4 :
- չոպաութի : տակ խմելը : մեթի միւտանըք : իւԸ . 3 :
- չութափութի : արտարմաք : աճիլէ : զԳ . 11 :
- չունչ : սոյտախ , նեճիս : կամ , քաթի , հով : բուղիկար : Խ . 2 :
- չուք : շէնք շոքք : ետաւամ : ին . 2 : կամ , պատախ : իրէթ : ձԳ . 4 :
- չունեղան : ծածուկ տեղ : կիլ լի եկր : Խ . 2 :
- չըլարութի շնչոյ : չորս գիէն նեճիս բանոզ : զ . 1 :
- չըլանակ : տեղ : ձԳ . 3 :
- չըլարիութի : չորս գիւ . կամ էթրաճի եղած բան , ինչպէս պատալ , կամ զարիւ : զԺ . 2 : զԳ . 12 :
- չըտան : իւրքիլը Էթրալը , շալքիլը ընելը : զԺ . 3 :

- շքեղաչուք : սիրուն դարդարուած : փէք շէօհրէթի : զԲ. 3 :
- || գեղաս : սարերու կեր : կեչիկեճէք : իէ. 4 :
- ուխասհանը : հողին հանօղ : շան սղճը : իԲ. 6 :
- ուխասառ : շունը հասած կամ կարած : նութգու քեփիքը : ծԳ. 3 :
- ուրեր : կուրափը : շէքիմէք : թ. 3 :
- յարսոց եղանել : սօս ընել : էյիմէք : իթ. 3 :
- սխութն : սխ սահելը : դարեղ : հԳ. 3 :
- սղիտղ : կուղ : սալչլմ : ժէ. 1 :
- սղաղակ : ջրի տակը քարոզ, ինչպէս ձուկը, կամ սաղըճը : ծԵ. 2 :
- սղոբը : խրխում ընել, կամ սելի տակ առնել : ձԲ. 6 : սղոբի : ըտտ
ցուի : կամ սելով տարուիլ, ծածկուիլ : զԳ. 11. 24 :
- սղորդութն : գուր կամ տիւղ ըլլալը, տիւղ բան մը : ձԲ. 5 :
- սղորմաղեք : սղորմուկ եսլտար ըլլալու : հա. 4 :
- սղոք : ինդրուածք : նիսղ. տիլէկ : ժԲ. 1 :
- սղոքական : կակուղ : եսվաղ : Բ. 1 :
- սղոքատար : ազօթը ընօղ : տուածի : ծԳ. 4 :
- տՃ : ցորենի ե այլ նմանաց վեր ելած բոյսը, կամ խաչէմ. և նմանու
թի, կարգ, սրայ : Ե. 3 : յոճն տաւթին. այսինքն տաթի ջուրը, տա
թի շամբան :
- տտիս : հասիմ, տաղածի : կԳ. 2 :
- տտայն : կտուի թելը, կամ, էօրիւմճէք : Է. 3 :
- տտիկան : քեհեայ, միւսաշիր : ծԳ. 2 :
- տտիկանութն : վրակեցու ըլլալը : միւսաշիրէթ : հԵ. 12 :
- տտուան : ցամիկը : սրբայրը : զԾ. 3 :
- տանալպիթ : սոքը պիկոզ : զԳ. 2 :
- տանաուութն : սոքի արգիլը : զԾ. 3 :
- տրակութն : գոյն : բէնգ : թ. 1 :
- տրայ : ցորենի կամ գարգի կասոց . թութամ, տեմէթ : Բ. 2 :
- տրոլ : էգ ոչխար կէնճ : լԾ. 3 :
- ուլ : այնու ձագ : քէչի կավթուտու : խԳ. 1 :
- ուղեկցել : մէկ տեղ երթալ, շամբա ցարնել : հԳ. 12 :
- ուղեղ : ըղեղ : պէյն : զԲ. 8 :
- ուղերձեալ : ծլած : բուսած, մեծցած : ժԵ. 4 : խթ. 2 :
- ուղէշ : Ֆիտան, կամ երկընցած ճուղ : տայ : իԳ. 2 :
- ուղի, կամ ուղք : շամբա : եօլ : իԾ. 1 : կէ. 2 :
- ուղին : սել : ծԳ. 3 :
- ունելիք : մաշայ : լԳ. 5 :
- ունկի : Օնձա, 8 կամ 12 արեմ : իԳ. 2 :
- ունկնոթից : անկաճը թրխոթը ընօղ կամ ըրած : ծ. 4 :
- ունկնամուտ, անկաճմուտ : մաղտա պէօճէկի . զԳ. 14 :
- ուշ : յրողութն, յրեւը հւճի, խաթրը : իԳ. 2 : կամ, մաղք : սղ.
Ֆիքը : ծթ. 1 :
- ուտ : տանայի տայ : իԳ. 1 :
- ուտ : կռնակ : օտուղ : հԷ. 3 :
- ուտի : ցեց : կիւղէ : զԲ. 9 :
- ուտձահալ : ցեցէ կամ պէօճէկէ կերած : ծԳ. 2 :
- ուրոյն : դատ, հեռու : պաշկաձա : զ. 3 :
- ուրոյնութն : պաշխա ըլլալը : Գարգ : լԳ. 7 :
- ուրուական : թախիթ : հԾ. 4 : կամ, տուտուտուտ : հԵ. 12 :
- ուրուածայն : անշահ ձան հանօղ : պէթ սեպի : զԲ. 8 :
- Սարաչուք : խխա չար, կամ ցած : նուխուսէթ : ծԵ. 2 :

չուստապի : չհաստապու . սուս . կուսք : ծք . 4 :
 չորքիտակեան : չորս շուղ վազող , չորս սելով : կք . 1 :
 չու : քաղելով առաջ երթալը , շաստ ընելը : կեօ : ք . 2 :
 չքնաղ : աղիք : չիքն , աղիքեր : ժա . 1 :
 չքոտի : ցած , խեղճ : սեֆիլ : կթ . 2 :
 Պալար : եարայի ուսէցք : գապառաճիք : իք . 2 : կն . 1 :
 պախարակիլ : նախատուիլ : տիլէնմէք : խք . 5 :
 պակուցուն : մեծ վախ : իՖրաթ գորգու : Է . 3 :
 պահակ : անկարգայի բռնած , ինչպէս սիմոն կիւրենացին : ծք . 3 :
 պահպանակ : պահող , կի՞ պահուելու տեղ : ք . 3 : կն . 2 : կի՞ , զըրի ,
 սինէպէնս : զք . 12 :
 պաղտանք : ազաւանք : տիլէկ : լք . 9 :
 պաղպղտիւնք : քեօկի պէս շինած տեղ : ին . 2 :
 պանար : ծն : 2 :
 պանարեղէն : Ժ . 1 . } անասուն : հայվան , տավար :
 պանաճիլ : զարգարուիլ : սոնանմաք : թ . 2 .
 պայազատ : քիշիզատէ : ք . 2 :
 պայթիլ : շաթիլ : փաթլամաք : հք . 3 :
 պայնան : չափ . կանոն : քաւլ : ք . 3 : ք . 1 : ծք . 5 :
 պան : հայի գնտակ : սոմուն : լք . 8 : զք . 8 :
 պաշտօնեանդ : պաշտելու տեղ : կուսքի սուն : ծա . 4 :
 պարգաիկիլ : խիստ ծարուիլ : հերարեթլինմէք : իթ . 2 :
 պարբիլ : ծարաւէն ցարբիլ : սուսամաք : Ե . 3 :
 պատանգիլ : խրսիրդլափ կապիլ , բռնել : զապք եթմէք : կչ . 4 : պա .
 սանգիլ : ուհին գրուիլ : խք . 3 :
 պատանի : կէնճ տալ : օղան , տէլի գանլը . ժք . 2 :
 պատարուն : լեցուն : գաշկրն : իք . 3 :
 պատգամաւոր : խապէրտար : իք . 3 :
 պատիր : խաբէութի : Ֆինա : ք . 3 : կն . 2 :
 պատկանել : յարմարել : ուշաուրմաք . տիւղէն վէրմէք : իչ . 3 : կամ ,
 հաստատել , տեղաւորել : եերլէշափրմէք : ք . 3 :
 պատճառաւոր : տեղծուած : զք . 1 :
 պատնէշ : մէթէրիզ , թապիյէ : կ . 2 : զք . 5 :
 պատշաճապատ : հախով կամ ճայիզ տեղը գատապարտած : իթ . 2 :
 պատուածօրէն : պաճուկ , մութ : սուսալլը : զք . 7 :
 պատուաստ : կցուածք : կիլտիլմէ : զք . 9 :
 պատուաստիլ : կցուիլ , միանալ : գայնաշմաք : իէ . 4 :
 պատրիլ : խաբուիլ : ալլանմաք : իթ . 3 :
 պատրոյգ , կամ պատրոյկ : մեմի կամ ճրագի Ֆիթիլ : զք . 2 :
 պար : շարք , սրբա : Ե . 2 :
 պարբիլ : գիւնալ : սեմիլմէք , թալլանմաք : Ժ . 1 :
 պարտուել : ժողովելով գոցիլ : պիւղմէք : ժք . 3 : զա . 1 :
 պարս : քար նետելու գործիք : սափան : լք . 7 : զք . 4 :
 պարտա . քամահրանք : բիւսվալլըք , մէլանթի : խք . 2 :
 պարան : սափան նետել , քարտակ : Է . 2 : զ . 3 :
 պարտիլ : յաղթուել : եհնիլմէք : իթ . 3 :
 պերճանալ : փառաւորուել , կամ ազալանմիշ ըլլալ : ժք . 2 :
 պիծակ : էշէկ սաւաղ : կք . 3 :
 պղպղակ : ջրի կամ սապոնի բուշար : սու գապառաճիք : հք . 3 :
 պճիլ : սաղուիլ : պէգէլէնմէք : Ը . 2 :
 պնդել : ամուր կապել , ամբլանել : ին . 1 : պնդիլ : ետէն վապիլ : պ .

- արարրա տիշակք : խԷ . 2 :
- արուեռնիկոս : բանաստեղծ : շարրր : խԷ . 6 :
- արուբակ : կապոց : տեմէթ : Թ . 1 :
- արչու-թիք : անհամեմատ զարդարանք : էտեպոֆը եռուստմ : խԷ . 4 :
- արսակ : վերջ : սննդ : խԷ . 2 :
- արտակարանյա : արտակով զարդարուած : ԸԷ . 1 :
- արտզաննիլ : պտուղ բերել : զԿ . 21 :
- արտզատոհմական : ապրելու պտուղ սուտղ : զԲ . 9 :
- արտուտիկ : արտափլ : սուլաշմար : Կ . 4 :
- արիկիլ : խրտիքվտախ կապուկիլ : զ . 4 :
- Չահ : մաշալայ : զԿ . 8 :
- Չահիլ : ծաթիլ , փայլիլ : շհօհլէլէնմէք , երլարարանք : ճԿ . 2 :
- Չամբել : կերպրնել : եետերակք : Ե . 2 :
- Չայլ : ողջուլայ : աղայրը : կԷ . 1 :
- Չատուկ : ճատը , կամ ջաւապար : մարաղլը : ծԷ . 2 :
- Չեռնուլ : տաքնալ : գըզմաք : ԿԵ . 12 :
- Չերմն : տնեղ : արթմա : Կ . 3 :
- Չերմնական : արթմալը : Խ . 3 :
- Չնար : սանթուռ . : զԲ . 9 :
- Չնեալ : ծեծուած : Կ . 2 :
- Չորեակ : այ մը չէքիքիէ մանր : կԷ . 3 :
- Չութակ : սանթուռ , կամ քեմնն : զԲ . 8 :
- Չրակարծ : Չուր երեցած , Չրի պէս : կԷ . 3 :
- Չեիլ , Չբիլ : Չնձիլ , Չնձրուիլ : պոզմաք , պոզուլմաք : ԼԲ . 3 : կԷ . 1 :
- Չրողք : Չրով ծածկրուած կամ խեղդրուած : Կ . 5 :
- Տեւոֆն : ծառէ վարած խէժ : ինչպէս զտախ , չամախորդի , ԷՆ : կԷ . 1 :
- Սաղարիլ : յանձնել : սիփարիշ էթմէք : կամ , գրդուել : տիւրթմէք : կԷ . 1 : սաղրոզ : գրդուոզ : զ . 3 :
- սալ : Կորս : կԷ . 2 : կամ , զարան քար : զԲ . 8 :
- սակ : չափ : միլթար , ժԿ . 2 : ժԷ . 3 : խԷ . 2 : Կ . 3 :
- սակուաւանեան : տկար . գայրժ : Կ . 2 : կամ , բիշ : ճիւղի : զԿ . 15 :
- սակուաւանեայ . բիշ , կտոր մը : սփր սալ : Թ . 1 :
- սահանք : Չրին խողով վաղելը : Խ . 2 : կԷ . 1 :
- սահման : չափ , սինոս . կամ , չափաւոր և կարած խօսք : Ե . 3 . 4 :
- սաղարթ : տերև : ետփրալ : Թ . 2 .
- սայրասուր : բերանը սուր : ազգը քէսիկն : զԿ . 2 :
- սանդարամետական : դեմնին տակը եղած , կի՞ գժփաթիկն , գե . : ԼԿ . 5 : խԷ . 3 :
- սանձ : կէ՛մ , սիդիկն : Կ . 2 :
- սանձակալ : կէմը ընծալ : Կ . 2 :
- սանձակրտար : կէմը կտորոզ : զապի չեկոզ : կէմ սընալ : խԷ . 2 :
- սանձամանիք : սասուլ : զրուլ : Կ . 3 : Է . 1 :
- սանձասեր : սասի պէս , պուլ կտրած : ձԹ . 3 :
- սանձարտութի : պազ պուլ ըլլալը : զԿ . 11 :
- սաստ : շիխ , չըգըշ , Թաղիլ , խըշմ , գաղէպ : Լ . 2 :
- սասեր : զուլթայի չափ ըստակ : խԷ . 1 :
- սաղք : մամուկ : Կօրիւմ ճէք : զԿ . 14 :
- սարսուռ : գոզ : Թիթրիմէ : Կ . 3 :
- սարսուրեալ : գլուխ քաշելով փախած : խԷ . 2 :
- սասաւանիլ : խանտանները աւլմիշ ընել : զԹ . 1 :
- սգալ : արտափլ : գայրը կամ էլէմ չէքմէք : խԷ . 1 :

- անամբ : գրան էշիկ : ԺԻ. 3 :
- անդանաննդ : գուգ էքմէք խաղնը : խԽ. 2 :
- անսհական : աղլ իրենը : զաթը : ԼԳ. 5 :
- անպուհ : պէկզատի : Դ. 2 :
- անոն : պայծառ , յիտակ : զիւլալ , փայք : Դ. 2 :
- անեռ : գամ . փիխ , էքտէր : կԿ. 4 :
- աթամբ : զգաստ , չուտա : զայրէթիկ : խԻ. 3 :
- աթամիկ : խեղք գրուիւր գալ : պրդլանուք : Դ. 3 :
- փղացող : աղալանիշ եղող : Ֆոտուլ : ԿԳ. 2 :
- փիկ : բարակ հով , խոշ բուսիկար : լաթըՖ եհլ : ԼԹ. 3 :
- փն : փուճ . անշահ : իէ . 3 :
- փրաղիտ : սէր ձգող : զԲ. 3 :
- պանաղ : վարդ թռչիկ : Դ. 2 :
- պաք : նեակն ծարփ երկաթը : օգ . տէմիլի : ԺԿ. 1 : իԿ. 3 :
- փրալի : զարմանալի : աշայրալ : ԾԽ. 2 :
- փրախան : կառով կամ չամուսով խառնած : չամուսը , պալանք : ԾԳ. 3 :
- փաւառակ : Թապախ , կամ աահան : Լ. 2 :
- փղնալոյ : աւալին լուսաւորող : ԾԳ. 1 :
- փղնածին : աւջինիկ : իԿ ասղմուշ : ԼԳ. 5 :
- փղնաձիւր : ԿԽ. 2 :
- փղնաշորհ : ԸԽ. 2 : } աւջի սուօղը , կամ պարզուօղը :
- փղնապար : պարի կամ չաղըժի գրուի : զԲ. 8 :
- փիւթամբ : Թաթար : զԳ. 12 :
- փոցիկ : տեսերէլէմէք : ԾԾ. 4 :
- փոսիպարատուտա : փուճ կամ անշահ շինուած : եօտատուրդ : Դ. 1 :
- սողուն : սօրուճան : ԼԲ. 2 : կԷ. 1 :
- սոսկ : փուճ , անշահ : Ֆայտեմիկ , նաՖիլէ : ԿԽ. 2 :
- սոսկական : եայան , կամ ցած , կամ պայաք մարդ : Դ. 2 : ԿԾ. 2 :
- սոսկալիթխար : սոսկալի մեծ , ահալին : պալապան , փղման : զԳ. 12 :
- սոսկուն : մեծ վախ : իՖրաթ գօրդու : ԼԷ. 3 :
- սոր : փոս տեղ՝ սէլէն փորած : խ. 2 :
- սուգ : սրամութի : զամ , Թասա : Ծ. 1 :
- սուղի : խոր իջնալի : պաթըրուք : ԼԿ. 2 :
- սուրհանգակ : շաթրթ , փէթիկ : ԾԿ. 2 :
- սօփեր : իմաստուն խօք , կամ շէնք : ԸԽ. 2 :
- սպանդ : մորթած անասուն , կամ մորթուիք : ԼԳ. 5 : խԳ. 2 :
- սպանդարան : մորթելու տեղ : խԷ. 3 :
- սպասալէն : սիւհը , կամ սիւհապար : Կ. 3 : ԾԿ. 2 :
- սպասիկ : հասնիկ : Թիւքէնմէք , եօղ օլուք : Բ. 2 :
- սպասուած : լէննալը , ծայր : Թէքիկ , ուճ : ԼԾ. 1 :
- սպաս : անգան : զիւՖիթ : զԳ. 21 :
- սպիղանի : մէհլէմ : ԺԽ. 3 :
- սպղիկ : ներս սիվշիշ ԼԼուլ : իԷ. 5 :
- ստամակ : գրուի քաշող , զապարդ : ԼԾ. 2 : ինչպէս աստանայ : խԾ. 3 :
- ստղամեկ : մեղադրել , սուլը երեսը զպանիկ : պրդլանուք , սիթէմ էթմէք . իԹ. 3 :
- տափք : Ծիծ : մէմ : Բ. 2 :
- տարաբեր : վար քաշող : ԸԽ. 2 :
- տարախուղնալ : տակէն խընփիշ եղած . ԿԳ. 2 :
- տարածանիկ : տակը ծածկուիկ : ԼԷ. 3 :

- ատորնաբարդ : ցած կամ մուշ բաներու ընկած : ԾՂ . 2 :
- ատորբ : վարկեներ . աշաղաղբիչեր : ԶԳ . 2 :
- ատուար : հաստ , խոշոր : գալըն , գապա : խՂ . 2 :
- ատուարակարկատ : խոշոր բարերով կարկտած , կամ ելքէնմիշ եղած :
(յիշատակարան :)
- ատուարատեղն : հաստ կամ խոշոր տաբերով : Թ . 2 :
- ատուգարաննել : բառով կամ անունովը խաղած ընել : զԳ . 20 :
- ատուեր . շուք : քէօրկէ : ԺՂ . 1 :
- ատրկամեծար : ծառան կամ ցած մարդը մեծարօղ : Գ . 1 :
- ատրկուծի : ցածուծի : ալլարլըք , էանալըք : զԳ . 7 :
- ատրուկ : բայէ : Գ . 2 :
- ատրշանալ : փիւշման ըլլալ , վաղ գալ : իԹ . 3 :
- արագործուծի : սուր բան շինելը , կամ երկուծ որելը : խԳ . 2 :
- արահ : սօֆա , մէյասն : ԾԹ . 4 :
- արանալ : վեղ ընելով փախչել : ԺԹ . 3 : Ե . 2 : խԻ . 3 : արացեալ , մերժ
տուրցած , ցցուած : սիւրբիէնմիշ : իՄ . 3 :
- արասհեա : նր կամ Թէմիղ շամբա ունօղ : զԲ . 11 :
- արերդեան : նր նր երգօղ : զԳ . 1 :
- արինկ : տիւտիւկ : չըզըրթմայ , կամ նէյ : զԲ . 8 :
- արկել , կամ արակել : ցրցիքել , ցանկել , ցանուկել : տէրփեք , տէրփեքէք :
իՄ . 5 : զԹ . 2 :
- արիւ : պօլ , միւղարմակ , կամ չորս գին : (յիշատակարան :)
- արիտանք : միծարանք : Թէսէլլի : իՄ . 3 :
- արանչելուծի : զարմանալի ըլլալը , զարմանալի կերպ : աշաղաղ Թարդ ,
հըքմէԹ : ԺԷ . 2 : ԿԵ . 3 :
- Ա աղբորայն . առաւօտ : սապահ վաղծի : կԵ . 3 :
- ալար : տեղ : եեր : իԳ . 1 :
- ալարաուծի : ետանիլիք , ետվողք : Լ . 4 : ԼԳ . 1 :
- ալանգակապատ : պարմախլիսով կամ խաֆէտով շինած տեղ : գաֆէտ
լիք : իԵ . 2 :
- ալանել , հրելով ձգել , վաշտել : իԹիվերուք , գօվալամօք : իՄ . 3 :
- ալատակ : աշխատանք : զահմէԹ , սրգէԹ : ԶԵ . 1 :
- ալանել : ցրուել , զայ ընել : տաղըԹմայք : իՄ . 3 :
- ալարակել : տողորուել , չորս գին կամ բարի կայրովիշ ըլլալ : ըԹ . 3 :
- ալարանել : վախէն կամ տերտէն անձրիկի , կամ տեփրիկին ըլլալ : ԺԹ .
3 : իԳ . 3 : իՄ . 2 :
- ալարապան : բերնի կապ , կամ քթի լէնկէլ , կամ հալխայ : զԲ . 2 :
- ալարատական : բարբարական , տեփրիկին : ԺԹ . 3 : իԲ . 2 :
- ալարափել : ցրուել : տարազնիլ , տեփրիկին ըլլալ : իԷ . 3 :
- ալարկածք . մոքի գրածը , մտածմունք : Թահմին , գըլաս : խՄ . 4 :
- ալարկանել : միտքը գնել , սկսել : սանմօք : ԺԹ . 3 :
- ալարմ : Թօռ , կամ տուգախ : Խ . 3 : զ . 3 :
- ալարք : փերչեմ : կԳ . 3 : կամ , ծառին փերչեմը : Թ . 2 :
- ալեհ : խիստ մեծ : ալա , մեշհուր : Ը . 2 :
- ալերագրուծի : վա ընկնելը , կամ մեկ մեկու վա գրուելը : Խ . 2 :
- ալերակացումն : վառ կենալը կամ հարսնելը : Թ . 2 :
- ալերակենցաղել : ուշ ըննալ : տիրիվէք : ԼԳ . 5 :
- ալերալարձուծի : վեր բարձրանալը կամ ելնելը : ԶԵ . 3 : զԳ . 9 :
- ալերնծացուծի : վեր ելնելը : ԶԳ . 5 :
- ալերծանել : կարդալ : օգուտօք : իՄ . 4 :
- ալերանկենցաղ : երկնքը սպրօղ կամ սպրեղու : ԾԹ . 4 :

- վերնամարտ : նոյ դեմ ճէնկ ընօղ : զԹ . 3 :
- վերնամարտական : երկնային յաղթուածն մուծալիս : զՔ . 24 :
- վերնաշաւիկ : վեր ելլելու : զՔ . 11 :
- վերջնական աճառ : ազո հանելու զորաւոր գեղ, ինչպէս պաշ ստալ . նր . հն : զՔ . 11 :
- վէս : քիթը մեծ . հպարտ : մազորուր : ծ . 2 :
- վիթխարուծի : խիտ մենծուծի . հանժալուք : զՔ . 2 :
- վիժած : անցուցած աղայ : վազթինտէն էվէլ ասղմուշ : Բ . 2 :
- վիժակ : վար վաղելը : կՔ . 1 :
- վիհ : խորուկ մոտ : ժա . 1 :
- վիճակաւորիլ : բաժնուիլ : թէվի օրնաք : զՔ . 8 :
- վիճական : քար գարձած , քարի պէս պինգ : ծՊ . 2 :
- վերդ : նետելու մեծկակ քար . կ . 2 : վերդ սալի : տեօշէկի քար : զՔ . 8 :
- վհասիլ : սիրտը թուլնալ կամ կտորիլ : իւրեկի քրոզմաք : Գ . 4 :
- վտակ . բարակ վաղուկ շուր : ագար սու : Ե . 2 : ին : 4 :
- վտարանդի : ետպան տեղ ընկած , կամ վըռնած . ժԵ : 2 . ծա . 4 :
- վտարել : քշել : գօժմաք : իժ . 3 :
- վտան : լցարցնել : զապուհլաթմաք : Ե . 2 :
- վտան : չատրր : Ե . 2 :
- վիթառու : էօճ կամ հայճ տանօղ . ծՔ . 5 :
- վիկակ : զալատ , կի՞ զգիւտ : իՊ . 2 : կամ , ծուռ : եանըշ : ժՔ . 8 : զՔ . 9 :
- վիկիլ : ճամբէ գուրտ ելլել . եօլան շաշմաք . Ե . 2 : կամ , զգիւիլ . մահրուտ զալմաք : լՔ . 2 :
- վնշողական : ձիւ պէս ցանկուծի , կամ աղմշ ըլլալը : ին . 2 :
- Տաքնապ : արիւէթ : Է . 3 :
- տածանիք : ին . 3 : } մեծ աշխատանք : իճրաթ զահէթ :
- տածանուան : Բ . 2 : }
- տածել : պէտ ընել . պէսլէմէք , թիմար էթմէք : Ե . 2 : Թ . 2 :
- տակա . տակա : կամայ կամայ : ազար ազար : ծՔ . 3 :
- տականգ : օխայով ըստակ : իՔ . 2 :
- տաղաւար : խուլիպէ : կամ չատրր , գծնապ : Բ . 1 :
- տաղաւարիլ : բնակիլ : գծնապ էթմէք : հԵ . 13 : կամ , բնակուիլ . բնակարան ըլլալ : գծնապ օլմաք : ձ . 1 :
- տաղակազարական : իբրան ընելու : փէք մուրտառ : զՔ . 30 :
- տաղակալի : գանելու : իբրան հտեճէք : Թ . 1 : Կ . 5 :
- տաշտ : թաս , քետակ : Ը . 2 :
- տապ : դու , տաքուծի : արձաքըք : Ղ . 3 :
- տապախառն , տաք գորով խառնած , ինչպէս սամ եէլին : զՔ . 9 :
- տապանալ : տաքնալ : գրդմաք , ըստթմա օլմաք : իժ . 2 :
- տապար : կային : պալթա : ժՔ . 3 :
- տառ : գիր : եաղը : կի՞ , գրուածք , գրած խօսք : Ը . 2 :
- տատամանի : արամելու , հոգալու : զասալէթիլ : լԹ . 2 :
- տատակացան : խոշոր փուշ , կամ տեմիր տիքէնի ցանօղ : ծՊ . 2 :
- տարադրել : վընտել , հեռապրնել . գօժմաք : Ե . 2 : Ը . 1 :
- տարադ : կերպ : թարդ , սոյ : ժՔ . 2 : ծՔ . 5 :
- տարածամ : պէվախտ : ձՔ . 6 :
- տարակոյտ : մերթ բաժնուած ճամբառ : Ղ . 3 :
- տարակորգել : փրցնել : չէրիփ գօժարմաք : ժԵ . 2 :
- տարացոյց : օրինակ : եօրնէք , նուսուանէ : ժԵ . 2 :

գիտութիւն երանական, ըստ երանական սիրով անդիմանելու : Եւ այսօր
 օրես անցորդ Սերնախեանք անմեղքից սիրոյն խրեանց ընուցանեն թմու
 բուն գազաճ Եմտիրութիւն, այսինքն բնածին սաստիճ . որ յասկապէս
 խնամի զանական սիրոյն հրեշտակաց . կամ եթէ թմարուն ինտոյճ՝ ոչ
 կրնէ 'ի զորութիւն կամ յարգեանց բնութիւն ծաղկաւ, այլ իբր համեմատ
 բնութիւն բանականի, ըստ այսմ ասի 'ասէ զհեղեղեան և զերանական սի
 րոյ հրեշտակաց' և մեր . զի թեպէտ և այս երկու սեր՝ գերեմականք են
 ըստ սկզբանց և ըստ արգեանց, բայց և կարի վայելուչք բանական բնու
 թիւն : Այսու սաստիճ ասէ ընթացուցանեն զհրս սառնանիք, սասնա
 կերոյ, կամ սասուցեալ սրտից անբարեգիտ լիւնն, գծաւորս վառելի
 շիջումն . ք զպակասութիւն սիրոյ : 'Ի կասարկուութիւն շարարութիւն սեղ
 ւոյն՝ զստան Սրտուցանուց պարտ և խնամալ սեռական՝ կրնէ զոչ ան
 ցեանն . ք, անհոյճի, հոգեղինաքն, Սրտուցանուցն իմաբուն գազաճ,
 ևն : Այլ և 'ի սկզբն անտի, Արդ վան բարեպարութիւն, ևն, մինչև
 յայն, այրի սնուցոք, անկասար և բանն . և զորութիւն այլ բայ պահանջի
 յարդի Շ նմա, այսպէս : Արդ՝ վան բարեպարութիւն անտարտեա
 նայն, ևն, շարհեան կամ պարզեան այրի անուզաւ 'ի նր սեղանիս,
 և այլն :

(12) Աշտարանէս, գաղտնեայ . ըստ որում թեպէտ և ծառայք են,
 բայց և որդիք և ժառանգք նոյ . և զի սղատ յոժարութիւն ծառային նոյ .
 այլ և բնութեանք աղեւական գաղտ, 'ի սպասարութիւն անարդարոյ
 յոժարին :

(13) Աշտարան իմի : Ողորմեան ինձ աղաչանք ինց պահապան հեղ
 տակին, գարձուցանելով զիս 'ի բարի և 'ի լուստար ճանապարհա ք .
 որպէս զի զհոգի իմ զուսնդեանն 'ի պաշտպանութիւն և 'ի խնամ իւր .
 զոր ընկալաւ 'ի քէն 'ի կենդ սարեաք, 'ի կենան աշխարհիս, (զի յես
 մահու գազարե մանաւոր պահպանութիւն հրեշտակին,) մտաւցեալ
 ընծայեացէ քեզ փառաց սրբայիւր 'ի խրախմանս գասուցն սրբարոյ .
 որբաքն պախ ինձալով 'ի վերայ իմ . և զի հաստարիճ պահպանու
 թիւն՝ անհոյճելի, ք գովութեանք օրհնութիւն շառնելով 'ի քէն . վան
 զի յաւելուն 'ի հրեշտակս պատահական փառք՝ գրկութեանք որհ
 պանելոցն 'ի նոցանն : Ասմ, անհոյճելի, ք ես առանց մեղարարութիւն
 օրհնեալ լինելով . ըստ այնմ, || Եկայք օրհնեալք հօր ինց || . Շ որ և
 ինձայ, բերկրի պահապանն իմ . տեսանելով զի պահպանեալն իւր օրհ
 նութիւն սանու, և ոչ անհեծա ընդ մտախողմանան :

|| Երարին յաւելուած իրիկն հեծումի՛ն՝ նորին հոգիդ, առ նոյն
 աշխրս ճաղ թանայ բանի :
 'Ի խորոց սրտից խօստ՝ ընդ նոյ :

ԲՆՆ. ՁԲ.

ն . Տէր նձ բարերար բազմապարզ և թաքաւոր,
 կենաց պատսպարան, լուսոյ կերպարան,
 լայնատարր հանգստարան . որ յաղագս մեղուցելոյս
 եկեալ մարմնացար . գործեցեր զանպատումն, և
 հանդերձեցեր զհրաշալիսն, ' մինչև կատարեցեր զա

ուեցեալն ընդ ամենալիւր անութեղ :

բ. Արդ՝ վասն առաքելոցն սից յերկնատեղծ քո ձեռացդ ձեռնադրելոց, և հոգւովդ սրբով օծելոց, զորոց զգովեստն արժանաւորութե ըստ իմեւմ կա ըի՛ առ ՚ի փառս քո տէր ամենայնի՛ յայլում բանի պաշտեցի, և ինձ ողորմեցիս յիշատակաւ սիրոյ նոցին ընտրուե՛ : Եւ աւիղ ինձ եղիցի նորօք՝ և հան գերձեցեն յերանուին փափաքելի . ձայն բարի հո վուութե նոցին՝ ՚ի յողջոյն ինձ կենաց քաղցր լուիցի : Ս՛ան կալայց ՚ի յանեղծութի փրկութե ասո նեցեալ յուսոյն՝ ընդ առաջնորդացն կենաց, սկըգ բնաշնորհիցն պատուոյս, փառաւորեալն դասուց, գետոցն բանականաց, աւետարանչացն բարձանց, իշխանացն պանծալեաց, լուսապայծաութագիւ պճնելոցն, ՚ի զարդ անկապուտ զօրութե շնորհին պայծառացելոց, իւզովն զուարթութե տիրական լուսոյն կատարելոց :

բ. Ընդ աշակերտաց մեծիդ հրամանի բարձրեալդ այլ քօի՛ և զմարտիրոսացն ընտրելոց նահատակուի, որք մահացու և վշտաչարչարն մարմնով, վտանգաւոր և ամենակիրն անդամօք, երկրաւորական և հողագանգուածն բնութի՛ մարտուցեալ՝ ընդ տարր գոյից ամենայն նիւթից՝ պսակեցան բարձրացան և կենդանացան հոգեպէս . արիաբար ելեալք ՚ի յերկրէ, ըստ մարգարէին, վկայք ճշմարիտք զամենափորձն մահու . իմանալեացն անտեսիցն և ծածկելոց՝ աներկբայ բարեացն՝ յուսով տեսելոցն աստէննկաւ տիւք . աշակերտք առաքելոցն և չարչարակիցք նոցին . որ հաւատարեալ գործովք ընդ նոսին, կատարեալ լրմամբ անպակասելեալ՝ պարեն ՚ի խրախձանո անկէան երանութե . որոց հաճոյական և ընդունական մաղթանօք, արիւնընծայ վաստահանուէր ըրանակնդրուկ աղերսիցն յարգմամբ՝ ընկալ զիս նորոգ ըստ նոցին մատին անեղծ փրկութի ՚ի քեզ արձանացեալ :

բ. Ընդ խաղացեալն հուրք և տուերք՝ արեամբ ներկելոցն, և ճգնաւորացն սից հարցն միանձանց՝ և քեզ հետեւելոցն որդի այլ, անպարտելի քաջութի և անպատիր զգաստութի, ընդ դժնեայ զսուրդի

մարմնոյս բռնութե՛ն՝ արիապէս մարտուցեալ, սովիմբ վանեցին զանմարմինն բելիար . և մշտամարա հանդիսիւ՝ յառպարիսի կենցաղոյս՝ առանց զքուանաց ծանրաբեռնութե՛ն՝ ի լայնածաւալ ծփանաց աշխարհիս ծովու՝ տապանակաւ մարմնոյս թանձրութե՛ն ըզթեթեւութի հրգւոցն թռուցեալ՝ ի նաւահանգիստն կենաց հասին . և իբր սիրողք¹⁵ վերնում վիճակին՝ առանց յետնոցն մտածութե՛ն, զթազն յաղթութե՛ն համարձակապէս՝ պայծառ շոխուք պճնեալ իսկապէս՝ ի գլուխ կապեցին . վասն նոցին արժանաւոր մազթանաց և նուիրական հայցուածոց՝ և զիս զմեղաւորս ՚ի պատժականաց՝ ընկալ ընդ նոսին .

Եւ ահա խառնեալ զանմաքուրս բան՝¹⁶ ընդ նախագրեալ երջանկացն փառատրական աղերսարկութի, որ վասն իմ գոչեն քեզ ՚ի հաճութի, և ետ ընդ նոսին՝ իբր դառնութի եղեալ ընդ քաղցու, կամ¹⁷ տատասկ ընդ ողորկութե, տգեղութի ընդ վայելչութե, և արիւմ ընդ գեղեցկութե մարգարէտի, կամ հող ընդ յոտակութե ոսկոյ, և կամ քարինս անարգս ընդ պայծառութե արծաթոյ,¹⁸ բաւցասութի ընդ ճմարտութե,¹⁹ կամ աւազ ինչ առ տամնառու ընդ կակզութե զանգուածոյ հացի . արդ լուր՝ հզօր հնարաւոր գովեալ,²⁰ զնոցայն վասն իմ, և զիմն ընդ նոսին ՚ի նոցին գովեստ, ՚ի փրկութիւն իմ և ՚ի փառս քո՝ ամենագութ, բարեբար, ժրհնեալ, երկայնամիտ, կարող, անքնին, անձառ, անեղծ և անստեղծ . ՚Ի՞նչ են պարգևք, քո են շորհքդու սկիզբն և պատճառ բարեաց ամենայնի : Ո՛չ ետ դատապարտիչ, այլ ազատիչ . ոչ ետ կորուսիչ, այլ գտիչ . ոչ ետ մահացուցիչ, այլ կեցուցիչ . ոչ ետ տարագրիչ, այլ ժողովիչ . ոչ ետ մատնիչ, այլ ապրեցուցիչ . ոչ ետ ընկղմիչ, այլ վերածիչ . ոչ ետ գլորիչ, այլ կանգնիչ . ոչ ետ անիծիչ, այլ օրհնիչ . ոչ ետ վրիժառու, այլ շորհիչ . ոչ ետ թշուառացուցիչ, այլ մխիթարիչ : Ո՛չ եղծանես, այլ գրես . ոչ սասանես, այլ հաստատես . ոչ ոռն հարկանես, այլ սփոփես .²¹ ոչ պատճառս յօդես մահու, այլ հնարս ինդրես կենաց . ոչ ետ ՚ի կամս շարժեալ սառտակման, այլ ՚ի փրկութի ողորմութե : Ո՛չ մոռա-

- նկցուկ : սայտի : ԿԷ . 2 :
- նկար : չար գե. : մէլուն շէլթան : զԲ . 9 :
- նժար : Թէրադիին Թար : Թ . 1 :
- նիւթել : գարծել : փէրաս ընել : Ե . 3 :
- նկատ եզանել : տեսնել : կեօրակք . պողմնք : ԿԷ . 2 :
- նկարել : նարչել , ներկով քաշել : պայմանք : զ . 5 : նկարել յորտեպ . նի : աղային մարմնը ձեանալ : Կ . 2 :
- նկուն : աքած , անճրիտ , սիրտ չունող : Կ . 2 :
- նհանջիլ , կամ նահանջիլ : արդիլիլ , ետ քաշել : կէրի շէքակք : Բ . 3 :
- նշուակել : խափք ու ճառիտ ընել : խափթ էթակք : Կ . 2 :
- նշկահեալ : անարդարած , մէկ գի ձգած : խԲ . 1 :
- նշմուլ , կամ նշմարանք : շարդ , մնացող . իղ : Բ . 1 : ԻԵ . 2 : զ . 3 :
- նշյլ : շուղ : շէօհլէ : Ե . 2 : ԺԾ . 1 :
- նողկալ : գանելի ըլլալ : իդրահ , կամ մէհրահ օրնք : զ . 3 :
- նողկութի : գանելիութի , անհամութի : զԿ . 20 :
- նուաղ : տիւզէնի խօսք , կամ խոյտե : ԺԵ . 1 :
- նուաղ : քիչ : ճիւղի : ԼԷ . 1 :
- նուանութի : տակը ընկած : Թառի , մութը : զ . 4 :
- նուիրան : պատարաղ : ԿԵ . 11 :
- նպաստ : օգնութի : եարալմ : Ծ . 2 :
- նպաստել : փէրակ ձգել : խԿ . 3 :
- նպաստի : ննտի նշան : նիշան , նիշանկեահ : Թ . 3 :
- նրբութի : բարակութի , բարակ բան : Բնճէլիք : զԿ . 9 :
- Շաղկրատ : լաճաղան , շաթաճճի : ԾԿ . 2 :
- շաղկապ : մէկ տեղ կապ : զԿ . 18 :
- շաղկապութի : միանալը , կապուելը : սփթիշմէ : զԲ . 9 :
- շափ : կղզնոց : գամելը . Թ . 1 :
- շանաղրուխ : ետարանի աղք . մի է : զԿ . 12 :
- շանաճանճ : կենեկ : ԿԷ . 3 :
- շանթ : կայծակ : երբայրմ : զ . 3 :
- շատաւեղ : Ծիլ , Ֆիտան : ԺԷ . 2 :
- շարանմութի : մէկ տեղ գնելը : զԿ . 2 :
- շարու : Թարտի : Խիւն : զ . 1 : ԻԿ . 3 :
- շարունակ : կարգ : սրբոյ : ԻԲ . 1 : ԽՂ . 2 :
- շարիլ . ճամբու . իղ : ԻԿ . 2 :
- շերտ : փայտի կամ տախտակի կտոր : զԲ . 3 :
- շիջ : գեղ : երզն : Ղ . 2 :
- շիլիմ : գերեզման : Թիւրպէ : ԼԿ . 2 :
- Շնչապատ : շունչը հասցնող , հոգին հանող : (ճշտասկարան :
- շուկ : վէլվէլէ , վայնասուն : Խ . 3 :
- շոգի : գործի : պուխար : ԽԷ . 4 :
- շուտայտութի : ուտել խմելը : մէսթի միտասլըք : ԽԸ . 3 :
- շութափութի : արտաքանք : աճէլէ : զԿ . 11 :
- շունչ : սուլուխ , նէֆես : կամ , քամի , հով : բուղիկար : Խ . 2 :
- շուք : շէքը շնորք : եօռամմ : ԻԵ . 2 : կամ , պատիւ : իղթթ : ԺԿ . 4 :
- շանմարան : Ծածուկ տեղ : կիլիկ եկր : Խ . 2 :
- շըլարութի շնոյ : շրտ գիւնն նէֆեսը բանօղ : զ . 1 :
- շըլանակ : տեղ : ԺԿ . 3 :
- շըլարիութի : շրտ գիւ . կամ էթրաճի եզած բան , Բնչպէս պատը , կամ պրիտը : զԾ . 2 : զԿ . 12 :
- շրտան : Խրքիշ Ըլլալը , շարմիշ ընելը : զԾ . 3 :

շքեղաշուք: սիրուն զարդարուած: փէք շէօհրեթի: զԲ. 3:
 Ոգեպահ: սաղերու կեր: կեչինեճէք: իԲ. 4:
 ոգեպահանջ: հոգին հանօղ: ճան սղըճը: իԲ. 6:
 ոգեպատա: շունք հասած կամ կարած: նութգու. քեփը: ծԳ. 3:
 ոգորել: կուտարել: չէքըճէք: իԲ. 3:
 յոգեղ եղանել: սփ ընել: կենեճէք: իԲ. 3:
 սխութի: սխ պահելը: գարեղ: հԳ. 3:
 սղկոյզ: կուղ: սաղը: ժԷ. 1:
 սղղակ: ջրի տակը քարօղ, ինչպէս ձուկը, կամ սաղըճը: ծԷ. 2:
 սղղեղ: խրխում ընել, կամ սեղի տակ առնել: ձԲ. 6: սղղի: բա.
 ցուի: կամ սեղող տարուի, ծածկուի: զԳ. 11. 24:
 սղղիութի: գուր կամ սիւղ ըլլալը, սիւղ բան մը: ձԲ. 5:
 սղրմանդերս: սղրմանկ եայլար ըլլալու: հԿ. 4:
 սղրք: ինգրուածք: նիսղ. սիլէկ: ժԲ. 1:
 սղրքական: կակուղ: եակաշ: Բ. 1:
 սղրքաւոր: սղթք ընօղ: տուածի: ծԳ. 4:
 ոճ: ցորենի և այլ նմանեաց վեր ելած բոյսը, կամ խալէք. և նման.
 թԲ, կարգ, սրայ: Կ. 3: յոճն տաւջին. այսինքն տալի ջուր, տ.
 ջի ճամբայն:
 տսի: հասիմ, տավածի: կԳ. 2:
 տտայն: կատի թելը, կամ, էօրիւմ ճէք: Է. 3:
 տտիկան: քեհեայ, միւսպալի: ծԳ. 2:
 տտիկանութի: վրակեցու ըլլալը: միւսպալի: հԷ. 12:
 տտուան: ցածիկը: սրչբայը: զԿ. 3:
 տանալիք: տղը սղկոյզ: զԳ. 2:
 տանաութի: տղի արդելը: զԿ. 3:
 տրակութի: գոյն: բէնգ. իԲ. 1:
 տրայ: ցորենի կամ գարիի կապոց. թութամ, տէմթ: Բ. 2:
 տրճ: եգ. ոչխար կէնճ: լԿ. 3:
 ուղ: այժու ձագ: քէլի եակըտու: իԳ. 1:
 ուղեկցել: մէկ տեղ երթալ, ճամբա ցորենել: հԳ. 12:
 ուղեղ: ըղեղ: պէյն: զԲ. 8:
 ուղերմեայ: ծլած: բուսած, մեծցած: ժԷ. 4: իԲ. 2:
 ուղէշ: Ֆիտան, կամ երկրնցած ճուղ: տայ: իԳ. 2:
 ուղի, կամ ուղք: ճամբա: եօլ: իԿ. 1: կէ. 2:
 ուղիս: սել: ծԳ. 3:
 ունեկք: մաշայ: լԳ. 5:
 ունկի: օնձա, 8 կամ 12 տրէմ: իԳ. 2:
 ունկնտիկոյ: անկածը թրտաթը ընօղ կամ ըրած: Ծ. 4:
 ունկնտուտ, անկածնտուկ: մազաս պէօճէկի. զԳ. 14:
 ուշ: յըշողութի, յըշըլը հըֆղ, խաթրը: իԳ. 2: կամ, միջ: սի.
 ֆիլըր: ծԲ. 1.
 ուտ: տանայի տայ: իԳ. 1:
 ուտ: կոնակ: օտուղ: հԷ. 3:
 ուտիշ: ցեց: կիւլէ: զԲ. 9:
 ուտճահայ: ցեցէ կամ պէօճէկէ կերած: ծԳ. 2:
 ուտոյն: դատ, հեռու: պաշկաճա: Գ. 3:
 ուտոյութի: պաշխա ըլլալը: ֆարղ: լԳ. 7:
 ուտուական: թախիթ: հԿ. 4: կամ, տուտուտուտ: հԷ. 12:
 ուտուածայն: անշահ ձան հանօղ: պէթ սէսի: զԲ. 8:
 Ուտաշուք: խիստ չար, կամ ցած: նուխուսէթ: ծԷ. 2:

չաւատարի : չհատատարու , սուտ , կուռք : ԾԻ . 4 :
 չարեքմտակեան : չարա շուղ վազող , չարա սելով : կԻ . 1 :
 չու : քաղելով առաջ երթալը , շատրտ ընելը : կեօ : Բ . 2 :
 չքնայ : ազգոր : շիրին , սիրուէր : ԺԿ . 1 :
 չքտի : ցած , խեղճ : սեֆիլ : կԹ . 2 :
 Պարար : ետարայի ուռէցք : գապարաճրք : իՔ . 2 : կԵ . 1 :
 պահարակիլ : նախատուիլ : սիրլէնմէք : խԻ . 5 :
 պակիլուան : մեծ վարս : իՊարսթ գորգու : Է . 3 :
 պահակ : անկարգայի բռնած , ինչպէս սիմոն կիւրենայցին : ԾԽ . 3 :
 պահպանակ : պահօզ , կժ պահուելու տեղ : Դ . 3 : կԵ . 2 : կժ , զըրտ ,
 սինէպէնտ : զԻ . 12 :
 պաղտանք : աղաւանք : սիրլէկ : ԼԲ . 9 :
 պաղպղտուք : քեօշիկ պէս շինած տեղ : ին . 2 :
 պանար : Ծն : 2 :
 պանարեղէն : Ժ . 1 . } անասուն : հայվան , տարար :
 պանաճիլ : զարգարուիլ : տօնանմանք : Թ . 2 .
 պայապատ : քիշիզատէ : Դ . 2 :
 պայթիլ : շաթիլ : վաթլանք : ԿԻ . 3 :
 պայման : չափ . կանոն : քաւլ : Բ . 3 : Դ . 1 : ԾԻ . 5 :
 պան : հայի գնտակ : սօմուն : ԼԲ . 8 : զԻ . 8 :
 պաշտօնեանդ : պաշտելու տեղ : կուռքի սուն : ԾԿ . 4 :
 պապակիլ : խիտ ծարուիլ : հերարեթլէնմէք : իԹ . 2 :
 պարբիլ : ճարակէն ցարբիլ : սուտանք : Ե . 3 :
 պատանգել : խախտվածի կապել , բռնել : զարդ եթմէք : կԿ . 4 : պա-
 տանդիլ : ուէնին գրուիլ : իԽ . 3 :
 պատանի : կէնճ աղայ : օղան , տելի գանլը . ԺԽ . 2 :
 պատարուն : ըցուն : գաշկըն : իԽ . 3 :
 պատգամուոր : խաղերտար : իՔ . 3 :
 պապիր : խաբէուլժի : Ֆինա : Կ . 3 : կԵ . 2 :
 պատկանել : յարմարել : ույտուրանք . սիւզէն զէրմէք : իԿ . 3 : կամ ,
 հաստատել , տեղաւորել : եւրկէշտիւրմէք : Դ . 3 :
 պատառուոր : տեղծուած : զԻ . 1 :
 պատնէշ : մէթերիկ , Թապիլէ : կ . 2 : զԲ . 5 :
 պատաշաղպատ : հախով կամ շայիկ տեղը գատապարտած : իԹ . 2 :
 պատուածօրէն : պռճուկ , մուլ : սուլալլը : զԻ . 7 :
 պատուատ : կցուածք : կիլտիրմէ : զԻ . 9 :
 պատուատակ : կցուել , միանալ : գայնաշմանք : իԷ . 4 :
 պատրիլ : խաբուիլ : սլտանմանք : իԹ . 3 :
 պատրոյգ , կամ պատրոյկ : մեմի կամ ճրագի Ֆիթիլ : զԻ . 2 :
 պար : շարք , սրբա : Է . 2 :
 պարպիլ : գերնայ : սեմիրմէք , Թալանմանք : Ժ . 1 :
 պարտութիլ : Ժողովելով գոցել : սիւզմէք : ԺԴ . 3 : զԿ . 1 :
 պարտ : քար նետելու գործիլը : սափան : ԼԻ . 7 : զԲ . 4 :
 պարտա : քանահանք : իւրաւալլըք , մէլանմէթ : իԽ . 2 :
 պարտել : սափան նետել , քարտակել : Է . 2 : զ . 3 :
 պարտիլ : յալթուել : եւնիլմէք : իԹ . 3 :
 պերճանալ : վառուարուիլ , կամ աղալանմիշ ըլլալ : ԺԻ . 2 :
 պիծակ : էշէկ սուրալ : կԻ . 3 :
 պղպղակ : ջրի կամ սապոնի բուշար : սու գապարաճրք : ԿԻ . 3 :
 պճիլ : սաղուիլ : պէզէլէնմէք : Խ . 2 :
 պիղել : ամբք կապել , ամբշնել : ին . 1 : պնգիլ : ետակն վաղել : սա-

- արարաց տիշակք: իՄ. 2:
- պուհակիտա: բանաստեղծ: շարք: իՄ. 6:
- պուհակ: կապոց: տէմեթ: թ. 1:
- պչբութիք: անհասկաց զարգարանք: էտեպիզ եռուամ: իՄ. 4:
- պսակ: վերջ: անդ: իՄ. 2:
- պսակապանջոյձ: պսակով զարգարուած: ԼԻ. 1:
- պտղածնիլ: պտուղ բերիլ: զԳ. 21:
- պտղատոհմական: տարկու. պտուղ տուող: զԲ. 9:
- պտուտիկիլ: պտղով: սոլաշմար: Պ. 4:
- պրիկիլ: խրտիւրձամի կապուկիլ: զ. 4:
- Չահ: մարտայ: զԳ. 8:
- Չահիլ: ծաթիլ: փայլիլ: շէօհլիլէնիլք, երլարամար: ձԳ. 2:
- Չանիլ: կերպրնիլ: եհտիբակք: Ե. 2:
- Չայլ: ողտուաց: աղարշ: ԿՄ. 1:
- Չատուկ: ճապր, կամ ցաւազար: մարտղլը: ծՄ. 2:
- Չեռնուլ: տաքնալ: գրգրեք: ԿԵ. 12:
- Չերմն: տնիգ: արժմա: Պ. 3:
- Չերմնական: արժմալը: ի. 3:
- Չնար: սանթու. զԲ. 9:
- Չնալ: ծեծուած: Կ. 2:
- Չրեակ: այ միլ չէքիլիէ մանր: ԿՄ. 3:
- Չութակ: սանթու. կամ քէման: զԳ. 8:
- Չրակարծ: Չուր երեցած, Չրի պէս: ԿՄ. 3:
- Չիւլ, Չիլիլ, Չիձիլ, Չիձրուիլ: պղանք, պղուրնար: ԼԲ. 3: ԿՄ. 1:
- Չոդոզ: Չոով ծածկրուած կամ խեղդրուած: Կ. 5:
- Ուեմին: ծառէ վարած խէժ: ինչպէս զամի, չամախրոյի, ԵՏ: ԿՄ. 1:
- Սագրիլ: յանձնիլ: սիխարիշ Կթմէք: կամ, գրգուիլ: տիւրթմէք: ԿԵ. 1: սագրոզ: գրգուող: զ. 3:
- սալ: էօրս: ԿՄ. 2: կամ, զայդան քար: զԳ. 8:
- սակ: չափ: միգթար, ժՊ. 2: ժԷ. 3: խէ. 2: Կ. 3:
- սակաւաննէռն: տկար. դայլԷՖ: Պ. 2: կամ, քիլ: ճիւղի: զԳ. 15:
- սակաւանաննայ. քիլ, կտոր մի: տիւր ալ: Թ. 1:
- սահանք: Չրին խոզով վաղիլը: ի. 2: ԿՄ. 1:
- սահման: չափ, սինու. կամ, չափուար և կարած խօսք: Ե. 3. 4:
- սաղարթ: տերև: եսպրալ: թ. 2:
- սարդասուր: բերանը սուր: աղք. քէսիլին: զԳ. 2:
- սանդարամետական: գէտնին տակը եզած, կմ գժոխային, գ. և: ԼԳ. 5: իՄ. 3:
- սանձ: կէմ, տիղին: Պ. 2:
- սանձակալ: կէմը բռնող: Պ. 2:
- սանձակտար: կէմը կտարող: զապիլ չեիզ: կէմ աշմար: իՄ. 2:
- սառնամանիք: սառուց: զուղ: Պ. 3: Է. 1:
- սառնասեր: սառի պէս, պուղ կտրած: ձն. 3:
- սառնադրու. թի: պող պուղ ըլլալը: զԳ. 11:
- սատտ: չիխ, չըզը, թաղիք, խրշմ, գաղէպ: Լ. 2:
- սասեր: զուլթայիլ չափ բտակ: ին. 1:
- սապք: մամուկ: էօրիւմ ճէք: զԳ. 14:
- սարաու. գող: թիթրիմէ: Պ. 3:
- սարաուցիալ: գլուխ քաշերով փոխած: իՄ. 2:
- սաւտանիլ: խանտանները ալմիշ ընել: զն. 1:
- սպալ: արամիլ: գայղը կամ էլէմ չէքիլք: ին. 1:

- անամբ : գրան էշիկ : ԺԻ. 3 :
- անդանաննդ : գուղ էքմէք խաղնը : խԵ. 2 :
- անպհական : աղլ իրենը : զամբը : ԼԳ. 5 :
- անպուհ : պէկզատէ : Դ. 2 :
- անն : պայծառ , յետակ : զեւլալ , փայք : Ժ. 2 :
- անեռ : գամ . օրիս , էքսեր : կԿ. 4 :
- աթափ : զգաստ , չուտ : զսրիթի : խԳ. 3 :
- աթափիլ : խեւքը գլուխը գալ : պրդլաննուք : Դ. 3 :
- սիգացող : աղալաննիշ եղող : Փոտուլ : ԿԳ. 2 :
- սիկ : բարակ հով : խօշ բուղխար : լաթըՖ եէլ : ԼԹ. 3 :
- սին : փուճ . անշահ : իէ . 3 :
- սիրապիու : սեր ձգող : զԲ. 3 :
- սլանաղ : զլալով թռչիլ : Դ. 2 :
- սլաք : նեակն ծարի երկաթը : օգ . սեմիրի : ԺԿ. 1 : իԿ. 3 :
- սիրախի : զարմանալի : աճարալ : ԾԻ. 2 :
- սկախառն : կառով կամ չամուսով խառնած : չամուսուլ , պալաննուք : ԾԳ. 3 :
- սկաւառակ : թապախ , կամ սահան : Լ. 2 :
- սկզնալոյս : առաջին լուսաւորող : ԾԳ. 1 :
- սկզնածին : առջինիկ : իլք աօզուշ : ԼԳ. 5 :
- սկզնաձիր : ԿԻ. 2 :
- սկզնաշորհ : ԸԵ. 2 : } առջի սուօղը , կամ պարզւօղը :
- սկզնասպար : պարի կամ չալընի գլուխ : զԲ. 8 :
- սկիւթափ : թաթար : զԴ. 12 :
- սողոյն : տեսերէշմէք : ԾԾ. 4 :
- անոսխորատուստ : փուճ կամ անշահ շինուած : եօտասանը : Դ. 1 :
- սողուն : սօլուճան : ԼԲ. 2 : կէ . 1 :
- սոսկ : փուճ , անշահ : Ֆայխեմիդ , նաֆիլէ : ԿԻ. 2 :
- սոսկական : եայան , կամ ցած , կամ պայտը մարգ : Դ. 2 : ԿԾ. 2 :
- սոսկակիթխար : սոսկալի մեծ , ահալին : պալապան , սիզման : զԴ. 12 :
- սոսկուան : մեծ վախ : իՖրաթ գօրգու : ԼԵ. 3 :
- սոր : փոս տեղ սէլէն փոքած : խ. 2 :
- սուգ : սրամուրի : զամ , թաստ : Ծ. 1 :
- սուղիլ : խորը իրնչանիլ : պաթըրմաք : ԼԿ. 2 :
- սուրհանգակ : շաթըր , փէրիկ : ԾԿ. 2 :
- սոփեր : խնաստուն խօք , կամ շէնք : ԶԻ. 2 :
- սպանդ : մորթած անասուն , կամ մորթուիք : ԼԴ. 5 : խԳ. 2 :
- սպանդարան : մորթելու տեղ : խէ . 3 :
- սպասազէն : սիլահը , կամ սիլահար : Կ. 3 : ԾԿ. 2 :
- սպասիլ : հասնիլ : թիւքէննէք , եօղ օլնուք : Բ. 2 :
- սպասուած : լիննալը , ծարր : թէքիլ , ուճ : ԼԾ. 1 :
- սպաս : սեղան : զխաֆիթ : զԳ. 21 :
- սպեղանի : մէհլէմ : ԺԷ. 3 :
- սպղիլ : ներս սիվէնիշ ԸԼԼ : իԵ. 5 :
- ստանգակ : գլուխ քաշող , զարգալը : ԼԾ. 2 : ինչպէս աստանայ : խԶ. 3 :
- ստգտանիլ : մեղադրել , սուլք երեսը զպնիլ : պրդլաննուք , սիթէմ էթմէք : իԹ. 3 :
- ստիք : Ծիծ : մէմ : Բ. 2 :
- ստպարեր : վար քաշող : ԸԵ. 2 :
- ստպարուղնալ : տակէն խուփիշ եղած . ԿԳ. 2 :
- ստպանածիկ : տակը ծածկուիլ : ԼԷ. 3 :

- ատորնաբարդ : ցած կամ սրուճ բաներու ընկած : ԾԿ . 2 :
- ատորբ : վարկեները . աշաղաղբիչեր : ԶԿ . 2 :
- ատուար : հաստ , խոշոր : գալըն , գապա : խԿ . 2 :
- ատուարակարկատ : խոշոր քարերով կարկտած , կամ էքընեմը կրած :
(յիշատակարան :)
- ատուարաստեղն : հաստ կամ խոշոր սաւերով : Թ . 2 :
- ատուգաբանել : բառով կամ անունովը խաղած ընել : զԲ . 20 :
- ատուեր . շուք : քէօրկէ : ԺԿ . 1 :
- ատրկամեծար : ծառան կամ ցած մարդը մեծարող : Կ . 1 :
- ատրկուծի : ցածուծի : ալլարըք , էանալըք : զԲ . 7 :
- ատրուկ : բայէ : Կ . 2 :
- ատրշանալ : փիշան ըլլալ , վաղ գալ : ԻԹ . 3 :
- արազործուծի : սուր բան շինելը , կամ երկուծ սրելը : ԽԿ . 2 :
- արահ : սօճա , մէյասն : ծեօ . 6 :
- արանալ : վըղ ընելով փակելի : Ժե . 3 : Խ . 2 : ԽԵ . 3 : արաշեալ , մերթ
սուրջած . ցցուած : սիւրբիէնեմը : ԻԵ . 3 :
- արբահեա : նք կամ Թէմիզ ճամբա ունօղ : զԲ . 11 :
- արբերդեան : նք նք երգօղ : զԿ . 1 :
- արփնկ : տիւտիւկ : չըզըրթմայ , կամ նէյ : զԲ . 8 :
- արկել , կամ սրակիլ : ցրցնքել , ցրանկ , ցանուկ : տէրփեմք , տէրփեմք :
ԻԵ . 5 : զե . 2 :
- սփիւ : պօլ , ընդարձակ , կամ չորս գին : (յիշատակարան :)
- սփիպանք : միւրթարանք : Թէսէլիք : ԻԵ . 3 :
- սքանչելուծի : զարմանալի ըլլալը , զարմանալի կերպ : աճալալ Թարզ .
հըքմիթ : ԺԷ . 2 : ԿԵ . 3 :
- Մաղրդաթն . առաւօտ : սապահ վաղթի : կԷ . 3 :
- վայր : տեղ : եեր : ԻԿ . 1 :
- վայրագուծի : ետպանիլիք , ետվտղուք : Ը . 6 : ԼԿ . 1 :
- վանդակապատ : պարմախլըխով կամ խաճէսով շինած տեղ : գաճէտ
լիք : ԻԵ . 2 :
- վանել : հրելով ձգել , վաճնակել : ԻԹիվերուք , գօզարմաք : ԻԵ . 3 :
- վաստակ : աշխատանք : զահմեթ , սրգլէթ : ԶԵ . 1 :
- վատեկ : ցրուել , զայ ընել : սաղըթմաք : ԻԵ . 3 :
- վարակել : տողորուիլ , չորս գին կամ բոլոր կայրլիչ ըլլալ : Ը . 3 :
- վարանիլ : վախէն կամ տերտէն անճրկիլ , կամ տետերկին ըլլալ : Ժե .
3 : ԻԿ . 3 : ԻԵ . 2 :
- վարապան : բերնի կապ , կամ քթի լէնկէլ , կամ հալխայ : զԲ . 2 :
- վարատական : բարբարական , տետերկին : Ժե . 3 : ԻԲ . 2 :
- վարասիլ : ցրուիլ : տարտգնիլ , տետերկին ըլլալ : ԻԷ . 3 :
- վարկածք . մեղք գրածը , մտածմունք : Թահմին , գըլաս : ԽԵ . 6 :
- վարկանել : միտքը գնել , սկսել : սանմաք : ԺԹ . 3 :
- վարո՛ : Թօռ , կամ սուղախ : Խ . 3 : զ . 3 :
- վարք : փերչէմ՛ : կԿ . 3 : կամ , ծառին փերչէմը : Թ . 2 :
- վեհ : խիտ պննծ : ալա , մեշտուր : Ը . 2 :
- վերագրուծի : վառ ընկնիլը , կամ մեկ մեկու վառ գրուիլը : Խ . 2 :
- վերակացումն : վառ կենալը կամ հրանիլը : եօ . 2 :
- վերակենցաղել : ողըննալ : տիրիլէք : ԼԷ . 5 :
- վերամարձուծի : վեր բարձրանալը կամ ելլելը : ԶԵ . 3 : զԲ . 9 :
- վերնթացուծի : վեր ելլելը : ԶԿ . 5 :
- վերծանել : կարդալ : օգուումք : ԻԵ . 6 :
- վերնակենցաղ : երկնքը ապրող կամ ապրելու : ծեօ . 6 :

- վերնամարտ : նյ գէմ ճէնկ ընօղ : զա . 3 :
- վերնամրցանակ : երկնային յազթուծե մը-թալէն : զԲ . 24 :
- վերնաշաւիղ : վեր ելլելու : զԲ . 11 :
- վերջնական աշխատ : աղտ հանելու զօրատր գեղ , ինչպէս պաշտ ստարո-
նը . ևն : զԲ . 11 :
- վէս : քիթը մեծ . հարտ : մաղորուր : ծ . 2 :
- վիթխարութի : խիստ մեծութի . հանթալլըք : զԲ . 2 :
- վիժած : անցուցած տղայ : վազթիտէն էվէլ տօղմուշ : Ե . 3 :
- վիժակ : վար վազելը : կԲ . 1 :
- վիհ : խորուկ գոս : ժա . 1 :
- վիճակաւորիլ : բաժնըտիլ : թէլզի օլմար : զԲ . 8 :
- վիճական : քար գարձած , քարի պէս պինդ : ծԿ . 2 :
- վերդ : նետելու մեծկակ քար . կ . 2 : վերդ սալի : տեօլէմէրի քար :
զԲ . 8 :
- վհարիլ : սիրտը թուլնայ կամ կտորիլ : իւրէկի քրուրմար : Բ . 4 :
- վտակ : բարակ վաղուկ ջուր : աղար սու . Ե . 3 : ին . 4 :
- վտարանդի : եսպան տեղ ընկած , կամ վրոնտած . ժԵ . 2 . ծա . 4 :
- վտարել : քշել : գօղմար : իժ . 3 :
- վտակ : լրարդրնել : զապուլնաթմար : Ե . 2 :
- վրան : շատրը : Ե . 2 :
- վրիժառու : հօժ կամ հայժ տանօղ . ծԲ . 5 :
- վրիպակ : զալտա , կի՞ զրկում : իԿ . 2 : կամ , ծուռ . եանլը : ժԲ . 8 :
զԲ . 9 :
- վրիպիլ : ճամբի գուրտ ելլել . եօրտան շաշմար . Ե . 2 : կամ , զգիտիլ .
մահրում գալմար : ԼԲ . 2 :
- վրշողական : ձիւ . պէս ցանկութի , կամ աղմուշ ըլլարը : ին . 2 :
- Տաղնայ : պիլէթ : Է . 3 :
- տաժանիք : ին . 3 :
- տաժանուան : Բ . 2 :
- տաժնիլ : պէս ընկ . պէսլէմէք , թիմար էթմէք . Ե . 2 : Թ . 8 :
- տակառ . տակառ : կամայ կամայ : աղար աղար : ծԵ . 3 :
- տաղանդ : օխայով ըստակ : իԲ . 2 :
- տաղաւար : խուլիպէ : կամ շատրը , գօնադ : Բ . 1 :
- տաղաւարիլ : բնակիլ : գօնադ էթմէք : ԿՆ . 13 : կամ , բնակուիլ .
բնակարան ըլլալ : գօնադ օլմար : ձ . 1 :
- տաղակաղաղարական : իբրահ ընկու : փէք մուրտուռ . զԲ . 20 :
- տաղակալի : գաննելու : իբրահ հաէճէք : Թ . 1 : Կ . 5 :
- տաշա : թաս , քեսակ : Լ . 2 :
- տապ : գոլ , տաքութի : պշմարըք : Կ . 3 :
- տապախառն , տաք գոլով խառնած , ինչպէս սամ եէլին : զԲ . 9 :
- տապանալ : տաքնալ : գրզմար , լտարթմա օլմար : իժ . 2 :
- տապար : կաշին : պալթա : ժԲ . 3 :
- տառ : գիր : ետաք : կի՞ , գրուածք , գրած խօք : ԼԲ . 2 :
- տատամանիլ : արումելու , հողալու : գասալէթիլ : Լա . 2 :
- տատակացան : խոշոր փուշ , կամ տեմիր տիքէնի ցանօղ : ծԿ . 2 :
- տարարել : վաւրտել , հեռացրնել . գօլմար : Ե . 2 : Ը . 1 :
- տարազ : կերպ : թարղ , սոյ : ժԸ . 2 : ծԲ . 5 :
- տարածամ : պէվախտ : ծԲ . 6 :
- տարակոյս : մերթ : բաժնըտած ճամբա : զ . 3 :
- տարակորդել : փրզնել : չէքիփ գօփարմար : ժԵ . 2 :
- տարացոյց : օրինակ : հօրնէք , նումունէ : ժԵ . 2 :

գիտութիւն երանական, ջրան երանական սիրտն անշխունքեաւ ։ Եւ այսպէս անցուցաւ Սրբաբեկաբ անմեղեկի սիրոյն իւրեանց շնորհքանն ինձու Բուն գաղտն Եմախրաբէ, այսինքն բնածին սաստիճ . որ յաստիակէս խնամի ցնական սիրոյն հրեշտակաց . կամ եթէ ինձաբուն խնայք՝ ճշկորն ՚ի զորութի կամ յարգեանց բնութի ծաղեւոյ, այլ իրր համեմատ բնութի բանականի, ըստ այսմ՝ ստի նաև գէշտական և սրբանական սիրոյ հրեշտակաց՝ և մեր . զի թէպէտ և այս երկու սեր՝ գերբնականը են ըստ սկզբանց և ը արգեանց, բայց և կարի՛ վայելուցք բանական բնութի ։ Այսու սաստիճ սակ շերտացուցանեն զհրս սանասեր, սասնա կերպ, կամ սասուցեալ արտից սնբորբոս լիւան, գծաարտ վառելի շէրուսն . ք զգաւատութի սիրոյ ։ ՚ի կապակցութի շարտարութե անդւոյն՝ ցասն Սրաուցանոց արար է խնամալ սեռական՝ կորն զայլ անցեալն . ք, անկույն, հոգիւնափ, Սրաուցանոցն ինձաբուն գաղտն , են ։ Այլ և ՚ի սկզբնէ անտի, Արդ վան Բարեգարտութի, են, մինչև յայն, այրիւնաղբ, անկատար է բանն . և զորութի այլ ըստ պահանջն յարիլ ը նմա, այսպէս ։ Արդ՝ վան բարեգարտութե անտարտաշնացն, են, շնորհեա՛ կամ արարեա՛ն այրիլ անաղա ՚ի նր սերման, և այլն ։

(12) Այսպիսիեալ, գալստնայ . ըստ որում թէպէտ և ծառայք են . բայց և որպէք և ժառանգք նոյ . և զի ազատ յոճարութի ծառայն նոյ . այլ և բնութեանք ազնուական գաղտն, ՚ի սպասարտութե անտարտար յոճարին ։

(13) Ազնուանոց ինքն ։ Ողորմեա՛ ինձ աղաչանք ինց պահապան հրեշտակին, զարձուցանելով զնա ՚ի բարի և ՚ի ըստարտ ճանապարհս ք . որպէս զի գնդի իմ զաւանդեալն ՚ի պաշտպանութի և ՚ի խնամ իւր . զոր ընկալաւ ՚ի քնն ՚ի ինչաղ ստիտար, ՚ի կենան աշխարհիս, (զի յետ մեհու գազարէ մասնաւոր պահպանութի հրեշտակին,) մատուցեալ ընծայիցնէ քեզ փառաց արքայիդ ՚ի իւրաքանչէր գասուցն արգարաց . ուրտի արտն ինձաղտն ՚ի մերայ իմ . և զի հաստարտիմ պահպանութի՛ն՝ անկուրբելի, ք գովութեանք օրհնութի շունելով ՚ի քնն . վան զի յաւելուն ՚ի հրեշտակս պատահական փառք՝ փրկութեանք պահպանելոցն ՚ի նոցանն ։ Ողա՛, անկուրբելի, ք ես առանց մեղադրութի օրհնեալ լինելով . ըստ այնմ . ॥ Եկե՛քք օրհնեալք հօր ինց ॥ - ը որ և ինչոյ, բերիքի պահապանն իմ . սեռանելով զի պահպանեալն իւր օրհնութի՛ սանաւ , և ճշ անկեա ընդ մախաբողմանն ։

Ս Երպիս յաւելուած կրկին հիծութի՛ նորի՛ն հոգեղի, առ նոյն արիւրս մաղխանայ Բանի ։
 ՚ի խորոց սրտից խօսք՝ ընդ նոյ ։

ԲՆՆ . ՁԻ .

ա . **S** էր ան բարերար բազմապարգև թագաւոր, կենաց պատուարան, լուսոյ կերպարան, լայնատարր հանգստարան . որ յաղաքս մեղուցելոյս եկեալ մարմնացար . գործեցեր զմնպատուամն, և հանդերձեցեր զհրաշալիսն,՝ մինչև կատարեցեր զաւ

ուեցեալն ընդ ամենայի ր անուծեղ:

բ. Ընդ՝ վասն առաքելոցն սից յերկնաստեղծ քո
 ձեռացդ ձեռնադրելոց, և հոգևովդ սրբով օծելոց,
 զորոց զգովեաան արժանաւորութե ըստ իմում կա
 ըի՛ աւ ՚ի փառս քո տէր ամենայնի՛ յայլում բանի
 պաշտեցի, և ինձ ողորմեսցիս՝ յիշատակաւ սիրոյ
 նոցին ընտրուե՛ս: Ը աւիղ ինձ եղիցի նոքօք՝ և հաւ
 դերձեսցեն յերանուին փափաքելի. ձայն բարի հո
 վուութե նոցին՝ ՚ի յողջոյն ինձ կենաց քաղցր լուի
 ցի: Մասն կալայց՝ ՚ի յանեղծութի փրկութե տօ
 նեցեալ յուսոյն՝ ընդ առաջնորդացն կենաց, սկզբ
 բնաշնորհիցն պատուոյս, փառաւորեալն դասուց,
 գետոցն բանականաց, աւետարանչացն բարձանց, իշ
 խանացն պանծալեաց, լուսապայծաութագիւ պճնե
 լոցն, ՚ի զարդ անկապուտ զօրութե շնորհին պայծա
 աացելոց, իւզողն զուարթութե տիրական լուսոյն
 կատարելոց:

բ. Ընդ աշակերտաց մեծիդ հրամանի բարձրեալդ
 այ քնի՛ և՞ մարտիրոսացն ընտրելոց նահատակութե,
 որք մահացու և վշտաչարչարն մարմնով, վտանգա
 ւոր և ամենակիրն անդամօք, երկրաւորական և հո
 ղազանգուածն բնութի՞ մարտուցեալ՝ ընդ տարր
 դոյից ամենայն նիւթից՝ պսակեցան բարձրացան և
 կենդանացան հոգեպէս. արիաբար ելեալք ՚ի յերկ
 րէ, ըստ մարգարէին, վկայք ճշմարիտք՝ ամենա
 փորձն մահու. իմանալեացն անտեսիցն և ծածկելոց՝
 աներկբայ բարեացն՝ յուսով տեսելոցն աստէն նկա
 տիչք. աշակերտք առաքելոցն և չարչարակիցք նո
 ցին. որ՝ հաւասարեալ գործովք ընդ նոսին, կա
 տարեալ լրմամբ անպակասելեալ՝ պարեն ՚ի խրախ
 ճանս անկէտն երանութե. որոց հաճոյական և ըն
 դունական մաղթանօք, արիւնրնծայ վաստականուէր
 ըրանակնդրուկ աղերսիցն յարգմամբ՝ ընկալ զիս
 նորոգ: ըստ նոցին մատին անեղծ փրկութի ՚ի քեզ
 արձանացեալ:

բ. Ընդ խաղացեալն հուրք և սուսերք՝ արեամբ
 ներկելոցն, և՞ ճգնաւորացն սից հարցն միանձանց՝
 և՞ քեզ հետեւելոցն որդի՛ այ, անպարտելի քաջու
 րէ և անպատիր զգաստութի, ընդ դժնեայ գոռողք

մարմնոյս բռնութեն՝ արիապէս մարտուցեալ, սովոր
վանեցին զանմարմինն բելիար . և մշտամարա հան-
դիսիւ՝ յասպարիսի կենցաղոյս՝ առանց զբռանաց
ծանրաբեռնութեն՝ ի լայնածաւալ ծփանաց աշխար-
հիս ծովու՝ տապանակաւ մարմնոյս թանձրութեն ըզ-
թեթեւութի հոգւոցն թռուցեալ՝ ի նաւահանգիստն
կենաց հասին . և իբր սիրողք¹⁵ վերնում վիճակին՝
առանց յետնոցն մտածութե, զթաղն յաղթութե
համարձակապէս՝ պայծառ ձոխուք պճնեալ իսկա-
պէս՝ ի գլուխ կապեցին . վասն նոցին արժանաւոր
մագթմանաց և նուիրական հայցուածոց՝ և զիս զմե-
ղաւորս ի սպաժականաց՝ ընկալ ընդ նոսին .
Ե. Եւ ահա խառնեալ զանմարտւոս բան՝¹⁶ ընդ
նախագրեալ երջանկացն փառատրական աղերասն-
կութի, որ վասն իմ գոչենք եղ ի հաճութի, և ես
ընդ նոսին՝ իբր գառնութի եղեալ ընդ քաղցու,
կամ¹⁷ տատասկ ընդ ողորկութե, ազեղութի ընդ
վայելութե, և Թիզմ ընդ գեղեցկութե մարգար-
տի, կամ հոգ ընդ յտակութե ոսկւոյ, և կամ քա-
րինս անարգս ընդ պայծառութե արծաթոյ,¹⁸ բա-
ցասութի ընդ շշմարտութե,¹⁹ կամ աւազ ինչ ա-
տամնառու ընդ կակղութե զանգուածոյ հացի . արդ-
լուր՝ հզօր հնարաւոր գովեալ,²⁰ զնոցայն վասն իմ,
և զիմ ընդ նոսին ի նոցին գովեստ, ի փրկութիւն
իմ և ի փառս քո՝ ամենագութ, բարերար, ժր-
նեալ, երկայնամիտ, կարող, անքնին, անձառ,
անեղծ և անստեղծ . Ի՞՞՞ն պարգևք, քո են շնորհք .
զու սկիզբն և պատճառ բարեաց ամենայնի : Եւ ես
դատասպարտիչ, այլ ազատիչ . ոչ ես կորուսիչ, այլ
գտիչ . ոչ ես մահացուցիչ, այլ կեցուցիչ . ոչ ես
տարագրիչ, այլ ժողովիչ . ոչ ես մատնիչ, այլ ա-
պրեցուցիչ . ոչ ես ընկզմիչ, այլ վերածիչ . ոչ ես
գլորիչ, այլ կանգնիչ . ոչ ես անիծիչ, այլ օբհնիչ .
ոչ ես վրիժառու, այլ շնորհիչ . ոչ ես թշուառացու-
ցիչ, այլ մեղիթարիչ : Եւ եղծանես, այլ գրես .
ոչ սասանես, այլ հաստատես . ոչ օտն հարկանես,
այլ օփոփես .²¹ ոչ պատճառս յողես մահու, այլ
հնարս ինդրես կենաց . ոչ ես ի կամս շարժեալ առ-
տակման, այլ ի փրկութի ողորմութե : Եւ մնաւ .

- նկարակ : ստայտի : ԿԷ . 2 :
- նկարար : չար գե . : մէլուն շէլթան : ԳԲ . 9 :
- նժար : Թէրազիկն Թասար : Թ . 1 :
- նիւթել : Գործել : գիշտահ ընել : Է . 3 :
- նկատ եղանկի : սեանել : կէօրմէք . պազանք : ԿԲ . 2 :
- նկարել : նախշել : ներկով քաշել : պոյամար : Դ . 5 : նկարել յորովայն . նի : տղային մարմնիը ձեանայ : Դ . 2 :
- նկուն : սաքած , սնձրկտա , սիրա չունող : Դ . 2 :
- նհանջել , կամ նահանջել : արդիւնել , ետ քաշել : կերի շէքմէք : Խ . 3 :
- նշուակել : խախը ու ճառխ ընել : խորեթ էթմէք : Դ . 2 :
- նշկահեալ : անարդարած , մէկ գի ձգած : խԲ . 1 :
- նշմար , կամ նշմարանք : շոշարդ , մնացորդ . իղ : Խ . 1 : իԷ . 2 : Դ . 3 :
- նշող : շուղ : շէօհէ : Է . 2 : Ժ . 1 :
- նողկալ : գաննիլ ըլլալ : իրբահ , կամ մէհրահ օրնար : Դ . 3 :
- նողկութի : գաննիլութի , անհամութի : ԴԲ . 20 :
- նուազ : ամբղնիլ խօսք , կամ խայտե : ԺԷ . 1 :
- նուազ : քիլ : ճիւղի : ԼԲ . 1 :
- նուածութի : տակը ընկած : Թասի , միւթը : Դ . 4 :
- նուիրան : պատարազ : ԿԷ . 11 :
- նպատա : օգնութի : կարտրո : Ծ . 2 :
- նպատակ : գիշտե ձգել : խԳ . 3 :
- նպատակ : նեաի նշան : նիշան , նիշանկեահ : Թ . 3 :
- նրութի : բարակութի , բարակ բան : ինձէիք : ԳԲ . 9 :
- Շաղկարատ : լաճարան , շաթաճի : ԺԳ . 2 :
- շողկալ : մէկ տեղ կալ : ԳԲ . 18 :
- շողկապութի : միանայլ , կապուիլ : ակթիշի : ԳԲ . 9 :
- շտիք : եղեզնոյ : գամիլըք : Թ . 1 :
- շանազուխ : կապանի սոջ մէ է : ԳԲ . 12 :
- շանաճանճ : կէնէ : ԿԲ . 3 :
- շանթ : կայծակ : ելլարըլմ : Դ . 3 :
- շառաւեղ : Ժիլ : Ֆիտան : ԺԸ . 2 :
- շարանանութի : մէկ տեղ գնելը : ԳԲ . 2 :
- շարա : Թարտի : իրին : Դ . 1 : իԲ . 3 :
- շարանակ : կարգ : սլրայ : իԲ . 1 : խԳ . 2 :
- շաւիղ : ճամբա . իղ : իԲ . 2 :
- շերտ : մայտի կամ տախտակի կտոր : ԳԲ . 3 :
- շիք : գէղ : երդըն : Լ . 2 :
- շիքիմ : գերեզման : Թիւրպէ : ԼԳ . 2 :
- շնչատառ : շունչը հատարանօղ , հոգին հանօղ : (ճշտաակարան) :
- շուակ : վէրվէնէ , վայնաուն : Խ . 3 :
- շոգի : գորդի : պուխար : իԲ . 4 :
- շուպտութի : ուտել խմելը : մեաթի միւտամլըք : խԻ . 3 :
- շութապութի : պարտանք : աճէլէ : ԳԲ . 11 :
- շունչ : սոյուխ , նեճն : կամ , քամի , հով : բողիկար : Խ . 2 :
- շուք : շէնք շորք : եռուտամ : ին . 2 : կամ , պատիւ : իրեթ : ԺԲ . 4 :
- շանմարան : ծածուկ տեղ : կիլ լի եկր : Խ . 2 :
- շըլարութի շնայ : չորս գիէն նեճնեղ բանօղ : Դ . 1 :
- շըլանակ : տէգ : ԺԲ . 3 :
- շըլարիկութի : չորս գիտ . կամ էթրաճի եղած բան , ինչպէս պատք , կամ դրիլ : զն . 2 : ԳԲ . 12 :
- շտաուն : իւրքիլը ԼԵտը , շալքիլը ընելը : զն . 3 :

շքեղաշուք: սիրուն դարդարուն: փէք շէօհրէթի: զԲ. 3:
 Ողեպահ: ապրելու կեր: կեչքնեճէք: ԽԷ. 4:
 սպեպահանք: հողին հանօղ: շան սղըճը: ԽԸ. 6:
 սպեպառ: շունը հասած կամ կորած: նութգու քեփըճը: ԾԳ. 3:
 սգորել: կուրբով: չէքըճէք: Թ. 5:
 յառոյ ելանել: սխ ընել: Երնէճէք: ԽԹ. 3:
 սխութի: սխ պահելը: գարեղ: ԿԳ. 3:
 սղկոյղ: կուղ: սալքում: ԺԷ. 1:
 սղողակ: ջրի տակը քարօղ, քնչպէս ձուկը, կամ սաղըճը: ԾԿ. 2:
 սղողել: խրիտում ընել, կամ սեղի տակ առնել: ՃԲ. 6: սղողել: լաւա-
 ցուել, կամ սելով տարուել, ծածկուել: զԳ. 11. 24:
 սղորկութի: գուր կամ սիւղ ըլլալը, սիւղ բան սը: ՃԳ. 5:
 սղորմաղերս: սղորմուկ եպղար ըլլալու: հն. 4:
 սղոր: խնդրուածք: նիաղ. պիէկ: ԺԲ. 1:
 սղորական: կակուղ: եպղար: Բ. 1:
 սղորակար: աղօթք ընօղ: տուածի: ԾԳ. 4:
 սճ: ցորենի և այլ նմանեաց վեր ելած բոյոց, կամ խաչէճ. և նմանա-
 թի, կարգ. սրայ: Կ. 3: յոճն սուաթին. սյոթին սութի ջուրը, սու-
 ջի շամբան:
 ստիս: հասիմ, սաղմաճի: կԳ. 2:
 ստալն: կտուի թելը, կամ, էօրիւմ ճէք: Է. 3:
 ստսիկան: քեհեայ, միւպաշիր: ԾԿ. 2:
 ստսիկանութի: վրակեցու ըլլալը: միւպաշիրի: ԿԿ. 12:
 ստառմն: ցաթիկը: սրբայր: զԾ. 3:
 ստնալափրծ: սղորը պիւրօղ: զԳ. 2:
 ստնառութի: սղորը արգելք: զԾ. 3:
 սրակութի: գոյն: բէնգ: Թ. 1:
 սրայ: ցորենի կամ գարգի կտայց. Թութում, սեմիթ: Բ. 2:
 սրթ: էգ սչխար կէնճ: լԾ. 3:
 սւլ: այժու ձաղ. քեչի կաղտուտ: ԽԳ. 1:
 սւղեկչել: մեկ տեղ երթալ, շամբա ցարձել: ԿԳ. 12:
 սւղեղ: ըղեղ: պէյն: զԲ. 8:
 սւղերձեպ: ծլած: բուսած, մեծցած: ԺԿ. 4: ԽԹ. 2:
 սւղէշ: Ֆիսան, կամ երկընցած ճուղ: սայ: ԽԳ. 2:
 սւղի, կամ սւղք: շամբա: եօլ: ԽԾ. 1: ԿԷ. 2:
 սւղի: սել: ԾԳ. 3:
 սունիք: մաշայ: ԼԳ. 5:
 սնկի: օնձա, 8 կամ 12 սրէմ: ԽԳ. 2:
 սնկնտիփց: սնկաճը Թրտաթը ընօղ կամ բրած: Ծ. 4:
 սնկնտնուտ, սնկաճնտուկ: մաղաս պէօճէկի. զԳ. 14:
 սւշ: Խճողութի, Խէնը հրճի, խաթրը: ԽԳ. 2: կամ, մաք: սղ,
 Ֆիքը: ԾԹ. 1:
 սւս: սանայի սալ: ԽԳ. 1:
 սւս: կանակ: օտուղ: ԿԷ. 3:
 սւփը: ցեց: կիւղէ: զԲ. 9:
 սւտճահալ: ցեցե կամ պէօճէկե կերած: ԾԿ. 2:
 սւրայն: զաս, հեռու: պաշկաճա: Կ. 3:
 սւրայնութի: պաշխա ըլլալը: Ֆարգ: ԼԳ. 7:
 սւրուական: Թախիթ: հն. 4: կամ, սուտուտուտ: ԿԷ. 12:
 սւրուաձայն: սնչակ ձան հանօղ: պէթ սեպի: զԲ. 8:
 Սարաշուք: խիտ չար, կամ ցած: նուխուսէթ: ԾԿ. 2:

չաւատարի : չհատատարու , սուտ , կուռք : ԾԻ . 4 :
 չարեքզտակեան : չար ճուղ վարդ , չար սելով : կԻ . 1 :
 չու : քարելով առաջ երթալը , ճամբս ընելը : կեօշ : Ի . 2 :
 չքնող : ազգոր : շիրին , սիրտեր : ԺԹ . 1 :
 չքոսի : ցած , խեղճ : սեֆիլ : կԹ . 2 :
 Պաշար : եարայի ուռեցք : գապառճրք : իԻ . 2 : կԻ . 1 :
 պահարակիլ : նախատուիլ : սփռնմէք : խԻ . 5 :
 պակուցուան : մեծ վախ : իՖրաթ գորգու : Է . 3 :
 պահակ : անկադմայի բռնած , ինչպէս սիմոն կիւրենացին : ԾԻ . 3 :
 պահպանակ : պահօղ , կժ պահուելու տեղ : Ի . 3 : կԻ . 2 : կժ , զբրիս ,
 սինէպէնա : զԻ . 12 :
 պապատանք : ապաւանք : սփռնի : ԼԻ . 9 :
 պապարտուիլ : քեօշիկ պէս շինած տեղ : իԼ . 2 :
 պաճար : ԾԻ . 2 :
 պաճարեղեն : Ժ . 1 . } անասուն : հայվան , տավար :
 պաճուճիլ : գարգարուիլ : տօնանմանք : Թ . 2 .
 պայազատ : քիշիզատէ : Ի . 2 :
 պայծիլ : ճաթիլ : փաթլամանք : հԻ . 3 :
 պայման : չափ . կանոն : քաւլ : Ի . 3 : Ի . 1 : ԾԻ . 5 :
 պան : հասցի գնտակ : տօնուն : ԼԻ . 8 : զԻ . 8 :
 պաշտօնետեղ : պաշտելու տեղ : կուռքի տուն : ԾԹ . 4 :
 պապակիլ : խեղա ծարուիլ : հերարեթ լինմէք : իԹ . 2 :
 պարսիլ : ծարուէն ցտօքիլ : սուսամանք : Ե . 3 :
 պատանգել : խրսխրվախ կապել , բռնել : զապք Էթմէք : կԻ . 4 : պա-
 տանգիլ : ուէնին գրուիլ : խԻ . 3 :
 պատանի : կէնճ աղայ : սղան , տէլի գանլը . ԺԻ . 2 :
 պատարուն : լեցուն : գաշկրն : իԻ . 3 :
 պատգամաւոր : խապերտար : իԻ . 3 :
 պատիր : խարեութի : Ֆինա : Ի . 3 : կԻ . 2 :
 պատկանել : յարմարել : սլաւութեանք . սիւղէն վերմէք : իԻ . 3 : կամ ,
 հաստատել , տեղաւորել , եերելշտիրմէք : Ի . 3 :
 պատճառաւոր : տեղծուած : զԻ . 1 :
 պատնէշ : մէթերիլ , Թապիլէ : կ . 2 : զԻ . 5 :
 պատշաճագատ : հախով կամ ճայիլ տեղը գատուպարած : իԹ . 2 :
 պատուածօրէն : պաճուկ , մութ : սուսալլը : զԻ . 7 :
 պատուատ : կցուածք : կիլտիրմէ : զԻ . 9 :
 պատուատուիլ : կցուել , միանալ : գայնաշմանք : իԷ . 4 :
 պատրիլ : խարուիլ : տլտանմանք : իԹ . 3 :
 պատրոյգ , կամ պատրոյկ : մեմի կամ ճրագի Ֆիթիլ : զԻ . 2 :
 պար : շարք , սլրոս : Ե . 2 :
 պարսիլ : գիրնայ : սեմիլմէք , Թալլանմանք : Ժ . 1 :
 պարտութիլ : Ժողովելով գտելիլ : պիւղմէք : ԺԻ . 3 : զԹ . 1 :
 պարս : քար նետելու գործիք : սափան : ԼԻ . 7 : զԻ . 4 :
 պարսաւ : քամահրանք : ըիւսվալքք , մէլլամէթ : իԻ . 2 :
 պարակ : սափան նետել , քարտակ : Է . 2 : զ . 3 :
 պարսիլ : յաղթուելիլ : եէնիլմէք : իԹ . 3 :
 պերճանալ : փառաւորուելիլ , կամ աղալանմիշ ըլլալ : ԺԻ . 2 :
 պիծակ : Էշէկ սուրբ : կԻ . 3 :
 պղպղակ : ջրի կամ սապոնի բուշար : սու գապառճրք : հԻ . 3 :
 պճնիլ : սագրուիլ : պէղելինմէք : Ե . 2 :
 պիղիլ : ամուր կապել , սալլանիլ : իԼ . 1 : պիգիլ : ետակն վապել : սպ-

- արարրա տիւշմէք: խԻ. 2:
- արուեակերտ: բանաստեղծ: շարք: խԻ. 6:
- արուբակ: կապոյ: տէմէթ: Թ. 1:
- արջութէք: անհասկառ զարդարանք: էտեպիզ եռուստ: խԻ. 4:
- արսակ: վերջ: սօնդ: խԻ. 3:
- արսակապաճոյճ: պատկով զարդարուած: ԼԻ. 1:
- արտղանիլ: արուզ ընրել: զԻ. 21:
- արտղատոհմական: արտելու պտուղ սուսզ: զԻ. 9:
- արտուտիլ: արտաբիլ: ասլաշմէք: Վ. 4:
- արտիլ: խրտիւղլուխ կապուիլ: զ. 4:
- Չահ: մարտայ: զԻ. 8:
- Ղահիլ: ծաթիլ: փայլիլ: շէօհլէշէմէք, երլարամէք: ՃԻ. 2:
- Ղահիլ: կերպրել: եհտիլմէք: Ե. 2:
- Ղայլ: ողբուլայ: աղջոյլ: կԻ. 1:
- Ղատուկ: Պատր, կամ շաւապար: մարտղլը: ծԻ. 2:
- Ղեռնուլ: տաշնայ: գրդմէք: ԿԵ. 12:
- Ղերմն: տնիգ: արթման: Ի. 3:
- Ղերմնական: արթմալը: խ. 3:
- Ղնար: սանթուս: զԻ. 9:
- Ղնետլ: ծեծուած: կ. 2:
- Ղորեսկ: աջ մը շէքիլիէ մանր: ԿԻ. 3:
- Ղութակ: սանթուս, կամ քէման: զԻ. 8:
- Ղրակարծ: Ղուր երեցած, Ղրի պէս: ԿԻ. 3:
- Ղրել, Ղրիլ: Ղնձիլ, Ղնձլուիլ: պողմէք, պողուլմէք: ԼԻ. 3: ԿԻ. 1:
- Ղրողզ: Ղրով ծածկրուած կամ խեղդուած: կ. 5:
- Ռեռփն: ծառէ վարած խէժ: ինպէս գտնի, չամարտիլ, ԵՆ: ԿԻ. 1:
- Սաղարիլ: յանձնել: տիտարիլ շէմէք: կամ, գրդակիլ: տիտթմէք: կն. 1: սաղարզ: գրդակուլ: զ. 3:
- սալ: հօրս: կԻ. 2: կամ, զայլան քար: զԻ. 8:
- սակ: չափ: միլթար, ԺԻ. 2: ԺԷ. 3: խԷ. 2: Կ. 3:
- սակաւածեռն: տկար. գայրձ: Դ. 2: կամ, քիչ: ճիւղի: զԻ. 15:
- սակաւածանեղ. քիչ, կտոր մը: տիր ալ: Թ. 1:
- սահանք: Ղրին խղով վարելը: խ. 2: կԻ. 1:
- սահման: չափ, սինս. կամ, չափաւոր և կարած խօզք: Ե. 3. 4:
- սաղարթ: տերև: ետիպալ: Թ. 2:
- սայրասուր: ընրանը սուր: աղջը քէսկին: զԻ. 2:
- սանդարամետական: գեանին սակր եղած, կմ գժտալին, գե. ԼԻ. 5: խԻ. 3:
- սանձ: կէմ, տիղլին: Դ. 2:
- սանձակալ: կէմը ըսնուլ: Դ. 2:
- սանձակասար: կէմը կտարող: զապի շէկոզ: կէմ աղնայ: խԻ. 2:
- սանձանանիք: սասուց: զուլ: Վ. 3: Է. 1:
- սանձասեր: սասի պէս, պուլ կարած: ձե. 3:
- սասնայրատթի: պալ պուլ ըլլալը: զԻ. 11:
- սաստ: շէխ, չղրը, Թաղիլ, խրճի, գաղէպ: Ղ. 2:
- սասեր: գոլթուլի չափ ըստակ: խն. 1:
- սարգ: մամուկ: հօրիւմ ճէք: զԻ. 14:
- սարասուս: գող: Թիթրէմէ: Դ. 3:
- սարասուցիպ: գլուխ քաշելով փախած: խԻ. 2:
- սասաւիլ: խանասաները ալիլը ընել: զե. 1:
- սղալ: արտաբիլ: գայրը կամ էլէմ շէքմէք: խն. 1:

- անամբ : գրան էշիկ : ԺԻ. 3 :
- անգլանանդ : գուղ էքմէք խաղնը : խԵ. 2 :
- անպհական : առը խրնը : զամԹը : ԼԳ. 5 :
- անպուհ : պէկզատէ : Դ. 2 :
- անոն : պայծառ , յիտուկ : զիւլալ , փարք : Ժ. 2 :
- անոն : դամ. փխ , էքմէք : կԿ. 4 :
- աժափ : զգատա , չուսա : զայրէթիկ : խԿ. 3 :
- աժափիլ : խեղը գլուխը գալ : այրլանանդ : Դ. 3 :
- փղացող : աղալանիշ կզող : Ֆոտուլ : ԿԴ. 2 :
- փկ : բարակ հով : խօշ թուգիտար : լամԹՖ եէլ : ԼԹ. 3 :
- փն : փուճ. անշահ : իէ. 3 :
- փրպիտ : սէր ձգող : զԲ. 3 :
- պանաղ : զգարով Թուգի : Բ. 2 :
- պարք : նեափն ծարփ երկամԹը : օգ. տէմիլի : ԺԿ. 1 : իԿ. 3 :
- փրալի : զպանանիլ : աճարալ : ԾԵ. 2 :
- փրախան : կառով կամ չամուսով խառնած : չամուսը , պալանդ : ԾԴ. 3 :
- փալառակ : Թաղափ , կամ սահան : Լ. 2 :
- փղանարալ : առափն լուսաարող : ԾԴ. 1 :
- փղանածին : առջինեկ : իյք աօզմուշ : ԼԳ. 5 :
- փղանափր : ԿԵ. 2 :
- փղանաշորհ : ԸԵ. 2 :
- փղանապար : պարփ կամ չայրը ղի գլուխ : զԲ. 8 :
- փիւթափ : Թամթար : զԴ. 12 :
- փղոցիլ : տէստէրէլէմէք : ԾԹ. 4 :
- փոտարադատաւառ : փուճ կամ անշահ շինուած : եօտատարդ : Դ. 1 :
- տղուն : սօրուճան : ԼԲ. 2 : կԷ. 1 :
- տուկ : փուճ , անշահ : Ֆայխանիղ , նաֆիլէ : ԿԵ. 2 :
- տակական : եայան , կամ ցած , կամ պայաղը մարդ : Դ. 2 : ԿԹ. 2 :
- տակակիթխար : տակակի մեծ , ահափն : պայաղան , արզման : զԴ. 12 :
- տակուան : մեծ վափ : իՖրաթ գորդու : ԼԵ. 3 :
- տար : փոս տեղ սէլէն փորած : խ. 2 :
- տուգ : սրամութի : դամ , Թասաս : Ծ. 1 :
- տուղիլ : խորը իջնալիլ : պամԹըմար : ԼԿ. 2 :
- տարհանգակ : շամԹը , փէթիկ : ԾԿ. 2 :
- տափեր : խնատուն խօք , կամ շէնք : ԸԵ. 2 :
- տղանդ : մորթած անատուն , կամ մորթըուկը : ԼԴ. 5 : խԴ. 2 :
- տղանդարան : մորթելու տեղ : խԷ. 3 :
- տղառաղէն : սիւհը , կամ սիլահտար : Կ. 3 : ԾԿ. 2 :
- տղառիլ : հատիլ : Թիւքէնմէք , եօղ օրմար : Բ. 2 :
- տղառուած : լիննար , ծարր : Թէքթիլ , ուճ : ԼԹ. 1 :
- տղաս : անգան : զիաֆիթ : զԴ. 21 :
- տպիղանի : մէհլէմ : ԺԵ. 3 :
- տղոցիլ : ներս սիվիշիշ ԸԼԼԼ : իԵ. 5 :
- տտաղակ : գլուխ քաշող , զապարդ : ԼԹ. 2 : ինչպէս աստանայ : խԵ. 3 :
- տաղառնիլ : մղաղգիլ , տալը երեսը զարնիլ : այրպլամար . փիթէմ կթմէք . իԹ. 3 :
- տափը : Ծիծ : մէմէ : Բ. 2 :
- տարալեր : վար քաշող : ԸԵ. 2 :
- տարախուղիւլ : տակէն խըռփիշ կզած . ԿԴ. 2 :
- տարածածիլ : տակը Ծածկուիլ : ԼԵ. 3 :

- ասորմաքարը : ցած կամ փուշ բաներու ընկած : ԾԿ . 2 :
- ասորը : վարինները . աշաղապելիչը : ԺԿ . 2 :
- ասուար : հաստ, խոշոր : գալըն , գապա : խԿ . 2 :
- ասուարակարկաս : խոշոր քարերով կարկտած , կամ էքլէնմիշ եղած : (յիշատակարան :)
- ասուարասեղն : հաստ կամ խոշոր ասելերով : Թ . 2 :
- ասուգարանեկ : բառով կամ անուանով խաղած ընկել : զԿ . 20 :
- ասուեր . շուք : քէօրկէ : ԺԿ . 1 :
- ասրկամեծար : Ծառան կամ ցած մարդը մեծարող : Կ . 1 :
- ասրկուծի : ցածուծի : ալլաքլըք , էանալըք : զԿ . 7 :
- ասրուկ : բայէ : Կ . 2 :
- ասրջանայ : փիշանակ ըլլալ , վաղ գալ : իԹ . 3 :
- արազործուծի : սուր բան շինելը , կամ երկամ պելը : խԿ . 2 :
- արահ : սօճա , մէյտան : ԾԾ . 4 :
- արանայ : վըղ ընկելով փախելի : ԺԾ . 3 : Ե . 2 : խԸ . 3 : արայեալ , մերթ օտըջած . զցուած : փիլիպլէնմիշ : իԸ . 3 :
- արահեա : նր կամ Թէմիղ ճամբա ունող : զԲ . 11 :
- արբերդեան : նր նր երգող : զԿ . 1 :
- արինկ : փուտուկ : չըզըրթմայ , կամ նեյ : զԲ . 8 :
- արիկել , կամ արսիկ : ջրցիքել , ցանեկ , ցանուիլ : տերփուք , տերփուքէք : իԸ . 5 : զԾ . 2 :
- արիւն : պօլ , ընդարձակ , կամ չորս գին : (յիշատակարան :)
- արիոփանք : արիթարանք : Թէսէլիք : իԸ . 3 :
- արանէլուծի : զարմանալի ըլլալը , զարմանալի կերպ : աշաղալ Թարղ , հըքմէթ : ԺԿ . 2 : հԿ . 3 :
- Աղաղազայն . առաւօտ : սասպահ վաղթի : կն . 3 :
- ալայ : տեղ : եեր : իԿ . 1 :
- ալայագուծի : ետպանիլը , ետվտղուք : Ը . 4 : ԼԿ . 1 :
- ալանգալկապատ : պարմախըրով կամ խաճետով շինած տեղ : գաճեալիք : ին . 2 :
- ալանել : հրելով ձգել , վաւանել : իԹիվկուք , գօվաւանք : իԸ . 3 :
- ալաստակ : աշխատանք : զահմէթ , պղչէթ : ԺԿ . 1 :
- ալասնել : զրուել , զայ ընկել : սաղըթմայք : իԸ . 3 :
- ալարակել : սողորուիլ , չորս գին կամ բոլոր ետըլմիշ ըլլալ : ԸԾ . 3 :
- ալարանիլ : վախէն կամ տերտէն անճրիկիլ , կամ տեփրիկին ըլլալ : ԺԾ . 3 : իԿ . 3 : իԸ . 2 :
- ալարուպան : քերնի կապ , կամ քթի լէնկէլ , կամ հալխայ : զԲ . 2 :
- ալարտական : բարբարական , տեփրիկին : ԺԾ . 3 : իԲ . 2 :
- ալարտուիլ : զրուիլ : սաարալիլ , տեփրիկին ըլլալ : ին . 3 :
- ալարկածք . մողի գրածը , մտածմունք : Թահմին , գըլյաս : իԸ . 4 :
- ալարկանել : միտըր զնել , սկսել : սանմայք : ԺԹ . 3 :
- ալարմ : Թօռ , կամ տուգախ : Թ . 3 : զ . 3 :
- ալարք : փերչէմ : կԿ . 3 : կամ , Ծառին փերչէմը : Թ . 2 :
- ալհ : խիստ մենծ : ալա , մշհուր : Ը . 2 :
- ալբաղբուծի : վրա ընկիլը , կամ մէկ մէկու վրա գրուիլը : Թ . 2 :
- ալբալկացուան : վրա կենալը կամ հարմիլը : Ծ . 2 :
- ալբրակնցաղիլ : ողբունայ : փրիլիք : ԼԿ . 5 :
- ալբրամբարձուծի : վեր բարձրանալը կամ ելլելը : ԺԸ . 3 : զԿ . 9 :
- ալբրնթացուծի : վեր ելլելը : ԺԿ . 5 :
- ալբրծանել : կարդալ : օգուտայք : իԸ . 4 :
- ալբրանփնցաղ : երկնքը սալող կամ սալուելու : ԾԾ . 4 :

- վերնամարտ : նոյ դէմ ճէնկ ընօզ : զԹ . 3 :
- վերնամրցանակ : երկնային յազթուծի միւթալիւ : զԳ . 24 :
- վերնաշաւիգ : վեր կլիւրու : զԲ . 11 :
- վերընական աճառ : աղա հանելու զօրաւոր գեղ, ինչպէս պաշ ստաջ .
նը . են : զԳ . 11 :
- վէս : քիթը մեծ . հարտ : մազորու : Ծ . 2 :
- վիթխարուծի : խիստ մեծուծի . հանթալլըք : զԲ . 2 :
- վիթած : անցուցած տղայ : վազթիւնտէն հվլիլ տօզմուշ : Ե . 2 :
- վիթակ : վար վաղելը : կԳ . 1 :
- վիճ : խորուկ փոս : ԺԹ . 1 :
- վիճակաւորիլ : բաժնուրիլ : Թէվղի օլմաք : զԳ . 8 :
- վիճական : քար գարձած , քարի պէս պինդ : ԾԿ . 2 :
- վկրգ : նետելու մեծկակ քար . կ . 2 : վկրգ սալի : տէօշէմէլի քար :
զԲ . 8 :
- վհատիլ : սիրտը թուրնալ կամ կտորիլ : իւրեկի քրորմաք : Գ . 4 :
- վտակ . բարակ վազուկ ջուր : աղար սու : Ե . 2 : ին : 4 :
- վտարանդի : ետպան տեղ ընկած , կամ վրոնտած . ԺԵ . 2 . ԾԹ . 4 :
- վտարել : քշել : գօզմաք : իթ . 3 :
- վտուլ : լրարդնել : զապուրնալթմաք : Ե . 2 :
- վրան : շատրը : Ե . 2 :
- վրիժառու : էօճ կամ հայճ տանօզ . ձԲ . 5 :
- վրիպակ : զալտա , կի՞ր զրկում : իՂ . 2 : կամ , Ծուռ : եանլըշ : ԺԲ . 8 :
զԲ . 9 :
- վրիպիլ : ճամբէ գուրա կլիւ . եօրտան շաշմաք . Ե . 2 : կամ , զրկուկ .
մահրում գալմաք : ԼԲ . 2 :
- վնջողական : ձիու պէս ցանկութի , կամ աղծը ըլլալը : ին . 2 :
- Տաղնապ : սրիլէթ : Է . 3 :
- տաժանիք : ին . 3 : } մեծ աշխատանք : իճրաթ զահէթ :
- տաժանուան : Բ . 2 : }
- տածել : պէտ ընել . պէսլէմէք , թիմար էթմէք : Ե . 2 : Թ . 2 :
- տակաւ . տակաւ : կամաց կամաց : տղար աղար : ԾԵ . 3 :
- տաղանդ : օխայով ըստակ : իՊ . 2 :
- տաղաւար : իուրիպէ : կամ շատրը , գօնադ : Բ . 1 :
- տաղաւարիլ : բնակիլ : գօնադ էթմէք : ԿՆ . 13 : կամ , բնակուիլ .
բնակարան ըլլալ : գօնադ օլմաք : ձ . 1 :
- տաղակազարդական : իբրահ ընելու : փէք մուրտառ : զԳ . 20 :
- տաղակալի : գանելու : իբրահ էտէճէք : Թ . 1 : Կ . 5 :
- տաշա : թաս , քեսակ : Լ . 2 :
- տապ : գոլ , տաքութի : սըճաքըք : Կ . 3 :
- տապախառն , տաք գոլով խառնած , ինչպէս սամ եէլին : զԲ . 9 :
- տապախալ : տաքնալ : գըզմաք , ըսարթմա օլմաք : իթ . 2 :
- տապար : կացին : պալթա : ԺԳ . 3 :
- տառ : գիր : եաղը : կի՞ր , գրուածք , գրած խօք : ԼԲ . 2 :
- տատամանիլ : տրամելու , հոգալու : գասալէթիլ : ԼԹ . 2 :
- տատասկացան : խոշոր փուշ , կամ տէմիր տիքէնի ցանօզ : ԾԿ . 2 :
- տարադրել : վաշնակ , հեռացրնել . գօլմաք : Ե . 2 : Ը . 1 :
- տարադ : կերպ : թարղ , սոյ : ԺԵ . 2 : ԾԳ . 5 :
- տարաժամ : պէվախա : ձԲ . 6 :
- տարակոյս : մերթ բաժնորում ճամբա : զ . 3 :
- տարակորդել : փրցնել , չէքիկ գօփարմաք : ԺԵ . 2 :
- տարաշոյց : օրինակ : էօրմէք , նուճուանէ : ԺԵ . 2 :

տարմ: սիւրբիւ: կը: 3:

տարտամ: անձրիածու թի: լթ. 2:

տարտարտա: դժոխքի անգույն գը: շիհէնէմ: ի. 1:

տարր: մարմնաւոր բաներուն թի մէջը. այսինքն, կրակ, օդ, ջուր, և հող: ինսիւր, անհեր: ձք. 3: կամ, անսնցմէ հառը եղած բան: Ք. 2:

'ի տարր գոյի: եղած բաներուն տարլ մէջը: խն. 2:

տարր արկածից: պատճառ փորձանքներու: զք. 6:

տարր ժամանակաց: սկիզբն կամ վարկեանը աշխարհի ժամանակին: ծե. 3:

տարրիչ: հարլ ընօզ: ձք. 1:

տարրիանք: մեծ բաղձանք: արդիւ: ժք. 1:

տասից: զանուն: չար գը մի է: կն. 1:

տեղալ: անձրիի պէս թափել: եպոստ. ժթ. 2:

տեխանք: տես տարրիանք: ժք. 1:

տեսական. երեւելի, աչքի եկօզ: կէօրինէ ձէք: իք. 2: կամ, տեսնօզ: կէօրին: լք. 5:

տեսականել: երեւելի բնել, ցրցընել: զք. 10:

տէգ: մղղտախ: խն. 3:

տիեպերազաւ: աշխարհ խարօզ: ալէմի աշտատան: զ. 4:

տիգմ: ցիխ: չամուս: ժէ. 1:

տիգ: կերպ, կերպարան, քիսմէթ: ք. 1:

տիգազաւ: ծի. 2:

տիրազրուծ: է. 2:

} տելը խարօզ, անհաստարթմ: ազապնա խոյն:

տիք: արնիք, տարիք: եաշ: ժն. 3:

տիուր: արտում: մէլուլ, մահզուն: իթ. 2:

տիրապետակ: սև մութ գուն սևօզ: լք. 8: զք. 12:

տղմափգ: թանձր չամուսով լցուած: պալլըգը: ժի. 1:

անկակից: բնական: տալլնտան, զաթը: ծե. 3:

անտեսել: հոգալ. տալ: գայրմօք: ժե. 2: կամ, ցը ցնել: օգէյան էթ մէք: խք. 6:

անօրէնութի: տան գործք, կամ թիւնօք: զք. 3:

ատկոսիք: ըստակի շահ: Ֆայրգ: նօ. 2:

ատհմ: ազգ: սոյ, սինսիլէ: ծն. 5:

ատհմական: սոյլու, սոյրափէ: ք. 3:

ատյժ: դարպ, ձերբակ, ճուքամ: ի. 2: իի. 2:

ատլորիլ: երկը միկիլ: եանմօք: է. 5: կամ, ցամբիլ. գուսումօք: իք. 2:

ատուն: չուվանէ կապ: քէնսփր: իք. 1: կէ. 2:

ատւայափլ: հալիլ, մաշիլ: կի. 5:

ատւծիլ: ձերբակ կիմ ճուքամ քաշել: է. 3:

ատւնօք: տէֆթիք: լթ. 2:

ազաւորապոյն: շատ նման: փէք ուլիուն, թրպիլ: ժթ. 3:

ատուն: սրլ: գուլլուգ: խն. 3:

արտհել: բաժնել. զատել: այլրմօք, սէլմէք: ժք. 1:

արուպ: ցած, անարգ: ալլագ, կանա: ժե. 2:

Յայգ: գիշեր: կէձէ: լ. 2:

ցանգ: միլտ: տալլմ: լէ. 1:

ցանց: ի. 3:

ցանցարկ: ծե. 2: } ալ, ձուկ կամ զուշ բանելու թօռ:

ցատմն: բարկութի: էօքէ: ժե. 3:

- ցեղ : սոյ : ժԵ . 2 :
- ցեռ : վարդի էշ : ետպան էշէկէ : խՂ . 2 :
- ցեորք : խենթուանթ մտնուքներ կամ երաշներ : խէյալ : ժԶ . 3 :
ձԳ . 1 :
- ցեղուգք : ցածկատք ջրի կամ կրակի : սերգիթթի, գիւտիւրակ : ջ .
3 : կԵ . 3 :
- ցրանալ : գալիկիլ : շաքրանալ, շիօնիլէնակք : Ի . 2 :
- ցուք : գալիկանք : շաքրանալ : ձԹ . 3 :
- ցոփուի : համարակուի : ալքքուք, սերպետալք : հՔ . 2 :
- ցուալ : գաւազան : տէկէնէք : Կ . Կ :
- Փազանգ : սիւրիւ , գաթար : կԵ . 1 :
- փաղարշիլ : շոյիլ : խօշքիկի կէլիակք : Ժ . 1 :
- փապար : խօզուխ տեղ : խ . 2 :
- փարաքունն : շան պէս էտեպիկութի, խԵ . 2 :
- փթթեալ : Ֆիլիպէնիշ էղան : զՔ . 11 :
- փոխարկիլ : հասուցանիլ : մուգապէլէ էթակք : Կ . 3 :
- փոխարարթի : հասուցունն : մուգապէլէ : հԵ . 9 :
- փոկ : կաշիէ կապ : խԵ . 2 :
- փող , (փողի) պողալ : խՂ . 3 :
- փող . (փողոյ) զուանա : կԵ . 2 :
- փողիլ : զուանա կամ պօռա չալիլ : կՔ . 2 : զԶ . 7 : կամ, տնւք կան .
չիլ, պօռալ : պողալ : կԵ . 2 :
- փրկանակ : փրկուելու գործիք , կի միջնորդ , աղաաղ : գաթթարշնք :
խՂ . 2 : ծԹ . Կ :
- փրկանք : ազատելու գին : պէհա : ձԼ : 2 : զ . 2 :
- փրանալ : ուսիլ : պէպիւուլէնակք : Ի . 2 :
- Քառնալ : քաշուած , սրէած , քիչքրցած : իԹ . 2 : ձԼ . 3 :
- քաղցիկ : կերցալ : շիփիկիղէ : ժԵ . 3 :
- քաղցրանիկ : անուշիկէն : Թաթլը , շէքքերլամէ : խԹ . 2 :
- քառահիլ : անարդարիլ : այլալանալ, գէտթօլմալ : հԼ . 3 : ձԶ . 5 :
- քայա , կամ քառ : կերտանլի , լէօՖ : լՃ . 1 :
- քանակիլ : չափի մէջ մանիլ , պղտիկալ : էօլիէ կիլակք , քիչիւրակք :
ԼՔ . 10 :
- քանատար : ժանտ : զալքմ , ետվուլ : կԹ . 2 :
- քանգակուած : փորուածք քարի կամ փառի վրա շմա : ժԹ . 2 :
- քանիք : ինչըտար ըլլալը : Լ . 1 :
- քանիլ : փրցուել . կտորուել : գօփարըմալ . գըղըմալ : իՔ . 1 :
ԿԵ . 2 :
- քանիւր : օխայով կամ քեռէյով ըտտակ : ժԵ . 1 :
- քառագիմակ : չորս աչքով , կամ չորս գիէն տեսնող : ծԹ . Կ : տես 'ի
ըւծմոնչն :
- քառակերպ : չորս կողմնաղ , ինչպէս եք խալը : զԹ . 2 :
- քառակուսան : տերթ ԹարաՖլը : զՔ . 21 :
- քառք : չորս : տերթ : ձՔ . 1 :
- քարակոշկոճ : քարով ծեծկրուող : ժԵ . 2 :
- քարովէժ : խայայէ վար ինկած : ծՔ . 2 :
- քարք : Թաճ երլանք : Բ . 1 : Ծ . Կ :
- քարտէն : Թուղթ , քաղալ : Թ , 1 :
- քառարան : քառալ : աՖՖ էտէն : զՔ . 1 :
- քեղիք . մաճըռու : կամ , մաճին կամ տիւտէնի կոթը : ԼՔ . 3 :
- քերթութի : քերտկանական շէնք : զՔ . 19 :

- բթԹեղ ական : ակնԹարթ , աչք բանալ գոյնը . և նմանութիւն , բնիկ մը : սկիւ աղծըք : ԺԻ . 1 :
- բիւթ : սասանա : ի՞ք . 2 :
- բինաւոր : զարեգ լի : զԹ . 1 :
- բղանցք : փեշ , եթեկ : ԺԵ . 2 :
- բնարան : բնանալու տեղ , գերեզման : ՀԷ . 4 :
- բնինն : Թէ՛ՖԹիշ : 'ի բնինն սանուլ : բննել : Թէ՛ՖԹիշ էԹԱք , պարսկաք : ՀԹ . 3 :
- բողարկել : ծածկել : երթմէք : ՀԻ . 2 :
- բողնծայ : բողբով ծածկած : զԲ . 3 :
- բոյնակրօն : բու կրօնքին կամ կանոնին : լԻ . 1 :
- բոյնանիւթ : բեզէ շինած , կամ հարլ բրած : ԺԻ . 4 :
- բոյնաշունչ : բու շնչով կամ բերնով խօսած : լԻ . 2 :
- բստմափուշ : ի՞ք . 6 :
- բստմեկի : . . . Ե . 1 : } փուշ փուշ ընօղ , կամ ըլլալու : ի՛խա գազալու :
- բրայ : զուլում ճի՛կ կամ խաշի՛կ օձախ : ԺԹ . 1 : ի՞ք . 3 :
- բրահան : Թաղաւորի կամ տեղլեթի գեմ ըրած : ԺԹ . 4 : զԹ . 3 :
- բրնաղած : չուլ կամ խարաղ հաղած : իԹ . 2 :
- բրնրդի : բուրնի՛ կամ կուռքի բահանայի գաւակ : կԻ . 3 :
- բրնակնդուկ : տնուշահոտ բրնիքով եղած : ճԲ . 3 :
- բրքում : զա՛քրան : զԻ . 11 :
- բբուանք : ծեծկրուելով լալք : ԺԵ . 2 :
- Օդ : հալա : ի՛ն . 2 :
- օգարտնաւ : հալան Թրթօղ : զԻ . 20 :
- օգալու : հալային մէջը Թուլօղ : զԲ . 5 :
- օգուած : տնս յօգուած :
- օգք : (օղից) ոսկից աման : փապու՛ն : ի՛ն . 3 :
- օթեան : ի՛ննելու տեղ , տուն : օթալ , գօնալ : Ե . 1 :
- օթոց : զգեստ , հալուստ : հալալ : Դ . 1 :
- օժանդակ : օգնական : եարարմ ճի՛ : իԹ . 1 :
- օժանդակել : օգնել : եարարմ էԹմէք : կ՛ն . 2 : կամ , զօրաղանել , մեծ բանի հասցանել : Կ . 1 :
- օձառք : գործիք : տվտանլըք , փուսատ : կԻ . 3 :
- օն և օն գրել : իրաւ տակել : հալ սայնօք : իԹ . 3 :
- օշնդք : փեշին . Կ . 3 : ՀԹ . 2 :
- օրակշիւ : օր չափօղ : (յիշատակարան :)
- օրհնելու : օրհնութի երգօղ , օրհնօղ : կԹ . 2 :
- օջառ : բաժնօղ , ջրուօղ : սաղլսան : ԺԻ . 4 : կամ , բաժնուած , գուլս բալած : աղլլեղ , պաշ շէքիշ : ի՞ք . 2 :

ՎՐԻՊԱԿՔ

ՈՒՂՂԵԱԼ

էրեւ. փող.

Է	16	Արդ՝
Ը	46	մեկնչի
Թ	12	կելիկեցւոց
21	1	Այ
23	50	յաբարակս
24	21	սպաստանեալ
57	33	գծադրեալ
83	21	գարշապարգս
91	36	բանսարկուին .
200	8	որք
215	44	ոչ կարօտանաս
216	6	Այլքեղ
	6	ոչ զբիպեալ
217	37	իմաստն ,
232	3	զարժանաւորութիւս
250	11	սկզբնաւորող
254	37	մոզսիական
259	37	անարգ
290	44	ագոյն
296	8	Հարկիս 'ի գլուխ .
299	18	ըզմալի
310	19	անգէն
322	51	զիւրաբանչիւր
326	5	օրհնարանելի
338	10	ընդ
370	20	ազգարան
373	8	'ի նասին
391	47	իսկն և սիւլէն :
401	24	Այ
	31	(13) Բարինս
408	12	գիւացկործանման
425	16	ծուր
460	24	(9) Պահեստի
472	37	յանդ 'ի գրոյն

Արդ՝
մեկնչի
կելիկեցւոց
Այ
յաբարակս
սպաստանեալ
գծադրեալ 10
գարշապարգ
բանսարկուին . որպէս զան .
բըժշկելի մանրեցեալ 20 .
որք
3 ոչ կարօտանաս
4 Այլքեղ
5 ոչ զբիպեալ
5 իմաստն ,
զարժանաւորութիւս
սկզբնաւորող
մոզսիական
անարգ
ագոյն ,
8 Հարկիս 'ի բարութի .
ըզմալի
անգէն
զիւրաբանչիւր
օրհնարանելի
ընդ
ազգարան
'ի նասին
իսկն և սիւլէն
Այ
(93) Բարինս
գիւաց կործանման
ծուր
(9) Պահեստի
յանդ 'ի գրոյն

ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ
ԳՐԻԿՆԻ ԵՄՄԵՆՅԱՆ
Կարգաճի՛

